

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Εθνικόν και Καποδιστριακόν
Πανεπιστήμιον Αθηνών

— ΙΔΡΥΘΕΝ ΤΟ 1837 —

Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΙΚΥ ΣΤΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΟΤΗΤΑΣ, 1951-1974

ΔΙΔΑΚΤΟΡΙΚΗ ΔΙΑΤΡΙΒΗ
ΤΡΙΜΕΛΗΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗ

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΤΥΜΠΑΣ, ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΙΦΕ/ΕΚΠΑ, ΕΠΙΒΛΕΠΩΝ
ΣΤΑΘΗΣ ΑΡΑΠΟΣΤΑΘΗΣ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΙΦΕ/ΕΚΠΑ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΓΑΛΗΣ, ΑΝΑΠΛΗΡΩΤΗΣ ΚΑΘΗΓΗΤΗΣ ΙΤΥ COPENHAGEN

ΕΘΝΙΚΟ ΚΑΙ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΚΟ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΑΘΗΝΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΚΑΙ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΑΤΤΕΣ
Φεβρουάριος 2023

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ABSTRACT	5
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	6
ΠΡΟΛΟΓΟΣ	7
1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
2 Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΙΚΥ ΚΑΙ Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ	29
3 Η ΩΡΙΜΑΝΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ, 1956-1974	75
4 ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΤΟΥ ΙΚΥ	131
5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ: Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΙΚΥ ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΤΕΜΦΥΛΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΜΕΧΡΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ	493
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ	511
1 Κανονισμοί	511
3 Έντυπα υποψήφιων για υποτροφίες εσωτερικού και εξωτερικού	523
ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ	537
ΠΙΝΑΚΕΣ	552
ΕΙΚΟΝΕΣ	555
ΑΝΑΦΟΡΕΣ	556

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΣΥΝΟΠΤΙΚΑ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	2
ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ.....	3
ΠΕΡΙΛΗΨΗ	5
ABSTRACT	5
ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ	6
ΠΡΟΛΟΓΟΣ.....	7
1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ	10
1.1 Θέμα διατριβής και μεθοδολογία.....	10
1.2 Πρωτογενείς Πηγές	17
1.3 Αντίστοιχοι θεσμοί στο εξωτερικό	21
1.4 Το κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο στην αφετηρία του ΙΚΥ.....	24
2 Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΙΚΥ ΚΑΙ Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ: 1951-56 29	
2.1 Η ίδρυση του θεσμού	29
2.2 Ο πρώτος χρόνος του νέου θεσμού	37
2.3 Β' Πρόγραμμα: τα πρώτα βήματα.....	43
2.4 Γ' Πρόγραμμα: από την κρίση στην ανάπτυξη	55
2.5 Δ' Πρόγραμμα: «τα πρώτα βήματα μιας εθνικής προσπάθειας»	61
2.6 Ε' Πρόγραμμα: μικρορυθμίσεις και σταθεροποίηση.....	71
3 Η ΩΡΙΜΑΝΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ, 1956-1974.....	75
3.1 ΣΤ' Πρόγραμμα: η αρχή ενός νέου κύκλου	75
3.2 Ζ' Πρόγραμμα: προβληματισμοί και υπεκφυγές	90
3.3 Η' Πρόγραμμα: νέα κυβέρνηση, νέοι στόχοι	95
3.4 Θ' Πρόγραμμα: η τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση στο κέντρο	101
3.5 Ι' Πρόγραμμα: το τέλος της πρώτης δεκαετίας.....	107
3.6 ΙΑ' Πρόγραμμα: η μετεκπαίδευση εν Ελλάδι.....	109
3.7 ΙΒ' Πρόγραμμα: σταθερότητα και ανάπτυξη (α').....	114
3.8 ΙΓ' Πρόγραμμα σταθερότητα και ανάπτυξη (β')	115
3.9 ΙΔ' Πρόγραμμα: ένα βήμα μπροστά.....	117
3.10 ΙΕ' Πρόγραμμα: το επόμενο μεγάλο βήμα.....	119
3.11 ΙΣΤ' Πρόγραμμα: στο μεταίχμιο των αλλαγών	121
3.12 1967-1974: Τα χρόνια της δικτατορίας: συνέχειες και ασυνέχειες.....	122
4 ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΤΟΥ ΙΚΥ	131
4.1 Υποτροφίες Ανώτατης Εκπαίδευσης.....	131
4.2 Υποτροφίες Εξωτερικού	240
4.3 Υποτροφίες Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα	384
4.4 Υποτροφίες Ομογενών	405

4.5	Υποτροφίες Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.....	426
4.6	Υποτροφίες Μέσης Εκπαίδευσης.....	464
5	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ: Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΙΚΥ ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΤΕΜΦΥΛΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΜΕΧΡΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ.....	492
5.1	Ο χαρακτήρας της δημόσιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα	492
5.2	Η βιομηχανική και οικονομική πολιτική, 1953-1973	502
5.3	Ο ρόλος του πανεπιστημίου στην κοινωνική κινητικότητα	504
5.4	Συνοπτικά: Ένας θεσμός που απαντάει στις κρίσεις	508
	ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ.....	510
6	Κανονισμοί Υποτροφιών	510
6.1	Ανωτέρας και Ανώτατης Εκπαίδευσης.....	510
6.2	Εξωτερικού	514
7	Έντυπα υποψηφίων για υποτροφίες εσωτερικού και εξωτερικού	522
7.1	Δήλωση οικονομικής κατάστασης για υποτροφίες Εσωτερικού	522
7.2	Αίτηση υποψηφίων για υποτροφίες Εξωτερικού	525
7.3	Δήλωση οικονομικής κατάστασης υποψηφίων για υποτροφίες Εξωτερικού	529
7.4	Υπόδειγμα συστατικής επιστολής υποψηφίων για υποτροφίες Εξωτερικού	533
7.5	Δήλωση ενδιαφέροντος υποψηφίων για υποτροφίες Εξωτερικού.....	534
	ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ.....	536
	ΠΙΝΑΚΕΣ.....	551
	ΕΙΚΟΝΕΣ.....	554
	ΑΝΑΦΟΡΕΣ	555

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ) αποτελεί τον παλαιότερο και σημαντικότερο θεσμό ενίσχυσης των σπουδών και της κινητικότητας των φοιτητών στα Ανώτερα και Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα, των σπουδαστών της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και των νέων ερευνητών στην Ελλάδα. Σκοπός της έρευνας είναι η μελέτη του ρόλου του θεσμού των κρατικών υποτροφιών κατά τη διαμόρφωση της ακαδημαϊκής κοινότητας στην Ελλάδα, και ειδικότερα εντός α) του παραγωγικού συστήματος (δημόσιος και ιδιωτικός τομέας), β) του ευρύτερου ακαδημαϊκού και ερευνητικού υποσυστήματος (παραγωγή επιστημονικής γνώσης και εκπαιδευτική διαδικασία), γ) των μηχανισμών εκπροσώπησης (πολιτική και δημόσια σφαίρα). Η διατριβή διερευνά τη σχέση της Πολιτικής Ιστορίας, την Οικονομικής Ιστορίας, της Ιστορίας της Επιστήμης και Τεχνολογίας και της Ιστορίας του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος την περίοδο 1951-1974 μέσα από την ποσοτική και ποιοτική ανάλυση των δεδομένων του ΙΚΥ. Ως πρωτογενές υλικό χρησιμοποιώ, μεταξύ άλλων, τα αρχεία των Επετηρίδων του Ιδρύματος, τα Πρακτικά του Διοικητικού Συμβουλίου και τα αρχεία των προϋπολογισμών.

Λέξεις κλειδιά: ΙΚΥ, ιστορία επιστήμης και τεχνολογίας, ιστορία εκπαίδευσης, ιστορία έρευνας

ABSTRACT

The State Scholarships Foundation (IKY) is the oldest and most important institution for the support of studies and mobility of higher education students, vocational training students and young researchers in Greece. The aim of the research is to study the role of state scholarships in shaping the academic community in Greece, in particular within a) the productive system (public and private sector), b) the broader academic and research subsystem (production of scientific knowledge and educational process), c) the mechanisms of representation (political and public sphere). The dissertation explores the relationship between Political History, Economic History, History of Science and Technology and the History of the Greek Educational System in the period 1951-1974 through the quantitative and qualitative analysis of the IKY data. As primary material I use, among others, the archives of the Yearbooks, the minutes of the Board of Directors and the records of the budgets.

Keywords: IKY, history of science and technology, history of education, history of research

ΕΥΧΑΡΙΣΤΙΕΣ

Αυτή η διατριβή δεν θα ήταν δυνατόν να ολοκληρωθεί δίχως την πολύτιμη βοήθεια και τις συμβουλές των μελών της τριμελούς επιτροπής. Να ευχαριστήσω θερμά τον επιβλέποντα καθηγητή Αριστοτέλη Τύμπα για την καθοδήγηση ήδη από τα χρόνια του μεταπτυχιακού και καθ' όλη τη διάρκεια εκπόνησης της διατριβής, τον Βασίλη Γαλή για τις συμβουλές και την ανεκτίμητη υποστήριξη και τον Στάθη Αραποστάθη για τις επισημάνσεις.

Επιπλέον, στο πλαίσιο του ερευνητικού έργου με τίτλο ΙΚΥ-ΔΕΔΟΜΕΝΑ (2018-2020) στο οποίο εργάστηκα με ακαδημαϊκό υπεύθυνο τον Α. Τύμπα, να ευχαριστήσω θερμά τον πρώην πρόεδρο του ΙΚΥ καθηγητή Κυριάκο Αθανασίου για την πρόσβαση στα αρχεία του Ιδρύματος, την γραμματέα κ. Ασπασία Πίσπα για όλες τις τεχνικές διευκολύνσεις, καθώς και όλους και όλες τους εργαζόμενους του Ιδρύματος. Τέλος, τους συναδέλφους του προγράμματος, Δρ. Δανάη Καρυδάκη και Δρ. Γιώργο Ζούκα για την εξαιρετική συνεργασία που είχαμε κατά τη διάρκεια του έργου.

Επίσης, να ευχαριστήσω θερμά τα μέλη της επταμελούς επιτροπής Κώστα Γαβρόγλου, Θεόδωρο Αραμπατζή, Βαγγέλη Καραμανωλάκη και Κώστα Ταμπάκη για τις ερωτήσεις, τα εξαιρετικά σχόλια και τις επισημάνσεις που αποτέλεσαν τροφή για μεγαλύτερη εμβάθυνση στο θέμα. Και φυσικά δεν γίνεται να παραλείψω να ευχαριστήσω ολόκληρη την κοινότητα των συναδέλφων υποψηφίων διδακτόρων και μεταδιδακτόρων του τμήματος των οποίων η συμμετοχή στα εβδομαδιαία σεμινάρια του κύκλου μας αποτέλεσε μεγάλο στήριγμα και έμπνευση.

Τέλος, η ζωή κατά τη διάρκεια των «πέτρινων» χρόνων εκπόνησης του διδακτορικού δεν θα ήταν ίδια δίχως τους φίλους/ες μου και την οικογένεια μου που με στήριξαν με κάθε τρόπο. Αντιγόνη, Άκη, Βασίλη, Αντώνη, Τζένη, Σωτήρη, Φίλιππα και Χρήστο, μακάρι να μπορούσα να σας δώσω όσα μου δώσατε. Αυτή η διατριβή είναι αφιερωμένη σε εσάς.

Φεβρουάριος 2023

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Οι υπεύθυνοι χάραξης πολιτικής συχνά διατρέχουν τον κίνδυνο να «επανεφεύρουν τον τροχό» όταν έρχονται αντιμέτωποι με τα διάφορα σύγχρονα προβλήματα. Και τα ζητήματα με τα οποία καταπίαστηκα κατά τη διάρκεια της παρούσας ιστορικής έρευνας τελικά ήταν περισσότερο επίκαιρα από όσα αρχικά πίστευα. Έννοιες και ζητήματα που κυριαρχούν στο σημερινό δημόσιο διάλογο και που έχουν γίνει αντικείμενο έντονης πολιτικής αντιπαράθεσης, κατά την εξέταση της περιόδου 1951-74 προκύπταν ως ζητήματα της εποχής εκείνης με τρόπο που με εντυπωσίασε: αριστεία, διαρροή εγκεφάλων (brain drain), πόλεμος, παραγωγική ανασυγκρότηση, τεχνική εκπαίδευση, κρατικός παρεμβατισμός, έρευνα και ανάπτυξη είναι μερικές από αυτές.

Στην παρούσα διατριβή θα παρουσιάσω την ιστορία του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών, ενός θεσμού με πλούσιες πολιτικές, οικονομικές και κοινωνικές προεκτάσεις. Ο πρώτος στόχος της έρευνας είναι περιγραφικός, δηλαδή να αντιπαρατεθούν τα γεγονότα, εννοώντας τα μεγέθη που προκύπτουν από το στατιστικό υλικό. Οι διάφορες φάσεις που διένυσε το Ίδρυμα μέσα στα χρόνια κατά την εξέλιξη των προγραμμάτων υποτροφιών θα παρουσιαστούν στο δεύτερο μέρος της διατριβής μέσα από την παράθεση διαγραμμάτων, πινάκων και εικόνων που προέκυψαν από την στατιστική ανάλυση των δεδομένων που δημοσιεύτηκαν στις ετήσιες επετηρίδες. Μια δεύτερη κύρια επιδίωξη της έρευνας που διεξήγαγα ήταν να προσφέρω εξηγήσεις γιατί ο θεσμός πήρε την τροπή που πήρε. Διατυπώνοντας τεκμηριωμένες υποθέσεις εργασίας για τις αιτίες που πιστεύω πως επηρέασαν την εξέλιξη των γεγονότων και των μεγεθών, δηλαδή τί επηρέασε, πώς, και σε ποιο βαθμό. Το εγχείρημα προϋποθέτει τη διερεύνηση για τον τρόπο λειτουργίας του υπό εξέταση Ιδρύματος. Αλλά να τονίσω ότι η παραπάνω προσέγγιση δεν θα είναι πρόσδο-κεντρική, αλλά αντιθέτως σκοπός είναι να τοποθετήσει τα μεγέθη στην ιστορική της διάσταση ώστε να μπορούμε να τα ερμηνεύουμε με βάση την εποχή τους.

Το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών μέσα από τη μελέτη της ιστορίας του αναδεικνύεται ως ένας θεσμός με ισχυρή αντοχή να απαντά σε κρίσεις και την τεράστια σημασία του στην προώθηση της εκπαίδευσης, της επιστήμης, της τεχνολογίας και του πολιτισμού. Η καταλυτική συμβολή των θεσμών χορήγησης υποτροφιών στην υποστήριξη της εκπαίδευσης, της επιστήμης και της έρευνας, καθώς και της τέχνης και του πολιτισμού γενικότερα, έχει επιβεβαιωθεί από μια σειρά διεθνών μελετών από την Ιστορία των Επιστημών και της Τεχνολογίας και το διεπιστημονικό πεδίο Επιστήμη, Τεχνολογία, Κοινωνία. Ωστόσο, μέχρι στιγμής καμίας συστηματική έρευνα δεν έχει πραγματοποιηθεί στην Ελλάδα που να αφορά αποκλειστικά το ΙΚΥ, επομένως ελπίζω με αυτήν την έρευνα να συνεισφέρω στις έρευνες γύρω από τα θέματα της Ιστορίας της Επιστήμης και της Τεχνολογίας και της Ιστορίας του Ελληνικού Εκπαιδευτικού Συστήματος.

Για τους σκοπούς της έρευνας χρησιμοποίησα πρωτογενείς πηγές που άντλησα από τις Επετηρίδες του Ιδρύματος και απ' τα Πρακτικά των Διοικητικών Συμβουλίων προχωρώντας στην ποιοτική και ποσοτική ανάλυση τους. Οι δύο αυτές προσεγγίσεις χρησιμοποιούνται συχνά στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες. Η μεν ποιοτική ανάλυση στοχεύει στην κατανόηση σύνθετων κοινωνικών και ιστορικών φαινομένων μέσω της συλλογής και ανάλυσης μη αριθμητικών δεδομένων, όπως συνεντεύξεις, κείμενα κτλ. ώστε να καταγράψει τις υποκειμενικές προοπτικές των ατόμων ή των ομάδων που μελετώνται. Η δε ποσοτική έρευνα ασχολείται με τη μέτρηση και την ποσοτικοποίηση δεδομένων μέσω της συλλογής και ανάλυσης αριθμητικών στοιχείων. Στην περίπτωση της παρούσας διατριβής, η ποσοτική προσέγγιση περιλάμβανε την ψηφιοποίηση των αριθμητικών στοιχείων των προγραμμάτων και τη στατιστική ανάλυση τους με στόχο τον εντοπισμό αλληλοσυσχετίσεων των μεταβλητών για την ανακάλυψη μοτίβων.

Να σημειώσω πως προσέγγισα ολόκληρο το δημοσιευμένο υλικό των επετηρίδων όχι ως απλές αποτυπώσεις δεδομένων, αλλά ως την ιερογλυφική γραφή του Ιδρύματος, σαν το κρυπτογραφημένο ημερολόγιο που φέρει νοήματα αλλά χρησιμοποιεί το λεξιλόγιο των αριθμών και των ταξινομήσεων. Η σημασία των ταξινομήσεων και η αξία των ερευνητικών προγραμμάτων για την αξιοποίηση της γνώσης που παράγεται μέσα από αυτές έχει επισημανθεί από πλήθος ερευνών που μελετούν τις βάσεις δεδομένων ως τεχνολογικά συστήματα¹. Στην παρούσα διατριβή προσεγγίζω τους πίνακες των προγραμμάτων που δημοσιεύονται στις σελίδες των επετηρίδων, στα έντυπα που καλούνται να συμπληρώσουν οι υποψήφιοι και στα αποτελέσματα των στατιστικών αναλύσεων που προχωρά η Διοίκηση του Ιδρύματος ως τεχνουργήματα που από την μελέτη τους μπορούμε να έχουμε μια καλύτερη εικόνα για την κατανόηση των γραφειοκρατικών μηχανισμών που κρύβονται πίσω αυτά και των κοινωνικών πεποιθήσεων που εγγράφονται σε αυτά.

Να έχουμε στο νου μας πως το 1951 το ΙΚΥ ιδρύθηκε μέσα σε εκείνο το κομμάτι της ελληνικής ιστορίας όπου η κοινωνία μόλις έχει βγει από τον εμφύλιο πόλεμο και το πολιτικό σύστημα παρέμενε ιδιαίτερα ασταθές και ρευστό. Από το τέλος του Β' Παγκοσμίου Πολέμου είχαν περάσει μονάχα επτά χρόνια και από τον εμφύλιο δύο. Έτσι, από τον Ιανουάριο του '49 μέχρι τον Νοέμβρη του '52 είχαν αλλάξει έντεκα κυβερνήσεις και είχαν πραγματοποιηθεί τρεις εκλογικές αναμετρήσεις. Αλλά κι η συνέχεια επεφύλασσε εντάσεις στην πολιτική σκηνή με πιο χαρακτηριστικές μεταξύ άλλων την πολιτική κρίση που συνόδευσε τις εκλογές «βίας και νοθείας» του 1961, την Αποστασία του 1965, το πραξικόπημα του 1967 και το Κυπριακό του 1974. Η ρευστότητα όμως δεν εξαντλούταν μονάχα στην πολιτική τάξη. Η ρευστότητα όμως δεν εξαντλούταν μονάχα στην πολιτική τάξη. Κατά τη διάρκεια των δεκαετιών '50-'60, οι επιστημονικές εξελίξεις στις φυσικές επιστήμες, η ανάπτυξη νέων τεχνολογιών, το νεοελληνικό πνεύμα στα γράμματα, η αναδυόμενη μεσαία τάξη και ο πολιτικός χώρος του κέντρου συγκρούονταν με τις δυνάμεις της συντήρησης του υπάρχοντος status quo σε όποιο πεδίο και αν αυτή η σύγκρουση λάμβανε χώρα: στο πανεπιστήμιο, στην εργασία, στους θεσμούς, στη βουλή, στα εργαστήρια, στο σπίτι ή στο δρόμο.

Έτσι για την περιοδολόγηση της ιστορίας του Ιδρύματος, κατά την αναζήτηση των αναλυτικών και ιστοριογραφικών τομών εξέτασα το ρόλο των δρώντων του Ιδρύματος, κοιτώντας τις συνθέσεις των διοικητικών συμβουλίων και των εξεταστικών επιτροπών. Ωστόσο, στόχος μου δεν ήταν να εξαντληθώ σε μια ενδογενή ιστορία (internal history) με απλή παράθεση των βιογραφικών των προέδρων, των αντιπροέδρων και των μελών του Ιδρύματος, αλλά να καταδειχτεί η σημασία του ιστορικού πλαισίου και του τρόπου που συναρθρώνεται η κοινωνία με την οικονομία, την επιστήμη, την τεχνολογία και την πολιτική. Μπορεί η εξέταση των εσωτερικών λειτουργιών ενός θεσμού όπως το ΙΚΥ να δίνει κάποιες εξηγήσεις γιατί τα πράγματα συνέβησαν με τον τρόπο που συνέβησαν, αλλά είναι περιοριστική γιατί θα είναι σαν να υιοθετώ την θέση ότι τα ανθρώπινα όντα είναι ορθολογικά και ότι οι πράξεις τους καθοδηγούνται από συνειδητές επιλογές και αποφάσεις. Το ζήτημα είναι ακόμα κι όταν δίνουμε έμφαση στη σημασία της ατομικής δράσης και επιλογής, να μην αγνοούμε τους ευρύτερους διαρθρωτικούς ιστορικούς παράγοντες που διαμορφώνουν την κοινωνία και την πολιτική.

¹ Geoffrey C Bowker, *Social science, technical systems, and cooperative work: beyond the great divide*, Psychology Press, New York 2009· Geoffrey C. Bowker και Susan Leigh Star, «Invisible Mediators of Action: Classification and the Ubiquity of Standards», *Mind, Culture, and Activity*, τμ. 7, τχ. 1–2 (2000), σ. 147–163· Geoffrey C. Bowker και Susan Leigh Star, «Building Information Infrastructures for Social Worlds-The Role of Classifications and Standards», *Community computing and support systems*, τχ. 1519 (1998), σ. 231–248· Marc Berg και Geoffrey Bowker, «The multiple bodies of the medical record», *The Sociological Quarterly*, τμ. 38, τχ. 3 (1997), σ. 513–537.

Τα βήματα που ακολούθησα κατά την ποιοτική και ποσοτική ανάλυση του πρωτογενούς υλικού και της δευτερογενούς βιβλιογραφίας στόχευαν στην περιοδολόγηση του Ιδρύματος για τον εντοπισμό τομών. Η διαδικασία διεκπεραιώθηκε μέσα από τρεις επάλληλους κύκλους, όπου ο πρώτος περιλάμβανε την αναζήτηση των αναλυτικών τομών, ο δεύτερος των ιστοριογραφικών τομών και ο τρίτος συνθετικά κατέληγε στα σημεία σταθμούς (turning points). Για να είμαι ακριβής, η περιοδολόγηση δεν ολοκληρώθηκε μονάχα μέσα σε τρεις κύκλους μιας και πολλές φορές επέστρεφα στα δεδομένα και επαναλάμβανα τη διαδικασία, είτε λόγω ασυνεχειών που παρατηρούσα στα στατιστικά αποτελέσματα, είτε λόγω ζητημάτων που ανέκυπταν από την μελέτη της δευτερογενούς βιβλιογραφίας.

Για την ποσοτική ανάλυση του πρωτογενούς υλικού ακολούθησα τρία βήματα: α) ψηφιοποίηση, β) μεταγραφή και γ) στατιστική ανάλυση. Επιπλέον, για να μπορέσει να γίνει στατιστική επεξεργασία και σύγκριση όλων των δεδομένων, προχώρησα σε νέα ταξινόμηση των στοιχείων, προσθέτοντας σε όλους τους πίνακες στήλη με τίτλο «ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ (Frascati 2007)». Για την ποιοτική ανάλυση -ώστε να πλαισιώσω την υπό μελέτη περίοδο και να εντοπίσω ιστοριογραφικές τομές- εστίασα στην πολιτική ιστορία (εκλογές, πολιτικές κρίσεις, εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις), στην ιστορία των κινημάτων (φοιτητικά κινήματα, κοινωνικές αναταραχές), στην οικονομική ιστορία (οικονομικά προγράμματα, διεθνείς κρίσεις ή διασυνδέσεις) και στην ιστορία της τεχνολογίας και της επιστήμης (επενδύσεις σε κρατικές ή ιδιωτικές υποδομές).

Στο πρώτο και στο δεύτερο κεφάλαιο περιγράφω την γενική εικόνα εξέλιξης της ζωής του Ιδρύματος ανά έτος ακολουθούμενος τα βασικά ζητήματα που καλούσε η Διοίκηση να αντιμετωπίσει σε οικονομικό και τεχνικό επίπεδο και του τρόπου εντός του πολιτικού, κοινωνικού, οικονομικού και τεχνολογικού πλαισίου της κάθε χρονιάς. Στο τέταρτο κεφάλαιο αναπτύσσω τα προγράμματα υποτροφιών παραθέτοντας διαγράμματα που αποδίδουν τόσο τους πίνακες των προκηρύξεων και της εφαρμογής αυτών, όσο και τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης που προχώρησα. Στο πέμπτο κεφάλαιο καταλήγω στα συμπεράσματα της διατριβής και παραθέτω συνοπτικούς πίνακες για ολόκληρη την υπό μελέτη περίοδο ως κομμάτι της επιχειρηματολογίας για την προτεινόμενη περιοδολόγηση. Στην συνέχεια ακολουθεί παράρτημα με τους κανονισμούς των προγραμμάτων εσωτερικού και εξωτερικού με εικόνες από τα έντυπα που απευθύνονταν στους υποψήφιους για να καταλήξω με ένα ευρετήριο των διαγραμμάτων, εικόνων, πινάκων που χρησιμοποιήθηκαν. Η διατριβή κλείνει με τις αναφορές που χρησιμοποιήθηκαν.

1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

1.1 Θέμα διατριβής και μεθοδολογία

Το θέμα της διατριβής είναι η ιστορία του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (ΙΚΥ). Το ΙΚΥ στην κυρίαρχη κοινωνικά πρόσληψή του είναι ένας θεσμός απονομής δικαιοσύνης, ένας θεσμός ίσων ευκαιριών, ένα εισιτήριο για την κοινωνική κινητικότητα, για την άνοδο. Και δεν θα μπορούσαμε να διαφωνήσουμε με μια τέτοια διαπίστωση στο βαθμό πως ως επίσημος κρατικός χρηματοδοτικός πόρος της Παιδείας μέσα στα 72 χρόνια λειτουργίας έχει συνδράμει σημαντικά στην ανέλιξη χιλιάδων επιστημόνων, ερευνητών, ακαδημαϊκών, πολιτικών, καλλιτεχνών και επιχειρηματιών στην σύγχρονη Ελλάδα. Ακόμα και μ' ένα γρήγορο ξεφύλλισμα των καταλόγων με τους επιτυχόντες, είναι πολύ πιθανό το μάτι του αναγνώστη θα συναντηθεί με το όνομα κάποιας διακεκριμένης προσωπικότητας της σύγχρονης Ελλάδας. Ωστόσο, η μελέτη ενός θεσμού κρατικών υποτροφιών είναι απαραίτητο να ξεπερνά τις απλές διαπιστώσεις. Γιατί το ΙΚΥ δεν ήταν μονάχα ένας θεσμός «αριστείας», θα ήταν άλλωστε υποτιμητικό για την πλούσια ιστορία του που κρατά από το 1951 μέχρι τις μέρες μας.

Το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών είναι ένας κρατικός θεσμός, επομένως, η μελέτη της ιστορίας του είναι ταυτόχρονα η μελέτη της ιστορίας του ελληνικού κράτους. Επίσης, το ΙΚΥ είναι ένας θεσμός υποτροφιών, άρα η ιστορία του είναι μια ιστορία που αφορά οικονομικά μεγέθη. Επίσης, το ΙΚΥ είναι Ίδρυμα και ως οργανισμός έχει συγκεκριμένο σκοπό που έχει διατυπωθεί καταστατικά. Τέλος το ΙΚΥ είναι ένας θεσμός, και ως θεσμός αναφέρεται στο νόμο, στη διάταξη, στην καθιερωμένη τάξη, σε ένα σύστημα κανόνων και κανονισμών, σε ένα σύστημα κατηγοριών. Οι άνθρωποι που βρίσκονταν πίσω από το ΙΚΥ σε οργανωτικό επίπεδο, δηλαδή από τον Γενικό Διευθυντή, τον Πρόεδρο, τον Αντιπρόεδρο και τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου, μέχρι τον Υπουργό Παιδείας και τον Πρωθυπουργό όταν τοποθετούνταν ή όταν αποφάσιζαν και ενεργούσαν, δεσμεύονται από τα παραπάνω χαρακτηριστικά, δηλαδή στα λόγια ή στις αποφάσεις και στις πράξεις τους εγγράφονταν τα διάφορα ζητήματα που χαρακτήριζαν την εποχή και που έχουν αναδειχθεί από τη σύγχρονη ιστοριογραφία, αυτό που με άλλα λόγια ονομάζουμε «ιστορικό πλαίσιο».

Επέλεξα να μελετήσω την ιστορία του ΙΚΥ από την ίδρυση μέχρι το τέλος της δικτατορίας λόγω της ομοιογένειας που παρουσιάζει η περίοδος 1951-1974. Το '74 αποτελεί μια σημαντική τομή της πολιτικής ιστορίας της Ελλάδας και σύμφωνα με τον Α. Λιάκο «δεν ήταν το τέλος της δικτατορίας ως μιας επταετούς παρένθεσης και επιστροφή στο κοινοβουλευτικό καθεστώς του 1967. Ήταν το τέλος του καθεστώτος που επιβλήθηκε στην Ελλάδα μεταπολεμικά και σφραγίστηκε από τον Εμφύλιο Πόλεμο»². Η Μεταπολίτευση δεν ήταν μια στιγμή, αλλά μια περίοδος με αφετηρία την νύχτα της 23^{ης} Ιουλίου 1974 και η οποία ως μεταβατική αποτέλεσε μια ιστορική διαδικασία που έθετε νέους όρους: αποκαταστάθηκε ο κοινοβουλευτισμός, καταργήθηκε η βασιλεία, νομιμοποιήθηκε το ΚΚΕ, καταργήθηκε η λογοκρισία, σταμάτησαν οι διώξεις και τα πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων κτλ. Επομένως, ο προσδιορισμός της Μεταπολίτευσης όρισε ταυτόχρονα τα όρια και τα περιεχόμενα του μεταπολεμικού και μετεμφυλιακού καθεστώτος ως μια περίοδο ενιαία με τρία χαρακτηριστικά που την ενοποιούν.

Πρώτο στοιχείο που χαρακτηρίζει το μεταπολεμικό καθεστώς αποτελεί η πολιτική αστάθεια του πολιτικού συστήματος που διαμορφώνεται λόγω των δυσλειτουργιών που παρατηρούνται στους δημοκρατικούς θεσμούς και στον κοινοβουλευτισμό³. Συγκεκριμένα,

² Αντώνης Λιάκος, *Ο ελληνικός 20ος αιώνας*, Πόλις, Αθήνα 2019, σ. 409.

³ Νίκος Αλιβιζάτος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-'74: όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Θεμέλιο, Αθήνα 1983.

η πόλωση της πολιτικής σκηνής ως αποτέλεσμα του εμφυλίου πολέμου⁴ διαμορφώνει πολιτικές συνθήκες οι οποίες καθορίζονται από τον παρεμβατικό ρόλο α) του Στρατού⁵ ως διακριτό πόλο εξουσίας⁶, β) των Ανακτόρων των οποίων οι αρμοδιότητες περιλάμβαναν τον διορισμό και την παύση των κυβερνήσεων με αποτέλεσμα η διάλυση της Βουλής να εργαλειοποιείται συχνά από το Παλάτι⁷, γ) του Αμερικανικού Παράγοντα, ο οποίος στο ψυχροπολεμικό πλαίσιο⁸ και μέσω του NATO διατηρούσε προσδεμένη τη χώρα στο δυτικό συνασπισμό ενάντια στη ρωσική επιρροή.⁹ Τα τρία παραπάνω στοιχεία έχουν ως αποτέλεσμα η χώρα να βιώνει μια σειρά από πολιτικά γεγονότα δείγμα μιας καχεκτικής δημοκρατίας¹⁰, που «ρίχνουν» κυβερνήσεις και ακυρώνουν κρίσιμες μεταρρυθμίσεις¹¹.

Δεύτερο χαρακτηριστικό αποτελούν οι προκλήσεις που αντιμετώπισε η οικονομία της χώρας μετά το τέλος του πολέμου και η ταχεία οικονομική ανάπτυξη¹² που γνώρισε αρχικά με τη βοήθεια της αμερικανικής κυβέρνησης¹³ και στη συνέχεια με όχημα α) τον εξηλεκτισμό¹⁴ και την εκβιομηχάνιση της παραγωγής με ξένα και εγχώρια επενδυτικά κεφάλαια¹⁵, β) τις επενδύσεις Ελλήνων εφοπλιστών σε ναυπηγεία και διυλιστήρια, γ) τις επενδύσεις στον

⁴ David H. Close, *The Greek Civil War, 1943-1950: Studies of Polarization*, Routledge, London ; New York 1993.

⁵ Nikolaos A. Stavrou, *Allied Politics and Military Interventions: The Political Role of the Greek Military*, Parazissis Publishers 1976.

⁶ Δημήτρης Χαραλάμπης, *Στρατός και πολιτική εξουσία: η δομή της εξουσίας στην μετεμφυλιακή Ελλάδα*, Εξάντας, Αθήνα 1985.

⁷ Τα Ανάκτορα, αφενός καθιστούσαν τον κοινοβουλευτισμό αδύναμο και προκαλούσαν τον κατακερματισμό των πολιτικών δυνάμεων, αφετέρου λειτουργούσαν ως σταθεροποιητικό στοιχείο «σε μια πολιτική σκηνή η οποία διακρινόταν από την ρευστότητά της». Βλ. Σωτήρης Ριζάς, *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, Καστανιώτη, Αθήνα 2008, σ. 24.

⁸ James Edward Miller, *The United States and the Making of Modern Greece: History and Power, 1950-1974*, New edition., University of North Carolina Press, Chapel Hill 2009.

⁹ Αριστοτελία Πελώνη, *Ιδεολογία κατά ρεαλισμού. Η αμερικανική πολιτική απέναντι στην Ελλάδα 1963-1976*, Πόλις, Αθήνα 2010.

¹⁰ Ηλίας Νικολακόπουλος, *Η καχεκτική δημοκρατία. Κόμματα και εκλογές, 1946 – 1967*, 13 έκδ., Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2021.

¹¹ Αλέξης Δημαράς, *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε: Τεκμήρια ιστορίας 1895-1967*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1998.

¹² Ευάγγελος Δ. Πρόντζας και Θανάσης Καλαφάτης, *Οικονομική ιστορία του ελληνικού κράτους*, επιμ. Σπύρος Ι. Ασδραχάς, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα 2011.

¹³ Γιώργος Σταθάκης, *Το δόγμα Τρούμαν και το σχέδιο Μάρσαλ: Η ιστορία της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2004.

¹⁴ Για την ίδρυση της ΔΕΗ το 1950 και τη συμβολή της κρατικής υποδομής στην οικονομική ανάπτυξη της περιόδου, βλ. Στάθης Τσοτσόρος, *Ενέργεια και ανάπτυξη στη μεταπολεμική περίοδο. Η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού 1950-1992*, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Αθήνα 1995· Νίκος Παντελάκης, *Ο εξηλεκτισμός της Ελλάδας (1889-1956). Από την ιδιωτική πρωτοβουλία στο κρατικό μονοπώλιο: 1889-1956*, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1991.

¹⁵ Οι σημαντικότερες επενδύσεις ξένων κεφαλαίων στην Ελλάδα πραγματοποιούνται την περίοδο 1959-1963 και περιλάμβαναν το εργοστάσιο της Pirelli στην Πάτρα (1959), της Dow Chemicals στο Λαύριο (1961), το εργοστάσιο φωσφορικών λιπασμάτων της Νέας Καρβάλης (1962) και το εργοστάσιο αλουμινίου τα γαλλικής Pechiney (1966). Όσον αφορά τις εγχώριες επενδύσεις ξεχωρίζουν αυτές της Χαλυβουργικής για την παραγωγή χάλυβα και χυτοσιδήρου και της Λάρκο για την παραγωγή σιδηροκελύου. Επίσης, το 1966 ιδρύεται το βιομηχανικό συγκρότημα διυλιστηρίων Esso-Pappas στη Θεσσαλονίκη για την παραγωγή αμμωνίας και πετροχημικών. Βλ. Πάνος Καζάκος, *Ανάμεσα σε κράτος και αγορά. Οικονομία και οικονομική πολιτική στη μεταπολεμική Ελλάδα, 1944-2000*, Πατάκης, Αθήνα 2001, σ. 196-197, 201-203.

αγροτικό τομέα σε εγγειοβελτιωτικά και αρδευτικά έργα, και τις επιδοτήσεις¹⁶ και πιστώσεις¹⁷ στους αγρότες δ) τις επενδύσεις για την ανοικοδόμηση νέων κατοικιών για την ανάπτυξη των αστικών κέντρων¹⁸, δ) τον τουρισμό, ο οποίος την περίοδο αυτή αρχίζει να αποκτά υπολογίσιμα μεγέθη και να συνδέεται με την ανάπτυξη ξενοδοχειακών υποδομών χρηματοδοτούμενων από τον ιδιωτικό και τραπεζικό τομέα¹⁹ και τέλος ε) με τη μεγέθυνση της ιδιωτικής κατανάλωσης (λιανικό και χονδρικό εμπόριο) που συνδέθηκε με την άνοδο των μεσαίων στρωμάτων και την είσοδο της αναδυόμενης μεσαίας τάξης στην καταναλωτική κοινωνία²⁰.

Τρίτον, οι κοινωνικές και πολιτιστικές αλλαγές που συνέβησαν στην Ελλάδα²¹ λόγω του ταχέως εκσυγχρονισμού²² και της αστικοποίησης²³, συνδέθηκαν με την κοινωνική κινητικότητα που έφερε η μαζικοποίηση του ελληνικού δημόσιου πανεπιστημίου²⁴, των μεταπτυχιακών, των διδακτορικών και της έρευνας²⁵. Η Παιδεία στο πλαίσιο ένταξης της Ελλάδας στην Ενιαία Οικονομική Κοινότητα (1961) και των Αναπτυξιακών Προγραμμάτων²⁶

¹⁶ Θ. Γεωργακόπουλος και Γ. Ζανιάς, «Τομέας Πρωτογενούς Παραγωγής», στο: Ανδρέας Κιντής (επιμ.), *Η Ελληνική Οικονομία στο Κατώφλι του 21ου αιώνα*, Ιονική Τράπεζα, Αθήνα 1996.

¹⁷ Μ. Ψαλιδόπουλος, *Ιστορία της Τράπεζας της Ελλάδος 1928-2008*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 2014, σ. 244.

¹⁸ Δήμητρα Λαμπροπούλου, *Οικοδόμοι, οι άνθρωποι που έχτισαν την πόλη*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009. Επίσης, βλ. Σοφία Αντωνοπούλου, «Οι συνέπειες της οικοδομικής παραγωγής και του καθεστώτος γαιοκτησίας στην κοινωνικοοικονομική συγκρότηση της μεταπολεμικής Ελλάδας», *4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο*, τμ. 1 (1993), σ. 583–592. Επιπλέον, Παν Γετίμης, «Οικονομικές διαστάσεις της οικοδομικής δραστηριότητας του 50», *4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο*, τμ. 1 (1993), σ. 423–426.

¹⁹ Μιχάλης Νικολακάκης, *Μοντέρνα Κίρκη. Τουρισμός και ελληνική κοινωνία την περίοδο 1950-1974*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2018.

²⁰ Βασίλης Καραποστόλης, *Η καταναλωτική συμπεριφορά στην Ελληνική κοινωνία 1960-1975*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 1984.

²¹ Harry J. Psomiades, «The Economic and Social Transformation of Modern Greece», *Journal of International Affairs*, τμ. 19, τχ. 2, Temporary Publisher (1965), σ. 194–205.

²² William H. McNeill, «Greek Metamorphosis, 1945-1975», *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences*, τμ. 30, τχ. 7 (1977), σ. 11–20.

²³ Σύμφωνα με τον Γιώργο Μαργαρίτη, κατά τη διάρκεια του εμφυλίου πολέμου, η Αριστερά διχοτομήθηκε με βάση τη γεωγραφική κατανομή της κοινωνικής της βάσης. Έτσι η μετακατοχική Αριστερά του αστικού χώρου από τη μία και η Αριστερά της υπαίθρου από την άλλη, έλαβαν διαφορετικούς προσανατολισμούς: για τη μεν πρώτη, η οποία δεν απέβλεπε στον εμφύλιο, αρνήθηκε να βγει στο βουνό, και προτίμησε -παρόλες τις διώξεις- να παραμείνει στα αστικά κέντρα ώστε να διαχειριστεί την κατάσταση μέσα από ένα κίνημα διεκδικήσεων, για τη δεύτερη, εκείνη της επαρχίας, ο Εμφύλιος και η προσφυγή στα όπλα ήταν ένας τραγικός μονόδρομος. Το θεσμικό διαζύγιο ανάμεσα στις δύο εκδοχές καθόρισε και την κοινωνική κατανομή της Αριστεράς στο σύνολο της, για την πρώτη, η μοίρα της επεφύλαξε την σχεδόν ολοκληρωτική καταστροφή, για την δεύτερη την ισχυρή παρουσία της στα αστικά κέντρα μέσα από τα νέα κινήματα διεκδικήσεων με διακριτή παρουσία κατά τη διάρκεια των δεκαετιών '50-'60. Γιώργος Μαργαρίτης, *Ιστορία του Ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949 (Τόμος Ι)*, 2 έκδ., Βιβλιόραμα, Αθήνα 2001, σ. 210–212. Για περισσότερα, βλ. Παρασκευή Καπώλη, «Η εσωτερική μετανάστευση στην Αθήνα (1950-1970)», Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ). Σχολή Φιλοσοφική. Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Αθήνα 2014.

²⁴ Νίκος Παπαδάκης, *Η παλίμψηστη εξουσία: Κράτος, πανεπιστήμιο και εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα*, Gutenberg, Αθήνα 2004.

²⁵ Γιώργος Μπουρίτσας, «Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο», *4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο*, τμ. 1 (1993), σ. 423–426.

²⁶ Δημήτριος Σακκάς, «Τα αναπτυξιακά προγράμματα της περιόδου 1947-1966 και η σχέση τους με τον ενδεικτικό προγραμματισμό», *4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο*, τμ. 1 (1993).

συνδέθηκε στενότερα με την οικονομία και την ανάπτυξη²⁷. Η βιομηχανική και τεχνολογική πολιτική²⁸ που αναπτύχθηκε σε δύο φάσεις (1951-1960 και 1960-1974) εισήγαγε τον όρο «εκσυγχρονισμό» στην πολιτική συζήτηση ως εξαγγελία και ως όραμα²⁹, πολλές φορές με το ρόλο των μηχανικών να μην είναι διαμεσολαβητικός, αλλά διαμορφωτικός³⁰. Η πορεία προς τον πολιτικό και θεσμικό εκσυγχρονισμό επενδύθηκε με γερές δόσεις εθνικοφροσύνης με αποτέλεσμα το χτίσιμο και την ηγεμονία ενός τεχνο-εθνικιστικού ιδεώδους³¹, όπου δεν ήταν η «κυριαρχία» το χαρακτηριστικό του, αλλά «ότι άρχει, ότι προστάζει, εγκυκαλεί, προτρέπει, πειθαναγκάζει, ενοχοποιεί, διαμορφώνει νόρμες του καλού και του κακού [...] Η εθνικοφροσύνη είναι ιδεολογία του τρόμου, του φόβου, της ενοχοποίησης, της πύρινης ρομφαίας»³². Η εθνικοφροσύνη ως πολεμική ιδεολογία, λειτούργησε συσπειρωτικά γύρω από τη φαντασική κοινότητα του ελληνικού έθνους σε μια προσπάθεια να αποσιωπήσει τον Εμφύλιο και να περάσει στη λήθη.

Τέλος, η νεοελληνική εκπαίδευση³³ βρέθηκε σε μια κατάσταση εσωτερικών τάσεων και αντιστάσεων³⁴ στην προσπάθεια αφενός για να στοιχηθεί με το νέο ρόλο που έφερε η θεωρία του ανθρώπινου κεφαλαίου³⁵ για το πανεπιστήμιο³⁶, αφετέρου για να διατηρηθεί το υπάρχων status quo³⁷. Η μεταρρύθμιση του 1959 αν και δεν ακούμπησε το καθηγητικό

²⁷ Βλ. το εξαιρετικό έργο του Στέφανος Πεσμαζόγλου, *Εκπαίδευση και ανάπτυξη στην Ελλάδα 1948-1985. Το ασυμπτωτο μιας σχέσης*, 2 έκδ., Θεμέλιο, Αθήνα 1985. Επίσης, στην κλασική μονογραφία του Τσουκαλά αναπτύσσεται η σχέση του εκπαιδευτικού συστήματος και του καπιταλιστικού τρόπου παραγωγής, στο Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, *Εξάρτηση και αναπαραγωγή. Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα: 1830-1922*, μτφ. Ιωάννα Πετροπούλου και Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, Θεμέλιο, Αθήνα 1992. Επίσης, βλ. Νίκος Ιωαννίδης, «Αναπαραγωγή και εκπαίδευση στην Ελλάδα - Μια άλλη υπόθεση», στο: *Νεοελληνική κοινωνία: ιστορικές και κριτικές προσεγγίσεις*, Κριτική, Αθήνα 1993.

²⁸ Γεώργιος Μ Κορρές, «Τεχνολογική πολιτική και ελληνική οικονομική ανάπτυξη στη μεταπολεμική περίοδο 1945-1967», *4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο*, τμ. 1 (1998), σ. 308–332.

²⁹ Νίκη Καλτσόγια-Τουρναβίτη, «Η μεταπολεμική ελληνική κοινωνία και η πορεία της προς τον θεσμικό - πολιτικό εκσυγχρονισμό», *4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο*, τμ. 1 (1993), σ. 655–671.

³⁰ Stathis Arapostathis, «Fertilising Farms and Institutional Authorities:», *HoST - Journal of History of Science and Technology*, τμ. 11, τχ. 1 (1 Σεπτέμβριος 2017), σ. 10–33· Stathis Arapostathis και Serkan Karas, «Water Management, expertise and technopolitics in energy and Agriculture in Greece, 1940–2014: the case of the Acheloos river», *History of Technology*, τμ. 33 (2017).

³¹ David G. Haglund και Marc L. Busch, «“Techno-Nationalism” and the Contemporary Debate over the American Defence Industrial Base», στο: *The Defence Industrial Base and the West*, Routledge 1989· David E.H. Edgerton, «The Contradictions of Techno-Nationalism and Techno-Globalism: A Historical Perspective», *New Global Studies*, τμ. 1, τχ. 1 (31 Ιανουάριος 2007) <doi:10.2202/1940-0004.1013>.

³² Άγγελος Ελεφάντης, «Εθνικοφροσύνη: Η Ιδεολογία του τρόμου και της ενοχοποίησης», *4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο*, τμ. 1, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα (1993), σ. 651.

³³ Σήφης Μπουζάκης, *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1998)*, Gutenberg, Αθήνα 2006.

³⁴ Αλέξης Δημαράς, *Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης. Τάσεις και αντιστάσεις στην ελληνική εκπαίδευση 1833-2000*, Μεταίχνιο, Αθήνα 2013.

³⁵ Theodore W. Schultz, *Investment in Human Capital: The Role of Education and of Research*, Free Pr 1971.

³⁶ Αλέξης Δημαράς, «Το Πανεπιστήμιο και οι Θεραπεινίδες του», στο: Σήφης Μπουζάκης (επιμ.), *Ιστορία της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Πρακτικά 4ου επιστημονικού συνεδρίου ιστορίας της εκπαίδευσης: Πάτρα 6-8 Οκτωβρίου 2006*, 1 έκδ., Αθήνα Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός, Αθήνα 2008.

³⁷ Πολύκαρπος Καραμούζης, «Πανεπιστήμιο και Ιδεολογία: Η αναπαραγωγή της κυρίαρχης ιδεολογικοπολιτικής θεωρίας μέσα από τους επισήμους λόγους των καθηγητών του Πανεπιστημίου Αθηνών (1900-1970)», στο: Σήφης Μπουζάκης (επιμ.), *Ιστορία της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης*.

κατεστημένο των ακαδημαϊκών εδρών, ωστόσο αποτέλεσε σημαντική στιγμή για την υπαγωγή της τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης στο Υπουργείο Παιδείας³⁸, και κομμάτι μιας μακράς προσπάθειας ελέγχου της εργασίας από το μονοπωλιακό κεφάλαιο και το κράτος³⁹. Επίσης, το αίτημα για κοινωνική κινητικότητα και πολιτικές ελευθερίες⁴⁰ της αναδυόμενη μεσαίας τάξης⁴¹ που έφερε το μαζικό πανεπιστήμιο, εκφράστηκε μέσα από το φοιτητικό κίνημα⁴² σε όλη τη διάρκεια της δεκαετίας του '60, με κορυφαίο γεγονός την εξέγερση του Πολυτεχνείου⁴³. Η κοινωνική «συσσωμάτωση»⁴⁴ της νέας γενιάς μηχανικών⁴⁵ που επήλθε μετά το τέλος της δικτατορίας και κατά τη διάρκεια της μεταπολίτευση, ήταν

Πρακτικά 4ου επιστημονικού συνεδρίου ιστορίας της εκπαίδευσης: Πάτρα 6-8 Οκτωβρίου 2006, 1 έκδ., Αθήνα Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός, Αθήνα 2008. Επίσης, βλ. Κώστας Γαβρόγλου και Άννη Βρυχέα, *Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης: 1911-1981*, Σύγχρονα θέματα, Αθήνα 1982.

³⁸ Σήφης Μπουζάκης, *Εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα: πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια γενική και τεχνικοεπαγγελματική εκπαίδευση (Τόμος Β')*, Δ', Gutenberg, Αθήνα-Κομοτηνή 2006.

³⁹ David Montgomery, *Workers' Control in America: Studies in the History of Work, Technology, and Labor Struggles*, Revised ed. edition., Cambridge University Press, Cambridge 1980. Σχετικά με την Ελλάδα γύρω από αυτό το ζήτημα βλ. Χρήστος Καραμπάτσος, «Ο Κωνσταντίνος Βάρκας και το «Περίφημον Μηχάνημα»: Δυσλειτουργικές Μηχανές και «Τεχνικώς Μορφωμένοι» Εργάτες στην Ελλάδα μέσα από το Παράδειγμα των Σιγαροποιών, 1880-1920», *Τα Ιστορικά*, τχ. 69 (2019). Χρήστος Καραμπάτσος και Αλέξης Νικόλαος, «Οι Απαρχές της Εκμηχάνισης στην Ελληνική Σιγαροποιία: Εργατικός Έλεγχος, Εργοδοτικές Πρωτοβουλίες και Κρατική Παρέμβαση στους Χώρους Εργασίας κατά τις Πρώτες Δεκαετίες του 20ου Αιώνα», στο: Άγγελος Παληκίδης (επιμ.), *Ο Καπνός στην Ιστορία: Οικονομικές, Κοινωνικές και Πολιτισμικές Προσεγγίσεις*, Ινστιτούτο Κοινωνικών Κινήματων και Ιστορίας Καπνο, Αθήνα 2020.

⁴⁰ Νίκος Αλιβιζάτος, «Κατάσταση έκτακτης ανάγκης και πολιτικές ελευθερίες, 1946-1949», στο: *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950: ένα έθνος σε κρίση*, Θεμέλιο, Αθήνα 1984, σ. 383-398.

⁴¹ Βασίλης Κρεμμυδάς, «Η Ελλάδα του 1945-1967: το ιστορικό πλαίσιο», *4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα]*, Πάντειο Πανεπιστήμιο, τμ. 1, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα (1993), σ. 15-19.

⁴² Σύλλας Ζήλιας, Αλέκος Ιερεμίας, και Χρήστος Καρατζάς, *Ιστορία του φοιτητικού μας κινήματος*, Νέο Φοιτητικό Κίνημα, Αθήνα 1976. Επίσης, βλ. Βαγγέλης Καραμανωλάκης και Ευδοκία Ολυμπίτου, «Ζητήματα ιστοριογραφίας του φοιτητικού κινήματος στην Ελλάδα», στο: Ιωάννα Παπαθανασίου (επιμ.), *Η ελληνική νεολαία στον 20ό αιώνα. Πολιτικές διαδρομές, κοινωνικές πρακτικές και πολιτιστικές εκφράσεις*, Θεμέλιο-ΑΣΚΙ-Ινστιτούτο Νίκος Πουλαντζάς, Αθήνα 2010, σ. 194-202. Μιχάλης Μωραϊτίδης, «Το φοιτητικό κίνημα στην Ελλάδα: Πολιτική ριζοσπαστικοποίηση και συλλογική δράση (1956-1964)», Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Βόλος 2015.

⁴³ Ολύμπιος Δαφέρμος, «Το αυτόνομο αντιδικτατορικό φοιτητικό κίνημα (1972-1973) και οι σχέσεις του με τις αντιδικτατορικές δυνάμεις», Διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα 1992.

⁴⁴ Ο όρος «συσσωμάτωση» αναφέρεται στην εννοιολογική πρόταση του Ν. Κουζέλη για την περιγραφή των διαδικασιών ένταξης των κατώτερων και μεσαίων τάξεων των χωρών της ημι-περιφέρειας (πχ. Ελλάδα) στην πολιτική σκηνή. Ο Κουζέλης τον αντιπαραβάλλει από τον όρο «ενσωμάτωση» ο οποίος αποτελεί στοιχείο των ώριμων βιομηχανικά χωρών της Δ. Ευρώπης όπου οι τάξεις αυτές «ενσωματώθηκαν» στο πολιτικό σύστημα μέσα από ανεξάρτητες, μαζικές οργανώσεις φτιαγμένες από τα κάτω δημιουργώντας έτσι μια ισχυρή «κοινωνία πολιτών». Στην περίπτωση χωρών, όπως η Ελλάδα, με καθυστερημένη εκβιομηχάνιση τα κατώτερα και μεσαία στρώματα εισέρχονται με πιο εξαρτημένο και κάθετο τρόπο, τον οποίο ο συγγραφέας αποκαλεί «συσσωματικό». Βλ. Νίκος Κουζέλης, *Κοινοβουλευτισμός και εκβιομηχάνιση στην ημι-περιφέρεια: Ελλάδα, Βαλκάνια, Λατινική Αμερική*, Θεμέλιο, Αθήνα 1987.

⁴⁵ Για μια επισκόπηση της ιστορίας του ΕΜΠ, βλ. Μιχάλης Ασημακόπουλος κ.ά., *170 χρόνια Πολυτεχνείο: οι μηχανικοί και η τεχνολογία στην Ελλάδα (Τόμος Α' και Τόμος Β')*, Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο 2012.

αποτέλεσμα της καθυστερημένης εκβιομηχάνισης μιας χώρας της ημι-περιφέρειας⁴⁶ όπως η Ελλάδα.

Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα στις αρχές της δεκαετίας του '50 ταλανίζεται από τις τρομερές ελλείψεις σε προσωπικό, κτίρια εξοπλισμό και βιβλία. Οι επιπτώσεις της γερμανικής κατοχής και του εμφυλίου πολέμου στην κατανομή των δημοσίων δαπανών στην εκπαίδευση δημιουργήσει ποια κατάσταση εξαιρετικά δυσμενή. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ΟΟΣΑ το 1955 από το Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν, το 1.9% των ιδιωτικών και δημοσίων δαπανών κατευθύνεται προς την εκπαίδευση. Ο συγκριτικό πίνακας 9.7 που δημοσιεύεται στο βιβλίο του Χρυσάφη Ιορδάνογλου «Η ελληνική οικονομία μετά το 1950» (2020) δείχνει πως καθ' όλη τη διάρκεια τη περιόδου 1955-1973 «οι δαπάνες του ελληνικού κράτους για την παιδεία ως ποσοστό του ΑΕΠ ήταν πολύ χαμηλότερες από όλων σχεδόν των Ευρωπαϊκών κρατών.»⁴⁷ Σύμφωνα με την ίδια πηγή μαθαίνουμε πως το 80% των συνολικών δαπανών την Παιδεία αντιστοιχούσαν σε δαπάνες δημοσίου χαρακτήρα. Αν και το ελληνικό κράτος δεν ξόδεψε πολλούς πόρους επενδύοντας τους στην εκπαίδευση, μέσα στη διάρκεια των υπό εξέταση ετών θα παρατηρήσουμε ότι εμφανίζονται τρία κομβικά σημεία τα οποία εμφανίζουν έμπρακτες αλλαγές στο βάρος που δινόταν στην εκπαίδευση. Αυτά τα έτη είναι το 1959, το 1964, και το 1968.

Το ελληνικό κράτος για σχεδόν δύο αιώνες ακολουθεί ένα μοτίβο επαναλαμβανόμενο κρίσεων και πτωχεύσεων. Σύμφωνα με τον ιστορικό Γιώργο Δερτιλή⁴⁸ η ελληνική ιστορία είναι σφραγισμένη από ξεχασμένες χρεοκοπίες, εμφυλιοπολεμικές συρράξεις, άκρατο εξωτερικό δανεισμό και υπέρογκες εξοπλιστικές δαπάνες. Ο εθνικισμός αποτέλεσε το ιδεολόγημα που κυριάρχησε τόσο στο νεαρό ελληνικό κράτος μέχρι το Μεγάλο Διχασμό για να τιθασεύει τους τοπικισμούς και να αντιμετωπίσει τους αφυπνιζόμενους εθνικισμούς των βαλκανικών κρατών, όσο και στο μεσοπολεμικό και μεταπολεμικό πλαίσιο για συνεχίσει τη διαδικασία ομογενοποίησης⁴⁹ του πληθυσμού απέναντι στην «κομμουνιστική απειλή». Το

⁴⁶ Κώστας Κριμπάς, «Επιστημονική έρευνα στην ημιπεριφέρεια: ο μηχανισμός παρεμπόδισης από τη Μητρόπολη», *Σύγχρονα θέματα*, τχ. 34 (1988), σ. 78–84.

⁴⁷ Χρυσάφης Ι. Ιορδάνογλου, *Η ελληνική οικονομία μετά το 1950 Περίοδος 1950-1973: Ανάπτυξη, νομισματική σταθερότητα και κρατικός παρεμβατισμός*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 2020, σ. 117. Επίσης, στο άμεσο κόστος κάθε μεταρρύθμισης δεν επιβαρύνει μοναχά -από κάτω προς τα πάνω- τον Κρατικό προϋπολογισμό της εποχής, αλλά διαχέεται ταυτόχρονα και άλλες εκπαιδευτικές βαθμίδες και με τη σειρά του στα διάφορα κοινωνικά πεδία. Αυτή η διαπίστωση έχει καταδειχθεί από τον συγγραφέα Στέφανος Πεσμαζόγλου στο βιβλίο του " Εκπαίδευση και ανάπτυξη στην Ελλάδα 1948-1985: το ασυμπτωτο μιας σχέσης" (1987), που εξετάζει τα στατιστικά προβλήματα των εκπαιδευτικών δαπανών στη μεταπολεμική Ελλάδα. Σύμφωνα με το συγγραφέα οποιοσδήποτε εκπαιδευτικός προγραμματισμός προϋποθέτει την αυστηρή ιεράρχηση των δημοσιονομικών και χρηματοδοτικών προβλημάτων και η οποία περιλαμβάνει: α) το ποσοστό του συνολικού Εθνικού εισοδήματος, β) το ποσοστό του κρατικού προϋπολογισμού, γ) το ποσοστό του επενδυτικού προϋπολογισμού, δ) την κατανομή το συνολικών δημοσίων δαπανών στις επιμέρους βαθμίδες, ε) την κατανομή της επιβάρυνσης στο δημόσιο, ε) τα συνδικάτα και η τοπική αυτοδιοίκηση (για παράδειγμα στο πλαίσιο της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης), στ) την κατανομή σε μία συγκεκριμένη εκπαιδευτική βαθμίδα ανάμεσα στα εκπαιδευτικά ιδρύματα και τις τεχνικές οι επιστημονικές κατευθύνσεις, ζ) το πεδίο των πολιτικών αποφάσεων.

⁴⁸ Βλ. Γιώργος Δερτιλής, *Επτά πόλεμοι, τέσσερις εμφύλιοι, επτά πτωχεύσεις, 1821-2016*, 12 έκδ., Gutenberg, Αθήνα 2020. Επιπλέον, βλ. Γεώργιος Δερτιλής, *Κοινωνικός μετασχηματισμός και στρατιωτική επέμβαση, 1880-1909*, Εξάντας, Αθήνα 1977· Γιώργος Β. Δερτιλής, *Ιστορία του ελληνικού κράτους 1830-1920*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Κρήτη 2014.

⁴⁹ Η διαδικασία ομογενοποίησης του πληθυσμού για το ελληνικό κράτος ήταν μακρά και επίπονη. Καθοριστικός σταθμός μέσα στη νεοελληνική ιστορία αποτέλεσε ο Εθνικός Διχασμός 1915-1917, μία από τις δύο παρατεταμένες εμφύλιες συγκρούσεις που σημάδεψαν τη χώρα και παγίωσαν τις πολιτικές διαιρέσεις στην Ελλάδα για παραπάνω από 30 χρόνια. Κορυφώθηκε με τη μικρασιατική καταστροφή, υπονόμισε την εθνική ολοκλήρωση και ταυτόχρονα καθόρισε τόσο την ταξική

εξοπλιστικό crescendo που επικράτησε αν και δέσμευε πόρους από άλλους κρίσιμους τομείς της ελληνικής οικονομίας, ανάμεσά τους και την Παιδεία, αποτέλεσε μια ανάσα ζωής για πολλές μικρομεσαίες βιομηχανίες οι οποίες κατάφεραν και επιβίωσαν μέσα σε αντίξοες συνθήκες χάριν των προμηθειών σε ιματισμό, τρόφιμα., χημικά προϊόντα, νοσοκομειακό εξοπλισμό κτλ.

Βάση της ιστοριογραφικής μελέτης των δευτερογενών πηγών κατέληξα πως τα ζητήματα που διαπραγματεύομαι στην παρούσα διατριβή μπορούν να συμπυκνωθούν σε δύο κατηγορίες οι οποίες αφορούν: α) τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος, της οικονομίας, την παραγωγική ανασυγκρότηση, την κοινωνική κινητικότητα, την τεχνολογική και επιστημονική ανάπτυξη, την ανανέωση των στελεχών του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα και β) τη διατήρηση της ισχύος, τη διεκδίκηση της εξουσίας, τον κοινωνικό αποκλεισμό, την εθνική ομογενοποίηση και την ταξική διαίρεση. Κωδικοποιώντας θα έλεγα πάντως πως η πρώτη αναφέρεται στη διαχείριση της «ειρήνευσης» μετά το τέλος του εμφυλίου πολέμου από τους νικητές και το δεύτερο στη συνέχιση του πολέμου «με άλλα μέσα». Δεν υπονοώ πως οι δύο κατηγορίες είναι διαχωρισμένες. Αντιθέτως πρόκειται για εκφράσεις του ίδιου πράγματος, δηλαδή περιγράφουν το ιστορικό πλαίσιο μιας «εμπόλεμης εν ειρήνη» Ελλάδας.

Η παρούσα διατριβή είναι μια μελέτη για το πώς ο νέος θεσμός κρατικών υποτροφιών έδωσε μορφή και περιεχόμενο στην ιστορική αποστολή που είχε επινοήσει το ελληνικό κράτος για το εαυτό του για την ανάπτυξη και πρόοδο της κοινωνίας με εχέγγυο την κρατική εκπαίδευση όλων των βαθμίδων, τις επιστήμες και την εισαγωγή τεχνολογίας. Είναι με άλλα λόγια μια μελέτη για το ρόλο του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών κατά τη διαδικασία διαμόρφωσης της ακαδημαϊκής κοινότητας στην Ελλάδα στο ψυχροπολεμικό ιστορικό πλαίσιο της περιόδου 1951-1974. Ωστόσο, η διατύπωση αυτή εμπεριέχει αρκετά παραπάνω από αυτά που δηλώνει. Αποτελεί μια καλή αφετηρία για να μιλήσουμε για διάφορα σημαντικά θέματα όπως ο τρόπος που οι διάφορες ηγεμονεύουσες ιδέες εγγράφονται στις επιστημονικές εξελίξεις, τον τρόπο που οι εσωτερικές συγκρούσεις των εμπλεκόμενων αμφισβητούν την ντετερμινιστική θέση που θέλει την επιστήμη να προοδεύει και την τεχνολογία να

διαστρωμάτωση της ελληνικής κοινωνίας όσο και τους πολιτικούς συσχετισμούς όπως αποτυπώθηκαν στο κοινοβουλευτικό σύστημα. Οι δύο παρατάξεις που προέκυψαν ανάμεσα σε βενιζελικούς και αντιβενιζελικούς, αφορούσαν και τη σύγκρουση Δημοκρατίας και μοναρχίας, προκαλώντας με τη σειρά τους τη δημιουργία νέων διαιρετικών τομών, πάνω στις χαράξεις του Εθνικού Διχασμού. Από τη μία πλευρά η βενιζελισμός εξέφραζε την προσπάθεια αστικού εκσυγχρονισμού του κράτους με στήριγμα τους πληθυσμούς των «Νέων Χωρών», δηλαδή των περιοχών που ενσωματώθηκαν από το 1912, και από την άλλη τον αντιβενιζελισμό που εξέφραζε την ηγεμονεύουσες άρχουσες τάξεις του νεοσύστατου κράτους του 19ου αιώνα. Η διαιρετική, επομένως, τομή που χάραξε ο Εθνικός Διχασμός είχε και γεωγραφικό χαρακτήρα. Το διχοτομικό σχήμα Παλαιά Ελλάδα/Νέες Χώρες ενσωμάτων κοινωνικές, ταξικές και πολιτισμικές διακρίσεις των πληθυσμών που διέμεναν ή είχαν καταγωγή από αυτές τις περιοχές και ήταν συνυφασμένες από την αντιπαράθεση βενιζελισμού και αντιβενιζελισμού κατά τη διάρκεια του Μεσοπολέμου. Οι διαιρέσεις αυτές ακόμα και μετά τον πόλεμο δεν έπαψαν να συνυπάρχουν μέσα στις νέες αντιπαράθεσεις, και τα γεωγραφικά ίχνη συνέχισαν να εμφανίζονται τουλάχιστον μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του '50, όπου το φαινόμενο της αστυφιλίας και ο αστικός εκσυγχρονισμός άρχισε να τα σβήνει με επιταχυνόμενο ρυθμό. Ωστόσο, έχει σημασία να τονίσουμε πως η αντιπαράθεση βενιζελισμού και αντιβενιζελισμού είχε πρωτίστως ως διακύβευμα τον ανταγωνισμό και την ηγεμονία κατά τη συγκρότηση ενός ενιαίου και ομογενούς κράτος. Η διαμάχη αυτή για την ηγεμονία της εθνικής ολοκλήρωσης βρίσκεται τόσο στον πυρήνα του Εθνικού Διχασμού, όσο και του Εμφυλίου Πολέμου 1946-49. Για περισσότερα γύρω από τις επιπτώσεις του εθνικού διχασμού, βλ. George Th Mavrogordatos, *Stillborn Republic: Social Coalitions and Party Strategies in Greece, 1922-1936*, University of California Press 1983· Γιώργος Θ. Μαυρογορδάτος, *Βενιζελισμός και αστικός εκσυγχρονισμός*, επιμ. Χρήστος Χ. Χατζηιωσήφ, 2 έκδ., Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο Κρήτης 1992· Γιώργος Θ. Μαυρογορδάτος, *Μελέτες και κείμενα για την περίοδο 1909 -1940*, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1982.

καινοτομεί. Τέλος, η διατριβή είναι μια προσπάθεια να καταδειχτεί η σημασία του ιστορικού πλαισίου κατά την ερμηνεία των «σκληρών» δεδομένων που διεκδικούν αξιώσεις επιστημοσύνης.

1.2 Πρωτογενείς Πηγές

Κατά τη διάρκεια υλοποίησης του Έργου, η ερευνητική ομάδα προχώρησε στον εντοπισμό, την καταγραφή, την αρχειοθέτηση, την άντληση και τη μελέτη αρχειακού υλικού και πρωτογενών πηγών έρευνας στους εξής χώρους:

- α) Κτίριο Νέας Ιωνίας
- β) Ιστορικό κτίριο ΙΚΥ επί της οδού Λυσικράτους, 14
- γ) Κτίριο ΙΚΥ επί της οδού Σωκράτους 30

Η ψηφιοποίηση είχε σαν στόχους: α) τη διάσωση των αρχείων από το ενδεχόμενο φθοράς, απώλειας, καταστροφής, β) την χρήση για τους ερευνητικούς σκοπούς της ιστορίας του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών, και γ) την τεκμηρίωση του υλικού κατά τη συγγραφή της διατριβής.

1.2.1 Πρωτογενές υλικό

Το αρχειακό υλικό που χρησιμοποίησα περιλαμβάνει:

A) Τις ετήσιες επετηρίδες του Ιδρύματος οι οποίες για την περίοδο που μελέτησα ακολουθούν μια τυπική δομή: ξεκινούν με ένα προλογικό σημείωμα του Γενικού Διευθυντή Κ. Θ. Δημαρά με αποτίμηση της προηγούμενης χρονιάς και τους στόχους της επόμενης και στη συνέχεια χωρίζονται σε τρία μέρη:

- i. Στο πρώτο μέρος, με τίτλο «Πρόγραμμα» περιλαμβάνονται οι κατανομές των προκηρύξεων και οι αναλυτικοί πίνακες με τις κατανομές όλων των προγραμμάτων που προκηρύσσονται. Επίσης, στο ίδιο τμήμα δημοσιεύονται οι αιτήσεις, οι δηλώσεις ενδιαφέροντος και όποιο άλλο έντυπο απαιτείται από τους υποψηφίους να καταθέσουν για να συμμετάσχουν στα προγράμματα. Τέλος, δημοσιεύονται οι εκ του νόμου Κανονισμοί, τα βασιλικά διατάγματα, και τα νομοθετικά διατάγματα που αφορούν το ίδρυμα.
- ii. Στο δεύτερο μέρος κάθε επετηρίδας με τίτλο «Εφαρμογή» περιλαμβάνονται τα αποτελέσματα των προγραμμάτων με ονομαστικούς πίνακες όλων των υποτρόφων που έλαβαν ενίσχυση ή πέτυχαν στους διαγωνισμούς των προγραμμάτων, οι πίνακες των αναχωρήσαντων και των επιστρέψαντων από το Εξωτερικό, οι ονομαστικοί πίνακες των εξεταστικών επιτροπών, τα παραρτήματα με τα θέματα των εξετάσεων, και οι συνοπτικοί πίνακες με στατικές αναλύσεις επί των αποτελεσμάτων.
- iii. Στο τρίτο μέρος ο αναγνώστης βρίσκει υπόμνημα με τον ετήσιο προϋπολογισμό και φύλλο του ετήσιου απολογισμού εσόδων/εξόδων.

Επιπλέον, στις πρωτογενείς πηγές συμπεριέλαβα τα πρακτικά των Διοικητικών Συμβουλίων για το χρονικό διάστημα 1951-1974 και τα οποία είναι βιβλιοδετημένα σε τόμους και φυλάσσονται στα γραφεία της Διοίκησης του Ιδρύματος. Εντός των βιβλιοδετημένων τόμων περιλαμβάνονται τα θέματα και οι αποφάσεις των συνεδριάσεων, με αποδελτιωμένες τις τοποθετήσεις των τοποθετούντων, οι πίνακες των προγραμμάτων που δημοσιεύονται στις επετηρίδες, οι κανονισμοί και τα νομοθετήματα που αφορούν το ίδρυμα.

Για να συμπληρωθεί το αρχειακό υλικό που χρειαζόμουν επισκέφτηκα τα παλαιά κτήρια του ΙΚΥ, στην οδό Λυσικράτους και στην οδό Σολωμού. Δεν ανευρέθηκε η πρώτη επετηρίδα που

δημοσιεύτηκε το 1951. Τα στοιχεία που δημοσιεύτηκαν σε αυτό το έντυπο αντλήθηκαν από τα πρακτικά του Διοικητικού Συμβουλίου.

Β) Επίσης, για την ίδια χρονική περίοδο 1951-1974 μελέτησα τα πρακτικά της Εκτελεστικής Επιτροπής τα οποία φυλάσσονται επίσης βιβλιοδετημένα στον ίδιο χώρο. Τέλος, στις πηγές που μελέτησα ανήκουν οι τριμηνιαίες καταστάσεις υποτροφιών που εκδίδονταν αυτόνομα την περίοδο 1959-69.

1.2.2 Ψηφιοποίηση

Φωτογράφιση: Όλες οι έντυπες εκδόσεις του ΙΚΥ που χρησιμοποίησα ως πρωτογενές υλικό για την έρευνα για την έρευνα φωτογραφήθηκαν και μετατράπηκαν σε υψηλής ανάλυσης αρχεία μεγέθους 300 dpi.

Οπτική Αναγνώριση Χαρακτήρων: Στα ψηφιοποιημένα αρχεία εφαρμόστηκε διαδικασία Οπτικής Αναγνώρισης Χαρακτήρων (OCR) για την μετατροπή των σαρωμένων εικόνων και χειρογράφων σε κείμενο αναγνώσιμο από ηλεκτρονικό υπολογιστή,

Καταλογογράφηση: Δημιουργήθηκε βάση δεδομένων με χρήση εφαρμογής καταλογογράφησης βιβλιογραφικών αναφορών (Zotero). Δυστυχώς, λόγω της καθαρεύουσας γλώσσας που χρησιμοποιείται από τους συγγραφείς των εντύπων η διαδικασία δεν είχε τα επιθυμητά αποτελέσματα κατά την αναζήτηση κειμένου.

Τεκμηρίωση: Για την ευκολότερη αναζήτηση των δεδομένων κατά τη δημιουργία του υπολογιστικού φύλλου και τη συγγραφή τεκμηρίωσα τα αρχεία της βάσης με λέξεις-κλειδιά.

1.2.3 Μεταγραφή σε υπολογιστικό φύλλο

Δημιουργία φύλλου: Στο δεύτερο στάδιο προχώρησα στη δημιουργία υπολογιστικού φύλλου excel για κάθε Πρόγραμμα Υποτροφιών και στη συνέχεια καταχώρησα τα δεδομένα που δημοσιεύονταν στους διάφορους πίνακες των επετηρίδων.

Ταξινόμηση: Η ταξινόμηση που ακολουθούν οι πίνακες των επετηρίδων είναι η εξής:

- i. Για το Πρόγραμμα Υποτροφιών Ανωτέρας και Ανωτάτης Εκπαίδευσης (Εσωτερικού): ΣΧΟΛΗ>ΤΜΗΜΑ>ΠΡΟΒΛΕΨΗ ΦΥΛΟΥ>ΘΕΣΕΙΣ.
- ii. Για το Πρόγραμμα Υποτροφιών Εξωτερικού οι κατηγορίες είναι οι εξής: ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ>ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ>ΘΕΣΕΙΣ<ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟΝ ΠΤΥΧΙΟ
 1. Εκπαίδευσις Γενική
 2. Θετικά Επιστήμια
 3. Θεωρητικά Επιστήμια
 4. Καλά Τέχνη
- iii. Για το Πρόγραμμα Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: ΣΧΟΛΗ>ΠΟΛΗ>ΘΕΣΕΙΣ
- iv. Για τα αποτελέσματα του Προγράμματος Επαγγελματικής: ΣΧΟΛΗ>ΟΝΟΜΑ
- v. Για τα αποτελέσματα του Προγράμματος Εσωτερικού: ΣΧΟΛΗ>ΟΝΟΜΑ
- vi. Για τα αποτελέσματα του Προγράμματος Ομογενών: ΟΝΟΜΑ>ΣΧΟΛΗ>ΠΟΛΗ
- vii. Για τα αποτελέσματα του Προγράμματος Εξωτερικού: ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ>ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ>ΟΝΟΜΑ
- viii. Για τους αναχωρήσαντες: ΟΝΟΜΑ>ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ>ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ>ΣΧΟΛΗ>ΧΩΡΑ

Ανα-κατηγοριοποίηση: Για να μπορέσει να γίνει στατιστική επεξεργασία και σύγκριση όλων των δεδομένων, προχώρησα σε νέα ταξινόμηση των στοιχείων, προσθέτοντας σε όλους τους πίνακες στήλη με τίτλο «ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ (Frascati 2007)». Η ταξινόμηση κατά Frascati είναι ένα σύστημα που χρησιμοποιείται για τον ορισμό και τη μέτρηση των δραστηριοτήτων

έρευνας και ανάπτυξης (Ε&Α) από τον ΟΟΣΑ.⁵⁰ Τα επιστημονικά πεδία που χρησιμοποιεί και που ενσωμάτωσα στην παρούσα διατριβή είναι: Ανθρωπιστικές Επιστήμες, Κοινωνικές Επιστήμες, Φυσικές Επιστήμες, Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογία, Γεωργικές Επιστήμες, Ιατρική και Επιστήμες Υγείας.

The screenshot shows an Excel spreadsheet titled 'ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΚΑΙ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ, MASTER-PHD (1951-1982).xlsx'. The spreadsheet contains a large table with columns for 'Έτος' (Year), 'Επιστημονικό Πεδίο (Frascati 2007)', 'Επιχειρησιακό Πρόγραμμα', 'Χώρα', 'Τμήμα', 'Πεδίο', and various numerical indicators. The data is organized into sections for different years and categories, with some cells highlighted in yellow. The bottom of the spreadsheet shows summary statistics: Average: 29,5, Count: 107, Sum: 3127.

Εικόνα 1. Δείγμα του υπολογιστικού φύλλου για την προκήρυξη και τα αποτελέσματα των Προγραμμάτων Εσωτερικού.

Στην περίπτωση των Προγραμμάτων Εξωτερικού προχώρησα στην προσθήκη δεύτερη στήλης με τίτλο «Επιστημονικός Κλάδος (Frascati 2007)» για τον προσδιορισμό των ειδικοτήτων. Οι ταξινόμηση περιλαμβάνει τις εξής υποκατηγορίες:

- **Ανθρωπιστικές Επιστήμες:** Γλώσσες και Λογοτεχνία, Επιστήμες Μηχανολόγου Μηχανικού, Ιστορία και Αρχαιολογία, Καλές Τέχνες, Φιλοσοφία, Ηθική και Θρησκεία, Ψυχολογία
- **Κοινωνικές Επιστήμες:** Γλώσσες και Λογοτεχνία, Διοίκηση και Οικονομία, Επιστήμες Εκπαίδευσης, Ιστορία και Αρχαιολογία, Καλές Τέχνες, Κοινωνική και Οικονομική Γεωγραφία, Κοινωνιολογία, Μέσα και Επικοινωνία, Νομική Επιστήμη - Δίκαιο, Πολιτικές Επιστήμες
- **Φυσικές Επιστήμες:** Βιολογικές Επιστήμες, Γεωεπιστήμες και Επιστήμες Περιβάλλοντος, Γλώσσες και Λογοτεχνία, Επιστήμες της Φυσικής, Επιστήμες της Χημείας, Επιστήμη Ηλεκτρονικών Υπολογιστών και Πληροφορικής, Επιστήμη της Βιολογίας, Επιστήμη της Φυσικής, Επιστήμη της Χημείας, Επιστήμη των Μαθηματικών, Φαρμακευτική Επιστήμη
- **Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογία:** Επιστήμες Μηχανολόγου Μηχανικού, Επιστήμες Πολιτικού Μηχανικού, Επιστήμη Αρχιτέκτονα Μηχανικού, Επιστήμη Εφαρμοσμένων

⁵⁰ Αναπτύχθηκε από τον Οργανισμό Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) το 1963 στην ιταλική πόλη Frascati, απ' όπου πήρε και το όνομά της και χρησιμοποιείται ευρέως από κυβερνήσεις, διεθνείς οργανισμούς και ερευνητικά ιδρύματα, ώστε να είναι δυνατή η σύγκριση μεταξύ διαφορετικών χωρών και οργανισμών. Το εγχειρίδιο Frascati 2007 είναι μια επικαιροποιημένη έκδοση ταξινόμησης που κυκλοφόρησε το 2007 ώστε να αντικατοπτρίζει καλύτερα την εξελισσόμενη φύση των δραστηριοτήτων έρευνας και ανάπτυξης (Ε&Α) και εισάγει δύο νέες κατηγορίες: (i) Έρευνα και ανάπτυξη για επιχειρηματική καινοτομία, και (ii) Ε&Α στις κοινωνικές και ανθρωπιστικές επιστήμες. Βλ. Organisation for Economic Co-operation and Development, *The revised field of science and technology classification*, Working Party of National Experts on Science and Technology Indicators, OECD 2007.

Μαθηματικών, Επιστήμη Ηλεκτρολόγου Μηχανικού και Μηχανικού Υπολογιστών, Επιστήμη και Τεχνολογία Υλικών, Επιστήμη Μηχανικού Περιβάλλοντος, Επιστήμη Τοπογράφων, Επιστήμη Χημικού Μηχανικού

- **Γεωργικές Επιστήμες:** Γεωπονία, Δασοκομία και Αλιεία, Γεωργική Βιοτεχνολογία, Επιστήμη Ζωικής Παραγωγής, Επιστήμη της Βιολογίας, Κτηνιατρική Επιστήμη
- **Ιατρική και Επιστήμες Υγείας:** Άλλες Ιατρικές Επιστήμες, Βασική Ιατρική, Επιστήμες Υγείας, Ιατρική Βιοτεχνολογία, Κλινική Ιατρική, Φαρμακευτική Επιστήμη

Χρόνος (μήν)	Έτος	Επιστημονικό Πεδίο (Fasciat 2007)	Επιστημονικός κλάδος (Fasciat 2007)	Επιστημονικές Περιοχές (IKY)	Επιστημονικός κλάδος (IKY)	Επιστημονική ειδικότητα (IKY)	ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟ ΠΤΥΧΙΟ
1	1953-1954	Φυσικές Επιστήμες	Επιστήμες της Φυσικής	Φυσικές Επιστήμες	Φυσικομαθηματικό	Φυσική Περιβατική (ε Θεωρητική)	Φυσικομαθηματική Σχολή
73	1953-1954	Φυσικές Επιστήμες	Επιστήμες της Χημείας	Φυσικές Επιστήμες	Φυσικομαθηματικό	Φυσικομαθηματικό	Φυσικομαθηματική Σχολή
74	1953-1954	Φυσικές Επιστήμες	Επιστήμες της Χημείας	Φυσικές Επιστήμες	Φυσικομαθηματικό	Χημεία	Φυσικομαθηματική Σχολή
75	1953-1954	Φυσικές Επιστήμες	Επιστήμη των Μαθημάτων	Φυσικές Επιστήμες	Φυσικομαθηματικό	Μαθηματικά	Φυσικομαθηματική Σχολή
76	1953-1954	Φυσικές Επιστήμες	Γεωπονία και Επιστ. Επιστήμες	Φυσικές Επιστήμες	Φυσικομαθηματικό	Φυσική Γεωπονία	Φυσικομαθηματική Σχολή
77	1953-1954	Φυσικές Επιστήμες	Φορολογική Επιστήμη	Φυσικές Επιστήμες	Φυσικομαθηματικό	Φορολογικό	Φυσικομαθηματική Σχολή
78	1953-1954	Επιστήμη Μηχανικού και Τεχνολογίας	Μηχανική	Μηχανικές Επιστήμες	Μηχανικό	Μηχανική Τεχνολογία	Μηχανικών Μηχανικών
79	1953-1954	Επιστήμη Μηχανικού και Τεχνολογίας	Μηχανική	Μηχανικές Επιστήμες	Μηχανικό	Μηχανική Ήραυλατική	Μηχανικών Μηχανικών
80	1953-1954	Επιστήμη Μηχανικού και Τεχνολογίας	Μηχανική	Μηχανικές Επιστήμες	Μηχανικό	Πολυτεχνική	Μηχανικών Μηχανικών
81	1953-1954	Επιστήμη Μηχανικού και Τεχνολογίας	Μηχανική	Μηχανικές Επιστήμες	Μηχανικό	Πολυτεχνική	Μηχανικών Μηχανικών
82	1953-1954	Γεωργικές Επιστήμες	Γεωπονία, Δασοκομία και Φυσικές Επιστήμες	Γεωπονικές Επιστήμες	Γεωπονικό	Εντομολογία	Σχολή Δασοκομίας
83	1953-1954	Γεωργικές Επιστήμες	Γεωπονία, Δασοκομία και Φυσικές Επιστήμες	Γεωπονικές Επιστήμες	Γεωπονικό	Αυτολογία	Σχολή Δασοκομίας
84	1953-1954	Γεωργικές Επιστήμες	Γεωπονία, Δασοκομία και Φυσικές Επιστήμες	Γεωπονικές Επιστήμες	Γεωπονικό	Δασοκομία	Σχολή Δασοκομίας
85	1953-1954	Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	Φορολογική Επιστήμη	Φυσικές Επιστήμες	Ιατρικό	Διόσημα Υγείας - Μικροβιολογία	Ιατρική Σχολή
86	1953-1954	Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	Φορολογική Επιστήμη	Φυσικές Επιστήμες	Ιατρικό	Παραματική Φορολογία	Ιατρική Σχολή
87	1953-1954	Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	Άλλες Ιατρικές Επιστήμες	Φυσικές Επιστήμες	Ιατρικό	Ιατροδικαστική - Τοξολογία	Ιατρική Σχολή
88	1953-1954	Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	Επιστήμη της Βιολογίας	Φυσικές Επιστήμες	Ιατρικό	Διόσημα Υγείας - Μικροβιολογία	Ιατρική Σχολή
89	1953-1954	Κοινωνικές Επιστήμες	Επιστήμες Κοινωνικών Επιστημών	Φυσικές Επιστήμες	Κοινωνικό και Οικονομικό	Κοινωνική Αγωγή	Νομική
90	1953-1954	Κοινωνικές Επιστήμες	Επιστήμη Κοινωνικών Επιστημών	Φυσικές Επιστήμες	Κοινωνικό και Οικονομικό	Κοινωνική Αγωγή	Νομική
91	1953-1954	Κοινωνικές Επιστήμες	Επιστήμη Κοινωνικών Επιστημών	Φυσικές Επιστήμες	Κοινωνικό και Οικονομικό	Κοινωνική Αγωγή	Νομική
92	1953-1954	Κοινωνικές Επιστήμες	Επιστήμη Κοινωνικών Επιστημών	Φυσικές Επιστήμες	Κοινωνικό και Οικονομικό	Κοινωνική Αγωγή	Νομική
93	1953-1954	Κοινωνικές Επιστήμες	Επιστήμη Κοινωνικών Επιστημών	Φυσικές Επιστήμες	Κοινωνικό και Οικονομικό	Κοινωνική Αγωγή	Νομική
94	1953-1954	Κοινωνικές Επιστήμες	Επιστήμη Κοινωνικών Επιστημών	Φυσικές Επιστήμες	Κοινωνικό και Οικονομικό	Κοινωνική Αγωγή	Νομική
95	1953-1954	Κοινωνικές Επιστήμες	Επιστήμη Κοινωνικών Επιστημών	Φυσικές Επιστήμες	Κοινωνικό και Οικονομικό	Κοινωνική Αγωγή	Νομική
96	1953-1954	Κοινωνικές Επιστήμες	Επιστήμη Κοινωνικών Επιστημών	Φυσικές Επιστήμες	Κοινωνικό και Οικονομικό	Κοινωνική Αγωγή	Νομική
97	1953-1954	Κοινωνικές Επιστήμες	Επιστήμη Κοινωνικών Επιστημών	Φυσικές Επιστήμες	Κοινωνικό και Οικονομικό	Κοινωνική Αγωγή	Νομική
98	1953-1954	Κοινωνικές Επιστήμες	Επιστήμη Κοινωνικών Επιστημών	Φυσικές Επιστήμες	Κοινωνικό και Οικονομικό	Κοινωνική Αγωγή	Νομική
99	1953-1954	Κοινωνικές Επιστήμες	Επιστήμη Κοινωνικών Επιστημών	Φυσικές Επιστήμες	Κοινωνικό και Οικονομικό	Κοινωνική Αγωγή	Νομική
100	1953-1954	Κοινωνικές Επιστήμες	Επιστήμη Κοινωνικών Επιστημών	Φυσικές Επιστήμες	Κοινωνικό και Οικονομικό	Κοινωνική Αγωγή	Νομική
101	1953-1954	Κοινωνικές Επιστήμες	Επιστήμη Κοινωνικών Επιστημών	Φυσικές Επιστήμες	Κοινωνικό και Οικονομικό	Κοινωνική Αγωγή	Νομική
ΣΥΝΟΛΟ							69

Εικόνα 2. Δείγμα του υπολογιστικού φύλλου για την προκήρυξη και τα αποτελέσματα των Προγραμμάτων Εξωτερικού.

1.2.4 Στατιστική Ανάλυση

Στην συνέχεια προχώρησα στην ανάλυση των δεδομένων. Χρησιμοποιήθηκαν τεχνικές PIVOT TABLE και με τη χρήση των φίλτρων προχώρησα στην παραμετροποίηση των δεδομένων ώστε να λαμβάνω υπολογισμούς για συγκεκριμένα ερωτήματα που έθετα.

Για παράδειγμα: «πόσες γυναίκες πέτυχαν στις εξετάσεις των διαγωνισμών εξωτερικού την περίοδο 1951-57 στις ειδικότητες των θετικών επιστημών;» (βλ. Πίνακας 4. Ονομαστικός πίνακας των επιτυχουσών γυναικών των Προγραμμάτων Εξωτερικού για τις θετικές επιστήμες ανά έτος (1951-1957))

Τα αναλυτικά αποτελέσματα των μετρήσεων παρατίθενται στο Κεφ. 4: ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΤΟΥ ΙΚΥ .

1.2.5 Υπολογισμός οικονομικών δεδομένων

Ψηφιοποιήθηκαν και έγινε ηλεκτρονικός υπολογισμός των προϋπολογισμών και των απολογισμών του ΙΚΥ.

Εικόνα 3. Δείγμα του υπολογιστικού φύλλου με τους προϋπολογισμούς ανά έτος.

Εικόνα 4. Δείγμα του υπολογιστικού φύλλου με τους απολογισμούς ανά έτος.

1.3 Αντίστοιχοι θεσμοί στο εξωτερικό

Η ιστορία των προγραμμάτων υποτροφιών είναι πλούσια από την περίοδο του Μεσαίωνα και φτάνει μέχρι τις μέρες μας.⁵¹ Κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1950 και 1960, πολλές δυτικές χώρες του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) δημιούργησαν κρατικά ιδρύματα υποτροφιών για την παροχή οικονομικής υποστήριξης

⁵¹ Stephen Harrison και Christopher Pelling (επιμ.), *Classical Scholarship and Its History: From the Renaissance to the Present. Essays in Honour of Christopher Stray*, De Gruyter 2021. Επίσης, βλ. Christopher Ligota και Jean-Louis Quantin (επιμ.), *History of Scholarship: A Selection of Papers from the Seminar on the History of Scholarship Held Annually at the Warburg Institute*, 1st edition., Oxford University Press, Oxford ; New York 2006.

στους φοιτητές για την παρακολούθηση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης.⁵² Αυτά τα ιδρύματα υποτροφιών χρηματοδοτούνταν συνήθως από κυβερνήσεις ή δημόσιους οργανισμούς και είχαν ως στόχο να προωθήσουν την πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση για φοιτητές που διαφορετικά δεν θα μπορούσαν να την αντέξουν οικονομικά, ώστε να προωθηθεί η έρευνα και ανάπτυξη σε τεχνολογίες που αναφερόντουσαν ως «αιχμής».⁵³

Στις Ηνωμένες Πολιτείες, για παράδειγμα, το 1958 ψηφίστηκε ο νόμος για την Εθνική Αμυντική Εκπαίδευση (National Defense Education Act, NDEA) ως απάντηση στην εκτόξευση του δορυφόρου Σπούτνικ από τη Σοβιετική Ένωση σε μία περίοδο που τα πάντα άλλαζαν ακόμα και στον χώρο της Παιδείας.⁵⁴ Η NDEA παρείχε χρηματοδότηση για υποτροφίες, δάνεια και επιχορηγήσεις για την υποστήριξη φοιτητών που σπούδαζαν φυσικές επιστήμες, μαθηματικά και ξένες γλώσσες.⁵⁵ Ένα άλλο παράδειγμα είναι ο νόμος του 1965 για την τριτοβάθμια εκπαίδευση, ο οποίος θέσπισε το πρόγραμμα Pell Grant για την παροχή οικονομικής βοήθειας σε φοιτητές με χαμηλό εισόδημα για την κάλυψη του κόστους των διδασκτρων και άλλων εξόδων που σχετίζονται με την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Το πρόγραμμα Pell Grant χρηματοδοτείται μέχρι τις μέρες μας από την ομοσπονδιακή κυβέρνηση. Επιπλέον, η ομοσπονδιακή κυβέρνηση καθιέρωσε το 1964 το πρόγραμμα Federal Work-Study, το οποίο παρείχε απασχόληση μερικής απασχόλησης σε φοιτητές προκειμένου να βοηθήσει στην κάλυψη του κόστους της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ώστε να χρηματοδοτήσουν την εκπαίδευσή τους μέσω της εργασίας και όχι μέσω δανεισμού.⁵⁶

Όσον αφορά τη χρηματοδότηση της έρευνας, ο αμερικάνικος θεσμός που συμπίπτει με την ίδρυση του ΙΚΥ στις αρχές της δεκαετίας του '50 ήταν το Εθνικό Ίδρυμα Επιστημών (NSF). Το NSF ήταν και παραμένει ένας ανεξάρτητος ομοσπονδιακός οργανισμός που υποστηρίζει τη βασική έρευνα και την εκπαίδευση σε όλους τους τομείς της επιστήμης και της μηχανικής.⁵⁷ Ιδρύθηκε το 1950 από το Κογκρέσο των Ηνωμένων Πολιτειών με σκοπό την προώθηση των ερευνών στις φυσικές της επιστήμης, την προαγωγή της εθνικής υγείας και ευημερίας και την εξασφάλιση της εθνικής άμυνας. Το NSF παρέχει μέχρι τις μέρες μας χρηματοδότηση για την έρευνα και την εκπαίδευση σε ένα ευρύ φάσμα τομέων, συμπεριλαμβανομένης της βιολογίας, της χημείας, της επιστήμης των υπολογιστών, της μηχανικής, των μαθηματικών και της φυσικής. Το NSF παρέχει διάφορα προγράμματα υποτροφιών για φοιτητές σε διάφορα στάδια της εκπαίδευσής τους, για παράδειγμα, το πρόγραμμα υποτροφιών για μεταπτυχιακούς ερευνητές του NSF παρέχει τριετή υποστήριξη σε αριστεύσαντες μεταπτυχιακούς φοιτητές που επιδιώκουν μεταπτυχιακά ή διδακτορικά διπλώματα με βάση την έρευνα στην βάση του προγράμματος Υποτροφιών Επιστήμης, Τεχνολογίας, Μηχανικής

⁵² John H. Schuh, Susan R. Jones, και Shaun R. Harper, *Student Services: A Handbook for the Profession*, John Wiley & Sons 2010.

⁵³ G. Bruce Doern και Richard Levesque, *The National Research Council in The Innovation Policy Era: Changing Hierarchies, Networks, and Markets*, University of Toronto Press 2002· Dian Olson Belanger, *Enabling American Innovation: Engineering and the National Science Foundation*, First edition., Purdue University Press, West Lafayette, Ind 1997.

⁵⁴ Donald E. Heller, «The Changing Nature of Financial Aid», *Academe*, τμ. 90, τχ. 4, American Association of University Professors, 1012 Fourteenth Street, NW, Suite 500, Washington, DC 20005-3465 (2004), σ. 36–38.

⁵⁵ Schuh, Jones, και Harper, *Student Services*.

⁵⁶ Bradley R. Curs, Larry D. Singell, και Glen R. Waddell, «The Pell Program at Thirty Years», στο: John C. Smart (επιμ.), *Higher Education: Handbook of Theory and Research*, Higher Education: Handbook of Theory and Research, Springer Netherlands, Dordrecht 2007, σ. 281–334.

⁵⁷ Vannewar Bush, *Science, the Endless Frontier*, (75th Anniversary Edition), National Science Foundation 2020. Το παραπάνω βιβλίο αποτελεί την επίσημη έκδοση του NSF αναφορικά με την ιστορία του θεσμού, το οποίο επανεκδόθηκε το 2022 γιορτάζοντας τα 75^α γενέθλια του Ιδρύματος. Επιπλέον, βλ. Milton Lomask, *A Minor Miracle: An Informal History of the National Science Foundation*, National Science Foundation 1976.

και Μαθηματικών (Scholarships in Science, Technology, Engineering, and Mathematics, S-STEM)⁵⁸. Επίσης, πέραν από την υποστήριξη της έρευνας σε πανεπιστήμια, κολέγια και άλλα ερευνητικά ιδρύματα⁵⁹, από το 1958 υποστηρίζει και μέσω μεμονωμένων επιχορηγήσεων σε ερευνητές, όπως για παράδειγμα, το πρόγραμμα απόκτησης ερευνητικής εμπειρίας σε προπτυχιακούς φοιτητές (NSF Research Experiences for Undergraduates, REU) το οποίο παρέχει μέχρι σήμερα τη δυνατότητα σε προπτυχιακούς φοιτητές να συμμετάσχουν σε διάφορα ερευνητικά προγράμματα πανεπιστημίων ή ερευνητικών ιδρυμάτων.⁶⁰

Εκτός από τα αμερικάνικα κρατικά ιδρύματα υποτροφιών κατά τη δεκαετία του 1950 και του 1960 που ανέφερα προηγουμένως, υπήρχαν και πολλά άλλα κρατικά προγράμματα υποτροφιών στη Δυτική Ευρώπη, τα οποία παρείχαν οικονομική στήριξη στους φοιτητές για να ακολουθήσουν την τριτοβάθμια εκπαίδευση. Στο Ηνωμένο Βασίλειο, το Υπουργείο Παιδείας ίδρυσε το Ανοικτό Πανεπιστήμιο το 1969, το οποίο παρείχε εξ αποστάσεως εκπαίδευση σε φοιτητές που δεν είχαν την οικονομική δυνατότητα να παρακολουθήσουν παραδοσιακά πανεπιστήμια. Χρηματοδοτήθηκε από την κυβέρνηση και παρείχε υποτροφίες σε φοιτητές που είχαν αποδεδειγμένη οικονομική ανάγκη⁶¹.

Στη Γαλλία, τα Centres Régionaux des Œuvres Universitaires et Scolaires (Περιφερειακά Κέντρα Πανεπιστημιακών και Σχολικών Έργων, CROUS) ιδρύθηκαν το 1955 για να παρέχουν οικονομική βοήθεια και υπηρεσίες υποστήριξης στους φοιτητές της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης. Τα CROUS ήταν υπεύθυνα για τη διαχείριση μιας σειράς προγραμμάτων και υπηρεσιών, συμπεριλαμβανομένων των υποτροφιών, της στέγασης και των προγραμμάτων σίτισης για τους φοιτητές με στόχο να διασφαλίσουν την ισότιμη πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση για φοιτητές από όλα τα κοινωνικοοικονομικά στρώματα.⁶² Στη Γερμανία, το 1971 ψηφίστηκε ο Bundesausbildungsförderungsgesetz (ομοσπονδιακός νόμος για την υποστήριξη της κατάρτισης, BAföG), ο οποίος παρείχε οικονομική υποστήριξη στους φοιτητές με τη μορφή δανείων, επιχορηγήσεων και υποτροφιών. Ο νόμος αποσκοπούσε στην αύξηση της πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση και στην προώθηση της κοινωνικής κινητικότητας⁶³.

Τα προγράμματα που θεσπίστηκαν στη Δυτική Ευρώπη κατά τη διάρκεια των δεκαετιών του 1950 και 1960 για την παροχή οικονομικής υποστήριξης στους φοιτητές συνέβαλαν στην αύξηση της πρόσβασης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση φοιτητών από ένα ευρύ φάσμα κοινωνικοοικονομικής προέλευσης και συνέβαλαν στην επέκταση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στη Δυτική Ευρώπη κατά τη διάρκεια ολόκληρης της περιόδου.

Τέλος, να σημειώσουμε πως για την περίπτωση της Ελλάδας, οι Έλληνες φοιτητές και φοιτήτριες πέραν των υποτροφιών του ΙΚΥ μπορούσαν να χρησιμοποιήσουν διάφορα άλλα χρηματοδοτικά εργαλεία για να σπουδάσουν στο εξωτερικό, όπως τη Διοίκηση Διεθνούς Συνεργασίας (International Cooperation Administration, ICA), η οποία ήταν ένας κυβερνητικός οργανισμός των ΗΠΑ που ιδρύθηκε το 1955 με στόχο την προώθηση της

⁵⁸ Bush, *Science, the Endless Frontier*, σ. 74–75.

⁵⁹ National Science Foundation (U.S.), *Annual Report for Fiscal Year ...*, The Foundation 1961, σ. 100.

⁶⁰ United States Office of Education, *Higher Education*, Higher Education Division, Federal Security Agency, Washington, DC 1960, σ. 73.

⁶¹ Walter Perry, «The Open University», *Journal of the Royal Society of Arts*, τμ. 118, τχ. 5165 (1970), σ. 250–259. Επίσης, βλ. J.M. Lee, «Commonwealth Students in the United Kingdom, 1940-1960: Student Welfare and World Status», *Minerva*, τμ. 44, τχ. 1, Springer (2006), σ. 1–24.

⁶² Γενικότερα για το γαλλικό εκπαιδευτικό σύστημα, βλ. H. D. Lewis, *The French Education System*, Routledge 2018. Για το πρόγραμμα CROUS, άντλησα πληροφορίες από το Russel Cousins, Ron Hallmark, και Ian Pickup, *Studying and Working in France: A Student Guide*, Manchester University Press 1994, σ. 31–35.

⁶³ Wendell G. Johnson και Katharina Barbe, *Modern Germany*, ABC-CLIO 2022, σ. 189.

οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης στις αναπτυσσόμενες χώρες και η οποία παρείχε τεχνική και οικονομική βοήθεια σε αναπτυσσόμενες χώρες σε διάφορους τομείς, όπως η γεωργία, η εκπαίδευση, η υγεία και η ανάπτυξη υποδομών.⁶⁴ Επίσης, υποτροφίες για σπουδές στις ΗΠΑ, έδινε το αμερικάνικο κολέγιο Αθηνών και αργότερα οι υποτροφίες Fulbright.⁶⁵

1.4 Το κοινωνικό και πολιτικό πλαίσιο στην αφετηρία του ΙΚΥ

Το τέλος του πολέμου το 1945 βρίσκει την Ελλάδα σε μια κατάσταση εξαιρετικά δυσμενή με καταστραμμένες τις υποδομές και ληλατημένη την οικονομία⁶⁶. Ο υπερπληθωρισμός - δημιουργήμα των αρχών της Κατοχής- σε συνδυασμό με το έλλειμμα του δημοσίου είχαν ως αποτέλεσμα την μείωση της αξίας της δραχμής που με τη σειρά της μείωνε την εμπιστοσύνη προς το νόμισμα επιταχύνοντας τις πληθωριστικές πιέσεις στα άκρα.⁶⁷ Τον Οκτώβριο του 1947 ο υπερπληθωρισμός ήταν 47,9% και από την Απελευθέρωση χρειάστηκαν 15 μήνες μέχρι να κοπάσει.⁶⁸ Αν και η σταδιακή αύξηση της παραγωγής και η δραστική άνοδος των εισαγωγών μέχρι το τέλος της δεκαετίας είχαν ως αποτέλεσμα την εξομάλυνση της κατάστασης, ο πληθωρισμός διατηρήθηκε σε υψηλά επίπεδα. Το 1950 βρίσκει την ελληνική οικονομία με τον τιμάριθμο στο 14,5%.⁶⁹

Η ακρίβεια της εποχής χτυπάει κυρίως τα πιο αδύναμα κοινωνικά στρώματα. Στις αρχές της δεκαετίας του '50, οι ανισότητες είναι διευρυμένες μιας και από τον πληθωρισμό δεν βγαίνουν όλοι χαμένοι, αντιθέτως κάποιοι κερδίζουν. Σύμφωνα με την Έκθεση Βαρβαρέσου⁷⁰ του 1951, η πλειοψηφία των ονομαστικών μισθών και των αγροτικών εισοδημάτων είχαν αυξηθεί μέχρι και 350 φορές πάνω, ενώ οι τιμές των βιομηχανικών προϊόντων και των ειδών εισαγωγής πάνω από 500 φορές.⁷¹ Αυτές οι αποκλίσεις στις τιμές ήταν ενδεικτικές της άνιση κατανομής του εισοδήματος μετά τον πόλεμο και της κακής κατανομής των συντελεστών παραγωγής μεταξύ των διαφόρων πιθανών χρήσεών τους.⁷² Τα παραπάνω χαρακτηριστικά είχαν κοινωνικές και πολιτικές επιπτώσεις. Η αναδιανομή του πλούτου εις βάρος των φτωχότερων στρωμάτων προκαλούσε οργή και δημιουργούσε εντεινόμενες πολιτικές

⁶⁴ Η ICA συνεργάστηκε στενά με άλλες κυβερνητικές υπηρεσίες των ΗΠΑ, καθώς και με διεθνείς οργανισμούς όπως τα Ηνωμένα Έθνη και η Παγκόσμια Τράπεζα. Έπαιξε σημαντικό ρόλο στη μεταπολεμική προσπάθεια ανοικοδόμησης της Ευρώπης και της Ιαπωνίας, καθώς και στην υποστήριξη αναπτυξιακών προσπαθειών σε άλλες περιοχές, όπως η Λατινική Αμερική και η Αφρική. Αργότερα συγχωνεύθηκε στην Υπηρεσία Διεθνούς Ανάπτυξης των Ηνωμένων Πολιτειών (USAID) το 1961.

⁶⁵ Κώστας Β Κριμπάς, «Η αλλαγή φρουράς. Πρώτη περίοδος: 1960-1967», *Σύγχρονα θέματα*, τχ. 18 (1983), σ. 18–31.

⁶⁶ Σταύρος Β. Θωμαδάκης, «Μαύρη αγορά, πληθωρισμός και βία στην οικονομία της κατεχόμενης Ελλάδας», στο: Γιάννης Ο. Ιατρίδης (επιμ.), *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950: Ένα έθνος σε κρίση*, Θεμέλιο, Αθήνα 1984.

⁶⁷ Στο ίδιο.

⁶⁸ Για να επιτευχθεί ο στόχος της εξουδετέρωσης του υπερπληθωρισμού χρειάστηκαν τρεις νομισματικές μεταρρυθμίσεις μέχρι το 1946 και την έκδοση άτοκου δανείου από τη Μεγάλη Βρετανία.

⁶⁹ Ψαλιδόπουλος, *Ιστορία της Τράπεζας της Ελλάδος 1928-2008*, σ. 161.

⁷⁰ Αντώνης Κυπαρίσσης και Χριστίνα Χριστοδουλίδου, «Κυριάκος Βαρβαρέσος. Μια εναλλακτική προσέγγιση της αναπτυξιακής διαδικασίας της Ελληνικής Οικονομίας τη δεκαετία του '50. Προτάσεις και Διδάγματα για το σήμερα» παρουσιάστηκε στο Παραγωγική Ανασυγκρότηση της Ελλάδας: Μελετώντας το Παρελθόν Σχεδιάζουμε το Μέλλον, Ινστιτούτο Κοινωνικών Ερευνών «Δ.Μπάτσης», Θεσσαλονίκη 2015.

⁷¹ Βλ. Κυριάκος Βαρβαρέσος, *Έκθεσις επί του οικονομικού προβλήματος της Ελλάδος (1952)*, Σαββάλας, Αθήνα 2022, σ. 171–172.

⁷² Για την ελληνική οικονομία που κατά βάση ήταν αγροτική, αυτό σήμαινε υπερκέρδος για τους πωλητές λιανικής και απώλειες για τους πωλητές λιανικής. Βλ. Evangelos Ap. Eliades, «Stabilization of the Greek Economy and the 1953 Devaluation of the Drachma», *Staff Papers - International Monetary Fund*, τμ. 4, τχ. 1 (Σεπτέμβριος 1954), σ. 41–42.

συγκρούσεις οι οποίες κορυφώνονταν όταν λάμβαναν χαρακτήρα καταγγελίας για διαφθορά και κατασπατάλησης δημοσίου χρήματος.

Στις εκλογές της 5ης Μαρτίου 1950 το κόμμα Φιλελευθέρων του Σοφοκλή Βενιζέλου σχηματίζει κυβέρνηση με το Εθνικόν Ενωτικόν Κόμμα, η οποία αδυνατεί να πάρει ψήφο εμπιστοσύνης και παραιτείται. Η κυβέρνηση του Σοφοκλή Βενιζέλου του Σεπτεμβρίου 1950, η οποία ακολούθησε την επίσης αποτυχημένη προσπάθεια του Νικόλαου Πλαστήρα, επίσης παραιτείται λόγω του σκανδάλου του Οργανισμού Λιμένος Πειραιώς.⁷³ Η διαδοχή των κυβερνητικών κρίσεων και η αδυναμία να συγκροτηθεί κυβέρνηση (πέντε κυβερνήσεις μέσα σε επτά μήνες) εξανέμιζε τις προσπάθειες για πολιτική σταθερότητα. Τον Νοέμβριο του 1950 σχηματίζεται ξανά κυβέρνηση Βενιζέλου μόνο με τα κόμματα των Φιλελευθέρων και το Δημοκρατικό Σοσιαλιστικό (ΔΣΚ) του Γ. Παπανδρέου, ο οποίος αναλαμβάνει καθήκοντα Αντιπροέδρου της Κυβερνήσεως και Υπουργού Παιδείας και στις 16 Μαΐου 1951 υπό την υπουργεία του ιδρύεται το ΙΚΥ. Η κυβέρνηση παραμένει στην εξουσία για ένα χρόνο με την υποστήριξη της ΕΠΕΚ του Ν. Πλαστήρα και μετά από παραίτηση υπουργών του ΔΣΚ διαλύεται για να προκηρυχθούν εκλογές τον Οκτώβρη του 1951.⁷⁴ Κεντρικό ρόλο στις παραιτήσεις που έριξαν την κυβέρνηση παίζει ο Γ. Παπανδρέου ο οποίος με την μεθόδευση αυτή προλαβαίνει την αλλαγή του εκλογικού νόμου που θα υπονόμειαν τα εκλογικά ποσοστά του κόμματός του στις επόμενες εκλογές.⁷⁵

Από τα αποτελέσματα των κυβερνήσεων της περιόδου προκύπτουν διάφορα ενδιαφέροντα συμπεράσματα: Πρώτον, στο πολιτικό σκηνικό της εποχής διακρίνεται ένα ισχυρό κεντροαριστερό πνεύμα το οποίο κεφαλαιοποιεί την πολιτική κληρονομιά του ΕΑΜ και στο οποίο ρυθμιστικό ρόλο αποκτά ο Γ. Παπανδρέου με το ΔΣΚ και αργότερα το ομώνυμο κόμμα του.⁷⁶ Δεύτερον, έστω και με μια καθυστέρηση, στις αρχές της δεκαετίας του '50 διακρίνονται τα στοιχεία έλευσης του μοντέλου «κράτος πρόνοιας»⁷⁷ στην Ελλάδα με σκοπό να αλλάξει τις κοινωνικές ισορροπίες και τις ανισότητες του πλούτου. Η ίδρυση του ΙΚΥ από την κυβέρνηση Βενιζέλου λειτουργούσε ως σύμβολο αυτής της προσπάθειας να ικανοποιηθεί και στην Ελλάδα ένα «αίτημα κοινωνικής αλληλεγγύης» που ανθούσε στις χώρες της δυτικής

⁷³ Το σκάνδαλο του ΟΛΠ μαζί με το σκάνδαλο Χατζηπάνου κατέληξαν στην καταδίκη του πρώην υπουργού του Λαϊκού Κόμματος και οδήγησε στη διάσπαση του κόμματος και την παραίτηση της κυβέρνησης. Νικολακόπουλος, *Η καχεκτική δημοκρατία. Κόμματα και εκλογές, 1946 – 1967*, σ. 127.

⁷⁴ Σπύρος Λιναρδάτος, *Από τον εμφύλιο στη χούντα (Τόμος Α')*, Παπαζήσης, Αθήνα 1977, σ. 146–199.

⁷⁵ Κατερίνα Δέδε, «Η ανάδυση του Κέντρου στη μεταπολεμική Ελλάδα. Η Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου του Νικολάου Πλαστήρα», *Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Κόρινθος 2013*, σ. 161–162.

⁷⁶ Σωτήρης Ρίζας, *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, Καστανιώτη, Αθήνα 2008, σ. 71.

⁷⁷ Με τον όρο «κράτος πρόνοιας» αναφερόμαστε στον ιστορικό τύπο των δυτικών κρατών που αναδύθηκαν μετά τον Β' Παγκόσμιο Πόλεμο και χαρακτηρίστηκαν από μια σημαντική διεύρυνση του ρόλου του κράτους στην παροχή κοινωνικής προστασίας και αναδιανομής του πλούτου. Η περίοδος αυτή σημαδεύτηκε από μια σειρά βασικών εξελίξεων, συμπεριλαμβανομένης της δημιουργίας ολοκληρωμένων συστημάτων κοινωνικής ασφάλισης, της επέκτασης της πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη και την εκπαίδευση και της θέσπισης νέων εργατικών νόμων που προστάτευαν τα δικαιώματα των εργαζομένων. Η έννοια του κράτους πρόνοιας μπορεί να αποδοθεί σε διάφορους στοχαστές με πιο σημαντικό τον Thomas Marshall ο οποίος υποστήριξε ότι το κράτος είχε την ευθύνη να παρέχει ένα ελάχιστο βιοτικό επίπεδο σε όλους τους πολίτες του. Το πιο διάσημο δοκίμιο του είναι το T. H. Marshall, *Class, Citizenship and Social Development. Intro. By Seymour Martin Lipset*, First Thus edition., Doubleday Anchor 1965. Στα ελληνικά, βλ. Τ. Χ. Μάρσαλ και Τομ Μπότομορ, *Ιδιότητα του πολίτη και κοινωνική τάξη*, Gutenberg, Αθήνα 2001. Ωστόσο, ο μεταπολεμικός όρος «κράτος πρόνοιας» αποδίδεται στον Βρετανό οικονομολόγο και πολιτικό φιλόσοφο William Henry Beveridge, ο οποίος τον χρησιμοποίησε για πρώτη φορά τον στην έκθεσή του «Social Insurance and Allied Services» (Κοινωνική ασφάλιση και συναφείς υπηρεσίες) το 1942 η οποία θεωρείται ως ένα από τα σημαντικότερα έγγραφα στην ιστορία του κράτους πρόνοιας.

Ευρώπης.⁷⁸ Τρίτον, πως όπως συνέβη και στην Ευρώπη, το αναδιανεμητικό σύστημα δεν ήταν αποτέλεσμα των ταξικών διεκδικήσεων της εργατικής τάξης, αλλά αποτέλεσμα της διαπραγματευτικής ικανότητας της αναδυόμενης μεσαίας τάξης και της ικανότητάς της να κατευθύνει τα αιτήματά προς εξυπηρέτηση των συμφερόντων της.⁷⁹ Τέταρτον, πως στην περίπτωση της Ελλάδας ο μεταπολεμικός «προνοιακός» χαρακτήρα του κράτους θα αποτελέσει τη συνέχεια του προπολεμικού και θα λάβει μια μορφή που θα δανείζεται περισσότερο στοιχεία από το μεταξικό δικτατορικό καθεστώς παρά από το μεταπολεμικό δημοκρατικό το οποίο στις περισσότερες δυτικές χώρες χαρακτηρίστηκε από αυτό που ο Τ. Χ. Μάρσαλ ονόμασε «ιδιότητα του πολίτη». Και πέμπτον, ότι το παραπάνω δεν αποτελούσε κάποιο παράδοξο, αλλά αντανάκλασε τη συνέχεια κρατών όπως το ελληνικό, το ιταλικό και το γερμανικό των οποίων οι δεσμοί με το φασιστικό παρελθόν δεν είχαν αποκοπεί αλλά συντηρούσαν την ιδέα ενός «κράτους που εξασφαλίζει τη ζωή» μέσω των διακρίσεων, των αποκλεισμών και των διώξεων.⁸⁰

Στην Ελλάδα, ήδη από τη δεκαετία του '30 η διαδικασία των κοινωνικών αποκλεισμών αφορούσε τη σχέση του πολίτη με το κράτος όπως είχε θεσπιστεί από τον Μεταξά σύμφωνα με το άρθρο 11 του Αναγκαστικού Νόμου 1075/1938 σύμφωνα με τον οποίο «*ουδείς γίνεται δεκτός εις διαγωνισμόν ουδέ διορίζεται υπάλληλος ή υπηρέτης του Δημοσίου [...] ή λαμβάνει υποτροφία εάν δεν προσαγάγη πιστοποιητικόν του Υφυπουργείου Δημοσίας Ασφαλείας περί των κοινωνικών αυτού φρονημάτων*».⁸¹ Κατά τη διάρκεια 1946-1950 το πρόγραμμα των εκκαθαρίσεων ξεκίνησε με τους κρατικούς υπαλλήλους και καθορίστηκε σε πρώτη φάση από την επιτροπή της Αναθεωρητικής Βουλής των εκλογών της 31^{ης} Μαρτίου 1946⁸² και δεν άφησε έξω κανέναν τομέα της δημόσιας διοίκησης και κανέναν οργανισμό επιχορηγούμενο

⁷⁸ Σύμφωνα με τον Μαζάουερ, η φράση αποδίδεται στον Γερμανό συνταγματολόγο Ενρστ Φόρστχοφ ο οποίος μετά τον πόλεμο προσπάθησε να υπερασπιστεί το ναζιστικό καθεστώς που είχε υπηρετήσει διατηρώντας την προσήλωσή του στην ιδέα ενός ισχυρού κράτους που υπόκειται μόνο σε δικαστικούς περιορισμούς. Για τον Φόρστχοφ το κράτος πρόνοιας ήταν μια μορφή «οργανωμένου σοσιαλισμού» που εξυπηρετούσε τον περιορισμό της ατομικής ελευθερίας και την προώθηση των συμφερόντων του κράτους. Σε μια σημαντική εργασία του 1938, επινόησε τον όρο *Daseinsvorsorge*, εισάγοντας την έννοια των δημόσιων υπηρεσιών στη γερμανική νομική σκέψη, όρος που μετά τον πόλεμο ταυτίστηκε με το κράτος πρόνοιας για να περιγράψει τον ρόλο του κράτους στην παροχή υπηρεσιών όπως η υγειονομική περίθαλψη, η εκπαίδευση, η στέγαση και οι μεταφορές που είναι απαραίτητες για την ευημερία των πολιτών του ανεξάρτητα από το εισόδημα ή την κοινωνική τους θέση. Βλ. Mark Mazower, *Σκοτεινή ήπειρος: Ο ευρωπαϊκός 20ος αιώνας*, 4 έκδ., Αλεξάνδρεια 2004, σ. 286–296. Επιπλέον, βλ. Michael Stolleis, *The Law Under the Swastika: Studies on Legal History in Nazi Germany*, University of Chicago Press 1998, σ. 109. Συμπληρωματικά, βλ. το κεφάλαιο με τίτλο «Η Πρόνοια ως σύστημα ελέγχου» από το Sergio Bologna, *Ναζισμός και εργατική τάξη: Κρίση, κράτος πρόνοιας και αντιφασιστική βία στη Γερμανία του μεσοπολέμου*, Antifa Scripta, Αθήνα 2011, σ. 76–85.

⁷⁹ Σύμφωνα με τον Βρετανό οικονομολόγο και πολιτικό επιστήμονα Peter Baldwin, η ανάπτυξη του κράτους πρόνοιας ήταν αποτέλεσμα ενός συνδυασμού παραγόντων, συμπεριλαμβανομένων των ταξικών αγώνων. Ο Baldwin υποστηρίζει ότι το κράτος πρόνοιας προέκυψε ως αποτέλεσμα της αλληλεπίδρασης διαφόρων κοινωνικών και οικονομικών δυνάμεων, συμπεριλαμβανομένων των αιτημάτων της οργανωμένης εργατικής τάξης, της επιρροής των διαφόρων ομάδων και της αντίδρασης του κράτους στις προκλήσεις που έθετε η εκβιομηχάνιση και η αστικοποίηση. Υποστηρίζει ότι το κράτος πρόνοιας ήταν προϊόν μιας ιστορικής διαδικασίας κατά την οποία διάφορες ομάδες προσπάθησαν να χρησιμοποιήσουν το κράτος για να προωθήσουν τα συμφέροντά τους και ότι αντανάκλα τα αποτελέσματα αυτών των αγώνων. Βλ. Peter Baldwin, *The Politics of Social Solidarity: Class Bases of the European Welfare State, 1875–1975*, Cambridge University Press, Cambridge 1990.

⁸⁰ Βλ. Αθηνά Γιαννάκου και Νικολέττα Συμεωνίδου, «Η εκπαίδευση από τη δικτατορία Μεταξά έως τον Εμφύλιο Πόλεμο (1936-1950): μια ιστορική έρευνα», Δημοκρίτειο Πανεπιστήμιο Θράκης, Σχολή Επιστημών Αγωγής, Παιδαγωγικό Τμήμα Δημοτικής Εκπαίδευσης, Αλεξανδρούπολη 2014, σ. 287.

⁸¹ Βλ. ΑΝ. 1075/45Α', «Περί μέτρων ασφαλείας του κοινωνικού καθεστώτος και προστασίας των πολιτών» 11 Φεβρουαρίου 1938.

⁸² Ψήφισμα Θ' της 28^{ης} Αυγούστου 1946.

κατά οποιονδήποτε τρόπο από το κράτος, καθώς και το προσωπικό των τριών κυριότερων τραπεζών της χώρας και των γεωργικών συνεταιρισμών, εκτός από το δικαστικό σώμα, τους πανεπιστημιακούς καθηγητές και τους δημόσιους υπαλλήλους της κεντρικής διοίκησης.⁸³ Ο νομοθέτης διέκρινε τους ανώτερους από τους κατώτερους δημόσιους υπαλλήλους και κηρύσσονταν «εκκαθαριστέοι» εφ' όρου ζωής από κάθε θέση στη δημόσια διοίκηση ή στις επιχειρήσεις δημόσιας ωφελείας⁸⁴.

Εν συνεχεία της εφαρμογής νομοθετικών κειμένων με τα οποία πραγματοποιήθηκε η εκκαθάριση του δημόσιου τομέα ενόψει τον αναγκών της συγκυρίας του εμφυλίου πολέμου, ακολούθησε μια περίοδος «αμερικάνικη»⁸⁵ -στα πρότυπα των νομοθετικών παρεμβάσεων στις ΗΠΑ το 1947⁸⁶- και η οποία στόχευε ώστε να καταστήσει τη νομοθεσία διαρκή. Έτσι, η εγκατάσταση της αμερικανικής αποστολής στην Αθήνα και η υπογραφή της ελληνοαμερικανικής συμφωνίας στις 20 Ιουνίου 1947, τρεις μόλις μήνες μετά την εξαγγελία του δόγματος Τρούμαν στις 12 Μαρτίου 1947⁸⁷ που εγκαινίασε επίσημα μια μακρά περίοδο αμερικανικών παρεμβάσεων στις ελληνικές υποθέσεις. Χάρη στη δυνατότητα που διασφάλιζε στους Αμερικανούς συμβούλους να επηρεάζουν τις αποφάσεις της ελληνικής κυβέρνησης, δεν θα μπορούσε να μην συμπεριλαμβάνεται και ο τομέας της δημόσιας διοίκησης, η εξυγίανση του οποίου παρά τις διαδοχικές εκκαθαρίσεις που είχε υποστεί, έμελλε να αντιμετωπιστεί με ακόμη πιο ριζικά μέτρα. Οι Αμερικανοί σύμβουλοι της κυβέρνησης συνασπισμού του Θ. Σοφούλη απαίτησαν η εξυγίανση να πληροί κάποια τεχνικά κριτήρια που θα απαντούσαν στα ζητήματα συντονισμού, αποτελεσματικότητας και επάρκειας.⁸⁸ Ύστερα από αίτημα της αμερικανικής αποστολής, η κυβέρνηση συνασπισμού του Θ. Σοφούλη ανακοίνωσε την πρόθεσή της να προχωρήσει στην απόλυση 15 χιλιάδων δημοσίων υπαλλήλων και υπαλλήλων οργανισμών δημόσιας ωφελείας.

Ο Αναγκαστικός Νόμος 516 της 8^{ης} Ιανουαρίου 1948 «περί ελέγχου νομιμοφροσύνης των δημοσίων υπαλλήλων και υπηρετών» που εκδόθηκε από την κυβέρνηση Σοφούλη και επικυρώθηκε με το ψήφισμα ΜΘ'/1948 κάθε δημόσιος υπάλληλος «[...] εμφορούμενος από αντεθνικές αντιλήψεις»⁸⁹ έχανε το δικαίωμα εργασίας στο δημόσιο τομέα, στις τράπεζες και στα ασφαλιστικά ιδρύματα. Στο ίδιο πνεύμα κινούνται και ο Αναγκαστικός Νόμος 512/1948 «περί ασφάλειας των εταιρειών κοινής ωφελείας». Ωστόσο, αν λάβουμε το ειδικό νόημα της έννοιας «αντεθνικός» και στα δύο στα νομοθετικά κείμενα προκύπτει ότι κριτήριο των

⁸³ Άρθρο 1 του ψηφίσματος ΙΓ' της 27^{ης} Οκτωβρίου 1946, συμπληρωματικό του άρθρου 1 του ψηφίσματος Θ' της 28^{ης} Αυγούστου 1946.

⁸⁴ Άρθρο 11 του

⁸⁵ Αλιβιζάτος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-'74: όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, σ. 474.

⁸⁶ Ο νόμος Executive Order 9835 γνωστός ως Loyal Order (Διάταγμα Νομιμοφροσύνης) που εκδόθηκε από τον πρόεδρο Τρούμαν στις 22 Μαρτίου 1947 έθεσε ως στόχο την εκρίζωση των κομμουνιστικών επιρροών στην αμερικανική κυβέρνηση και έδωσε τη δικαιοδοσία στις αρμόδιες επιτροπές που συστάθηκαν να ελέγχουν τους νεοπροσληφθέντες υπαλλήλους και να απολύουν τους υπαλλήλους για τους οποίους υπήρχαν αμφιβολίες για την «αφοσίωσή» τους βάση κριτηρίων όπως η κατηγορία περί κατασκοπίας, προδοσίας, σαμποτάζ, συμμετοχή ή συμπάθεια σε οργανώσεις οι οποίες χαρακτηρίζονταν ως ολοκληρωτικές, φασιστικές, κομμουνιστικές ή ανατρεπτικές. Στο διάστημα 1947-1951 υπολογίζεται ότι οι ομοσπονδιακές αρχές προχώρησαν σε πάνω από 2 εκατομμύρια ανακρίσεις κατ' εφαρμογή του παραπάνω νόμου. Για περισσότερα, βλ. Michael J. Hogan και Michael J. Hogan, *A Cross of Iron: Harry S. Truman and the Origins of the National Security State, 1945-1954*, Cambridge University Press 1998. Επίσης, Alan Harper, *The Politics of Loyalty: The White House and the Communist Issue, 1946-1952*, First Edition., Praeger, Westport, Conn 1970. Επίσης, Howard Jones, «A New Kind of War»: *America's Global Strategy and the Truman Doctrine in Greece*, Oxford University Press 1997.

⁸⁷ Βλ. Σταθάκης, *Το δόγμα Τρούμαν και το σχέδιο Μάρσαλ: Η ιστορία της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα*.

⁸⁸ Αλιβιζάτος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-'74: όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, σ. 480.

⁸⁹ Άρθρο 3 του Αναγκαστικού Νόμου 516/1948.

εκκαθαρίσεων ήταν η «νομιμοφροσύνη» των δημοσίων υπαλλήλων, μετά από εξέταση των φακέλων στα συμβούλια νομιμοφροσύνης που συγκροτούνταν σε κάθε υπουργείο⁹⁰.

Ο Παπανδρέου με την Απελευθέρωση και κατά την άφιξη της κυβέρνησης στην Αθήνα ήρθε σε σύγκρουση με τους πανεπιστημιακούς σε μια προσπάθεια να ελέγξει το εσωτερικό καθεστώς εξουσίας. Στα μέσα του Νοεμβρίου 1944 στην επιτροπή των καθηγητών της Νομικής του Πανεπιστημίου Αθηνών έθεσε υπό πολιορκία τη Σχολή απειλώντας πως όσοι καθηγητές είχαν διοριστεί από το μεταξικό καθεστώς θα απολύονταν⁹¹. Το όριο συνταξιοδότησης έγινε για πρώτη φορά εργαλείο επίθεσης στον θεσμό της έδρας, ο οποίος επειδή ήταν ισόβιος και προσωποπαγής, μπορούσε να χτυπηθεί μέσω αυτής της ιδιότυπης υποχρέωσης για «εθελούσια έξοδο».⁹² Ο Παπανδρέου ευτυχώς για τους ίδιους παραιτείται και ακολουθούν τα Δεκεμβριανά του 1944 ανατρέποντας τα δεδομένα και τους σχεδιασμούς. Στο πλαίσιο του αντικομμουνιστικού κλίματος η θέση των υπό εκκαθάριση καθηγητών ενισχύθηκε και στα μέσα του 1945 η σύγκλητος ζητά από τον Υπουργό Παιδείας να τεθούν σε διαθεσιμότητα οι καθηγητές του ΕΑΜ και δημιουργώντας ένα δίκτυο προστασίας για όσους είχαν διοριστεί απ' τις Κατοχικές Αρχές. Στα τέλη του Ιουνίου, ο νόμος που καταργούσε τις θέσεις που είχαν δημιουργηθεί κατά τη διάρκεια της κατοχής εξαιρούσε του πανεπιστημιακούς καθηγητές.⁹³

Κατά την περίοδο 1946-49 όσοι δάσκαλοι, καθηγητές μέσης εκπαίδευσης και πανεπιστημιακοί δάσκαλοι δεν πληρούσαν το προφίλ του εθνικόφρων ή χαρακτηρίζονταν ως φίλα προσκείμενοι της Αριστεράς, εκδιώχνονταν από τον χώρο της εκπαίδευσης. Οι πολιτικές διώξεις βάση της έκδοσης της παραπάνω σειράς ψηφισμάτων ήταν διαρκής και ανάμεσα στο πλήθος των ανώνυμων δασκάλων και καθηγητών βρέθηκαν και επιφανείς άνθρωποι του πνεύματος όπως ο Ε. Παπανούτσος, ο Μ. Παπαμαύρος, η Ρ. Ιμβριώτη κα.⁹⁴ Παράλληλα, σε μια κίνηση αποκατάστασης της προπολεμικής τάξης πραγμάτων στο χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης καταργεί τις θέσεις του Κυβερνητικού Επιτρόπου ώστε να αποκατασταθεί το κύρος και η αυτοτέλεια των Ιδρυμάτων. Επίσης, προχωρά στην προκήρυξη νέων εδρών και νέων θέσεων βοηθητικού διδακτικού προσωπικού, ωστόσο η επαναφορά του θεσμού του κλειστού αριθμού εισακτέων που παραχωρούσε την αρμοδιότητα για τον προσδιορισμό των θέσεων στις Σχολές επαναφέρει ένα σημαντικό πλεονέκτημα για την αποκατάσταση του αυτοδιοίκητου του πανεπιστημίου, συνθήκη όμως που μαζί με το καθεστώς των προσωποπαγών εδρών, θα ενίσχυε την ισχύ συγκεκριμένων κύκλων εντός των σχολών, οι οποίοι επειδή είχαν ήδη περάσει τις εξετάσεις της «νομιμοφροσύνης» και της «εθνοκροσύνης» συνιστούσαν πλέον ισχυρό κομμάτι του δικτύου που διαμόρφωνε το ιδεολογικοπολιτικό πλαίσιο της εποχής και το οποίο από την επόμενη δεκαετία θα αποκτούσε χαρακτηριστικά τεχνο-εθνικιστικά.⁹⁵

⁹⁰ Άρθρο 4 του Αναγκαστικού Νόμου 516/1948.

⁹¹ Εργαλείο για την υλοποίηση της απειλής ο Παπανδρέου είχε εφεύρει την μείωση του ορίου συνταξιοδότησης το οποίο έμελλε να παίξει ρυθμιστικό ρόλο τα επόμενα χρόνια σε όλες τις μεταρρυθμίσεις στην Ανώτατη Εκπαίδευση.

⁹² Παπαπάνος, Κώστας, *Χρονικό - Ιστορία της Ανωτάτης μας Εκπαιδύσεως*, Έκδοση Αμερικανικού Κολλεγίου Θηλέων Αθηνών, Αθήνα 1970, σ. 77.

⁹³ Στο ίδιο, σ. 81.

⁹⁴ Στο ίδιο, σ. 315.

⁹⁵ Βασίλης Α. Μπογιατζής, «Ο Πόθος για μια Συντηρητική Επανάσταση: Γερμανικές Επιρροές στην Πολιτικοποίηση Επιστήμης και Τεχνολογίας κατά τη διάρκεια του Ελληνικού Μεσοπολέμου», στο: Μιχάλης Μ. Φαλιδόπουλος (επιμ.), *Επιστημονικές ανταλλαγές μεταξύ Ελλάδας και Γερμανίας, 1870 - 1933 Επιρροές και επεξεργασίες*, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις, Αθήνα 2013, σ. 139-148· Βασίλειος Ευαγγελίδης, «Τεχνολογικά δίκτυα στην αγροτική Ελλάδα 1950-1980», Διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ), Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης 2012 [(3/2/2023)]. Μπογιατζής, «Ο Πόθος για μια Συντηρητική Επανάσταση: Γερμανικές

2 Η ΙΔΡΥΣΗ ΤΟΥ ΙΚΥ ΚΑΙ Η ΕΙΣΑΓΩΓΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ: 1951-56

2.1 Η ίδρυση του Θεσμού

Την 1η Φεβρουαρίου 1951, ο Γεώργιος Παπανδρέου ορκίζεται Υπουργός Παιδείας και Θρησκευμάτων της κυβέρνησης Σοφοκλή Βενιζέλου και παραμένει στη θέση μέχρι τις 4 Ιουλίου του ίδιου έτους. Τρεις μήνες πριν την διενέργεια νέων εκλογών 1951, πραγματοποιείται η Ιδρυτική Α΄ Συνεδρίαση του Διοικητικού Συμβουλίου του ΙΚΥ στην αίθουσα Συμβουλίων του Υπουργείου Συντονισμού όπου ο Υπουργός Θρησκευμάτων και Εθνικής Παιδείας, και αντιπρόεδρος της κυβέρνησης Σοφούλη, Γεώργιος Παπανδρέου κηρύσσει την έναρξη των εργασιών του Ιδρύματος. Ο Παπανδρέου ορίζει ως Γενικό Διευθυντή του Ιδρύματος τον Κωνσταντίνο Θ. Δημαρά ο οποίος θα παραμείνει σε αυτήν τη σημαντική οργανωτική θέση μέχρι την δικτατορία όπου και θα καθαιρεθεί.⁹⁶ Τη θέση του προέδρου αναλαμβάνει ο Γεώργιος Βεντήρης και του αντιπροέδρου ο Δημήτριος Φωκάς. Ο Γ. Βεντήρης υπήρξε, ιστορικός⁹⁷, φιλελεύθερος βενιζελικός του κέντρου και προσωπικός φίλος του Πλαστήρα, και ο Φωκάς ήταν Αντιναύαρχος του Βασιλικού Ναυτικού. Και οι δυο του είχαν ασχοληθεί με τη συγγραφή της ελληνικής ιστορίας, ο μὲν σε μια προσπάθεια να ερμηνεύσει τον Εθνικό Διχασμό⁹⁸, ο δε ως διευθυντής του τμήματος Ιστορικών Εργασιών του Γενικού Επιτελείου Ναυτικού έγραψε για την ιστορία του Βασιλικού Ναυτικού⁹⁹, επομένως η επιλογή του για την κορυφή του Ιδρύματος θα μπορούσε να ερμηνευτεί ως μια κίνηση ανάδειξης της αξίας και της χρησιμότητας των ιστορικών μελετών.

Επιρροές στην Πολιτικοποίηση Επιστήμης και Τεχνολογίας κατά τη διάρκεια του Ελληνικού Μεσοπολέμου». Επίσης, βλ. Yadong Luo, «Illusions of techno-nationalism», *Journal of International Business Studies*, τμ. 53, τχ. 3 (Απρίλιος 2022), σ. 550–567.

⁹⁶ Ο Δημαράς υπήρξε φιλόλογος απόφοιτος του Πανεπιστημίου Αθηνών, κριτικός και ιστορικός της νεοελληνικής λογοτεχνίας. Το ενδιαφέρον για την ανάγκη θεσμοθέτησης κρατικών υποτροφιών εκφράζεται το 1946 με τη δημοσίευση επιφυλλίδας όπου εκθέτει τις θέσεις του για την εθνική και κοινωνική ανάγκη μιας ανοιχτής παιδείας. Όραμα από το 1942 του Κ. Δημαρά ήταν διασύνδεση της νεοελληνικής επιστήμης με την διεθνή -και δη την ευρωπαϊκή- με τη δημιουργία ενός διεπιστημονικού κέντρου μελετών. Έτσι, το 1958 ιδρύεται το Βασιλικό Ίδρυμα Ερευνών (μετέπειτα «Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών») στο οποίο συγκατοικούν οι θετικές και ανθρωπιστικές επιστήμες και στο οποίο ως εμπνευστής και ιδρυτής λαμβάνει τη θέση του διευθύνοντος συμβούλου μέχρι το 1967 όπου καθαιρείται από την δικτατορία. Οι οργανωτικές ικανότητες του Δημαρά είχαν κριθεί από τη θητεία του στο Υπουργείο Ανοικοδομήσεως ως Γενικός Διευθυντής το 1948, με υπουργό τον Κωνσταντίνο Δοξιάδη. Βλ. Λουκία Δρούλια, «Κ.Θ.Δημαράς: από τη θεωρία στην πράξη», στο: *Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών-Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών και παρουσιάστηκε στην Επιστημονική συνάντηση στην μνήμη Κ.Θ.Δημαρά*, Αθήνα 1994. Επίσης, για το ρόλο του στη διαμόρφωση των νεοελληνικών σπουδών βλ. Manolis Patiniotis, «Neo-Hellenic Enlightenment: In search of a European Identity», στο: Theodore Arabatzis, Jürgen Renn, και Ana Simões (επιμ.), *Relocating the History of Science: Essays in Honor of Kostas Gavroglu*, Springer 2015, σ. 119–130.

⁹⁷ Ιγγλέζου, Γεωργία, «Βεντήρης, Γεώργιος Αντωνίου», στο: Λουκία Δρούλια και Γιούλα Κουτσοπανάγου (επιμ.), *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου, 1784-1974*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών-Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2008· Γεώργιος Βεντήρης, *Η Ελλάς του 1910-1920: Ιστορική μελέτη (Α΄ Τόμος)*, Πυρσός 1931· Γεώργιος Βεντήρης, *Η Ελλάς του 1910-1920: Ιστορική μελέτη (Β΄ Τόμος)*, Πυρσός 1931.

⁹⁸ Βλ. Ιγγλέζου, Γεωργία, «Βεντήρης, Γεώργιος Αντωνίου». Σχετικά με τη ιστορική μελέτη, βλ. Γεώργιος Βεντήρης, *Η Ελλάς του 1910-1920: Ιστορική μελέτη (Α΄ και Β΄ Τόμος)*, Πυρσός 1931.

⁹⁹ Ο Φωκάς υπήρξε μέλος του Στρατιωτικού Συνδέσμου του 1909 και έλαβε μέρος στους Βαλκανικούς Πολέμους. Το 1943 αποστρατεύθηκε και το 1960 εξελέγη μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Βλ. Βασίλης Ι Τζανακάρης, *Εις θάνατον!*, Μεταίχμιο 2014, υποσημείωση 9. Για το έργο του συγγραφέως της ιστορίας του Βασιλικού Ναυτικού, βλ. Αντιναύαρχος Δημητρη Φωκάς, *Χρονικά του Ελληνικού Βασιλικού Ναυτικού, 1833-1873*, Γενικό Επιτελείο Βασιλικού Ναυτικού, Αθήνα 1923.

Τα υπόλοιπα μέλη που απάρτιζαν το πρώτο Διοικητικό Συμβούλιο ήταν τα εξής: Κωνσταντίνος Γεωργούλης (φιλόλογος και παιδαγωγός), Μιχαήλ Μαντούδης (καλλιτεχνικός διευθυντής), Δημήτριος Τουλούπας (νομικός σύμβουλος), Γρηγόριος Ζαριφόπουλος, Ξενοφών Ζολώτας (πολιτικός και οικονομολόγος), Γρηγόριος Χατζηβασιλείου (καθηγητής μικροβιολογίας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης), Κωνσταντίνος Γουναράκης (καθηγητής Θεωρητικής και Γενικής Ηλεκτροτεχνίας και Ηλεκτρικής Τηλεπικοινωνίας του ΕΜΠ), Στρατής Ανδρεάδης (εφοπλιστής, τραπεζίτης, επιχειρηματίας και καθηγητής Διοικητικού Δικαίου σε ΑΠΘ και ΑΣΟΕΕ), Βασίλειος Κριμπάς (καθηγητής της Γεωπονικής Σχολής Αθήνας), Γεώργιος Δασκαλάκης (καθηγητής Δημόσιου και Συνταγματικού Δικαίου), Γεώργιος Αθανασιάδης-Νόβας (πρώην Υπουργός Παιδείας, πολιτικός, νομικός και δημοσιογράφος), Στέλιος Αλλαμανής (πολιτικός και δικηγόρος), Αλέξανδρος Δελμούζος (δημοτικιστής παιδαγωγός), Γεώργιος Καβουνίδης (δημοσιογράφος και πολιτικός), Κωνσταντίνος Καλλίας (πολιτικός, νομικός και μέλος του Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός»)¹⁰⁰, Στέλιος Κιτριλάκης (στρατιωτικός, αρχηγός ΓΕΕΘΑ και αντιστράτηγος), Γεώργιος Παπανδρέου (βενιζελικός πολιτικός), Νικόλαος Σμπαρούνης (χειρουργός και πρώην Υπουργός Υγείας), Γεώργιος Στράτος (πολιτικός και αξιωματικός του Πολεμικού Ναυτικού), Εμμανουήλ Τρουλλινός (παιδαγωγός), Πέτρος Χάρης (συγγραφέας και μέλος του «Φιλολογικού Συλλόγου Παρνασσός»), Θεόδωρος Παρασκευόπουλος (μουσικός).

Στην ομιλία του ο Γ. Παπανδρέου προβαίνει στις προγραμματικές δηλώσεις όπου εξηγεί την ανάγκη για την ίδρυση ενός τέτοιου θεσμού και την άμεση εφαρμογή της «καθολίκευσης των υποτροφιών» σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες. Στόχος του προσωπικού του οράματος ήταν η δημιουργία ενός μηχανισμού στήριξης των «τάλαντων της φυλής» -όπως χαρακτηριστικά αναφέρει- σε όλες τις βαθμίδες από το Δημοτικό προς τη Μέση Εκπαίδευση, από εκεί προς την Ανώτατη και ακολούθως για σπουδές στο εξωτερικό.

*«Υπάρχει ένα μεγάλο παράπονον του Λαού μας, ότι η Δημοκρατική Πολιτεία μας είναι εις την εκπαίδευσιν πλουτοκρατική. Αλλ' αυτό είναι έγκλημα απέναντι του Λαού και του Έθνους, διότι οι περισσότεροι πρώτοι άξιοι μας εχάνοντο. Μόνο οι εύποροι από το χωριό και από την επαρχίαν ηδύναντο να συνεχίσουν σπουδάς. Όλοι αι άλλαι αξίαι, τα τάλαντα της φυλής εχάνοντο. Αναγγέλω σήμερον την μεγάλην είδησιν εις το Λαόν μας ότι από το Δημοτικό Σχολείον, όσοι αξίζουν θα προχωρήσουν ως υπότροφοι του Κράτους εις την Μέσην Παιδείας και από την άλλη όσοι διακρίνονται θα γίνονται υπότροφοι εις την Ανωτάτην Παιδείας από δε την Ανωτάτη θα γίνονται υπότροφοι εις το εξωτερικόν. Η πλήρης εφαρμογή του συστήματος αυτού, το οποίον ασφαλώς συνεπάγεται την πνευματικήν αναγέννησιν της χώρας, δεν θα στοιχίσει περισσότερον των 300 εκατομμυρίων προπολεμικών δραχμών, απέναντι προπολεμικού προϋπολογισμού 20 δισεκατομμυρίων δραχμών. Πρόκειται επομένως περί ασημάντου δαπάνης, η οποία εγγυάται την πνευματικήν αναγέννησιν της Ελλάδος. Θα παύσωμεν τουτοιοτρόπως να είμεθα, πνευματικώς επαρχία της Ευρώπης, διά να γίνωμεν και ημείς πνευματική πρωτεύουσα και ίσως μάλιστα πρωτοπορία, διότι είναι αναμφισβήτητον το πνευματικόν τάλαντο της φυλής μας.»*¹⁰¹

¹⁰⁰ Συλλογικό έργο, «Ο ρόλος του Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός», στη συγκρότηση της επιστημονικής κοινότητας στην Ελλάδα», στο: Ειρήνη Μερκούπη - Σαββαΐδου κ.ά. (επιμ.), *Επιστήμη και τεχνολογία Ιστορικές και ιστοριογραφικές μελέτες*, Εταιρεία Μελέτης και Διάδοσης της Ιστορίας των Επιστημών και της Τεχνολογίας, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2013.

¹⁰¹ Βλ. Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Α' Επετηρίς 1951*, Αθήνα 1952. Πρβλ. Στέλλα Γεωργαλά-Πριόβολου (επιμ.), *Η ίδρυση και τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του: 1951-1967*, Ι.Κ.Υ., Αθήνα 1996, σ. 14-15. Υπογραμμίσεις δικές μου.

Οι κεντρικές ιδέες που ενέπνευσαν τον Γ. Παπανδρέου για τη δημιουργία του θεσμού, ήταν πρώτον το «δικαίωμα του ατόμου» και δεύτερον, «το εθνικό δικαίωμα και συμφέρον»:

*«Ένα παιδί έχει τάλαντον, και διότι δεν έχει χρηματικά μέσα, δεν μπορεί να συνεχίση τας σπουδάς του. Είναι τούτο μία παραβίασις της σφραγίδος της δωρεάς, της προσφοράς του Θεού, την οποίαν παραβιάζουν οι άνθρωποι. Αλλά είναι και γενικωτέρα κοινωνική και εθνική άποψις. Το Έθνος στερείται από τα υπηρεσίας των πρώτων ταλάντων του, των πρώτων δυνάμεών του. Και από την άποψιν επομένως του ατομικού δικαιώματος και από την άποψιν του εθνικού δικαιώματος και του εθνικού συμφέροντος, η γενίκευσις του θεσμού των υποτροφιών είναι υπέρτατον χρέος.»*¹⁰²

Το προσωπικό όραμα του Γ. Παπανδρέου ώστε η Ελλάδα να πάψει να χαρακτηρίζεται από «πνευματικό επαρχιωτισμό», αποτέλεσε -όπως απέδειξε η ιστορία- ένα όραμα υψηλών προσδοκιών και προσέκρουσε στην αντικειμενική πραγματικότητα που επέβαλε ο αμερικάνικος παράγοντας περί δημοσιονομικής προσαρμογής, περικοπών του προϋπολογισμού¹⁰³ και φυσικά των πραγματικών διοικητικών δυνατοτήτων ενός νεότευκτου θεσμού -όπως ήταν το ΙΚΥ- για την πλήρη εφαρμογή ενός τέτοιου σχεδίου. Το ζήτημα της καθολίκευσης των υποτροφιών συζητήθηκε στο Β' Διοικητικό Συμβούλιο στις 28 Ιουλίου 1951 και τέθηκε ως θέμα μετά από την ανακοίνωση του προέδρου της Εκτελεστικής Επιτροπής Γ. Βεντήρη για την προσθήκη στον υπάρχοντα Ν. 1825/150Α' της 28ης Μαΐου 1951, του συμπληρωματικού Αναγκαστικού Νόμου «Περί συστάσεων Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών» για την επέκταση του θεσμού των υποτροφιών και στην στοιχειώδη εκπαίδευση των δημοτικών σχολείων.

Οι αντιδράσεις των μελών της Εκτελεστικής Επιτροπής Κωνσταντίνου Γεωργούλη και Αλέξανδρου Δελμούζου ήταν επιφυλακτικές βάση δύο σκεπτικών: ένα με νομικό περιεχόμενο και ένα με παιδαγωγικό. Βάση του πρώτου, η στοιχειώδης εκπαίδευση την εποχή εκείνη ήταν ούτως ή άλλως υποχρεωτική, επομένως η εφαρμογή προγράμματος υποτροφιών δε θα λειτουργούσε ως κάποιου είδους ειδικό κίνητρο. Το δεύτερο σκεπτικό περιελάμβανε το επιχείρημα ότι ο δάσκαλος δεν είναι δυνατόν να διακρίνει ποια από τα παιδιά ανήκουν στην κατηγορία των αρίστων ή των ιδιοφυών κάτω από μια ορισμένη ηλικία. Αλλά ακόμη και τα παιδιά που ήταν στο Γυμνάσιο ήταν συνήθως εύπορων οικογενειών, επομένως ο σκοπός του θεσμού να ανακαλύψει την πραγματική εξαιρετική δύναμη η οποία υπάρχει στα παιδιά εκείνα τα οποία δεν ανήκουν καν στην μέση εκπαίδευση ακυρωνόταν εν τοις πράγμασι¹⁰⁴.

Ο Γ. Παπανδρέου αν κ σύμφωνος με τις δύο αυτές επιφυλάξεις, προτείνει μια τρίτη λύση που θα συμβίβαζε τις απόψεις: το κριτήριο για την απονομή της κρατικής υποτροφίας θα ήταν η βράβευση των αρίστων της 5^{ης} και 6^{ης} τάξης του Δημοτικού. Ήταν τέτοια η πίστη του Γ. Παπανδρέου στην ανάγκη γενίκευσης του θεσμού των υποτροφιών σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες που το πρόβλημα των πηγών χρηματοδότησης για τους υποτρόφους της Μέσης Εκπαίδευσης, τον είχε απασχολήσει ήδη στον ενακτήριο λόγο του κατά την πρώτη συνεδρία του ΔΣ του Ιδρύματος της 9^{ης} Ιουνίου 1951.

¹⁰² Βλ. Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Α' Επετηρίς 1951*. Πρβλ. Στέλλα Γεωργαλά-Πριόβολου, ό.π. 15. Υπογραμμίσεις δικές μου.

¹⁰³ Στη διάρκεια της τριετίας 1949-1951, τα δημόσια οικονομικά συνέχιζαν να βρίσκονται υπό μεγάλη πίεση. Οι στρατιωτικές δαπάνες έφταναν στο 1/3 των συνολικών δαπανών του προϋπολογισμού και η «ανασυγκρότηση» χρηματοδοτείται κυρίως από κεφάλαια που εισάγονται από το εξωτερικό με τη μορφή της αμερικανικής βοήθειας. Βλ. Σταθάκης, *Το δόγμα Τρούμαν και το σχέδιο Μάρσαλ: Η ιστορία της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα*.

¹⁰⁴ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Πρακτικά ΔΣ (1951-1961)*, Αθήνα 1961, σ. 9.

«Μόνον όμως όταν γενικευτεί ο θεσμός των υποτροφιών, ημπορούν να συντελεσθούν αυτοί οι σκοποί. Δι' αυτό πρέπει να αρχίσουν από το Δημοτικό Σχολείο, διότι από εκεί γίνεται η πρώτη διαλογή των ταλάντων [...] Το πρόβλημα αρχίζει μετά το Δημοτικόν Σχολείον [...] Μεταξύ εκείνων που θα επιτύχουν εις τας εισιτήριους εξετάσεις θα γίνει η επιλογή των αρίστων και απόρων, δηλ. όσων δεν έχουν επαρκή ίδια οικονομικά μέσα.»¹⁰⁵

Ο Γ. Παπανδρέου, ως υπουργός Παιδείας και αντιπρόεδρος της κυβέρνησης, όταν διατύπωνε αυτές τις σκέψεις γνώριζε την μορφωτική κατάσταση της χώρας η οποία ήταν αποτέλεσμα του τρόπου οργάνωσης του εκπαιδευτικού συστήματος στην οικονομικά κατεστραμμένη Ελλάδα της δεκαετίας του '40. Η πρώτη μεταπολεμική απογραφή που πραγματοποιήθηκε το 1951 αποκάλυψε τις οδυνηρές συνέπειες των εθνικών γεγονότων του πρώτου μισού του 20^{ου} αιώνα. Το 32,9% των κατοίκων της χώρας άνω των δέκα ετών ήταν αγράμματοι και μη δηλώσαντες εκπαίδευση, εκ των οποίων το 34,4% άνδρες και 65,6% γυναίκες¹⁰⁶. Αν και η στοιχειώδης εκπαίδευση ήταν υποχρεωτική, για να εισαχθεί ένα παιδί στο γυμνάσιο, έπρεπε να πετύχει σε εισαγωγικές εξετάσεις. Η λειτουργία των εξετάσεων ως απαραίτητη προϋπόθεση για την μετάβαση από την υποχρεωτική στοιχειώδη εκπαιδευτική βαθμίδα προς τη μη υποχρεωτική μέση, ήταν ταυτόχρονα και ένας πρώτος καθοριστικός «φραγμός» για την πρόσβαση των μικρών μαθητών στις λοιπές ανώτερες και ανώτατες βαθμίδες. Η δυνατότητα μιας πιθανής κοινωνικής ανέλιξης ως αποτέλεσμα της πρόσβασης των ατόμων στην εκπαιδευτική διαδικασία υπονομευόταν απ' τις οικονομικές, πολιτισμικές, κοινωνικές και πολιτικές προκείμενες που καθόριζαν ήδη από νωρίς τα πρώτα βήματα των νέων μαθητών και μαθητριών. Ο προβληματισμός για αυτό που αργότερα θεματοποιήθηκε και έγινε ευρύτερα γνωστό ως «κοινωνικός αποκλεισμός»¹⁰⁷ από το εκπαιδευτικό σύστημα, φαίνεται να απασχολεί ιδιαιτέρως τόσο τον Γ. Παπανδρέου, όσο και τον πρόεδρο του ιδρύματος Γεώργιο Βεντήρη. Στην εισήγηση της Β' συνεδρίασης του ΔΣ ο πρόεδρος εξηγώντας τους λόγους ανάγκης επέκτασης των υποτροφιών στα Δημοτικά της Μέσης Εκπαίδευσης «δια λόγους καθαρώς κοινωνικής αλληλεγγύης»¹⁰⁸ ανέφερε χαρακτηριστικά:

Ενόμισα δηλαδή ότι εφ' όσον τα παιδιά της στοιχειώδους εκπαίδευσως ανήκουν κατά την μεγάλην των μάζαν εις οικογενείας όχι απλώς άπορους, αλλά και κατά τα

¹⁰⁵ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Α' Επετηρίς 1951*. Πρβλ. Στέλλα Γεωργαλά-Πρόβολου, ό.π., σ. 16.

¹⁰⁶ Βλ. Πίνακας 9: 'Πραγματικός πληθυσμός αναλόγως του επιπέδου παιδείσεως', στο ΕΛΣΤΑΤ, Πληθυσμός της Ελλάδος κατά την Απογραφήν της 7ης Απριλίου 1951 - Πίνακες δημογραφικών και κοινωνικών χαρακτηριστικών του πληθυσμού.

¹⁰⁷ Η έννοια του «κοινωνικού αποκλεισμού» είναι στις μέρες ένα από τα κύρια ζητήματα που απασχολούν τους ειδικούς κατά την άσκηση κοινωνικής πολιτικής. Ο όρος διατυπώθηκε για πρώτη φορά το 1974 στο βιβλίο του Ρενέ Λενουάρ «Οι αποκλεισμένοι», στην προσπάθειά του να περιγράψει τους φραγμούς που αντιμετώπιζε τμήμα του πληθυσμού από βασικές παροχές του κράτους πρόνοιας, όπως για παράδειγμα η κοινωνική ασφάλιση. Στα γαλλικά βλ. René Lenoir, *Les exclus, un français sur dix*, Le Seuil, Paris 1974. Στα ελληνικά κυκλοφορούν πολύ αξιόλογες μελέτες σχετικά με τον αποκλεισμό από την εκπαίδευση, ενδεικτικά αναφέρουμε: Γιώργος Σταμέλος, «Κοινωνικός αποκλεισμός και μαθητική διαρροή από την υποχρεωτική εκπαίδευση στην Ελλάδα: μύθοι και πραγματικότητα», στο: *Σύγχρονα θέματα εκπαιδευτικής πολιτικής: το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα - προσπάθεια ιχνηλασίας Β'*, Αρμός, Αθήνα 1999· Χρήστος Τσιρώνης, *Κοινωνικός αποκλεισμός και εκπαίδευση στην ύστερη νεωτερικότητα: προκλήσεις στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2003· Ανδρέας Φερώνας, «Κοινωνικός αποκλεισμός και κοινωνικές συγκρούσεις», στο: Σ. Κονιόρδος (επιμ.), *Ανθολόγιο: Όψεις της Σύγχρονης Ελληνικής και Ευρωπαϊκής Κοινωνίας*, ΕΑΠ, Πάτρα 2008, σ. 67-70· Χρήστος Κάτσικας και Εύα Πολίτου, *Εκτός «τάξης»*, «το διαφορετικό»: τσιγγάνοι - μειονοτικοί - παλιννοστούντες και αλλοδαποί στην ελληνική εκπαίδευση, Gutenberg, Αθήνα 2005.

¹⁰⁸ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Πρακτικά ΔΣ (1951-1961)*, σ. 9.

*τελευταία έτη ίσως και εκτός της ελληνικής οργανωμένης κοινωνίας, ενόμισα ότι έπρεπε, δια λόγους σκοπιμότητας, να επεκταθή το μέτρον.*¹⁰⁹

Ωστόσο, για το πολιτικό σύστημα της εποχής ο «κοινωνικός αποκλεισμός» ήταν κάτι που δεν έμπαινε στο φακό της κριτικής, στο βαθμό που όχι μόνο δεν λαμβάνονταν οι πολιτικές αποφάσεις και οι νομοθετικές πρωτοβουλίες για να αρθούν οι όροι του, αλλά αντιθέτως τις αναπαρήγαγε με ορθολογικό και κανονικοποιημένο τρόπο η δομή της εκπαίδευσης όπως το περιέγραφε το νομοθετικό πλαίσιο τριών δεκαετιών μεταξύ 1929-1959.

Ήδη από την πρώτη χρονιά λειτουργίας του υπήρξε έντονος προβληματισμός από την πλευρά της Διοίκησης για την ικανότητα του Ιδρύματος να ανταπεξέλθει στην εφαρμογή των πρώτων αποφάσεων. Η τεράστια έκταση που καταλάμβανε η εφαρμογή των υποτροφιών Στοιχειώδους και Μέσης Εκπαίδευσης στις χιλιάδες των τάξεων των Δημοτικών και Γυμνασίων στον προϋπολογισμό των 7 εκατομμυρίων, θα ξέφευγε από τον έλεγχο των κεντρικών υπηρεσιών. Οι υποτροφίες Ανώτατης Εκπαίδευσης και Εξωτερικού αφορούσαν πολύ μικρότερους αριθμούς, δεν είχαν τον στατιστικό χαρακτήρα των άλλων και συνεπώς υπόκειντο στον έλεγχο της υπηρεσίας ώστε να μη παρουσιάζεται ο κίνδυνος της απότομης και απροσδόκητης αύξησης των κονδυλίων για σχετικές ανάγκες. Η εκτίμηση ότι η κινητοποίηση του αισθήματος της κοινωνικής άμιλλας δε θα επιτευχθεί λόγω του μεγάλου αριθμού των δημοτικών σχολείων, μιας και «*θα έχετε εις κάθε χωριό 15-20 αριστείς μαθητάς άπορους, εις τους οποίους δε θα δύνασθε να παράσχετε υποτροφίαν, διότι εις την έκταση του αριθμού δεν θα υπάρχουν τα μέσα*»¹¹⁰, εκ του αποτελέσματος κρίνεται πως ήταν μια ορθή εκτίμηση. «*Θα είσθε υποχρεωμένοι να παράσχητε μόνον εις το 1/20, τότε είναι ζήτημα κλήρου το κατά πόσον θα επιτύχωμε να δώσουμε εις τους καλύτερους*», σημείωνε ορθά ο Δημήτρης Τουλούπας.¹¹¹

Για τον Γ. Παπανδρέου το πρόβλημα που αντιμετωπίζει η χώρα ήταν ένα πρόβλημα ηγεσίας σε όλους τους κλάδους της δημόσιας και κοινωνικής ζωής, το οποίο θα επιλυόταν μόλις οι υποτροφίες γενικευόντουσαν.

*«Διότι με άξιαν ηγεσίαν –το γνωρίζομεν αυτό όλοι από προσωπικήν πείραν– υψώνεται η απόδοσις του Λαού μας, ενώ με αναξιαν ηγεσίαν αποσυντίθεται. Και δια τούτο, κατ' εξοχήν εις την Ελλάδα, η ευθύνη της ηγεσίας είναι επηυξημένη. Με τον τρόπο αυτόν θα έχωμεν επικεφαλής του λαού μας την αληθινήν πνευματικήν αριστοκρατίαν, αντί να έχωμεν την οικονομικήν ολιγαρχίαν, όπως περίπου συμβαίνει σήμερον.»*¹¹²

Σύμφωνα με το παραπάνω απόσπασμα είναι χαρακτηριστικό το βάρος που έδινε ο Γ. Παπανδρέου στην «εθνική» προσπάθεια για τη στελέχωση του ελληνικού κράτους με μια νέα ηγεσία «άξια»· για τη δημιουργία μιας νέας «πνευματικής αριστοκρατίας». Και η αλήθεια είναι ότι αυτή η νέα στελέχωση θα έπρεπε να ξεπεράσει αρκετούς φραγμούς ώστε να καταφέρει όχι να εντοπίσει, αλλά κυρίως να εντάξει το προσωπικό κάτω από την κρατική ιδεολογία της εθνοφροσύνης. Η πορεία για την νέα στελέχωση της δημόσιας διοίκησης και κοινωνικής ζωής με «άξια ηγεσία» είχε αποδειχθεί προβληματική και δύσκολη μετά το τέλος

¹⁰⁹ Στο ίδιο, σ. 8. Υπογράμμιση δική μου.

¹¹⁰ Στο ίδιο, σ. 12.

¹¹¹ Η τοποθέτηση του Δημήτριου Τουλούπας στην Α' Συνεδρίαση προσπάθησε να επαναφέρει τον ρεαλισμό στις δυνατότητες του ΙΚΥ να ανταπεξέλθει στις πολύ υψηλές προσδοκίες του Γ. Παπανδρέου. και λόγω της εμπειρίας του σε διοικητικές θέσεις στο Υπουργείο Παιδείας ως Γενικός Γραμματέας. Βλ. Αρχείο Α.Ε. 7/08 - Τουλούπας, Δημήτριος 1964-1967 στο Ελληνικό Λογοτεχνικό και Ιστορικό Αρχείο του Μορφωτικού Ιδρύματος της Εθνικής Τραπέζης (ΕΛΙΑ- ΜΙΕΤ).

¹¹² Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Α' Επετηρίς 1951.

του εμφυλίου πολέμου.¹¹³ Για το υπό διαμόρφωση μεταπολεμικό νέο πλέγμα εξουσίας, άμεση προτεραιότητα της κρατικής εξουσίας ήταν διπλή: να επιβληθεί στο σύνολο της χώρας και να διαλύσει την παράλληλη εαμική επιρροή που είχε καθιερωθεί τα χρόνια μετά το τέλος της Κατοχής στις περισσότερες περιοχές της χώρας.¹¹⁴ Το καθεστώς εξαιρέσεων που είχε δημιουργηθεί με το παράλληλο σύστημα νομικών κανόνων -το Σύνταγμα και το «Παρασύνταγμα»¹¹⁵, αρθρωμένο γύρω από την κυρίαρχη έννοια της «εθνικοφροσύνης», είχε ταυτόχρονα αποδυναμώσει στελεχιακά το ανθρώπινο δυναμικό των δημοσίων υπηρεσιών. Από το σύνολο των 63.277 δημοσίων υπαλλήλων, τον Απρίλιο 1947, απολύθηκαν ή εξαναγκάστηκαν σε παραίτηση 7.972, κυρίως για πολιτικούς λόγους, δηλαδή περισσότεροι από το 12% του δυναμικού.¹¹⁶

Ο Αναγκαστικός Νόμος 526/1948¹¹⁷ που θεμελίωσε το καθεστώς «ελέγχου νομιμοφροσύνης των δημοσίων υπαλλήλων και υπηρεσιών» και επικυρώθηκε με το ψήφισμα ΜΘ'/1948¹¹⁸ όσοι κρινόμενοι ως «μη εθνικόφρονες-νομιμόφρονες» έχαναν το δικαίωμα εργασίας στο Δημόσιο.

Επίσης, σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του Υπουργού Δικαιοσύνης Χρήστου Λαδά προς τον βασιλιά Παύλο (27/12/1947) που δημοσιεύτηκε στον Α.Ν. 509/1947:

“Το έθνος είναι αποφασισμένον να νικήση, πρέπει να νικήση και θα νικήση”.

Και αποφασίζει να:

Κυρήσσει τη διάλυση των Κομμάτων και των Οργανώσεων [...] και λαμβάνει τα πρέποντα μέτρα για την προστασίαν του Κράτους, του Πολιτεύματος, του Κοινωνικού καθεστώτος και των πραγματικών ελευθεριών του Λαού. Συγχρόνως δε προβαίνει εις την εκκαθάρισιν των δημοσίων υπηρεσιών από των δημοσίων υπαλλήλων και υπηρετών, οίτινες -ανεξαρτήτως ποινικής ευθύνης- προπαγανδίζουν καθ' οιονδήποτε τρόπον την επικράτησιν των σκοπών των εχθρών του τόπου και γίνονται συνειδητά όργανα αυτών.¹¹⁹

¹¹³ Γιώργος Μαργαρίτης, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949, τόμος Α΄*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2000, σ. 87–126.

¹¹⁴ Lars Baerentzen, «Η λαϊκή υποστήριξη του ΕΑΜ στο τέλος της Κατοχής», *Μνήμων*, τμ. 9 (1984), σ. 157–173.

¹¹⁵ Νίκος Αλιβιζάτος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-'74: όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Θεμέλιο, Αθήνα 1983.

¹¹⁶ Βλ. Αλιβιζάτος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-'74: όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, σ. 473. Επίσης πρβλ. Αγνή Ρουσοπούλου, «Η εργασία των γυναικών: ίση αμοιβή για ίση εργασία», *Νέα Οικονομία* (1951), σ. 14. Οι επίσημοι αριθμοί δημοσιεύονται από το Ταμείο Πρόνοιας Δημοσίων Υπαλλήλων στην Κυανή Βίβλο. Ο Ν. Αλιβιζάτος, τονίζει πως πρέπει να μιλάμε, «κυρίως για πολιτικούς λόγους» στο βαθμό που το πρόβλημα τέθηκε με τεχνικούς όρους από την αμερικάνικη αποστολή, η οποία επιθυμούσε άλλωστε μεγάλη μείωση του αριθμού των δημοσίων υπαλλήλων, βλ. Αλιβιζάτος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-'74: όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, σ. 474, υποσημείωση 61.

¹¹⁷ Είχε προηγηθεί η προσπάθεια σύνταξης ενός δημοσιοϋπαλληλικού Κώδικα με το Ν. 342/1946, όπου συγκροτούσε μια επιτροπή υπό την καθοδήγηση του καθηγητή Μιχάλη Στασιμόπουλου, ο οποίος όμως τελικά έγινε νόμος του κράτους μετά από 5 χρόνια, εν τέλει το 1951 (Ν. 1811/1951-ΦΕΚ Α΄ 141/15.05.1951)

¹¹⁸ Ψήφισμα ΜΘ'/98Α΄, «Περί κυρώσεως του υπ' αριθ. 516/1948 Αναγκ. Νόμου «περί ελέγχου της νομιμοφροσύνης των δημοσίων κλπ. υπαλλήλων και υπηρετών»» 19 Απριλίου 1948.

¹¹⁹ Α.Ν. 509/293Α΄, «Περί μέτρων ασφαλείας του Κράτους, του πολιτεύματος, του κοινωνικού καθεστώτος και προστασίας των ελευθεριών των πολιτών» 27 Δεκεμβρίου 1947.

Στο άρθρο 1 του ίδιου νόμου κηρύσσει επίσημα τη διάλυση του ΚΚΕ, του ΕΑΜ και της Εθνικής Αλληλεγγύης, κομμάτων, σωματείων ή οργανώσεων που αν και δεν αναφέρονται, «ως και αι τυχός συσταθησόμενα μετά την ισχύ του παρόντα νόμου διαρκούσης της ανταρσίας, χαρακτηρίζονται ως υπαγόμενοι εις τας διατάξεις της προηγούμενης παραγράφου δι' αποφάσεως του Υπουργικού Συμβουλίου».

Στο άρθρο 5 αναφέρει ρητά πως:

Η καταδίκη των δημοσίων υπαλλήλων και υπηρετών επί τίνι των αδικημάτων του παρόντος νόμου συνεπάγεται την από της υπηρεσίας έκπτωσιν, απαγγελλόμενη υπό της καταδικαστικής αποφάσεως, δι ης ωσαύτως ορίζεται ανικανότης προς ανάκτησιν αρχής ή άλλης δημόσιας υπηρεσίας επί πέντε τουλάχιστον έτη.

Και στο Άρθρο 6 πως:

Δημόσιοι υπάλληλοι και υπηρετάι καιίτοι μη υποπεσόντες εις αξιοποιον πράξιν του παρόντος Νόμου, προπαγανδίζοντες εν τούτοις κομμουνιστικής Αρχάς ή προσβάλλοντες την ιδέαν της Πατρίδος ή τα Εθνικά Σύμβολα, απολύονται οριστικώς της υπηρεσίας, μετ' αποφάσεως του οικείου Συμβουλίου.

Επίσης, σύμφωνα με το σχέδιο Γκρινγουολντ, ο Αμερικάνος οικονομικός σύμβουλος Κλέυ της κυβέρνησης συνασπισμού του Θ. Σοφούλη απαίτησε την εξυγίανση του δημόσιου τομέα για δημοσιονομικούς λόγους, αίτημα το οποίο ικανοποιήθηκε με την ανακοίνωση για απόλυση 15 χιλιάδων δημοσίων υπαλλήλων και υπαλλήλων οργανισμών δημόσιας ωφελείας τον Οκτώβριο της ίδιας χρονιάς.¹²⁰ Αν και δεν γνωρίζουμε τον πραγματικό αριθμό των απολύσεων που πραγματοποιήθηκαν, λόγω των αντιδράσεων από τα κόμματα της αντιπολίτευσης του Λαϊκού Κόμματος και του Κέντρου¹²¹, είναι σαφές πως το ζήτημα το απολύσεων ήταν ένα θέμα αιχμής που δεν ακουμπούσε μονάχα τα συντεχνιακά ζητήματα των δημοσίων υπαλλήλων, αλλά υπονόμειε τη λειτουργία της κρατικής μηχανής μέσω της αφαίμαξης της από το απαραίτητο στελεχιακό δυναμικό.

Όσον αφορά την τριτοβάθμια εκπαίδευση και το χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης, η σημαντική διάταξη του 1952 που κατοχύρωνε συνταγματικά την αυτοδιοίκηση των ελληνικών πανεπιστημίων, ταυτόχρονα τον υπονόμειε η υπαγωγή τους υπό την εποπτεία του κράτους. Αν και για τον νομοθέτη αποτελούσαν αυτοτελείς διοικητικές μονάδες στα οποία παραχωρείτο δευτερογενής εξουσία,¹²² το γεγονός πως η ίδια διάταξη ορίζει τους πανεπιστημιακούς δασκάλους ως δημοσίους υπαλλήλους ήταν απόδειξη της προσπάθειας του ελληνικού κράτους να υπαγάγει τους ακαδημαϊκούς ατομικά στο ελληνοχριστιανικό πλαίσιο. Η ιδεολογία της «εθνικοφροσύνης» όπως καθόριζε βάση του Α.Ν. 1823/1951¹²³ το χώρο της στοιχειώδους και μέσης εκπαίδευσης, με τη σειρά της εμπότιζε έμμεσα την

¹²⁰ Σύμφωνα με τις επίσημες ανακοινώσεις ο στόχος των περικοπών ήταν ο περιορισμός του ελλείμματος προϋπολογισμού, ο οποίος παρέμενε σημαντικός λόγω των στρατιωτικών δαπανών. Βλ. «Προετάθη όπως απολυθούν και άλλοι δημόσιοι υπάλληλοι διά να περιορισθή το έλλειμμα», εφ. *Ελευθερία*, 4 Νοεμβρίου 1947. Ωστόσο, σύμφωνα με τον Ν. Αλιβιζάτο οι απολύσεις αυτές είχαν κυρίως φρονηματικό χαρακτήρα και ακολουθούσαν το πρότυπο του αμερικάνικου δόγματος (βλ. *Loyalty Order*) περί εκκαθάρισης του ελληνικού δημοσίου στη βάση του διαχωρισμού ανάμεσα σε «εθνικόφρονες» και «μη εθνικόφρονες». Βλ. Αλιβιζάτος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-'74: όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, σ. 480.

¹²¹ Βλ. «Θα αναθεωρηθούν όλα αι απολύσεις των εκπαιδευτικών», εφ. *Ελευθερία*, 5 Δεκεμβρίου 1947.

¹²² Καλλιόπη Στεργιάδου, *Η εξέλιξη των συνταγματικών ρυθμίσεων για θέματα ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα από το 1821 έως σήμερα*, Σάκκουλας, Κομοτηνή 1993, σ. 123.

¹²³ Α.Ν. 1823/150Α', «Περί διαρρυθμίσεων των Σχολείων της Μέσης Εκπαιδύσεως» 28 Μαΐου 1951.

ακαδημαϊκή κοινότητα στο σύνολό της και λειτουργούσε ως μοχλός άσκησης πίεσης στο ακαδημαϊκό περιβάλλον της εποχής.

Έτσι σύμφωνα με τα πρακτικά της Εκτελεστική Επιτροπής του 1952, οι υποτροφίες των κατώτερων κύκλων, δηλαδή της Μέσης Εκπαίδευσης αν και έγινε η απαραίτητη προεργασία, εκδόθηκαν οι κανονιστικές διατάξεις και οι οδηγίες προς τις Νομαρχιακές Επιτροπές, ωστόσο «δεν ανεπτύχθη εις την απαιτούμενην κλίμακα το έργο, ουδέ με την αναγκαίαν επιμονή, με την πρόβλεψιν [...]»¹²⁴.

Πέραν όμως του ζητήματος περί της συμπερίληψης της Μέσης Εκπαίδευσης στο πρόγραμμα των υποτροφιών, ένα δεύτερο ζήτημα που ανέκυψε στην πρώτη συνεδρίαση αφορούσε το διαρκές ζήτημα της επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης. Εισηγητής του θέματος ήταν ο οικονομολόγος και ακαδημαϊκός Ξενοφών Ζολώτας, υπέρμαχος της θέσης ότι η ανασυγκρότηση της χώρας θα ήταν δυνατή μέσα από ένα πρόγραμμα εκβιομηχάνισης και εξηλεκτισμού.¹²⁵ Στην τοποθέτησή του ο Ξενοφών Ζολώτας επισημαίνει την ανάγκη να τονισθεί ο παράγοντας την τεχνικής εκπαίδευσης μέσα από την ενίσχυση των υποτροφιών στις επαγγελματικές σχολές.

«Νομίζω ότι έχομεν προωθήση πάρα πολύ την κλασσικήν εκπαίδευσιν και έχομεν αφίση πίσω όλην την άλλην παιδείαν. Έχομεν δημιουργήση ένα πνευματικόν προλεταριάτον. Ρίπτονται όλοι προς μίαν κλασσικήν μόρφωσιν και έπειτα προς την δικηγορίαν και την ιατρικήν. Εκείνο που μας λείπει είναι η τεχνική μόρφωσις. Νομίζω ότι εις τα υποτροφίας θα πρέπει ίσως να τονίζωμεν αυτόν τον παράγοντα. Δηλαδή μήπως, αντί να θελήσωμεν να προωθήσωμεν τα παιδιά εις κλασσικά γυμνάσια, θα ήτο δυνατόν να τα προωθήσωμεν εις τα επαγγελματικά σχολάς.»
«Εγώ νομίζω ότι θα πρέπει να αποκλείσωμεν εντελώς το Γυμνάσιον και να πάμε εις τα τεχνικά υποτροφίας.»

Το Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης αν και δεν είχε αρχικώς προβλεφθεί, ήρθε ως απάντηση στην «κοινωνική και εθνική ανάγκη να καλυφθεί το χάσμα μεταξύ της επαγγελματικής εκπαίδευσης που υπάρχει στον τόπο μας [...] το χάσμα αυτό αν δεν μπορεί εντελώς νέα εκλείψει είναι ανάγκη τουλάχιστον σημαντικά να μειωθεί».¹²⁶ Αν και τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του θεσμού δεν είχε προβλεφθεί να συμπεριληφθεί αυτόνομα η Επαγγελματική Εκπαίδευση στα προγράμματα υποτροφιών. Έπειτα όμως από τις πιέσεις

¹²⁴ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Β' Επετηρίς 1952*, Αθήναι 1953, σ. 67.

¹²⁵ Ο Ξενοφών Ζολώτας, μέλος του πρώτου Διοικητικού Συμβουλίου του ΙΚΥ, την περίοδο εκείνη κατείχε την έδρα της Πολιτικής Οικονομίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Υπήρξε μια ισχυρή προσωπικότητα της πολιτικής ζωής ήδη από τις αρχές της δεκαετίας του '30 και το ζήτημα της εκβιομηχάνισης τον απασχόλησε από την αρχή της ακαδημαϊκής του καριέρας με την διατριβή του «Η Ελλάς εις το στάδιον της εκβιομηχανίσεως» το 1925. Χαρακτηρίζοντας το Σχέδιο Μάρσαλ «ως ο από μηχανής θεός» προκειμένου η χώρα να καταστεί «βιώσιμος», υποστήριζε ότι η ανοικοδόμηση της μεταπολεμικής οικονομίας θα ήταν εφικτή μονάχα αν τα κεφάλαια της αμερικανικής βοήθειας κατευθύνονταν στην βιομηχανική ανάπτυξη και την εκμετάλλευση των ορυκτών πόρων. Ο Ζολώτας ήταν από τους επικριτές της έκθεσης του Βαρβαρέσου σχετικά με την κατεύθυνση που θα έπρεπε να λάβει η ελληνική οικονομία και την είχε διατυπώσει λίγους μήνες πριν στο συνέδριο της *Ελληνικής Εταιρίας Οικονομικών Επιστημών*. Βλ. Ξενοφών Ζολώτας, *Το πρόβλημα αναπτύξεως της ελληνικής οικονομίας: ανακοίνωσις γενομένη εις την Ελληνικήν Εταιρίαν Οικονομικών Επιστημών την 22α Φεβρουαρίου 1952 επί της εκθέσεως του καθηγητού κ. Βαρβαρέσου*, Παπαζήσης, Αθήνα 1952. Επίσης, βλ. Ζολώτας, *Νομισματικές και Οικονομικές Μελέτες 1945-1966*, τ. 2 (Αθήνα: Τράπεζα της Ελλάδος, 1997), σ. 169-171. Για περισσότερα αναφορικά με το έργο του, βλ. Δημήτρης Μακρής, «Το πολιτικό στοιχείο στην οικονομική θεωρία και πράξη του Ξενοφώντα Ζολώτα στο πλαίσιο της μεταπολεμικής δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής», Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Κρήτη 2010.

¹²⁶ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Γ' Επετηρίς 1953*, Αθήναι 1954, σ. 19.

στο Διοικητικό Συμβούλιο από τον Ζολώτα και τον Φωκά τελικά συμπεριλήφθηκαν στις υποτροφίες Εξωτερικού μέσα από τη διάθεση θέσεων για την τεχνική ενημέρωση των τεχνικών επιστημόνων σε ξένες επαγγελματικές σχολές ώστε κατά την επαναφορά τους στην Ελλάδα να χρησιμοποιηθούν ως διοικητικά και συμβουλευτικά στελέχη σε ελληνικές σχολές.

Μετά και απ' την ολιγόμηνη προπαρασκευαστική περίοδο του Ιδρύματος, με την έναρξη του ημερολογιακού έτους 1952 ο νέος θεσμός μπήκε στη φάση των πραγματοποιήσεων, τόσο οργανωτικά, όσο από την άποψη της εκτέλεσης του κύριου έργου. Εξάλλου τα χαρακτηριστικά των συστατικών νόμων του Ιδρύματος επέβαλλαν ενδιάμεσους πράξεις για την εφαρμογή των νόμων. Έτσι, εν αντιθέσει προς την Α' Επετηρίδα, ο αναγνώστης στην Β' έκδοση βρίσκει την νομοθετική πρόνοια για την επίλυση διαφόρων σημείων για τη δράση του Ιδρύματος και τον Οργανισμό, ο οποίος άρχισε να εκπονείται το 1951 και δημοσιεύτηκε το 1952. Ζητούμενο για την ομαλή λειτουργία του Ιδρύματος ήταν η επάνδρωσή του με το κατάλληλο προσωπικό.

Ένα σημαντικό σημείο για την εξασφάλιση της ομαλής εξέλιξης του Ιδρύματος, ήταν η «επάνδρωσις διά καταλλήλως επιλεγόμενου προσωπικού». Σύμφωνα με τις διατάξεις του Οργανισμού η πρόσληψη των υπαλλήλων (άρθρ. 15, παράγρ. 7) έμελλε να γίνεται βαθμιαία και παράλληλα με την αύξηση των αναγκών που θα έφερνε η επέκταση των εργασιών του ιδρύματος. Αρχικά η προκήρυξη δημοσιεύτηκε για ένα προϊστάμενο Διευθύνσεως, δύο προϊσταμένους γραφείων και τέσσερις γραφείς. Αν και ελήφθησαν όλοι οι προβλεπόμενοι από το Νόμο προθεσμίες, ο τελικός διαγωνισμός προσέκρουσε στις διαδοχικές απαγορευτικές διατάξεις των τελευταίων κυβερνήσεων και παρέμεναν σε καθεστώς προσωρινότητας. Η μη συμπλήρωση του προσωπικού δυσχέραινε την ομαλή διεξαγωγή του έργου του Ιδρύματος, διοικητικό πρόβλημα το οποίο θα αντιμετωπίζει το ΙΚΥ στα πρώτα χρόνια λειτουργίας τους.

Εν τούτοις και παρά τις δυσχέρειες του πρώτου έτους, η εργασία του Ιδρύματος εξελίχθηκε εντός των ορίων των οικονομικών δυνατοτήτων, το οποίο άλλωστε αποτελούσε και το κύριο εμπόδιο για την ομαλή λειτουργία του θεσμού.

2.2 Ο πρώτος χρόνος του νέου θεσμού

Τα πρώτα τρία χρόνια της περιόδου 1950-1952 η ελληνική οικονομία βρίσκεται σε μία κατάσταση αστάθειας, η οποία όμως λήγει με την υποτίμηση του νομίσματος το 1953. Το 1952 η Ελλάδα βρισκόταν μόλις τρία έτη από τη λήξη του εμφυλίου πολέμου και αν κι είχε καταβληθεί μια μεγάλη προσπάθεια ώστε το ελληνικό εθνικό εισόδημα να επανέλθει στα προπολεμικά επίπεδα, παρέμενε μία φτωχή χώρα με μεγάλο τμήμα του πληθυσμού να ζει σε χωριά και κωμοπόλεις κάτω των 10.000 κατοίκων και τον αγροτικό τομέα να συμμετέχει με το 28% επί του συνολικού προϊόντος του Α.Ε.Π. απασχολώντας το 58% του οικονομικά ενεργού πληθυσμού.¹²⁷ Επίσης, οι μαθητές της επαρχίας με το τέλος των στρατιωτικών επιχειρήσεων πέραν των τεράστιων κοινωνικών συνεπειών, είχαν να αντιμετωπίσουν την έλλειψη σχολικών αιθουσών και διδακτικού προσωπικού.¹²⁸ Υπό αυτές τις συνθήκες ένα

¹²⁷ Σύμφωνα με την έκθεση του ΟΑΣΑ, για το 1951-52 το ποσοστό συμμετοχής του Αγροτικού Τομέα στο ΑΕΠ ήταν 33,7%, για τη Βιομηχανία 21,4% και για τις υπηρεσίες 44,9% με το βαμβάκι και ο καπνός αποτελούσαν τις μεγαλύτερες σε ποσοστό συμμετοχής καλλιέργειες της ελληνικής γης. Βλ. Ιορδάνογλου, *Η ελληνική οικονομία μετά το 1950 Περίοδος 1950-1973: Ανάπτυξη, νομισματική σταθερότητα και κρατικός παρεμβατισμός*, σ. 4.

¹²⁸ Υπολογίζεται πως το τέλος του πολέμου βρίσκει τη χώρα με κατεστραμμένα 5000 σχολικά κτήρια. Χρήστος Κάτσικας και Κώστας Ν. Θεριανός, *Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης: Από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι το 2007*, Σαββάλας, Αθήνα 2007, σ. 188.

σημαντικό ποσοστό των μαθητών εγκατέλειπε πρόωρα το σχολείο, μονάχα το 1951 από τους 193.866 μαθητές, είχαν εγγραφεί στις τρεις ανώτερες τάξεις οι 89.825.¹²⁹

Το Α' πρόγραμμα βρίσκει το Ίδρυμα στις δυσμενείς συνθήκες της οικονομικής κρίσης του 1951-53. Η δραστική μείωση της αμερικανικής βοήθειας προς την Ευρώπη, συμπεριλαμβανομένης της Ελλάδας φέρνει ως αναγκαιότητα την σταθεροποίηση της οικονομίας, η οποία για να επιτευχθεί επιλέγεται ένα διπλό σχέδιο, αρχικά η δημιουργία ενός αντιπληθωριστικού περιβάλλοντος με σύντομη χρονική διάρκεια, την οποία θα ακολουθούσε μια μεγάλη υποτίμηση του νομίσματος.¹³⁰ Μετά τη σταθεροποίηση του 1952-53, η ελληνική οικονομία άρχισε να αναπτύσσεται ξανά γρήγορα και με πολύ πιο ισορροπημένο τρόπο. Αλλά μέχρι να συμβεί αυτό η ελληνική κυβέρνηση τη διετία 1951-53 για να αντιμετωπίσει την κρίση του ισοζυγίου πληρωμών άσκησε μια δημοσιονομικά σφιχτή οικονομική πολιτική η οποία είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση των κοινωνικών δαπανών συμπεριλαμβανομένων αυτών στην παιδεία και στην υγεία. Το μείγμα πολιτικής που ακολουθήθηκε υπό τον Υπουργό Συντονισμού Γεώργιο Κούρταλη περιέγραφε ταυτόχρονα τους όρους λειτουργίας ενός κράτους –όπως το ελληνικό– με έντονο παρεμβατικό χαρακτήρα και με μηχανισμούς που εξυπηρετούσαν την προώθηση των επενδυτικών δραστηριοτήτων και την ταχεία ανάπτυξη της χώρας με κύρια ατμομηχανή την εκβιομηχάνιση της παραγωγής και τα έργα υποδομής.¹³¹

Η ίδρυση του ΙΚΥ emπίπτει προφανώς στο παραπάνω χαρακτηριστικό του ελληνικού μεταπολεμικού κράτους να παρεμβαίνει και να ρυθμίζει και σε αυτό το πλαίσιο θα πρέπει να δούμε τον χρηματοδοτικό ρόλο του Ιδρύματος πέραν από τον επίσημα διακηρυγμένο χαρακτήρα του ως θεσμό επιβράβευσης της «αριστείας» με την μορφή της οικονομικής ενίσχυσης των οικονομικά αδυνάτων στο πλαίσιο του μεταπολεμικού μοντέλου του «κράτους πρόνοιας».¹³²

Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ήταν βαθιά ταξικό¹³³ με τις «πόρτες» αποκλεισμού του νεανικού πληθυσμού από την πρόσβαση στις ανώτερες βαθμίδες της εκπαίδευσης να διατηρούν σταθερές τις μαθητικές διαρροές από τη στοιχειώδη και τη μέση εκπαίδευση.¹³⁴ Ο ρυθμιστικός χαρακτήρας της λειτουργίας του ΙΚΥ -ως εργαλείο του Υπουργείου Παιδείας- δεν εξαντλείτο στο «ξεκλείδωμα» των αναφερόμενων «πορτών». Για ένα κράτος που βρίσκεται σε καθεστώς δημοσιονομικής ομηρίας λόγω της εξαρτημένης οικονομίας,¹³⁵ η από-επένδυση στον τομέα της παιδείας και η απόσυρση από τις βασικές υποχρεώσεις ήταν

¹²⁹ Στο ίδιο, σ. 189· Κωνσταντίνος Καλαντζής, *Η Παιδεία Εν Ελλάδι (1935-1951)*, Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2002, σ. 117.

¹³⁰ Το Κογκρέσο αποφασίζει το φθινόπωρο του 1951 την περικοπή κατά το 1/3 την οικονομική βοήθεια και την επόμενη διετία περικόπτει επιπλέον 100 εκατομμύρια δολάρια. Ιορδάνογλου, *Η ελληνική οικονομία μετά το 1950 Περίοδος 1950-1973: Ανάπτυξη, νομισματική σταθερότητα και κρατικός παρεμβατισμός*, σ. 31.

¹³¹ Πάνος Β. Καζάκος, *Ανάμεσα σε κράτος και αγορά: οικονομία και οικονομική πολιτική στη μεταπολεμική Ελλάδα, 1944-2000*, 1 έκδ., Πατάκης, Αθήνα 2001.

¹³² Για την σχέση κράτους πρόνοιας και εκπαιδευτικού συστήματος στην Ελλάδα, ενδεικτικά βλ. Ιωάννης Μπέτσας, «Κράτος Πρόνοιας και Εκπαίδευση στην Ελλάδα: Συγκριτική Μελέτη των Κοινωνικών Πολιτικών και της Επένδυσης στην Εκπαίδευση», στο: *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση: ιστορικο-συγκριτικές προσεγγίσεις*, Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός, Αθήνα 2017, σ. 522· Ι. Πυργιωτάκης, «Κράτος πρόνοιας και εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα», στο: Α. Καζαμιάς και Μ. Κασσωτάκης (επιμ.), *Ελληνική εκπαίδευση προοπτικές ανασυγκρότησης και εκσυγχρονισμού*, Σείριος, Αθήνα 1995.

¹³³ Τσουκαλάς, *Εξάρτηση και αναπαραγωγή. Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα: 1830-1922*.

¹³⁴ Σταμέλος, «Κοινωνικός αποκλεισμός και μαθητική διαρροή από την υποχρεωτική εκπαίδευση στην Ελλάδα: μύθοι και πραγματικότητα».

¹³⁵ Τάκης Φωτόπουλος, *Εξαρτημένη ανάπτυξη: η ελληνική περίπτωση*, Εξάντας, Αθήνα 1985.

αποφασισμένος ως οικονομικός μονόδρομος. Ο σχεδιασμός για την ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας περιελάμβανε υψηλές δημόσιες επενδύσεις για τη βελτίωση των παραγωγικών υποδομών που θα οδηγούσαν στην εκβιομηχάνιση με πόρους από τον δανεισμό και τον τακτικό Προϋπολογισμό. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ότι οι καταναλωτικές δαπάνες του κράτους, ανάμεσά τους και η Παιδεία θα έπρεπε αναγκαστικά να συμπειστούν, κυρίως λόγω της χαμηλής φορολόγησης και του ισχνού δανεισμού, με άλλα λόγια μέχρι να αναπτυσσόταν ικανοποιητικά η οικονομία, «οι κοινωνικές δαπάνες θα αρκούσαν στο περίσσειμα από το περίσσειμα [...] και για το οικονομικό καθεστώς της περιόδου 1953-73, η διαμόρφωση ενός περιεκτικότερου κοινωνικού κράτους ήταν υπόθεση της επόμενης γενιά.»¹³⁶

Το 1951 ως απάντηση στα μύρια προβλήματα του εκπαιδευτικού συστήματος, η κυβέρνηση του Σ. Βενιζέλου με τον αναγκαστικό νόμο Ν.Δ. 1823 καθιερώνει τη διάρθρωση της Γενικής Εκπαίδευσης σε δύο βαθμίδες, στην εξαετή υποχρεωτική Στοιχειώδη και στην εξαετή προαιρετική Μέση Εκπαίδευση.¹³⁷ Στο πνεύμα της εποχής, και στην προσπάθεια του ελληνικού κράτους να επαναοριοθετήσει το ιδεολογικό πλαίσιο μετά την αμφισβήτηση που είχε επιφέρει η μαζικοποίηση του εαμικού κινήματος, στο Άρθρο 1 καθόριζε τον σκοπό της Μέσης Εκπαίδευσης ο οποίος δεν ήταν άλλος από την διάπλαση των νέων στις βάσεις του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού.¹³⁸

«Η μέση Εκπαίδευσις επιδιώκουσα την διάπλασιν χρηστών πολιτών εν τω πλαίσιω των ιδεωδών του Ελληνοχριστιανικού πολιτισμού σκοπόν έχει τούτο μεν να παράσχη την αναγκαίαν δια τον βίον γενικήν μορφωσιν τούτο δε να προπαρασκευάση επιστημονικώς τους εφιμένους να ακολουθήσωσιν ανωτέρας ειδικάς σκοπάς.»

Έχει σημασία το παραπάνω απόσπασμα διότι πέραν του ιδεολογικού πρόσημου που αποδίδει ο νομοθέτης στο εκπαιδευτικό σύστημα¹³⁹, η Μέση Εκπαίδευση επιφορτιζόταν επιπλέον με την αναγκαία για τον γενικό πληθυσμό επιμόρφωσή του με σκοπό την ειδική επιστημονική κατάρτιση αργότερα σε κάποια ανώτερη ή ανώτατη σχολή. Δηλαδή, ο νομοθέτης όριζε την δευτεροβάθμια βαθμίδα ως ένα προθάλαμο για την επιστημονική προπαρασκευή των αυριανών πτυχιούχων. Η εισαγωγή των εισιτήριων εξετάσεων από το δημοτικό στο γυμνάσιο θα λειτουργούσε ως ένα πρώτο φίλτρο για την διαλογή των μαθητών

¹³⁶ Ιορδάνογλου, *Η ελληνική οικονομία μετά το 1950 Περίοδος 1950-1973: Ανάπτυξη, νομισματική σταθερότητα και κρατικός παρεμβατισμός*, σ. 494.

¹³⁷ Α.Ν. 1823/150Α', «Περί διαρρυθμίσεων των Σχολείων της Μέσης Εκπαίδευσεως».

¹³⁸ Βλ. Ν. 4373/297Α', «Περί διαρρυθμίσεων των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσεως» 20 Αυγούστου 1929, σ. 1039, Άρθρο 1.

¹³⁹ Σύμφωνα με τον Λουί Αλτουσέρ, το εκπαιδευτικό σύστημα αποτελεί ιδεολογικό μηχανισμό του κράτους εννοώντας την ιδεολογία ως ορισμένη πραγματικότητα, που εμφανίζεται στον άμεσο παρατηρητή με τη μορφή διακριτών και ειδικευμένων θεσμών. Καθώς ο Αλτουσέρ ξετυλίγει τη θεωρία του κράτους, ουσιαστικά ασχολείται με την αναπαραγωγή των όρων παραγωγής ως ύστατο όρο τη παραγωγής, δηλαδή εξετάζει για ποιο λόγο η παραγωγή δεν είναι δυνατή χωρίς την αναπαραγωγή των όρων της, ως καταστατική αρχή ύπαρξης οποιουδήποτε κοινωνικού σχηματισμού. Η ιδεολογία διαποτίζει κάθε στοιχείο του κοινωνικού όλου και εξασφαλίζει τη συνοχή, ως συγκροτητικό στοιχείο. Δηλαδή κάθε κοινωνική πρακτική ασκείται μέσα στην ιδεολογία και διά της ιδεολογίας, δηλαδή σημασιοδοτείται και συνεχεται από αυτήν. Επομένως, ο ρόλος της εκπαίδευσης δεν είναι απλώς να μεταδίδει γνώσεις και δεξιότητες, αλλά να παράγει υποκείμενα που θα επιτελούν τους καθορισμένους ρόλους τους μέσα στην υπάρχουσα κοινωνική τάξη. Με αυτόν τον τρόπο, το εκπαιδευτικό σύστημα λειτουργεί ως μέσο διατήρησης των κυρίαρχων κοινωνικών σχέσεων και εξασφάλισης της αναπαραγωγής των υφιστάμενων δομών εξουσίας. Βλ. Louis Althusser, «Ιδεολογία και ιδεολογικοί μηχανισμοί του κράτους (Σημειώσεις για μια έρευνα)», στο: *Θέσεις (1964-1975)*, μτφ. Ξενοφών Γιαταγάνας, Θεμέλιο, Αθήνα 1999, σ. 69–95. Επίσης, βλ. L. Althusser, «Σημείωση σχετικά με τους Ιδεολογικούς Μηχανισμούς του Κράτους (ΙΜΚ)», *Θέσεις*, τχ. τ.21 (1987).

που ενδεχομένως θα μπορούσαν να συνεχίσουν στις Ανώτερες ή Ανώτατες Σχολές, αλλά πρακτικά το μέτρο από την πρώτη εφαρμογή του και μέχρι το 1964 που καταργήθηκε απέκλεισε χιλιάδες μαθητές από την μέση εκπαίδευση.¹⁴⁰

Υπό αυτό το πρίσμα οι εισαγωγικές εξετάσεις δεν λειτουργούσαν μονάχα σαν ένας πρόωρος φραγμός προς τις ανώτερες βαθμίδες της εκπαίδευσης, αλλά κι ένα πρόωρο «εισιτήριο» για την αγορά εργασίας με τη στοιχειώδη εκπαίδευση να αποτελεί τον προθάλαμο χώρο για αυτήν.¹⁴¹ Η παιδική και εφηβική εργασία αποτελούσε χαρακτηριστικό του εργατικού δυναμικού των οικονομικά καθυστερημένων περιοχών της χώρας, όπου η αποχώρηση από το σχολείο συνοδευόταν με την ενασχόληση με χαμηλά αμειβόμενες εργασίες,¹⁴² συνθήκη που αφορούσε και τα δύο φύλα.¹⁴³ Συνήθως όμως η εμπειρία έδειχνε πως η λογική των αντικινήτρων για την συνέχιση των μαθητών στην δευτεροβάθμια εκπαίδευση λειτουργούσε ως κίνητρο για την πρόωρη εγκατάλειψη του σχολείου ήδη από το δημοτικό, αυξάνοντας των αριθμό των αναλφαβήτων στην επικράτεια.

Θα μπορούσαμε να δούμε την εφαρμογή του προγράμματος υποτροφιών στην Μέση Εκπαίδευση ως μια προσπάθεια ανάσχεσης των αποτελεσμάτων αυτής της πολιτικής, δίχως όμως πρακτικό και πραγματικό αντίκρυσμα. Το Α΄ Πρόγραμμα ενίσχυσης της Μέσης εκπαίδευσης αντάμειβε τις προσπάθειες των αριστούχων των σχολείων των κατά τόπους οικείων νομών με την διάθεση 600 υποτροφιών προς 3.600.000 δρχ. ετησίως ανάλογα της εισφοράς των Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών, οι οποίες σύμφωνα με το νόμο κατέβαλλαν το μισό ποσό. Στο πρόγραμμα συμμετείχαν όλες οι Νομαρχιακές Επιτροπές της ελληνικής επικράτειας. Αν και οι ΝΕΥ που ανταποκρίθηκαν ήταν λίγες και οι μαθητές που επιβραβεύτηκαν ήταν στο σύνολο μονάχα 26,¹⁴⁴ το πρόγραμμα είχε πολλαπλή λειτουργία: ήταν μια επιβράβευση για τις μαθητική επιμέλεια των επιτυχόντων, κίνητρο για τη διατήρηση των επιδόσεων, παρατηρητήριο για την ανίχνευση των «αρίστων», ατομικό μικροσκόπιο της μαθητικής διαγωγής και γενικός επιτηρητής της νεανικής παραβατικότητας.¹⁴⁵ Από την άλλη, οι υποτροφίες της Μέσης Εκπαίδευσης νομιμοποιούσαν τις πολιτικές αποκλεισμού χιλιάδων μαθητών και μαθητριών που δεν κατάφερναν να περάσουν τις εισαγωγικές εξετάσεις του γυμνασίου για τους οποίους/ες η παιδική και εφηβική εργασία ήταν η μοναδική επιλογή για την κοινωνική ενσωμάτωση. Υπό αυτό το πρίσμα οι υποτροφίες της μέσης εκπαίδευσης αποτελούσαν μέρος ενός μηχανισμού σε διπλή κίνηση όπου από την μία πλευρά απέκλειε και από την άλλη ενσωμάτωνε το νεαρό πληθυσμό της χώρας στο σχήμα εκπαιδευτικό σύστημα/αγορά εργασίας.¹⁴⁶

¹⁴⁰ Κάτσικας και Θεριανός, *Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης: Από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι το 2007*, σ. 190.

¹⁴¹ Τσιρώνης, *Κοινωνικός αποκλεισμός και εκπαίδευση στην ύστερη νεωτερικότητα: προκλήσεις στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα*, σ. 298–303.

¹⁴² Διονύσης Φράγκος, «Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Ελλάδας», Διδακτορική διατριβή, Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα 1980, σ. 77.

¹⁴³ Στο ίδιο, σ. 80, Σχήμα 6.

¹⁴⁴ Την πρώτη χρονιά εφαρμογή χορηγήθηκαν μέσω των κατά τόπους Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών (ΝΕΥ), 26 μαθητικές υποτροφίες στις εξής 5 ΝΕΥ: Δράμας, Κυκλάδων, Χαλκιδικής, Χίου και Κέρκυρας. Εξ αυτών, τα 20 ήταν αγόρια και τα 5 κορίτσια. Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Β΄ Επετηρίς 1952*, σ. 15. Για περισσότερα, βλ. Πίνακας 69 και Διάγραμμα 357.

¹⁴⁵ Σύμφωνα με τον Κανονισμό για τις υποτροφίες της Μέσης, σε περίπτωση που ο μαθητής δεν είχε διαγωγή κοσμία, τότε έχανε την υποτροφία.

¹⁴⁶ Η παραπάνω αντινομία θα λυθεί εν μέρει με την ίδρυση νυκτερινών σχολείων 3-6 τάξεων για τη μόρφωση των αγράμματων (χωρίς απολυτήριο δημοτικού) και των δύο φύλων ηλικίας 14-20 ετών, στο πλαίσιο των μέτρων για την καταπολέμηση του αναλφαβητισμού. Ο Κ. Γεωργούλης, μέλος του ΔΣ του ΙΚΥ ως Γενικός Γραμματέας του Υπουργείου Παιδείας το 1952 διαδραμάτισε ισχυρό ρόλο για την νομοθέτηση του εν λόγω διατάγματος. Βλ. Ν.Δ. 3094/252Α΄, «Περί μέτρων προς καταπολέμησης του

Το πρόγραμμα Υποτροφιών Ανωτέρας και Ανώτατης Εκπαίδευσης¹⁴⁷ αποτέλεσε το σημαντικότερο πρόγραμμα ενίσχυσης των πρωτοετών φοιτητών και σπουδαστών σχολών Ανώτατης και Ανώτερης Εκπαίδευσης του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών, μετά το Πρόγραμμα Εξωτερικού. Η «εθνική ανάγκη» για την ενίσχυση των αριστούχων φοιτητών και φοιτητριών αποτυπώθηκε στις κατανομές μεταξύ των επιστημονικών πεδίων και «εγένετο προσπάθεια κατανομής συνεπεστέρας προς τας εθνικάς ανάγκας, εν συναρτήσσει πάντοτε προς τον αριθμόν των χορηγούμενων υποτροφιών.»¹⁴⁸

Οι «εθνικές ανάγκες» που καλούνταν οι διοικούντες του Ιδρύματος να καλύψουν μέσω του θεσμού των υποτροφιών ήταν πολυσήμαντες και αν και δεν περιγράφονταν λεπτομερώς, συνάγονταν από τη συνολική κατάσταση στην οποία βρισκόταν η χώρα. Κι έχει μια ιδιαίτερη αξία να αναφερθεί διότι στις αρχές της δεκαετίας του '50, με την έννοια του «εθνικού» ήταν εμποτισμένη το σύνολο των θεσμών, με τις διαστάσεις της να υπερκαλύπτουν την οικονομία, την εκπαίδευση, την κοινωνία, την πολιτική, την επιστήμη. Πολλές φορές δεν χρειαζόταν καν να αναφερθεί ρητά μιας και η «εθνικοφροσύνη» στην μεταεμφυλιακή Ελλάδα δημιουργούσε καταστάσεις de jure ως απαραίτητη προϋπόθεση στην ομαλή σχέση του πολίτη με το κράτος. Ο τρόπος που εμφανιζόταν όμως, σχεδόν πάντα αποκτούσε εντελώς υλική υπόσταση, τυλιγμένη σε μια κόλλα χαρτί με δύο υπογραφές. Η έκδοση ενός πιστοποιητικού κοινωνικών φρονημάτων προϋπέθετε τη μελέτη του φακέλου από την αρμόδια αρχή (την αστυνομία ή τον στρατό) και δίχως αυτό οι «μη εθνικόφρονες» ανάμεσα σε άλλα έχαναν το δικαίωμα εργασίας στο δημόσιο, μεταβίβασης περιουσίας, έκδοσης διπλώματος οδήγησης, λήψης υποτροφιών ή φοίτησης στο πανεπιστήμιο¹⁴⁹.

Σύμφωνα με τους Κανονισμούς του Προγράμματος, δικαίωμα να λάβουν υποτροφίες είχαν όλοι οι έχοντες δικαίωμα να συμμετάσχουν στις εξετάσεις των Ανωτάτων Σχολών και πληρούσαν τρία κριτήρια: α) είχαν πετύχει στις εισιτήριες εξετάσεις β) είχαν επιδείξει κατά το γυμνασιακό απολυτήριο διαγωγής κοσμιωτάτη ή κόσμια, γ) δεν διέθεταν επαρκής ίδιους πόρους για την συνέχιση των σπουδών τους. Από την περιγραφή των τριών αυτών κατηγοριών, απουσιάζει το πιστοποιητικό κοινωνικών φρονημάτων, το οποίο ήταν ούτως ή άλλως προαπαιτούμενο για την εγγραφή των επιτυχόντων στις Ανώτερες και Ανώτατες Σχολές σύμφωνα με τα έκτακτα μέτρα του Νόμου 516/1948 της κυβέρνησης Σοφούλη.¹⁵⁰

Απ' τα στοιχεία που αντλούμε από την προκήρυξη του Α' Προγράμματος, οι κοινωνικές και οι ανθρωπιστικές επιστήμες καταλάμβαναν τις περισσότερες θέσεις από τις 210 που προκηρύσσονται συνολικά, με το ποσοστό που αντιστοιχούσε στα δύο αυτά επιστημονικά πεδία να είναι της τάξης του 38% και 33% αντίστοιχα. Το υψηλό ποσοστό των κοινωνικών

αναλφαβητισμού» 12 Οκτωβρίου 1954. Κ. Π. Γεωργούτζος, «Κωνσταντίνος Δ. Γεωργούλης: ο Επιστήμων, ο Παιδαγωγός, ο Ηγέτης της Εκπαιδευτικής, ο Άνθρωπος», *Εταιρεία Ελλήνων Φιλολόγων*, τμ. Κ', τχ. Πλάτων Εις Μνήμην Κ. Δ. Γεωργούλη (1968), σ. 5–16.

¹⁴⁷ Το πρόγραμμα στην παρούσα διατριβή χάριν ευκολίας θα ονοματίζεται και ως «Πρόγραμμα Εσωτερικού».

¹⁴⁸ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Β' Επετηρίς 1952*, σ. 15.

¹⁴⁹ Μιχάλης Φύλλας, «Αντικομμουνισμός, πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων από το 1938 έως το 1974, μέσα από τα πρακτικά συνεδριάσεων μιας πανεπιστημιακής σχολής: η περίπτωση της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών», *Νέα Παιδεία*, τχ. 171 (2019).

¹⁵⁰ Σύμφωνα με το άρθρο 11 του Αναγκαστικού Νόμου 1075/1938 του μεταξικού καθεστώτος προβλεπόταν ότι «ουδείς γίνεται δεκτός εις διαγωνισμόν ουδέ διορίζεται υπάλληλος ή υπηρέτης του Δημοσίου [...] ή λαμβάνει υποτροφία εάν δεν προσαγάγη πιστοποιητικόν του Υφυπουργείου Δημοσίας Ασφαλείας περί των κοινωνικών αυτού φρονημάτων». Βλ. ΑΝ. 1075/45Α', «Περί μέτρων ασφαλείας του κοινωνικού καθεστώτος και προστασίας των πολιτών». Μετά το τέλος του πολέμου και κατά τη διάρκεια του εμφυλίου τα πιστοποιητικά εντάχθηκαν στα έκτακτα μέτρα και θεσμοθετήθηκαν με τον Νόμο 516/1948 ώστε να καλύπτουν ολόκληρο το δημόσιο τομέα. Βλ. Α.Ν. 516/6Α', «Περί ελέγχου νομιμοφροσύνης των δημοσίων κλπ. υπαλλήλων και υπηρετών» 8 Ιανουαρίου 1948.

επιστημών οφειλόταν στην μεγάλη συμμετοχή των Παιδαγωγικών Ακαδημιών (78%), ενδεικτική της μέριμνας του Ιδρύματος ώστε να καλυφθούν οι ανάγκες σε δασκάλους για την πρωτοβάθμια εκπαίδευσης. Συνολικά, από τις 210 θέσεις, για τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες αντιστοιχούσαν 62 θέσεις, δηλαδή το 30%. Επίσης, για την ενίσχυση των Νηπιαγωγών χορηγήθηκαν έξι υποτροφιών στο Διδασκαλείο Νηπιαγωγών Καλλιθέας ώστε το Ίδρυμα να συμβάλει, στο μέτρο των δυνατοτήτων του, «εις την προσπάθειαν του Κράτους διά την προαγωγήν του σημαντικού αυτού κλάδου της εθνικής αγωγής». ¹⁵¹ Τέλος, για τον εθνικό σκοπό ενίσχυσης της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης λήφθηκε ιδιαίτερη πρόνοια για τα νέα τμήματα της Αγγλικής Γλώσσας των Πανεπιστημίων Αθήνας και Θεσσαλονίκης με γενναία τόνωση τους με υποτροφίες, προκειμένου κατά την έναρξη λειτουργίας τους να φανεί η μέριμνα του Ιδρύματος προς τη νέα αυτή κατεύθυνση.

Το Πρόγραμμα Εξωτερικού αποτελούσε το έτερο πιο σημαντικό πρόγραμμα του Ιδρύματος και αφορούσε την μετεκπαίδευση των νέων φοιτητών και φοιτητριών στο Εξωτερικό. Επίσημος στόχος του προγράμματος ήταν να δοθεί η δυνατότητα στους νέους υποτρόφους να έρθουν σε επαφή με τα ξένα πανεπιστήμια και να εμπλουτιστούν με γνώσεις και εμπειρίες από το διεθνές περιβάλλον. Επιπλέον, με τη λογική των κινήτρων, στόχος του Προγράμματος ήταν η ελεγχόμενη ροή των υποτρόφων προς το εξωτερικό και η δέσμευση για άμεση επιστροφή τους ώστε να στελεχώσουν τον δημόσιο ή ιδιωτικό τομέα της χώρας. Ωστόσο, αυτή ήταν η μία πλευρά της ιστορίας, μιας και τα προγράμματα λειτουργούσαν ως αυτό που αργότερα ονομάστηκε ήπια ισχύ (soft power).¹⁵² Οι κρατικές δραστηριότητες που μπορούν να ενταχθούν στην ομπρέλα της δημόσιας διπλωματίας είναι πολυάριθμες, κι ανάμεσα σε άλλες συμπεριλαμβάνεται η αποστολή πολιτών της χώρας και η αμοιβαία υποδοχή πολιτών άλλων χωρών για σπουδές.¹⁵³ Το Πρόγραμμα Εξωτερικού της περιόδου που εξετάζουμε αποτέλεσε τον πρόγονο του προγράμματος κινητικότητας και ανταλλαγής των φοιτητών Erasmus που θα εισαχθεί μετά 20 χρόνια.

Σύμφωνα με τον Κανονισμό για το Πρόγραμμα Εξωτερικού, ο αριθμός των προκηρυσσόμενων θέσεων καθοριζόταν, αφενός από το νόμο αφετέρου δε από τις αποφάσεις του Διοικητικού Συμβουλίου και της Εκτελεστικής Επιτροπής, επί της γνώμης των ειδικών συμβούλων. Η κατανομή, όμως, κατά κατηγορίες το οποίο ήταν ένα έργο γενικής θεώρησης και εποπτείας των ελληνικών ζητημάτων του εκπαιδευτικού συστήματος το αναλάμβανε η Διοίκηση του Ιδρύματος και προφανώς από την έγκριση του εποπτεύοντος υπουργού. Η διαδικασία που ακολουθείτο ήταν η εξής: η υπηρεσία εισηγείτο την κατανομή των θέσεων, η εισήγηση μεταφερόταν μετά την έγκριση της ενώπιον του Διοικητικού Συμβουλίου και εν συνεχεία ενώπιον του Υπουργού. Παράλληλα, η Εκτελεστική Επιτροπή συγκροτούσε επιτροπές κατανομών οι οποίες «προτείνουν προς αυτήν τις ειδικότητες τις οποίες κρίνουν ως επείγουσες για την κάλυψη των εθνικών αναγκών». Επομένως, η Εκτελεστική Επιτροπή όταν συνεδρίαζε συμπεριλάμβανε δύο σκεπτικά: πρώτον, την υπουργική απόφαση περί κατανομής και δεύτερον, τις επιμέρους προτάσεις επί των οποίων αποφασίζει την προκήρυξη των θέσεων των εγκεκριμένων από

¹⁵¹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Β' Επετηρίς 1952*, σ. 15.

¹⁵² Η «ήπια ισχύς» είναι ένας όρος στη θεωρία των διεθνών σχέσεων που αναφέρεται στην ικανότητα μιας χώρας να επηρεάζει τις άλλες μέσω της κουλτούρας, των πολιτικών αξιών και των θεσμών της. Αντιδιαστέλλεται με τη «σκληρή ισχύ», η οποία αναφέρεται στην στρατιωτική και οικονομική ισχύς. Η ήπια ισχύς θεωρείται συχνά ως μια πιο λεπτή και μακροπρόθεσμη μορφή ισχύος, καθώς βασίζεται στην έλξη και την πειθώ και όχι στον εξαναγκασμό και τη βία. Χρησιμοποιήθηκε για πρώτη φορά από τον πολιτικό επιστήμονα Joseph Nye τη δεκαετία του 1990 και έκτοτε έχει γίνει σημαντική στις συζητήσεις σχετικά με την άσκηση ισχύος στις διεθνείς σχέσεις. Joseph Nye, *Ήπια ισχύς: το μέσο επιτυχίας στην παγκόσμια πολιτική*, Παπαζήσης, Αθήνα 2005.

¹⁵³ Andreas Åkerlund, «The impact of foreign policy on educational exchange: the Swedish state scholarship programme 1938–1990», *Paedagogica Historica*, τμ. 50, τχ. 3 (4 Μάιος 2014), σ. 390–409.

τον Υπουργό. Τα περαιτέρω στάδια της προκήρυξης αποτελούσαν απλώς θέμα εφαρμογής των κανόνων που είχαν τεθεί από το νόμο.

Για το Α' πρόγραμμα 1951-1952 οι εξεταστικές επιτροπές αποτελούνταν από τους κάτωθι στις εξής κατηγορίες: στην Γενική Εκπαίδευση, στην υποκατηγορία των Δημοδιδασκάλων: Σπ. Καλλιάφας, καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, Ευρ. Σούρλας, πρώην διευθυντής Παιδαγωγικής Ακαδημίας και ο Γ. Εμμανουήλ γενικός επιθεωρητής Μέσης Εκπαίδευσης. Στην υποκατηγορία των φιλόλογων για την κλασική φιλολογία οι Κ. Βουρβέρης καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, ο Στ. Καψωμένος καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και ο Λιν. Πολίτης επίσης καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Από ιστορικούς οι Ν. Βλάχος, Δ. Ζακυνθινός και Γ. Ζώρας από το Πανεπιστήμιο Αθήνας. Τέλος για τη φιλοσοφία, οι Ι. Θεοδωρακόπουλος καθηγητής Πανεπιστημίου Αθήνας, και οι Κ. Τσάτσος και Νικ. Βλάχος τώως καθηγητές Πανεπιστημίου Αθήνας.

Πέραν όμως των δύο παραπάνω προγραμμάτων, όπου ήταν δυνατή η προέκταση του έργου εντός των προϋπολογισμένων ορίων, η προσπάθεια της διοίκησης του Ιδρύματος αναπτύχθηκε και σε κλάδους πέραν των δύο βασικών, δηλαδή των υποτροφιών Ανωτάτων και Ανωτέρων Σχολών και των υποτροφιών Εξωτερικού. Έτσι η μέριμνα του ΙΚΥ περιέλαβε τόσο τους σπουδαστές της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, όσο και τους ομογενείς Έλληνες και Ελληνίδες, αποφοίτους Γυμνασίου, οι οποίοι και οποίες ήθελαν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στις ελληνικές Ανώτατες Σχολές. Αναφορικά με τους σπουδαστές των Επαγγελματικών Σχολών, τα αποτελέσματα δημοσιεύτηκαν στην Γ' Επετηρίδα μιας και η εκλογή τους δεν είχε ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος του έτους 1952. Αναφορικά όμως με τους υποψήφιους ομογενείς σπουδαστές των Ανωτάτων Σχολών, οι σχετικοί διαγωνισμοί πραγματοποιήθηκαν στην Κωνσταντινούπολη και την Κύπρο, από Εξεταστικές και Εποπτικές Επιτροπές που είχε ορίσει το Ίδρυμα. Η διαδικασία που ακολουθήθηκε περιελάμβανε τη αποστολή των σφραγισμένων θεμάτων στους τόπους των διαγωνισμών, η βαθμολόγηση των γραπτών έγινε κατά τους κανονισμούς του Ιδρύματος και η έγκριση των αποτελεσμάτων από την Εκτελεστική Επιτροπή κατά τον Κανονισμό.¹⁵⁴

2.3 Β' Πρόγραμμα: τα πρώτα βήματα

Το 1952 διενεργήθηκε η τρίτη εκλογική αναμέτρηση μέσα σε τρία χρόνια, δείγμα τις πολιτικής αστάθειας που επικρατούσε στη χώρα. Πρώτο κόμμα εκλέγεται ο Ελληνικός Συναγερμός και την κυβέρνηση αναλαμβάνει ο Αλέξανδρος Παπάγος, ο οποίος θα παραμείνει στην εξουσία για τρία χρόνια μέχρι τον Οκτώβριο του 1955 κατακτώντας την πολιτική συναίνεση για να προχωρήσει στο πρόγραμμα εξυγίανσης των δημοσίων οικονομικών και τη μείωση του πληθωρισμού, με Υπουργό Συντονισμού τον Σπύρο Μαρκεζίνη και Υπουργό Παιδείας τον Κωνσταντίνο Καλλία, ο οποίος αφήνει τη θέση του στο ΔΣ του ΙΚΥ για να αναλάβει τα καθήκοντά του υπουργού. Η προετοιμασία της ελληνικής οικονομίας για την υποτίμηση του νομίσματος την επόμενη χρονιά περιλάμβανε το ξεπέρασμα από τον σκόπελο της δραστηκής περιστολή της αμερικανικής βοήθειας: το 1951-52 οι εγκρίσεις είχαν ελαττωθεί κατά το 1/3 και την επόμενη χρονιά περικόπηκαν από τον προϋπολογισμό ακόμα 100 εκατομμύρια δραχμές.¹⁵⁵ Ο Μαρκεζίνης λαμβάνει δραστηκά μέτρα που περιλαμβάνουν τη συγκράτηση των δαπανών του τακτικού Προϋπολογισμού.

Ο προϋπολογισμός του Β' έτους του ΙΚΥ όπως ήταν αναμενόμενο, ήταν φειδωλός μιας και συντάχτηκε μέσα σε ένα περιβάλλον κρίσης. Για την σύνταξη του υπομνήματος για τον προϋπολογισμό που δημοσιεύεται στην Επετηρίδα Β' συνεκτιμήθηκε η εισήγηση του Γενικού

¹⁵⁴ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Β' Επετηρίς 1952, σ. 68.

¹⁵⁵ Ιορδάνογλου, Η ελληνική οικονομία μετά το 1950 Περίοδος 1950-1973: Ανάπτυξη, νομισματική σταθερότητα και κρατικός παρεμβατισμός, σ. 31.

Διευθυντού προς το Διοικητικό Συμβούλιο και η έκθεση η οποία είχε υποβληθεί προς την Εποπτεύουσα Αρχή, δηλαδή το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων.¹⁵⁶

Το πνεύμα που πρυτάνευσε κατά τη σύνταξή του δεν απείχε από τις αρχές που είχαν τεθεί κατά τη σύσταση του Ιδρύματος «περί την διαχείρισιν του εις τούτο εμπεισιτευόμενου δημόσιου χρήματος: συγκέντρωσις των δαπανών περί την εκτέλεσιν της κύριας αποστολής, αυστηρά φειδώ προς πάσαν άλλην κατεύθυνσιν»¹⁵⁷. Έτσι για την εξασφάλιση των πόρων τέθηκε ως προτεραιότητα η συστηματική μέριμνα ώστε να επιτευχθεί μέσα στα χρόνια η αύξηση των προβλεπόμενων εσόδων πέραν του κρατικού προϋπολογισμού, η πίεση του οποίου δεν άφηνε πολλά περιθώρια. Συγκεκριμένα, όσον αφορά τα έσοδα και σύμφωνα με την έκθεση του πρώτου προϋπολογισμού του ΙΚΥ, οι δαπάνες για τις υποτροφίες θα έπρεπε να παρουσιάζουν συνεχώς ανιούσα καμπύλη κατά την πρώτη εξαετία, μέχρι δηλαδή να συμπληρωθεί ο πρώτος κύκλος σπουδών των κατά το πρώτο έτος ανακηρυχθέντων υποτρόφων. Εν συνεχεία, στόχος ήταν η αύξηση αυτή να έβαινε ολοένα με βραδύτερο ρυθμό, αλλά τουλάχιστον σε αυτό το στάδιο να έχει διπλασιαστεί η δαπάνη. Παρά ταύτα, όμως, και λόγω της ανεπάρκειας εισπράξης εσόδων εκ του Οργανισμού Εκδόσεων Σχολικών Βιβλίων (ΟΕΣΒ), η εκ του Κρατικού Προϋπολογισμού επιχορήγηση παρέμενε τη δεύτερη χρονιά στο ποσό που είχε οριστεί και την πρώτη, δηλαδή στα 4 δισεκατομμύρια δραχμές. Αυτό συνέβη αφενός λόγω του περιορισμού των δαπανών κατά το πρώτο έτος, αφετέρου για τη στάθμιση των δυνατοτήτων του Ιδρύματος.¹⁵⁸

Περί των εσόδων, ο προϋπολογισμός του 1952 ακολούθησε τις αρχές του πρώτου προϋπολογισμού του ΙΚΥ, όπου οι δαπάνες για τις υποτροφίες θα έπρεπε να παρουσιάζουν συνεχώς αυξανόμενη καμπύλη κατά την πρώτη εξαετία, μέχρι δηλαδή τη συμπλήρωση του πρώτου κύκλου σπουδών των κατά το πρώτο έτος ανακηρυχθέντων υποτρόφων. Κατά τα επόμενα έτη, η αύξηση αυτή θα έβαινε όλο και με βραδύτερο ρυθμό, αλλά για το δεύτερο έτος η αύξηση αυτή θα ήταν διπλάσια. Ωστόσο, λόγω της ανεπάρκειας των άλλων πόρων εισοδημάτων του ΙΚΥ, η εκ του κρατικού προϋπολογισμού επιχορήγηση παρέμενε στο ποσό που είχε ορισθεί και την πρώτη χρονιά, δηλαδή στα 4.000.000.000 δρχ. Σύμφωνα με την αποτίμηση της Εκτελεστικής Επιτροπής:

*Τούτο εγένετο αφ' ενός μεν λόγω περιορισμού των δαπανών κατά το πρώτο έτος, αφ' ετέρου δια της ακριβούς σταθμίσεως των δυνατοτήτων του Ιδρύματος διά το υπό κρίσιν έτος, και τέλος, διά της αναφερθείσης ανωτέρω μεθοδικής προσπάθειας προς εξεύρεσιν άλλων πόρων.*¹⁵⁹

Έτσι, εκ των τακτικών εσόδων είχαμε ακαθάριστες εισπράξεις του ΟΕΣΒ με 1.600.000.000 δρχ και το ειδικό λαχείο υπέρ του ΙΚΥ με 2.500.000.000 δρχ. Η εγγραφή πόρων από το λαχείο έγινε μετά από υπόδειξη του Συμβούλου του Ιδρύματος Γρηγόρη Ζαφειρόπουλου. Επίσης, εκ των έκτακτων εσόδων, οι χορηγίες αφορούσαν το ποσό των 100.000.000 δρχ. και τα κληροδοτήματα επίσης το ποσό των 100.000.000 δρχ. και συγκεκριμένα του Χρυσοβέργειου Κληροδοτήματος.

Περί των εξόδων, αυτά προσαρμόστηκαν ανάλογα με τις ανάγκες και ήταν αυξημένα. Ως προς τα έξοδα διοικήσεως, ήταν αυξημένα διότι για να είναι λειτουργικός ο θεσμός απαιτούσε την πρόσληψη υπαλλήλων και ως προς τα έξοδα λειτουργίας, επίσης ήταν αυξημένα σε σχέση με την πρώτη χρονιά διότι προβλεπόταν όχι δεκάμηνη λειτουργία, αλλά πλήρους έτους. Επίσης, ο προϋπολογισμός θα έπρεπε να υπολογίζει ότι όλοι οι υπότροφοι εσωτερικού θα επιτύγχαναν το απαιτούμενο “Λίαν Καλώς” για να εξασφαλίσουν την

¹⁵⁶ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Β' Επετηρίς 1952*, σ. 141–144.

¹⁵⁷ Στο ίδιο, σ. 127.

¹⁵⁸ Στο ίδιο, σ. 128.

¹⁵⁹ Στο ίδιο.

χρηματοδότηση και επίσης η αποχώρηση των υποτρόφων εξωτερικού, ενδεχομένως να καθυστερούσε λόγω διαφόρων λόγων.¹⁶⁰ Όπως και να είχε ο σκοπός της Διοίκησης ήταν να κερδηθεί το στοίχημα των πρώτων έξι χρόνων, όπου με τη συμπλήρωση ενός ολόκληρου κύκλου σπουδών των υποτρόφων, θα είχε σχηματιστεί μια πιο ολοκληρωμένη εικόνα των πραγματικών αναγκών σε έξοδα και των προσδοκιών σε έσοδα, και το Ίδρυμα να κέρδιζε την αξιοπιστία και την εμπιστοσύνη για τα έργα του.

Ο μεγάλος κίνδυνος που ελλόχευε γύρω από την ύπαρξη και συνέχιση του θεσμού ήταν η συστηματική εφαρμογή των υποτροφιών Στοιχειώδους και Μέσης Εκπαίδευσης με τις χιλιάδες των τάξεων των Δημοτικών και Γυμνασίων σχολείων, η οποία αν ξέφευγε από την επιτήρηση των κεντρικών υπηρεσιών θα μπορούσε να εκτρέψει τον προϋπολογισμό σε επίπεδα ανεπίτευκτα, ξεπερνώντας σε σύντομο διάστημα το ποσό των 7.000.000 δρχ. Από την άλλη τα προγράμματα υποτροφιών Εσωτερικού και Εξωτερικού ήταν καλύτερα ελέγξιμα μιας και -όπως σημειώνεται στο απολογιστικό σημείωμα που δημοσιεύεται στην Β' Επετηρίδα:

*Αι υποτροφίαί Ανωτ. και Εξωτερικού, αφορώσα εις πολύ μικρότερους αριθμούς μονάδων, δεν έχουν τον στατιστικόν χαρακτήρα των άλλων και συνεπώς δεν υπόκεινται πάντως εις τον έλεγχο της υπηρεσίας, μη παρουσιάζουσα τον κίνδυνο αποτόμου και απροβλέπτου υψώσεως του κονδυλίου των σχετικών αναγκών.*¹⁶¹

Έτσι για τις υποτροφίες των χαμηλότερων βαθμίδων της εκπαίδευσης εκδόθηκαν οι κανονιστικές διατάξεις και οι οδηγίες προς τις Νομαρχιακές Επιτροπές, αλλά το πρόγραμμα δεν αναπτύχθηκε στην απαιτούμενη κλίμακα και η καλύτερη οργάνωση της αφέθηκε για το μέλλον όταν οι οικονομικοί όροι θα ήταν βελτιωμένοι.

Αντιθέτως, όπου ήταν δυνατή η προέκταση του έργου εντός των προϋπολογισμένων ορίων, η προσπάθεια της διοίκησης του Ίδρυματος αναπτύχθηκε και σε κλάδους πέραν των δύο βασικών, δηλαδή των υποτροφιών Ανωτάτων και Ανωτέρων Σχολών και των υποτροφιών Εξωτερικού. Έτσι η μέριμνα του ΙΚΥ περιέλαβε τόσο τους σπουδαστές της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, όσο και τους ομογενείς Έλληνες και Ελληνίδες, αποφοίτους Γυμνασίου, οι οποίοι και οποίες ήθελαν να συνεχίσουν τις σπουδές τους στις ελληνικές Ανώτατες Σχολές. Αναφορικά με τους σπουδαστές των Επαγγελματικών Σχολών, τα αποτελέσματα δημοσιεύτηκαν στην Γ' Επετηρίδα μιας και η εκλογή τους δεν είχε ολοκληρωθεί μέχρι το τέλος του έτους 1952.

Με τη συμπλήρωση της διετούς πλέον εμπειρίας επί των αποτελεσμάτων της εκτέλεσης του προγράμματος υποτροφιών Εσωτερικού, η κατανομή των υποτρόφων στις διάφορες Ανώτατες και Ανώτατες Σχολές Αθήνας και Θεσσαλονίκης είναι χαρακτηριστικές των κατευθύνσεων που ήθελε να προσδώσει ο θεσμός στον προσανατολισμό των νέων. Πάνω σε αυτό το ζήτημα, η διατύπωση του απολογιστικού κειμένου της Εκτελεστικής Επιτροπής, για την εφαρμογή των προγραμμάτων του πρώτου έτους, όπως δημοσιεύεται στην Β' Επετηρίδα, είναι χαρακτηριστική:

*Μπορεί να λεχθεί με βεβαιότητα ότι η κατανομή, την οποίαν καθορίζουν αι προκηρύξεις του Ίδρυματος, έχει συγκεκριμένα αποτελέσματα επί του προσανατολισμού των νέων. Τα αποτελέσματα αυτά δεν είναι τόσον αισθητά κατά τας πρώτας προκηρύξεις θέσεων, οπότε προσέρχονται οι πλέον παρεσκευασμένοι εκεί όπου ο συντελεστής της αμίλλης αποτελεί παράγοντα διά την εξασφάλισιν της υποτροφίας.*¹⁶²

¹⁶⁰ Στο ίδιο, σ. 131.

¹⁶¹ Στο ίδιο, σ. 67.

¹⁶² Στο ίδιο, σ. 68.

Ακολουθώντας τις διατάξεις του Ν. 1825/150Α' οι υπότροφοι φοιτητών των ελληνικών Ανωτάτων και Ανωτέρων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων που δεν είχαν γενικό ετήσιο βαθμό "Λίαν Καλώς", στερούνταν της υποτροφίας στα επόμενα έτη των σπουδών τους. Σύμφωνα με τα στοιχεία της υπηρεσίας μέχρι τις 31.12.1952 οι απώλειες για τους ανωτέρους λόγους υπερέβαινε το 20%, γεγονός που προβλημάτισε τη διοίκηση λόγω του ύψους του.¹⁶³ Η ελπίδα για βελτίωση του παραπάνω στατιστικού βασιζόμενη στο ζήλο που θα επιδείκνυαν οι μελλοντικοί υπότροφοι, έμελλε να επιβεβαιωθεί ή όχι.

Όσον αφορά τους εκτός των συνόρων υποψήφιους σπουδαστές των Ανωτάτων Σχολών, οι διαγωνισμοί πραγματοποιήθηκαν στην Κωνσταντινούπολη και την Κύπρο, από Εξεταστικές και Εποπτικές Επιτροπές που είχε ορίσει το Ίδρυμα με την αποστολή των θεμάτων στους τόπους των διαγωνισμών σε σφραγισμένους φακέλους.

Και το δεύτερο έτος οι επιτροπές κατανομών ήταν οι ακόλουθες:

- Γενική Εκπαίδευση: Α. Δελμούζος, Κ. Γεωργούλης
- Επαγγελματική Εκπαίδευση: Δ. Φωκάς, Μ. Καλλίας, Α. Μιχόπουλος, Β. Τατάκης, Λ. Λιώκης, Χ. Γερογιάννης.
- Φυσικομαθηματικοί: Α. Δελμούζος, Λ. Ζέρβας, Κ. Αλεξόπουλος
- Μηχανικοί: Κ. Γουναράκης, Α. Παππάς
- Γεωπονία: Α. Δελμούζος, Β. Κριμπάς, Ι. Σαρεγιάννης, Α. Καλίνσκη
- Ιατροί: Σμπαρούνης, Γρ. Χατζηβασιλείου
- Θεωρητικές Επιστήμες: Ξ. Ζολώτας, Γ. Δασκαλάκης
- Καλές Τέχνες: Γ. Σκλάβος, Κ. Πάγκαλος, Μ. Καλλιγιάς

Σε όλες τις παραπάνω επιτροπές μετείχε ο Γενικός Διευθυντής του Ιδρύματος Κ. Θ. Δημαράς όπου είχε τη γενική επίβλεψη ώστε τα προγράμματα να ακολουθούν τις κατευθύνσεις που καθόριζε το Υπουργείο.

Επίσης, σύμφωνα με τα στατιστικά παρατηρούμε μεταβολή ανάμεσα στις ειδικεύσεις που συμμετείχαν στο Β' Πρόγραμμα Εξωτερικού. Για το Α' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εξωτερικού, προκηρύχθηκαν θέσεις για 32 διαφορετικές ειδικεύσεις, υπεβλήθησαν αιτήσεις για 28 ειδικεύσεις, από τις οποίες προκρίθηκαν οι 25, δηλαδή το 22% κόπηκε. Τη δεύτερη χρονιά, το ποσοστό αυτό μειώθηκε σε 14% και ήταν αποτέλεσμα μείωσης του αριθμού των ειδικοτήτων, άρα και των μη καληφθεισών ειδικοτήτων. Το γεγονός αυτό αποτιμήθηκε από την υπηρεσία, και πολλά μέλη των εξεταστικών επιτροπών κατέληξαν στην κοινή διαπίστωση ότι οι υποψήφιοι «αν και επιτυγχόντες, είναι κατά το πλείστον απασχολημένοι δι' άμεσον αξιοποίησιν των γνώσεων των εις τα Ίδρύματα της αλλοδαπής»¹⁶⁴.

Για την επίλυση του προβλήματος των «απασχοληστών» υποψηφίων, εξέφρασαν γνώμη τα μέλη των εξεταστικών επιτροπών τα οποία πρότειναν ως λύση ο διαγωνισμός να έχει δύο φάσεις. Η διαδικασία της πρόκρισης θα επέλεγε τους καταλληλότερους, οι οποίοι εν συνεχεία κατά το διάστημα του έτους θα δοκιμάζονταν σε επιστημονικά έργα και δε θα μετείχαν σε νέο δεύτερο τελικό διαγωνισμό. Η δαπάνη για την εσωτερική άσκηση των υποτρόφων μετά την πρώτη πρόκριση, θα ήταν κρατική. Για την παραπάνω αλλαγή ζητήθηκε η γραπτή γνώμη των Ι. Σαρεγιάννη, Λ. Ζέρβα, Δ. Ζακυνθινού, Ι. Αναγνώστου και Γ. Καρακασώνη. Από αυτούς, απάντησαν γραπτώς ο Δ. Ελευθερίου (Πανεπιστήμιο Αθηνών), Γ. Καρακασώνης (ΕΜΠ), ο Δ. Ζέρβας (Πανεπιστήμιο Αθηνών) και ο Δ. Ζακυνθινός (Πανεπιστήμιο Αθηνών)¹⁶⁵, ακαδημαϊκοί δάσκαλοι με πλούσιο βιογραφικό και κοινό στοιχείο

¹⁶³ Στο ίδιο.

¹⁶⁴ Στο ίδιο, σ. 16.

¹⁶⁵ Είναι ενδεικτική η ισχυρή παρουσία του Πανεπιστημίου Αθηνών στα προγράμματα και στις επιτροπές του ΙΚΥ, το οποίο ως το παλαιότερο και μεγαλύτερο πανεπιστημιακό ίδρυμα ασκεί ιδιαίτερη

την επαγγελματική εμπειρία σε χώρες του εξωτερικού, κυρίως σε ΗΠΑ και Γερμανία, εκπροσωπώντας κατά αντιστοιχία τέσσερα επιστημονικά πεδία, αυτά των Ιατρών, των Μηχανικών, των Φυσικομαθηματικών και των Φιλολόγων.

Η ανάγκη για ένα πρόγραμμα μετεκπαιδύσεως εν Ελλάδα

Σε απάντηση του αιτήματος της Διοίκησης να τοποθετηθούν επί του ζητήματος επέκτασης των υποτροφιών σε μεταπτυχιακές σπουδές στα ελληνικά Ανώτατα Ιδρύματα, ο Δ. Σ. Ελευθερίου κατέθεσε γραπτώς την απάντησή του και η οποία δημοσιεύτηκε στην Β' Επετηρίδα¹⁶⁶. Ο Ελευθερίου ήταν γιατρός¹⁶⁷ και καθηγητής Παθολογικής Ανατομικής και Γενικής Παθολογίας, και μεταξύ 1952-1970 αποτέλεσε Διευθυντής του Παθολογικού Ανατομείου του Πανεπιστημίου Αθηνών, επομένως ήδη από την αρχή της επιστολής δράττεται της ευκαιρίας ώστε να εκθέσει τις δυσχέρειες που αντιμετώπιζε ο κλάδος από την έλλειψη ειδικευμένων γιατρών -για την εκπαίδευση των οποίων απαιτείται ούτως ή άλλως μακροχρόνια ειδίκευση- καθώς και τους τρόπους που θα μπορούσε ενδεχομένως το ΙΚΥ να βοηθήσει μέσα από το πρόγραμμα Εξωτερικού. Έτσι, αφότου εκθέσει την μεγάλη κοινωνική σημασία της Παθολογικής Ανατομικής¹⁶⁸ αναδεικνύει τη σημασία άμεσης κάλυψης των αναγκών στην ειδικότητα μέσα από ένα πρόγραμμα μετεκπαιδευσης. Αν και παραδέχεται πως η συνδρομή του Ιδρύματος δε θα επίλυε οριστικά το πρόβλημα, ωστόσο εκτιμά πως θα ήταν μια σημαντική βοήθεια μέσα από την οικονομική ενίσχυση όσων θα ήθελαν να εργαστούν τουλάχιστον για μία διετία. Ωστόσο, ο Ελευθερίου στην επιστολή του δεν προκρίνει την χορήγηση υποτροφιών εξωτερικού σε όλους τους επιτυχόντες των διαγωνισμών μιας και «η αναχώρησις των υποτρόφων θα επέφερε κυριολεκτικώς παράλυσιν της εδώ διεξαγωγής της υπηρεσίας». ¹⁶⁹ Ως πρακτική και εφαρμόσιμη λύση προς αντιμετώπιση της κατάστασης αυτής ο Ελευθερίου προτείνει τη χορήγηση υποτροφιών «εσωτερικού», οι οποίες θα προορίζονταν σε πρόσωπα τα οποία θα ενισχύονταν οικονομικά ώστε να εργαστούν στο εργαστήριο της Παθολογικής Ανατομικής. Σύμφωνα με την ιδέα του, αυτές οι πρώιμες μεταπτυχιακές υποτροφίες «εσωτερικού» θα χορηγούνταν κατόπιν διαγωνισμού με διάρκεια ενός έτους και θα αποτελούσαν έναν άτυπο προθάλαμο για όσους πετύχαιναν σε δεύτερες αξιολογήσεις, πριν τελικά αναχωρήσουν το πανεπιστήμιο της επιλογής τους. Σύμφωνα με το σκεπτικό του Ελευθερίου, το αποτέλεσμα θα είχε τέσσερα

επιρροή στους θεσμούς του ελληνικού κράτους. Στο εξαιρετικό έργο του ο Βαγγέλης Καραμανωλάκης αναζητά το ρόλο του στη συγκρότηση μιας εθνικής-επιστημονικής ιστορίας με έντονο διδακτικό χαρακτήρα που επηρεάζει συνολικά την ιστοριογραφική παραγωγή μέσα από τη διδασκαλία της ιστορίας. Βλ. Βαγγέλης Καραμανωλάκης, *Η συγκρότηση της ιστορικής επιστήμης και η διδασκαλία της ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών 1837-1932*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (Ε.Ι.Ε.). Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς. Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας 2006. 2006.

¹⁶⁶ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Β' Επετηρίς 1952*, σ. 18-22.

¹⁶⁷ Να σημειώσουμε πως οι υφηγητές γιατροί της Ιατρικής Σχολής (μαζί με τον Δοξιάδη) στις αρχές της δεκαετίας του '60 είχαν ηγηθεί για τον εκσυγχρονισμό της ιατρικής εκπαίδευσης, την καθιέρωση του Τμήματος σε αντικατάσταση της καθηγητικής έδρας και την ανάπτυξη των μεταπτυχιακών προγραμμάτων. Η προσπάθεια εκείνη είχε αντιμετωπίσει τις αντιστάσεις του κατεστημένου και κυρίως των Κ. Τσάτσου, Π. Κανελλόπουλου και Ι. Θεοδωρακόπουλο με αποτέλεσμα να μείνει στα σχέδια μέχρι την μεταπολίτευση και το νόμο πλαίσιο του 1982.. Βλ. Κώστας Κριμπάς, «Η επιτροπή Δοξιάδη για τα μεταπτυχιακά και η εισήγησή της» (1990), σ. 137.

¹⁶⁸ Ο ρόλος του κλάδου με τη συνδρομή έμπειρων διαγνωστικών παθολογοανατόμων θεωρείται από τον Ελευθερίου ως κλειδί για τον επιστημονικό αγώνα ενάντια στη θανατηφόρο ασθένεια του καρκίνου και η παθολογική ανατομική μέσω των βιοψιών και των νεκροτομιών, συντελεί στην «σύνταξιν ακριβών στατιστικών προς καθορισμόν της Γεωγραφικής Παθολογίας του τόπου και παρέχουσα συγχρόνως το μέσον ελέγχου της κλινικής διαγνώσεως και θεραπευτικής αγωγής, συντελούσα ούτω εις την βελτιώσιν του μορφωτικού ιατρικού επιπέδου». Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Β' Επετηρίς 1952*, σ. 18.

¹⁶⁹ Στο ίδιο, σ. 20.

σκέλη. Πρώτον, η χορήγηση αυτών των υποτροφιών «εσωτερικού», θα συντελούσε ώστε «πρόσωπα επιθυμούντα αλλά μη αποφασίζοντα να επιδοθώσιν εις την Παθολογική Ανατομικήν δια λόγους οικονομικούς και ελλείψει διαθέσιμου έμμισθου θέσεως εις τα εργαστήριά μας, ανα αποφασίσουν ήδη να επιδοθούν εις αυτήν, εφόσον θα τοις παρείχεται οικονομική και ηθική ενίσχυσις διά της υποτροφίας».¹⁷⁰ Δεύτερον θα βοηθούσε στην αντιμετώπιση του προβλήματος επάρκειας προσωπικού στα ελληνικά εργαστήρια και συγκεκριμένα στο Παθολογικό Ανατομείο του Πανεπιστημίου. Τρίτον, θα μείωνε τον απαιτούμενο χρόνο παραμονής στο εξωτερικό, εφόσον ο υπότροφος θα είχε ήδη αποκτήσει προϋπηρεσία στον κλάδο στην Ελλάδα, και θα μείωνε κατ' αναλογία το εξαγόμενο συνάλλαγμα.¹⁷¹ Τέλος, θα αύξανε το συνολικό αριθμό των υποτρόφων μια και το απαιτούμενο ποσό για μία υποτροφία εξωτερικού, θα αρκούσε για περίπου δύο μεταπτυχιακές υποτροφίες εσωτερικού.

Βάση όλων των παραπάνω η πρόταση του Ελευθερίου συνοψίστηκε ως εξής: χορήγηση κατόπιν διαγωνισμού τριών υποτροφιών εσωτερικού διάρκειας ενός έτους σε πτυχιούχους Ιατρικής, με εκπληρωμένες τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις και δυνατότητα ανανέωσης για μία ή δύο φορές κατόπιν πρότασης του διευθυντή του Εργαστηρίου και έγκρισης υπό της Διοικούσης Επιτροπής του ΙΚΥ. Όσον αφορά την χορήγηση υποτροφίας για μετεκπαίδευση στο εξωτερικό, αυτή θα πραγματοποιούνταν κατόπιν διαγωνισμού θα είχε διάρκεια ενός έτους και θα δινόταν σε γιατρό ο οποίος θα εργαζόταν για μία διετία τουλάχιστον σε ελληνικό εργαστήριο και στον συγκεκριμένο κλάδο.

Αντίστοιχη επιστολή προς τη διεύθυνση του ΙΚΥ απέστειλε και ο καθηγητής του ΕΜΠ Γ. Καρακασώνης¹⁷², η οποία ακολουθεί την ίδια γραμμή επιχειρηματολογίας. Ο Καρακασώνης κριτικάρει ήδη από τις πρώτες γραμμές τις επιστολής του το πρόγραμμα υποτροφιών εξωτερικού στη μορφή υπό την οποία ξεκίνησαν.

«Ευρισκόμεθα και εφέτος, όπως και πέρυσι, προκειμένων υποτροφιών τεχνικού περιεχομένου, προ μιας εξαιρετικής πενιχρότητας εις ποσότητα αλλά και ουδενός μεγάλου πλούτου εις ποιότητα υποτροφιών δια εξαιρετικώς ευνοϊκάς υποτροφίας Εξωτερικού. Η επιλογή είναι όθεν δυσχερής και σκεπτικισμός πρέπει να κατέχει τους κριτάς εάν το υστέρημα του Κράτους διά την εκπαίδευσιν των νέων του θα

¹⁷⁰ Στο ίδιο, σ. 21.

¹⁷¹ Το φαινόμενο της φοιτητικής μετανάστευσης τις δεκαετίες του '50-'70 αντιμετωπιζόταν και ως ζήτημα εκροής συναλλάγματος. Υπολογίζεται πως οι συνολικές δαπάνες Ελλήνων φοιτητών του εξωτερικού για την περίοδο 1949-1962 ξεπέρασαν τα 236 εκατομμύρια δολάρια. Από αυτό το ποσό το 40% αντιστοιχούσε στις καθαρή εξαγωγή συναλλάγματος, όσο περίπου δηλαδή ήταν και το ποσό των τρεχουσών δημοσίων δαπανών για την Ανώτατη Εκπαίδευση την ίδια περίοδο σύμφωνα με τα στοιχεία του Υπουργείου Παιδείας. Σύμφωνα, με έκθεση του ΟΟΣΑ, η κατάσταση αυτή αποτελούσε μια «εξαιρετικά μεγάλη δαπάνη.» Βλ. Στέφανος Πεσματζόγλου, «Φοιτητική μετανάστευση: Μια σύνθεση στατιστικών στοιχείων», *Σύγχρονα Θέματα*, τχ. 18 (1983), σ. 33. Angus Maddison, Alexander Stavrianopoulos, και Benjamin Howard Higgins, *Foreign skills and technical assistance in Greek development*, Development Centre studies, OECD, Paris 1966.

¹⁷² Ο Καρακασώνης διετέλεσε μηχανικός του Υγειονομικού Κέντρου Αθηνών από το 1931, και από το 1948 μέχρι το 1954 -και τον αιφνίδιο θάνατό του- υπήρξε έκτακτος μόνιμος καθηγητής της έδρας Αστικών και Αγροτικών Εξυγιάνσεων στη σχολή των Πολιτικών Μηχανικών. Αν και σύντομη, η ακαδημαϊκή του πορεία θεωρήθηκε πρωτοποριακή για την εποχή του κυρίως λόγω των λιθόγραφων βιβλίων που διασώθηκαν και χρησιμοποιούνταν στη σχολή και μετά το θάνατό του. Ο Καρακασώνης, υπήρξε διπλωματούχος του ΕΜΠ το 1927 με μεταπτυχιακή εκπαίδευση στην Αμερική, συγκεκριμένα στο Harvard University το 1931. Υπήρξε υπότροφος του Ινστιτούτου Rockefeller για συμπλήρωση των μεταπτυχιακών σπουδών του στο Τεχνικό Πανεπιστήμιο του Βερολίνου. Για περισσότερες πληροφορίες, βλ. Νίκος Κιτσίκης (επιμ.), *Τεχνική Επετηρίς της Ελλάδος (Τόμος Α')*, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος, Αθήνα 1935.

τύχη καλλίτερας τύχης από εκείνην ην συναντούν συνήθως οι γονείς οίτινες πωλούν και τον τελευταίον αγρόν των διά την εκπαίδευση των τέκνων των. Δυστυχώς ουδέν κριτήριο δύναται να υπάρξη ότι οι εκλεγόμενοι –σχετικώς καλλίτεροι– θα κάνουν την άριστην χρήσιν της παρεχόμενης ευκαιρίας, διότι κυρίως ουδέν σοβαρόν στοιχείον πρόκειται της προγενέστερας επιστημονικής αυτών επιδόσεων, ώστε, έστω και δια extra rotation, να εικάση τις περί της μελλοντικής αυτών επιδόσεων»¹⁷³.

Και συνεχίζει παρακάτω:

«Νομίζω όμως ότι αρχίζει να είναι κοινόν αίτημα ότι η ακολουθητέα πολιτική προωθήσεως των νέων προς τας επιστήμας –και δη εις τα ανώτερα επίπεδα των καλών επιστημονικών κέντρων του εξωτερικού- πρέπει να είναι η καλλίτερα προετοιμασία αυτών ενταύθα και η ασφαλεστέρα επιλογή αυτών. Προς το σκοπόν αυτόν δέον είναι να δημιουργηθή και ο προαπαιτούμενος πυρήν ενταύθα, ώστε να διαδοθή ευρύτερον εις την νεολαίαν η στοργικά κρατική μέριμνα δια την εκπαίδευσιν και να δοθή εις το περισσότερο κοινόν η ευκαιρία χρησιμοποίησεως της. Τούτο, κατά την γνώμην μου, δύναται να επιτευχθή δι’ υποτροφιών εσωτερικού, διά των οποίων νέοι επιστήμονες απαλλασσόμενοι πάσης βιοτικής ανάγκης θα δύνανται να μελετούν και να εργάζωνται εις σπουδαστήρια και εργαστήρια των Ανωτάτων Σχολών υπό μορφήν υποψηφίων διδασκόντων ή ειδικοποιούμενων επιστημόνων εις διάφορους κλάδους. Δια μιας υποτροφίας Εξωτερικού είναι δυνατόν σήμερον να έχωμεν τρεις του Εσωτερικού. Εκ των επιτυχόντων εις την σταδιοδρομίαν των επιστημών αυτών οι μεν καλλίτεροι θα δύνανται, διά γενικού συναγωνισμού, να αποστέλλωνται εις το εξωτερικόν δια τελειοποίησιν, ενώ οι λοιποί θα είναι πάντοτε ένα ωφέλιμον, κατά το πλείστον, επιστημονικόν προϊόν διά τον τόπο. Τοιουτοτρόπως, επί πλέον, θα δημιουργηθούν βαθμιαίως επιστημονικοί πυρήνες εις τα Ανωτάτας Σχολάς, όπου προφανώς θα προστρέχουν, εξ ιδίων ή εξ ιδιωτικών χορηγιών και άλλοι νέοι επιστήμονες και θα εξαρθούν οι Ανώταται Σχολαί ολίγον πέραν του σημερινού ξηρού προορισμού προπαρασκευή επαγγελματιών σειράς.»

Η συγκεκριμένη πρόταση του Καρακασώνη, δηλαδή να μετατεθεί το βάρος από τις υποτροφίες Εξωτερικού προς τις υποτροφίες Εσωτερικού για την κάλυψη των αναγκών σε υποψήφιους διδάκτορες, δεν θα μπορούσε παρά να αποτελεί μια εξαιρετική πρόταση για την ενίσχυση της κρατικής μέριμνας προς την τελειοποίηση των αρίστων της χώρας ώστε οι Ανώτατες Σχολές να σταματήσουν να είναι απλά «προπαρασκευαστήρια επαγγελματιών» - όπως χαρακτηριστικά αναφέρει - και να μετατραπούν σε πραγματικά ερευνητικά κέντρα με διεθνές κύρος. Και η αλήθεια είναι πως δε θα μπορούσε κανείς να μην παραδεχτεί το ισχυρό βάρος μιας τέτοιας μεταρρύθμισης του προγράμματος υποτροφιών Εξωτερικού που θα παρείχε κίνητρα για την αναβάθμιση των Ανωτάτων Σχολών της μεταπολεμικής αυτής περιόδου για τη δημιουργία εντός τους πυρήνων επιστημονικού προσωπικού υψηλής εξειδίκευσης.

Ωστόσο, σε αυτή τη θέση υπάρχει και μια αθέατη όψη, γιατί κανείς δε θα μπορούσε επίσης να αρνηθεί πως μια τέτοια μεταρρύθμιση του προγράμματος των υποτροφιών του ΙΚΥ δεν θα οδηγούσε ταυτόχρονα σε τρία επιπλέον αποτελέσματα. Πρώτον στην ισχυροποίηση της επιρροής όσων καθηγητικών εδρών θα κατάφερναν να απορροφούν μέσω των υποτροφιών κονδύλια για την οικονομική ενίσχυση των υποψηφίων διδασκόντων, των οποίων τις διατριβές θα επιβλέπανε, δημιουργώντας νέους «ερευνητικούς πυρήνες» - όπως χαρακτηριστικά αναφέρει- οι οποίοι όμως θα ήταν υπό την επιρροή τους (και με κρίσιμο ρόλο

¹⁷³ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Β' Επετηρίς 1952, σ. 23–24.

όσοι θα καθόριζαν τις ειδικότητες). Δεύτερον, συντελούσε στην αποδυνάμωση όσων θα έμεναν εκτός προγραμμάτων και των οποίων η διεκπεραίωση του μεγάλου φόρτου εργασιών θα εξακολουθούσε να είναι δεσμευμένη από την (αν)επάρκεια του βοηθητικού προσωπικού¹⁷⁴. Τρίτον, οι υποτροφίες αυτές θα δημιουργούσαν βοηθητικό προσωπικό δύο ταχυτήτων μιας και οι υποτροφίες δεν υπάγονταν στο καθεστώς της έμμισθης εργασιακής σχέσης, γεγονός που πιθανά θα συναντούσε ώτα ευήκοα στο Υπουργείο μιας και θα ελάφρυνε τον κρατικό προϋπολογισμό από το βάσανο των μισθών και των προσλήψεων.

Η τρίτη γνώμη προς αυτό το ζήτημα που διατυπώνεται στις σελίδες της Β' Επετηρίδας είναι αυτή του χημικού και καθηγητή της Φυσικομαθηματικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, Λεωνίδα Ζέρβα¹⁷⁵, και η οποία κινείτο στην ίδια γραμμή πλευσης. Ο Ζέρβας σύμφωνα με την επιστολή του προς τον Διευθυντή του Ιδρύματος, και μιλώντας εκ πείρας ως μέλος κριτικών επιτροπών και ως υπότροφος άλλων ιδρυμάτων του εξωτερικού, τονίζει:

«Εις την ανύψωσιν της επιστημονικής στάθμης της χώρας μας σημαντικόν ρόλον καλείται να παίξει η χορήγησις υποτροφιών εις νέους απεστελλόμενους εις το Εξωτερικόν. Ως συμμετάσχον επανειλημμένως εις κριτικά επιτροπάς επιλογής υποτρόφων χημείας και φυσικής θεωρώ σκόπιμον να εκθέσω επί της θέσεως ταύτης μερικές σκέψεις, που αφορούν εις την επιλογήν υποτρόφων διά τας καλουμένας θετικές επιστήμας.»

[...] «Νομίζω, ότι η αποστολή υποτρόφων διά περιορισμένον χρονικόν διάστημα εις το Εξωτερικόν, οι οποίοι δεν έχουν να επδείξουν τίποτε άλλο παρά ένα πτυχίο ανωτάτης σχολής και επιτυχίαν εις τον προκουρηχθέντα διαγωνισμόν, δεν πρόκειται γενικώς να επιφέρει τα σημαντικά εκείνα οφέλη, τα οποία όλοι μας επιθυμούμεν.

Ως γνωστόν, απόκτησις πτυχίου σημαίνει ότι ο κάτοχός του απέκτησε τας γενικάς και βασικάς εκείνας γνώσεις, αι οποίαι θα του επιτρέψουν να ασκήση επάγγελμα ή και να προχωρήσει εις αξιοποίησιν και επαύξησιν των γνώσεων του διά της εκπονήσεως υπό την καθοδήγησιν των καθηγητών του πρωτοτύπου εργασίας, ο οποία συνήθως λαμβάνει την μορφήν της διδακτορικής διατριβής. Η εκπόνησις πρωτοτύπου εργασίας αποτελεί την πρώτην γνωριμίαν του νέου με τα προβλήματα της επιστήμης. Συνέχισις της επιστημονικής ταύτης απασχολήσεως προσδίδει εις τον νεαρόν επιστήμονα την ωριμότητα εκείνην, η οποία θα του επιτρέψη αργότερα την αυτοδύναμον δημιουργικήν σταδιοδρομίαν.

Εάν εξακολουθήσωμεν να αποστέλλωμεν πτυχιούχους Ανωτέρων Σχολών εις το Εξωτερικόν, οφείλομεν να γνωρίζωμεν, ότι ούτι δεν πρόκειται να γίνουν δεκτοί εις

¹⁷⁴ Το βοηθητικό προσωπικό ήταν κατά κανόνα ήταν πτυχιούχοι Ανωτέρων Σχολών δίχως διδακτορικό δίπλωμα και διορισμένοι από το Υπουργείο

¹⁷⁵ Ο Λεωνίδας Ζέρβας, γερμανοσπουδαγμένος χημικός με διεθνή αναγνωρισιμότητα, πρωταγωνίστησε στην επιστημονική και πνευματική ζωή της Ελλάδας επί 50 χρόνια. Απέκτησε τον τίτλο του διδάκτορα στο Χημικό Τμήμα του Πανεπιστημίου του Βερολίνου (1924) και στη συνέχεια δίδαξε στο Ινστιτούτο Ροκφέλερ της Νέας Υόρκης (1934-36). Επέστρεψε στην Ελλάδα λίγο πριν τον πόλεμο (1937-1939) και εκλέχτηκε τακτικός καθηγητής Οργανικής Χημείας και Βιοχημείας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, από το 1939 μέχρι την παύση του από τη χούντα το 1968. Ο Ζέρβας το 1957 θα συμμετάσχει στην Επιτροπή Παιδείας που θα προτείνει αλλαγές στην Εκπαίδευση και την επόμενη χρονιά, το 1958, θα πρωταγωνιστήσει στην ίδρυση του Βασιλικού Ιδρύματος Ερευνών το οποίο θα έρθει ως απάντηση στο ερευνητικό μονοπώλιο του Δημόκριτου και να θα δώσει ένα νέο τόνο στον επιστημονικό χώρο με χρηματοδοτήσεις στα εργαστήρια. Βλ. Ιφιγένεια Βουρβίδου-Φωτάκη, «Βιογραφικό του Λ. Ζέρβα», *Χημικά Χρονικά*, τχ. 46 (1981), σ. 35–47. Κριμπάς, «Η αλλαγή φρουράς. Πρώτη περίοδος», σ. 20–21. Δεσποίνα Καρακατσανη, «Το μάθημα της πολιτικής διαπαιδαγώγησης στη μεταπολεμική Ελλάδα: η «αγωγή του πολίτου»», *Μνήμων*, τμ. 20 (1998), σ. 134.

αξιόλογα κέντρα επιστημονικών ερευνών. Θα γίνουν βέβαια δεκτοί εις Επιστημονικά Ιδρύματα, Πανεπιστήμια ή Ανωτάτας Σχολάς, αλλά ως φοιτηταί. Θα έχουν ούτω την ευκαιρίαν να διευρύνουν πιθανώς τον κύκλον των πανεπιστημιακών γνώσεων δι' ακροάσεως μαθημάτων και διεξαγωγής ασκήσεων. Εν συνεχεία ίσως μετά επιτυχείς εξετάσεις θα έχουν πλέον το δικαίωμα να ασχοληθούν με την εκπόνησιν πρωτοτύπου επιστημονικής εργασίας, διδακτορικής διατριβής. Δι' όλα αυτά απαιτούνται τουλάχιστον δύο, συνήθως όμως 2-3 έτη. Οι πλέον ικανοί εκ των υποτρόφων τούτων θα έπρεπε να παραμείνουν επί 1-2 έτη ακόμη εις σπουδαία ερευνητικά κέντρα, διά να αποκτήσουν την πείραν και την ωριμότητα εκείνην, που θα τους επιτρέψη να φανούν αντάξιοι των προσδοκιών μας.

Εφ' όσον λοιπόν συνεχισθή η αποστολή τιτλούχων ως υποτρόφων, θα έπρεπε να αντιμετωπισθή μακροχρόνιος παραμονή αυτών εις το Εξωτερικόν. Αλλιώς, οι πτυχιούχοι υπότροφοι διά περιορισμένον χρονικόν διάστημα, πχ. δι' εν, εις μερικές περιπτώσεις ακόμη δι' 1-2 έτη, δεν θα διαφέρουν κατά την γνώμιν μου ουσιωδώς από τους επισκέπτες εκείνους των μεγάλων Μουσείων, οι οποίοι, ως άλλοι μαραθνοδρόμοι, διεξέρχονται τας αιθούσας αυτών.»¹⁷⁶

Ο χαρακτηρισμός των νέων μεταπτυχιακών φοιτητών οι οποίοι ξεκινούν την ακαδημαϊκή τους σταδιοδρομία σε πανεπιστήμια του εξωτερικού, ως «μαραθνοδρόμους» και «επισκέπτες μεγάλων Μουσείων» θα μπορούσε να χαρακτηρισθεί ως απαξιωτικός για τις ικανότητες των νέων αυτών επιστημόνων και δείγμα μιας γενικής υποτίμησης της αξίας του έργου των ελληνικών πανεπιστημίων της περιόδου σε σύγκριση με τα αντίστοιχα άλλων χωρών του δυτικού κόσμου. Ωστόσο, το επιχείρημα για τη χρονική διάρκεια χρηματοδότησης των υποτροφιών ακούγεται λογικό. Στη βάση αυτού του επιχειρήματος, θα μπορούσε να ζητηθεί η αύξηση του χρόνου χρηματοδότησης, αλλά προφανώς η χρηματοδότηση του νέου θεσμού των κρατικών υποτροφιών δεν επέτρεπε σκέψεις προς αυτήν την κατεύθυνση. Αποτέλεσμα αυτού, η πρόταση για την αλλαγή του προγράμματος υποτροφιών Εξωτερικού από την πλευρά του Λεωνίδα Ζέρβα να συνοψίζεται ως εξής:

«Δεν είμαι σε θέσιν να γνωρίζω κατά πόσον το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών επιθυμεί ή είναι σε θέσιν να χρηματοδοτήσει τοιαύτας μακροχρονίους αποστολάς υποτρόφων εις το εξωτερικόν. Μία άλλη λύσιν πλέον οικονομική αλλά περισσότερον αποδοτική θα ήτο κατά τη γνώμιν μου ο περιορισμός του αριθμού υποτρόφων Εξωτερικού και χορήγησις υποτροφιών διά το Εσωτερικόν εις μεγαλύτεραν κλίμακα, το σύστημα τούτο εφαρμοζεται άλλωστε υφ' όλων των ξένων κρατών.»

Θα επρότεινα λοιπόν, όπως το Ίδρυμα προκυρήξη διαγωνισμούς δι' υποτροφίας του Εσωτερικού. Οι επιτυγχάνοντες πτυχιούχοι θα ειργάζοντο επί 1-2 έτη εις Εργαστήρια Ανωτάτων Εκπαιδευτικών ή ερευνητικών Ιδρυμάτων της χώρας, υπό την καθοδήγησιν καθηγητών ή έμπειρων επιστημόνων, διά την εκπόνησιν πρωτοτύπου τινός εργασίας, πχ. διδακτορικής διατριβής. Ούτω θα ηύξανεν ο αριθμός των ωρίμων προς αποστολήν εις το Εξωτερικόν υποτρόφων, η επιλογή των οποίων θα εγένετο μεταξύ των υποτρόφων Εξωτερικού και άλλων εχόντων τα αναγκαία εφόδια νέων διά χρονικόν διάστημα, πχ. δύο ετών.»¹⁷⁷

¹⁷⁶ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Β' Επετηρίς 1952, σ. 25–26.

¹⁷⁷ Στο ίδιο, σ. 26–27.

Η τελευταία επιστολή που δημοσιεύεται στην Β΄ επετηρίδα, καταγράφει τη γνώμη του καθηγητή της Βυζαντινής Ιστορίας του Πανεπιστημίου Αθηνών Διονύσιου Ζακυθηνού¹⁷⁸, εκπροσωπώντας άτυπα του φιλολόγου¹⁷⁹. Η άποψη του Ζακυθηνού, στοιχίζεται με αυτές των επιστολών των υπολοίπων ακαδημαϊκών και των προτάσεων τους για την βελτίωση των ερευνητικών κέντρων των ελληνικών ιδρυμάτων στα πρότυπα αντίστοιχων του εξωτερικού.

[...] Επί του θέματος τούτου συμμαρίζομαι απολύτως τας υμετέρας γνώμας, ότι δηλαδή ο υπό του Ιδρύματος επιδιωκόμενος σκοπός είναι διττός: αφ' ενός μεν να παρασκευάση τα ανώτερα επιστημονικά στελέχη της χώρας και αφ' ετέρου να συντελέση γενικώτερον εις την ανύψωσιν της επιστημονικής και πνευματικής στάθμης.

[...] Τούτον μόνον επιθυμώ διά της παρούσης επιστολής να σας ανακοινώσω: ότι ο θεσμός των «υποτρόφων εσωτερικού», τον οποίον υποστηρίζουν συνάδελφοι των θετικών επιστημών, προάγει κατά τη γνώμην μου, το θέμα της δημιουργίας επιστημονικού φυτωρίου. Ότι ελέχθη περί της παρασκευής των υποτρόφων εις τους εργαστηριακούς κλάδους των φυσικών επιστημών ισχύει και διά τας θεωρητικάς επιστήμας, διά να περιορισθώ δε εις τα πράγματα της ειδικότητός μου, πιστεύω ότι μεγάλως θα συντελέση εις την αρτιωτέραν μόρφωσιν των φιλολόγων ή μετά τα επί επί πτυχίω σπουδάς ενασχόλησις των νέων εις την Αρχαιολογίαν, εις την Παλαιογραφίαν, εις τας Αρχαιακάς Μελέτας, εις την Λαογραφίαν, κλπ.

Την μετά τας επί πτυχίω σπουδάς θητείαν εις τα ιδικά μας Πανεπιστήμια αντιλαμβάνομαι ως προκριματικόν στάδιον δια τας ευρύτερας σπουδάς της αλλοδαπής. Πράγματι, διά της καθιερώσεως των «υποτρόφων εσωτερικού», επιτυγχάνεται η καλύτερα και ασφαλέστερα επιλογή των υποψηφίων, οι οποίοι θα ηδύναντο να σταλούν εις το εξωτερικόν, ώριμοι πλέον και ικανοί να αφομοιώσουν την ειδικωτέραν μάθησιν την παρεχόμενην υπό των ξένων πανεπιστημίων. Εξ άλλου, θα εδημιουργείτο ούτω και παρ' ημίν θεσμός ανάλογος προς τα ξένα Centres de Recherchers Scientifiques.»¹⁸⁰

Σύμφωνα με παραπάνω, ο Ζακυθηνός συνεχίζει να ρίχνει το βάρος των επιχειρημάτων γύρω από μια γενικότερη ανύψωση του ακαδημαϊκής και πνευματικής στάθμης της χώρα που θα επιτύχει το νέο πρόγραμμα μέσα από την δημιουργία «φυτωρίων» μελλοντικών ανώτερων επιστημονικών στελεχών. Ωστόσο, στην επιστολή του προσθέτει και έναν επιπλέον λόγο:

«Δεν σας αποκρύπτω όμως ότι τάσσομαι και εγώ υπέρ του θεσμού των «υποτρόφων του εξωτερικού» και δι' ένα άλλον απώτερον και σπουδαιότατον λόγον. Πιστεύω δηλαδή ότι τα Πανεπιστήμια μας, με την σημερινήν των οργάνωσιν, με τον φόρτο της εργασίας και τον όγκον των φοιτητών των, δεν κατώρθωσαν να αποδώσουν ό,τι ηδύναντο να αποδώσουν. Διαπρεπείς καθηγητές δεν άφησαν

¹⁷⁸ Για βιογραφικές πληροφορίες σχετικά με τον Δ. Ζακυθηνό, βλ. Νικόλαος Οικονομίδης, «Διονύσιος Ζακυθηνός. Κορυφαίος βυζαντινολόγος με διεθνή ακτινοβολία», στο: *Πρόσωπα του 20ου αιώνα. Έλληνες που σημάδεψαν τον 20 αιώνα*, Τα Νέα-Νέα Σύνορα Λιβάνης, Αθήνα 2000, σ. 131–134.

¹⁷⁹ Ο Διονύσιος Ζακυθηνός απόφοιτος της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών, απέκτησε το διδακτορικό του δίπλωμα στο Πανεπιστήμιο του Παρισιού (1932) και παρέμεινε στην γαλλική πρωτεύουσα μέχρι το 1935 διατελώντας γραμματέας του Νεοελληνικού Ινστιτούτου της Σορβόννης και πρώτος διευθυντής του Ελληνικού Ιδρύματος της παρισινής Πανεπιστημιούπολης. Κατά την επιστροφή του στην Ελλάδα, διορίσθηκε διευθυντής των Γενικών Αρχείων του Κράτους μέχρι το 1936 και διετέλεσε καθηγητής ιστορίας του Βυζαντινού Κράτους στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών απ' το 1939-1970 όπου παραιτήθηκε διαμαρτυρούμενος για τη στάση του καθεστώτος της 21^{ης} Απριλίου στα πανεπιστήμια. Επίσης, ο Ζακυθηνός, μαζί με τον Ζέρβα αποτέλεσαν τον ιδρυτικό πυρήνα του ΒΙΕ το 1958. Βλ. Στο ίδιο.

¹⁸⁰ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Β' Επετηρίς 1952*, σ. 28–29.

συνεχιστάς της επιστημονικής των προσπάθειας και τούτο δεν βαρύνει αυτούς εξ' ολοκλήρου. Καλούμενα να αντιμετωπίσουν το πρόβλημα των «υποτρόφων του εσωτερικού», τα ελληνικά Πανεπιστήμια και οι διδάσκαλοί των θα αναγκασθούν να παρασκευάσουν δι' αυτούς ειδικά μαθήματα και ειδικές φροντιστηριακές ασκήσεις. Έχω δε την ελπίδα ότι εξ αυτών των πραγμάτων θα ανακύψει η ανάγκη να τροποποιηθούν τα σημερινά διδακτικά πλαίσια και δημιουργηθούν θεσμοί, διά των οποίων θα προαχθή η επίλυσις του μεγάλου προβλήματος –αγωνιώδους δι' ωρισμένους κλάδους- της ανανεώσεως των ανωτέρων επιστημονικών στελεχών της χώρας»¹⁸¹

Σύμφωνα με την πρόταση του Ζακυνθινού για θεσμοθέτηση προγράμματος υποτροφιών μετεκπαίδευσης στα ελληνικά Ανώτατα Ιδρύματα θα αποτελούσε μια επίλυση του μεγάλου προβλήματος που αντιμετώπιζαν τα ελληνικά ιδρύματα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, το οποίο δεν ήταν άλλο από την έλλειψη σε διδακτικό προσωπικό. Το σημαντικό αυτό πρόβλημα, προκαλούμενο από την ολοένα και ισχυρότερη ζήτηση για πανεπιστημιακή εκπαίδευση, δεν μπορούσε να αντιμετωπισθεί κυρίως λόγω της χρόνιας υποχρηματοδότησης της Παιδείας, και δη της τριτοβάθμιας. Διότι, μπορεί το άρθρο 16 του Συντάγματος του 1952 να διασφάλιζε τον αυτοδιοικούμενο χαρακτήρα των ελληνικών Ανώτατων Ιδρυμάτων,¹⁸² η αυτονομία τους, όμως, ήταν ουσιαστικά οριοθετημένη και ελεγχόμενη από το κράτος μέσω των επιχορηγήσεων, του αριθμού των εισακτέων φοιτητών και του αριθμού των προσλήψεων των διδασκόντων.¹⁸³ Το Υπουργείο Παιδείας με αυτόν τον τριπλό τρόπο ασκούσε έλεγχο στους όρους λειτουργίας των Πανεπιστημίων, όμως, δεν ήταν μονάχα ο κρατικός έλεγχος που δημιουργούσε στρεβλώσεις για την ανάπτυξη του εύρους των γνωστικών αντικειμένων.

Το διδακτικό προσωπικό των ΑΕΙ χωριζόταν σε κατηγορίες: το ανώτερο και το βοηθητικό. Στην πρώτη κατηγορία ανήκαν οι τακτικοί ή έκτακτοι καθηγητές, και οι υφηγητές, η αναγόρευση των οποίων απαιτούσε την κατοχή διδακτορικού διπλώματος και την εκλογή τους από το εκλεκτορικό σώμα το οποίο αποτελείτο από τακτικούς καθηγητές. Στην δεύτερη κατηγορία, αυτή του βοηθητικού προσωπικού ανήκαν οι επιμελητές, οι βοηθοί και οι παρασκευαστές, και τα μέλη δεν εκλεγόταν αλλά διορίζονταν από το Υπουργείο Παιδείας με τριετή θητεία, απαιτούσε μονάχα πτυχίο Ανώτατης Σχολής, εργάζονταν με χαμηλό μισθό και ήταν απολύτως εξαρτημένοι από τους τακτικούς καθηγητές.¹⁸⁴ Τα παραπάνω σε συνδυασμό με το γεγονός πως η έδρα ήταν ισόβια επέτεινε το πρόβλημα που αντιμετώπιζαν τα πανεπιστήμια με τις ελλείψεις σε ακαδημαϊκό προσωπικό μιας και οι δυσμενείς εργασιακές συνθήκες και οι χαμηλές προσδοκίες για επαγγελματική ανέλιξη ναρκοθετούσαν την προοπτική των νέων επιστημόνων να επιδιώξουν ακαδημαϊκή καριέρα στα ελληνικά πανεπιστήμια και να αναπτύξουν ανεξάρτητη έρευνα.¹⁸⁵

Επομένως, η πρόταση για υποτροφίες μετεκπαιδύσεως στα ελληνικά ιδρύματα δεν θα κάλυπτε μονάχα τις ελλείψεις σε διδακτικό προσωπικό, αλλά θα αποτελούσε και ένα λάκτισμα στο καθηγητικό κατεστημένο το οποίο καθιστούσε την συγκεντρωτική λογική της καθηγητικής έδρας, όργανο εξουσίας που κάποιες φορές άγγιζε μέχρι και την πολιτική εξουσία. Το «άνοιγμα της δομής» όπως χαρακτηρίζουν οι Γαβρόγλου και Βρυχεία στο βιβλίο

¹⁸¹ Στο ίδιο, σ. 29–30.

¹⁸² «Η Παιδεία τελεί υπό την ανωτάτην εποπτείαν του Κράτους και ενεργείται δαπάνη αυτού ή των οργανισμών τοπικής αυτοδιοικήσεως. Τα ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα αυτοδιοικούνται υπό την εποπτείαν του Κράτους, οι δε καθηγηταί τούτων είναι δημόσιοι υπάλληλοι» Άρθρο 16, 1Α', «Σύνταγμα της Ελλάδος» 1 Ιανουαρίου 1952.

¹⁸³ Ιορδάνογλου, *Η ελληνική οικονομία μετά το 1950 Περίοδος 1950-1973: Ανάπτυξη, νομισματική σταθερότητα και κρατικός παρεμβατισμός*, σ. 302.

¹⁸⁴ Στο ίδιο.

¹⁸⁵ Στο ίδιο, σ. 324.

τους «Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης: 1911-1981»¹⁸⁶ την απαραίτητη προϋπόθεση για τον εκδημοκρατισμό της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης αναγκαστικά θα πέρανε μέσα από την ενοποίηση του Εργαστηριακού Διδακτικού Προσωπικού (ΕΔΠ) που θα ήρε τις διακρίσεις μεταξύ ανώτερου και βοηθητικού προσωπικού, και μέσω του πολλαπλασιασμού του αριθμού των ερευνητών σε νέες ειδικότητες θα επέφερε χτύπημα στην συγκεντρωτική εξουσία των καθηγητικών εδρών που κρατούσε πίσω το άνοιγμα των γνωστικών αντικειμένων.

Η εφαρμογή του Β' Προγράμματος

Με τη συμπλήρωση της διετούς πλέον εμπειρίας επί των αποτελεσμάτων της εκτέλεσης του προγράμματος υποτροφιών Εσωτερικού, η κατανομή τους στα επιστημονικά πεδία και κλάδους καθώς και στις διάφορες Ανώτατες Σχολές σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη είναι χαρακτηριστικές των κατευθύνσεων που θέλει να προσδώσει ο θεσμός στον προσανατολισμό των νέων. Πάνω σε αυτό το ζήτημα, η διατύπωση του απολογιστικού κειμένου της Εκτελεστικής Επιτροπής, για την εφαρμογή των προγραμμάτων του πρώτου έτους, όπως δημοσιεύεται στην Β' Επετηρίδα, είναι χαρακτηριστική:

Μπορεί να λεχθεί με βεβαιότητα ότι η κατανομή, την οποίαν καθορίζουν οι προκυρήξεις του Ιδρύματος, έχει συγκεκριμένα αποτελέσματα επί του προσανατολισμού των νέων. Τα αποτελέσματα αυτά δεν είναι τόσο αισθητά κατά τις πρώτες προκυρήξεις θέσεων, οπότε προσέρχονται οι πλέον παρεσκευασμένοι εκεί όπου ο συντελεστής της αμίλλης αποτελεί παράγοντα διά την εξασφάλισιν της υποτροφίας.¹⁸⁷

Ακολουθώντας τις διατάξεις του Ν. 1825/150Α' οι υπότροφοι φοιτητών των ελληνικών Ανωτάτων και Ανωτέρων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων που δεν είχαν γενικό ετήσιο βαθμό "Λίαν Καλώς", στερούνταν της υποτροφίας στα επόμενα έτη των σπουδών τους. Σύμφωνα με τα στοιχεία της υπηρεσίας μέχρι τις 31.12.1952 οι απώλειες για τους ανωτέρους λόγους υπερέβαινε το 20%, γεγονός που προβλημάτισε τη διοίκηση λόγω του ύψους του.¹⁸⁸ Τι θα μπορούσε να φταίει; Στα εισηγητικά υπομνήματα των επετηρίδων δεν βρίσκουμε κάποια απάντηση, η οποία ενδεχομένως να βρίσκεται στην ανεπάρκεια του ύψους των τροφείων για την κάλυψη όλων των αναγκών των υποτρόφων και η ανάγκη ανεύρεσης κάποιας χαμηλόμισθης δουλειάς για την υποστήριξη των οικονομικών αναγκών. Τα τροφεία των 6.000.000 δραχ. ετησίως ήταν μια φτωχή ενίσχυση όταν την εποχή εκείνη αντιπροσώπευε για τους εννέα μήνες του ακαδημαϊκού έτους το μισθό ενός γραμματέα α' τάξεως.¹⁸⁹ Επομένως, αν αναλογιστούμε το βάρος του ενοικίου για κάποιο φοιτητή από την επαρχία, το κόστος των συγγραμμάτων και τα δίδακτρα που κάποιες σχολές απαιτούσαν, τότε η διέξοδος στην αγορά εργασίας ήταν μονόδρομος.

Επίσης, από τα πρώτα βήματα του Ιδρύματος φάνηκε το ενδιαφέρον για απονομή υποτροφιών στις κοινότητες των Ελλήνων της ομογένειας. Η συνεισφορά τους στην ελληνική οικονομία μέσω των εμβασμάτων σε συγγενείς και φίλους αποκτούσε όλο και μεγαλύτερη αξία, λόγω της επίδρασης των άδηλων πόρων στο εξωτερικό ισοζύγιο. Οι Έλληνες του εξωτερικού συνέβαλαν επίσης στην τοποθέτηση κεφαλαίων στην ελληνική αγορά κατά τη διάρκεια του '50 είτε και λόγω των δραστηριοτήτων τους με την εμπορική ναυτιλία, είτε με τη μαζική επιστροφή τους από την Κωνσταντινούπολη, την Αίγυπτο, και άλλες πρώην

¹⁸⁶ Γαβρόγλου και Βρυχέα, *Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης*.

¹⁸⁷ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Β' Επετηρίς 1952*, σ. 68.

¹⁸⁸ Στο ίδιο.

¹⁸⁹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *ΣΤ' Επετηρίς 1956*, Αθήνα 1957, σ. 95..

ευρωπαϊκές αποικίες που ανακτούσαν την ανεξαρτησία τους.¹⁹⁰ Επομένως, το Πρόγραμμα Ομογενών αν και φαινόταν πως είχε συμβολικό χαρακτήρα με την προκήρυξη λίγων θέσεων, με τα χρόνια και την ανάπτυξη του Ιδρύματος, θα μεγεθυνόταν και το ίδιο.

Οι γενικές αρχές επί των οποίων στηρίχθηκε το Β' πρόγραμμα του θεσμού, δεν διέφερε από τις καταστατικές αρχές που είχαν διατυπωθεί στην Α' Επετηρίδα, μιας και δεν είχαν μεσολαβήσει παρά μερικοί μήνες, ούτε η πείρα που είχε συσσωρευτεί ήταν αυτή ώστε να επιβάλλει αλλαγές. Το Διοικητικό Συμβούλιο το 1952 παρέμεινε σχεδόν το ίδιο με τρεις αποχωρήσεις και τρία νέα μέλη να προστίθενται: αποχωρούν ο Γεώργιος Αθανασιάδης-Νόβας, ο Στέλιος Αλαμάνης, ο Γεώργιος Παπανδρέου και τις θέσεις τους αναλαμβάνουν ο Ιωάννης Θεοδωρακόπουλος, ο Μιχαήλ Πεσμαζόγλου και ο Παναγιώτης Μαυρίκης.

Συνοπτικά το πρόγραμμα υποτροφιών του 1952-1953 περιλάμβανε:

- Μέση εκπαίδευση: 600 υποτρόφους, προς 3.600.000 δρχ. ετησίως ανάλογα της εισφοράς των Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών, οι οποίες σύμφωνα με το νόμο καταβάλλουν το μισό ποσό.
- Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση: 210 υποτρόφους προς 6.000.000 δρχ. ετησίως. Επίσης, 5% για τους ομογενείς υποτρόφους και 5% ποσοστό ασφαλείας.
- Εξωτερικού: 64 υπότροφοι, προς 36.000.000 δρχ. και 5% ποσοστό ασφαλείας και 5% ποσοστό ασφαλείας.
- Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: 60 υπότροφοι

2.4 Γ' Πρόγραμμα: από την κρίση στην ανάπτυξη

Η τρίτη χρονιά του Ιδρύματος ήταν χρονιά της σταθεροποίηση του νέου θεσμού μιας και πέρασε από την προπαρασκευαστική περίοδο, στην «κανονική» φάση λειτουργίας, κυρίως λόγω της πείρας που φαίνεται να κατακτιέται γύρω από τις λειτουργικές ανάγκες των υπηρεσιών. Ο αριθμός των υποτρόφων συνέχισε να αυξάνεται και μέχρι την 31ης Δεκεμβρίου 1953, φτάνει τους 346 υποτρόφους Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών και τους 87 υποτρόφους του εξωτερικού. Στους παραπάνω αριθμούς προστίθεται και ένας ακόμα: των ενισχυόμενων σπουδαστών στις Επαγγελματικές Σχολές, οι οποίοι φτάνουν τους 27 με την ελπίδα ότι θα αυξηθούν αισθητά με την ανάπτυξη του προγράμματος.

Από διοικητική άποψη το Ίδρυμα λόγω των εκλογών υπόκειται σε αλλαγή του προέδρου, δίχως όμως στη σύσταση των μελών του ΔΣ να παρατηρούμε αλλαγές πέραν από την αντικατάσταση του Καλλία από τον Γεώργιο Τριανταφυλλίδη (αρχιτέκτονας και πολιτικός) λόγω της ανάθεσης στον πρώτο του Υπουργείου Παιδείας. Τα μέλη του ΔΣ παραμένουν 22, αντιπρόεδρος του ΔΣ και της Εκτελεστικής Επιτροπής παραμένει ο Δημήτρης Φωκάς, ενώ πρόεδρος Ιδρύματος και της Εκτελεστικής Επιτροπής αναλαμβάνει ο Κωνσταντίνος Γεωργακόπουλος.¹⁹¹ Η ανακοίνωση της παραίτησης του Γ. Βεντήρη από το αξίωμα του

¹⁹⁰ Ιωάννης Χασιώτης, Όλγα Κατσαρδή, και Ευρυδίκη Αμπατζή (επιμ.), *Οι Έλληνες στη Διασπορά 15ος - 21ος αιώνας*, Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 2006.

¹⁹¹ Ο νέος πρόεδρος Κ. Γεωργακόπουλος ήταν πολιτικός και πρώην υπουργός Παιδείας. Η πολιτική του πορεία είχε χαρακτηριστεί από την σύγκρουση με το μεταξικό καθεστώς το 1938, όταν ως υπουργός Παιδείας είχε διαφωνήσει με το εκπαιδευτικό σχέδιο της ΕΟΝ, εκφράζοντας τις επιφυλάξεις του στέμματος για τη σκοπιμότητα της Εθνικής Οργάνωσης Νεολαίας (ΕΟΝ), με το οποίο διατηρούσε στενές σχέσεις. Αποτέλεσμα της κρίσης μεταξύ πρίγκηπα Παύλου και Μεταξά ήταν να εξωθηθεί προς παραίτηση ο Γεωργακόπουλος, να αναλάβει το υπουργείο ο ίδιος ο Μεταξάς και να συναινέσει ώστε ο Παύλος να αναγνωριστεί ως Γενικός Ηγέτης της ΕΟΝ. Βλ. Matthew Feldman, Marius Turda, και Tudor Georgescu, *Clerical Fascism in Interwar Europe*, Routledge 2013. Επίσης, ο Μεταξάς είχε έρθει σε ρήξη με τον Γεωργακόπουλο στην προσπάθειά του να ελέγξει την κατάσταση στη Φιλοσοφική Σχολή που

προέδρου του Διοικητικού Συμβουλίου έγινε στη συνεδρίαση της 26^{ης} Φεβρουαρίου 1954, όπου ο αντιπρόεδρος Δ. Φωκάς, ανακοίνωσε το διορισμό του Κ. Γεωργακόπουλου και την παραίτηση ως αποτέλεσμα της μακράς ασθένειας του Βεντήρη, τη θέση του οποίου αντικαθιστούσε επί περιόδου δύο χρόνια ο Φωκάς.

Το ακαδημαϊκό έτος 1953-54 για την εξέλιξη του Ιδρύματος χαρακτηρίστηκε από δύο εσωτερικά γεγονότα, το πρώτο αφορούσε την αναπροσαρμογή της τιμής του συναλλάγματος και το δεύτερο το διορισμό των υπαλλήλων του Ιδρύματος.¹⁹²

Το πρώτο δοκίμαζε τις αντοχές του νέου θεσμού μιας και αμφισβητούσε την ικανότητα του Ιδρύματος να εξυπηρετεί του στόχους του ως χρηματοδοτικό εργαλείο. Στις 9 Απριλίου 1953, ο Σπύρος Μαρκεζίνης, Υπουργός Συντονισμού της κυβέρνησης Παπάγου ανακοίνωσε την 50% υποτίμηση της δραχμής έναντι του δολαρίου, εγκαινιάζοντας την είσοδο της δραχμής στο σύστημα ισοτιμιών του Bretton Woods.¹⁹³ Έτσι, ως προς το πρώτο, ενδεικτικό της φροντίδα της κεντρικής διοίκησης και του Υπουργείου Παιδείας για την εύρυθμη λειτουργία του θεσμού ήταν η έγκαιρη προκαταβολή του συνόλου της κρατικής επιχορήγησης μιας και η αναπροσαρμογή του συναλλάγματος έθιγε σημαντικό κεφάλαιο του προϋπολογισμού του Ιδρύματος κυρίως για τις δαπάνες των υποτρόφων Εξωτερικού.

Ως προς το διορισμό υπαλλήλων, το Υπουργικό Συμβούλιο κατά τη συνεδρίαση της 7ης Δεκεμβρίου 1953 ενέκρινε την πρόσληψη των επιλεγέντων υπαλλήλων που είχαν αναγγεληθεί την προηγούμενη χρονιά, δηλαδή ενός προϊσταμένου Διευθύνσεως, δύο προϊστάμενων γραφείων και 4 γραφείων.¹⁹⁴ Το Ίδρυμα στην φάση που βρισκόταν έπρεπε από τη μία να καταφέρει να ανταποκριθεί στις συνεχώς αυξανόμενες απαιτήσεις για το δυνατόν πιο εύρυθμη λειτουργία του διοικητικού μηχανισμού, από την άλλη να κρατήσει τις δαπάνες χαμηλές λόγω του σταθεροποιητικού προγράμματος της οικονομίας της χώρας. Το Ίδρυμα, ως νέος κρατικός φορέας συνέχιζε να λογοδοτεί απέναντι στις κεντρικές κατευθύνσεις του Υπουργείου Οικονομικών και να παράγει έργο που να αποδείκνυε την αξία του να υπάρχει.

Χαρακτηριστική της παραπάνω λογοδοσία ήταν η λεπτομερής δημοσίευση των προγραμμάτων και των αποτελεσμάτων στις σελίδες της επετηρίδας. Έτσι, την πρώτη επετηρίδα χαρακτηρίζει η απεικόνιση σε πίνακες των προκηρυσσόμενων θέσεων, στην δεύτερη ξεκίνησε η καταγραφή των αποτελεσμάτων των διαγωνισμών του Προγράμματος Εξωτερικού και των επιτυχόντων του Προγράμματος Εσωτερικού μέσα από τους πίνακες και

κυριαρχούσε η ελίτ των υπερσυντηρητικών και φιλοβασιλικών καθηγητών της και έδινε την εντύπωση ότι λειτουργεί ανεξέλεγκτη από την κεντρική εξουσία. Βασίλης Γκόνης, «Η πολιτική του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου απέναντι στο Πανεπιστήμιο Αθηνών 1936-1941», ΕΚΠΑ, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Αθήνα 2017.

¹⁹² Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Γ' Επετηρίς 1953*, σ. 7–8.

¹⁹³ Η επιτυχία του σταθεροποιητικού προγράμματος εξαρτιόταν από την ανάγκη για αντιστάθμιση των πληθωριστικών πιέσεων που έφερνε η υποτίμηση με συνέχιση της περιοριστικής δημοσιονομικής, νομισματικής και εισοδηματικής πολιτικής. Αυτό επηρέαζε κυρίως την ικανότητα του ελληνικού κράτους να καταναλώνει για την εξυπηρέτηση των κοινωνικών αναγκών, πράγμα που επηρέαζε και τη λειτουργία του ΙΚΥ. Η υποτίμηση του νομίσματος του 1953 έχει χαρακτηριστεί από τον Ιορδάνογλου ως μια «πράξη στην κόψη του ξυραφιού», διότι η υποτίμηση μαζί με τα μέτρα σταθεροποίησης της οικονομίας του 1951-52, αποτελούσαν την απάντηση στη σταδιακή απεξάρτηση της ελληνικής οικονομίας από την αμερικανική βοήθεια του σχεδίου Μάρσαλ, η επιτυχία του οποίου θα κρινόταν από την σφιχτή δημοσιονομική πολιτική και την ταχεία ανάπτυξη της ελληνικής οικονομία. Βλ. Ιορδάνογλου, *Η ελληνική οικονομία μετά το 1950 Περίοδος 1950-1973: Ανάπτυξη, νομισματική σταθερότητα και κρατικός παρεμβατισμός*, σ. 34–36. Σχετικά με το σχέδιο Μάρσαλ πολύ σημαντική είναι η συνεισφορά της μονογραφίας του Σταθάκη, *Το δόγμα Τρούμαν και το σχέδιο Μάρσαλ: Η ιστορία της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα*. Επίσης, βλ. Συλλογικό έργο, *Το σχέδιο Μάρσαλ: Ανασυγκρότηση και διαίρεση της Ευρώπης*, επιμ. Θανάσης Σφήκας, Πατάκης 2013.

¹⁹⁴ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Γ' Επετηρίς 1953*, σ. 8.

τα παραστατικά των προϋπολογισμών και στην τρίτη ξεκινά η σύγκριση των αποτελεσμάτων μεταξύ των χρονιών. Οι λόγοι που προκαλούν αυτήν την εξέλιξη σύμφωνα με το Δημαρά ήταν η ολοκλήρωση μια λογοδοτικής αρχής που περιλαμβάνει α) τη θεωρητική σύλληψη του προβλεπόμενου έργου, β) την υλοποίηση αυτής της σύλληψη και τις αντίστοιχες εισηγήσεις που την στηρίζουν και γ) την παρουσίαση της προσπάθειας εκφρασμένη με αριθμούς και πίνακες. Όπως ανέφερε χαρακτηριστικά στην εισαγωγή της Γ' Επετηρίδας:¹⁹⁵

Αι συγκρίσεις αυτές, οι οποίες εκφράζουν την προοδευτική ολοκλήρωση του έργου του Ιδρύματος, ως και η πρόθυμος συμπαράστασις του Κράτους και της κοινωνίας αποτελούν τους πλέον αισίους οιωνούς διά την επιτυχίαν του σκοπού μας.

Οι βασικές αρχές ως προς την κατάρτιση του προγράμματος και τη διατύπωση των κατανομών δεν παρουσιάζουν ουσιώδεις μεταβολές για το έτος 1953-1954. Άλλωστε δεν κατέστη δυνατή η συμπλήρωση των θέσεων με υπαλλήλους για την υπηρεσία Διεύθυνση Μελετών, όπως σχεδιαζόταν, με αποτέλεσμα η αρμοδιότητα αυτή να αποδίδεται στην Εκτελεστική Επιτροπή η οποία προπαρασκεύαζε την κατανομή των υποτροφιών Εξωτερικού. Έτσι, το Γ' Πρόγραμμα 1953-54 που τελικά ανακοινώνεται διαφέρει απ' την αρχική εισήγηση, και τροποποιήθηκε κατά τη συζήτηση της Εκτελεστικής Επιτροπής διά της πλειοψηφίας μίας ψήφου. Η αρχική κατανομή προέβλεπε 23 θέσεις για την Γενική Εκπαίδευση και τις Θετικές και Εφαρμοσμένες Επιστήμες, και 2 θέσεις για τους υποψηφίους πτυχιούχους ομογενείς. Ο προεδρεύων Αντιπρόεδρος Φωκάς στην ετήσια συνεδρίαση του 1953 εξέθεσε τους λόγους για τους οποίους θεωρεί απαραίτητη την ειδική πρόνοια υπέρ των Ελλήνων του εξωτερικού, δεδομένου ότι αυτοί συναγωνίζονταν με το σύνολο των εκ του εσωτερικού υποψηφίων και θα είχαν στατιστικά μηδαμινή πιθανότητα επιτυχίας, στερούμενοι την ειδική μέριμνα την οποία δικαιούνται. Ωστόσο, το ΔΣ αποφάσισε ομόφωνα να τροποποιηθεί το υποβαλλόμενο σχέδιο και να επανέρθει εις την αρχική του μορφή.¹⁹⁶

Ενδεικτική της προσπάθειας για διεύρυνση του θεσμού υποτροφιών Εξωτερικού είναι η διά του Τύπου και του ραδιοφώνου δημοσιότητα του προγράμματος, ώστε να προσελκύσει το ενδιαφέρον των πτυχιούχων επιστημόνων. Η προσπάθεια αυτή συμπληρώθηκε και με την αποστολή εγγράφων προς άλλες δημόσιες υπηρεσίες και κρατικούς ή μη οργανισμούς. Ωστόσο, παρά την προσπάθεια, οι κινήσεις αυτές δεν απέδωσαν τους καρπούς που θα περίμενε η επιτροπή κατανομών. Οι στοχεύσεις αυτές δεν αφορούσαν μονάχα τον αριθμό των υποψηφίων, αλλά και την πλήρωση των ειδικοτήτων και των επιστημονικών πεδίων που έθεταν ως προτεραιότητα οι ειδικοί της επιτροπής κατανομών.

Πιο συγκεκριμένα, ελήφθησαν 223 απαντήσεις, για 137 ειδικότητες, οι οποίες μετά από την αναγκαία επεξεργασία, ταξινομήθηκαν στους φακέλους των Επιτροπών Κατανομής, για να χρησιμοποιηθούν στα προσεχή προγράμματα. Για παράδειγμα, προκειμένου να γίνουν γνωστά τα επιστημονικά επιτεύγματα και οι διάφορες πολιτιστικές εκδηλώσεις των όμορων κρατών των οποίων η ιστορία συνδέεται στενά με την ελληνική, άρχισε το 1953 μια μεθοδική προσπάθεια για τη δημιουργία ειδικών γύρω από τα θέματα αυτά. Η πρόβλεψη της επιτροπής ήταν να προκηρυχθούν διαδοχικά θέσεις για Τουρκολόγους, Σλαβολόγους, Ρωμανιστές μιας και η σημασία των υποτροφιών αυτών θα ήταν μεγάλη «*πέραν και των αυστηρών επιστημονικών επιδόσεων.*»¹⁹⁷

¹⁹⁵ Στο ίδιο.

¹⁹⁶ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Πρακτικά ΔΣ (1962-1972)*, Αθήνα 1961, σ. 59.

¹⁹⁷ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Γ' Επετηρίς 1953*, σ. 12.

*Αι οικείαι Ελληνικαί Υπηρεσίαι θα εξησφάλιζον δι' εαυτάς και διά την εθνικήν ολότητα αριθμό ειδικών επί των θεμάτων της καθ' ημάς Ανατολής, αρμοδιών προς παροχήν πάσης αναγκαίας εις τα υπηρεσίας ταύτας πληροφορίας*¹⁹⁸

Εν τούτοις, προς απογοήτευση της Εκτελεστικής Επιτροπής, ουδείς προσήλθε για να λάβει στο σχετικό διαγωνισμό και «ούτω ανεστάλη προς το παρόν ή εκτέλεσις του λίαν επωφελούς από εθνικής και επιστημονικής απόψεως τμήματος τούτου του προγράμματος».¹⁹⁹ Επίσης, στην ίδια κατεύθυνση για την προσπάθεια του εθνικού σκοπού να ενίσχυσης της σχέσης με την Ομογένεια, την ίδια χρονιά απενεμήθη η πρώτη υποτροφία Εξωτερικού για τους Έλληνες του απόδημου ελληνισμού. Η υποτροφία αυτή χορηγήθηκε κατόπιν διαγωνισμού με σκοπό ώστε να διευρυνθεί ακόμα περισσότερο στα Ανώτατα και Ανώτερα Ιδρύματα Εσωτερικού. Η αύξηση στον προγραμματισμό των θέσεων του συγκεκριμένου διαγωνισμού στις σχολές αυτές ήδη την πρώτη χρονιά ήταν της τάξης του 7,5%.

Για τις υποτροφίες Ανωτάτων Σχολών Εσωτερικού ο αριθμός παρέμεινε αισθητώς αμετάβλητος, τόσο από άποψη προγραμματισμού, όσο και κατανομής. Προστέθηκε μία υποτροφία στους σπουδαστές της Ανωτάτης Σχολής Βιομηχανικών Σπουδών Πειραιά και από 210 της ακαδημαϊκής χρονιάς 1952-53, έφτασε στις 211 υποτροφίες.²⁰⁰ Αν και η σχολή ανήκε στο Υπουργείο Βιομηχανίας (από την ίδρυσή της το 1938) και υπήχθη στο Υπουργείο Παιδείας το 1959,²⁰¹ ωστόσο ενσωματώθηκε στο πρόγραμμα υποτροφιών λόγω της σημασίας που έδινε η κυβέρνηση στην ταχεία εκβιομηχάνιση της εγχώριας παραγωγή.

Να σημειώσουμε εδώ πως ο θεσμός υποτροφιών μετρά ήδη την τρίτη χρονιά. Σύμφωνα με το Νόμο, οι υπότροφοι του Ιδρύματος εξακολουθούσαν να χρηματοδοτούνται εφόσον συγκέντρωναν καθορισμένη βαθμολογία και επιδείκνυαν τη δέουσα διαγωγή, επομένως οι αριθμοί του εκάστοτε προγράμματος υποτροφιών εξέφραζαν όχι τον προβλεπόμενο για κάθε έτος αριθμό, αλλά τους αριθμούς των νέων υποτρόφων. Συνολικά το πρόγραμμα υποτροφιών 1953-54 περιλάμβανε για τη Μέση Εκπαίδευση 600 υποτρόφους, προς 3.600.000 δρχ. ετησίως, όπου το μισό καταβαλλόταν από τις ΝΕΥ, για την Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση 211 υποτρόφους, προς 6.000.000 δρχ. ετησίως (με 5% ασφαλείας), εκ των οποίων το 5% αντιστοιχούσε στον αριθμό των προβλεπόμενων θέσεων για τους υποψηφίους υποτρόφους ομογενείς και τέλος για τις υποτροφίες Εξωτερικού, 64 θέσεις υποτροφιών προς 36.000.000 ετησίως, πλέον 5% ασφαλείας.

Ο προϋπολογισμός του Γ' Προγράμματος συντάχθηκε και καταβλήθηκε προς έγκριση πριν από τον Απρίλιο του 1953, δηλαδή πριν από την αναπροσαρμογή της τιμής του συναλλάγματος και την υποτίμηση της δραχμής. Η αναπροσαρμογή αυτή είχε δυσμενή επίπτωση στο κυριότερο κονδύλι, αυτό των δαπανών των υποτροφιών Εξωτερικού, το οποίο στον προϋπολογισμό αντιστοιχούσε με 4.300.000.000 δρχ. Εν τούτοις με τη λήξη του ημερολογιακού έτους 1953, η διοίκηση του Ιδρύματος κρατούσε τη αισιοδοξία της γιατί «η Πολιτεία είχε ήδη καταβάλει εις ακέραιον ολόκληρον την εν τω Κρατικώ Προϋπολογισμώ αναγραφείσα επιχορήγησιν, με πρόβλεψιν εκτάκτου παροχής διά το υπολειπόμενον εξάμηνον».²⁰²

Στο σκέλος των εσόδων δεν είχαν επέλθει ουσιώδης μεταβολές πέραν από την εγγραφή 500.000.000 δρχ. ως εισφορά απ' το Λαχείο της Ενώσεως Συντακτών. Η εισφορά αυτή

¹⁹⁸ Στο ίδιο.

¹⁹⁹ Στο ίδιο.

²⁰⁰ Στο ίδιο, σ. 27.

²⁰¹ Υ.Α. 410Β', «Περί υπαγωγής εις το Υπουργείον Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων εκ του Υπουργείου Βιομηχανίας των Επαγγελματικών Σχολών, των Ανωτάτων Βιομηχανικών Σχολών και της Υπηρεσίας Επαγγελματικής Εκπαιδύσεως κλπ.» 24 Νοεμβρίου 1959.

²⁰² Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Γ' Επετηρίς 1953, σ. 141.

καθιερώθηκε με τον Ν. 2281/1952²⁰³ και εμφανίζεται πρώτη φορά στον προϋπολογισμό της Γ' Επετηρίδας. Ως προς τα έξοδα, στο Κεφάλαιο Β' άρθρο 6 παρατηρούμε ότι παραμένει το ποσό των 60.000.000 δρχ. για την πρόβλεψη των δαπανών διεξαγωγής διαγωνισμών Εξωτερικού. Το ποσό αυτό σύμφωνα με την Εκτελεστική Επιτροπή επαρκούσε για δύο διαγωνισμούς, μιας και το έτος 1953-1954 διεξήχθησαν ένα χειμερινός και ένα θερινός, ώστε από το 1954-1955 να καθιερωθεί το κανονικό ετήσιο πρόγραμμα υποτροφιών Εξωτερικού. Εν τούτοις οι δαπάνες οι οποίες προκύπταν από την ανακήρυξη των υποτρόφων, όσοι και όσες θα προκρίνονταν από τους δύο αυτούς διαγωνισμούς, δεν θα επιβάρυναν τον υπόψιν προϋπολογισμό, διότι θα συνέπιπταν με τους προϋπολογισμούς των επόμενων ετών.²⁰⁴

Το ζήτημα των υποτροφιών για την επαγγελματική εκπαίδευση

Η επαγγελματική εκπαίδευση και η σχέση του Ιδρύματος με αυτήν την κατηγορία σπουδαστών απασχόλησε έντονα τη Διοίκηση από την Α' Συνεδρίαση με κύριους υπερασπιστές για την επέκταση του θεσμού και στην τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση να είναι ο Ξενοφώντα Ζολώτα, Δημήτρη Φωκά, Κωνσταντίνο Καλλία και Κωνσταντίνο Γεωργούλη²⁰⁵.

Το ζήτημα αυτό -στο πλαίσιο των αποφάσεων της κυβέρνησης για ταχεία ανάπτυξη της παραγωγής απέναντι στην δύσκολη κατάσταση που είχε περιέλθει η οικονομία- απέκτησε μεγάλη σημασία. Ενδεικτική του κλίματος είναι η δημοσίευση κειμένου απ' τον αντιπρόεδρο του Ιδρύματος, Δ. Φωκά για το θέμα της επαγγελματικής εκπαίδευσης το οποίο κατ' αυτόν «επέβαλλε μια ιδιαίτερη διαπραγμάτευση».²⁰⁶

Σύμφωνα με τον Φωκά το ζήτημα της επαγγελματικής εκπαίδευσης αποτελούσε ζήτημα μέγιστης σημασίας που απασχολούσε επί μακρόν και έπρεπε να τακτοποιηθεί. Στην Ελλάδα, η τέχνη του μάστορα μεταδίδετο από τον πατέρα στο παιδί, από τον μάστορα στο μαθητευόμενο, πράγμα που χρειαζόταν να ρυθμιστεί.²⁰⁷ Συνοπτικά, όπως μας πληροφορεί ο Φωκάς, μέχρι τα τέλη του 1951 λειτουργούσαν 60 τεχνικές και 28 επαγγελματικές ή εμπορικές σχολές όλες σχεδόν νυχτερινές. Πρωινές ήταν μόνο η Σιβιτανίδειος η Παπαστράτειος, η Σεβαστουπόλεως και Βαλλιάνειος του Ληξουρίου. Να σημειωθεί ακόμα ότι εξ αυτών των σχολείων, οι 30 τεχνικές και οι 16 επαγγελματικές εμπορικές λειτουργούσαν στον «υδροκέφαλο» νομό της Αττικής.²⁰⁸ Σύμφωνα με τον Φωκά, ως προς την ποιοτική τους επάρκεια, σαφή εικόνα του τρόπου της λειτουργίας τους έδινε η έκθεση που υποβλήθηκε προς την κυβέρνηση το 1952 από την αποστολή του Διεθνούς Γραφείου Εργασίας η οποία επισκέφτηκε την Ελλάδα και μελέτησε ειδικά την επαγγελματική εκπαίδευση της χώρας.

²⁰³ Ν. 2281/297Α', «Περί τροποποιήσεως ενίων διατάξεων φορολογικών νόμων» 10 Οκτωβρίου 1952.

²⁰⁴ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Γ' Επετηρίς 1953, σ. 142-147.

²⁰⁵ Ο Γεωργούλης ήταν φιλόλογος, φιλόσοφος και παιδαγωγός μέσης εκπαίδευσης με μεγάλη διδακτική εμπειρία, ο οποίος το 1951 συνεργάζεται τον Υπουργό Παιδείας Γ. Παπανδρέου και το 1952 αναλαμβάνει τη Γενική Γραμματεία του Υπουργείου Παιδείας μέχρι το 1957. Κατά τη διάρκεια της θητείας του ασχολήθηκε εκτενώς και διεξοδικά με τη σύσταση και την οργάνωση της επαγγελματικής εκπαίδευσης. Βλ. Σπυρίδων Γ. Κρουσταλάκης, «Ο Κωνσταντίνος Γεωργούλης και η συμβολή του στις παιδαγωγικές και εκπαιδευτικές εξελίξεις του 20ου αιώνα» 2014.

²⁰⁶ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Γ' Επετηρίς 1953, σ. 13.

²⁰⁷ Για το ζήτημα των μηχανικών-τεχνιτών (craftsmen) και του ιστορικού τρόπου που αναδείχθηκαν ως επαγγελματική κατηγορία μέσα από την εμπειρική-πρακτική μόρφωση και τη μαθητεία υπό το πρίσμα των σπουδών επιστήμης και τεχνολογίας που μελετούν την ιστορία της εργασίας, ενδεικτικά αναφέρουμε τη σημαντική συνεισφορά των Peter Meiksins, Chris Smith, και Boel Berner, «A comparative perspective on the organization of technical work», στο: *Engineering Labour: Technical Workers in Comparative Perspective*, Verso 1996.

²⁰⁸ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Α' Επετηρίς 1951, σ. 61-66.

Ο Φωκάς απαριθμεί τα επτά συμπεράσματα της έκθεσης. Πρώτον, ότι σε μερικές από τις επαγγελματικές σχολές ο εκπαιδευτικός σκοπός εκπληρωνόταν απολύτως σε άλλες όμως υστερούσε πολύ. Δεύτερον, ότι με την επαγγελματική εκπαίδευση υποτίθεται ότι ασχολούνταν δέκα Υπουργεία το καθένα εκ των οποίων ακολουθούσε το δικό του προσανατολισμό και το δικό του σύστημα και επομένως δεν υφίσταται κανενός ενός είδους συντονισμός και ενότητα κατευθύνσεως. Τρίτον, ότι όλες οι επαγγελματικές σχολές επιδίωκαν τη δημιουργία εργοδηγών, ενώ η εκπαίδευση ειδικευμένων τεχνιτών και εργατών συνήθως παραμελείτο. Τέταρτον, ότι ο κόπος των μαθητών των επαγγελματικών σχολών ήταν υπέρμετρος διότι μετά από την ημερήσια εξαντλητική τους εργασία έπρεπε να διαθέσουν τρεις επιπλέον ώρες για τη νυχτερινή τους εκπαίδευση. Πέμπτο, ότι το διδακτικό προσωπικό που αποτελούνταν από καθηγητές της μέσης εκπαίδευσης και του Πολυτεχνείου καθώς και από εν ενεργεία και απόστρατους αξιωματικούς, αλλά ο αριθμός του ήταν ανεπαρκής.²⁰⁹ Έκτον, ότι μολονότι τα μηνιαία δίδακτρα των μαθητών κυμαίνονται μεταξύ 60-80.000 δρχ. εν τούτοις για πολλούς εξ αυτών ήταν δυσβάσταχτα.²¹⁰ Έβδομο, η έκθεση της αποστολής υπογράμμισε την πλήρη ανυπαρξία στατιστικών στοιχείων σχετικά με την επαγγελματική εκπαίδευση στην Ελλάδα, την έλλειψη επιλογής κατά την εισαγωγή των μαθητών και την αδυναμία των τελευταίων να παρακολουθήσουν τη διδασκαλία λόγω του μεγάλου συνωστισμού, για παράδειγμα 700 περίπου μαθητές φοιτούσαν κατά μέσο όρο σε κάθε επαγγελματική Σχολή Αθηνών και Πειραιώς. Τέλος, η έκθεση παρατηρούσε πως η πλειοψηφία των παιδιών εγκατέλειπε πολύ νωρίς το Δημοτικό Σχολείο και πριν φτάσει σε ηλικία επαγγελματικού προσανατολισμού, ο οποίος ούτως ή άλλως απουσίαζε στην Ελλάδα μιας και δεν υπήρχε ούτε πρόγραμμα καθοδήγησης ούτε ειδικό συμβουλευτικό προσωπικό. Η αποστολή του Διεθνούς γραφείου εργασίας υποδείκνυε στην έκθεση κατόπιν των ανωτέρω διαπιστώσεων σειρά οργανωτικών μέτρων για το συντονισμό της επαγγελματικής εκπαίδευσης και τις αρτιότερες κατά το δυνατόν εκπλήρωση της αποστολής της.

Βάση των παραπάνω ο Φωκάς κατέληγε στο θλιβερό συμπέρασμα πως το χάσμα των δυσλειτουργιών της επαγγελματικής εκπαίδευσης που παρουσιαζόταν στην Ελλάδα της εποχής ήταν τεράστιο και πως στόχος θα έπρεπε να ήταν να μειωθεί σημαντικά. Για το σκοπό αυτό το ΙΚΥ αποφάσισε να στραφεί προς δύο κατευθύνσεις, α) στην προκήρυξη ειδικοτήτων για τεχνική εκπαίδευση στο εξωτερικό -στο πλαίσιο του Προγράμματος Εξωτερικού- ώστε να βελτιωθούν τεχνικά και να ενημερωθούν για τον τρόπο οργάνωσης και λειτουργίας των ξένων επαγγελματικών σχολών ώστε επανερχόμενοι να χρησιμοποιηθούν ως διοικητικά και συμβουλευτικά στελέχη της τεχνικής εκπαίδευσης, β) στην οικονομική ενίσχυση των φτωχότερων αλλά αριστεύσαντων μαθητών των κατώτερων επαγγελματικών σχολών με την προκήρυξη θέσεων για το Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.

Για την πραγματοποίηση του πρώτου σκοπού προκηρύχθηκε τον Οκτώβριο του 1952 διαγωνισμός με υποτροφίες εξωτερικού για δύο μηχανολόγους ηλεκτρολόγους και τέσσερις πτυχιούχους προερχόμενους είτε από το Πολυτεχνείο ή είτε από τη φυσικομαθηματική σχολή του πανεπιστημίου. Το αποτέλεσμα ήταν απογοητευτικό δεν προσήλθε ουδείς υποψήφιος. Που άραγε να οφειλόταν η καταπληκτική αυτή η απροθυμία; Στην έλλειψη

²⁰⁹ Ένας δάσκαλος αντιστοιχούσε σε 60 και άνω μαθητές με αποτέλεσμα η εκπαιδευτική διαδικασία των τεχνικών μαθημάτων να παρουσιάζει μεγάλη στέρση. Πέραν όμως της αριθμητικής ανεπάρκειας και η παιδαγωγική κατάρτιση του διδακτικού προσωπικού, και η εξεύρεση απολύτως εξειδικευμένων δασκάλων ήταν δυσχερής, λαμβάνοντας υπόψη τα φτωχά οικονομικά μέσα των σχολών.

²¹⁰ Το 1/5 περίπου των μαθητών αποχωρούσε κάθε έτος μη μπορώντας να καταβάλει τα δίδακτρα. Γενικά η δυσχερής οικονομική κατάσταση των μαθητών, υποχρέωνε τα παιδιά σε υποσιτισμό και οι κακές κτηριακές συνθήκες δεν σε διασφάλιζε τη δημιουργία υγιεινών συνθηκών για την υγεία των εργαζομένων παιδιών τα οποία με την πρόσθετη νυχτερινή τους εκπαίδευση οδηγούνταν στην υπερκόπωση.

επαρκούς δημοσιότητας της προκήρυξης; Στην πενιχρή οικονομική δυνατότητα της θέσης που θα καταλάβαιναν οι επανερχόμενοι; Ίσως και στα δύο. Ο Φωκάς εκτίμησε και έναν τρίτο λόγο: πως ενδεχομένως οι απόφοιτοι των ανώτερων σχολών θεωρούσαν υποτιμητικό για τους ίδιους να αφιερωθούν στη μέση και στοιχειώδη επαγγελματική εκπαίδευση. Στον επόμενο διαγωνισμό της 6ης Μαρτίου 1953, επαναλαμβάνεται η προκήρυξη ειδικοτήτων για τους πτυχιούχους ανώτερων σχολών με σκοπό την μετεκπαίδευσή τους σε διοικητικά και λειτουργικά θέματα των τεχνικών επαγγελματικών σχολών, και στον διαγωνισμό προσήλθαν τέσσερις και πέτυχαν και οι τέσσερις, αλλά ουδείς προκρίθηκε γιατί κόπηκαν στην εξέταση της γλώσσας. Προφανώς η γλωσσομάθεια αποδεικνυόταν ότι ήταν ένας επιπλέον φραγμός για την μετεκπαίδευσή του στο εξωτερικό. Στον τρίτο διαγωνισμό για αποφοίτους μέσης τεχνικής εκπαίδευσης προσήλθαν έξι πέτυχαν όλοι και δύο εξ αυτών τελικά προκρίθηκαν και στάλθηκαν στην Αγγλία.

Προς εκπλήρωση του δεύτερου σκοπού του ΙΚΥ, δηλαδή αυτόν της παροχής υποτροφιών εσωτερικού προβλέφθηκε στα προγράμματα του 1952-53 και 1953-54 η παροχή οικονομικής ενίσχυσης σε 60 άπορους και αριστεύσαντες μαθητές των σοβαρότερων επαγγελματικών σχολών.²¹¹ Σύμφωνα με τον Φωκά η προσέλευση των υποψηφίων δεν κρίθηκε ικανοποιητική, ούτε οι παρεχόμενες οικονομικές ενισχύσεις στους μαθητές των επαγγελματικών σχολών ήταν επαρκείς.²¹² Οι τελευταίες έπρεπε ασφαλώς να πολλαπλασιαστούν, αλλά αυτό προσέκρουε ούτως ή άλλως στο έτερο ζήτημα που είχε να αντιμετωπίσει το Ίδρυμα και δεν ήταν άλλο από τις οικονομικές συνθήκες με τις οποίες αντιπάλευε ένεκα της οικονομικής κρίσης. Ωστόσο, ήταν σαφές πως το θερμό ενδιαφέρον του Ιδρύματος για το θέμα της επαγγελματικής εκπαίδευσης δεν θα έλειπε.

Κοινή πρέπει να γίνη η συνείδησις της κυρίας και ουσιώδους σημασίας της επαγγελματικής εκπαιδύσεως. Αυτή θ' αποτελέση την βάση κοινωνικής προόδου του τόπου και θα τον βοηθήση εις την σταθεράν του άνοδον. Χάριν του μεγάλου σκοπού δεν θα επιτελεί υπερβολή μία αληθινή εθνική σταυροφορία.

*Αντιναύαρχος Δημήτρης Γ. Φωκάς, Αντιπρόεδρος του ΙΚΥ.*²¹³

2.5 Δ' Πρόγραμμα: «τα πρώτα βήματα μιας εθνικής προσπάθειας»

Το 1954, η ελληνική πολιτική σκηνή της χώρας βρίσκεται ξανά σε αναβρασμό λόγω της παραίτησης του πανίσχυρου Μαρκεζίνη τον Απρίλιο του 1954 από το Υπουργείο Συντονισμού μετά από την διάρρηξη των σχέσεων του με τον Παπάγο για οικονομικά ζητήματα και προσωπικών φιλοδοξιών.²¹⁴ Ο Μαρκεζίνης συμμετείχε στην εφαρμογή της υποτίμησης της δραχμής διαδραματίζοντας καθοριστικό ρόλο στην υιοθέτηση της νέας οικονομικής πολιτικής, η οποία αποσκοπούσε στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών εξαγωγών και στην αντιμετώπιση των προβλημάτων του ισοζυγίου πληρωμών της χώρας. Επομένως η παραίτησή του από την κυβέρνηση και αργότερα η αποχώρησή του απ' το κόμμα σε συνδυασμό με τις εντάσεις με την τουρκική στο Κυπριακό διεύρυνε τις πολιτικές ενδοκυβερνητικές συγκρούσεις και αποτέλεσε καταλύτης για την

²¹¹ Από τη λίστα των σχολών αποκλείστηκαν όσες είχαν επιχειρησιακό χαρακτήρα.

²¹² Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Γ' Επετηρίς 1953*, σ. 21.

²¹³ Στο ίδιο.

²¹⁴ Σύμφωνα με τον εκδοχή του ίδιου, η παραίτηση ήταν αποτέλεσμα της σύγκρουσης με τον Παπάγο όταν υποστήριξε την ανάπτυξη οικονομικών σχέσεων με την Ρωσία, μετά την άρνηση της αμερικανικής πλευράς να αυξηθεί η οικονομική βοήθεια. Ωστόσο, η παραίτηση και αργότερα η αποχώρηση από το κόμμα είχε να κάνει περισσότερο με τις πολιτικές φιλοδοξίες του ίδιου για τον έλεγχο της εξουσίας, η οποία εμφανίστηκε σε διάφορα θέματα όπως για παράδειγμα η αντιμετώπιση του Κυπριακού και οι οικονομικές διακρατικές συμφωνίες. Ριζάς, *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, σ. 133–136.

Παρόλα αυτά, η εξέλιξη των προγραμμάτων συνέχισε αδιατάρακτα με την προκήρυξη του Δ' Προγράμματος Εσωτερικού και Εξωτερικού. Επίσης, είναι πολύ σημαντικό να σημειωθεί το γεγονός ότι επειδή ο προϋπολογισμός είχε ήδη εγκριθεί πριν από αυτή την υποτίμηση της δραχμής, κρίθηκε σκόπιμο τα ποσά στον προϋπολογισμό να εκφραστούν στις δραχμές με την παλιά ισοτιμία. Κατά τα άλλα, η αύξηση των υποτρόφων εξακολούθησε, πράγμα που συνέβη στην προσθήκη των πρωτοετών και στους παλαιότερους υποτρόφους των οποίων δεν είχε ολοκληρωθεί ο κύκλος σπουδών, επομένως η χρονιά εξελίχθηκε ομαλά και πέραν της αντικατάστασης του Κ. Γουναράκη από τον Αλέξανδρο Καλίνσκη²¹⁵ στο Διοικητικό Συμβούλιο, δεν σημειώθηκε κάποια σημαντική αλλαγή.

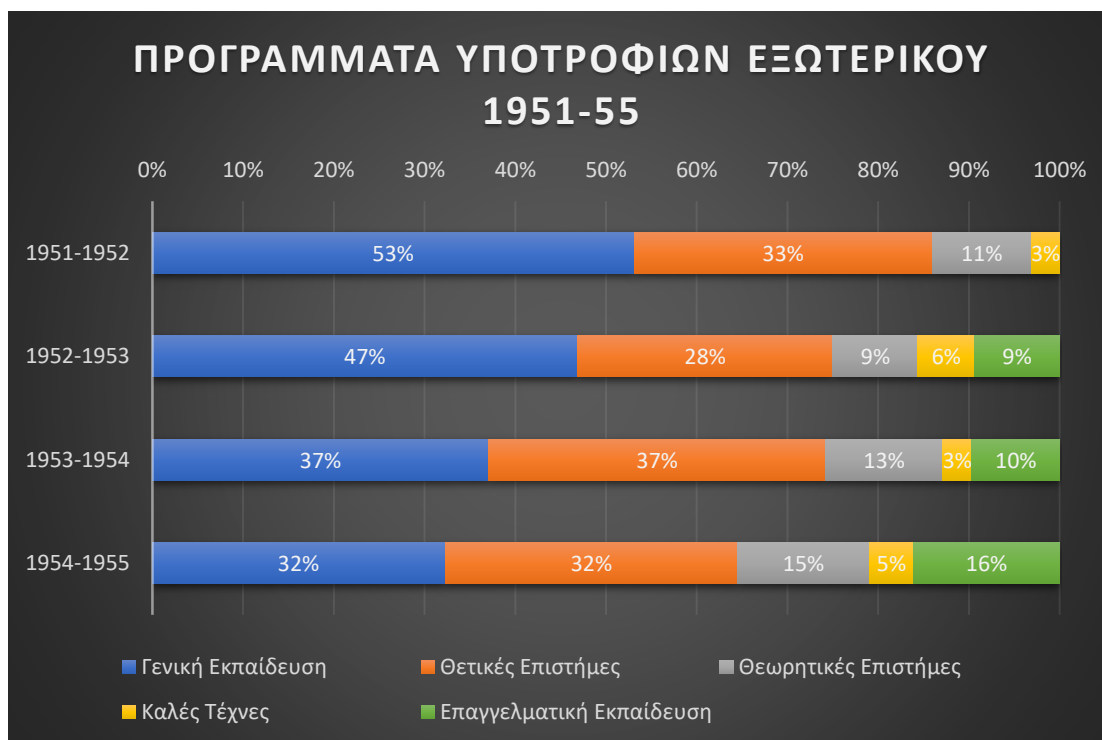
Όπως τόνιζε και ο νέος πρόεδρος του Ιδρύματος Γεωργακόπουλος στο πρώτο προλογικό σημείωμα που υπέγραφε στην επετηρίδα, το κλείσιμο των πρώτων τεσσάρων ετών αποτελούσαν «τα πρώτα βήματα μιας εθνικής προσπάθειας». Αυτό που συνιστούσε την εθνική προσπάθεια χωριζόταν σε δύο κατευθύνσεις. Πρώτα, αφορούσε την ενίσχυση των νέων επιστημόνων που φοιτούσαν στις ελληνικές Ανώτατες Σχολές, στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, στην Ακαδημία Γυμναστικής και στις Μέσες Τεχνικές Σχολές και οι οποίοι αδυνατούσαν ή δυσκολεύονταν οικονομικά ώστε να περατώσουν τις σπουδές τους, «*αλλά διαθετότων ικανότητας, ήθος ανώτερον και φιλοπονίας.*»²¹⁶

Μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1954, στις παραπάνω σχολές σπούδαζαν ή φοιτούσαν 597 άτομα με υποτροφίες του Ιδρύματος. Επίσης, μέχρι την ίδια ημερομηνία 142 νέοι επιστήμονες που είχαν επιτύχει στους διαγωνισμούς που είχαν προκηρυχθεί είχαν μεταβεί στη Δυτική Ευρώπη και στις Ηνωμένες Πολιτείες της Αμερικής για μεταπτυχιακές σπουδές. Στους παραπάνω αριθμούς θα πρέπει να προστεθούν 107 υποψήφιοι προκριθέντες προς μετεκπαίδευση στο εξωτερικό και μη αναχωρήσαντες μέχρι την παραπάνω ημερομηνία που περίμεναν την εγγραφή τους σε κάποιο Ίδρυμα του εξωτερικού καθώς και 305 φοιτητές προβλεπόμενοι για το πρόγραμμα Εσωτερικού 1954-55.

Η δεύτερη κεντρική κατεύθυνση αφορούσε τις μετεκπαιδύσεις των δασκάλων και καθηγητών της στοιχειώδους και της μέσης εκπαίδευσης, μέσω των προγραμμάτων Εξωτερικού. Από την ανάλυση των αριθμών θέσεων που προκηρύχθηκαν για το πρόγραμμα Εξωτερικού στο διάστημα 1951-1955, προκύπτει ότι από όλες τις ειδικότητες, σε αυτή που δόθηκε μεγαλύτερη προτεραιότητα από άποψη αριθμού θέσεων ήταν των εκπαιδευτικών λειτουργιών. Σύμφωνα με την ανάλυση των στοιχείων που δημοσιεύονται στους πίνακες των προγραμμάτων, το 42% των υποτροφιών Εξωτερικού κατά μέσο όρο προορίστηκαν για τη Γενική Εκπαίδευση.

²¹⁵ Ο Καλίνσκη ήταν διδάκτορας πολιτικός μηχανικός του ΕΜΠ και υπό την επίβλεψη του Καρακασώνη, ο οποίος σε προηγούμενη επετηρίδα είχε υπογράψει άρθρο για την ανάγκη δημιουργίας προγράμματος μεταπτυχιακών υποτροφιών στην Ελλάδα.

²¹⁶ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Δ' Επετηρίς 1954*, Αθήνα 1955, σ. 11.

Διάγραμμα 1. Συγκριτικός πίνακας των Προγραμμάτων Εξωτερικού (1951-55)

Το μερίδιο των ειδικοτήτων για την Γενική Εκπαίδευση ελαττωνόταν μέσα στα πρώτα τέσσερα χρόνια, ωστόσο αυτό συνέβαινε λόγω της αύξησης στις θεωρητικές επιστήμες και στην επαγγελματική εκπαίδευση και όχι για την ενίσχυση των θετικών επιστημών. Στον παρακάτω Πίνακα 1 παρατίθενται αναλυτικά οι ειδικότητες της Γενικής Εκπαίδευσης για το χρονικό διάστημα 1951-1955. Παρατηρούμε πως την πλειοψηφία των θέσεων καταλαμβάνουν αυτές που προορίζονται για τα Παιδαγωγικά και πιο συγκεκριμένα για τους επιθεωρητές στοιχειώδους εκπαίδευσης. Αν και για τη Σλαβολογία είχε γίνει αρκετός λόγος από τον Δημαρά σε προηγούμενη συνεδρίαση, οι θέσεις που είχαν προκηρυχθεί μέσα σε αυτά τα τέσσερα χρόνια ήταν μόνα 2 στις 107 της Γενικής Εκπαίδευσης.

Αυτό θεωρήθηκε μία εξαιρετική επιτυχία των πρώτων προγραμμάτων υποτροφιών διότι απέβλεπαν στην εξασφάλιση της ανώτερης μόρφωσης των δημοδιδασκάλων και των καθηγητών της μέσης εκπαίδευσης «ήτοι των οργάνων δι' ων επιτυγχάνεται η εγκύκλιος μόρφωσις της νεολαίας, βάσις και προϋπόθεσις απαραίτητος διά τας επιτυχείς περαιτέρω σπουδάς της».²¹⁷ Το έργο του ιδρύματος ενέπνεε μια αισιοδοξία μιας και οι «ευγενείς» σκοποί θα επιβραβεύονταν κάποια στιγμή.

*«αφενός μεν η παροχής ευκαιριών για τις σπουδές και την πρόοδο των νέων στερούμενων ίδιων μέσων αλλά διαθέτοντων ικανοτήτων, ήθος ανώτερω και φιλοπονίαν, και αφετέρου η ενίσχυσις του μορφωτικού δυναμικού της χώρας δι' εκλεκτών και καταρτισμένων επιστημόνων, ικανοποιούνταν επιτυχώς. Χάρις εις τας υποτροφίας ταύτας η ανέλιξις των επιστημόνων δεν εξαρτάται πλέον εκ της οικονομικής επάρκειας αυτών».*²¹⁸

²¹⁷ Στο ίδιο, σ. 9.

²¹⁸ Στο ίδιο, σ. 11.

Πίνακας 1. Σύνοψη του αριθμού των θέσεων των ειδικοτήτων των Α'-Δ' Προγραμμάτων Εξωτερικού.

ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΩΝ ΓΕΝΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ (1951-55)	
ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ	ΘΕΣΕΙΣ
Ανθρωπογεωγραφία	2
Αρχαία Ιστορία	2
Αρχαιολογία	3
Βυζαντολογία	3
Εκκλησιαστική Κοινωνική Πρόνοια	2
Ιστορία Νεωτέρων Χρόνων	2
Κλασική Φιλολογία	6
Νηπιαγωγεία	6
Παιδαγωγικά - Επιθεωρητές Στοιχειώδους Εκπαίδευσης-Δημοδιδάσκαλοι	31
Παιδαγωγικά - Θεολόγοι	6
Παιδαγωγικά - Μαθηματικοί	6
Παιδαγωγικά - Φιλολόγοι	22
Παιδαγωγικά - Φυσικοί	7
Σλαβολογία	2
Σωματική Αγωγή	4
Φιλοσοφία	3
ΣΥΝΟΛΟ	107

Για την επιβεβαίωση των προσδοκιών του ΙΚΥ ως προς τις επιδόσεις και την επιμέλεια των υποτρόφων Εξωτερικού, ο πρόεδρος του Ιδρύματος επισκέφτηκε το Πανεπιστήμιο της Γενεύης στα τέλη του 1953. Στο προλογικό σημείωμα της Δ' Επετηρίδα αφιερώνει σχεδόν το ένα τρίτο του κειμένου στην επίσκεψη εκείνη, χαρακτηριστική της σημασία που απέδιδε το Ίδρυμα στην δεύτερη κεντρική κατεύθυνση, δηλαδή αυτή της μετεκπαίδευσης των εκπαιδευτικών λειτουργιών σε χώρες του εξωτερικού:

Οι κ.κ. Καθηγηταί των μου ωμίλησαν μετά ιδιαιτέρας ικανοποιήσεως διά την επιμέλειαν και την φιλοπονίας των υποτρόφων του ΙΚΥ, οίτινες, λόγω της πείρας ην απέκτησαν εκ της επί αρκετά έτη προϋπηρεσίας των ως διδασκάλων, δύνανται να εμβαθύνουν εις τα διδασκόμενα, να τα μελετούν συγκριτικώς και να συνειδητοποιούν τα πορίσματα της παιδαγωγικής Επιστήμης, ην θα εφαρμόσουν και θα διδάξουν επιτυχώς.²¹⁹

Ωστόσο, η κοινή διαπίστωση της διοίκησης του ΙΚΥ κατά την πρώτη τετραετία ήταν το γεγονός πως ανάμεσα στα διάφορα προβλήματα το βασικότερο παρέμενε η χαμηλή συμμετοχή των υποψηφίων στα προγράμματα.²²⁰

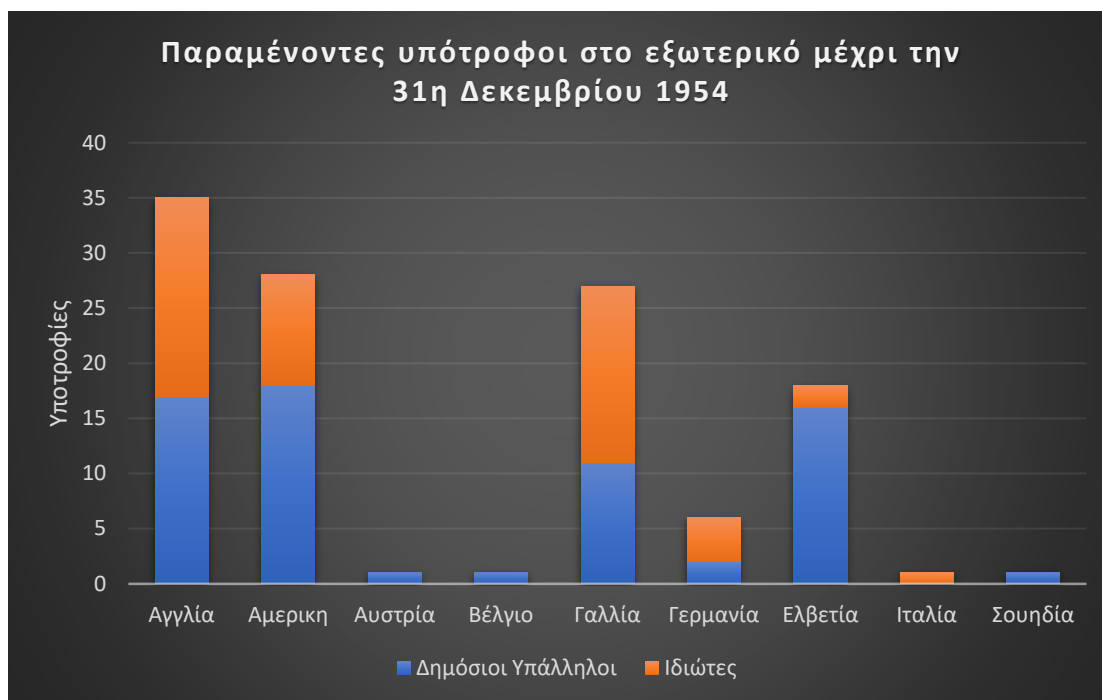
Το πρόβλημα της χαμηλής ζήτησης

Μέχρι το τέλος του 1954, στο εξωτερικό είχαν μεταβεί και παρέμεναν 118 άτομα, εκ των οποίων 67 δημόσιοι υπάλληλοι και 51 ιδιώτες. Σχεδόν οι μισοί εκ των υποτρόφων, για τις μεταπτυχιακές τους σπουδές είχαν επιλέξει κάποιο αγγλοσαξωνικό πανεπιστήμιο είτε στην Αγγλία, είτε στις ΗΠΑ (συνολικά 63 υπότροφοι, δηλαδή το 53%), με τις γυναίκες να αποτελούν το 13% των υποτρόφων. Αν και παρατηρούμε πως σε σχέση με την προηγούμενη

²¹⁹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Ε' Επετηρίς 1955*, Αθήνα 1956, σ. 10.

²²⁰ Για το σύνολο των 256 θέσεων που προκηρύχθηκαν, οι υποψήφιοι που υπέβαλλαν τις αιτήσεις τους ήταν 526 εκ των οποίων συμμετείχαν οι 505, δηλαδή για μια θέση διαγωνίζονταν 2 υποψήφιοι.

χρονιά η Γερμανία είχε αρχίσει να συγκεντρώνει το ενδιαφέρον των υποψηφίων αρκετά δυναμικά, η “soft power” που ασκούσαν οι αγγλοσάξωνες στη χώρα ήταν ακόμα αρκετά ισχυρή, με τις ΗΠΑ και την Αγγλία να συγκεντρώνουν το 53% των υποτρόφων. Πιθανότητα, το κυριότερο κριτήριο για την επιλογή της χώρας ήταν η γλώσσα, μιας και η γλωσσική επάρκεια κρινόταν με εξετάσεις, άρα δύσκολα κάποιος υποψήφιος θα ριψοκινδύνευε την επιτυχία με το να διεκδικήσει τον καλύτερο δυνατό βαθμό που θα τον ανέβαζε και στην τελική κατάταξη.

Διάγραμμα 2. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού και ιδιότητα των παραμενοντών στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1954.

Πίνακας 2. Ο αριθμός των παραμενοντών στο εξωτερικό υποτρόφων έως την 31/12/1954.

ΥΠΟΤΡΟΦΟΙ ΠΑΡΑΜΕΝΟΝΤΕΣ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ ΕΩΣ ΤΗΝ 31/12/1954			
ΧΩΡΑ	Δημόσιοι Υπάλληλοι	Ιδιώτες	ΑΘΡΟΙΣΜΑ
Αγγλία	17	18	35
Αμερική	18	10	28
Αυστρία	1	0	1
Βέλγιο	1	0	1
Γαλλία	11	16	27
Γερμανία	2	4	6
Ελβετία	16	2	18
Ιταλία	0	1	1
Σουηδία	1	0	1
ΣΥΝΟΛΟ	67	51	118

Αν και το ΙΚΥ βρισκόταν ήδη στα πρώτα βήματά της λειτουργίας τους, η αισιοδοξία που εκφράζεται στο προλογικό κείμενο από τον πρόεδρο είναι χαρακτηριστική. Όπως καταληκτικά σημείωνε ο πρόεδρος Κ. Γεωργακόπουλος λίγο παρακάτω, «η πατρίς διά του ΙΚΥ προωθεί τους ικανούς και εκ των οικονομικών αδυνάτων και δημοκρατικοποιεί ούτω την

Παιδείαν, εξασφαλίζουσα υπέρ εαυτής τας πνευματικά υπηρεσίας και επιτεύξεις των ικανότερων τέκνων της.»²²¹

Για την επίτευξη των παραπάνω διακηρυγμένων στόχων, απαραίτητη προϋπόθεση ήταν η μεγάλη και αδιάκοπη προσπάθειά του Ιδρύματος για την αύξηση του αριθμού των υποτρόφων. Αν και το Πρόγραμμα Εσωτερικού αποσκοπούσε στην ενίσχυση των νέων επιστημόνων που φοιτούσαν στις ελληνικές Ανώτατες και Ανώτερες Σχολές, όπως έχουμε ήδη δει το πρόγραμμα εκείνο το οποίο φιλοδοξούσε να αποτελέσει σταθμό ώστε -όπως ανέφερε εμβληματικά ο Δελμούζος- «να μπορέσωμε να ανανεώσωμε πραγματικά την ηγέτιδα τάξιν»,²²² ήταν το πρόγραμμα υποτροφιών εξωτερικού. Η προσπάθεια για την αύξηση των ενδιαφερόμενων, άρα και των υποψηφίων για το συγκεκριμένο πρόγραμμα στηριζόταν στην όσο το δυνατόν ευρύτερη δημοσιότητα των προκηρύξεων και του γενικού έργου του Ιδρύματος. Προς απογοήτευση όμως των διοικούντων αυτό δεν είχε φέρει ακόμα καρπούς και εξακολουθούσε να κρίνονται ανεπαρκείς για την υπηρεσία.²²³ Η εκτίμηση ήταν ότι η απόδοση των έργων θα πολλαπλασιάζονταν όταν τα πρόσωπα (εξεταστικών επιτροπών, παλιοί υπότροφοι ή πρόσωπα που ανήκουν στη κοινότητα του ΙΚΥ) μεριμνούσαν ώστε να γίνονται γνωστά ολοένα και περισσότερο τα επιτεύγματά τους.

Η προσπάθεια αυτή αποτυπώνεται στη λεπτομερή και ονομαστική καταγραφή των επιτυχόντων στις σελίδες των επετηρίδων, αποτύπωση η οποία ενίσχυε την εικόνα ενός θεσμού «αρίστων». Είναι επίσης χαρακτηριστικό ότι στις σελίδες της Επετηρίδας αποδελτιώνονται όχι μόνο οι επιτυχόντες/ουσες αλλά και η πορεία των σπουδών αυτών, αν επέστρεψαν, πότε συνέβη αυτό, ποιες χώρες επέλεξαν κλπ. (βλ. Εικόνα 5 και Εικόνα 6). Όσον αφορά του κανονισμούς και τα έντυπα, η πλέον ουσιαστική αλλαγή αφορούσε το νέο τύπο Δηλώσεων Οικονομικής Καταστάσεως για τις υποτροφίες Εξωτερικού. Το σύστημα αυτό είχε καθιερωθεί το 1953 και εξακολουθούσε να ισχύει, ωστόσο αναθεωρήθηκε ώστε να αναπαριστά ακριβέστερα την οικονομική κατάσταση των υποψηφίων.

²²¹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Δ' Επετηρίς 1954*, σ. 11.

²²² Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Πρακτικά ΔΣ (1951-1961)*, σ. 22.

²²³ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Γ' Επετηρίς 1953*, σ. 65.

Π Ι Ν Α Κ Σ

Υποτροφία Ξεωτερικού
Υπότροφοι αναχωρήσαντες μέχρι 31-XII-1954

α/α	Όνοματεπώνυμον	Πρόγρ.	Ημερομην. αναχωρήσεως	Ειδικότης	Σχολή εις ἣν φοιτᾷ
88	Πετρούτσου Μαρία	B	7-I-54	Παιδαγωγικά	Université de Genève (Ἑλβετία)
89	Παρθενιάδης Ἐμμαν.	Γ	12-I-54	Γεωργ. Ὑδραυλική	University of California Berkeley (Ἀμερική)
90	Παπακυριακόπουλος Βασ.	B	15-I-54	Οἰνολογία	California University Davis (Ἀμερική)
91	Παπαλάμπρου Χρῖστος	A	25 I-54	Παιδαγωγικά	Columbia University, N York (Ἀμερική)
92	Θεοδοσίου Ἀλέξανδρος	Γ	25-I-54	Φυσικὴ Πειραματικὴ	University of Oxford (Ἀγγλία)
93	Χριστόπουλος Δημήτριος	A	2-II-54	Γυμναστική	Kungliga Gymnastica Centralinstitutet, Stockholm (Σουηδία)
94	Φωκᾶς Γεώργιος	Γ	19-III-54	Φαρμακογνωσία	Universität Bern, Pharmazeutisches Institut (Ἑλβετία)
95	Γεωργίου Ἡλίας	Γ	22-III-54	Παιδαγωγικά	Université de Paris (Γαλλία)
96	Λελάκης Παναγιώτης	Γ	22-III-54	Ἀμπελοργία	École Nationale d'Agriculture, Montpellier (Γαλλία)
97	Βογιατζῆς Χάρης	B	28-IV-54	Διακοσμητική	École des Beaux Arts, Paris (Γαλλία)
98	Μοῦστος Νικόλαος	B	8-V-54	Παιδαγωγικά	Université de Genève (Ἑλβετία)
99	Κιτσαρᾶς Ἰωάννης	B	11-V-54	Παιδαγωγικά	Zürich Universität (Ἑλβετία)
100	Παναγόπουλος Δανιὴλ	Γ	14-V-54	Κατασκευὴ Ψηφιδωτῶν	École des Beaux Arts, Paris (Γαλλία)
101	Τριπολιτσιώτης Παναγ.	Γ	20-V-54	Κοινωνικὴ Ἀσφάλις	Universität Köln (Γερμανία)
102	Εὐδης Γεώργιος	B	8-VI-54	Παιδαγωγικά	Wayne University, Detroit, Mich. (Ἀμερική)
103	Μιχαλάκης Κωνσταντ.	B	14-VI-54	Παιδαγωγικά	Columbia University, Teachers College, N. York (Ἀμερική)

Εικόνα 5. Πίνακας αναχωρήσαντων Εξωτερικού με πληροφορίες για την ειδικότητα και τη σχολή (χώρα).

Π Ι Ν Α Κ Ε 1 2

Υποτροφία ι Ύξωτερικοϋ
 Ύπότροφοι επιστρέψαντες μέχρι 31-ΧΙΙ-1954

α/α	Όνοματεπώνυμον	α/α ἀναχώρη- σεως	Ε ι δ ι κ ε υ σ ι ς
3	Εϋθυμίου Νικόλαος	21	Γεωργική Ύδραυλική
4	Παπαχαράλαμπος Νικ.	33	Παθολογική Ύνατομία
5	Στεριώτης Πέτρος	76	Οικονομικά Μαθηματικά
6	Σταύρου Ύγγελος	17	Φυσικαί Ύπιστήμαι
7	Ράλλης Σπυρίδων	22	Παιδαγωγικά
8	Ζέρβας Νικόλαος	2	Ζωοτεχνία
9	Κόμη Μαρία	52	Ύρχαιολογία
10	Δρουλίσος Νικόλαος	1	Ζωοτεχνία
11	Κόρτζας Κωνσταντίνος	14	Φυτοπαθολογία
12	Δάβη Ύλευθερία	5	Φυσικαί Ύπιστήμαι
13	Ύλτηγός Ύωάννης	15	Κοινωνιολογία
14	Κορωνιός Γεώργιος	7	Ύπάλληλος Γ.Δ.Δ.Α.
15	Λούσης Κωνσταντίνος	8	Όργάνωσις Ύπιχειρήσεων
16	Δρανᾶς Δημοσθένης	73	Ύπαγγ. Ύκπαιδ.-Διδασκαλία εἰς τεχνικήν Ύπαγγελμ. Σχολήν
17	Μυρογιάννης Ύλέξανδρ.	75	Ύπαγγελμ. Ύκπαιδ.-Διδασκαλία εἰς τεχνικήν Ύπαγγ. Σχολήν
18	Θωμόπουλος Χρῆστος	37	Γεωργικαί Βιομηχανίαι
19	Βλαχόπουλος Ύλέξανδρ.	82	Δημόσιον Δίκαιον
20	Δημακόπουλος Γεώργιος	23	Ύπάλληλος Γ.Δ.Δ.Α.
21	Σταυροπόδης Ύάκωβος	27	Φυσικαί Ύπιστήμαι
22	Τομπρόπουλος Ύήλιος	28	Ζωοτεχνία
23	Θεοδωράκης Γεράσιμος	6	Στατιστική

Εικόνα 6. Πίνακας επιστρέψαντων Εξωτερικού με πληροφορίες για την ειδικότητα.

Στη συνεδρίαση της 26^{ης} Φεβρουαρίου του 1954, ο Γενικός Διευθυντής ανακοίνωσε ότι εντός του τρέχοντος έτους οι υπηρεσίες του Ιδρύματος προκειμένου να θεμελιώσουν το Πρόγραμμα Υποτροφιών Εξωτερικού πάνω στα αιτήματα του επιστημονικού κοινού και των αρμόδιων διοικητικών οργάνων προέβησαν σε έρευνα απευθυνόμενες τόσο σε ιδιώτες, όσο και σε υπηρεσίες και οργανισμούς. Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας που διενεργήθηκε μέσω των εντύπων εκδήλωσης ενδιαφέροντος (βλ. Εικόνα 20 στο

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ) δεν ήταν πλούσια: ελήφθησαν λίγες εκατοντάδες απαντήσεις, εκ των οποίων το σύνολο ήταν σχεδόν από ιδιώτες. Η ίδια εντύπωση γεννήθηκε και από τις αιτήσεις των ενδιαφερόμενων για τους διαγωνισμούς που είχαν προκηρυχθεί. Η δημοσιότητα από τον Τύπο είχε κριθεί ως ικανοποιητική, αλλά το πρόβλημα ήταν ότι σε κάποιες περιπτώσεις παρουσιαζόταν απροθυμία από την πλευρά των υποψηφίων για ειδικότητες οι οποίες αν και κρίνονταν σημαντικές ως προς το «εθνικό συμφέρον», η συμμετοχή ήταν μικρή:

Εις τινάς, σπανίας περιπτώσεις παρουσιάζεται απροθυμία υποψηφίων, ούτω πχ. προεκυρήχθησαν δύο θέσεις δια Σλαβολογίαν των οποίων όχι μόνον η εθνική σκοπιμότης είναι μέγιστη (εξυπηρέτησης εκτός της επιστήμης, του Υπουργείου Εξωτερικών, του Υπουργείου Τύπου, του ΓΕΕΔ) αλλά και η υλική διά του επιτυγχάνοντας ωφέλεια θα ήτο μεγάλη, παρά τούτω ουδείς προσήλθε να λάβη μέρος.²²⁴

Είναι χαρακτηριστική η διατύπωση για την απογοήτευση του Γενικού Διευθυντή ως προς την απροθυμία των υποψηφίων να αντιληφθούν την εθνική σκοπιμότητα της ειδικότητας της Σλαβολογίας «εκτός της επιστήμης». Μπορεί ο Δημαράς να ήταν πολύ ειλικρινής ως προς τις πολιτικές στοχεύσεις των προγραμμάτων που θα πρέπει να εξυπηρετούν τις εθνικές προτεραιότητες και τις σκοπιμότητες των υπουργείων, αλλά προφανώς για τους υποψηφίους τα κριτήρια θα ήταν διαφορετικά και πολυσήμαντα. Γιατί μπορεί να υπήρχε ένας διακηρυγμένος εθνικός σκοπός για την τεχνολογική ανάπτυξη της χώρας που άκουγε στο όνομα «εκβιομηχάνιση», αλλά η ιστορία έχει δείξει πως η απόσταση από την «μακέτα» στην υλοποίησή της είναι μεγάλη. Κι επίσης, να μην παραγνωρίζουμε το γεγονός πως τη δεκαετία του '50 η ιδέα περί υψηλού «εθνικού σκοπού» δεν ήταν μονοπώλιο των ολίγων, αλλά ήταν η έννοια γύρω από την οποία οργανώθηκε ολόκληρος ο δημόσιος διάλογος και που έδινε εγκυρότητα αλήθειας στις κατευθύνσεις του κράτους.²²⁵ Ήταν με άλλα λόγια λύση δια πάσαν νόσον. Έχει πάντως ενδιαφέρον πως ο Κ. Δημαράς, θέτει και ξεπερνά δεν φαίνεται να στέκεται στο επιστημονικό επιχείρημα, ούτε ότι προφασίζεται τη δήθεν ανάγκη για καινοτομία, τεκμήριο μιας δήθεν επιστημονικής προόδου. Οι μηχανισμοί που θα έφερναν μια ειδικότητα στο προσκήνιο ή όχι στο πλαίσιο των προγραμμάτων του ΙΚΥ, δεν είχε να κάνει με μια διαδικασία στην οποία ο νικητής θεωρείτο δεδομένος ή καθοριζόταν από τις επιστημονικές καινοτομίες που έφερε, αλλά είχε σχέση με το ιδεολογικό, οικονομικό και ευρύτερα κοινωνικό πλαίσιο εντός των οποίων εντασσόταν η συγκεκριμένη ειδικότητα με την Επιτροπή Κατανομών να αναλαμβάνει χρέη άτυπης διαιτησίας.²²⁶

²²⁴ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Πρακτικά ΔΣ (1951-1961)*, σ. 62.

²²⁵ Alexander Kazamias, «Antiquity as Cold War Propaganda: The Political Uses of the Classical Past in Post-Civil War Greece», στο: Dimitris Tziouvas (επιμ.), *Re-imagining the Past: Antiquity and Modern Greek Culture*, Oxford University Press 2014.

²²⁶ Στις Σπουδές Επιστήμης και Τεχνολογίας (ΣΤΕ) η διαδικασία διαμόρφωσης της ειδημοσύνης των επιστημόνων και των μηχανικών μέσω της ακαδημαϊκής εκπαίδευσης και της τεχνικής κατάρτισης επηρεάζεται από ευρύτερους κοινωνικούς, πολιτιστικούς και πολιτικούς παράγοντες. Για παράδειγμα, η άνοδος ορισμένων τεχνολογιών ή βιομηχανιών μπορεί να οδηγήσει σε αυξημένη ζήτηση για ειδημοσύνης σε συγκεκριμένους τομείς, και αυτό με τη σειρά του μπορεί να διαμορφώσει τον τρόπο με τον οποίο κατασκευάζεται και αποτιμάται η ειδημοσύνης στην κοινωνία. Επιπλέον, η διαιτησία θεωρείται επίσης μια κοινωνική διαδικασία που διαμορφώνεται από το ευρύτερο πολιτιστικό, πολιτικό και οικονομικό πλαίσιο. Σύμφωνα με τις ΣΤΕ, ο ρόλος της διαιτησίας δεν είναι μόνο η λήψη μιας τεχνικής απόφασης, αλλά η κατασκευή και νομιμοποίηση αξιώσεων για ειδημοσύνης και εξουσία. Με αυτή την έννοια, ο ρόλος της διαιτησίας στις ΣΤΕ είναι να φέρει στο επίκεντρο τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές διαστάσεις των διαφορών και να αναδείξει τους τρόπους με τους οποίους οι διαφορές δεν είναι απλώς τεχνικά ή νομικά ζητήματα, αλλά είναι επίσης βαθιά συνυφασμένες με ευρύτερες πολιτισμικές, ιστορικές και εξουσιαστικές σχέσεις. Βλ. Wiebe E. Bijker, Thomas Parke Hughes, και Trevor Pinch (επιμ.), *The Social construction of technological systems: new*

Για την επίλυση του παραπάνω προβλήματος, ο Διευθυντής προτείνει την περεταίρω δημοσιότητα των προκηρύξεων ώστε το επιστημονικό κοινό να είναι περισσότερο κατατοπισμένο:

Βεβαίως το θέμα τούτο θα επαναληφθεί εις προσεχή Προκήρυξιν με πρόβλεψιν εν συνεχεία προκηρύξεως αντιστοιχών θέσεων δια Τουρκολόγους και Ιταολόγους, το φαινόμενον όμως οφείλεται ασφαλώς εις έλλειψιν κατατοπήσεως του επιστημονικού κοινού, δηλ. εις ανεπάρκειαν περί την δημοσιότητα. Ο Γενικός Διευθυντής προσωπικώς γράφει άρθρα, δίδει συνεντεύξεις, ομιλεί εις το ραδιόφωνο.²²⁷

Στην άποψη αυτή επί του θέματος της δημοσιότητας συνηγόρησε κι το μέλος του ΔΣ, Πέτρος Χάρης, ο οποίος εξέφρασε τη γνώμη πως θα ήταν δυνατό τα μέλη να παρακολουθούν «εκ του σύνεγγυς την δράσιν του Ιδρύματος να συντελέσουν εις την δημοσιότητα».²²⁸ Το έργο αυτό άλλωστε καθίσταται ευκολότερο χάρις στα παρεχόμενα στοιχεία περί του ποιού των υποτρόφων Εξωτερικού. Η γνώμη αυτή βρήκε σύμφωνη την ολομέλεια του Ιδρύματος.

Το πρόγραμμα του 1954-55, σε γενικές γραμμές δεν παρουσίαζε αξιομνημόνευτες αλλαγές. Ας σημειωθεί πάντως ότι συνεχίστηκε η αύξηση του αριθμού των διαθέσιμων υποτροφιών στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, μέσω του οποίου θα εξασφαλιζόταν με μεγαλύτερη συνέπεια η κάλυψη των θέσεων κάθε Ακαδημίας ξεχωριστά με τον αντίστοιχο αριθμό υποτρόφων, δεδομένου του ενδιαφέροντος που επεδείκνυε απ' την αρχή το Ίδρυμα για το διδασκαλικό αυτό κλάδο.

Παράλληλα, το Ίδρυμα αποφάσισε την αύξηση τον αριθμό των παρεχόμενων ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης από 60 υποτροφίες που ήταν τις δύο προηγούμενες χρονιές (1952-54) για κάθε χρόνο ξεχωριστά, σε 68. Η μικρή αυτή αύξηση κατά 13% ήταν ενδεικτική της δυναμικής του Προγράμματος μετά από τις εισηγήσεις του αντιπροέδρου Δ. Φωκά και του Ξ. Ζολώτα. Ωστόσο, και σε αυτό το Πρόγραμμα ο αριθμός των θέσεων που προκηρύσσονταν δεν καλυπτόταν από τους υποψήφιους, με τέτοιο τρόπο ώστε η αποτελεσματικότητα του προγράμματος να μην κρίνεται επιτυχής. Για το έτος 1954-55 μόνο το 66% των θέσεων καλύφθηκε, ποσοστό προφανώς καλύτερο από αυτό της πρώτης χρονιάς λειτουργίας (47%), αλλά χειρότερο από αυτό της δεύτερης χρονιάς (88%). Ο θεσμός διένυε ακόμα τα πρώτα του βήματα και θα χρειαζόταν την ειδική μέριμνα της διοίκησης ώστε να κατάφερνε να περπατήσει αυτόνομα και με αυτοπεποίθηση.

Επίσης, ανάμεσα στις άλλες μικρές αλλαγές αφορούσαν και την πολύ μικρή αύξηση των χορηγούμενων υποτροφιών σε ομογενείς που ζούσαν στο εξωτερικό και σπούδαζαν στα ελληνικά ιδρύματα της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Στόχος του προγράμματος ήταν «να τονηθή η δημιουργία στελεχών εις τα εκτός των ελληνικών συνόρων εθνικά κέντρα».²²⁹

Συνοπτικά το πρόγραμμα υποτροφιών του 1954-1955 περιελάβανε:

directions in the sociology and history of technology, MIT Press, Cambridge, Mass 1987. Harry M. Collins και Trevor Pinch, *The Golem: What You Should Know About Science*, 2 edition., Cambridge University Press 2012. Richard Whitley, «The transformation of expertise by new knowledge: contingencies and limits to skill scientification», *Social Science Information*, τμ. 27, τχ. 3, SAGE Publications Ltd (1 Σεπτέμβριος 1988), σ. 391–420.

²²⁷ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Πρακτικά ΔΣ (1951-1961)*, σ. 62.

²²⁸ Στο ίδιο, σ. 63.

²²⁹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Δ' Επετηρίς 1954*, σ. 15.

1. Μέση εκπαίδευση: 90 υποτρόφους, προς 3.600.000 δρχ. ή λιγότερα, ανάλογα της εισφοράς των Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών, οι οποίες σύμφωνα με το νόμο καταβάλλουν το μισό ποσό.
2. Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση: 218 υποτρόφους προς 6.000.000 δρχ. Επίσης, 7,5% για τους ομογενείς υποτρόφους και 5% ποσοστό ασφαλείας.
3. Εξωτερικού: 64 υπότροφοι, προς 5.000.000 δρχ. και 5% ποσοστό ασφαλείας.
4. Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: 68 υπότροφοι και 5% ποσοστό ασφαλείας.

2.6 Ε' Πρόγραμμα: μικρορυθμίσεις και σταθεροποίηση

Στον πέμπτο χρόνο λειτουργίας του θεσμού, η γενική κατεύθυνση του Ιδρύματος δεν αλλάζει. Ο σχηματισμός νέας κυβέρνησης στις 6 Οκτωβρίου το 1955 διορισμένο πρωθυπουργό τον Καραμανλή λόγω του θανάτου του Αλέξανδρου Παπάγου δεν αναταράσσει τη λειτουργία του θεσμού και η κυβέρνηση Καραμανλή μοιάζει περισσότερο ως συνέχεια της κυβέρνησης Συναγερμού μέχρι να προκηρυχθούν οι νέες εκλογές του 1956.²³⁰ Αυτό που παρατηρούμε είναι πως μέσα απ' την πάροδο αυτών των πρώτων ετών όλες οι τροποποιήσεις του οργανισμού κατατείνουν στην προσπάθεια της διοίκησης για ρύθμιση των διαφόρων λεπτομερειών ώστε να στρέψουν τη λειτουργία του θεσμού προς την κατεύθυνση που έχει προαποφασιστεί. Το κύριο εργαλείο που χρησιμοποιείται για αυτές τις μικρορυθμίσεις είναι οι κατανομές των υποτροφιών στα διάφορα επιστημονικά πεδία, με την έμφαση να δίνεται στις υποτροφίες εξωτερικού και τις κατανομές των ειδικοτήτων.

Στη θέση του προέδρου του Ιδρύματος παραμένει ο Κ. Γεωργακόπουλος, του αντιπροέδρου ο Κ. Νικολόπουλος, και διατηρούν τα ίδια αξιώματα στην Εκτελεστική Επιτροπή. Ωστόσο, έχουμε κάποιες αλλαγές στα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου. Στη συνεδρίαση του ΔΣ της 8ης Απριλίου 1955 προκειμένου να γίνει η κατά το Νόμο μεταβατικά η κλήρωση των ονομάτων εκείνων των μελών του ΔΣ όσων η θητεία θα παραταθεί επί μια διετία, τίθενται εντός κληρωτίδας τα 24 ονόματα των Συμβούλων. Από την κλήρωση βγαίνουν ως παραμένοντα ονόματα τα εξής: Κ. Γεωργακόπουλος, Δ. Φωκάς, Ξ. Ζολώτας, Γρ. Χατζηβασιλείου, Α. Καλίνσκης, Στρ. Ανδρεάδης, Β. Κρίμπας, Αλ. Δελμούζος, Γ. Καβουνίδης, Μ. Πεσπατζόγλου, Ν. Σμπαρούνης, Γ. Τριανταφυλλίδης. Τα ονόματα των εξερχομένων Συμβούλων είναι τα εξής: Θ. Παρασκευόπουλος, Κ. Γεωργούλης, Μ. Μαντούδης, Δ. Τουλουπάς, Γρ. Ζαφειρόπουλος, Γ. Δασκαλάκης, Ι. Θεοδωρακόπουλος, Στ. Κιτριλάκης, Π. Μαυρίκης, Γ. Στράτος, Εμμ. Τρουλλινός, Π. Χάρης.²³¹ Σύμφωνα με τον κανονισμό τα εξερχόμενα μέλη της Διοίκησης ήταν επανεκλέξιμα, επομένως στην επόμενη ΙΕ' Συνεδρίαση της 12ης Οκτωβρίου 1955 πραγματοποιείται εκλογή του Αντιπροέδρου δια μυστικής ψηφοφορίας και εκλέγεται για δύο χρόνια, μέχρι την 31 Μαρτίου 1957 ο Κ. Νικολόπουλος. Από την κάλη για την εκλογή των αιρετών μελών της Εκτελεστικής Επιτροπής για το ίδιο χρονικό διάστημα εκλέγονται κατά φθίνουσα σειρά ψήφων οι: Κ. Νικολόπουλος, Κ. Γεωργούλης, Ι. Θεοδωρακόπουλος, Ν. Σμπαρούνης, Ι. Παππάς.

Για την καλύτερη εποπτεία της δράσης του Ιδρύματος, η διοίκηση συνεχίζει να εκδίδει την Επετηρίδα, η οποία το 1955 κλείνει το πέμπτο χρόνο έκδοσης. Με τους αναλυτικούς πίνακες που δημοσιεύει και τα σχόλια που τους συνοδεύουν, στις σελίδες των Επετηρίδων ο αναγνώστης μπορεί να δει τον προγραμματισμό της επόμενης ακαδημαϊκής χρονιάς, καθώς και τα αποτελέσματα εφαρμογής της προηγούμενης, συνοδευόμενα πάντα απ' το προλογικό σημείωμα του Διευθυντή Κ.Θ. Δημαρά, και ένα απολογιστικό της Εκτελεστικής Επιτροπής.

²³⁰ Νικολακόπουλος, *Η καχεκτική δημοκρατία. Κόμματα και εκλογές, 1946 – 1967*, σ. 195.

²³¹ Στην συνεδρίαση του ΔΣ της 3^{ης} Δεκεμβρίου 1954 ανακοινώνεται ότι στις 5 Φεβρουαρίου 1954 πέθανε ο σύμβουλος του Ιδρύματος Κ. Γουναράκης, τη θέση του οποίου αναλαμβάνει ο Α. Καλίνσκης. Επίσης, στις 24/11/1954 πεθαίνει στην Ελβετία ο Γ. Βεντήρης.

Ο αριθμός των υποτρόφων ανώτατης εκπαίδευσης εξακολουθεί και αυξάνεται μέχρι της σταθεροποίησης του η οποία θεωρητικώς θα έρθει μετά την εξαετία από τη χορήγηση των πρώτων υποτροφιών, όσο ήταν δηλαδή ο μέγιστος κύκλος σπουδών στην ανώτατη εκπαίδευση, στην Ιατρική Σχολή. Άλλωστε στις υποτροφίες του εξωτερικού τα πράγματα είναι διαφορετικά καθόσον μεν προκηρύσσονται 60 θέσεις ετησίως πλην όμως σε πολλές από τις θέσεις αυτές δεν προσέρχονται υποψήφιοι ενώ σε άλλες αποτυγχάνουν. Συνεπώς μπορεί να υποστηριχθεί ότι πρόκειται περί κλειστού αριθμού θέσεων. Σε συνέχεια των συμπερασμάτων της Δ' Επετηρίδας,²³² στο προλογικό του σημείωμα ο Δημαράς επαναλαμβάνει το ίδιο επιχείρημα ως προς την αιτία του αριθμού των υποτρόφων, δηλαδή ότι αυτό που φταίει είναι τόσο η ποιότητα των υποτρόφων, όσο και ο αριθμός αυτών. Η πιθανή λύση στο πρόβλημα αυτό εντοπίζεται στη μέριμνα «*διά την όσον ενέστι μεγαλύτεραν δημοσιότητα των προκηρύξεων των υποτροφιών Εξωτερικού επιτυγχάνουσα θα είχε ως αποτέλεσμα όχι μόνον την ασφαλεστέραν επιλογήν, αλλά και την αύξησιν του αριθμού των υποτρόφων*».²³³

Από την άποψη αυτή, η έμμομη απασχόληση των υπηρεσιών του Ιδρύματος γύρω από το θέμα της δημοσιότητας και η επένδυση σε αυτή τη λύση από τη διοίκηση του Ιδρύματος, φαίνεται πως το 1955 αρχίζει να καρποφορεί, μιας και ο αριθμός των υποβαλλόντων στο 6ο πρόγραμμα υποτροφιών Εξωτερικού ήταν ο μεγαλύτερος μέχρις στιγμής και -όπως φαίνεται από τα αισιόδοξα λόγια του Δημαρά δεν υπήρχε αμφιβολία ότι ο αριθμός αυτός μπορούσε να αυξηθεί ακόμα περισσότερο. Το βάρος, επομένως έπεφτε στον Τύπο και στην δημοσιοποίηση του έργου του Ιδρύματος.

Επίσης, σύμφωνα με τον απολογισμό των έργων του ιδρύματος μέχρι το 1955, αναφορικά με το θεσμό των υποτροφιών Εξωτερικού, ένα άλλο ζήτημα το οποίο ανέκυπτε και προβληματίζε τη διοίκηση του Ιδρύματος ήταν το ηλικιακό. Σύμφωνα με τα στατιστικά στοιχεία που διατηρούσε και επεξεργαζόταν η διοίκηση, η ηλικιακός μέσος όρος των υποψηφίων Εξωτερικού είχε ελαφρά μειωθεί από τα 33 χρόνια, στα 30 χωρίς όμως αυτή η εξέλιξη να είναι αποτέλεσμα της μείωσης του ορίου ηλικίας για τη συμμετοχή στους διαγωνισμούς, αλλά του γεγονότος ότι είχε εξαντληθεί το διαθέσιμο δυναμικό των υποψηφίων με την κατάλληλη ηλικία.

Προ τινών ετών, η αιφνίδια προσφορά μεγίστου αριθμού πάσης φύσεως υποτροφιών διά το Εξωτερικόν έσχε συνέπειαν να εξαντληθή το διαθέσιμον δυναμικόν εις υποψηφίους άγοντας ηλικίαν κατάλληλον. Επομένως ήτο να ακολουθήσουν δύο στάδια. Επομένως, ήτο να ακολουθήσουν δύο στάδια: το πρώτον, κατά το οποίον ευλόγως θα παρουσιάζετο έλλειψις υποψηφίων, δεδομένου ότι οι παλιοί είχαν τύχει υποτροφιών, νεώτεροι δε παρασκευασθέντες εν όψει των υποτροφιών δεν υπήρχον εισέτι και το δεύτερον, καθ' ο θα αναμένετο προσέλευσις πολύ νεαρωτέρων υποψηφίων, περατωσάντων όμως τας σπουδάς των εν όψει του θεσμού των υποτροφιών η ομάς των νέων αυτών υποψηφίων θα πρέπει να αυξάνη ολονέν από έτους εις έτος. Η θεώρησις των αριθμών προσάγει ίσως τεκμήρια πείθοντα ότι παρήλθεν ήδη το στάδιον του κενού και εισερχόμεθα εις περίοδον αυξήσεως των υποψηφίων, με αντίστοιχον ελάττωσιν του μέσου όρου της ηλικίας των. Ούτω, καίτι το όριο ηλικίας διά την συμμετοχήν εις τους διαγωνισμούς, το οποίον είχε θεσπισθή αρχικώς διά να δοθή ευχέρειαν συμμετοχής εις τους διαγωνισμούς των κατά την πολεμικήν περίοδον αποφοιτησάντων εκ των Ανωτάτων Σχολών, δεν υπεβιβάσθη εισέτι, εν τούτοις ο μέσος όρος της ηλικίας των υποψηφίων κατήλθεν από 33,01 του Α' προγράμματος εις 30.06 διά το υπ' όψιν ΣΤ' πρόγραμμα, ενώ κατά λόγον

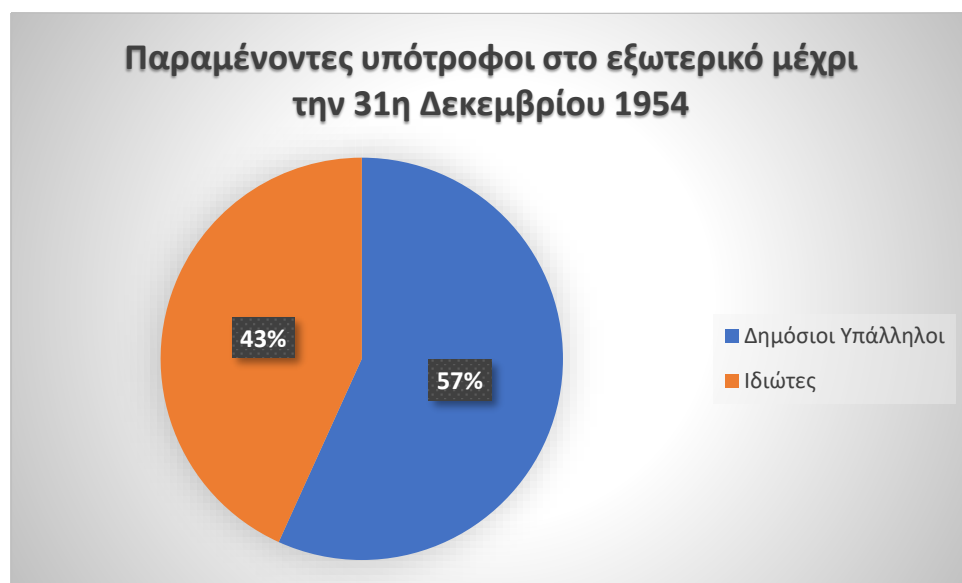
²³² Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Δ' Επετηρίς 1954, σ. 58.

²³³ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Ε' Επετηρίς 1955, σ. 8.

αντίστροφον, ηύξανε γενικώς από Προγράμματος εις Πρόγραμμα η προσέλευσις υποψηφίων.

Πάρα ταύτα πάντα η προσπάθεια διά την διεύρυνσιν της δημοσιότητας όχι μόνο δεν ανακόπτεται, αλλά εντείνεται ολονέν.²³⁴

Όπως φαίνεται στο παραπάνω απόσπασμα, για τη αρχή της διοίκηση του Ιδρύματος, το γεγονός πως παρατηρείται εξάντληση ως προς «το διαθέσιμον δυναμικόν εις υποψηφίους άγοντας ηλικίαν κατάλληλον», την προβλημάτιζε έντονα μιας και το βασικό πρόβλημα που καλούσε να αντιμετωπίσει τα πρώτα χρόνια ήταν η χαμηλή συμμετοχή. Όπως φαίνεται άλλωστε και από τα στατιστικά στοιχεία των υποτρόφων, η βασική «αποθήκη» από την οποία αντλούσε υποψηφίους ήταν αυτή του τομέα της Δημόσιας Διοίκησης, με σχεδόν από τους μισούς υποτρόφους να είναι δημόσιοι υπάλληλοι (βλ. Διάγραμμα 3). Η εξάντληση αυτής της «αποθήκης» και το «ρηχό» σε αποφοίτους ελληνικό σύστημα τριτοβάθμιας εκπαίδευσης ενδεχομένως να δημιουργούσε τρύπα υποψηφίων και να αμφισβητούσε τον κεντρικό σκοπό του Ιδρύματος, δηλαδή τη δημιουργία ενός συνεχούς συστήματος που θα ενίσχυε τους «άριστους» σε όλες τις εκπαιδευτικές βαθμίδες, από τα Μέση Εκπαίδευση μέχρι την εκπόνηση διδακτορικού. Επομένως, η προσπάθεια για τη διεύρυνση της δημοσιότητας ήταν απαραίτητη ώστε να διασφαλιστεί η επαρκής συμμετοχή των νέων υποψηφίων, οι οποίοι αναγκαστικά θα ανήκαν σε νεαρότερες ηλικιακές ομάδες, άρα και θα ήταν πρόσφατα απόφοιτοι από τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας. Η προσπάθεια αυτή όχι μόνο δεν έπρεπε να ανακοπεί, αλλά αντιθέτως να ενταθεί ολοένα περισσότερο ώστε να διατηρηθεί η φήμη του Ιδρύματος και να διασφαλισθεί η συνέχιση του θεσμού των κρατικών υποτροφιών. Παράλληλα, επειδή οι πρώτοι μετεκπαιδευθέντες στο εξωτερικό υπότροφοι είχαν αρχίσει να επιστρέφουν στη χώρα, στοίχημα αποτελούσε αυτοί να αποτελέσουν «την καλύτεραν πλέον μαρτυρίαν περί της αποτελεσματικότητας του θεσμού».²³⁵

Διάγραμμα 3. Το ποσοστό Δημοσίων Υπαλλήλων και Ιδιωτών υποτρόφων παραμένοντων στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1954.

Σε αυτό το πνεύμα, οι δηλώσεις ενδιαφέροντος, αποκτούσαν όλο και μεγαλύτερη σημασία στη διαμόρφωση του Προγράμματος, δεδομένου ότι ο αριθμός αυτών των δηλώσεων, προερχόμενων κυρίως από Υπηρεσίες του Δημοσίου, Οργανισμούς, Ανώτατες Σχολές ή

²³⁴ Στο ίδιο.

²³⁵ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), ΣΤ' Επετηρίς 1956, σ. 9.

άλλων φορέων της ελληνικής Πολιτείας, όλο και αυξάνονταν.²³⁶ Και μπορεί από την πλευρά των ιδιωτών να εμφανιζόταν μεγαλύτερη προθυμία να καταθέσουν προτάσεις ώστε αυτές να συμπεριληφθούν σε μελλοντικά προγράμματα, εν τούτοις αυτή η γενική αύξηση ενδιαφέροντος για τις υποτροφίες Εξωτερικού μέσα από τις δηλώσεις, αλλά και η γενικά παρατηρούμενη αύξηση των αριθμών των ατόμων που αναζητούσαν πληροφορίες για τα προγράμματα υποτροφιών, δεν αντανάκλουσε στις πραγματικές επιτυχίες του Ιδρύματος.

Επομένως το Ε' Πρόγραμμα Υποτροφιών, προσαρμόστηκε ώστε να μπορέσει να ανταπεξέλθει σε αυτές τις προκλήσεις. Ενδιαφέρον έχει η μεταβολή που επήλθε στις υποτροφίες Ανωτέρας και Ανώτατης Εκπαίδευσης. Πράγματι, ο Συστατικός Ν. 1825/150Α' ανέθετε στο Ίδρυμα την ευθύνη του προσανατολισμού των νέων στις διάφορες σχολές, βάση των σχετικών αποφάσεων που εγκρίνονται υπό του εποπτεύοντος Υπουργού Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων. Επομένως, το πρόγραμμα των χορηγούμενων υποτροφιών στις διάφορες σχολές έπαιρνε μορφές ώστε να προβλέπει τη χορήγηση των εισιτηρίων εξετάσεων με τέτοιο τρόπο ώστε να έχουν γνώση των κατανομών υποτροφιών και «να προσέρχονται εγκαίρως οι μέλλοντες σπουδασταί εις τα αποφάσεις των επιλέγοντας τας σχολάς, αφ ενός μεν των κλίσεων των, αφ' ετέρου δε, ιδίως διά τους οικονομικώς ασθενεστερούς, και του μεγάλου ή μικρού αριθμού των χορηγούμενων υποτροφιών».²³⁷

Η πρόβλεψη του Νόμου, σύμφωνα με το απολογισμό των προηγούμενων ετών²³⁸ εκπληρώθηκε διότι όπως φαίνεται και στους πίνακες η αναλογία των νέων εγγεγραμμένων αυξήθηκε. Ωστόσο, παρέμενε ένα θέμα που αφορούσε όχι τον προσανατολισμό των νέων, αλλά την ενίσχυση των ικανότερων σπουδαστών. Δηλαδή μπορεί ο νομοθέτης να ενίσχυε οικονομικά τους αριστεύσαντες στις εισαγωγικές εξετάσεις των Πανεπιστημίων, εν τούτοις έπρεπε να βρεθεί τρόπος ώστε οι πρωτευσάντων κατά το διάστημα των σπουδών τους να μπορούν να απολαμβάνουν την κρατική συμπαράσταση, ανεξαρτήτως των όρων με τους οποίους εισήχθησαν στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Η ευχή ώστε η επέκταση αυτής της πρόνοιας της Πολιτείας «εις τους μετά το πρώτον έτος των σπουδών αναδεικνυόμενους σπουδαστάς ήτο κοινή και πολλαχόθεν εξεφράζοτο», δηλαδή η επέκταση του Προγράμματος Εσωτερικού για τους αριστούχους των ενδιάμεσων ετών ήταν ταυτόχρονα η ευχή ώστε να μπορέσει το ΙΚΥ να αποκτήσει την αξιοπιστία και την φήμη ότι επρόκειτο για έναν θεσμό που θα κατάφερνε να δημιουργήσει ένα σύστημα συνεχούς στήριξης και ενίσχυσης των αρίστων της χώρας σε όλες τις βαθμίδες. Κυρίως, όμως, ότι είχε έρθει για να μείνει.

Το σκεπτικό πίσω από την πρόταση για επέκταση των ενισχύσεων των υποτροφιών Εσωτερικού και πέραν των πρωτοετών, βασιζόταν στην πεποίθηση ότι αν και η προσωπικότητα του ακαδημαϊκού πολίτη διαμορφώνεται μετά την έναρξη των σπουδών, στις περισσότερες θεωρητικές Σχολές, η διαμόρφωση αυτή πραγματοποιείται κατά το Α' έτος της φοίτησης. Ο τρόπος για να ικανοποιηθεί αυτό το αίτημα ήταν η παροχή ενισχύσεων σε καθορισμένο αριθμό πρωτευσάντων κατ' έτος, εφ' όσον αυτοί δεν ήταν ήδη υπότροφοι κατά την εισαγωγή τους στη σχολή και εφόσον πληρούσαν τα κοινωνικά και οικονομικά κριτήρια. Έτσι αποφασίστηκε από την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 1955-56 να χορηγηθούν υποτροφίες σε σπουδαστές Ανώτατης Εκπαίδευσης, οι οποίοι είχαν τελειώσει το πρώτο έτος και είχαν αριστεύσει σε αυτό. Στόχος του προγράμματος ήταν αυτές οι υποτροφίες να είναι 63, «ώστε να παραμένη ζωηρός ο ζήλος των σπουδαστών ου μόνον εκείνων οι οποίοι έτυχον κατά την είσοδον υποτροφίας, αλλά και των υπολοίπων, εφ' όσον ούτοι δύνανται εις το πέρας του α' έτους να τύχουν ενισχύσεις ίσης προς τας υποτροφίας».²³⁹

²³⁶ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Ε' Επετηρίς 1955*, σ. 15.

²³⁷ Στο ίδιο, σ. 13.

²³⁸ Στο ίδιο.

²³⁹ Στο ίδιο, σ. 14.

Η παραπάνω επέκταση των υποτροφιών δεν σκόπευε να εξαντλήσει το όλο θέμα δεδομένου ότι ο αριθμός των υποτροφιών και των ενισχύσεων θα ήταν πάντοτε δυνατόν να αυξηθεί προς όφελος των σκοπών του θεσμού. Προφανώς ήταν ζήτημα χρηματοδότησης, άρα επιλογή του Υπουργείου Παιδείας, του Οικονομικών και γενικά της κεντρική διοίκησης, η επέκταση των υποτροφιών σε περισσότερα έτη πέραν του πρώτου, και όχι θέμα «ζήλου». Άλλωστε η εξέλιξη των προγραμμάτων υποτροφιών μας δείχνει ότι η επέκταση αργότερα κατάφερε να επιμηκυνθεί σε περισσότερα έτη. Ωστόσο, στην παρούσα φάση, το επιχείρημα που χρησιμοποιήθηκε για να δικαιολογήσει τη επέκταση μόνο για το πρώτο και δεύτερο έτος ήταν αυτό της «διαμόρφωσης της ακαδημαϊκής προσωπικότητας». Για την επέκταση του προγράμματος υποτροφιών Εσωτερικού και στο δεύτερο έτος σπουδών χρησιμοποιήθηκε το επιχείρημα των εργαστηρίων «*δεδομένου ότι εις τινάς σχολάς, και δη τας εργαστηριακάς, η διαμόρφωσις της ακαδημαϊκής προσωπικότητος συντελείται κατά το β' έτος των σπουδών*».²⁴⁰

Το πρόγραμμα για τις υποτροφίες Εξωτερικού 1955-56, δεν παρουσίαζε ουσιώδεις αλλαγές, αλλά μόνο ως προς το πρόγραμμα των κατευθύνσεων. Ο μεγάλος αριθμός των εκπαιδευτικών δημοσίων υπαλλήλων, οι οποίοι στάλθηκαν τα προηγούμενα χρόνια στο εξωτερικό για μετεκπαίδευση ώστε να στελεχώσουν τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες έδωσε τη δυνατότητα στο Ίδρυμα ώστε να στραφεί για την κάλυψη των αναγκών σε άλλους κλάδους. Ο κλάδος που ωφελήθηκε περισσότερο ήταν αυτός των θεωρητικών επιστημών, όπου απ' το 12% έφτασε στο 20%, ακολούθησε ο κλάδος των θετικών επιστημών όπου κατέλαβε στο πρόγραμμα το 40% επί του συνόλου των υποτροφιών που προκηρύχθηκαν, κερδίζοντας 7 μονάδες σε σχέση με το μέσο όρο των προηγούμενων χρονιών (33%). Μικρότερη ήταν η αύξηση για την επαγγελματική εκπαίδευση και τις Καλές Τέχνες.

Συνοπτικά το πρόγραμμα υποτροφιών του 1955-1956 περιλάμβανε:

1. Μέση εκπαίδευση: 106 υποτρόφους, προς 3.600 δρχ. ετησίως, ή λιγότερα ανάλογα της εισφοράς των Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών, οι οποίες σύμφωνα με το νόμο καταβάλλουν το μισό ποσό.
2. Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση: 218 υποτρόφους προς 6.000 δρχ. ετησίως. Επίσης, 10% για τους ομογενείς υποτρόφους και 5% ποσοστό ασφαλείας.
3. Εξωτερικού: 64 υπότροφοι, προς 5.500 δρχ. μηνιαίως και 5% ποσοστό ασφαλείας.
4. Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: 70 υπότροφοι.

3 Η ΩΡΙΜΑΝΣΗ ΤΟΥ ΘΕΣΜΟΥ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ, 1956-1974

3.1 ΣΤ' Πρόγραμμα: η αρχή ενός νέου κύκλου

Το 1956 εγκαινιάζεται η Καραμανλική οκταετία κατά την οποία μέσα από μια διαδοχή κυβερνήσεων θα διατηρηθεί στην εξουσία μέχρι το 1963. Η περίοδος αυτή θα χαρακτηριστεί από το πλήθος των προκλήσεων στη γεωπολιτική σκακιέρα, την όξυνση του Κυπριακού ζητήματος, την αποσύνδεση της Ελλάδας από την Μεγάλη Βρετανία και την πρόσδεση της Ελλάδας στο ηπειρωτικό άρμα της Ενωμένοι Οικονομικής Κοινότητας (ΕΟΚ) η οποία θα αποτελέσει και καθοριστικό παράγοντα για τον σταδιακό αναπροσανατολισμό της ελληνικής οικονομίας. Μέσα σε αυτά τα 8 χρόνια η οικονομία της χώρας θα αναπτυχθεί ραγδαία, με τα όποια κοινωνικά κόστη αυτή θα επέφερε. Το «οικονομικό θαύμα» της περιόδου όξυνε τις κοινωνικές ανισότητες κυρίως μεταξύ του αγροτικού και του αστικού χώρου και οι οποίες ήταν ήδη παγιωμένες μετά την κρίση του 1951-53 και την υποτίμηση του νομίσματος.

²⁴⁰ Στο ίδιο.

Ακρογωνιαίος λίθος για την σταθερότητα και την ανάπτυξη ήταν η σταθερή ισοτιμία του νομίσματος, η οποία μαζί με τη δημοσιονομική πειθαρχία, την πολιτική των μισθών, την τραπεζική πίστωση και τη συμμετοχή στο διεθνές εμπόριο θα αποτελούσαν τις κατευθυντήριες γραμμές της άσκησης πολιτικής.²⁴¹ Διακηρυγμένος στόχος της οκταετίας ήταν η εκβιομηχάνιση της παραγωγής έχοντας ως απαραίτητη προϋπόθεση τον εξηλεκτισμό με βάση τους υδάτινους και λιγνιτικούς πόρους της Ελλάδας.²⁴² Δεν βρισκόμασταν στον Μεσοπόλεμο και η αναγκαιότητα της εκβιομηχάνισης ήδη από το τα μέσα της δεκαετίας του '40 αποτελούσε κοινή πεποίθηση για την ανάπτυξη και την ευημερία. Το ζητούμενο πλέον ήταν ο χρόνος που είχε χαθεί.²⁴³

Το 1956 πραγματοποιούνται εκ νέου εκλογές μετά τη διάλυση της Βουλής το 1955 αφότου ο Καραμανλής έχει προλάβει να αλλάξει τον εκλογικό νόμο σε αυτόν που έμεινε γνωστός ως «τριφασικός». Στις εκλογές κατεβαίνει ο ανανεωμένος πλέον Συναγερμός μετονομαζόμενος σε Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση (ΕΡΕ) με πολιτικό πρόγραμμα να «ενώσει» και όχι να «διχάσει».²⁴⁴ Στις 19 Φεβρουαρίου διεξάγονται οι εκλογές και η ΕΡΕ κατακτά το 47,3% των ψήφων έναντι του 48,1% της Δημοκρατικής Ένωσης²⁴⁵ και ο Καραμανλής σχηματίζει αυτοδύναμη κυβέρνηση.²⁴⁶ Το σχήμα της νέα κυβέρνησης με την μετονομασία πραγματοποιεί μια συμβολική κίνηση για να απομακρυνθεί από το την άμεση πολιτική κληρονομιά του Ελληνικού Συναγερμού ωστόσο διατηρεί το πολιτικό προσωπικό του κόμματος. Καθήκοντα Υπουργού Παιδείας αναλαμβάνει ο Πέτρος Λεβαντής αντικαθιστώντας τον Αχιλλέα Γεροκωστόπουλο, ο οποίος θα επανέλθει στη θέση του την 1^η Ιουνίου 1957.

Το ζήτημα του φύλου

Το 1956, οι γυναίκες²⁴⁷ αποκτούν για πρώτη φορά στην Ελλάδα δικαίωμα ψήφου και στις εκλογές της 19^{ης} Φεβρουαρίου εγκαινιάζεται μια νέα περίοδος για τη σχέση της γυναίκας με το ελληνικό κράτος²⁴⁸. Παρόλα αυτά, οι συνθήκες ζωής όσον αφορά την εργασία, την

²⁴¹ Ιορδάνογλου, *Η ελληνική οικονομία μετά το 1950 Περίοδος 1950-1973: Ανάπτυξη, νομισματική σταθερότητα και κρατικός παρεμβατισμός*, σ. xlii.

²⁴² Δίπλα στην εκβιομηχάνιση έστεκαν οι επενδύσεις σε δημόσιες κατασκευές και η ανάπτυξη του τουρισμού, αλλά το βάρος της επιχειρηματολογίας για το τι θα αναβαθμίσει την Ελλάδα έπεφτε στον μεταποιητικό τομέα.

²⁴³ Ο μοναδικός που είχε εκφράσει αμφιβολίες για την αποτελεσματικότητα της ταχείας εκβιομηχάνισης της χώρας ήταν ο Κυριάκος Βαρβαρέσος, οι απόψεις του οποίου είχαν παρερμηνευτεί. Ο Βαρβαρέσος δεν διαφωνούσε με την επιλογή, αλλά περισσότερο αμφισβητούσε το πόσο γρήγορα θα μπορούσε η Ελλάδα από χώρα αγροτικής παραγωγής να εκβιομηχανιστεί όταν το δίκτυο ηλεκτρισμού της χώρας ήταν τόσο φτωχό, ο αγροτικός τομέας σε υστέρηση και σε αδυναμία να προσφέρει τις κατάλληλες πρώτες ύλες. Βλ. Κυριάκος Βαρβαρέσος, *Έκθεσις επί του οικονομικού προβλήματος της Ελλάδος*, επιμ. Αθανάσιος Λυκογιάννης, Σαββάλας 2002, σ. 70.

²⁴⁴ «Αι δύο μεγάλοι πολιτικά παρατάξεις αίτινες προέκυψαν από το διχασμο του 1915 ετερμάτισαν από μακρού χρόνου την αποστολή των [...] η προσεχής εκλογή (δύναται να αποτελέσει) αφετηρία μιας νέας (πολιτικής περιόδου) που θα πρέπει να συμπέσει με την εμφάνισιν νέων πολιτικών σχηματισμών και την προβολήν της Ηγεσίας της Νέας Γενεάς». Σπύρος Λιναρδάτος, *Από τον εμφύλιο στην χούντα (Γ' τόμος)*, Παπαζήσης, Αθήνα 1978, σ. 48.

²⁴⁵ Αποτελούσε σχηματισμό κομμάτων του κέντρου και την Ενιαία Δημοκρατική Αριστερά (ΕΔΑ) του Γ. Παπανδρέου

²⁴⁶ Νικολακόπουλος, *Η καχεκτική δημοκρατία. Κόμματα και εκλογές, 1946 – 1967*, σ. 203.

²⁴⁷ Για μια επισκόπηση της ιστοριογραφίας σχετικά με τη σχέση φύλου-κοινωνίας-επιστήμης & τεχνολογίας, βλ. Νέλλη Καμπούρη, Κατερίνα Κική-Παπαδάκη, και Παύλος Χατζόπουλος (επιμ.), *Φύλο, Έρευνα και Καινοτομία στην Ελλάδα*, Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας, Ηράκλειο Κρήτης 2015.

²⁴⁸ Έχει τονιστεί από διάφορους συγγραφείς ότι η καθολική ψηφοφορία όπως καθιερώθηκε στην Ελλάδα, άρα και η μορφή του βασιλευόμενου κοινοβουλευτισμού, δεν ήταν το αποτέλεσμα μακροχρόνιων πολιτικών αγώνων και εσωτερικών διεργασιών όπως συνέβη σε όλες σχεδόν τις Ευρωπαϊκές χώρες, «αλλά κατά πρώτο λόγο η απάντηση των πολιτικών Δυνάμεων την ανυπακοή της οθωμανικής κυβέρνησης σε κρίσιμα θέματα εξωτερικής πολιτικής.» (βλ. Παναγιώτης Κονδύλης, *Η*

κοινωνική αναπαραγωγή, την πρόσβαση στην εκπαίδευση, στις θέσεις εξουσίας κτλ. για το γυναικείο φύλο θα αλλάξουν με πολύ αργούς ρυθμούς με τα εμπόδια να μεγαλώνουν σε κάθε επόμενο σκαλί ισχυρότερου κοινωνικού στάτους.²⁴⁹ Ειδικά την περίοδο που μελετάμε οι συνθήκες ανέλιξης των Ελληνίδων επιστημόνων στην ανδροκρατούμενη ακαδημαϊκή ιεραρχία ήταν ναρκοθετημένη λόγω των βαριών ιεραρχικών σχέσεων υπό το θεσμό της έδρας, της ισχνής κρατικής χρηματοδότησης για την κάλυψη των αναγκών σε διδακτικό προσωπικό και τον υπερβάλλοντα ζήλο που έπρεπε να δείξει κάθε νέος επιστήμονας για να αναδειχτεί στην μικρού βεληνεκούς ερευνητική και ακαδημαϊκή κοινότητα.²⁵⁰ Το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών ήταν ένας, επίσης, ανδροκρατούμενος θεσμός, με κανένα μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου και της Εκτελεστικής Επιτροπής να μην είναι γυναικείου φύλου μέχρι το 1956-57, ούτε υπήρχε γυναίκα στις εξεταστικές επιτροπές, οι οποίες επίσης ανδροκρατούνταν.²⁵¹

Σύμφωνα με τα στοιχεία της Εθνικής Στατιστικής Υπηρεσίας της Ελλάδος,²⁵² το 1956 φοιτούσαν 20.417 φοιτητές και φοιτήτριες σε κάποιο από τις σχολές Ανώτατης Εκπαίδευσης και τα οποία την εποχή εκείνη ήταν εξής: Πανεπιστήμιο Αθηνών, Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο (ΕΜΠ), Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών (ΑΣΟΕΕ), Πάντειος Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών, Ανωτέρα Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών (ΑΣΒΣ), Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής, Παιδαγωγικές Ακαδημίες (14 στο σύνολο).²⁵³ Από το σύνολο των φοιτητών, το 24% ήταν γυναίκες (βλ. Διάγραμμα 4). Παρατηρώντας τον

Πίνακας 5 και το Διάγραμμα 5 βλέπουμε πως η συμμετοχή των γυναικών στις διάφορες σχολές δεν ήταν ισοκατανομημένη, αλλά ότι σε κάποια ιδρύματα τα μερίδιά τους ήταν μεγαλύτερα και σε κάποια μικρότερα. Για παράδειγμα στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες λίγο λιγότερο από τις μισές ήταν γυναίκες (43%), και στην Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής ήταν το 51%. Αντιθέτως, στο ΕΜΠ, στην ΑΣΟΕΕ και στην ΑΣΒΣ τα ποσοστά κυμαίνονταν περίξ και κάτω του 10%. Γύρω από τον μέσο όρο ήταν τα ποσοστά στα Πανεπιστήμια Αθήνας (29%) και Θεσσαλονίκης (23%), κυρίως λόγω των Φιλοσοφικών Σχολών που ήταν συνήθως γυναικεία προτίμηση και των οποίων τα ποσοστά αυτών των σχολών ήταν που ανέβαζαν το συνολικό ποσοστό των γυναικών στο 24% μιας και επρόκειτο για ιδρύματα με τους

παρακμή του αστικού πολιτισμού: από τη μοντέρνα στη μεταμοντέρνα εποχή κι από τον φιλελευθερισμό στη μαζική δημοκρατία, Θεμέλιο, Αθήνα 2007, σ. 20.) Η σημασία αυτής της διαπίστωσης έγκειται στο γεγονός πως ο δικομματισμός που καθιερώθηκε στο μεσοπόλεμο δεν ήταν το αποτέλεσμα μιας ισχυρής πολιτικής αντιπαράθεσης που έλαβε χώρα στα σπάργανα της ελληνικής κοινωνίας και στην οποία η εργατική τάξη είχε έντονη πολιτική και κοινωνική παρουσία, αλλά τα κόμματα εξουσίας που διαμορφώθηκαν προέκυψαν γύρω από την προσπάθεια της εθνική ολοκλήρωσης, δηλαδή την προσπάθεια για τη συγκρότηση ενός ενιαίου εθνικού κράτους. Το ίδιο μπορούμε να ισχυριστούμε για τη συμπερίληψη της γυναίκας στο εκλογικό σώμα.

²⁴⁹ Bonnie Cook Freeman, «Faculty women in the American university: Up the down staircase», *Higher Education*, τμ. 6, τχ. 2 (1 Μάιος 1977), σ. 165–188.

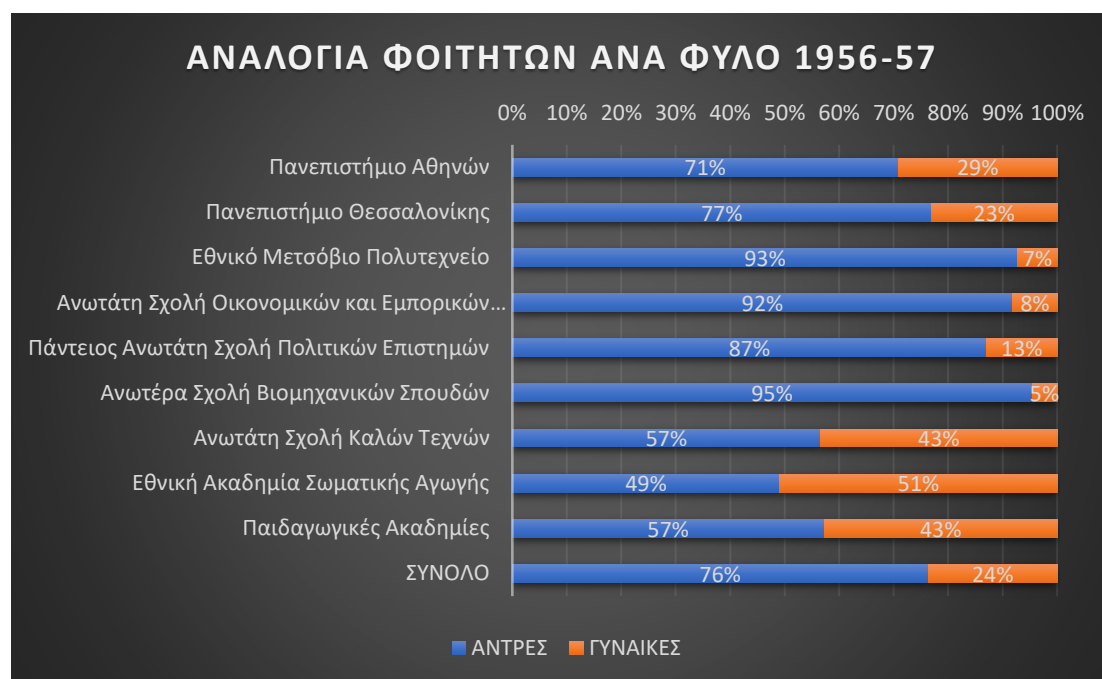
²⁵⁰ Παναγιώτης Κιμουρτζής και Βίκυ Σιγούντου, «Η εποχή που τα πρωτόνια είχαν φύλο: Γυναίκες στη Φυσικομαθηματική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (1922-1967)», *Academia*, τχ. 6 (5 Φεβρουάριος 2016), σ. 79–132.

²⁵¹ Εξαιρείται η Α. Σίνη καθηγήτρια γαλλικής γλώσσας, η οποία συμμετείχε ως εξετάστρια ξένων γλωσσών.

²⁵² Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, *Στατιστική της Εκπαιδύσεως κατά το ακαδημαϊκόν έτος 1956-57*, Βασίλειον της Ελλάδος, Αθήναι 1960, σ. 2–3.

²⁵³ Εξαίρουμένου του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και 11 Παιδαγωγικών Ακαδημιών, όλα τα υπόλοιπα έδρευαν στην περιφέρεια της πρωτεύουσας και τα οποία λειτουργούσαν με δαπάνες του κράτους και εν μέρει με έσοδα από περιουσίες που κατείχαν. Στην περιφέρεια της Αττικής λειτουργούσε και η τριετούς φοίτησης Ανωτέρα Βιομηχανική Σχολή, η οποία από το 1958-59 μετονομάστηκε σε Ανωτάτη Βιομηχανική Σχολή και έγινε τετραετούς φοίτησης.

περισσότερους φοιτητές, άντρες και γυναίκες, 31% και 21% επί του συνόλου (βλ. Πίνακας 3, στήλη «%ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ»).

Διάγραμμα 4. Η ποσοστιαία αναλογία φοιτητών και φοιτητριών ανά ακαδημαϊκό ίδρυμα (1956-57).²⁵⁴

Πίνακας 3. Ο αριθμός των φοιτητών και φοιτητριών ανά φύλο και Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα.²⁵⁵

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΟ ΙΔΡΥΜΑ	ΑΝΤΡΕΣ	ΓΥΝΑΙΚΕΣ	ΣΥΝΟΛΟ	%ΠΟΣΟΣΤΟ ΕΠΙ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ
Πανεπιστήμιο Αθηνών	1947	6679	1947	31%
Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης	1057	4580	1057	21%
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο	101	1401	101	6%
Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών	152	1872	152	9%
Πάντειος Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών	367	2842	367	13%
Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή	14	1231	14	6%
Ανωτέρα Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών	14	305	14	1%
Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών	49	113	49	1%
Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής	60	118	60	1%
Παιδαγωγικές Ακαδημίες	1071	2507	1071	12%
ΣΥΝΟΛΟ	4832	21648	4832	100%

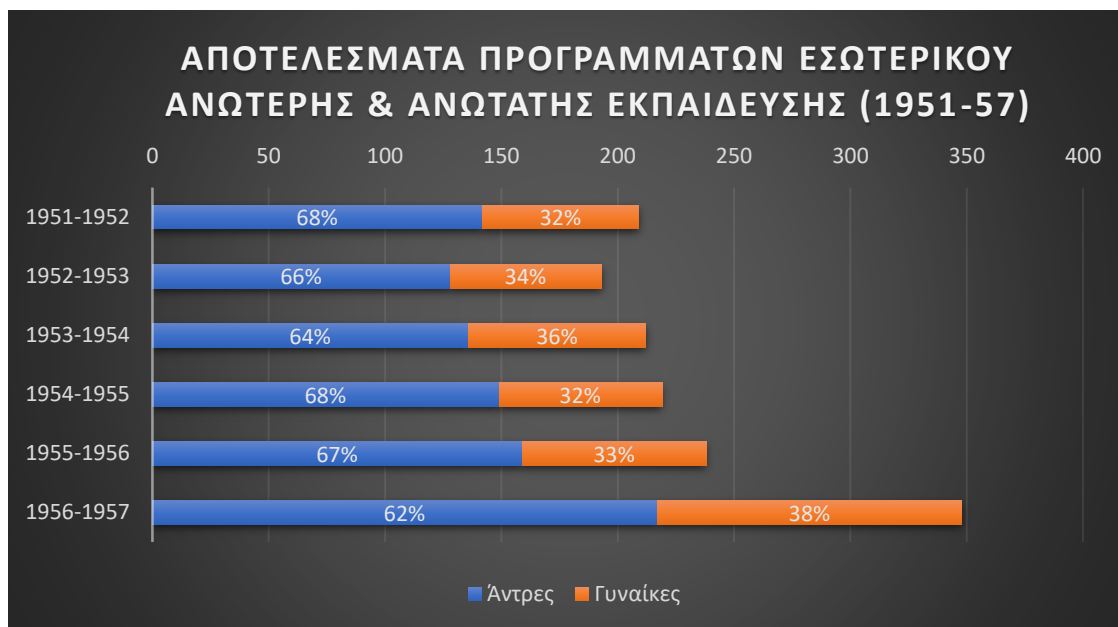
²⁵⁴ Εθνική Στατιστική Υπηρεσία της Ελλάδος, Στατιστική της Εκπαιδύσεως κατά το ακαδημαϊκόν έτος 1956-57.

²⁵⁵ Στο ίδιο.

Διάγραμμα 5. Ο αριθμός των φοιτητών και φοιτητριών ανά φύλο και εκπαιδευτικό ίδρυμα 1956-57.²⁵⁶

Παρόμοια εικόνα παρατηρούμε και στις κατανομές των αποτελεσμάτων των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εσωτερικού (βλ. Διάγραμμα 6). Να σημειώσουμε πως από τον πρώτο χρόνο η Εκτελεστική Επιτροπή καθόριζε την αναλογία φύλου για τις Φιλοσοφικές Σχολές Αθήνας και Θεσσαλονίκης και στην Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής σε 1:3²⁵⁷. Για την Θεολογική Σχολή Αθήνας και Θεσσαλονίκης ίσχυε το 2:0 μιας και γίνονταν δεκτοί μόνο άντρες.

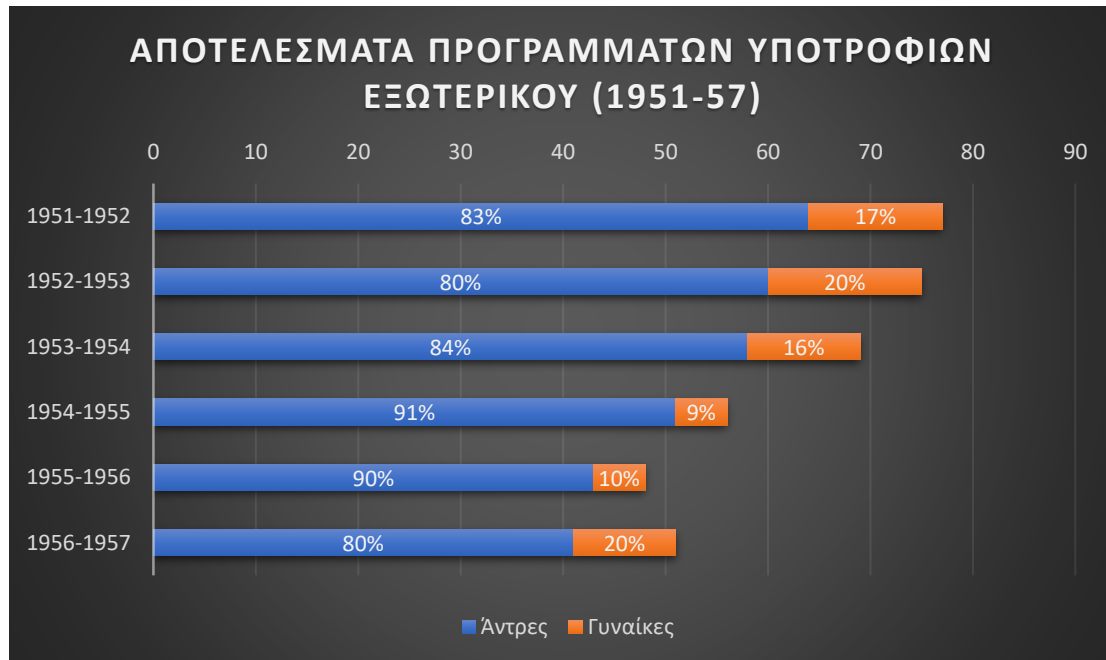

Διάγραμμα 6. Τα αποτελέσματα των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εσωτερικού ανά φύλο (1951-57)

²⁵⁶ Στο ίδιο.

²⁵⁷ Για τις Φιλοσοφικές, από τις 30 θέσεις που προκηρύσσονταν, οι 10 θέσεις απευθύνονταν υποχρεωτικά σε γυναίκες, ενώ στην γυμναστική ακαδημία από τις 3, η μία.

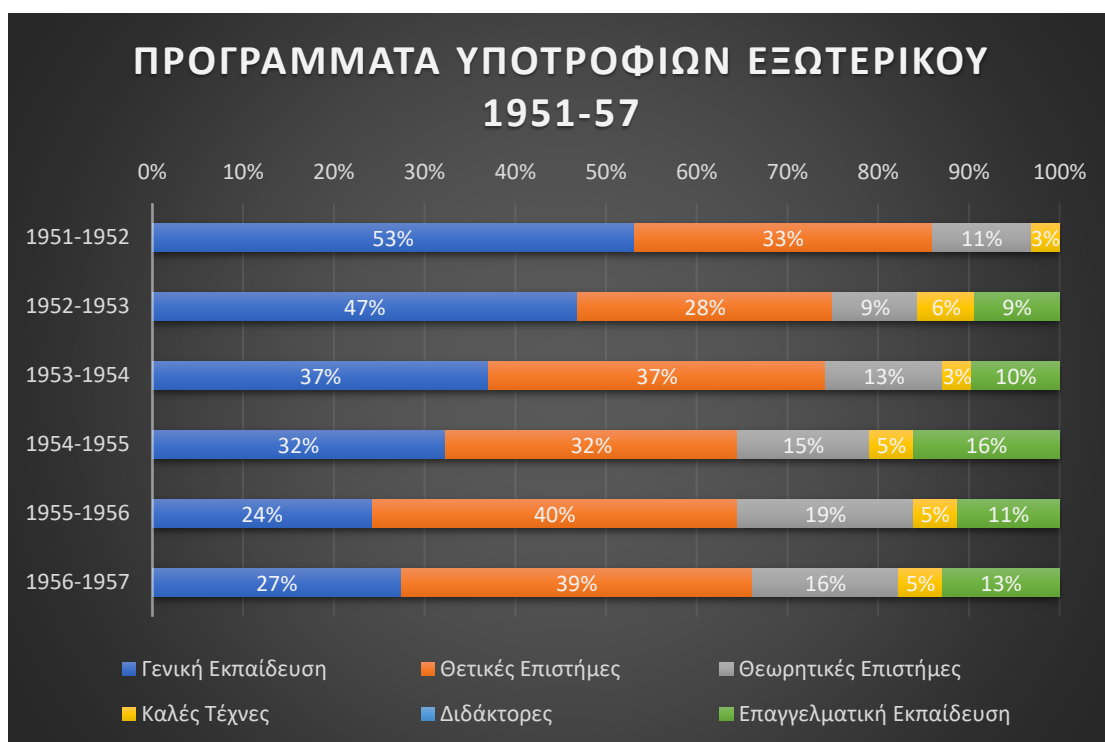
Όσον αφορά τα Προγράμματα Υποτροφιών Εξωτερικού, τα πράγματα αν και στην γενική εικόνα δεν αλλάζουν, ωστόσο διαφοροποιούνται.

Διάγραμμα 7. Αποτελέσματα Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού ανά φύλο (1951-57).

Από το παραπάνω Διάγραμμα 7 παρατηρούμε πως το ποσοστό των επιτυχουσών γυναικών για τα πρώτα έξι χρόνια ήταν κατά μέσο όρο 15,3% και πως για τα πρώτα πέντε χρόνια σημείωνε μείωση. Η εξήγηση πίσω από αυτό το φαινόμενο βρίσκεται στις προκηρύξεις των προγραμμάτων και στις κατανομές των ειδικοτήτων, κατά τις οποίες καθώς μέσα στην πρώτη πενταετία μειωνόταν ο αριθμός των θέσεων για την Γενική Εκπαίδευση²⁵⁸, μειωνόταν και ο αριθμός των γυναικών επιτυχουσών συνολικά μιας και στην Γενική Εκπαίδευση συμμετείχαν οι περισσότερες ειδικότητες από τις Φιλοσοφικές Σχολές, τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες και τις Ακαδημίες Νηπιαγωγών όπου και οι γυναίκες φοιτήτριες ήταν περισσότερες σε σχέση με άλλες σχολές. Η αύξηση του μεριδίου των γυναικών κατά 10 ποσοστιαίες μονάδες (από 10% φτάνει 20%) που παρατηρείται στην στήλη 1956-57 στο παραπάνω Διάγραμμα 7, παρατηρείται και στην αντίστοιχη στήλη στο Διάγραμμα 8, το οποίο απεικονίζει τα ίδια στοιχεία αλλά σε εκατοστιαία κατανομή.

²⁵⁸ Στην κατηγορία της Γενικής Εκπαίδευσης, οι γυναίκες υπότροφοι μετά το πέρας των σπουδών τους θα απασχολούνταν κυρίως ως καθηγήτριες φιλολογίας στα δημόσια σχολεία της χώρας. Για περισσότερα σχετικά με το ρόλο της γυναίκας στο δημόσιο τομέα βλ. Έφη Αβδελά, *Δημόσιοι υπάλληλοι γένους θηλυκού: καταμερισμός της εργασίας κατά φύλα στον δημόσιο τομέα, 1908-1955*, Ίδρυμα Έρευνας και Παιδείας της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα 1990.

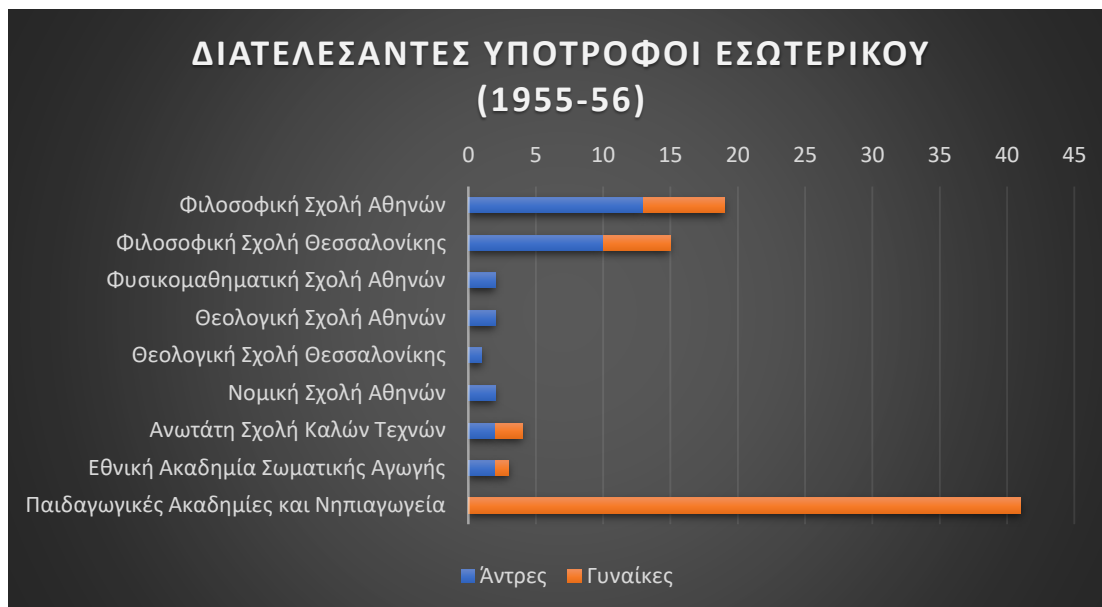

Διάγραμμα 8. Ποσοστιαία αναλογία των κατανομών των επιστημονικών πεδίων για τα πρώτα έξι Προγράμματα Υποτροφιών Εξωτερικού (1951-57).

Συμπεραίνουμε, επομένως, πως αν και στα Προγράμματα Εξωτερικού δεν υπήρχε κανένα εργαλείο ρύθμισης του φύλου κατ' αντιστοιχία της ποσόστωσης που υπήρχε στα Προγράμματα Εσωτερικού, παρόλο αυτά η ίδια η προκήρυξη των κατανομών ρύθμιζε στο «παρεμπιπτόντως» -αλλά αυτόματα- το ποσοστό των προκριθέντων γυναικών, αποκλείοντας τις εμμέσως. Από το 1951 και για τα πρώτα πέντε προγράμματα η μείωση του αριθμού των θέσεων στην Γενική Εκπαίδευση που συνοδευόταν από την αύξηση των θέσεων στις Θετικές Επιστήμες, είχε ως αποτέλεσμα στην μικρότερη συμμετοχή γυναικών στους διαγωνισμούς μιας και προκηρύσσονταν λιγότερες θέσεις για τις «γυναικείες» σχολές, άρα και λιγότερες πιθανότητες για γυναικείες επιτυχίες. Το παραπάνω φαινόμενο θα παρατηρηθεί ακόμα πιο έντονα τα επόμενα χρόνια με την προκήρυξη των έκτακτων προγραμμάτων του Υπουργείου Συντονισμού που θα έδινε μεγάλο βάρος στις θετικές επιστήμες. Για πιο αναλυτικά βλ. στο Κεφ. 4.2 Υποτροφίες Εξωτερικού. Η σημασία αυτής της πρακτικής θα εμφανιστεί στο μέλλον, όταν η αλλαγή του ποσοστού συμμετοχής των γυναικών στα προγράμματα υποτροφιών θα αλλάξει την εικόνα του ΙΚΥ και θα επηρεάσει με τη σειρά της τα ερευνητικά εργαστήρια και το διδακτικό προσωπικό των πανεπιστημίων.

Πέραν αυτού, μελετώντας τα προγράμματα των υποτροφιών του ΙΚΥ, αν και εντυπωσιάστηκα από την αναλυτικότητα των εκθέσεων μέσα από την παράθεση συγκριτικών και συνοπτικών πινάκων και στατιστικών αποτελεσμάτων που θα ζήλευε η Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία, παρουσιάζει ενδιαφέρον το γεγονός πως η διάκριση του φύλου υπολείπεται. Μπορεί κάποιος πίνακες να παραθέτουν αποτελέσματα με στατιστικά φύλου, ωστόσο αυτά δεν αναλύονται στα παραρτήματα, ούτε στα εισαγωγικά κείμενα. Σε κανένα από τα εισαγωγικά κείμενα το Δημαρά δεν υπάρχει κάποια αναφορά στις γυναίκες ως υποψήφιας ή επιτυχήσας και όλες οι αναλύσεις που προχωράνε στην αξιοποίηση των δεδομένων για την χάραξη της πολιτικής του Ιδρύματος απουσιάζει παντελώς η διάκριση φύλου. Βάση των παραπάνω συμπεραίνω πως η απουσία των γυναικών από την ιστορία της «αριστείας», οφειλόταν στην εννοιολόγηση της ταυτότητας του «Άριστου» ως ανδρική ταυτότητα κι όχι στο γεγονός πως

οι γυναίκες δεν αρίστευαν. Ενδεικτικό αυτού αποτελεί το γεγονός πως μέχρι το 1955-56, οι διατελέσαντες υπότροφοι του ΙΚΥ για τα πέντε πρώτα Προγράμματα Ανωτάτων Σχολών που διένυσαν ολόκληρο τον κύκλο σπουδών χωρίς να χάσουν την ιδιότητα αυτή ήταν 89 άτομα, 34 άντρες και 55 γυναίκες, δηλαδή οι γυναίκες που αρίστευαν ήταν πλειοψηφούσες. Στο παρακάτω Διάγραμμα φαίνεται η κατανομή ανά σχολή και φύλο των όλων των αριστούχων.

Διάγραμμα 9. Η κατανομή ανά σχολή και φύλο των διατελέσαντων υποτρόφων Εσωτερικού για το 1955-1956.

Όσον αφορά τις θετικές επιστήμες όπου παρατηρείται και το μικρότερο ποσοστό συμμετοχής γυναικών, σύμφωνα με τις ονομαστικές καταστάσεις των επιτυχόντων των υποψηφίων για τα πρώτα έξι χρόνια του προγράμματος, από τα 118 άτομα που πέτυχαν στους διαγωνισμούς των Υποτροφιών Εξωτερικού, οι γυναίκες ήταν μονάχα 11 (10%), των εκ των οποίων οι 8 τελικά μεταβαίνουν στο εξωτερικό.

Πίνακας 4. Ονομαστικός πίνακας των επιτυχουσών γυναικών των Προγραμμάτων Εξωτερικού για τις θετικές επιστήμες ανά έτος (1951-1957)

ΟΝΟΜΑΣΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΕΠΙΤΥΧΟΥΣΩΝ ΠΡΟΓΡ. ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΣΤΙΣ ΘΕΤΙΚΕΣ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ			
ΕΤΟΣ/ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΑ	ΕΠΙΤΥΧΟΥΣΕΣ	ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ	ΧΩΡΑ
1951-1952			
Φυσιογνωστικές Επιστήμες	Δαβή Ελευθερία	Universite de Geneve	Ελβετία
Φυτοπαθολογία	Έβη Καββαδία	Παραιτήθηκε της υποτροφίας	
1952-1953			
Φυσιογνωστικές Επιστήμες	Μαρία Κεφαλληνού	St. Hilda's College	Αγγλία
1953-1954			
Μυκητολογία	Ουρανία Μαρσέλου	Institut Pasteur Paris	Γαλλία
Φαρμακογνωσία	Έλντα Σχορτσανίτου	Δεν προκρίνεται	
Χημεία	Ιφιγένεια Βουρβίδου-Φωτάκη	Πανεπιστήμιο της Βασιλείας	Ελβετία
Χημική Τεχνολογία	Μελπομένη Τσιπούρη	Munchen Universitat	Γερμανία
1954-1955			
Χημική Τεχνολογία	Φανή Δημητριάδου	University of Texas	ΗΠΑ

1955-1956			
Παρασιτολογία	Ευτυχία Αναγνώστου	Medizinische Universitäts Klinik, Freiburg	Γερμανία
Φυσιογνωστικές Επιστήμες	Αλίκη Στίνη	University College	Αγγλία
1956-1957			
Φυσική	Παρασκευή Ευθυμίου	Δεν αποχωρεί από την Ελλάδα	

Δύο εξ αυτών των γυναικών τέως υποτρόφων, η χημικός Ιφιγένεια Βουρβίδου Φωτάκη²⁵⁹ και η γεωλόγος Ελευθερία Δάβη²⁶⁰ θα επιστρέψουν στην Ελλάδα και ως υφηγήτριες πλέον θα οριστούν ως οι πρώτες γυναίκες μέλη των εξεταστικών επιτροπών για τις υποτροφίες εξωτερικού. Από όλα τα επιστημονικά πεδία, οι γυναίκες αυτές θα προέρχονταν από τις φυσικές επιστήμες, και οι δύο με μεταπτυχιακές σπουδές στην Ελβετία και συνεργάτιδες του καθηγητή Λεωνίδα Ζέρβα. Επρόκειτο περί μιας εξέλιξη που θα άλλαζε για πρώτη φορά την εικόνα ενός θεσμού αποκλειστικώς ανδρικού και με αυτόν τον τρόπο θα εμφύτευαν το γυναικείο στοιχείο την κοινότητα του ΙΚΥ μέχρι τότε αόρατο.²⁶¹

Καταλυτική σημασία στην διαμόρφωση των έμφυλων διακρίσεων εντός των πανεπιστημίων και των ακαδημαϊκών κοινοτήτων συνέχιζε να διαδραματίζει ο ψυχρός πόλεμος και η μετεμφυλιακή πολιτική κατάσταση²⁶². Οι πολύ δύσκολες οικονομικές συνθήκες της

²⁵⁹ Η Ιφιγένεια Βουρβίδου-Φωτάκη γεννήθηκε έζησε μεταξύ 1921 και 1983. Μπαίνει στο Πανεπιστήμιο Αθηνών το 1938, για να φοιτήσει στο Χημικό αλλά λόγω πολέμου, σταματάει τις σπουδές της. Το 1946 αποφοιτά με «Άριστα» και το 1949 ανακηρύχθηκε διδάκτορας με εισηγητή τον Λ. Ζέρβας, επίσης με «Άριστα». Μετά την επιτυχία της στις εξετάσεις του ΙΚΥ (στην τριμελή εξεταστική επιτροπή ανήκει ο καθηγητής της Λ. Ζέρβας) μετεκπαιδύεται ως υπότροφη στο Πανεπιστήμιο της Βασιλείας στη Γενεύη, στη σχολή όπου φοιτά και το δάσκαλός της και επιστρέφει στην Ελλάδα για να εργαστεί στο Βιοχημικό Εργαστήριο του Νοσοκομείου «Ευαγγελισμός» έως το 1959. Εκλέχθηκε υφηγήτρια της Οργανικής Χημείας το 1965 και το 1967 ορίστηκε εντεταλμένη υφηγήτρια της Οργανικής Χημείας. Με την επιβολή της δικτατορίας, το καθεστώς των συνταγματαρχών δεν προχωρά στον διορισμό της λόγω αντιρρήσεις για την νομομορφοσύνη της, όμως με την συνδρομή του νέου κατόχου της έδρας, καθηγητή Γ. Βάρβογλη συνεχίζει να διδάσκει. Έπρεπε να περάσουν εικοσιέξι χρόνια ώστε το 1975 να διοριστεί έκτακτη καθηγήτρια. Το 1977 καταλαμβάνει την κενή τακτική έδρα της Οργανικής Χημείας. Κιμουρτζής και Βίκυ Σιγούντου, «Η εποχή που τα πρωτόνια είχαν φύλο: Γυναίκες στη Φυσικομαθηματική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (1922-1967)».

²⁶⁰ Η Ελευθερία Δάβη είναι μια τυπική περίπτωση αριστούχας φοιτήτριας. Εισήχθη στο Φυσιογνωστικό του Πανεπιστημίου Αθηνών αριστεύοντας στις εισαγωγικές εξετάσεις και έλαβε το πτυχίο της το 1946, επίσης με «Άριστα». Το 1950 έλαβε τον τίτλο της διδάκτορος και ως υπότροφος του ΙΚΥ μετεκπαιδύεται στο Πανεπιστήμιο της Γενεύης μαζί με την συμφοιτήριά της Ιφιγένεια Βουρβίδου-Φωτάκη. Στο Πολυτεχνείο της Ζυρίχης έλαβε δεύτερο διδακτορικό τίτλο το 1955 και το 1957 διορίστηκε αρχικά ως επιμελήτρια του εργαστηρίου Γεωλογίας-Παλαιοντολογίας και το 1959 έλαβε τον τίτλο της υφηγήτριας. Μετά από 17 χρόνια αφότου είχε λάβει το διδακτορικό της, το 1969 εκλέχθηκε καθηγήτρια της έδρας Γεωλογίας-Ορυκτολογίας στην Ανώτατη Γεωπονική Σχολή Αθηνών. Στο ίδιο.

²⁶¹ Αναφορικά με την περίπτωση των γυναικών φυσικών του Πανεπιστημίου Αθηνών, βλ. Στο ίδιο. Για την γυναικεία αορατότητα στις επιστήμες βλ. Helena Rycior (επιμ.), *Creative Couples in the Sciences*, American First edition., Rutgers University Press, New Brunswick, N.J 1996. Επίσης, το κλασικό άρθρο του Σάβιν Steven Shapin, «The Invisible Technician», *amerscie American Scientist*, τμ. 77, τχ. 6 (1989), σ. 554–563. Για την ελληνική περίπτωση, βλ. Μ. Ρεντετζή, «Αόρατοι τεχνικοί στο Κέντρο Πυρηνικών Ερευνών «Δημόκριτος». Φύλο και φυσική στη μεταπολεμική Ελλάδα», *Κριτική-Επιστήμη & Εκπαίδευση*, τχ. 6 (2007), σ. 47–69.

²⁶² Βλ. Noam Chomsky κ.ά., *The Cold War & the University: Toward an Intellectual History of the Postwar Years*, The New Press, New York, NY 1998. Επίσης σχετικά με το ρόλο του φύλου στη διαμόρφωση της

δεκαετίας του 1950 και το πατριαρχικό μοντέλο «πατρίς-θρησκεία-οικογένεια» έθετε προσωπικά όρια στη διάρκεια των σπουδών και στην επαγγελματική σταδιοδρομία των γυναικών ακαδημαϊκών που καλούνταν να ανταπεξέλθουν στον κοινωνικά κατασκευασμένο ρόλο της γυναίκας-συζύγου-μητέρας. Η Ελευθερία Δάβη, η Ιφιγένεια Βουρβίδου-Φωτάκη και η Παρασκευή Ευθυμίου ξεκινούν να εργάζονται διορισμένες στα εργαστήρια της Φυσικομαθηματικής Σχολής από το φοιτητικά του χρόνια μιας και εκ του νόμου επιτρεπόταν σε φοιτητές και φοιτήτριες να διορίζονται σε θέσεις βοηθών και παρασκευαστών μέχρι τη λήψη του πτυχίου τους. Παρόλα αυτά, για τους περισσότερους φοιτητές και φοιτήτριες που κάλυπταν τις ανάγκες των εργαστηρίων σε βοηθητικό προσωπικό αυτό συνέβαινε συχνά άμισθα ως «υπό-βοηθεί», και αποτελούσε ένας τρόπος απόδειξης της αφοσίωσή τους στον υπεύθυνο καθηγητή.

Το φύλο στην περίπτωση μας είναι ένα αναλυτικό εργαλείο που εμπλουτίζει και διευρύνει τα ερωτήματα σχετικά με το ιστορικό και κοινωνικό πλαίσιο εντός του οποίου αναπτύσσεται η επιστημονική δραστηριότητα. Οι ιεραρχικές δομές εντός των επιστημονικών κοινοτήτων και ερευνητικών ομάδων διαμόρφωναν με τη σειρά τους την παραγωγή της επιστημονικής γνώσης, η οποία στο ψυχροπολεμικό και μετεμφυλιακό πλαίσιο θα καθοριζόταν εμφύλα. Οι φυσικές επιστήμες ήταν μια «αντρική υπόθεση»²⁶³ που έφερναν εις πέρας αντρικές υποθέσεις όπως η ανάπτυξη της πυρηνικής τεχνολογίας και τα πυραυλικά συστήματα. Γιατί μπορεί να έχει απόλυτο δίκιο η Σιμόν ντε Μποβουάρ όταν δηλώνει πως μπορεί «γυναίκα να μην γεννιέσαι, αλλά να γίνεσαι»,²⁶⁴ ωστόσο το κρίσιμο είναι να εξετάζουμε τους τρόπους που αυτό συμβαίνει, τις διασταυρώσεις της φύσης, της τεχνολογίας και του φύλου και να επικεντρώνουμε το ενδιαφέρον μας στις επιπτώσεις των τεχνολογικών και επιστημονικών εξελίξεων στην κατανόηση αυτών των εννοιών.²⁶⁵

επιστημονικής γνώσης και των πρακτικών κατά τη διάρκεια των δεκαετιών 1950-60, βλ. Barbara Laslett κ.ά. (επιμ.), *Gender and Scientific Authority*, University of Chicago Press, Chicago, IL 1996. Brenda Maddox, *Rosalind Franklin: The Dark Lady of DNA*, Harper Perennial 2003· Maria Rentetzi, «Gender, Science and Politics: Queen Frederika and Nuclear Research in Post-war Greece», *Centaurus*, τμ. 51, τχ. 1 (Φεβρουάριος 2009), σ. 63–87· Maddox, *Rosalind Franklin*. Για ιστοριογραφικά ζητήματα βλ. Ludmilla Jordanova, «Gender and the Historiography of Science», *The British Journal for the History of Science*, τμ. 26, τχ. 4 (1993), σ. 469–483· Μαρία Ρεντετζή, «Η σκιαγράφιση της ιστορίας των γυναικών στις επιστήμες» (Ιούλιος 2006).

²⁶³ Joshua S. Goldstein, *War and Gender: How Gender Shapes the War System and Vice Versa*, Cambridge University Press, New York 2003.

²⁶⁴ Η φράση «Δεν γεννιέσαι γυναίκα, γίνεσαι» προέρχεται απ' το βιβλίο-ορόσημο της Σιμόν ντε Μποβουάρ «Το δεύτερο φύλο» και αντανάκλα το κεντρικό επιχείρημα ότι το φύλο είναι μια κοινωνική κατασκευή, όχι ένα βιολογικό γεγονός και ότι οι γυναίκες δεν γεννιούνται με μια έμφυτη, σταθερή ταυτότητα, αλλά μάλλον γίνονται γυναίκες μέσα από μια διαδικασία κοινωνικοποίησης που λαμβάνει χώρα καθ' όλη τη διάρκεια της ζωής τους. Αυτή η διαδικασία κοινωνικοποίησης περιλαμβάνει την εσωτερική πολιτισμικών κανόνων, αξιών και προσδοκιών σχετικά με το τι σημαίνει να είσαι γυναίκα, καθώς και τον αποκλεισμό από ευκαιρίες και εμπειρίες που θεωρούνται ότι ανήκουν στους άνδρες. Δίνοντας έμφαση στην κοινωνική κατασκευή του φύλου, το έργο της ντε Μποβουάρ βοήθησε να τεθούν τα θεμέλια για τη φεμινιστική κατανόηση του φύλου ως πολιτισμικού και ιστορικού φαινομένου που διαμορφώνεται από κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές δυνάμεις. Simone De Beauvoir, *The Second Sex*, Knopf Doubleday Publishing Group 2011. Στα ελληνικά βλ. Σιμόν ντε Μποβουάρ, *Το δεύτερο φύλο*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2009.

²⁶⁵ Το έργο της Donna J. Haraway συνδέεται στενότερα με το τρίτο κύμα του φεμινισμού, το οποίο χαρακτηρίζεται από μια πιο ποικιλόμορφη και διαθεματική προσέγγιση του φεμινισμού που λαμβάνει υπόψη τους τρόπους με τους οποίους άλλοι παράγοντες, όπως η φυλή, η τάξη και η σεξουαλικότητα, αλληλεπιδρούν και διαμορφώνουν τις εμπειρίες του φύλου. Donna Jeanne Haraway, *Simians, cyborgs, and women: the reinvention of nature*, Routledge, New York 1991. Επίσης, Donna Jeanne Haraway, «Situated Knowledge: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective», στο: *Simians, cyborgs, and women: the reinvention of nature*, Routledge, New York 1991, σ. 183–201.

Το ζήτημα της ηλικίας

Τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου μέχρι την 31ης Δεκέμβρη του 1956 παραμένουν τα ίδια με τη διαφορά ότι δύο θέσεις έμειναν κενές λόγω του θανάτου των Νικόλαου Βλάχου και του Αλέξανδρου Δελμούζου. Πρόεδρος του Ιδρύματος και της Εκτελεστικής Επιτροπής παραμένει ο Κ. Γεωργακόπουλος, ενώ αντίστοιχα αντιπρόεδρος ο Κ. Νικολόπουλος. Ο Κ.Θ. Δημαράς διατηρεί τη θέση του Γενικού Διευθυντή. Η κατεύθυνση της προσπάθειας στον έκτο χρόνο παραμένει ίδια και αμετάβλητη σε γενικές γραμμές και κατά το έτος αυτό, ενώ αντίθετα συνεχίζεται η προσπάθεια για την βελτιστοποίηση των λεπτομερειών της λειτουργίας του θεσμού με βασικό ζήτημα αυτό της προσέλευσης των υποψηφίων. Άλλωστε, η διοίκηση κατέληγε πως η προσπάθεια για τη διεύρυνση της δημοσιότητας των δραστηριοτήτων του Ιδρύματος φαινόταν πως παρουσίαζε μεν αποτελέσματα, χωρίς όμως αυτά να θεωρούνται ακόμη επαρκή. Έτσι, επανήλθε το ζήτημα του ορίου της ηλικίας των υποτρόφων Εξωτερικού. Υπενθυμίζεται ότι το όριο αυτό είχε τεθεί καταρχάς σε υψηλό επίπεδο -μέχρι του 40ου έτους της ηλικίας- και αυτό ώστε δυνητικά να μπορεί να επωφεληθεί από το νόμο η γενιά εκείνη η οποία λόγω του πολέμου δεν είχε την ευκαιρία για μετεκπαίδευση στο εξωτερικό. Στο παραπάνω προστέθηκε αργότερα και ένας δεύτερος που αφορούσε τους δημοσίους υπαλλήλους και τους οποίους ο δημοσιοϋπαλληλικός κώδικας έθετε ως όριο ηλικίας για τις εκπαιδευτικές άδειες το 40ο έτος.²⁶⁶

Όπως προκύπτει από τους αριθμούς των υποβαλλόμενων αιτήσεων προς συμμετοχή στους διαγωνισμούς υποτροφιών εξωτερικού η πρόνοια αυτή των προκηρύξεων του Ιδρύματος υπήρξε ευεργετική διότι επέτρεψε σε πολλούς από αυτούς που υπερβαίνουν το 35ο έτος της ηλικίας να συμμετάσχουν στους πρώτους διαγωνισμούς. Πράγματι στον πρώτο διαγωνισμό που πραγματοποιήθηκε το Μάη του 1952 το ποσοστό των υποβαλλόμενων αιτήσεων ηλικίας 35 μέχρι 40 ετών αντιπροσώπευε το 45,4% του συνόλου όσων υποβλήθηκαν. Το ποσοστό αυτό σημαίνει αφενός μεν ότι υπήρχε προθυμία προς μετεκπαίδευση στους μεσήλικες, ενώ αφετέρου μεταξύ των νεότερων ο ζήλος αυτός δεν ήτανε ιδιαίτερος αφού το υπόλοιπο 54,6% κάλυπτε περίπου 15 διαφορετικές ηλικίες.²⁶⁷ Αντιθέτως, στο επόμενο έτος, έδειξε βαθμιαία ελάττωση των μεγαλύτερων ηλικιών προς όφελος των νεαρότερων, και αυτό καθώς αυξανόταν παράλληλα ο αριθμός των υποβαλλόντων αιτήσεων. Ας προστεθεί σε αυτό και το πολύ χαρακτηριστικό γεγονός ότι οι πρώτοι διαγωνισμοί διεξάγονταν ανά εξάμηνο, ενώ οι επόμενοι -και σύμφωνα με το αρχικό πλάνο- ετησίως.

Έτσι, στο δεύτερο διαγωνισμό του 1952 το ποσοστό την υποβάλλονταν ηλικίας μεταξύ 35 και 40 ετών μειώθηκε στο 39,1%, στο τρίτο του 1953 μειώθηκε στο 33,6%, στο τέταρτο του 1953 περαιτέρω στο 27,3%, εξακολούθησε δε να μειώνεται και στους επόμενους διαγωνισμούς (στον 5ο του 1954 στο 25,1%, 1955 στο 21,4% και 1956 στο 16,7%). Οι παραπάνω αριθμοί δείχνουν προφανώς ότι οι μεγαλύτερες γενιές είχαν εξαντλήσει το δυναμικό τους για μετεκπαίδευση στο εξωτερικό και ότι οι νεότερες γενιές παρουσιάζουν μεγαλύτερο ζήλο αφού τα ποσοστά αυτών αυξήθηκαν αισθητά παράλληλα με την αύξηση του αριθμού των υποβαλλόντων.

Η πρακτική της αναπροσαρμογής των κατανομών

Οι κατανομές των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού καθορίζονταν από τις αρμόδιες επιτροπές, υπό την εποπτεία του Δημαρά. Για το ΣΤ' Πρόγραμμα Εξωτερικού παρατηρούμε ότι πολλαπλασιάζεται ο αριθμός των προβλεπόμενων πτυχίων που μπορούσαν να δηλώσουν υποψηφιότητα για κάποια ειδικότητα που προκηρύσσεται. Έτσι, ενώ για το Ε' Πρόγραμμα συμμετείχαν 13 προβλεπόμενα πτυχία, για το ΣΤ' Πρόγραμμα συμμετείχαν 23. Τα δέκα αυτά προβλεπόμενα πτυχία είναι τα εξής: Νομική Σχολή, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, Ανωτάτη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών, Σχολή Νηπιαγωγών, Σχολή Οικιακής Οικονομίας,

²⁶⁶ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), ΣΤ' Επετηρίς 1956, σ. 7.

²⁶⁷ Στο ίδιο, σ. 8.

Κτηνιατρική Σχολή, Υγειονομική Σχολή, Γεωπονική και Δασολογική Σχολή, Προσαρτημένων Σχολών ΕΜΠ, Υφαντουργική Σχολή. Επίσης, αυξάνεται ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο από 59 σε 77.

Οι παραπάνω αλλαγές αποτελούν την προσπάθεια να επεκταθεί το πρόγραμμα Εξωτερικού, προσελκύοντας περισσότερους φοιτητές ανά ειδικότητα, και ταυτόχρονα να μειωθεί ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά θέσεις. Ήταν ένας στόχος ο οποίος απέκλειε κάποια γνωστικά αντικείμενα εις βάρος άλλων και ενθάρρυνε νέους ακαδημαϊκούς με διαφορετικά επιστημονικά υπόβαθρα να έρθουν σε επαφή με ειδικότητες καταξιωμένες. Η προσωποπαγής σύνδεση της πανεπιστημιακής έδρας με το γνωστικό αντικείμενο που υπηρετούσε η εν λόγω έδρα ήταν ένα πάγιο ζήτημα που ταλάνιζε το ελληνικό πανεπιστήμιο και η τόνωση της λειτουργίας του θεσμού των έκτακτων καθηγητών και των υφηγητών ήταν μια λύση που είχε προταθεί ήδη από την εποχή του Κ. Καραθεοδώρη²⁶⁸. Η μετεκπαίδευση των νέων ακαδημαϊκών στο εξωτερικό αν και άνοιγε τις προοπτικές του ελληνικού πανεπιστημίου για ίδρυση νέων εδρών, ωστόσο δεν αμφισβητούσε τον πυρήνα του συστήματος στο οποίο ηγεμόνευε η παλαιότερη γενιά των πανεπιστημιακών δασκάλων. Αντιθέτως, οι νέοι επιστήμονες με την επιστροφή τους στη χώρα θα έπρεπε να περιμένουν τη συνταξιοδότηση κάποιου παλαιότερου για να αναλάβουν κάποια έδρα αρκούμενοι στη κάποια θέση βοηθού, ή θα αναγκάζονταν να αναζητήσουν επαγγελματική αποκατάσταση εκτός ακαδημίας. Η κατεύθυνση του ΙΚΥ σε αυτήν την φάση εξασφάλιζε την υπάρχουσα κατάσταση όσον αφορά το καθεστώς των εδρών.

Η επίτευξη του παραπάνω στόχου ήταν δυνατή και μέσα από την ανακατανομή των υποτροφιών. Στη ΙΖ' συνεδρίαση του ΔΣ της 11ης Ιανουαρίου 1956, ο σύμβουλος καθηγητής Γρ. Χατζηβασιλείου ζήτησε να ληφθεί η μέριμνα ώστε σε περίπτωση μη πλήρωσης μιας θέσης επειδή δεν είχε προσήλθε ή επειδή δεν είχε πετύχει στις εξετάσεις κανένας υποψήφιος, τότε αυτή η θέση να αναπληρωνόταν από επιλαχόντες σε παρεμφερείς κλάδους εφόσον ο κλάδος και η ποιότητα του υποψηφίου θα μπορούσαν να συνηγορήσουν για αυτήν την απόφαση. Η επιλογή αυτή υπήρχε ήδη με κανονιστική απόφαση του Διοικητικού Συμβουλίου με την εκτέλεση της να την αναλαμβάνει η Εκτελεστική Επιτροπή. Αν και υπήρξε προβληματισμός από τον σύμβουλο Ι. Τράκα για το κατά πόσο μια τέτοια επιλογή θα μπορούσε να κλονίσει τον προϋπολογισμό του Ιδρύματος μιας και θα ανέβαζε τον αριθμό των δικαιούχων, ο Γενικός Διευθυντής καθυσήχασε τις ανησυχίες βάση του γεγονότος ότι οι προκριθέντες μέχρι το 1956 ήταν περίπου 50 από τις 60 θέσεις που προκηρύσσονταν, και με μέσο όρο διάρκειας των υποτροφιών δεν να μην υπερβαίνει τους 24 μήνες, δεν φαινόταν πως ο προϋπολογισμός θα αντιμετώπιζε προβλήματα. Η πρακτική αυτή ήταν κοινή μέσα στα χρόνια λειτουργίας του θεσμού και εμφανίζεται στα αποτελέσματα των προγραμμάτων εξωτερικού, όπου σε κάποιες ειδικότητες οι προκριθέντες είναι περισσότεροι από τις θέσεις. Παράλληλα όμως ήταν και ενδεικτική για την στάση που θα κρατούσε το Ίδρυμα απέναντι σε συγκεκριμένες ειδικότητες, σε συγκεκριμένες έδρες, γνωστικά αντικείμενα, επιστημονικά πεδία και στις πρακτικές εφαρμογές με τις οποίες συνδέονταν.²⁶⁹

²⁶⁸ Γαβρόγλου και Βρυχεία, *Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης*, σ. 175.

²⁶⁹ Αντίστοιχη εφαρμογή της πρακτικής ανακατανομής των ειδικοτήτων συνέβη κατά τη συνεδρίαση του ΔΣ της 10ης Οκτωβρίου 1956, όπου ο Φωκάς εξέφρασε τη διαφωνία του ώστε να συμπεριληφθούν οι λιμενικοί αξιωματικοί για την μετεκπαίδευσή τους στην ειδικότητα της Ναυπηγικής με το επιχείρημα ότι δεν κατείχαν τα κατάλληλα προσόντα, και παρά την αντίθετη γνώμη του Υπουργείου Εμπορικής Ναυτιλίας και ζήτησε να συμπεριληφθεί στο πρόγραμμα επόμενη εξειδίκευση από τον πίνακα προτεραιότητας. Μετά από εισήγηση του Α. Καλίνσκη προστίθεται η Γεωργική Υδραυλική για τους αποφοίτους τους ΕΜΠ στο Θ' Πρόγραμμα.

Η ανάπτυξη του Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού

Όσον αφορά το Πρόγραμμα Εσωτερικού για την Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση, το 6^ο έτος λειτουργίας του Ιδρύματος, έφερε τόσο την αύξηση του αριθμού των προκηρυσσόμενων θέσεων όσο και του χρηματικού ποσού των τροφείων. Παράλληλα αναπροσαρμόστηκε η κατανομή των υποτροφιών στις διάφορες σχολές μιας και η αύξηση των εισακτέων που προκήρυξαν τα εκπαιδευτικά ιδρύματα θα είχε ως αποτέλεσμα το ποσοστό των ενισχυμένων υποτρόφων να μειωνόταν αναλογικά.²⁷⁰

Σύμφωνα με το προλογικό σημείωμα της ΣΤ' Επετηρίδας, για την διοίκηση του Ιδρύματος ήταν σημαντικό να παγιωθεί ο αριθμός των υποτρόφων Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών, μιας και η ελάττωση των ποσοστών των προκηρυσσόμενων θέσεων ως προς τους κανονικούς εισακτέους ήταν αναπόφευκτη, δεδομένου ότι από την πρώτη εφαρμογή του Νόμου μέχρι τη διαμόρφωση του υπόψιν προγράμματος, ο αριθμός των εισακτέων στις σχολές είχε υπερδιπλασιαστεί. Για παράδειγμα το 1951 οι εισακτέοι στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών έφταναν τους 150 ενώ το 1956 ήταν 400, της Φιλοσοφικής Σχολής Θεσσαλονίκης από 100 ανέβηκαν στους 250, της Φυσικομαθηματικής Σχολής Αθηνών απ' τους μέχρι 100 πρωτοετείς που εισάγονταν το 1951, το 1956 έφτασαν μέχρι τους 350. Τέλος για τη Φυσικομαθηματική Σχολή Θεσσαλονίκης ο αριθμός ανήλθε από τους 115 στους 285.²⁷¹ Τα ποσοστά των χορηγούμενων υποτροφιών το 1951 σε σχέση με τον αριθμό των εισακτέων ήταν τα εξής: Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών (30 εισακτέοι) ποσοστό 20%, Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης (36 εισακτέοι) ποσοστό 30%, Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών (15 εισακτέοι) ποσοστό 7%, Φυσικομαθηματική Σχολή Θεσσαλονίκης (15 εισακτέοι) ποσοστό 13%. Τηρουμένων αυτών των αναλογιών θα έπρεπε το 1956 να είχε καθοριστεί ο ακόλουθος αριθμός νέων υποτροφιών: Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών 80, Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης 75, Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών 25, Φυσικομαθηματική Σχολή Θεσσαλονίκης 38.

Προφανώς η ενέργεια αυτή δεν ήταν δυνατόν να τηρηθεί διότι θα επιβάρυνε τον προϋπολογισμό πέραν του ανεκτού ορίου. Ωστόσο, η αύξηση των υποτροφιών για τις Φιλοσοφικές Σχολές από 30 σε 42, για τις Φυσικομαθηματικές σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη από 15 σε 23, ήλπιζαν στη Διοίκηση του Ιδρύματος ότι θα εξασφάλιζε την επιτυχία της κρατικής προσπάθειας.²⁷² Από την άποψη των Σχολών προστέθηκαν μόνο υποτροφίες για το τμήμα Γαλλικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών που λειτουργούσε ήδη. Βάση όλων των παραπάνω αυξήσεων και υπολογίζοντας το ποσοστό ασφαλείας (5%) και τις υποτροφίες για τους ομογενείς, ο συνολικός αριθμός των προβλεπόμενων υποτροφιών για τους πρωτοετείς ανέβηκε από 252 σε 340, δηλαδή σημείωσε μια αύξηση 35%.

Οι θέσεις που προκηρύχθηκαν για τις υποτροφίες των πρωτευσάντων των εισαγωγικών εξετάσεων για το ακαδημαϊκό έτος 1956-57 ήταν 293 (αύξηση 34%). Άλλη βελτίωση του ίδιου προγράμματος προήλθε απ' την επέκταση του θεσμού ενισχύσεως και σε αυτούς που αρίστευαν όχι μόνο κατά την εισαγωγή τους στη σχολή, αλλά από το πρώτο έτος στο δεύτερο, και από το δεύτερο στο τρίτο έτος των σπουδών τους. Έτσι στους 293, προστέθηκαν 70 θέσεις για ενισχύσεις των πρωτοετών και 56 για τους δευτεροετείς, ανεβάζοντας τον συνολικό αριθμό στις 419 θέσεις

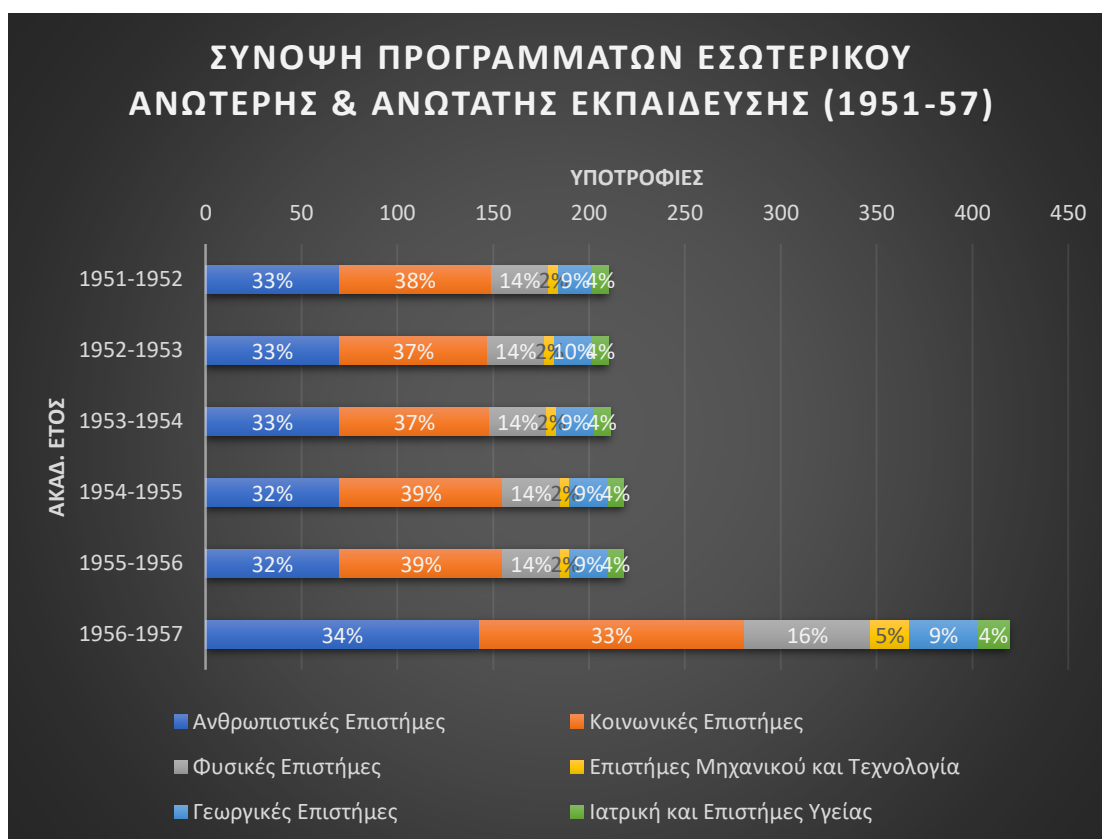
Συνοπτικά, κατά την πλήρη ανάπτυξη του προγράμματος, το οποίο αρχικά περιλάμβανε 723 ετήσιες παροχές υποτροφιών, το πρόγραμμα του 1956-1957 περιλάμβανε 1315, χωρίς τον υπολογισμό των ποσοστών ασφαλείας και τις υποτροφίες των ομογενών, οι οποίες σημείωσαν μια μικρή αύξηση δύο υποτροφιών. Κατά την εισήγηση της έγκρισης του

²⁷⁰ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), ΣΤ' Επετηρίς 1956, σ. 13.

²⁷¹ Στο ίδιο.

²⁷² Στο ίδιο.

Προγράμματος και της Κατανομής Υποτροφιών Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών 1956-57, που τέθηκε ως θέμα στην ΙΗ΄ Συνεδρίαση του ΔΣ της 8ης Φεβρουαρίου 1956, ο Δ. Φωκάς εκφράζει την γνώμη ότι η αναλογία μεταξύ των σχολών που παρασκεύαζαν εκπαιδευτικούς δεν ήταν η πρέπουσα και ότι θα έπρεπε να αυξηθεί ο αριθμός των υποτροφιών των υπολοίπων Σχολών εις βάρος της συγκεκριμένης κατηγορίας. Την απάντηση στο αίτημα αυτή την λαμβάνει -και έχει μια σημασία αυτό- όχι από τον πρόεδρο ή τον αντιπρόεδρο αλλά από τον Κ. Γεωργούλη, ο οποίος υπερασπίζεται την απόφαση αυτή με το επιχειρήμα πως η πρόνοια προς αυτές της σχολές έβρισκε σύμφωνο το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας, «το οποίο επιδιώκει δι' εντόνου προσπάθειας και διά σειράς μέτρων εις ην περιλαμβάνονται και αι υποτροφίαι, όχι μόνον να αυξηθή τον αριθμό των προσερχόμενων υποψηφίων, αλλά και την ποιότητα των, ως τούτο επετεύχθη κατά τα τελευταία έτη»²⁷³. Σύμφωνα με την άποψη του Γεωργούλη, δεδομένου ότι έπρεπε να αυξηθεί ο αριθμός των εκπαιδευτικών και στην μέση και στην στοιχειώδη εκπαίδευση, οι προτεινόμενοι αριθμοί διατηρήθηκαν και το πρόγραμμα εγκρίθηκε. Επιπλέον δεν μεταβλήθηκε και η αναλογία 68% υπέρ των εκπαιδευτικών σχολών και 32% υπέρ των υπολοίπων η οποία είχε τεθεί από την αρχή λειτουργίας του θεσμού και έκτοτε είχε διατηρηθεί.²⁷⁴

Διάγραμμα 10. Οι κατανομές των Α΄-ΣΤ΄ Προγραμμάτων Υποτροφιών Εσωτερικού (1951-57).

²⁷³ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Πρακτικά ΔΣ (1951-1961)*, σ. 94.

²⁷⁴ Στο ίδιο, σ. 95.

Πίνακας 5. Σύγκριση των προγραμμάτων υποτροφιών και εισαγωγών για τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες για τα ακαδημαϊκά έτη 1955-56 και 1956-57.

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ	ΘΕΣΕΙΣ ΕΙΣΑΧΘΕΝΤΩΝ	ΘΕΣΕΙΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ	ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΙΣΑΧΘΕΝΤΩΝ (1955-56)	ΔΙΑΦΟΡΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ (1955-56)
Αλεξανδρούπολης	80	8	100%	167%
Αρσακείου Αθηνών	40	4	-50%	-33%
Αρσακείου Πατρών	40	4	-67%	-56%
Ηράκλειο Κρήτης	80	8	100%	167%
Θεσσαλονίκης	120	12	200%	300%
Ιωαννίνων	120	12	50%	100%
Λαμίας	40	4	-67%	-56%
Λάρισας	40	4	0%	33%
Μαράσλειος	120	12	200%	300%
Μυτιλήνης	40	4	-67%	-56%
Ραλλείου Πειραιώς	40	4	-50%	-33%
Ρόδου	40	4	0%	33%
Τρίπολης	80	8	100%	167%
Φλώρινας	40	4	0%	33%
ΣΥΝΟΛΟ	920	92	0%	33%

Εκτός όλων των παραπάνω βελτιώσεων που επήλθαν στο πρόγραμμα, σημειώθηκε και μία ακόμη αναπροσαρμογή και η οποία αφορούσε το ύψος των τροφείων τα οποία αυξήθηκαν κατά 20%. Πράγματι κατά το πρώτο έτος λειτουργίας του θεσμού (1951-52), η ετήσια υποτροφία ανώτερων και ανώτατων σχολών είχε καθοριστεί στις 6.000 δραχμές και αντιπροσώπευε (για τους εννέα μήνες ακαδημαϊκού έτους) το μισθό ενός γραμματέα α' τάξεως, ενώ το 1956 αντιπροσωπεύει το μισθό κατώτερο ενός κλητήρα γ' τάξεως. Το αίτημα περί της μερικής αναπροσαρμογής του ύψους των τροφείων απασχολούσε τη Διοίκηση του Ιδρύματος και έγινε πραγματικότητα τελικά το 1957, όταν η ετήσια υποτροφία έφτασε στις 7200 δραχμές, δηλαδή κατά 20%. Αν και η αναπροσαρμογή δεν θεωρήθηκε πλήρης, ωστόσο, από τη διοίκηση κρίθηκε ως άξια λόγου.²⁷⁵

Επίσης, στην συνεδρίαση του ΔΣ στις 10/10/1956 τέθηκε το θέμα της αγοράς ακινήτου ώστε να απαλλαγεί το Ίδρυμα από το βάρος του ενοικίου στο κτήριο της Αμαλίας 52, και με τον τρόπο αυτό θα λυνόταν και το ζήτημα της επένδυσης των κεφαλαίων του Χρυσοβέργειου κληροδοτήματος. Για την μόνιμη στέγαση των υπηρεσιών του ΙΚΥ επιλέχτηκε το κτήριο στην οδό Λυσικράτους 14, του οποίου την κυριότητα διατηρεί μέχρι τις μέρες μας αν και χρησιμοποιείται ως αποθήκη αρχειακού υλικού και παραμένει εγκαταλελειμμένο.

Συνοπτικά, το πρόγραμμα υποτροφιών του 1956-1957 περιλάμβανε:

1. Μέση εκπαίδευση: 107 υποτρόφους, προς 3.600 δρχ. ετησίως, ή λιγότερα ανάλογα της εισφοράς των Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών, οι οποίες σύμφωνα με το νόμο καταβάλλουν το μισό ποσό.
2. Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση: 293 υποτρόφους προς 7.200 δρχ. ετησίως. Επίσης, 10% για τους ομογενείς υποτρόφους και 5% ποσοστό ασφαλείας.
3. Εξωτερικού: 66 υπότροφοι, προς 5.500 δρχ. μηνιαίως και 5% ποσοστό ασφαλείας.
4. Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: 70 υπότροφοι.

²⁷⁵ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), ΣΤ' Επετηρίς 1956, σ. 15.

3.2 Ζ' Πρόγραμμα: προβληματισμοί και υπεκφυγές

Κατά το ακαδημαϊκό έτος 1957-58 τα μέλη του Διοικητικού Συμβουλίου παρέμειναν ίδια, ούτε η θέση του Γενικού Διευθυντή που διατήρησε ο Κ.Θ. Δημαράς. Πρόεδρος του ΔΣ και της Εκτελεστικής Επιτροπής παρέμεινε ο Κ. Γεωργακόπουλος, και αντιστοίχως αντιπρόεδρος ο Κ. Νικολόπουλος. Έτσι η γενική κατεύθυνση παρέμεινε αμετάβλητη σε γενικές γραμμές και όπως και τις προηγούμενες χρονιές έγιναν κάποιες αλλαγές στις λεπτομέρειες του θεσμού.

Συνοπτικά το πρόγραμμα υποτροφιών 1957-1958 περιλάμβανε:

1. Μέση εκπαίδευση: 107 υποτρόφους, προς 3.600 δρχ. ή λιγότερα, ανάλογα της εισφοράς των Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών, οι οποίες σύμφωνα με το νόμο καταβάλλουν το μισό ποσό.
2. Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση: 320 υποτρόφους προς 7.200 δρχ. Επίσης, 10% για τους ομογενείς υποτρόφους και 5% ποσοστό ασφαλείας.
3. Εξωτερικού: 66 υπότροφοι, προς 5.500 δρχ. και 5% ποσοστό ασφαλείας και 5% ποσοστό ασφαλείας.
4. Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: 75 υπότροφοι

Σύμφωνα με το προλογικό σημείωμα του Γενικού Διευθυντή Κ. Θ. Δημαρά, ως προς το πρόγραμμα των υποτροφιών Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών και Εξωτερικού παρέμεινε σταθερό. Συγκεκριμένα, ως προς το δεύτερο αναπτύχθηκε περαιτέρω η απόφαση που είχε επισημανθεί στο προλογικό σημείωμα της ΣΤ' Επετηρίδας για μείωση του μέσου όρου ηλικίας των υποψηφίων υποτρόφων Εξωτερικού. Πράγματι, η βαθμιαία αυτή μείωση που είχε επιτευχθεί μέχρι το 1957 επέτρεπε ώστε απ' το επόμενο έτος του προγράμματος Η' να ορισθεί ως μέγιστη ηλικία το 38ο έτος για τις γενικές περιπτώσεις. Κατ' εξαίρεση τηρήθηκε το 40ο έτος για τις εξής δύο κατηγορίες: α) για τους δημοσίους υπαλλήλους, βάση της κρίσης ότι θα ήταν δυνατό να θεωρηθεί αντίφαση ο περιορισμός της ηλικίας του 40ου έτους την οποία προβλέπει ο Δημοσιούπαλληλικός Κώδικας για τη χορήγηση εκπαιδευτικών αδειών και β) για τους γιατρούς, λόγω αφενός του πολυετούς των σπουδών τους και αφετέρου λόγω του ότι ζητείται συχνά γι' αυτούς η προϋπηρεσία ως προϋπόθεση συμμετοχής στους διαγωνισμούς.²⁷⁶

Ωστόσο, η παραπάνω μείωση του ορίου ηλικίας δεν ελάττωσε τον αριθμό των υποβαλλόντων αιτήσεων, ο οποίος παρέμεινε περίπου σταθερός. Εν τούτοις, το ζήτημα της δημοσιότητας των προκηρύξεων εξακολούθησε να απασχολεί την υπηρεσία, λόγω -όπως έκρινε- «ευρίσκουσα πάντοτε ανεπαρκή την αναλογία μεταξύ του αριθμού των προκηρυσσόμενων θέσεων και του αριθμού των υποβαλλόντων αιτήσεων».²⁷⁷ Ο αριθμός των ατόμων που προσέγγισαν τις υπηρεσίες του Ιδρύματος για την αναζήτηση πληροφοριών κατόπιν των σχετικών ανακοινώσεων παρέμεινε κι αυτός σταθερός. Αύξηση παρουσίασε η κίνηση των δηλώσεων ενδιαφέροντος, η οποία προοικονομούσε την αύξηση των υποβαλλόντων αιτήσεων, και η οποία αναμενόταν να επιβεβαιωθεί στα επόμενα ακαδημαϊκά έτη.

Σύμφωνα με το προλογικό σημείωμα της Ζ' Επετηρίδας του 1957, η κεντρική κατεύθυνση που είχαν ακολουθήσει τα προηγούμενα προγράμματα δεν είχε αλλάξει ουσιαδώς, μιας και ο αριθμός των υποτροφιών και η κατανομή τους αναπροσαρμοζόταν σύμφωνα με τις κανονιστικές διατάξεις.

Την ακαδημαϊκή χρονιά 1957-58 συμπεριλήφθηκαν στο πρόγραμμα τα Φαρμακευτικά τμήματα των Φυσικομαθηματικών Σχολών Αθήνας και Θεσσαλονίκης, το Οδοντιατρικό τμήμα της Ιατρικής Σχολής Αθηνών και η Πολυτεχνική Σχολή Θεσσαλονίκης (Πολιτικοί Μηχανικοί) με υποτρόφους ανά δύο, καθώς και τα τμήματα Νηπιαγωγών των Παιδαγωγικών

²⁷⁶ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Ζ' Επετηρίς 1957, Αθήνα 1958, σ. 7.

²⁷⁷ Στο ίδιο, σ. 8.

Ακαδημιών Ιωαννίνων και Φλωρίνης με υποτρόφους ανά 4. Επίσης αυξήθηκαν οι αριθμοί των υποτροφιών σε τέσσερις για τη Θεολογική Σχολή και τη Νομική Αθηνών, και της Θεσσαλονίκης σε δύο για τους υποτρόφους της Ανωτέρας Σχολής Βιομηχανικών Σπουδών. Το σύνολο των αυξήσεων ανέβασε τον αριθμό των προβλεπόμενων υποτροφιών των πρωτοετών, συμπεριλαμβανομένων των ποσοστών ασφαλείας και για των υποτροφιών για τους ομογενείς, από 340 σε 370, δηλαδή κατά 9%.

Το 1957 για τη χορήγηση των ενισχύσεων σε πρόσωπα που σπούδαζαν ήδη στο εξωτερικό, κρίθηκε αναγκαίο να θεσπιστεί Κανονισμός κατ' αναλογία προς όσων ορίζονταν από το νόμο για τις υποτροφίες συνολικά. Έτσι, στο πνεύμα του κανονισμού²⁷⁸, η απόφαση περιλάμβανε να διατηρηθεί μεν ο έκτακτος χαρακτήρας αυτών των ενισχύσεων, και αφετέρου να αποφευχθεί η παρέκκλιση των ενδιαφερόμενων και να παραμείνει το κύριο βάρος του έργου του Ιδρύματος στους διαγωνισμούς χορηγούμενων υποτροφιών, όπως οριζόταν από το Νόμο.

Οι Κανονισμοί Υποτροφιών και Ενισχύσεων Ανωτέρας και Ανώτατης Εκπαίδευσης, καθώς και των Υποτροφιών Εξωτερικού υπέστησαν μικρές τροποποιήσεις, οι οποίες δημοσιεύτηκαν στην Ζ' Επετηρίδα. Σύμφωνα με το γενικό πνεύμα, για την άμεση αξιοποίηση και συμπερίληψη της πρώτης γενιάς τέως υποτρόφων Εξωτερικού στα επιστημονικά έργα του Ιδρύματος, η υπηρεσία απευθύνθηκε προς αυτούς για την κατάρτιση των προγραμμάτων Εξωτερικού. Το έντυπο που ζητήθηκε από αυτούς περιείχε ενδιαφέρουσες ερωτήσεις οι οποίες δεν ζητούσαν μονάχα προσωπικές πληροφορίες, αλλά γενικότερες για το είδος της ειδικότητας και την χρησιμότητας αυτής (βλ. Εικόνα 7. Το έντυπο υπόδειξης για προκήρυξη υποτροφίας). Αν και ήταν ένα χρήσιμο εργαλείο ώστε να δοθεί η δυνατότητα σε φορείς ή ιδιώτες να διεκδικήσουν θέσεις υποτροφιών σε κλάδους οι οποίοι εκφεύγαν της αντίληψης του Ιδρύματος για την αξία τους, σκοπός που άλλωστε ήταν και ο επίσημος, σε μια προσπάθεια για διεύρυνση του αριθμού των ειδικοτήτων άρα και των γνωστικών αντικειμένων, μάλλον αυτό αποτελούσε μια πρόφαση. Η διακίνηση αυτού του εντύπου εμπειρείχε διαφόρους κινδύνους με τον σημαντικότερο να μετατραπεί σε εργαλείο για την προκήρυξη «φωτογραφικών» ειδικοτήτων ανά κλάδο που θα πριμοδοτούσαν συγκεκριμένες έδρες. Το συμπέρασμα αυτό συνάγεται από το γεγονός πως ενώ το Ίδρυμα είχε εκδώσει και διακινούσε το παραπάνω έντυπο²⁷⁹, η κατεύθυνση της Διοίκησης ήταν προς την αντίθετη φορά, δηλαδή στόχευε στη μείωση του αριθμού των ειδικοτήτων με την ελπίδα ότι θα λειτουργούσε ως κίνητρο για να προσέρχονταν στις εξετάσεις περισσότεροι υποψήφιοι. Το παραπάνω ζήτημα καταγράφηκε και στα πρακτικά της Διοικητικού Συμβουλίου της επόμενης χρονιάς.

Κατά τη Συνεδρίαση ΚΔ' της 16ης Μαΐου 1958 ο Γενικός Διευθυντής Δημαράς παρατηρώντας μια ελαφρά κάμψη τόσο στον αριθμό των υποψηφίων των υποτροφιών Εξωτερικού όσο και στην ποιότητά τους την ερμήνευσε ως «φυσική» οφειλόμενη στο γεγονός πως μετά τους πρώτους διαγωνισμούς στους οποίους είχαν προσέλθει υποψήφιοι ηλικίας 20-40, ο μέσος όρος της ηλικίας είχε πέσει, λόγω εξάντλησης του δυναμικού των ηλικιών αυτών.²⁸⁰ Παρακάτω συνέχιζε το σκεπτικό του λέγοντας πως όπως είχε τονισθεί και από τα πρώτα βήματα του Ιδρύματος, η προκήρυξη εξατομικευμένων υποτροφιών αποθάρρυνε τους υποψηφίους ώστε να προσέρχονται στους διαγωνισμούς και πως για τη διόρθωση του

²⁷⁸ Στο ίδιο, σ. 44–47.

²⁷⁹ Δεν βρήκαμε αναφορές κατά πόσο διευρυμένη ήταν η προσπάθεια διακίνησης του εντύπου στην παρούσα φάση, ούτε απολογιστικές αναφορές για την επιτυχία ή όχι της πρωτοβουλίας αυτής.

²⁸⁰ Στους λόγους της αποτυχίας ή της αποχής ο Δημαράς απέδιδε και την γλωσσική ανεπάρκεια των υποψηφίων, με αποτέλεσμα το ΔΣ κατά την πρόταση του καθηγητή Κονιδάρη αποφάσισε να προτείνει προς το Υπουργείο με σχετικό έγγραφο να ενισχυθεί η κρατική μέριμνα για εκμάθηση ξένων γλωσσών στις Ανώτατες Σχολές.

συγκεκριμένου «κακού» η Υπηρεσία είχε προχωρήσει στην μείωση του αριθμού των κατ' έτος προκηρυσσόμενων ειδικοτήτων, κίνηση στην οποία θα έπρεπε να δοθεί μεγαλύτερη προσπάθεια. Στην ίδια συνεδρίαση ο αντιπρόεδρος Κ. Νικολόπουλος πρότεινε να μειωθούν κι άλλο οι ειδικότητες που προκηρύσσονταν «κατά τρόπο ώστε να προκηρυσσώνται κατ' έτος περισσότερες θέσεις δι' έκαστην ειδικευση, προβλέπεται δε υπό των οικείων Επιτροπών Κατανομής διά τα επόμενα έτη προκήρυξις ειδικεύσεων μη περιληφθεισών εις το Πρόγραμμα».²⁸¹ Το ΔΣ συμφώνησε και προχώρησε στην υλοποίηση της απόφασης αυτής στο επόμενο πρόγραμμα.

Ο Ν. Σμπαρούνης, όντας ο ίδιος χειρούργος και εκπροσωπώντας τον κλάδο των ιατρών στον οποίο άλλωστε αντιστοιχούσε περίπου το 4% των υποτροφιών, απαντώντας στην παραπάνω τοποθέτηση παρατήρησε πως υπάρχουν κλάδοι στους οποίους δεν παρουσιάζονται περισσότεροι του ενός ειδικούς κάθε έτος, και για το λόγο αυτό θα ήταν σκόπιμο να έχουν οι Επιτροπές Κατανομών την ευχέρεια ώστε να προτείνουν ειδικότητες ανά μία θέση μονάχα. Βάση των παραπάνω το Διοικητικό Συμβούλιο στην ίδια συνεδρίαση εξέδωσε την ακόλουθη οδηγία προς τις Επιτροπές Κατανομών:

*“Το Διοικητικό Συμβούλιο συνιστά όπως κατά το καταρτισμόν του Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού λαμβανηται πρόνοια ώστε αι προκηρυσσόμεναι ειδικότητες ώσιν ολίγαι, εκάστη δε διά πλειόνας της μιας θέσεις, εξαιρουμένων των περιπτώσεων δια τας οποίας αι Επιτροπαί Κατανομών ήθελον πείσθῃ ότι δεν υπάρχουν πλειόνες του ενός ειδικοί ως υποψήφιοι δι' έναν κλάδον. Κατά ταύτα, προκειμένου διά πολύ γενικούς κλάδους, διά τους οποίους γίνεται κατ' έτος πρότασις προκηρύξεως υποτροφιών, θα ήτο σκόπιμον να δημιουργηθούν διετείς, τριετείς ή τετραετείς κύκλοι υποτροφιών κατά τρόπον ώστε η αυτή ειδικότης να επανέρχεται ανά πάν δεύτερον, τρίτον ή τέταρτον έτος, διά δύο, τρεις ή τέσσερας υποτροφίας”.*²⁸²

²⁸¹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Πρακτικά ΔΣ (1951-1961)*, σ. 118.

²⁸² Στο ίδιο, σ. 119.

ΠΡΟΣΟΧΗ: Τὸ Δελτίον τοῦτο πρέπει νὰ ἀναφέρεται εἰς μίαν μόνην εἰδικότητα, ἀνεξαρτήτως τοῦ ἀριθμοῦ τῶν προτεινομένων διὰ τὴν εἰδικότητα αὐτὴν θέσεων. Οἱ ἔχοντες νὰ προτείνουν περισσότερας εἰδικότητας παρακαλοῦνται νὰ συμπληρώσουν ἰσάριθμα δελτία.

ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ
ΥΠΟΤΡΟΦΙΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

ΛΥΣΙΚΡΑΤΟΥΣ 14
ΤΗΛ. 35-580

Ὁ ἀνὰ χεῖρας τύπος προορίζεται νὰ συμπληρωθῇ ὑπὸ τῶν παλαιῶν ὑποτρόφων Ἐξωτερικοῦ, οἱ ὁποῖοι παρακαλοῦνται νὰ παραθέσουν τὰ ἀκόλουθα στοιχεῖα των :

ΥΠΟΔΕΙΞΙΣ ΔΙΑ ΠΡΟΚΗΡΥΞΙΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΑΣ

Ὄνομα καὶ ἐπώνυμον :
Εἰδικότης μετεκπαιδεύσεως (νὰ ἀναγραφῇ λεπτομερῶς καὶ ἡ Σχολὴ εἰς ἣν ἔτυχε μετεκπαιδεύσεως ὁ ὑπότροφος) :

Διάρκεια μετεκπαιδεύσεως : Ἐναρξίς Λήξις (Ἄν ὁ ὑπότροφος παρέμεινε μετεκπαιδευόμενος μετὰ τὴν λήξιν τῆς ὑποτροφίας του, νὰ σημειωθῇ ἐνταῦθα ὁ περαιτέρω χρόνος τῆς παραμονῆς του)

Σημερινὴ ἀπασχόλησις (ἀναλυτικῶς καὶ ἐν συσχετίσει πρὸς τὴν κτηθείσαν εἰδικότητα) :

ΕΡΩΤΗΜΑΤΟΛΟΓΙΟΝ

1) Διὰ ποίαν εἰδικότητα τῆς ἀρμοδιότητός σας κρίνεται σκόπιμον νὰ προκηρυχθοῦν ὑποτροφίαι :

2) Διὰ πόσας θέσεις συνιστᾶτε νὰ γίνῃ προκήρυξις εἰς τὸ προσεχές Πρόγραμμα :

3) Ἰδρύματα κατάλληλα διὰ τὴν ἀνωτέρω μετεκπαιδεύσειν (συγκεκριμένως καὶ ἀναλυτικῶς μὲ τὸν τίτλον καὶ τὴν ἔδραν ἐκάστου Ἰδρύματος) :

4) Προβλεπομένη διάρκεια μετεκπαιδεύσεως :

5) Τίτλοι τοὺς ὁποίους θὰ πρέπη νὰ ἔχη ὁ ὑπότροφος ἀναχωρῶν ἐξ Ἑλλάδος (ἀκαδημαϊκοί - ἐπαγγελματικοί - ὑπηρεσιακοί) :

6) Τίτλοι τοὺς ὁποίους θὰ πρέπη νὰ ἐπιδιώξῃ ὁ ὑπότροφος κατὰ τὴν μετεκπαιδεύσειν του :

7) Ἔργα εἰς τὰ ὁποῖα θὰ εἶναι δυνατὸν νὰ χρησιμοποιηθῇ ἐπιωφελῶς ὁ ὑπότροφος μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν του εἰς τὴν πατρίδα (ἐπιστημονικά - ἐπαγγελματικά - ὑπηρεσιακά) :

8. Ὑπάρχουν εἰδικοί εἰς τὸν κλάδον αὐτὸν ἐν Ἑλλάδι ; Ἄν ναί, ἀναγράψατε τὰ ὀνόματα τινῶν ἐξ αὐτῶν :

Ἄν ὄχι, ἀναγράψατε ἐκπροσώπους τινὰς τῶν πλησιεστέρων κλάδων :

9) Πόσα ἄτομα ἔχοντα τὴν ἀνωτέρω εἰδικότητα θὰ ἀπαιτηθοῦν ἐντὸς τῆς προσεχοῦς πενταετίας διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀναγκῶν ;

10) Παρατηρήσεις ἢ ὑποδείξεις ἀναφερόμεναι εἰς τὸ προτεινόμενον θέμα :

Ἐν τῇ 195
(Ὑπογραφή)

Η Επιτροπή Παιδείας 1957-58

Την ίδια περίοδο ξεκινάει μια νέα προσπάθεια για να καταγραφεί με οργανωμένο και συνολικό τρόπο το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και να καταδειχτούν τα προβλήματά τους. Την αρμοδιότητα για τη σύνταξη μιας αναλυτικής έκθεσης αναλαμβάνει μια διακομματική «επιτροπή ειδικών» η οποία έμεινε περισσότερο γνωστή ως Επιτροπή Παιδείας και η οποία συγκροτήθηκε με πρωτοβουλία του Κ. Καραμανλή. Μέλη της επιτροπής μέλη της ακαδημίας και παράγοντες της οικονομίας, με πρόεδρο τον υπουργό Παιδείας και πρώην μέλος του ΔΣ του ΙΚΥ Αχιλλέα Γεροκωστόπουλο.²⁸³

Η έκθεση παραδόθηκε στον Καραμανλή τον Ιανουάριο του 1958 και περιελάμβανε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης σε μια προσπάθεια ολιστικής προσέγγισης του ζητήματος. Οι βασικές οκτώ θέσεις που καταλήγει η έκθεση διαπνέονται από ένα πνεύμα φιλελευθερισμού, όπου αναγνωρίζεται ο ρόλος της Παιδείας στην οικονομία ως «θετική και παραγωγική επένδυση», και στην ανάγκη για εκσυγχρονισμό και προσαρμογή για την ενίσχυση του ρόλου αυτού.

Επίσης, προσπαθώντας να συνταιριάξει την αντιδικία της εποχής ανάμεσα στην κλασική παιδεία στο πλαίσιο του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού και τις θετικές επιστήμες, αναγάγει τον ελληνικό και χριστιανικό ανθρωπισμό στα επιτεύγματα των θετικών επιστημών ως τα «απαρασάλευτο βάθρο της παιδείας». Με μια διπλή κίνηση προβάλλει την ανάγκη για ανάπτυξη μέσα από την αναγνώριση της αξίας της τεχνικό-επαγγελματικής εκπαίδευσης στην οικονομία που θα οδηγήσει στην υλική πρόοδο και την ανύψωση του βιοτικού επιπέδου. Τέλος, αναδεικνύει την ανάγκη για δημοκρατικοποίηση της εκπαίδευσης ώστε αυτή να μην είναι προνόμιο μόνον των λίγων και των «εχόντων», αλλά επισημαίνει την απαραίτητη ανάγκη για αξιοποίηση των ιδιοφυών οι οποίοι υπάρχουν και στα λαϊκά στρώματα και εξαιτίας την απαιδευσίας και δίχως οικονομικά μέσα χάνονται οι ευκαιρίες ώστε να συνεισφέρουν στο Έθνος ως πολύτιμα πνευματικά κεφάλαια.²⁸⁴

Οι θέσεις της Επιτροπής ενσωμάτωναν πλήθος στοιχείων της εποχής²⁸⁵, τα οποία συναντάμε επίσης στις θέσεις της Διοίκησης του ΙΚΥ μέσα από τα επίσημα γραπτά και τις τοποθετήσεις των μελών της στις συνεδριάσεις. Και είναι λογικό μιας και οι παραπάνω θέσεις οριοθετούσαν τον ιδεολογικό χάρτη της περιόδου όπως αποτυπώνονταν στις επίσημες διακηρύξεις της πολιτικής ηγεσίας και στα νομοθετικά πλαίσια. Οι ταύτιση όμως των αντιλήψεων της Επιτροπής με αρκετές από αυτές που διέπνεαν και την Διοίκηση του ΙΚΥ εμφανίζεται και στις προτάσεις για τον τρόπο που θα έπρεπε να διαμορφωθεί η Ανώτατη Εκπαίδευση.

Το βάρος των προτάσεων της έκθεσης έπεφτε κυρίως στις δύο πρώτες βαθμίδες της εκπαίδευσης, λόγω των επειγόντων προβλημάτων του αναλφαβητισμού, της σχολικής διαρροής και της βαθιάς διχοτόμησης της ελληνικής κοινωνίας αποτέλεσμα της εμφυλιακής

²⁸³ Αλέξης Δημαράς, «Διακομματική εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα: Διδάγματα από την τετραετία 1956-57 - Δοκίμιο προβληματισμού», στο: Σήφης Μπουζάκης (επιμ.), *Ιστορικο-συγκριτικές προσεγγίσεις (τιμητικός τόμος Ανδρέα Κ. Καζαμία)*, Gutenberg, Αθήνα 2000, σ. 81-96.

²⁸⁴ Δημήτρης Χαραλάμπους, «Εκπαιδευτική πολιτική και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στη μεταπολεμική Ελλάδα (1950-1974)», Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), Σχολή Φιλοσοφική, Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας 1990, σ. 143-149.

²⁸⁵ Αναφορικά με τις απόψεις της εποχής, ενδιαφέρον έχουν οι προτάσεις του τακτικού καθηγητή Παιδαγωγικής και Διευθυντού του Εργαστηρίου Πειραματικής Παιδαγωγικής, Κ. Σπετσιέρη το 1959 όπου προτείνει την αναδιοργάνωση των Γυμνασίων Θυλέων με την «εισαγωγή μαθημάτων ως η Βρεφοκομία και Διαιτητική, η Υγιεινή και αι πρώται βοήθεια, η Χημεία των τροφίμων, η Ψυχολογία της γυναίκας ως κόρης, ως νύμφης, ως μητρός και ως πενθεράς [...]». Βλ. Κωνσταντίνος Σπετσιέρης, «Αι ψυχολογικά και κοινωνικά προϋποθέσεις αναδιοργάνωσης της Παιδείας» (1959), σ. 188.

σύρραξης της προηγούμενης δεκαετίας. Όπως θα δούμε άλλωστε και στην μεταρρύθμιση του 1959, η έμφαση δόθηκε σε αυτές τις βαθμίδες και στην τεχνικό-επαγγελματική εκπαίδευση. Στον χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης, η έκθεση για την επίλυση του προβλήματος της αυξημένης ζήτησης για πανεπιστημιακές σπουδές προτείνει την ίδρυση τρίτου πανεπιστημίου,²⁸⁶ αύξηση του αριθμού των τμημάτων στα Πανεπιστήμια Αθήνας και Θεσσαλονίκης, αύξηση της χρηματοδότησης, εκμάθηση ξένης γλώσσας από τους φοιτητές, αύξηση των εργαστηριακών ασκήσεων, μείωση των υποχρεωτικών μαθημάτων, κατάργηση των εξετάσεων και του κλειστού αριθμού εισακτέων σε κάθε σχολή και την ενοποίηση των εξετάσεων σε μια ενιαία περίοδο εισαγωγικών εξετάσεων κλπ.²⁸⁷ Επίσης, προτείνει την ίδρυση κύκλου μεταπτυχιακών σπουδών και την αύξηση των κρατικών υποτροφιών ώστε να ενισχυθεί η ακαδημαϊκή κοινότητα με νέους υποτρόφους.

Όσον αφορά το Ανώτερο και κατώτερο διδακτικό προσωπικό, η Επιτροπή θέτει ως στόχο την μείωση της τάσης αύξησης των τακτικών εδρών διότι στην πραγματικότητα οδηγεί στην αύξηση των υποχρεωτικών και εξεταστέων μαθημάτων. Ο στόχος αυτός, ο οποίος σύμφωνα με την έκθεση συνδέεται με την αύξηση του φόρτου για τους φοιτητές προτείνεται να επιτευχθεί μέσα από την κατάργηση του θεσμού των έκτακτων εδρών, την διατήρηση μόνο των τακτικών και την αναδιάρθρωση του συστήματος του διδακτικού προσωπικού ώστε σε κάθε έδρα να μπορούν να διορίζονται μέχρι τρεις μόνιμοι και έμμισθοι βοηθητικοί καθηγητές, στους επίκουρους και στους βοηθητικού καθηγητές, για την παροχή της κατάλληλης βοήθειας κατά την εκτέλεση των καθηγητικών καθηκόντων.²⁸⁸

Οι προτάσεις της Επιτροπής δεν προχωρούν σε μια ανακατανομή της ισχύος αλλά η παραπάνω στοχοθεσία περισσότερο λειτουργούσε υπέρ της διατήρησης του ισχύοντος status quo στο εσωτερικό των πανεπιστημίων. Η διατήρηση της εξουσίας των τακτικών καθηγητών αποτελούσε βασικό χαρακτηριστικό της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης ήδη από τις αρχές του 20^{ου} αιώνα.²⁸⁹ Επομένως, αν και διακήρυττε ότι ερχόταν «*προς αντιμετώπιση των εκ της σημαντικής αύξησης του αριθμού των φοιτητών και της διαρκώς αυξανόμενης δραστηριότητας των πανεπιστημίων δημιουργηθεισών αναγκών*», όπως κατά αντιστοιχία η μείωση του αριθμού των ειδικοτήτων που είχε θέσει ως στόχο το ΙΚΥ δεν θα οδηγούσε στην αύξηση της συμμετοχής των υποψηφίων στους διαγωνισμούς, αλλά θα ισχυροποιούσε το υπάρχον σύστημα εξουσίας που ήταν εδραιωμένο εντός του ακαδημαϊκού χώρου και καθόριζε τους συσχετισμούς δύναμης τόσο εσωτερικά όσο και σε σχέση με το κράτος. Όλες οι παραπάνω απόψεις ήταν απλά υπεκφυγές μπροστά στη νέα κατάσταση που φαινόταν να διαμορφώνεται στο ακαδημαϊκό σύστημα και που έφερνε αναπόδραστα η νέα περίοδος που είχε εγκαινιαστεί και που έφερνε η μαζικοποίησης του ελληνικού πανεπιστημίου.

3.3 Η΄ Πρόγραμμα: νέα κυβέρνηση, νέοι στόχοι

Το 1958 ήταν ξανά εκλογικό έτος με νικητή της διαδικασίας να βρίσκεται ξανά την ΕΡΕ του Κ. Καραμανλή με 41,1%, ο οποίος σχηματίζει την τρίτη διαδοχικά κυβέρνηση και η οποία απαλλαγμένη από την πολιτική κληρονομιά του Ελληνικού Συναγερμού και τις εσωκομματικές αντιπαλότητες αποδεικνύεται ως η πλέον μακρόβια.²⁹⁰ Απέναντι στην

²⁸⁶ Γιαννάκου και Συμεωνίδου, «Η εκπαίδευση από τη δικτατορία Μεταξά έως τον Εμφύλιο Πόλεμο (1936-1950): μια ιστορική έρευνα», σ. 126.

²⁸⁷ Περσεφόνη Σιμενή, Τριαντάφυλλος Δούκας, και Σήφης Μπουζάκης, «Μεταρρυθμίσεις στην πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην Ελλάδα, 1911-1982.», στο: Σήφης Μπουζάκης (επιμ.), *Πανόραμα Ιστορίας της Εκπαίδευσης: Όψεις και Απόψεις, τόμος Β΄: Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-2010)*, Gutenberg., Αθήνα 2011, σ. 535.

²⁸⁸ Γαβρόγλου και Βρυχεία, *Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης*, σ. 204.

²⁸⁹ Κώστας Γαβρόγλου, Βαγγέλης Καραμανωλάκης, και Χάιδω Μπάρκουλα, *Το Πανεπιστήμιο Αθηνών και η ιστορία του (1837-1937)*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης 2014, σ. 35.

²⁹⁰ Νικολακόπουλος, *Η καχεκτική δημοκρατία. Κόμματα και εκλογές, 1946 – 1967*, σ. 252.

αναμφισβήτητη ηγεμόνευση της ΕΡΕ στον δεξιό χώρο, θέση αξιωματικής αντιπολίτευσης αναλαμβάνει η ΕΔΑ με 24,4%. Υπουργός Παιδείας διορίζεται ο Γεώργιος Βογιατζής, πολιτικός μηχανικός (αγρονόμος τοπογράφος) στο επάγγελμα με μεταπτυχιακές σπουδές στη Ζυρίχη και το Μιλάνο και πρόεδρος του Τεχνικού Επιμελητηρίου Ελλάδας από το 1949 έως το 1951. Τη θέση θα τη διατηρήσει μέχρι τις 20 Σεπτεμβρίου 1961 και η θητεία του θα σφραγιστεί από την μεταρρύθμιση του 1959 και την ενίσχυση της επαγγελματικής και τεχνικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Οι γενικές κατευθύνσεις της κυβερνητικής πολιτικής δεν ανετράπησαν μετά τις εκλογές, το ίδιο αφορούσε και τις εργασίες του Υπουργείου Παιδείας. Οι προτάσεις της Επιτροπής Παιδείας της προηγούμενης χρονιάς θα αποτελέσουν τη βάση του διαλόγου για την άσκηση μεταρρυθμιστικής πολιτικής στο χώρο της Ανώτατης Εκπαίδευσης, αλλά λίγες μόνο από αυτές θα εισακουστούν και τελικά θα αξιοποιηθούν νομοθετικά. Η συνέχεια του κράτους θα επιβεβαιωθεί μέσα από τις επιλογές τόσο του Υπουργείου, όσο και υπηρεσιών όπως το ΙΚΥ.

Σύμφωνα με το προλογικό σημείωμα του Γενικού Διευθυντή Κ. Θ. Δημαρά, όπως δημοσιεύεται στην Η' Επετηρίδα του 1958, η γενική κατεύθυνση του Ιδρύματος κατά τον όγδοο έτος λειτουργίας παρέμεινε αμετάβλητη. Ο αριθμός των συμμετάσχοντων για τις υποτροφίες των σχολών του Εξωτερικού στον τελευταίο διαγωνισμό μειώθηκε αισθητά. Σύμφωνα με την αποτίμηση του Γενικού αυτό, «αποτελεί φυσικόν επακόλουθον της πολυετούς προσφοράς υποτροφιών διά των οποίων δέον να θεωρηθεί ότι οπωσδήποτε εξαντλήθη κατά το πλείστον το δυναμικόν των παλαιότερων γενεών, ως εμφανίζεται και εκ του μέσου όρου της ηλικίας των υποψηφίων υποτρόφων».²⁹¹ Τα δεδομένα που διατηρούσε στα αρχεία της η Διοίκηση και ανέλυε με σχολαστικότητα, έδειχναν πως ένα ποσοστό 45% των υποτρόφων στα πρώτα προγράμματα αφορούσε ανθρώπους με ηλικία ίση ή μεγαλύτερα από τα 35 έτη. Αυτό το ποσοστό στην Η' Επετηρίδα είχε πέσει και κυμαινόταν στο 12%. Επομένως, οι διαγωνισμοί από εκεί και πέρα απευθύνονταν ουσιαστικά σε πολύ μικρότερο αριθμό γενεών, εν τούτοις εκφραζόταν η ελπίδα και η πεποίθηση ότι ο αριθμός των υποτροφιών θα έπαιρνε και πάλι την ανιούσα, όταν θα άρχιζαν να συμμετέχουν στους διαγωνισμούς γενιές σπουδαστών «ειδικώς παρασκευασθέντων από επιστημονικής και γλωσσικής απόψεως εν όψει των διαγωνισμών του Ιδρύματος».²⁹²

Πάρα ταύτα όμως, η Διοίκηση του Ιδρύματος συνέχιζε να βρίσκει ανεπαρκή την αναλογία ανάμεσα στον αριθμό των προκηρυσσόμενων θέσεων και του αριθμού των υποβαλλόντων αιτήσεων, ενώ από την άλλη παρέμενε περίπου σταθερός ο αριθμός όσων ιδιωτών ή δημοσίων υπαλλήλων προσέρχονταν στο Ίδρυμα ώστε να ζητήσουν πληροφορίες για την εξέλιξη των προγραμμάτων. Η διεύρυνση τη δημοσιότητας των υποτροφιών παρέμενε η βασική κατεύθυνση για την ανάπτυξη του Ιδρύματος προς τους καθορισμένους στόχους που είχε θέσει, και η προσπάθεια παρέμενε ισχυρή. Αποτέλεσμα όλων αυτών των προσπαθειών ήταν αύξηση του αριθμού των Δηλώσεων Ενδιαφέροντος, με την ελπίδα ότι θα κατέληγε λίγο καιρό αργότερα και στην αύξηση του αριθμού των υποβαλλόντων αιτήσεων.

Ως προς τους αριθμούς των υποτρόφων Ανωτάτων Σχολών προστέθηκαν η νεοϊδρυθείσα Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης και δύο υποτροφίες και το τμήμα Παιδαγωγικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης, επίσης νεοσύστατο, με τέσσερις υποτροφίες. Επίσης αυξήθηκαν κατά δύο οι χορηγούμενες υποτροφίες στις Θεολογικές Σχολές Αθηνών και Θεσσαλονίκης, στην Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών (ΑΣΟΕΕ), στην Πάντειο Σχολή και στην Ανωτέρα Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών. Το σύνολο των αυξήσεων έφερνε το αριθμό των προβλεπόμενων θέσεων για τις υποτροφίες του πρώτου έτους, συμπεριλαμβανομένων των ποσοστών ασφαλείας και για

²⁹¹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Η' Επετηρίς 1958, Αθήναι 1959, σ. 7.

²⁹² Στο ίδιο.

τους ομογενείς, από 370 σε 389. Επίσης, αναγνωρίζεται ως ίδρυμα τη Ανώτατης Παιδείας η Ανωτέρα Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών και μετονομάζεται σε Ανωτάτη Βιομηχανική Σχολή με έδρα τον Πειραιά ώστε να συμπεριληφθεί στα επόμενα προγράμματα με το νέο όνομα. Όσον αφορά την τεχνική εκπαίδευση, ιδρύονται σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη τεχνικές σχολές προσαρτημένες στο ΕΜΠ και καλούνται Σχολαί Υπομηχανικών ΕΜΠ

Επίσης στη σελίδα 43 της Ζ' Επετηρίδας δημοσιεύεται το έντυπο "Δήλωσης Απασχόλησης" των τέως υποτρόφων του ΙΚΥ. Η δήλωση αυτή αποτελούσε μια νέα πρωτοβουλία της Διοίκησης του Ιδρύματος για την παρακολούθηση της εξέλιξης των τέως υποτρόφων και καθιερώθηκε ώστε να ζητείται άπαξ του έτους ώστε η υπηρεσία να έχει επαρκή γνώση της απόδοσης των υποτρόφων μετά το τέλος των σπουδών τους και την εξέλιξη συνολικά του Ιδρύματος. Η πρωτοβουλία ήταν χαρακτηριστική της μέριμνας που έδειχνε το Ίδρυμα στη σημασία της εξατομικευμένης σκιαγράφησης και παρακολούθησης των υποτρόφων ως κομμάτι της συνολικής πολιτικής, συμπληρώνοντας ένα κομμάτι της στατιστικής εργασίας, απαραίτητης προϋπόθεσης για την λειτουργία ενός κράτους.

Συνοπτικά το πρόγραμμα υποτροφιών του 1958-59 περιλάμβανε:

- Μέση εκπαίδευση: 107 υποτρόφους, προς 3.600 δρχ. ετησίως, ή λιγότερα ανάλογα της εισφοράς των Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών, οι οποίες σύμφωνα με το νόμο καταβάλλουν το μισό ποσό.
- Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση: 336 υποτρόφους προς 7.200 δρχ. ετησίως. Επίσης, 10% για τους ομογενείς υποτρόφους και 5% ποσοστό ασφαλείας.
- Εξωτερικού: 66 υπότροφοι, προς 5.500 δρχ. μηνιαίως και 5% ποσοστό ασφαλείας.
- Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: 75 υπότροφοι.

Η ίδρυση του Βασιλικού Ιδρύματος Ερευνών

Το 1958 είναι το έτος ίδρυσης του Βασιλικού Ιδρύματος Ερευνών²⁹³ το οποίο διαδραμάτισε ισχυρό ρόλο στην ανάπτυξη της ερευνητικής δραστηριότητας στην Ελλάδα και το οποίο μαζί με το ΙΚΥ και τον Δημόκριτο που ιδρύθηκε την επόμενη χρονιά, συνέταξαν το νέο ερευνητικό χάρτη της Ελλάδας.

Η σχέση του Ιδρύματος Ερευνών με το ΙΚΥ θα μπορούσε να χαρακτηριστεί ως αδερφική για διάφορους λόγους. Αρχικά, επρόκειτο για έναν ερευνητικό φορέα την υλοποίηση του οποίου πρωταγωνιστικό ρόλο διαδραματίζει ο Γενικός Διευθυντής του ΙΚΥ, ο Δημαράς, ο οποίος και σε αυτήν την περίπτωση αναλαμβάνει τη θέση του Διευθύνοντα Συμβούλου. Όσον αφορά τις θετικές επιστήμες, μοιράζεται με το ΙΚΥ τα «βαριά» ονόματα της ακαδημαϊκής κοινότητας, όπως ο Καίσαρας Αλεξόπουλος και ο Λεωνίδας Ζέρβας ο οποίος δημιουργεί εντός του έναν πυρήνα πρώην φοιτητών και φοιτητριών του. Πρωταγωνιστικό ρόλο στην ίδρυση διαδραματίζουν οι καθηγητές Ιωάννης (Γιάγκος) Πεσμαζόγλου, ο Λεωνίδας Ζέρβας, ο Διονύσης Ζακυθηνός και ο Κ. Θ. Δημαράς.

Κατά τη διάρκεια της προετοιμασίας για τη σύνταξη του καταστατικού ο Δημαράς βρισκόταν σε στενή επαφή με τον Λεωνίδα Ζέρβα και τον Ιωάννη Πεσμαζόγλου.²⁹⁴ Ο Πεσμαζόγλου το

²⁹³ Δημήτριος Κυριακίδης (επιμ.), *Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών 1958-2008: Ίδρυση, πορεία, προοπτικές*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών 2008.

²⁹⁴ Ο Ιωάννης Πεσμαζόγλου δεν θα πρέπει να συγχέεται με τον Μιχαήλ Πεσμαζόγλου, μέλος του Διοικητικού Συμβουλίου του ΙΚΥ. Ο Ιωάννης (Γιάγκος) Πεσμαζόγλου γιος του τραπεζίτη Στέφανου Πεσμαζόγλου σπούδασε στη Νομική του Πανεπιστημίου Αθηνών και εν συνεχεία αναγορεύτηκε υφηγητής και καθηγητής στη Νομική Σχολή Αθηνών. Υπηρέτουσε σε υψηλόβαθμες θέσεις του ελληνικού κράτους και του τραπεζικού συστήματος. Τη δεκαετία του '60 το ονομά του συνδέθηκε με τις διαπραγματεύσεις της Ελλάδας για την ένταξη στην ΕΟΚ Μιχάλης Μ. Ψαλιδόπουλος κ.ά., *Ιωάννης Σ. Πεσμαζόγλου: πανεπιστημιακός, ευρωπαϊστής, διαπραγματευτής*, επιμ. Μιχάλης Μ. Ψαλιδόπουλος, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις, Αθήνα 2010. Επιπλέον, βλ. Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης και Γιάννης

1958 ήταν υφηγητής της έδρας Πολιτικής Οικονομίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και η ιδέα για την ίδρυση ενός ερευνητικού κέντρου τον απασχολούσε για περίπου δέκα χρόνια, ήδη από το φοιτητικά χρόνια στο βρετανικό St. John's College του Πανεπιστημίου Cambridge. Η ιδέα όμως αυτή που αφορούσε την ίδρυση ενός «κέντρου επιστημονικών ερευνών» ωρίμασε καθώς εργαζόταν στο Υπουργείο Συντονισμού ως Γενικός Διευθυντής Οικονομικής Πολιτικής και Προγράμματος μεταξύ 1951-55, έχοντας ως παράδειγμα την εμπειρία της αναδιοργάνωσης της Διεύθυνσης Οικονομικών Μελετών της Τραπέζης της Ελλάδος, η οποία παρήγαγε από το 1955 στατιστικές μελέτες και πίνακες για τη χάραξη οικονομικής πολιτικής.²⁹⁵

Η συγκυρία ήταν κατάλληλη μιας και την ίδια περίοδο το βασιλικό ζεύγος επέκτεινε τις προνοιακές πολιτικές²⁹⁶ ως κομμάτι μιας στάσης που προσπαθούσε να λειάνει τις γωνίες του εμφυλίου και να δημιουργήσει ένα κλίμα ειρήνευσης με εγγυήτρια δύναμη το παλάτι.²⁹⁷ Έτσι ο Πεσμαζόγλου ανταποκρίνεται στο κάλεσμα του βασιλιά ώστε να συζητήσουν τη βασιλική επιθυμία για την ίδρυση ενός νέου θεσμού αντίστοιχου του Βασιλικού Εθνικού Ιδρύματος που είχε ιδρυθεί από τα Ανάκτορα το 1947 και ο οποίος είχε εκπαιδευτικό σκοπό. Για την υλοποίηση του νέου φορέα, ο Πεσμαζόγλου αναγνωρίζει την ευκαιρία «ώστε να πληρωθεί το κενό με την επίσης αναγκαία ανάπτυξη μεταπτυχιακών σπουδών και τον επιβαλλόμενο αναπροσανατολισμό της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης».²⁹⁸ Άλλωστε, το ζήτημα των μεταπτυχιακών ήταν ένα θέμα που απασχολούσε ήδη τη διοίκηση του ΙΚΥ και το Υπουργείο Παιδείας, όπως είχε καταθέσει προς αυτό η Επιτροπή Παιδείας την ίδια χρονιά.

Η πρόταση του βασιλιά ήταν ελκυστική μιας και παραχωρούσε βαθμούς ελευθερίας στον Πεσμαζόγλου ώστε να επιλέξει συγκεκριμένους ανθρώπους ή ομάδα επιστημόνων οι οποίοι θα ήταν κατάλληλοι ώστε να οργανώσουν το νέο ερευνητικό θεσμό, αρκεί να ήταν αρεστοί από τα Ανάκτορα. Μια από τις επιλογές ήταν ο Κ. Θ. Δημαράς, δοκιμασμένος οργανωτικά από τη θητεία του ως Γενικός στο ΙΚΥ την ίδια περίοδο που ο Πεσμαζόγλου –επίσης διορισμένος από τον Παπανδρέου– εκτελούσε καθήκοντα Γενικού Διευθυντή στο Υπουργείο Συντονισμού. Ο Δημαράς, ωστόσο, πέραν των οργανωτικών ικανοτήτων, με την έκδοση της *Ιστορίας της Νεοελληνικής Λογοτεχνίας* το 1948 είχε τοποθετήσει τον εαυτό στο κέντρο μιας «διαφωτιστικής» προσπάθειας.²⁹⁹ Έτσι, βρίσκει την ευκαιρία ώστε προετοιμάσει ένα

Ξουριάς, *Τα ιδρυτικά κείμενα του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και η αλληλογραφία Ι. Στ. Πεσμαζόγλου – Λ. Θ. Ζέρβα*, ΑΤΩΝ Ε.Ε 2015.

²⁹⁵ Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης, «Η ίδρυση του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (1958) και το δίλημμα: η ελληνική έρευνα μοχλός της εγχώριας ανάπτυξης ή συμβολή στο διεθνές μέτωπο της επιστήμης», *Μνήμων*, τμ. 34 (2015).

²⁹⁶ Το ζεύγος εφάρμοσε μετεμφυλιακά διάφορα προνοιακά προγράμματα, όπως για παράδειγμα ο έρανος «Πρόνοια Συμμοριοπλήκτων» του 1949 με σκοπό την ανοικοδόμηση των πληγέντων από τον εμφύλιο περιοχών της χώρας. Μέχρι το 1954 είχαν κατασκευαστεί από τον Έρανο 460 σχολεία, 27 εκκλησίες και 126 συγκροτήματα κατοικιών. Βλ. Στρατής Μπουρνάζος, «Το κράτος των εθνικοφρόνων: αντικομμουνιστικός λόγος και πρακτικές», στο: Χρήστος Χατζηιωσήφ και Προκόπης Παπαστράτης (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα: Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Κατοχή-Αντίσταση 1940-45 (Δ΄ τόμος)*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σ. 24–27.

²⁹⁷ Σκλαβενίτης, «Η ίδρυση του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (1958) και το δίλημμα: η ελληνική έρευνα μοχλός της εγχώριας ανάπτυξης ή συμβολή στο διεθνές μέτωπο της επιστήμης», σ. 191.

²⁹⁸ Στο ίδιο, σ. 192.

²⁹⁹ Η περίοδος στην οποία αναφερόμαστε χαρακτηρίζεται από μια «ανασύνθεση από όλες τις πλευρές» όπως αναφέρει η Ρένα Σταυρίδη-Πατρικίου, η οποία χαρακτηρίζεται από την κυκλοφορία γενικών ιστοριών, με διαφορετικό ιδεολογικό και επιστημονικό προσανατολισμό, αλλά χαρακτηριστικών της ρευστής κατάστασης που βρίσκεται ο χώρος των ιστορικών μελετών. Το 1958 είναι η χρονιά που κυκλοφορεί η *Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας* του Γιάννη Κορδάτου, ενώ τρία χρόνια αργότερα κυκλοφορεί η *Ιστορία του Νέου Ελληνισμού* του Απόστολου Βακαλόπουλου. Βλ. Απόστολος Βακαλόπουλος, *Ιστορία του νέου ελληνισμού: αρχές και διαμόρφωσή του (Τόμος Α΄)*, Ηρόδοτος, Αθήνα

δεκασέλιδο κείμενο με τίτλο «Εισήγησις διά την εκδήλωσιν βασιλικής πρωτοβουλίας προς οργάνωσιν και προαγωγήν σύγχρονισμένων επιστημονικών ερευνών εις την Ελλάδα» το οποίο αποκρυστάλλωνε τις απόψεις του και περιέχει ολοκληρωμένη επιχειρηματολογία για τα κέρδη που θα είχε το κράτος και οι επιχειρήσεις από την ανάπτυξη ερευνητικών προγραμμάτων, ώστε βάση των αποτελεσμάτων να συνέβαλαν την οικονομική και πνευματική πρόοδο του τόπου. Ο βασιλιάς επεφύλασσε στον Δημαρά κεντρική θέση στο νέο Ίδρυμα, κάτι που αποτελούσε δικαίωση για τον ίδιο και τις προσπάθειες που κατέβαλε όλα τα χρόνια για την ανάπτυξη των νεοελληνικών μελετών και ερευνών. Σύμφωνα με το κείμενο ο φορέας θα έπρεπε να ήταν αυτοτελής, θα μπορούσε να εξελιχθεί σε «Κέντρο Μεταπανεπιστημιακών Ερευνών» για τα στελέχη της δημόσιας διοίκησης και των επιχειρήσεων και θα μπορούσε να συνεργαστεί ή να συγχωνευτεί με το ΙΚΥ, μιας και οι επιστήμονες που θα χρησιμοποιούσε θα προέκυπταν από τα προγράμματα υποτροφιών του.³⁰⁰

Στην συμμετοχή για την προετοιμασία του καταστατικού κειμένου εντάσσεται κι ο Λεωνίδας Ζέρβας, καθηγητής της έδρας Οργανικής Χημείας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών. Ο Ζέρβας ήταν ακαδημαϊκός εγνωσμένου κύρους, ίσως περισσότερο από οποιονδήποτε άλλον εκείνη την περίοδο.³⁰¹ Ο Ζέρβας μέσα από την εμπλοκή του στις διάφορες επιτροπές της εκπαίδευσης και της οικονομίας³⁰² έχει προετοιμάσει κατάλληλα το έδαφος ώστε να μπορεί να εμπνέει την απαραίτητη εμπιστοσύνη για γρήγορες και αποφασιστικές κινήσεις. Επιπλέον, εκμεταλλευόμενος τις επαφές που είχε αποκτήσει κατά τη διάρκεια της διεθνούς καριέρας στα αμερικάνικα και γερμανικά επιστημονικά κέντρα, καταφέρνει να αποσπάσει χρηματοδότηση πενταετούς διάρκειας από το Ίδρυμα Ford (ύψους 7.500.000 δρχ.) και απ' το Ίδρυμα Rockefeller για την κάλυψη των τρεχουσών αναγκών άμεσα.³⁰³

1961. Παράλληλα ο Ζακυνθινός προετοιμάζει την κυκλοφορία του έργου *Πολιτική Ιστορία της νεώτερης Ελλάδος* (1962). Επίσης, παράλληλα ο Ζακυνθινός προετοιμάζει την δική του εκδοχή για την πολιτική ιστορία της νεώτερης Ελλάδας. Βλ. Διονύσης Ζακυνθινός, *Η πολιτική ιστορία της νεώτερης Ελλάδος*, Εστία, Αθήναι 1962. Για το άρθρο της Πατρικίου βλ. Ρένα Σταυρίδη-Πατρικίου, «Ο φόβος της ιστορίας», στο: *Επιστημονικό Συμπόσιο: Η εκρηκτική εικοσαετία 1949-1967*, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας (Ιδρυτής: Σχολή Μωραΐτη), Αθήνα 2000, σ. 74.

³⁰⁰ Σκλαβενίτης, «Η ίδρυση του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (1958) και το δίλημμα: η ελληνική έρευνα μοχλός της εγχώριας ανάπτυξης ή συμβολή στο διεθνές μέτωπο της επιστήμης», σ. 194.

³⁰¹ Ο Ζέρβας μετά το πτυχίο του στη Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών μεταβαίνει στην Γερμανία όπου αναγορεύεται διδάκτωρ στο τμήμα της Χημείας στο Πανεπιστήμιο του Βερολίνου (1926) υπό την καθοδήγηση του Max Bergmann. Συνεχίζει ως αναπληρωτής διευθυντής του Ινστιτούτου της Δρέσδης και μετά από την παραίτησή του μεταβαίνει στη Νέα Υόρκη όπου εργάζεται στο Rockefeller Institute for Medical Research μέχρι την επιστροφή του στην Ελλάδα το 1936. Εκλέγεται τακτικός καθηγητής Οργανικής Χημείας και Βιοχημείας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και μετά τακτικός Καθηγητής Οργανικής Χημείας του Πανεπιστημίου Αθηνών (1939 -68). Βουρβίδου-Φωτάκη, «Βιογραφικό του Λ. Ζέρβα».

³⁰² Από το 1956 ήταν μέλος της Ακαδημίας Αθηνών. Το 1958 λαμβάνει μέρος την Επιτροπή Παιδείας. Για την αντιμετώπιση των περιορισμένων μέσων που είχαν να αντιπαρέλθουν τα εργαστήρια της Φυσικομαθηματικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών, μεταξύ 1948-51 κατάφερε να εξασφαλίσει ένα μέρος της αμερικάνικης βοήθειας μέσω του Υπουργείου Συντονισμού. Επιπλέον, στο πλαίσιο της ταχεία εκβιομηχάνισης της χώρας γίνεται μέλος πολυάριθμων επιτροπών του Υπουργείου Συντονισμού για τη μελέτη των προϋποθέσεων ιδρύσεως νέων βιομηχανιών. Αργότερα, το 1964-65 γίνεται πρόεδρος της Ελληνικής Επιτροπής Ατομικής Ενέργειας. Στο ίδιο.

³⁰³ Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης, *Επιστημονική συνάντηση στη μνήμη του Κ.Θ. Δημαρά*, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, Αθήνα 1994. Στο ίδιο· Σκλαβενίτης, «Η ίδρυση του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (1958) και το δίλημμα: η ελληνική έρευνα μοχλός της εγχώριας ανάπτυξης ή συμβολή στο διεθνές μέτωπο της επιστήμης».

Από την άλλη, ο Πεσμαζόγλου έχοντας ισχυρή θέση στις διαπραγματευτικές διαδικασίες ένταξης της Ελλάδας στην ΕΟΚ και στην Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών,³⁰⁴ κατάφερε από την πλευρά ώστε μετά από συνομιλίες με τον βασιλιά Παύλο να εξασφαλίσει χρηματοδότηση αξίας 100 εκατομμυρίων δραχμών το 1960 από τα υπόλοιπα της αμερικανικής βοήθειας, και 2 εκατ. το χρόνο με ενισχύσεις για την κάλυψη των τρεχουσών αναγκών από τα αμερικάνικα ιδρύματα Rockefeller και Ford και 50.000.000 δρχ. για την ανοικοδόμηση του κτηρίου. Όλα τα παραπάνω είχαν ως αποτέλεσμα το Ίδρυμα να επιταχύνει τις διαδικασίες και σε λιγότερο από ένα χρόνο να ξεκινήσει τη λειτουργία του στις 10 Οκτωβρίου 1958.

Το Ίδρυμα Ερευνών αρχικά συστεγάστηκε στο κτήριο του ΙΚΥ, αλλά στη συνέχεια μεταφέρθηκε στο σημείο που είναι μέχρι τις μέρες μας σε κτήριο των οποίων τις προδιαγραφές επεξεργάστηκαν ο Δημαράς με τον Ζέρβα.³⁰⁵ Ο Δημαράς ανέλαβε την οργάνωση και το σχεδιασμό του Ιδρύματος σε συνεννόηση με τον Ζέρβα ο οποίος συντάξε τις καταστατικές αρχές χρησιμοποιώντας ως οδηγό την οργάνωση αντίστοιχων αμερικάνικων θεσμών και στον οποίο ανατέθηκε η διεύθυνση των ερευνών στις θετικές επιστήμες. Ο Δημαράς ανέλαβε τον τομέα Βυζαντινών Ερευνών υπό τη διεύθυνση του Διονύσιου Ζακυθινού. Σύμφωνα με τη σύλληψη του Δημαρά, σκοπός του Κέντρου Μεταπανεπιστημιακών Ερευνών θα ήταν να θέσει σε κίνηση τη δημιουργία ενός κέντρου νεοελληνικών ερευνών που θα βρισκόταν σε διασύνδεση με τη διεθνή κοινότητα. Πιστός στις ουμαντιστικές ιδέες του δημιουργούνται δύο κέντρα σε διεπιστημονική διασύνδεση, το ένα θετικών και το άλλο ανθρωπιστικών σπουδών. Πρώτη μέριμνα είναι η δημιουργία μιας βιβλιοθήκης περιοδικών, ενδεικτική του βάρους που ήθελε να δώσει στην επικαιροποιημένη ενημέρωση πάνω στις τελευταίες επιστημονικές δημοσιεύσεις.³⁰⁶

Επιπλέον, την ίδια χρονιά, το 1958 ιδρύεται η Ελληνική Επιτροπή Ατομικής Ενέργειας (ΕΕΑΕ)³⁰⁷ και την επόμενη χρονιά μεταφέρει την έδρα στον νεοιδρυθέντα «Δημόκριτο» (1959). Μαζί με την ίδρυση του Κέντρου Κοινωνικών Ερευνών έχουμε τρία νέα ερευνητικά Ιδρύματα με διαφορετικές αφετηρίες και διαδικασίες. Για τον Δημόκριτο η ιστορία του επεφύλασσε ένα σημαντικό ρόλο, πέραν του ερευνητικού: αυτόν του καταφυγίου των νέων Ελλήνων ερευνητών των Φυσικών Επιστημών που όταν επέστρεφαν από το εξωτερικό μετά τις μεταπτυχιακές τους σπουδές, δεν μπορούσαν να βρουν μια θέση στο ελληνικό πανεπιστήμιο μιας και οι θέσεις ήταν «κλειστές», ο αριθμός των καθηγητικών εδρών ήταν περιορισμένος και οι συσχετισμοί εξουσίας δεν επέτρεπαν την γρήγορη ανέλιξη στην καθηγητική εξουσία. Μέχρι το 1964, στην κοινότητα του Δημόκριτου έχουν συμπεριληφθεί οι Α. Κωστίκας, Ν. Γιασόγλου, Σπ. Γεωργόπουλος, η Χ. Ζιούρδου κα.³⁰⁸ Η βασίλισσα Φρειδερίκη χρηματοδοτούσε τον Δημόκριτο στην προσπάθεια του παλατιού να ασκεί επιρροή στην επιστημονική κοινότητα και ο Ζέρβας δεν έβλεπε με καλό μάτι το γεγονός πως ο Δημόκριτος απολάμβανε μια σχετική οικονομική ευμάρεια, ενώ τα εργαστήρια των

³⁰⁴ Την περίοδο 1957-1961 ο Ι. Πεσμαζόγλου ηγήθηκε της ελληνικής αντιπροσωπείας στις διαπραγματεύσεις με την Ευρωπαϊκή Ζώνη Ελευθέρων Συναλλαγών (ΕΖΕΣ) και την ΕΟΚ και κατόπιν (1962-1965) της Επιτροπής Ευρωπαϊκής Συνεργασίας. Βλ. Ψαλιδόπουλος κ.ά., *Ιωάννης Σ. Πεσμαζόγλου: πανεπιστημιακός, ευρωπαϊστής, διαπραγματευτής*. Επίσης, βλ. Στέφανος Πεσμαζόγλου, *Η σύνδεσις της Ελλάδος μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1962.

³⁰⁵ Ιωάννης Πεσμαζόγλου, «Προσφώνηση», στο: Τριαντάφυλλος Σκλαβενίτης (επιμ.), *Επιστημονική συνάντηση στη μνήμη του Κ. Θ. Δημαρά*, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών-Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 1994, σ. 9.

³⁰⁶ Δρούλια, «Κ. Θ. Δημαράς: από τη θεωρία στην πράξη».

³⁰⁷ Τρία χρόνια αργότερα θέτει σε λειτουργία τον πρώτο αντιδραστήρα.

³⁰⁸ Κριμπάς, «Η αλλαγή φρουράς. Πρώτη περίοδος», σ. 20.

πανεπιστημίων αναστέναζαν από τις ελλείψεις σε προσωπικό και πόρους.³⁰⁹ Ο τομέας των θετικών επιστημών του Ιδρύματος Ερευνών, με αντιπρόεδρο τον Λεωνίδα Ζέρβα αποτέλεσε τον τρίτο πόλο απέναντι στα εργαστήρια των πανεπιστημίων και τον Δημόκριτο και πρόσφερε έναν «μαξιλάρι» άμεση αξιοποίησης των πρώην υποτρόφων του ΙΚΥ μέσω των ισχυρών δεσμών που είχε με τον αδερφό Ίδρυμα από σύστασή του.

3.4 Θ' Πρόγραμμα: η τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση στο κέντρο

Ήδη από το 1952 το Ίδρυμα είχε διαπιστώσει ότι η ανάγκη για τη θεσμοθέτηση υποτροφιών Μετεκπαιδύσεως εν Ελλάδι ήταν σημαντική³¹⁰ και είχε ούτως ή άλλως συμπεριληφθεί στα πορίσματα της Επιτροπής Παιδείας του 1957-58. Έτσι κατά το ένατο έτος της λειτουργίας του θεσμού και μετά από επανειλημμένες σχετικές εισηγήσεις στο Διοικητικό Συμβούλιο η πρόταση είχε ωριμάσει και έλαβε τη μορφή της νομοθετικής διάταξης. Σκοπός του νέου θεσμού ήταν αυτός της εξασφάλισης πόρων για τους νέους πτυχιούχους που αν και είχαν τις ικανότητες και τη θέληση προς μια ακαδημαϊκή ή ερευνητική σταδιοδρομία αδυνατούσαν να αποκτήσουν περαιτέρω τίτλους λόγω έλλειψης μέσων. Το πρόγραμμα στην ουσία ήταν μια αντιγραφή του προγράμματος εξωτερικού στις Ανώτατες Σχολές του εσωτερικού στη μορφή των προκηρύξεων, στον τύπο των διαγωνισμών, στις ειδικότητες, στα κριτήρια επιλογής, στα έντυπα δηλώσεων, στα έντυπα οικονομικής κατάστασης, στις συστατικές επιστολές κλπ. Άλλωστε η ανάγκη για τη θεσμοθέτηση του προγράμματος είχε προκύψει ώστε να συμπεριληφθεί θεσμικά μια πρακτική που ήδη συνέβαινε, αυτή της παραμονής στο εσωτερικό των προκριθέντων των διαγωνισμών εξωτερικού μέχρι την αποχώρησή τους στα Ίδρύματα που είχαν επιλέξει. Επομένως, το Πρόγραμμα Μετεκπαιδύσεως εν Ελλάδι κάλυψε τις ανάγκες για αύξηση των υποτρόφων σε μεταπτυχιακές σπουδές με την παράλληλη ελάφρυνση του προϋπολογισμού από τα ομολογουμένως μεγαλύτερα έξοδα για σπουδές στο εξωτερικό. Έτσι, τα οφέλη που καρπωνόντουσαν οι καθηγητικές έδρες που είχαν τον τρόπο να επηρεάζουν την Επιτροπή Κατανομών στα Προγράμματα Εξωτερικού, πολλαπλασιάστηκαν μιας και με την φωτογραφική προκήρυξη των ειδικοτήτων αύξαναν ακόμη περισσότερο την επιρροή τους μέσω της αύξησης των μεταπτυχιακών φοιτητών.

Μία δεύτερη μεταβολή που έλαβε επίσης τη μορφή της νομοθετικής διάταξης ήταν η πρόβλεψη για χορήγηση υποτροφιών στην επαγγελματική εκπαίδευση. Οι υποτροφίες αυτές δεν περιλαμβάνονταν στο συστατικό νόμο του 1951, με αποτέλεσμα το Ίδρυμα τα πρώτα χρόνια να χορηγεί μονάχα ενισχύσεις στην επαγγελματική εκπαίδευση. Η αλλαγή αυτή εις το εξής δηλαδή να περιλαμβάνεται στο κανονικό πρόγραμμα άφηνε ανοιχτό το ενδεχόμενο για τη μελλοντική επαύξηση τους.

Το 1959 ήταν η χρονιά σταθμός για την επαγγελματική εκπαίδευση με τον νομοθετικό διάταγμα 3971/1959 «Περί τεχνικής και εκπαιδευτικής εκπαίδευσης, οργάνωσης της μέσης εκπαίδευσης και διοικήσεως της παιδείας»³¹¹ ο οποίος επανίδρυσε Σχολές Υπομηχανικών, ίδρυσε Τεχνικές Σχολές Βοηθών Εργοδηγών, Επαγγελματικών Σχολείων κατώτερης Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, ίδρυσε τη ΣΕΛΕΤΕ³¹², οργάνωσε την Μέση Εκπαίδευση μετονομάζοντας τα οκτατάξια Γυμνάσια σε εξατάξια δίνοντας τους νέες κατευθύνσεις (αγροτικής, οικονομικής, ναυτικής, ξένων γλωσσών), μετέτρεψε τις Εμπορικές Σχολές σε Γυμνάσια οικονομικής κατευθύνσεως, καθιέρωσε την 7ετή φοίτηση στα Νυκτερινά

³⁰⁹ Στο ίδιο.

³¹⁰ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Β' Επετηρίς 1952*, σ. 16.

³¹¹ Ν.Δ. 3971/87Α', «Περί τεχνικής και εκπαιδευτικής εκπαίδευσης, οργάνωσης της μέσης εκπαίδευσης και διοικήσεως της παιδείας. Τροποποίηση του Ν. 1825: 150Α'/28.5.1951.» 4 Σεπτεμβρίου 1959.

³¹² Ουρανία Αντωνοπούλου, Αναστασία Ρέππα, και Ανδρόνικος Φίλιος, «Η ιστορική εξέλιξη της ΣΕΛΕΤΕ: εκπαιδευτική πολιτική και παιδαγωγική κατάρτιση» χ.χ.

Γυμνάσια και δημιούργησε μια Γενική Διεύθυνση Επαγγελματικής Εκπαίδευσης όμοια της Γενικής Εκπαίδευσης με κεντρικά συμβούλια.³¹³

Στην εισηγητική έκθεση της 11^{ης} Ιουνίου 1959³¹⁴ αναφερόταν χαρακτηριστικά:

I. Η άσκησης εθνική εκαιδευτικής πολιτικής, κατά την παρούσα φάσιν της ζωής του έθνους, δέον να κατευθύνεται υπό των δύο επομένων βασικών αντικειμενικών σκοπών: Οργάνωσις της επαγγελματικής και τεχνικής παιδείας προς κάλυψιν της ανάγκης της ταχείας και εντόνου τεχνολογικής προόδου. Και προσφορά των αγαθών της ανθρωπιστικής παιδείας εις όσον τον δυνατόν ευρύτερα στρώματα του λαού.

II. Η Ελλάς ευρίσκεται κατά την παρούσαν περίοδον εις το στάδιον της εντατικής τεχνικής και οικονομικής αναπτύξεώς της εις όλους τους παραγωγικούς τομείς. [...] Αποτελεί γενικώς ανεγνωρισμένην διαπίστωσιν, ότι το ισχύον εκπαιδευτικόν καθεστώς είχε αντιμετωπίσει άνευ συστήματος την προεκτεθείσαν ανάγκην [...] Και διότι το Κράτος, το οποίον έχει αφήσει την επαγγελματικήν και τεχνικήν εκπαίδευσις εις χείρας της ιδιωτικής πρωτοβουλίας, [...] έτι δε και η άσκησης εποπτείας επί ταύτης είναι κατανεμημένη σε διάφορα Υπουργεία.

Έτσι για την αντιμετώπιση της άναρχης οργάνωσης της επαγγελματικής εκπαίδευσης στα διάφορα αρμόδια Υπουργεία, με την νομοθετική διάταξη 3973/1959 το κράτος αποφάσισε να υπαγάγει στο Υπουργείο Παιδείας όλες τις ειδικότητες και βαθμίδες των επαγγελματικών σχολών υπαγόμενων στα Υπουργεία Βιομηχανίας και Εμπορικής Ναυτιλίας.³¹⁵

Στόχος της μεταρρύθμισης ήταν η αναδιοργάνωση της τεχνικής εκπαίδευσης, η αύξηση των νέων σχολείων και η αύξηση του μαθητικού πληθυσμού σε αυτόν το κλάδο της εκπαίδευσης. Τα αποτελέσματα της μεταρρύθμισης στο πρόγραμμα υποτροφιών επαγγελματικής εκπαίδευσης φάνηκαν την επόμενη χρονιά 1960-61 με την ραγδαία αύξηση των προκηρυσσόμενων θέσεων.

Τρίτη, τέλος σημαντική μεταβολή ήταν η νομοθέτηση υποτροφιών κατά τα ενδιάμεσα έτη των σπουδών, αντικαθιστώντας, επίσης, το θεσμό των ενισχύσεων. Οι λόγοι για τους οποίους αυτό κρίθηκε ως απαραίτητο είχαν εκτεθεί στην Ε' Επετηρίδα (σελ. 13-14) και στην ΣΤ' Επετηρίδα (σελ. 15).

Όσον αφορά τη δράση του Ιδρύματος, συνεχίζεται το τύπωμα της Επετηρίδας με τους Πίνακες, τα προλογικά σημειώματα των δύο μερών του βιβλίου (πρόγραμμα και εφαρμογή προγράμματος), νομοθεσία και προϋπολογισμός. Ωστόσο, πλέον των παραπάνω υπήρξαν δυο νέες προσθήκες: η πρώτη αποτελούσε τη δημοσίευση των θεμάτων των διαγωνισμών Εξωτερικού των προηγούμενων ετών για τα οποία εκδήλωναν έντονο ενδιαφέρον οι υποψήφιοι. Έτσι το τεύχος της Θ' Επετηρίδας συμπληρώθηκε με το ανάτυπο των θεμάτων το οποίο διανεμήθηκε δωρεάν στους υποψήφιους και θα τους βοήθαγε κατά την προετοιμασία τους για τις εξετάσεις ελπίζοντας σε μια αύξηση των επιτυχιών, τόσο από πλευράς Διοίκησης όσο και των υποψηφίων. Η δεύτερη προσθήκη περιλάμβανε την δημοσίευση της βιβλιογραφίας των επιστημονικών δημοσιεύσεων των τέως υποτρόφων που ανακηρύχθηκαν μέχρι την 31/12/1959. Η νέα αυτή πρωτοβουλία αποτελούσε την απόδειξη της προσπάθειας του Ιδρύματος για να ανάδειξη των επιστημονικών επιτευγμάτων των υποτρόφων, άρα και

³¹³ Αντωνίου, Δαυίδ, *Νομοθετώντας τη νεοελληνική εκπαίδευση 1821-2016: ένα χρονολόγιο*, Γρηγόρης, Αθήνα 2017, σ. 189.

³¹⁴ Αρχείο Βουλής, επίσης βλ. Στο ίδιο, σ. 189-190.

³¹⁵ Επίσης, με την Υ.Α. 344Β'/5.10.1959 υπαγάγει τη Γεωπονική Σχολή στο Υπουργείο Παιδείας και με την Υ.Α. 410Β'/24.11.1959 τη Σχολή Ανωτάτων Βιομηχανικών Σπουδών επίσης στο Υπουργείο Παιδείας από το Υπουργείο Βιομηχανίας.

των ανακηρυγμένων στόχων συνολικά. Αποτελούσε όμως ταυτόχρονα μια ακόμη προσπάθεια ανάδειξης των ίδιων των προκηρύξεων των προγραμμάτων για την προσέλκυση μεγαλύτερου αριθμού ενδιαφερόμενων άρα και υποψηφίων ώστε να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα της αναλογίας μεταξύ του αριθμού των προκηρυσσόμενων θέσεων και του αριθμού των υποβαλλόμενων αιτήσεων, η οποία παρέμενε ανεπαρκής, αν και ο αριθμός των ζητούντων πληροφορίες είχε πλέον σταθεροποιηθεί. Τέλος παρατηρήθηκε αύξηση του αριθμού των Δηλώσεων Ενδιαφέροντος.

Ωστόσο, να σημειωθεί πως το πιο σημαντικό γεγονός του ακαδημαϊκού έτους για το ίδρυμα ήταν η ανάθεση από τον πρόεδρο της κυβερνήσεως η εκτέλεση Έκτακτων Προγραμμάτων προς μετεκπαίδευση επιστημόνων στο εξωτερικό «*οι οποίοι είτε τυγχάνουν είτε αναλαμβάνουν την υποχρέωση να γίνουν δημόσιοι υπάλληλοι*». ³¹⁶ Στόχος του προγράμματος δεν ήταν μονάχα η αποστολή προς τα πανεπιστήμια του εξωτερικού αλλά και ο επαναπατρισμός τους μιας και το ειδικό ζήτημα της απώλειας επιστημόνων στο εξωτερικό αποτέλεσε κεντρικό πρόβλημα του ελληνικού κράτους. ³¹⁷ Το ελληνικό brain drain της εποχής αποτελείτο από δύο συνιστώσες: (α) τους ήδη καταξιωμένους επαγγελματίες ή τους πτυχιούχους πανεπιστημίων που μεταναστεύουν προς αναζήτησης εργασίας και (β) εκείνους που πηγαίνουν στο εξωτερικό για σπουδές και μένουν εκεί. ³¹⁸ Αν και δεν υπάρχουν ακριβή στοιχεία για την περίοδο, σύμφωνα με την έρευνα ενός Αμερικανού ερευνητή για τους ξένους φοιτητές στις Ηνωμένες Πολιτείες, το 1965 υπήρχαν 9.053 Έλληνες που σπούδαζαν στο εξωτερικό, δηλαδή το 14,4% επί του συνόλου των Ελλήνων φοιτητών εκείνης την εποχής, με το 15,6% όσων φοιτούσαν στις ΗΠΑ την ίδια χρονιά, να σκοπεύουν να μην επιστρέψουν στην πατρίδα τους. ³¹⁹

Επίσης, ενώ τα τελευταία προγράμματα των προηγούμενων ετών απέβλεπαν στην μετεκπαίδευση των υποτρόφων στο Εξωτερικό με στόχο την κάλυψη των αναγκών σε κλάδους της δημόσιας και της ιδιωτικής οικονομίας και προχωρούσαν από έτος σε έτος μεταθέτοντας διαδοχικά το ενδιαφέρον από Σχολή σε Σχολή και από ειδικότητα σε ειδικότητα -αρχή γενομένης από την επάνδρωση των παιδαγωγικών ακαδημιών και γενικότερα από τα θέματα που έχουν σχέση με την αγωγή- τα έκτακτα προγράμματα είχαν εξειδικευμένο σκοπό και έρχονται να εξυπηρετήσουν συγκεκριμένες ειδικές οδηγίες. Συγκεκριμένα απέβλεπαν στη στελέχωση των δημοσίων υπηρεσιών με τα κατάλληλα τεχνικο-οικονομικά και διοικητικά όργανα, και μεριμνούσαν μόνο για τους οικείους κλάδους που

³¹⁶ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Θ' Επετηρίς 1959*, Αθήνα 1960, σ. 9.

³¹⁷ Υπολογίζεται πως κατά τη διάρκεια της δεκαετίας του 1950 μετανάστευσαν στο εξωτερικό περίπου 239.000 άτομα με την παλινόστηση να βρίσκεται σε χαμηλά επίπεδα. Βλ. Φράγκος, «Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Ελλάδας», σ. 50–55.

³¹⁸ Isaac D. Sabetai, «Brain drain: The case of Greece», *The Greek Review of Social Research* (1 Ιανουάριος 1976), σ. 76–83.

³¹⁹ Βλ. *Education and Emigration: Study Abroad and the Migration of Human Services.*, David McKay Company 1972, σ. 378. Σχετικά με τις απώλειες σε ανθρώπινο δυναμικό λόγω του brain drain, βλ. Herbert B. Grubel και Anthony D. Scott, «The International Flow of Human Capital», *The American Economic Review*, τμ. 56, τχ. 1/2 (1966), σ. 268–274. Σύμφωνα με την παραπάνω έρευνα η συνολική αξία του ανθρώπινου κεφαλαίου των επιστημόνων φυσικών επιστημών και των μηχανικών που μετανάστευσαν στις ΗΠΑ από το 1949 έως το 1961 ανήλθε σε ένα δισεκατομμύριο δολάρια και με βάση τα στατιστικά στοιχεία της έρευνας του Εθνικού Ιδρύματος Επιστημών (NSF) μόνο το 3% απέκτησε το υψηλότερο επαγγελματικό πτυχίο του στη χώρα καταγωγής, άρα η μεγάλη πλειοψηφία ταξίδευε προς τις ΗΠΑ για να σπουδάσει και μετά να δουλέψει εκεί. Επίσης, από την ίδια έρευνα μαθαίνουμε πως το ποσοστό των χαμένων Ελλήνων μηχανικών πρώτου βαθμού λόγω μετανάστευσης προς τις ΗΠΑ ήταν το 20,9% επί του συνόλου. Τέλος, οι πτυχιούχοι των θετικών επιστημών είχαν από έξι έως δώδεκα φορές περισσότερες πιθανότητες να μεταναστεύσουν στις ΗΠΑ από ό,τι τα άτομα άλλων επαγγελμάτων.

είχαν σχέση και το Πρόγραμμα Οικονομικής Ανάπτυξης και τους παρεμφερείς ή συμπληρωματικούς σκοπούς.³²⁰

Το πενταετές «Πρόγραμμα Οικονομικής Αναπτύξεως» του 1960-61 ήταν μια προσπάθεια του ελληνικού κράτους να επιταχύνει τους ρυθμούς ώστε να κλείσει το αναπτυξιακό χάσμα που το χώριζε με τα υπόλοιπα προηγμένα κράτη στην προσπάθεια του να συνδεθεί με τις χώρες της ΕΟΚ.³²¹ Η στρατηγική του κράτους περιλάμβανε την αναπτυξιακής προοπτικής με επίκεντρο α) τη βιομηχανία β) τον εξηλεκτρισμό και γ) την γεωργική παραγωγή. Ως προς το τελευταίο επιδίωξη ήταν η μέγιστη αξιοποίηση των φυσικών πόρων της χώρας ώστε να προωθηθούν οι εξαγωγές των ελληνικών αγροτικών προϊόντων (που στην τριετία 1958-60 είχαν σημειώσει κάμψη) και για να μη χάσει το τρένο της ενοποίησης των υπολοίπων χωρών μελών της ΕΟΚ, με κίνδυνο να καταστούν τα ελληνικά εξαγωγίμα προϊόντα πιο ακριβά και μη ανταγωνίσιμα. Το κύριο ενδιαφέρον της ελληνικής αγοράς έπεφτε στα ευρωπαϊκά κράτη που ήταν βασικοί εισαγωγείς των ελληνικών προϊόντων και η Κοινή Αγροτική Πολιτική (ΚΑΠ) των χωρών της ΕΟΚ ήταν ακόμα σε φάση διαμόρφωσης, επομένως ήταν ζωτικής σημασίας ανάγκη τα ελληνικά αγροτικά προϊόντα να είχαν την ειδική μεταχείριση που διασφάλιζε η ΚΑΠ. Η Ελλάδα έπρεπε να βιαστεί.

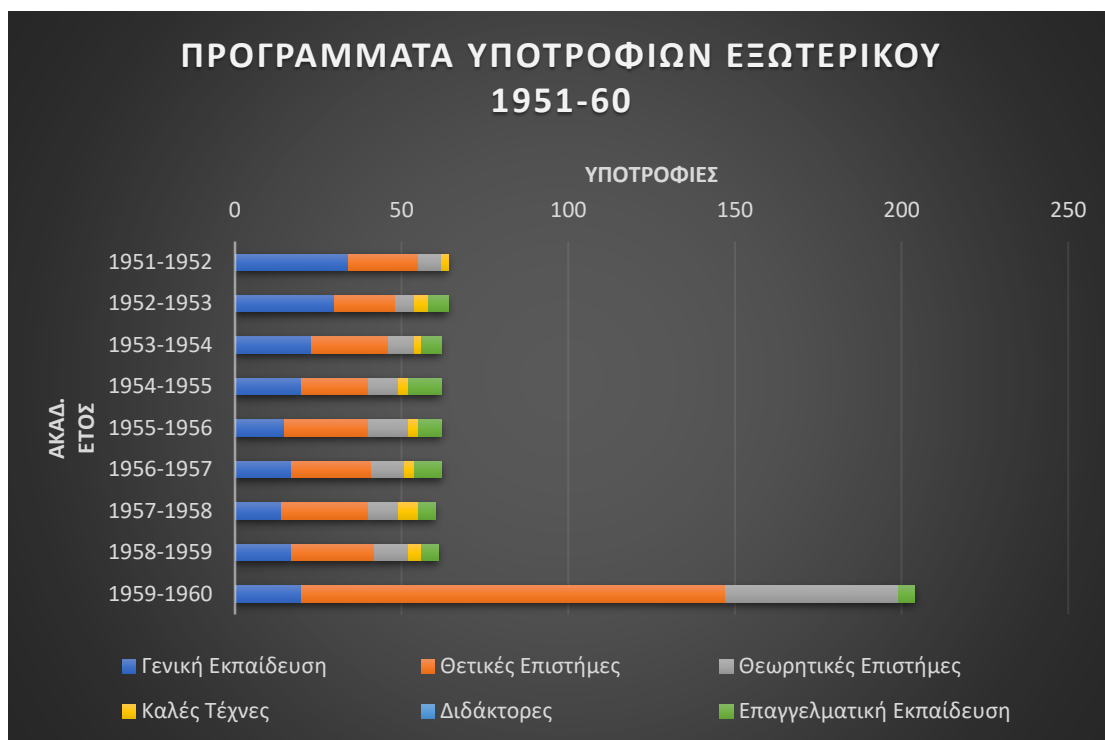
Επομένως, αυτό που θα χρειαζόταν ήταν έναν εντατικό πρόγραμμα δημοσίων επενδύσεων. Η εκπόνηση του προγράμματος ανατέθηκε σε ομάδα εμπειρογνομόνων με επικεφαλής τον καθηγητή Pasquale Saraceno³²² η οποία έθεσε τρεις στόχους: α) την αύξηση της αγροτικής παραγωγής και η αναδιάρθρωση των καλλιεργειών προς εμπορεύσιμων προϊόντων β) ίδρυση βιομηχανικών μονάδων παραγωγής χάλυβα, αλουμινίου, λιπασμάτων, σόδας και περεταίρω εκμετάλλευση του λιγνίτη της Μεγαλόπολης και της Πτολεμαΐδας. Γ) αύξηση της διαθέσιμης ισχύος της ηλεκτρικής ενέργειας και επέκταση του δικτύου σε ολόκληρη την επικράτεια. Για την ανάπτυξη εγγυητής θα έμπαινε το ελληνικό κράτος, παραχωρώντας την πρωτοβουλία των κινήσεων στον ιδιωτικό τομέα – εγχώριο για τη βιομηχανία και τις υποδομές, μέσα από την προσφορά κινήτρων. Επομένως, πρώτη προτεραιότητα έμπαινε η ταχεία άνοδος της παραγωγικότητας της εργασίας και συνακόλουθα της παραγωγής.³²³

³²⁰ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Θ' Επετηρίς 1959*, σ. 13.

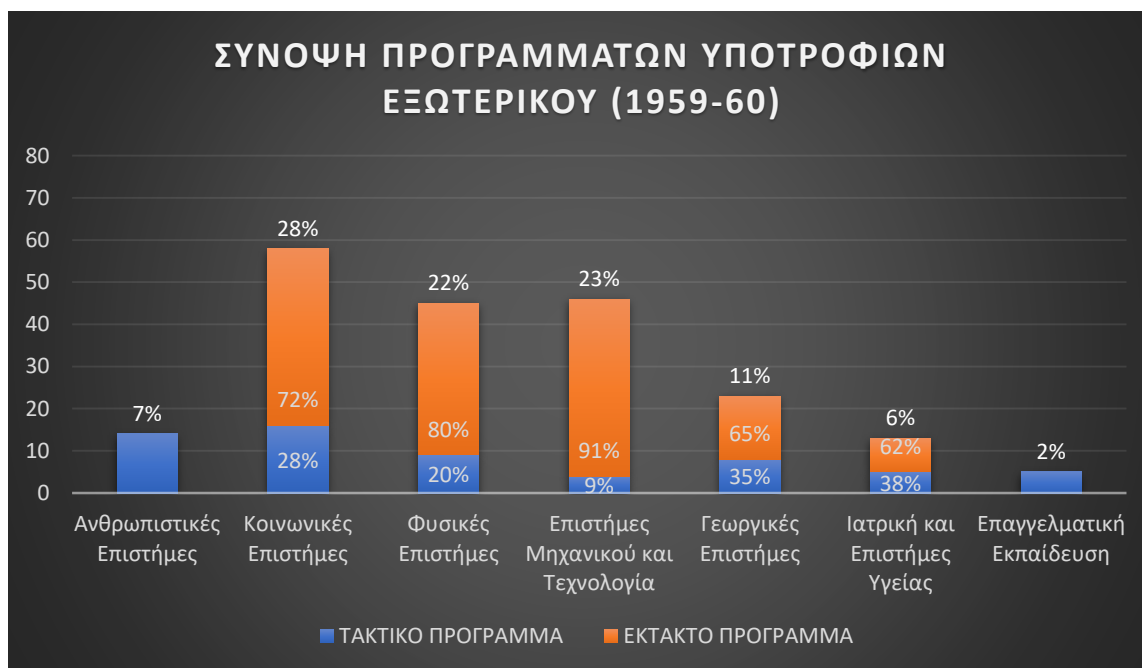
³²¹ Οι διαπραγματεύσεις για τη σύνδεση είχαν ξεκινήσει τον Ιούλιο του 1959, αλλά ολοκληρώθηκαν μετά από δύο χρόνια, στις 30 Μαρτίου 1961, πολλές φορές στο όριο να ναυαγήσουν. Για περισσότερα, βλ. Πεσματζόγλου, *Η σύνδεση της Ελλάδος μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας*.

³²² Ιορδάνογλου, *Η ελληνική οικονομία μετά το 1950 Περίοδος 1950-1973: Ανάπτυξη, νομισματική σταθερότητα και κρατικός παρεμβατισμός*, σ. 102.

³²³ Στο ίδιο, σ. 50-51, 104.

Διάγραμμα 11. Σύγκριση των Προγραμμάτων Εξωτερικού 1951-60.

Διάγραμμα 12. Σύνοψη των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για το ακαδημαϊκό έτος 1959-60.

Πίνακας 6. Οι ειδικότητες του Έκτακτου Προγράμματος Εξωτερικού 1959.

ΕΚΤΑΚΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ 1959		
Α/Α	ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ/ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ	ΘΕΣΕΙΣ
1	Κοινωνικές Επιστήμες	42

2	Δημόσια Διοίκηση	7
3	Οικονομική Ανάλυση και προγραμματισμός	35
4	Φυσικές Επιστήμες	36
5	Γεωργική Βιομηχανία	5
6	Γεωργική Χημεία	1
7	Εφαρμοσμένα Μαθηματικά	11
8	Μικροβιολογία Τροφίμων	1
9	Ορυκτολογία - Πετρογραφία	4
10	Ραδιοηλεκτρολογία	10
11	Φυσικές Επιστήμες (εφαρμοσμένη γεωφυσική)	4
12	Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογία	42
13	Γεωργική Βιομηχανία	3
14	Γεωργική Υδραυλική	3
15	Ενεργειακά Έργα	6
16	Μεταλλειολογία	5
17	Ναυπηγική	5
18	Οδοί - Αεροδρόμια	5
19	Πολοδομία	4
20	Χημική Τεχνολογία	11
21	Γεωργικές Επιστήμες	15
22	Βιομηχανία Ξύλου	2
23	Γεωργική Βιομηχανία	3
24	Γεωργική Υδραυλική	3
25	Γεωργική Χημεία	7
26	Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	8
27	Ακτινοθεραπευτική	4
28	Δημογραφία - Ιατρική Στατιστική	1
29	Εργαστηριακή διαγνωστική λοιμωδών νόσων	1
30	Κοινωνική Ιατρική	1
31	Σχολιατρική	1
32	ΣΥΝΟΛΟ	143

Το ίδρυμα επιδιώκοντας τη στενή συνεργασία με τους τέως υπότροφους ή τους ενισχυτές που επέστρεφαν από το εξωτερικό καθιερώνει τη συμμετοχή τους στα νέα προγράμματα, ώστε να συντελούν με την αποκτηθείσα πείρα τους τόσο στην εκπόνηση των προγραμμάτων όσο και στην επιλογή των υποτρόφων μέσα από την συμμετοχή τους στις επιτροπές διαγωνισμών. Έτσι τους πίνακες επιτροπών του Δεύτερου μέρους της Θ' Επετηρίδας μετά τη δήλωση της ιδιότητας τους ακολουθεί η ένδειξη ΤΥ και ΤΕ, αναφερόμενη στους «τέως υποτρόφους» και στους «τέως ενισχυθέντες».

Κατά τα λοιπά, για το έτος 1959 η Πολιτεία ανέθεσε στο Ίδρυμα την διεκπεραίωση της διανομής υποτροφιών στην Μέση Εκπαίδευση με ποσό που προβλεπόταν ότι θα ήταν της τάξεως των 6.000.000 δρχ. Επίσης για την εκτέλεση του Έκτακτου Προγράμματος προς μετεκπαίδευση επιστημόνων στο εξωτερικό διατέθηκε το ποσό των 15.000.000 δρχ. εκ των οποίων τα 3.000.000 δρχ. αφορούσαν τα κεφάλαια κίνησης.

Συνοπτικά το πρόγραμμα υποτροφιών 1959-1960 περιλάμβανε:

1. Μέση εκπαίδευση: 122 υποτρόφους, προς 3.600 δρχ. ετησίως, ή λιγότερα ανάλογα της εισφοράς των Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών, οι οποίες σύμφωνα με το νόμο καταβάλλουν το μισό ποσό.
2. Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση: 336 υποτρόφους προς 8.400 δρχ. ετησίως. Επίσης, 10% για τους ομογενείς υποτρόφους και 5% ποσοστό ασφαλείας.
3. Εξωτερικού: 66 υπότροφοι, προς 5.500 δρχ. μηνιαίως και 5% ποσοστό ασφαλείας.
4. Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: 78 υπότροφοι.

Η Διοίκηση του Ιδρύματος παρέμεινε ίδια με τον Κ. Δημαρά να συνεχίζει την ανάληψη των καθηκόντων του Γενικού Διευθυντή τόσο στο Διοικητικό Συμβούλιο, όσο και στην Εκτελεστική Επιτροπή, με πρόεδρο τον Κ. Γεωργακόπουλο και αντιπρόεδρο τον Κ. Νικολόπουλο. Ωστόσο, το ΔΣ εκ μέρους του Γενικού, στο προλογικό σημείωμα αποχαιρέτησε τον φιλόλογο Νικόλαο Φραγκίσκο ο οποίος πεθαίνει στις 8/12/59 και του οποίου η συμβολή στην οργάνωση του Ιδρύματος κρίθηκε ως πολύ σημαντική. Προς τη μνήμη του αποφασίστηκε για κάθε έτος, η πρώτη εκ των απονεμομένων υποτροφιών Εξωτερικού για την κλασική Φιλολογία να ονομάζεται “Υποτροφία Νικόλαου Φραγκίσκου”.

3.5 1' Πρόγραμμα: το τέλος της πρώτης δεκαετίας

Το 1960 ήταν το έτος όπου η Επετηρίδα του Ιδρύματος έκλεινε την πρώτη δεκαετία συνεχούς έκδοσης και η οποία σημαδεύτηκε από κάποιες αλλαγές χαρακτηριστικές των κατευθύνσεων του Ιδρύματος. Έτσι η 1' Επετηρίδα χαρακτηρίστηκε από την δίγλωσση έκδοσή της στην ελληνική και αγγλική γλώσσα για πρώτη φορά, απόφαση η οποία πάρθηκε από την Εκτελεστική Επιτροπή του Ιδρύματος και η οποία συνοδεύτηκε επίσης απ' την έντυπη δίγλωσση κυκλοφορία των Τριμηνιαίων Καταστάσεων Υποτροφιών. Το σκεπτικό των δίγλωσσων εντύπων απαντούσε στην ανάγκη για τη δημιουργία ενός «*οργάνου επικοινωνίας με τους μη ελληνογλώσσους Οργανισμούς και ιδιώτες, τους ενδιαφερόμενους δια τον εν Ελλάδι θεσμό των υποτροφιών*»³²⁴ και στη διαπίστωση της αύξουσας ζήτησης πληροφοριών για την δραστηριότητα και την εξέλιξη του Ιδρύματος από ανθρώπους και θεσμούς του Εξωτερικού. Η δίγλωσση έκδοση των Καταστάσεων και της Επετηρίδας ακολούθησε τους ακαδημαϊκούς τύπους για ακρίβεια και διαφάνεια και προκρίθηκε η χωριστή έκδοση στο ίδιο έντυπο ώστε να παρέχεται η βεβαιότητα στον μη ελληνόγλωσσο χρήστη ότι έχει ανά χείρας το μοναδικό και αυθεντικό κείμενο και αποτέλεσε ένα λιθαράκι από την πλευρά της Διοίκησης για το περεταίρω άνοιγμα του Ιδρύματος στο εξωτερικό.³²⁵

Ως προς τη δραστηριότητα του Ιδρύματος, οι πίνακες που δημοσιεύτηκαν στην 1' Επετηρίδα του 1960 με τα σχετικά υπομνήματα παρέχουν μια επαρκή εικόνα της προόδου του θεσμού των υποτροφιών και χωρίς ιδιαίτερες μετατοπίσεις της Διοίκησης ως προς τις βασικές κατευθύνσεις και σκοπούς. Στο ίδιο πνεύμα με την προηγούμενη χρονιά συνεχίστηκε ο προκήρυξη των Έκτακτων Προγραμμάτων, οι οποίοι όμως δεν σήμαινε και τη μόνιμη καθιέρωσή τους. Στα Έκτακτα Προγράμματα ωστόσο αποδόθηκε η εντυπωσιακή αύξηση των υποτρόφων Εξωτερικού, οι οποίοι την 31η Δεκεμβρίου 1959 ήταν 114 και την ίδια μέρα της επόμενης χρονιά ήταν 169 και τα οποία αποτέλεσαν τον προθάλαμο για την καθιέρωση των υποτροφιών μετεκπαιδύσεως Εσωτερικού το αμέσως επόμενο διάστημα.

Έτσι σύμφωνα με την εισαγωγική παρουσίαση του Προγράμματος σε σχέση με τα παλαιότερα έτη έχουμε τις εξής αλλαγές:

Α. Ενισχύσεις Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: Μετά την υπαγωγή της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ακολούθησε ανακατάταξη

³²⁴ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ) και State Scholaships Foundation (S.S.F), 1' Επετηρίς 1960/ 10 Yearbook 1960, Αθήναι/Athens 1961, σ. 7.

³²⁵ Από την μετάφραση παραλείπονται στην αγγλική γλώσσα τα ονόματα των υποτρόφων, τα θέματα των διαγωνισμών και οι τίτλοι των εργασιών των τέως υποτρόφων.

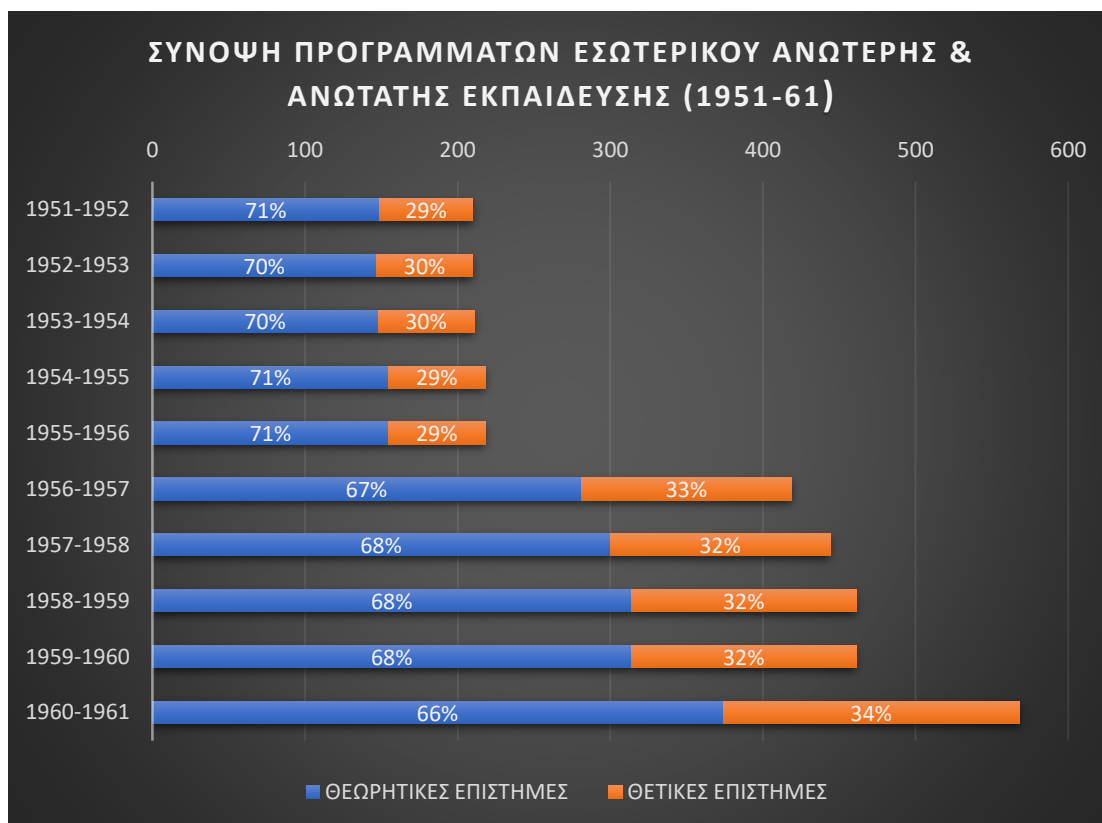
των Επαγγελματικών Σχολών, δημόσιων και ιδιωτικών. Η νέα αυτή διαμόρφωση αποτυπώθηκε και στον Πίνακα III της Ι΄ Επετηρίδας που αφορούσε τις ενισχύσεις του Ιδρύματος. Συγκρίνοντας το Ι΄ Πρόγραμμα της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης προκύπτει ότι ο αριθμός των σχολών των οποίων οι μαθητές δικαιούνται υποτροφία διπλασιάστηκε από 24 σε 48, και ο αριθμός των ενισχυόμενων μαθητών κατ' έτος τριπλασιάστηκε από 78 σε 231 (αύξηση 196%).

Το βάρος του Ι΄ προγράμματος ενισχύσεων της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης έπεσε στις νέες σχολές που ιδρύθηκαν σε ολόκληρη την επικράτεια. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός πως ενώ την προηγούμενη χρονιά η αναλογία του αριθμού των ενισχύσεων ανάμεσα στις σχολές που βρίσκονταν στο νομό Αττικής και στις άλλους νομούς της χώρας κάτι περίπου 1/5, το Ι΄ Πρόγραμμα του 1960-61 προέβλεπε αναλογία 1/1. Έτσι ενώ οι ενισχύσεις των σχολών επαγγελματικής εκπαίδευσης με έδρα εντός Αττικής διπλασιάστηκαν (αύξηση 103%), η πρωμοδότηση των νέο-ιδρυθέντων σχολών με έδρα άλλους νομούς είχε ως αποτέλεσμα οι ενισχύσεις σε αυτές να πενταπλασιαστούν (αύξηση 465%). Οι νέες Δημόσιες Τεχνικές Σχολές που συμπεριελήφθησαν στον πρόγραμμα ενισχύσεων είχαν ως έδρα τις εξής δώδεκα πόλεις: Αγρίνιο, Αλεξανδρούπολη, Ιωάννινα, Καβάλα, Καλαμάτα, Κοζάνη, Κόρινθος, Πάτρα, Ρόδος, Σέρρες, Τρίπολη και Χαλκίδα. Οι Δημόσιες Τεχνικές Σχολές αποτελούσαν το ένα τέταρτο του συνολικού αριθμού.

B. Ανωτέρα και Ανωτάτη Εκπαίδευση. Στον Πίνακα IV της Ι΄ Επετηρίδας βρίσκουμε τις κατανομές των υποτροφιών Εσωτερικού για τις προπτυχιακές σπουδές στα Ανώτατα και Ανώτερα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας για το ακαδημαϊκό έτος 1960-61

Ο αριθμός των υποτρόφων και των ενισχυθέντων ενδιάμεσων ετών συνέχισε την αυξητική του τάση φτάνοντας για το Ι΄ Πρόγραμμα 1960-61 συνολικά τους 568 (432 για τους πρωτοετείς και 136 για τα ενδιάμεσα έτη). Ο αριθμός αυτός αναγόμενος στους πλήρεις κύκλους ανωτάτων σπουδών έφτανε τους 1906 υποτρόφους. Η πλέον αισθητή μεταβολή στον Πίνακα IV παρατηρείται στα τμήματα ξένων γλωσσών (αγγλικής και γαλλικής γλώσσας) των πανεπιστημίων Αθήνας και Θεσσαλονίκης όπου ο συνολικός αριθμός των υποτροφιών έφτασε από 40 σε 96, αν και όπως θα δούμε η αύξηση αυτή δεν επέφερε το αναμενόμενο αποτέλεσμα ως προς την προσέλευση των υποψηφίων.

Ως προς τις κατανομές στα επιστημονικά πεδία του Ι΄ Προγράμματος, αν και η αύξηση αφορούσε το σύνολο των υποτροφιών που δόθηκαν (αύξηση 23%), το επιστημονικό πεδίο που πρωμοδοτήθηκε περισσότερο ήταν αυτό των Επιστημών Μηχανικού και Τεχνολογίας με αύξηση κατά 63% και εκείνο με την μικρότερη αύξηση αυτή των Κοινωνικών και των Γεωργικών Επιστημών (2% και 6% αντίστοιχα). Οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες, οι Φυσικές και η Ιατρική πρωμοδοτήθηκαν περίπου ισόποσα με αύξηση 37%, 31% και 33% αντίστοιχα. Πιο συγκεκριμένα οι Σχολές που βγήκαν περισσότερο κερδισμένες από το Πρόγραμμα Εσωτερικού 1960-61 ήταν το Πολυτεχνείο ΑΠΘ με διπλασιασμό των υποτροφιών και το ΕΜΠ (αύξηση 50%), η Ανωτάτη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών (αύξηση 67%), η Φυσικομαθηματική του ΑΠΘ και του Πανεπιστημίου Αθηνών (αύξηση 31% αντίστοιχα) και οι Φιλοσοφικές Αθήνας και Θεσσαλονίκης (αύξηση 41% αντίστοιχα). Τέλος, οι Ιατρικές σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη πρωμοδοτήθηκαν με αύξηση κατά 25% και 40% αντίστοιχα, αν και συνέχισαν να παραμένουν χαμηλά στην ευμένεια του Ιδρύματος.

Διάγραμμα 13. Σύνοψη των Προγραμμάτων Εσωτερικού 1951-61.

Γ. Πρόγραμμα Εξωτερικού. Στον Πίνακα V αποτυπώνεται το ΙΑ΄ Τακτικό Πρόγραμμα Εξωτερικού.

Με το ουσιαστικό τέλος των Έκτακτων Προγραμμάτων, οι κατανομές του Τακτικού Προγράμματος Εξωτερικού επέστρεψε στη γνώριμη εικόνα των υψηλότερων ποσοστών στις Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές επιστήμες και λιγότερο στις Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας ή στις Φυσικές, Γεωργικές Επιστήμες και την Ιατρική. Η πτώση του αριθμού των υποτροφιών στην κατηγορία των μηχανικών ήταν της τάξης του 90% και στους φυσικομαθηματικούς στο 73%.

Το Δ΄ Έκτακτο Πρόγραμμα (1960), σαφώς μικρότερο από τις προηγούμενες χρονιές αλλά δίνει κάποιες λίγες υποτροφίες σε γυμναστές και αθλητές.

Συνοπτικά το πρόγραμμα υποτροφιών 1960-1961 περιελάμβανε:

- Μέση εκπαίδευση: 122 υποτρόφους, προς 3.600 δρχ. ετησίως, ή λιγότερα ανάλογα της εισφοράς των Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών, οι οποίες σύμφωνα με το νόμο καταβάλλουν το μισό ποσό.
- Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση: 432 υποτρόφους προς 8.400 δρχ. ετησίως. Επίσης, 10% για τους ομογενείς υποτρόφους και 5% ποσοστό ασφαλείας.
- Εξωτερικού: 66 υπότροφοι, προς 5.500 δρχ. μηνιαίως και 5% ποσοστό ασφαλείας.
- Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: 231 υπότροφοι.

3.6 ΙΑ΄ Πρόγραμμα: η μετεκπαίδευση εν Ελλάδι

Στις 29 Οκτωβρίου 1961 διενεργούνται εκλογές από την υπηρεσιακή κυβέρνηση του Κωνσταντίνου Νόβα οι οποίες λόγω της μεγάλης έντασης, των συγκρούσεων και των

καταγγελιών για νοθεία έμειναν γνωστές ως «εκλογές βίας και νοθείας». Οι διχοτομήσεις που είχαν παραχθεί κατά την διάρκεια του εμφυλίου πολέμου στην ελληνική κοινωνία είχαν ακόμα πολύ ισχυρό αποτύπωμα με αποτέλεσμα επεισόδια βίας και τρομοκρατίας να σημαδέψουν την προεκλογική περίοδο. Τις εκλογές κερδίζει ξανά η ΕΡΕ με ποσοστό 41,1%³²⁶ αλλά το αποτέλεσμα δεν αναγνωρίζεται από την Ένωση Κέντρου έτσι ο Γ. Παπανδρέου την 1^η Δεκεμβρίου της ίδια χρονιάς κηρύσσει τον «Ανένδοτο Αγώνα» για επανάληψη των εκλογών. Η κυβέρνηση σχηματίζεται και η χώρα εισέρχεται σε μια περίοδο πολιτικής αστάθειας η οποία θα διαρκέσει σε αυτή την μορφή δύο χρόνια με ενισχυμένους του κρατικούς και παρακρατικούς μηχανισμούς βίας. Τη θέση στο Υπουργείο Παιδείας αναλαμβάνει ο Γρηγόρης Κασσιμάτης, καθηγητής Κοινωνικής Πολιτικής και Εργατικού Δικαίου στην Ανώτατη Βιομηχανική Σχολή Πειραιά.

Το πρόγραμμα υποτροφιών Ανωτέρας και Ανωτάτης Εκπαίδευσης για το 1961-62 είχε κατατεθεί και είχε ψηφιστεί στο ΔΣ της 5^{ης} Μαΐου 1961 υπό την προεδρία του κ. Γεωργακόπουλου από τους Γεωργούλη, Νικολόπουλο, Γεωργούτσο, Τράκα, Κρίμπα, Καλλιγά, Μαϊμούκο, Παππά, Σμπαρούνη, Τριανταφυλλίδη, Τρουλλινό και Δημαρά. Το 1961 υπήρξε έτος αναμονής προκειμένου να ανατεθούν από το Ίδρυμα οι νέες δραστηριότητες οι οποίες του ανετέθησαν από το Ν.Δ. 3971: 87Α/ 4.9.1959 το οποίο όμως θα γίνει αισθητό από την επόμενη επετηρίδα. Οι ουσιώδεις διαφορές οι οποίες συμπληρώνουν πλέον τον αρχικό νόμο είναι οι ακόλουθες:

Α. Καθιερώνονται υποτροφίες επαγγελματικής εκπαίδευσης. Τα προηγούμενα χρόνια η διοίκηση του Ιδρύματος χορηγούσε -σύμφωνα με τις οδηγίες του συστατικού Νόμου- οικονομική ενίσχυση τους σπουδαστές των επαγγελματικών σχολών αλλά αυτό δεν ήταν δυνατό να συντελεστεί στο μέγιστο βαθμό. Στο εξής υποτροφίες επαγγελματικής εκπαίδευσης θα περιλαμβάνονται κανονικά στο αντίστοιχο διευρυμένο πρόγραμμα.

Β. Προστίθεται διάταξη που επιτρέπει τη χορήγηση υποτροφιών κατά τα ενδιάμεσα έτη των σπουδών σε κάθε εκπαιδευτικό κύκλο, δηλαδή Μέσης, Ανωτέρας και Ανώτατης. Το σκεπτικό περιλάμβανε την πεποίθηση ότι η σπουδαστική προσωπικότητα του μαθητή και ακόμα περισσότερο του ακαδημαϊκού πολίτη, λαμβάνει τη διαμόρφωσή του κατά τα ενδιάμεσα έτη των σπουδών. Η πρόβλεψη αυτή έδινε τη δυνατότητα στον «εξαιρετικά διακρινόμενο φοιτητή» να λάβει υποτροφία για το σύνολο των σπουδών του μέχρι την απόκτηση του πτυχίου του. Επίσης, θεσπίζονται νέες θέσεις για το τμήμα Γερμανικών και Ιταλικών Σπουδών της Φιλοσοφικής Σχολής του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης με ποσόστωση φύλου αντρών προς γυναικών 2:1, για τους πρωτεύσαντες των εισαγωγικών εξετάσεων και τους πρωτοετείς.

Γ. Εισάγεται ο θεσμός της μετεκπαίδευσης εσωτερικού, δηλαδή οι μεταπτυχιακοί τίτλοι σπουδών της εποχής ώστε να επιτρέψει στους επίλεκτους νέους επιστήμονες να παρατείνουν τις σπουδές τους επί μια διετία μετά την απόκτηση του πτυχίου τους, αποκτώντας είτε ειδίκευση σε αρμόδια κέντρα, είτε για την απόκτηση διδακτορικού τίτλου. Ο θεσμός αυτός είχε μεθοδευτεί ήδη από το 1953 και την έκδοση της Β' Επετηρίδας και επίσημος σκοπός του ήταν η αποτροπή της "διαφυγής μυαλών" προς το εξωτερικό, δηλαδή να εξαντληθούν εντός της χώρας οι εκπαιδευτικές δυνατότητες των νέων επιστημόνων, ώστε σε δεύτερο χρόνο μετά την αντίστοιχη προετοιμασία να κατέχουν τα απαραίτητα εφόδια για τη συμμετοχή στα πρόγραμμα εξωτερικού. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται στον προλογικό σημείωμα:

«Οι υπότροφοι του νέου τούτου κύκλου, μετά την μετεκπαιδευσίν των, θα είναι ασφαλώς, φυτώριον καλόν διά τας υποτροφίας Εξωτερικού, αλλά και όσοι εξ αυτών παραμείνουν ενταύθα θα έχουν επιτύχει να σταθούν επί δύο ακόμη έτη μακράν

³²⁶ Δεύτερο κόμμα αναδεικνύεται η Ένωση Κέντρου του Γ. Παπανδρέου με 33,6% και τρίτο κόμμα του Ιωάννη Πασσαλίδη το ΠΑΜΕ με 14,6%.

της βιοπάλης, η οποία κατά το παρελθόν είτε απέσπασε οριστικώς από την επιστημονική ζωή ικανά επιστημονικά πνεύματα, είτε προέβαλλε ποικίλα προσκόμματα εις την αφοσίωσιν προικισμένων νεών επιστημόνων εις την έρευναν.»³²⁷

Ο αριθμός των υποτρόφων μετεκπαιδύσεως εσωτερικού ξεκίνησε στο πρώτο έτος πλήρους εφαρμογής του θεσμού από την τάξη μεγέθους των εκατό ώστε στο δεύτερο έτος εφαρμογής να έφτανε στις 200 υποτροφίες, και να παρέμενε εφεξής σε αυτό τον αριθμό για κάθε διετή κύκλο σπουδών, μία τροπή η οποία ο Κ.Θ. Δημαράς εκτιμούσε ότι «θα αποβεί αληθινά ευεργετική για την ελληνική επιστήμη.»³²⁸

Συνοπτικά το πρόγραμμα υποτροφιών 1961-1962 περιλάμβανε:

- Μέση εκπαίδευση: 122 υποτρόφους, προς 3.600 δρχ. ετησίως, ή λιγότερα ανάλογα της εισφοράς των Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών, οι οποίες σύμφωνα με το νόμο καταβάλλουν το μισό ποσό.
- Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση: 438 υποτρόφους προς 8.400 δρχ. ετησίως. Επίσης, 10% για τους ομογενείς υποτρόφους και 5% ποσοστό ασφαλείας.
- Εξωτερικού: 66 υπότροφοι, προς 5.500 δρχ. μηνιαίως και 5% ποσοστό ασφαλείας.
- Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: 231 υπότροφοι.

Το Μεσογειακό Περιφερειακό Πρόγραμμα και η θεωρία ανθρώπινου κεφαλαίου

Ένα μήνα πριν από τις εκλογές του Οκτώβρη, στις 27 Σεπτεμβρίου 1961 η Ελλάδα γίνεται μέλος του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ), υπό την προεδρία του Δανού Θορκιλ Κρίστενσεν. Η είσοδος της χώρας στον διεθνή οργανισμό των αναπτυγμένων κρατών είχε ως αποτέλεσμα το ελληνικό σύστημα να μπει κάτω από τον φακό των ερευνών που διεξήγαγε με στόχο να συλλέγει στοιχεία, να παρακολουθεί τις τάσεις και να προβαίνει σε προτάσεις και προβλέψεις για την οικονομική ανάπτυξη. Στο πλαίσιο του πενταετούς προγράμματος για την ανάπτυξη ο Καραμανλής κάλεσε ειδικούς από το εξωτερικό για την διενέργεια ερευνών γύρω από το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα. Ο ΟΟΣΑ σε συνεργασία με το ελληνικό Υπουργείο Συντονισμού εκπόνησε μια ολοκληρωμένη μελέτη για τις ανάγκες σε ανθρώπινο δυναμικό και τον εκπαιδευτικό σχεδιασμό ως μέρος του γνωστού Μεσογειακού Περιφερειακού Προγράμματος. Στη σειρά των ερευνών περιλαμβάνεται έκθεση ενός ξένου εμπειρογνώμονα, του Lionel Elvin, διευθυντή του Ινστιτούτου Εκπαίδευσης του Πανεπιστημίου του Λονδίνου. Η έκθεση του Μεσογειακού Περιφερειακού Προγράμματος για την ελληνική γλώσσα περιέχει στατιστικό υλικό σε όλα τα επίπεδα εκπαίδευσης και προέβαινε σε προβλέψεις με βάση τις αναμενόμενες ανάγκες σε ανθρώπινο δυναμικό.³²⁹

Επρόκειτο για επιστημονικές προσεγγίσεις που ενσωμάτωναν τη θεωρία ανθρώπινου δυναμικού του Theodore Shultz και η οποία αντιμετώπιζε την εκπαίδευση όχι ως καταναλωτική δαπάνη αλλά ως οικονομική επένδυση. Η θεωρία του Shultz αποτέλεσε το δόγμα για τα εκπαιδευτικά συστήματα των καπιταλιστικών χωρών μετά τον Β΄ Παγκόσμιο Πόλεμο που πρόσδεσαν την Παιδεία στο άρμα της καπιταλιστικής ανάπτυξης.³³⁰ Το άτομο πλέον αντιμετωπιζόταν ως κεφάλαιο του εαυτού του όπου επενδύει για να αυξήσει τις δεξιότητες, τις γνώσεις και την εμπειρία τους, αυξάνοντας έτσι την παραγωγικότητά και τις

³²⁷ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ) και State Scholaships Foundation (S.S.F), *ΙΑ' Επετηρίς 1961/ 11 Yearbook 1961*, Αθήναι/Athens 1962, σ. 9–11.

³²⁸ Στο ίδιο, σ. 11.

³²⁹ Andreas M. Kazamias, «Plans and Policies for Educational Reform in Greece», *Comparative Education Review*, τμ. 11, τχ. 3, (1967), σ. 331–347.

³³⁰ Κάτσικας και Θεριανός, *Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης: Από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι το 2007*, σ. 100.

δυνατότητες κέρδους. Θεωρεί τους ανθρώπους ως περιουσιακά στοιχεία ή πόρους που μπορούν να αναπτυχθούν και να εκπαιδευτούν, όπως το φυσικό κεφάλαιο, για να δημιουργήσουν οικονομική ανάπτυξη και ευημερία. Η θεωρία υποστηρίζει ότι οι επενδύσεις στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την υγεία μπορούν να οδηγήσουν στη ατομική οικονομική βελτίωση και στη συλλογική μέσω της εθνικής οικονομικής ανάπτυξης.

Στην πρώτη φάση του, λοιπόν, το Μεσογειακό Περιφερειακό Πρόγραμμα του ΟΟΣΑ είχε ως στόχο την κατάρτιση ενός πλαισίου σχεδιασμού για την κατανομή των πόρων στην εκπαίδευση στην Ελλάδα, την Ιταλία, την Πορτογαλία, την Ισπανία, την Τουρκία και τη Γιουγκοσλαβία σε σχέση με τις ανάγκες που προκύπταν από την οικονομική, δημογραφική και κοινωνική ανάπτυξη μέχρι το 1975.³³¹ Ήδη, από το 1959 ο ΟΟΣΑ, είχε θέσει ως στόχευση την ανάληψη από τις κυβερνήσεις των κρατών μελών δράσεων για την ανάγκη σχεδιασμού της εκπαίδευσης, και ιδιαίτερα της επιστημονικής και τεχνικής εκπαίδευσης, ως μέρος μιας πολιτικής για την επίτευξη ουσιαστικής και ισορροπημένης οικονομικής ανάπτυξης. Το πρόγραμμα αυτό, το οποίο εγκρίθηκε από την Επιτροπή Επιστημονικού και Τεχνικού Προσωπικού του ΟΟΣΑ, αποτέλεσε το αντικείμενο της Συνόδου Πολιτικής με θέμα «Οικονομική ανάπτυξη και επενδύσεις στην εκπαίδευση» που πραγματοποιήθηκε στην Ουάσιγκτον τον Οκτώβριο του 1961.³³²

Οι χώρες που συμμετείχαν στο Πρόγραμμα υπέφεραν κατά την προσπάθεια να αναπτυχθούν γρήγορα, λόγω της έλλειψης σε επιστημονικό και τεχνικό προσωπικό. Επομένως, αναγνώρισαν ότι οι υπάρχουσες εκπαιδευτικές δομές, που ήταν προϊόν της κοινωνικής και οικονομικής εξέλιξης του παρελθόντος, δεν ήταν καλά προσαρμοσμένες στα εθνικά σχέδια για τη οικονομική ανάπτυξη και πιο συγκεκριμένα, μετά την έγκριση του σχεδίου από το Committee for Scientific and Technical Personnel τον Ιούνιο του 1960, υπογράφηκαν συμβάσεις από τις ενδιαφερόμενες κυβερνήσεις και από τον Γενικό Γραμματέα του ΟΟΣΑ για ένα κοινό ερευνητικό πρόγραμμα που θα επεξεργαζόταν τις εθνικές ανάγκες για εκπαίδευση, σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη μέχρι το 1975. Σε τρεις χώρες οι συμβάσεις υπογράφηκαν από τους υπουργούς Παιδείας, ενώ στις υπόλοιπες υπογράφηκαν από υπουργούς αρμόδιους για τον οικονομικό συντονισμό, οι οποίοι είχαν την γενική ευθύνη έναντι του πρωθυπουργού για το συντονισμό των εργασιών των διαφόρων υπουργείων σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη.³³³ Στην Ελλάδα το ρόλο αυτό ανέλαβε το Υπουργείο Συντονισμού, υπό την επίβλεψη του υπουργού Αριστείδη Πρωτοπαπαδάκη.³³⁴

Οι συμβάσεις προέβλεπαν τη σύσταση ομάδων εργασίας από οικονομολόγους, στατιστολόγους και εκπαιδευτικούς εμπειρογνώμονες στις πρωτεύουσες των έξι χωρών, προκειμένου να καταρτίσουν λεπτομερείς εκθέσεις, οι οποίες θα υποβάλλονταν στους αρμόδιους υπουργούς, σχετικά με τις εκπαιδευτικές ανάγκες μέχρι το 1975 σε σχέση με την οικονομική ανάπτυξη, καθώς και κατευθυντήριες γραμμές όσον αφορά τη χρήση των πόρων για την επίτευξη των στόχων. Οι ομάδες χρηματοδοτήθηκαν από κοινού από τον ΟΟΣΑ και τις ενδιαφερόμενες κυβερνήσεις. Επιπλέον, ο ΟΟΣΑ παρείχε εμπειρογνώμονες και οργάνωσε περιοδικές συναντήσεις στις οποίες συμμετείχαν όλοι οι εθνικοί διευθυντές, οι κύριοι βοηθοί τους και το προσωπικό και οι σύμβουλοι του ΟΟΣΑ. Εκεί συζητήθηκε η πρόοδος των εργασιών και χαρακτήρισε η προσέγγιση των πολλών προβλημάτων που αφορούσαν τις

³³¹ Raymond Lyons, «The OECD Mediterranean Regional Project», *The American Economist*, τμ. 8, τχ. 2 (1965), σ. 5.

³³² Στο ίδιο, σ. 7.

³³³ Στο ίδιο.

³³⁴ Ο Πρωτοπαπαδάκης ήταν διπλωματούχος ναυπηγός μηχανικός με σπουδές στο Technische Hochschule του Βερολίνου. Είχε διατελέσει υφυπουργός σε αρκετές κυβερνήσεις πριν τον πόλεμο, ενώ κατά τη δεκαετία του '50 εξελέγη βουλευτής με τον Ελληνικό Συναγερμό αναλαμβάνοντας το Υπουργείο Βιομηχανίας στην κυβέρνηση Παπάγου. Στην κυβέρνηση Καραμανλή αναλαμβάνει το Υπουργείο Συντονισμού από το 1958 έως το 1961.

εργασίες. Κατά μέσο όρο δύο μέλη του προσωπικού του ΟΟΣΑ και τέσσερις σύμβουλοι απασχολούνταν πλήρως με την παροχή αυτής της βοήθειας.³³⁵

Οι σύμβουλοι που συμμετείχαν για μικρά ή μεγάλα χρονικά διαστήματα ήταν οι W. Beckerman, Dr. S. E. Chernick, Louis Emmerij, Professor F. Edding, Professor L. Elvin, Professor F. Harbison, Professor S. C. Kelley, Professor H. Parnes, Mr. Raymond Poignant, Professor I. Svenilsson, Dr. G. Ruffolo και M. Vasudevan.” (Lyons, 1965, p. 8) Στην Ελλάδα οι μελέτες εκπονήθηκαν στο Υπουργείο Συνδιοίκησης, με διευθυντή της ομάδας τον Γενικό Διευθυντή Οικονομικού Σχεδιασμού. Το 1961 ο ΟΟΣΑ θέσπισε ένα πρόγραμμα υποτροφιών και κατάρτισης, προκειμένου να εκπαιδεύσει κατάλληλα άτομα από τις χώρες μέλη στην προσέγγιση του εκπαιδευτικού σχεδιασμού από οικονομική άποψη, ώστε να μπορούν να εφαρμόσουν τα διδάγματα που αντλήθηκαν από το Μεσογειακό Περιφερειακό Πρόγραμμα σε άλλες χώρες. Το 1962 χορηγήθηκαν είκοσι υποτροφίες, οι οποίες μπορούσαν να ενοικιαστούν μετά την κατάρτιση στις συμμετέχουσες χώρες, και πολλοί από τους υποτρόφους συνέβαλαν πολύτιμα στο έργο των εθνικών ομάδων. Μαθήματα κατάρτισης για 40 συμμετέχοντες, συμπεριλαμβανομένων των υποτρόφων και των μελών των εθνικών ομάδων, πραγματοποιήθηκαν στην Ιταλία το 1962 και στην Ελλάδα το 1963.³³⁶

Ένα από τα πιο χρήσιμα αποτελέσματα του Μεσογειακού Περιφερειακού Προγράμματος προς χρήση από τις κυβερνήσεις ήταν η αξιολόγηση της δομής και της ισορροπίας των εκπαιδευτικών συστημάτων και της καταλληλότητας, τόσο ποσοτικά όσο και σε σημαντικό βαθμό ποιοτικά, για τις μεταβαλλόμενες κοινωνίες που εξυπηρετούσαν. Οι αξιολογήσεις αυτές έδειχναν ότι τα εκπαιδευτικά συστήματα των μεσογειακών χωρών δεν ήταν κατάλληλα για τις ανάγκες της ταχείας οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης μιας και -όπως αναφερόταν στην έκθεση- είχαν κληρονομήσει εκπαιδευτικές δομές και συμπεριφορές που είχαν εξελιχθούν αργά και χαρακτηρίζονταν από (i) μια ακατάλληλη κοινωνική ισορροπία στην εκπαίδευση (ii) ανισορροπία στη δομή της εκπαίδευσης- έμφαση στις ανθρωπιστικές σπουδές, αλλά ανεπαρκής σεβασμός της επιστήμης και της τεχνολογίας ως προς την παραγωγή (iii) χαμηλή «παραγωγικότητα» της εκπαίδευσης αναποτελεσματικότητα και σπατάλη ως αποτέλεσμα της ραγδαίας πρόσφατης διεύρυνσης του μαθητικού δυναμικού χωρίς επαρκή και αρμονική ανάπτυξη των πόρων των εκπαιδευτικών, των κτιρίων, του εξοπλισμού και των χρημάτων που τίθενταν στη διάθεσή τους (iv) ανεπάρκεια του περιεχομένου της εκπαίδευσης.³³⁷

Η έκθεση, επιπλέον, παρατηρούσε πως υπήρχε, σε σύγκριση με τη Βόρεια Ευρώπη, ένα εντυπωσιακό χάσμα στη δομή της επαγγελματικής ιεραρχίας μέσω των ενδιάμεσων τεχνικών βαθμίδων. Αυτό ήταν συνέπεια της έλλξης της ένταξης στην στενή επαγγελματική κάστα που προερχόταν από την τριτοβάθμια εκπαίδευση, καθώς και της συναφούς κυβερνητικής και γονεϊκής στάσης απέναντι σε μια ταχεία και επαρκή επέκταση των τύπων εκπαίδευσης που καθοριζόταν από τις ανάγκες της παραγωγής. Ίσως ένας βασικός παράγοντας σε αυτό το πλαίσιο ήταν η ανάγκη να δημιουργηθεί ευελιξία στο εκπαιδευτικό σύστημα, έτσι ώστε η πρόσβαση στην τριτοβάθμια εκπαίδευση να μπορεί να επιτευχθεί και από άλλες κατευθύνσεις εκτός της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, συμπεριλαμβανομένων των κατάλληλων ρυθμίσεων για σπουδές μερικής απασχόλησης για όσους είχαν ήδη αρχίσει να εργάζονται.³³⁸ Σε ορισμένες χώρες μάλιστα, όπως για παράδειγμα στην Ελλάδα, οι επαγγελματίες μηχανικοί αντιτάχθηκαν ενεργά σε ρυθμίσεις με τις οποίες θα μπορούσαν να εκπαιδευτούν οι «υπομηχανικοί» και που ήταν ζωτικής σημασίας για τη διδασκαλία τεχνικών μαθημάτων στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Ως λύση στην παραπάνω διαπίστωση η έκθεση

³³⁵ Lyons, «The OECD Mediterranean Regional Project», σ. 7.

³³⁶ «Lyons - 1965 - The OECD Mediterranean Regional Project.pdf» χ.χ., σ. 9.

³³⁷ Lyons, «The OECD Mediterranean Regional Project», σ. 15.

³³⁸ Στο ίδιο, σ. 17.

προτείνει ώστε να καταβληθεί σημαντική προσπάθεια σε όλες τις μεσογειακές χώρες για να παραχθεί ο απαιτούμενος αριθμός τεχνικών που απαιτούνταν στη γεωργία, τη βιομηχανία και τις υπηρεσίες.³³⁹

Η μελέτη κατέληγε πως η επαγγελματική διάρθρωση θα έπρεπε να περιλαμβάνει μεγαλύτερη έμφαση, ιδίως στη γεωργία και τη βιομηχανία, στις διάφορες ομάδες ειδικευμένου προσωπικού, συμπεριλαμβανομένων των ειδικευμένων εργατών και αγροτών, των τεχνικών, των επαγγελματιών (επιστημονικών και άλλων) και των διευθυντικών στελεχών, εάν πρόκειται να επιτευχθούν οι οικονομικοί στόχοι χωρίς δυσκολίες στο ανθρώπινο δυναμικό. Αυτό προϋπέθετε σημαντική βελτίωση των εκπαιδευτικών προσόντων του ενεργού πληθυσμού.³⁴⁰

3.7 IB' Πρόγραμμα: σταθερότητα και ανάπτυξη (α')

Σύμφωνα με το προλογικό σημείωμα του Γ. Διευθυντή Κ.Θ. Δημαρά στην εισαγωγή της IB' Επετηρίδας, οι μορφολογικές διαφορές σε σχέση με τα προηγούμενα έτη οφείλονταν αποκλειστικά στην έναρξη της λειτουργίας τριών νέων ομάδων υποτροφιών που εισαχθήκαν την προηγούμενη ακαδημαϊκή χρονιά. Συγκεκριμένα πρόκειται για τις αλλαγές στις: α) υποτροφίες επαγγελματικής εκπαίδευσης, β) υποτροφίες ενδιάμεσων ετών ανώτατης εκπαίδευσης, γ) υποτροφίες μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα.

Εν τούτοις αν και οι δύο πρώτες ομάδες δεν εισήγαγαν στην πραγματικότητα νέους θεσμούς δεδομένου ότι αποτελούσαν απλά νέες μορφές των χορηγούμενων ενισχύσεων σε μαθητές της επαγγελματικής εκπαίδευσης ή στους φοιτητές ενδιάμεσων ετών της ανώτατης εκπαίδευσης. Αντιθέτως οι υποτροφίες μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα αποτέλεσαν ένα νέο θεσμό η σημασία του οποίου αναφερόταν επανειλημμένως στις σελίδες των επετηρίδων ήδη από την Β' Επετηρίδα του 1952. Κατά τα άλλα οι μεταβολές στις δύο πρώτες ομάδες των πινάκων εξέφραζαν απλά τη αργή άνοδο του αριθμού των υποτροφιών η οποία παρατηρείται σταθερά σε όλους τους κλάδους υποτροφιών του εσωτερικού εξαρτώμενες από τις πρωτοβουλίες του Ιδρύματος.

Αντιθέτως επειδή ο θεσμός υποτροφιών μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα ήταν νέο-εισαγόμενος, οι αριθμοί της πρώτης χρονιάς εφαρμογής του ήταν πολύ μικροί. Πράγματι για τις μονάχα 10 θέσεις που προκηρύχθηκαν, οι συμμετέχοντες άντρες και γυναίκες υποψήφιοι παρά την ευρύτατη δημοσιότητα που δόθηκε στο νέο αυτό θεσμό, ήταν μόνο τρεις από τους οποίους πέτυχαν οι δύο. Οι υπότροφοι του προγράμματος αυτού θα ακολουθήσουν πορεία ανάλογα προς την πορεία των υποτροφιών μετεκπαίδευσης εξωτερικού. Εν τούτοις για την ευκολότερη παρακολούθηση των στατιστικών, όταν ολοκληρωθεί ο πρώτος κύκλος του νέου θεσμού, θα αποτελέσει και ξεχωριστή ενότητα της Επετηρίδας.

Επίσης να σημειωθεί, πως όπως αναφέρει και ο Δημαράς στο προλογικό σημείωμα του, ως προς το σύνολο των υποτροφιών Επαγγελματικής και Ανώτατης Εκπαίδευσης, δηλαδή των υποτροφιών εκείνων η επιλογή των οποίων γίνεται βάση κανονισμού μεταξύ μεγαλύτερου αριθμού σπουδαστών και ο αριθμός καθορίζεται από το Πρόγραμμα, η σταθερή επιδίωξη του Ιδρύματος από την έναρξη της λειτουργίας του υπήρξε η αύξηση τόσο του αριθμού των υποτρόφων, όσο και των ποσών των τροφείων. Αν και το αίτημα αυτό εξακολουθούσε να υπάρχει από την πλευρά της Διοίκησης προς την κεντρική κυβέρνηση, ωστόσο η κάλυψή του δεν ήταν δυνατή εντός ενός και μόνο ετήσιου προϋπολογισμού. Ωστόσο, είναι ενδεικτική η προσπάθεια προς αυτήν την κατεύθυνση αν συγκρίνουμε το πρώτο έτος λειτουργίας του Ιδρύματος με αυτό του 1962. Το 1951 το Ίδρυμα είχε προγραμματίσει συνολικά 204

³³⁹ Στο ίδιο.

³⁴⁰ Στο ίδιο, σ. 19.

υποτροφίες Ανώτατης Εκπαίδευσης με μηνιαία τροφεία 500 δρχ. ανά υπότροφο και για την Επαγγελματική Εκπαίδευση 60 υποτροφίες με τροφεία 300 δρχ., ενώ για το 1962 ο αριθμός των υποτροφιών της Ανώτατης Εκπαίδευσης είχαν φτάσει στις 581 με τροφεία 700 δρχ., και για την Επαγγελματική Εκπαίδευση τις 252 με τροφεία 400 δρχ. Σημειωτέων ότι οι προϋπολογισμοί ως εγκεκριμένοι από την εποπτεύουσα αρχή προέβλεπαν τροφεία για την Ανώτατη Εκπαίδευση 900 δρχ. μηνιαίως, τα οποία όμως δεν είχε μέχρι τότε καταστεί δυνατόν να πραγματοποιηθούν, με την ελπίδα της Διοίκησης ότι κάτι τέτοιο θα συνέβαινε στο προσεχές μέλλον.

Σε συνέχεια της παράδοσης δημοσίευσης των Επετηρίδων, οι πίνακες της ΙΒ' Επετηρίδας εκφράζουν τα προγράμματα και τα αποτελέσματα των υποτροφιών της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και της Ανώτατης Εκπαίδευσης σε Ιδρύματα του Εσωτερικού και Εξωτερικού. Σε σχέση με τις προηγούμενες εκδόσεις, διαφέρουν μορφολογικά στο γεγονός ότι αντικαταστάθηκε ο όρος "ενισχύσεις" με τον όρο "υποτροφίες", απόφαση που ήθελε να αποκαταστήσει τον χαρακτήρα του θεσμού για όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, και η οποία στην ουσία λειτουργούσε ενισχυτικά κυρίως για τον ώριμο πλέον θεσμό της επαγγελματικής εκπαίδευσης ώστε να πάψει να θεωρείται το "παραπαίδι" του εκπαιδευτικού συστήματος. Αναφορικά με τους αριθμούς των προγραμμάτων υποτροφιών παρουσιάζεται μια μικρή αύξηση στις υποτροφίες Μέσης Εκπαίδευσης (7%) και στις Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (9%), ενώ στις υποτροφίες Εσωτερικού Ανωτέρας και Ανωτάτης η αύξηση ήταν λίγο μεγαλύτερη της τάξης του 33%. Το πρόγραμμα υποτροφιών Εξωτερικού παρέμεινε το ίδιο με 66 υποτρόφους.

Συνοπτικά το πρόγραμμα υποτροφιών 1962-1963 περιλάμβανε:

- Μέση εκπαίδευση: 132 υποτρόφους, προς 3.600 δρχ. ετησίως, ή λιγότερα ανάλογα της εισφοράς των Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών, οι οποίες σύμφωνα με το νόμο καταβάλλουν το μισό ποσό.
- Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση: 581 υποτρόφους προς 8.400 δρχ. ετησίως. Επίσης, 43 υποτροφίες για τους ομογενείς υποτρόφους και 24% ποσοστό ασφαλείας.
- Εξωτερικού: 66 υπότροφοι, προς 5.500 δρχ. μηνιαίως και 5% ποσοστό ασφαλείας.
- Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: 252 υπότροφοι, προς 4.800 δρχ. ετησίως.

3.8 ΙΓ' Πρόγραμμα σταθερότητα και ανάπτυξη (β')

Η ΙΓ' Επετηρίδα του 1963 δεν παρουσιάζει ουσιώδεις διαφορές σε σχέση με αυτήν της προηγούμενης χρονιάς πέραν από όσες προκύπτουν από την πλήρη εφαρμογή του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στα ελληνικά ανώτατα εκπαιδευτικά ιδρύματα. Η σημασία του θεσμού αυτού είχε επισημανθεί και στο παρελθόν, αλλά κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους 1963-64 εισήλθε στη φάση, όχι του προγραμματισμού, ούτε του πειραματισμού, αλλά της εφαρμογής. Ήταν μια ανάγκη η οποία είχε εκφραστεί ως κοινό αίτημα από μερίδα επιστημόνων διαφόρων κλάδων, αλλά τελικά καθιερώθηκε νομοθετικά έπειτα από δέκα χρόνια και προλογίσθηκε στις σελίδες της ΙΑ' Επετηρίδας.

Στην ΙΓ' Επετηρίδα παρουσιάστηκαν τα πρώτα αποτελέσματα του διαγωνισμού υποτροφιών μετεκπαιδύσεως στην Ελλάδα. Υπενθυμίζεται ότι το κατά πρώτο χρόνο πειραματικής εφαρμογής του νέου θεσμού είχε προκηρυχθεί ο αριθμός δέκα μονάχα θέσεων, και από τις 10 αυτές θέσεις προσήλθαν τρεις μόνο υποψήφιοι (βλ. Βλέπε ΙΒ' Επετηρίδα, σελίδα 161). Αλλά ούτε η φετινή προκήρυξη περιλαμβάνει όλους τους κύριους κλάδους οι οποίοι αποτελούν αντικείμενο μέριμνας του ΙΚΥ και προκάλεσε μία αισθητή βελτίωση. Συμμετέχουν συνολικά 75 άτομα και τελικά πέτυχαν από αυτούς οι 50.

Όσotto κατά την ανάλυση των στατιστικών δεδομένων όπως δημοσιεύονται στους πίνακες της ΙΓ' Επετηρίδας και αποτιμώνται από τον Κ.Θ. Δημαρά στο προλογικό

*σημείωμα, ο θεσμός τη δεύτερη χρονιά λειτουργίας δεν έδειξε μεγάλη επιτυχία, κυρίως στις θετικές επιστήμες. Το συμπέρασμα του Γενικού Διευθυντή έριχνε το βάρος της ευθύνης στην αγορά εργασίας και στις βιοποριστικές δυνατότητες των διαφόρων επαγγελματικών κλάδων. "Όσον το επάγγελμα προσφέρεται εις γενναιότερον βιοπορισμόν τόσον ελαττούται η προς μετεκπαίδευσιν προθυμία"*³⁴¹

Για να συμπληρώσει παρακάτω:

Επαναλαμβάνεται ό,τι και άλλοτε ελέχθη εις τας σελίδας αυτάς, ότι από τινών απόψεων αι υποτροφίαι Μετεκπαιδύσεως εν Ελλάδι μεταθέτουσαι διά μίαν διετίαν εις την συνείδησιν των νεών πτυχιούχων το αγχώδες πρόβλημα του βιοπορισμού εις έργα της επιστήμης των, δύνανται να αποθούν γενικωτέρας, ήτοι σημαντικότερας, εθνικής αποδόσεως από τας υποτροφίας Μετεκπαιδύσεως Εξωτερικού. Σημειωτέον άλλωστε ότι διά τας τελευταίας αυτάς η εν Ελλάδι Μετεκπαίδευσις θα απετέλει λαμπρόν προπαρασκευαστικόν στάδιον."

Σύμφωνα με το παραπάνω απόσπασμα είναι ξεκάθαρη η σημασία που δίνεται πλέον στο νέο θεσμό των υποτροφιών εσωτερικού για μεταπτυχιακές σπουδές και ο οποίος ήδη από τη δεύτερη χρονιά τείνει να αντικαταστήσει το βάρος που δινόταν στις αντίστοιχες υποτροφίες Εξωτερικού, ακόμα κι αν οι πρώτες θα μπορούσαν να εκληφθούν ως προπαρασκευαστικό στάδιο για τις δεύτερες. Η τριτοβάθμια εκπαίδευση στην Ελλάδα βρισκόταν πλέον σε ένα ώριμο στάδιο ώστε να αναζητήσει τα δικά της αυτόνομα βήματα στο διεθνές ακαδημαϊκό περιβάλλον και να αναλάβει την μετεκπαίδευση των νεαρών φοιτητών και φοιτητριών που ενδεχομένως θα έβλεπαν σε αυτήν αξιώσεις ακαδημαϊκής επιτυχίας αν συνέχιζαν μετά το τέλος των σπουδών τους. Αποτέλεσμα της παραπάνω κατεύθυνσης και για την εξασφάλιση των απαραίτητων κονδυλίων από τον κρατικό προϋπολογισμό ήταν η μικρή μείωση των θέσεων για τις υποτροφίες Εξωτερικού.

Έτσι, όπως είχε αναγγελθεί άλλωστε στην προηγούμενη επετηρίδα, οι κατεύθυνση του Ιδρύματος για στήριξη του νέου θεσμού των Υποτροφιών Μετεκπαιδύσεως εν Ελλάδι αποτυπώθηκε στους πίνακες της ΙΓ' Επετηρίδας σε ξεχωριστή ενότητα. Η ανακατάταξη αυτή προκάλεσε λίγες αλλαγές στην αριθμολόγηση των πινάκων και στην αύξηση των σελίδων της Επετηρίδας. Κατά τα άλλα, ευχή και επιδίωξη του Ιδρύματος -όπως εκφράζεται από τον Γενικό Διευθυντή του Ιδρύματος στο κλείσιμο του εισαγωγικού σημειώματος- είναι οι Κανονισμοί να επεκτείνουν το ευεργέτημα των υποτροφιών σε μεγαλύτερο αριθμό σπουδαστών, και η αύξηση των τροφείων για τις υποτροφίες Εσωτερικού και η αύξηση του αριθμού των υποτροφιών για τις πρώτες βαθμίδες της εκπαίδευσης.³⁴²

Βάση των παραπάνω και σύμφωνα με το εισαγωγικό σημείωμα στις σελίδες 3-5 περί του προγράμματος 1963-64, οι Πίνακες παραμένουν ίδιοι με τις προηγούμενες χρονιές, με διαφορά μονάχα στους αριθμούς των υποτροφιών, με τις σημαντικότερες να είναι οι εξής:

1. Στην Ανώτατη Εκπαίδευση αυξήθηκε ο αριθμός των χορηγούμενων υποτροφιών ενδιάμεσων ετών.
2. Κατά την πρώτη εφαρμογή του θεσμού των υποτροφιών Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα προκηρύχθηκαν δοκιμαστικά 10 θέσεις. Για το 1963-64 το πρόγραμμα εισέρχεται στην κανονική του λειτουργία με το προβλεπόμενο ύψος των θέσεων να φτάνει τις 100 για κάθε ετήσιο πρόγραμμα.

³⁴¹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ) και State Scholaships Foundation (S.S.F), *ΙΓ' Επετηρίς 1963/ 13 Yearbook 1963*, Αθήναι/Athens 1964, σ. θ'.

³⁴² Στο ίδιο, σ. θ'-ια'.

3. Αποτέλεσμα της παραπάνω αύξησης αποτέλεσε η μείωση των θέσεων για τις υποτροφίες Εξωτερικού από 66 σε 55.

Ως προς του κανονισμούς που αναδημοσιεύονται στην ΙΓ' Επετηρίδα αν και δεν παρατηρούνται ουσιαστικές τροποποιήσεις, οι αλλαγές που παρατηρούνται αφορούν το πρόγραμμα υποτροφιών Ανώτατης Εκπαίδευσης και τις ενισχύσεις Εξωτερικού. Για το πρώτο διευρύνθηκε η είσοδος για υποψήφιους ενδιάμεσων ετών, ενώ για τις δεύτερες για την διευκόλυνση των υποψηφίων τροποποιήθηκαν τα περί υποβολής των αιτήσεων και των παραστατικών.

Συνοπτικά το πρόγραμμα υποτροφιών 1963-64 περιλάμβανε:

1. Μέση εκπαίδευση: 132 υποτρόφους, προς 3.600 δρχ. ετησίως, ή λιγότερα ανάλογα της εισφοράς των Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών, οι οποίες σύμφωνα με το νόμο καταβάλλουν το μισό ποσό.
2. Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση: 688 υποτρόφους προς 8.400 δρχ. ετησίως. Επίσης, 43 υποτροφίες για τους ομογενείς υποτρόφους και 24% ποσοστό ασφαλείας.
3. Μετεκπαίδευση στην Ελλάδα: Υπότροφοι 100, προς 2.500 δρχ μηνιαίως.
4. Εξωτερικού: 66 υπότροφοι, προς 5.500 δρχ. μηνιαίως και 5% ποσοστό ασφαλείας.
5. Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: 292 υπότροφοι, προς 4.800 δρχ. ετησίως.

3.9 ΙΔ' Πρόγραμμα: ένα βήμα μπροστά

Το 1964 ήταν η χρονιά της μεγάλης εκπαιδευτικής μεταρρύθμισης η οποία όμως αποτυγχάνει λόγω των ισχυρών αντιστάσεων που συναντά. Η πρόταση του Γ. Παπανδρέου για αλλαγή του καθεστώτος σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης τελικά θα βρει σημαντικά εμπόδια από το παλαιό κατεστημένο³⁴³. Στο πνεύμα της μεταρρυθμιστικής προσπάθειας, η ΙΔ' Επετηρίδα του 1964 έχει να παρουσιάσει σημαντική διεύρυνση του έργου του Ιδρύματος, όπως προλογίζεται από τον Γενικό Διευθυντή Κ.Θ. Δημαρά. Οι τομείς στους οποίους πραγματοποιήθηκε αυτή τη διεύρυνση επετεύχθη μέσω των διατάξεων του ΝΔ. 4434 και οι οποίοι είναι οι εξής: α) Οι υποτροφίες για αλλοδαπούς οι οποίοι επιθυμούν να μετεκπαιδευτούν σε ελληνικές σχολές Ανωτέρας και Ανωτάτης Εκπαίδευσης β) Ειδικό κύκλο μαθημάτων στο εσωτερικό για την εκπαίδευση και μετεκπαίδευση στελεχών για τις ανάγκες της εθνικής οικονομίας ή των κρατικών Υπηρεσιών.

Ως προς το πρώτο, το θέμα της χορήγησης υποτροφιών σε αλλοδαπούς για σπουδές στο εσωτερικό είχε απασχολήσει τη διοίκηση του Ιδρύματος, λόγω των αιτήσεων που κατέφθαναν στα γραφεία από νέους και νέες *“προερχόμενων ιδία εκ των χωρών της καθ' ημάς Ανατολής και της Αφρικής, μετά των οποίων η Ελλάς διατηρεί στενάς οικονομικές και πνευματικές σχέσεις”*. Επομένως, κρίθηκε πολλαπλώς σκόπιμο να αποκτήσει την απαιτούμενη νομοθετική ευχέρεια για την οργάνωση, συστηματοποίηση και κατεύθυνση των υποτροφιών της κατηγορίας αυτής. Στόχος του προγράμματος ήταν ο θεσμός αυτός να ξεκίναγε αρχικά πειραματικά με την προκήρυξη περιορισμένου αριθμού υποτρόφων, με την ελπίδα ότι το Ίδρυμα θα μπορέσει να σταθεροποιήσει το πρόγραμμα ανταποκρινόμενο προς τις ανάγκες των χωρών στις οποίες θα χορηγηθούν οι υποτροφίες σε σχέση με τις υπάρχουσες δυνατότητες των ελληνικών ιδρυμάτων για μετεκπαίδευση. Βάση αυτό του σκεπτικού είναι σαφές πως ζητούμενο για το ΙΚΥ δεν ήταν μονάχα η εισαγωγή επιστημόνων από χώρες του αναπτυσσόμενου κόσμου, αλλά και δημιουργία των κατάλληλων προϋποθέσεων για την ενίσχυση τόσο των μεταπτυχιακών προγραμμάτων αλλά κυριώς των

³⁴³ Κ. Γερογιάννης, «Στόχοι και αντιδράσεις στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964», *Νέα Παιδεία*, τχ. 105 (2003), σ. 155–168.

σχέσεων της Ελλάδας με τις χώρες αυτές σε επίπεδο τεχνογνωσίας και εξειδικευμένου επιστημονικού προσωπικού. *“Η εκ της διατάξεως αυτής προκύπτουσα εθνική και παιδευτική ωφέλεια είναι καταφανής.”*³⁴⁴

Από την άλλη, η δημιουργία στο εσωτερικό ειδικών κύκλων μαθημάτων, σύμφωνα με την εκτίμηση του Δημαρά, θα παρουσίαζε τα εξής πλεονεκτήματα:

α) Για το αντίστοιχο απαιτούμενο ποσό που θα χρειαζόταν για την μετεκπαίδευση στο εξωτερικό ορισμένου αριθμού υποτρόφων, με το νέο θεσμό πολλαπλασιάζεται ο αριθμός των μετεκπαιδευμένων στο εσωτερικό ως μια φθηνή λύση. Εν ανάγκη θα μπορούσαν να καλεστούν ειδικοί εκπαιδευτές από το εξωτερικό ώστε να καλυφθούν οι απαιτήσεις, αλλά και πάλι θα ήταν ένας οικονομικότερος τρόπος για την μετεκπαίδευση των υποτρόφων.

β) Η μετεκπαίδευση θα ρυθμίζεται απολύτως προς τις δυνατότητες των υποψηφίων.

γ) Το πρόγραμμα των μαθημάτων θα μπορεί υπό περιπτώσεις *“να αποκτά πλήρη ευελιξία, συνδυαζομένης εις εν σύνολο της διδασκαλίας, η οποία κανονικώς ανήκεν εις την αρμοδιότητα διαφόρων Σχολών.”*³⁴⁵

Για να συνεχίσει παρακάτω:

*“Αν το έργον τούτο ευοδωθή κατά το επιθυμητόν τρόπον, θα καταστή δυνατόν ώστε το Ίδρυμα να συντελέση μεταξύ άλλων εις την επίλυσιν έστω και όχι απολύτως, αλλά κατά βάσιν και εντός συντόμου χρονικού διαστήματος, ενός εκ των οξυτέρων προβλημάτων της επαγγελματικής εκπαίδευσως, δηλαδή της ελλείψεως επαρκούς και ειδικευμένου διδακτικού προσωπικού.”*³⁴⁶

Το παραπάνω απόσπασμα είναι ενδεικτικό των προθέσεων του Ιδρύματος με την κατεύθυνση της ενίσχυσης και ανάπτυξης των μεταπτυχιακών προγραμμάτων εντός της χώρας. Προφανώς, αν και το ζήτημα του υψηλού κόστους για μετεκπαίδευση των υποτρόφων στο εξωτερικό ήταν ένα πραγματικό πρόβλημα για τους πενιχρούς προϋπολογισμούς του Ιδρύματος, το μέγα θέμα δεν ήταν άλλο από αυτό της ανάπτυξης μιας νέας γενιάς ειδικευμένων τεχνικών για τους σκοπούς την διδασκαλίας στις τεχνικές και επαγγελματικές σπουδές. Αποτελούσε ένα οξύτατο πρόβλημα και εμπόδιο για την ανάπτυξη της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης, αλλά και την αλλαγής των συσχετισμών εξουσίας εντός των επαγγελματικών ειδικοτήτων. Ο πολλαπλασιασμός των σχολών, των ειδικοτήτων, των ειδικευμένων, των αποφοίτων, των διδασκόντων αποτελούσε ενδιάμεσο στόχο για την υφαρπαγή γνώσης από τον ιδιωτικό τομέα για την ανάπτυξη της επαγγελματικής εκπαίδευσης από τους κρατικούς φορείς μέσω της λειτουργίας των δημοσίων τεχνικών σχολών.

Οι πίνακες που δημοσιεύονται στην ΙΔ' Επετηρίδα παραμένουν ίδιοι με τους αντίστοιχους των προηγούμενων επετηρίδων, με την προσθήκη αυτών που αφορούν των Έκτακτα Ζ' και Η' Προγράμματα του 1964. Διαφορά παρατηρείται στον αριθμό των υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, όπου από 292 αυξάνεται σε 520 και στην Ανώτατη Εκπαίδευση, από 688 σε 1563. Επίσης, αυξήθηκαν τα τροφεία στην Ανώτατη εκπαίδευση από 8.400 δρχ. ετησίως σε 12.000 δρχ., και για τα μεταπτυχιακά στην Ελλάδα από 2.500 δρχ. σε 3.100 δρχ. Τέλος, οι υπότροφοι ομογενείς αυξάνονται από 43 σε 160.

³⁴⁴ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ) και State Scholaships Foundation (S.S.F), *ΙΔ' Επετηρίς 1964/ 14 Yearbook 1964*, Αθήναι/Athens 1965, σ. θ'.

³⁴⁵ Στο ίδιο, σ. ια'.

³⁴⁶ Στο ίδιο.

Επίσης, αναδημοσιεύονται οι Κανονισμοί διότι υπέστησαν ουσιώδεις τροποποιήσεις: στην Επαγγελματική Εκπαίδευση οι υποτροφίες χορηγούνταν από το πρώτο έτος σπουδών, στην Ανωτάτη Εκπαίδευση οι υποτροφίες ενδιάμεσων ετών επεκτάθηκαν και στους σπουδαστές του τρίτου και τέταρτου έτους σπουδών, στις υποτροφίες Μετεκπαιδύσεως στην Ελλάδα και στο εξωτερικό και στις ενισχύσεις εξωτερικού, τροποποιήθηκαν τα περί υποβολή των παραστατικών για την διευκόλυνση των υποψηφίων.

Συνοπτικά το πρόγραμμα υποτροφιών 1964-65 περιελάμβανε:

1. Μέση εκπαίδευση: 242 υποτρόφους, προς 3.600 δρχ. ετησίως, ή λιγότερα ανάλογα της εισφοράς των Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών, οι οποίες σύμφωνα με το νόμο καταβάλλουν το μισό ποσό.
2. Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση: 1563 υποτρόφους προς 12.000 δρχ. ετησίως. Επίσης, 43 υποτροφίες για τους ομογενείς υποτρόφους και 24% ποσοστό ασφαλείας.
3. Μετεκπαίδευση στην Ελλάδα: Υπότροφοι 100, προς 3.100 δρχ μηνιαίως.
4. Εξωτερικού: 55 υπότροφοι, προς 5.500 δρχ. μηνιαίως και 5% ποσοστό ασφαλείας.
5. Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: 520 υπότροφοι, προς 4.800 δρχ. ετησίως.

3.10 ΙΕ' Πρόγραμμα: το επόμενο μεγάλο βήμα

Το έτος έκδοσης της ΙΕ' Επετηρίδας του 1965 που εκδόθηκε το 1966 μπορεί να θεωρηθεί ως έτος καμπής για το Ίδρυμα. Κι αυτό γιατί πέραν από τις ποσοτικές αλλαγές που παρατηρούνται στον αριθμό των υποτροφιών και των αντίστοιχων κατανομών κατά την εφαρμογή του ΙΔ' Προγράμματος, μπορεί να λεχθεί ότι ο θεσμός περνάει σε μια δεύτερη φάση. Σύμφωνα με τον Γενικό Διευθυντή Κ.Θ. Δημαρά καθώς προλογίζει τη Επετηρίδα αναφορικά με την εξέλιξη του Ιδρύματος, λέει:

“Το Ίδρυμα πράγματι δύναται να λεχθή ότι κατόπιν και των τελευταίων νομοθετικών ρυθμίσεων (περί των οποίων βλ. Επετηρίς ΙΔ', 1964, σελ. 325) έχει ολοκληρώσει εις τα γενικά σχήματα το έργο του. Η εφαρμογή του θεσμού και η απόδοσις του εξαρτάται πλέον από δύο παράγοντες: το κατ' έτος καθοριζόμενον ύψος των πόρων του και την αξιοποίησιν των τέως υποτρόφων εντός ή εκτός των πλαισίων της Κρατικής μηχανής”³⁴⁷

Η εμπιστοσύνη που έδειξε η Πολιτεία προς το θεσμό, σύμφωνα με τον Δημαρά εκφράζεται στην αύξηση των πόρων που διατέθηκαν τα δεκαπέντε πρώτα χρόνια από τον κρατικό προϋπολογισμό. Έτσι, ενώ το πρώτο έτος λειτουργίας το σύνολο της χορηγίας υπέρ του Ιδρύματος ήταν ενάμιση εκατομμύριο δραχμές, το 1965 ενεγράφησαν 54 εκατομμύρια. Η ανάγκη για την επιβεβαίωση της αξίας χρήσης όλων αυτών των κονδυλίων αποτυπώνεται στην βέλτιστη αξιοποίηση των τέως υποτρόφων όλων των προγραμμάτων, με το βάρος ωστόσο να πέφτει στο πιο ώριμο πρόγραμμα, αυτό των υποτροφιών Εξωτερικού εκ των οποίων συγκαταλέγονται 19 καθηγητές Ανωτάτων Σχολών, 24 υφηγητές Ανωτάτων Σχολών, 20 διευθυντές Παιδαγωγικών Ακαδημιών, 41 ανώτατοι κρατικοί υπάλληλοι ή άλλοι υπάλληλοι.

Η ανάγκη δημιουργίας μιας κοινότητας νέων επιστημόνων την οποία θα αποτελούσαν οι πιστοποιημένοι από το ΙΚΥ “άριστοι” τέως υπότροφοι φαινόταν πως αποτελούσε κύριο στόχο, ο οποίος ξεπερνούσε ακόμα και την “εθνική ανάγκη” για την εξόρυξη των νέων ταλέντων από τα βάθη την άπορης ελληνικής κοινωνίας. Αυτή η ανάγκη όπως θα δούμε και

³⁴⁷ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ) και State Scholaships Foundation (S.S.F), ΙΕ' Επετηρίς 1965/ 15 Yearbook 1965, Αθήναι/Athens 1966, σ. ζ'.

στη συνέχεια εκφράστηκε με διάφορους τρόπους ωστόσο στο πρόλογο της ΙΕ' Επετηρίδας διατυπώθηκε ρητά από τον Δημαρά μέσω της πρότασης τριών κατευθυντήριων γραμμών για επέκταση των αρμοδιοτήτων του Ιδρύματος και οι οποίες προσπαθούσαν να ξεπεράσουν το οικονομικό κριτήριο για την επιλογή των υποψηφίων και καθιστούσαν το θεσμό περισσότερο ως μηχανισμό επιβράβευσης και εγγυοδοσίας, παρά χρηματοδότησης.

Η πρώτη περιελάμβανε «καθιέρωσις -παρά το οξύμωρον των λέξεων- υποτροφιών άνευ τροφείων εις νέους ευπόρους οι οποίοι θα ενετάσσοντο εις τα σχήματα του Ιδρύματος, δεν θα εστερούν άλλους έχοντας ανάγκης οικονομικήν ενισχύσεως, αλλά διαδραμώντες επιτυχώς επί ίσοις όροις με τους κανονικούς υποτρόφους τα στάδια της Εκπαιδεύσεως, θα μετείχον δικαίως των προνομίων των τέως υποτρόφων του Ιδρύματος.»³⁴⁸

Όπως βλέπουμε η δημιουργία της κοινότητας αυτής λειτουργούσε όχι μόνο συγκροτητικά για το ίδιο το ΙΚΥ, αλλά και για την εξέλιξη του ελληνικού πανεπιστημίου μέσα από την ανέλιξη μιας νέας γενιάς ακαδημαϊκών επαγγελματιών στα διάφορα επιστημονικά πεδία.

Μια δεύτερη πρόταση του Δημαρά η οποία εκφράστηκε μέσα από τις σελίδες του επίσημου εντύπου του Ιδρύματος ήταν αυτή της καθιέρωσης σπουδαστικών δανείων σε όλα τα επίπεδα της εκπαίδευσης, ώστε «θα δύναται να επιτευχθή αύξησις του αριθμού επιλέκτων σπουδαστών χωρίς επιβάρυνση του Προϋπολογισμού διά μονής της υπάρξεως ενός Κεφαλαίου Κινήσεως του οποίου θα πολλαπλασιάζετο ούτω η απόδοσις»³⁴⁹

Τα σπουδαστικά δάνεια ήταν μια μέθοδος χρηματοδότησης της παιδείας όχι γνωστή στην Ελλάδα, και δίχως να έχει λάβει τη χρήση ως χρηματοδοτικό εργαλείο που γνώρισε μεταπολεμικά διεθνώς τα μετέπειτα χρόνια. Ωστόσο, στις ΗΠΑ είχαν ήδη αρχίσει να προσφέρονται από το 1958 στο πλαίσιο του νόμου περί Εκπαίδευσης για την Εθνική Άμυνα (National Defence Education Act), είχαν ομοσπονδιακό χαρακτήρα και απευθύνονταν σε νέους για ενθάρρυνση της έρευνας στην διαστημική,³⁵⁰ ενώ έγιναν ευρύτερα διαθέσιμα με την ψήφιση του νόμου περί Ανώτατης Εκπαίδευσης του 1965, του οποίου στόχος ήταν να παρασχεθούν τα κίνητρα για την ενίσχυση της κοινωνικής κινητικότητας στο πλαίσιο των ίσως ευκαιριών.³⁵¹ Η πρόταση, αυτή προφανώς ήταν εμπνευσμένη από τον παραπάνω νόμο που μόλις είχε ψηφιστεί στις ΗΠΑ.

Η τρίτη πρόταση του Δημαρά αφορούσε τη θεσμοθέτηση βραχυπρόθεσμων χορηγιών σε ώριμους επιστήμονες για ειδικούς σκοπούς:

*“Διά των τοιούτων ενισχύσεων, καλώς χορηγομένων, η μεν επιβάρυνσις του Προϋπολογισμού θα ήτο ελάχιστη, εξισουμένη κατ’ ανώτατον όριον εις εκάστην περίπτωσιν προς το 1/7 μιας υποτροφίας μετεκπαιδεύσεως εις την αλλοδαπήν, το δε αποτέλεσμα θα ηδύνατο να αποφέρει πλουσιωτάτους καρπούς: η ανανέωσις των επαφών του ώριμου επιστήμονος προς τους εν τη αλλοδαπή εταίρους του και η άμεσος εμπειρία επί των εξελίξεων του κλάδου του εκτός της Ελλάδας οφείλει να αποτελέση βασικήν μέριμναν της Ελληνικής πνευματικής κοινωνίας των ημερών μας.”*³⁵²

³⁴⁸ Στο ίδιο, σ. θ'.

³⁴⁹ Στο ίδιο, σ. θ''.

³⁵⁰ Professor Zuoyue Wang, *In Sputnik's Shadow: The President's Science Advisory Committee and Cold War America*, None edition., Rutgers University Press, New Brunswick (N.J.) 2009.

³⁵¹ Michael Simkovic, «Risk-Based Student Loans», *Washington and Lee Law Review*, τμ. 70, τχ. 1 (2013), σ. 527· US Department of Education, «Federal Role in Education», Websites, US Department of Education (ED) 15 Ιουνίου 2021 [<https://www2.ed.gov/about/overview/fed/role.html> (26/11/2022)].

³⁵² Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ) και State Scholaships Foundation (S.S.F), *ΙΕ' Επετηρίς 1965/ 15 Yearbook 1965*, σ. ια'.

Ερμηνεύοντας το παραπάνω απόσπασμα, είναι σαφής η προσπάθεια του Δημαρά να εξοικονομήσει πόρους από τον Προϋπολογισμό του Ιδρύματος μέσω των χορηγιών ειδικού σκοπού. Ωστόσο, είναι επίσης προφανές πως μιας τέτοια πολιτική στην ουσία θα έδινε στο Ίδρυμα τη δυνατότητα να πολλαπλασιάσει τους συμβαλλόμενους με το Ίδρυμα νέους επιστήμονες, εγγράφοντας τους στους καταλόγους στο πλάι με τους τέως υποτρόφους και μεγεθύνοντας την κοινωνική δυναμική της ανερχόμενης ακαδημαϊκής κοινότητας των νέων επιστημόνων του ΙΚΥ, μέσα από απευθείας αναθέσεις έργων “ειδικού σκοπού”.

Στους πίνακες που δημοσιεύονται στην ΙΕ΄ Επετηρίδα και οι οποίοι διατηρούνται ως έχουν με τους αντίστοιχους των προηγούμενων επετηρίδων, προστίθενται αυτοί που αφορούν το Έκτακτο Θ΄ Πρόγραμμα του 1965 και το Πρόγραμμα Υποτροφιών Εξωτερικού του Υπουργείου Συντονισμού 1965-66 που απευθυνόταν στους δημόσιους υπαλλήλους. Διαφορά παρατηρείται στον αριθμό των υποτροφιών εσωτερικού Ανώτατης Εκπαίδευσης, όπου από 1563 αυξήθηκαν σε 1681, και ο αριθμός των υποτροφιών ομογενών τετραπλασιάστηκε και από τις 43 έφτασε στις 160 υποτροφίες. Σχετικά με το πρόγραμμα ενίσχυσης της Μέσης Εκπαίδευσης, σταματά η δημοσίευση πινάκων και αποτελεσμάτων και το πρόγραμμα λήγει.

Τέλος, αναδημοσιεύονται δύο Κανονισμοί διότι υπέστησαν ουσιώδεις τροποποιήσεις: στην Ανωτάτη Εκπαίδευση οι υποτροφίες θα χορηγούνταν εφεξής βάση του τελικού βαθμού προτεραιότητας κατά τις εισαγωγικές εξετάσεις, και για τις υποτροφίες Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα τροποποιήθηκαν οι γλωσσικές εξετάσεις των υποτρόφων.

Συνοπτικά το πρόγραμμα υποτροφιών 1965-66 περιλάμβανε:

- Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση: 1681 υποτρόφους προς 8.400 δρχ. ετησίως. Επίσης, 160 υποτροφίες για τους ομογενείς υποτρόφους και 24% ποσοστό ασφαλείας.
- Μετεκπαίδευση στην Ελλάδα: Υπότροφοι 100, προς 3.100 δρχ. μηνιαίως.
- Εξωτερικού: 55 υπότροφοι, προς 5.500 δρχ. μηνιαίως και 5% ποσοστό ασφαλείας.
- Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: 520 υπότροφοι, προς 4.800 δρχ. ετησίως.

3.11 ΙΣΤ΄ Πρόγραμμα: στο μεταίχμιο των αλλαγών

Η έκδοση της ΙΣΤ΄ Επετηρίδας του 1966 που εκδόθηκε το 1967 καθορίζεται από την αλλαγή του πολιτικού καθεστώτος του Απριλίου της ίδιας χρονιάς με το πραξικόπημα των συνταγματαρχών. Έτσι, όπως χαρακτηριστικά αναφέρεται και στο τελευταίο εισαγωγικό σημείωμα του Γενικού Διευθυντή Κ. Θ. Δημαρά, «*Η ανά χειράς Επετηρίς περιέχει τας πάσης φύσεως χορηγίας του Ιδρύματος κατά το 1966, τας πραγματοποιηθήσας υπό της ης έληξεν η θητεία τον Ιούνιο 1967 Εκτελεστικής Επιτροπής.*» Στην Επετηρίδα της επόμενης χρονιάς έμελλε να εμφανισθούν οι νέες κατευθυντήριες γραμμές της δραστηριότητας του ΙΚΥ, όπως αυτές θα καθορισθούν από νέο Διοικητικό Συμβούλιο που θα διορίσει η Εθνική Κυβέρνηση και σύμφωνα με του νέες νομοθετικές διατάξεις. Το Διοικητικό Συμβούλιο και η Εκτελεστική Επιτροπή μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1966 παρέμενε υπό την προεδρία του Κ. Γεωργακόπουλου και την αντιπροεδρία του Κ. Νικολόπουλου.

Στο πρώτο μέρος της Επετηρίδας, όπως και τις προηγούμενες χρονιές δημοσιεύονται οι πίνακες του προγράμματος υποτροφιών, οι οποίοι παραμένουν ίδιοι, προστιθέμενων αυτών που αφορούσαν το Ι΄ Έκτακτο Πρόγραμμα 1966 και το Α΄ Πρόγραμμα Υποτροφιών για Αλλοδαπούς 1966-67.

Συνοπτικά το πρόγραμμα υποτροφιών 1966-67 περιλάμβανε:

1. Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση: 1785 υποτρόφους προς 12.000 δρχ. ετησίως. Επίσης, 180 υποτροφίες για τους ομογενείς υποτρόφους και 24% ποσοστό ασφαλείας.

2. Μετεκπαίδευση στην Ελλάδα: Υπότροφοι 100, προς 4.150 δρχ. μηνιαίως.
3. Εξωτερικού: 55 υπότροφοι, προς 5.500 δρχ. μηνιαίως και 5% ποσοστό ασφαλείας.
4. Επαγγελματικής Εκπαίδευσης: 666 υπότροφοι, προς 4.800 δρχ. ετησίως.

Είναι χαρακτηριστική η προσπάθεια της Διοίκησης και του Υπουργείου μέχρι την αλλαγή του καθεστώτος για ενίσχυση του θεσμού των υποτροφιών μέσω τόσο της αύξησης του αριθμού των υποτροφιών, όσο και των τροφείων. Έτσι, αν και για την Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση η αύξηση των υποτροφιών είναι της τάξης του 6%, τα τροφεία αυξάνονται κατά 43%. Το ίδιο παρατηρείται για το πρόγραμμα μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα με τα τροφεία να σημειώνουν αύξηση κατά 33%. Στην επαγγελματική εκπαίδευση αν και τα τροφεία παραμένουν ίδια, οι υποτροφίες αυξάνονται κατά 28%. Το τακτικό πρόγραμμα εξωτερικού παραμένει ίδιο, ωστόσο ο θεσμός των υποτροφιών εξωτερικού ενισχύθηκε μέσω του 1^{ου} Έκτακτου Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού.

3.12 1967-1974: Τα χρόνια της δικτατορίας: συνέχειες και ασυνέχειες

Το πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου δεν ήρθε εν αιθρία, αλλά ούτε με μεγάλη αντάρα. Η ελληνική πολιτική σκηνή βρισκόταν σε μεγάλη αναταραχή για τουλάχιστον 6 χρόνια και τα Ιουλιανά του '65 αποτελούσαν έναν επιπλέον σταθμό στην πολιτική ανισορροπία της δεκαετίας του '60. Η συμφωνία των Παπανδρέου-Κανελλόπουλου για διενέργεια εκλογών τον Μάιο του '67 τελικά αποδείχτηκε πως ήταν ματαιώση της ελπίδας ότι θα μπορούσε να έρθει κάποια ησυχία στην πολιτική τάξη, ενόσω η οικονομία φαινόταν πως είχε μπει σε κάποιες ράγες. Η εξωθεσμική βασιλική παρέμβαση του 1965 και η αδυναμία των πολιτικών δυνάμεων που τη στήριξαν να συγκροτήσουν έναν πόλο που θα διεκδικούσε μια εκλογική νίκη ροκάνιζε το κλαδί πάνω στο οποίο καθόντουσαν όλοι οι εμπλεκόμενοι. Η ελληνική δημοκρατία ήταν «καχεκτική» όπως πολύ εύστοχα παρατηρεί ο Ηλίας Νικολακόπουλος και η διάσταση ανάμεσα στην νομιμότητα και την εκτροπή ήταν εδραιωμένη ήδη από την προσπάθεια του Κωνσταντίνου να επιβάλει μια «βασιλική δικτατορία». Το πραξικόπημα των συνταγματαρχών συνιστούσε υπό αυτούς του όρους συνέχεια και ασυνέχεια της πολιτικής τάξης της Ελλάδας του 1960.

Με την αλλαγή του καθεστώτος, η απομάκρυνση του Κ. Θ. Δημαρά από τη θέση του Γενικού Διευθυντή ήταν άμεση³⁵³. Στις 28 Ιουνίου 1967 διορίζεται νέο Διοικητικό Συμβούλιο, επταμελές πλέον με πρόεδρο τον Ιωάννη Τρικκαλινό, αντιπρόεδρο τον Σπύρο Μαρινάτο και μέλη το Στυλιανό Κορρέ, τον Αλέξανδρο Καββαδία, τον Κωνσταντίνο Γεωργούλη, τον Παναγιώτη Γεωργούτσο και τον Ευάγγελο Φωτιάδη. Ο μοναδικός που διατηρεί τη θέση του είναι ο Γεωργούλης - το παλαιότερο μέλος του ΔΣ από το 1951- ενώ όλα τα υπόλοιπα μέλη απομακρύνονται. Έτσι το νέο Διοικητικό Συμβούλιο κατάρτησε νέα σχέδια Νόμου και Βασιλικά Διατάγματα ώστε να υποβληθούν και να «πραγματοποιούνται εκτεταμένα και ριζικά αλλαγιά των μέχρι σήμερα ισχύοντων εν σχέσει προς τας υποτροφίας του ΙΚΥ»³⁵⁴

Έτσι, το Διοικητικό Συμβούλιο αποφάσισε:

1. Την κατάργηση των υποτροφιών που παλαιότερα ονομάζονταν «υποτροφίες εκ ποσοστού ασφαλείας» και πλέον εγκρίνονταν υποτροφίες πέραν των προγραμματισμένων θέσεων μόνο σε περιπτώσεις ισοβαθμίας.
2. Τοποθετήθηκαν σε νέα βάση οι υποτροφίες μετεκπαιδύσεως στην Ελλάδα, οι οποίες πλέον θα δίνονταν μόνο για απόκτηση διδακτορικού.

³⁵³ Η ίδια λογική των αναγκαστικών παραιτήσεων ακολουθήθηκε και στο Βασιλικό Ίδρυμα Ερευνών.

³⁵⁴ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ) και State Scholaships Foundation (S.S.F), *12^η Επετηρίς 1967/ 17 Yearbook 1967*, Αθήναι/Athens 1968, σ. ζ'.

3. Η υπηρεσία θα διενεργούσε καθολική έρευνα για τον τρόπο απασχόλησης των μετεκπαιδευμένων στο εξωτερικό πρώην υποτρόφων του ΙΚΥ και να προβεί στις απαραίτητες ενέργειες για την όσον το δυνατόν αποδοτικότερη χρησιμοποίησή τους, και να επιβάλει μέτρα σε όσους δεν εκπλήρωσαν τις υποχρεώσεις τους βάσει της σύμβασης που είχαν υπογράψει με το ΙΚΥ και δεν επέστρεψαν στην Ελλάδα μετά την λήξη της υποτροφίας.

Στα παραπάνω μέτρα θα έπρεπε να προστεθεί και ένα επιπλέον που έλαβε η Διοίκηση αλλά δεν δημοσιεύεται στην παραπάνω λίστα και ήταν αυτό της επανεξέτασης των φακέλων των υποτρόφων για την προσκόμιση ή όχι του πιστοποιητικού κοινωνικών φρονημάτων. Η κυβέρνηση του Γ. Παπανδρέου το 1964 είχε εξαιρέσει τα πιστοποιητικά από την εκπαίδευση δίνοντας την δυνατότητα να εγγραφούν σε σχολές και να συμμετάσχουν σε διαγωνισμούς για λήψη υποτροφίας, σε χιλιάδες υποψηφίους οι οποίοι είχαν αποκλειστεί από τη ανώτατη, ανώτερη και τεχνικο-επαγγελματική εκπαίδευση. Κατά την μελέτη των πρακτικών του ΔΣ του ΙΚΥ την πρώτη περίοδο της χούντας συναντάμε αρκετές περιπτώσεις υποτρόφων των οποίων οι υποτροφίες διακόπτονταν.

ΤΑ ΜΕΛΗ ΤΟΥ ΔΣ ΤΟΥ ΙΚΥ 1967-1969

Σπυρίδων Μαρινάτος	Πρόεδρος
Ζακυθηνός Διονύσιος	Αντιπρόεδρος
Αλέξανδρος Καβαδίας	Μέλος
Στυλιανός Κορρές	Μέλος
Βασίλειος Μάλαμος	Μέλος
Κωνσταντίνος Παπαπάνος	Μέλος
Ιωάννης Κουσκουνάς	Μέλος
Αλκιβιάδης Αποστολάκης	Αναπληρωματικό Μέλος
Κωνσταντίνος Ρόκας	Αναπληρωματικό Μέλος
Αθανάσιος Χαστούπης	Αναπληρωματικό Μέλος
Γεώργιος Πανταζής	Αναπληρωματικό Μέλος
Άγγελος Καλογεράς	Αναπληρωματικό Μέλος
Κωνσταντίνος Κούρκουλας	Αναπληρωματικό Μέλος
Ευάγγελος Σταμάτης	Αναπληρωματικό Μέλος

23. Ὁ Προεδρεύων Σύμβουλος κ. Α. Καβαβιάς εἰσάγει πρὸς ἐξέτασιν τὰ

πιστοποιητικὰ κοινωνικῶν φρονημάτων τῶν κάτωθι σπουδαστῶν Ἐπαγγελματικῆς Ἑκ-
παιδεύσεως.

Ὄνοματεπώνυμον	Σχολή	Ἔτος
Γλαρόπουλος Κωνσταντῖνος	Ἑὐκλείδης	Γ' πρὸς Δ'
Γεωργιάδης Ζάμπας	Σιβιτανίδειος	Β' πρὸς Γ'

Τὸ Δ.Σ. ἐξετάσαν τὰ πιστοποιητικὰ διακόπτει τὴν ὑποτροφίαν ἀμφοτέρων τῶν
ἀνωτέρω σπουδαστῶν. Ἡ ἀπόφασις ἐπικυροῦται αὐθιμερόν.

Εἰκόνα 8. Απόφαση διακοπῆς τῆς υποτροφίας γιὰ δύο σπουδαστές τῆς Ἐπαγγελματικῆς Ἐκπαίδευσης λόγω πιστοποιητικῶν κοινωνικῶν φρονημάτων.

ΤΟ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΟΥ ΙΚΥ (1969-73)

Μιχαήλ Ξένος	Πρόεδρος	Αντιστράτηγος
Στυλιανός Κορρές	Αντιπρόεδρος	Τακτικός καθηγητής τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς καὶ Πρύτανης Πανεπιστημίου Αθηνῶν
Κωνσταντῖνος Παπαδόπουλος	Μέλος	Γενικός Γραμματέας τοῦ Υπουργείου Προεδρίας Κυβερνήσεως
Αριστείδης Δημόπουλος	Μέλος	Γενικός Γραμματέας τοῦ Υπουργείου Συντονισμοῦ
Θεόδωρος Σκουλικίδης	Μέλος	Τακτικός καθηγητής τοῦ ΕΜΠ
Τηλέμαχος Φιλιππίδης	Μέλος	Γενικός Διευθυντής Ανώτατης Ἐκπαίδευσης Υπουργείου Παιδείας
Δημήτρης Μαρινόπουλος	Μέλος	Πρόεδρος Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων
Δημήτρης Δελιβάνης	Αναπληρωματικό Μέλος	Τακτικός Καθηγητής Νομικῆς Σχολῆς ΑΠΘ
Φαίδων Μπουμπουλίδης	Αναπληρωματικό Μέλος	Τακτικός καθηγητής τῆς Φιλοσοφικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Αθηνῶν
Αλέξανδρος Σταυριανόπουλος	Αναπληρωματικό Μέλος	Γενικός Διευθυντής Δημόσιας Διοικήσεως
Ευστάθιος Πανάς	Αναπληρωματικό Μέλος	Οικονομολόγος, οικονομικός σύμβουλος τοῦ Υπουργείου Συντονισμοῦ, τακτικός καθηγητής τῆς Ανωτάτης Βιομηχανικῆς Σχολῆς Πειραιῶς
Βασίλειος Αγγελόπουλος	Αναπληρωματικό Μέλος	Ἐκτακτος Καθηγητής τῆς Ιατρικῆς Σχολῆς Πανεπιστημίου Αθηνῶν
Νικόλαος Παναγιωτόπουλος	Αναπληρωματικό Μέλος	Διευθυντής παρά τῆ Γενική Διεύθυνση Ανωτ. Ἐκπαίδευσης Υπουργείου Παιδείας
Ιωάννης Μήτσος	Αναπληρωματικό Μέλος	Αντιπρόεδρος Συνδέσμου Ἑλλήνων Βιομηχάνων

Η επιτήρηση της ακαδημαϊκής ελευθερίας λαμβάνει χώρα με διάφορους τρόπους πέρα από το πιστοποιητικό κοινωνικών φρονημάτων. Με τις Ε' και Θ' Συντακτικές Πράξεις του 1967 το καθεστώς προχωρά σε εκκαθαρίσεις ακαδημαϊκών δασκάλων με κριτήριο τις ιδέες τους³⁵⁵ και με συνδυασμό με την μείωση του ορίου ηλικίας από το 70 στα 67 χρόνια καταφέρνει να «εκκενώσει» το πανεπιστήμιο από 167 καθηγητές και υφηγητές γεγονός που αντιστοιχούσε με το 30% του ακαδημαϊκού προσωπικού³⁵⁶. Επίσης με την ΚΗ' Συνταγματική Πράξη 1968 και με το νομοθετικό διάταγμα 180/1969 επανέρχεται ο θεσμός του κυβερνητικού Επιτρόπου με πενταετή κύκλο αρμοδιοτήτων ο οποίος έχει εποπτικό ρόλο για τον έλεγχο και την εφαρμογή του νόμου εντός του πανεπιστημίου και συμμετέχει στις Γενικές Συνελεύσεις της Συγκλήτου, των καθηγητών και των καθηγητικών συλλόγων.³⁵⁷

Το ΙΖ' Πρόγραμμα Εσωτερικού αποτελεί το πρώτο πρόγραμμα εσωτερικού μετά τον διορισμό της νέας διοίκησης από την Εθνική Κυβέρνηση μετά το πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου. Παρατηρούμε μια πολύ μικρή αύξηση στο συνολικό αριθμό των θέσεων κατά 2% η οποία οφείλεται στην αύξηση των θέσεων στις Κοινωνικές Επιστήμες κατά 4% (Παιδαγωγικές Σχολές αυξημένες κατά 25 υποτροφίες, και στην Πάντειο κατά 2 υποτροφίες), στις Φυσικές Επιστήμες κατά 11% λόγω της συμπερίληψης στο πρόγραμμα της Φυσικομαθηματικής Σχολής του νέο-ιδρυθέντος Πανεπιστημίου Πατρών και του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (με 35 υποτροφίες), και κατά 1% στις Επιστήμες Μηχανικού, επίσης λόγω της Πολυτεχνικής Σχολής του Πανεπιστημίου Πατρών. Ο συνολικός αριθμός των θέσεων ήταν 1850. Το πρόγραμμα εσωτερικού για την επόμενη χρονιά 1968-69 παρουσίασε αύξηση στο συνολικό αριθμό των θέσεων για τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα κατά 25%, σε όλα τα επιστημονικά πεδία σχετικά ισομερώς αν και οι θεωρητικές επιστήμες ενισχύονται ελαφρώς περισσότερο από τις θετικές (26,5% έναντι 22,5%). Τη μεγαλύτερη αύξηση την συναντάμε στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες (34%) με μεγαλύτερους κερδισμένους να είναι τους φοιτητές που επέλεξαν για τις σπουδές τους τη Σχολή Καλών Τεχνών (84% αύξηση) και τις Θεολογικές Σχολές σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη (αύξηση 47% και 43%). Ωστόσο, οι Φιλοσοφικές Σχολές σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη είναι αυτές που συγκεντρώνουν τις περισσότερες θέσεις (185 και 239 αντίστοιχα), με το πανεπιστήμιο της Βορείου Ελλάδας να είναι αυτό που συνεχίζει να αντλεί τα περισσότερα κονδύλια, κυρίως λόγω των τμημάτων ξένων γλωσσών που υπάγονταν στη Φιλοσοφική του ΑΠΘ.

Η τομή όμως για το Ίδρυμα αποτελεί το ακαδημαϊκό έτος 1969-70 με την καθιέρωση από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων μιας νέας κατηγορίας ειδικών υποτροφιών για τους φοιτητές των Ανωτέρων Σχολών με στόχο την ενίσχυση της μέσης εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, οι υποτροφίες αυτές είχαν αυξημένα τροφεία (2.000 δρχ. μηνιαίως) και παρέχονταν στους φοιτητές για όλα τα έτη των σπουδών τους με την υποχρέωση ότι μετά τη λήψη του πτυχίου τους θα υπηρετούσαν για μία επταετία ως καθηγητές στη δημόσια μέση εκπαίδευση. Για να καλύψει εκτάκτως θέσεις για τους καθηγητές και τις καθηγήτριες ξένων γλωσσών (Αγγλικά, Γαλλικά) και με φυσικομαθηματικούς στα σχολεία της μέσης εκπαίδευσης και από τις 480 θέσεις που προκηρύσσονται, οι 411 αντιστοιχούσαν στις Φυσικές Επιστήμες στις ειδικότητες των Μαθηματικών, της Φυσικής, της Χημείας, και της Φυσιολογικής, ενώ δεν παρατηρείται κάποια προτίμηση ανάμεσα στις Σχολές της Αθήνας, του ΑΠΘ, των Ιωαννίνων ή της Πάτρας, αλλά ακολουθείται η αρχή της αναλογικότητας με 40 υποτροφίες για κάθε πανεπιστήμιο κατά μέσο όρο.

³⁵⁵ Παπαπάνος, Κώστας, *Χρονικό - Ιστορία της Ανωτάτης μας Εκπαιδευσεως*, σ. 377-378. Επίσης, βλ. Τριαντάφυλλος Δούκας, «Τα συνταγματικά κείμενα της επταετίας 1967-1974 και η εκπαίδευση», στο: Σ. Μπουζάκης (επιμ.), *Ιστορικές Προσεγγίσεις της Εκπαίδευσης*, Gutenberg, Αθήνα 2004, σ. 111-122.

³⁵⁶ Κώστας Κριμπάς, «Η ανώτατη παιδεία τον καιρό της χούντας», *Αντί*, τχ. 7 (1998), σ. 27-30.

³⁵⁷ Δαφέρμος, «Το αυτόνομο αντιδικτατορικό φοιτητικό κίνημα (1972-1973) και οι σχέσεις του με τις αντιδικτατορικές δυνάμεις», σ. 37.

Το 19^ο Πρόγραμμα Υποτροφιών Εξωτερικού αποτέλεσε σημείο τομής στην πρώιμη φάση της ιστορίας του ΙΚΥ. Με τρόπο ανάλογο του Προγράμματος Εσωτερικού, οι θέσεις που προκηρύχθηκαν αυξήθηκαν σημαντικά, επηρεάζοντας με τη σειρά τους τις κατανομές των επιστημονικών πεδίων.

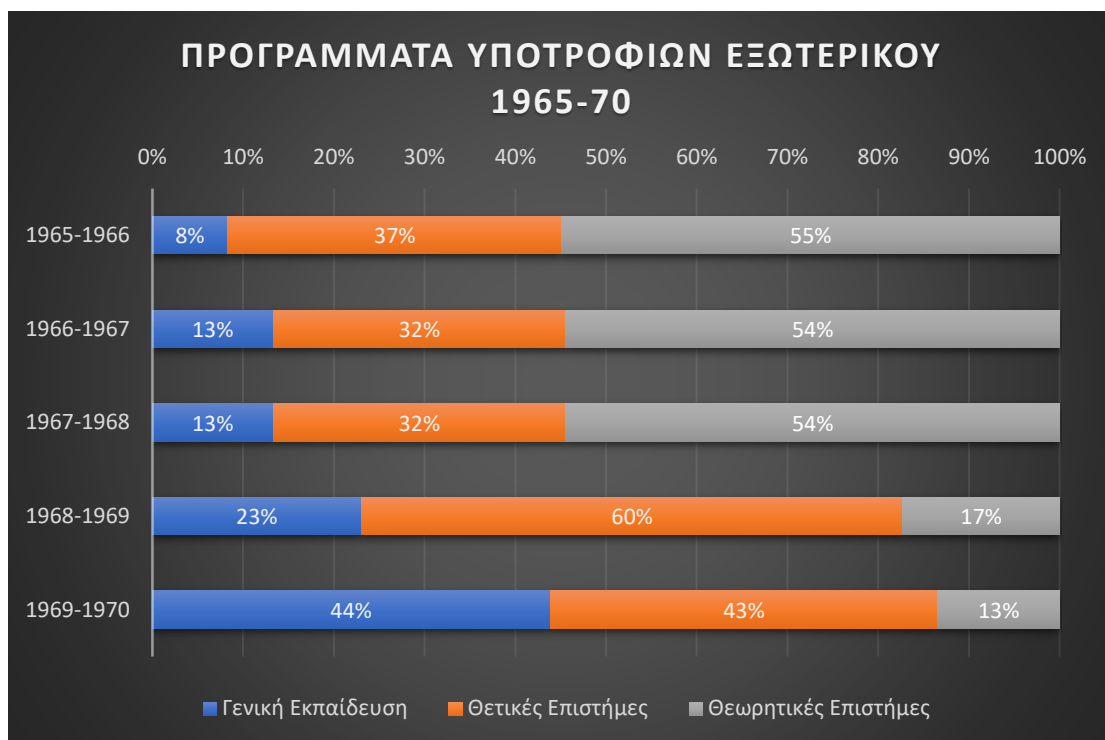

Διάγραμμα 14. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού 1968-69 και 1969-70.

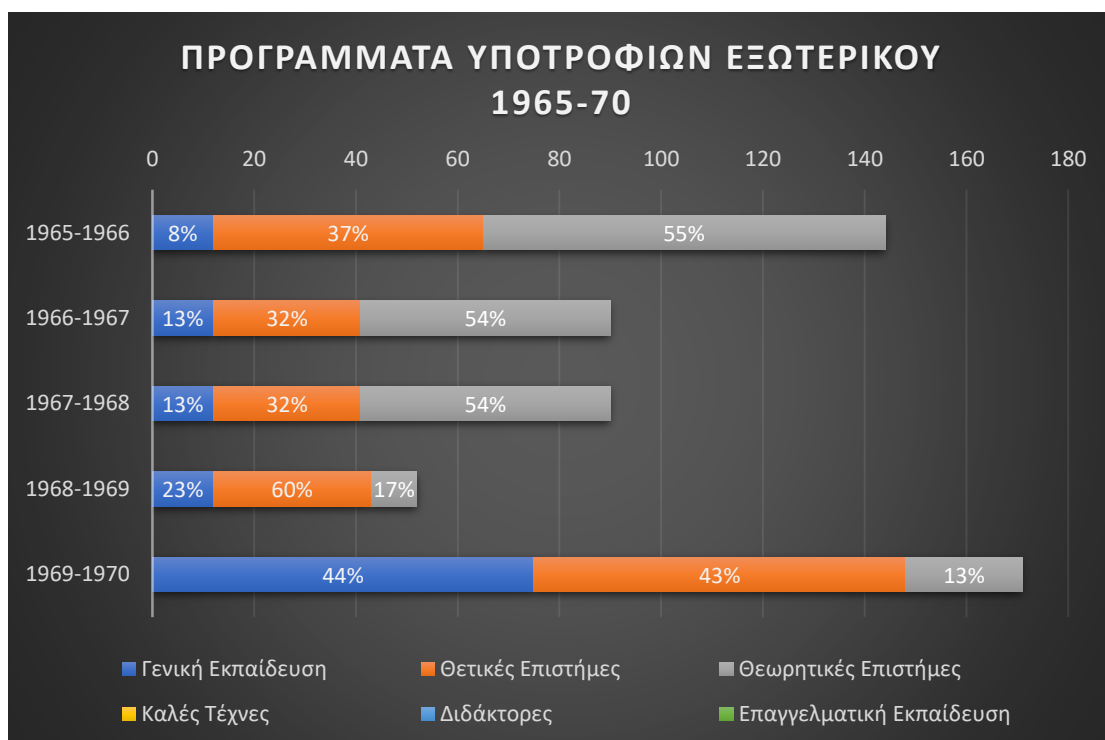
Έτσι, ενώ τα προηγούμενα χρόνια παρατηρούσαμε μια κλιμακούμενη αύξηση του μεριδίου των ειδικοτήτων για την Γενική Εκπαίδευση προς όφελος των Θετικών Επιστημών, οι οποίες όμως παρέμεναν μειοψηφικές, από το 1969-70 συντελείται μια εκ νέου στροφή προς την Γενική Εκπαίδευση ώστε να καταστεί πλειοψηφική σε συστοιχία με τις στοχεύσεις του 19^{ου} Προγράμματος Εσωτερικού, με τις Ειδικές Υποτροφίες- για την ενίσχυση της μέσης εκπαίδευσης να αποτελούν το αντίστοιχο του συμπληρωματικού προγράμματος. Τόσο το ΙΘ' Τακτικό όσο και τα τέσσερα συμπληρωματικά προγράμματα Εξωτερικού του 1969-70 κινήθηκαν την ίδια κατεύθυνση, όπου για τις ειδικότητες των φυσικών, των μαθηματικών, των φιλολόγων και των θεολόγων υπήρχε επισήμανση ότι προοριζόνταν με την υποχρέωση οι υπότροφοι να διδάξουν στην μέση εκπαίδευση. Από την άλλη το ΙΓ' Έκτακτο Πρόγραμμα κινήθηκε στην κατεύθυνση ενίσχυσης των φυσικομαθηματικών για την ακαδημαϊκή τους ανάπτυξη μιας και οι προκηρυσσόμενες θέσεις προοριζόνταν για εργαστηριακές ειδικότητες των Φυσικών Επιστημών με τις χώρες μετεκπαίδευσης να είναι προκαθορισμένες για κάθε μία ειδικότητα ξεχωριστά (Αγγλία, Γαλλία, ΗΠΑ, Καναδάς, Γερμανία, Δ. Γερμανία). Αποτέλεσμα των παραπάνω αλλαγών ήταν η Γενική Εκπαίδευση να αποτελεί το 44% του προγράμματος, οι Φυσικές Επιστήμες το 43% και οι Θεωρητικές Επιστήμες το 13%. Για περισσότερα λεπτομέρειες, βλ. Διάγραμμα 274 και Διάγραμμα 275.

Το Πρόγραμμα Εξωτερικού του 1970-71 ακολούθησε τις κατευθυντήριες γραμμές του προηγούμενου έτους για ενίσχυση των ειδικοτήτων που σχετίζονται με τη μέση εκπαίδευση, με τη διατήρηση του μεριδίου της Γενικής Εκπαίδευσης σε πλειοψηφικό ποσοστό και ελαφρά αύξηση του κατά 6 ποσοστιαίες μονάδες.. Ωστόσο λόγω της μείωσης του συνολικού αριθμού των θέσεων κατά 13%, από την ανάλυση των δεδομένων παρατηρούμε παράλληλη μείωση στα υπόλοιπα πεδία, δηλαδή στις θετικές επιστήμες κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες και στις θεωρητικές κατά 4 μονάδες. Η κατανομή διαμορφώθηκε ως εξής: Γενική Εκπαίδευση 51%, Θετικές Επιστήμες 38%, Θεωρητικές Επιστήμες 9%. Τέλος, δίνεται για πρώτη φορά μία

υποτροφία για εκπόνηση διδακτορικού. Ο συνολικός αριθμός των υποτροφιών ήταν 149 θέσεις.

Διάγραμμα 15. Ποσοστιαία σύγκριση προγραμμάτων εξωτερικού 1965-70.

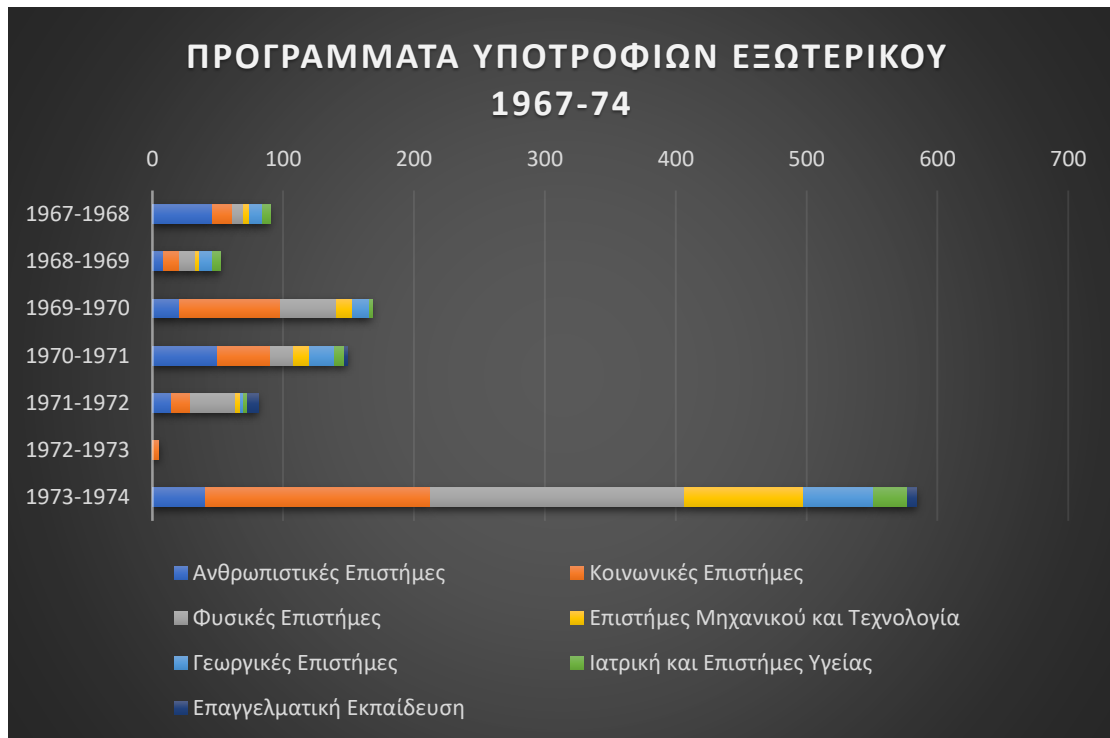

Διάγραμμα 16. Σύγκριση σε απόλυτους αριθμούς των προγραμμάτων εξωτερικού 1965-70.

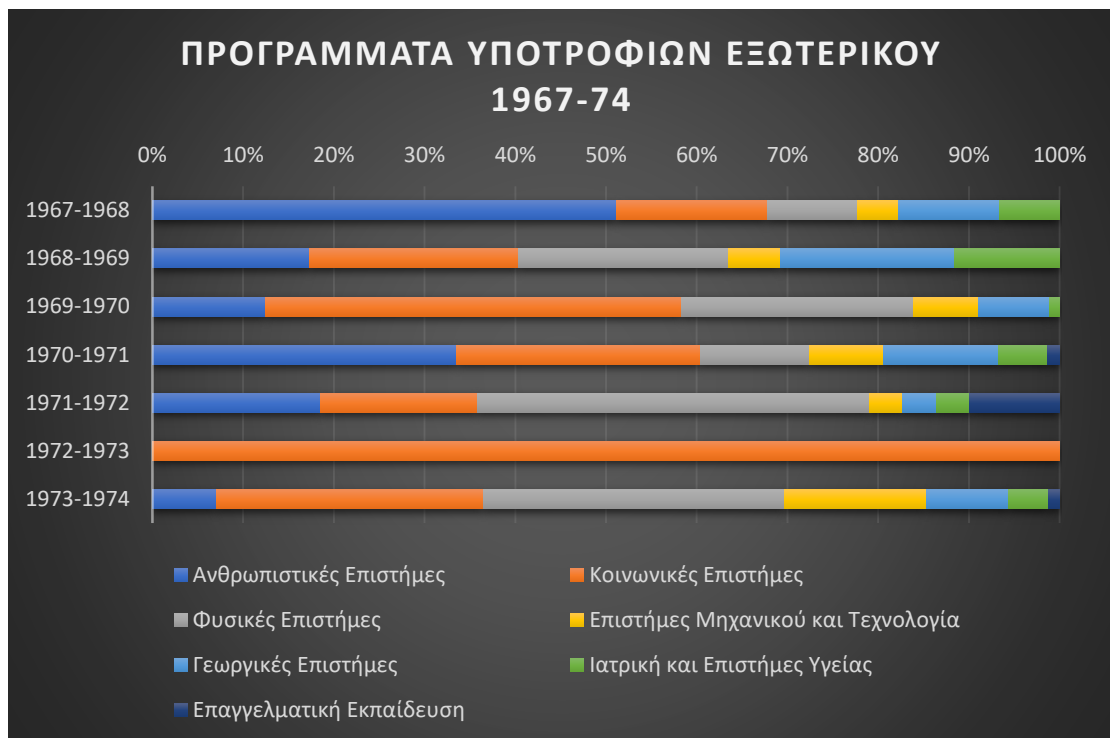
Το 20^ο Πρόγραμμα Εσωτερικού πραγματοποιήθηκε το έτος 1970-71 με την προκήρυξη 2065 θέσεων για τους φοιτητές και τις φοιτήτριες των Ανωτάτων και Ανωτέρων Σχολών του α) πρώτου έτους, στη βάση των επιδόσεων τους στις εισαγωγικές εξετάσεις, β) των ενδιάμεσων ετών οι οποίοι και οποίες πρωτεύσαν στις τμηματικές εξετάσεις γ) στους τέως υποτρόφους οι οποίοι συγκέντρωσαν την απαιτούμενη επίδοση κατά τον Κανονισμό στις τμηματικές εξετάσεις. Επιπλέον, το 1970 συνεχίστηκε το πρόγραμμα των αυξημένων τροφείων (2000 δρχ. μηνιαίως) για τους φοιτητές των Φυσικομαθηματικών Σχολών των Πανεπιστημίων και των τμημάτων της Αγγλικής και Γαλλικής Φιλολογίας, με την υποχρέωση μετά τη λήψη του πτυχίου να υπηρετήσουν για επτά χρόνια σε δημόσιο σχολείο μέσης εκπαίδευσης. Ο αριθμός αυτών των θέσεων αυξήθηκε σε 535 από 480 (βλ. Πίνακας 17).

Σύμφωνα με την ανάλυση των δεδομένων για το σύνολο των 2600 υποτροφιών ολόκληρου του προγράμματος -συμπεριλαμβανομένων των ειδικών υποτροφιών- παρατηρούμε πως η τάση μείωσης του μεριδίου των θεωρητικών επιστημών προς όφελος των θετικών που παρατηρήσαμε την προηγούμενη χρονιά συνεχίστηκε. Συγκεκριμένα, το ποσοστό των Ανθρωπιστικών Επιστημών από 18% του 1969-70, μειώθηκε σε 15% και καθόσον το ποσοστό των Κοινωνικών Επιστημών παρέμεινε 37%, οι θεωρητικές επιστήμες συγκέντρωσαν το 52% επί του συνόλου. Η μείωση αυτή συμψηφίστηκε με την αύξηση κατά μίας ποσοστιαίας μονάδας στις Επιστήμες Μηχανικού και κατά 2 μονάδες στις Ιατρικές Σχολές. Την χρονιά που μελετάμε συμπεριλαμβάνονται για πρώτη φορά στο πρόγραμμα η Οδοντιατρική Σχολή Αθηνών, οι Σχολές Βιολογίας και Γεωλογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, και τα τμήματα Κλασικών Σπουδών και Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Αναλυτικά το πρόγραμμα απεικονίζεται στο Διάγραμμα 120. Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, το ποσοστό των γυναικών που πρώτευσαν ώστε να λάβουν υποτροφία ήταν 47%, το υψηλότερο που είχε καταγραφεί μέχρι τότε στον θεσμό. Στο παραπάνω ποσοστό δεν συνυπολογίζουμε το πρόγραμμα των ειδικών υποτροφιών.

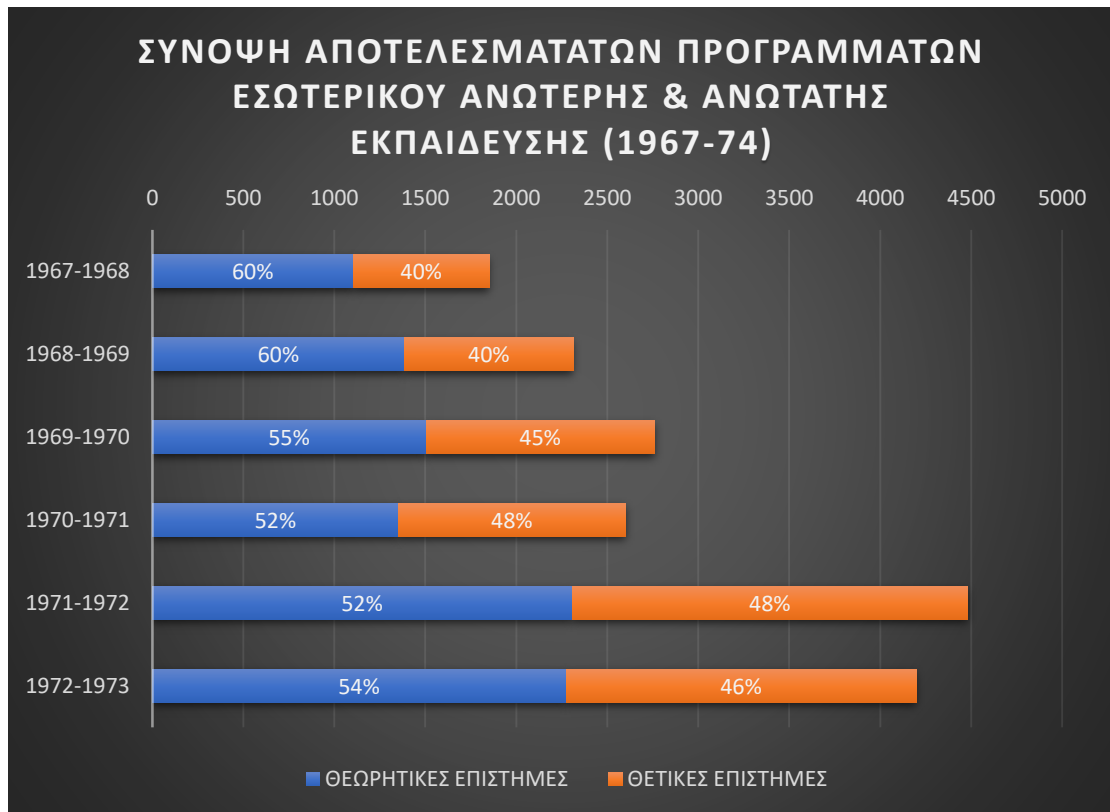
Συνολικά για το πρόγραμμα εξωτερικού κατά τη διάρκεια της επταετίας 1967-74 προγραμματίστηκα να δοθούν συνολικά 1.132 υποτροφίες, ενώ για τις υποτροφίες εσωτερικού ο αριθμός των προκηρυσσόμενων θέσεων ήταν 22.896. Οι κατανομές των θέσεων ανά έτος παρουσιάζονται στους παρακάτω πίνακες.

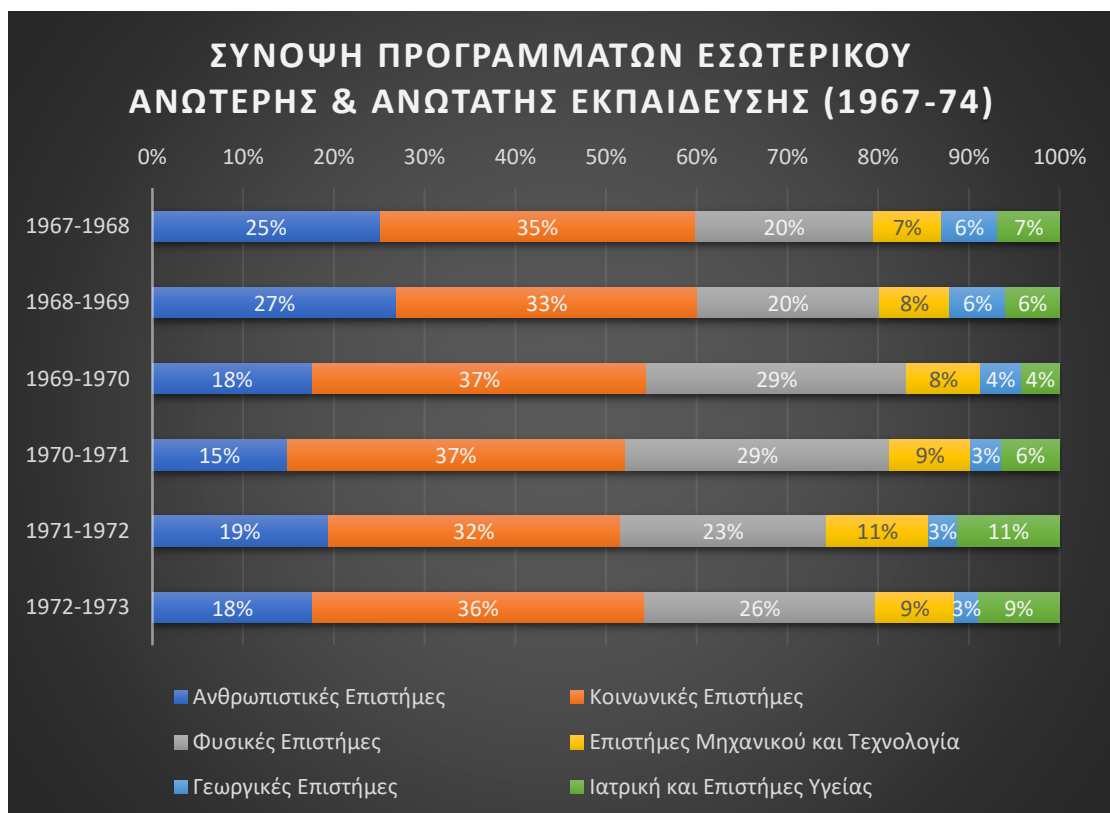
Διάγραμμα 17. Οι θέσεις των υποτροφιών για τα προγράμματα εξωτερικού 1966-74.

Διάγραμμα 18. Η ποσοστιαία κατανομή των θέσεων των υποτροφιών για τα προγράμματα εξωτερικού 1966-74.

Διάγραμμα 19. Κατανομή των προκηρυσσόμενων θέσεων για τις υποτροφίες εσωτερικού 1967-74.

Διάγραμμα 20. Ποσοστιαία κατανομή των προκηρυσσόμενων θέσεων για τα Προγράμματα Εσωτερικού 1967-74.

4 ΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΤΟΥ ΙΚΥ

4.1 Υποτροφίες Ανώτατης Εκπαίδευσης

4.1.1 Α΄ Πρόγραμμα Εσωτερικού 1951-52

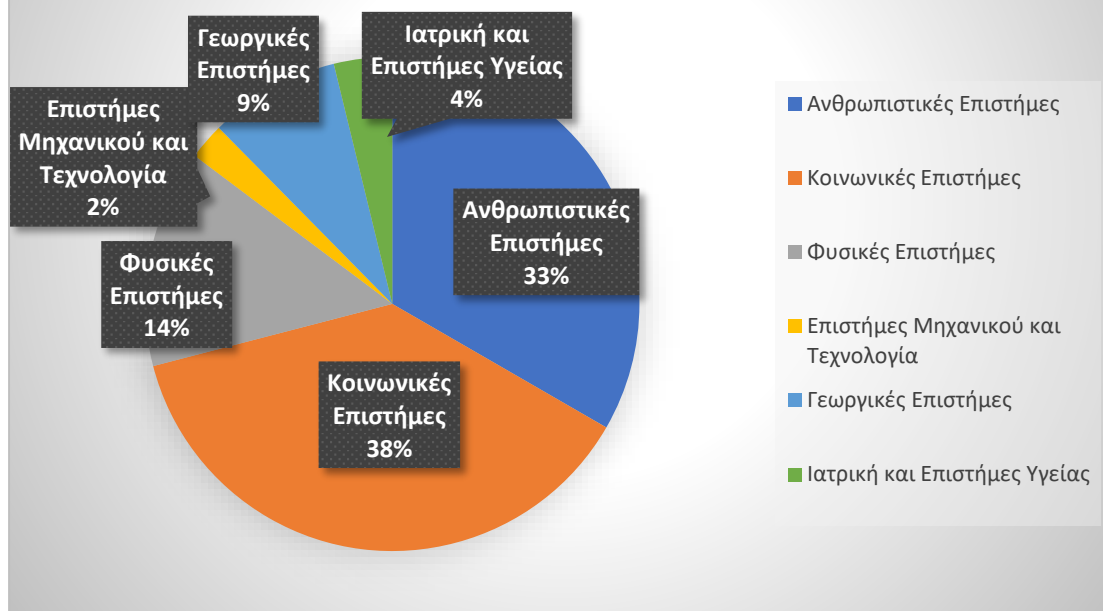
Το πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού αποτέλεσε το σημαντικότερο πρόγραμμα ενίσχυσης των πρωτοετών φοιτητών και σπουδαστών σχολών Ανώτατης και Ανώτερης Εκπαίδευσης του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών, μετά το Πρόγραμμα Εξωτερικού. Από την πρώτη προκήρυξη, η σημασία που δόθηκε στο πρόγραμμα φανερώνεται από το μέγεθος του προϋπολογισμού με 6.000.000 δρχ. ετησίως. Η εθνική ανάγκη για την ενίσχυση των αριστούχων φοιτητών και φοιτητριών αποτυπώθηκε στις κατανομές μεταξύ των επιστημονικών πεδίων. Όπως αναφέρεται και στην Β΄ Επετηρίδα του Ιδρύματος, για τις υποτροφίες της Ανωτάτης *«εγένετο προσπάθεια κατανομής συνεπεστέρας προς τας εθνικάς ανάγκας, εν συναρτήσει πάντοτε προς τον αριθμόν των χορηγούμενων υποτροφιών.»*³⁵⁸

Σύμφωνα με τα δεδομένα που αντλούμε από την προκήρυξη του Α΄ Προγράμματος οι Κοινωνικές και οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες καταλάμβαναν τις περισσότερες θέσεις από τις 210 που προκηρύσσονται συνολικά, με το ποσοστό που αντιστοιχούσε στα δύο αυτά επιστημονικά πεδία να είναι της τάξης του 38% και 33% αντίστοιχα. Το υψηλό ποσοστό των Κοινωνικών Επιστημών οφειλόταν στην μεγάλη συμμετοχή των Παιδαγωγικών Ακαδημιών (78%) στο πρόγραμμα για την ενίσχυση των πρωτευσάντων φοιτητών κατά τις εισαγωγικές εξετάσεις των σχολών αυτών, αποτέλεσμα την μεγάλης ανάγκης του ελληνικού κράτους σε δασκάλους για την πρωτοβάθμια εκπαίδευσης (βλ. Πίνακας 8). Συνολικά, από τις 210 θέσεις, για τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες αντιστοιχούσαν 62 θέσεις, δηλαδή το 30%. Επίσης, για την ενίσχυση των Νηπιαγωγών χορηγήθηκαν έξι υποτροφιών στο Διδασκαλείο Νηπιαγωγών Καλλιθέας ώστε το Ίδρυμα να συμβάλει, στο μέτρο των δυνατοτήτων του, *«εις την προσπάθειαν του Κράτους διά την προαγωγήν του σημαντικού αυτού κλάδου της εθνικής αγωγής»*³⁵⁹. Τέλος, για τον εθνικό σκοπό ενίσχυσης της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης λήφθηκε ιδιαίτερη πρόνοια για τα νέα τμήματα της Αγγλικής Γλώσσας των Πανεπιστημίων Αθήνας και Θεσσαλονίκης με γενναία τόνωση τους με υποτροφίες, προκειμένου κατά την έναρξη λειτουργίας τους να φανεί η μέριμνα του Ιδρύματος προς τη νέα αυτή κατεύθυνση.

³⁵⁸ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Β΄ Επετηρίς 1952, σ. 15.

³⁵⁹ Στο ίδιο.

Α' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1951-52)

Διάγραμμα 21. Οι κατανομές ανά επιστημονικό πεδίο των προκηρυσσόμενων θέσεων του Α' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού 1951-52.

Στον πρώτο χρόνο λειτουργίας του θεσμού σχεδόν όλες οι θέσεις που είχαν προκηρυχθεί, καταλήφθηκαν από τους επιτυχόντες των διαγωνισμών των σχολών. Συγκεκριμένα, από τις 210 θέσεις για το ακαδημαϊκό έτος 1951-52³⁶⁰, οι ανακηρυχθέντες ώστε να λάβουν υποτροφία ήταν 209, εκ των οποίων οι 142 υποτροφίες απονεμήθηκαν σε άντρες (68%) και οι 67 σε γυναίκες (32%). Η σχολή με τις περισσότερες επιτυχίες ήταν η Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης με 31 άτομα να επιτυγχάνουν (68% άντρες και 32% γυναίκες), και ακολούθησε Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών με 29 επιτυχίες, και αναλογία μεταξύ των δύο φύλων να παραμένει ίδια. Να σημειωθεί πως από όλες τις σχολές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα, το Ίδρυμα είχε καθορίσει την αναλογία αντρών προς γυναικών μονάχα για τις Φιλοσοφικές. Έτσι από τις 30 θέσεις που είχαν προκηρυχθεί, οι 20 αντιστοιχούσαν στους άντρες και οι 10 στις γυναίκες και οι καταληφθείσες θέσεις ακολούθησαν την προκαθορισμένη αναλογία. Τρίτη σε θέση ανακηρυχθέντων ήταν η Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών με 16 άτομα (12 άντρες και 4 γυναίκες) να επιλέγονται και ακολούθως η Φυσικομαθηματική Σχολή Θεσσαλονίκης με 15 άτομα επιτυχόντες (12 άντρες και 3 γυναίκες).

Σε αυτήν την πολύ πρώιμη φάση του Ιδρύματος, οι υποτροφίες κατανεμήθηκαν στα τμήματα των Ανώτατων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, τούτέστιν στο Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, στην Ανώτατη Γεωπονική Σχολή Αθηνών, στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, στην Ανώτατη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών και στην Πάντειος Ανώτατη Σχολή Πολιτικών Επιστημών.

³⁶⁰ Στο ίδιο, σ. 72-73.

Σύμφωνα με το παρακάτω Διάγραμμα 22, οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες μαζί με τις Κοινωνικές αθροίζουν το 57% του συνόλου των υποτροφιών. Αν υπολογίσουμε και το 22% των Φυσικών Επιστημών είναι σαφές πως οι υποτροφίες αφορούν ειδικότητες οι οποίες την περίοδο εκείνη κυρίως απορροφούνταν απ' το εκπαιδευτικό σύστημα για την κάλυψη των αναγκών σε καθηγητές Μέσης Εκπαίδευσης (91 φιλόλογοι, 4 θεολόγοι, 3 γυμναστές και 31 φυσικομαθηματικοί), και δασκάλους για τη Στοιχειώδη Εκπαίδευση (12 υποτροφίες για τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες), τότε το συνολικό ποσοστό αθροίζεται στο 78% των υποτροφιών. Πηγή αποτελεί ο Πίνακας ΙΙ της Β' Επετηρίδας³⁶¹

Διάγραμμα 22. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Α' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1951-52

Όπως προαναφέραμε ο αριθμός των γυναικών στις οποίες απονέμεται υποτροφία για το Α' Πρόγραμμα Εσωτερικού ήταν 67, δηλαδή το 32%. Τα Επιστημονικά πεδία των Γεωργικών Επιστημών και της Ιατρικής δεν σημείωσαν καμία γυναικεία επιτυχία. Στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες το ποσοστό των γυναικών υποτρόφων ήταν 32%, το οποίο καθορίστηκε λόγω των Φιλοσοφικών Σχολών σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη (με το ποσοστό να είναι 34% και 32% αντίστοιχα) και το οποίο θα ήταν υψηλότερο. Η συμμετοχή στο πρόγραμμα των Θεολογικών Σχολών σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη έριχναν τα ποσοστά των γυναικών στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες μιας και δικαίωμα εγγραφής είχαν μόνο οι άντρες. Χαμηλά ποσοστά επιτυχίας των γυναικών στο πρόγραμμα εσωτερικού σημείωσαν η ΑΣΟΕΕ, η Πάντειος και η Νομική Αθήνας όπου όλοι οι υπότροφοι ήταν άντρες. Αντιθέτως, στις Παιδαγωγικές Σχολές, το ποσοστό των γυναικών ήταν 55% και το οποίο ανέβαζε το μέσο όρο για τις Κοινωνικές Επιστήμες στο 48%. Στις Φυσικομαθηματικές Σχολές Αθήνας και Θεσσαλονίκης οι γυναίκες που επέτυχαν και έλαβαν υποτροφία ήταν 20% και 25% αντίστοιχα.

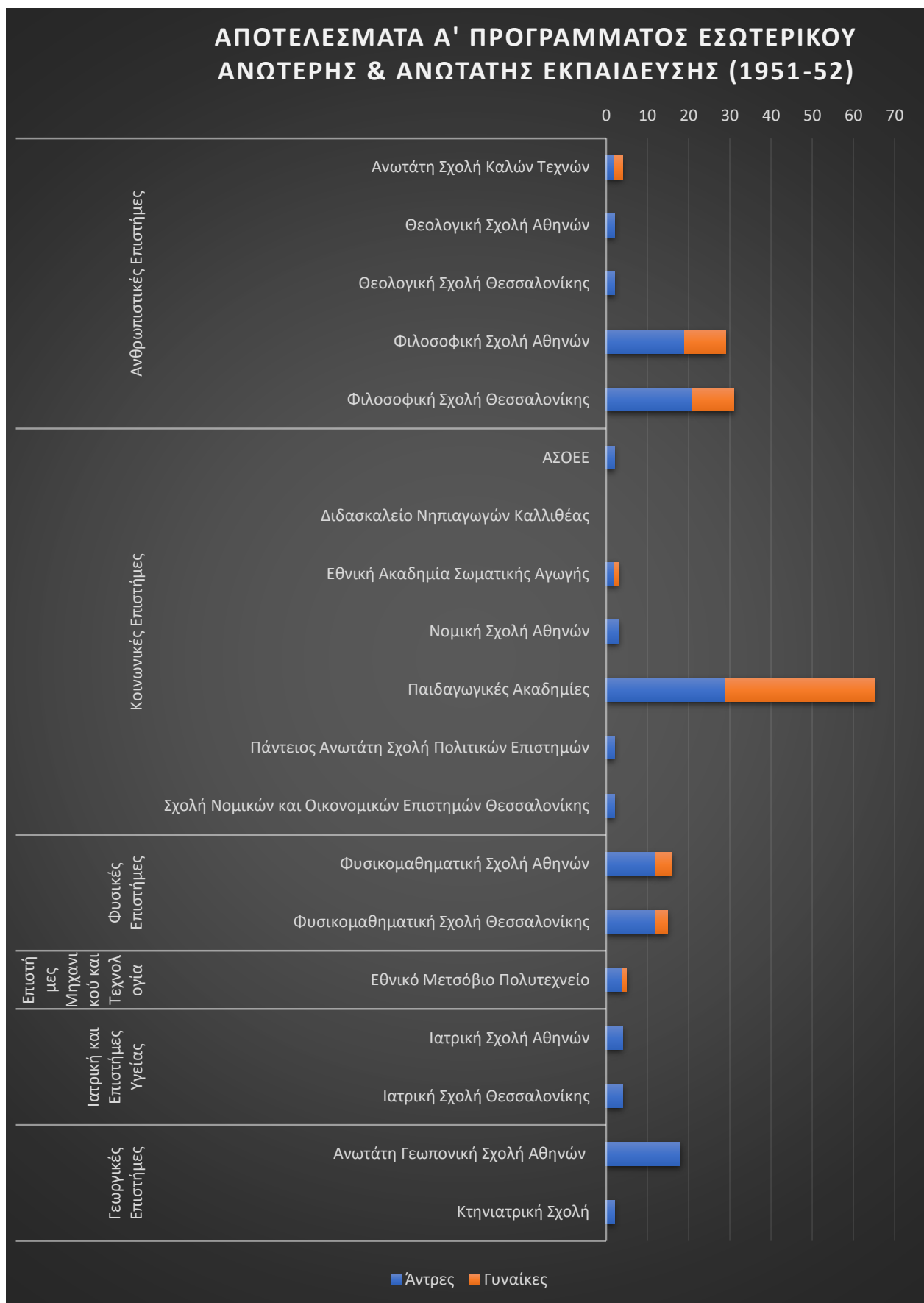
³⁶¹ Στο ίδιο, σ. 72–75.

ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ (1951-1952)			
ΠΟΛΗ/ΙΔΡΥΜΑ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ	Επιτυχόντες Άντρες	Επιτυχούσες Γυναίκες	Σύνολο
Αθήνα	70	18	88
Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή Αθηνών	18	0	18
Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών	2	2	4
Ανώτατη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών	2	0	2
Διδασκαλείο Νηπιαγωγών Καλλιθέας			1
Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής	2	1	3
Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών	40	14	54
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείου	4	1	5
Πάντειος Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών	2	0	2
Θεσσαλονίκη	43	13	56
Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης	43	13	56
Διάφορες πόλεις	29	36	65
Παιδαγωγικές Ακαδημίες	29	36	65
ΣΥΝΟΛΟ	142	67	209

Πίνακας 7. Στατιστική επεξεργασία των αποτελεσμάτων του Α' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού 1951-52.

ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ (1951-52)			
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ	ΕΙΣΑΓΩΜΕΝΟΙ ΚΑΝΟΝΙΚΩΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Αλεξανδρούπολης	80	4	5%
Αρσακείου Αθηνών	40	3	8%
Αρσακείου Πατρών	40	5	13%
Ηράκλειο Κρήτης	80	4	5%
Θεσσαλονίκης	120	7	6%
Ιωαννίνων	120	4	3%
Λαμίας	40	4	10%
Λάρισας	40	3	8%
Μαράσλειος	120	8	7%
Μυτιλήνης	40	3	8%
Ραλλείου Πειραιώς	40	7	18%
Ρόδου	40	4	10%
Τρίπολης	80	6	8%
Φλώρινας	40	3	8%
ΣΥΝΟΛΟ	920	65	7%

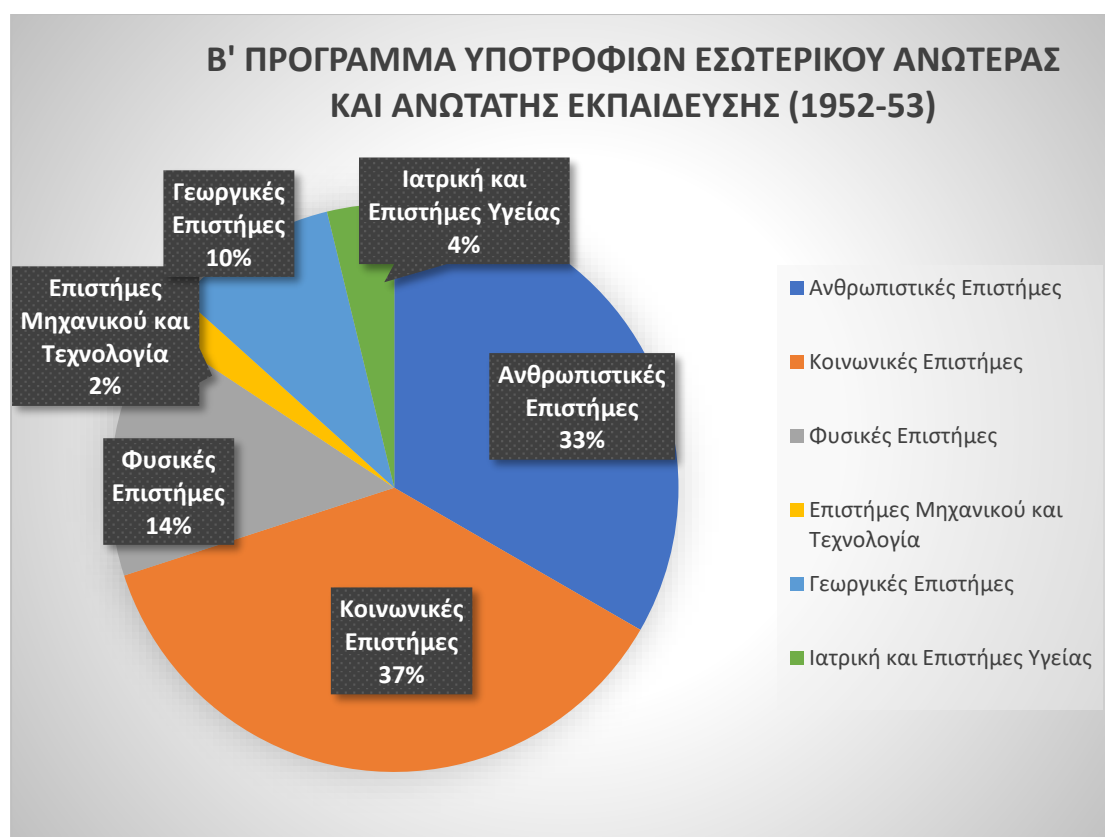
Πίνακας 8. Το πρόγραμμα υποτροφιών για τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες σε σύγκριση με τον αριθμό των κανονικώς εισαγόμενων υποψηφίων για το ακαδημαϊκό έτος 1951-52.

Διάγραμμα 23. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Α' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1951-52.

4.1.2 Β' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1952-53

Στην Β' Επετηρίδα του 1952, δημοσιεύεται το Β' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού³⁶² το οποίο δεν παρουσιάζει τροποποιήσεις στην γενική κατεύθυνση από το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς. Οι προκηρυσσόμενες θέσεις παραμένουν συνολικά 210 και κατανέμονται στα έξι επιστημονικά πεδία με τον ίδιο τρόπο, πέραν από μια μικρή αύξηση στον αριθμό των Γεωργικών Επιστημών κατά 1% η οποία συμψηφίστηκε με μια μείωση κατά 1% στις Κοινωνικές Επιστήμες. Η αλλαγή αυτή οφείλεται στην συμπερίληψη στο πρόγραμμα της Γεωπονικής και Δασολογικής Σχολής Θεσσαλονίκης του ΑΠΘ με 8 υποτροφίες, περικλύποντας 10 υποτροφίες από την Γεωπονική Σχολή Αθήνας και μία από τις Παιδαγωγικές Σχολές.

Διάγραμμα 24. Οι κατανομές ανά επιστημονικό πεδίο των προκηρυσσόμενων θέσεων του Β' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού 1952-53.

Με τη συμπλήρωση της διετούς πλέον εμπειρίας επί των αποτελεσμάτων της εκτέλεσης του προγράμματος υποτροφιών Εσωτερικού, η κατανομή τους στα επιστημονικά πεδία και κλάδους καθώς και στις διάφορες Ανώτατες Σχολές σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη είναι χαρακτηριστικές των κατευθύνσεων που θέλει να προσδώσει ο θεσμός στον προσανατολισμό των νέων. Πάνω σε αυτό το ζήτημα, η διατύπωση του απολογιστικού κειμένου της Εκτελεστικής Επιτροπής, για την εφαρμογή των προγραμμάτων του πρώτου έτους, όπως δημοσιεύεται στην Β' Επετηρίδα, είναι χαρακτηριστική:

Μπορεί να λεχθεί με βεβαιότητα ότι η κατανομή, την οποίαν καθορίζουν οι προκηρύξεις του Ιδρύματος, έχει συγκεκριμένα αποτελέσματα επί του

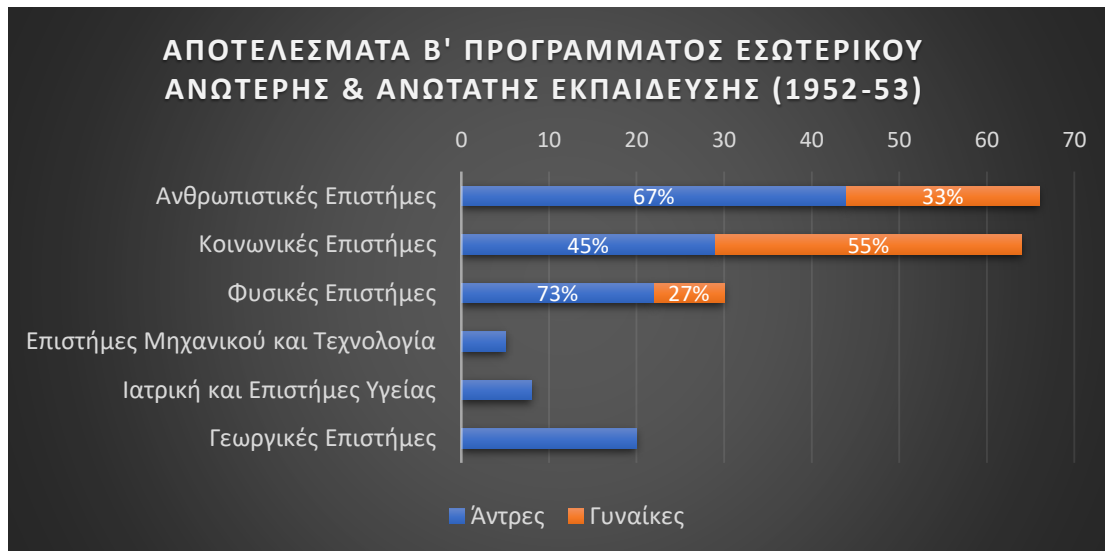
³⁶² Στο ίδιο, σ. 35.

προσανατολισμού των νέων. Τα αποτελέσματα αυτά δεν είναι τόσο αισθητά κατά τις πρώτες προκυρήξεις θέσεων, οπότε προσέρχονται οι πλέον παρεσκευασμένοι εκεί όπου ο συντελεστής της αμίλλης αποτελεί παράγοντα διά την εξασφάλισιν της υποτροφίας³⁶³

Ακολουθώντας τις διατάξεις του Ν. 1825/150Α¹ οι υπότροφοι φοιτητών των ελληνικών Ανωτάτων και Ανωτέρων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων που δεν είχαν γενικό ετήσιο βαθμό “Λίαν Καλώς”, στερούνταν της υποτροφίας στα επόμενα έτη των σπουδών τους. Σύμφωνα με τα στοιχεία της υπηρεσίας μέχρι τις 31.12.1952 οι απώλειες για τους ανωτέρους λόγους υπερέβαινε το 20%, γεγονός που προβλημάτισε τη διοίκηση λόγω του ύψους του.³⁶⁴ Η ελπίδα για βελτίωση του παραπάνω στατιστικού βασιζόμενη στο ζήλο που θα επιδείκνυαν οι μελλοντικοί υπότροφοι, έμελλε να επιβεβαιωθεί.

Τα αποτελέσματα του Β' Προγράμματος δημοσιεύτηκαν στον Πίνακα II της Β' Επετηρίδα³⁶⁵ και στον Πίνακα III της Γ' Επετηρίδα.³⁶⁶ Από τις 210 θέσεις, κατελήφθησαν οι 193 (σε ποσοστό 98%), με την αναλογία γυναικών προς αντρών να είναι 1 προς 2. Έτσι, από τις 65 γυναίκες που έλαβαν την υποτροφία, είχαν πετύχει κυρίως σε κάποια Φιλοσοφική Σχολή της Αθήνας ή της Θεσσαλονίκης (33% και 42% αντίστοιχα), ή σε κάποια Παιδαγωγική Σχολή (58%). Για τις σχολές των Επιστημών Μηχανικού και Τεχνολογίας, Ιατρικής ή Γεωργικών Επιστημών δεν σημείωσαν καμία επιτυχία. Για περισσότερες λεπτομέρειες δείτε το Διάγραμμα 25 και το Διάγραμμα 26.

Να σημειώσουμε πως πέραν του καθορισμού της αναλογίας του φύλου για τις Φιλοσοφικές Σχολές Αθήνας και Θεσσαλονίκης, όπως συνέβη και την προηγούμενη χρονιά (1 προς 3), στο Β' Πρόγραμμα Εσωτερικού η Εκτελεστική Επιτροπή καθόρισε το ποσοστό και στην Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής όπου από τις 3 θέσεις, η μία απευθυνόταν αποκλειστικά σε γυναίκα. Για την Θεολογική Σχολή Αθήνας και Θεσσαλονίκης ίσχυσε το 2:0 του Α' Προγράμματος μιας και έκαναν δεκτούς μόνο άντρες. Τέλος, ενώ στη Φυσικομαθηματική Αθηνών μόνο το 7% των υποτρόφων ήταν γυναίκες, στην Φυσικομαθηματική Θεσσαλονίκης το ποσοστό ήταν πάνω από τον μέσο όρο και έφτανε το 47%.

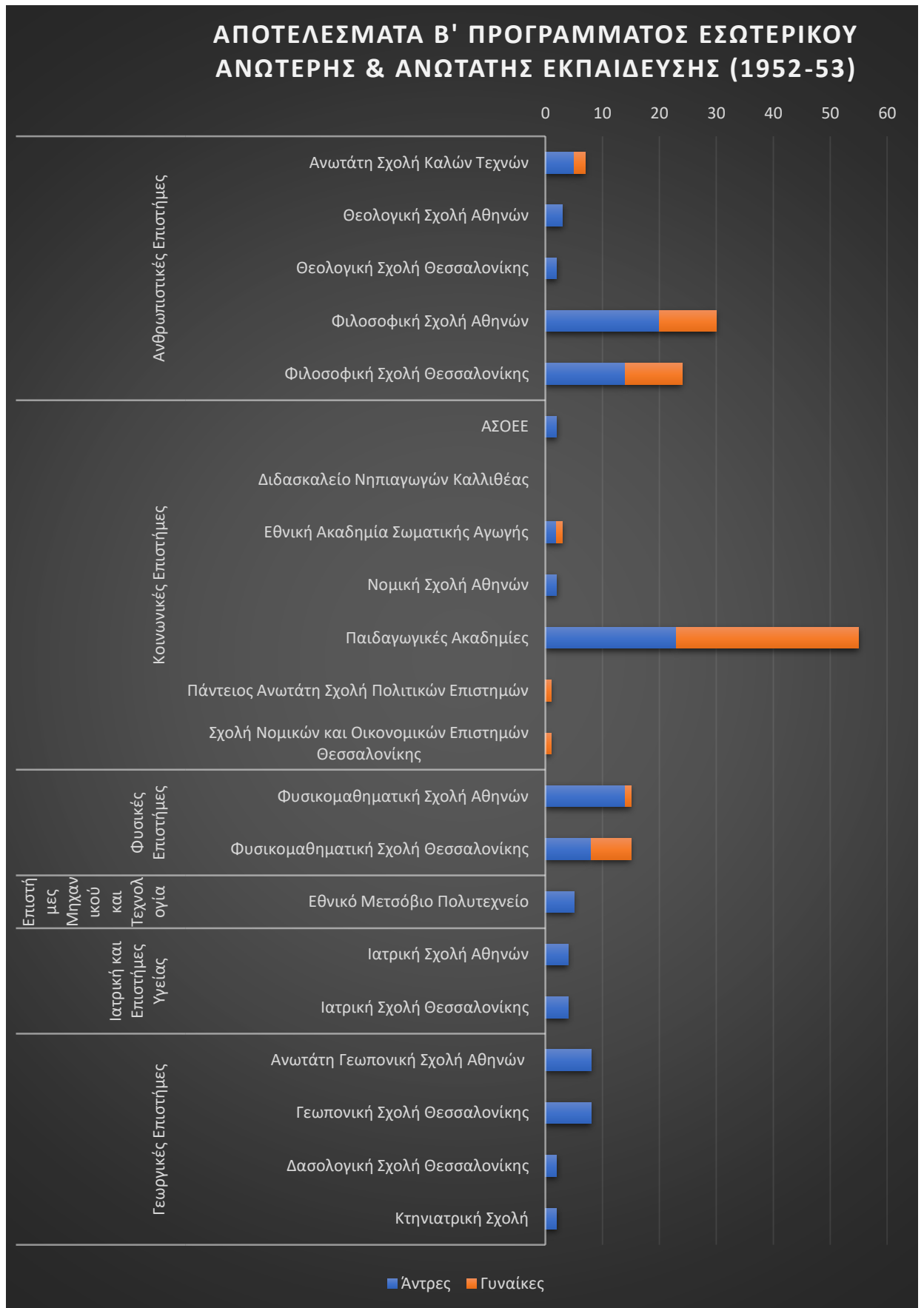
Διάγραμμα 25. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Β' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1952-53.

³⁶³ Στο ίδιο, σ. 68.

³⁶⁴ Στο ίδιο.

³⁶⁵ Στο ίδιο, σ. 76.

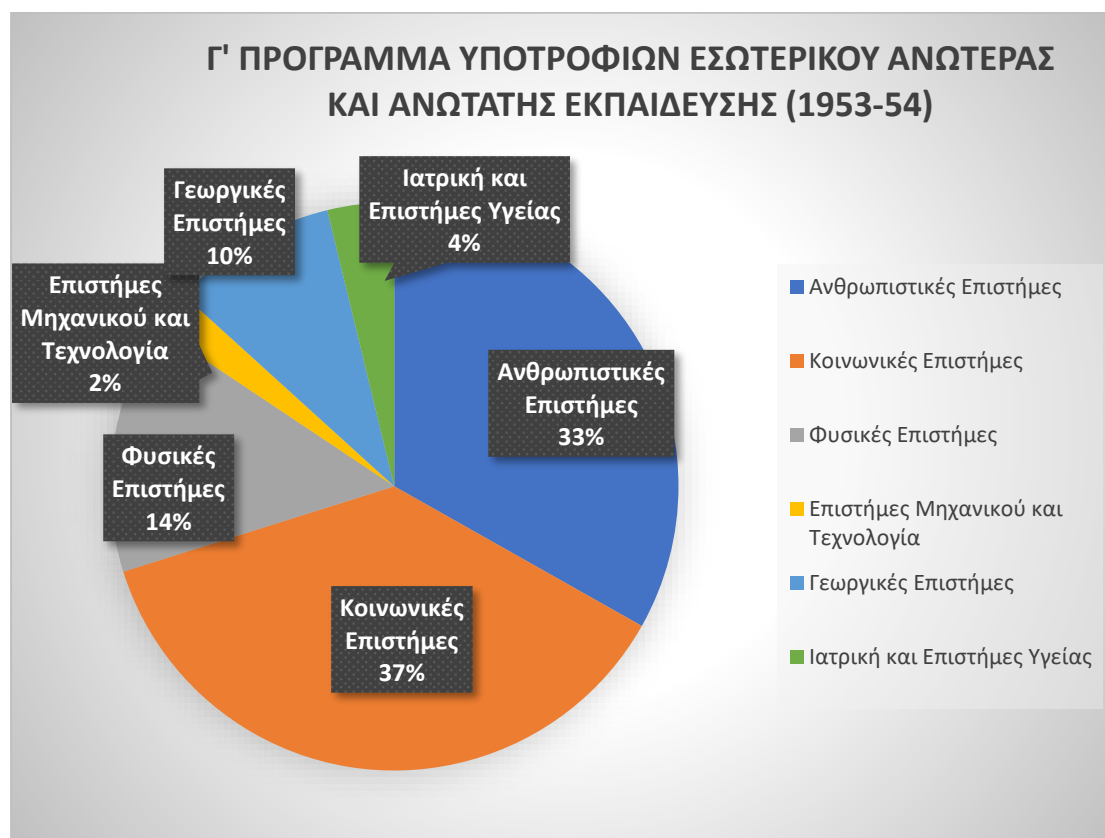
³⁶⁶ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Γ' Επετηρίς 1953, σ. 69-73.

Διάγραμμα 26. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Β' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1952-53.

4.1.3 Γ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1953-54

Το Γ' Πρόγραμμα Εσωτερικού για τις Ανώτατες Σχολές³⁶⁷ δεν παρουσίασε διαφορές με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς, ούτε στο σύνολο των υποτροφιών που προκηρύχθηκαν, ούτε στις κατανομές (βλ. Διάγραμμα 27). Η προκήρυξη του προγράμματος περιλαμβάνει 211 θέσεις, έναντι των 210 της προηγούμενης χρονιάς λόγω της συμπερίληψης με μία υποτροφία της Ανώτερης Σχολής Βιομηχανικών Σπουδών. Οι Κοινωνικές Επιστήμες διαμόρφωναν το 39% επί του συνόλου με 63 υποτροφίες από τις 78 για το συγκεκριμένο πεδίο, δηλαδή το 81%. Είναι χαρακτηριστικό πως οι υπόλοιπες σημαντικές σχολές των Κοινωνικών Επιστημών όπως η Ανώτατη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών (ΑΣΟΕΕ), η Ανώτερη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών και η Πάντειος Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών, συμμετείχαν στο πρόγραμμα με δύο, μία και μία μονάχα θέσεις. Όσον αφορά τις Φυσικές Επιστήμες το Πανεπιστήμιο Αθηνών και Θεσσαλονίκης μοιράζονταν ισόποσα τις θέσεις, στις Γεωργικές Επιστήμες η αναλογία ήταν 56% υπέρ της Γεωπονικής Θεσσαλονίκης, και για την Ιατρική επίσης με 60% υπέρ της Ιατρικής Θεσσαλονίκης. Στις Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας, μονάχα το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο συμμετείχε στο πρόγραμμα μιας και η Πολυτεχνική Σχολή Θεσσαλονίκης δεν είχε ακόμα ιδρυθεί.

Διάγραμμα 27. Οι κατανομές ανά επιστημονικό πεδίο των προκηρυσσόμενων θέσεων του Γ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού 1953-54.

Ωστόσο, άξιο σχολιασμού είναι το γεγονός πως το ποσοστό όσων φοιτητών έχασαν τη υποτροφία κατά τα ενδιάμεσα έτη λόγω ανεπαρκούς επίδοσης ήταν μικρότερος από τον πρώτο χρόνο λειτουργίας, κάτι που για την Εκτελεστική Επιτροπή ήταν μια μικρή επιτυχία του θεσμού, στο βαθμό που όχι μόνο εξασφαλίζεται η χρηματοδότηση για όσους παρουσιάζουν άριστη επίδοση, αλλά και γιατί λειτουργούσε ως κίνητρο ώστε οι επιδόσεις να διατηρηθούν και στα επόμενα έτη. Το ποσοστό όσων πρωτοετών προπτυχιακών φοιτητών

³⁶⁷ Στο ίδιο, σ. 27.

έχασαν την υποτροφία κατά το πρώτο έτος λειτουργίας του Ιδρύματος ήταν 24%, κατά το δεύτερο έτος το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 20% και οι δευτεροετείς φοιτητές που έχασαν την υποτροφία λόγω ανεπαρκούς επίδοσης ήταν 13%.³⁶⁸ Η μείωση αυτή, είναι προφανές, πως υπερκαλύπτεται από την ανάδειξη των νέων πρωτοετών υποτρόφων στα Ανώτατα Ιδρύματα. Επίσης, η ακαδημαϊκή χρονιά 1953-54 είναι η πρώτη χρονιά που υπότροφοι ολοκλήρωσαν τον κύκλο σπουδών τους. Πρόκειται για 60 αποφοίτους Παιδαγωγικών Ακαδημιών διετούς φοίτησης που διετέλεσαν υπότροφοι κατά το διάστημα των σπουδών τους και ως απόφοιτοι πλέον «*παρεδόθησαν εις την ελληνικήν κοινωνίαν*».³⁶⁹

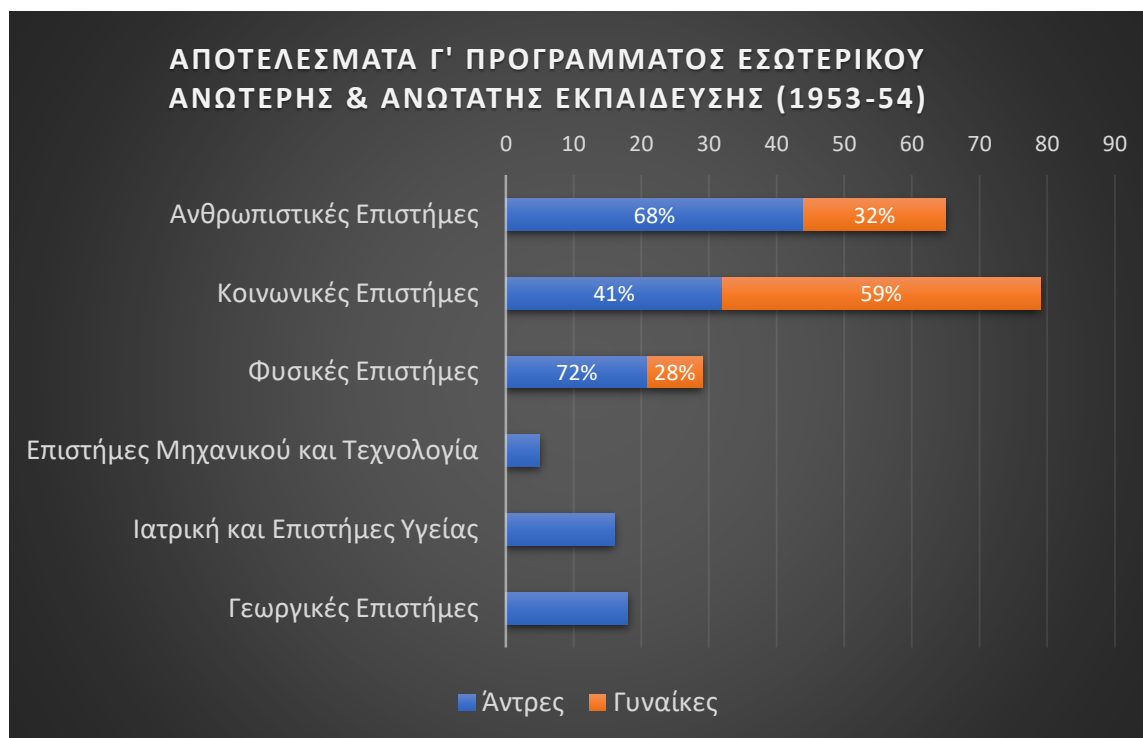
Σύμφωνα με την ανάλυση των αποτελεσμάτων,³⁷⁰ από τις 211 θέσεις υποτροφιών που προσφέρθηκαν στους πρωτεύσαντες φοιτητές και φοιτήτριες για το ακαδημαϊκό έτος 1953-54, καλύφθηκαν όλες όπως προβλεπόταν στο πρόγραμμα. Ωστόσο, συγκρίνοντας την προκήρυξη των θέσεων με τα αποτελέσματα παρατηρούμε πως για κάποιες σχολές οι επιτυγχόντες ήταν λιγότεροι από τις προσφερόμενες θέσεις και αλλού περισσότεροι. Συγκεκριμένα, για την Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης πέτυχαν τα 26 άτομα από τα 30 που προβλεπόταν και στην Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών τα 14 από τα 15. Οι θέσεις καλύφθηκαν στην Ιατρική Σχολή Θεσσαλονίκης όπου η προκήρυξη προέβλεπε 4 θέσεις, τελικά 10 άντρες φοιτητές κάλυψαν τα κενά. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται και στην Σχολή Νομικών και Οικονομικών Επιστημών Θεσσαλονίκης όπου ενώ μία θέση προβλεπόταν, τελικά οι θέσεις που καλύφθηκαν ήταν δύο. Η μία θέση που υπολειπόταν οφειλόταν στην μη κατάληψη θέσης στην Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών (βλ. Διάγραμμα 29).

Οι γυναίκες φοιτήτριες που έλαβαν την υποτροφία αποτελούσαν το 36% και –όπως και τις προηγούμενες χρονιές- είχαν εισέλθει κυρίως στις Παιδαγωγικές (62%), στο Διδασκαλείο Νηπιαγωγών Καλλιθέας (100%). Στις Επιστήμες Μηχανικού, στην Ιατρική και λοιπές Επιστήμες Υγείας και στις Γεωργικές Επιστήμες δεν σημειώθηκαν καθόλου επιτυχίες (βλ. Διάγραμμα 28 και Διάγραμμα 30). Σχετικά με την καθορισμένη από το πρόγραμμα ισορροπία φύλου, ίσχυσαν τα ίδια με της προηγούμενης χρονιάς και αφορούσαν τις Φιλοσοφικές Σχολές και τις Θεολογικές Σχολές της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, και την Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής. Στη Φυσικομαθηματική Σχολή Θεσσαλονίκης το ποσοστό των γυναικών ήταν μικρότερο από το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς και στο μέσο όρο (33%), ενώ στην Αθήνα ακόμη χαμηλότερο (21%). Γενικά, τα ποσοστά για το επιτυχίας των γυναικών το υπό εξέταση έτος ήταν αρκετά χαμηλά. Ακόμη και στις Φιλοσοφικές Σχολές Αθήνας και Θεσσαλονίκης τα ποσοστά ήταν κοντά στον μέσο όρο (31% και 38%).

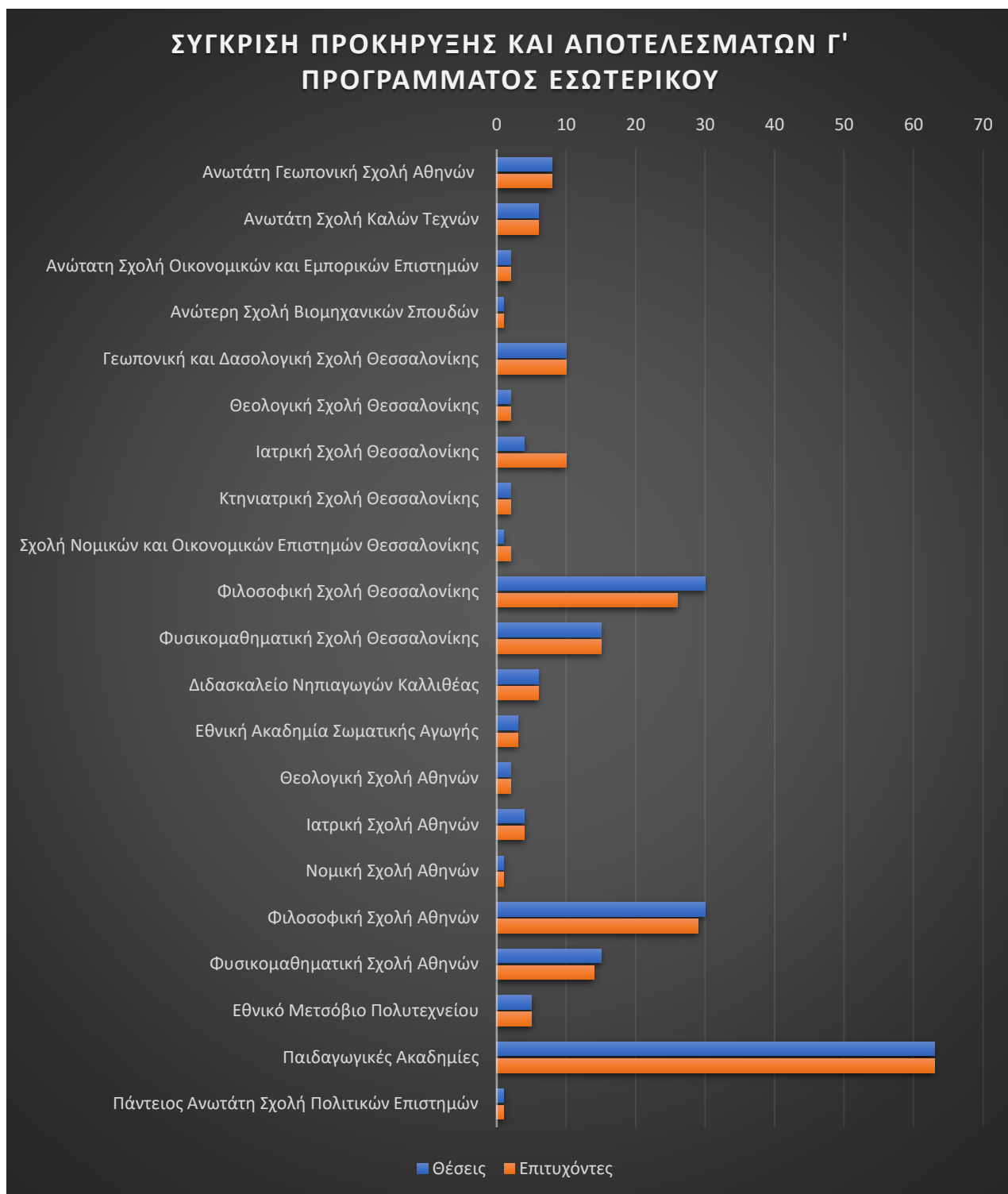
³⁶⁸ Στο ίδιο, σ. 61.

³⁶⁹ Στο ίδιο, σ. 62.

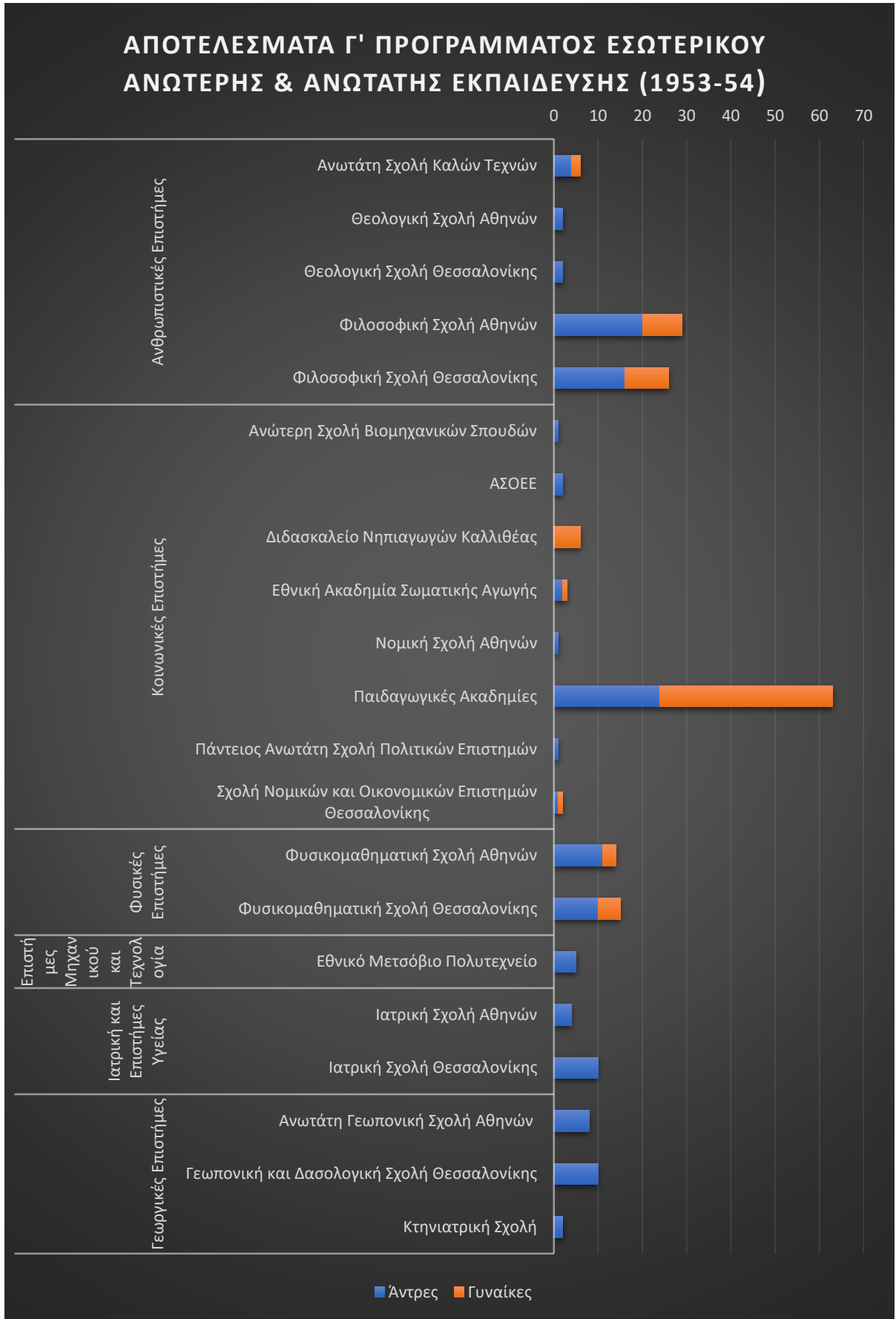
³⁷⁰ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Δ' Επετηρίς 1954*, σ. 64–67.

Διάγραμμα 28. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Γ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1953-54.

Διάγραμμα 29. Σύγκριση της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του Γ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού (1953-54).

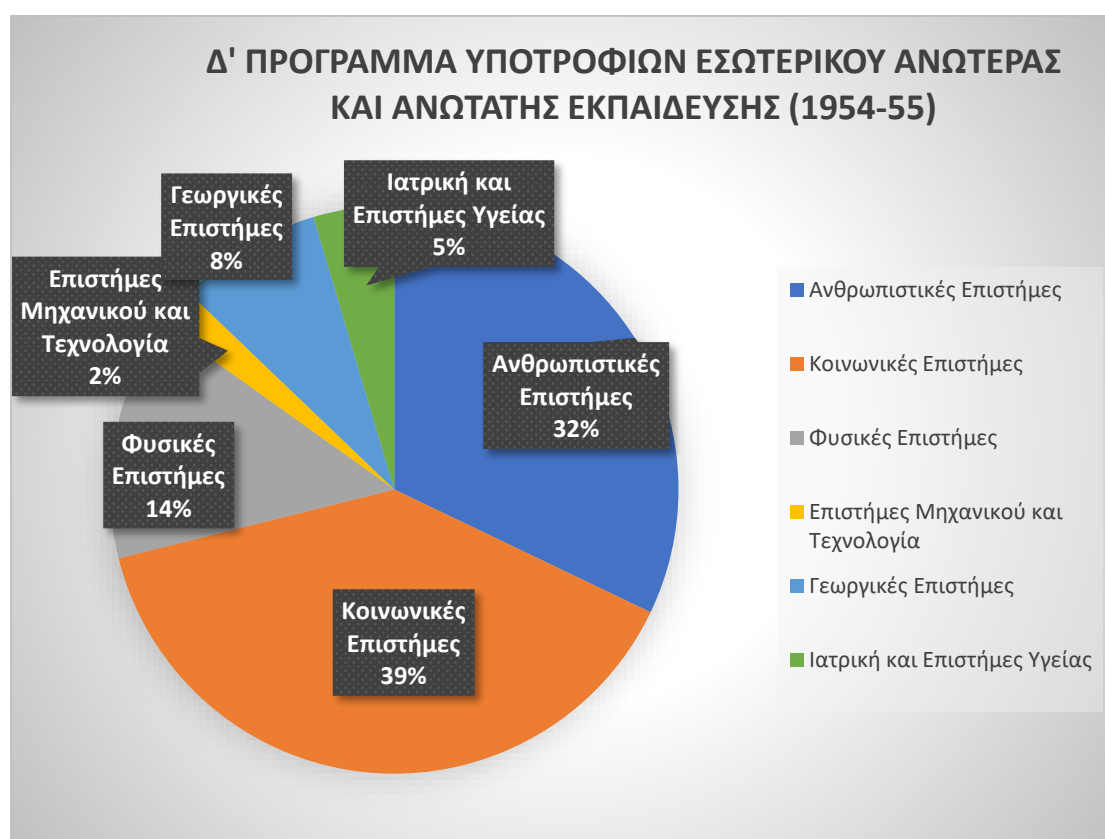

Διάγραμμα 30. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Γ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1953-54.

4.1.4 Δ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1954-55

Η προκήρυξη του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού δεν παρουσιάζει αλλαγές πέραν από μια μικρή αύξηση κατά 3% στο συνολικό αριθμό των θέσεων, φτάνοντας για το ακαδημαϊκό έτος 1954-55 τις 218 υποτροφίες. Η μικρή αυτή αύξηση οφειλόταν στην αύξηση κατά 9% στο επιστημονικό πεδίο των Κοινωνικών Επιστημών με την συμπερίληψη έξι υποτροφιών στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, οι οποίες διαμόρφωναν και το 39% των Κοινωνικών Επιστημών επί του συνόλου, με συμμετοχή 69 υποτροφιών από τις 85 για το συγκεκριμένο πεδίο (δηλαδή ποσοστό 81%). Οι υπόλοιπες σχολές όπως η Ανώτατη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών (ΑΣΟΕΕ), η Ανώτερη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών και η Πάντειος Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών, συμμετείχαν στο πρόγραμμα με δύο, μία και δύο θέσεις υποτροφιών (βλ. Πίνακας 9).

Όπως παρουσιάζεται και στο Διάγραμμα 31, οι Κοινωνικές Επιστήμες παραμένουν να κατέχουν τα «σκήπτρα» του θεσμού των υποτροφιών εσωτερικού, με τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες να ακολουθούν με 32%, κυρίως λόγω των Φιλοσοφικών Σχολών σε Θεσσαλονίκη και Αθήνα, οι οποίες μοιράζονταν ισόποσα 32 υποτροφίες από το σύνολο των 70 που διατέθηκαν για το συγκεκριμένο επιστημονικό πεδίο. Για την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών η προκήρυξη προέβλεπε 6 θέσεις. Για τα υπόλοιπα επιστημονικά πεδία, ίσχυαν τα ίδια με την προηγούμενη χρονιά.

Διάγραμμα 31. Οι κατανομές ανά επιστημονικό πεδίο των προκηρυσσόμενων θέσεων του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού 1954-55.

ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ 1954-1955	
Ανθρωπιστικές Επιστήμες	70
Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών	6
Θεολογική Σχολή Αθηνών	2
Θεολογική Σχολή Θεσσαλονίκης	2
Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών	30
Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης	30
Κοινωνικές Επιστήμες	82
Ανώτερη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών	1
ΑΣΟΕΕ	2
Διδασκαλείο Νηπιαγωγών Καλλιθέας	6
Νομική Σχολή Αθηνών	1
Παιδαγωγικές Ακαδημίες	69
Πάντειος Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών	2
Σχολή Νομικών και Οικονομικών Επιστημών Θεσσαλονίκης	1
ΣΥΝΟΛΟ	152

Πίνακας 9. Ο αριθμός των προκηρυσσόμενων θέσεων στις Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές Επιστήμες για το Δ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1954-55)

Όσον αφορά τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, και συγκρίνοντας τον Πίνακα 10 με τον Πίνακα 8 παρατηρούμε πως ενώ ο αριθμός των κανονικώς εισαγόμενων φοιτητών και φοιτητριών δεν μεταβάλλεται, οι υποτροφίες που προκηρύσσονται πλέον ισοκατανέμονται σε όλες τις σχολές, με το ποσοστό της αναλογίας των εισαγωγών προς τις θέσεις των υποτροφιών να διαμορφώνεται παντού στο 8%.

ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ ΑΝΩΤΕΡΩΝ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΩΝ ΣΧΟΛΩΝ (1954-1954)			
ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ	ΕΙΣΑΓΩΜΕΝΟΙ ΚΑΝΟΝΙΚΩΣ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Αλεξανδρούπολης	80	6	8%
Αρσακείου Αθηνών	40	3	8%
Αρσακείου Πατρών	40	3	8%
Ηράκλειο Κρήτης	80	6	8%
Θεσσαλονίκης	120	9	8%
Ιωαννίνων	120	9	8%
Λαμίας	40	3	8%
Λάρισας	40	3	8%
Μαράσλειος	120	9	8%
Μυτιλήνης	40	3	8%
Ραλλείου Πειραιώς	40	3	8%
Ρόδου	40	3	8%
Τρίπολης	80	6	8%
Φλώρινας	40	3	8%
ΣΥΝΟΛΟ	920	69	8%

Πίνακας 10. Το πρόγραμμα υποτροφιών για τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες σε σύγκριση με τον αριθμό των κανονικώς εισαγόμενων υποψηφίων για το ακαδημαϊκό έτος 1954-55.

Σύμφωνα με ανάλυση των πινάκων επαναλαμβάνεται ένα φαινόμενο που είχε παρατηρηθεί και στο παρελθόν: μειώνεται σταδιακά ο αριθμός υποτρόφων σπουδαστών και φοιτητών που χάνουν την υποτροφία τους λόγω χαμηλών επιδόσεων (απαιτείται βαθμός Λίαν Καλώς).

Για τους σπουδαστές Ανωτάτων και Ανωτέρων Σχολών:

- Πρωτοετής που έχασαν την υποτροφία 1951-52, 25%
- Πρωτοετής που έχασαν την υποτροφία 1952-53, 21%
- Πρωτοετής που έχασαν την υποτροφία 1953-54, 19%

Επίσης το ίδιο παρατηρείται για τους σπουδαστές ενδιάμεσων ετών:

- Σπουδαστές που έχασαν την υποτροφία 1951-52, 25%
- Σπουδαστές που έχασαν την υποτροφία 1952-53, 21%
- Σπουδαστές που έχασαν την υποτροφία 1953-54, 12%

Στον Πίνακα 5 της Δ' Επετηρίδας περιλαμβάνονται όπως και στο παρελθόν, όσοι εκ των ανακηρυχθέντων υποτρόφων Ανωτάτων Σχολών διένυσαν όλο τον κύκλο των σπουδών τους χωρίς να απωλέσουν την ιδιότητα αυτή. Πρόκειται για την κατηγορία των υποτρόφων που διατηρούν την καλύτερη σχέση με το θεσμό και την πορεία των οποίων το Ίδρυμα θα συνεχίσει να παρακολουθεί και να βραβεύει σε κάθε ευκαιρία. Σύμφωνα με τα στοιχεία του ίδιου πίνακα η συντριπτική πλειοψηφία των υποτρόφων (94%) που ανήκουν στους αρίστους των αρίστων, ανήκουν στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, συγκεκριμένα από τους 66, οι 62 φοίτησαν στις εξής Παιδαγωγικές Ακαδημίες: Μαράσλειο, Φιλεκπαιδευτική Αθήνας και Πάτρας, Ράλλειο, Τρίπολης, Λαμίας, Λάρισας και Φλώρινας. Μόνο ένας ήταν απόφοιτος της ΑΣΟΕΕ και τρεις της Γυμναστικής Ακαδημίας. Επίσης, το ποσοστό αριστευσάντων μεταξύ γυναικών και αντρών ήταν περίπου μοιρασμένο: 58% για τις γυναίκες και 42% για τους άντρες.

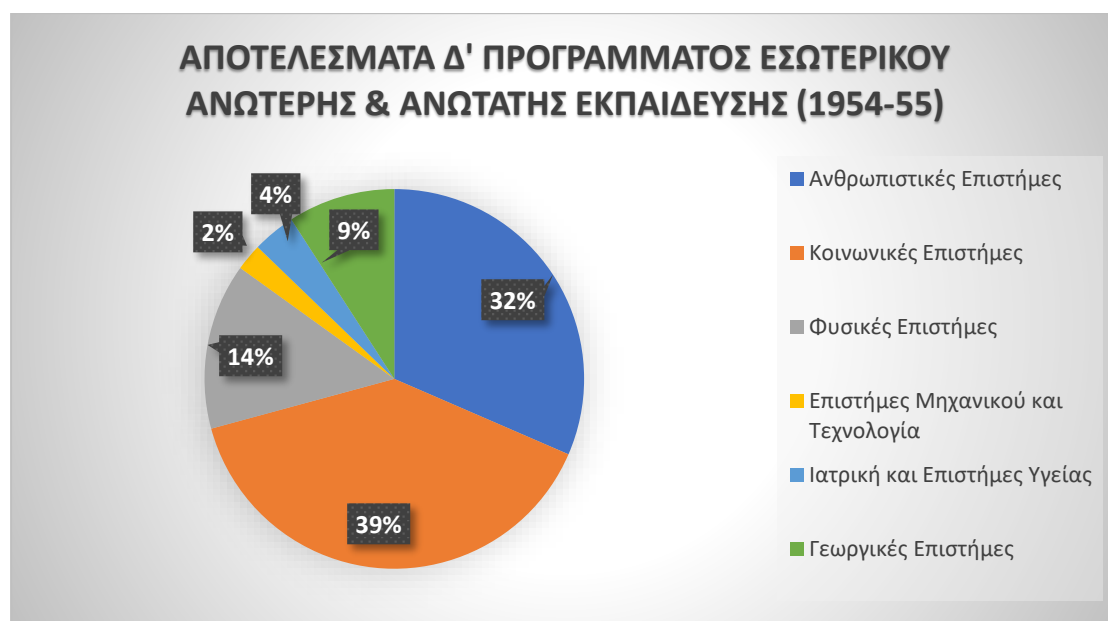
Τα αποτελέσματα της εφαρμογής του Δ' Προγράμματος δημοσιεύονται στον Πίνακα 3 της Ε' Επετηρίδας.³⁷¹ Η στατιστική ανάλυση των επιτυχόντων δείχνει πως οι θέσεις που προκηρύχθηκαν, καταλήφθηκαν όλες και ήταν συνολικά 219 δίχως αλλαγές στην συνολική εικόνα (βλ. Διάγραμμα 32). Οι όποιες μικρές ανακατανομές αφορούσαν την Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών (πέτυχαν 32, ενώ είχαν προκηρυχθεί 24) όπου κέρδισε κάποιες θέσεις από την Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης (πέτυχαν 26, ενώ είχαν προκηρυχθεί 30) και μία θέση από την Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών.

Επίσης, από την ανάλυση των δεδομένων παρατηρούμε πως για ακόμη μια φορά το γυναικείο φύλο υποεκπροσωπείται. Οι γυναίκες που καταφέρνουν να κερδίσουν θέση είναι 70 (32%) και οι άντρες 149 (68%). Οι κατανομές τους ανά επιστημονικό πεδίο και ανά σχολή αποτυπώνονται στο Διάγραμμα 33 και στο Διάγραμμα 34. Στις Κοινωνικές Επιστήμες, οι γυναίκες είναι περίπου οι μισές λόγω των Παιδαγωγικών Ακαδημιών (45%) και των Νηπιαγωγείων, ενώ στις Ανθρωπιστικές αν και υποεκπροσωπούνται η αναλογία είναι 1:3. Στις Φυσικομαθηματικές Σχολές, επίσης, η γυναικεία εκπροσώπηση του προγράμματος υποτροφιών είναι χαμηλή, για την σχολή της Αθήνας είναι 19% και της Θεσσαλονίκης αν 23%. Γενικά, από την μέχρι τώρα πορεία των τεσσάρων πρώτων προγραμμάτων, παρατηρούμε πως οι σχολές της Θεσσαλονίκης είχαν καλύτερη αναλογία αντρών/γυναικών σε σχέση με τις αντίστοιχες της Αθήνας. Τέλος, τα υπόλοιπα τρία επιστημονικά πεδία είναι σχεδόν καθολικώς ανδροκρατούμενα.³⁷² Ο καθορισμός της ισορροπίας φύλου σύμφωνα με το

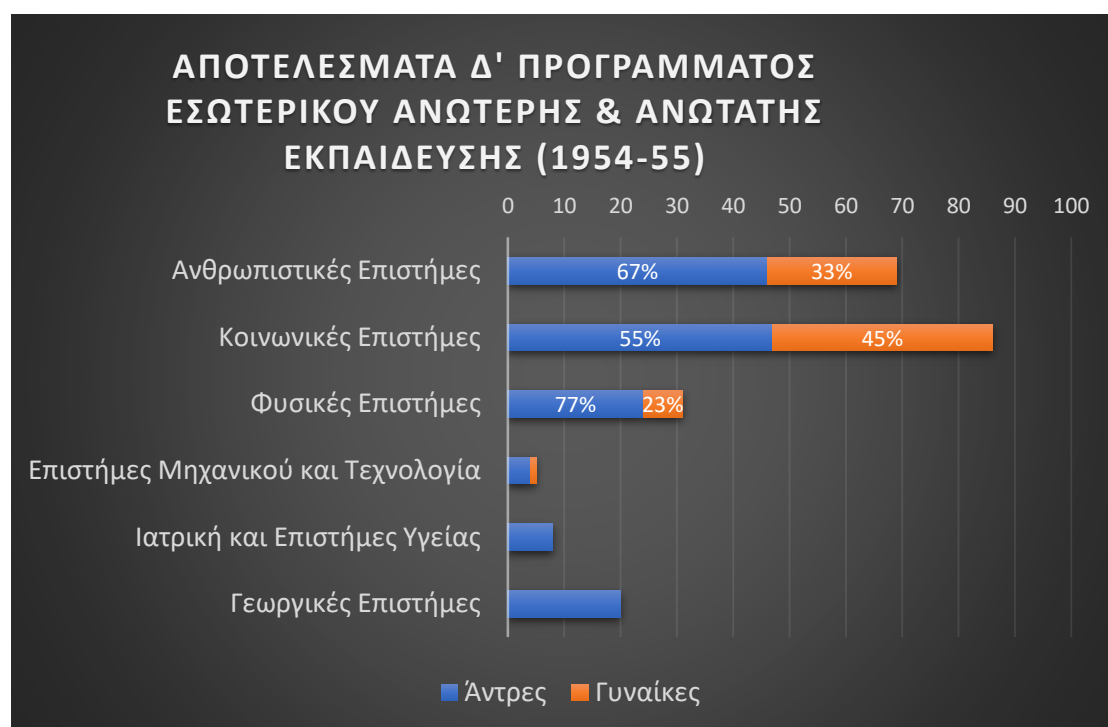
³⁷¹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Ε' Επετηρίς 1955*, σ. 67–70.

³⁷² Σημειώνεται για πρώτη φορά επιτυχία γυναίκας στο ΕΜΠ, πρόκειται για την Ευθυμία (Εφη) Τσαρμακλή, γνωστή μέσα από την συμμετοχή της αργότερα στο Εργαστήριο 66.

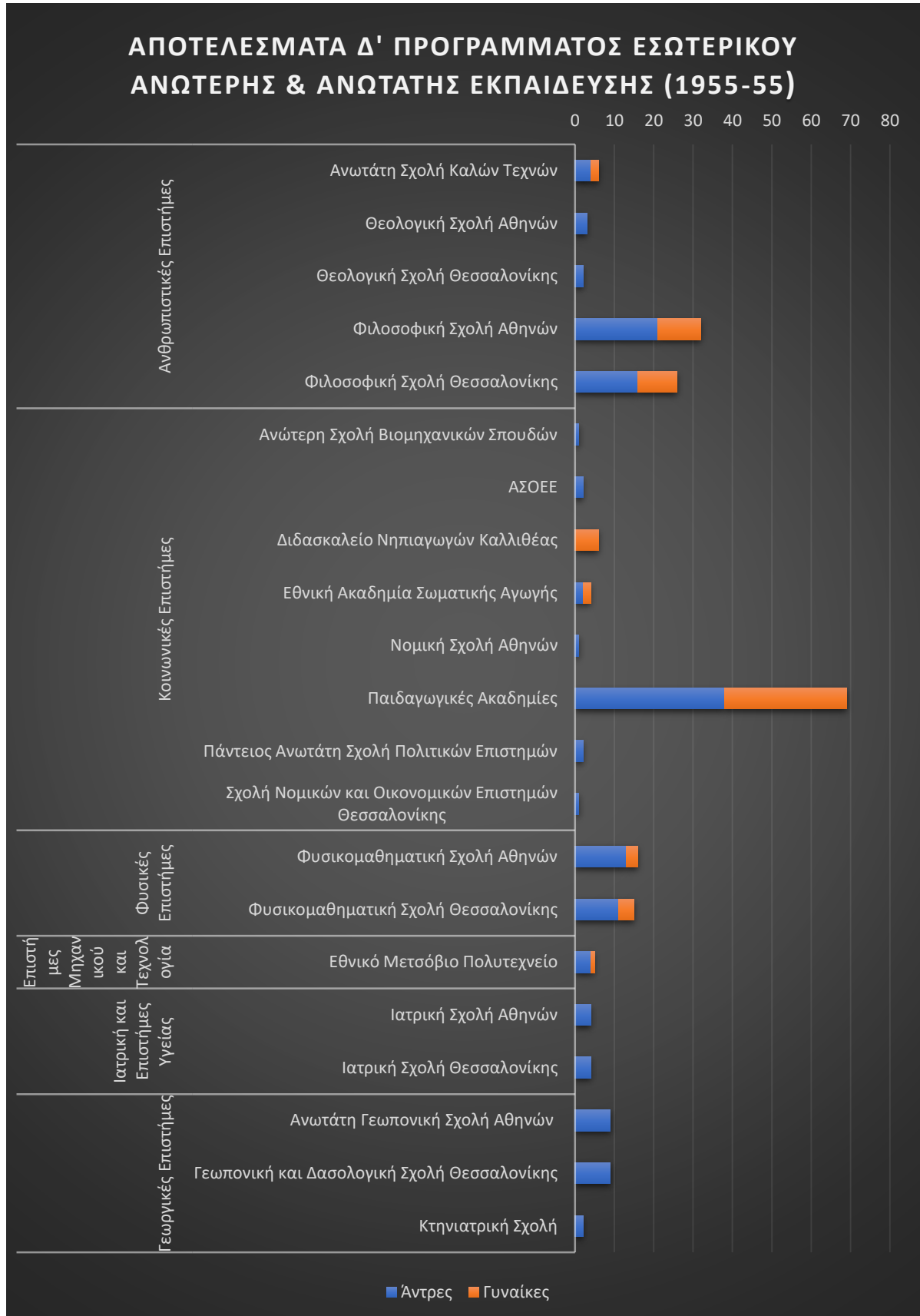
πρόγραμμα παραμένει ίδιος και αφορά τις Φιλοσοφικές και Θεολογικές Σχολές, και την Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής (βλ. Α'-Γ' Πρόγραμμα Εσωτερικού).

Διάγραμμα 32. Οι κατανομές ανά επιστημονικό πεδίο των αποτελεσμάτων του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού 1954-55

Διάγραμμα 33. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Δ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1954-55.

Διάγραμμα 34. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Δ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1954-55.

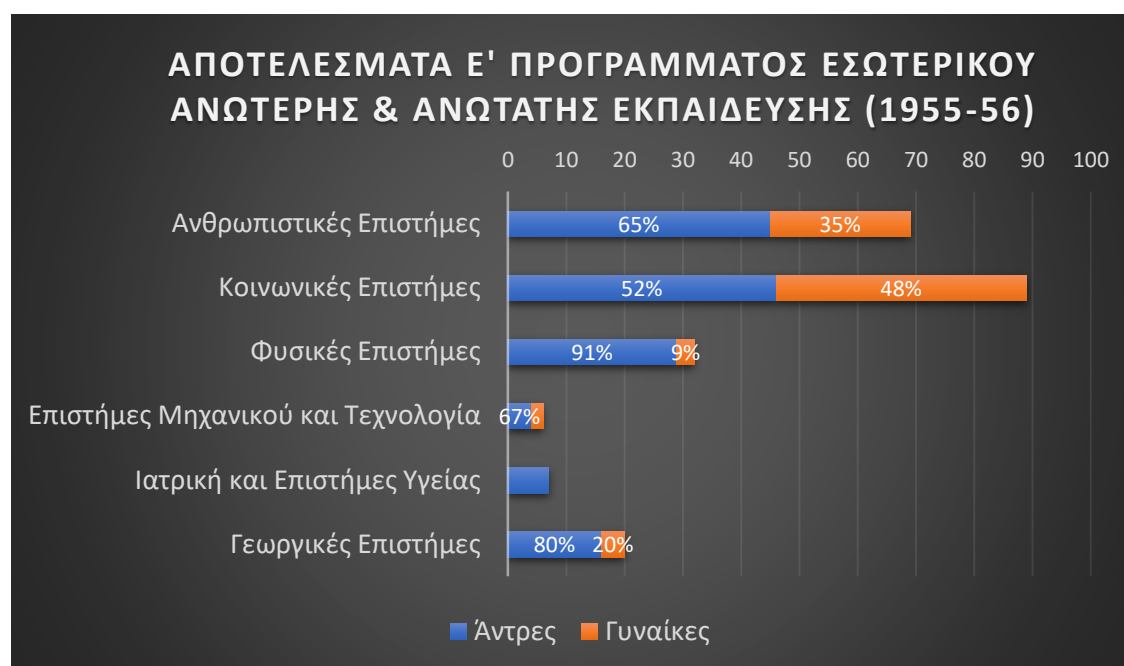
4.1.5 Ε' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1955-56

Δίχως αλλαγές σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά προκηρύχθηκε το Ε' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού. Έτσι σύμφωνα με τον Πίνακα IV της Ε' Επετηρίδας³⁷³ δεν παρατηρούνται διαφορές ούτε στον αριθμό των υποτροφιών ούτε στις κατανομές. Το ίδιο ισχύει και για τις παιδαγωγικές ακαδημίες σύμφωνα με τα στοιχεία που αντλούμε από τον Πίνακα IVα της ίδιας Επετηρίδας.³⁷⁴

Οι φοιτητές και φοιτήτριες που επιλέχθηκαν για να λάβουν την υποτροφία Ανωτάτων και Ανωτέρων Σχολών για το ακαδημαϊκό έτος 1955-56 ήταν στο σύνολο 223,³⁷⁵ 147 άντρες (66%) και 76 γυναίκες (34%). Το ποσοστό των γυναικών που καταφέρνουν να κερδίσουν μια υποτροφία παραμένει να είναι μειοψηφικό. Για δεύτερη φορά απονέμονται υποτροφίες σε γυναίκες μηχανικούς (από τις 6 θέσεις οι 2 είναι για γυναίκες, 33%) και για πρώτη φορά σε γυναίκες γεωπόνους, όπου το ποσοστό συμμετοχής τους είναι 20%. Στις Κοινωνικές και Ανθρωπιστικές Επιστήμες, τα ποσοστά μεταξύ των δύο φύλων παραμένουν σχετικά σταθερά σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, αν και στα δύο πεδία κερδίζουν δύο-τρεις εκατοστιαίες μονάδες. Η Ιατρική παραμένει ανδροκρατούμενη. Για τις ακριβείς κατανομές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο, βλ.

Διάγραμμα 35 και

Διάγραμμα 36.

Διάγραμμα 35. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Ε' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1955-56.

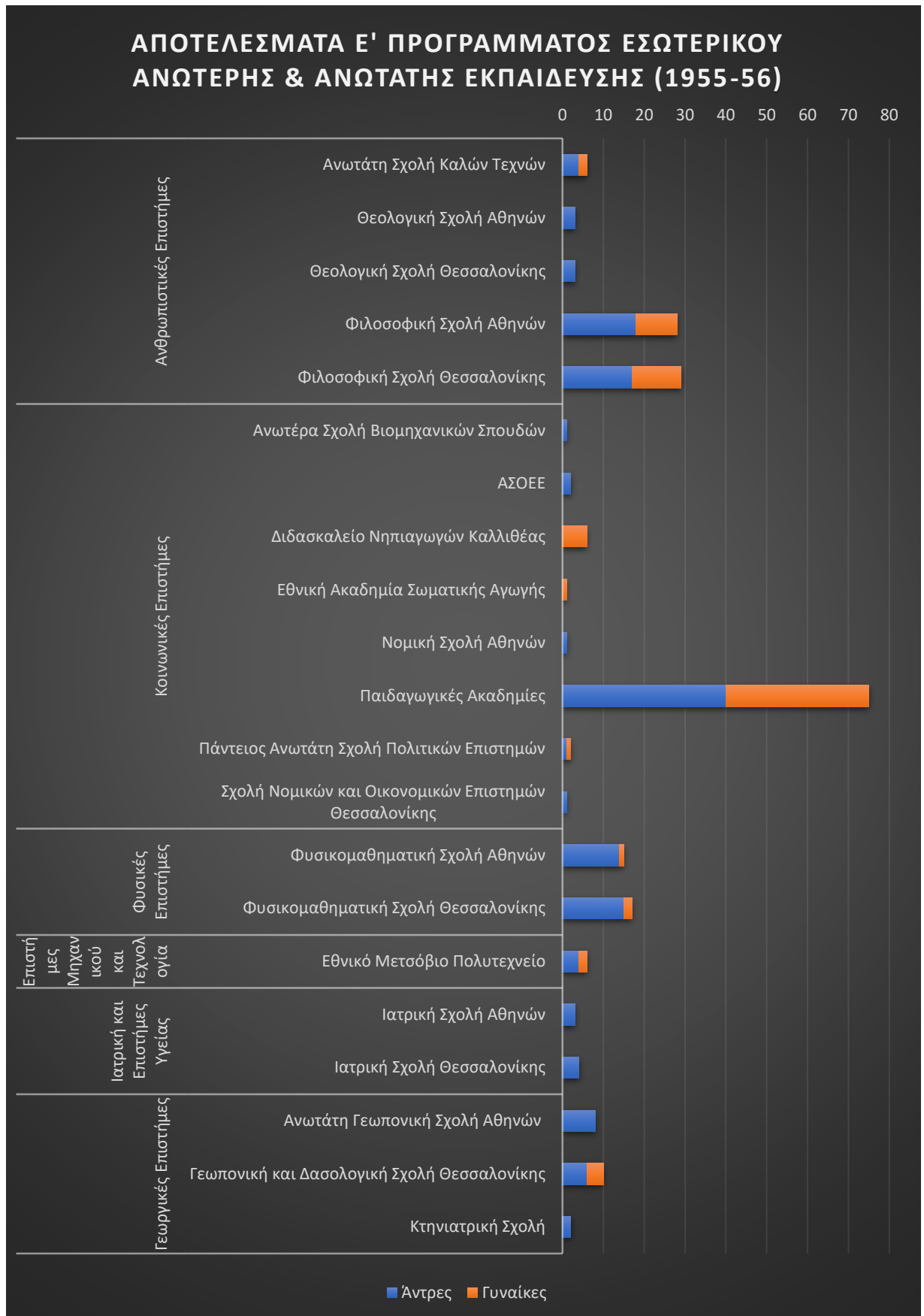
Όσον αφορά συνολικά τις κατανομές ανά επιστημονικό πεδίο, σύμφωνα με την ανάλυση των δεδομένων των πινάκων με τα αποτελέσματα, οι Κοινωνικές και οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες παραμένουν πλειοψηφικές αθροίζοντας το 71%. Αν υπολογίσουμε ότι στις Κοινωνικές Επιστήμες συμμετέχουν οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες τότε μαζί με τις Φυσικομαθηματικές Σχολές μπορούμε να συμπεράνουμε πως για ακόμη μια χρονιά είναι απολύτως σαφές πως η μεγάλη πλειοψηφία των υποτροφιών απευθύνεται στις σχολές που έχουν ως στόχο την

³⁷³ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Ε' Επετηρίς 1955, σ. 21.

³⁷⁴ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Δ' Επετηρίς 1954, σ. 22.

³⁷⁵ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), ΣΤ' Επετηρίς 1956, σ. 59-62.

εργασία στην εκπαίδευση (μέση ή στοιχειώδη) στις ειδικότητες των δασκάλων, των φυσικομαθηματικών και των φιλολόγων.

Διάγραμμα 36. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Ε' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1955-56.

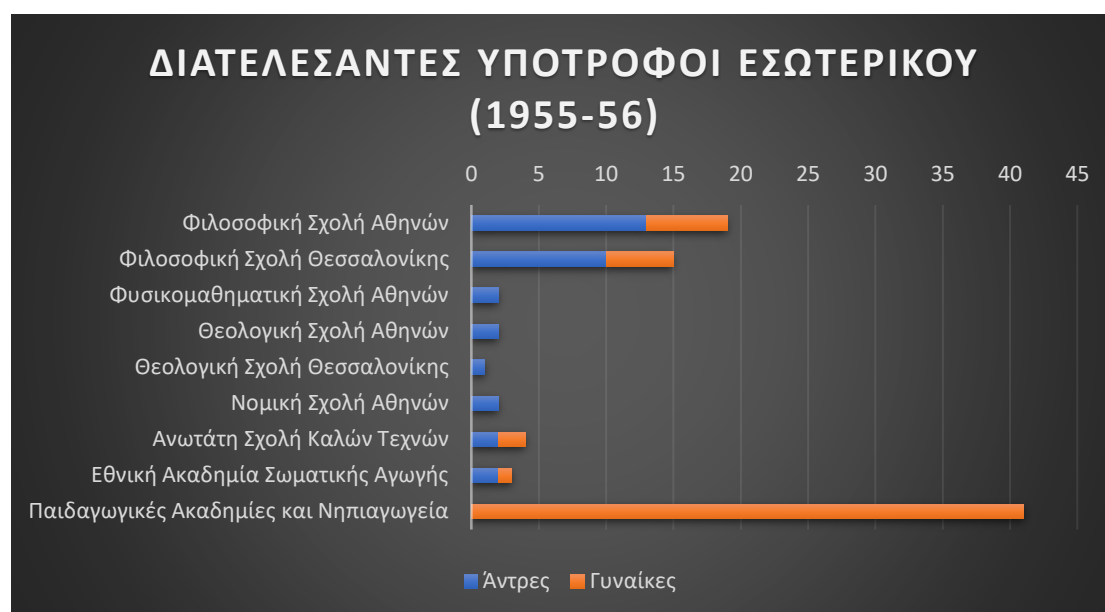
Κατά την εφαρμογή του Προγράμματος, βάση της αποτίμησης της Εκτελεστικής Επιτροπής επί των αποτελεσμάτων, συνεχίζεται να παρατηρείται μείωση των πρωτοετών φοιτητών οι οποίοι έχασαν την υποτροφία τα επόμενα έτη λόγω χαμηλών επιδόσεων.³⁷⁶

- Πρωτοετείς που έχασαν την υποτροφία 1951-52 25%
- Πρωτοετείς που έχασαν την υποτροφία 1952-53 21%
- Πρωτοετείς που έχασαν την υποτροφία 1953-54 19%
- Πρωτοετείς που έχασαν την υποτροφία 1954-55 13%

Οι αντίστοιχοι αριθμοί επί του συνόλου των υποτροφιών Ανωτέρας και Ανώτατης Εκπαίδευση είναι οι εξής:

- Σπουδαστές που έχασαν την υποτροφία 1951-52 25%
- Σπουδαστές που έχασαν την υποτροφία 1952-53 15%
- Σπουδαστές που έχασαν την υποτροφία 1953-54 12%
- Σπουδαστές που έχασαν την υποτροφία 1954-55 9%

Για το 1955-56, οι διατελέσαντες υπότροφοι του Ιδρύματος που ανακηρύχθηκαν υπότροφοι Ανωτάτων Σχολών και διένυσαν ολόκληρο τον κύκλο σπουδών χωρίς να χάσουν την ιδιότητα αυτή ήταν 89, 34 άντρες και 55 γυναίκες. Στο παρακάτω Διάγραμμα 37 φαίνεται η κατανομή ανά σχολή και φύλο των αριστούχων αυτών φοιτητών και φοιτητριών.

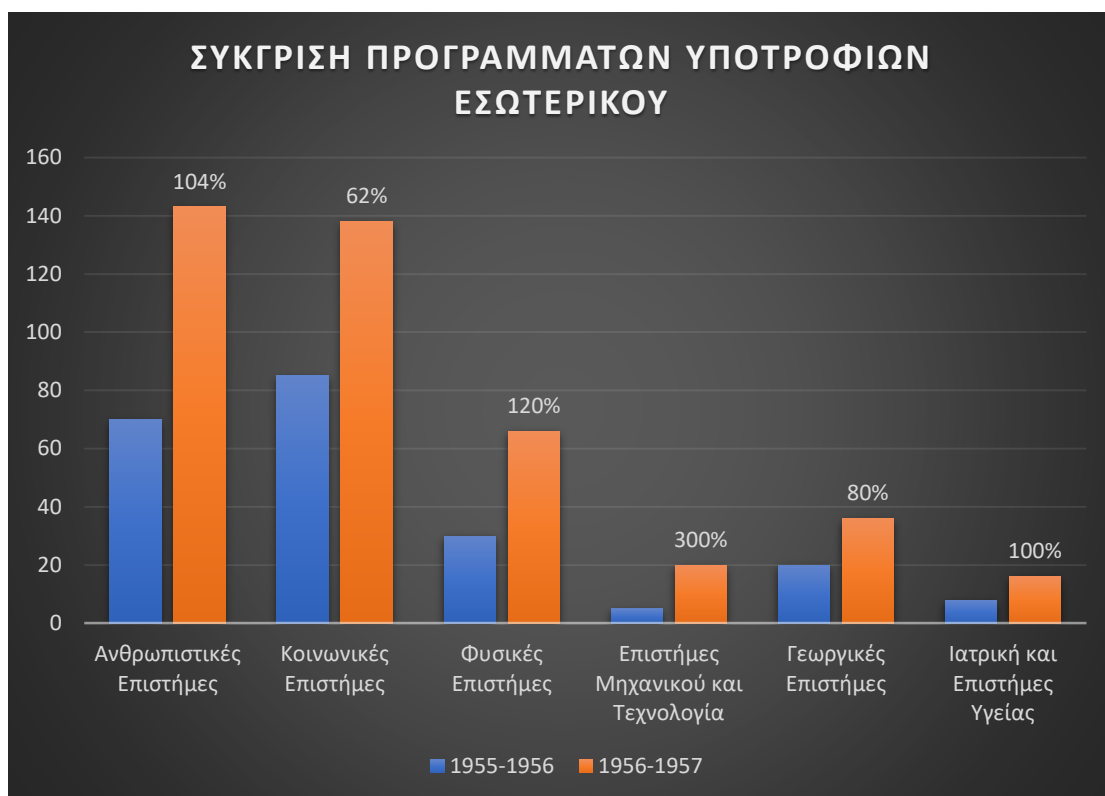
Διάγραμμα 37. Η κατανομή ανά σχολή και φύλο των διατελέσαντων υποτρόφων Εσωτερικού για το 1955-1956.

4.1.6 ΣΤ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1956-57

Στο Διάγραμμα 38 συγκρίνονται οι κατανομές του ΣΤ' Προγράμματος ανά επιστημονικό πεδίο με τις αντίστοιχες της προηγούμενης χρονιάς. Στην κορυφή της πορτοκαλί στήλης σημειώνεται η ποσοστιαία αύξηση που σημειώθηκε σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Η μεγαλύτερη αύξηση σημειώθηκε στις Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας (300%), και στις Φυσικές Επιστήμες με 120%. Ωστόσο, το βάρος που έδινε το Υπουργείο Παιδείας στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες ήταν χαρακτηριστικό μιας και οι υποτροφίες για τις σχολές αυτού του επιστημονικού πεδίου διπλασιάστηκαν αυξάνοντας ακόμα περισσότερο το εύρος της

³⁷⁶ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Δ' Επετηρίς 1954, σ. 57-58.

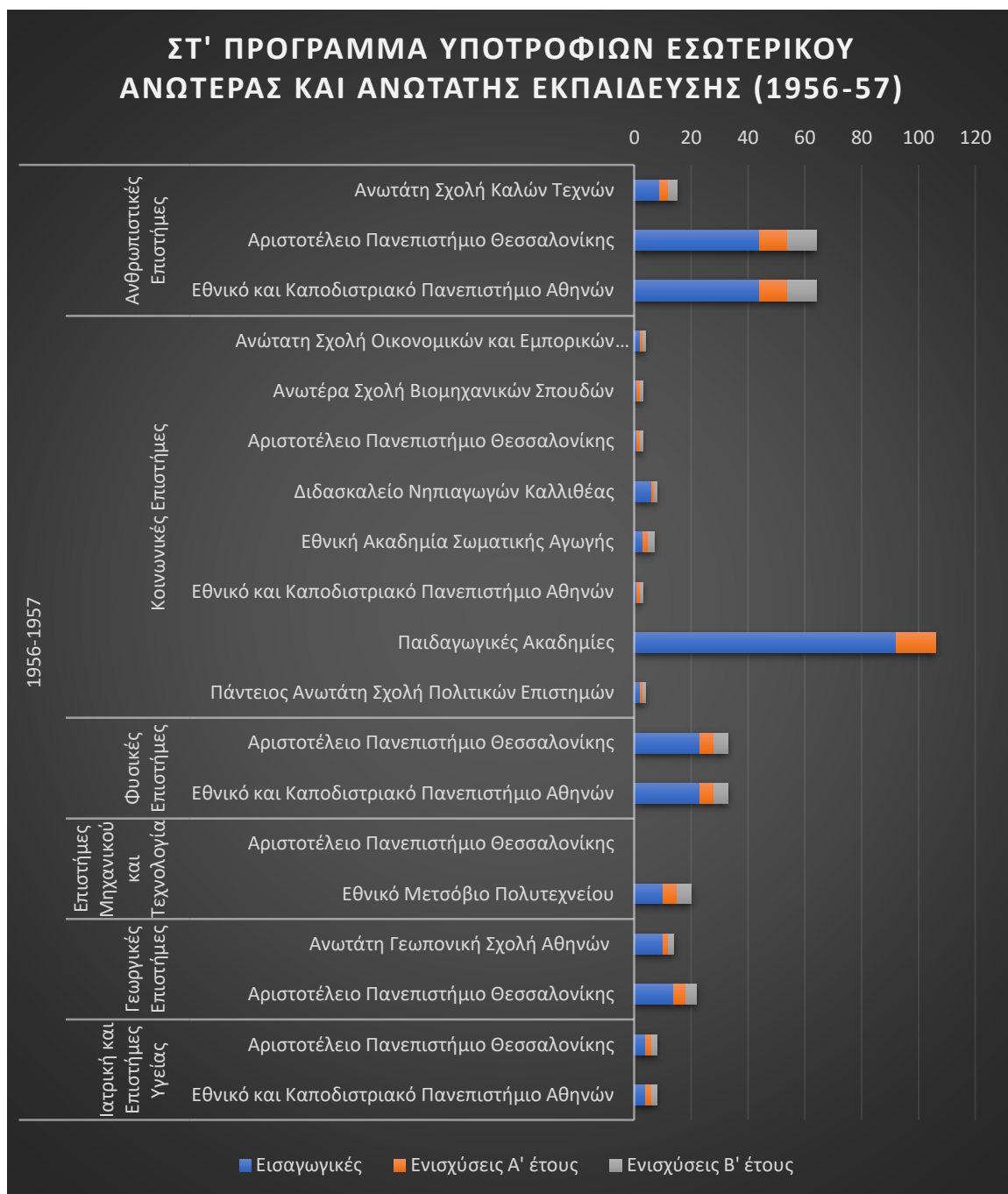
ηγεμονίας τους στο πρόγραμμα. Αναλυτικά οι κατανομές των υποτροφιών στα έξι επιστημονικά πεδία απεικονίζονται στο Διάγραμμα 39.

Διάγραμμα 38. Σύγκριση του Ε' και ΣΤ' Προγράμματος Εσωτερικού για Ανώτατες και Ανώτερες Σχολές.

Διάγραμμα 39. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΣΤ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1956-57).

Διάγραμμα 40. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΣΤ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1956-57).

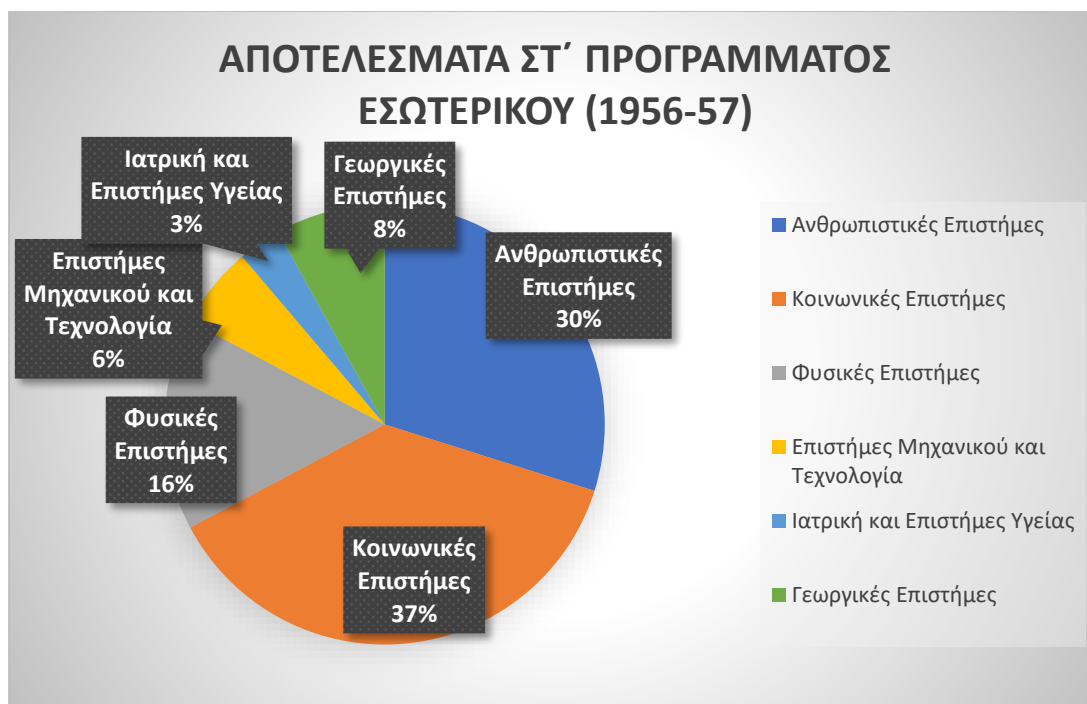
Στους Πίνακες 4 και 4α της ΣΤ' Επετηρίδας όπου καταγράφεται η συνολική κίνηση του αριθμού των υποτρόφων, παρατηρείται ότι η μείωση του αριθμού των υποτρόφων που έχασαν την υποτροφία λόγω χαμηλής απόδοσης κατά τα προηγούμενα χρόνια, παρουσίασε μία μικρή αναστολή ως προς τους πρωτοετείς, μεγαλύτερη δε επί του συνόλου των σπουδαστών. Ως προς τους πρωτοετείς το αρχικό ποσοστό από 25% για το έτος 1951-52 κατέβηκε στο 15% για το έτος 1955-56, και σε 14,5% για το έτος 1956-57. Τα αντίστοιχα ποσοστά επί του συνόλου των σπουδαστών ήταν τα ακόλουθα: 25%, 10% και 8%. Το Ίδρυμα αποτίμησε το παραπάνω γεγονός ως επιτυχία του θεσμού να εμπνέει στους φοιτητές την προσπάθεια για αριστεία.

Κατά την εφαρμογή του ΣΤ' Προγράμματος από τις 419 θέσεις που προκηρύχθηκαν, το ποσοστό που τελικά απονεμήθηκε σε φοιτητές και φοιτήτριες ήταν 83% με το συνολικό αριθμό των υποτροφιών για όλα τα έτη να είναι 348. Από το Διάγραμμα 41 παρατηρούμε πως η κάλυψη των θέσεων στις Κοινωνικές Επιστήμες ήταν περίπου στο 94%, ενώ στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες, στην Ιατρική και στις Γεωργικές Επιστήμες ήταν 73%, 70% και 78%. Η διαφορά αυτή οφειλόταν στο γεγονός πως οι πρωτεύσαντες δεν πληρούσαν τα οικονομικά κριτήρια, επομένως απορρίπτοντας κατά την εξέταση του φακέλου τους από την οικεία επιτροπή του Ιδρύματος. Το φαινόμενο αυτό παρατηρείται για πρώτη φορά στο ΣΤ' Πρόγραμμα και θα συνεχίσει να παρουσιάζεται μόνιμα για τα επόμενα χρόνια με διάφορες αυξομειώσεις.

Διάγραμμα 41. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του ΣΤ' Προγράμματος Εσωτερικού.

Όσον αφορά τις κατανομές των επιτυχόντων ανά επιστημονικό πεδίο, σύμφωνα με το Διάγραμμα 42, οι Κοινωνικές και οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες παραμένουν πλειοψηφικές αθροίζοντας το 67% -αν και χάνουν τέσσερις ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά- προς όφελος των Φυσικών Επιστημών που κερδίζουν δύο ποσοστιαίες μονάδες και τις Επιστήμες Μηχανικού που κερδίζουν τρεις.

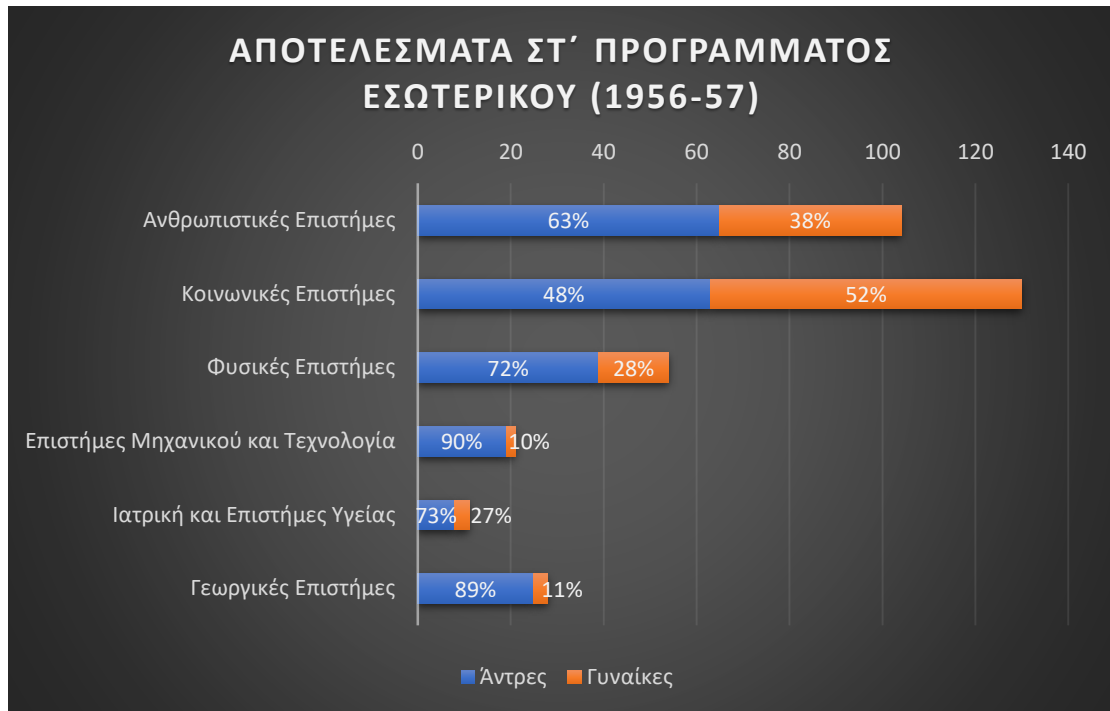

Διάγραμμα 42. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά επιστημονικό πεδίο για το ΣΤ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1956-57.

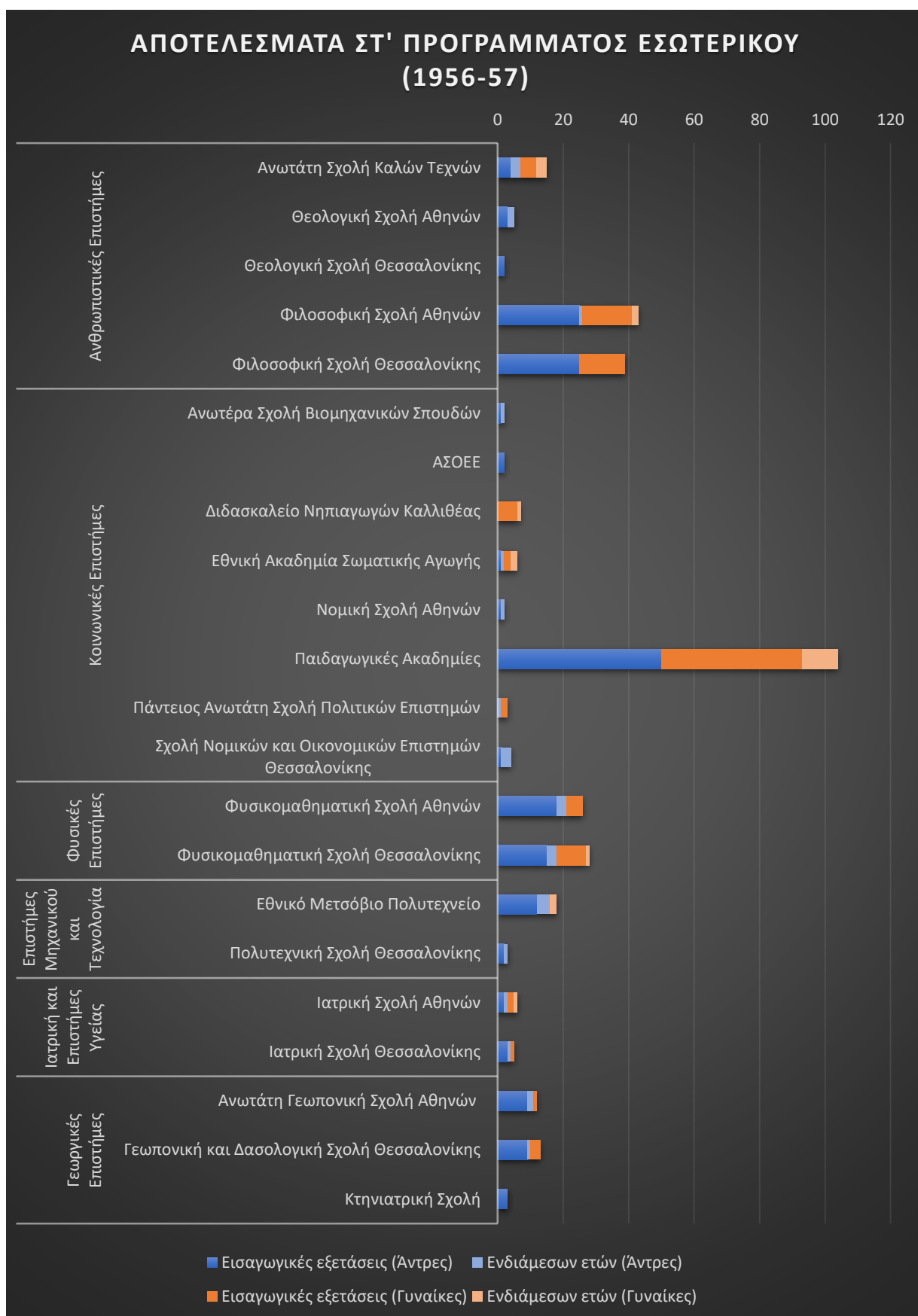
Παρατηρώντας την ανάλυση των δεδομένων όπως φαίνεται στο Διάγραμμα 43, βλέπουμε πως η αναλογία των γυναικών όσο περνούν τα χρόνια αργά αλλά σταθερά βελτιώνεται. Για το ΣΤ' Πρόγραμμα οι γυναίκες που επιλέχθηκαν για να λάβουν υποτροφία αντιστοιχούσαν στο 38%, κερδίζοντας 4 μονάδες σε σχέση με το Ε' Πρόγραμμα. Επίσης, σύμφωνα με το ίδιο Διάγραμμα 43 παρατηρούμε πως το γυναικείο φύλο πλέον συμμετέχει σε επιστημονικά πεδία -όπως αυτά των γεωπόνων, των μηχανικών και των ιατρών- που παλαιότερα ανδροκρατούνταν καθολικά. Τέλος, στις Κοινωνικές Επιστήμες, οι γυναίκες που πρωτεύουν και λαμβάνουν υποτροφία για πρώτη φορά είναι πλειοψηφία (52%).

ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΑΚΑΔΗΜΙΑ	ΘΕΣΕΙΣ ΕΙΣΑΧΘΕΝΤΩΝ	ΘΕΣΕΙΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΔΙΑΦΟΡΑ ΕΙΣΑΧΘΕΝΤΩΝ (1955-56)	ΔΙΑΦΟΡΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ (1955-56)
Αλεξανδρούπολης	80	8	10%	100%	167%
Αρσακείου Αθηνών	40	4	10%	-50%	-33%
Αρσακείου Πατρών	40	4	10%	-67%	-56%
Ηράκλειο Κρήτης	80	8	10%	100%	167%
Θεσσαλονίκης	120	12	10%	200%	300%
Ιωαννίνων	120	12	10%	50%	100%
Λαμίας	40	4	10%	-67%	-56%
Λάρισας	40	4	10%	0%	33%
Μαράσλειος	120	12	10%	200%	300%
Μυτιλήνης	40	4	10%	-67%	-56%
Ραλλείου Πειραιώς	40	4	10%	-50%	-33%
Ρόδου	40	4	10%	0%	33%
Τρίπολης	80	8	10%	100%	167%
Φλώρινας	40	4	10%	0%	33%
ΣΥΝΟΛΟ	920	92	10%	0%	33%

Πίνακας 11. Το πρόγραμμα υποτροφιών για τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες σε σύγκριση με τον αριθμό των κανονικώς εισαγομένων υποψηφίων για το ακαδημαϊκό έτος 1956-57.

Διάγραμμα 43. .Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΣΤ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1956-57.

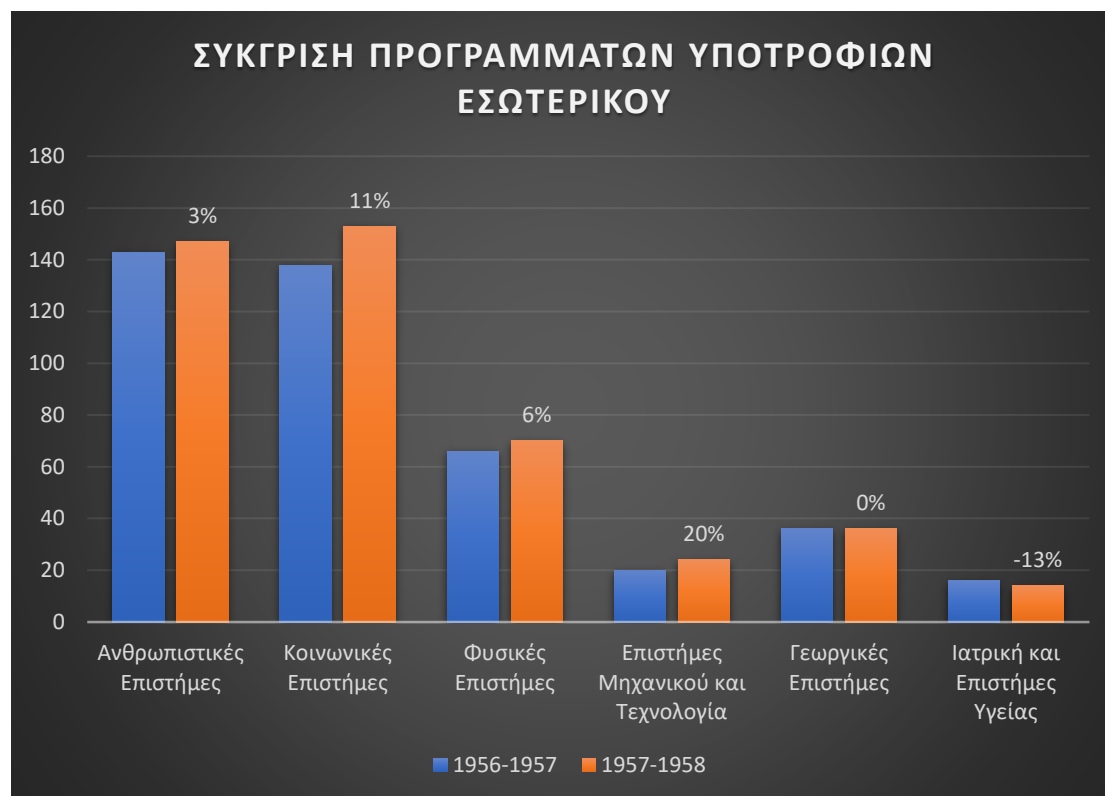

Διάγραμμα 44. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΣΤ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1956-57.

4.1.7 Ζ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1957-58

Σύμφωνα με το προλογικό σημείωμα της Ζ' Επετηρίδας του 1957³⁷⁷, η γενική κατεύθυνση που ακολούθησε το πρόγραμμα δεν έφερε ουσιώδεις αλλαγές, μιας και ο αριθμός των υποτροφιών αναπροσαρμόζεται σύμφωνα με τις κανονιστικές διατάξεις που διέπουν το Ίδρυμα από την αρχή της λειτουργίας του.

Από την δημοσίευση του Πίνακα IV³⁷⁸ προκήρυξης πληροφορούμαστε πως για την Ανώτερη και Ανώτατη Εκπαίδευση προκηρύχθηκαν 320 θέσεις και προστέθηκαν στο πρόγραμμα τα Φαρμακευτικά τμήματα των Φυσικομαθηματικών Σχολών Αθήνας και Θεσσαλονίκης, το Οδοντιατρικό τμήμα της Ιατρικής Σχολής Αθηνών και η Πολυτεχνική Σχολή Θεσσαλονίκης (Πολιτικοί Μηχανικοί) με υποτρόφους ανά δύο, καθώς και τα τμήματα Νηπιαγωγών των Παιδαγωγικών Ακαδημιών Ιωαννίνων και Φλώρινας με υποτρόφους ανά 4. Επίσης, αυξήθηκαν οι αριθμοί των υποτρόφων σε τέσσερις για τη Θεολογική Σχολή και τη Νομική Αθηνών και Θεσσαλονίκης, σε δύο για τους υποτρόφους της Ανωτέρας Σχολής Βιομηχανικών Σπουδών. Το σύνολο των αυξήσεων ανέβασε τον αριθμό των προβλεπόμενων υποτροφιών των φοιτητών που πρώτευσαν κατά την εισαγωγή στο πανεπιστήμιο, συμπεριλαμβανομένων και των ποσοστών ασφαλείας και των υποτροφιών για τους ομογενείς, από 340 σε 370, δηλαδή κατά 9%. Επιπλέον με τις ενισχύσεις για τους πρωτοετείς (69 θέσεις) και τους δευτεροετείς (55 θέσεις), ο αριθμός κατέληξε στις 444 θέσεις.

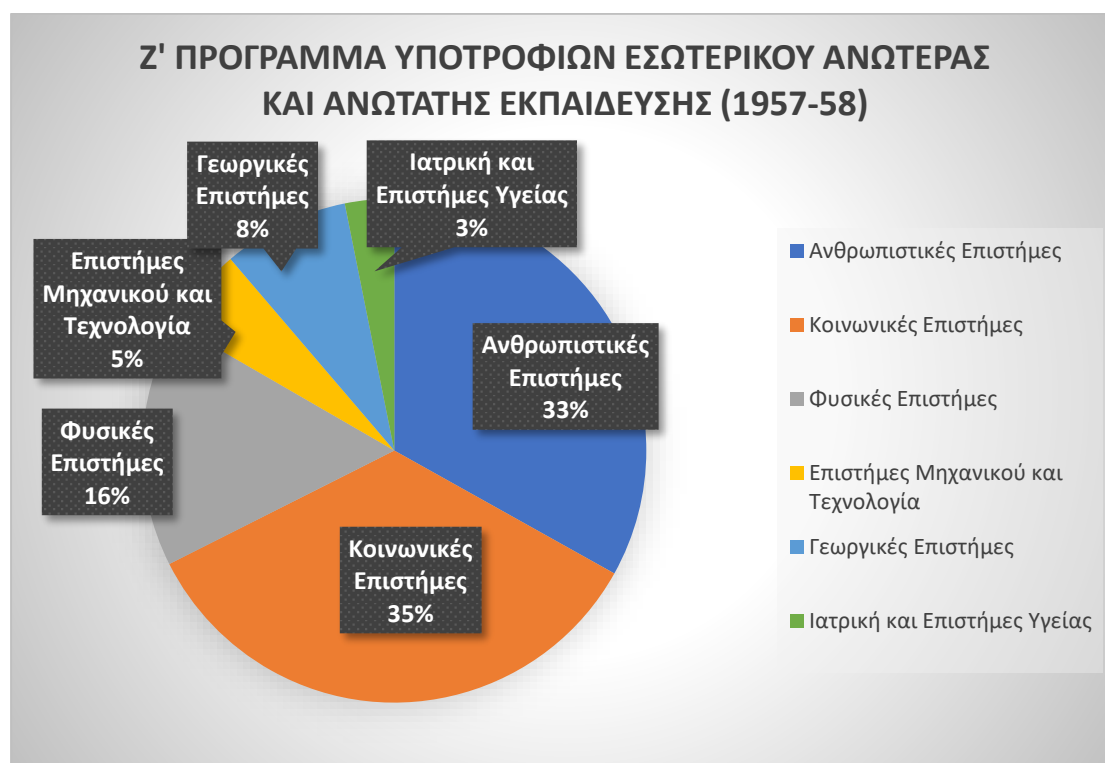
Διάγραμμα 45. Σύγκριση του ΣΤ' και Ζ' Προγράμματος Εσωτερικού για Ανώτατες και Ανώτερες Σχολές.

Στο Διάγραμμα 45 παρατηρούμε πως δεν παρατηρούνται μεγάλες διαφοροποιήσεις ανάμεσα στα δύο προγράμματα μιας και η αύξησης που σημειώνονται είναι τις τάξης του 10% κατά μέσο όρο. Από τις κατανομές, όπως απεικονίζονται στο Διάγραμμα 46 παρατηρούμε πως οι Ανθρωπιστικές και οι Κοινωνικές Επιστήμες μοιράζονται το 68%

³⁷⁷ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Ζ' Επετηρίς 1957, σ. 7.

³⁷⁸ Στο ίδιο, σ. 17.

Σύμφωνα με τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων που δημοσιεύονται στον Πίνακα IV ³⁷⁹, για το επιστημονικό πεδίο των Ανθρωπιστικών Επιστημών, το 45% αντιστοιχεί στις υποτροφίες/ενισχύσεις των φοιτητών του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών (συνολικά 147 υποτροφίες), στο οποίο συμμετέχει κυρίως η Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών με 60 υποτροφίες/ενισχύσεις, και άλλο ένα 45% για τους φοιτητές του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, όπου επίσης συμμετέχει κυρίως η Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης με 60 υποτροφίες από τις 66 που απονέμονται στην πόλη της Θεσσαλονίκης για τις ανθρωπιστικές επιστήμες. Το υπόλοιπο 15% (15 υποτροφίες) αφορά τις υποτροφίες/ενισχύσεις για την Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών που εδράζεται στην Αθήνα.

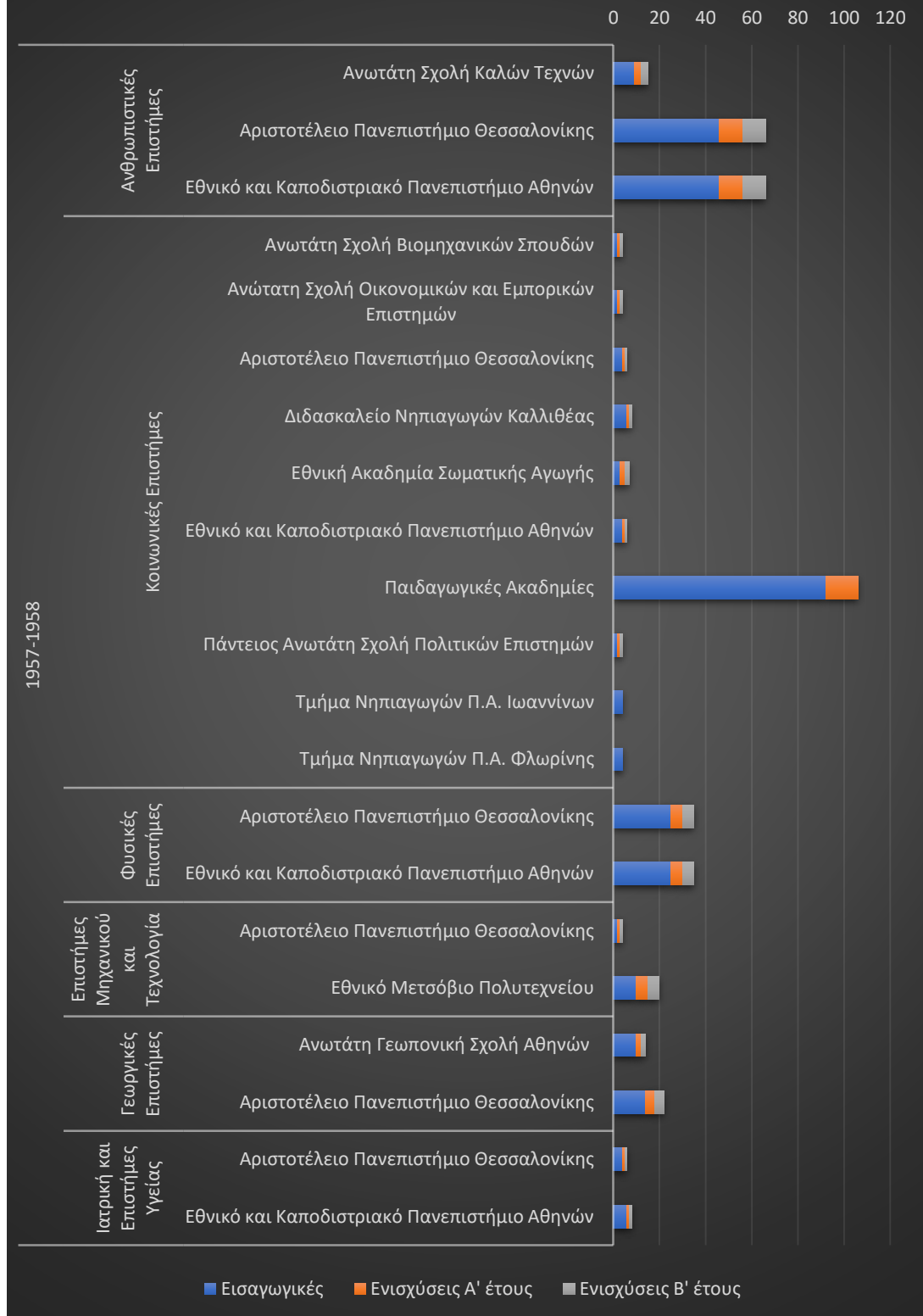

Διάγραμμα 46. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το Ζ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1957-58).

Για το πεδίο των Κοινωνικών Επιστημών, το 72% των θέσεων κατανεμήθηκε στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες που βρίσκονταν σε 14 πόλεις, με 92 υποτροφίες σε πρωτοετείς και 14 ενισχύσεις πρώτου έτους. Το υπόλοιπο 28% κατανεμήθηκε στις εξής σχολές: Ανωτάτη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών, Ανώτατη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης, Πάντειος Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών και στα δύο τμήματα Νηπιαγωγών (Ιωαννίνων και Φλώρινας).

³⁷⁹ Στο ίδιο.

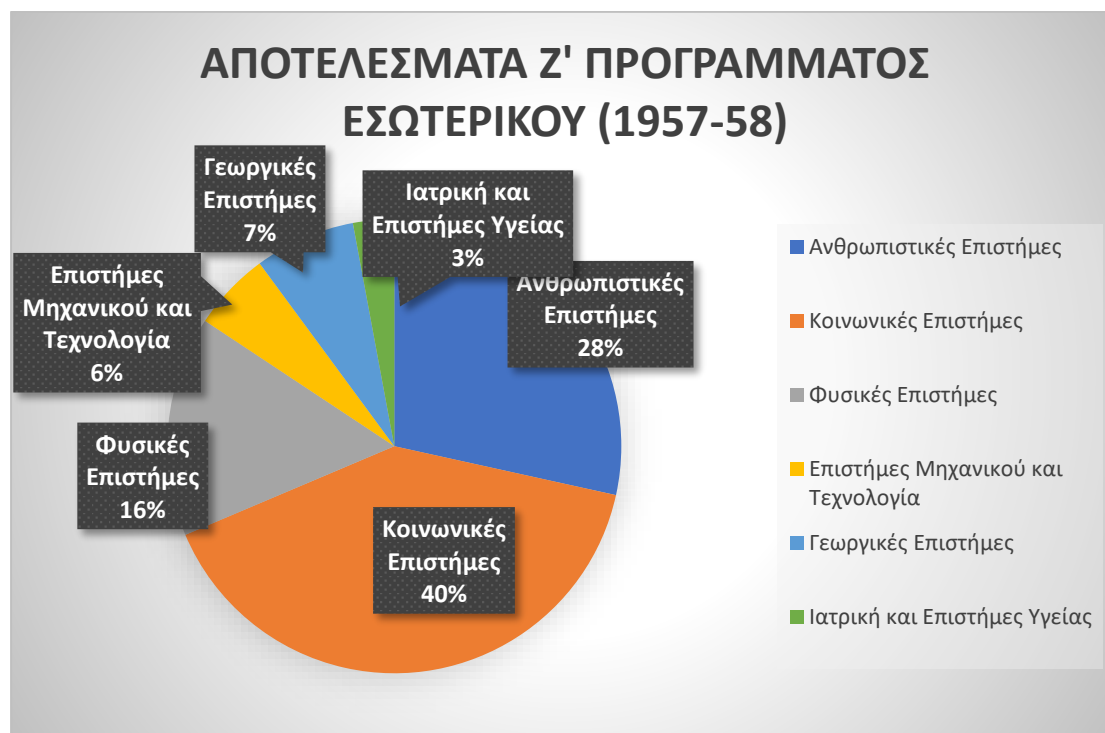
Ζ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1957- 58)

Διάγραμμα 47. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Ζ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1957-58.

Στους Πίνακες 3, 3α και 3β της Η' Επετηρίδας παρατίθενται τα ονόματα των νέων υποτρόφων Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών και των νέων ομογενών υποτρόφων Ανώτατης Εκπαίδευσης, καθώς και των ενισχυόμενων της Ανώτατης Εκπαίδευσης όπως προέκυψαν από το Ζ' Πρόγραμμα του 1957-58.³⁸⁰

Ο αριθμός των φοιτητών στους οποίους και οποίες διακρίθηκαν και απονεμήθηκαν υποτροφίες για το ακαδημαϊκό έτος 1957-58 έφτασε τους 376. Οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες σημείωσαν πτώση κατά 6 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ το ποσοστό των Κοινωνικών Επιστημών στο συνολικό αριθμό των επιτυχόντων αυξήθηκε από 33% σε 40%. Οι Φυσικές Επιστήμες παρέμειναν σταθερές με 40%. Τα υπόλοιπα επιστημονικά πεδία σημείωσαν μικρές αλλαγές, αν συνυπολογίσουμε και την μικρή του συμμετοχή τους συνολικά στο πρόγραμμα.

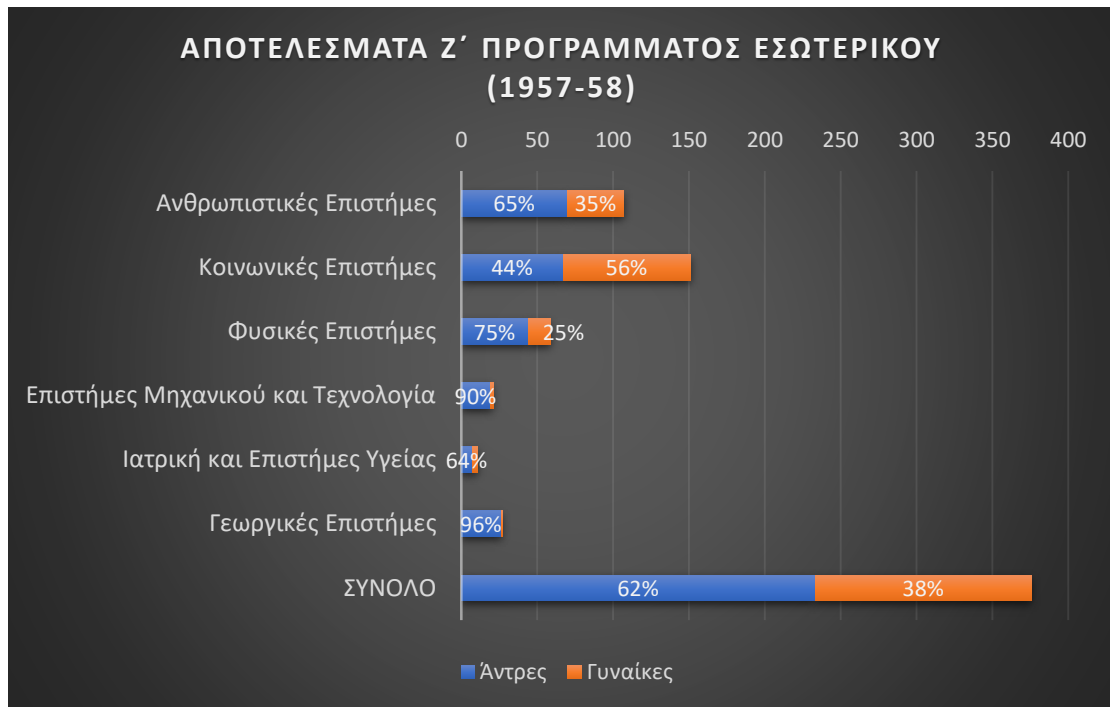

Διάγραμμα 48. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά επιστημονικό πεδίο για το Ζ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1957-58.

Την υπό μελέτη ακαδημαϊκή χρονιά το ποσοστό των γυναικών επί του συνόλου των διακριθέντων διατηρήθηκε στο 38% (από τα 376 άτομα, οι 143 ήταν γυναίκες). Στις παραδοσιακά «γυναικείες σχολές», όπως οι Φιλοσοφικές σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη, το ποσοστό των γυναικών ήταν κοντά στον μέσο όρο, δηλαδή 38% και 42% αντίστοιχα. Πλειοψηφία αποτέλεσαν οι γυναίκες μονάχα για τις Παιδαγωγικές Σχολές (59%) ενώ στο Διδασκαλείο Νηπιαγωγών όλες οι επιτυχούσες ήταν γυναικείου φύλου. Από την άλλη οι σχολές με το μικρότερο ποσοστό γυναικών υποτρόφων ήταν στις Γεωπονικές Αθήνας και Θεσσαλονίκης (0% και 7% αντίστοιχα), στα Πολυτεχνεία του ΕΜΠ και του ΑΠΘ (13% και 0% αντίστοιχα), στην Ανωτάτη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών και στην Κτηνιατρική (0%). Στην Πάντειο, στην ΑΣΟΕΕ και στην Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής το ποσοστό ήταν 50%.³⁸¹ Στις υπόλοιπες σχολές των Κοινωνικών, Φυσικών και Ιατρικών Επιστημών τα ποσοστά επιτυχίας των γυναικών κυμαίνονταν γύρω απ' το 30%.

³⁸⁰ Στο ίδιο, σ. 57–64.

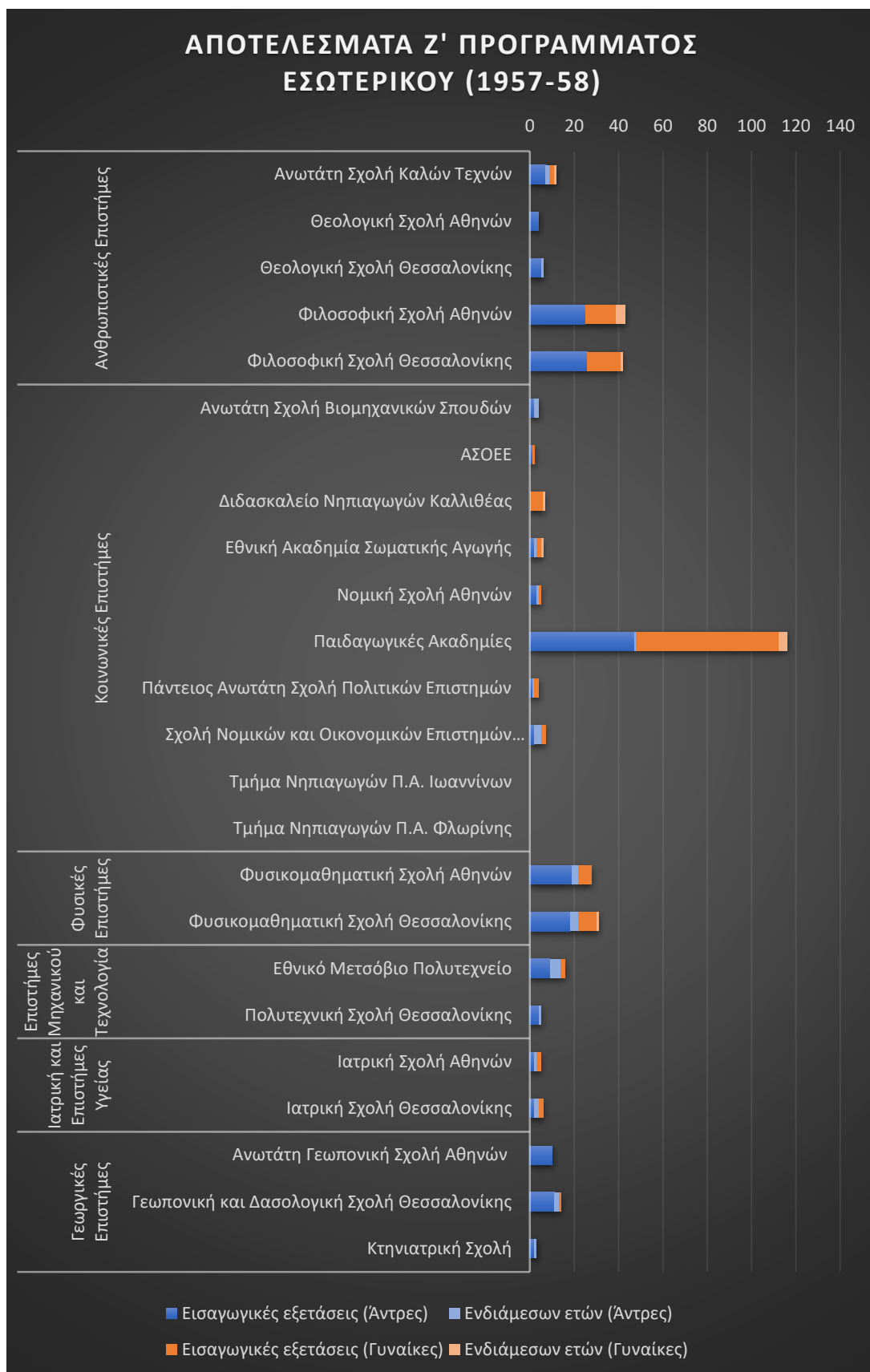
³⁸¹ Στην Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στο πρόγραμμα υποτροφιών ήταν καθορισμένο 1:3.

Διάγραμμα 49. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Ζ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1957-58.

Διάγραμμα 50. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του Ζ' Προγράμματος Εσωτερικού.

Διάγραμμα 51. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Ζ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1957-58.

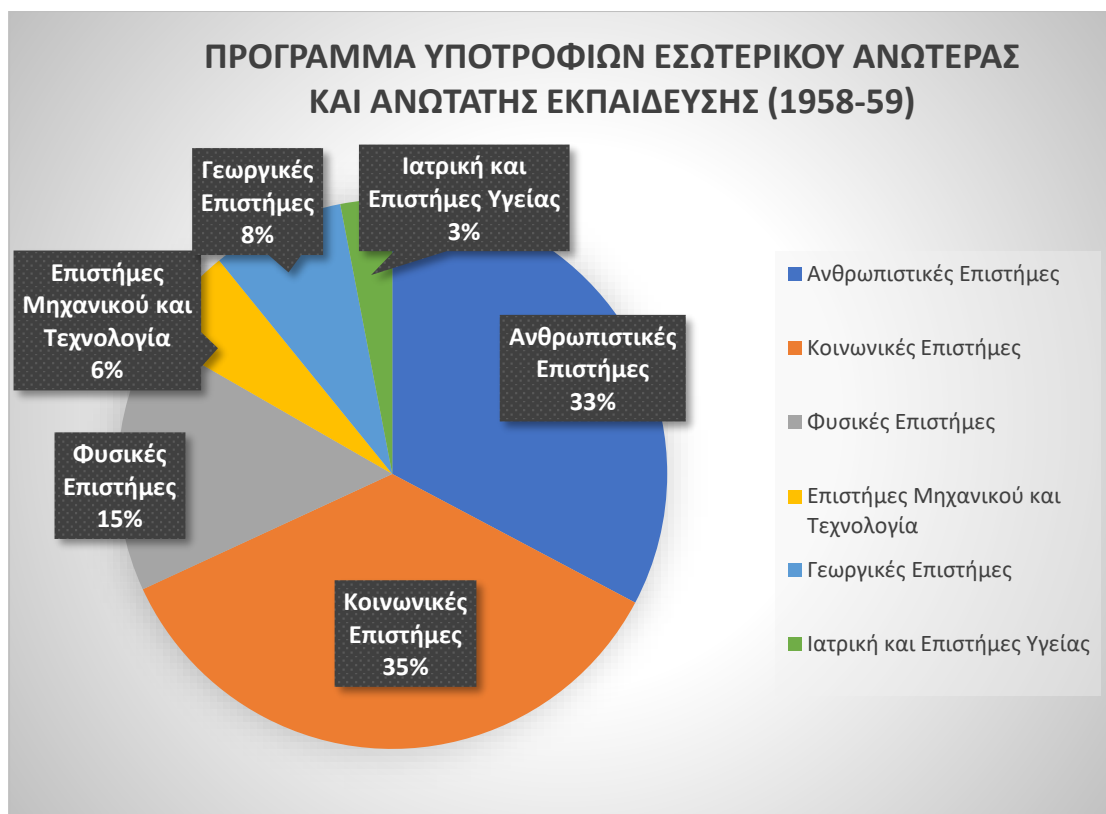
4.1.8 Η' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1958-59

Το Η' Πρόγραμμα του ακαδημαϊκού έτους 1958-59 συνέχιζε στη χαραχθείσα πορεία του Ιδρύματος, δίχως ουσιώδεις μεταβολές. Ως προς τους αριθμούς των υποτρόφων Ανωτάτων Σχολών προστέθηκαν η νέο-ιδρυθείσα Σχολή Αρχιτεκτόνων Μηχανικών στο Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης με δύο υποτροφίες, καθώς και το τμήμα Παιδαγωγικής Ακαδημίας Θεσσαλονίκης, επίσης νεοσύστατο, με τέσσερις υποτροφίες. Επίσης αυξήθηκαν κατά δύο οι χορηγούμενες υποτροφίες στις Θεολογικές Σχολές Αθηνών και Θεσσαλονίκης, στην Ανωτάτη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών (ΑΣΟΕΕ), στην Πάντειο Σχολή και στην Ανωτέρα Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών. Το σύνολο των αυξήσεων έφερε το αριθμό των προβλεπόμενων θέσεων για τις υποτροφίες του πρώτου έτους, συμπεριλαμβανομένων των ποσοστών ασφαλείας και για τους ομογενείς, από 370 σε 389. Για περισσότερες πληροφορίες σχετικά με τις αλλαγές, βλ. Διάγραμμα 52. Από τη σύγκριση των δύο προγραμμάτων, δεν διαπιστώνουμε σημαντικές διαφορές.

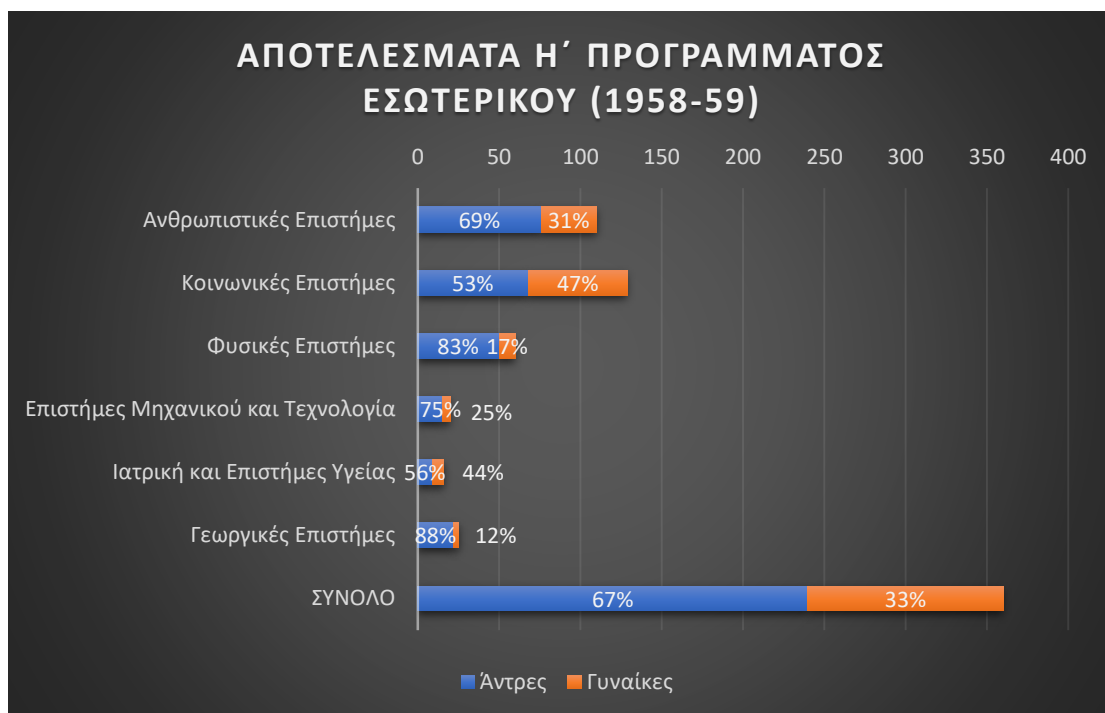
Διάγραμμα 52. Σύγκριση του Ζ' και Η' Προγράμματος Εσωτερικού για Ανώτατες και Ανώτερες Σχολές.

Τα αποτελέσματα διαμόρφωσαν τις κατανομές των νέων υποτρόφων ως εξής: Ανθρωπιστικές Επιστήμες 31% (αύξηση από 28%), Κοινωνικές Επιστήμες 36% (μείωση από 40%), Φυσικές Επιστήμες 17% (από 16%), Επιστήμες Μηχανικού 7% (από 6%), Ιατρική 4% (από 3%), Γεωργικές Επιστήμες σταθερά 7% (βλ. Διάγραμμα 53).

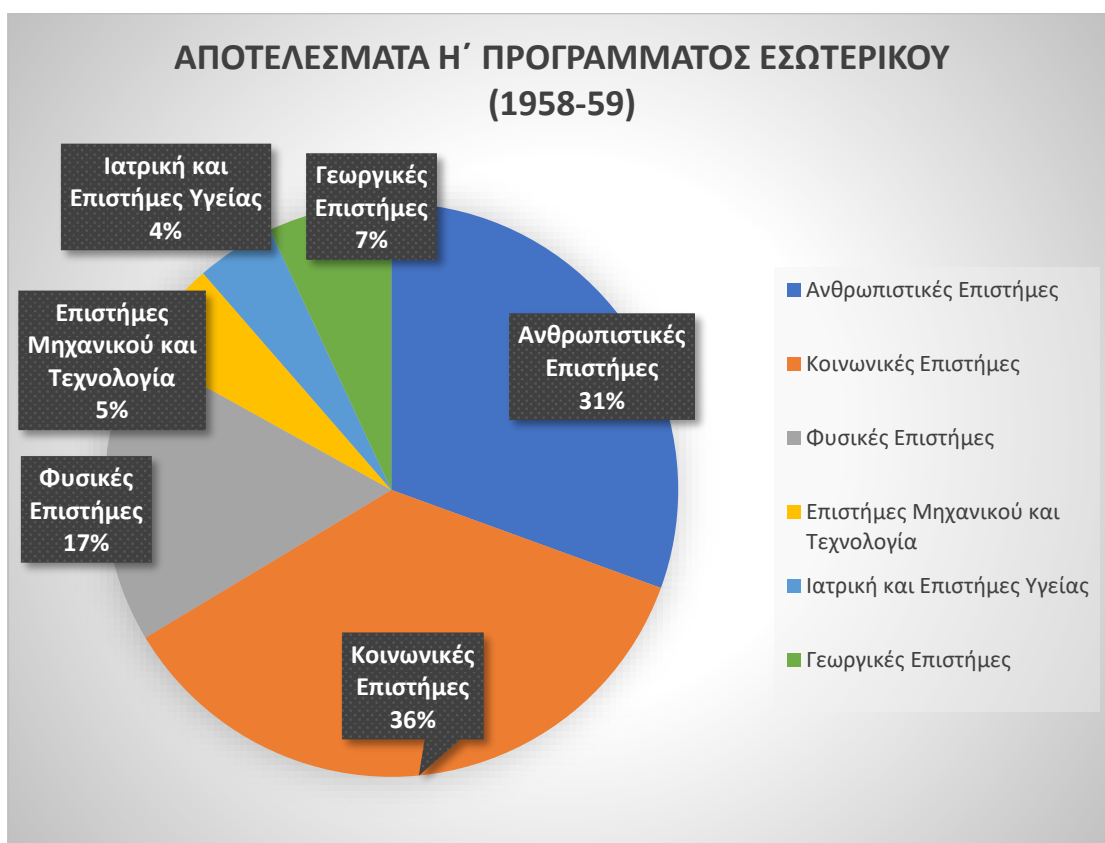

Διάγραμμα 53. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το Η' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1958-59).

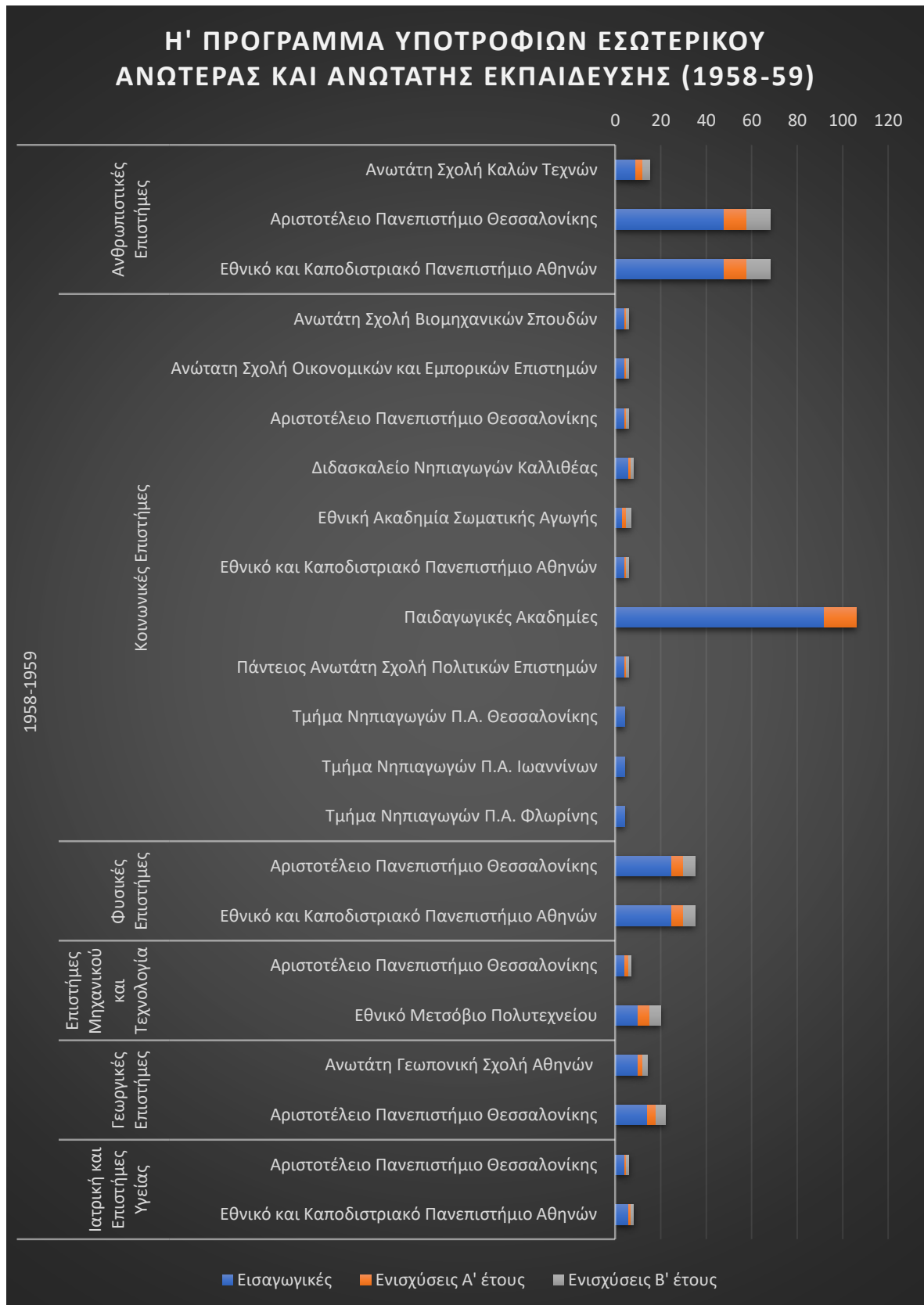
Στους Πίνακες 3 και 3β της Θ' Επετηρίδας παρατίθενται τα ονόματα των νέων υποτρόφων Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών και των ενισχυόμενων της Ανώτατης Εκπαίδευσης όπως προέκυψαν από το Η' Πρόγραμμα του 1957-58. Το σύνολο των επιτυχόντων ήταν 360 άτομα με την αναλογία αντρών/γυναικών να παραμένει μειοψηφική για τις γυναίκες. Το ποσοστό του 33% που αντιστοιχούσε στο γυναικείο φύλο παρέμενε σχετικά σταθερό μέσα στα πρώτα χρόνια λειτουργίας του θεσμού, με μικρές αυξήσεις. Οι σχολές που καθόριζαν το παραπάνω ποσοστό παρέμεναν λιγότερο οι Φιλοσοφικές σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη (33% και 37% αντίστοιχα) και η Φυσικομαθηματική Θεσσαλονίκης (26%) και περισσότερο οι Παιδαγωγικές με 60%, μιας και συγκέντρωναν μεγάλο αριθμό επιτυχόντων λόγω της υψηλής του συμμετοχής στο ετήσιο πρόγραμμα που προκήρυσσε το Ίδρυμα. Επίσης, το Πολυτεχνείο Κρήτης (τμήμα Αρχιτεκτονικής), το οποίο μόλις διένυε τον δεύτερο χρόνο λειτουργίας, αν και συμμετείχε στο πρόγραμμα εσωτερικού με λίγες θέσεις, ωστόσο οι επιτυχίες των γυναικών ήταν σημαντικές (60%). Στις Γεωπονικές Σχολές, οι γυναίκες επιτυχούσες ήταν ποσοστιαία κατά μέσο όρο 12%.

Διάγραμμα 54. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Η΄ Πρόγραμμα Εσωτερικού 1958-59.

Διάγραμμα 55. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά επιστημονικό πεδίο για το ΣΤ΄ Πρόγραμμα Εσωτερικού 1958-59.

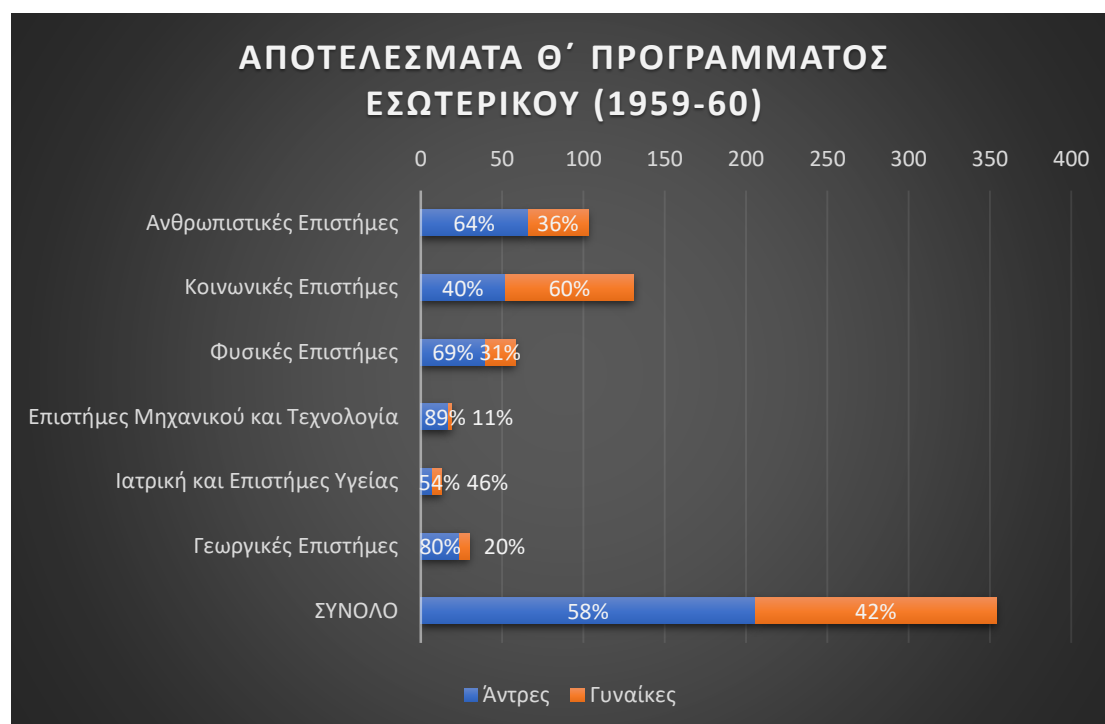

Διάγραμμα 56. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Η' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1958-59.

4.1.9 Θ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1959-60

Το Θ' Πρόγραμμα Εσωτερικού που δημοσιεύτηκε στην Θ' Επετηρίδα δεν παρουσίασε καμία μεταβολή ούτε στο συνολικό αριθμό των θέσεων, ούτε στις κατανομές των σχολών και των επιστημονικών πεδίων. Έτσι οι θέσεις παρέμειναν 461, με τις 336 από αυτές να απευθύνονται στους επιτυχόντες των εισαγωγικών εξετάσεων, οι 70 στους πρωτοετείς και οι 55 στους δευτεροετείς φοιτητές και φοιτήτριες.

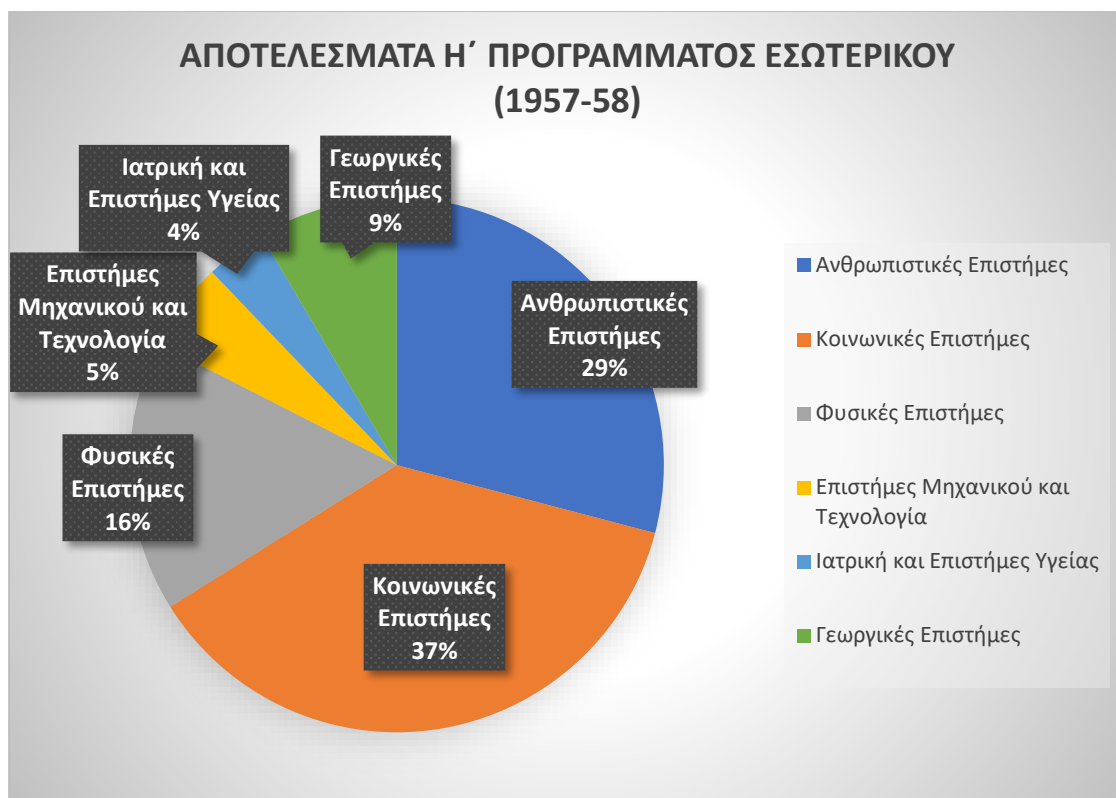
Στους Πίνακες 3 και 3α της Η' Επετηρίδας παρατίθενται τα ονόματα των νέων υποτρόφων Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών, καθώς και των ενισχυόμενων της Ανώτατης Εκπαίδευσης όπως προέκυψαν από το Η' Πρόγραμμα του 1958-59. Για λεπτομέρειες, βλ. Διάγραμμα 63.

Διάγραμμα 57. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Θ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1959-60.

Σύμφωνα με την ανάλυση των στατιστικών δεδομένων που δημοσιεύονται στον Πίνακα 3 της Ι' Επετηρίδας³⁸² το ποσοστό των γυναικών που κατέκτησαν την υποτροφία του ΙΚΥ παρουσίασε αύξηση κατά 9 ποσοστιαίες μονάδες και για πρώτη φορά βρέθηκε στο 42%. Τα αυξημένα ποσοστά επιτυχίας τους φυσικά ήταν αποτέλεσμα κυρίως λόγω των εισαγωγών στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, στις οποίες οι υπότροφοι πλέον ήταν πλειοψηφία με 60%. Αλλά και στα άλλα επιστημονικά πεδία παραδοσιακά ανδροκρατούμενα (πέραν των Ανθρωπιστικών όπου συμμετείχαν με το 36%), πλέον οι γυναίκες συμμετοχή στις επιτυχίες του προγράμματος, αν και μικρή, ήταν υπαρκτή. Έτσι, στις Γεωργικές Επιστήμες κατείχαν το 12%, στις Επιστήμες Μηχανικού το 25%, και στις Φυσικές Επιστήμες 17%. Στην Ιατρική οι γυναίκες νέες υπότροφοι διακρίθηκαν με ποσοστό 44%, αλλά ούτως ή άλλως το πρόγραμμα επεφύλασσε λίγες θέσεις, με αποτέλεσμα και οι άντρες επιλεχθέντες να είναι επίσης λίγοι (συνολικά για την Αθήνα 8 υπότροφοι και από τα δύο φύλα, και 5 για τη Θεσσαλονίκη).

³⁸² Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ) και State Scholarships Foundation (S.S.F), Ι' Επετηρίς 1960/ 10 Yearbook 1960, σ. 85-89.

Διάγραμμα 58. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά επιστημονικό πεδίο για το Ζ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1959-60.

Συνολικά, οι επιτυχόντες στις λεγόμενες θεωρητικές επιστήμες, δηλαδή στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες και στις Κοινωνικές άθροιζαν το 66% του προγράμματος. Μέχρι το Η' Πρόγραμμα Εσωτερικού οι θετικές επιστήμες, δηλαδή οι Φυσικές, οι Γεωργικές, οι Επιστήμες Μηχανικού και η Ιατρική, αποτελούσαν την μειοψηφία του προγράμματος με το ποσοστό των συμμετεχόντων να είναι κατά μέσο όρο 32%. Αν και στο Α' Πρόγραμμα το ποσοστό αυτό ήταν 31% και στο πέρασμα των ετών συνεχώς μεγάλωνε, ποτέ μέχρι τότε δεν είχε ξεπεράσει το 34%. Αναλυτικά το ποσοστό των επιτυχόντων για τα πρώτα εννέα προγράμματα απεικονίζεται στο Διάγραμμα 61. Για την εξέλιξη του θεσμού για τα έξι επιστημονικά πεδία βάση της κατηγοριοποίησης Frascati βλ. το Διάγραμμα 62 από το οποίο παρατηρούμε πως οι τρεις μονάδες που κερδίζουν οι θετικές επιστήμες από το 1951 έως το 1960 οφείλονται κυρίως στην αύξηση των υποτροφιών στις Φυσικές Επιστήμες και στις Επιστήμες Μηχανικού, μιας και για τις Γεωργικές Επιστήμες οριακά μειώνονται (από 10% σε 8%) και για την Ιατρική παραμένουν σταθερές στο 4%.

Η προσπάθεια για την ενίσχυση της Ιατρικής αποδεικνύεται και από την υπερκάλυψη των θέσεων που προκηρύσσονται κατά την αξιολόγηση των αιτήσεων από την αρμόδια επιτροπή. Αν και συνολικά το πρόγραμμα παρουσίασε έλλειμμα μιας και από τις 461 θέσεις, απονεμήθηκαν 354 υποτροφίες. στο Διάγραμμα 59 φαίνεται πως στο πεδίο της Ιατρικής οι θέσεις που τελικά καταλαμβάνονται είναι περισσότερες από τις θέσεις που προκηρύσσονται κατά 156%.³⁸³

³⁸³ Συγκεκριμένα προκηρύσσονται 18 θέσεις, αλλά οι επιτυχόντες ήταν 30 (24 άντρες και 6 γυναίκες).

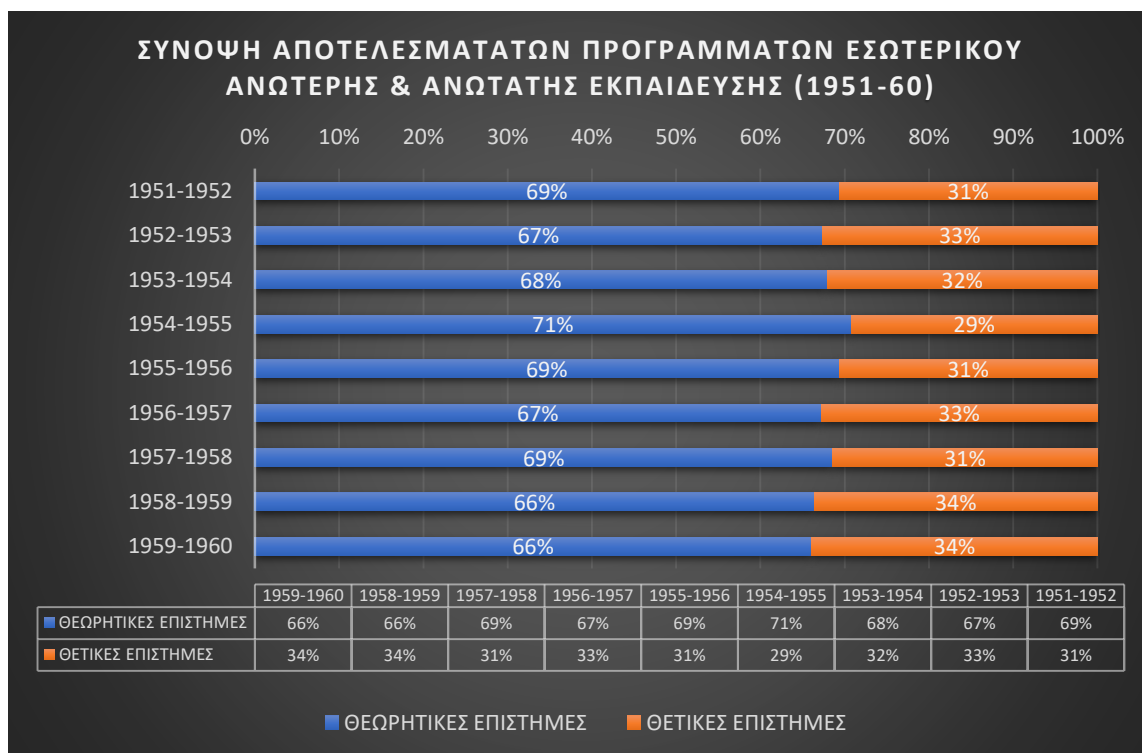

Διάγραμμα 59. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του Θ' Προγράμματος Εσωτερικού

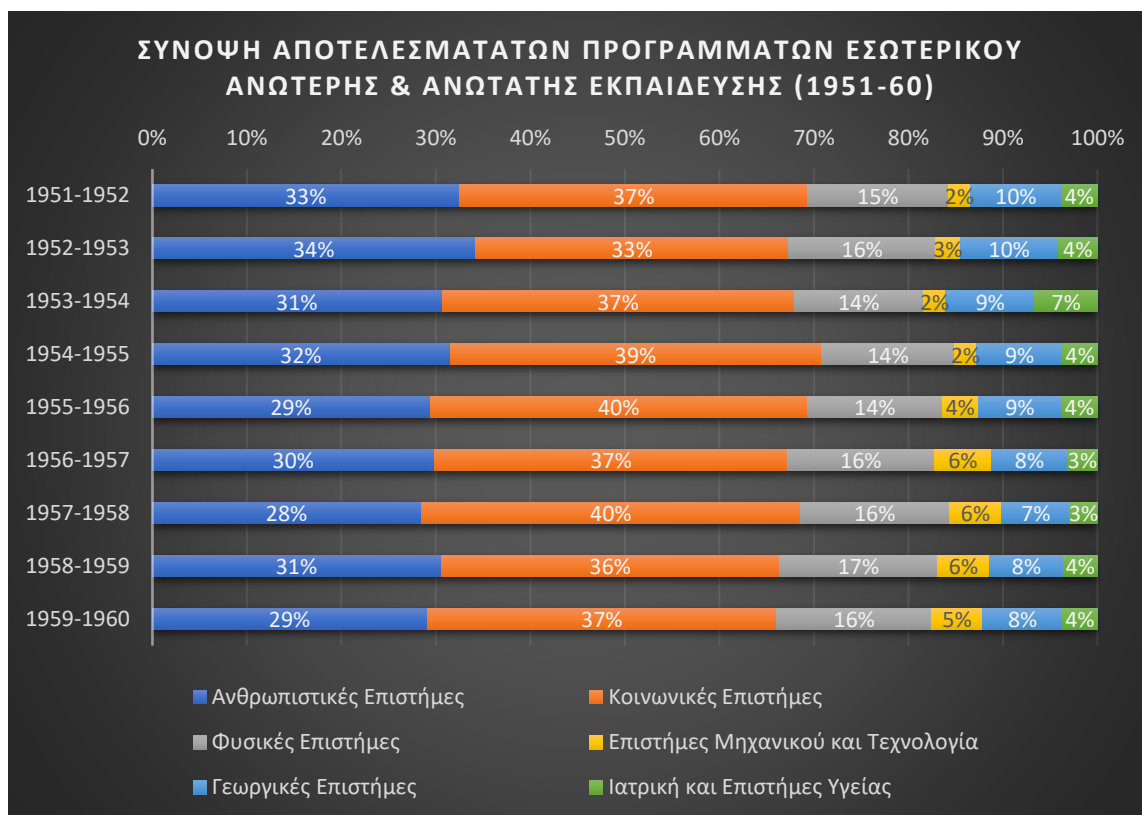
Από την άλλη για τις θεωρητικές επιστήμες, η μείωση που παρατηρείται από το Α' Πρόγραμμα μέχρι το Η' Πρόγραμμα οφείλεται περισσότερο στη μείωση των υποτροφιών για τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες και λιγότερο για τις Κοινωνικές. Παρατηρούμε από το Διάγραμμα 62 πως η διαφορά ανάμεσα στις δύο κατηγορίες αυξάνεται προς όφελος των Κοινωνικών Επιστημών. Από τη συσχέτιση του με το Διάγραμμα 60 είναι σαφές πως τα αποτελέσματα των Κοινωνικών Επιστημών επηρεάζονται κυρίως από τη συμμετοχή στα προγράμματα των Παιδαγωγικών Σχολών, το οποίο ο αριθμός των προκηρυσσόμενων θέσεων παρέμενε υψηλός και μεταβαλλόταν μέσα στα χρόνια.

Διάγραμμα 60. Οι προκηρυσσόμενες θέσεις για τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες (1951-1959).

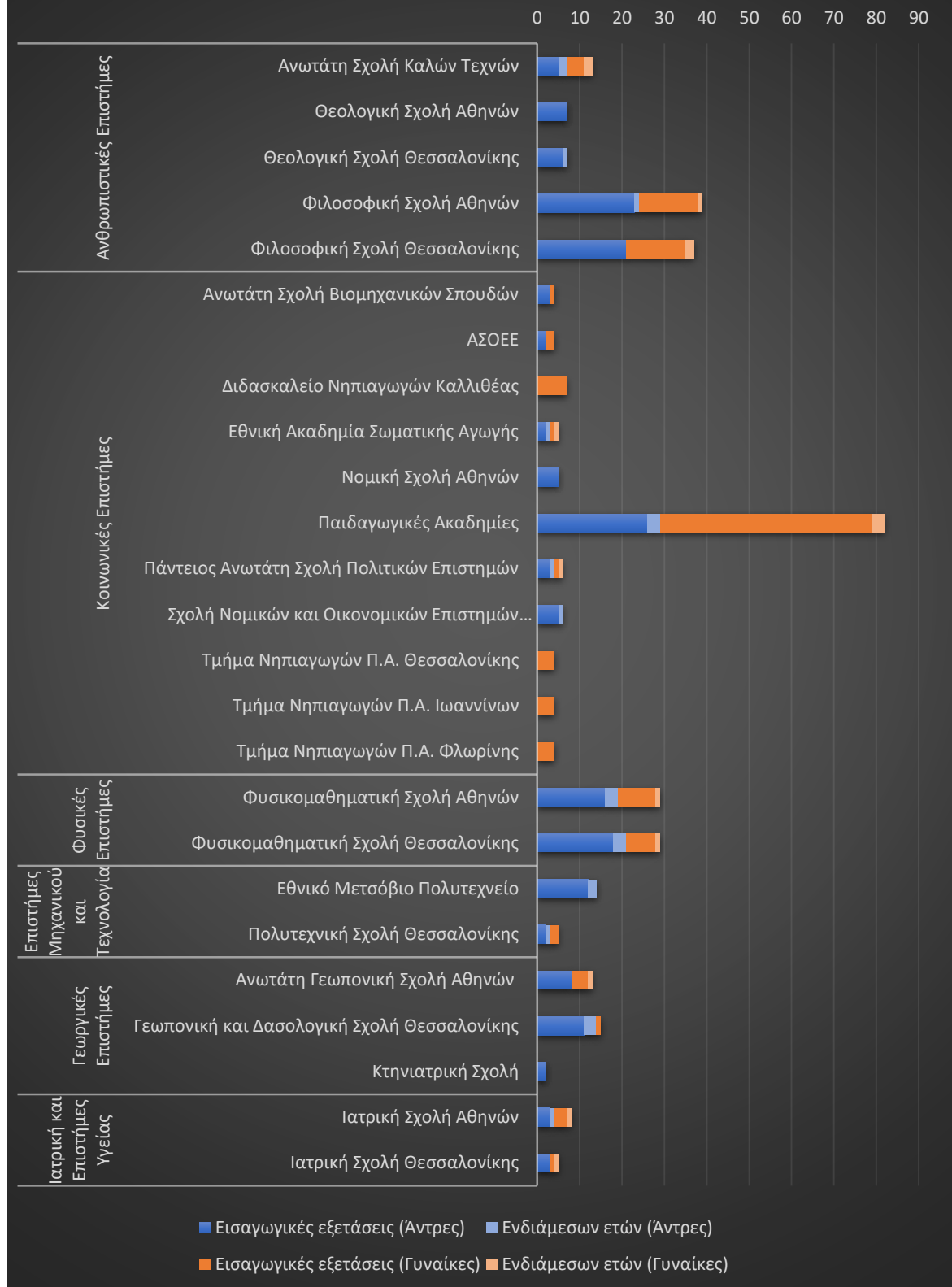

Διάγραμμα 61. Σύνοψη των αποτελεσμάτων Α'-Θ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού Ανώτατης και Ανώτερης Εκπαίδευσης (1951-60).

Διάγραμμα 62. Σύνοψη των αποτελεσμάτων Α'-Θ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού Ανώτατης και Ανώτερης Εκπαίδευσης (1951-60).

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ Θ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ (1959-60)

Διάγραμμα 63. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Θ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1959-60.

4.1.10 Ι΄ Πρόγραμμα Εσωτερικού 1960-61

Το Ι΄ Πρόγραμμα Εσωτερικού για το ακαδημαϊκό έτος 1960-61 το οποίο δημοσιεύεται στον Πίνακα IV της Ι΄ Επετηρίδας παρουσιάζει αύξηση του αριθμού των υποτροφιών για τις προπτυχιακές σπουδές στα Ανώτατα και Ανώτερα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας σε όλα τα επιστημονικά πεδία, και ουσιαστικά ακολουθεί -όπως και τα υπόλοιπα προγράμματα- τις κεντρικές κυβερνητικές κατευθύνσεις για ανάπτυξη κυρίως των κλάδων των θετικών επιστημών στο πλαίσιο του Προγράμματος Οικονομικής Ανάπτυξης.

Οι θέσεις που προκηρύσσονται για τους πρωτεύσαντες στις Ανώτερες και Ανώτατες σχολές ήταν 432. Στις παραπάνω αν προστεθούν 75 θέσεις για τους ενισχυθέντες πρωτοετείς και 61 για τους ενισχυθέντες δευτεροετής, τότε αθροίζονται 568 θέσεις, αριθμός ρεκόρ και αυξημένος κατά 23% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Σύμφωνα με τον Πίνακα 12, η μεγαλύτερη αύξηση παρατηρείται στις Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογία κατά 63%, 31% στις Φυσικές Επιστήμες, 33% στην Ιατρική και Επιστήμες Υγείας. Συνολικά, δηλαδή οι θετικές επιστήμες καταγράφουν κατά μέσο όρο αύξηση 33%. Οι σχολές που βρέθηκαν περισσότερο κερδισμένες ήταν η Πολυτεχνική Σχολή Θεσσαλονίκης (αύξηση 100%), και το ΕΜΠ (αύξηση 50%). Η καλύτερη πρωμοδότηση του Αριστοτέλειο Πανεπιστημίου σε σχέση με του Αθηνών φάνηκε και στις Ιατρικές, με την σχολή της Θεσσαλονίκης να βλέπει αύξηση κατά 40% ενώ της Αθήνας κατά 25%.

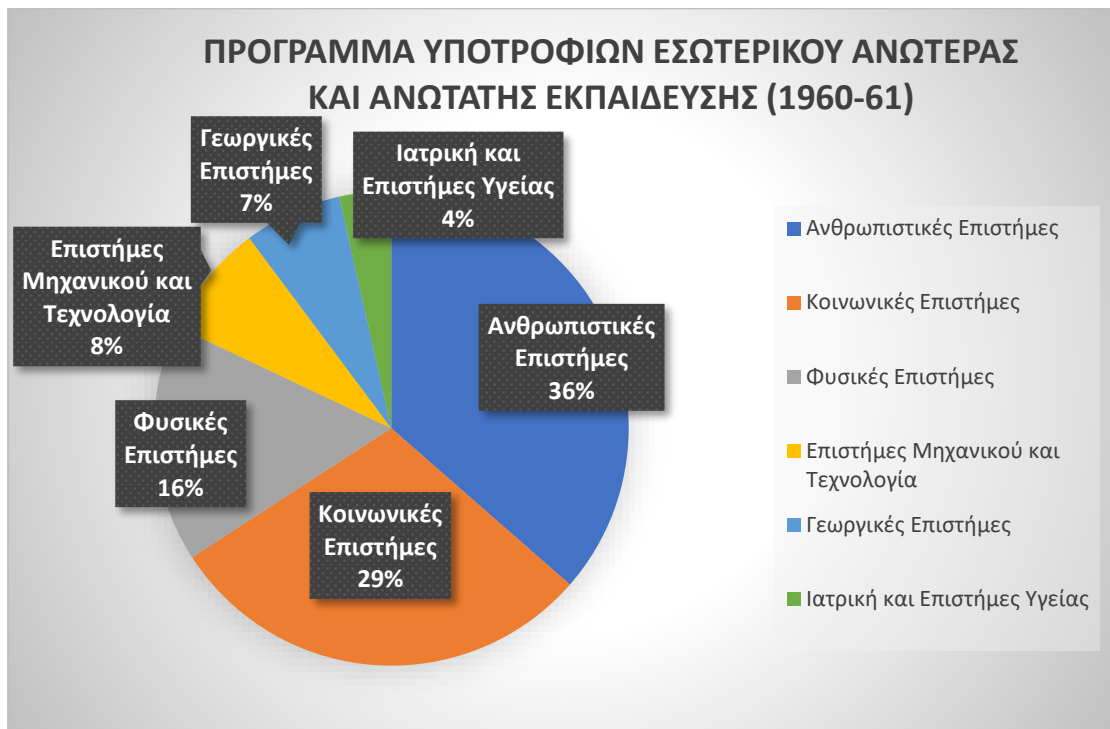
Μικρότερου μεγέθους είναι η αύξηση στις θεωρητικές επιστήμες, με τον μέσο όρο να κυμαίνεται στο 20%, αν και οι σχολές των Ανθρωπιστικών Επιστημών συνέχισαν να αποτελούν τις πλέον ευνοημένες από το πρόγραμμα διατηρώντας το 37% επί του συνόλου (βλ. Διάγραμμα 64) και να αυξάνονται, επίσης, κατά 37% οι θέσεις που προκηρύχθηκαν.

Ωστόσο, μετά το πρόγραμμα του 1960-61 είναι σαφές πως ο χάρτης του Προγράμματος Εσωτερικού είχε αλλάξει άρδην. Οι Κοινωνικές Επιστήμες δεν ενισχύθηκαν παρά μόνο κατά 2% και βρέθηκαν πλέον να λαμβάνουν το 29% των θέσεων επί του συνόλου, από το 35% της προηγούμενης χρονιάς, τοποθετώντας τις σχολές του πεδίου στη 2^η θέση, με τις Ανθρωπιστικές να πηγαίνουν στην 1^η θέση (36%). Αν και οι Παιδαγωγικές Σχολές δεν είδαν αύξηση, ωστόσο οι αριθμός των θέσεων παρέμενε υψηλός και διατηρούσαν το 63% των θέσεων που διατίθενται στον κλάδο. Να σημειωθεί πως η όποια αύξηση παρατηρήθηκε στο πεδίο των Κοινωνικών Επιστημών, ανήκε στην Ανωτάτη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών όπου από 6, οι θέσεις των υποτροφιών αυξήθηκαν σε 10 (αύξηση 67%), χαρακτηριστική της κατεύθυνσης που ήθελε να δώσει το Ίδρυμα στο πρόγραμμα.

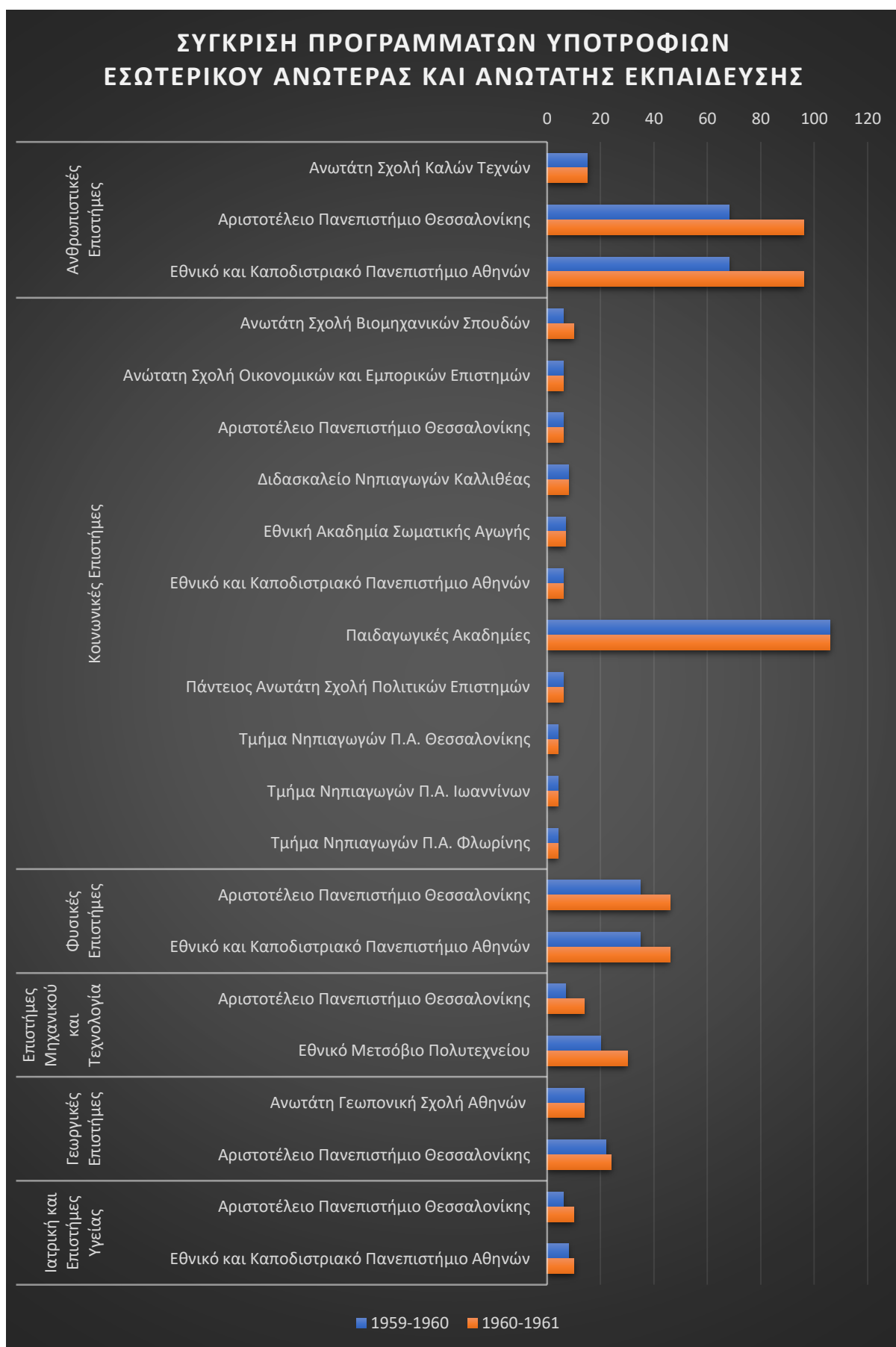
Οι αυξήσεις που παρατηρήθηκαν στις Ανθρωπιστικές συνέβησαν λόγω της ενίσχυσης των Φιλοσοφικών Σχολών (41% για Αθήνα και Θεσσαλονίκη αντίστοιχα) κυρίως με την πρωμοδότηση των τμημάτων ξένων γλωσσών (αγγλικής και γαλλικής φιλολογίας).

Πίνακας 12. Συγκριτικός πίνακας των προκηρυσσόμενων θέσεων του Θ΄ και Ι΄ Προγράμματος Εσωτερικού.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ			
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ	1959-60	1960-61	ΔΙΑΦΟΡΑ
Ανθρωπιστικές Επιστήμες	151	207	37%
Κοινωνικές Επιστήμες	163	167	2%
Φυσικές Επιστήμες	70	92	31%
Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογία	27	44	63%
Γεωργικές Επιστήμες	32	38	19%
Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	18	20	11%
ΣΥΝΟΛΟ	461	568	23%

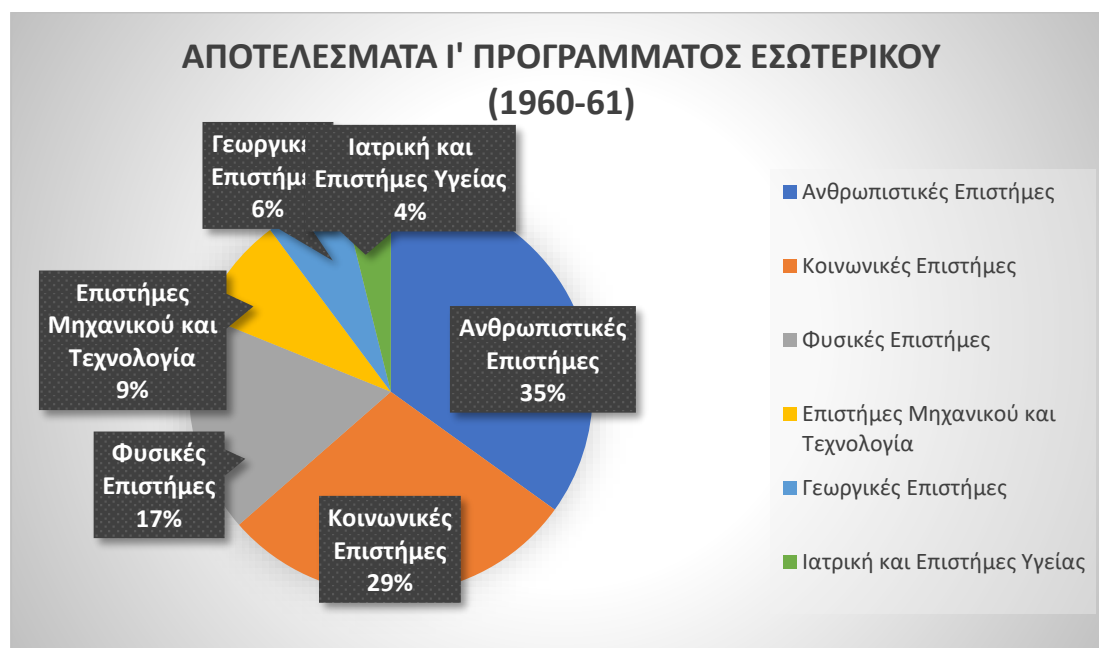
Διάγραμμα 64. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το Ι' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1960-61).

Διάγραμμα 65. Σύγκριση του Θ' και Ι' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού.

Στους Πίνακες 3, 3α και 3β της ΙΑ' Επετηρίδας παρατίθενται τα ονόματα των νέων υποτρόφων Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών και των ενισχυόμενων της Ανώτατης Εκπαίδευσης όπως προέκυψαν από το Ι' Πρόγραμμα του 1960-61.

Σύμφωνα με την ανάλυση των δεδομένων παρατηρούμε πως τα αποτελέσματα ακολούθησαν την νέα κατεύθυνση που χάραξε η Διοίκηση για το Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού, ώστε να εξυπηρετεί τις εθνικές ανάγκες για οικονομική ανάπτυξη. Έτσι, όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 67, αν και η κάλυψη των θέσεων δεν ήταν ίδια για όλα τα επιστημονικά πεδία, ο πίνακας των αποτελεσμάτων διατηρεί στοιχεία της προκήρυξης.

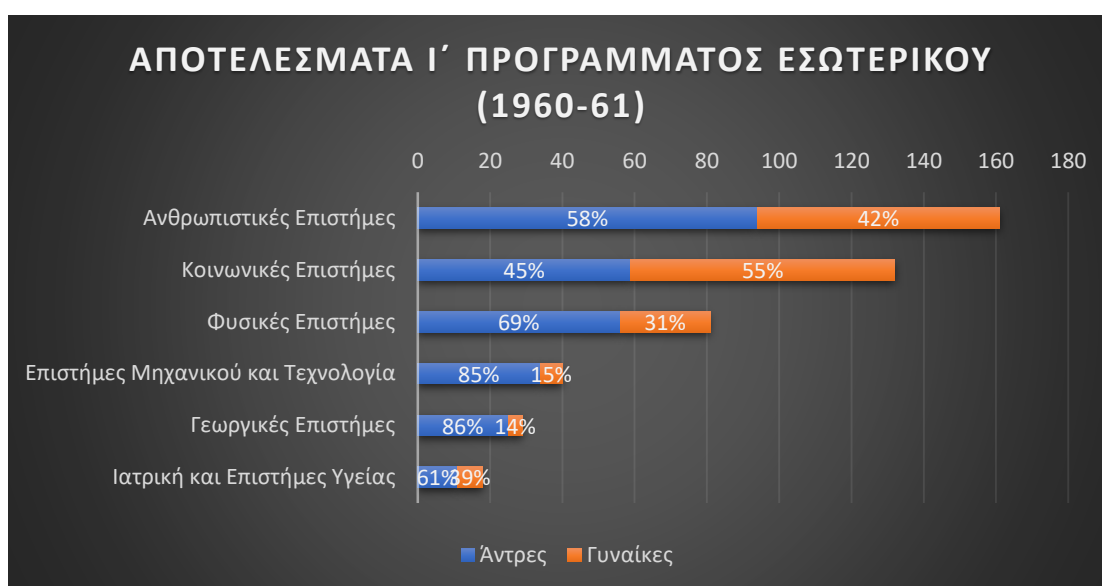
Διάγραμμα 66. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά επιστημονικό πεδίο για το Ι' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1960-61.

Ωστόσο, το γεγονός πως η Διοίκηση του Ιδρύματος συνεχίζει την προνομή των Ανθρωπιστικών και των Κοινωνικών Επιστημών μέσω των προγραμμάτων, αυτό συνεχίζει να αποτυπώνεται στα αποτελέσματα. Έτσι οι επιτυχούσες/οντες των Ανθρωπιστικών Επιστημών αντιστοιχούν στο 35%, των Κοινωνικών στο 29%, των Φυσικών στο 17%, των Επιστημών Μηχανικού στο 9%, των Γεωργικών στο 6% και της Ιατρική στο 4% (βλ. Διάγραμμα 66). Ωστόσο, η αναλογία ανάμεσα στις προκηρυσσόμενες θέσεις και τους επιτυχόντες δεν ήταν ίδια για όλες τα πεδία, δηλαδή ενώ στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες ήταν στο 78%, στους Μηχανικούς ήταν σαφώς καλύτερη η επιτυχία και έφτανε στο 91% (βλ. Διάγραμμα 67). Το παραπάνω αποτελεί απόδειξη πως αν και οι Ανθρωπιστικές και οι Κοινωνικές Επιστήμες προνομήθηκαν από το Ίδρυμα -βάση των κεντρικών κατευθύνσεων του θεσμού- τα αποτελέσματα έδειχναν πως άλλοι ήταν οι κλάδοι με τα μεγαλύτερα ποσοστά επιτυχίας, άρα και με μεγαλύτερες δυνατότητες εξέλιξης του κλάδου για την ανάδειξη των "αρίστων".

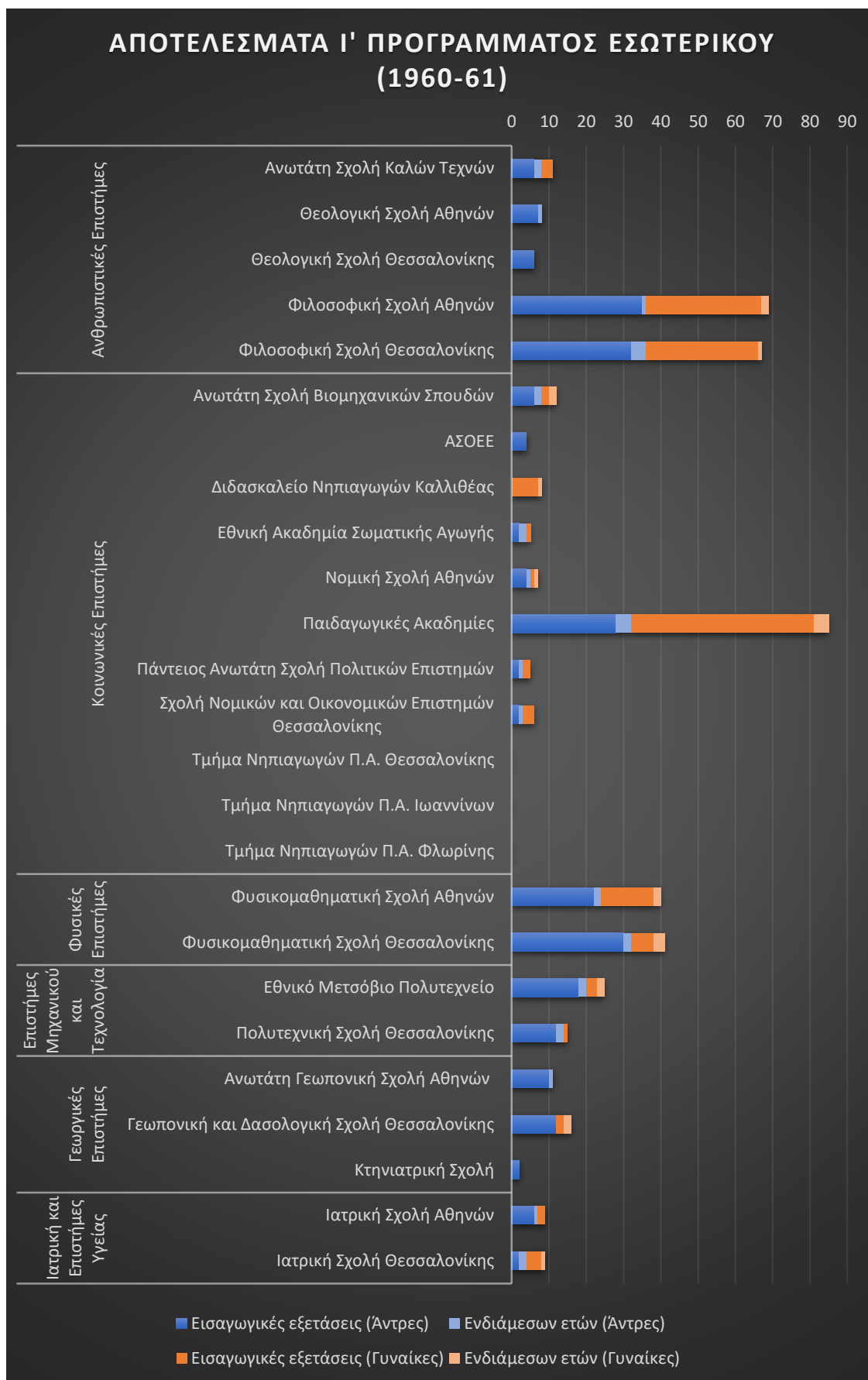

Διάγραμμα 67. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του Ι' Προγράμματος Εσωτερικού

Επίσης, η αναλογία ανάμεσα στις γυναίκες και στους άνδρες επιτυχόντες, ήταν 39% προς 61%, με την κατανομή να στα διάφορα πεδία να διαμορφώνεται με διαφορετικό τρόπο. Συγκεκριμένα στα ανδροκρατούμενα πεδία των μηχανικών και των γεωπόνων να είναι της τάξης 85% άντρες, 15% γυναίκες, στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες να διαμορφώνεται στη σχέση 58% άντρες και 42% γυναίκες, ενώ στις Κοινωνικές Επιστήμες οι γυναίκες να είναι περισσότερες με ποσοστό 55%, κυρίως λόγω των επιτυχουσών στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες και στο Διδασκαλείο Νηπιαγωγών Καλλιθέας. Στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες η ισοκατανομή είναι χαρακτηριστική στις Φιλοσοφικές Σχολές Αθήνας (36 άντρες και 33 γυναίκες) και Θεσσαλονίκης (36 άντρες και 31 γυναίκες).

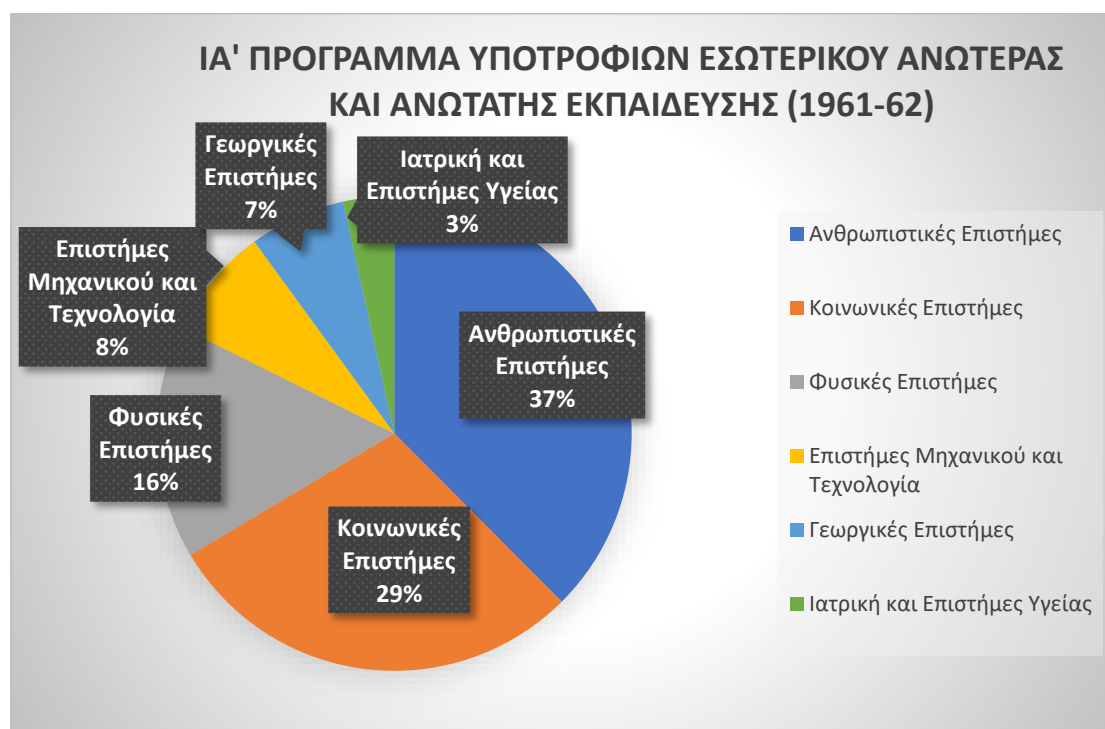
Διάγραμμα 68. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Ι' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1960-61.

Διάγραμμα 69. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Ι' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1960-61.

4.1.11 ΙΑ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1961-62

Στον Πίνακα IV της ΙΑ' Επετηρίδας βρίσκουμε τις κατανομές των υποτροφιών Εσωτερικού για τις προπτυχιακές σπουδές στα Ανώτατα και Ανώτερα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας για το ακαδημαϊκό έτος 1961-62. Σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα που αντλούμε από τις σελίδες της Επετηρίδας, το ΙΑ' πρόγραμμα υποτροφιών εσωτερικού δεν είχε ουσιαστικές διαφορές με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς, πέραν από μια μικρή αύξηση της τάξης του 10% στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες λόγω των υποτροφιών στις σχολές Ιταλικών και Γερμανικών Σπουδών στην Φιλοσοφική Σχολή του ΑΠΘ.

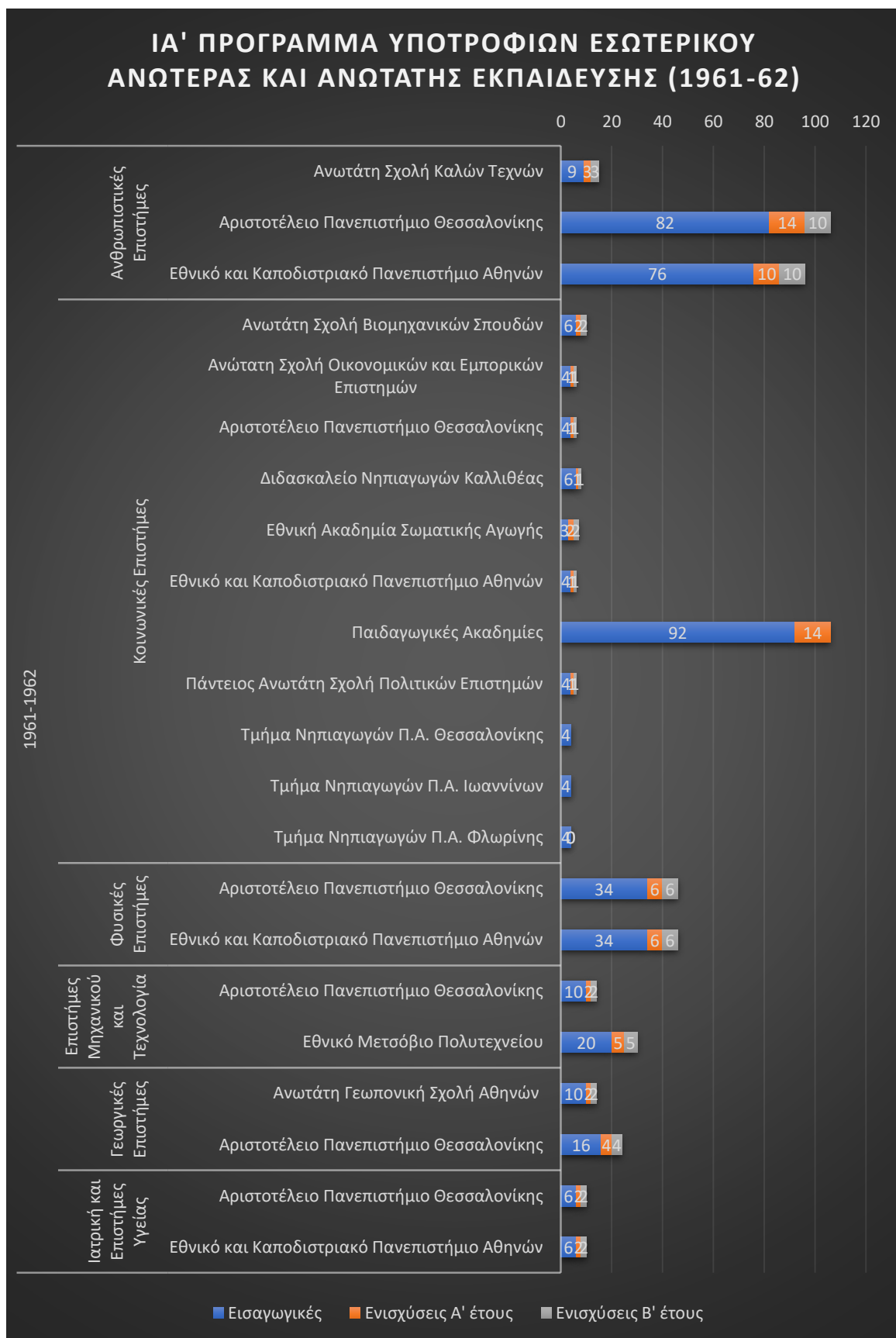

Διάγραμμα 70. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΑ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1961-62).

Σύμφωνα με την ανάλυση των δεδομένων στα δύο μεγάλα πανεπιστημιακά ιδρύματα της χώρας, της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, η πλειοψηφία των υποτροφιών απονέμονται στις Φιλοσοφικές Σχολές. Συγκεκριμένα, για το Πανεπιστήμιο Αθηνών, από τις 158 θέσεις που του αναλογούν, το πρόγραμμα δίνει στην Φιλοσοφική 88 (56%), δηλαδή από 24 για τα τμήματα των Αγγλικών και Γαλλικών Σπουδών αντίστοιχα, και 40 για την Φιλοσοφική. Αντίστοιχα, για το ΑΠΘ, για τις 206 υποτροφίες, σχεδόν οι μισές, δηλαδή οι 98 (48%) απονέμονται στην Φιλοσοφική, και πιο συγκεκριμένα, από 24 για τα τμήματα των Αγγλικών και Γαλλικών Σπουδών αντίστοιχα, από 5 για τα τμήματα των Γερμανικών και Ιταλικών Σπουδών αντίστοιχα και 40 για την Φιλοσοφική. Πρώτον, το ΑΠΘ συνολικά λαμβάνει περισσότερες υποτροφίες από το Πανεπιστήμιο Αθηνών, συγκεκριμένα το 36%, έναντι 27%. Θα μπορούσαμε να υποθέσουμε κάποια «προτίμηση» του ΙΚΥ προς το νεότευκτο πανεπιστήμιο, αλλά θα πρέπει να υπολογίσουμε πως το Πολυτεχνείο Θεσσαλονίκης υπάγεται στο ΑΠΘ, εν αντιθέσει με το ΕΜΠ, το οποίο αποτελεί αυτόνομο ίδρυμα, όπως συμβαίνει και με τις Γεωπονικές. Ωστόσο, είναι χαρακτηριστικό ότι από τις δύο Φιλοσοφικές με έδρα την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη, το ΙΚΥ επιφυλάσσει μεγαλύτερο αριθμό για την σχολή της Θεσσαλονίκης σε μια προσπάθεια να υποβοηθήσει το ίδρυμα του βορρά. Δεύτερον, οι Φυσικομαθηματικές και των δύο πόλεων λαμβάνουν μόνο 46 υποτροφίας, αλλά και για τις δύο αντιστοιχεί το ίδιο ποσοστό επί του

συνόλου των θέσεων που προκηρύσσονται, δηλαδή 8%. Τρίτον, ενώ για το ΕΜΠ και την Πολυτεχνική του ΑΠΘ, τα πράγματα είναι ακόμη χειρότερα μιας και για τις δύο σχολές το ποσοστό είναι πολύ χαμηλό, δηλαδή 5% και 2% αντίστοιχα, για το ΕΜΠ το ΙΚΥ προγραμματίζει τις διπλάσιες θέσεις (30 θέσεις) από τις αντίστοιχες για το Πολυτεχνείο Θεσσαλονίκης. Ο λόγος, ενδεχομένως βρίσκεται στο γεγονός πως στο δεύτερο υπάγονταν ακόμα μόνο δύο τμήματα: Αρχιτεκτόνων Μηχανικών και Πολιτικών Μηχανικών.

Βάση των παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε πως ενώ το ΙΚΥ κρατά μια «δίκαιη» στάση ανάμεσα στα δύο Ιδρύματα, η προτίμηση που παρατηρείται προς το ΑΠΘ αφορά μονάχα την περίπτωση της Φιλοσοφικής Θεσσαλονίκης και την οποία πριμοδοτεί.

Διάγραμμα 71. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΑ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1961-62.

Στους Πίνακες 3, 3α και 3β της ΙΒ' Επετηρίδας δημοσιεύονται τα ονόματα των νέων υποτρόφων Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών και των νέων ομογενών υποτρόφων Ανώτατης Εκπαίδευσης, καθώς και των ενισχυόμενων της Ανώτατης Εκπαίδευσης όπως προέκυψαν από το ΙΑ' Πρόγραμμα του 1961-62.

Σύμφωνα με την ανάλυση των πινάκων δεν παρατηρούνται αυξομειώσεις στην κάλυψη των θέσεων που προκηρύχθηκαν από τους νέους πρωτεύσαντες φοιτητές. Τα ποσοστά επιτυχίας του προγράμματος κινήθηκε στα ίδια επίπεδα με την προηγούμενη χρονιά με το ποσοστό των επιτυχόντων προς τις προκηρηχθείσες θέσεις να φτάνει το 78%, αναλογία εντός του μέσου όρου των προηγούμενων ετών.

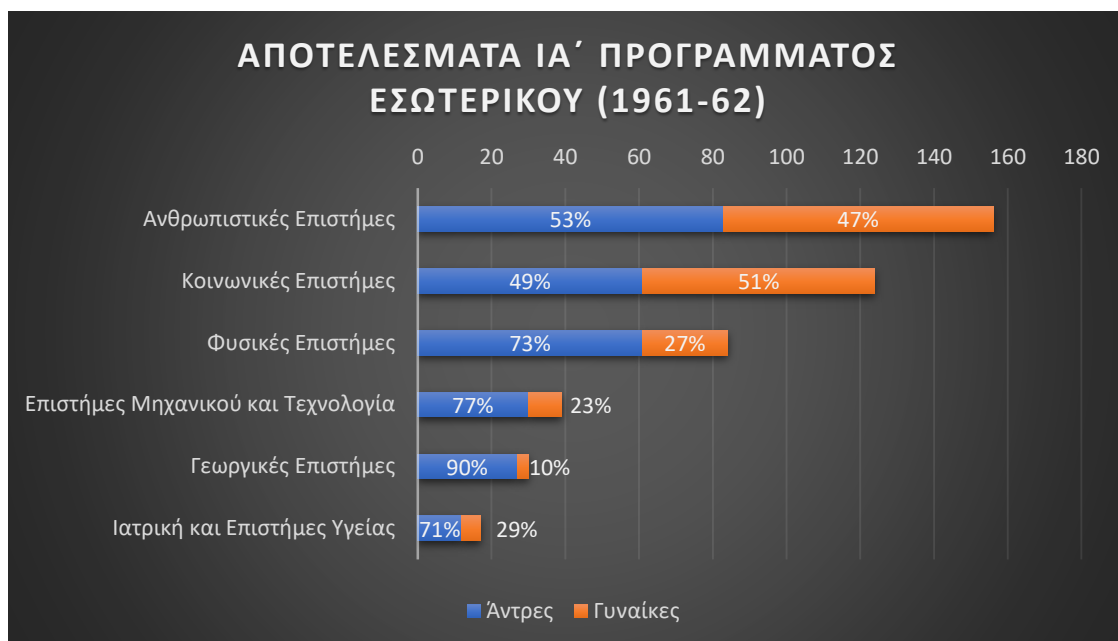

Διάγραμμα 72. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του ΙΑ' Προγράμματος Εσωτερικού

Επίσης, οι Ανθρωπιστικές και οι Κοινωνικές Επιστήμες συνεχίζουν να αποτελούν τα επιστημονικά πεδία με τα μεγαλύτερα ποσοστά επιτυχόντων ως αποτέλεσμα της πρωτοδότησης της Διοίκησης του Ιδρύματος μέσω των προγραμμάτων. Έτσι, το 35% των επιτυχόντων αντιστοιχούν στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες, και το 28% στις Κοινωνικές. Ακολουθούν οι Φυσικές Επιστήμες με 19% και με ακόμα μικρότερη συμμετοχή οι Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας με 9%, η Ιατρική με 4% και οι Γεωργικές Επιστήμες με 6%.

Από το σύνολο των 450 επιτυχόντων, οι γυναίκες αποτελούσαν το 39% (176 υπότροφοι). Όπως απεικονίζεται στο Διάγραμμα 73 Το επιστημονικό πεδίο με τη μικρότερη εκπροσώπηση των γυναικών ήταν αυτό των Γεωργικών Επιστημών με το ποσοστό των γυναικών να φτάνει το 10%, στις Φυσικές Επιστήμες, στις Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας και στην Ιατρική ήταν 27%, 23% και 29% αντίστοιχα, ενώ μονάχα στις Κοινωνικές και στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες η αναλογία πλησίαζε το 1:1, με ποσοστό 49% και 53% αντίστοιχα. Παρά την υποεκπροσώπηση των γυναικών στα αποτελέσματα του ΙΑ' Προγράμματος, παρατηρούμε πως η διαφορά μεταξύ των δύο φύλων συνεχώς μειωνόταν, και πως γυναίκες φοιτήτριες λάμβαναν υποτροφία ή ενίσχυση ενδιάμεσου έτους ακόμα και σε επιστημονικά πεδία που παλαιότερα δεν εκπροσωπούντουσαν καθόλου.

Αναλυτικά τα αποτελέσματα εφαρμογής του ΙΑ' Προγράμματος παρουσιάζονται στο

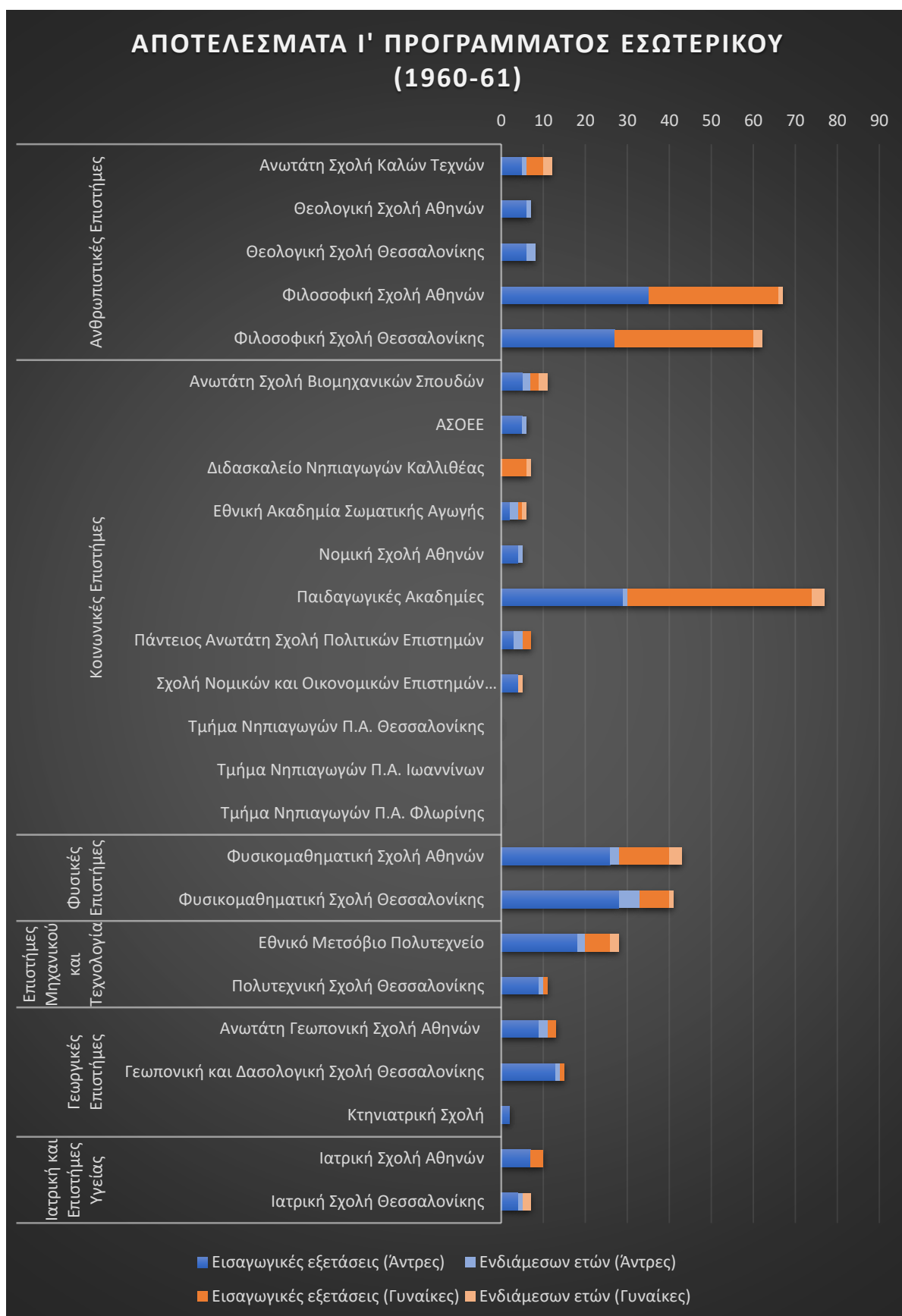
Διάγραμμα 73. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΑ΄ Πρόγραμμα Εσωτερικού 1961-62.

Στο παρακάτω Διάγραμμα 74 απεικονίζεται η εξέλιξη των προγραμμάτων εσωτερικού για τα πρώτα δέκα χρόνια λειτουργίας του θεσμού, όπου από το γράφημα είναι χαρακτηριστικές οι τομές του ΣΤ΄ και του Ι΄ Προγράμματος. Στην πρώτη τομή ο θεσμός κλείνει τον πρώτο κύκλο μέσα από την αποφοίτηση των πρώτων εισαχθέντων³⁸⁴ και στη δεύτερη κλείνει ο δεύτερος τετραετής κύκλος, ο οποίος ταυτίζεται με την νέα ηγεσία του Υπουργείου Παιδείας μετά τις εκλογές του 1959 και το Πρόγραμμα Οικονομικής Ανάπτυξης του ίδιου χρόνου.

Διάγραμμα 74. Σύνοψη εξέλιξης προκηρυσσόμενων θέσεων και αποτελεσμάτων Α΄-ΙΑ΄ Προγραμμάτων Εσωτερικού.

³⁸⁴ Υπολογίζεται η Ιατρική Σχολή η οποία ήταν δετής και με μεγαλύτερη διάρκεια ελάχιστου χρόνου σπουδών.

Διάγραμμα 75. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΑ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1960-61.

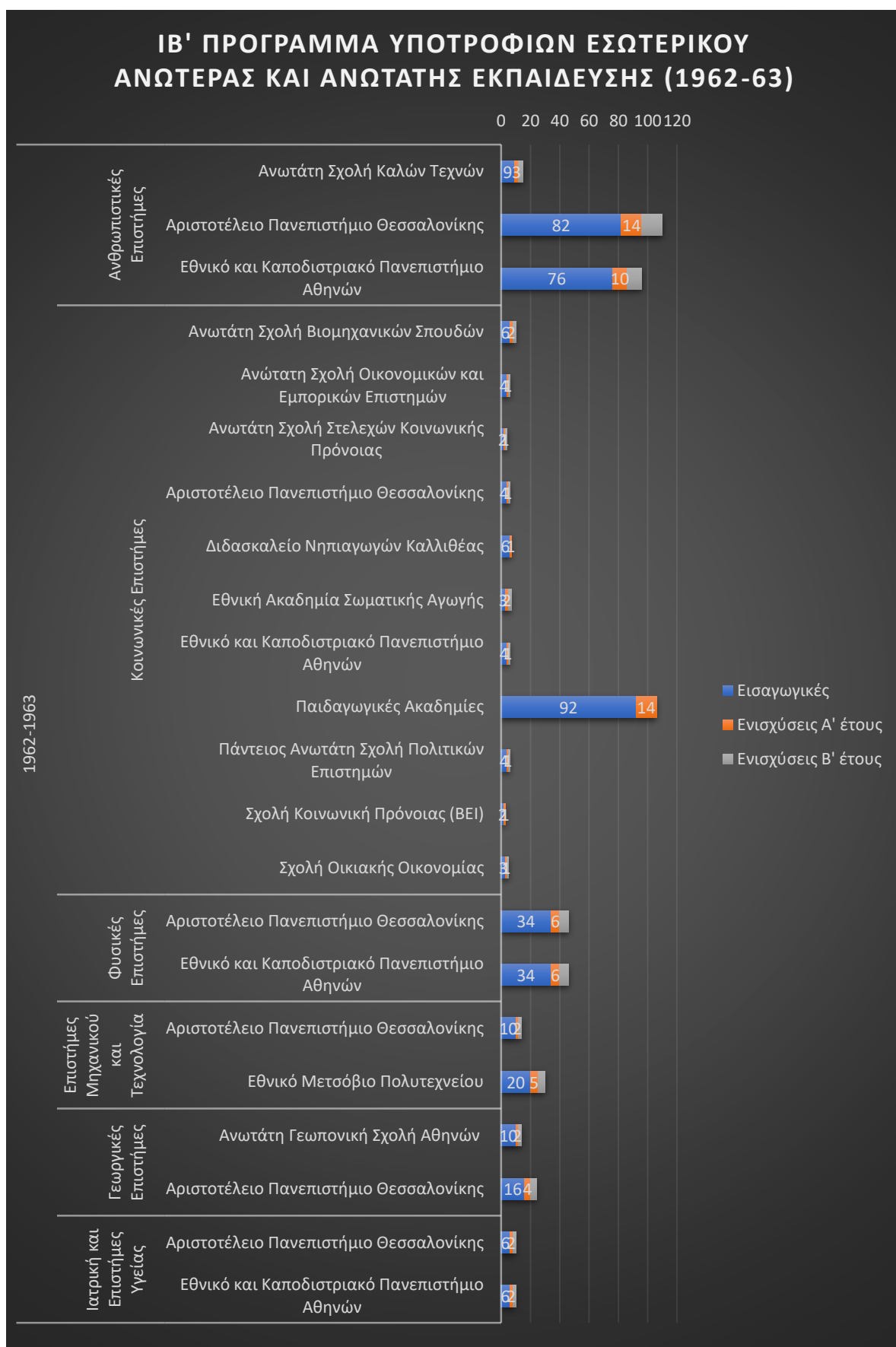
4.1.12 IB' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1962-63

Στον Πίνακα IV της IB' Επετηρίδας δημοσιεύονται οι κατανομές των υποτροφιών Εσωτερικού για τις προπτυχιακές σπουδές στα Ανώτατα και Ανώτερα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας για το ακαδημαϊκό έτος 1962-63. Σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα που αντλούμε από τις σελίδες της Επετηρίδας, το IB' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού δεν είχε διαφορές με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς πέραν από μια πολύ μικρή αύξηση στον συνολικό αριθμό κατά 1%, το οποίο οφειλόταν στην αύξηση των Ανθρωπιστικών Επιστημών κατά 2% (από 217, οι θέσεις αυξήθηκαν σε 221). Έχει σημασία πάντως να σημειώσουμε πως η όποια αύξηση οφειλόταν στην ενίσχυση της Φιλοσοφικής του ΑΠΘ κατά 4%, δίχως να παρατηρούνται άλλες διαφορές κατά τη σύγκριση των δύο προγραμμάτων.

Οι 581 υποτροφίες κατανεμήθηκαν κυρίως στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες και τις Κοινωνικές Επιστήμες καταλαμβάνοντας συνολικά το 67%, ενώ η συμμετοχή των Παιδαγωγικών Ακαδημιών στις δεύτερες να παραμένει σε υψηλό επίπεδο με 106 υποτροφίες (64% επί του συνόλου).

Διάγραμμα 76. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το IB' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1962-63).

Διάγραμμα 77. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΙΒ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1962-63)

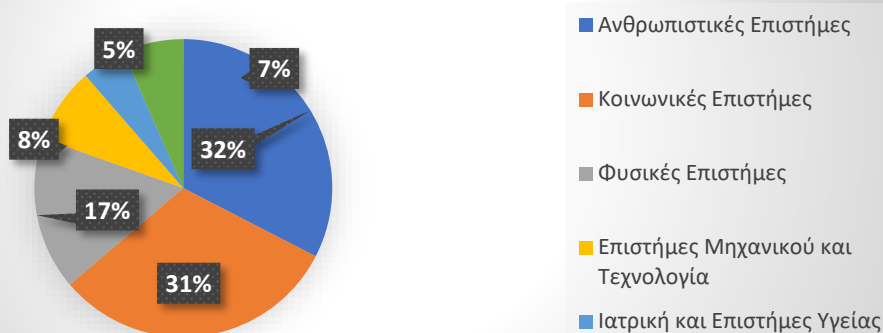
Στους Πίνακες 3, 3α και 3β της ΙΓ' Επετηρίδας παρατίθενται τα ονόματα των νέων υποτρόφων Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών, συμπληρωμένα με τα ονόματα των νέων Ομογενών υποτρόφων Επαγγελματικής και Ανωτάτης Εκπαίδευσης. Σύμφωνα με τα δεδομένα των πινάκων επιτυχόντων και τη στατιστική ανάλυση, διαπιστώνουμε απόκλιση σχεδόν της τάξης του 50%. Η μεγαλύτερη απόκλιση παρατηρείται στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες όπου παρά την μεγάλη προσφορά σε θέσεις (411 θέσεις προκήρυξε το πρόγραμμα) μόνο το 35% κατάφερε να επιτύχει (143 επιτυχόντες). Επίσης μικρή επιτυχία παρουσίασε και ο κλάδος των Φυσικών Επιστημών με 40%. Αντίστοιχα στις Κοινωνικές Επιστήμες και στις Ιατρικές η επιτυχία έφτασε το 83% και 88% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 78. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του ΙΒ' Προγράμματος Εσωτερικού

Τα παραπάνω είχαν ως αποτέλεσμα οι κατανομές των επιστημονικών πεδίων βάση των αποτελεσμάτων να είναι τα εξής: οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες να καταλαμβάνουν το 32%, οι Κοινωνικές το 31%, οι Φυσικές το 17% και να ακολουθούν οι Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας, οι Ιατρικές και οι Γεωργικές με 8%, 5% και 7% αντίστοιχα.

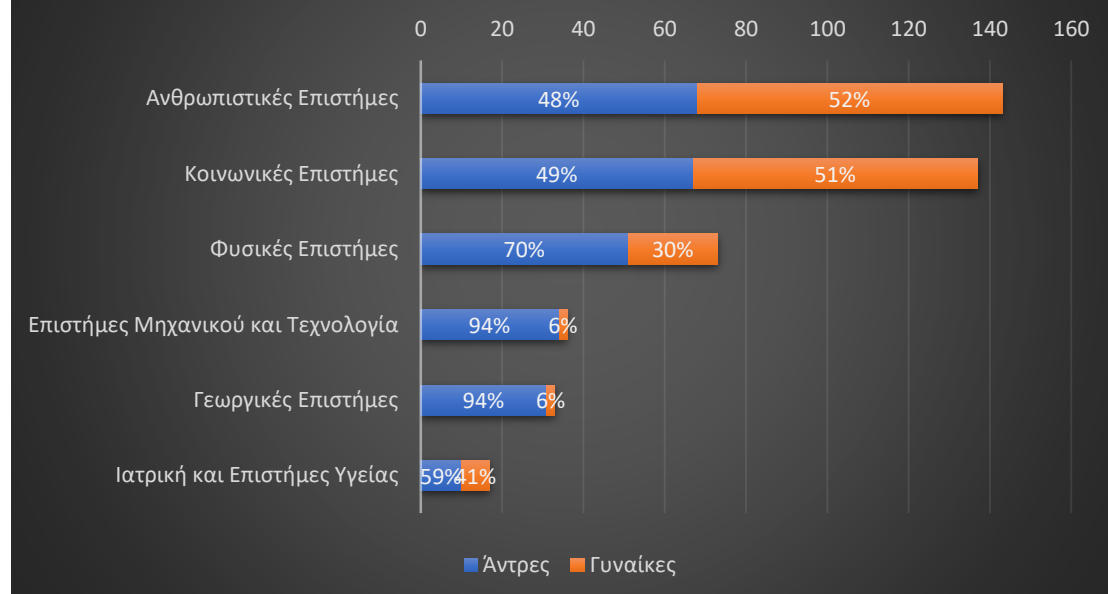
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ (1962-63)

Διάγραμμα 79. Διάγραμμα 80. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά επιστημονικό πεδίο για το IB' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1962-63.

Από τις 581 θέσεις που προκηρύχθηκαν καλύφθηκαν με επιτυχόντες οι 581 δηλαδή το 76%. Από τους επιτυχόντες το 59% ήταν άντρες και το 41% γυναίκες. Στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες και στις Κοινωνικές Επιστήμες η αναλογία αντρών και γυναικών ήταν περίπου μοιρασμένη στο μισό (52% γυναίκες στις πρώτες και 51% στις δεύτερες), ωστόσο στους υπόλοιπους κλάδους τα πράγματα ήταν διαφορετικά. Στις Φυσικές Επιστήμες οι γυναίκες αντιπροσώπευαν το 30%, στην Ιατρική το 33% και στις Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας και στις Γεωργικές μονάχα το 6% και 7% αντίστοιχα.

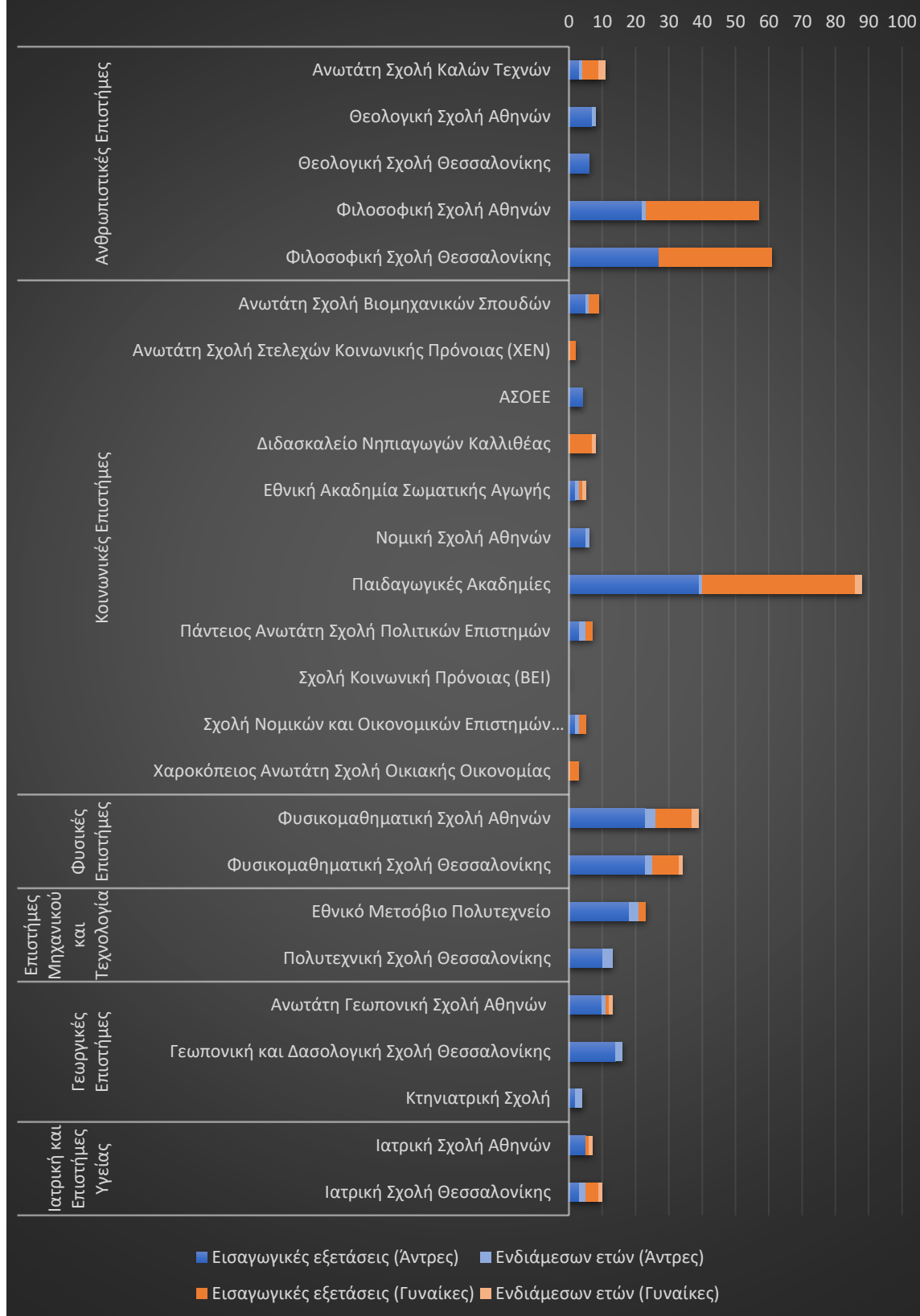
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ IB' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ (1962-63)

Διάγραμμα 81. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το IB' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1962-63.

Οι σχολές με την καλύτερη αναλογία γυναικών/αντρών παρέμεναν οι Φιλοσοφικές Αθήνας (59%) και Θεσσαλονίκης (54%), οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες (54%) και το Διδασκαλείο Νηπιαγωγών (100%) και η Σχολή Καλών Τεχνών (63%).

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΙΒ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ (1962-63)

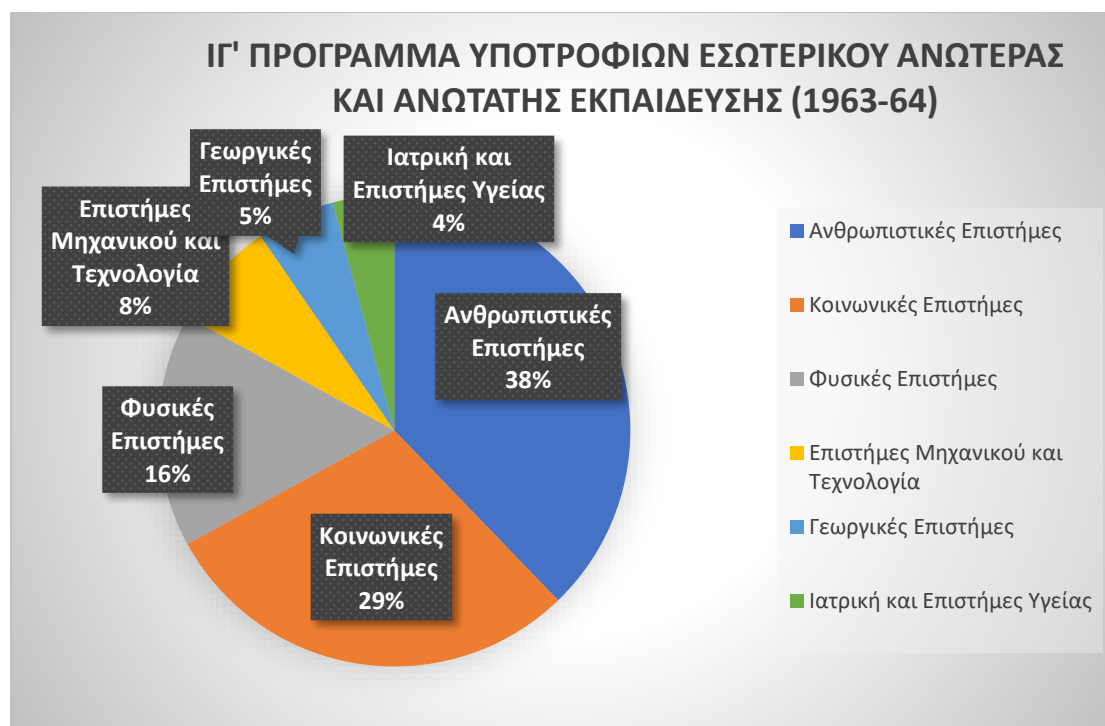

Διάγραμμα 82. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΒ Πρόγραμμα Εσωτερικού 1962-63.

4.1.13 ΙΓ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1963-64

Οι κατανομές των υποτροφιών Εσωτερικού για τις προπτυχιακές σπουδές στα Ανώτατα και Ανώτερα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας για το ακαδημαϊκό έτος 1963-64 δημοσιεύονται στον Πίνακα IV της ΙΓ' Επετηρίδας. Σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα που αντλούμε από τις σελίδες της Επετηρίδας, το ΙΓ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού παρουσίασε αύξηση στον αριθμό των θέσεων που προκηρύχθηκαν κατά 18% σε σχέση με τον αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς, ενώ οι αυξήσεις αυτές αντιστοίχησαν σχετικά ισόποσα σε όλα τα ακαδημαϊκά πεδία. Έτσι, αν και η γενική εικόνα των αναλογιών ανάμεσα στα έξι επιστημονικά πεδία δεν άλλαξε σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, η μεταβολή της τάσης των ανθρωπιστικών και κοινωνικών επιστημών να ηγεμονεύουν στο Πρόγραμμα Εσωτερικού συνέχισε την παράδοση των προηγούμενων ετών, ειδικά από το 1958-59.

Πιο συγκεκριμένα, οι 688 υποτροφίες κατανεμήθηκαν κυρίως στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες (38%) και στις Κοινωνικές Επιστήμες (29%) καταλαμβάνοντας συνολικά το 67% όπως και την προηγούμενη χρονιά, ενώ οι αυξήσεις στον αριθμό των θέσεων ήταν 18% και 21% αντίστοιχα. Επίσης, οι θέσεις στις Φυσικές Επιστήμες αυξήθηκαν κατά 20% και στην Ιατρική κατά 21%. Λίγο μικρότερες ήταν οι αυξήσεις στις Επιστήμες Μηχανικού κατά 16% και ακόμα λιγότερο στις Γεωργικές Επιστήμες κατά 9%.

Διάγραμμα 83. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΓ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1963-64).

Όπως φαίνεται και στον παρακάτω πίνακα, η επίδραση του προγράμματος ενισχύσεων Α' έτους και Β' έτους στο συνολικό πρόγραμμα ήταν χαρακτηριστική στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, στις Φιλοσοφικές Σχολές του Πανεπιστημίου Αθηνών (καταλαμβάνουν το 55% των υποτροφιών που δόθηκαν στο ΕΚΠΑ) και του Αριστοτέλειου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (48% αντίστοιχα), ωστόσο οι παραπάνω προσθήκες θέσεων δεν άλλαξαν την γενική εικόνα που είχε δημιουργηθεί τις προηγούμενες χρονιές. Όπως παρατηρούμε οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες συνεχίζουν να καταλαμβάνουν το 64% των θέσεων των Κοινωνικών Επιστημών και δεν διαφαίνεται κάποια μετατόπιση του βάρους από τα Παιδαγωγικά προς τις Οικονομικές Επιστήμες ή τις Νομικές. Επίσης, παρατηρούμε πως με τις νέες ενισχύσεις,

το ΑΠΘ φαίνεται να είναι ελαφρώς πιο ευνοημένο καταλαμβάνοντας περίπου το 60% για τα επιστημονικά πεδία της Ιατρικής και των Γεωργικών Επιστημών, ενώ στις Φυσικές και στις Ανθρωπιστικές οι θέσεις είναι μοιρασμένες στο περίπου 50% ανάμεσα σε Θεσσαλονίκη και Αθήνα. Αν και η Φιλοσοφική Θεσσαλονίκης εμφανίζεται να λαμβάνει 16 υποτροφίες παραπάνω, αυτό οφειλόταν στις παραπάνω σχολές που θα έπρεπε να καλύψει από το πρόγραμμα ³⁸⁵. Μονάχα στις Επιστήμες Μηχανικού το ΕΜΠ εμφανίζεται περισσότερο ευνοημένο κερδίζοντας το 69% των θέσεων που αναλογούσαν για τους νέους μηχανικούς - αφήνοντας δεύτερο το Πολυτεχνείο του ΑΠΘ- προφανώς λόγω ισχυρής παράδοσης και μεγαλύτερου αριθμού σχολών άρα και φοιτητών και φοιτητριών.

Γενικά από τις 688 θέσεις που προκήρυξε το ΙΚΥ για την τριτοβάθμια εκπαίδευση στα ελληνικά ιδρύματα, οι 433 αφορούσαν τις εισαγωγές, οι 175 τις ενισχύσεις Α' έτους και οι 80 τις ενισχύσεις Β' έτους. Για αναλυτικά σχετικά με τις κατανομές των υποτροφιών στις σχολές ανά επιστημονικό πεδίο, βλ. το παρακάτω Διάγραμμα 85.

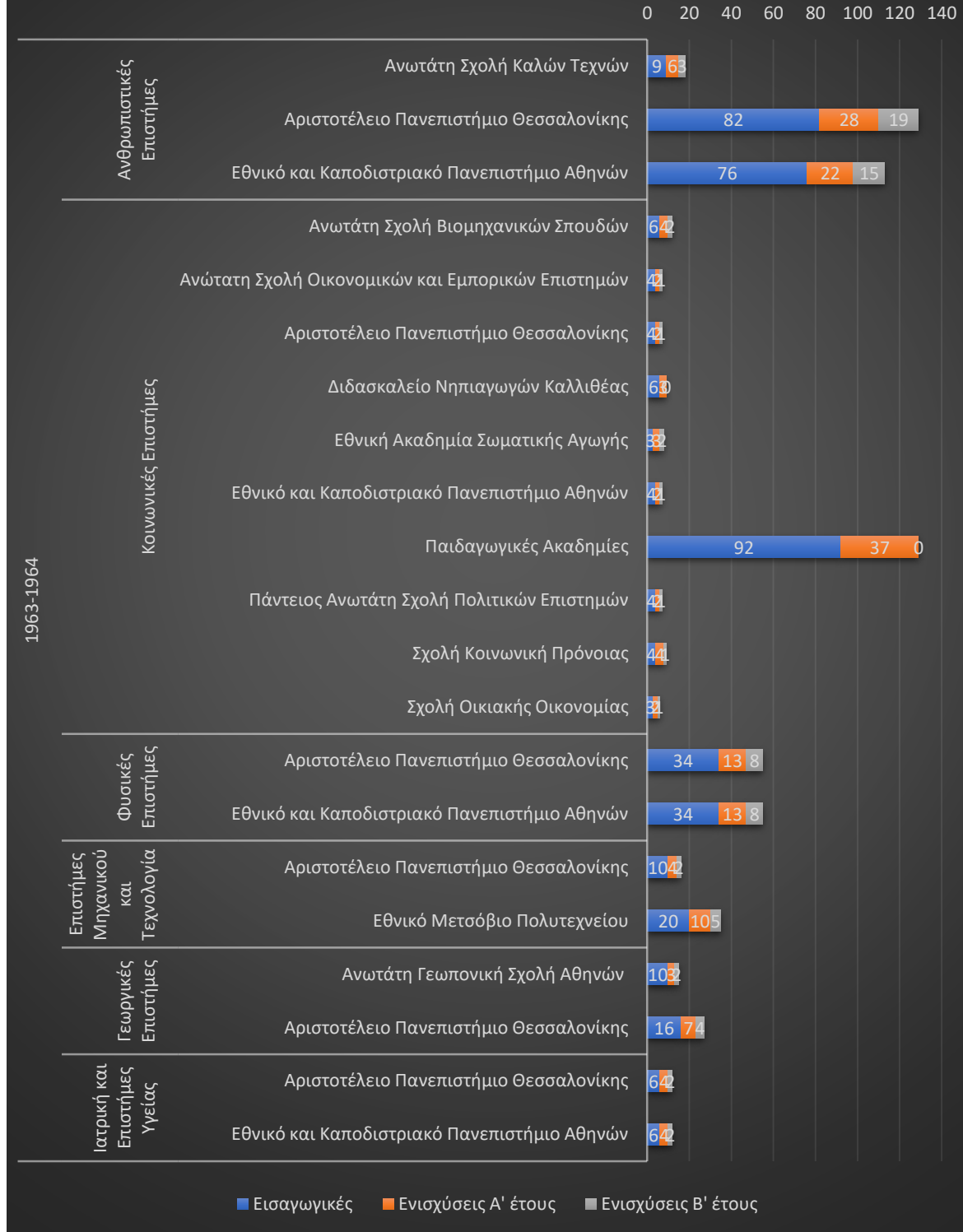
Σύμφωνα με τα δεδομένα των πινάκων επιτυχόντων που δημοσιεύονται στους Πίνακες 3, 3α και 3β και τη στατιστική ανάλυση, όπου παρατίθενται τα ονόματα των νέων υποτρόφων Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών, συμπληρωμένα με τα ονόματα των νέων Ομογενών υποτρόφων Επαγγελματικής και Ανωτάτης Εκπαίδευσης, διαπιστώνουμε πως ο θεσμός των υποτροφιών εσωτερικού παρέμεινε στην ίδια κατάσταση με την προηγούμενη χρονιά. Τα αποτελέσματα του ΙΓ' Προγράμματος δείχνουν πως το 88% των θέσεων που προκηρύχθηκαν τελικά καλύφθηκαν από επιτυχόντες άντρες και γυναίκες, φτάνοντας τον αριθμό των 605 επιτυχίων για το έτος 1963-64. Μικρότερη του μέσου όρου κάλυψη παρατηρήθηκε στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες με το 25% να μην ανταποκρίνεται στις απαιτήσεις του Ιδρύματος.

Διάγραμμα 84. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του ΙΓ' Προγράμματος Εσωτερικού

³⁸⁵ Στη Φιλοσοφική Θεσσαλονίκης υπάγονταν οι Σχολές Ιταλικών και Γερμανικών Σπουδών, πέραν των Αγγλικών και Γαλλικών. Οι δύο τελευταίες είχαν ιδρυθεί και στο Πανεπιστήμιο Αθηνών.

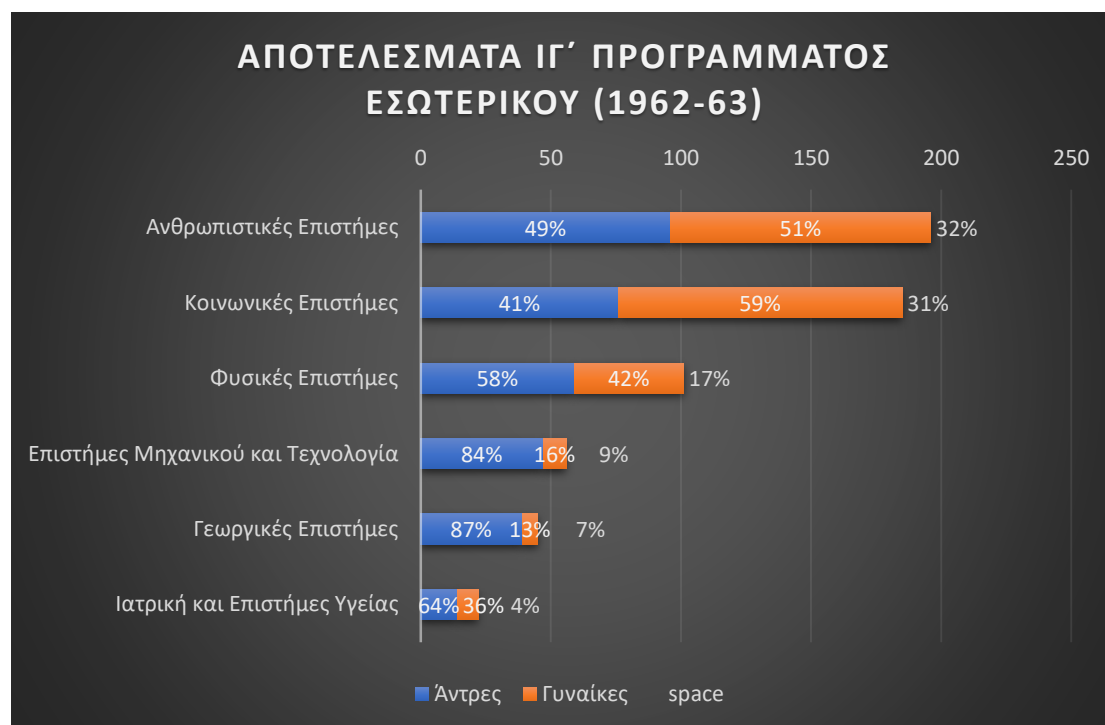
ΙΓ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1963-64)

Διάγραμμα 85. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΙΓ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1963-64)

Η αναλογία αντρών-γυναικών παρέμεινε μειοψηφικό για τις γυναίκες σε ποσοστό 45% επί του συνόλου. Η αναλογία αυτή στις Επιστήμες Μηχανικού, στις Γεωργικές Επιστήμες και στην Ιατρική ήταν μικρότερη του μέσου όρου, συγκεκριμένα, ήταν 16%, 15% και 31% αντίστοιχα. Αντιθέτως, στην περίπτωση των Ανθρωπιστικών Επιστημών η αναλογία ήταν σχεδόν μοιρασμένη στη μέση (49%), ενώ στις Κοινωνικές Επιστήμες ήταν πλειοψηφική (59%) λόγω των Παιδαγωγικών Ακαδημιών. Στις Φυσικές Επιστήμες η εκπροσώπηση των γυναικών ήταν επίσης μειοψηφική, αλλά σε επίπεδα γύρω από τον μέσο όρο, δηλαδή στο 42%.

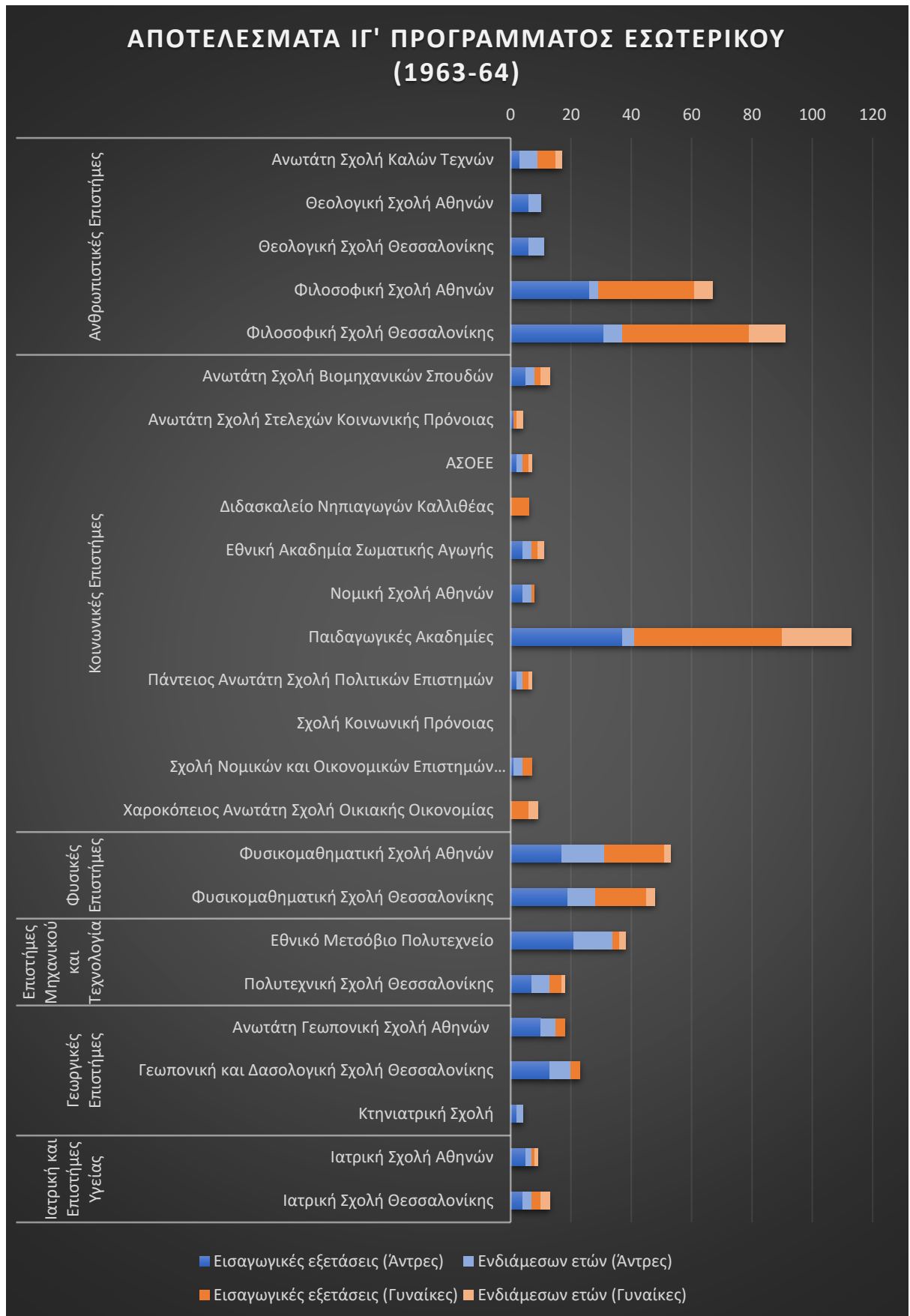
Στο παρακάτω Διάγραμμα 86 απεικονίζεται η κατανομή των επιτυχόντων του ΙΓ' Προγράμματος Εσωτερικού για τα δύο φύλα ανά επιστημονικό πεδίο. Εντός της κάθε στήλης αναγράφεται το ποσοστό για τους άντρες και τις γυναίκες, ενώ στην κορυφή της στήλης το ποσοστό συμμετοχής του κάθε επιστημονικού πεδίου επί του συνολικού αριθμού των επιτυχόντων.

Διάγραμμα 86. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΓ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1963-64.

Συνολικά, την μεγαλύτερη επιτυχία με τις περισσότερες απονομές υποτροφιών παρουσίασαν τα πεδία των Ανθρωπιστικών και των Κοινωνικών Επιστημών με 32% και 31% αντίστοιχα, ποσοστά ίδια με την προηγούμενη χρονιά. Ωστόσο, η προσπάθεια να δοθεί λιγότερο βάρος στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες είναι σαφής και στα αποτελέσματα του προγράμματος αυτής της χρονιάς, μιας και τα τελευταία τέσσερα χρόνια οι Ανθρωπιστικές χάνουν συνολικά τέσσερις μονάδες. Ωστόσο, η συνολική εικόνα του προγράμματος δεν είχε μεταβληθεί σημαντικά, κυρίως ως προς τις κατανομές των αποτελεσμάτων στα υπόλοιπα επιστημονικά πεδία.

Από τα αποτελέσματα του Πίνακα 4β παρατηρείται ότι οι επιτυχόντες ενδιάμεσων ετών, συνεχώς αυξάνονταν μέσα στα χρόνια, μιας και το ποσοστό επί του συνόλου παρουσίαζε σημαντική αύξηση, δηλαδή από 40% για το έτος 1956-57, έφτασε το 66% για το έτος 1963-64. Το οικονομικό κίνητρο της οικονομικής ενίσχυσης φαίνεται πως απέδιδε καρπούς διατηρώντας αυξανόμενο το ποσοστό των φοιτητών που έδιναν βάρος στους καλούς βαθμούς, και όχι μόνο στην αποφοίτηση από τη σχολή.

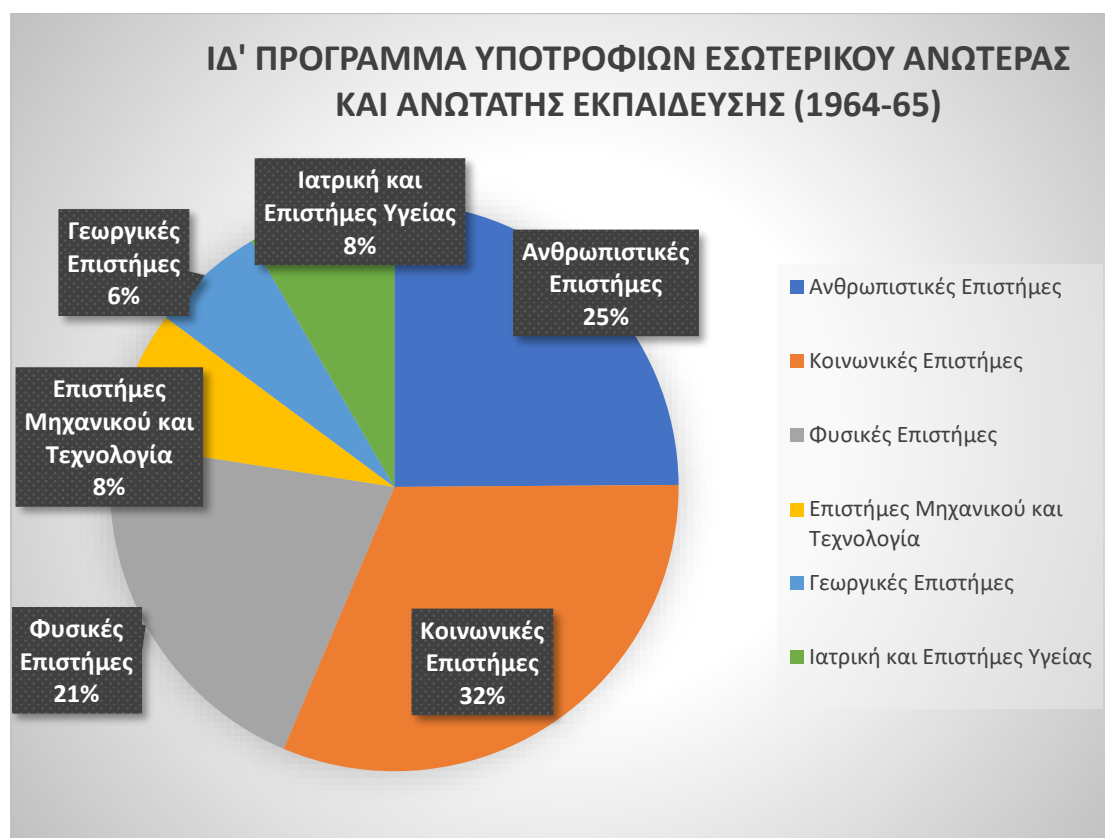
Διάγραμμα 87. . Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΓ Πρόγραμμα Εσωτερικού 1963-64.

4.1.14 ΙΔ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1964-65

Στον Πίνακα IV της ΙΔ' Επετηρίδας δημοσιεύονται οι κατανομές των υποτροφιών Εσωτερικού για τις προπτυχιακές σπουδές στα Ανώτατα και Ανώτερα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας για το ακαδημαϊκό έτος 1964-65.

Σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα που αντλούμε από τις σελίδες της Επετηρίδας, το ΙΔ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού ήταν η δεύτερη χρονιά «σταθμός» για το ΙΚΥ. Ο αριθμός των υποτροφιών που προκηρύχθηκαν σημείωσε αύξηση της τάξης του 127% φτάνοντας τις 1563 θέσεις. Οι αυξήσεις σημειώθηκαν σε όλα τα επιστημονικά πεδία, ωστόσο είναι αξιοσημείωτη η μετατόπιση του βάρους ενδιαφέροντος από τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες προς τα υπόλοιπα πεδία, οι οποίες έχασαν 13 μονάδες στην ποσοστιαία κατανομή πέφτοντας από το 38% στο 25%. Έτσι ενώ η αύξηση του αριθμού των υποτροφιών στις Ανθρωπιστικές ήταν της τάξης του 50%, στις Κοινωνικές Επιστήμες ήταν 145%, στις Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας ήταν 135%, στις Γεωργικές ήταν 173%, στις Φυσικές Επιστήμες ήταν 200% και στην Ιατρική και της Επιστήμες Υγείας ήταν 352%.

Η νέα κατανομή των επιστημονικών πεδίων ήταν η εξής: Κοινωνικές Επιστήμες 32%, Ανθρωπιστικές Επιστήμες 25%, Φυσικές Επιστήμες 21%, Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας 8%, Γεωργικές Επιστήμες 6% και Ιατρική 8%.

Διάγραμμα 88. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΔ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1964-65).

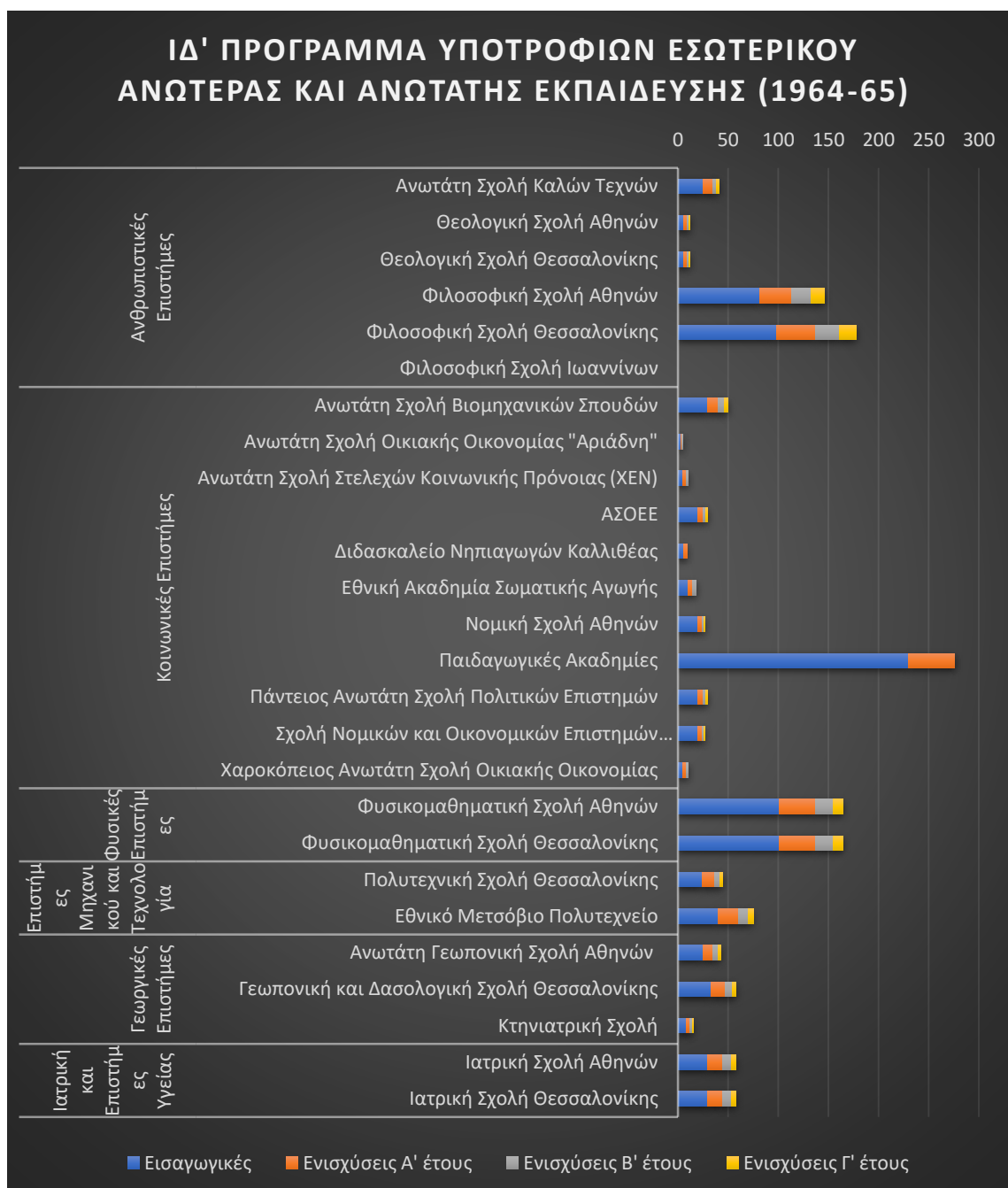
Οι σχολές που πριμοδοτήθηκαν ποσοστιαία περισσότερο από το Ίδρυμα ήταν αυτές των Ιατρικών Σχολών με την αύξηση σε Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο και Καποδιστριακό Αθηνών να είναι της τάξης του 329% και 383% αντίστοιχα. Επιπλέον, μεγάλες αυξήσεις στις Κοινωνικές Επιστήμες παρατηρήθηκαν στην Ανωτάτη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών (317%), στην Ανώτατη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών (329%), και στην Πάντειο

Σχολή (329%). Η Πολυτεχνική Σχολή του ΑΠΘ (181% αύξηση) πριμοδοτήθηκε ποσοστιαία περισσότερο από το αθηναϊκό ΕΜΠ (114% αύξηση). Οι φυσικομαθηματικές σχολές σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη δεν αντιμετώπισαν κάποιον ανταγωνισμό μιας και οι υποτροφίες αυξήθηκαν κατά 200% και στις δύο σχολές. Κάτω του μέσου όρου αύξησης παρατηρήθηκαν στην Φιλοσοφική Αθήνας (40%) και στην Φιλοσοφική Θεσσαλονίκης (48%), ενώ το Διδασκαλείο Νηπιαγωγών και η Ανωτάτη Σχολή Στελεχών Κοινωνικής Πρόνοιας (ΧΕΝ) σημείωσαν σχεδόν μηδενική αύξηση.

Πίνακας 13. Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού Ανωτέρας και Ανώτατης Εκπαίδευσης 1964-65

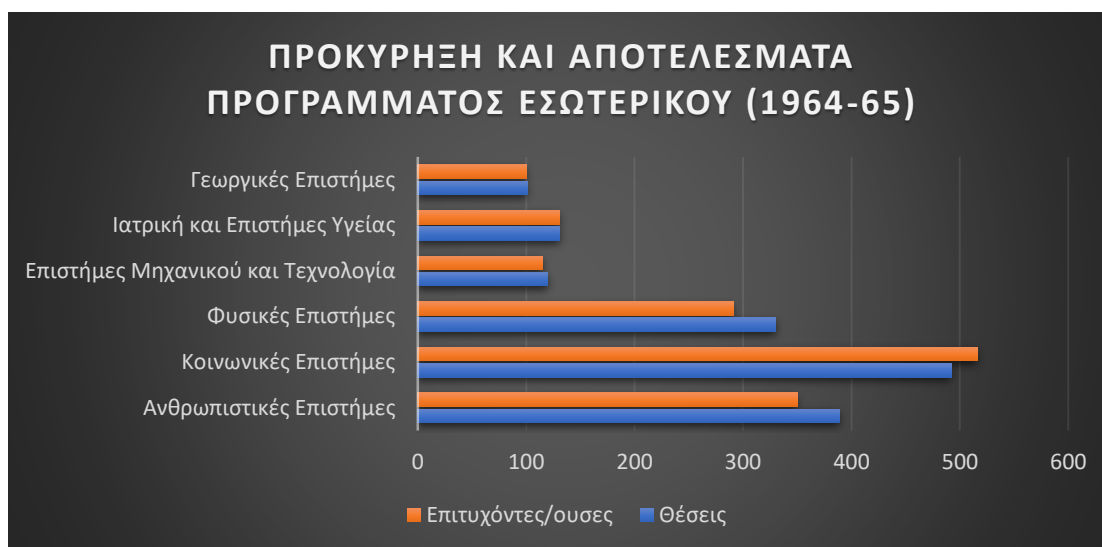
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1964-65)					
A/A	ΠΕΔΙΟ/ΣΧΟΛΗ	ΘΕΣΕΙΣ	ΑΝΑΛΟΓΙΑ	1963-64	ΔΙΑΦΟΡΑ
1	Ανθρωπιστικές Επιστήμες	390	100%	260	50%
2	Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών	41	11%	18	128%
3	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης	191	49%	129	48%
4	Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών	158	41%	113	40%
5	Κοινωνικές Επιστήμες	492	100%	201	145%
6	Ανωτάτη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών	50	10%	12	317%
7	Ανώτατη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών	30	6%	7	329%
8	Ανωτάτη Σχολή Στελεχών Κοινωνικής Πρόνοιας (ΧΕΝ)	10	2%	9	11%
9	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης	27	5%	7	286%
10	Διδασκαλείο Νηπιαγωγών Καλλιθέας	9	2%	9	0%
11	Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής	18	4%	8	125%
12	Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών	27	5%	7	286%
13	Παιδαγωγικές Ακαδημίες	276	56%	129	114%
14	Πάντειος Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών	30	6%	7	329%
15	Σχολή Οικιακής Οικονομίας	15	3%	6	150%
16	Φυσικές Επιστήμες	330	100%	110	200%
17	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης	165	50%	55	200%
18	Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών	165	50%	55	200%
19	Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογία	120	100%	51	135%
20	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης	45	38%	16	181%
21	Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείου	75	63%	35	114%
22	Γεωργικές Επιστήμες	116	100%	42	176%

23	Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή Αθηνών	43	37%	15	187%
24	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης	73	63%	27	170%
25	Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	116	100%	24	383%
26	Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης	58	50%	12	383%
27	Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών	58	50%	12	383%
28	ΣΥΝΟΛΟ	1563	100%	688	127%

Διάγραμμα 89. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΙΔ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1964-65).

Στους Πίνακες 2 και 2β της ΙΕ' Επετηρίδας παρατίθενται τα ονόματα των νέων υποτρόφων Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών συμπληρωμένα με τα ονόματα των υποτρόφων των ενδιάμεσων ετών. Η κάλυψη των 1563 θέσεων που προκηρύχθηκαν βρέθηκε στο ιστορικά υψηλό 96%, με τους επιτυχόντες να φτάνουν τους 1503.³⁸⁶ Αξίζει να σημειώσουμε πως στις Κοινωνικές Επιστήμες οι επιτυχόντες ήταν περισσότεροι από τις θέσεις κατά 105%, ενώ στις Φυσικές συνέβη το αντίθετο (88%). Παρόλα αυτά, το Πρόγραμμα του 1964-65 αποτέλεσε σημείο τομής όχι μόνο λόγω της μεγάλης αύξησης των συνολικά επιχορηγούμενων υποτροφιών,³⁸⁷ αλλά και των αλλαγών στις κατανομές των επιστημονικών πεδίων που συναντάμε.

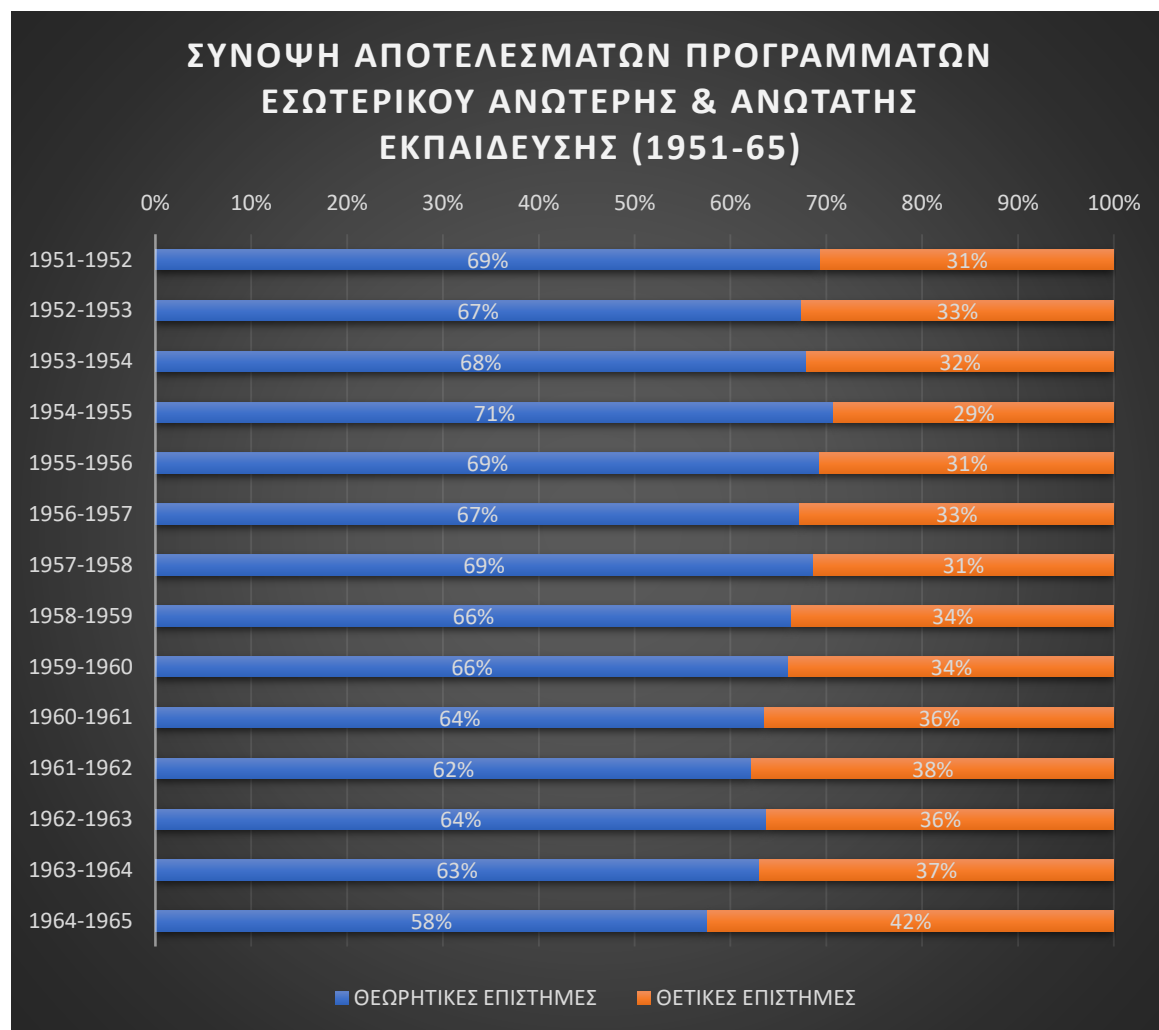
Διάγραμμα 90. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του ΙΔ' Προγράμματος Εσωτερικού. Πίνακας 14. Σύγκριση προκήρυξης και αποτελεσμάτων για τα ΙΓ' και ΙΔ' Προγράμματα Εσωτερικού.

ΠΕΔΙΟ	ΘΕΣΕΙΣ ΠΡΟΚΗΡΥΞΕΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ			ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ/ΟΥΣΕΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ		
	1963-64	1964-65	ΔΙΑΦΟΡΑ %	1963-64	1964-65	ΔΙΑΦΟΡΑ %
Ανθρωπιστικές Επιστήμες	260	389	50%	196	350	79%
Κοινωνικές Επιστήμες	201	492	145%	185	516	179%
Φυσικές Επιστήμες	110	330	200%	101	291	188%
Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογία	51	120	135%	56	115	105%
Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	29	131	352%	26	131	404%
Γεωργικές Επιστήμες	37	101	173%	41	100	144%
ΣΥΝΟΛΟ	688	1563	127%	605	1503	148%

³⁸⁶ Για λεπτομέρειες βλ. Διάγραμμα 90. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του ΙΔ' Προγράμματος Εσωτερικού.

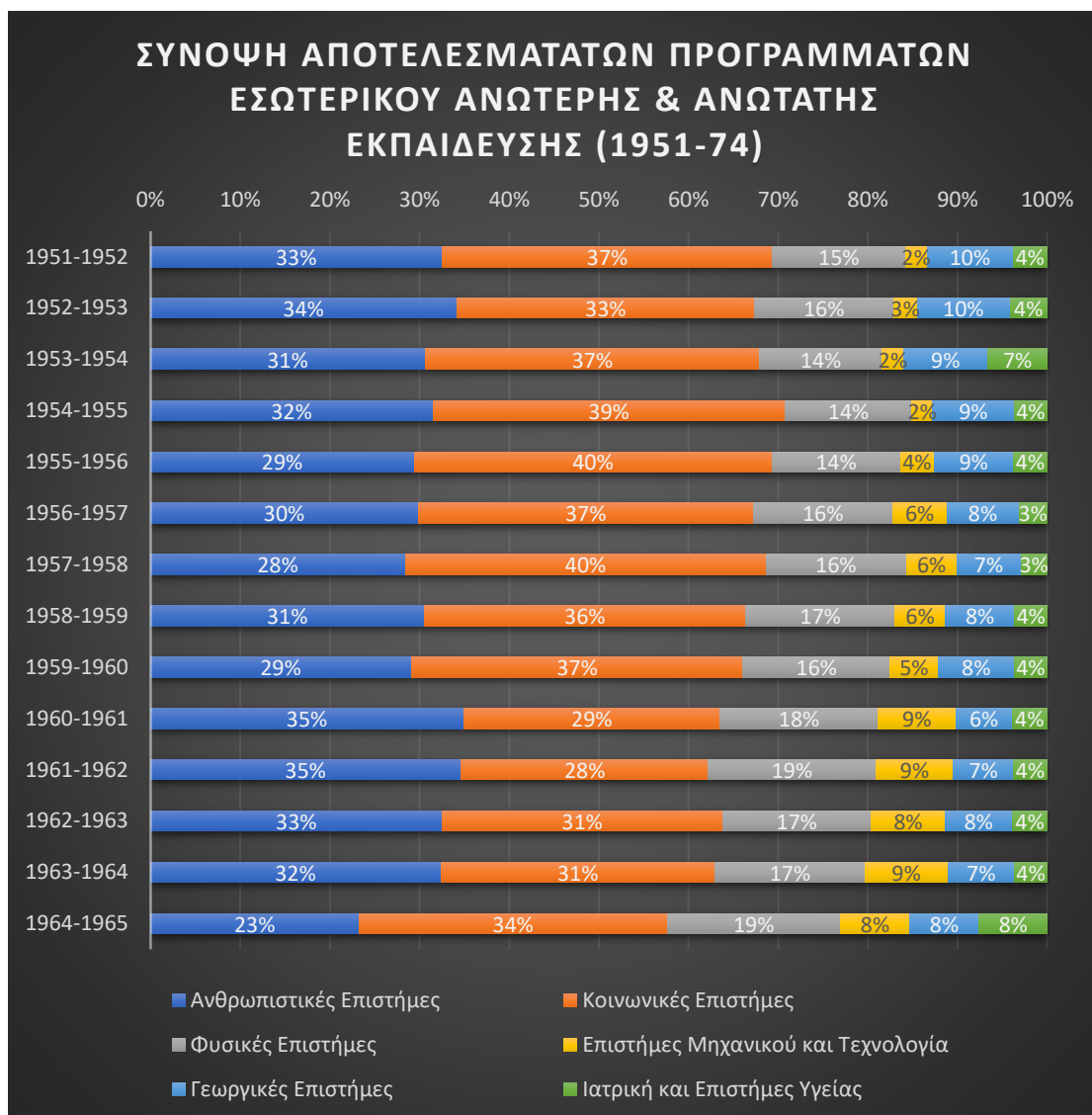
³⁸⁷ Βλ. Πίνακας 14. Σύγκριση προκήρυξης και αποτελεσμάτων για τα ΙΓ' και ΙΔ' Προγράμματα Εσωτερικού.

Το ΙΔ' Πρόγραμμα αν και συνέχιζε να παρουσιάζει την εικόνα ενός θεσμού που στήριζε περισσότερο τις λεγόμενες θεωρητικές επιστήμες (ανθρωπιστικές και κοινωνικές) εις βάρος των θετικών, ωστόσο αποτέλεσε μια κορυφαία στιγμή αλλαγής αυτής της σχέσης. Έτσι αν το 1951-52 το ποσοστό των θεωρητικών επιστημών ήταν 69%, το 1964-65 βρέθηκε στο ιστορικό χαμηλό 58%. Η κατεύθυνση μεταφοράς του βάρους των υποτροφιών εσωτερικού προς τις θετικές επιστήμες παρατηρείται σε όλα τα προγράμματα στην εξέλιξη του χρόνου, ωστόσο το ΙΔ' Πρόγραμμα η τομή που παρατηρείται είναι χαρακτηριστική. Βλ. Διάγραμμα 84.

Διάγραμμα 91. Σύνοψη των αποτελεσμάτων Α'-ΙΔ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού Ανώτατης και Ανώτερης Εκπαίδευσης (1951-65).

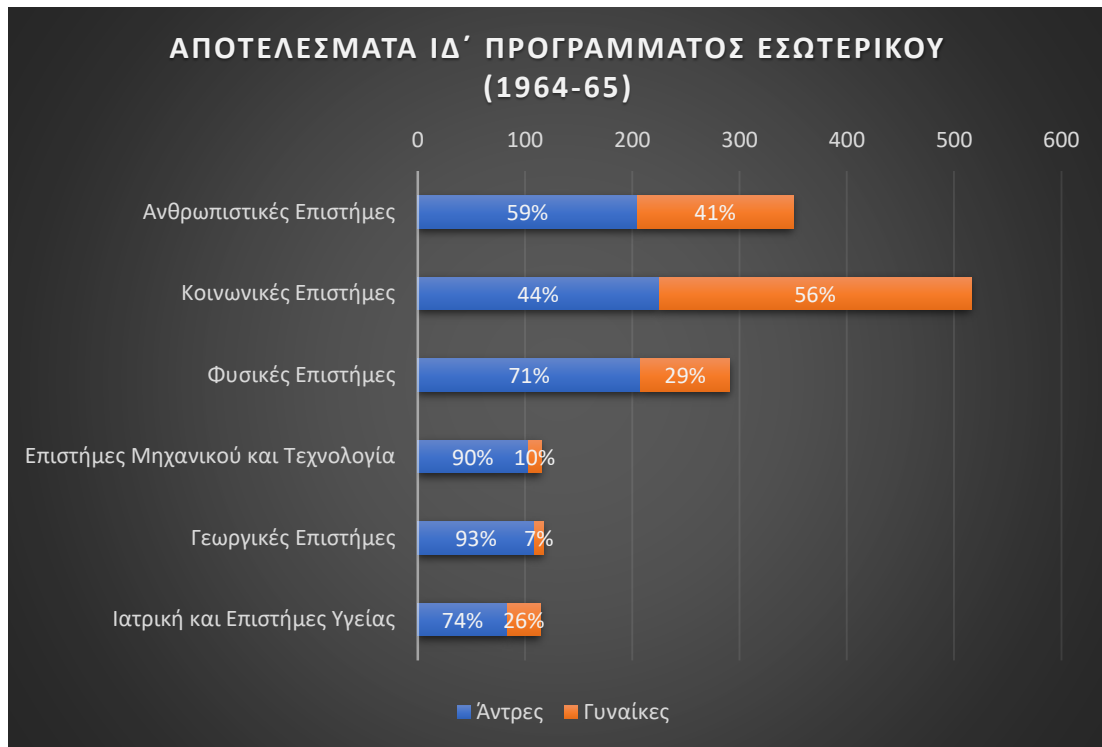
Όπως παρατηρούμε από το Διάγραμμα 92, η ποσοστιαία μείωση των θεωρητικών επιστημών οφείλεται κυρίως στην υποχώρηση των υποτροφιών προς τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες -η οποίες συναντούν το ιστορικό χαμηλό του 23%- και λιγότερο στις Κοινωνικές Επιστήμες, οι οποίες διατηρούνται στο 34%. Από την άλλη πλευρά, το 42% των θετικών επιστημών, οφείλεται κυρίως στο 19% των Φυσικών Επιστημών το οποίο άλλωστε επιτυγχάνεται για δεύτερη φορά μετά το 1961-62. Ωστόσο, εντύπωση προκαλεί η συμμετοχή της Ιατρικής η οποία για πρώτη φορά κατέχει 8% επί του συνόλου των υποτροφιών. Τέλος, Γεωργικές Επιστήμες και Επιστήμες Μηχανικού λαμβάνουν το 8% του συνόλου των υποτροφιών και συμβάλουν με τη σειρά τους στην τελική εικόνα.

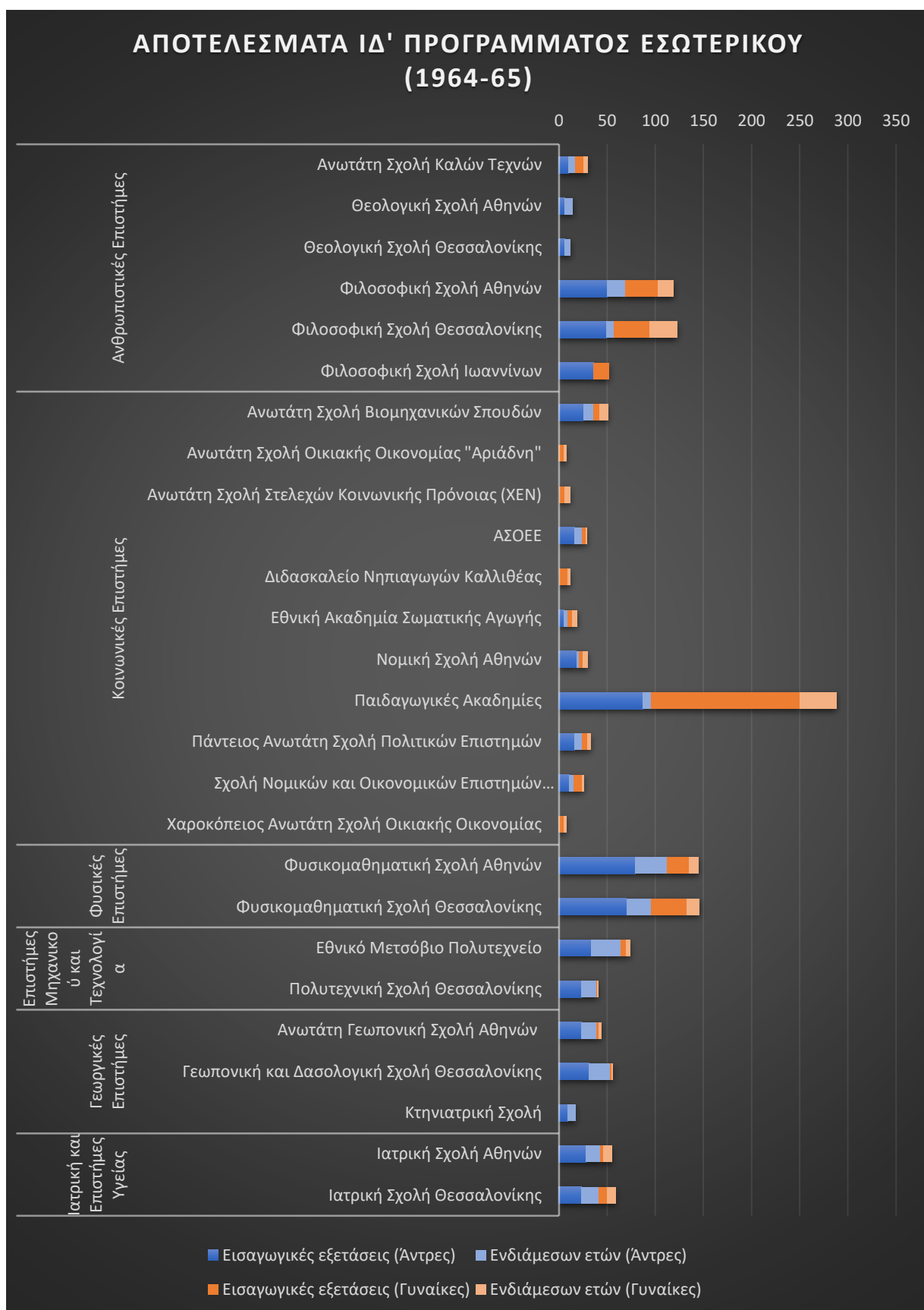
Διάγραμμα 92. Σύνοψη των αποτελεσμάτων Α'-ΙΔ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού Ανώτατης και Ανώτερης Εκπαίδευσης (1951-65).

Η παραπάνω τομή προφανώς έχει ως συνέπεια και την αλλαγή της ισορροπίας φύλου, εις βάρος του γυναικείου. Η ανάπτυξη των επιστημονικών πεδίων των «ανδροκρατούμενων» σχολών των θετικών επιστημών, επηρεάζει το ποσοστό των γυναικών που καταλαμβάνουν μια θέση ως υπότροφοι με αποτέλεσμα αυτό να μειώνεται στο 37%, έναντι του 48% του προηγούμενου έτους. Το παραπάνω ποσοστό οφειλόταν περισσότερο στην ικανοποιητική συμμετοχή των Παιδαγωγικών Ακαδημιών στο πρόγραμμα και λιγότερο των Φιλοσοφικών.³⁸⁸

³⁸⁸ Για περισσότερες λεπτομέρειες, δείτε Διάγραμμα 73 και Διάγραμμα 91

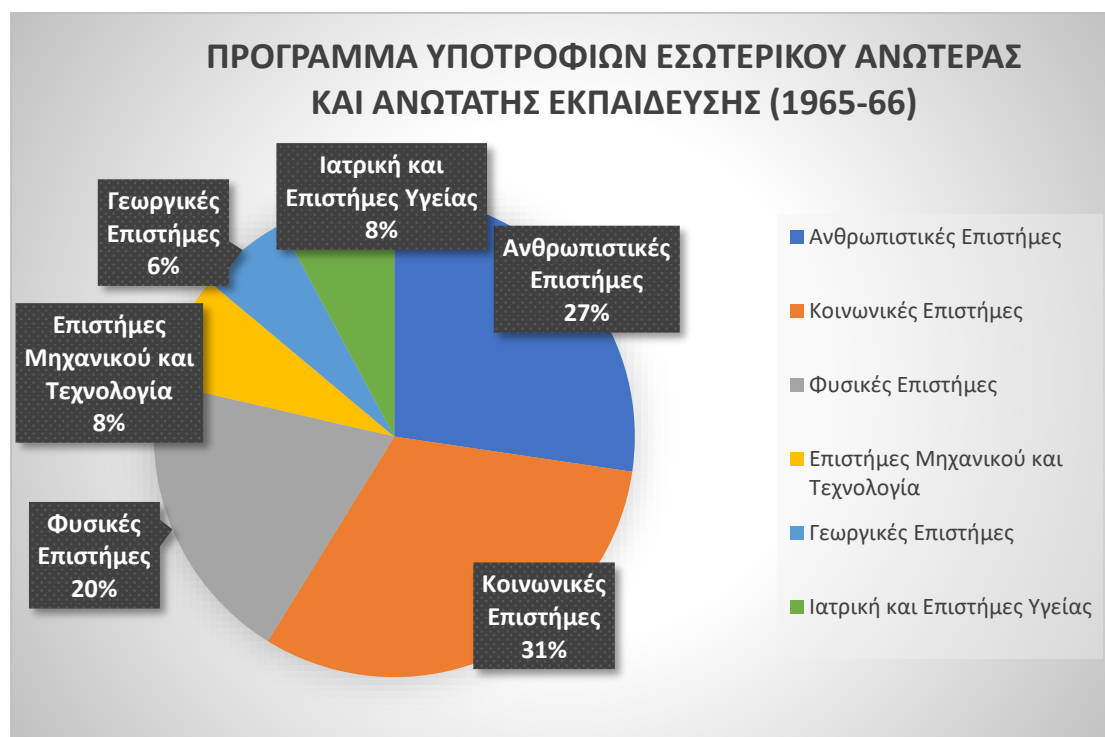
Διάγραμμα 93. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΔ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1964-65.

Διάγραμμα 94. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΔ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1964-65.

4.1.15 ΙΕ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1965-66

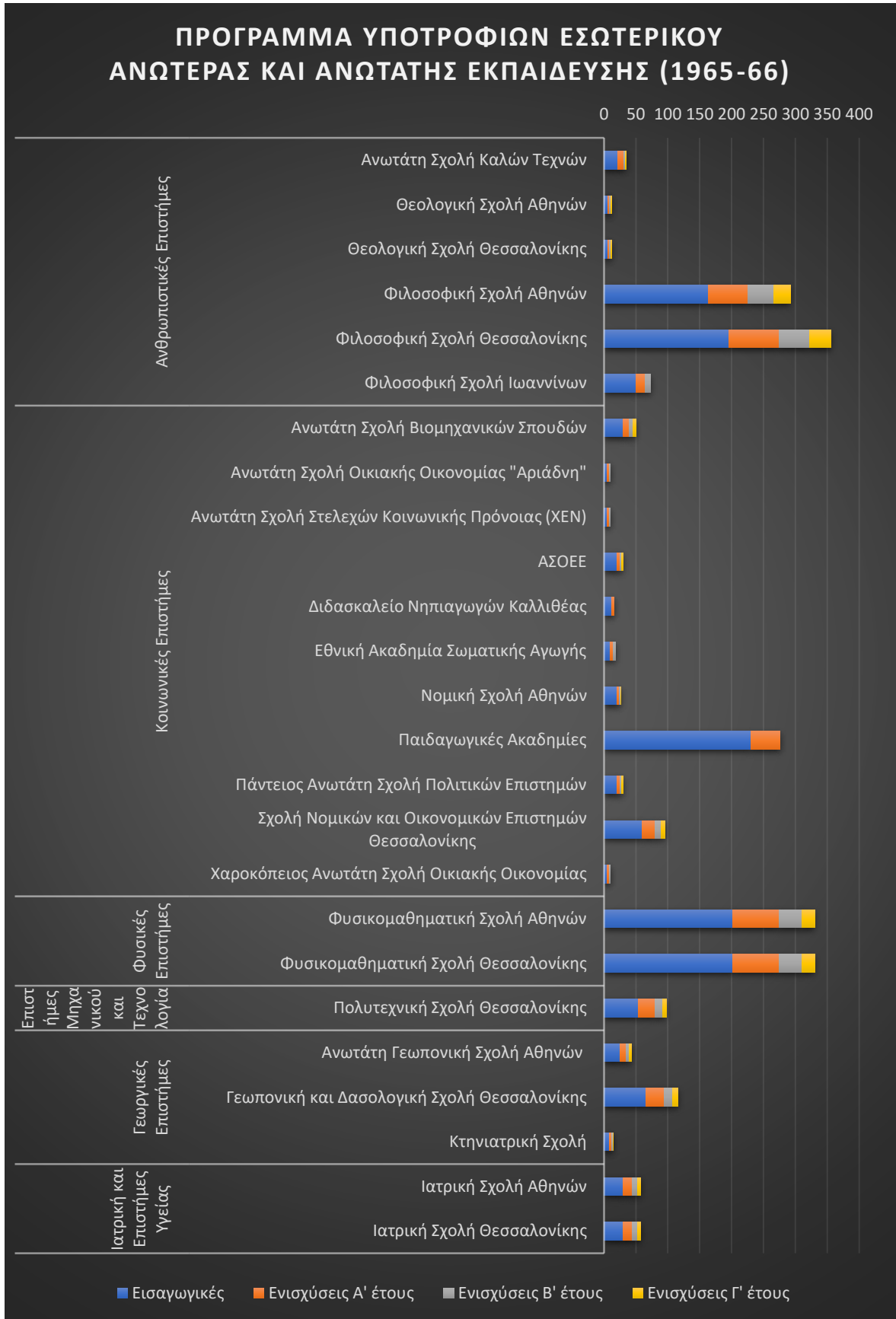
Στον Πίνακα ΙΙΙ (σελ. 15) της ΙΕ' Επετηρίδας δημοσιεύονται οι κατανομές των υποτροφιών Εσωτερικού για τις προπτυχιακές σπουδές στα Ανώτατα και Ανώτερα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα της χώρας για το ακαδημαϊκό έτος 1965-66.

Διάγραμμα 95. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΕ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1965-66).

Σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα που αντλούμε από τις σελίδες της Επετηρίδας, το ΙΕ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού παρουσίασε μια μικρή αύξηση του αριθμού των υποτροφιών που όμως δεν μπορούσε να συγκριθεί με την αντίστοιχη της προηγούμενης χρονιάς. Ο αριθμός των υποτροφιών που προκηρύχθηκαν αυξήθηκαν κατά 7% φτάνοντας τις 1668 θέσεις. Οι αυξήσεις σημειώθηκαν κυρίως στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες κατά 17% διορθώνοντας την περσινή πρωτοδότηση όλων των υπολοίπων επιστημονικών πεδίων. Η σχολές που ευνοήθηκαν ήταν κυρίως η Φιλοσοφική Θεσσαλονίκης με αύξηση 38% λόγω της ίδρυσης σχολών αγγλικών σπουδών, γαλλικών, γερμανικών και ιταλικών και το σπάσιμο της σχολής των Νομικών και Οικονομικών Σπουδών του ΑΠΘ σε δύο τμήματα.

Η νέα κατανομή των επιστημονικών πεδίων ήταν η εξής: Κοινωνικές Επιστήμες 31%, Ανθρωπιστικές Επιστήμες 27%, Φυσικές Επιστήμες 20%, Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας 8%, Γεωργικές Επιστήμες 6% και Ιατρική 8%.

Διάγραμμα 96. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΙΕ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1965-66).

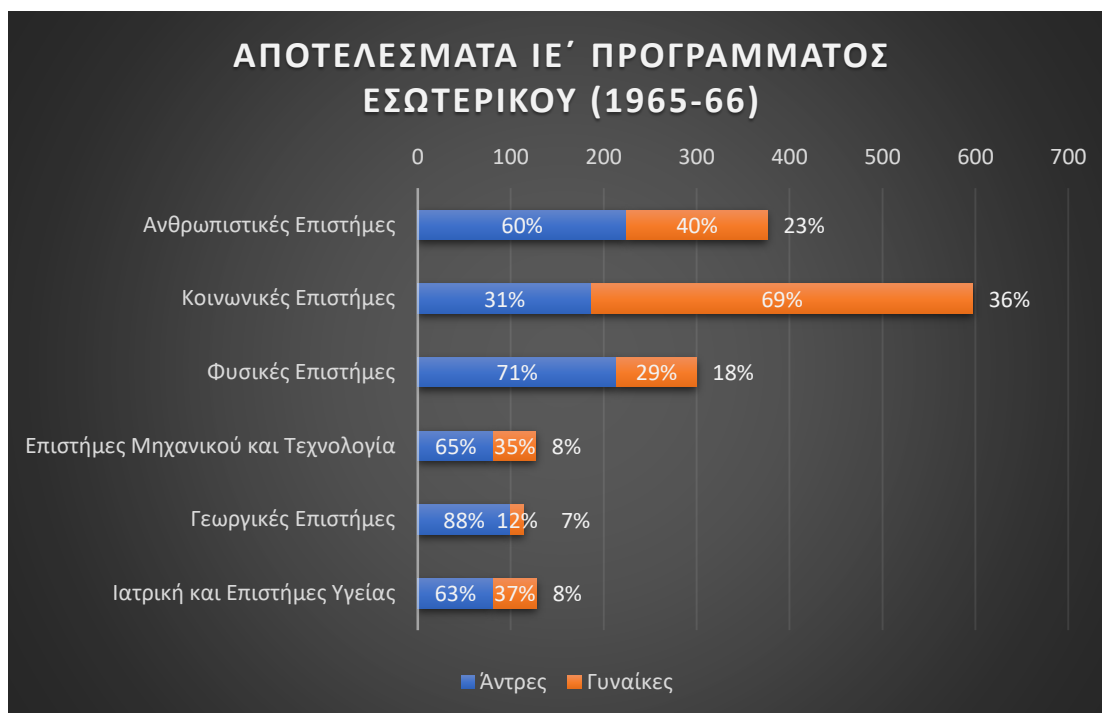
Στους Πίνακες 2, 2α και 2β της ΙΕ' Επετηρίδας παρατίθενται τα ονόματα των νέων υποτρόφων Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών, συμπληρωμένα με τα ονόματα των νέων Ομογενών υποτρόφων Επαγγελματικής και Ανωτάτης Εκπαίδευσης. Στον Πίνακα 2β, επίσης, αναρτώνται οι υπότροφοι των ενδιάμεσων ετών.

Για το ακαδημαϊκό έτος 1965-66, οι θέσεις που προκηρύχθηκαν ήταν 1668, εκ των οποίων 1047 για τους επιτυχόντες των εισαγωγικών εξετάσεων, οι 360 για ενισχύσεις πρώτου έτους, 169 για το δεύτερο έτος και οι 92 για το τρίτο. Από αυτές τις θέσεις καλύφθηκαν οι 1642, εκ των οποίων οι 889 δόθηκαν σε άντρες και οι 753 σε γυναίκες. Το 98% των θέσεων που προκηρύχθηκαν καλύφθηκαν από τους επιτυχόντες/ουσες και ενισχυμένους/ες ενδιάμεσων ετών. Ωστόσο, σύμφωνα με την στατιστική ανάλυση η κάλυψη των θέσεων ανάμεσα στα επιστημονικά πεδία δεν ήταν ισοβαρής. Έτσι, παρατηρούμε πως ενώ στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες οι επιτυχόντες/ούσες ήταν λιγότερες από τις θέσεις της προκήρυξης, στην περίπτωση των Κοινωνικών Επιστημών συνέβη το αντίθετο, δηλαδή οι επιτυχόντες ήταν περισσότεροι από τις θέσεις που προορίζονταν να καλύψουν. Το ίδιο φαινόμενο παρατηρείται σε μικρότερο βαθμό στις σχολές της Ιατρικής & των Επιστημών Υγείας, και των Επιστημών Μηχανικού και Τεχνολογίας. Στο παρακάτω Διάγραμμα 97 αποτυπώνεται η σύγκριση της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων.

Διάγραμμα 97. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του ΙΕ' Προγράμματος Εσωτερικού.

Κατά την εφαρμογή του ΙΕ' Προγράμματος από την ανάλυση των δεδομένων παρατηρούμε πως οι υποτροφίες που δόθηκαν στις θεωρητικές επιστήμες ήταν 963 και για τις θετικές 669, δηλαδή το ποσοστό συμμετοχής των θεωρητικών στο πρόγραμμα ήταν 59%. Αυτό σημαίνει πως σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά -την οποία χαρακτηρίσαμε ως χρονιά «σταθμό»- η αναλογία μεταξύ των δύο αυτών επιστημονικών κλάδων παρέμεινε σχετικά σταθερή, αν και διορθώθηκε κατά μία μονάδα προς όφελος των θεωρητικών.

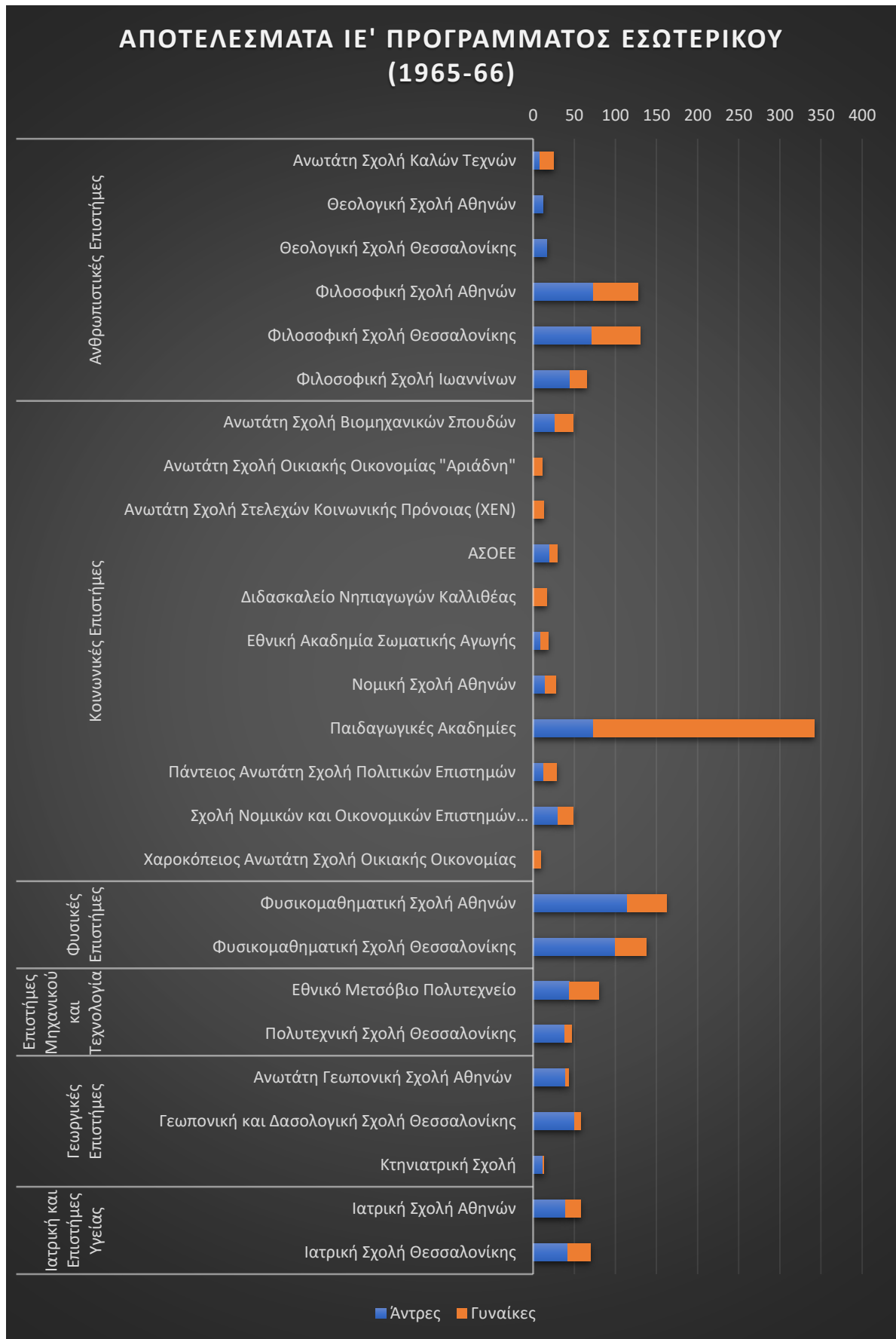

Διάγραμμα 98. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΕ΄ Πρόγραμμα Εσωτερικού 1965-66.

Το ποσοστό των γυναικών που έλαβαν υποτροφία για τις Ανώτατες και Ανώτερες Σχολές ήταν 46% (αντιστοιχούσε σε 753 υποτροφίες), ποσοστό σαφώς βελτιωμένο σε σχέση με εκείνο της προηγούμενης χρονιάς. Η διόρθωση στην αναλογία των γυναικών οφειλόταν κυρίως στην αύξηση του ποσοστού συμμετοχής των Ανθρωπιστικών Επιστημών κατά μία μονάδα και τη μείωση των Γεωργικών Επιστημών επίσης κατά μία μονάδα. Η μεγαλύτερη «γυναικεία» συμμετοχή παρατηρήθηκε στις Κοινωνικές Επιστήμες με 69% των υποτρόφων να είναι γυναίκες. Τέλος, έχει σημασία να σημειώσουμε πως σε πεδία που η γυναίκες είχαν παλαιότερα σχεδόν μηδενική παρουσία, πλέον αν και μειοψηφούν παρόλο αυτά συμμετέχουν. Χαρακτηριστικά αναφέρουμε τις Επιστήμες Μηχανικού (35%) και την Ιατρική (37%). Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. Διάγραμμα 98.³⁸⁹

Συνολικά οι επιτυχόντες/ουσες του ΙΕ΄ Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού κατανεμήθηκαν στα επιστημονικά πεδία ως εξής: 36% Κοινωνικές Επιστήμες, 23% Ανθρωπιστικές, 18% Φυσικές Επιστήμες, 8% Ιατρική και Επιστήμες Υγείας, 8% Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας, 7% Γεωργικές Επιστήμες.

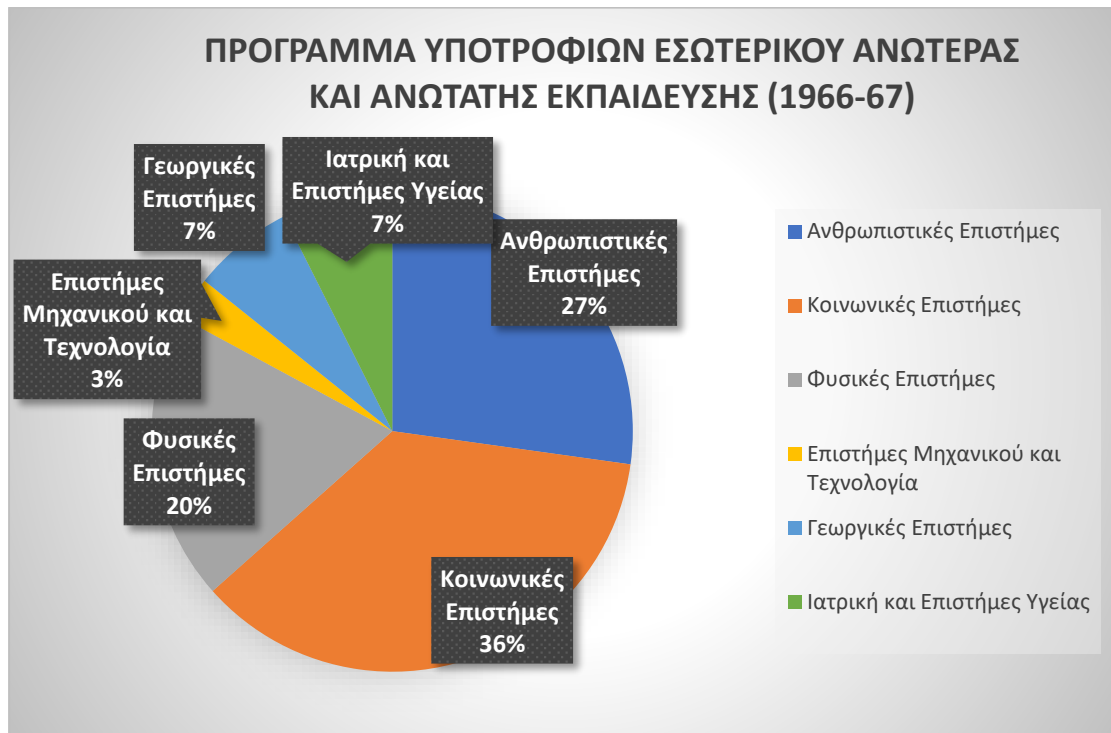
³⁸⁹ Εντός της κάθε στήλης σημειώνεται το ποσοστό συμμετοχής του κάθε φύλου στο αντίστοιχο επιστημονικό πεδίο, και στην κορυφή της κάθε στήλης το ποσοστό συμμετοχής του κάθε επιστημονικού πεδίου στο σύνολο των υποτροφιών.

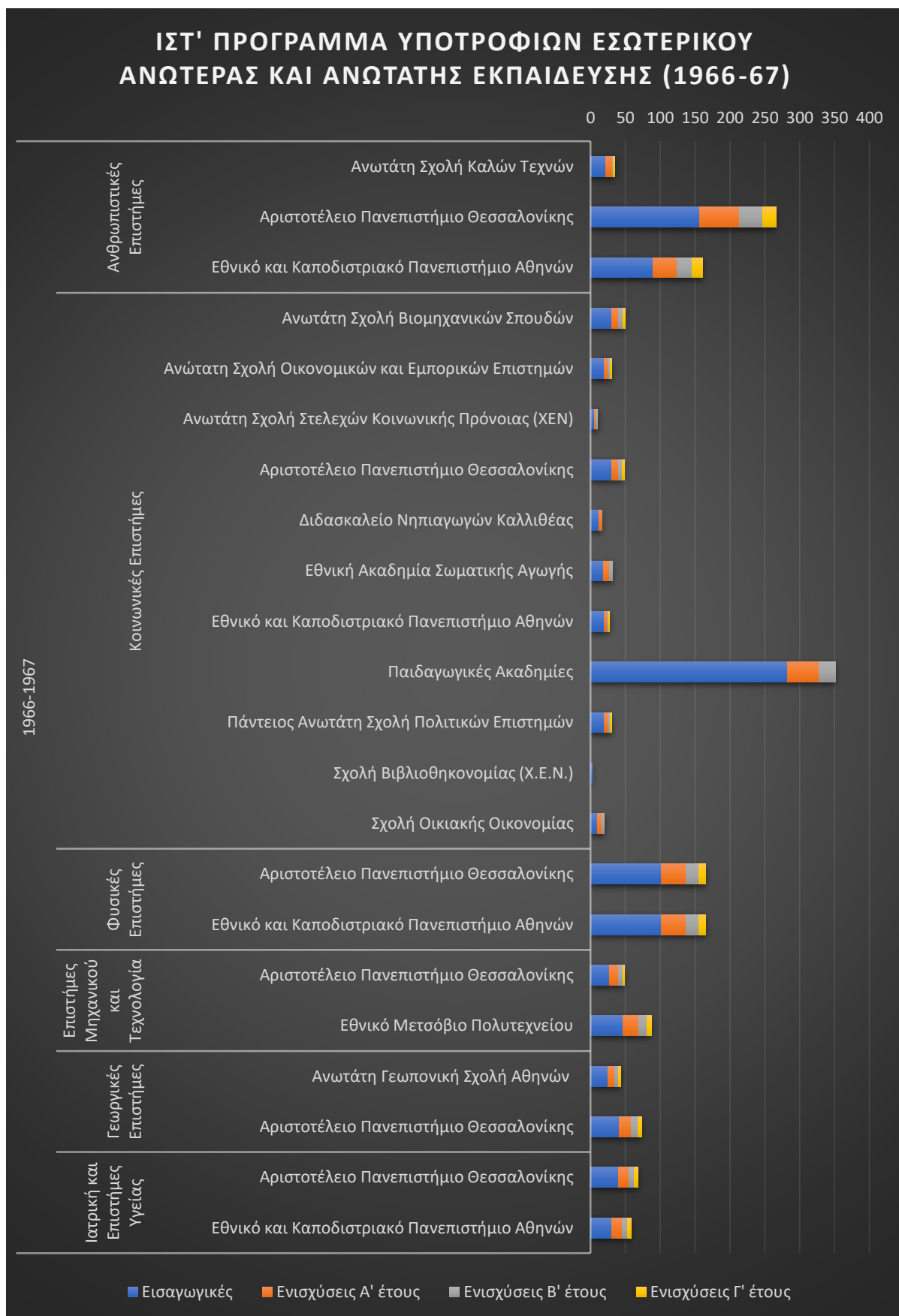
Διάγραμμα 99. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΕ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1965-66.

4.1.16 ΙΣΤ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1966-67

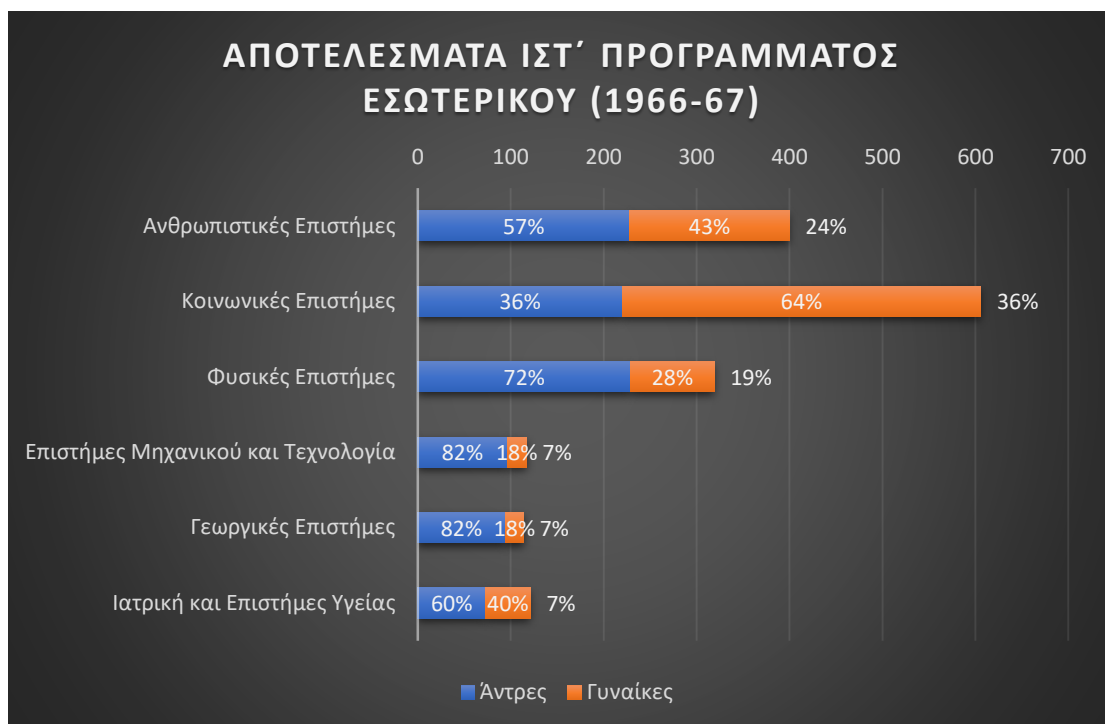
Το 16^ο Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού χαρακτηρίστηκε από την αύξηση των θέσεων για τις Επιστήμες Μηχανικού κατά 9%, λόγω της συμπερίληψης στο πρόγραμμα νέου τμήματος του ΕΜΠ (Μηχανικών Μεταλλείων-Μεταλλουργών). Επίσης, σχετικά με τις Κοινωνικές Επιστήμες αυξάνονται οι υποτροφίες για την Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής κατά 72% και για τις Παιδαγωγικές Σχολές κατά 27%, ενώ όσον αφορά τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες παρατηρούμε αύξηση των θέσεων και για τις δύο Θεολογικές Σχολές σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη κατά 25%. Στις Γεωπονικές, στην Κτηνιατρική Θεσσαλονίκης, στις Φυσικομαθηματικές και στις Ιατρικές Σχολές δεν παρατηρούμε αλλαγές. Συνολικά το πρόγραμμα δεν άλλαξε τη γενική του εικόνα και οι συνολικές θέσεις αυξήθηκαν μόνο κατά 5%, φτάνοντας τις 1785. Οι κατανομές ανά επιστημονικό πεδίο και ανα σχολή απεικονίζονται στο Διάγραμμα 100 και στο Διάγραμμα 101.

Διάγραμμα 100. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΣΤ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1966-67).

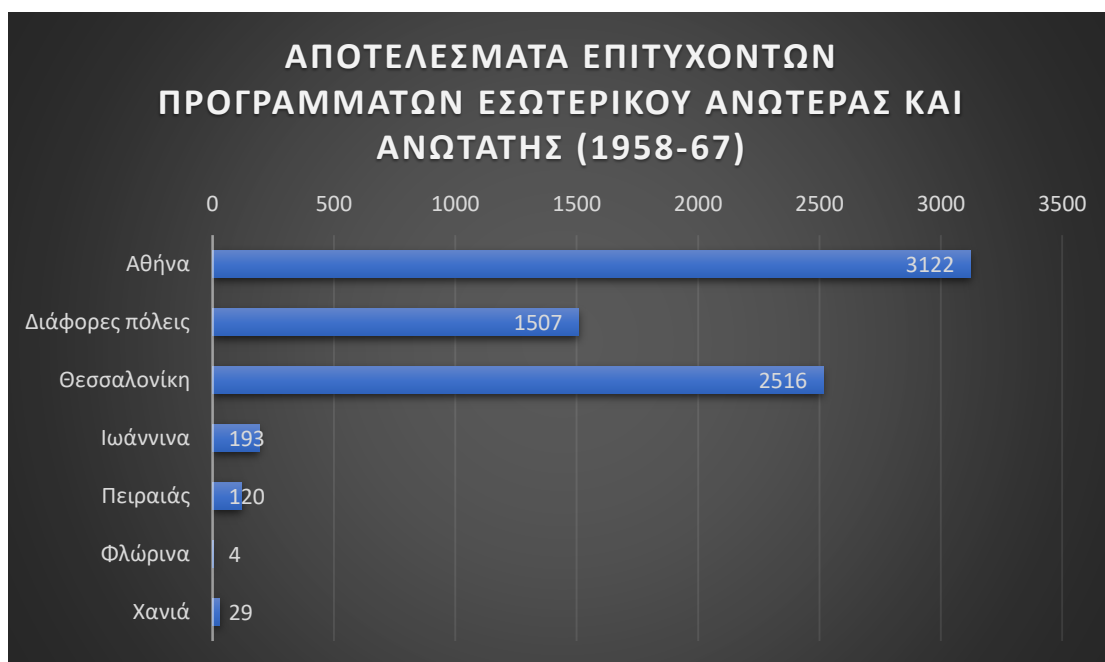

Διάγραμμα 101. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΙΣΤ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1966-67).

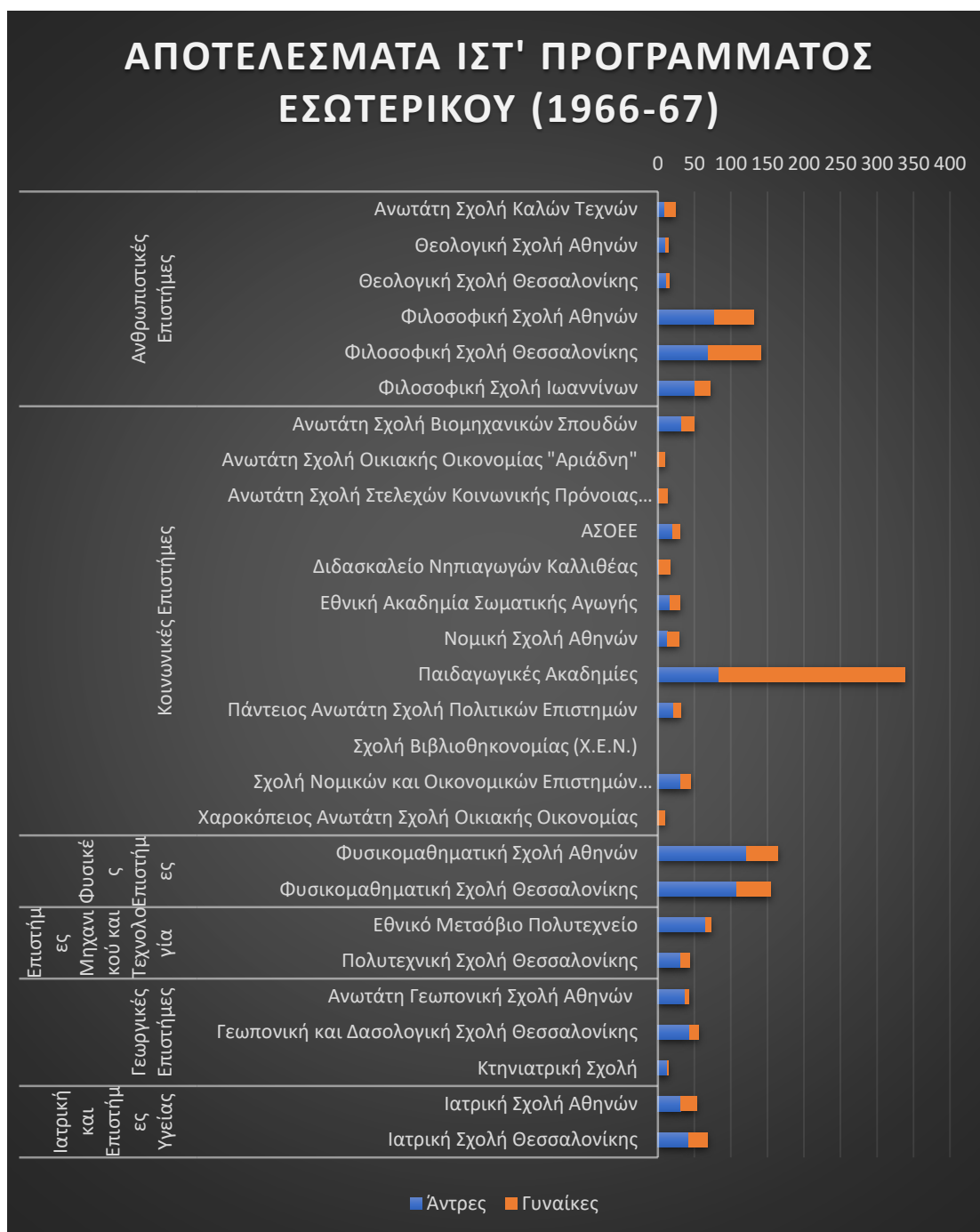

Διάγραμμα 102. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΣΤ΄ Πρόγραμμα Εσωτερικού 1966-67.

Σύμφωνα με την ανάλυση των δεδομένων, το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών που κέρδισαν μια υποτροφία για το ΙΣΤ΄ Πρόγραμμα Εσωτερικού ήταν 44%. Οι περισσότερες επιτυχίες σημειώθηκαν στις Κοινωνικές Επιστήμες όπου το ποσοστό ήταν 64%, ενώ το μικρότερο ποσοστό παρατηρείται στις Γεωργικές Επιστήμες και στις Επιστήμες Μηχανικού με 18%.

Διάγραμμα 103. Αποτελέσματα επιτυχόντων ανά πόλη για τα Η΄-ΙΣΤ΄ Προγράμματα Εσωτερικού.

Διάγραμμα 104. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΣΤ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1966-67.

Παρατηρώντας το Διάγραμμα 104, βλέπουμε πως το μεγαλύτερο μερίδιο ανάμεσα στις πόλεις των σχολών που συμμετέχουν στα προγράμματα εσωτερικού για τη δεκαετία 1958-67, ήταν η Αθήνα με 3122 υποτροφίες (42%) και με τη Θεσσαλονίκη να ακολουθεί με 2516 υποτροφίες (34%). Το Πανεπιστήμιο Πατρών αν και έχει ιδρυθεί δε συμμετέχει ακόμα Πρόγραμμα και η Φιλοσοφική Ιωαννίνων για την ώρα υπάγεται στο ΑΠΘ και δεν λειτουργεί ως ανεξάρτητο ίδρυμα το Πανεπιστήμιο Ιωαννίνων.

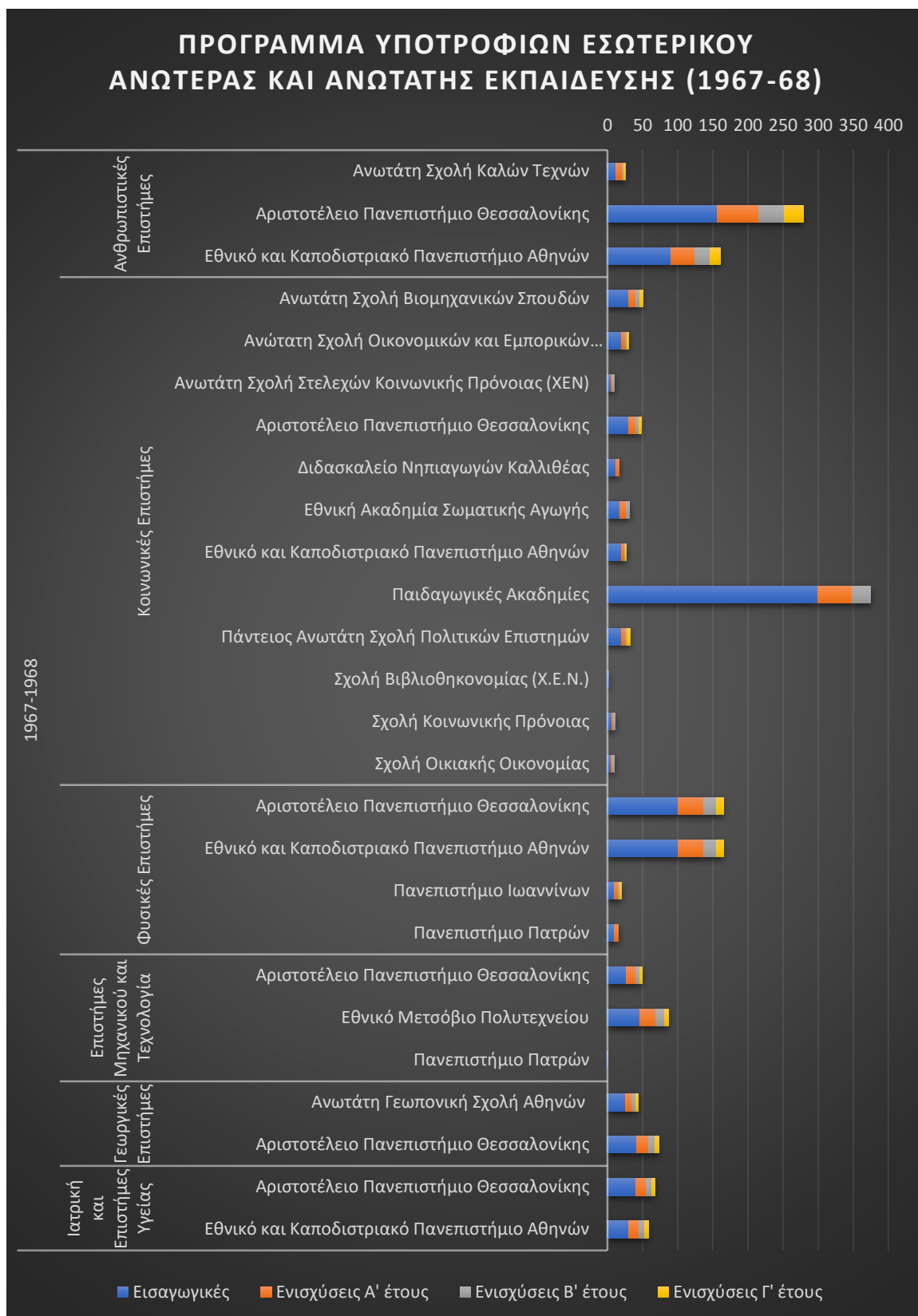
4.1.17 ΙΖ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1967-68

Το ΙΖ' αποτελεί το πρώτο πρόγραμμα εσωτερικού μετά τον διορισμό της νέας διοίκησης από την Εθνική Κυβέρνηση μετά το πραξικόπημα της 21^{ης} Απριλίου. Παρατηρούμε μια πολύ μικρή αύξηση στο συνολικό αριθμό των θέσεων κατά 2% η οποία οφείλεται στην αύξηση των θέσεων στις Κοινωνικές Επιστήμες κατά 4% (Παιδαγωγικές Σχολές αυξημένες κατά 25 υποτροφίες, και στην Πάντειο κατά 2 υποτροφίες), στις Φυσικές Επιστήμες κατά 11% λόγω της συμπερίληψης στο πρόγραμμα της Φυσικομαθηματικής Σχολής του νέο-ιδρυθέντος Πανεπιστημίου Πατρών και του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων (με 35 υποτροφίες), και κατά 1% στις Επιστήμες Μηχανικού, επίσης λόγω της Πολυτεχνικής Σχολής του Πανεπιστημίου Πατρών. Ο συνολικός αριθμός των θέσεων ήταν 1850. Η κατανομή των επιστημονικών πεδίων απεικονίζεται στο παρακάτω Διάγραμμα 105.

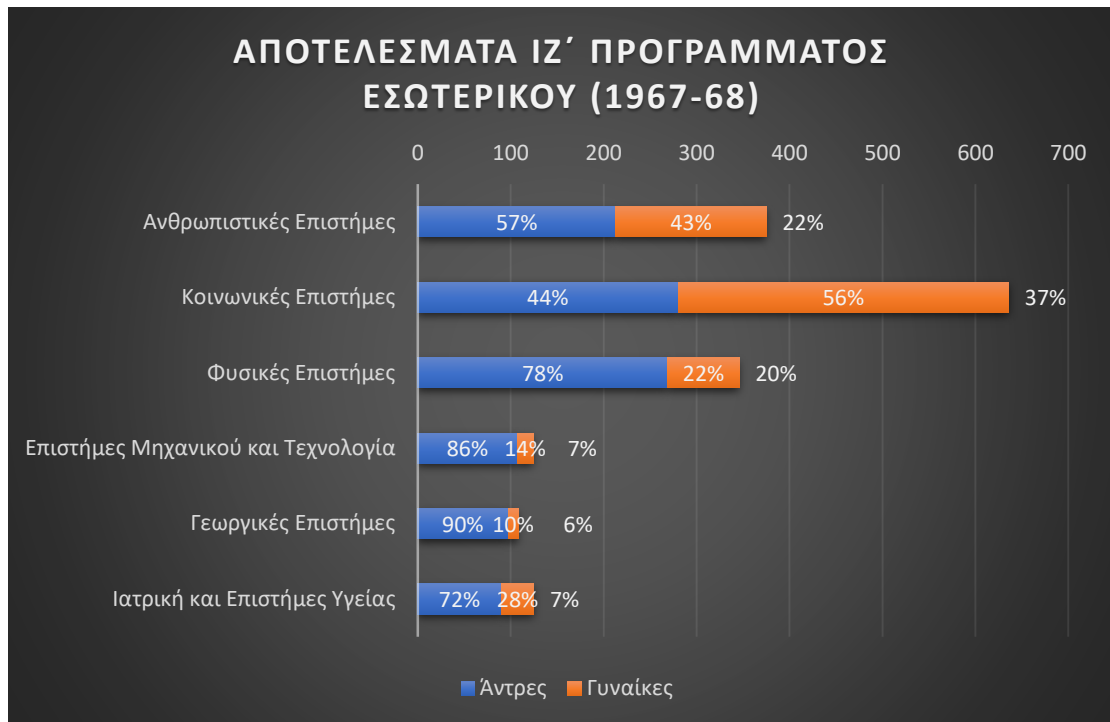

Διάγραμμα 105. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΖ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1967-68).

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ (1967-68)		
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ	ΘΕΣΕΙΣ	ΔΙΑΦΟΡΑ 1966-67
Ανθρωπιστικές Επιστήμες	465	1%
Κοινωνικές Επιστήμες	642	4%
Φυσικές Επιστήμες	365	11%
Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογία	137	1%
Γεωργικές Επιστήμες	116	0%
Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	126	0%
ΣΥΝΟΛΟ	1851	4%

Διάγραμμα 106. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΙΖ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1967-68).

Διάγραμμα 107. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΖ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1967-68.

Για το ακαδημαϊκό έτος 1967-68, οι θέσεις που καλύφθηκαν ήταν το 93% όσων είχαν προκηρυχθεί. Από τις 1714 θέσεις που κατέλαβαν οι υποψήφιοι, οι 1056 ήταν άντρες και οι 658 γυναίκες, δηλαδή το γυναικείο φύλο κατέλαβε το 38% των θέσεων. Τα μικρότερα ποσοστά επιτυχίας για τις γυναίκες υποτρόφους καταγράφηκαν στις Γεωργικές Επιστήμες (10%) και στις Επιστήμες Μηχανικού (14%), ενώ τα μεγαλύτερα στις Κοινωνικές Επιστήμες (56%) και στις Ανθρωπιστικές (43%). Προφανώς, η συμπερίληψη στο πρόγραμμα της Φυσικομαθηματικής Σχολής και της Πολυτεχνικής Σχολής του Πανεπιστημίου Πατρών ήταν ο βασικός παράγοντας που άλλαξε τον συσχετισμό αντρών και γυναικών σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά εις βάρος των δεύτερων χάνοντας 6 ποσοστιαίες μονάδες (από 44% σε 38%).

Στο παρακάτω Διάγραμμα 108 αποτυπώνεται η σύγκριση της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων.

Διάγραμμα 108. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του ΙΖ' Προγράμματος Εσωτερικού.

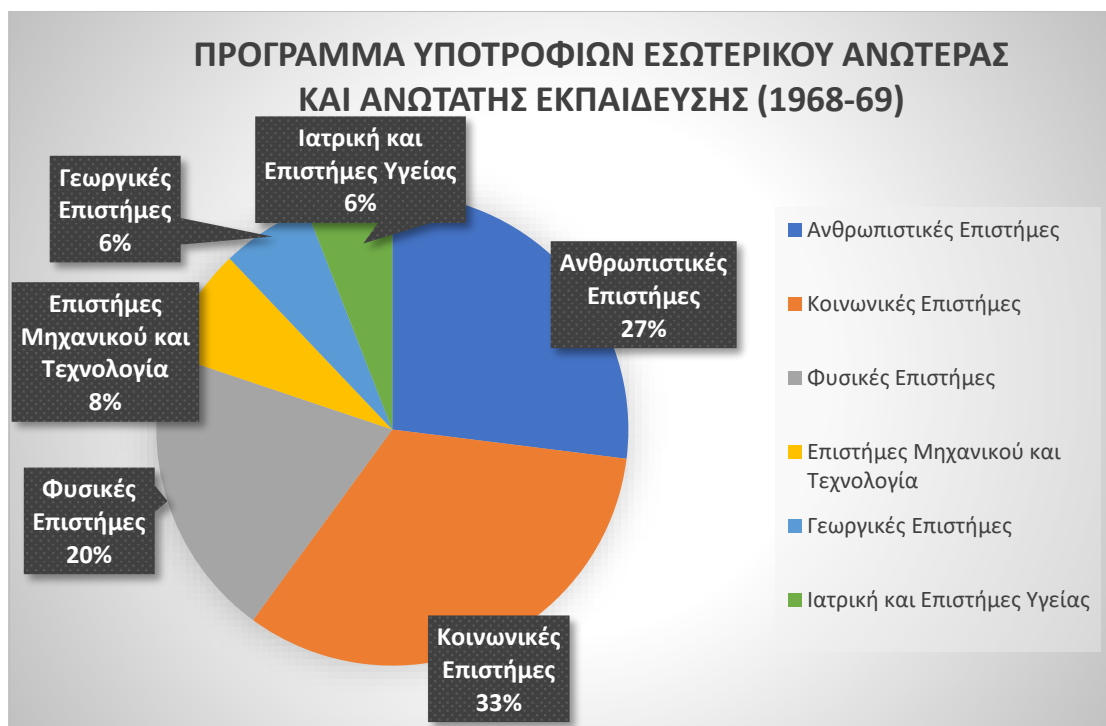
4.1.18 ΙΗ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1968-69

Το πρόγραμμα του 1968-69 παρουσίασε αύξηση στο συνολικό αριθμό των θέσεων για τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα κατά 25%, με τις υποτροφίες για τους νέους φοιτητές και φοιτήτριες να φτάνουν τις 2313. Αύξηση παρατηρείται σε όλα τα επιστημονικά πεδία σχετικά ισομερώς αν και οι θεωρητικές επιστήμες ενισχύονται ελαφρώς περισσότερο από τις θετικές (26,5% έναντι 22,5%).

Τη μεγαλύτερη αύξηση την συναντάμε στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες (34%) με μεγαλύτερους κερδισμένους να είναι τους φοιτητές που επέλεξαν για τις σπουδές τους τη Σχολή Καλών Τεχνών (84% αύξηση) και τις Θεολογικές Σχολές σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη (αύξηση 47% και 43%). Ωστόσο, οι Φιλοσοφικές Σχολές σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη είναι αυτές που συγκεντρώνουν τις περισσότερες θέσεις (185 και 239 αντίστοιχα), με το πανεπιστήμιο της Βορείου Ελλάδας να είναι αυτό που συνεχίζει να αντλεί τα περισσότερα κονδύλια, κυρίως λόγω των τμημάτων ξένων γλωσσών που υπάγονταν στη Φιλοσοφική του ΑΠΘ.

Στις Κοινωνικές Επιστήμες αποσύρονται από το πρόγραμμα η Ανωτάτη Σχολή Στελεχών Κοινωνικής Πρόνοιας, η Σχολή Βιβλιοθηκονομίας και η Σχολή Κοινωνικής Πρόνοιας. Παρατηρούμε πως δυναμικά στο Πρόγραμμα εισέρχονται πλέον οι Νομική Σχολή Αθηνών και η Πάντειος. Μοναδική μείωση παρατηρούμε στην Σχολή Νομικών και Οικονομικών Επιστημών του ΑΠΘ με απώλεια 2 υποτροφιών.

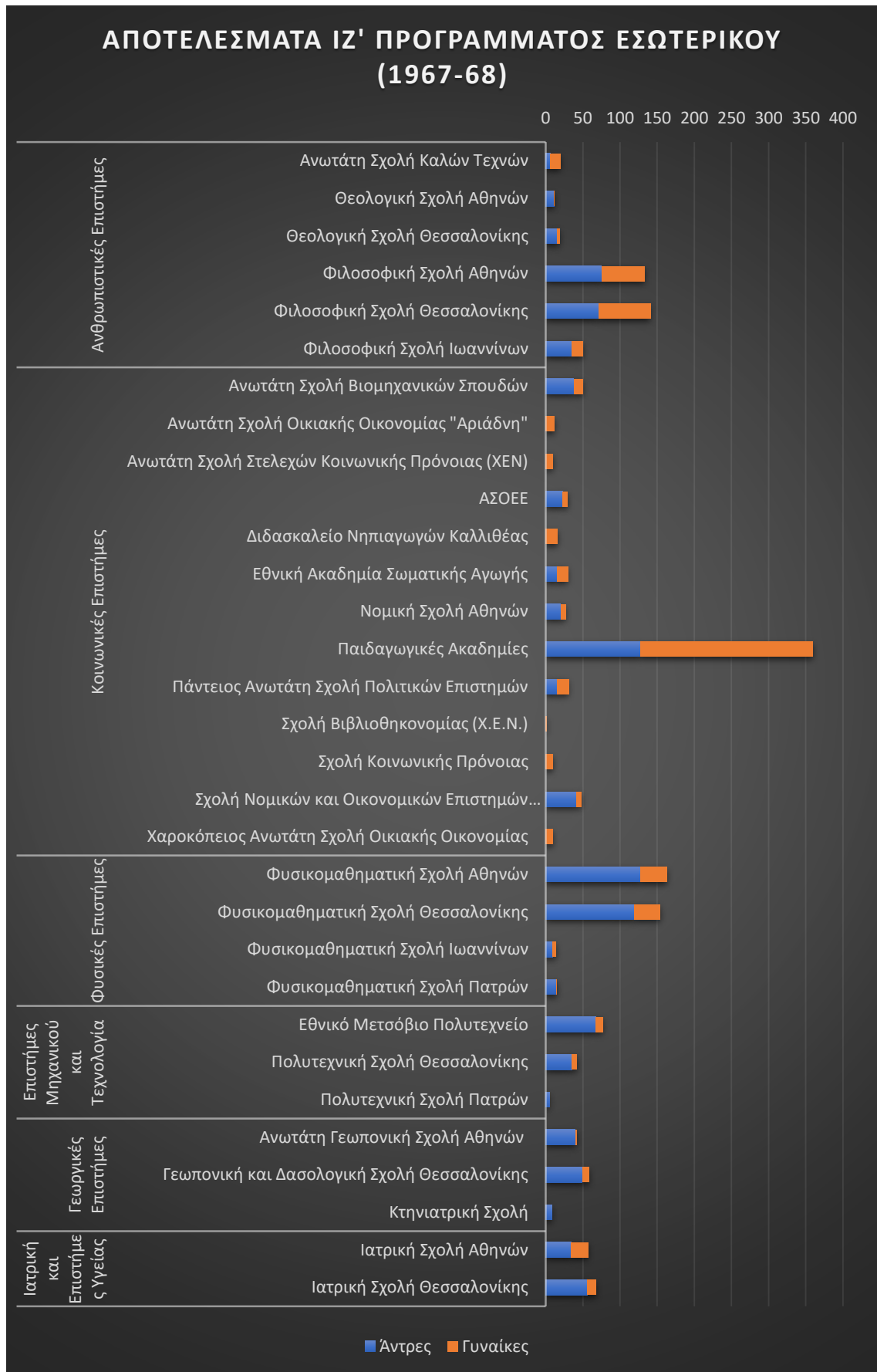
Στις Φυσικές Επιστήμες, το Ίδρυμα στηρίζει τις νέες Φυσικομαθηματικές Σχολές στα Πανεπιστήμια Ιωαννίνων και Πάτρας, στο μεν πρώτο με αύξηση κατά 65%, στο δεύτερο με 160%. Στην ίδια λογική ενισχύεται και η Πολυτεχνική Σχολή της Πάτρας. Στις Γεωργικές και στις Ιατρικές Σχολές δεν παρατηρούνται καθόλου αλλαγές.

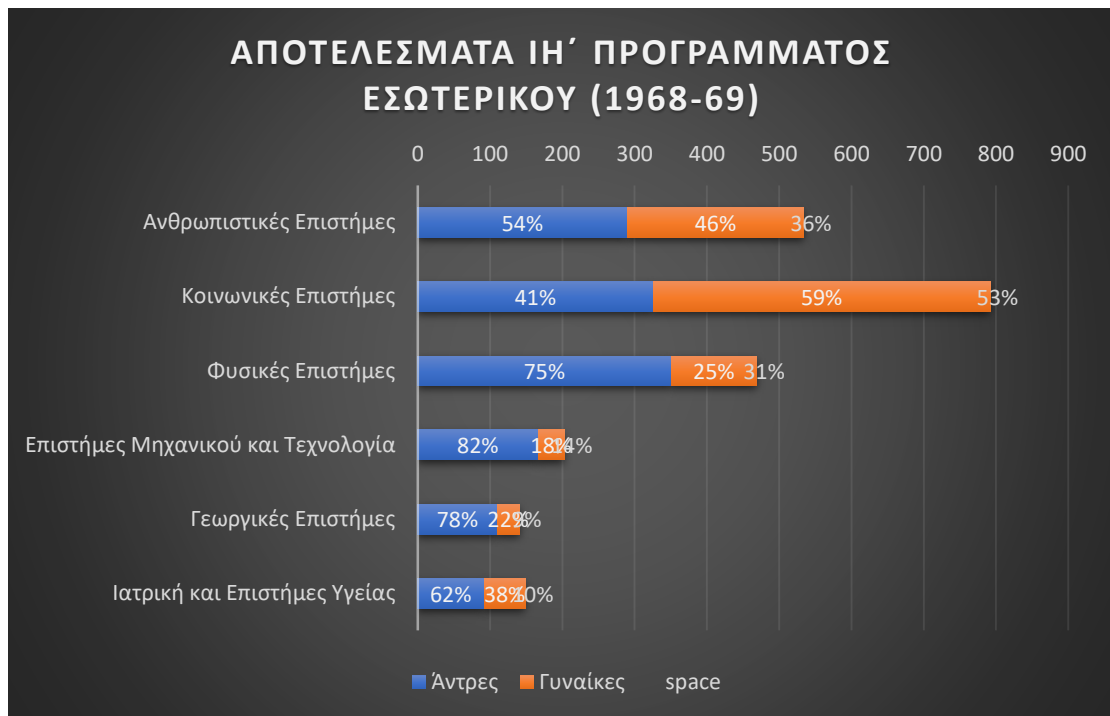
Διάγραμμα 109. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΗ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1968-69).

Πίνακας 15. Οι κατανομές των προκηρυσσόμενων θέσεων για το ΙΗ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1968-69.

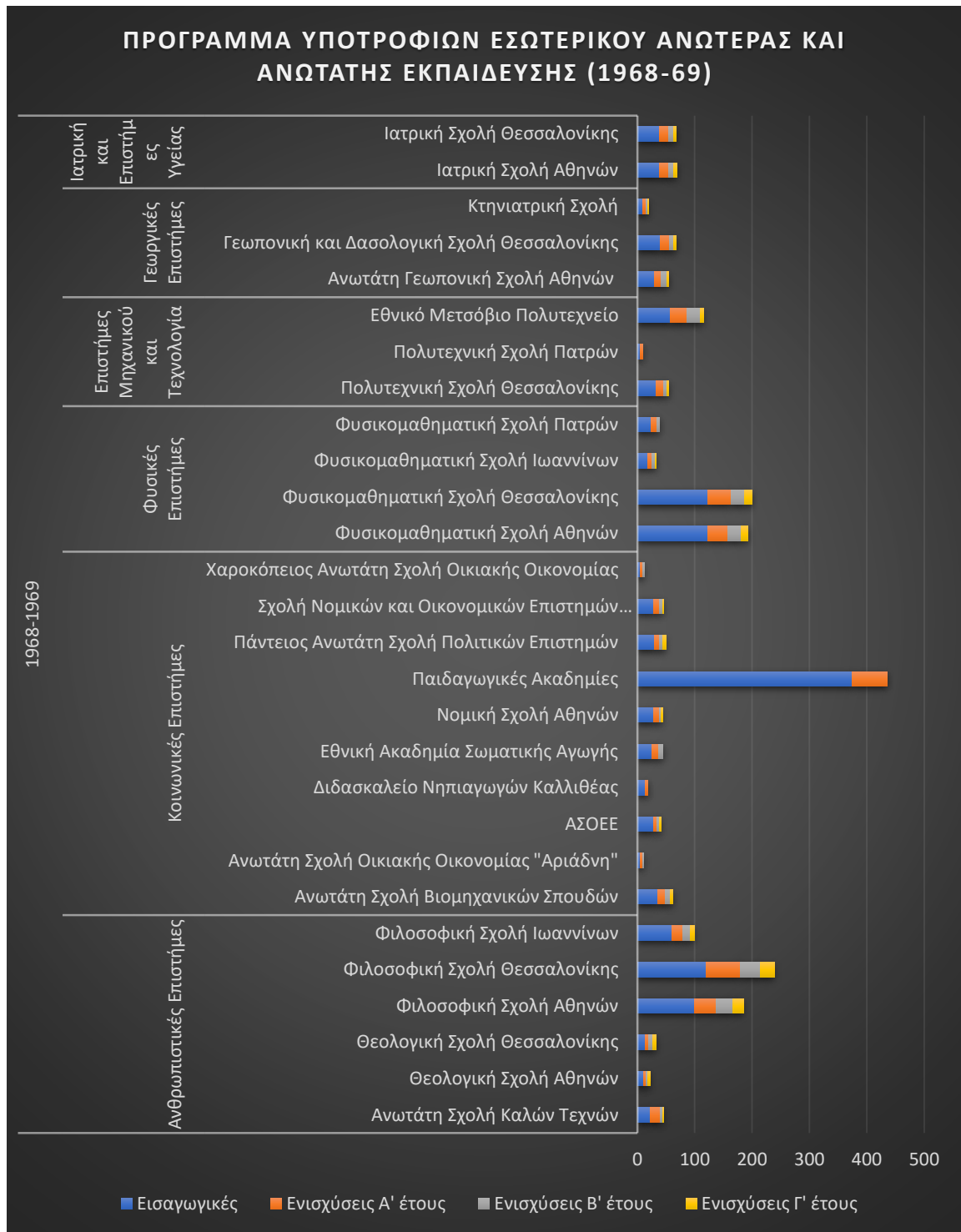
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ (1968-69)		
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ	ΘΕΣΕΙΣ	ΔΙΑΦΟΡΑ 1966-67
Ανθρωπιστικές Επιστήμες	624	34%
Κοινωνικές Επιστήμες	765	19%
Φυσικές Επιστήμες	465	27%
Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογία	179	31%
Γεωργικές Επιστήμες	143	23%
Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	137	9%
ΣΥΝΟΛΟ	2313	25%

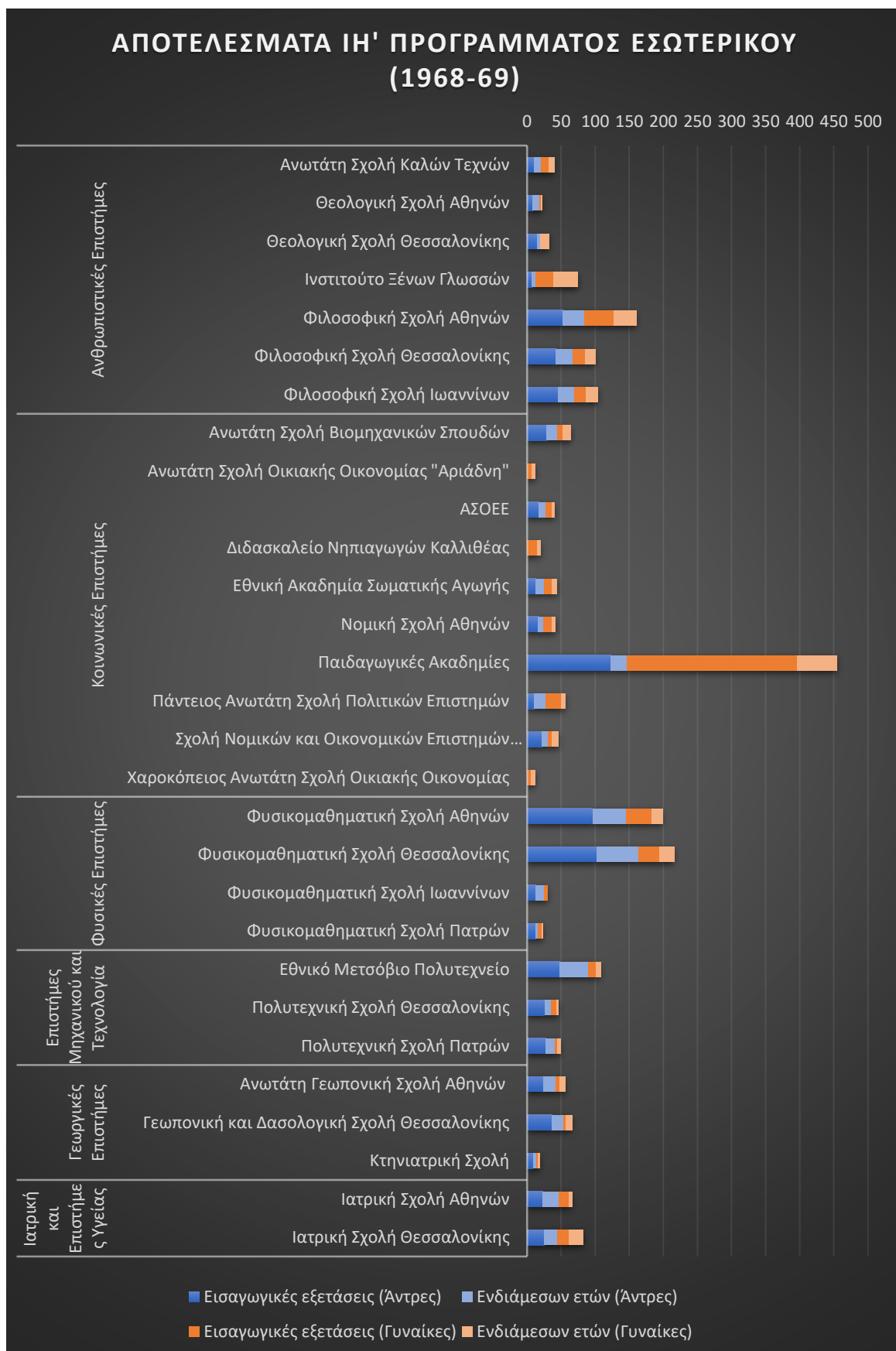
Διάγραμμα 110. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΖ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1967-68.

Διάγραμμα 111. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΗ΄ Πρόγραμμα Εσωτερικού 1968-69.

Διάγραμμα 112. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΙΗ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1968-69).

Διάγραμμα 113. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΗ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1968-69.

4.1.19 ΙΘ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1969-70

Από το ακαδημαϊκό έτος 1969-70 καθιερώθηκε από το Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων μια νέα κατηγορία ειδικών υποτροφιών για τους φοιτητές των Ανωτέρων Σχολών με στόχο την ενίσχυση της μέσης εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, οι υποτροφίες αυτές είχαν αυξημένα τροφεία (2.000 δρχ. μηνιαίως) και παρέχονταν στους φοιτητές για όλα τα έτη των σπουδών τους με την υποχρέωση ότι μετά τη λήψη του πτυχίου τους θα υπηρετούσαν για μία επταετία ως καθηγητές στη δημόσια μέση εκπαίδευση. Οι ειδικές υποτροφίες που προκηρύχθηκαν ήταν 480 και για συγκεκριμένες σχολές, όπως παρουσιάζονται στον Πίνακα 16.

Πίνακας 16. Οι ειδικές υποτροφίες ανά σχολή του ΙΘ' Προγράμματος Εσωτερικού (1969-70).

ΕΙΔΙΚΕΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ 1969-70		
α/α	ΠΕΔΙΟ/ΣΧΟΛΗ/ΤΜΗΜΑ	ΘΕΣΕΙΣ
1	Ανθρωπιστικές Επιστήμες	69
2	Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών	35
3	Αγγλικών Σπουδών Αθηνών	25
4	Γαλλικών Σπουδών Αθηνών	10
5	Φιλοσοφική Σχολή Θεσσαλονίκης	34
6	Αγγλικών Σπουδών Θεσσαλονίκης	30
7	Γαλλικών Σπουδών Θεσσαλονίκης	4
8	Φυσικές Επιστήμες	411
9	Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών	170
10	Μαθηματικών	70
11	Φυσικής	70
12	Φυσιογνωστικής	20
13	Χημείας	10
14	Φυσικομαθηματική Σχολή Θεσσαλονίκης	162
15	Μαθηματικών	68
16	Φυσικής	65
17	Φυσιογνωστικής	19
18	Χημείας	10
19	Φυσικομαθηματική Σχολή Ιωαννίνων	39
20	Μαθηματικών	39
21	Φυσικομαθηματική Σχολή Πατρών	40
22	ΣΥΝΟΛΟ	480

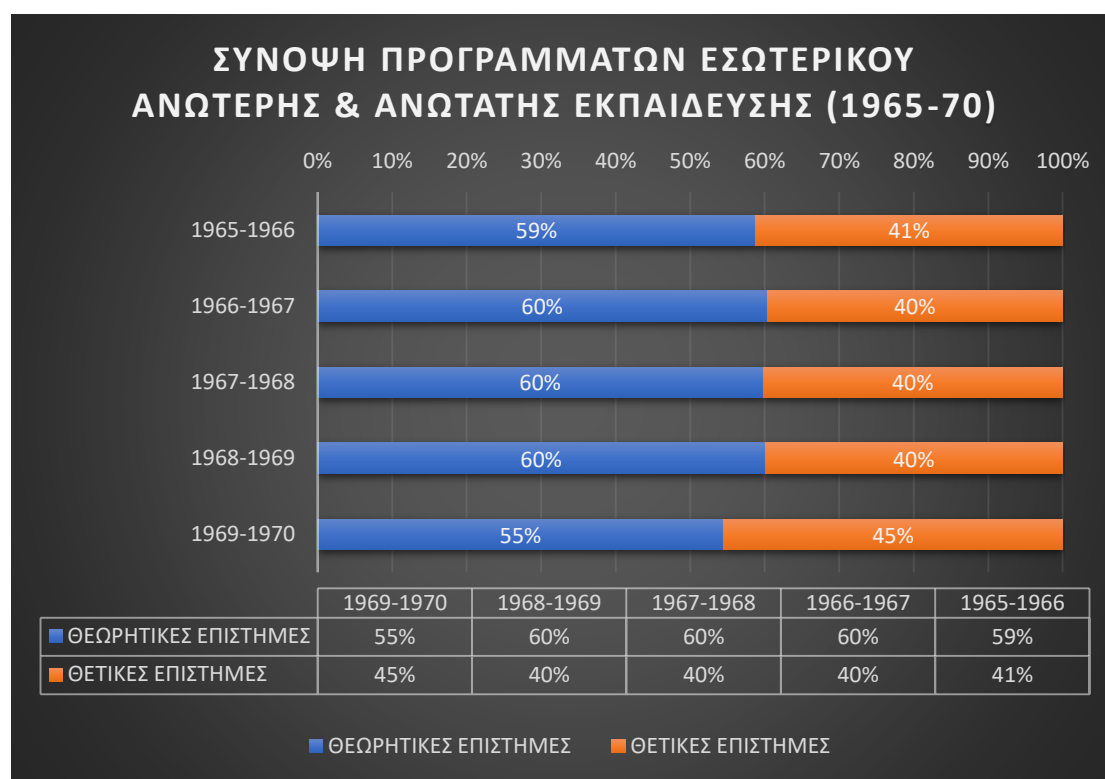
Από τον παραπάνω πίνακα είναι σαφής η ανάγκη του Υπουργείου να καλύψει εκτάκτως θέσεις για τους καθηγητές και τις καθηγήτριες ξένων γλωσσών (Αγγλικά, Γαλλικά) και με φυσικομαθηματικούς στα σχολεία της μέσης εκπαίδευσης. Από τις 480 θέσεις που άνοιξαν, οι 411 αντιστοιχούσαν στις Φυσικές Επιστήμες στις ειδικότητες των Μαθηματικών, της Φυσικής, της Χημείας, και της Φυσιογνωστικής, ενώ δεν παρατηρείται κάποια προτίμηση ανάμεσα στις Σχολές της Αθήνας, του ΑΠΘ, των Ιωαννίνων ή της Πάτρας, αλλά ακολουθείται η αρχή της αναλογικότητας με 40 υποτροφίες για κάθε πανεπιστήμιο κατά μέσο όρο.³⁹⁰

³⁹⁰ Είναι σαφής η ανάγκη για τα μαθήματα των μαθηματικών και της φυσικής, για τις οποίες προκηρύσσονται περισσότερες θέσεις.

Το τακτικό ΙΘ' Πρόγραμμα που προκηρύσσεται ανακοινώνει 2281 θέσεις υποτροφιών, ³⁹¹ αριθμός πολύ ελαφρώς μειωμένος σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Ωστόσο, από την ανάλυση των δεδομένων παρατηρούμε ανακατατάξεις στις κατανομές, κυρίως λόγω της συνεισφοράς των ειδικών υποτροφιών στο πρόγραμμα. Έτσι, παρατηρούμε μείωση στον αριθμό των υποτροφιών στις Φιλοσοφικές Σχολές σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Γιάννενα (μείωση 31%, 41%, 45% αντίστοιχα) και στις Φυσικές Επιστήμες σε όλες τις Φυσικομαθηματικές Σχολές της χώρας κατά μέσο όρο -18%.

Αντίθετα, αυξήσεις σημειώνουν οι σχολές για τις Επιστήμες Μηχανικού κατά 25% (ΕΜΠ, ΑΠΘ, Πανεπιστήμιο Πατρών) και οι σχολές για τις Κοινωνικές Επιστήμες κατά 33%, οι οποίες ακολουθούν την τάση της προηγούμενης χρονιάς για ενίσχυση της ΑΣΟΕΕ, της Νομικής Αθηνών και της Σχολής Νομικών και Οικονομικών Επιστημών του ΑΠΘ με διπλασιασμό των υποτροφιών για κάθε μία. Τέλος, οι σχολές των Νηπιαγωγών αυξάνουν τη συμμετοχής του κατά 161%.

Από το παρακάτω Διάγραμμα 114 παρατηρούμε την περαιτέρω μείωση του μεριδίου των Ανθρωπιστικών Επιστημών, το οποίο φτάνει το 18% (βλ. Διάγραμμα 115), και το σύνολο των θεωρητικών επιστημών (άθροισμα ανθρωπιστικών και κοινωνικών) να χάνει 5 ποσοστιαίες μονάδες έναντι των θετικών (βλ. Διάγραμμα 114).

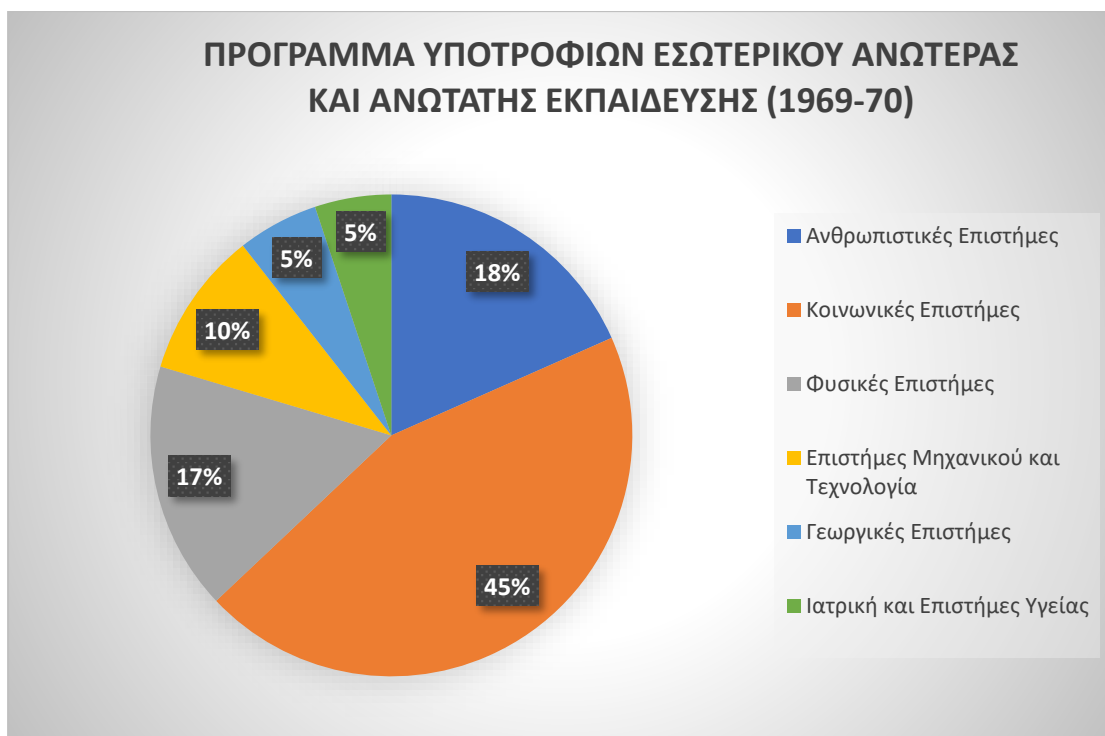

Διάγραμμα 114. Ποσοστιαία σύνοψη των μεριδίων των προκηρυσσόμενων θέσεων για τα Προγράμματα Υποτροφιών Εσωτερικού (1965-70).

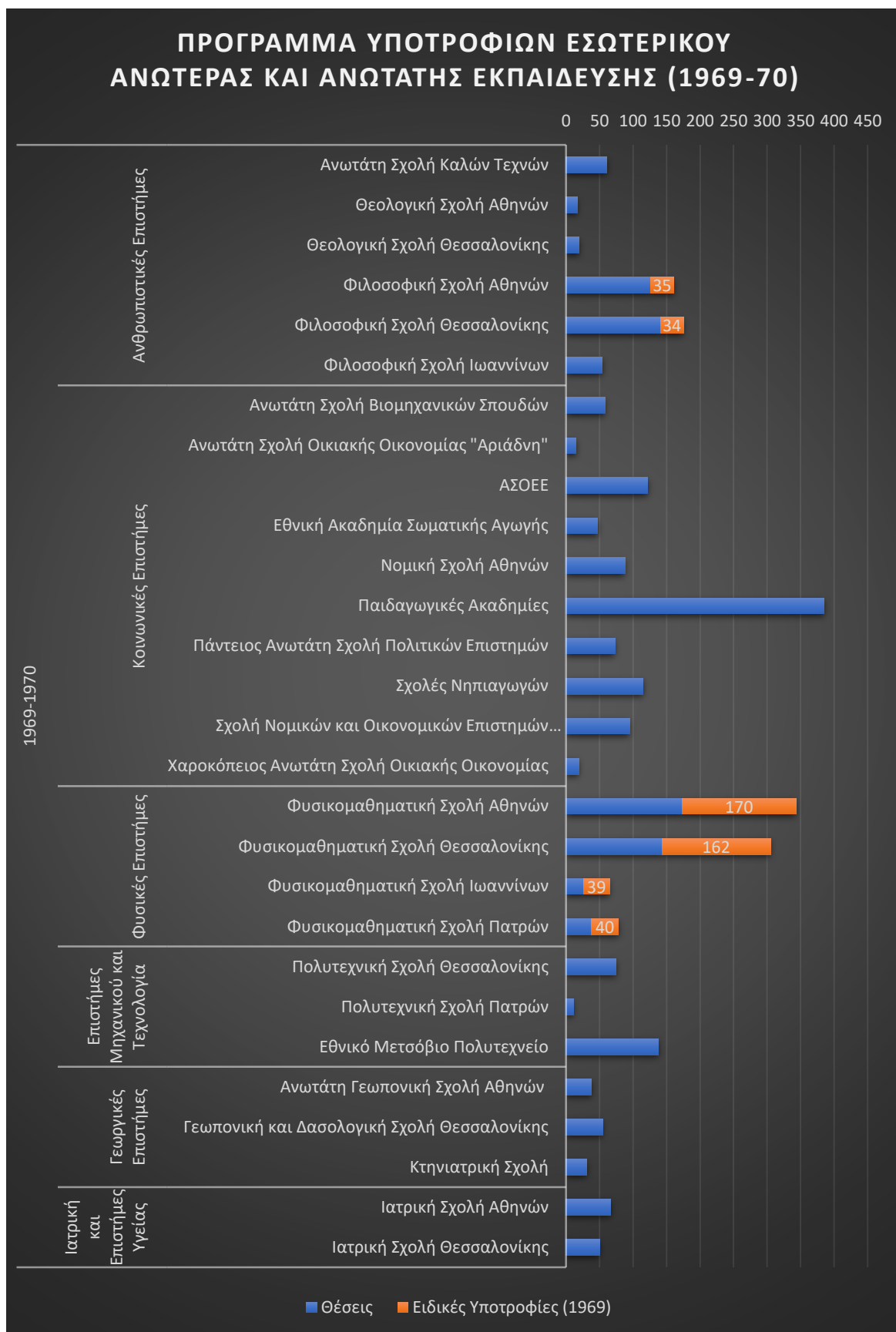
³⁹¹ Οι παραπάνω αριθμοί υπολογίζονται δίχως της συνεισφορά των ειδικών υποτροφιών.

Διάγραμμα 115. Ποσοστιαία σύνοψη των μεριδίων των προκηρυσμένων θέσεων για τα Προγράμματα Υποτροφιών Εσωτερικού (1965-70).

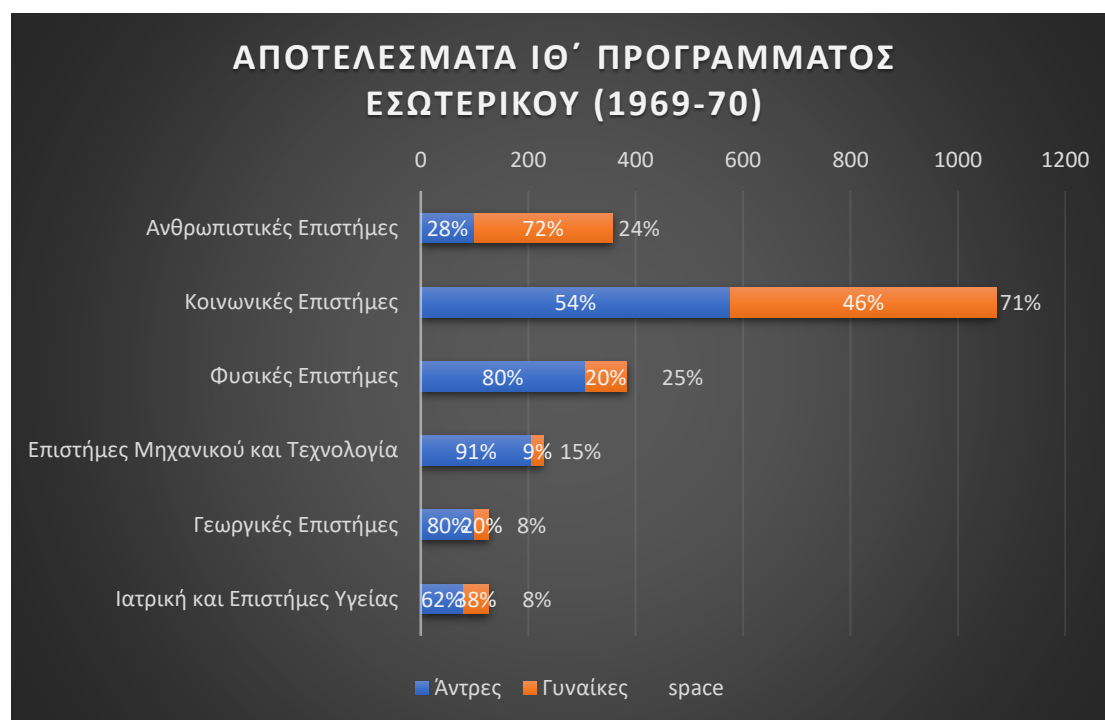

Διάγραμμα 116. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΘ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού, δίχως τις Ειδικές Υποτροφίες (1969-70).

Διάγραμμα 117. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΙΘ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1969-70).

Κατά τη διάρκεια του ακαδημαϊκού έτους 1969-70 πρώτευσαν είτε ως λόγω της επίδοσής τους στις εισαγωγικές εξετάσεις, είτε κατά τα ενδιάμεσα έτη 1371 άντρες (60%) και 923 γυναίκες (40%), το οποίο αν και χαμηλότερο σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά ωστόσο εντός του μέσου όρου της τελευταίας τετραετίας. Οι περισσότερες επιτυχίες για τις γυναίκες καταγράφηκαν στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες με 72% και οι λιγότερες στα Πολυτεχνεία με 9%. Τα παραπάνω δεδομένα δεν συμπεριλαμβάνουν τις ειδικές υποτροφίες μιας και δεν δημοσιεύτηκαν τα αποτελέσματα της προκήρυξης ονομαστικά ώστε να γίνει στατιστική ανάλυση βάση φύλου. Στο παρακάτω διάγραμμα απεικονίζονται τα αποτελέσματα βάση φύλου μονάχα για το τακτικό ΙΘ' Πρόγραμμα.

Διάγραμμα 118. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΘ' Πρόγραμμα Εσωτερικού δίχως τις Ειδικές Υποτροφίες (1969-70).

4.1.20 Κ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1970-71

Το 20^ο Πρόγραμμα Εσωτερικού πραγματοποιήθηκε το έτος 1970-71 με την προκήρυξη 2065 θέσεων για τους φοιτητές και τις φοιτήτριες των Ανωτάτων και Ανωτέρων Σχολών του α) πρώτου έτους, στη βάση των επιδόσεων τους στις εισαγωγικές εξετάσεις, β) των ενδιάμεσων ετών οι οποίοι και οποίες πρωτεύσαν στις τμηματικές εξετάσεις γ) στους τέως υποτρόφους οι οποίοι συγκέντρωσαν την απαιτούμενη επίδοση κατά τον Κανονισμό στις τμηματικές εξετάσεις (βλ. Διάγραμμα 119 και Διάγραμμα 120).

Επιπλέον, το 1970 συνεχίστηκε το πρόγραμμα των αυξημένων τροφείων (2000 δρχ. μηνιαίως) για τους φοιτητές των Φυσικομαθηματικών Σχολών των Πανεπιστημίων και των τμημάτων της Αγγλικής και Γαλλικής Φιλολογίας, με την υποχρέωση μετά τη λήψη του πτυχίου να υπηρετήσουν για επτά χρόνια σε δημόσιο σχολείο μέσης εκπαίδευσης. Ο αριθμός αυτών των θέσεων αυξήθηκε σε 535 από 480 (βλ. Πίνακας 17).

Πίνακας 17. Οι ειδικές υποτροφίες ανά σχολή του Κ' Προγράμματος Εσωτερικού (1970-71).

ΕΙΔΙΚΕΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ 1970-71		
Α/Α	ΠΕΔΙΟ/ΣΧΟΛΗ/ΤΜΗΜΑ	ΘΕΣΕΙΣ
1	Ανθρωπιστικές Επιστήμες	95
2	Ινστιτούτο Ξένων Γλωσσών	43
3	Αγγλικών Σπουδών Θεσσαλονίκης	35
4	Γαλλικών Σπουδών Θεσσαλονίκης	8
5	Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών	52
6	Αγγλικών Σπουδών Αθηνών	37
7	Γαλλικών Σπουδών Αθηνών	15
8	Φυσικές Επιστήμες	440
9	Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών	203
10	Μαθηματικών	87
11	Φυσικής	77
12	Φυσιογνωστικής	17
13	Χημείας	22
14	Φυσικομαθηματική Σχολή Θεσσαλονίκης	161
15	Μαθηματικών	68
16	Φυσικής	61
17	Φυσιογνωστικής	14
18	Χημείας	18
19	Φυσικομαθηματική Σχολή Ιωαννίνων	30
20	Μαθηματικών	30
21	Φυσικομαθηματική Σχολή Πατρών	46
22	Βιολογίας	1
23	Μαθηματικών	12
24	Φυσικής	22
25	Χημείας	11
26	ΣΥΝΟΛΟ	535

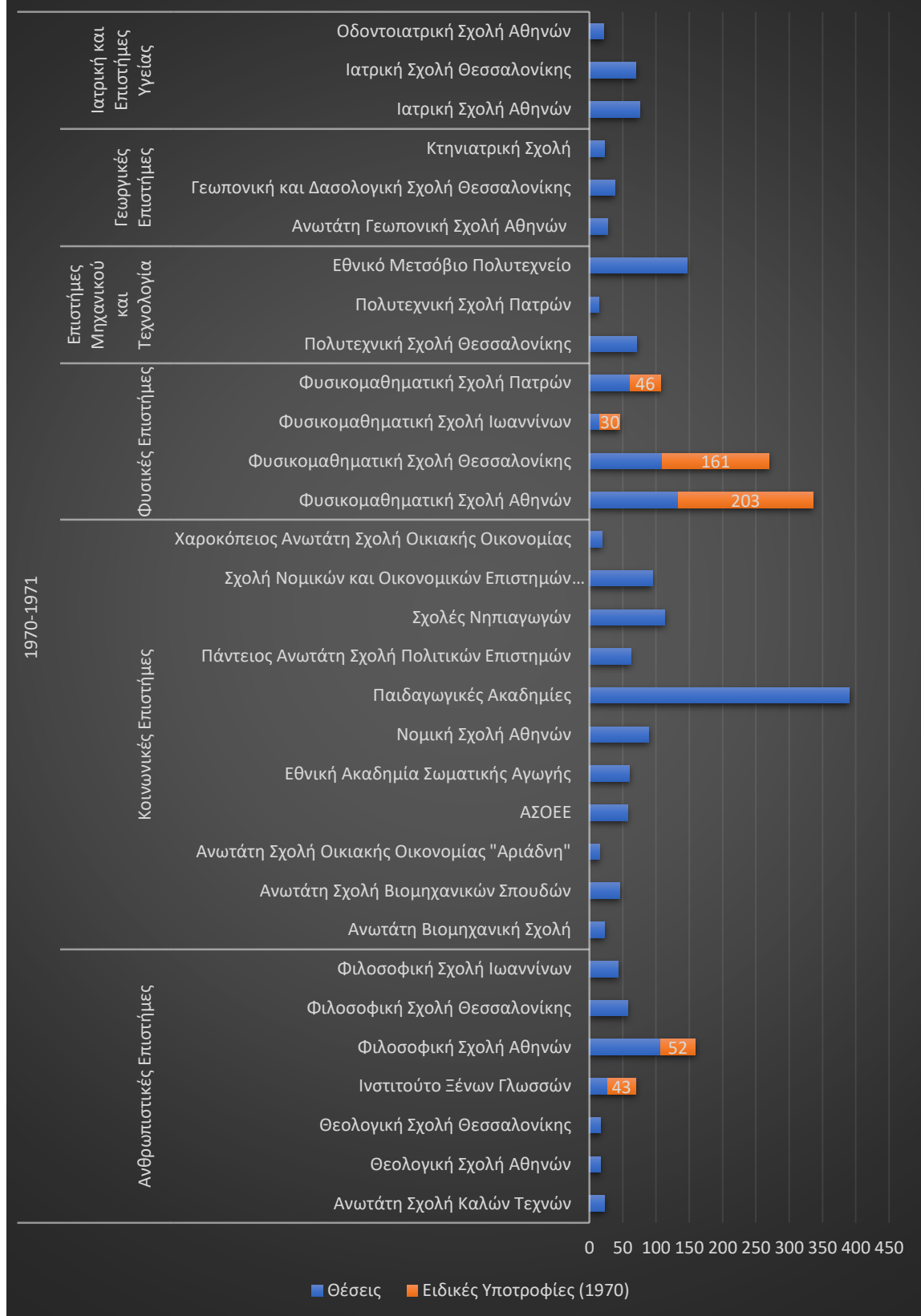

Διάγραμμα 119. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το Κ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού, δίχως τις Ειδικές Υποτροφίες (1970-71).

Εξαιρουμένου του προγράμματος των ειδικών υποτροφιών, το τακτικό Κ' Πρόγραμμα Εσωτερικού παρουσίασε μικρή μείωση κατά 14%, η οποία οφειλόταν στο περιορισμό των υποτροφιών στις Ανθρωπιστικές κατά 8% (μείωση 60% για τη Φιλοσοφική του ΑΠΘ και 62% για της Καλές Τέχνες), μείωση στις Γεωργικές κατά 48% και μείωση στις Κοινωνικές κατά 5%. Ωστόσο, οι μειώσεις αυτές συμψηφίστηκαν με διπλασιασμό των θέσεων για τις Φυσικές Επιστήμες (ενισχύθηκε η Φυσικομαθηματική της Πάτρας), και επίσης αύξηση κατά 62% για τις Ιατρικές Σχολές και των δύο πόλεων, κυρίως όμως λόγω της συμπερίληψης στο πρόγραμμα της νέας Οδοντιατρικής Σχολής Αθηνών. Γενικά, το πρόγραμμα, όπως και το αντίστοιχο του 1969-70, χαρακτηρίζεται από ανακατανομή του αριθμού των θέσεων.

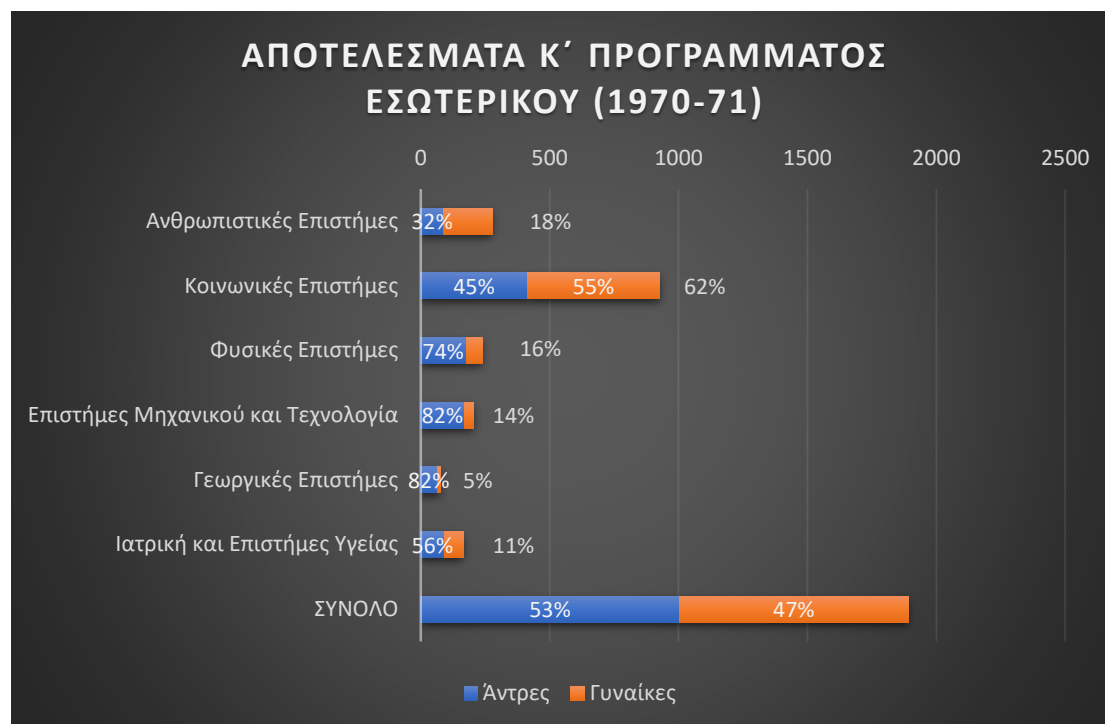
Σύμφωνα με την ανάλυση των δεδομένων για το σύνολο των 2600 υποτροφιών ολόκληρου του προγράμματος -συμπεριλαμβανομένων των ειδικών υποτροφιών- παρατηρούμε πως η τάση μείωσης του μεριδίου των θεωρητικών επιστημών προς όφελος των θετικών που παρατηρήσαμε την προηγούμενη χρονιά συνεχίστηκε. Συγκεκριμένα, το ποσοστό των Ανθρωπιστικών Επιστημών από 18% του 1969-70, μειώθηκε σε 15% και καθόσον το ποσοστό των Κοινωνικών Επιστημών παρέμεινε 37%, οι θεωρητικές επιστήμες συγκέντρωσαν το 52% επί του συνόλου. Η μείωση αυτή συμψηφίστηκε με την αύξηση κατά μίας ποσοστιαίας μονάδας στις Επιστήμες Μηχανικού και κατά 2 μονάδες στις Ιατρικές Σχολές. Την χρονιά που μελετάμε συμπεριλαμβάνονται για πρώτη φορά στο πρόγραμμα η Οδοντιατρική Σχολή Αθηνών, οι Σχολές Βιολογίας και Γεωλογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, και τα τμήματα Κλασικών Σπουδών και Νεοελληνικών Σπουδών του Πανεπιστημίου Ιωαννίνων. Αναλυτικά το πρόγραμμα απεικονίζεται στο Διάγραμμα 120.

Κ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1970-71)

Διάγραμμα 120. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το Κ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1970-71).

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα, το ποσοστό των γυναικών που πρώτευσαν ώστε να λάβουν υποτροφία ήταν 47%, το υψηλότερο που είχε καταγραφεί μέχρι τότε στον θεσμό. Στο παραπάνω ποσοστό δεν συνυπολογίζουμε το πρόγραμμα των ειδικών υποτροφιών.

Διάγραμμα 121. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Κ' Πρόγραμμα Εσωτερικού δίχως τις ειδικές υποτροφίες (1970-71).

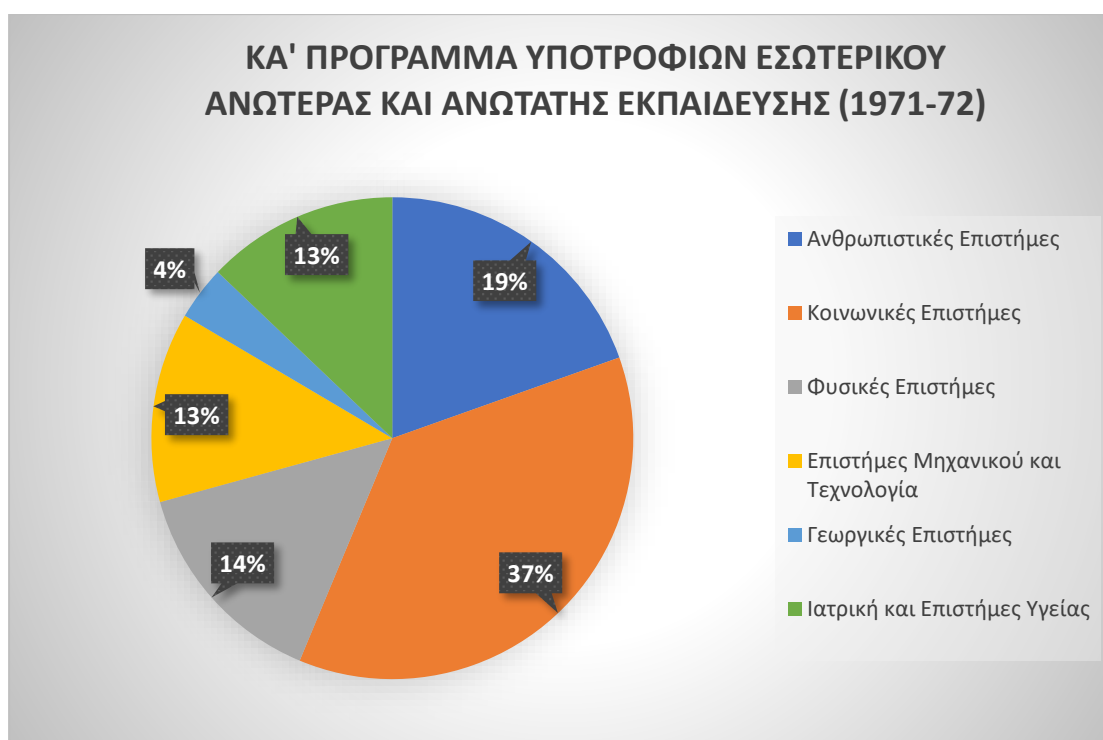
4.1.21 ΚΑ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1971-72

Το 1971-72 αποτέλεσε ένα ξεχωριστό έτος για το Πρόγραμμα Εσωτερικού μιας και ο αριθμός των υποτροφιών που προκηρύχθηκαν αυξήθηκε κατά 50% και έφτασε τις 4480 υποτροφίες, εκ των οποίων οι 555 διατέθηκαν για την ενίσχυση της μέσης εκπαίδευσης μέσω του προγράμματος των ειδικών υποτροφιών (βλ. Πίνακας 18).

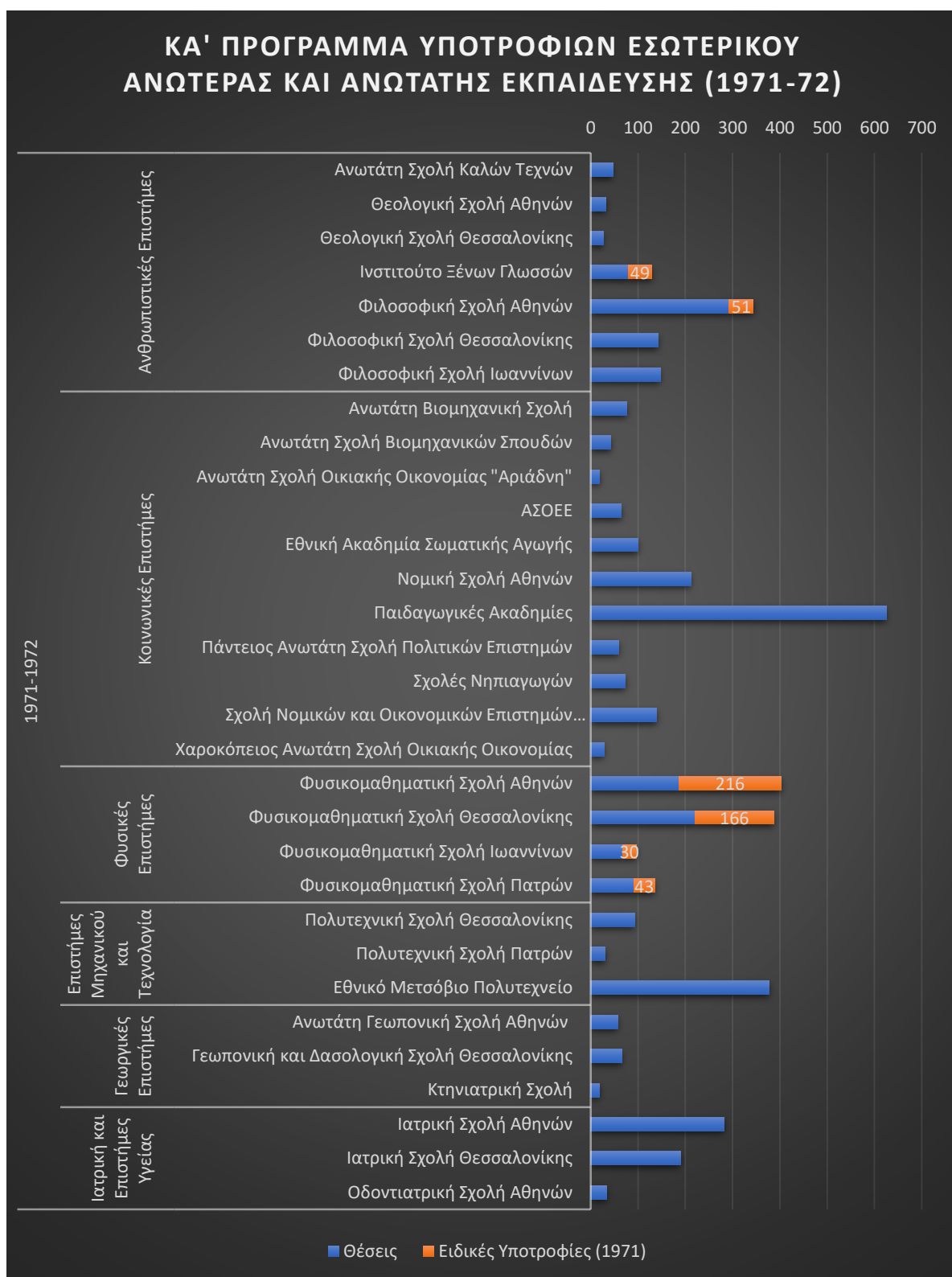
Πίνακας 18. Οι ειδικές υποτροφίες ανά σχολή του ΚΑ' Προγράμματος Εσωτερικού (1971-72).

ΕΙΔΙΚΕΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ 1971-72		
Α/Α	ΠΕΔΙΟ/ΣΧΟΛΗ/ΤΜΗΜΑ	ΘΕΣΕΙΣ
1	Ανθρωπιστικές Επιστήμες	100
2	Ινστιτούτο Ξένων Γλωσσών	49
3	Αγγλικών Σπουδών Θεσσαλονίκης	41
4	Γαλλικών Σπουδών Θεσσαλονίκης	8
5	Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών	51
6	Αγγλικών Σπουδών Αθηνών	15
7	Γαλλικών Σπουδών Αθηνών	36
8	Φυσικές Επιστήμες	455
9	Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών	216
10	Βιολογίας	1
11	Μαθηματικών	96
12	Φυσικής	80

13	Φυσιογνωστικής	16
14	Χημείας	23
15	Φυσικομαθηματική Σχολή Θεσσαλονίκης	166
16	Μαθηματικών	62
17	Φυσικής	71
18	Φυσιογνωστικής	16
19	Χημείας	17
20	Φυσικομαθηματική Σχολή Ιωαννίνων	30
21	Μαθηματικών	30
22	Φυσικομαθηματική Σχολή Πατρών	43
23	Βιολογίας	1
24	Μαθηματικών	14
25	Φυσικής	19
26	Χημείας	9
27	ΣΥΝΟΛΟ	555

Διάγραμμα 122. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΚΑ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού, δίχως τις Ειδικές Υποτροφίες (1971-72).

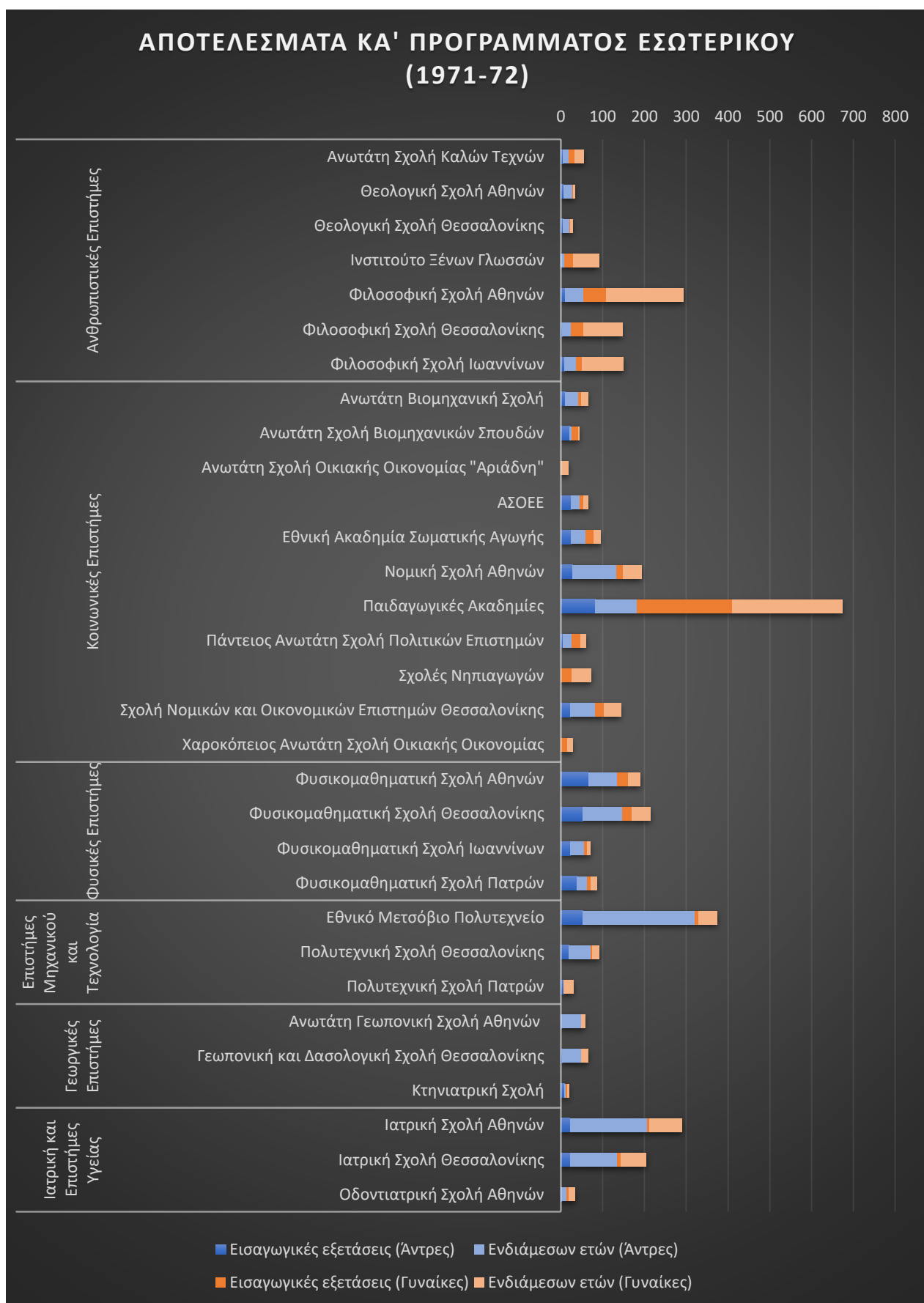

Διάγραμμα 123. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΚΑ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1971-72).

Διάγραμμα 124. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΚΑ΄ Πρόγραμμα Εσωτερικού δίχως τις Ειδικές Υποτροφίες (1971-72).

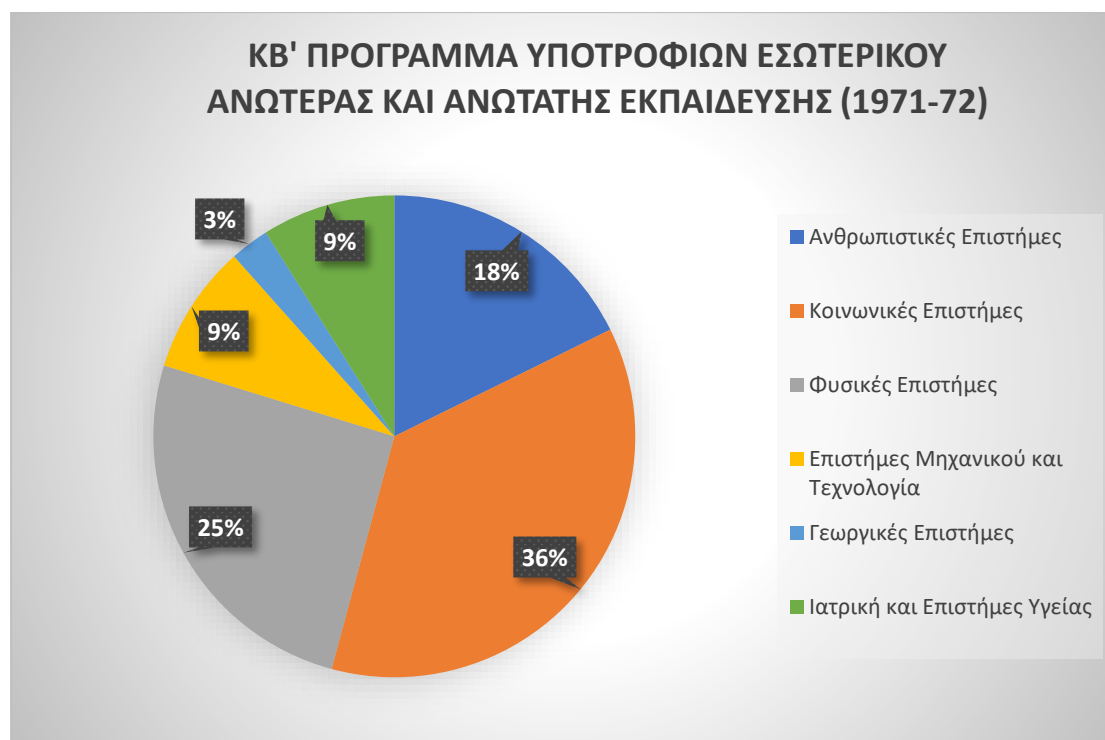
Η ανάλυση των δεδομένων του ΚΑ΄ Προγράμματος δίχως τις Ειδικές Υποτροφίες δείχνουν πως η πλειοψηφία των γυναικών είχαν πρωτεύσει στις Φιλοσοφικές Σχολές της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, στις Παιδαγωγικές Σχολές, στις Σχολές Νηπιαγωγών και στην Χαροκόπειος Ανωτάτη Σχολή Οικιακής Οικονομίας. Επίσης οι Φυσικές Επιστήμες, οι Γεωργικές Επιστήμες και οι Επιστήμες Μηχανικού όπως έχουμε παρατηρήσει να συμβαίνει σε όλα τα χρόνια «ανδροκρατούνται» με τα ποσοστά των ανδρών να είναι στο 70% και άνω. Ωστόσο, προκαλεί εντύπωση η πολύ καλή επίδοση του γυναικείου φύλου στο Πολυτεχνείο Πάτρας με το ποσοστό στα ενδιάμεσα έτη να είναι 77%. Τέλος, επίσης στην Οδοντιατρική οι γυναίκες κατείχαν το 63% των υποτροφιών που είχαν απονεμηθεί στη σχολή.

Διάγραμμα 125. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΚΑ' Πρόγραμμα Εσωτερικού δίχως τις Ειδικές Υποτροφίες (1971-72).

4.1.22 ΚΒ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1972-73

Το 1972-73 βρίσκει το ΚΒ' Πρόγραμμα Εσωτερικού με μια μικρή μείωση των προκηρυσσόμενων θέσεων κατά 6% αλλά με μεγάλες ανακατατάξεις στις κατανομές των επιστημονικών πεδίων. Συνυπολογίζοντας τις Ειδικές Υποτροφίες οι οποίες ήταν αυξημένες κατά 15% (βλ. Πίνακας 19), ο συνολικός αριθμός των υποτροφιών ήταν 4198 θέσεις, με τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες να είναι πλέον μειοψηφικές και να συγκεντρώνουν το 18% επί του συνόλου (μείωση 14%). Να σημειωθεί πως στο πρόγραμμα για πρώτη φορά συμμετέχει και η Δραματική Σχολή Εθνικού Θεάτρου. Αντιθέτως οι Φυσικές Επιστήμες σχεδόν διπλασιάζονται (αύξηση 89%) και κερδίζουν 3 ποσοστιαίες μονάδες στην συνολική κατανομή λόγω της ενίσχυσης των Φυσικομαθηματικών Σχολών σε Πάτρα και Ιωάννινα, κυρίως όμως λόγω του προγράμματος των Ειδικών Υποτροφιών που «έτρεχε» (βλ. Διάγραμμα 127). Αντίστοιχα οι Επιστήμες Μηχανικού χάνουν 2 ποσοστιαίες μονάδες για να βρεθούν ξανά στο 9% επί του συνόλου. Οι Ιατρικές Σχολές μειώνονται κατά 26%, αν και συμπεριλαμβάνεται η Οδοντιατρική Αθήνας δίπλα στην Οδοντιατρική Θεσσαλονίκης. Τέλος, οι Κοινωνικές Επιστήμες ενισχύονται κατά 6%. Αν και για πρώτη φορά παρατηρούμε μείωση των υποτροφιών για τις Παιδαγωγικές Σχολές, από την άλλη παρατηρούμε αύξηση στην Πάντειο κατά 143%, στην ΑΣΟΕΕ κατά 109% και στην Ανωτάτη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών κατά 105%. Στη συνολική κατάταξη οι Κοινωνικές Επιστήμες κερδίζουν 4 ποσοστιαίες μονάδες. Είναι χαρακτηριστικό το ενδιαφέρον που δείχνει το Υπουργείο Παιδείας για την ενίσχυση των Κοινωνικών Επιστημών.

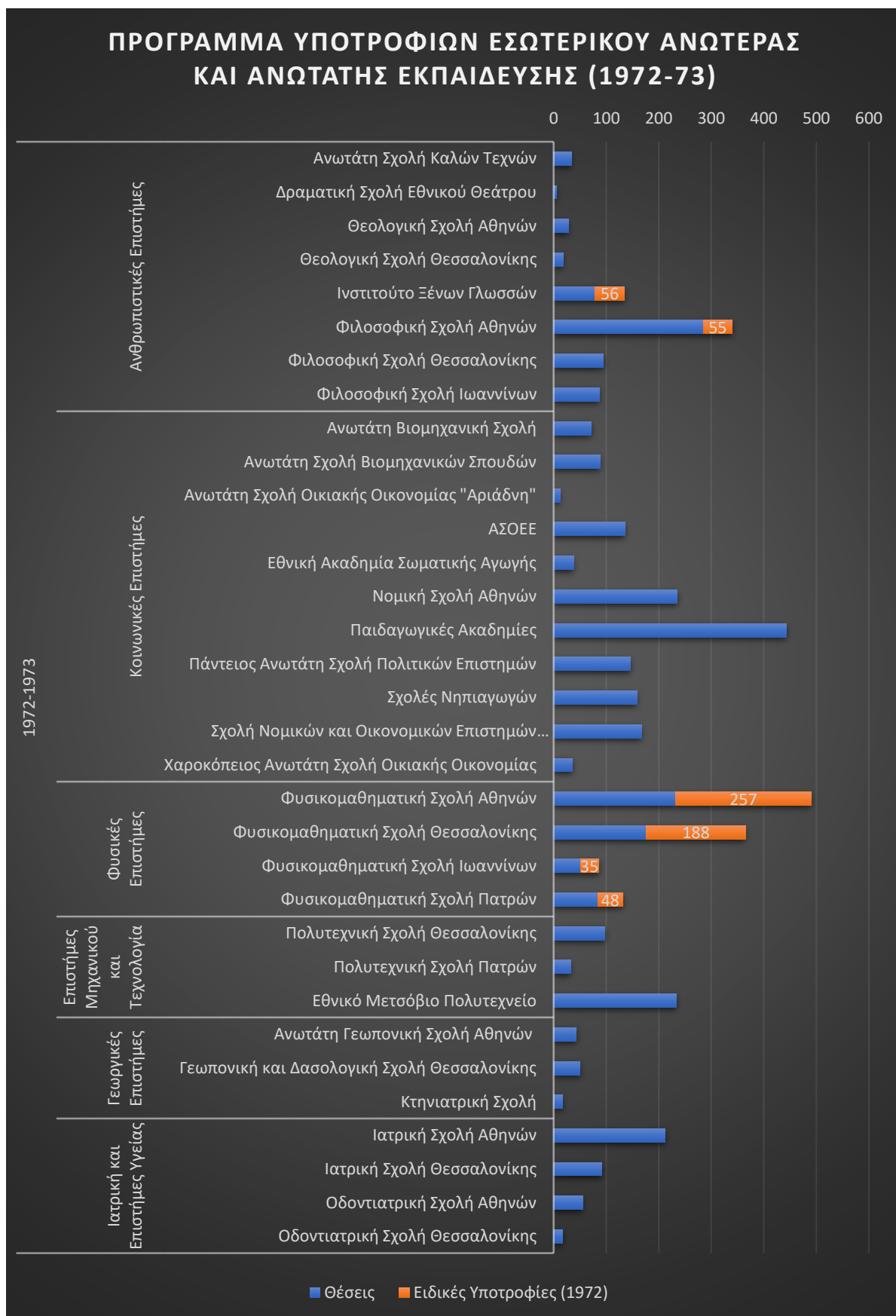
Διάγραμμα 126. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΚΒ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1972-73).

Πίνακας 19. Οι ειδικές υποτροφίες ανά σχολή του ΚΒ' Προγράμματος Εσωτερικού (1972-73).

ΕΙΔΙΚΕΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΥ 1972-73		
A/A	ΠΕΔΙΟ/ΣΧΟΛΗ/ΤΜΗΜΑ	ΘΕΣΕΙΣ
1	Ινστιτούτο Ξένων Γλωσσών	56
2	Αγγλικών Σπουδών Θεσσαλονίκης	48
3	Γαλλικών Σπουδών Θεσσαλονίκης	8
4	Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών	55
5	Αγγλικών Σπουδών Αθηνών	40
6	Γαλλικών Σπουδών Αθηνών	15
7	Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών	257
8	Βιολογίας	1
9	Μαθηματικών	119
10	Φυσικής	89
11	Φυσιογνωστικής	16
12	Χημείας	32
13	Φυσικομαθηματική Σχολή Θεσσαλονίκης	188
14	Μαθηματικών	76
15	Φυσικής	70
16	Φυσιογνωστικής	26
17	Χημείας	16
18	Φυσικομαθηματική Σχολή Ιωαννίνων	35
19	Μαθηματικών	35
20	Φυσικομαθηματική Σχολή Πατρών	48
21	Βιολογίας	1
22	Μαθηματικών	15
23	Φυσικής	21
24	Χημείας	11
25	ΣΥΝΟΛΟ	639

Πίνακας 20. Το ΚΒ' Πρόγραμμα Εσωτερικού σε σύγκριση με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1972-73)				
A/A	ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ	ΘΕΣΕΙΣ	ΠΟΣΟΣΤ	ΔΙΑΦΟΡΑ (1971-72)
1	Ανθρωπιστικές Επιστήμες	743	18%	-3%
2	Κοινωνικές Επιστήμες	1532	36%	6%
3	Φυσικές Επιστήμες	1073	26%	89%
4	Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογία	364	9%	-27%
5	Γεωργικές Επιστήμες	110	3%	-23%
6	Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	376	9%	-26%
7	ΣΥΝΟΛΟ	4198	100%	7%

Διάγραμμα 127. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΚΒ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1972-73).

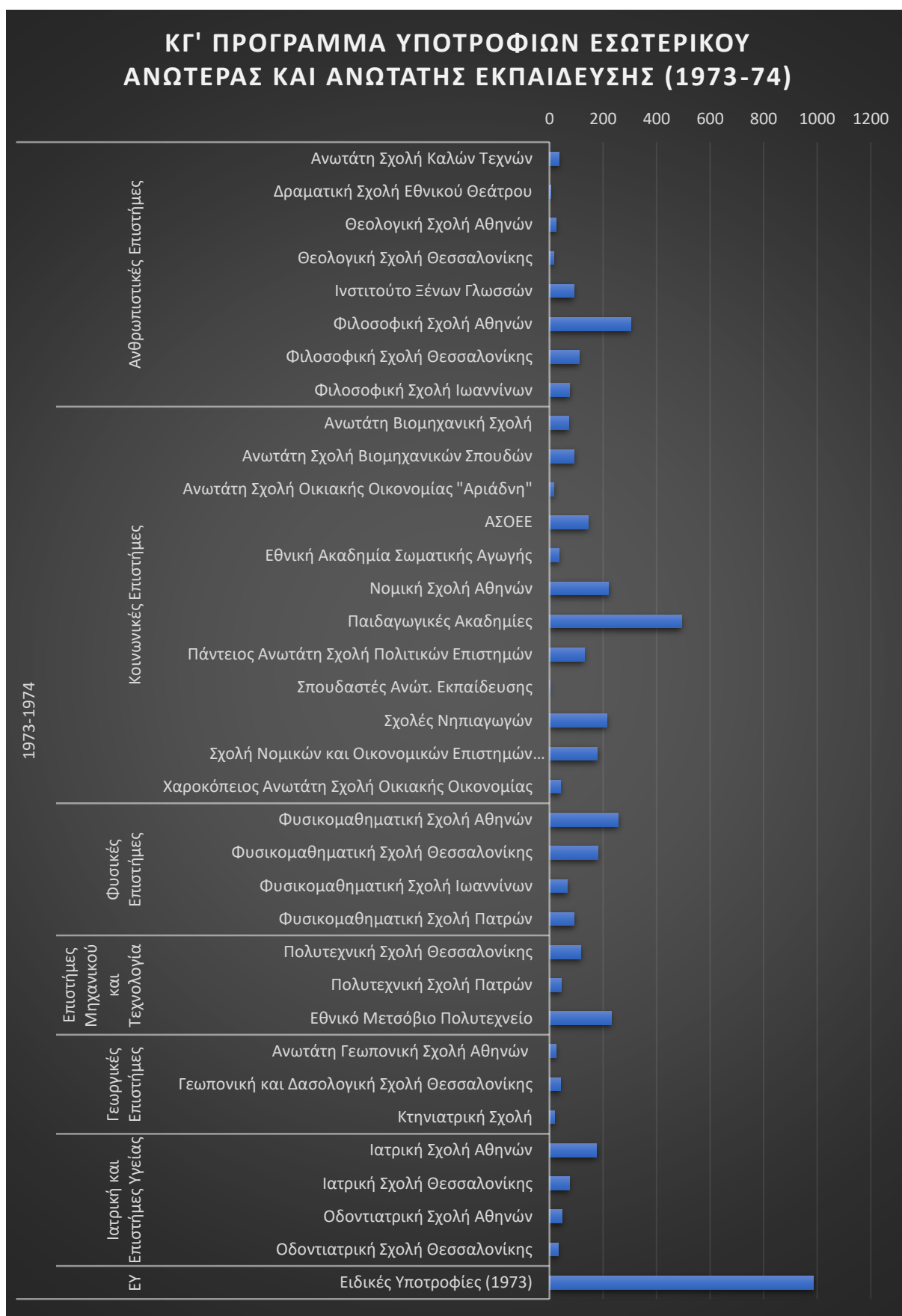
4.1.23 ΚΓ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1973-74

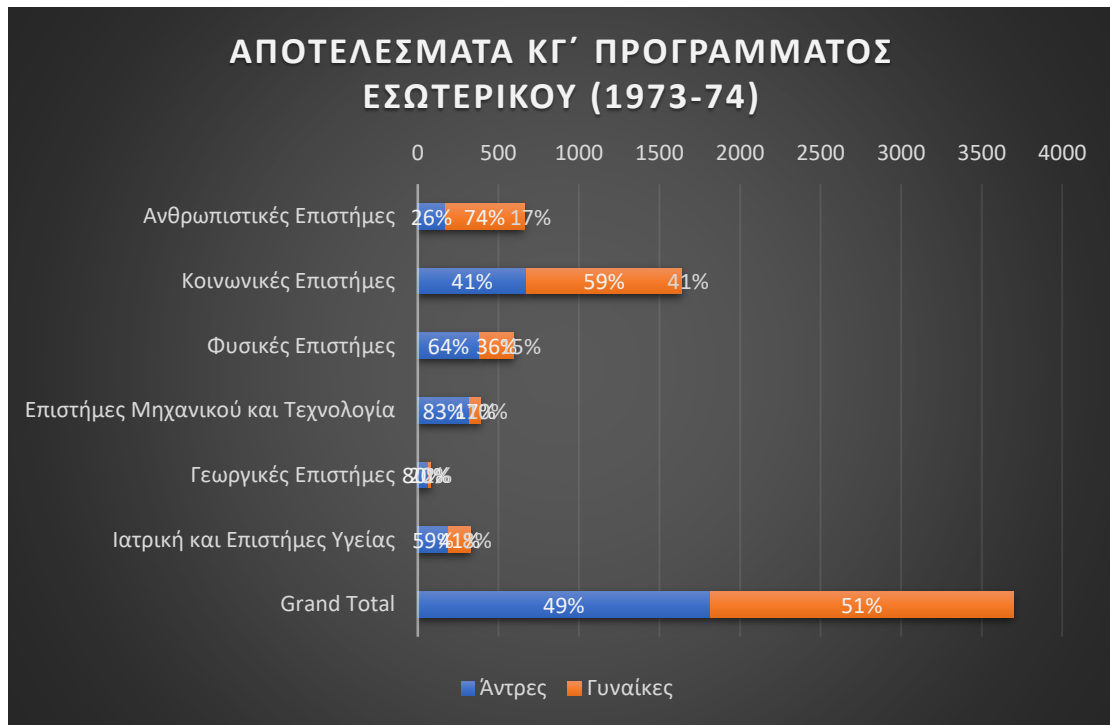
Διάγραμμα 128. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΚΓ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1973-74).

Πίνακας 21. Το ΚΓ' Πρόγραμμα Εσωτερικού σε σύγκριση με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς.

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΑΝΩΤΕΡΑΣ ΚΑΙ ΑΝΩΤΑΤΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1972-73)				
A/A	ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ	ΘΕΣΕΙΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ	ΔΙΑΦΟΡΑ (1971-72)
1	Ανθρωπιστικές Επιστήμες	661	18%	-11%
2	Κοινωνικές Επιστήμες	1643	44%	7%
3	Φυσικές Επιστήμες	597	16%	-44%
4	Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογία	392	11%	8%
5	Γεωργικές Επιστήμες	83	2%	-25%
6	Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	330	9%	-12%
7	ΣΥΝΟΛΟ	4693	100%	-12%

Διάγραμμα 129. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΚΓ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1973-74).

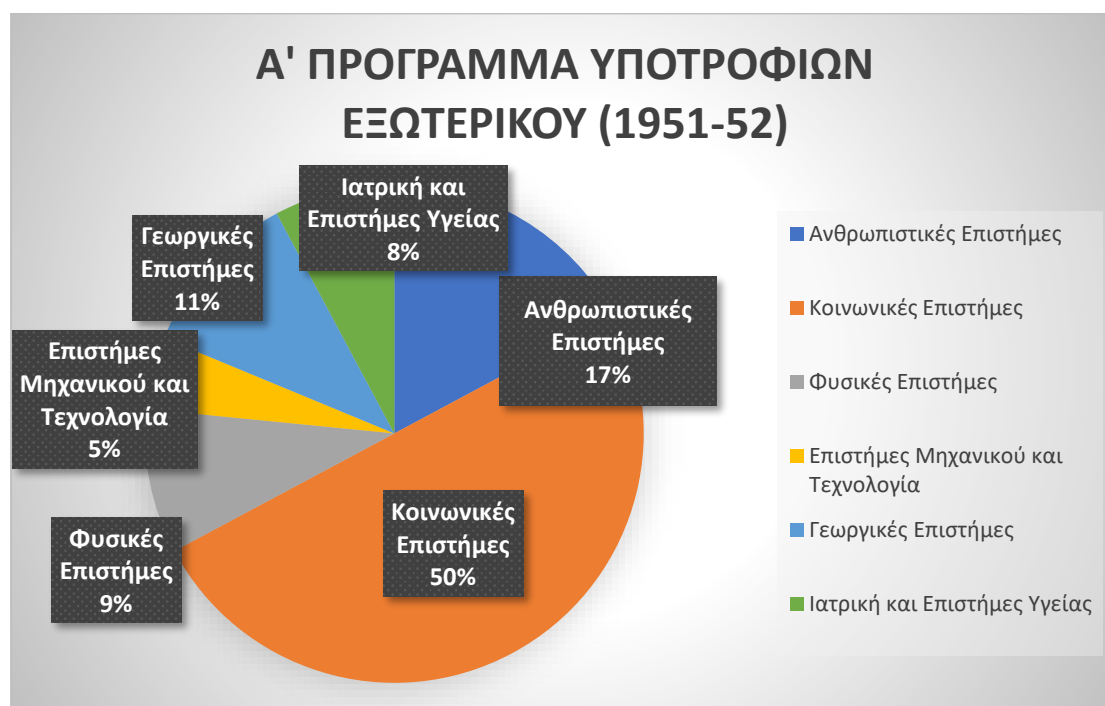
Διάγραμμα 130. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Κγ΄ Πρόγραμμα Εσωτερικού δίχως τις Ειδικές Υποτροφίες (1973-74).

4.2 Υποτροφίες Εξωτερικού

4.2.1 Α' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1951-52

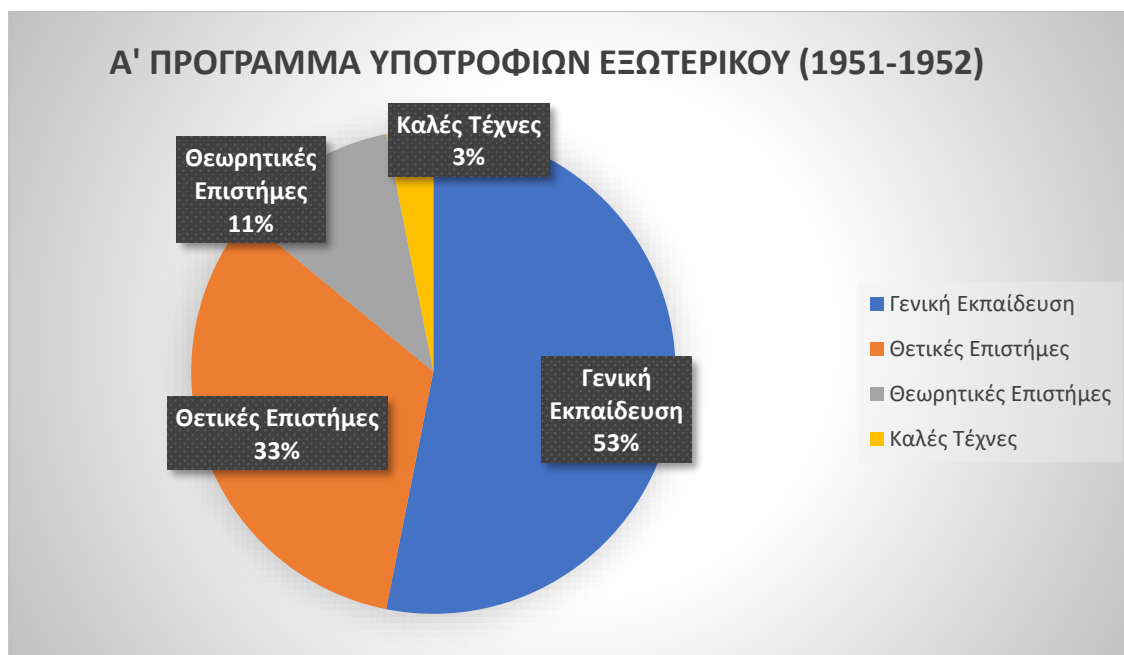
Οι διαγωνισμοί για το Α' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εξωτερικού διεξήχθησαν τον Μάιο του 1951, και οι δεύτεροι τον Δεκέμβριο της ίδιας χρονιάς. Οι εξετάσεις πραγματοποιήθηκαν στις αίθουσες της Διπλάρειους Βιοτεχνικής Σχολής, διότι οι χώροι των γραφείων δεν είχαν διαρρυθμιστεί καταλλήλως. Για το Δεκέμβριο οι εξετάσεις πραγματοποιήθηκαν στα γραφεία του ΙΚΥ, εκτός από τους κλάδους εκείνους όπου ο μεγάλος αριθμός των υποψηφίων απαιτούσε τη χρήση σχολικών αιθουσών. Έτσι χρησιμοποιήθηκαν οι αίθουσες του ΣΤ' Γυμνασίου Αρρένων.³⁹²

Απ' την αρχή της έκδοσης των πρώτων προκηρύξεων, η περιέργεια του κοινού ήταν μεγάλη με αποτέλεσμα περίπου 500 άτομα να αναζητήσουν πληροφορίες. Ωστόσο, επειδή δεν είχε ακόμα διαμορφωθεί η κοινή γνώμη για τον τρόπο εφαρμογής του θεσμού, οι υποβάλλοντες αιτήσεις ήταν λιγότεροι, φτάνοντας του 131. Προκηρύσσονται 64 θέσεις, οι υποβάλλοντες υποψήφιοι είναι 131, ενώ 126 περνούν στη δεύτερη φάση. Η διαφορά ανάμεσα στους επιτυγχόντες άντρες και τις επιτυχύουσες γυναίκες είναι συντριπτική, 64 άντρες και 13 γυναίκες (83% άντρες και 16% γυναίκες). Το βάρος των προκηρυχθεισών θέσεων πέφτει κυρίως στην κατηγορία της Γενικής Εκπαίδευσης (53%), δευτερευόντως στις Θετικές Επιστήμες (33%), με τις Θεωρητικές Επιστήμες και τις Καλές Τέχνες να ακολουθούν (14%). Σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση Frascati, το ποσοστό των ειδικοτήτων που αντιστοιχούσαν σε ειδικότητα των Κοινωνικών Επιστημών ήταν 50% (βλ. Διάγραμμα 131).

Διάγραμμα 131. Οι κατανομές των θέσεων που προκηρύσσονται για το Α' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εξωτερικού (1951-52).

³⁹² Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Β' Επετηρίς 1952, σ. 69.

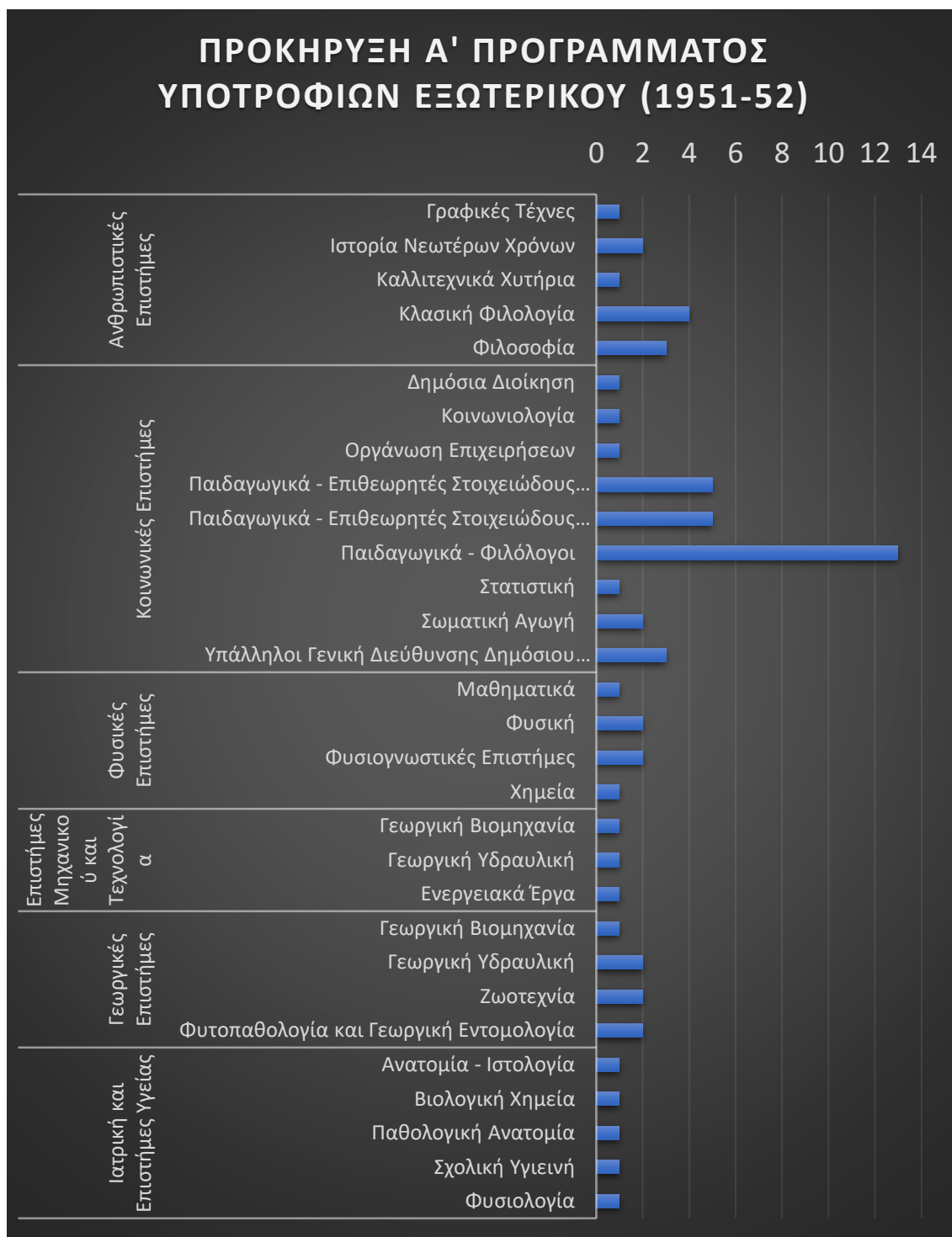

Διάγραμμα 132. Η κατανομή των θέσεων του Α' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1951-52) βάση της κατηγοριοποίησης του ΙΚΥ.

Η ειδικότητα με τους περισσότερους υποψηφίους ήταν αυτή των δημοδιδασκάλων (28%), με τον αριθμό των επιτυχόντων και προκριθέντων να παραμένει υψηλότερος από κάθε άλλη κατηγορία. Για τις 5 θέσεις, υπέβαλλαν αίτηση 37 δημοδιδάσκαλοι. Έτσι αφαιρουμένων των αιτήσεων αυτών, για τους 83 υποψήφιους, για 59 θέσεις, κατά μέσον όρο μένουν 15,6 υποψήφιοι για δέκα θέσεις. Σύμφωνα με την κατηγοριοποίηση που ακολουθεί το ΙΚΥ, η πλειοψηφία των θέσεων ανήκαν στην κατηγορία Γενική Εκπαίδευση (34 θέσεις από τις 64) με το ποσοστό να είναι 53%. Οι ειδικότητες της κατηγορίας βρίσκονται στον Πίνακα 22:

ΓΕΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗ	ΘΕΣΕΙΣ
Ιστορία Νεωτέρων Χρόνων	2
Κλασική Φιλολογία	4
Παιδαγωγικά - Επιθεωρητές Στοιχειώδους Εκπαίδευσης	5
Παιδαγωγικά - Επιθεωρητές Στοιχειώδους Εκπαίδευσης- Δημοδιδάσκαλοι	5
Παιδαγωγικά - Φιλολογοί	13
Σωματική Αγωγή	2
Φιλοσοφία	3
ΣΥΝΟΛΟ	34

Πίνακας 22. Οι ειδικότητες της Γενικής Εκπαίδευσης για το Α' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εξωτερικού (1951-52).

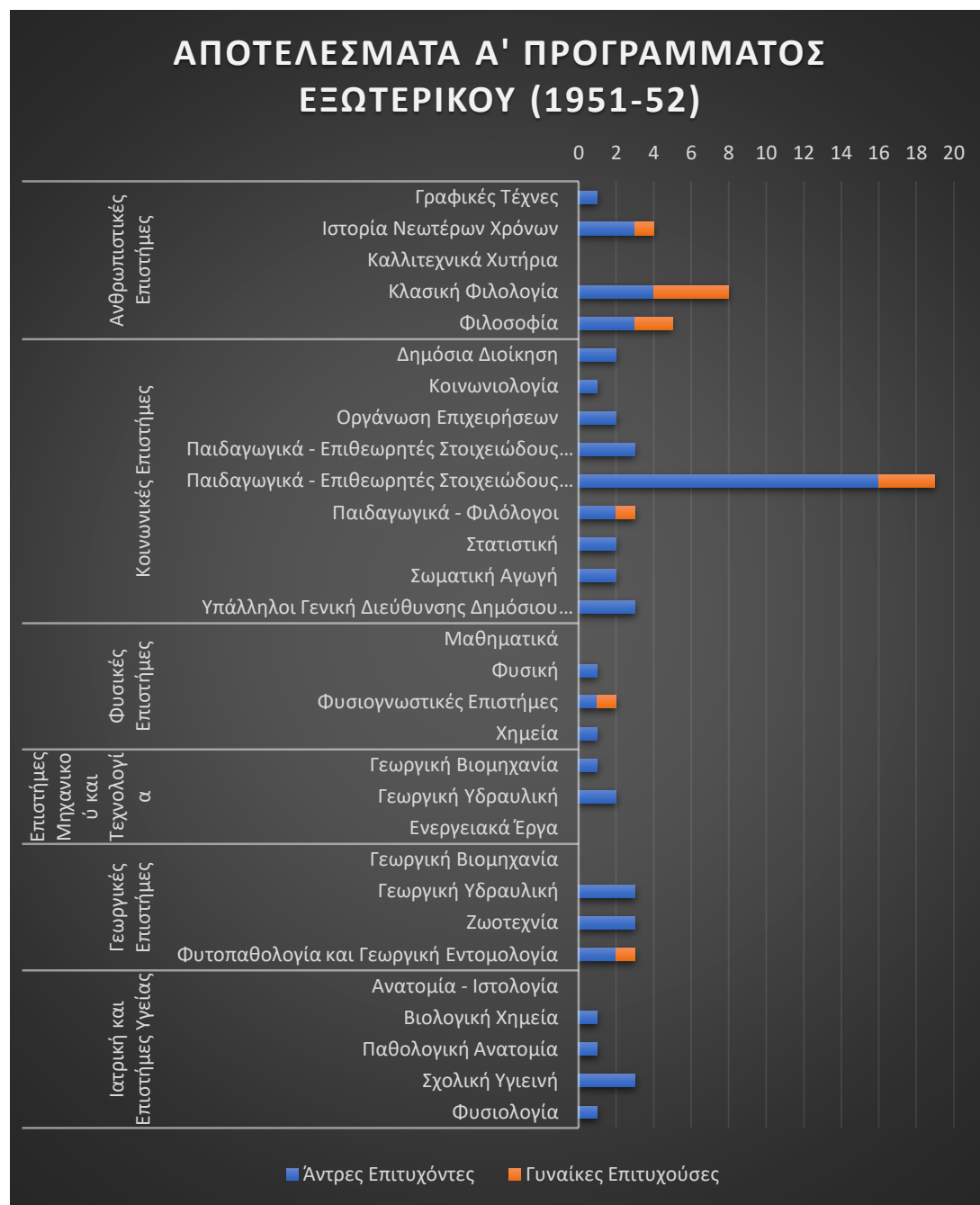

Διάγραμμα 133. Κατανομές ειδικοτήτων Α' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1951-52)

Κατά τη διάρκεια της πρώτης χρονιάς προκηρύχθηκαν 64 θέσεις³⁹³, από τις οποίες υποβλήθηκαν 131 αιτήσεις. Από αυτές τελικά πέρασαν τα κριτήρια και συμμετείχαν στο διαγωνισμό οι 126 αιτήσεις, ενώ οι επιτυχόντες ήταν 77 άτομα (64 άνδρες και 13 γυναίκες). Εν τέλει προκρίθηκαν και τα 64 άτομα. Σύμφωνα με τα παραπάνω στοιχεία, φαίνεται πως η ζήτηση των υποψηφίων που συμμετείχαν στο διαγωνισμό προς τις θέσεις που προκηρύχθηκαν κυμάνθηκε στο 197%, δηλαδή από όσους μπορούσε να ικανοποιήσει ο

³⁹³ Σύμφωνα με τον Πίνακα

θεσμός, έδειξαν ενδιαφέρον οι διπλάσιοι. Ανάμεσα στα 77 άτομα που πετυχαίνουν στις εξετάσεις, οι δημοδιδάσκαλοι είναι 19. Ως προς την ζήτηση, η ειδικευση που ακολουθεί είναι αυτή των γεωπόνων με 25 υποψήφιους και οι φιλόλογοι με 23 υποψηφίους. Η σχετική ικανοποίηση της ζήτησης (προκριθέντες προς επιτυχόντες) κυμάνθηκε στο 83% και η επιτυχία του προγράμματος -βάση ζήτησης- κρίθηκε άριστα μιας και όσες θέσεις καταλήφθηκαν τελικά, ήταν όσες και είχαν προκηρυχθεί αρχικά, 64 στο σύνολο.

Διάγραμμα 134. Αποτελέσματα του Α' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1951-52)

Τέλος, για το Α' Πρόγραμμα 1951-1952 οι εξεταστικές επιτροπές αποτελούνταν από τους:

Στην Γενική Εκπαίδευση, στην υποκατηγορία των Δημοδιδασκάλων: Σπ. Καλλιάφας, καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, Ευρ. Σούρλας, πρώην διευθυντής Παιδαγωγικής Ακαδημίας και ο Γ. Εμμανουήλ γενικός επιθεωρητής Μέσης Εκπαίδευσης. Στην

υποκατηγορία των φιλολόγων για την κλασική φιλολογία οι Κ. Βουρβέρης καθηγητής Πανεπιστημίου Αθηνών, ο Στ. Καψωμένος καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης και ο Λιν. Πολίτης επίσης καθηγητής Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. Από ιστορικούς οι Ν. Βλάχος, Δ. Ζακυνθινός και Γ. Ζώρας από το Πανεπιστήμιο Αθήνας. Τέλος για τη φιλοσοφία, οι Ι. Θεοδωρακόπουλος καθηγητής Πανεπιστημίου Αθήνας, και οι Κ. Τσάτσος και Νικ. Βλάχος τέως καθηγητές Πανεπιστημίου Αθήνας.

Οι πρώτοι 28 αναχωρήσαντες για τα πανεπιστήμια του Εξωτερικού μέχρι την 31/12/1952 δημοσιεύτηκαν στην Β' Επετηρίδα³⁹⁴ και αποτυπώνονται στον Πίνακα 23.

Πίνακας 23. Οι πρώτοι αναχωρήσαντες υπότροφοι για πανεπιστήμια του εξωτερικού.

ΥΠΟΤΡΟΦΟΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ ΑΝΑΧΩΡΗΣΑΝΤΕΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ 31/12/1952						
Α/Α	ΕΠΩΝΥΜΟ	ΟΝΟΜΑ	ΕΙΔΙΚΕΥΣΗ	ΣΧΟΛΗ	ΠΟΛΗ	ΧΩΡΑ
1	Δρουλίσκος	Νικόλαος	Ζωοτεχνία	Cornell Univeristy	Ithaca	ΗΠΑ
2	Ζέρβας	Νικόλαος	Ζωοτεχνία	Cornell Univeristy	Ithaca	ΗΠΑ
3	Ορφανός	Λάμπρος	Γραφικές Τέχνες	Ecole des Beaux Arts	Paris	Γαλλία
4	Αγγελίδης	Ορέστης	Γεωργική Βιομηχανία	Institut Pasteur	Paris	Γαλλία
5	Δάβη	Ελευθερία	Φυσιολογικές Επιστήμες	Universite de Geneve	Geneve	Ελβετία
6	Θεοδωράκης	Γεράσιμος	Στατιστική	Universite de Paris	Paris	Γαλλία
7	Κορωνιός	Γεώργιος	Οικονομικές Επιστήμες	Universite de Paris	Paris	Γαλλία
8	Δούσης	Κωνσταντίνος	Οργάνωση Επιχειρήσεων	London Univeristy	London	Αγγλία
9	Σουκαράς	Ιωάννης	Οικονομικές Επιστήμες	Universite de Paris	Paris	Γαλλία
10	Αγιουτάντης	Γεώργιος	Βιολογική Χημεία	London Univeristy	London	Αγγλία
11	Μουμουζιάς	Νικίας	Φυσιολογία	Universite de Paris	Paris	Γαλλία
12	Νιάνιας	Δημήτριος	Φιλοσοφία	Oxford Univeristy	Oxford	Αγγλία
13	Γρόλλιος	Κωνσταντίνος	Κλασική Φιλολογία	Oxford Univeristy	Oxford	Αγγλία
14	Κόρτζας	Κωνσταντίνος	Γεωργική Εντομολογία	Entomologisches Inst. der Eidg. Techn. Hochschule	Zurich	Ελβετία
15	Αληγός	Ιωάννης	Κοινωνιολογία	Universite de Paris	Paris	Γαλλία
16	Κατσογιάννης	Παναγιώτης	Χημεία	Cornell Univeristy	New York	ΗΠΑ
17	Σταύρου	Άγγελος	Φυσική	Institut fur angew	Munchen	Γερμανία
18	Χάρης	Κωνσταντίνος	Παιδαγωγικά	University of Edinburgh	Edinburgh	Αγγλία
19	Κυριαζίδης	Ιωάννης	Παιδαγωγικά	Universite de Geneve	Geneve	Ελβετία
20	Ξηροτύρης	Ηλίας	Παιδαγωγικά	Universite de Geneve	Geneve	Ελβετία
21	Ευθυμίου	Νικόλαος	Αγροτική Υδραυλική	Ecole Nationale de Gemic Rural	Paris	Γαλλία
22	Ράλλης	Σπυρίδων	Παιδαγωγικά	Universite de Geneve	Geneve	Ελβετία
23	Δημακόπουλος	Γεώργιος	Οικονομικές Επιστήμες	Columbia University	New York	ΗΠΑ
24	Πλαγιανάκου	Βασιλική	Ιστορία Νεώτερων Χρόνων	Universite de Paris	Paris	Γαλλία
25	Παπακωστούλα	Γεωργία	Παιδαγωγικά	Universite de Geneve	Geneve	Ελβετία
26	Πετρίτης	Κωνσταντίνος	Παιδαγωγικά	Universite de Geneve	Geneve	Ελβετία
27	Σταυροπόδης	Ιάκωβος	Φυσιολογικές Επιστήμες	Colorado School of Mines	Mines	ΗΠΑ
28	Τομπρόπουλος	Ηλίας	Ζωοτεχνία	Iowa State College of Agriculture and Mechanics Arts	Iowa	ΗΠΑ

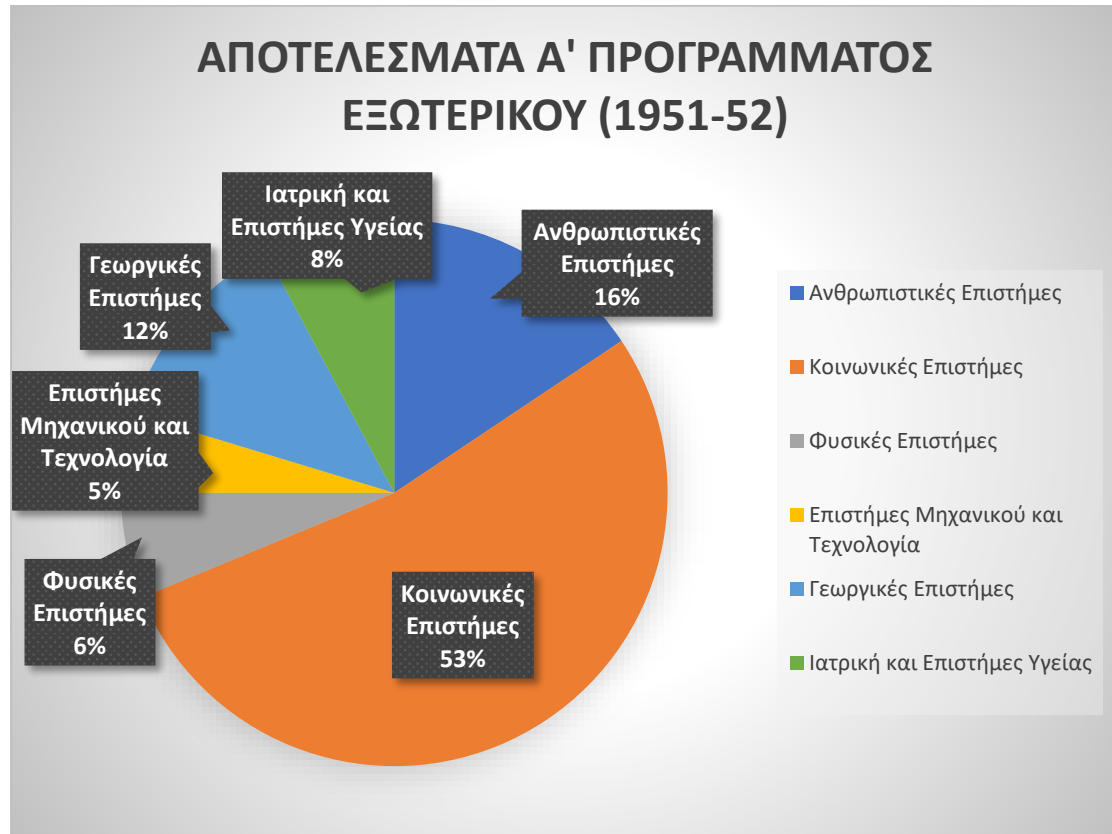
³⁹⁴ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Β' Επετηρίς 1952, σ. 92–93.

Ξεχωρίζουν οι:

1. Νικόλαος Π. Ζέρβας (α/α 1): Μετέπειτα καθηγητής στην Ανωτάτη Γεωπονική Σχολή, με ειδικευση στην ζωοτεχνία. Αποτέλεσε πρωτεργάτης και ιδρυτικό μέλος του επιστημονικού σωματείου “Ελληνική Ζωοτεχνική Εταιρία” (ημερομηνία ίδρυσης 2/6/1979). “Βασικοί σκοποί της ΕΖΕ μέχρι τις μέρες μας είναι η είναι η εφαρμογή και ανάπτυξη της Ζωοτεχνικής Επιστήμης που περιλαμβάνει τους τομείς της γενετικής βελτίωσης, της διατροφής, της αναπαραγωγής καθώς και της εκτροφής και διαχείρισης χερσαίων και υδρόβιων οργανισμών που συμμετέχουν στη ζωική παραγωγή.” (“Ελληνική Ζωοτεχνική Εταιρία”).
2. Λάμπρος Ορφανός (α/α 3): Πτυχιούχος της Ανωτάτης Σχολής Καλών Τεχνών. Στις 24/9/1952 μεταβαίνει στο Ecole des Beaux Arts του Παρισιού για ακολουθήσει μεταπτυχιακές σπουδές στις γραφικές τέχνες στο Εργαστήριο Χαρακτικής. Από το 1949 και μέχρι την ημέρα αναχώρησης του εργαζόταν ως προϊστάμενος στην Τράπεζα της Ελλάδος, στην υπηρεσία Καλλιτεχνικού Σχεδίου και Χάραξης του Ιδρύματος Εκτυπώσεων Τραπεζογραμματίων και Αξιών (Ι.Ε.Τ.Α.). Μετά την επιστροφή του στην Ελλάδα συνεχίζει να εργάζεται στο (Ι.Ε.Τ.Α.) δημιουργώντας τα κυριότερα χαρτονομίσματα και κέρματα του Ελληνικού Κράτους και τα τραπεζογραμμάτια διεθνών τραπεζών.
3. Ελευθερία Δάβη (α/α 5): Αριστούχα πτυχιούχος του Φυσιογνωστικού τμήματος του Πανεπιστημίου Αθηνών, συνέχισε τις σπουδές της στο Πανεπιστήμιο της Γενεύης με κρατική υποτροφία, αφότου είχε ολοκληρώσει την διδακτορική διατριβή της στο ελληνικό πανεπιστήμιο. Το 1955 λαμβάνει δεύτερο διδακτορικό τίτλο και το 1957 διορίζεται επιμελήτρια του εργαστηρίου Γεωλογίας-Παλαιοντολογίας. Συνέχισε ως υφηγήτρια στην Σχολή Μεταλλειολόγων Μηχανικών του ΕΜΠ (1955) και από το 1965 εξελέγη υφηγήτρια του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 1969 εκλέχθηκε καθηγήτρια της έδρας Γεωλογίας-Ορυκτολογίας στην Ανώτατη Γεωπονική Σχολή Αθηνών. (Kimourtzis and Sigountou, 2016)
4. Δημήτριος Νιάνιας (1921-2015): Πτυχιούχος Φιλοσοφίας του Πανεπιστημίου Αθηνών και στη συνέχεια με κρατική υποτροφία (1952) μεταβαίνει στο Πανεπιστήμιο της Οξφόρδης για μετεκπαίδευση. Το 1963 εμπλέκεται για πρώτη φορά με την πολιτική όπου διορίζεται Γενικός Γραμματέας του υπουργείου Εθνικής Παιδείας. Το 1966 εκλέγεται καθηγητής της έδρας Φιλοσοφίας του ΕΜΠ. Το 1969 απολύεται και επανεκλέγεται το 1969 παμψηφεί. Δημιουργεί το Σπουδαστήριο Φιλοσοφίας και πρωτοστατεί στη δημιουργία της Ελληνικής Φιλοσοφικής Εταιρείας. Στη μεταπολίτευση εκλέγεται βουλευτής Λέσβου με τη ΝΔ, στις εκλογές 1974, 1977 και μεταγενέστερα μέχρι το 1989. Την περίοδο 1989-1994 εκλέχθηκε ευρωβουλευτής με τη Δημοκρατική Ανανέωση. Τιμήθηκε με το Μετάλλιο Ευρωπαϊκής Αξίας. (“Δημήτριος Νιάνιας”, 2022)
5. Κωνσταντίνος Γρόλλιος (1917-2006): Πτυχιούχος και διδάκτορας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ. Μεταξύ 1942 και 1956 δίδασκε στην Μέση Εκπαίδευση ως εκπαιδευτικός στο Α΄ Γυμνάσιο Κέρκυρας και το 1952 με εκπαιδευτική άδεια συνεχίζει τις μεταπτυχιακές του σπουδές στο πανεπιστήμιο της Οξφόρδης στην Αγγλία. Το 1957 εκλέγεται έκτακτος και το 1961 τακτικός καθηγητής Λατινικής Φιλοσοφίας της Φιλοσοφικής Σχολής του ΑΠΘ, έδρα την οποία διατήρησε μέχρι το 1985. Διετέλεσε πρόεδρος της Ελληνικής Εταιρίας Ρωμαϊκών Σπουδών και εξελέγη τακτικό μέλος της Ακαδημίας Αθηνών το 1994 στην έδρα της λατινικής φιλολογίας. (Νικήτας, 2013)
6. Γεώργιος Δ. Δημακόπουλος (1927-2015): Πριν από την αναχώρησή του για μεταπτυχιακές σπουδές στο πανεπιστήμιο Columbia της Νέας Υόρκης, είχε σπουδάσει στην Πάντειο Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών και στη Νομική Σχολή του ΑΠΘ. Επιστρέφοντας από τις ΗΠΑ, διορίστηκε βοηθός του καθηγητή Διοικητικού

Δικαίου Μιχαήλ Στασινόπουλου στην Πάντειο και στη συνέχεια αναγορεύτηκε υφηγητής από το 1970 έως το 1974. Το 1973, το απριλιανό καθεστώς τον διόρισε υφυπουργό Οικονομικών, θέση που κράτησε μέχρι την πτώση της δικτατορίας και την απομάκρυνσή του από την Πάντειο.

Στο παρακάτω Διάγραμμα παρουσιάζονται οι κατανομές των 64 προκριθέντων για το Α' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1951-52).

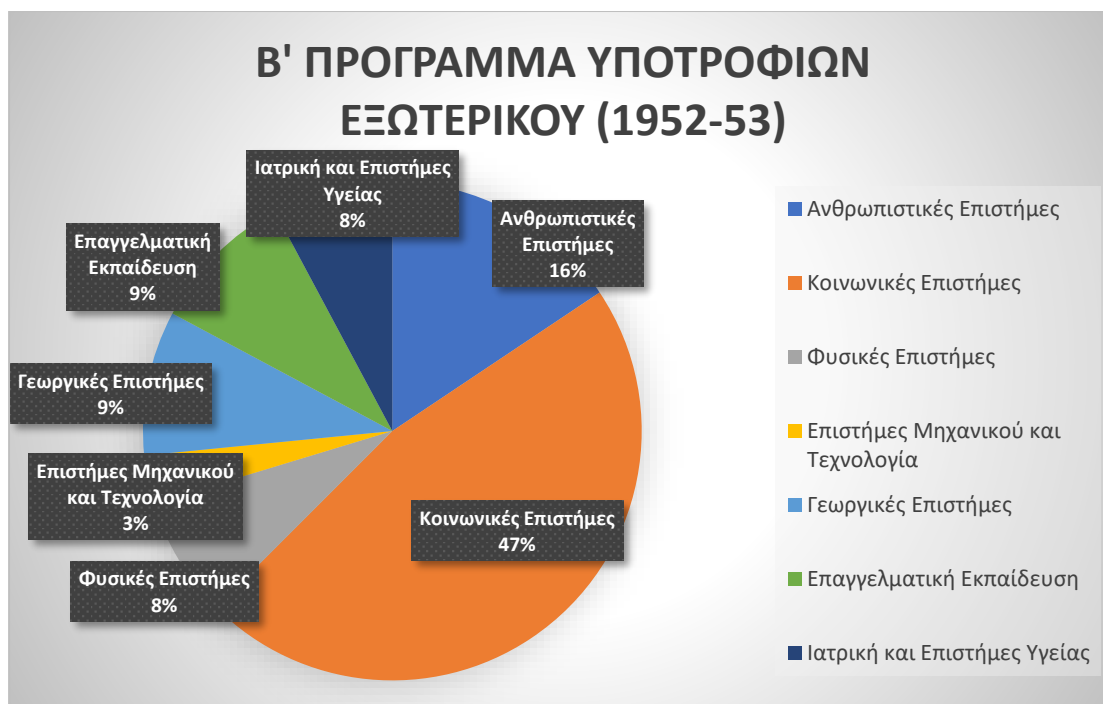

Διάγραμμα 135. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Α' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1951-52).

4.2.2 Β' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1952-53

Για τους διαγωνισμούς του Δεκεμβρίου η σχέση των αριθμών δεν υπέστη αισθητή μεταβολή: ο αριθμός των ζητησάντων πληροφορίας ελαττώθηκε και έφτασε γύρω στα 400 άτομα και ο σχετικός αριθμός των αιτήσεων ως προς τις θέσεις αυξήθηκε σημαντικά. Προκηρύσσονται 64 θέσεις, οι υποβάλλοντες υποψήφιοι είναι 141, ενώ 127 άτομα περνούν στη δεύτερη φάση. Σύμφωνα με την ανάλυση των δεδομένων που δημοσιεύονται στον Πίνακα IV, η κατανομή του προγράμματος των υποτροφιών Εξωτερικού στην κατηγοριοποίηση Frascati είναι αυτή που αποτυπώνεται στο Διάγραμμα 136.³⁹⁵

³⁹⁵ Στο ίδιο, σ. 36–37.

Διάγραμμα 136. Η κατανομή των θέσεων του Β' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1952-53)

Η διαφορά ανάμεσα στους επιτυχόντες άντρες -και τις επιτυχύουσες γυναίκες είναι ξανά συντριπτική, 60 άντρες και 15 γυναίκες (80% άντρες και 20% γυναίκες). Από τις 64 θέσεις μόνο οι 46 τελικά καλύφθηκαν, με τη σχετική ικανοποίηση να μειώνεται στο 72%. Συνολικά η επιτυχία του προγράμματος μειώθηκε στο 84% (αναλογία προκριθέντων προς θέσεις προγράμματος).

Το βάρος των προκηρυχθεισών θέσεων πέφτει ξανά κυρίως στη Γενική Εκπαίδευση (47%), δευτερευόντως στις θετικές επιστήμες (28%), με τις θεωρητικές επιστήμες και τις Καλές Τέχνες να ακολουθούν (25%). Η κατηγορία με τους περισσότερους υποψηφίους ήταν ξανά αυτή των δημοδιδασκάλων-επιθεωρητών στοιχειώδους εκπαίδευσης (28%), με τον αριθμό των επιτυχόντων και προκριθέντων να παραμένει υψηλότερος από κάθε άλλη κατηγορία. Από τα 75 άτομα που πετυχαίνουν στις εξετάσεις, οι επιθεωρητές στοιχειώδους εκπαίδευσης είναι 32 και προκρίνονται οι 18.

Τέλος, στο Β' Πρόγραμμα προκηρύχθηκαν 6 θέσεις για ενίσχυση των στελεχών των Σχολών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης που θα προπαρασκευάζονταν στο εξωτερικού ώστε να διδάξουν στις σχολές Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, αλλά δεν εμφανίστηκε κανένας υποψήφιος. Το ζήτημα αυτό απασχόλησε την Εκτελεστική Επιτροπή με αποτέλεσμα να μπει ως ζητούμενο θέμα στο επόμενο πρόγραμμα.

Επίσης, σύμφωνα με τα στατιστικά παρατηρούμε μεταβολή ανάμεσα στις ειδικεύσεις που συμμετείχαν στο πρόγραμμα. Για το Α' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εξωτερικού, προκηρύχθηκαν θέσεις για 32 διαφορετικές ειδικεύσεις, υπεβλήθησαν αιτήσεις για 28 ειδικεύσεις, από τις οποίες προκρίθηκαν οι 25, δηλαδή το 22% κόπηκε. Τη δεύτερη χρονιά, το ποσοστό αυτό μειώθηκε σε 14% και ήταν αποτέλεσμα δύο γεγονότων: α) ότι μειώθηκε ο αριθμός των ειδικεύσεων, και β) ότι μειώθηκαν οι μη καλυφθείσες ειδικεύσεις.

Για τις υποτροφίες Εξωτερικού, όπως και στις υποτροφίες Εσωτερικού το κύριο βάρος έπεφτε στις ειδικότητες γύρω από την εκπαίδευση. Στην Β' Επετηρίδα, στην κατηγορία των Γενικής Εκπαίδευσης προκηρύσσονται θέσεις για ειδικότητες φιλολόγων, φυσικών, μαθηματικών, θεολόγων και επιθεωρητών στοιχειώδους εκπαίδευσης οι οποίοι ήταν εργάζονταν ήδη σε

δημόσια ή ιδιωτικά σχολεία ως λειτουργοί Μέσης Εκπαίδευσης (σύνολο 15 θέσεις). Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. Διάγραμμα 137.

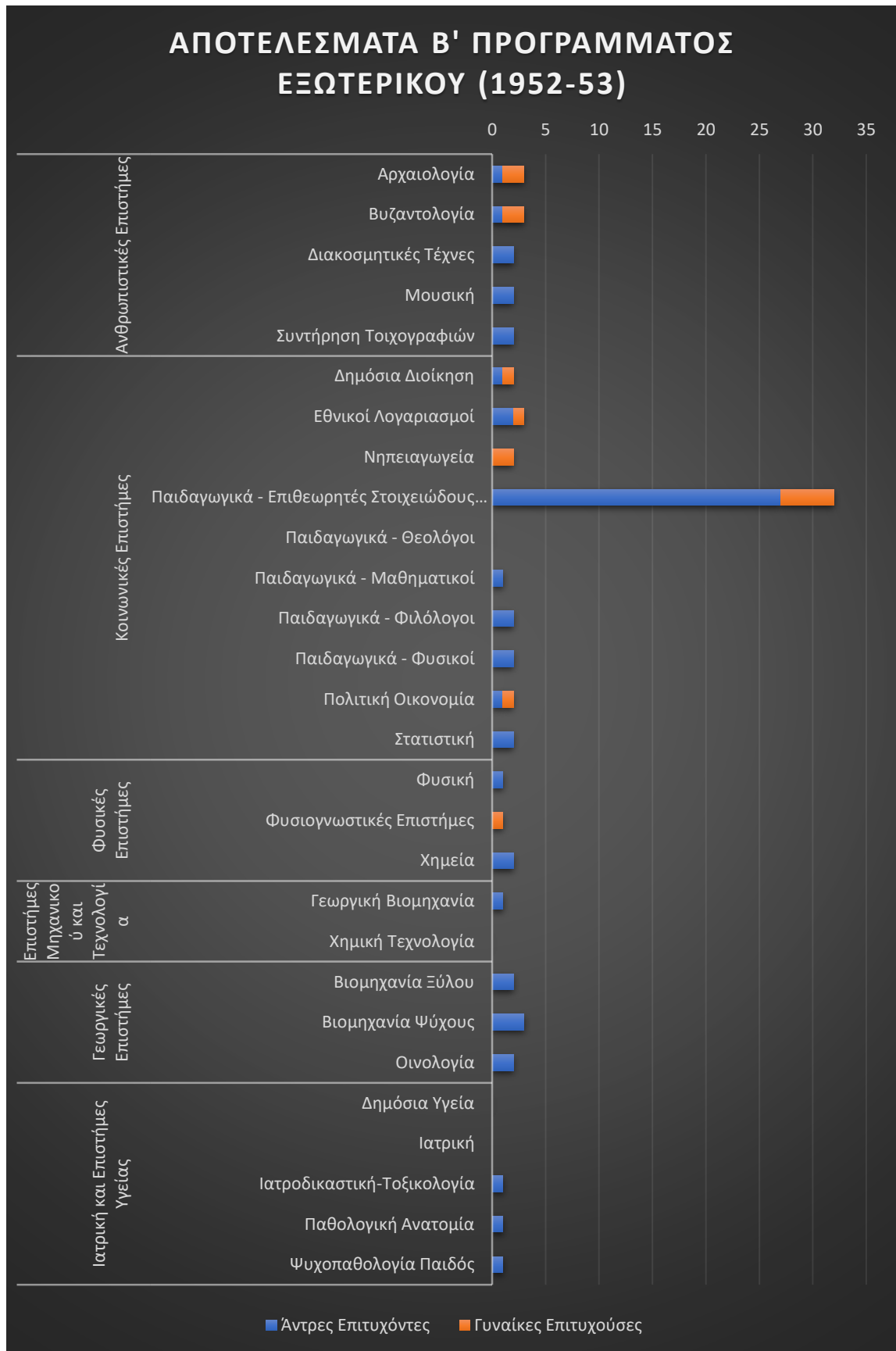
Πρέπει όμως να σημειωθεί ότι μετά τα αποτελέσματα των δεύτερων διαγωνισμών προέκυψε ικανός αριθμός θέσεων που δεν πληρώθηκαν λόγω αποτυχίας των υποψηφίων ή για άλλους λόγους. Έτσι, ενώ κατά τη διάρκεια του Α' Προγράμματος, από τις 64 θέσεις που προκηρύχθηκαν, προκρίθηκαν τελικά και τα 64 άτομα, στο Β' Πρόγραμμα κάτι τέτοιο δεν επετεύχθη μιας και από τις 62 θέσεις, προκρίθηκαν μόνο 46 άτομα. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα η Εκτελεστική Επιτροπή ζήτησε απ' το Διοικητικό Συμβούλιο και ενέκρινε να μεταβάλει την κατανομή ώστε να περιληφθούν όλοι οι επιτυχόντες εκπαιδευτικοί. Η απόφαση επικυρώθηκε μετά από υπογραφή του Υπουργού και ο αριθμός των θέσεων στη γενική εκπαίδευση αυξήθηκε. Τα αποτελέσματα του Β' Προγράμματος παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 138.³⁹⁶

Διάγραμμα 137. Ο αριθμός των ειδικοτήτων Β' Προγράμματος Εξωτερικού ανά πτυχίο (1952-53).

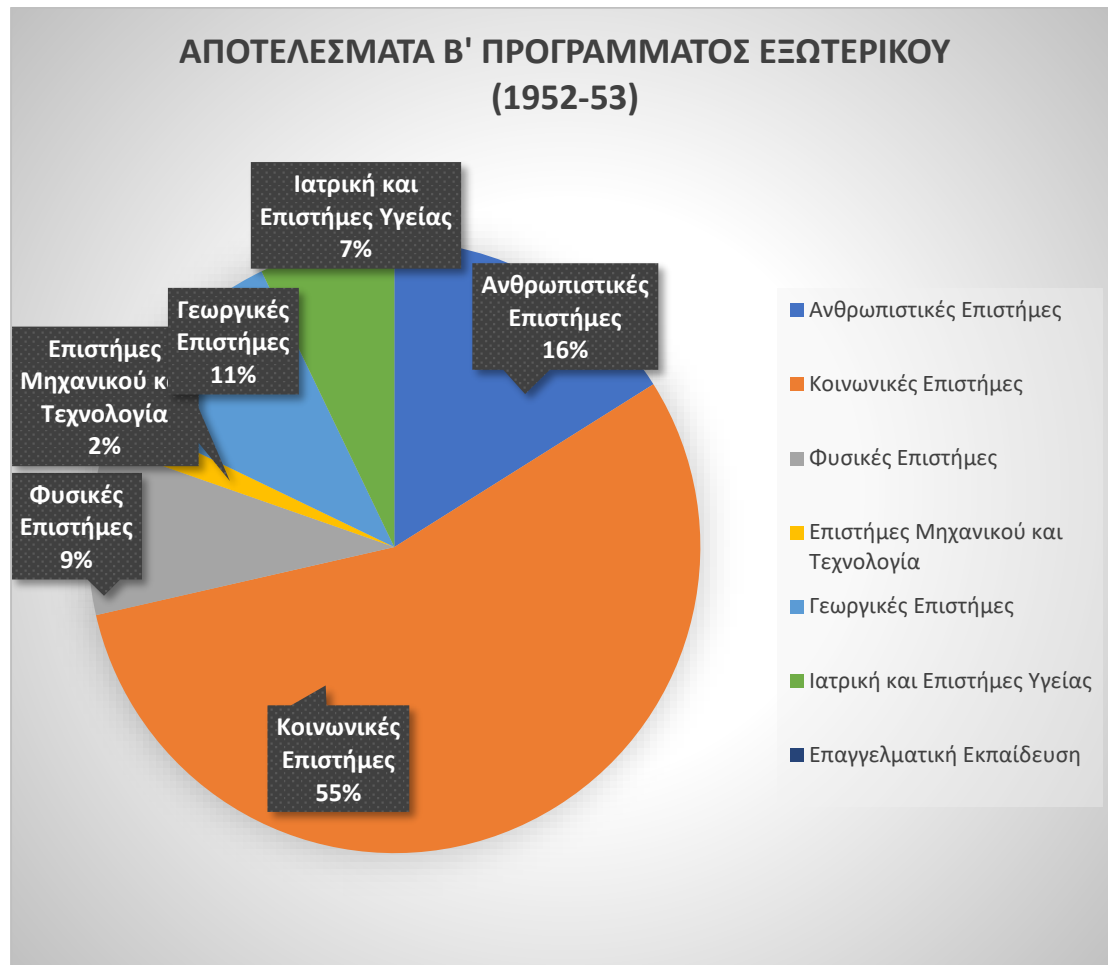
Στο παρακάτω Διάγραμμα παρουσιάζονται οι κατανομές των 64 προκριθέντων για το Α' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1951-52).

³⁹⁶ Στο ίδιο, σ. 88–91.

Διάγραμμα 138. Αποτελέσματα του Β' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1952-53).

Στο παρακάτω απεικονίζεται η πίτα των κατανομών των επιστημονικών πεδίων για τους 56 προκριθέντες του Β' Προγράμματος Εξωτερικού, συμπεριλαμβανομένων των 2 φοιτητών που σπούδαζαν ήδη στο εξωτερικό και επιλέχθηκαν από το ΙΚΥ ώστε να ενισχυθούν οικονομικά.

Διάγραμμα 139. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Β' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1952-53).

4.2.3 Γ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1953-54

Τον τρίτο χρόνο το πρόγραμμα ολοκληρώνει την πρώτη φάση λειτουργίας και σύμφωνα με την προκήρυξη του Γ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού³⁹⁷ (βλ. Διάγραμμα 140) παρατηρούμε μια μετατόπιση του βάρους από τις ειδικότητες της Γενικής Εκπαίδευση (μείωση 23%), προς την ενίσχυση των Θετικών Επιστημών (αύξηση 28%) και των Θεωρητικών Επιστημών (αύξηση 33%).

³⁹⁷ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Γ' Επετηρίς 1953, σ. 28–29.

Διάγραμμα 140. Σύγκριση του Β' και Γ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού.

Οι υπότροφοι Εξωτερικού την 31η Δεκεμβρίου 1953 έφταναν τους 87. Επιπλέον, αυτοί που είχαν πετύχει σε όλες τις εξετάσεις, δηλαδή τις εξετάσεις που αφορούσαν το επιστημονικό πεδίο και της γλώσσας, μέσα στο χρονικό διάστημα του εξαμήνου θα πρέπει να τους είχε καθορισθεί το διάστημα της υποτροφίας και ήδη οι διαγωνισμοί προέβλεπαν την αποστολή περίπου 65 υποτρόφων Εξωτερικού κατ' έτος. Αν υπολογιστεί η τριετής φοίτηση τότε αυτό σημαίνει πως υπήρχε ένας σταθερός αριθμός περίπου 200 υποτρόφων. Για την Εκτελεστική Επιτροπή, «ο αριθμός αυτός χωρίς να είναι μέγας εν συγκρίσει με τας ανάγκες του τόπου»³⁹⁸ δεν ήταν ωστόσο και αμελητέος, εφόσον οι υπότροφοι επιλέγονταν με αυστηρότητα.

*Οι 65 επίλεκτοι Έλληνες επιστήμονες και τεχνικοί, επιστρέφοντας ετησίως εις την Ελλάδα με ικανήν επιμόρφωσιν και τοποθετούμενοι εις καίριας αρμοδιότητος της ελληνικής διοικήσεως και της ελληνικής επιστήμης, δεν θα καλύψουν βεβαίως όλα τα κενά των οικείων κλάδων, αλλά θα συντελέσουν αναμφιβόλως, και κατά τρόπον αισθητόν, εις την προαγωγήν των κλάδων τούτων και συνεπώς εις την ανύψωσιν της γενικής στάθμης.*³⁹⁹

Ένα ζήτημα που απασχολούσε τη διοίκηση του Ιδρύματος, ήταν ο ρυθμός των αναχωρήσεων των υποτρόφων. Οι επιτυχόντες του θερινού διαγωνισμού 1952 είχαν αρχίσει να αναχωρούν αμέσως μετά από το επόμενο φθινόπωρο, οι επιτυχόντες του χειμερινού διαγωνισμού είχαν αρχίσει να αναχωρούν κατά τη δεύτερη περίοδο του ίδιου ακαδημαϊκού έτους 1952-54. Οι επιτυχόντες του τρίτου διαγωνισμού του καλοκαιριού του 1953 μπορούσαν να αναχωρήσουν από το φθινόπωρο, οι επιτυχόντες όμως του χειμερινού διαγωνισμού του ίδιου έτους μπορούσαν να αναχωρήσουν μόνο από το φθινόπωρο του επόμενου έτους, δηλαδή κατά την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους 1954-55. Το προβλεπόμενο διαγώνισμα του καλοκαιριού του 1954 θα επέλεγε τους υποτρόφους, οι οποίοι θα αναχωρούσαν το φθινόπωρο του 1955. Και αυτός θα ήταν από δω και στο εξής ο σταθερός ρυθμός των αναχωρήσεων.⁴⁰⁰

³⁹⁸ Στο ίδιο, σ. 62.

³⁹⁹ Στο ίδιο, σ. 62-63.

⁴⁰⁰ Στο ίδιο, σ. 63.

Πράγματι, η προσπάθεια για εσπευσμένη αναχώρηση μετά τους διαγωνισμούς ενείχε πολλούς κινδύνους και προκαλούσε πολύ δυσάρεστα αποτελέσματα. Από διοικητική άποψη, η έλλειψη εξακριβωμένων αριθμών προς εγγραφή στον προϋπολογισμό, προκαλούσε «αταξία δυσυπέβλητος» γιατί ανάγκαζε την υπηρεσία να προϋπολογίζει πάντοτε το μέγιστο της δαπάνης, κάτι το οποίο ήταν άλλωστε άτοπο. Εξάλλου, η δυνατότητα που δινόταν στους υποψηφίους για επανεξέταση στη γλώσσα σε περίπτωση αποτυχίας τερμάτιζε τη διαδικασία της επιλογής για σημαντικό αριθμό υποψηφίων, μιας και άλλοι υπότροφοι του ίδιου προγράμματος βρίσκονταν ήδη στο εξωτερικό για τις σπουδές τους. Επίσης, για τους επιτυχόντες δημοσίους υπαλλήλους, κατηγορία για την οποία έπεφτε αρκετό βάρος και σημασία από τη πλευρά της διοίκησης, χρειαζόταν αρκετός χρόνος για να πάρουν την αναγκαία εκπαιδευτική άδεια ώστε να την χρησιμοποιήσουν για την υποτροφία, γεγονός που επιβάρυνε τις διαδικασίες και προκαλούσε επιπλέον αρρυθμία στο χρόνο των αναχωρήσεων. Και πέραν αυτών, πολλοί υπότροφοι μεγαλύτερης ηλικίας, ήταν αναγκασμένοι να καθυστερούν την αναχώρησή τους λόγω οικογενειακών υποχρεώσεων. Ένας άλλος λόγος που δημιουργούσε προβλήματα στην ομαλή και εύρυθμη ροή των αποχωρήσεων ήταν το γεγονός ότι πολλά Πανεπιστήμια ή άλλες σχολές του Εξωτερικού, δέχονταν κλειστό αριθμό σπουδαστών κάθε χρόνο, και σε πολλές περιπτώσεις ήταν απαραίτητη η προειδοποίηση για τις μετακινήσεις αρκετούς μήνες προηγουμένως, και μια σειρά άλλων ενεργειών για την εξασφάλιση της θέσης. Αποτέλεσμα όλων αυτών ήταν να αποφασιστεί ώστε οι υπότροφοι να μην αναχωρούν σε άτακτα διαστήματα κατά τη διάρκεια του έτους, αλλά μόνο κατά την έναρξη του ακαδημαϊκού έτους, ώστε να επιτυγχάνεται η ευρυθμία και η οικονομία των αποστολών⁴⁰¹

Η ρύθμιση αυτή είχε, όμως, ως συνέπεια προς την ικανότητα της μετεκπαίδευσης των υποτρόφων. Πράγματι οι εξεταστικές επιτροπές διαπιστώνουν συχνά ότι οι υποψήφιοι ενώ μεν παρουσιάζουν προσόντα και επιδόσεις, και δεν επιτρέπουν την απόρριψή τους στους διαγωνισμούς, ωστόσο -όπως αναφέρει και το προλογικό σημείωμα της εκτελεστικής επιτροπής- «*συνάμα ποιαν τίνα επιστημονικήν ανωριμότητα, η οποία ελαττώνει την απόδοσιν της μετεκπαιδύσεως των*».⁴⁰²

Και συνεχίζει:

*Ο ήδη παρεχόμενος χρόνος επιτρέπει εις τους επιτυγχάνοντας υποψηφίους να παρασκευάζονται υπό την καθοδήγησιν αρμόδιου επιστήμονος διά την ειδικότητα εις την οποίαν πρόκειται να μετεκπαιδευτούν. Τούτο άλλωστε βαίνει παραλλήλως προς την έτεραν λύσιν της χορηγήσεως εις το Εσωτερικόν ετησίως προκριματικών υποτροφιών ως ενδιαμέσου δοκιμασίας εις τους διαγωνισμούς υποτροφιών Εξωτερικού [...]*⁴⁰³

Η παραπάνω λύση, δηλαδή αυτή της δημιουργίας μιας ενδιάμεσης και προκριματικής δοκιμασίας κατά τη διάρκεια των υποτροφιών Εξωτερικού, κατά την οποία οι υπότροφοι θα παραμένουν στην Ελλάδα εργαζόμενοι σε εργαστήριο του επιστημονικού αντικειμένου που είναι να μετακινηθούν, είχε εξεταστεί την προηγούμενη χρονιά και είχε δημοσιευτεί στις σελίδες της Β' Επετηρίδας μέσα από τις επιστολές των καθηγητών Ζακυθηνού, Ζέρβα κα.

Ωστόσο, καθώς ο θεσμός όλο και ωριμάζε και οι πρώτοι υπότροφοι Εξωτερικού επέστρεφαν στη χώρα μετά την μετεκπαίδευσή τους, η ανάγκη για ακόμη περισσότερη δημοσιότητα ώστε να προσελκύσει περισσότερους υποψηφίους, μεγάλωνε. Η προσπάθεια για δημοσιότητα υπήρξε έντονη από την πλευρά του Ιδρύματος, με την συμπαράσταση του Τύπου, ωστόσο ο αριθμός των συμμετοχών δεν έφτανε σε ικανοποιητικά για την Υπηρεσία επίπεδα. Υπήρχε η

⁴⁰¹ Στο ίδιο, σ. 64.

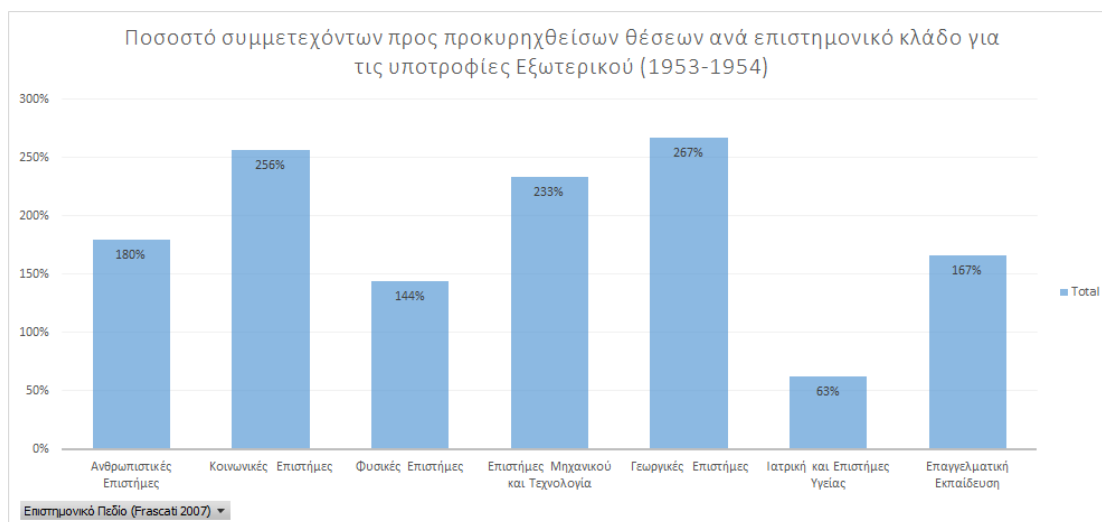
⁴⁰² Στο ίδιο.

⁴⁰³ Στο ίδιο.

ελπίδα ότι η αραιώση του ρυθμού των διαγωνισμών, «εν συνδυασμό προς την μάλλον και μάλλον επιβαλλόμενη υπόληψιν περί της αντικειμενικότητας των, θα προσελκύση συν τω χρόνω πλείονας υποψηφίους». ⁴⁰⁴

Σύμφωνα με τους δημοσιευμένους πίνακες, ο αριθμός των αναζήτησαν πληροφορίες δεν ήταν μικρός, αφού κυμαινόταν περίπου στα 500 άτομα σε κάθε πρόγραμμα, πράγμα που δείχνει πως η δημοσιότητα των προγραμμάτων ήταν ικανοποιητική. Εν τούτοις οι υποβάλλοντες αίτηση δεν υπερέβαιναν κατά μέσον όρο τους δύο υποψηφίους για κάθε θέση, ενώ σε κάποιες εξειδικευμένες κατηγορίες δεν υπερβαίνουν καν τον αριθμό των θέσεων.

Σύμφωνα με την ανάλυση των πινάκων που δημοσιεύονται στην Γ' Επετηρίδα ο μέσος όρος ζήτησης των 64 θέσεων που προκηρύχθηκαν για τους 118 υποψήφιους που συμμετείχαν στις εξετάσεις ήταν 184%, δηλαδή κατά μέσο όρο για κάθε θέση αντιστοιχούσαν λιγότερο από 2 υποψήφιοι συμμετέχοντες. Φυσικά αυτό δεν συνέβη για όλες τις ειδικότητες, ωστόσο από τις 33 ειδικότητες μόνο οι 4 (12%) είχαν ποσοστό ζήτησης που αντιστοιχούσαν σε ποσοστό 1:4 και πάνω, ενώ για 15 ειδικότητες (45% επί του συνόλου) είχαν ποσοστό 1:1 και λιγότερο.

Διάγραμμα 141. Η ποσοστιαία αναλογία αριθμού συμμετεχόντων/θέσεις για το Γ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εξωτερικού (1953-54).

Ο επιστημονικός κλάδος που είχε τα χαμηλότερα ποσοστά ζήτησης ήταν αυτός των γιατρών με μέσο όρο 63%, δηλαδή λιγότεροι γιατροί συμμετείχαν στις εξετάσεις από τις θέσεις που είχαν προγραμματιστεί, σχεδόν οι μισοί “απουσίαζαν”. Από την άλλη, μεγαλύτερη ζήτηση παρουσιάστηκε στις κοινωνικές επιστήμες με μέσο όρο στο 256%, αλλά κι εκεί αυτό συνέβη λόγω της Γενικής Εκπαίδευσης και των δημοδιδασκάλων που προσέτρεξαν μαζικά να συμμετέχουν στο πρόγραμμα υποτροφιών Εξωτερικού.

Το γεγονός ότι τα ποσοστά ζήτησης βρίσκονταν σε τόσο χαμηλά επίπεδα και για τις τρεις χρονιές απασχόλησε την Εκτελεστική Επιτροπή, ειδικά για τις περιπτώσεις εξειδικεύσεων όπου οι υποψήφιοι δεν υπερέβαιναν τον αριθμό των θέσεων.

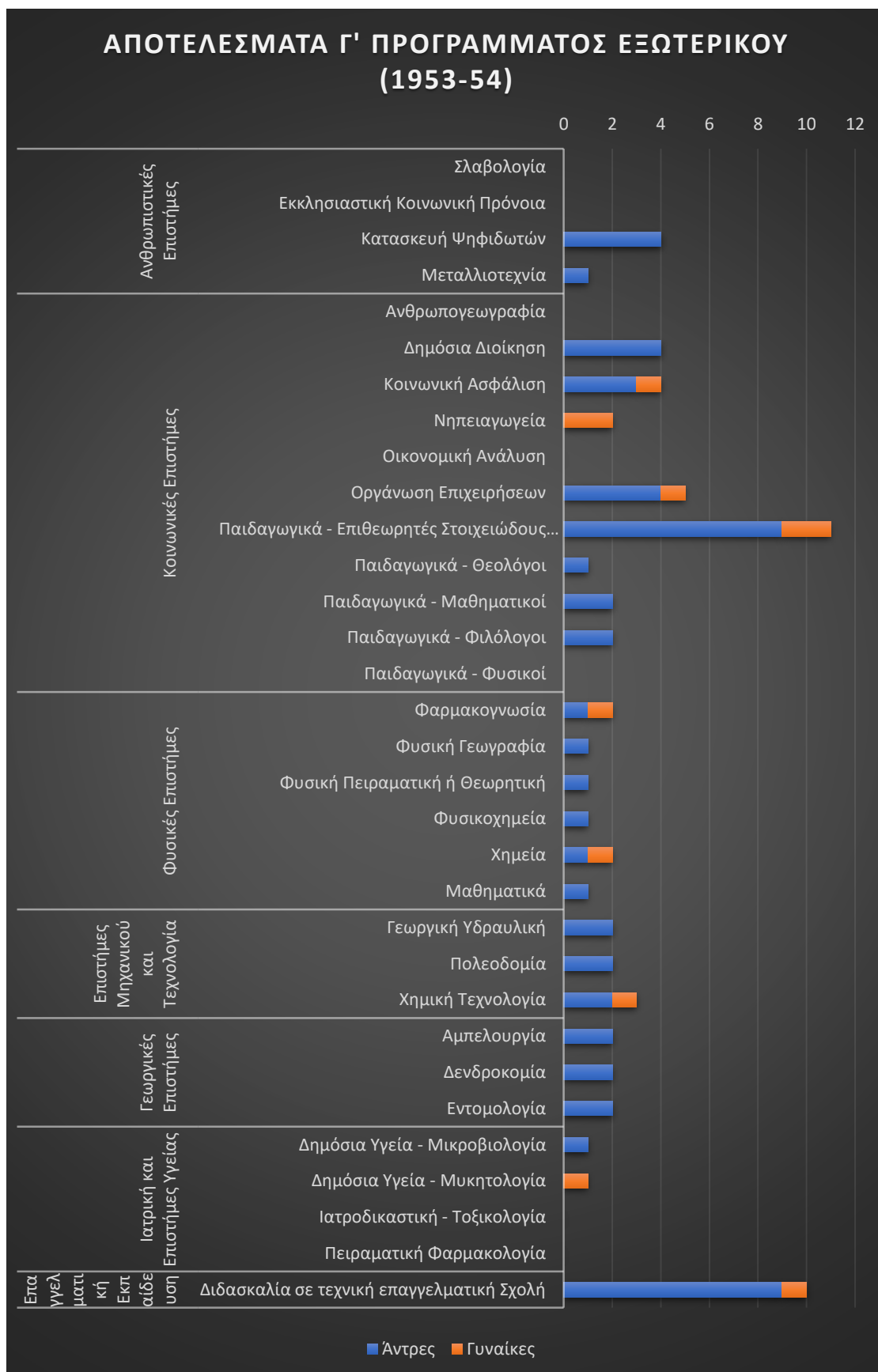
⁴⁰⁴ Στο ίδιο, σ. 65.

[...] εις άλλα όμως το Ίδρυμα δεν θα έχη επιτύχει πλήρως, αν δεν κατορθώνει να επιλέγει εντός αναλογίας δέκα επιτυγχανόντων εις ισαρίθμους θέσεις επί εκατόν υποψηφίων.⁴⁰⁵

Ο λόγος αυτής της αποτυχίας ήταν διπλός: τόσο δεν θα γινόταν ασφαλής επιλογή των υποτρόφων, αλλά επίσης μακροπρόθεσμα ο χαμηλός ανταγωνισμός των υποψηφίων θα κρατούσε σε χαμηλά επίπεδα τον ίδιο τον θεσμό.

Επίσης, την τρίτη χρονιά λειτουργίας του θεσμού των υποτροφιών Εξωτερικού, καρποφόρησε η προσπάθεια για την προπαρασκευή στελεχών για την Επαγγελματική Εκπαίδευση. Πράγματι, ενώ στον δεύτερο διαγωνισμό του 1952, κανένας υποψήφιος δεν είχε προσέλθει για τις 6 θέσεις που είχαν προκηρυχθεί, στο τρίτο πρόγραμμα (θερινός διαγωνισμός 1953) προσήλθαν 10 άτομα για 6 θέσεις και πέτυχαν και οι 10. Όμως, η ανισορροπία εμφανίστηκε πάλι καθώς για το Δ' Πρόγραμμα (χειμερινός διαγωνισμός 1953) προσήλθαν 9 άτομα για 11 θέσεις και πέτυχαν μονάχα 3.

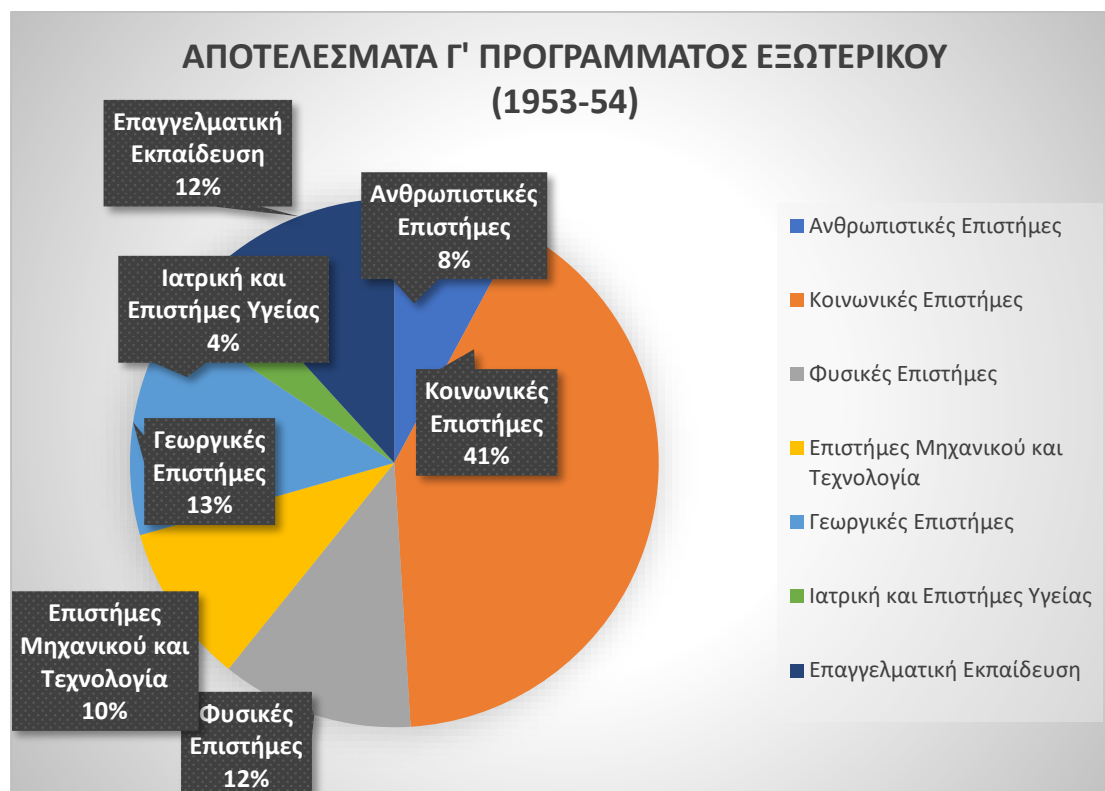
⁴⁰⁵ Στο ίδιο.

Διάγραμμα 142. Αποτελέσματα του Γ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1953-54).

Γενικά για το Γ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εξωτερικού 1953-54 προκηρύσσονται 64 θέσεις για 33 ειδικότητες, επιτυγχάνουν στις εξετάσεις 69 άτομα (58 άντρες και 11 γυναίκες) και προκρίνονται τα 51, συνυπολογιζόμενα τους 5 άντρες που ενισχύθηκαν οικονομικά καθώς βρισκότουσαν ήδη στο εξωτερικό και επιλέχθηκαν από το ΙΚΥ να ενισχυθούν με υποτροφία. Το ποσοστό των επιτυχουσών γυναικών επί του συνόλου είναι μονάχα 15%. Για αναλυτικά στατιστικά, βλ. Διάγραμμα 142. Ανάμεσα στους επιτυχόντες ξεχωρίζει το όνομα του μουσικού και συνθέτη Μιχαήλ Θεοδωράκη.

Στο παρακάτω Διάγραμμα 143 απεικονίζεται η πίτα των κατανομών των επιστημονικών πεδίων για τους 51 προκριθέντες του Γ' Προγράμματος Εξωτερικού, συμπεριλαμβανομένων των 5 φοιτητών που βρίσκονταν ήδη στο εξωτερικό για σπουδές

Διάγραμμα 143. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Γ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1953-54).

Για κάθε ειδικότητα που προκηρύσσεται αντιστοιχεί και ένας αριθμός πτυχίων με τα οποία οι υποψήφιοι μπορούν να αιτηθούν για τις θέσεις. Στο παρακάτω Πίνακα 24 καταγράφονται οι αριθμοί των ειδικοτήτων για τα 11 διαφορετικά πτυχία. Έχει σημασία η επισήμανση αυτών των πινάκων γιατί ο τρόπος που κατανέμονται οι αριθμοί των ειδικοτήτων καθορίζουν εμμέσως και την πιθανότητα επιτυχίας των υποψηφίων. Για παράδειγμα για τις εξετάσεις του 1953-54 ένας πτυχιούχος της ΑΣΟΕΕ μπορούσε να δηλώσει ανάμεσα σε τέσσερις ειδικότητες, την Κοινωνική Ασφάλιση, την Οργάνωση Επιχειρήσεων και την Οικονομική Ανάλυση. Οι παραπάνω ειδικότητες προκήρυσσαν αντίστοιχα 2, 2, 1 θέσεις αντίστοιχα. Ας υποθέσουμε πως για κάθε ειδικότητα έθεταν υποψηφιότητα 10 άτομα, τότε για την πρώτη ειδικότητα η πιθανότητα να κερδίσει την υποτροφία ο υποψήφιος ήταν $2/10$ ή 0,2 ή 20%. Αυτό συμβαίνει επειδή υπάρχουν 2 διαθέσιμες θέσεις υποτροφίας για κάθε υποψήφιο και 10 υποψήφιοι συνολικά. Για τη δεύτερη ειδικότητα, η πιθανότητα ήταν επίσης 20% και για την τρίτη θα ήταν $1/10$, ή 10%.⁴⁰⁶

⁴⁰⁶ Spiegel R. Murray, *Πιθανότητες και στατιστική*, ΕΣΠ ΕΚΔΟΤΙΚΗ, Αθήνα 1977 [(14/1/2023)].

Παρόλο που είχε να επιλέξει ανάμεσα σε 3 ειδικότητες, η πιθανότητα να κερδίσει τελικά την υποτροφία για κάθε μία ειδικότητα παρέμενε 20% για την πρώτη και τη δεύτερη και 10% για την τρίτη κι αυτό γιατί η πιθανότητα να κερδίσει κάποιος την υποτροφία καθορίζεται από τον αριθμό των διαθέσιμων θέσεων διαιρούμενο με τον αριθμό των υποψηφίων. Αξίζει να αναφερθεί ότι αυτή η πιθανότητα προϋποθέτει ότι η διαδικασία επιλογής είναι ανεξάρτητη, δηλαδή ότι η κατάκτηση της υποτροφίας για μια ειδικότητα δεν επηρεάζει τις πιθανότητες κατάκτησης της υποτροφίας για μια άλλη ειδικότητα, και επίσης ότι όλοι οι υποψήφιοι έχουν τα ίδια προσόντα.

Επειδή, όμως, είχε να επιλέξει ανάμεσα σε 3 ειδικότητες ήταν πιθανό οι υποψήφιοι να μοιράζονταν μεταξύ των ειδικοτήτων με αποτέλεσμα η πιθανότητα να κερδίσει την υποτροφία να επηρεαζόταν. Να κρατήσουμε πάντως πως εάν ο αριθμός των υποψηφίων αυξανόταν λόγω υψηλού ενδιαφέροντος για την συγκεκριμένη ειδικότητα και ο αριθμός των υποτροφιών παρέμενε ο ίδιος, η πιθανότητα να είχε κερδίσει την υποτροφία θα είχε μειωθεί. Κι πως αν ο αριθμός των υποτροφιών είχε αυξηθεί αναλογικά με τον αριθμό των υποψηφίων, η πιθανότητα νίκης θα παρέμενε η ίδια. Γενικά, αν υπάρχουν περισσότεροι υποψήφιοι σε μια ειδικότητα από ό,τι σε μια άλλη, και ο ίδιος αριθμός υποτροφιών διατίθεται και για τις δύο ειδικότητες, η πιθανότητα νίκης στην ειδικότητα με τους λιγότερους υποψήφιους θα είναι υψηλότερη από ό,τι στην ειδικότητα με τους περισσότερους υποψήφιους.

Δηλαδή η πιθανότητα να κερδηθεί η υποτροφία επηρεάζεται από τον αριθμό των υποψηφίων και τον αριθμό των υποτροφιών που είναι διαθέσιμες για κάθε ειδικότητα. Είναι σημαντικό, όμως, για να μπορέσουμε να υπολογίσουμε την πιθανότητα που είχαν να κερδίσουν την υποτροφία οι υποψήφιοι του κάθε πτυχίου να έχουμε πληροφορίες σχετικά με την κατανομή των αιτούντων και των υποτροφιών.

Θα μπορούσαμε ενδεχομένως να ισχυριστούμε πως η αύξηση του αριθμού των ειδικοτήτων αποτελούσε αφενός κίνητρο για τους ενδιαφερόμενους να καταθέσουν τα χαρτιά τους και να συμμετάσχουν στις εξετάσεις, αφετέρου ένας τρόπος ώστε η κάθε έδρα να ανοίξει το γνωστικό αντικείμενο σε νέα ερευνητικά πεδία αναζητώντας υποψηφίους από διαφορετικά επιστημονικά υπόβαθρα. Η μετεκπαίδευση των νεαρών επιστημόνων σε νέες ειδικότητες στο εξωτερικό, θα μπορούσε να αποτελεί και μια προσπάθεια ώστε να πληγεί η προσωποπαγής εξουσία των εδρών της παλαιάς φρουράς του ελληνικού πανεπιστημίου.

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑ ΣΧΟΛΗ 1953-54

ΑΝΩΤΑΤΗ ΚΑΙ ΑΝΩΤΕΡΗ ΣΧΟΛΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΩΝ
Γεωπονική και Δασολογική Σχολή	2
Ιατρική Σχολή	4
Νομική Σχολή	1
Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών	4
Πάντειος	4
ΑΣΟΕΕ	4
Προσαρτημένων Σχολών ΕΜΠ	2
Φιλοσοφική Σχολή	2
Φυσικομαθηματική Σχολή	7
Θεολογική Σχολή	1
Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών	2
ΣΥΝΟΛΟ	33

Πίνακας 24. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά σχολή για το Γ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1953-54.

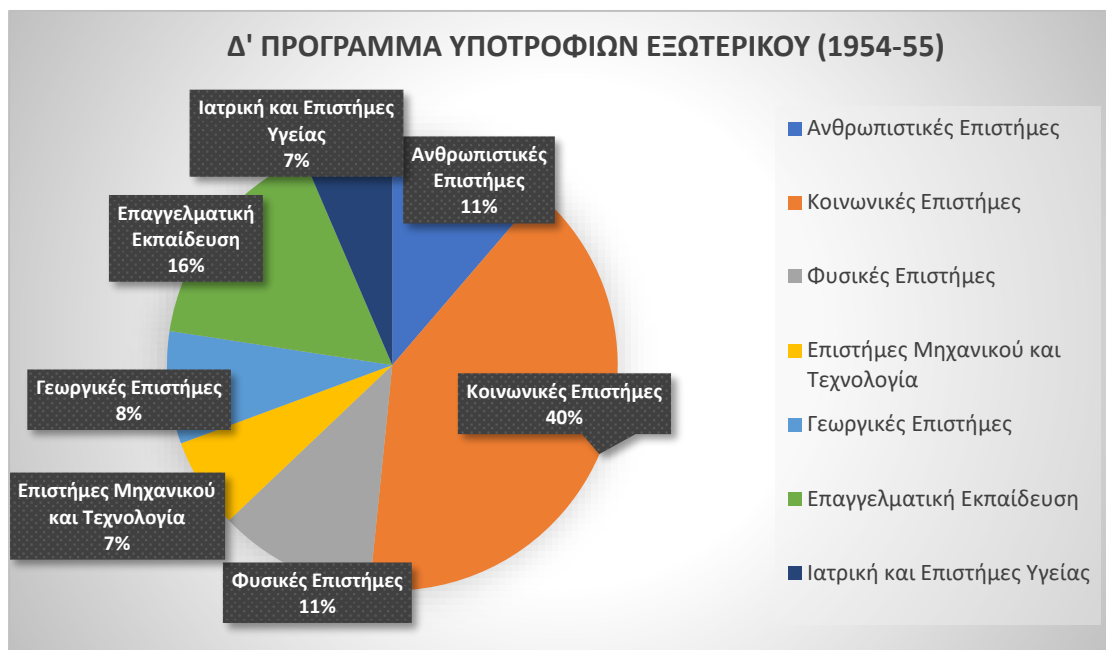

Διάγραμμα 144. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Γ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1953-54).

4.2.4 Δ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1954-55

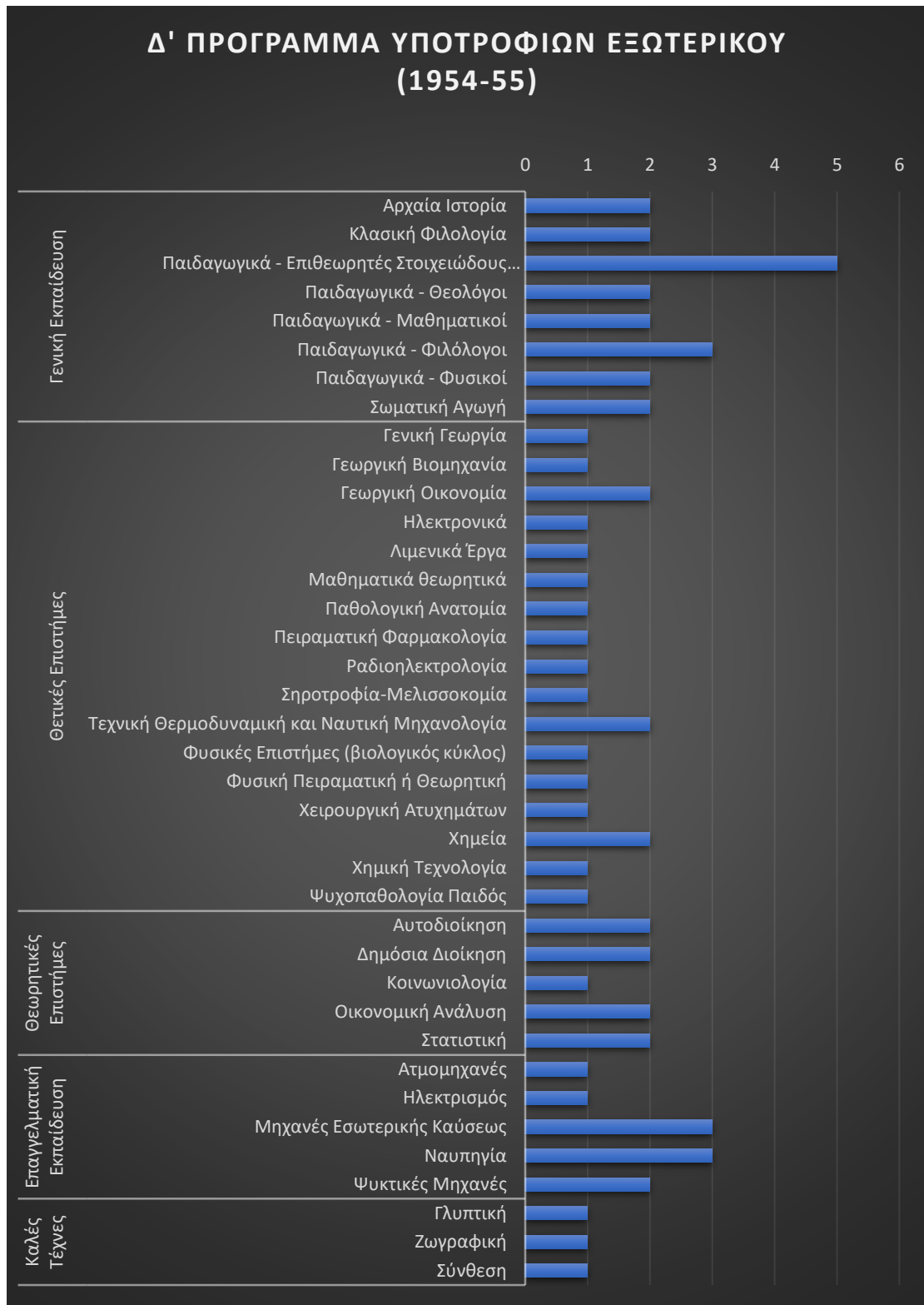
Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης του Δ' Προγράμματος Εξωτερικού δημοσιεύτηκε στον Πίνακα VI της Γ' Επετηρίδας⁴⁰⁷ και περιλάμβανε 64 θέσεις για τα έξι επιστημονικά πεδία, και για την Επαγγελματική Εκπαίδευση. Οι Κοινωνικές Επιστήμες με 25 θέσεις αντιπροσώπευαν το 40% επί του συνόλου. Ακολουθούσε η Επαγγελματική Εκπαίδευση με 10 θέσεις, δηλαδή το 16%, ενώ Τρίτη στη σειρά ήταν οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες με 11% (βλ. Διάγραμμα 145). Συνολικά το πρόγραμμα συμπεριελάμβανε 38 ειδικότητες.

⁴⁰⁷ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Γ' Επετηρίς 1953, σ. 30–31.

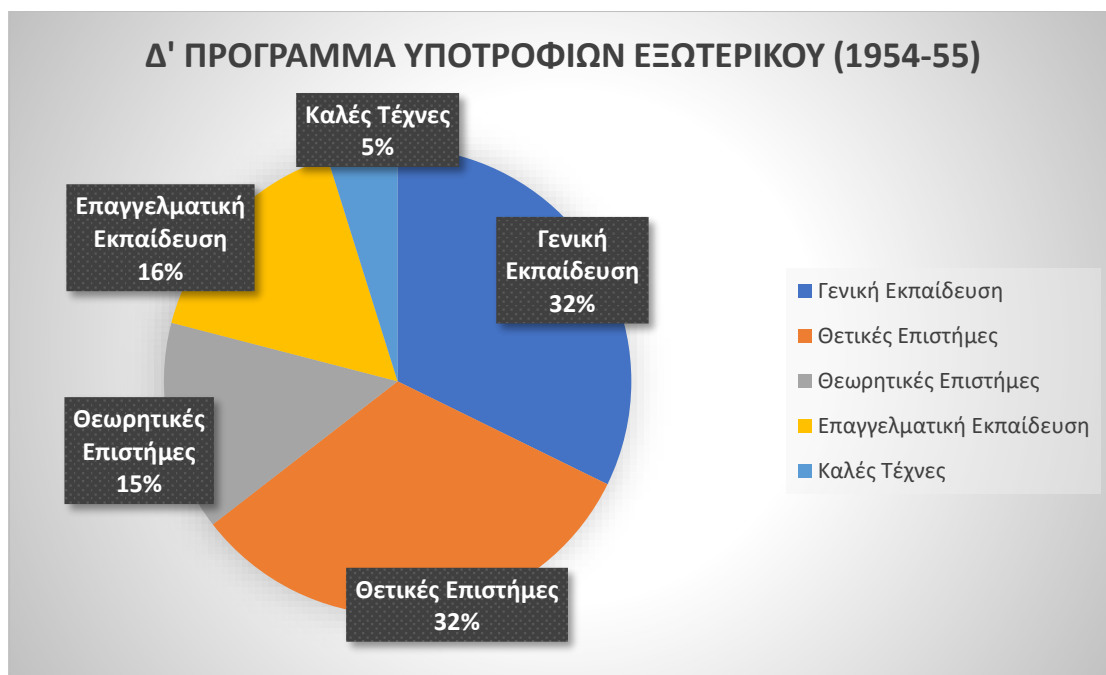

Διάγραμμα 145. Η κατανομή των θέσεων του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1954-55).

Στο Διάγραμμα 146 απεικονίζεται η κατανομή των θέσεων που προκηρύσσονται για το Δ' Πρόγραμμα και ακολουθεί την κατηγοριοποίηση του Πίνακα VI: Γενικής Εκπαίδευση, Θετικές Επιστήμες, Θεωρητικές Επιστήμες, Επαγγελματική Εκπαίδευση, Καλές Τέχνες. Η κατηγορία της Γενικής Εκπαίδευσης που συγκεντρώνει το 32% επί του συνόλου των θέσεων περιγράφει τις ειδικότητες που απευθύνονται σε εκπαιδευτικούς δημοσίου υπαλλήλους: φιλολόγους, φυσικομαθηματικούς, ιστορικούς, γυμναστές κλπ. Για λεπτομέρειες βλ. Διάγραμμα 147.

Διάγραμμα 146. Η κατανομή των θέσεων ανά ειδικότητα του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1954-55).

Διάγραμμα 147. Η κατανομή των θέσεων του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1954-55).

Διάγραμμα 148. Σύγκριση του Γ' και Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού.

Παρατηρώντας τον Πίνακα 25 και το Διάγραμμα 149 που προκύπτουν από την ανάλυση των δεδομένων του Πίνακα VI της Γ' Επετηρίδας, για το πρόγραμμα 1954-55 οι πτυχιούχοι για τις κοινωνικές επιστήμες "στριμώνονται" ώστε να καταφέρουν να διεκδικήσουν μια θέση ανάμεσα στις 5 ειδικότητες για τις οποίες μπορούν να συμμετάσχουν. Συγκεκριμένα οι πτυχιούχοι των τεσσάρων Ανωτάτων Σχολών (Πολιτικών Επιστημών, ΑΣΟΕΕ, Παντείου, Νομικής) ανταγωνίζονται για 9 θέσεις που κατανέμονται σε 5 ειδικότητες. Αντίθετα οι πτυχιούχοι της Ιατρικής Σχολής ανταγωνίζονται για 4 ειδικότητες που δίνουν 5 θέσεις, άρα η πιθανότητα να πετύχουν είναι μεγαλύτερη.

Διάγραμμα 149. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Γ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1953-54).

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑ ΣΧΟΛΗ 1954-55

ΑΝΩΤΑΤΗ ΚΑΙ ΑΝΩΤΕΡΗ ΣΧΟΛΗ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΩΝ
Φιλοσοφική Σχολή	2
Γυμναστική Ακαδημία	1
Νομική Σχολή	3
Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών	5
Πάντειος	5
ΑΣΟΕΕ	5
Φυσικομαθηματική Σχολή	6
ΕΜΠ	3
Ιατρική Σχολή	4
Γεωπονική και Δασολογική Σχολή	4
Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών	2
ΣΥΝΟΛΟ	47

Πίνακας 25. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά σχολή για το Δ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1954-55.

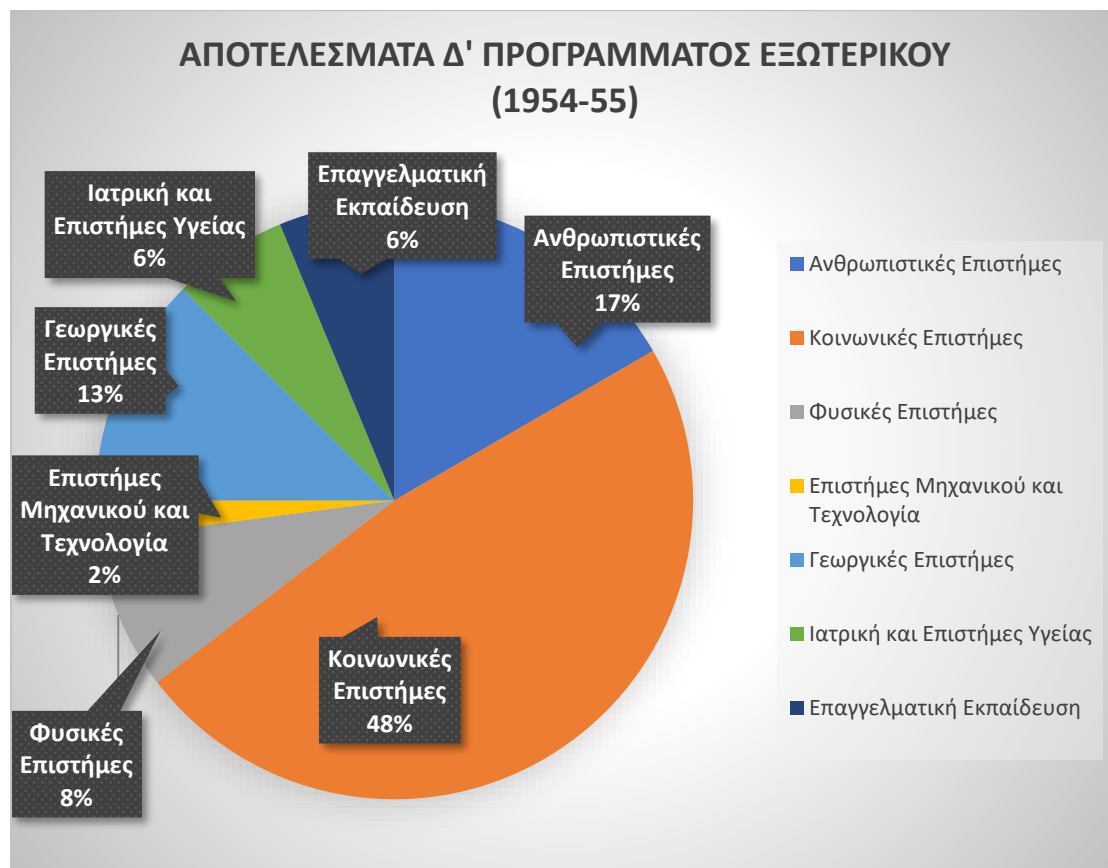
Ο Πίνακας 10β της Δ' Επετηρίδας (βλ. Πίνακας 26) παρέχει αντίστοιχη ανακεφαλαίωση κατά κατανομή, έτσι ώστε να δίνεται η ευχέρεια να συγκρίνονται μεταξύ των προκηρυχθεισών ειδικοτήτων, ενδιαφέροντος υποψηφίων και επιτυχίας. Παρατηρούμε πως η τακτική του Ιδρύματος να αυξάνει τον αριθμό των ειδικοτήτων, είχε ως αποτέλεσμα να αυξάνεται και ο αριθμός των ειδικοτήτων που παρέμεναν κενές. Ωστόσο, έχει ενδιαφέρον η μέριμνα της Διοίκησης για την εξέλιξη της πορείας εκτέλεσης των ειδικοτήτων, δείγμα της προσπάθειας ο θεσμός να αποτελέσει μέσο για την ανάπτυξη των επιστημονικών αντικειμένων των σχολών.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ				
	Α	Β	Γ	Δ	Ε
Προκηρυχθείσες Ειδικότητες	32	29	33	38	43
Ειδικότητες για τις οποίες υπεβλήθησαν αιτήσεις	28	26	31	32	36
Ειδικότητες για τις οποίες προκρίθηκαν υποψήφιοι	25	25	26	27	28
Μη καλυφθείσες ειδικότητες	7	4	7	11	15

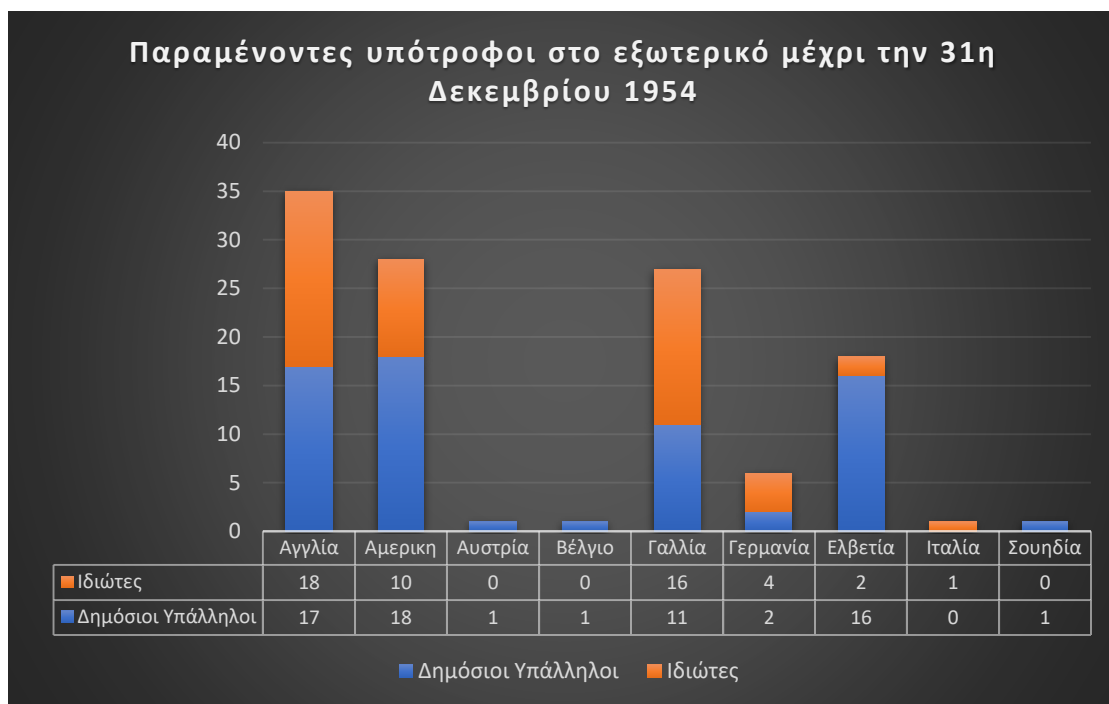
Πίνακας 26. Σύνοψη της πορείας εκτέλεσης των ειδικοτήτων (Α'-Ε' Πρόγραμμα Εξωτερικού)

Το Δ' Πρόγραμμα σημείωσε μια μικρή αλλά όχι ουσιαστική βελτίωση μιας και για τις 64 θέσεις που είχαν προκηρυχθεί, υπέβαλλαν υποψηφιότητα 150 άτομα, και συμμετείχαν στους διαγωνισμούς 133. Οι γυναίκες που πέτυχαν στους διαγωνισμούς ήταν κάτω του 10%, μονάχα 5 γυναίκες από τα 56 άτομα. Στο τελικό στάδιο της πρόκρισης, πέρασαν 48 άτομα, αν συνυπολογιστούν και οι 4 ενισχυμένοι άντρες φοιτητές που φοιτούσαν ήδη στο εξωτερικό και ενισχύθηκαν από το ΙΚΥ με υποτροφία.

Στο παρακάτω Διάγραμμα 150 απεικονίζεται σε γράφημα πίτας η κατανομή των επιστημονικών πεδίων για τους 48 προκριθέντες του Δ' Προγράμματος Εξωτερικού.

Διάγραμμα 150. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Δ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1954-55).

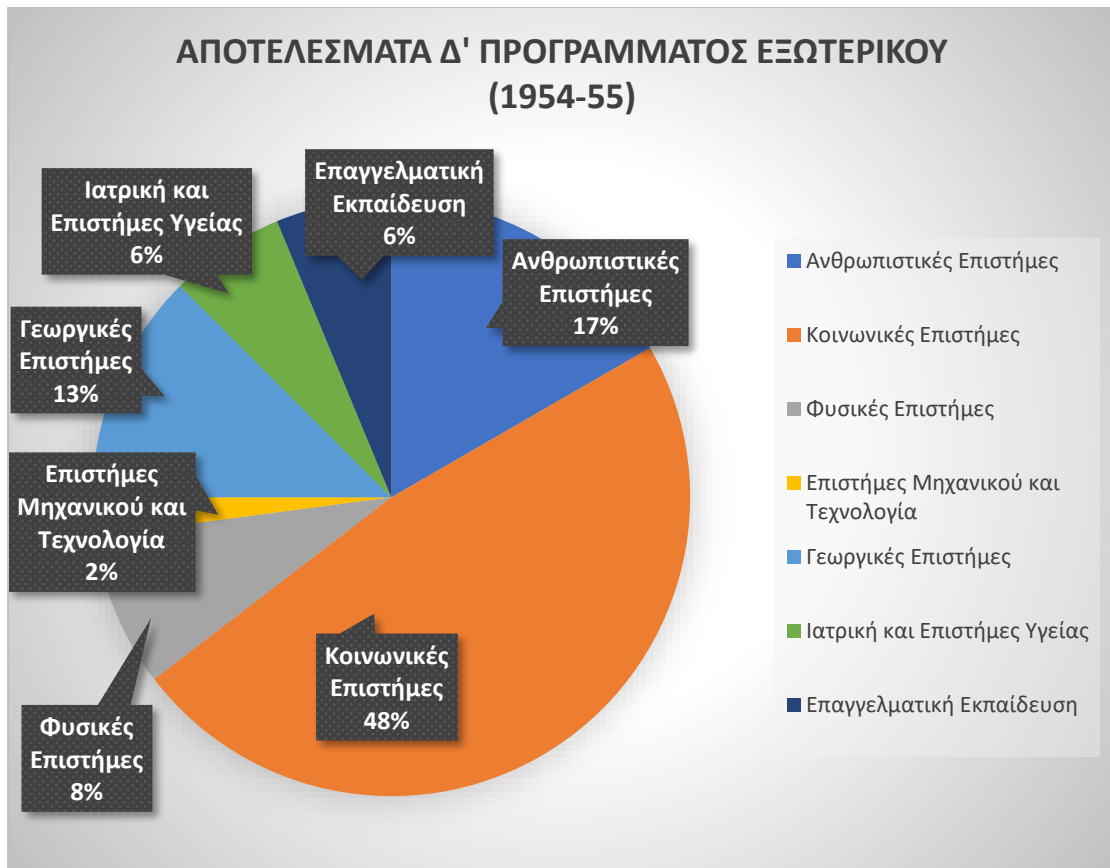

Διάγραμμα 151. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού και ιδιότητα των παραμενόντων στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1954.

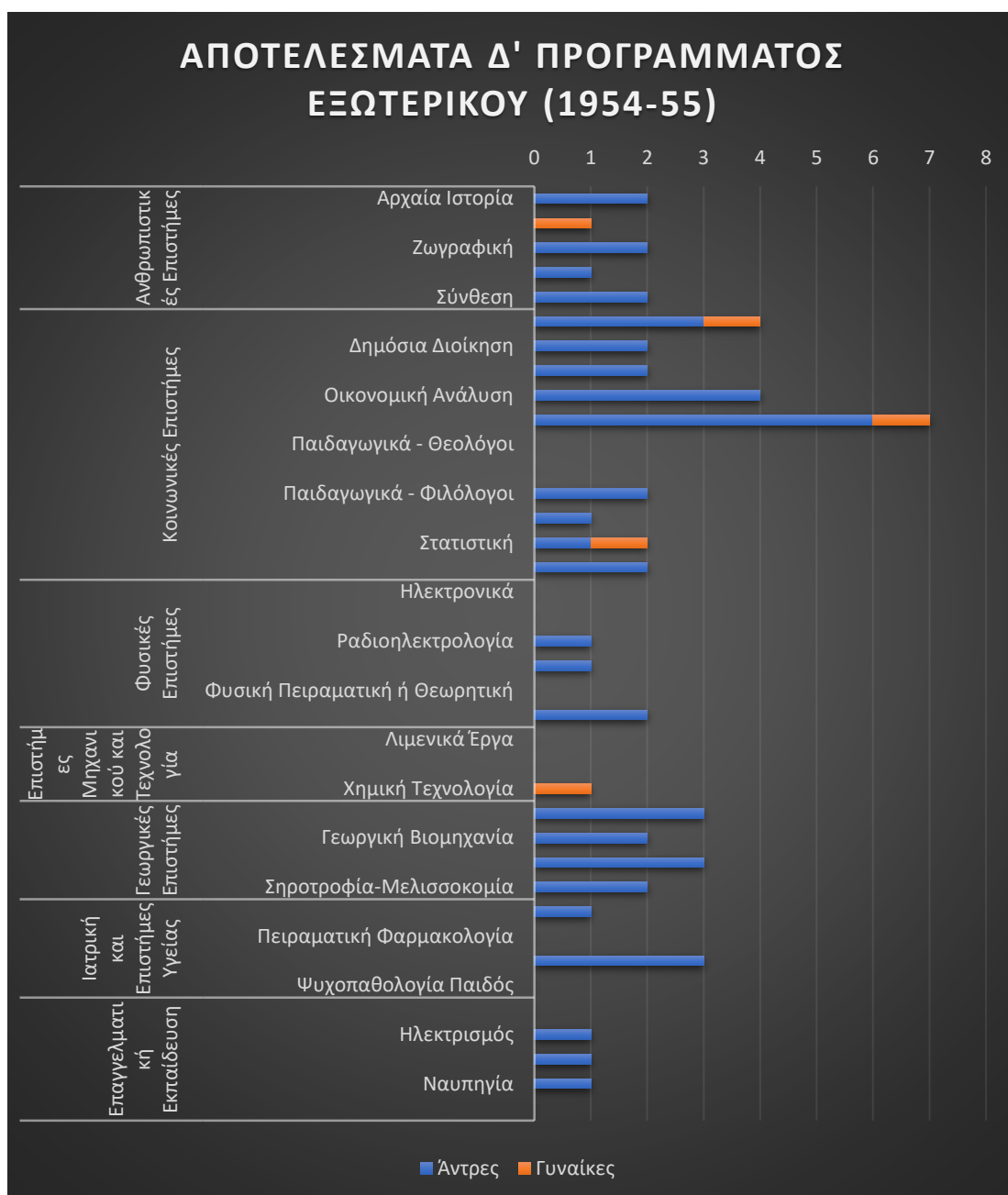

Διάγραμμα 152. Το ποσοστό Δημοσίων Υπαλλήλων και Ιδιωτών υποτρόφων παραμενόντων στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1954.

Στο παρακάτω Διάγραμμα 153 απεικονίζεται η πίτα των κατανομών των επιστημονικών πεδίων για τους 51 προκριθέντες του Δ' Προγράμματος Εξωτερικού, συμπεριλαμβανομένων των 5 φοιτητών που βρίσκονταν ήδη στο εξωτερικό για σπουδές και επιλέχθηκαν από το ΙΚΥ να ενισχυθούν με υποτροφία.

Διάγραμμα 153. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Δ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1954-55).

Διάγραμμα 154. Αποτελέσματα του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1954-55).

4.2.5 Ε' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1955-56

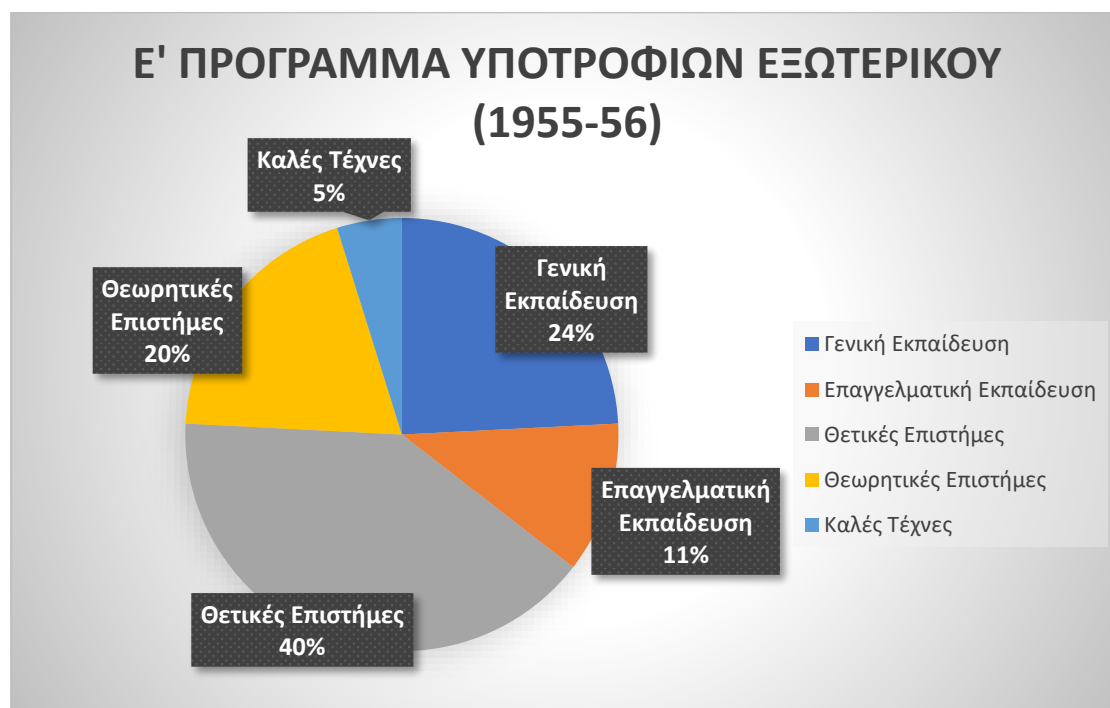
Το πρόγραμμα για τις υποτροφίες Εξωτερικού 1955-56, δεν παρουσιάζει αλλαγές στο συνολικό αριθμό των θέσεων που προκηρύσσονται αλλά στις κατανομές των ειδικοτήτων. Ο μεγάλος αριθμός των εκπαιδευτικών δημοσίων υπαλλήλων οι οποίοι στάλθηκαν τα προηγούμενα χρόνια στο εξωτερικό για μετεκπαίδευση ώστε να στελεχώσουν τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, έδωσε τη δυνατότητα στο Ίδρυμα ώστε να στραφεί για την κάλυψη των αναγκών σε άλλους κλάδους. Ο κλάδος που ωφελήθηκε περισσότερο σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά ήταν αυτός των θετικών επιστημών όπου κατέλαβε στο πρόγραμμα το 40% επί του συνόλου των υποτροφιών που προκηρύχθηκαν (από το 32% που ήταν στο προηγούμενο πρόγραμμα), κερδίζοντας 7 μονάδες σε σχέση με το μέσο όρο των προηγούμενων χρονιών (αύξηση 33%). Επίσης, ο κλάδος των θεωρητικών επιστημών, κέρδισε 4 μονάδες και απ' το 15% έφτασε στο 19%. Η Γενική Εκπαίδευση που αναφέρεται

στις υποτροφίες που δίνονταν στους εκπαιδευτικούς μειώθηκαν από το 32%, στο 20% και ήρθε στη δεύτερη θέση ως ωφελούμενη κατηγορία υποτροφιών.

Διάγραμμα 155. Σύγκριση του Δ' και Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού βάση της κατηγοριοποίησης του ΙΚΥ.

Στο Διάγραμμα 156 η κατηγοριοποίηση που ακολουθείται είναι αυτή του Πίνακα V της Δ' Επετηρίδας, όπου διακρίνει τις θέσεις των ειδικοτήτων σε: Γενική Εκπαίδευση, Θετικές Επιστήμες, Θεωρητικές Επιστήμες, Επαγγελματική Εκπαίδευση, Καλές Τέχνες.

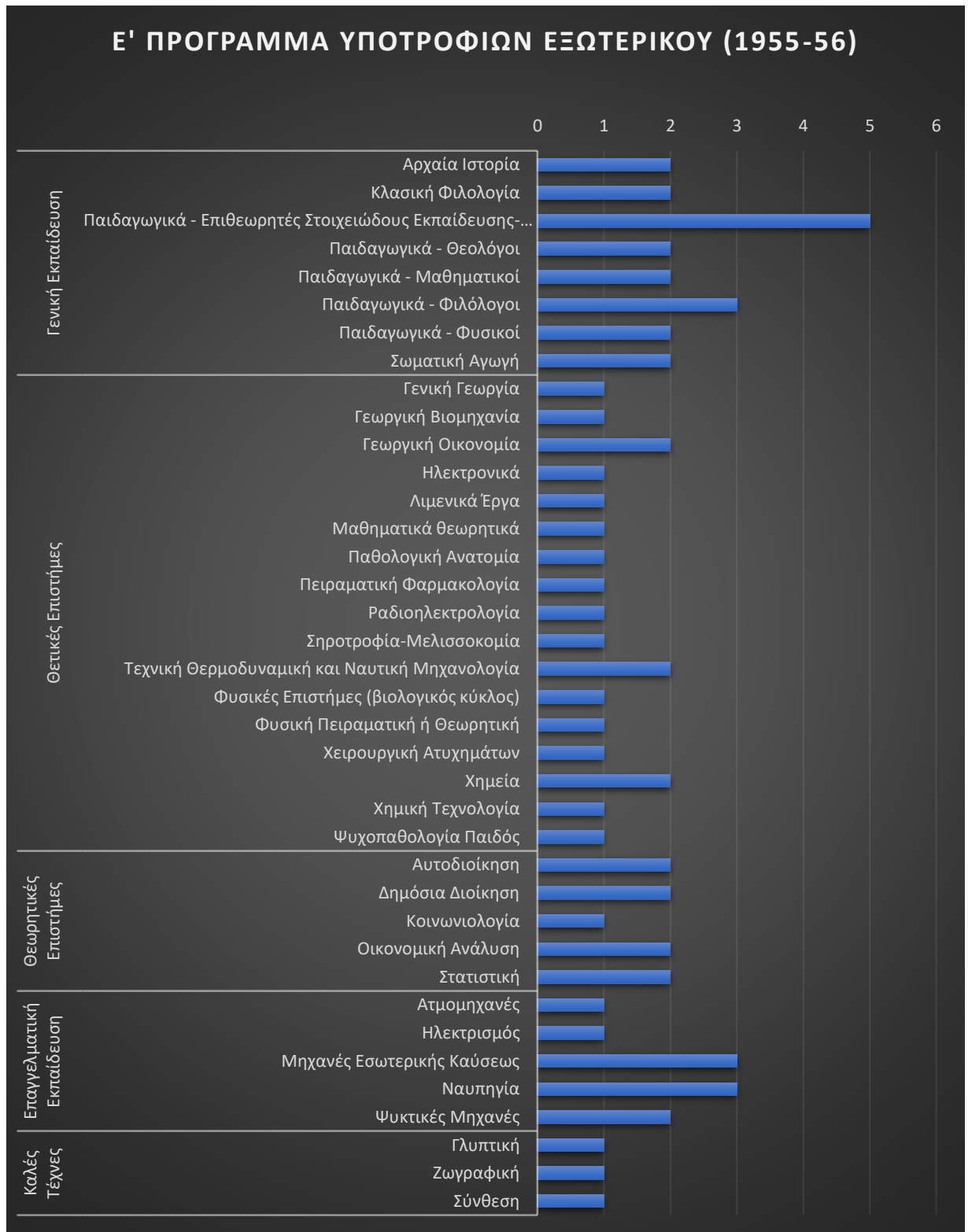

Διάγραμμα 156. Η κατανομή των θέσεων του Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1955-56) βάση της κατηγοριοποίησης του ΙΚΥ.

Για κάθε ειδικότητα αντιστοιχούν ένα ή παραπάνω πτυχία Ανωτάτης Σχολής. Ακολουθεί το Διάγραμμα 157 όπου αποτυπώνει τις κατανομές των ειδικοτήτων.

Διάγραμμα 157. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Ε' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1955-56).

Διάγραμμα 158. Η κατανομή των θέσεων ανά ειδικότητα του Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1955-56).

Σχετικά με τις εξεταστικές επιτροπές των υποτροφιών Εξωτερικού, εξαιρουμένων των τεσσάρων γλωσσικών επιτροπών, συνολικά λειτούργησαν 34 τριμελείς επιτροπές, μία

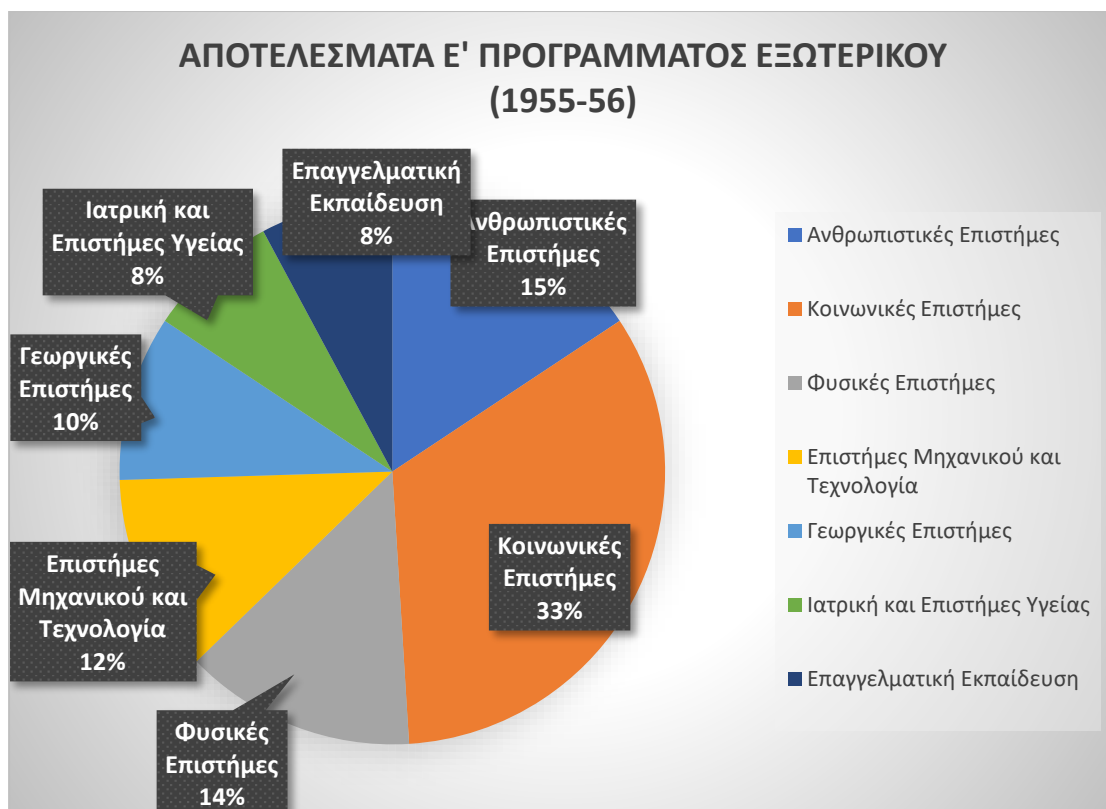
τετραμελής και μία πενταμελής, δηλαδή συνολικά εξέτασαν 111 μέλη επιτροπών. Από αυτές τις επιτροπές, οι 67 εξεταστές ανήκουν στην Ανώτατη Εκπαίδευση (καθηγητές ή υφηγητές), 10 σε οργανισμούς και ιδρύματα με έδρα εκτός Αθηνών. Ωστόσο, όμως, επειδή πολλοί εξεταστές παραβρέθηκαν και λειτούργησαν σε περισσότερες από μία επιτροπές ο πραγματικός αριθμός των προσώπων τα οποία συμμετείχαν στις εξεταστικές επιτροπές ήταν 74, ενώ σε αυτά προστίθενται τα 13 μέλη των εξεταστικών επιτροπών ξένων γλωσσών.

Τέλος, το φλέγον ζήτημα που συνεχίζει να απασχολεί την Εκτελεστική Επιτροπή για τρίτη συνεχόμενη χρονιά είναι η μη επαρκή κάλυψη των θέσεων που προκηρύσσονται για τις διάφορες ειδικότητες των υποτροφιών εξωτερικού με τον αριθμό υποψηφίων (βλ. Διάγραμμα 154). Πάνω σε αυτό το θέμα, ενδιαφέρον έχει η αναλυτική προσέγγιση της διοίκησης πάνω στο πρόβλημα αυτό και στην πιθανή λύση που προτείνεται για την επίλυσή του. Γενικά παρατηρείται πως η αύξηση του αριθμού των προκηρυσσόμενων ειδικοτήτων δεν αυξάνει αναλόγως ούτε με τον αριθμό των θέσεων συμμετεχόντων υποψηφίων, ούτε με τις ειδικεύσεις για τις οποίες προκρίνονται οι υποψήφιοι. Χαρακτηριστικό είναι ότι εκ των 32 ειδικοτήτων του Α' προγράμματος παρέμειναν κενές οι 7, όταν οι ειδικότητες έφθασαν τις 38 (Δ' πρόγραμμα) και τις 43 (Ε' Πρόγραμμα) παρέμειναν αντίστοιχα κενές 11 από τις 38 και 15 από τις 43. Αντίθετα, ο ελάχιστος αριθμός μη καταληφθεισών ειδικεύσεων παρατηρείται στο Β' πρόγραμμα για το οποίο είχαν προκηρυχθεί οι λιγότερες ειδικότητες, 29 στον αριθμό. Βάση των παραπάνω, οι συγγραφείς της Δ' Επετηρίδας, συμπεραίνουν πως οι προκηρύξεις που προβλέπουν μία θέση ανά ειδίκευση δεν προσελκύουν υποψηφίους, αντίστοιχα η έλλειψη υποψηφίων δεν καθιστά πιο επιεικείς της επιτροπές με αποτέλεσμα να παραμένουν αδιάθετες από αντίστοιχες υποτροφίες⁴⁰⁸.

Όσον αφορά το Ε' Πρόγραμμα για τις 64 θέσεις, υπέβαλλαν υποψηφιότητα 135 άτομα, και συμμετείχαν στους διαγωνισμούς 117, με τις γυναίκες που επιτυγχάνουν να αποτελούν το 10% (5 από τα 48 άτομα). Μετά από την εξέταση των φακέλων και των γλωσσικών εξετάσεων, προκρίθηκαν 51 άτομα, αν συνυπολογιστούν και οι 8 ενισχυμένοι φοιτητές και 2 φοιτήτριες που βρίσκονταν ήδη στο εξωτερικό για σπουδές και επιλέχθηκαν από το ΙΚΥ να ενισχυθούν με υποτροφία.

Στο παρακάτω Διάγραμμα 159 απεικονίζεται η πίτα των κατανομών των επιστημονικών πεδίων για τους 51 προκριθέντες του Ε' Προγράμματος Εξωτερικού.

⁴⁰⁸ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Δ' Επετηρίς 1954, σ. 58.

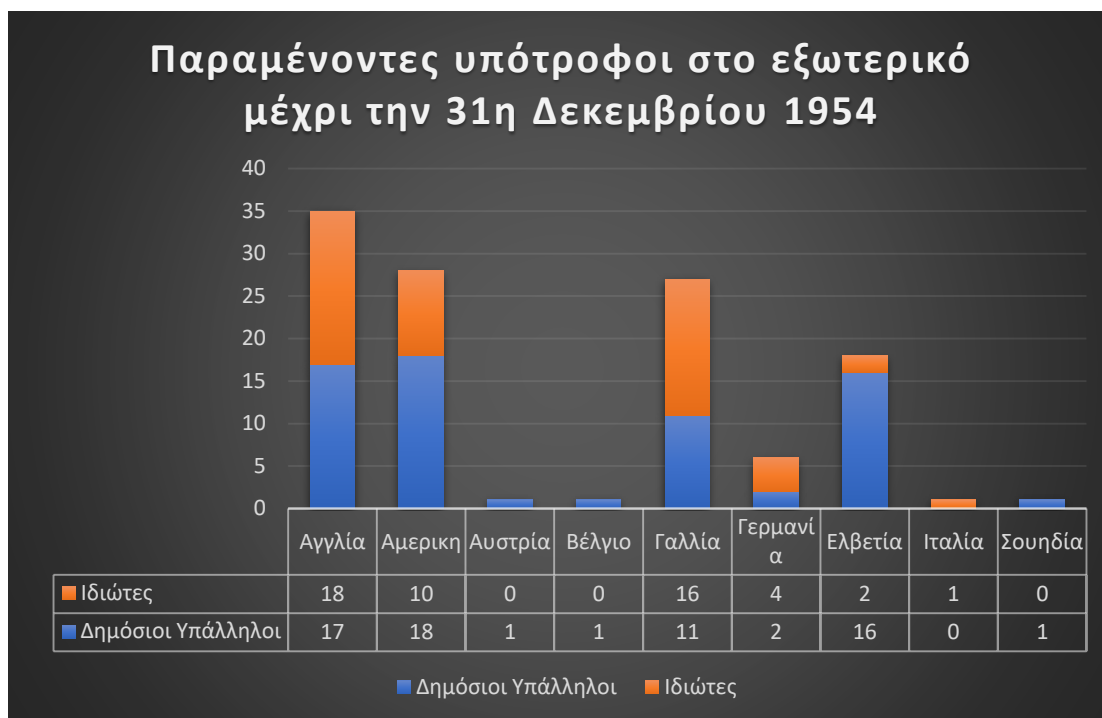

Διάγραμμα 159. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Ε' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1955-56).

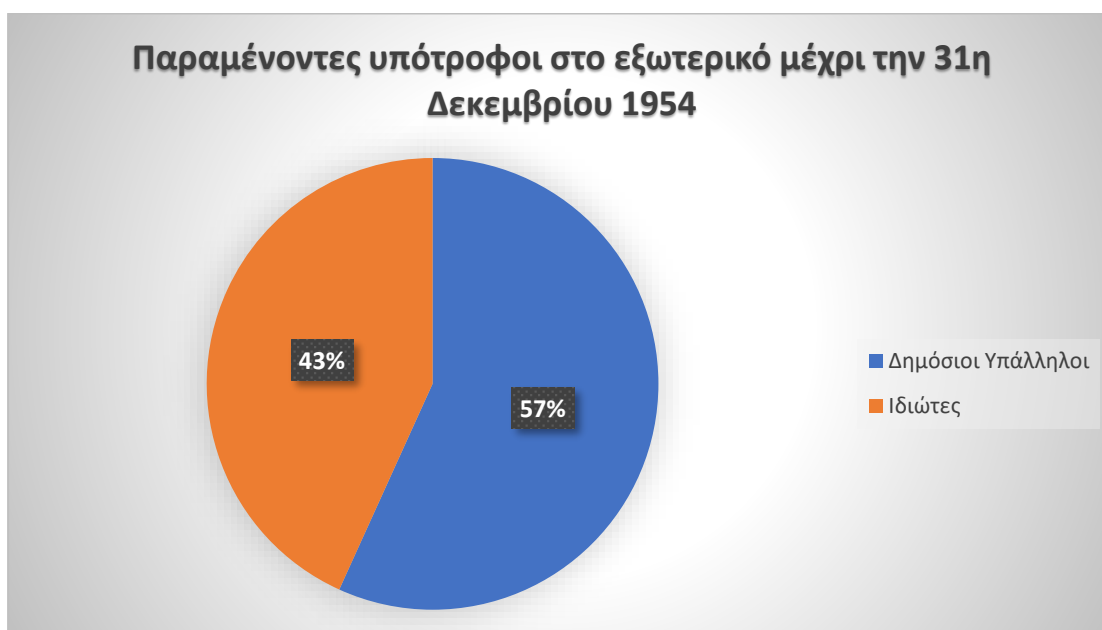
Σύμφωνα με τον Πίνακα 11 "Υποτροφία Εξωτερικού, πορεία εκτελέσεως προγραμμάτων"⁴⁰⁹ μέχρι την 31/12/1954 συνολικά είχαν αναχωρήσει 141 υπότροφοι, 23 είχαν επιστρέψει και 118 παρέμεναν στο εξωτερικό για τις σπουδές τους. Το παρακάτω Διάγραμμα 151 αναπαριστά τον Πίνακα 11^α της Δ' Επετηρίδας⁴¹⁰ αναλύοντας τα δεδομένα που περιλαμβάνουν τη χώρα προορισμού και την ιδιότητα των 118 υποτρόφων που μέχρι τις 31/12/1954 παρέμεναν στο εξωτερικό. Το ποσοστό των δημοσίων υπαλλήλων είναι 54%.

⁴⁰⁹ Στο ίδιο, σ. 94.

⁴¹⁰ Στο ίδιο, σ. 95.

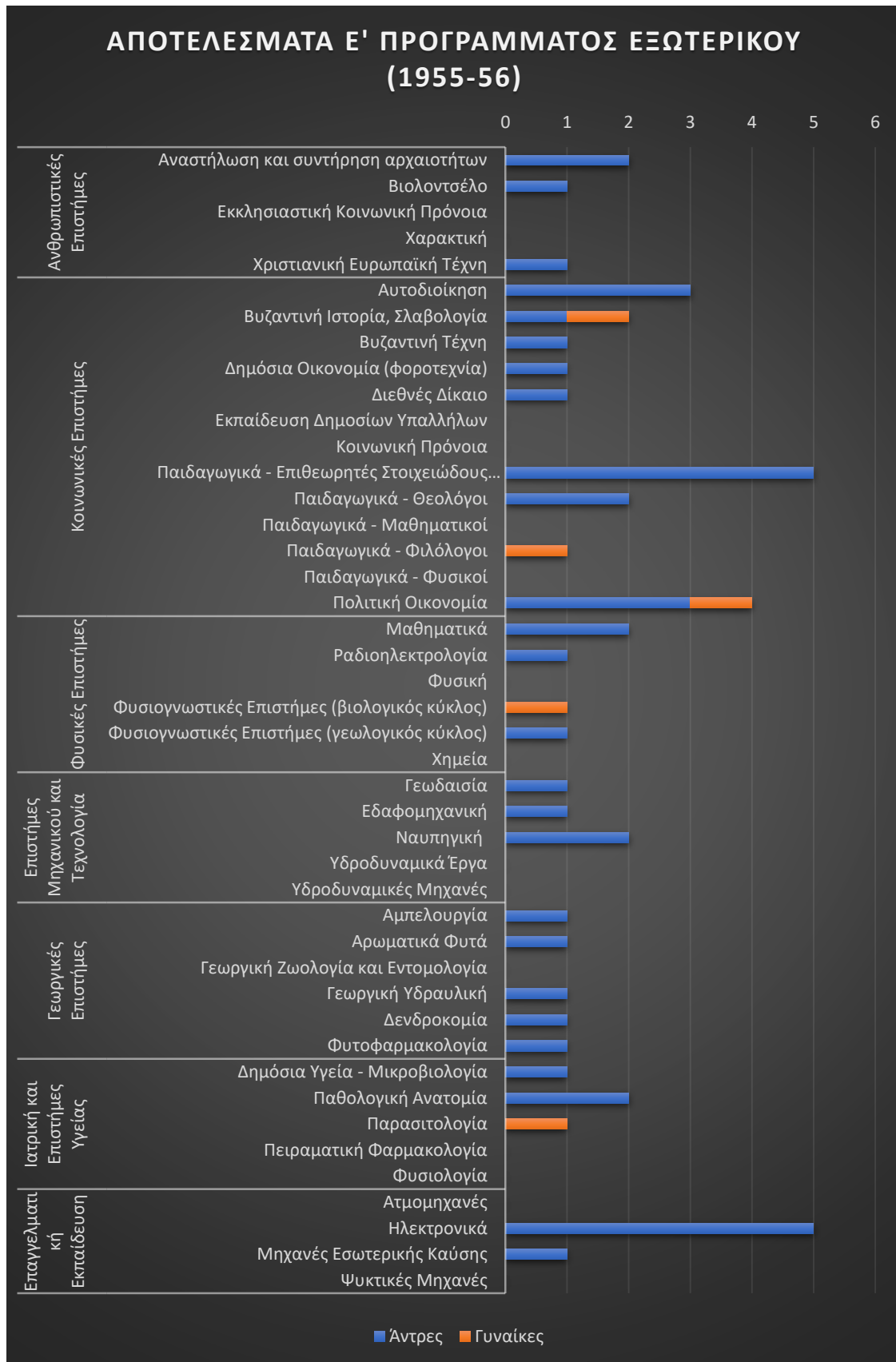
Διάγραμμα 160. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού και ιδιότητα των παραμενόντων στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1954.

Διάγραμμα 161. Το ποσοστό Δημοσίων Υπαλλήλων και Ιδιωτών υποτρόφων παραμενόντων στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1954.

Το Διάγραμμα 162 ⁴¹¹ αναπαριστά τις κατανομές των επιτυχόντων στα επιστημονικά πεδία και στις ειδικότητες, ανά φύλο.

⁴¹¹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Ε' Επετηρίς 1955*, σ. 79–88.

Διάγραμμα 162. Αποτελέσματα του Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1955-55).

4.2.6 ΣΤ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1956-57

Σύμφωνα με τη δημοσίευση της προκήρυξης του ΣΤ' Προγράμματος Εξωτερικού στην Ε' Επετηρίδα⁴¹² δεν παρατηρούμε αλλαγές ούτε στην στον συνολικό αριθμό που ανακοινώνονται (62 θέσεις), ούτε στον αριθμό των ειδικοτήτων που παραμένουν 44, ούτε στις κατανομές. Οι όποιες αλλαγές που εντοπίζονται είναι πολύ αμυδρές και αφορούν τη διόρθωση του αριθμού των θέσεων για την Γενική Εκπαίδευση και τις Θεωρητικές Επιστήμες.

Διάγραμμα 163. Σύγκριση του Ε' και του ΣΤ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού.

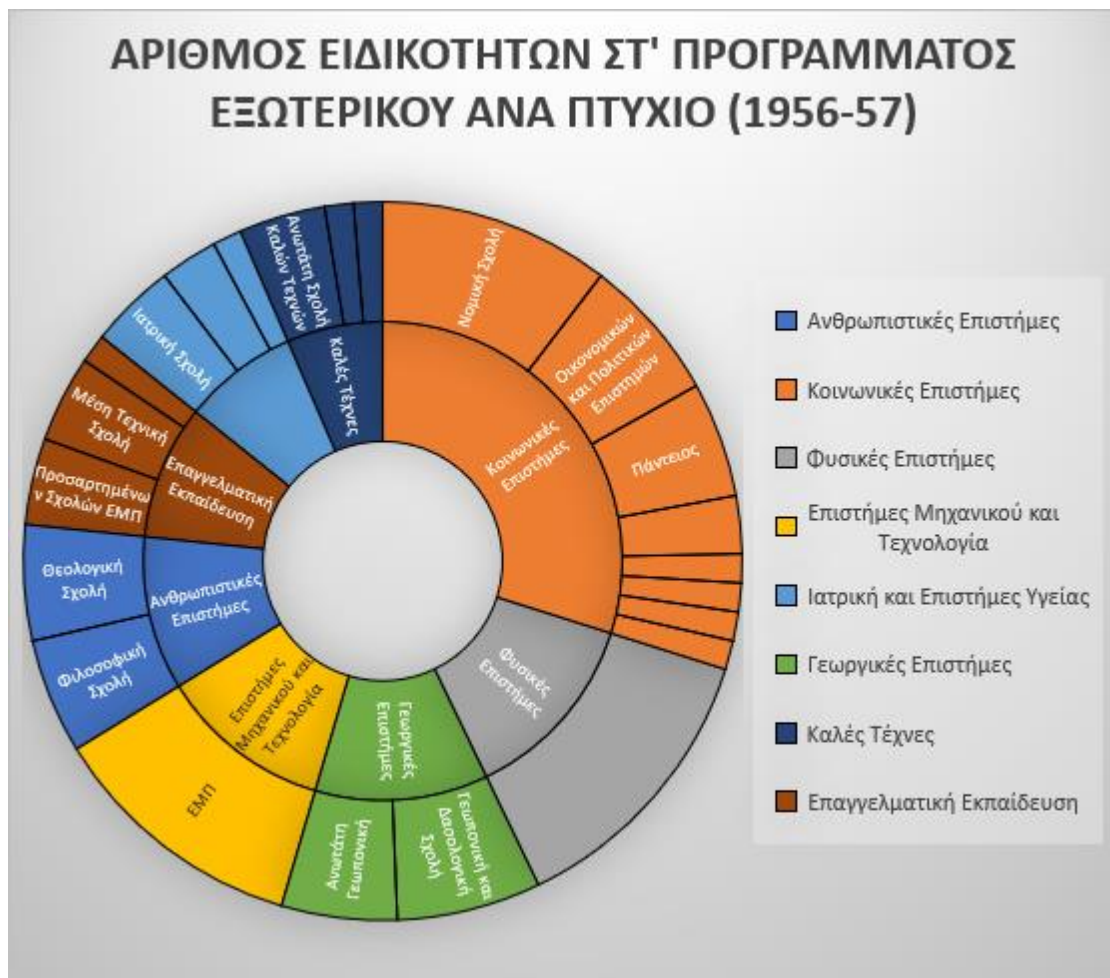

Διάγραμμα 164. Η κατανομή των θέσεων του ΣΤ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1956-57) βάση της κατηγοριοποίησης του ΙΚΥ.

⁴¹² Στο ίδιο, σ. 23–24.

Ωστόσο, αυτό που παρατηρούμε είναι ότι πολλαπλασιάζεται ο αριθμός των προβλεπόμενων πτυχίων που μπορούν να δηλώσουν υποψηφιότητα για κάποια ειδικότητα που προκηρύσσεται. Έτσι, ενώ για το Ε' Πρόγραμμα συμμετείχαν 13 προβλεπόμενα πτυχία, για το ΣΤ' Πρόγραμμα συμμετείχαν 23. Τα δέκα αυτά προβλεπόμενα πτυχία είναι τα εξής: Νομική Σχολή, Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών, Ανωτάτη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών, Σχολή Νηπιαγωγών, Σχολή Οικιακής Οικονομίας, Κτηνιατρική Σχολή, Υγειονομική Σχολή, Γεωπονική και Δασολογική Σχολή, Προσαρτημένων Σχολών ΕΜΠ, Υφαντουργική Σχολή. Επίσης, αυξάνεται ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο από 59 σε 77.

Οι παραπάνω αλλαγές αποτελούν την προσπάθεια να επεκταθεί το πρόγραμμα Εξωτερικού, προσελκύοντας περισσότερους φοιτητές, το οποίο όμως ταυτόχρονα θα άνοιγε και τα γνωστικά αντικείμενα των ειδικοτήτων ώστε να τα προσεγγίσουν νέοι ακαδημαϊκοί με διαφορετικά επιστημονικά υπόβαθρα.

Διάγραμμα 165. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το ΣΤ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1956-57).

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ	ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟ ΠΤΥΧΙΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑ ΠΤΥΧΙΟ
Ανθρωπιστικές Επιστήμες	Θεολογική Σχολή	4
Ανθρωπιστικές Επιστήμες	Φιλοσοφική Σχολή	4
Κοινωνικές Επιστήμες	Νομική Σχολή	8

Κοινωνικές Επιστήμες	Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών	5
Κοινωνικές Επιστήμες	Παιδαγωγικής Ακαδημία	2
Κοινωνικές Επιστήμες	Πάντειος	4
Κοινωνικές Επιστήμες	Ανωτάτη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών	1
Κοινωνικές Επιστήμες	Γυμναστική Ακαδημία	1
Κοινωνικές Επιστήμες	Σχολή Νηπιαγωγών	1
Κοινωνικές Επιστήμες	Σχολή Οικιακής Οικονομίας	1
Φυσικές Επιστήμες	Φυσικομαθηματική Σχολή	10
Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογία	Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο	9
Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	Ιατρική Σχολή	3
Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	Κτηνιατρική Σχολή	2
Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	Υγειονομική Σχολή	1
Γεωργικές Επιστήμες	Ανωτάτη Γεωπονική	4
Γεωργικές Επιστήμες	Γεωπονική και Δασολογική Σχολή	5
Καλές Τέχνες	Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών	3
Καλές Τέχνες	Αναγνωρισμένο Ωδείο	1
Καλές Τέχνες	Απολυτήριο Γυμνασίου	1
Επαγγελματική Εκπαίδευση	Μέση Τεχνική Σχολή	3
Επαγγελματική Εκπαίδευση	Προσαρτημένων Σχολών ΕΜΠ	3
Επαγγελματική Εκπαίδευση	Υφαντουργική Σχολή	1
ΣΥΝΟΛΟ		77

Πίνακας 27. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το ΣΤ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1956-57).

Κατά τους διαγωνισμούς των εξετάσεων για το Ε' Πρόγραμμα Εξωτερικού, εξαιρουμένων των γλωσσικών επιτροπών, λειτούργησαν 33 τριμελείς επιτροπές και δύο τετραμελείς. Ο συνολικός αριθμός των μελών των επιτροπών ήταν 107 μέλη, ωστόσο δεν είναι αντιπροσωπευτικός μιας και πολλά άτομα συμμετείχαν παραπάνω της μίας επιτροπής. Ο πραγματικός αριθμός των εξεταστών ήταν 75. Από αυτούς τα 58 άτομα ανήκαν στην Ανώτατη Εκπαίδευση (καθηγητές ή υφηγητές), οι 8 σε Οργανισμούς και Ιδρύματα εκτός των Αθηνών. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται και τα μέλη των εξεταστικών επιτροπών ξένων γλωσσών.⁴¹³

Στον Πίνακα 7 της ίδιας Επετηρίδας⁴¹⁴, δημοσιεύονται σε αριθμούς τα αποτελέσματα των διαγωνισμών για κάθε ειδικότητα, ανεξαρτήτως του αριθμού των θέσεων που είχαν προκηρυχθεί και του αποτελέσματος των γλωσσικών εξετάσεων. Το σύνολο των 51 επιτυχόντων περιλαμβάνεται στους οικείους τύπους των Πινάκων 10 και 11 όπως δημοσιεύονται στην Ε' Επετηρίδα.

Στους πίνακες 10, 10α, 10β και 10 γ της Ε' Επετηρίδας παρουσιάζονται συνοπτικά οι αριθμοί για τα προγράμματα Α-Ε. Να σημειωθεί πως για τους υποτρόφους των προγραμμάτων, ως προκριθέντες νοούνται όσοι και όσες βρίσκονταν στο στάδιο της υποβολής των προγραμμάτων σπουδών για την αναχώρησή τους. Για το ΣΤ' Πρόγραμμα περιλαμβάνονται

⁴¹³ Βλ. Πίνακας 6 στο Στο ίδιο, σ. 79–88.

⁴¹⁴ Στο ίδιο, σ. 79.

οι επιτυχόντες στο διαγωνισμό εντός μιν ενός κλειστού αριθμού των προκηρυχθεισών θέσεων, ανεξαρτήτως δε της επιτυχίας στην ξένη γλώσσα, καθόσον οι αποτυχόντες στην ξένη γλώσσα δεν χρησιμοποίησαν μέχρι την 31η Δεκεμβρίου το δικαίωμά τους περί επανεξέτασης.

Να σημειωθεί πως απ' τις 384 θέσεις που προκηρύχθηκαν για τα πρώτα 6 χρόνια λειτουργίας του θεσμού, για τις γυναίκες υποψηφίους προορίζονταν αποκλειστικά οι ακόλουθες:

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΘΕΣΕΙΣ ΠΡΟΚΥΡΗΞΗΣ	ΘΕΣΕΙΣ ΠΟΥ ΚΑΛΥΦΘΗΚΑΝ
A-E	4	2
ΣΤ	5	3

Πίνακας 28. Αριθμός θέσεων αποκλειστικά για γυναίκες.

Σύμφωνα με το απολογισμό της Εκτελεστικής Επιτροπής για το πρόγραμμα υποτροφιών Εξωτερικού από το 1951 έως το 1956, όπως δημοσιεύεται στην Ε' Επετηρίδα⁴¹⁵ ο συγγραφέας συνεχίζει από εκεί που άφησε το σκεπτικό στην προηγούμενη επετηρίδα⁴¹⁶ και συνηγορεί πως η αύξηση του αριθμού των προκηρυσσόμενων ειδικοτήτων δεν αύξανε αναλογικά ούτε των αριθμό των συμμετεχόντων υποψηφίων, ούτε τον αριθμό των ειδικοτήτων που τελικά προκρίνονταν. Συγκεκριμένα, επαναλαμβάνει πως εκ των 32 ειδικοτήτων του Α' Προγράμματος παρέμεινα κενές οι 7 ειδικότητες. Όταν οι ειδικότητες αυξήθηκαν σε 38 στο Δ' Πρόγραμμα, σε 43 στο Ε' Πρόγραμμα και σε 44 στο ΣΤ' Πρόγραμμα, παρέμειναν αντίστοιχα κενές 11 από τις 38, 15 από τις 43 και 20 απ' τις 44. Αντιθέτως, ο ελάχιστος αριθμός των μη καταληφθεισών ειδικοτήτων (4) παρατηρήθηκε στο Β' Πρόγραμμα, στο οποίο προκηρύχθηκαν οι λιγότερες ειδικότητες (29). Ως εκ τούτου συμπεραίνεται πως οι προκηρύξεις που προέβλεπαν μία θέση ανά ειδικότητα δεν προσέλκυαν υποψηφίους.

Το παραπάνω επιχείρημα ακούγεται λογικό στη βάση της παρατήρησης των πινάκων και στο γεγονός πως υπάρχουν ειδικότητες οι οποίες λόγω των λίγων θέσεων και της μεγάλης συμμετοχής αύξανε τον ανταγωνισμό μεταξύ των υποψηφίων. Ωστόσο, θα ήταν ένα βιαστικό τέτοιο συμπέρασμα αν αναλογιστούμε το γεγονός πως για ένα τέτοιο φαινόμενο υπεισέρχονται αρκετοί παράγοντες που θα το καθορίσουν. Πρώτον, ο θεσμός ήταν ήδη στις πολύ αρχές επομένως η συμμετοχή των ενδιαφερόμενων καθοριζόταν κατά βάση απ' την κατάλληλη ενημέρωση του κοινού, η οποία γινόταν κυρίως μέσα απ' τον Τύπο ή στόμα-στόμα στους κύκλους των πιθανών ενδιαφερόμενων. Αλλά επειδή θα ήταν δύσκολο να επιβεβαιώναμε τον τρόπο που επηρεάζει η δημοσιότητα την επιτυχία ή όχι του θεσμού, θα σταθούμε στα δεδομένα που προκύπτουν από τους πίνακες και τις κατανομές.

Σύμφωνα με τους πίνακες η ειδικότητα με τη μεγαλύτερη συμμετοχή και το μεγαλύτερο ανταγωνισμό για τα πρώτα πέντε προγράμματα ήταν αυτή των Επιθεωρητών Στοιχειώδους Εκπαίδευσης-Δημοδιδάσκαλων και ακολουθούσε αυτή των Οικονομολόγων και των Καλλιτεχνών. Συγκεκριμένα για την ειδικότητα των Επιθεωρητών Στοιχειώδους Εκπαίδευσης-Δημοδιδάσκαλων η αναλογία υποψηφίων προς θέσεις στο πρώτο πρόγραμμα ήταν στο 7,4 και τη δεύτερη χρονιά στο 5,7. Την τρίτη χρονιά η ειδικότητα με το μεγαλύτερο ανταγωνισμό ήταν αυτή της Οικονομικής Ανάλυσης με αναλογία 6, και η ειδικότητα της Κατασκευής Ψηφιδωτών με επίσης 6 και στο τέταρτο πρόγραμμα του θεσμού η ειδικότητα Ζωγραφική έφτασε στο 11. Τέλος στο 5ο πρόγραμμα του 1955-56 η ειδικότητα της Πολιτικής Οικονομίας έφτασε επίσης στο 8.

⁴¹⁵ Στο ίδιο, σ. 60-61.

⁴¹⁶ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Δ' Επετηρίς 1954, σ. 58.

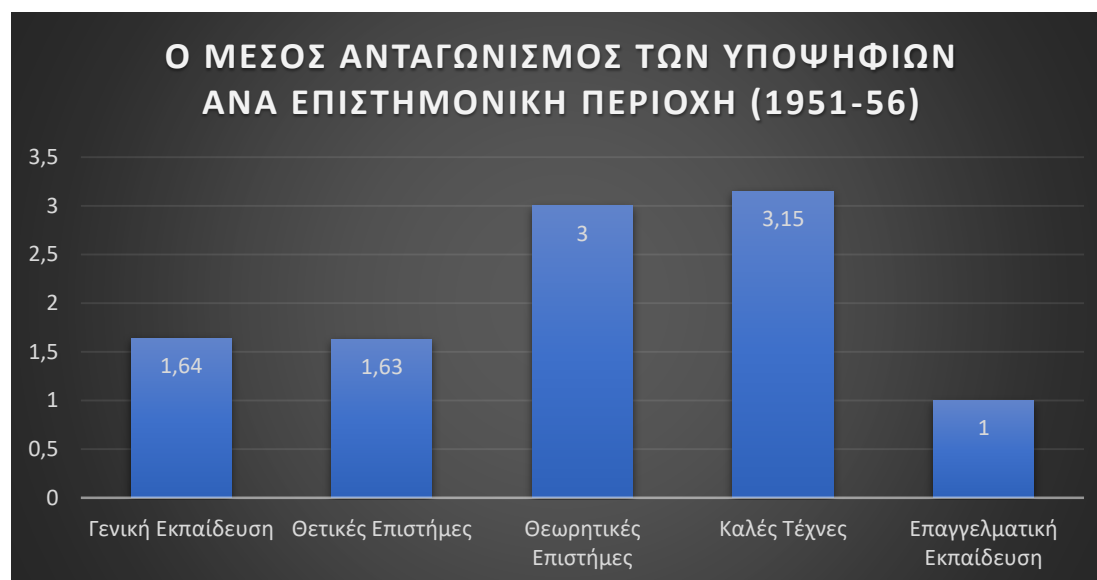
Στον παρακάτω διάγραμμα φαίνεται ποιος ήταν ο μέσος όρος (ΜΟ) του «ανταγωνισμού» ανά επιστημονική περιοχή για τα πρώτα πέντε προγράμματα (1951-52 έως 1955-56), όπου ως «ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟ» ορίζουμε τη σχέση ΑΡΙΘΜΟΣ ΥΠΟΨΗΦΙΩΝ/ΘΕΣΕΙΣ ΠΡΟΚΗΡΥΞΗΣ.

ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	ΜΕΣΟΣ ΟΡΟΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΥ = Υποψηφίων/Θέσεις
Γενική Εκπαίδευση	1,6
Θετικές Επιστήμες	1,6
Θεωρητικές Επιστήμες	3
Καλές Τέχνες	3,1
Επαγγελματική Εκπαίδευση	1

Πίνακας 29. Ο Μέσος Όρος (ΜΟ) του Ανταγωνισμού μεταξύ των υποψηφίων ανά επιστημονική περιοχή (1951-52 έως 1955-56)).

ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ	ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΜΟΣ = Υποψηφίων/Θέσεις
Ζωγραφική	11
Κατασκευή Ψηφιδωτών	6
Οικονομική Ανάλυση	5,7
Πολιτική Οικονομία	5,5
Παιδαγωγικά - Επιθεωρητές Στοιχειώδους Εκπαίδευσης-Δημοδιδάσκαλοι	5,1
Γενική Γεωργία	5
Συντήρηση Τοιχογραφιών	5
Αυτοδιοίκηση	3,7
Δημόσια Διοίκηση	3,5
Βιομηχανία Ψύχους	3,5
Γεωργική Οικονομία	3,5
Ηλεκτρονικά	3,2

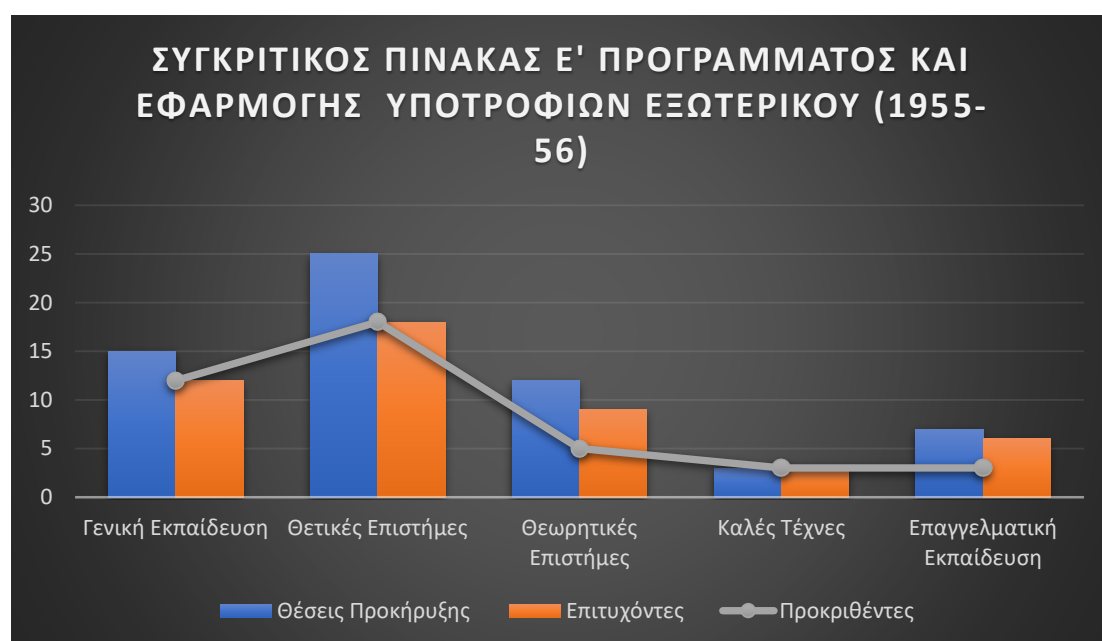
Πίνακας 30. Οι ειδικότητες με τον υψηλότερο Ανταγωνισμό (1951-52 έως 1955-56).

Πίνακας 31. Ο μέσος όρος του «Ανταγωνισμού» των υποψηφίων ανά επιστημονική περιοχή (1951-52 έως 1955-56).

Σύμφωνα με το σκεπτικό της Εκτελεστικής Επιτροπής, για να αυξηθεί η ποιότητα των αποτελεσμάτων των προγραμμάτων θα έπρεπε να αυξάνονταν οι θέσεις ανά ειδικότητα.

Αυτό θα είχε ως αποτέλεσμα να αυξανόταν ο ανταγωνισμός, γιατί οι παραπάνω θέσεις θα προσέλκυαν και παραπάνω υποψηφίους, με αποτέλεσμα να αυξανόταν η βάση για την επιτυχία, ως εκ τούτου και η ποιότητα. Η παραπάνω λογική των εξεταστικών επιτροπών, χαραγμένη στο «εξετασιοκεντρικό» και βαθμοθηρικό εκπαιδευτικό ελληνικό σύστημα⁴¹⁷, προϋπόθετε ότι ο Έλληνας υποψήφιος φοιτητής ή μεταπτυχιακός εν προκειμένω ήταν ένας ενδιαμέσος σταθερός παράγοντας κατά την αξιολόγηση της επιτυχίας ή όχι των εξετάσεων ως αντικειμενικού και ουδέτερου τρόπου επιλογής υποψηφίων, επομένως αρκούσαν απλά κάποιες τεχνικές ρυθμίσεις στον αριθμό των θέσεων ώστε το σύστημα συνολικά να βελτιωθεί. Αυτό που αδυνατούσε να δει ήταν ότι οι υποψήφιοι υπάγονται σε πολλές και διάφορες μεταξύ τους αρχές κατά την επιλογή των σχολών, όπως η οικονομική κατάσταση, το φύλο, η κοινωνική θέση κτλ. πέραν από μια αδιάστατη αρχή που έφερνε το παράδειγμα της αγοράς περί ανταγωνισμού εντός του εκπαιδευτικού συστήματος.

Διάγραμμα 166. Συγκριτικό πίνακας των αποτελεσμάτων του Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1955-56).

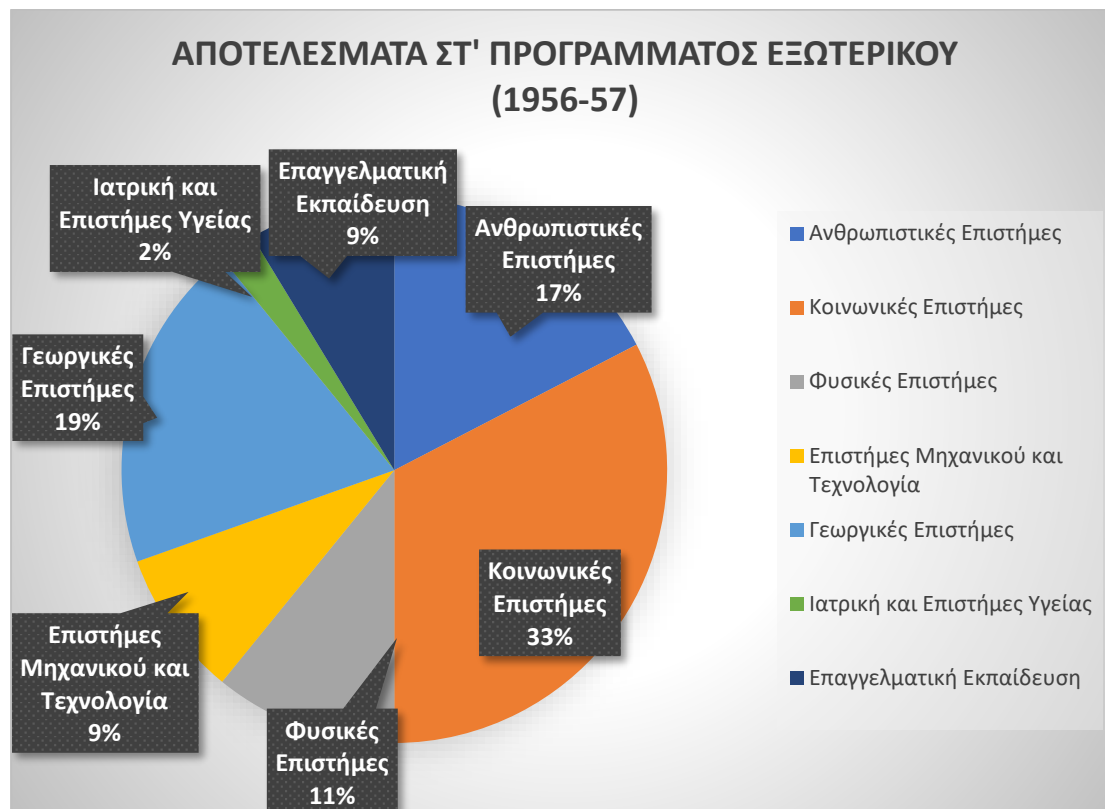
Η παραπάνω διαπίστωση αν και δε φαίνεται να απασχολεί τη διοίκηση του Ιδρύματος, σαν προβληματισμός υπήρχε, τουλάχιστον κρίνοντας από τους δημοσιευμένους πίνακες για τις κατανομές κατά φύλο. Στον Πίνακα 12 της Ε' Επετηρίδας δημοσιεύεται το ποσοστό των γυναικών υποτρόφων. Ο μέσος όρος του ποσοστού των γυναικών για τα πέντε πρώτα προγράμματα ανέρχεται στο 14,4%. Παρατηρούμε συγκρίνοντας το Διάγραμμα 168 και το Διάγραμμα 169 πως όσο ο αριθμός των θέσεων της Γενικής Εκπαίδευσης μειώνεται μέσα στη διάρκεια των πρώτων πέντε προγραμμάτων, αντιστοίχως μειώνεται και το ποσοστό επιτυχίας των γυναικών. Η εξήγηση αυτού του φαινομένου βρίσκεται στην υψηλή συμμετοχή τους στις παραδοσιακά «γυναικείες» ειδικότητες των Φιλοσοφικών και των Παιδαγωγικών Σχολών.

Πιο συγκεκριμένα για το ΣΤ' Πρόγραμμα για τις 64 θέσεις, υπέβαλλα υποψηφιότητα 168 άτομα, και συμμετείχαν στους διαγωνισμούς 145. Οι επιτυχήσες γυναίκες ήταν 10 από τα 51 άτομα που συνολικά επέτυχαν (20%). Μετά από την εξέταση των φακέλων και των γλωσσικών εξετάσεων, προκρίθηκαν 9 γυναίκες (22%) και 31 άντρες. Αν συνυπολογιστούν

⁴¹⁷ Για μια κριτική στον θεσμό των εξετάσεων στο ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα, βλ. το κεφάλαιο «Εκπαίδευση και εξετάσεις» στο βιβλίο Χρήστος Κάτσικας και Κώστας Ν. Θερνανός, *Η εκπαίδευση της αμάθειας*, Gutenberg, Αθήνα 2005.

και οι 6 ενισχυμένοι άντρες φοιτητές που βρίσκονταν ήδη στο εξωτερικό και επιλέχθηκαν από το ΙΚΥ να ενισχυθούν με υποτροφία, τότε οι προκριθέντες έφταναν τα 46 άτομα, με το ποσοστό για τις γυναίκες να μειώνεται στο 19%.

Στο παρακάτω Διάγραμμα 167 απεικονίζεται η πίτα των κατανομών των επιστημονικών πεδίων για τους 46 προκριθέντες του ΣΤ' Προγράμματος Εξωτερικού, συμπεριλαμβανομένων των 5 φοιτητών που βρίσκονταν ήδη στο εξωτερικό για σπουδές.

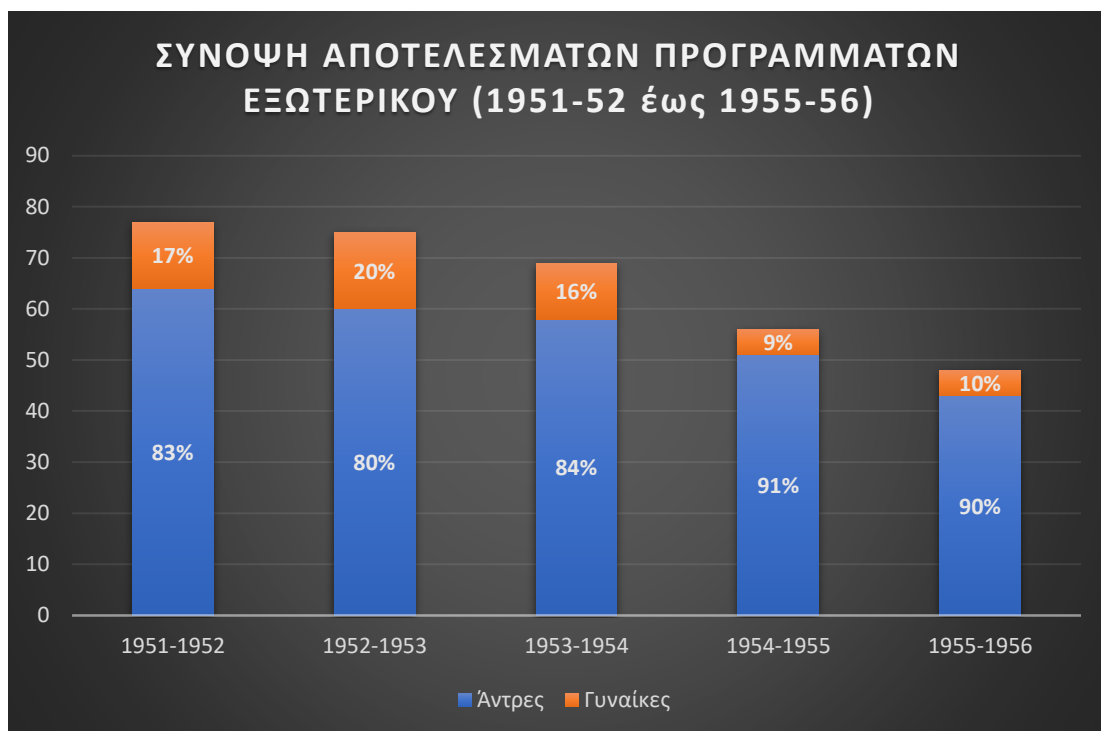

Διάγραμμα 167. Οι κατανομές των προκριθέντων για το ΣΤ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1956-57).

Πίνακας 32. Σύνοψη της πορείας εκτέλεσης των ειδικοτήτων (Α'-ΣΤ' Πρόγραμμα Εξωτερικού).

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ	
	Α-Ε	ΣΤ
Προκηρυχθείσες Ειδικότητες	175	44
Ειδικότητες για τις οποίες υπεβλήθησαν αιτήσεις	153	37
Ειδικότητες για τις οποίες προκρίθηκαν υποψήφιοι	132	24
Μη καλυφθείσες ειδικότητες	43	20

Ως προς την εφαρμογή του προγράμματος, στον πίνακα 6 της ΣΤ' Επετηρίδας παρατίθενται τα ονόματα των εξεταστών για το χρόνο διεξαγωγής του διαγωνισμού του Ε' Προγράμματος, δηλαδή του ακαδημαϊκού έτους 1955-56. Εξαιρουμένων των τεσσάρων γλωσσικών επιτροπών, λειτούργησαν συνολικά 39 τριμελείς εξεταστικές επιτροπές, με το σύνολο των εξεταστών να φτάνει στα 119 μέλη επιτροπών. Όπως και τα προηγούμενα χρόνια, ο πραγματικός αριθμός των εξεταστών ήταν 85 μιας και πολλά πρόσωπα μετείχαν σε παραπάνω από μία επιτροπές. Απ' τα 85 πρόσωπα, οι 62 υπηρετούσαν ως καθηγητές ή υφηγητές στην Ανώτατη Εκπαίδευση, οι 6 σε Οργανισμούς και Ιδρύματα εκτός Αθηνών και δεν περιλαμβάνονται τα μέλη των εξεταστικών επιτροπών.

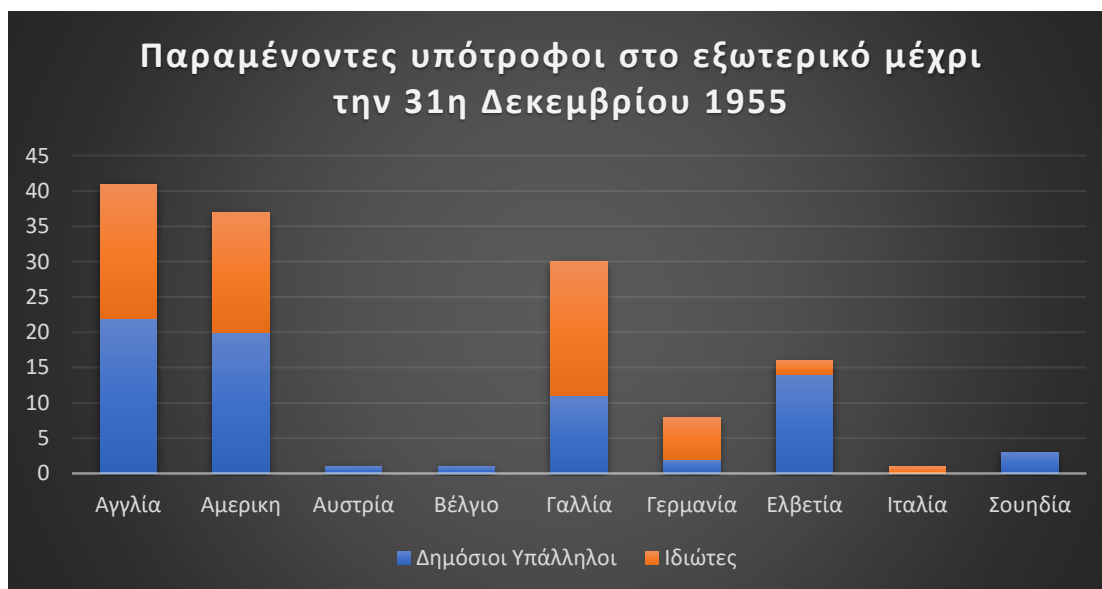
Διάγραμμα 168. Σύνοψη των αποτελεσμάτων εφαρμογής των πέντε πρώτων προγραμμάτων Εξωτερικού ανά φύλο (1951-52 έως 1955-56).

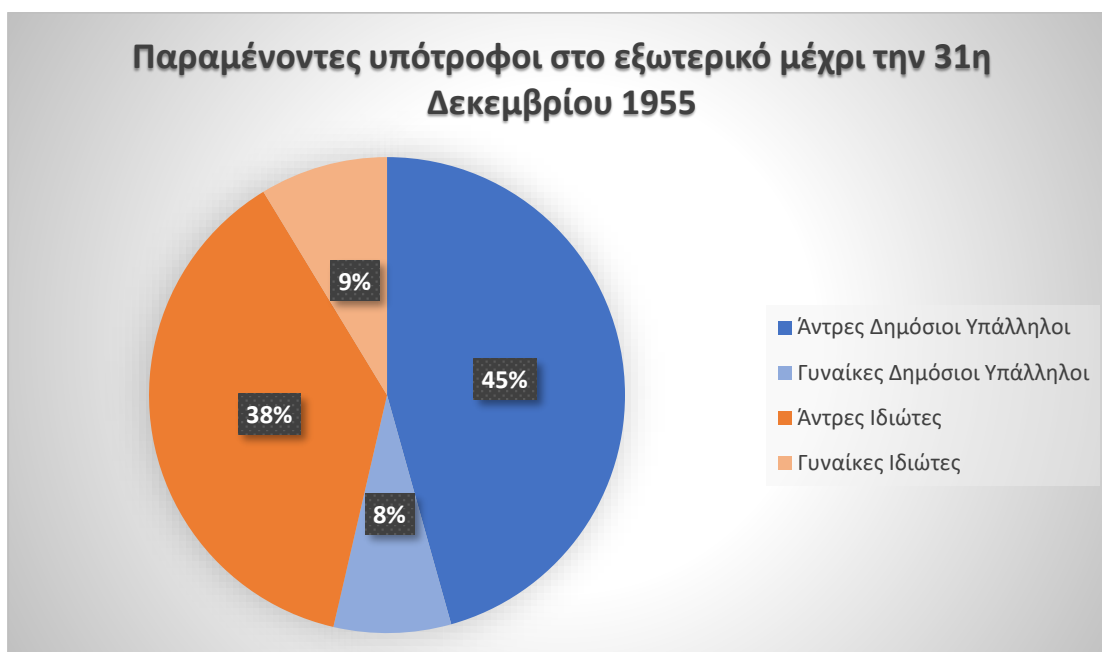
Διάγραμμα 169. Σύγκριση του Α', Β' Γ', Δ' και Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού.

Περίπου το 53% όσων βρίσκονταν ήδη στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1955 ήταν δημόσιοι υπάλληλοι. Ο αριθμός αυτός ήταν μειωμένος σε σχέση με τον αντίστοιχο της προηγούμενης επετηρίδα, δεδομένου ότι μειώθηκαν αντίστοιχα και οι υποτροφίες στους εκπαιδευτικούς λειτουργούς.

Τέλος, μέχρι τις 31.12.1955 παρέμεναν στο εξωτερικό 138 υπότροφοι.⁴¹⁸ Από την ανάλυση των δεδομένων του Πίνακα 12 της Ε' Επετηρίδας⁴¹⁹ το ποσοστό των δημοσίων υπαλλήλων είναι 53%, με τις γυναίκες να αποτελούν το 17% των παραμενόντων υποτρόφων μέχρι την 31^η Δεκεμβρίου 1955 (βλ. Διάγραμμα 152). Στο Διάγραμμα 170 αναπαρίσταται η κατανομή των παραμενόντων ανά ιδιότητα και χώρα προορισμού. Η Αγγλία με 30% συμμετοχή και οι ΗΠΑ με 27% αποτελούν τις δημοφιλέστερες χώρες. Ακολουθεί η Γαλλία με 22% και η Ελβετία με 12%.

Διάγραμμα 170. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά ιδιότητα και χώρα προορισμού μέχρι την 31/12/1955.

Διάγραμμα 171. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά φύλο και ιδιότητα, μέχρι την 31/12/1955.

⁴¹⁸ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Ε' Επετηρίς 1955*, σ. 61.

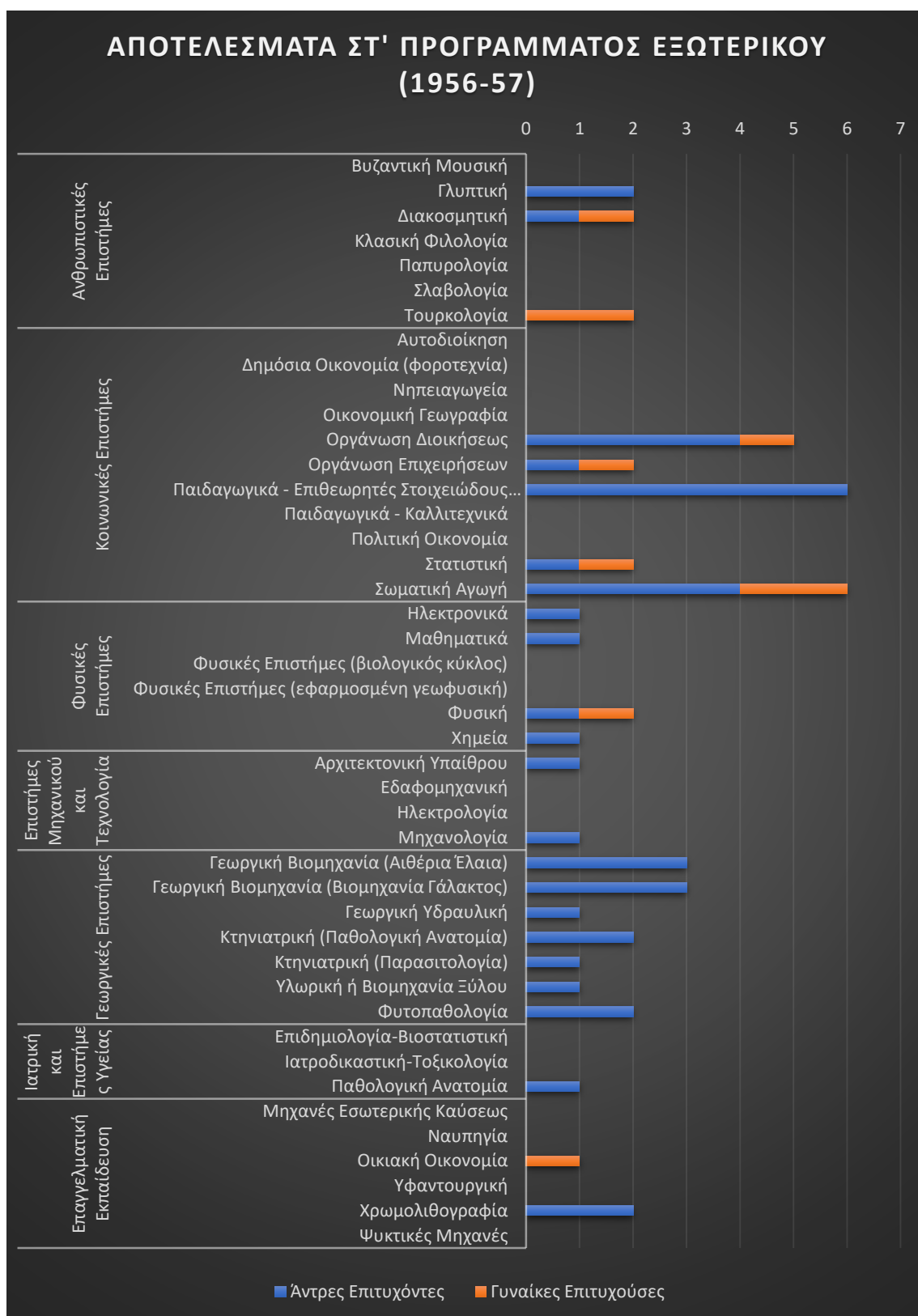
⁴¹⁹ Στο ίδιο, σ. 97–98.

Κατά τους διαγωνισμούς των εξετάσεων εξωτερικού, εξαιρουμένων των γλωσσικών επιτροπών, λειτούργησαν 33 τριμελείς επιτροπές και δύο τετραμελείς. Ο συνολικός αριθμός των μελών των επιτροπών ήταν 107 μέλη, ωστόσο δεν είναι αντιπροσωπευτικός μιας και πολλά άτομα συμμετείχαν παραπάνω της μίας επιτροπής. Ο πραγματικός αριθμός των εξεταστών ήταν 75. Από αυτούς τα 58 άτομα ανήκαν στην Ανώτατη Εκπαίδευση (καθηγητές ή υφηγητές), οι 8 σε Οργανισμούς και Ιδρύματα εκτός των Αθηνών. Σε αυτούς συμπεριλαμβάνονται και τα μέλη των εξεταστικών επιτροπών ξένων γλωσσών.⁴²⁰

Στον Πίνακα 7 της Ε' Επετηρίδας⁴²¹ δημοσιεύονται σε αριθμούς τα αποτελέσματα των διαγωνισμών για κάθε ειδικότητα, ανεξαρτήτως του αριθμού των θέσεων που είχαν προκηρυχθεί και του αποτελέσματος των γλωσσικών εξετάσεων. Το σύνολο των 51 επιτυχόντων περιλαμβάνεται στους Πίνακες 10 και 11 της ίδιας επετηρίδας.

⁴²⁰ Βλ. Πίνακας 6,

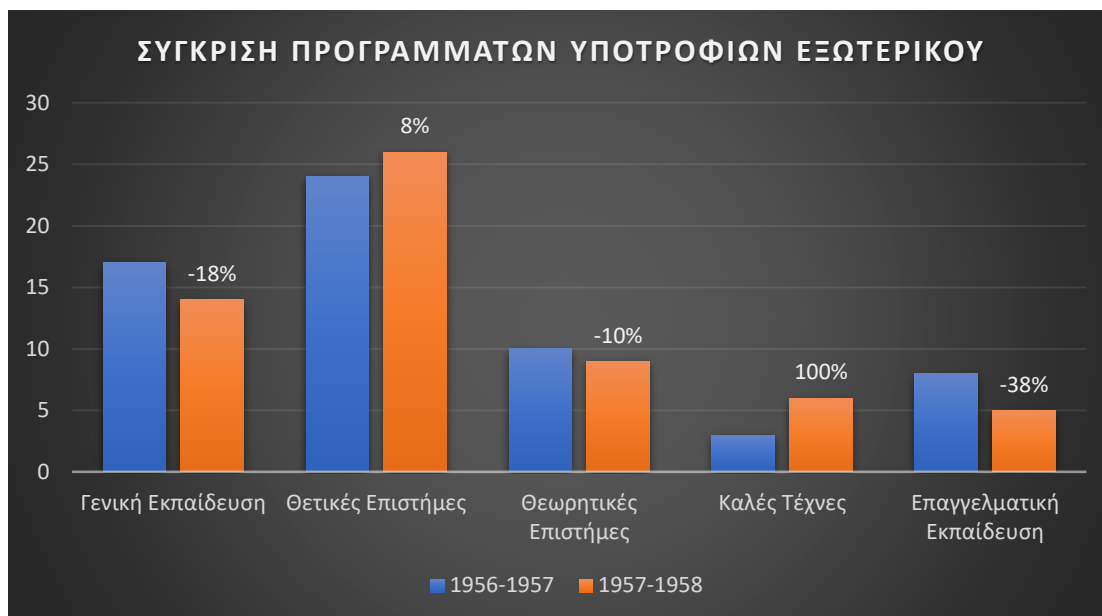
⁴²¹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Ε' Επετηρίς 1955*, σ. 79.

Πίνακας 33. Αποτελέσματα του ΣΤ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1956-57).

4.2.7 Ζ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1957-58

Το Ζ' Πρόγραμμα Εξωτερικού για το ακαδημαϊκό έτος 1957-58 παρουσίασε μια μικρή αλλά ενδεικτική μεταβολή καθώς οι προσφερόμενες θέσεις αυξήθηκαν από 64 σε 66 προς όφελος των υποψήφιων υποτρόφων της ελληνικής ομογένειας. Σύμφωνα με τη στατιστική ανάλυση των δεδομένων και το Διάγραμμα 172 και σε αυτό το πρόγραμμα παρατηρούμε μικρές μεταβολές στις κατανομές οι οποίες συνδέονται κυρίως με τη μείωση του βάρους από την κατηγορία της Γενικής Εκπαίδευσης κατά 18% (κατηγοριοποίηση που ακολουθεί το ΙΚΥ) που συνδεόταν με τα αντικείμενα των εκπαιδευτικών καθηγητών της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης, προς τα πεδία των Θετικών Επιστημών, οι οποίες καταλαμβάνουν την πλειοψηφία του προγράμματος (βλ. Διάγραμμα 173).

Διάγραμμα 172. Σύγκριση του ΣΤ' και του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού βάση της κατηγοριοποίησης του ΙΚΥ.

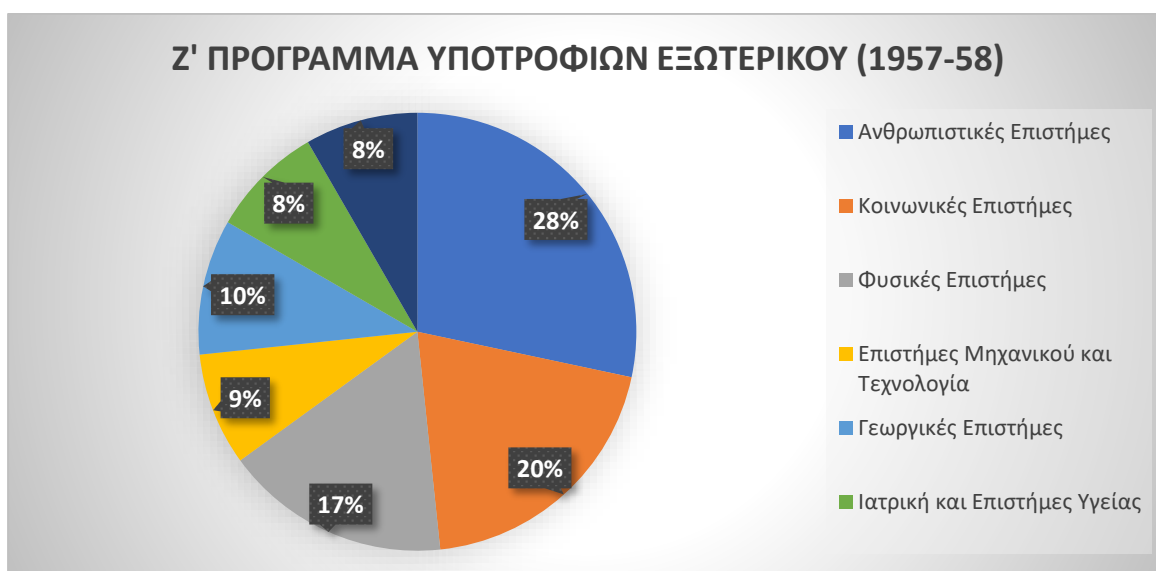

Διάγραμμα 173. Η κατανομή των θέσεων του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1957-58) βάση της κατηγοριοποίησης του ΙΚΥ.

Για πιο αναλυτικές λεπτομέρειες αναφορικά με τις κατανομές των θέσεων που προκηρύσσονται στα έξι επιστημονικά πεδία και τις διαφορές σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, βλ. το Διάγραμμα 174. Στις Θετικές Επιστήμες, παρατηρούμε μια μεσοσταθμική αύξηση της τάξης του 12%, με την μεγαλύτερη να καταγράφεται στην Ιατρική και στις Επιστήμες Μηχανικού.

Διάγραμμα 174. Σύγκριση του ΣΤ' και του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού.

Διάγραμμα 175. Η κατανομή των θέσεων του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1957-58).

Σύμφωνα με τον Πίνακα V της ΣΤ' Επετηρίδας ⁴²², αν και ο αριθμός των προβλεπόμενων πτυχίων που μπορούν να δηλώσουν υποψηφιότητα για κάποια ειδικότητα που προκηρύσσεται μειώνεται σε 64 από 77, ταυτόχρονα διαφοροποιούνται ως προς τις

⁴²² Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), ΣΤ' Επετηρίς 1956, σ. 23-24.

κατανομές. Έτσι, για το Ζ' Πρόγραμμα ένας πτυχιούχος του ΕΜΠ μπορούσε να συμμετάσχει σε 12 ειδικότητες (από 10), και αποτελούσε ένα κίνητρο για να καταθέσει τα χαρτιά τους ως υποψήφιος. Για τις Γεωπονικές Σχολές παρατηρούμε μείωση, το ίδιο και για τις σχολές των Κοινωνικών Επιστημών όπως Νομική, Οικονομικά και Πάντειος. Για τους φυσικομαθηματικούς δεν παρατηρούνται μεταβολές, το ίδιο και για τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες, δηλαδή τους θεολόγους και τους φιλόλογους.

Επίσης, παρατηρώντας το Διάγραμμα 176 παρατηρούμε πως ο αριθμός των ειδικοτήτων για το πτυχίο των μηχανικών συνέχισε να αυξάνεται, γεγονός πως το βάρος στις ειδικότητες των Επιστημών Μηχανικού και Τεχνολογίας συνέχισε να αυξάνεται. Το ίδιο συνέβη και για τις Κοινωνικές Επιστήμες.

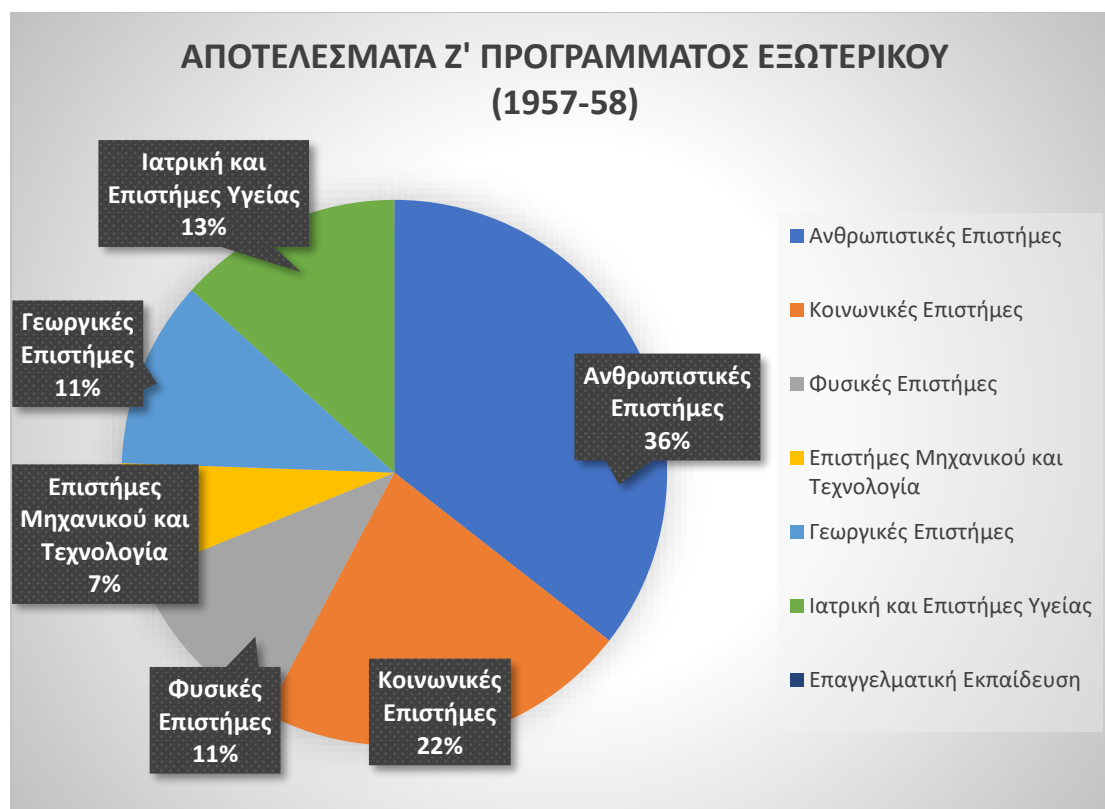
Διάγραμμα 176. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Ζ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1957-58).

Στον πίνακα 6 της ΣΤ' Επετηρίδας παρατίθενται τα ονόματα των εξεταστών για το χρόνο διεξαγωγής του διαγωνισμού του Ζ' Προγράμματος, δηλαδή του ακαδημαϊκού έτους 1957-58. Εξαιρουμένων των τεσσάρων γλωσσικών επιτροπών, λειτούργησαν συνολικά 39 τριμελείς εξεταστικές επιτροπές, με το σύνολο των εξεταστών να φτάνει στα 119 μέλη επιτροπών. Όπως και τα προηγούμενα χρόνια, ο πραγματικός αριθμός των εξεταστών ήταν 85 μιας και πολλά πρόσωπα μετείχαν σε παραπάνω από μία επιτροπές. Απ' τα 85 πρόσωπα, οι 62 υπηρετούσαν ως καθηγητές ή υφηγητές στην Ανώτατη Εκπαίδευση, οι 6 σε Οργανισμούς και Ιδρύματα εκτός Αθηνών και δεν περιλαμβάνονται τα μέλη των εξεταστικών επιτροπών.

Στη συνέχεια στον Πίνακα 7 της ΣΤ' Επετηρίδας, αποτυπώνονται τα ονόματα των επιτυχόντων υποψηφίων ανεξαρτήτως των αποτελεσμάτων των γλωσσικών εξετάσεων. Το σύνολο των επιτυχόντων έφτανε στα 54 άτομα. Τα αποτελέσματα αναλυτικά απεικονίζονται στο Διάγραμμα 178.

Το ποσοστό επιτυχίας των γυναικών παρέμενε εξαιρετικά χαμηλό, μονάχα 5 γυναίκες πέτυχαν στις εξετάσεις, δηλαδή το 9%. Μετά την εξέταση των φακέλων και τις εξετάσεις για τη γλώσσα προκρίθηκαν 3 γυναίκες και 37 άντρες. Μαζί με τους 5 άντρες που ενισχύθηκαν οικονομικά και σπούδαζαν ήδη στο εξωτερικό, ο αριθμός των προκριθέντων ήταν 45 άτομα, με αποτέλεσμα το ποσοστό των γυναικών να πέφτει στο 6%.

Στο παρακάτω Διάγραμμα 177 απεικονίζεται η κατανομή των επιστημονικών πεδίων για τους 45 άντρες και γυναίκες προκριθέντες του Ζ' Προγράμματος Εξωτερικού, συμπεριλαμβανομένων των 5 φοιτητών που βρίσκονταν ήδη στο εξωτερικό για σπουδές και επιλέχθηκαν από το ΙΚΥ να ενισχυθούν με υποτροφία.

Διάγραμμα 177. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Ζ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1957-58).

Αμέσως μετά την έκδοση των προκηρύξεων, οι προσερχόμενοι στα γραφεία του ΙΚΥ για να ζητήσουν πληροφορίες και έντυπα, καθώς και όσοι αλληλογραφούσαν για το σκοπό αυτό, εγγράφονταν σε δελτία για την παρακολούθηση τόσο της απόδοσης των μορφών δημοσιότητας των προκηρύξεων στον Τύπο και στους διάφορους οργανισμούς, όσο και των ειδικοτήτων για τις οποίες επιδεικνυόταν μεγαλύτερο ενδιαφέρον από τους υποψηφίους.

Σύμφωνα με την απολογιστική έκθεση της Εκτελεστικής Επιτροπής, που στηριζόταν στα στοιχεία του Πίνακα 11 της ΣΤ' Επετηρίδας, ο αριθμός όσων ζητούσαν πληροφορίες συνεχώς αυξανόταν μέσα στα χρόνια,

"τόσο εν σχέση προς το αμέσως προηγούμενο Πρόγραμμα, όσον και προς τον μέσον όρον των προγενεστέρων. Η αύξησης όμως αυτή δεν συνεπέφερε κατά την αυτήν αναλογίαν αύξησης των συμμετεσχόντων και τούτο οφείλεται πιθανόν εις το γεγονός ότι εις το Πρόγραμμα Ζ' ο αριθμός των ειδικεύσεων υπερέβει πάντας τους προηγούμενους: ήτοι, επί 60 θέσεων προεκυρήχθησαν 47 ειδικεύσεις. Συνεπώς η εις την Επετηρίδα Ε' (σελίς 60) διατυπωθείσα παρατήρησις ότι η εξατομίκευσις των

υποτροφιών δεν προσελκύει υποψηφίους ενισχύεται διά των νέων παρατηρήσεων".⁴²³

Και λίγο παρακάτω συνεχίζει:

Το γεγονός ότι παρατηρείται ελάχιστην μόνον διαφορά μεταξύ των αριθμών της θέσεων 5α και 7 διά το Πρόγραμμα ΣΤ' (επιτυχόντες εντός του κλειστού αριθμού εν συγκρίσει προς τους αντιστοιχούς αριθμούς των Προγραμμάτων Α-Ε') αποδεικνύει ότι η από του ανωτέρω Προγράμματος καθιερωθείσα αρχή όπως μεταξύ του χρόνου διεξαγωγής των εξετάσεων και του της αναχώρησης μεσολαβή διάστημα τουλάχιστον έτους διά την ανετωτέραν προετοιμασίαν της αναχώρησης των υποψηφίων, υπήρξεν ορθή και οι υπότροφοι αναχωρούν πλέον κανονικώς εν τω συνόλω των άνευ καθυστερήσεως.⁴²⁴

Επομένως, βάση του παραπάνω σκεπτικού, σύμφωνα με την Εκτελεστική Επιτροπή κρίθηκε ορθά η καθιέρωση καθυστέρησης της αναχώρησης των επιτυχόντων υποτρόφων στο εξωτερικό για ένα χρόνο, μιας και το μέσο χρονικό διάστημα για την αναχώρησή τους ούτως ή άλλως τόσο διαρκούσε.

Ο αντίστοιχος αριθμός διά το Πρόγραμμα Ζ' της θέσεως 7 θα έδει να είναι κενός, ουχί ήττον όμως εκρίθη ότι υποψήφιοι εκ του εξωτερικού συμμετάσχοντες εις τας εξετάσεις και επιτυχόντες δύνανται να αναχωρήσουν εντός του έτους της διεξαγωγής των εξετάσεων, διά να μη επέλθη διακοπή εις τας σπουδάς των.

Το παραπάνω επιχείρημα χρησιμοποιήθηκε από την Εκτελεστική Επιτροπή για την στοιχειοθέτηση δύο κατευθυντήριων αποφάσεων ως ορθών και τεκμηριωμένων, α) τη μείωση του αριθμού των ειδικοτήτων ανά υπότροφο και β) την παραμονή κάθε υποτρόφου στην Ελλάδα για ένα χρόνο, ως περίοδος προετοιμασίας μέχρι την αναχώρησή του στο πανεπιστήμιο του εξωτερικού.

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ		
	Α-Ε	ΣΤ	Ζ
Προκηρυχθείσες Ειδικότητες	175	44	47
Ειδικότητες για τις οποίες υπεβλήθησαν αιτήσεις	153	37	39
Ειδικότητες για τις οποίες προκρίθηκαν υποψήφιοι	132	24	30
Μη καλυπθείσες ειδικότητες	43	20	17

Πίνακας 34. Σύνοψη της πορείας εκτέλεσης των ειδικοτήτων (Α'-Ζ' Πρόγραμμα Εξωτερικού)

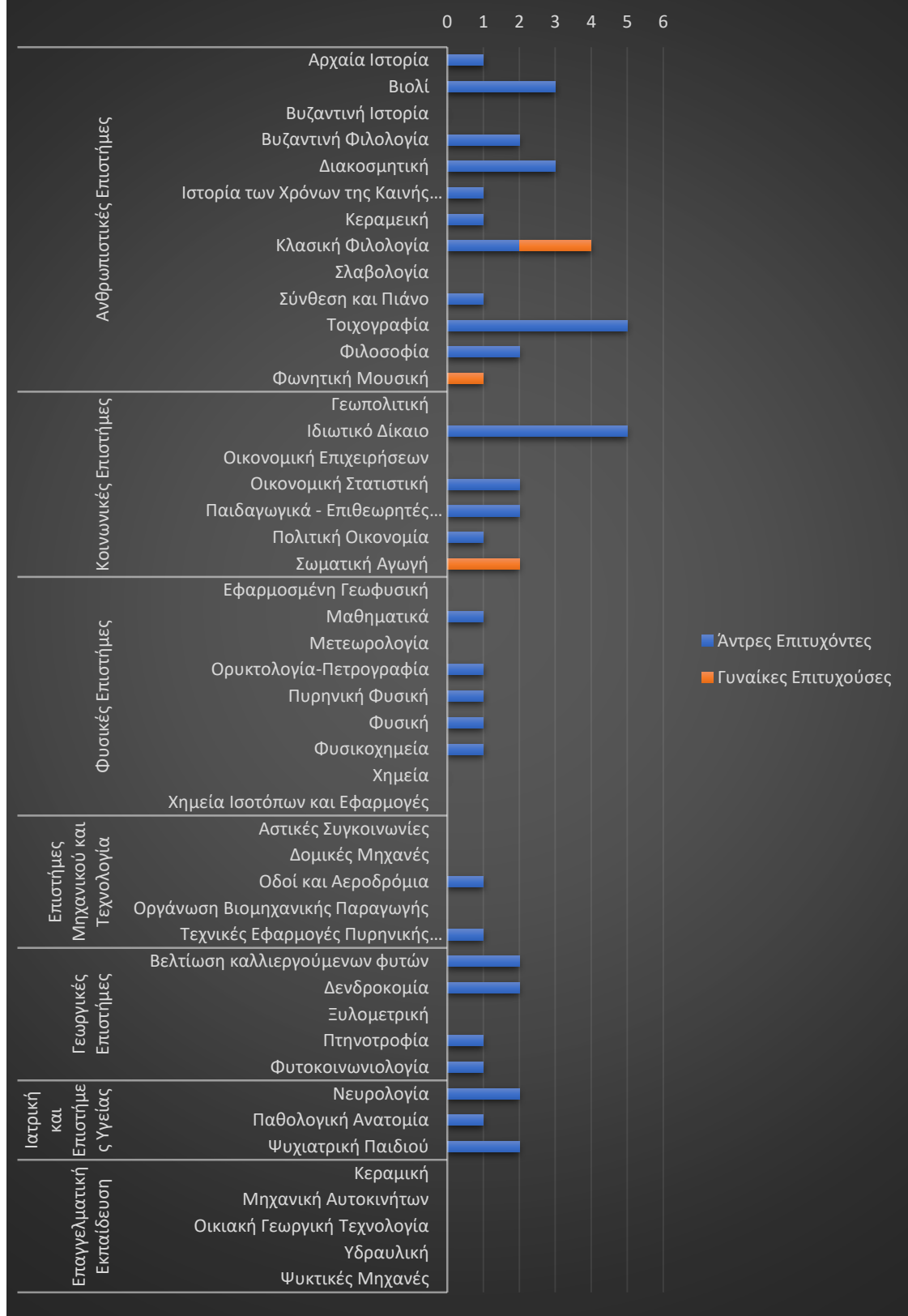
Η γραμμή 9 του Πίνακα 11 της ΣΤ' Επετηρίδας εκφράζει τη διαφορά μεταξύ όσων αναχωρήσαν μέχρι 31/12/1956 και των επιστρεψάντων μέχρι 31/12/1956, επομένως μέχρι τη δεύτερη ημερομηνία βρίσκονταν στο εξωτερικό 125 υπότροφοι εκ των 312 προκριθέντων κατά την ημερομηνία αυτή. Μετά από αφαίρεση από τους 312 των 125 και 111 επιστρεψάντων, παραμένουν 76 υπότροφοι προς αναχώρηση, οι 76 χωρίζονται στους 37 του Προγράμματος Ζ', οι οποίοι είχαν δικαίωμα να αναχωρήσουν από το Σεπτέμβριο του 1957 και στους υπολοίπους 39 των υπολοίπων Προγραμμάτων, οι οποίοι για διάφορους λόγους δεν είχαν αναχωρήσει μέχρι την 31/12/1956.

Επομένως ο Πίνακας 12 της Επετηρίδας ΣΤ' αναλύει τον αριθμό 91 της τελευταίας στήλης του Πίνακα 11, της ίδιας Επετηρίδας. Για λεπτομέρειες, βλ. το Διάγραμμα 179.

⁴²³ Στο ίδιο, σ. 51.

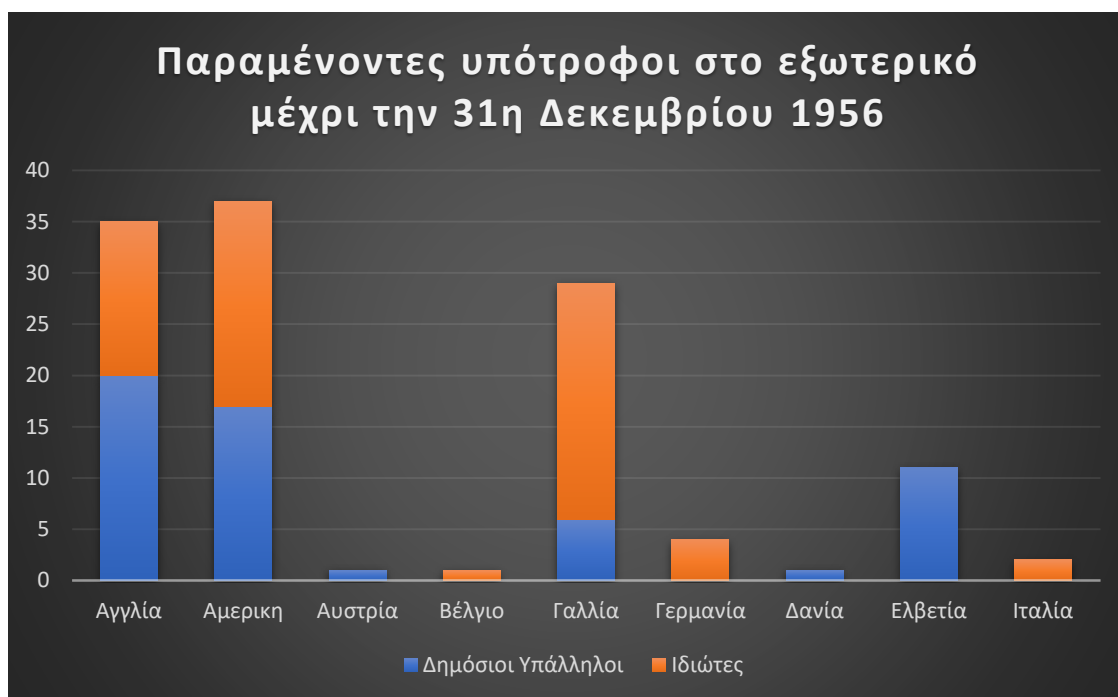
⁴²⁴ Στο ίδιο.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ Ζ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ (1957-58)

Διάγραμμα 178. Αποτελέσματα του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1957-58).

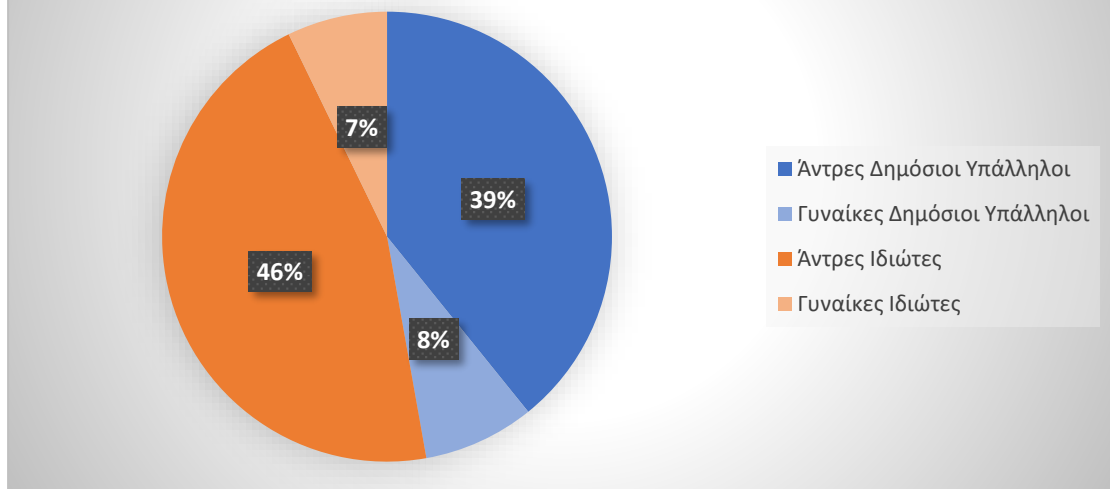
Από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει: α) ότι το ποσοστό των γυναικών υποτρόφων ήταν το 15% επί του συνόλου (και Διάγραμμα 180) β) ότι το 48% των ευρισκόμενων στο Εξωτερικό ήταν δημόσιοι υπάλληλοι. Ο αριθμός αυτός εμφανίζεται μειούμενος σε σχέση με την προηγούμενη Επετηρίδα, δεδομένου ότι μειώθηκαν αντίστοιχα και χορηγούμενες υποτροφίες προς τους εκπαιδευτικούς. Τέλος, γ) οι χώρες υποδοχής ήταν κυρίως οι ΗΠΑ, με τις την Αγγλία και τη Γαλλία να ακολουθούν, και αποτελεί ένδειξη της προτίμησης του ελληνικού κράτους να στέλνει για μετεκπαίδευση δημοσίων υπαλλήλων σε αυτές τις χώρες, λόγω καλής διακρατικής σχέσης την περίοδο αυτή.

Διάγραμμα 179. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά ιδιότητα και χώρα προορισμού μέχρι την 31/12/1956.

Στον Πίνακα 13 της Επετηρίδας ΣΤ' καταγράφεται συνοπτικά η κίνηση των υποτροφιών Εξωτερικού και εκφράζει την πολιτική του Ιδρύματος και τα αποτελέσματά της και υπό αυτή την έννοια αποτελεί το αντίστοιχο των ετήσιων Προγραμμάτων. Στο σύνολό της προκύπτει ότι το Ίδρυμα μέχρι και το Ζ' Πρόγραμμα είχε ρίξει το κύριο βάρος της προσπάθειας του προς την κατεύθυνση της Γενικής Εκπαίδευσης, κατά δεύτερο λόγο προς τις Θετικές Επιστήμες και κατά τρίτον προς τις Θεωρητικές. Ως προς την εξέλιξη των προγραμμάτων γίνεται εμφανές ότι η μεγάλη υπεροχή του αριθμού των υποτρόφων στη Γενική Εκπαίδευση τείνει να ελαττωθεί εν αναμονή αφενός της απορρόφησης παλαιών υποτρόφων, αφετέρου της παρασκευής των νέων υποψηφίων. Περαιτέρω, παρατηρείται ότι επί του συνόλου των 235 αναχωρήσαντων, εκ των οποίων οι 37 γυναίκες. Τέλος, και βάση των στοιχείων που δημοσιεύονται στον Πίνακα 14 της ΣΤ' Επετηρίδας, ο μέσος χρόνος διάρκειας των υποτροφιών είναι 30 μήνες, και παρουσιάζεται αυξημένος σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά και καλύπτει για πρώτη χρονιά των προβλεπόμενων από τους Κανονισμούς τριετές όριο.

Παραμένοντες υπότροφοι στο εξωτερικό μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1956

Διάγραμμα 180. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά φύλο και ιδιότητα, μέχρι την 31/12/1956.

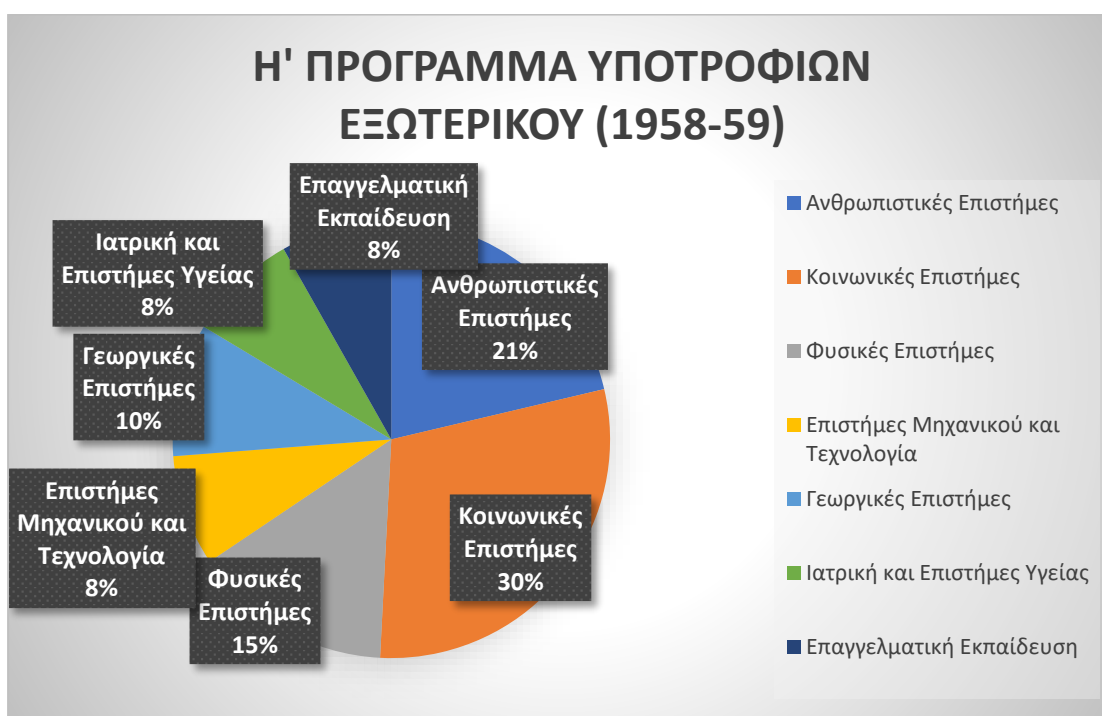
4.2.8 Η' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1958-59

Δίχως αλλαγές στο συνολικό αριθμό των προσφερόμενων θέσεων αναπτύχθηκε το Η' Πρόγραμμα Εξωτερικού. Οι 66 προκηρυσσόμενες θέσεις κατανεμήθηκαν στα έξι επιστημονικά πεδία, ωστόσο σύμφωνα με το Διάγραμμα 181 οι αλλαγές που παρατηρούνται είναι στις Κοινωνικές και στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες, με αύξηση στις πρώτες κατά 50% κι μείωση στις δεύτερες κατά 24%. Πέραν την αμελητέα μείωση κατά 10% στις Φυσικές Επιστήμες, στα υπόλοιπα πεδία οι μεταβολές ήταν μηδενικές.

Όπως παρατηρούμε από το Διάγραμμα 183 οι αλλαγές που παρατηρούνται στις Κοινωνικές Επιστήμες έχουν να κάνουν με την αλλαγή της μετατόπισης του ενδιαφέροντος εντός των ειδικοτήτων της Γενικής Εκπαίδευσης -με αύξηση των θέσεων που αφορούσαν τις Επιστήμες της Εκπαίδευσης- και τη συμπερίληψη μίας επιπλέον αριθμός υποτροφιών στις Θεωρητικές Επιστήμες.

Διάγραμμα 181. . Σύγκριση του Ζ' και του Η' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού.

Διάγραμμα 182. Η κατανομή των θέσεων του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1957-58).

Διάγραμμα 183. Η κατανομή των θέσεων του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1957-58) βάση της κατηγοριοποίησης του ΙΚΥ.

Σύμφωνα με το Διάγραμμα 184 και τον η παραπάνω διαπίστωση επιβεβαιώνεται και από τον αριθμό των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για τις Κοινωνικές Επιστήμες, με τη συμμετοχή τους να είναι πλειοψηφική. Η συμμετοχή της Νομικής, της ΑΣΟΟΕ, των Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών και της Παντείου στο πρόγραμμα Εξωτερικού έχει πλέον ωριμάσει, αν συνυπολογίσουμε πως και ο αριθμός των θέσεων για τις Κοινωνικές Επιστήμες είναι πλέον πλειοψηφικός 30%, με τις Παιδαγωγικές Επιστήμες να μην παίζουν πρωτεύοντα ρόλο, όπως παλαιότερα, ή όπως παρατηρείται στο Πρόγραμμα Εσωτερικού για Ανώτατες και Ανώτερες Σχολές.

Διάγραμμα 184. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Ζ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1958-59).

Πίνακας 35. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Η' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1958-59).

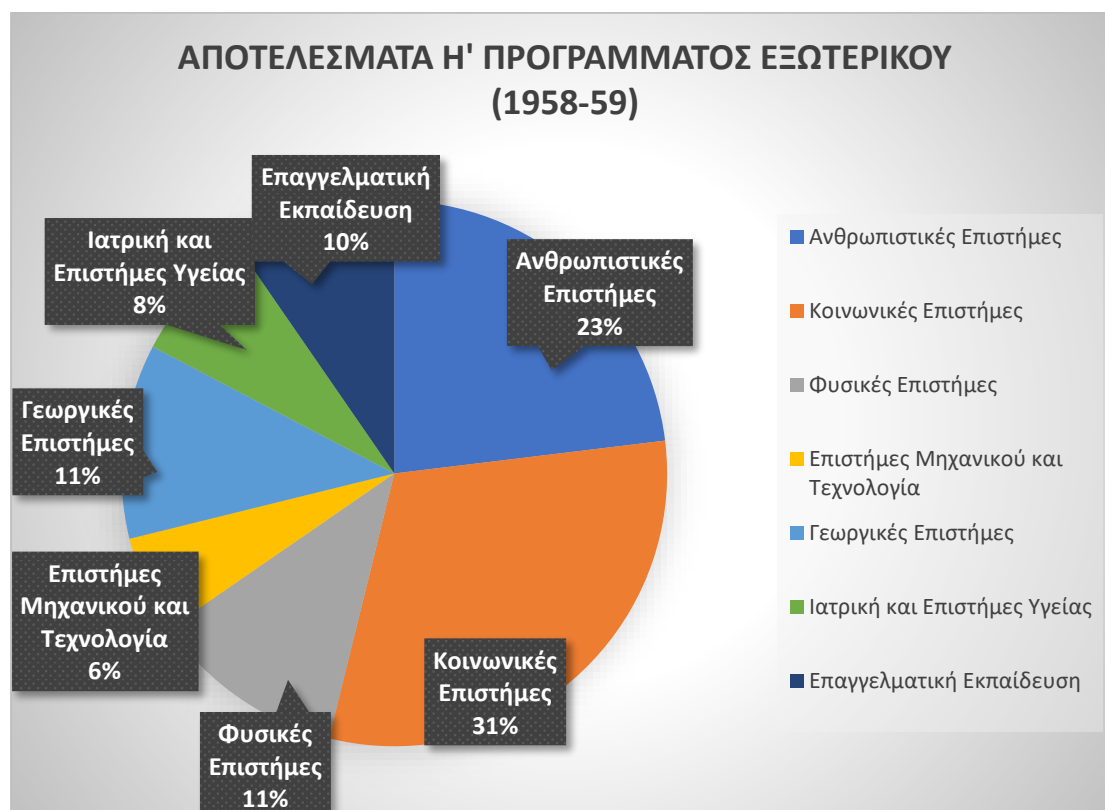
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ	ΠΡΟΒΛΕΠΟΜΕΝΟ ΠΤΥΧΙΟ	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΩΝ ΑΝΑ ΠΤΥΧΙΟ
Ανθρωπιστικές Επιστήμες	Θεολογική Σχολή	1
Ανθρωπιστικές Επιστήμες	Φιλοσοφική Σχολή	5
Κοινωνικές Επιστήμες	Γυμναστική Ακαδημία	1
Κοινωνικές Επιστήμες	Νομική Σχολή	5
Κοινωνικές Επιστήμες	Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών	4
Κοινωνικές Επιστήμες	Παιδαγωγικής Ακαδημία	2
Κοινωνικές Επιστήμες	Πάντειος	3
Κοινωνικές Επιστήμες	Σχολή Νηπιαγωγών	1
Κοινωνικές Επιστήμες	ΑΣΟΕΕ	4
Φυσικές Επιστήμες	Φυσικομαθηματική Σχολή	7
Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογία	ΕΜΠ	9
Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	Ιατρική Σχολή	5
Γεωργικές Επιστήμες	Ανωτάτη Γεωπονική	3
Γεωργικές Επιστήμες	Γεωπονική και Δασολογική Σχολή	1
Καλές Τέχνες	Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών	4
Καλές Τέχνες	Αναγνωρισμένο Ωδείο	1
Επαγγελματική Εκπαίδευση	Μέση Τεχνική Σχολή	2
Επαγγελματική Εκπαίδευση	Προσαρτημένων Σχολών ΕΜΠ	2
Επαγγελματική Εκπαίδευση	Στρατιωτική Τεχνική Σχολή	2
ΣΥΝΟΛΟ		62

Στον Πίνακα 6 της Ζ' Επετηρίδας παρατίθενται τα ονόματα των εξεταστών για το χρόνο διεξαγωγής του διαγωνισμού του Ζ' Προγράμματος, δηλαδή του ακαδημαϊκού έτους 1957-58. Εξαιρουμένων των τεσσάρων γλωσσικών επιτροπών, λειτούργησαν συνολικά 34 τριμελείς εξεταστικές επιτροπές και 4 πενταμελής, με το σύνολο των εξεταστών να φτάνει στα 122 μέλη επιτροπών. Όπως και τα προηγούμενα χρόνια, ο πραγματικός αριθμός των εξεταστών ήταν 96 μιας και πολλά πρόσωπα μετείχαν σε παραπάνω από μία επιτροπές. Από τα 96 πρόσωπα, οι 64 υπηρετούσαν ως καθηγητές ή υφηγητές στην Ανώτατη Εκπαίδευση. Να σημειωθεί πως σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, τα μέλη των εξεταστικών αυξήθηκαν κατά 2 πρόσωπα.

Στη συνέχεια στον Πίνακα 7 της Ζ' Επετηρίδας, δημοσιεύονται τα ονόματα των επιτυχόντων υποψηφίων ανεξαρτήτως των αποτελεσμάτων των γλωσσικών εξετάσεων. Βλ. Διάγραμμα 186.

Το σύνολο των επιτυχόντων έφτανε τα 55 άτομα. Είχαν υποβάλλει υποψηφιότητα 165 άτομα, 155 συμμετείχαν στους διαγωνισμούς και πέτυχαν στις εξετάσεις 51 άντρες και μονάχα 4 γυναίκες, δηλαδή το 7%. Από αυτά τα άτομα, προκρίθηκαν τα 52. Αν συνυπολογίσουμε τις ενισχύσεις των 4 φοιτητών και της μίας φοιτήτριας που βρίσκονταν ήδη στο εξωτερικό, τότε το ποσοστό των γυναικών προκριθέντων ήταν 3% (2 προς 55).

Στο παρακάτω Διάγραμμα 185 απεικονίζεται η πίτα των κατανομών των επιστημονικών πεδίων για τους 52 προκριθέντες του Η' Προγράμματος Εξωτερικού, συμπεριλαμβανομένων των 5 ατόμων που βρίσκονταν ήδη στο εξωτερικό για σπουδές και επιλέχθηκαν από το ΙΚΥ να ενισχυθούν με υποτροφία.

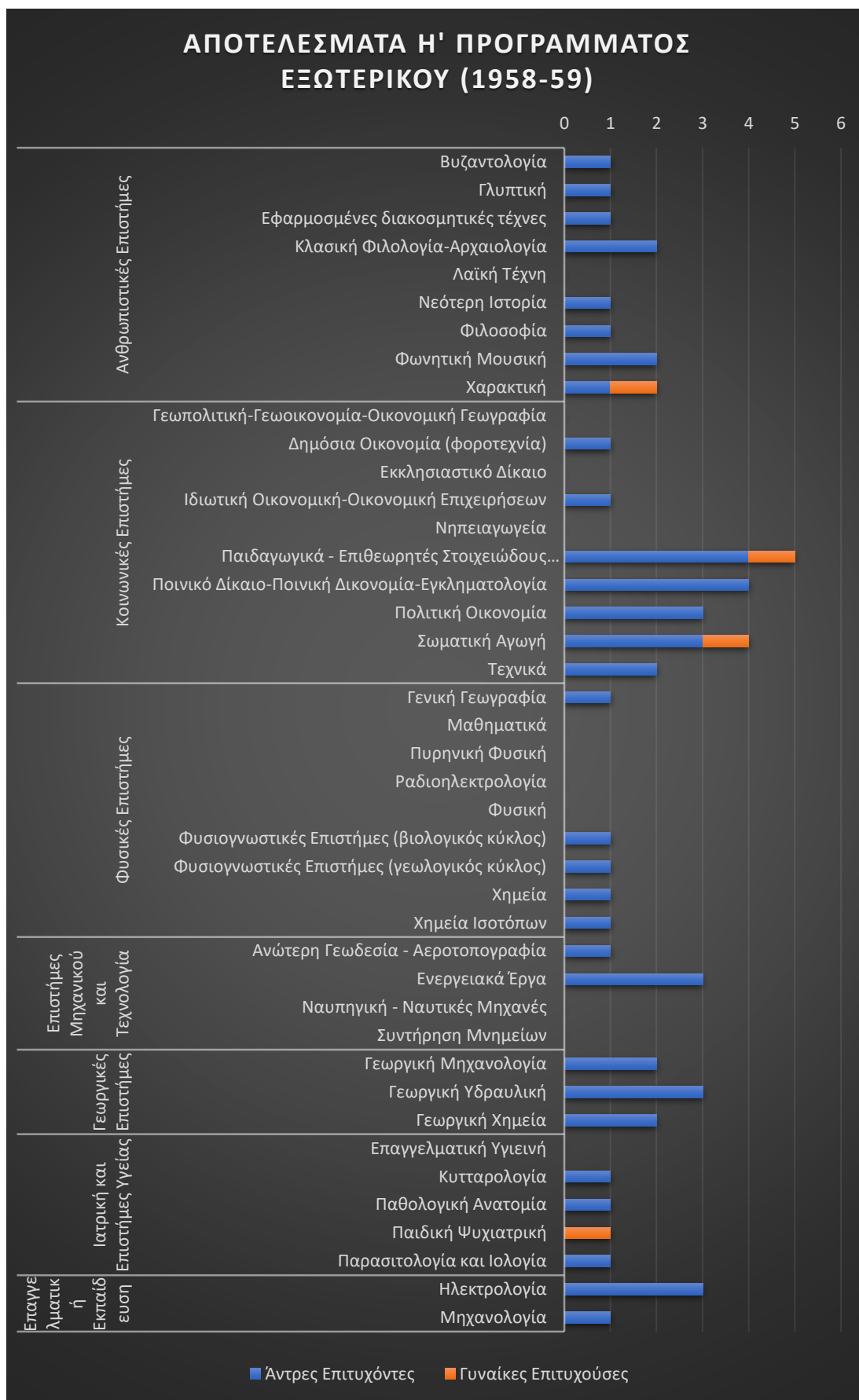

Διάγραμμα 185. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Η' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1958-59).

Από τον Πίνακα 11 της Ζ' Επετηρίδας παρατηρούμε πως ο αριθμός των ζητησάντων πληροφορίες αν και ήταν αυξημένος σε σχέση με το μέσο όρο των προηγούμενων χρονιών, ωστόσο παρουσιάζει μια μικρή κάμψη σε σχέση με το προηγούμενο πρόγραμμα. Παρόλα αυτά ο αριθμός των συμμετασχόντων παρέμεινε σχεδόν σταθερός.

Η σχέση μεταξύ του αριθμού των 40 προκριθέντων για το ΣΤ' Πρόγραμμα, 43 για το Ζ' και 47 για το Η' και των αναχωρησάντων μέχρι την 31/12/1957 σύμφωνα με την Εκτελεστική Επιτροπή αποδείκνυε ότι η αρχή που καθιερώθηκε στο ΣΤ' Πρόγραμμα ώστε να μεσολαβεί ένα έτος για την προετοιμασία των υποψηφίων υποτρόφων, υπήρξε μια απόφαση ορθή μιας και οι υπότροφοι μπορούσαν να αναχωρούν στο σύνολό τους δίχως καθυστερήσεις. Έτσι οι παραμένοντες μέχρι την 31/12/57, υπολογίζονται ως η διαφορά ανάμεσα στους αναχωρήσαντες και τους επιστρέψαντες. Επομένως, σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα, την 31/12/1957 βρίσκονταν στο εξωτερικό 120 υπότροφοι εκ των 361 που είχαν προκριθεί κατά αυτήν την ημερομηνία.

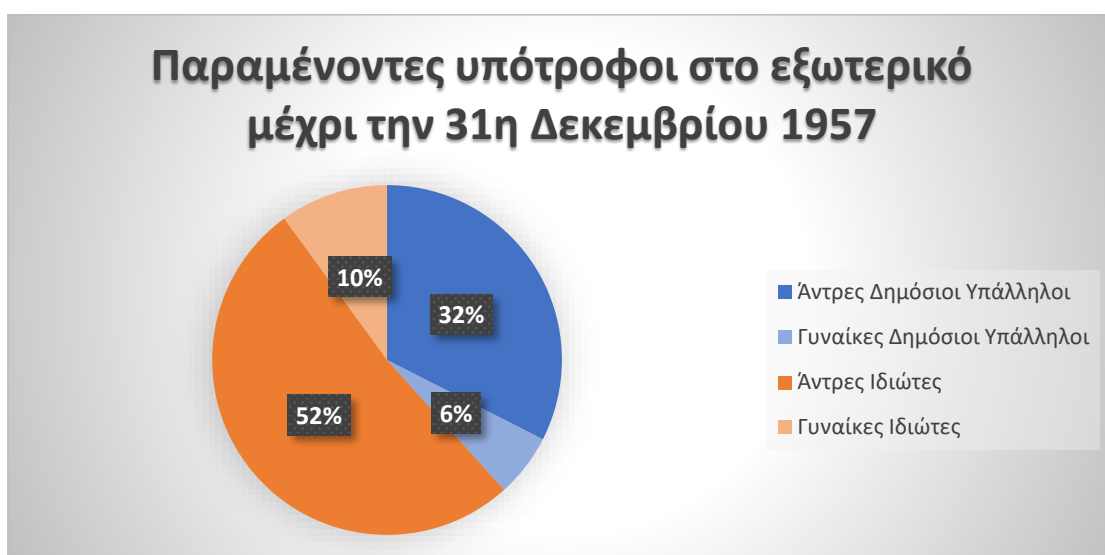
Στον Πίνακα 12 της Ζ' Επετηρίδας αναλύεται το άθροισμα των 120 υποτρόφων που παρέμεναν στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/57 από όλα τα προγράμματα. Από την ανάλυση προκύπτει ότι α) το ποσοστό των γυναικών υποτρόφων έφτανε το 16% του συνόλου, β) το 38% που βρίσκονταν στο εξωτερικό ως υπότροφοι ήταν δημόσιοι υπάλληλοι. Ο αριθμός αυτός εμφανίζεται μειωμένος σε σχέση με τον αντίστοιχο της προηγούμενης Επετηρίδας, δεδομένου ότι μειώθηκαν αντιστοίχως και οι χορηγούμενες υποτροφίες στους εκπαιδευτικούς για τις παιδαγωγικές ειδικότητες. Βλ. το Διάγραμμα 187 και το Διάγραμμα 188.

Διάγραμμα 186. Αποτελέσματα του Η' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1958-59).

Διάγραμμα 187. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά ιδιότητα και χώρα προορισμού μέχρι την 31/12/1957.

Διάγραμμα 188. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά φύλο και ιδιότητα, μέχρι την 31/12/1957.

Στους αναχωρήσαντες μέχρι 21/12/1957 ξεχωρίζουν:

Ο Φωκίωνας Χατζηγιάννου μεταβαίνει στο Stanford University (ΗΠΑ) για να κάνει τις μεταπτυχιακές του σπουδές στην Πυρηνική Φυσική. Μετά την εκπόνηση της διατριβής του στο ίδιο πανεπιστήμιο (1962), το 1967 επιστρέφει στην Ελλάδα ως καθηγητής της έδρας Θεωρητικής Φυσικής του Πανεπιστημίου Αθηνών και να δημιουργήσει το Σπουδαστήριο Θεωρητικής Φυσικής, το οποίο αποτέλεσε σταθμό στην ιστορία του τμήματος Φυσικής για την προώθηση της έρευνας. (Γιάννης Ηλιόπουλος κα., 2017)

Ο Βλαχάκης Κωνσταντίνος ο οποίος φεύγει για το πανεπιστήμιο της California για να συνεχίσει τις μεταπτυχιακές του σπουδές στην πτηνοτροφία ενώ στη συνέχεια το 1960 θα ιδρύσει τη γνωστή ομώνυμη εταιρία παραγωγής αυγών "Βλαχάκη".

Ο Ιωαννίδης Γεώργιος, αποφοίτος της Ιατρικής Σχολής του ΑΠΘ, με μεταπτυχιακές σπουδές στο Πανεπιστήμιο του Μαιάμι στην παθολογική ανατομία

Ο Τσιρογιάννης Ελευθέριος, απόφοιτος της Κτηνιατρικής Σχολής, μετεκπαιδύεται στο Βέλγιο και επιστρέφει για να συνεχίσει την ακαδημαϊκή του καριέρα ως εκλεγμένος καθηγητής της Κτηνιατρικής Σχολής.

Η Ειρήνη Ανδρεοπούλου (1926-2018), αποφοιτά από την Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής το 1951. Ως υπότροφος του ΙΚΥ πραγματοποιεί μεταπτυχιακές σπουδές στην Κοπεγχάγη και στη συνέχεια επιστρέφει για να διδάξει στην ΕΑΣΑ και στη συνέχεια στο ΤΕΦΑΑ Αθήνας. Παράλληλα, διδάσκει χορό στη Σχολή Χορού της Ραλλούς Μάνου και στο Αμερικάνικο Κολλέγιο.

Ο Γρηγόρης Μπότσαρης, πτυχιούχος του Πανεπιστημίου Πατρών στη Χημεία, στις 6/11/1957 με κρατική υποτροφία μεταβαίνει στο MIT των ΗΠΑ για μεταπτυχιακές σπουδές στη Χημεία, όπου συνεχίζει την παραμονή του για την εκπόνηση διδακτορικής διατριβής το 1965. Από το 1966 έως το 1983 διδάσκει στο Tufts University School of Engineering, ενώ το 1983 εκλέγεται πρόεδρος του τμήματος Χημικής και Βιολογικής Μηχανικής του Tufts θέση που διατηρεί έως το 1993. Το 1977 ενόσω παραμένει στο εξωτερικό ως καθηγητής στο πανεπιστήμιο της Βοστώνης, συμβάλλει αποφασιστικά στην ίδρυση του Τμήματος Χημικών Μηχανικών του Πανεπιστημίου Πατρών. Μετά τη συνταξιοδότησή του το 2004, εκλέγεται Ομότιμος Καθηγητής του τμήματος Χημικών Μηχανικών του Πανεπιστημίου Πατρών. (Κουτσούκος, 2018, page 353)

Ο Θεόφιλος Κάκκουλος αποφοιτά το 1954 από το τμήμα Φυσικής του Πανεπιστημίου Αθηνών. Το 1957 λαμβάνει υποτροφία απ' το ΙΚΥ για μεταπτυχιακές σπουδές στο πανεπιστήμιο Columbia της Νέας Υόρκης στην ειδίκευση της Στατιστικής, και το 1962 υποστηρίζει τη διατριβή του στο ίδιο πανεπιστήμιο. Η ειδικότητα που είχε ανοίξει από την Εκτελεστική Επιτροπή στο Ζ' πρόγραμμα υποτροφιών 1957-58, ήταν αυτή των Μαθηματικών στην επιστημονική περιοχή των Θετικών Επιστημών. Ο Κάκκουλος στην αίτησή του βάζει ως ειδικότητα τα Στατιστικά Μαθηματικά μιας και όπως παραδέχεται σε μια συνέντευξή του το 2004, εκείνη την εποχή δεν ήταν σίγουρος αν υπήρχει Μαθηματική Στατιστική.

Το 1957 πήρα υποτροφία του ΙΚΥ, για Μαθηματικά και έβαλα ως ειδικότητα τα Στατιστικά Μαθηματικά (δεν ήμουν σίγουρος αν υπήρχε Μαθηματική Στατιστική). Περίπου εκείνη την εποχή είδα για πρώτη φορά το βιβλίο του Fisher «Design of Experiments». Μου έκανε εντύπωση ότι δεν είχε καθόλου τύπους. Όμως αργότερα στην Αθήνα, είδα και το βιβλίο του Wilks σε μορφή σημειώσεων, το οποίο ήταν γεμάτο πολύπλοκους μαθηματικούς συμβολισμούς, σχετικά με πίνακες.»⁴²⁵

Για μεταπτυχιακές σπουδές στέλνει αίτηση στο Cambridge της Αγγλίας, στο Princeton και στο Columbia των ΗΠΑ, όπου στο τελευταίο τελικά γίνεται δεκτός. Στις 9/9/1957 αναχωρεί για την Νέα Υόρκη για να ξεκινήσει τις μεταπτυχιακές του σπουδές με τον Jerry Sacks και με τον Birnbaum πάνω σε “Median Unbiased estimation for the truncated Poisson and Binomial Distributions”, το 1960” (Στατιστικό Περισκόπιο, 2020, p. 17). Μετά τα qualifying exams ακολούθησε η εκπόνηση της διδακτορικής διατριβής υπό την επίβλεψη της R. Sitgreaves-Bowker (Στατιστικό Περισκόπιο, 2020, p. 17)

Το 1962 επιστρέφει στην Κύπρο απ' όπου κατάγεται και αναλαμβάνει τη διεύθυνση του Τμήματος Στατιστικής και Ερευνών, και το 1963 εκδίδονται υπό την εποπτεία του τα αποτελέσματα της απογραφής του 1960. Μετά από μια πενταετή παραμονή στις ΗΠΑ,

⁴²⁵ Στατιστικό Περισκόπιο, «Θεόφιλος Κάκκουλος: 5/4/1932 - 3/4/2020», *Νέα του ΕΣΙ*, τμ. 74, τχ. Έκτακτο (2020), σ. 20.

επιστέφει Αθήνα όπου διορίζεται στο Πανεπιστήμιο Αθηνών το 1968 στη νεοσύστατη τότε έδρα Λογισμού Πιθανοτήτων και Στατιστικής και αποτελεί εμπνευστής της νέας κοινότητας επιστημόνων που ασχολήθηκαν με τις Πιθανότητες και τη Στατιστική. Ως πρώτος καθηγητής Μαθηματικής Στατιστικής καθορίζει αποφασιστικά την έδρα μέσα απ' την έρευνα, τη διδασκαλία και την σημαντική του συμβολή στην απόδοση διεθνών όρων στα ελληνικά. Το 1981 υπό την καθοδήγησή του ιδρύεται το διεπιστημονικό Ελληνικό Στατιστικό Ινστιτούτο, μαζί με 20 επιστήμονες στατιστικούς. Ανάμεσά τους ξεχωρίζει ο Γ. Παπαϊωάννου, ο Κ. Κουτσόπουλος, ο Ταμπουρατζής, Χαραλαμπίδης, Δάλλας κα.

Τέλος, ο Πίνακας 10α της Ζ' Επετηρίδας παρέχει αντίστοιχη ανακεφαλαίωση κατά κατανομή, έτσι ώστε να δίνεται η ευχέρεια να συγκρίνονται μεταξύ των προκηρυχθεισών ειδικοτήτων, ενδιαφέροντος υποψηφίων και επιτυχίας. Παρατηρούμε πως η απόφαση της Διοίκησης για μείωση του αριθμού των προκηρυχθεισών ειδικοτήτων εφαρμόστηκε και είχε ως αποτέλεσμα και τη μείωση των μη καλυφθεισών ειδικοτήτων.

Πίνακας 36. Σύνοψη της πορείας εκτέλεσης των ειδικοτήτων (Α'-Η' Πρόγραμμα Εξωτερικού)

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ			
	Α-Ε	ΣΤ	Ζ	Η
Προκηρυχθείσες Ειδικότητες	175	44	47	41
Ειδικότητες για τις οποίες υπεβλήθησαν αιτήσεις	153	37	39	38
Ειδικότητες για τις οποίες προκρίθηκαν υποψήφιοι	132	24	30	30
Μη καλυφθείσες ειδικότητες	43	20	17	11

4.2.9 Θ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1959-60 και Α' Έκτακτο 1959

Το ακαδημαϊκό έτος 1959-60 καθορίστηκε από την εισαγωγή εκτέλεσης Έκτακτων Προγραμμάτων για την μετεκπαίδευση επιστημόνων στο εξωτερικό με την υποχρέωση να αναλάβουν θέση δημοσίου υπαλλήλου κατά την επιστροφή τους στην Ελλάδα. Έτσι στο πλαίσιο του Προγράμματος Οικονομικής Ανάπτυξης και της εξυπηρέτησης των παρεμφερών ή συμπληρωματικών σκοπών αυτού, ο κυβερνητικό στόχος για στελέχωση των δημοσίων υπηρεσιών με τεχνικά κατάλληλα εκπαιδευμένο διοικητικό και οικονομικό προσωπικό υποβοηθήθηκε από τα προγράμματα του ΙΚΥ. Ταυτόχρονα, και στο ίδιο πλαίσιο, το Ίδρυμα επιδιώκοντας στενή συνεργασία με τους τέως υποτρόφους καθιέρωσε τη συμμετοχή τους στις επιτροπές διαγωνισμών, με αποτέλεσμα στους πίνακες των εξεταστικών επιτροπών δίπλα στα ονόματα να παρατίθεται η δήλωση της ιδιότητας με την ένδειξη ΤΥ ή ΤΕ, αναφερόμενη στους «τέως υποτρόφους» και στους «τέως ενισχυθέντες».

Η επίδραση του Α' και Β' Έκτακτου στην ενίσχυση του Προγράμματος Εξωτερικού για το ακαδημαϊκό έτος 1959-60 είναι πασιφανής μιας και παρατηρούμε τριπλασιασμό των προκηρυσσόμενων θέσεων (αύξηση κατά 234%). Όπως παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 189⁴²⁶ οι μεγαλύτερες αυξήσεις παρατηρήθηκαν στις Επιστήμες Μηχανικού με αύξηση κατά 820%, στις Φυσικές Επιστήμες με αύξηση κατά 400% και στις Κοινωνικές Επιστήμες με 222%. Οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες σημείωσαν αύξηση μόνο κατά 8% και οφειλόταν στη συνεισφορά του Θ' (τακτικού) Προγράμματος και όχι των Έκτακτων.

⁴²⁶ Στην κορυφή της πορτοκαλί στήλης σημειώνεται η ποσοστιαία μεταβολή μεταξύ των δύο προγραμμάτων.

Η συνολική τελική εικόνα για το ακαδημαϊκό έτος 1959-60 (Θ' τακτικό και Α-Β' Έκτακτο), όπως αποτυπώνεται στο Διάγραμμα 190⁴²⁷ περιλάμβανε 14 θέσεις για τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες (7%), 58 θέσεις για τις Κοινωνικές Επιστήμες (28%), 45 για τις Φυσικές Επιστήμες (22%), 46 για τις Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας (23%), 23 για τις Γεωργικές (11%) και 5 για την Επαγγελματική Εκπαίδευση (3%). Βάση των παραπάνω είναι σαφές πως μεγάλοι ευνοημένοι του ήταν οι επιστήμονες των θετικών επιστημών, των οποίων τα επιστημονικά πεδία καλύπταν το 70% των θέσεων που προκηρύχθηκαν, αλλάζοντας ολοκληρωτικά τον χάρτη του θεσμού υποτροφιών εξωτερικού.

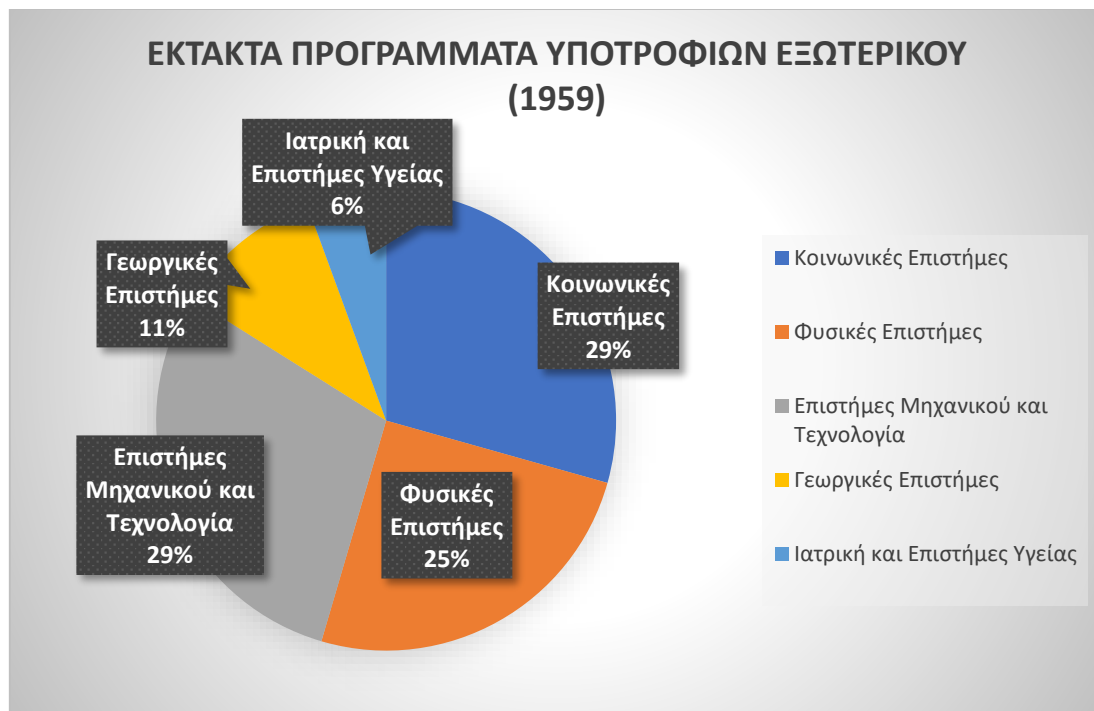
Διάγραμμα 189. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για τα ακαδημαϊκά έτη 1958-59 και 1959-60.

Διάγραμμα 190. Σύνοψη των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για το ακαδημαϊκό έτος 1959-60.

⁴²⁷ Σημειώνεται εντός της κάθε στήλης το ποσοστό συμμετοχής του έκτακτου και του τακτικού στο συνολικό πρόγραμμα, και στην κορυφή της στήλης, η συμμετοχή του κάθε επιστημονικού πεδίου επίσης στο σύνολο του προγράμματος.

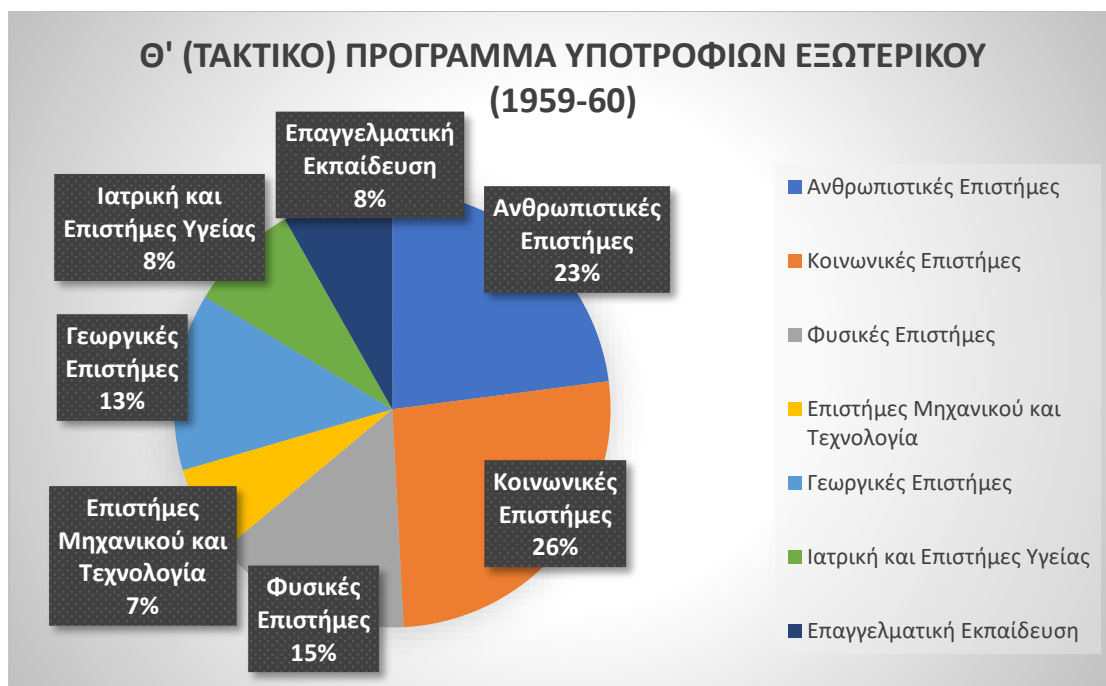
Οι κατανομές των προκηρυσσόμενων θέσεων των Α'-Β' Έκτακτου Προγράμματος του 1959⁴²⁸ όπως προκύπτει από την ανάλυση των δεδομένων, παρουσιάζονται στο παρακάτω Διάγραμμα 191. Είναι χαρακτηριστική η ηγεμονία των θετικών επιστημών με τις ειδικότητες των μηχανικών να αποτελούν για πρώτη φορά το 29%.

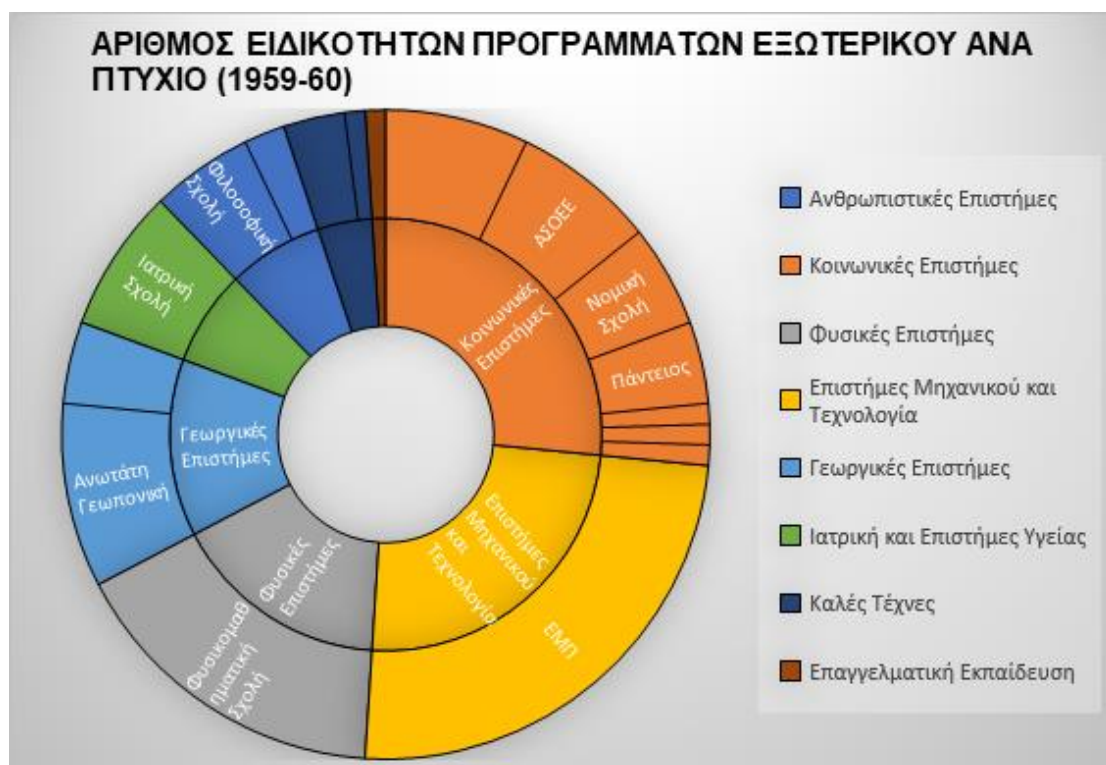
Διάγραμμα 191. Η κατανομή των θέσεων των Α'-Β' Έκτακτων Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού (1959).

Το Θ' (Τακτικό) Πρόγραμμα Εξωτερικού 1959-60 δεν παρουσίασε διαφορές σε σχέση με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς και προκήρυξε 61 θέσεις. Οι κατανομές του απεικονίζονται στο Διάγραμμα 192, όπου δεν παρατηρούνται μεγάλες διαφοροποιήσεις με το αντίστοιχο Η' Πρόγραμμα.

⁴²⁸ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Θ' Επετηρίς 1959, σ. 23-24.

Διάγραμμα 192. Η κατανομή των θέσεων του Θ' (Τακτικού) Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1959-60).

Διάγραμμα 193. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Θ' Τακτικό και Α'-Β' Έκτακτα Προγράμματα Εξωτερικού (1959-60).

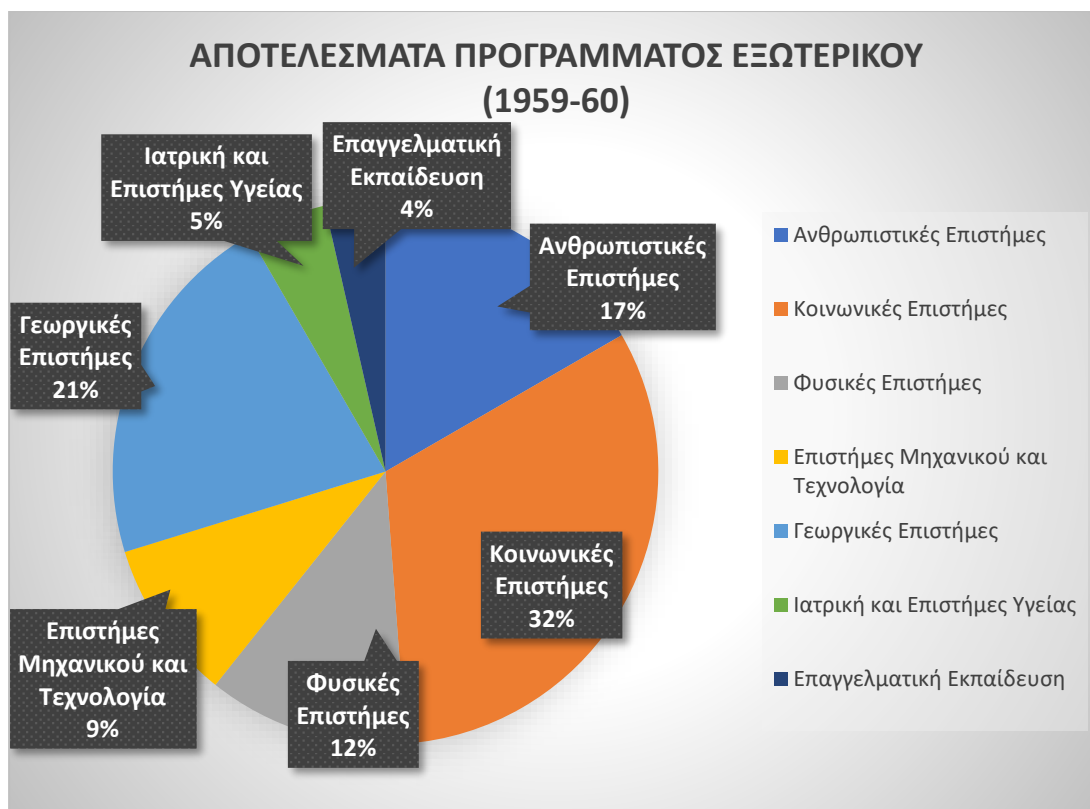
Η αύξηση των υποτροφιών για τις θετικές επιστήμες είχε ως αποτέλεσμα αντίστοιχα και την αύξηση των ειδικοτήτων ανά πτυχίο σε 98 (αύξηση κατά 58%). Όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 193 ο αριθμός των ειδικοτήτων για τους πτυχιούχους του ΕΜΠ μετά την προκήρυξη των δύο πρώτων έκτακτων προγραμμάτων του 1959 ήταν πλέον ο μεγαλύτερος

ανάμεσα σε όλα τα επιστημονικά πεδία και σε σύγκριση με το πρόγραμμα του 1958-59 ήταν αυξημένος κατά 166% (οι ειδικότητες αυξήθηκαν από 9 σε 24). Με αυτό τον τρόπο το ΙΚΥ παρείχε τα κατάλληλα κίνητρα στους υποψηφίους μηχανικούς ώστε να δηλώσουν συμμετοχή στο πρόγραμμα μιας και αυξάνονταν οι πιθανότητες να κερδίσουν κάποια υποτροφία σε περίπτωση που κατάφερναν να συγκεντρώσουν τα απαραίτητα μόρια μετά τις εξετάσεις. Αντιστοίχως και οι πτυχιούχοι της Νομικής, της ΑΣΟΕΕ, της ΑΣΒΣ, των Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών και της Παντείου οι οποίοι είχαν τη δυνατότητα να επιλέξουν ανάμεσα σε 26 ειδικότητες για να σπουδάσουν στο εξωτερικό προμοδοτήθηκαν μέσω της απόφασης του Ιδρύματος, όχι μόνο να αυξήσει τον αριθμό των υποτροφιών, αλλά και το ειδικοτήτων ανά πτυχίο. Τέλος, για τους πτυχιούχους των Φυσικομαθηματικών Σχολών οι ειδικότητες αυξήθηκαν σε 16, πολλαπλασιάζοντας τις πιθανότητες ανάπτυξης νέων εδρών σε περίπτωση που οι νέοι επιστήμονες συνέχιζαν την επαγγελματικής τους καριέρα στην ακαδημία.

Για τη διεξαγωγή των διαγωνισμών του Θ' Τακτικού Προγράμματος (1959-60), εξαιρουμένων των γλωσσικών επιτροπών, λειτούργησαν συνολικά 24 τριμελείς επιτροπές, 3 τετραμελείς και 4 πενταμελείς εξεταστικές επιτροπές. Συνολικά εξέτασαν 74 μέλη εκ των οποίων οι 44 ανήκαν στην Ανώτατη Εκπαίδευση (καθηγητές και υφηγητές). Ως προς το έκτακτο πρόγραμμα (1959) οι αντιστοιχοι αριθμοί ήταν οι ακόλουθοι: 19 τριμελείς, 3 τετραμελείς, 69 σύνολο εξεταστών, 47 πραγματικών εξεταστών (δίχως τους διπλοθεσίτες), και 31 στελέχη της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Στους παραπάνω αριθμούς να προστεθούν τα μέλη των Εξεταστικών Επιτροπών ξένων γλωσσών.

Για τις 204 θέσεις που προκηρύχθηκαν, οι υποψήφιοι που υπέβαλλαν αίτηση ήταν 227 εκ των οποίων συμμετείχαν οι 204. Στις εξετάσεις πέτυχαν 81 άτομα και οι επιτυχόντες και επιτυχήσες για 39 διαφορετικές ειδικότητες. Στο τελικό στάδιο της πρόκρισης, πέρασαν 84 άτομα, αν συνυπολογιστούν και οι 4 ενισχυμένοι άντρες φοιτητές που φοιτούσαν ήδη στο εξωτερικό και ενισχύθηκαν από το ΙΚΥ με υποτροφία.

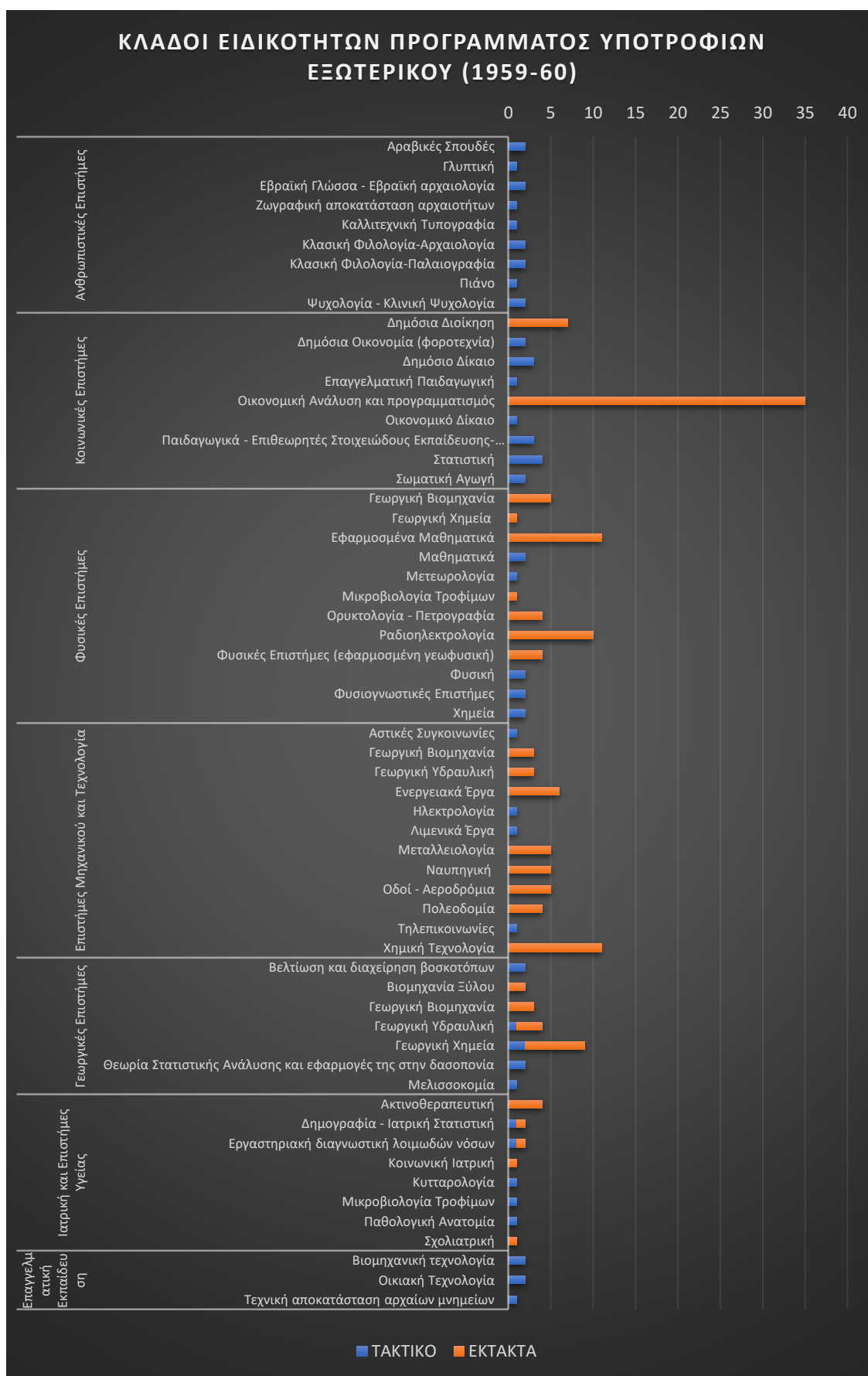
Στο παρακάτω Διάγραμμα 194 απεικονίζεται σε γράφημα πίτας η κατανομή των επιστημονικών πεδίων για τους 84 προκριθέντες του Θ' Προγράμματος Εξωτερικού και των Α'-Β' Εκτάκτων Προγραμμάτων.

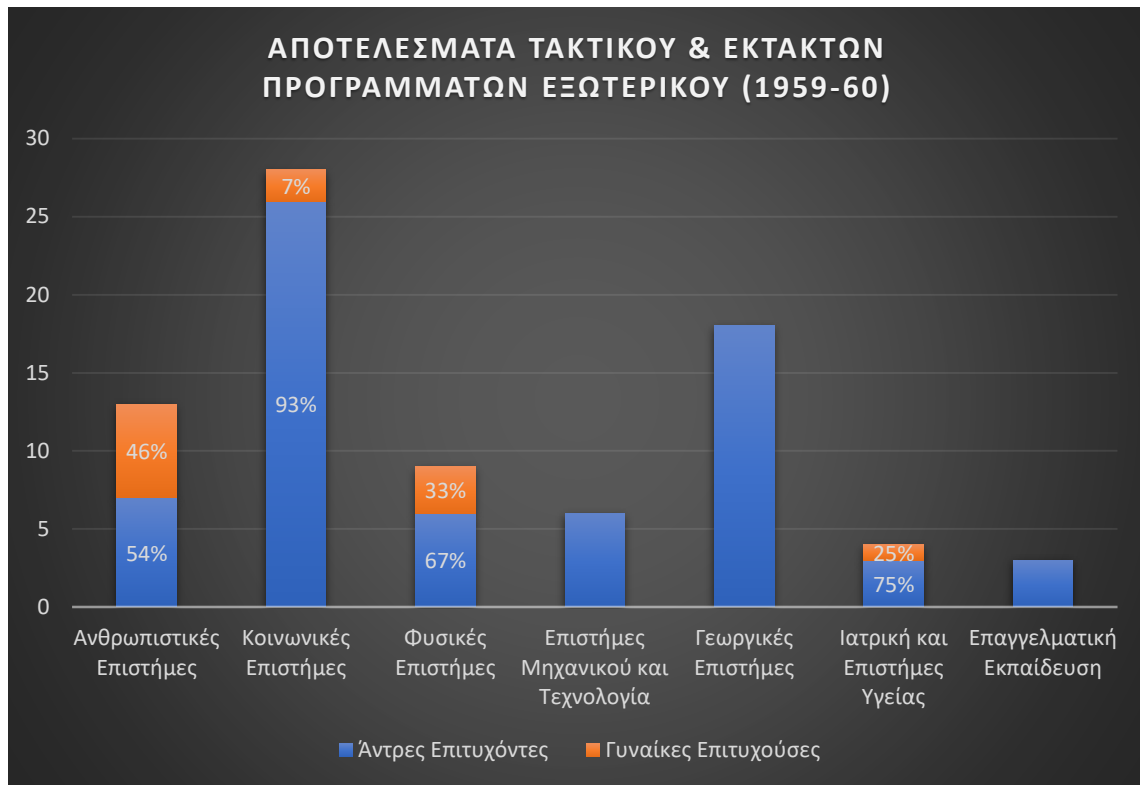
Διάγραμμα 194. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Θ' Τακτικό και τα Α'-Β' Έκτακτα Προγράμματα Εξωτερικού (1959-60).

Το ποσοστό των γυναικών επιτυχουσών ήταν μονάχα 15%, προφανώς αποτέλεσμα του γεγονότος πως στα έκτακτα προγράμματα συμμετείχαν ειδικότητες από παραδοσιακά «ανδροκρατούμενες» σχολές, όπως το ΕΜΠ, το Γεωπονικό Αθήνας και Θεσσαλονίκης και η Ιατρική. Απόδειξη της παραπάνω εκτίμησης είναι το Διάγραμμα 196 και το Διάγραμμα 197, όπου είναι εμφανής η χαμηλή επιτυχία γυναικών στις θετικές επιστήμες, εν αντιθέσει με τις Ανθρωπιστικές, όπου το 46% αναφέρεται στο τακτικό πρόγραμμα για τις ειδικότητες της ζωγραφικής αποκατάστασης αρχαιοτήτων, της φιλολογίας, του πιάνο και της καλλιτεχνικής τυπογραφίας. Επίσης, οι Κοινωνικές Επιστήμες δεν αναφέρονταν όπως παλαιότερα σε ειδικότητες παιδαγωγικών αντικειμένων αλλά δημόσιας διοίκησης και, οικονομικής ανάλυσης και προγραμματισμών στα οποία πέτυχαν 13 άντρες και καμία γυναίκα.

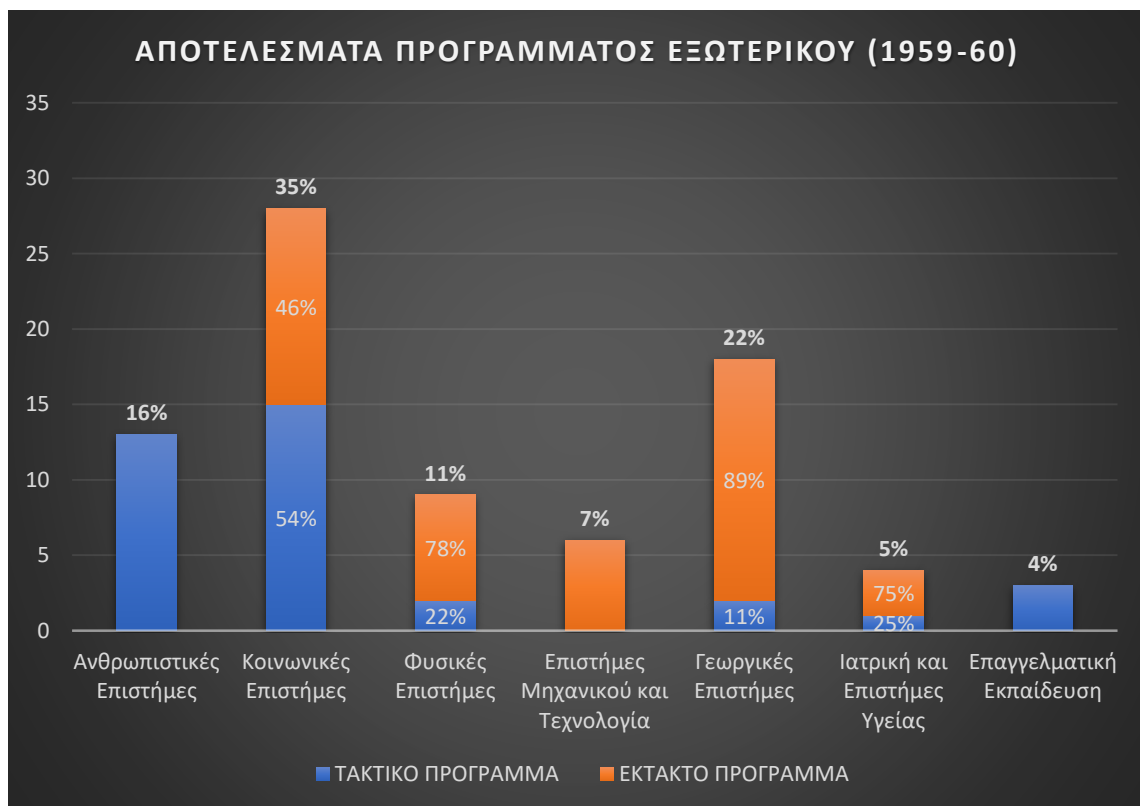
Επίσης, άξιο σχολιασμού είναι το γεγονός πως αν και έγινε σοβαρή προσπάθεια για την ενίσχυση νέων μηχανικών με την προκήρυξη 46 θέσεων, εν τούτοις μόνο 6 τελικά πέτυχαν στις εξετάσεις, όλοι άντρες. Γενικά, παρατηρούμε, αν και πως τα έκτακτα προγράμματα δεν είχαν τα αναμενόμενα αποτελέσματα, ωστόσο μπορούμε να πούμε με βεβαιότητα πως άλλαξαν την συνολική εικόνα του θεσμού δίνοντας ώθηση σε τομείς που συνδέονταν άμεσα με τους σκοπούς της προγράμματος δημοσίων επενδύσεων, όπως η δημόσια διοίκηση, τα έργα υποδομών, η γεωργική ανάπτυξη και η οι υποδομές υγείας.

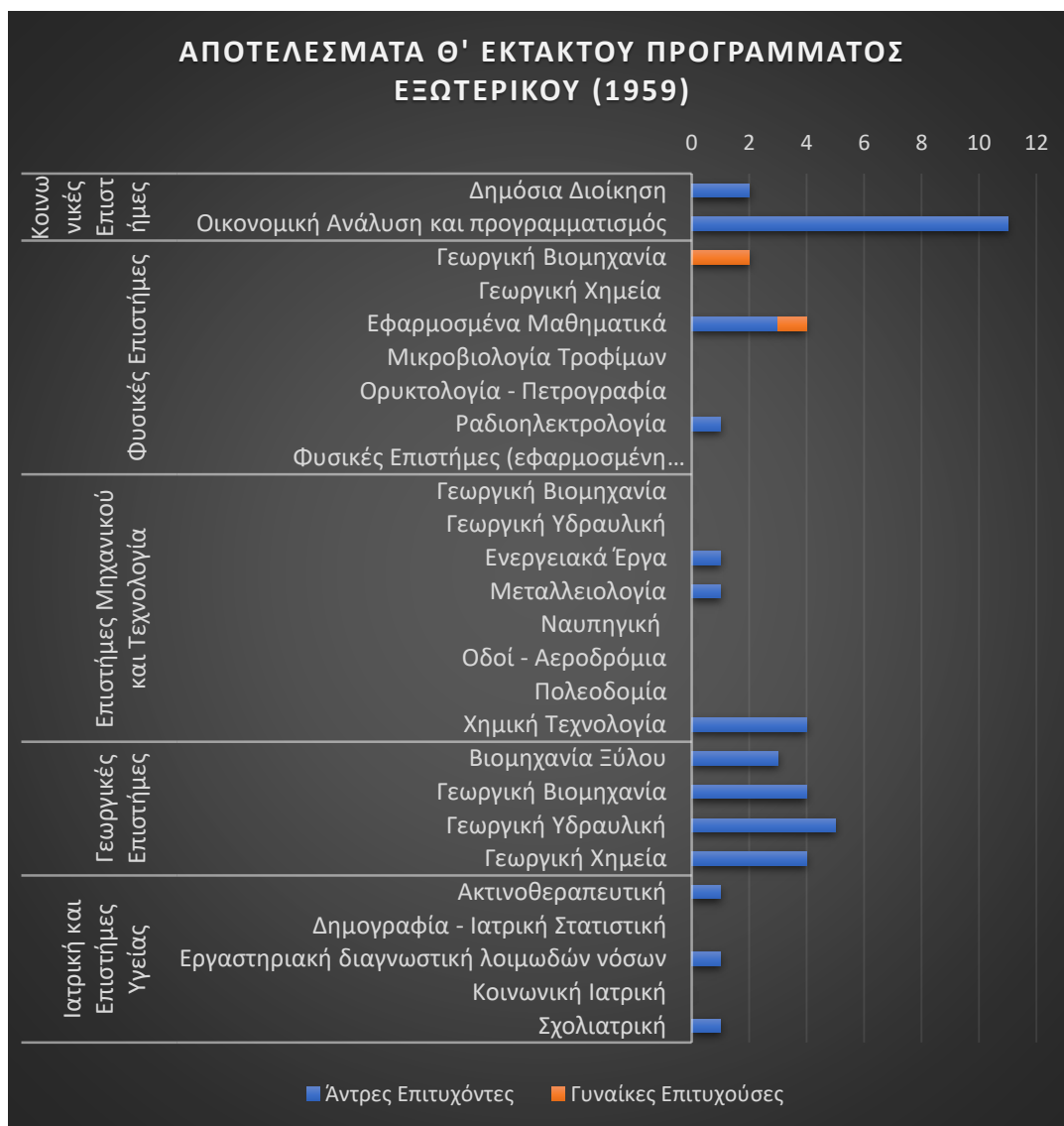
Διάγραμμα 195. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το Ι' Τακτικό Πρόγραμμα και τα Α'-Β' Έκτακτα Προγράμματα Εξωτερικού (1959-60).

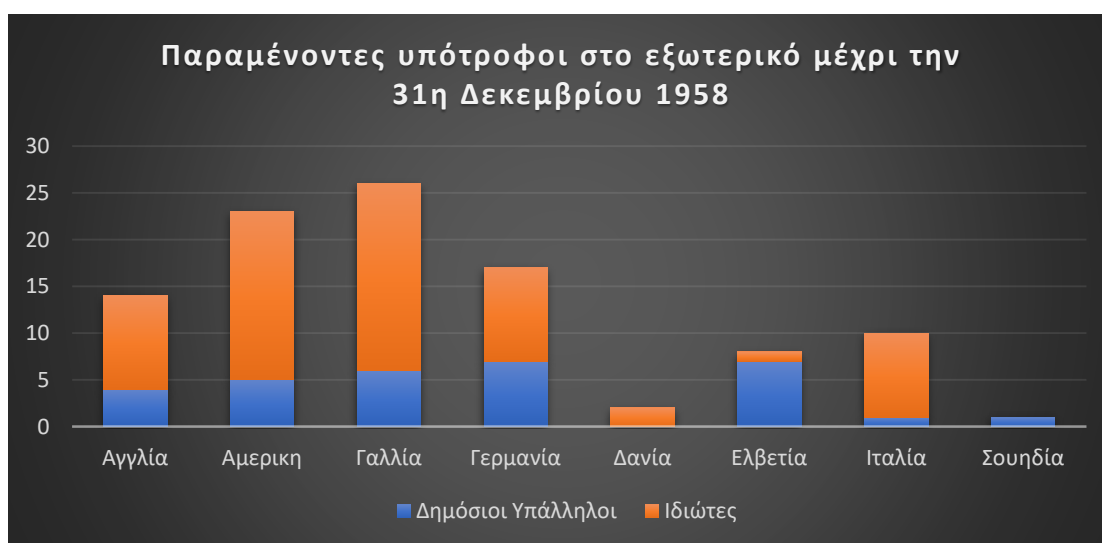
Διάγραμμα 196. Αποτελέσματα του Θ' Τακτικού και Α' Έκτακτου Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1959-60).

Διάγραμμα 197. Αποτελέσματα του Θ' Τακτικού και Α'-Β'' Έκτακτου Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1959-60).

Διάγραμμα 198. Αποτελέσματα του Θ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1958-59).

Διάγραμμα 199. Το ποσοστό των παραμένωντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά ιδιότητα και χώρα προορισμού μέχρι την 31/12/1958.

Στους Πίνακες 8 και 9 της Η' Επετηρίδας ⁴²⁹ συνεχίζεται η αρίθμηση των αναχωρήσαντων υποτρόφων Εξωτερικού απ' τη σελίδα 92 της Ζ' Επετηρίδας. Επίσης, στον Πίνακα 10 ⁴³⁰ παρέχονται στοιχεία κατά κατανομή και ειδίκευση, ενώ ο Πίνακας 10α της ίδιας Επετηρίδας ⁴³¹ παρέχει αντίστοιχα ανακεφαλαίωση κατά κατανομή, έτσι ώστε να δίνεται η ευχέρεια να γίνονται συγκρίσεις μεταξύ των προκηρυχθεισών ειδικοτήτων, του ενδιαφέροντος των υποψηφίων και της επιτυχίας αυτών (βλ. Πίνακας 37). Παρατηρούμε πως η μείωση του αριθμού των προκηρυχθεισών ειδικοτήτων συνεχίστηκε και για το Θ' (τακτικό) πρόγραμμα του 1959-60. Αντίθετα οι μη καλυφθείσες θέσεις αυξήθηκαν σε 22, ενδεχομένως λόγω της προκήρυξης της ίδιας χρονιάς του Έκτακτου Προγράμματος, το οποίο εξασφάλιζε προσλήψεις στο Δημόσιο και αποτέλεσε κίνητρο για τη συμμετοχή των υποψηφίων σε αυτό.

Πίνακας 37. Σύνοψη της πορείας εκτέλεσης των ειδικοτήτων (Α'-Θ' Πρόγραμμα Εξωτερικού, Α'-Β' Έκτακτο)

ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ					
	Α-Ε	ΣΤ	Ζ	Η	Θ	ΕΚΤΑΚΤΟ (1959)
Προκηρυχθείσες Ειδικότητες	175	44	47	41	39	42
Ειδικότητες για τις οποίες υπεβλήθησαν αιτήσεις	153	37	39	38	29	38
Ειδικότητες για τις οποίες προκρίθηκαν υποψήφιοι	132	24	30	30	17	31
Μη καλυφθείσες ειδικότητες	43	20	17	11	22	11

Στον Πίνακα 10γ, εκφράζεται η αναλογία μεταξύ αντρών και γυναικών υποψηφίων τόσο από άποψη ενδιαφέροντος, όσον και από την άποψη αποτελεσμάτων. Να σημειωθεί ότι α) εκ των 558 θέσεων που προκηρύχθηκαν για τα εννέα πρώτα προγράμματα, προορίζονταν αποκλειστικά για γυναίκες υποψηφίους οι ακόλουθες ⁴³², όπως αναπαρίστανται στον Πίνακας 38:

Πίνακας 38. Θέσεις αποκλειστικά για γυναίκες (Α'-Θ' Πρόγραμμα Εξωτερικού).

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΠΡΟΚΗΡΥΧΘΗΚΑΝ	ΠΛΗΡΩΘΗΚΑΝ
Α-Ε	4	2
ΣΤ	5	3
Ζ	2	2
Η	3	1
Θ	2	2

Ο Πίνακας 11 της Η' Επετηρίδας παρουσιάζει μια συγκριτική ανάλυση των Α'-Θ' Προγραμμάτων Εξωτερικού (βλ. Πίνακας 39).

⁴²⁹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Η' Επετηρίς 1958, σ. 84-86.

⁴³⁰ Στο ίδιο, σ. 87-92.

⁴³¹ Στο ίδιο, σ. 93.

⁴³² Σε αυτά τα προγράμματα ειδικά για άντρες είχαν προβλεφθεί τέσσερις θέσεις, εκ των οποίων πληρώθηκαν οι τρεις.

Πίνακας 39. Τα στάδια εκτέλεσης των Α'-Θ' Προγραμμάτων Εξωτερικού.

Α/Α	ΣΤΑΔΙΑ ΕΚΤΕΛΕΣΗΣ	Α	Β	Γ	Δ	Ε	ΣΤ	Ζ	Η	Θ
1	ΠΡΟΚΥΡΗΧΘΕΙΣΕΣ ΘΕΣΕΙΣ	64	64	62	62	62	62	60	61	61
2	ΖΗΤΗΣΑΝΤΕΣ ΠΛΗΡΟΦΟΡΙΕΣ	525	415	390	469	372	505	615	559	577
3	ΣΥΜΜΕΤΑΣΧΟΝΤΕΣ	126	115	118	133	117	145	152	155	101
4	ΘΕΣΕΙΣ ΓΙΑ ΣΥΜΜΕΤΟΧΗ	51	50	56	52	56	53	51	58	47
5	ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ ΕΝΤΟΣ ΚΛΕΙΣΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ	64	65	46	42	41	32	40	43	32
6	ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ ΕΚΤΟΣ ΚΛΕΙΣΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ	13	10	23	14	7	19	14	15	10
7	ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΕΝΤΟΣ ΚΛΕΙΣΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ	58	53	40	39	29	30	34	44	29
8	ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ ΣΤΗ ΓΛΩΣΣΑ ΕΚΤΟΣ ΚΛΕΙΣΤΟΥ ΑΡΙΘΜΟΥ	9	4	9	5	2	15	11	12	8
9	ΑΝΑΧΩΡΗΣΑΝΤΕΣ ΜΕΧΡΙ 31/12/1958	207					37	41	32	2
10	ΕΠΙΣΤΡΕΨΑΝΤΕΣ ΜΕΧΡΙ 31/12/1958	198					14	5		1
11	ΠΑΡΑΜΕΝΟΝΤΕΣ 31/12/1958	9					23	36	32	1

Σύμφωνα με τον παραπάνω πίνακα φαίνεται πως καταγράφεται μια σταθεροποίηση στον αριθμό των υποψηφίων που ζήτησαν πληροφορίες, η οποία κρίθηκε από την Εκτελεστική Επιτροπή ως αύξηση μιας και όπως πρόκυπτε από την ΣΤ' Επετηρίδα (σελ. 8) οι προκηρύξεις του ΙΚΥ πλέον απευθύνονταν σε λιγότερους ενδιαφερόμενους, λόγω εξάντλησης του δυναμικού των παλαιότερων γενιών. Επίσης, σύμφωνα με το απολογιστικό κείμενο των πεπραγμένων του προηγούμενου έτους, κρίθηκε σωστή επιλογή η καθιέρωση της μεσολάβησης ενός χρονικού σταδίου τουλάχιστον ενός έτους ανάμεσα στην διεξαγωγή των εξετάσεων και της αναχώρησης των υποψηφίων για την καταλληλότερη προετοιμασία τους. Αυτή η διαπίστωση πρωτοδιατυπώθηκε στην Ζ' Επετηρίδα (σελ. 50) βάση της σχέσης ανάμεσα στον αριθμό των προκριθέντων (Πίνακας 10α) και των αναχωρησάντων μέχρι την 31/12/1957 και εξακολούθησε να διατυπώνεται και στην Θ' Επετηρίδα (σελ. 49), βάση των ίδιων στοιχείων. Η καθυστέρηση αυτή, από την άλλη, ελάττωνε τον αριθμό των παραμένων στο εξωτερικό, μεταθέτοντας το οικονομικό βάρος στον προϋπολογισμό στο επόμενο έτος.

Τέλος, βάση της ανάλυσης των αποτελεσμάτων του Θ' Προγράμματος της Εκτελεστικής Επιτροπής (σελ. 49) την 31η Δεκέμβρη του 1958 βρίσκονταν στο εξωτερικό 101 υπότροφοι εκ των 395 προκριθέντων, επομένως αν αφαιρέσουμε από τους 395, τους 101 και των 218 που είχαν οριστικά επιστρέψει, τότε ο αριθμός των υποτρόφων προς αναχώρηση ήταν 76. Οι 76 υπότροφοι χωρίζονται στους 31 του Θ' Προγράμματος και οι οποίοι δικαιούνταν να αναχωρήσουν απ' το Σεπτέμβριο του 1959, και στους υπόλοιπους 45 από τα παλαιότερα Προγράμματα, οι οποίοι για διάφορους λόγους και αιτίες δεν είχαν αναχωρήσει μέχρι την 31/12/58.

Επίσης, ως προς τις χώρες υποδοχής πρώτη σε προτίμηση βρέθηκε η Γαλλία με 26% της οποίας το ποσοστό σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά μειώθηκε κατά 19%. Ακολούθησε η Αμερική με 23% της οποίας το ποσοστό επίσης μειώθηκε κατά 30% και τρίτε σε προτίμηση βρέθηκε η Γερμανία (17%), το ενδιαφέρον για την οποία σχεδόν διπλασιάστηκε σε σχέση με το 1957 (αύξηση 113%).

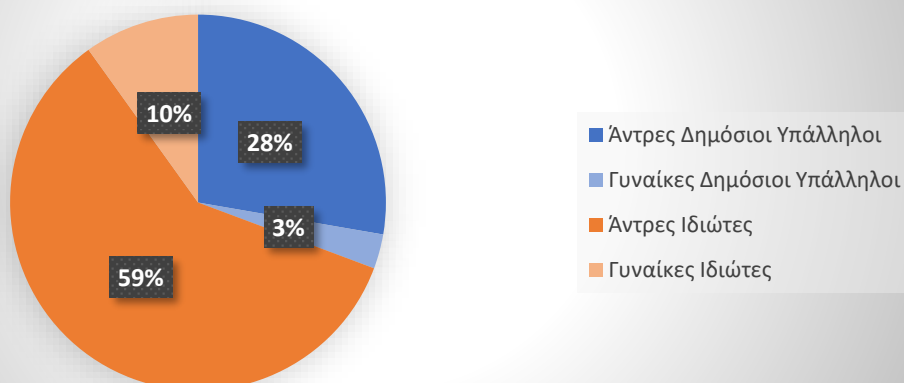
Συνολικά και σύμφωνα με τον Πίνακα 13 της Η' Επετηρίδας όπου εκφράζεται η πολιτική του Ιδρύματος μέσα από τα αποτελέσματα των προγραμμάτων προκύπτει ότι το κύριο βάρος της προσπάθειας δόθηκε προς την κατεύθυνση της Γενικής Εκπαίδευσης, κατά δεύτερο λόγο προς τις Θετικές Επιστήμες και κατά τρίτο προς τις Θεωρητικές. Από την άποψη της εξέλιξης των προγραμμάτων γίνεται εμφανές ότι η μεγάλη υπεροχή των υποτρόφων προς την Γενική Εκπαίδευση το 1958 έτεινε να ελαττωθεί εν αναμονή αφενός της απορρόφησης των παλαιών υποτρόφων που επέστρεφαν, αφετέρου για την παρασκευή νέων υποψηφίων. Ο μέσος όρος του χρόνου της υποτροφίας των υποτρόφων Εξωτερικού ήταν οι 30 μήνες, όπως προκύπτει απ' τον Πίνακα 14 (σελ. 99) και στόχος του Ιδρύματος για την άμεση επιστροφή των νέων επιστημόνων στην Ελλάδα φαινόταν πως εκπληρωνόταν.

Πίνακας 40. Παραμένοντες υπότροφοι στο Εξωτερικό από 31/12/57 έως 31/12/58.

ΕΤΟΣ	Δημόσιοι Υπάλληλοι	Ιδιώτες	ΑΘΡΟΙΣΜΑ
1957	92	148	240
1958	31	70	101
ΔΙΑΦΟΡΑ	-66%	-53%	-58%

Από την ανάλυση του αθροίσματος 101 των παραμενόντων στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/58 για όλα τα προγράμματα, όπως δημοσιεύεται στον Πίνακα 12 (σελ. 96) προκύπτει ότι α) το ποσοστό των γυναικών υποτρόφων ήταν 13% (13 γυναίκες έναντι 88 αντρών) και β) ότι το 32% ήταν εργαζόμενοι/ες στο Δημόσιο. Ο αριθμός αυτός εμφανίζεται μειωμένος κατά 66% ως προς τον αντίστοιχο της προηγούμενης Επετηρίδας, δεδομένου ότι μειώθηκαν αντιστοίχως και οι υποτροφίες προς τους εκπαιδευτικούς. Ωστόσο, ακριβώς λόγω της πολιτικής του Ιδρύματος για παραμονή των προκριθέντων για ένα ενδιάμεσο χρόνο στην Ελλάδα, αντίστοιχα μειώθηκαν και οι ιδιώτες παραμένοντες κατά 53%, με αποτέλεσμα να μειωθούν συνολικά οι παραμένοντες στο εξωτερικό κατά 58%.

Παραμένοντες υπότροφοι στο εξωτερικό μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1958

Διάγραμμα 200. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά φύλο και ιδιότητα, μέχρι την 31/12/1958.

4.2.10 1^ο Πρόγραμμα Εξωτερικού 1960-61 και Γ'-Δ' Έκτακτο 1960

Στο ίδιο πνεύμα με την προηγούμενη χρονιά συνεχίστηκε ο προκήρυξη των Γ' και Δ' Έκτακτων Προγραμμάτων του 1960. Στη συνεισφορά των Έκτακτων Προγραμμάτων αποδίδεται η εντυπωσιακή αύξηση των υποτρόφων Εξωτερικού, οι οποίοι την 31η Δεκεμβρίου 1959 ήταν 114 και την ίδια μέρα της επόμενης χρονιά ήταν 169. Επίσης, η επέκταση του προϋπολογισμού ώστε να τα συμπεριλάβει στον οικονομικό σχεδιασμό ουσιαστικά λειτούργησε ως «δοκιμαστικό» για την καθιέρωση των Υποτροφιών Μετεκπαιδύσεως Εσωτερικού που θα δούμε να εισάγονται το αμέσως επόμενο διάστημα και να τα υποκαθιστούν.

Διάγραμμα 201. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για τα ακαδημαϊκά έτη 1959-60 και 1960-61.

Στο Διάγραμμα 202 απεικονίζονται οι αναλογίες στις κατανομές των θέσεων μεταξύ των τακτικών και έκτακτων προγραμμάτων του ακαδημαϊκού έτους 1959-60 και 1960-61⁴³³. Από τη σύγκριση παρατηρούμε πως αυξήσεις στον αριθμό των θέσεων παρουσιάζονται στις Επιστήμες Μηχανικού κατά 13%, στις Ανθρωπιστικές κατά 43%, στις Γεωργικές κατά και στην Επαγγελματική Εκπαίδευση. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα το συνολικό πρόγραμμα υποτροφιών για το 1960-61 -όπως απεικονίζεται στο Διάγραμμα 202 και στο Διάγραμμα 202-⁴³⁴ οι θετικές επιστήμες να διατηρούν το 68% των θέσεων που προκηρύχθηκαν, διατηρώντας την εικόνα ανατροπής που είχε διαμορφωθεί την προηγούμενη χρονιά (βλ. Διάγραμμα 190). Έτσι αν κι οι θετικές επιστήμες έχασαν 2 μονάδες, η ενίσχυση των ειδικοτήτων των μηχανικών συνεχίστηκε με την αύξηση του ποσοστού κατά 7 μονάδες και των γεωπόνων κατά 3 μονάδες. Οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες έδειξαν κάποια «αντίσταση», με το ποσοστό τους να διορθώνεται στο 11% από το 7%, με την προσθήκη στο έκτακτο πρόγραμμα 5 θέσεων για την ειδικότητα της Τουρκολογίας⁴³⁵, ένδειξη των ισχυρών αναχωμάτων που λειτουργούσαν εντός του θεσμού από την πλευρά των φιλολόγων. Οι ειδικότητες των γιατρών παρέμειναν στα χαμηλά επίπεδα του 5%, και η επαγγελματική εκπαίδευση ενισχύθηκε με 5 ποσοστιαίες μονάδες.

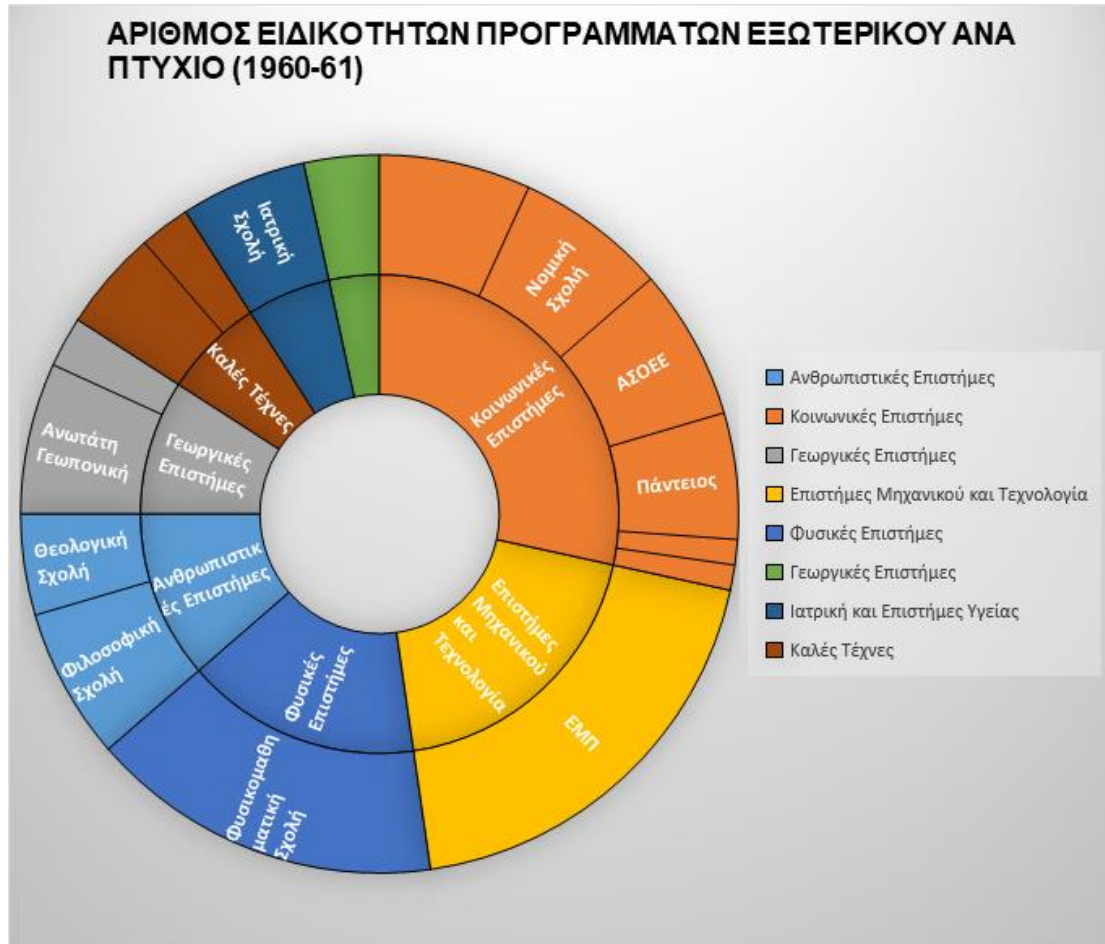

Διάγραμμα 202. Η κατανομή των θέσεων του Ι' Τακτικού και των Γ'-Δ' Έκτακτων Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού (1960-61).

⁴³³ Η ποσοστιαία μεταβολή σημειώνεται στην κορυφή της πορτοκαλί στήλης.

⁴³⁴ Εντός της κάθε στήλης σημειώνεται το ποσοστό συμμετοχής του Ι' Τακτικού και των Γ'-Δ' Έκτακτων Προγραμμάτων, ενώ στην κορυφή το ποσοστό συμμετοχής όλων των προγραμμάτων ανά επιστημονικό πεδίο για το σύνολο των υποτροφιών που προκηρύχθηκαν το έτος 1960-61.

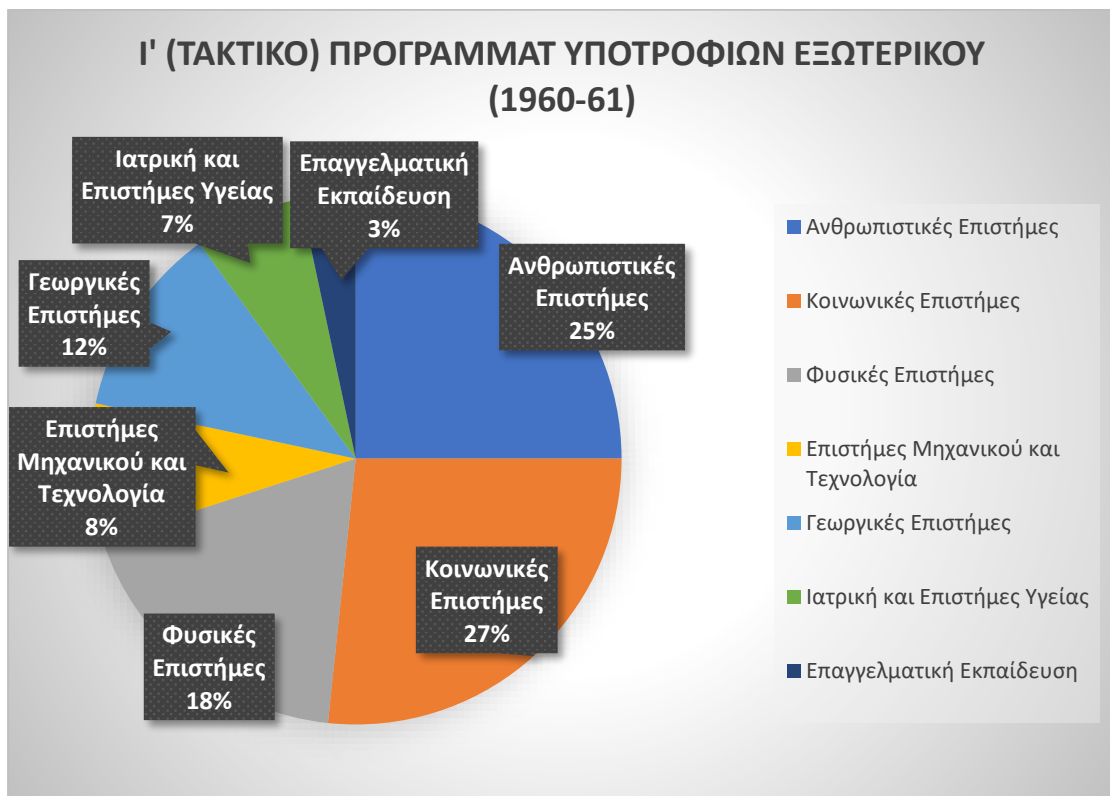
⁴³⁵ Η ανάγκη να προκηρυχθούν διαδοχικά θέσεις για Τουρκολόγους, Σλαβολόγους, Ρωμανιστές είχε επισημανθεί από το 1953 ώστε «αι οικείαι Ελληνικάί Υπηρεσίαι θα εξησφάλιζον δι' εαυτάς και διά την εθνικήν ολότητα αριθμό ειδικών επί των θεμάτων της καθ' ημάς Ανατολής» μιας και η σημασία των υποτροφιών αυτών θα ήταν μεγάλη και «πέραν και των αυστηρών επιστημονικών επιδόσεων» (Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), 1954, σ. 12).

Διάγραμμα 203. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Ι' Τακτικό και Γ'-Δ' Έκτακτα Προγράμματα Εξωτερικού (1960-61).

Διάγραμμα 204. Η κατανομή των θέσεων των Γ'-Δ' Έκτακτων Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού (1960).

Διάγραμμα 205. Η κατανομή των θέσεων του Ι' (Τακτικού) Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1960-61).

Για τη διεξαγωγή των διαγωνισμών του Ι΄ Προγράμματος (1960-61), εξαιρουμένων των τεσσάρων γλωσσικών επιτροπών, λειτούργησαν συνολικά 30 τριμελείς επιτροπές και 5 πενταμελείς εξεταστικές επιτροπές. Συνολικά εξέτασαν 93 μέλη εκ των οποίων οι 55 ανήκαν στην Ανώτατη Εκπαίδευση (καθηγητές και υφηγητές). Παρατηρείται μια αύξηση της τάξης 27% στον αριθμό των μελών των εξεταστικών επιτροπών. Ως προς τα Έκτακτα Προγράμματα του 1960 οι αντίστοιχοι αριθμοί είναι οι ακόλουθοι: 14 τριμελείς, 3 τετραμελείς και 1 πενταμελής, 52 αριθμός εξεταστών δίχως τις διπλοθεσίες και 36 στελέχη Ανώτατης Εκπαίδευσης. Στους αριθμούς αυτούς να προστεθούν τα μέλη των εξεταστικών επιτροπών ξένων γλωσσών.

Στον Πίνακα 7 (σελ. 85) και 7α (σελ. 88) της Θ΄ Επετηρίδας εκφράζεται το αποτέλεσμα των διαγωνισμών του Ι΄ Προγράμματος, στην καθεμία ειδικότητα ανεξαρτήτως του αριθμού των προκηρυχθεισών θέσεων, για το σύνολο των υποψηφίων. Για τις 204 θέσεις που προκηρύχθηκαν (μείωση 14% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά), οι υποψήφιοι που υπέβαλλαν αίτηση ήταν 287 εκ των οποίων συμμετείχαν 252. Στις εξετάσεις πέτυχαν 99 άτομα (84 άντρες και 15 γυναίκες) και οι επιτυχόντες και επιτυχούσες κατανέμονται στις παρακάτω 59 ειδικότητες.

Πιο συγκεκριμένα, στο Ι΄ Τακτικό Πρόγραμμα οι επιτυχόντες/ούσες ήταν στο σύνολο 49 (35 άντρες και 14 γυναίκες) και κατανεμήθηκαν σε 41 ειδικότητες, ενώ στα Έκτακτα Προγράμματα ήταν 50 επιτυχόντες και 1 επιτυχούσα που διακρίθηκαν στις εξετάσεις των 19 ειδικοτήτων.

Λόγω της επίδρασης των Έκτακτων Προγραμμάτων και της προτεραιότητας που δόθηκε στις Επιστήμες Μηχανικού και στις Κοινωνικές Επιστήμες, η κατανομή των υποτροφιών στα 6 επιστημονικά πεδία διαφοροποιήθηκαν σε σχέση με τα πρώτα χρόνια του θεσμού και παρατηρήθηκε μια μεγαλύτερη ισοκατανομή. Έτσι οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες βρέθηκαν στην 4η θέση με 17% και σε μικρή διαφορά απ' τις Κοινωνικές (21%), τις Γεωργικές (20%) και τις Επιστήμες Μηχανικού (19%).

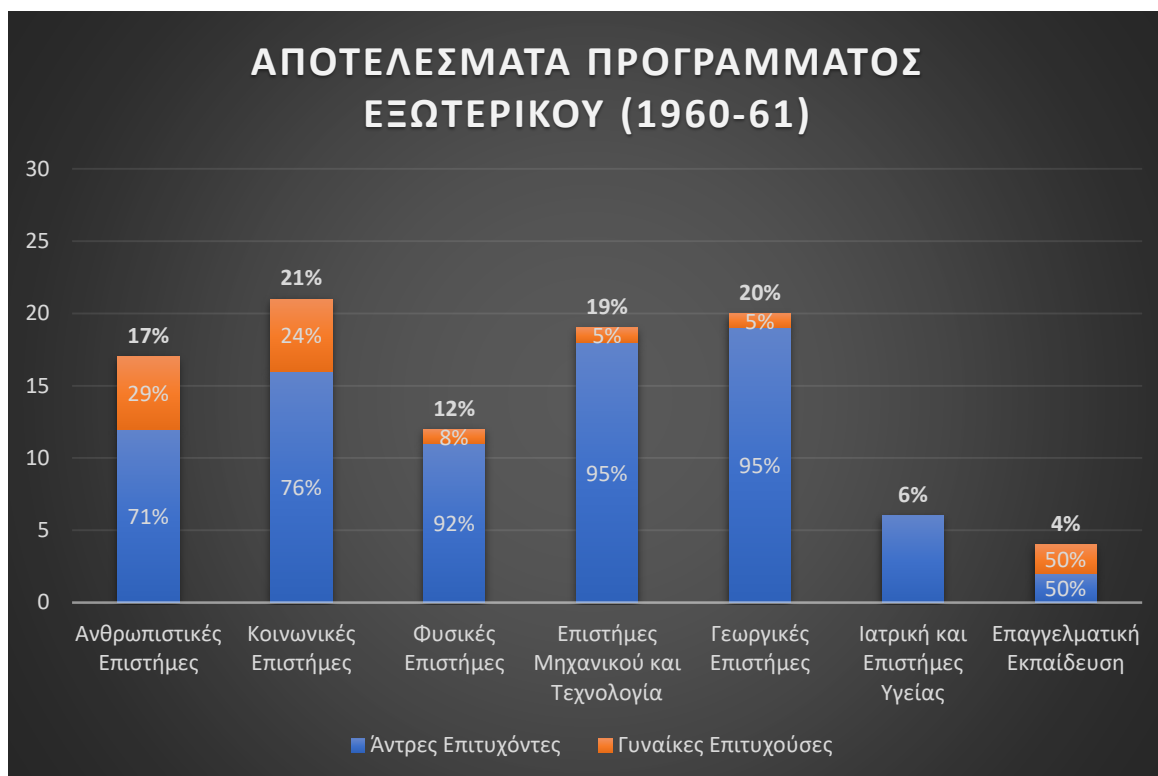
Βάση όλων των παραπάνω μπορούμε να συμπεράνουμε πως τα έκτακτα προγράμματα πέραν των στοχεύσεων που έθεταν για τους σκοπούς της εθνική ανάκαμψης, ταυτόχρονα λειτουργούσαν ως μέσο αποκλεισμού περισσότερων γυναικών από το θεσμό των υποτροφιών μιας και οι ειδικότητες που συμπεριλήφθηκαν στα προγράμματα ήταν κυρίως από παραδοσιακά ανδροκρατούμενες σχολές, όπως τα Πολυτεχνεία⁴³⁶, οι Γεωπονικές, οι Ιατρικές και οι Νομικές Σχολές. Αποτέλεσμα αυτού ήταν η μείωση της εκπροσώπησης του γυναικείου φύλου στα αποτελέσματα να είναι αναμενόμενη και αναπόδραστη.

Στους Πίνακες 8 και 9 της Θ΄ Επετηρίδας συνεχίζεται η αρίθμηση των αναχωρήσαντων υποτρόφων Εξωτερικού απ' τη σελίδα 86 της Η΄ Επετηρίδας. Επίσης, στον Πίνακα 10 παρέχονται στοιχεία κατά κατανομή και ειδικευση, ενώ ο Πίνακας 10α παρέχει αντίστοιχα ανακεφαλαίωση κατά κατανομή, έτσι ώστε να δίνεται η ευχέρεια να γίνονται συγκρίσεις μεταξύ των προκηρυχθεισών ειδικοτήτων, του ενδιαφέροντος των υποψηφίων και της επιτυχίας αυτών (βλ. Πίνακας 41).

⁴³⁶ Για το ζήτημα της άνισης πρόσβασης στα πολυτεχνεία, βλ. Βασίλης Δρουκόπουλος, *Η άνιση πρόσβαση: εκπαιδευτικές ευκαιρίες στα πολυτεχνεία και τις πολυτεχνικές σχολές*, Οδυσσέας, Αθήνα 1989.

Πίνακας 41. Σύνοψη της πορείας εκτέλεσης των ειδικοτήτων (Α'-Ι' Πρόγραμμα Εξωτερικού, Α'-Δ' Έκτακτα Προγράμματα).

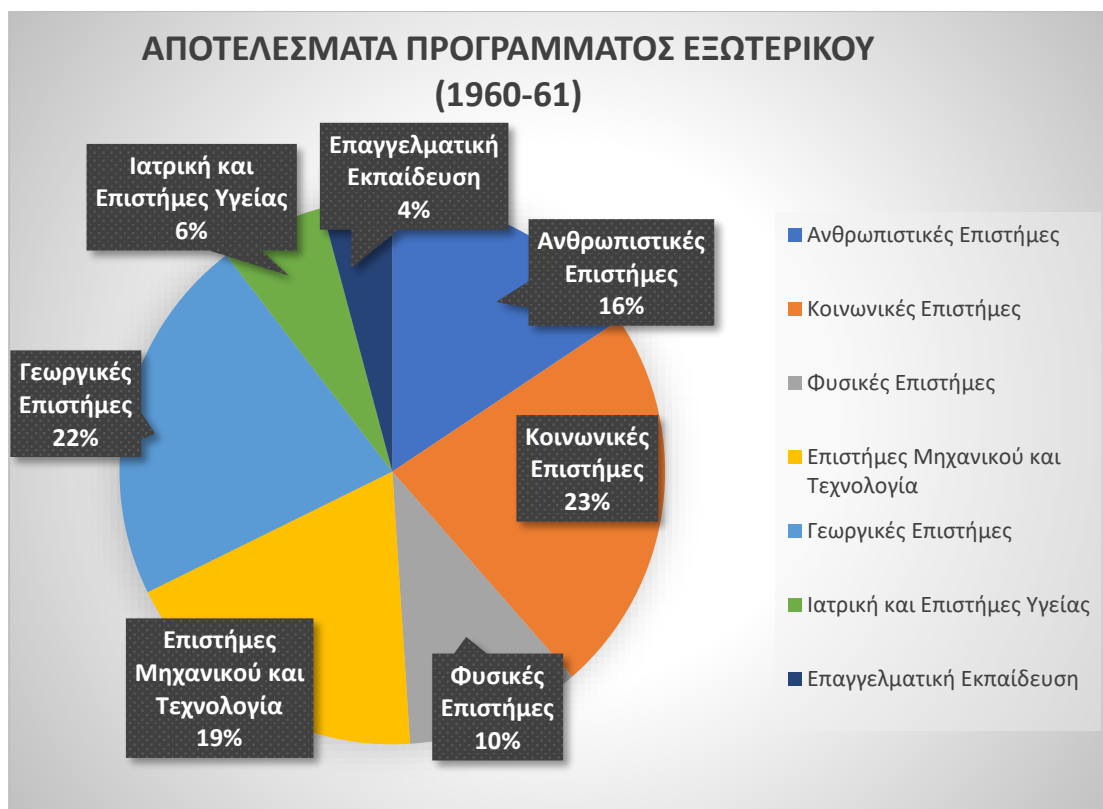
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ							
	Α-Ε	ΣΤ	Ζ	Η	Θ	Ι	ΕΚΤΑΚΤΟ (1959)	ΕΚΤΑΚΤΟ (1960)
Προκηρυχθείσες Ειδικότητες	175	44	47	41	39	42	42	7
Ειδικότητες για τις οποίες υπεβλήθησαν αιτήσεις	153	37	39	38	29	35	38	7
Ειδικότητες για τις οποίες προκρίθηκαν υποψήφιοι	132	24	30	30	17	32	31	5
Μη καλυπθείσες ειδικότητες	43	20	17	11	22	10	11	1

Διάγραμμα 206. Αποτελέσματα του Ι' Τακτικού και Γ'-Δ'' Έκτακτου Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1960-61).

Για το σύνολο των 175 θέσεων που είχαν προκηρυχθεί συνολικά για το τακτικό και τα δύο έκτακτα προγράμματα του 1960-61, υπέβαλλαν υποψηφιότητα 287 άτομα (σχεδόν τα διπλάσια με της προηγούμενη χρονιάς) και συμμετείχαν στους διαγωνισμούς 252. Οι γυναίκες που πέτυχαν στους διαγωνισμούς ήταν το 15%. Στο τελικό στάδιο της πρόκρισης, πέρασαν τα 96 άτομα (εκ των οποίων οι 15 ήταν γυναίκες), αν συνυπολογιστούν και οι 4 άντρες φοιτητές και οι 3 γυναίκες που φοιτούσαν ήδη στο εξωτερικό και ενισχύθηκαν από το ΙΚΥ με υποτροφία.

Στο παρακάτω Διάγραμμα 207 απεικονίζεται σε γράφημα πίτας η κατανομή των επιστημονικών πεδίων για τους 96 προκριθέντες του Προγράμματος Εξωτερικού του 1960-61.

Διάγραμμα 207. Οι κατανομές των προκρίθιεντων για το Ι' Τακτικό και τα Γ'-Δ' Έκτακτα Πρόγραμμα Εξωτερικού (1960-61).

Στον Πίνακα 10γ της Θ' Επετηρίδας δημοσιεύεται η αναλογία μεταξύ αντρών και γυναικών υποψηφίων τόσο από άποψη ενδιαφέροντος, όσον και από την άποψη αποτελεσμάτων. Να σημειωθεί ότι εκ των 762 θέσεων που προκηρύχθηκαν για τα δέκα τακτικά προγράμματα και το Έκτακτο (1959), προορίζονταν αποκλειστικά για γυναίκες υποψηφίους οι ακόλουθες (βλ. Πίνακας 42).

Πίνακας 42. Θέσεις αποκλειστικά για γυναίκες (Α'-Ι' Πρόγραμμα Εξωτερικού, Α-Δ' Έκτακτα).

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΠΡΟΚΗΡΥΧΘΗΚΑΝ	ΠΛΗΡΩΘΗΚΑΝ
A-E	4	2
ΣΤ- Ι, Έκτακτα	13	5

Για τα παραπάνω προγράμματα, μόνο για άντρες είχαν προβλεφθεί 5 θέσεις, εκ των οποίων είχαν πληρωθεί οι τρεις.

Ο Πίνακας 11 της Θ' Επετηρίδας αναφέρεται συγκριτικά στο σύνολο των Προγραμμάτων Α'-Ι' και στο Έκτακτο (1959). Η Εκτελεστική Επιτροπή για δεύτερη χρονιά έκρινε πως επειδή ο αριθμός των ατόμων που αναζήτησαν πληροφορίες για το ΙΚΥ σταθεροποιήθηκε, στην ουσία επρόκειτο περί αύξησης του ενδιαφέροντος μιας και όπως πρόκυπτε από την ΣΤ' Επετηρίδα (σελ. 8) οι προκηρύξεις του ΙΚΥ πλέον απευθύνονταν σε λιγότερους ενδιαφερόμενους, λόγω εξάντλησης του δυναμικού των παλαιότερων γενιών.

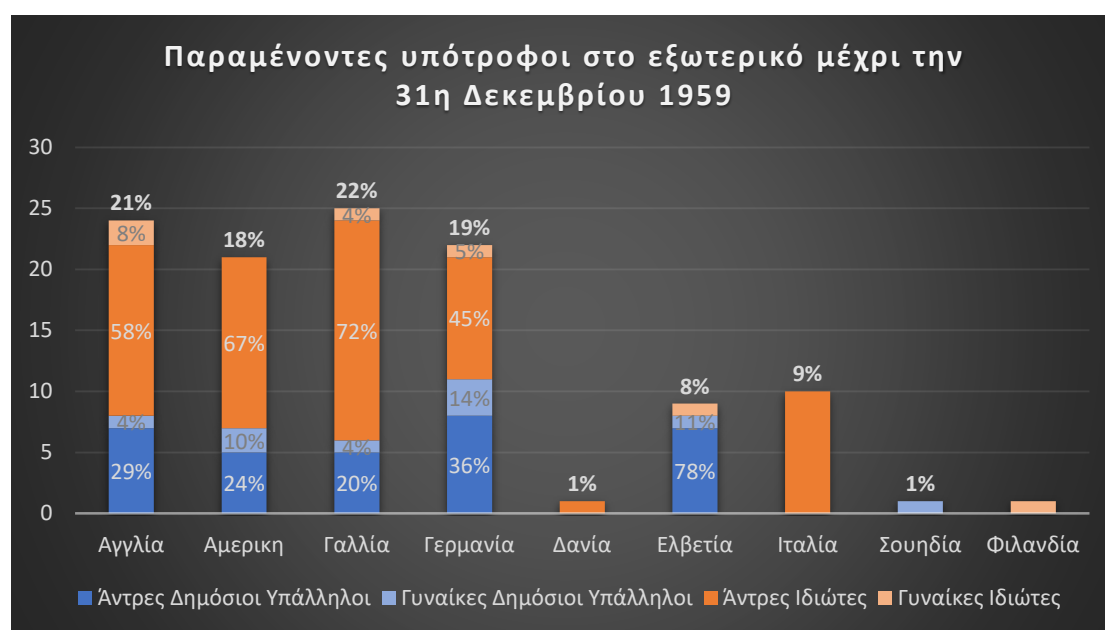
Επίσης, στο απολογιστικό σημείωμα της Εκτελεστικής Επιτροπής τονίζεται για μια ακόμη χρονιά ανάγκη ώστε να επιμηκυνθεί η προθεσμία ανάμεσα στον χρόνο της ανακήρυξης της υποτροφίας και του χρόνου αναχώρησης των υποτρόφων,⁴³⁷ περίοδος κατά την οποία οι

⁴³⁷ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Θ' Επετηρίς 1959, σ. 44.

υπότροφοι συνέχιζαν να παραμένουν στην Ελλάδα και να εργάζονται στα ελληνικά εργαστήρια ως προπαρασκευαστικό στάδιο μέχρι την αναχώρησή τους. Η απόφαση αυτή αποτελούσε τόσο ένα προστάδιο για την κάλυψη των αναγκών των εργαστηρίων μέσω της απασχόλησης των νεών επιστημόνων σε αυτά, όσο και προετοιμασία του Ιδρύματος για την εισαγωγή –όπως θα δούμε τα επόμενα χρόνια– του προγράμματος μετεκπαιδεύσεως.

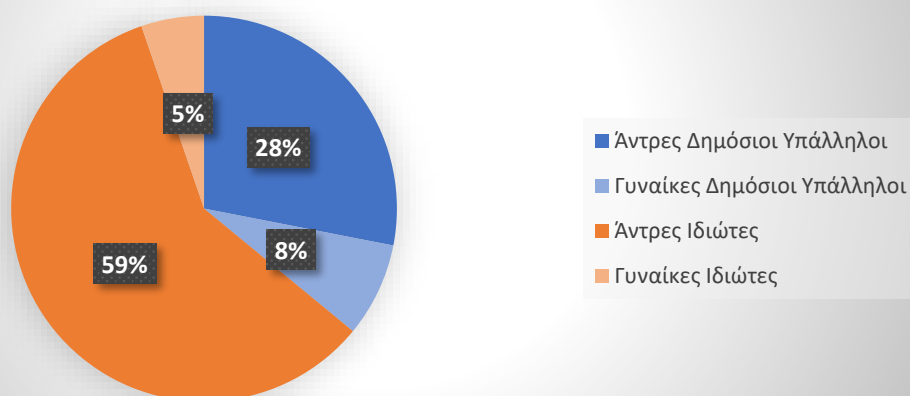
Τέλος, κατά την ανάλυση του Πίνακα 12 της Θ' Επετηρίδας (σελ. 104) προκύπτει ότι το ποσοστό των γυναικών υποτρόφων που παρέμεναν στο εξωτερικό μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1959 ήταν το 13% και το 36% ήταν δημόσιοι υπάλληλοι (28% άντρες και 8% γυναίκες) οι οποίοι αυξήθηκαν κατά 32% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Γενικά οι υπότροφοι που παρέμεναν στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1959 ήταν στο σύνολο 114, αυξημένοι/ες κατά 13% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά.

Οι πιο δημοφιλείς χώρες παρέμεναν η Αγγλία (αυξήθηκε κατά 71% σε σχέση με το 1958), η Γερμανία (αύξηση 29%), η Γαλλία και οι ΗΠΑ.

Διάγραμμα 208. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά ιδιότητα, φύλο και χώρα προορισμού μέχρι την 31/12/1959.

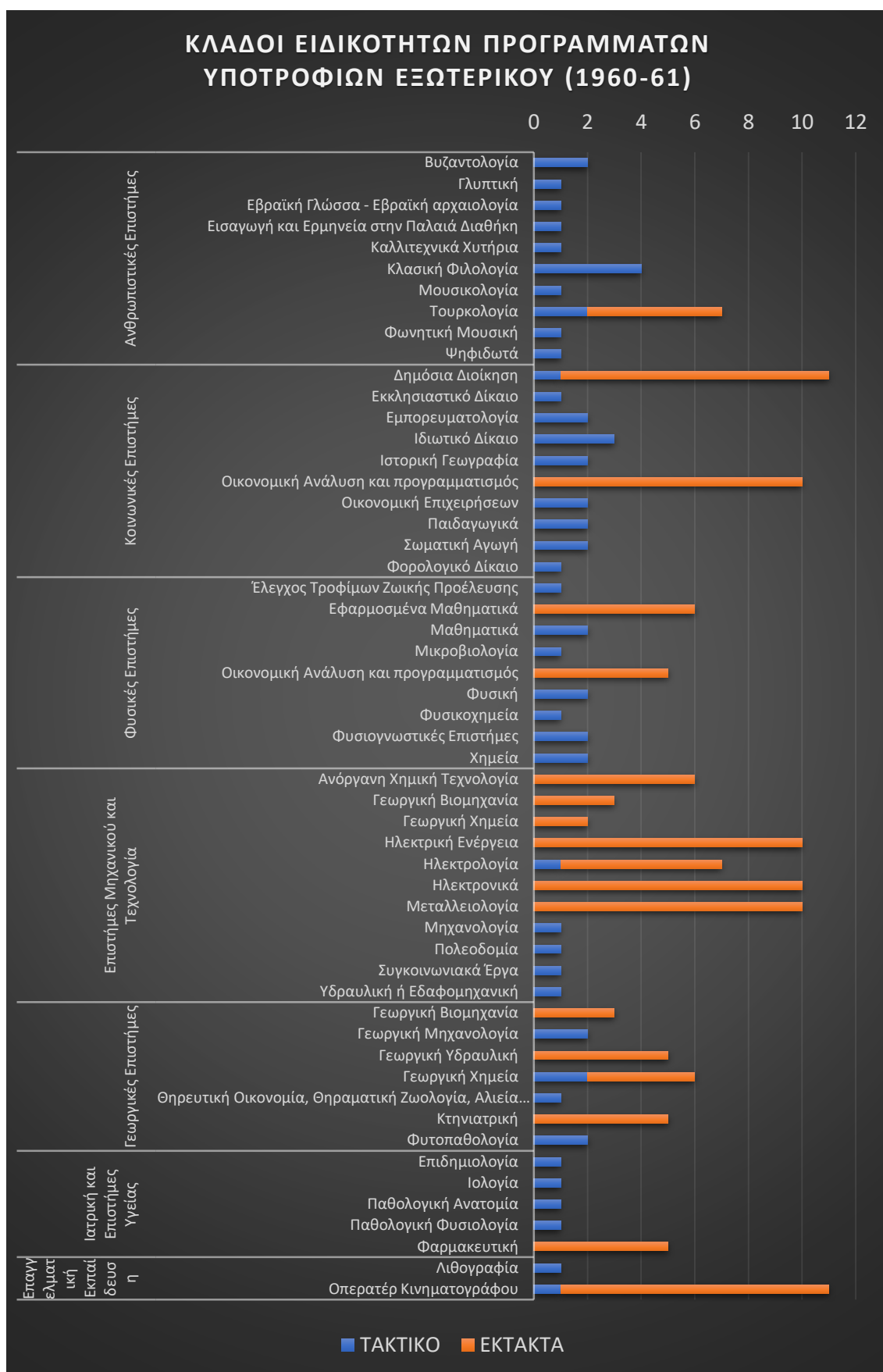
Παραμένοντες υπότροφοι στο εξωτερικό μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1959

Διάγραμμα 209. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά φύλο και ιδιότητα, μέχρι την 31/12/1959.

Πίνακας 43. Παραμένοντες υπότροφοι στο Εξωτερικό από 31/12/59 έως 31/12/60.

ΕΤΟΣ	Δημόσιοι Υπάλληλοι	Ιδιώτες	ΑΘΡΟΙΣΜΑ
1958	31	70	101
1959	41	73	114
ΔΙΑΦΟΡΑ	32%	4%	13%

Διάγραμμα 210. Αποτελέσματα του Ι' Τακτικού και των Α'-Β' Έκτακτων Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού (1960-61).

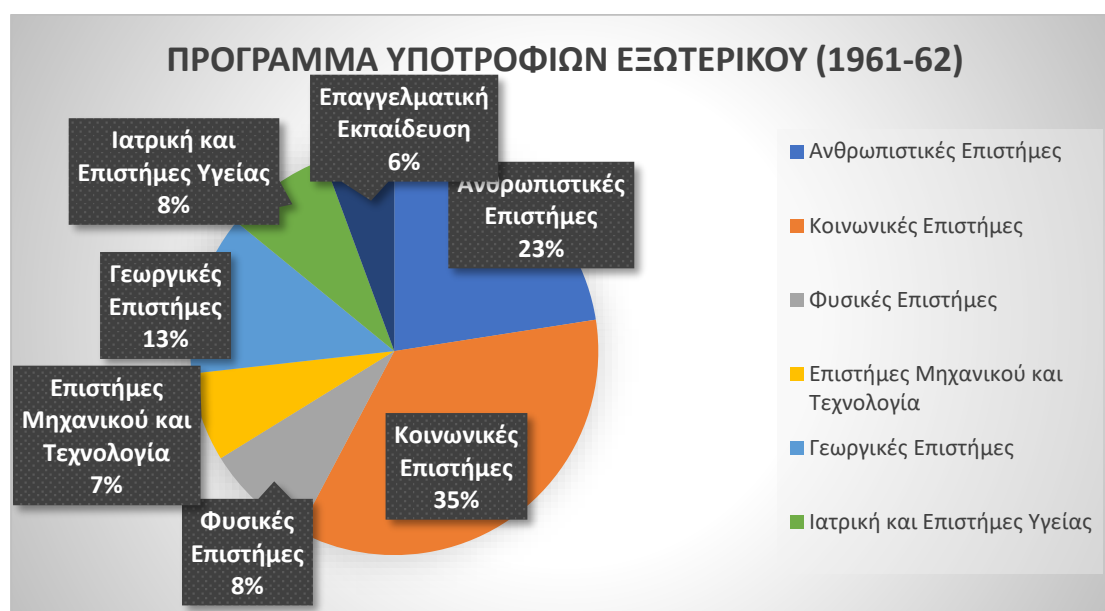
4.2.11 ΙΑ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1961-62

Με το ουσιαστικό τέλος των Έκτακτων Προγραμμάτων, οι κατανομές του Τακτικού Προγράμματος Εξωτερικού επέστρεψε στη γνώριμη εικόνα των υψηλότερων ποσοστών στις Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές επιστήμες και λιγότερο στις Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας ή στις Φυσικές, Γεωργικές Επιστήμες και την Ιατρική. Η πτώση του αριθμού των υποτροφιών στην κατηγορία των μηχανικών ήταν της τάξης του 90% και στους φυσικομαθηματικούς στο 73%.

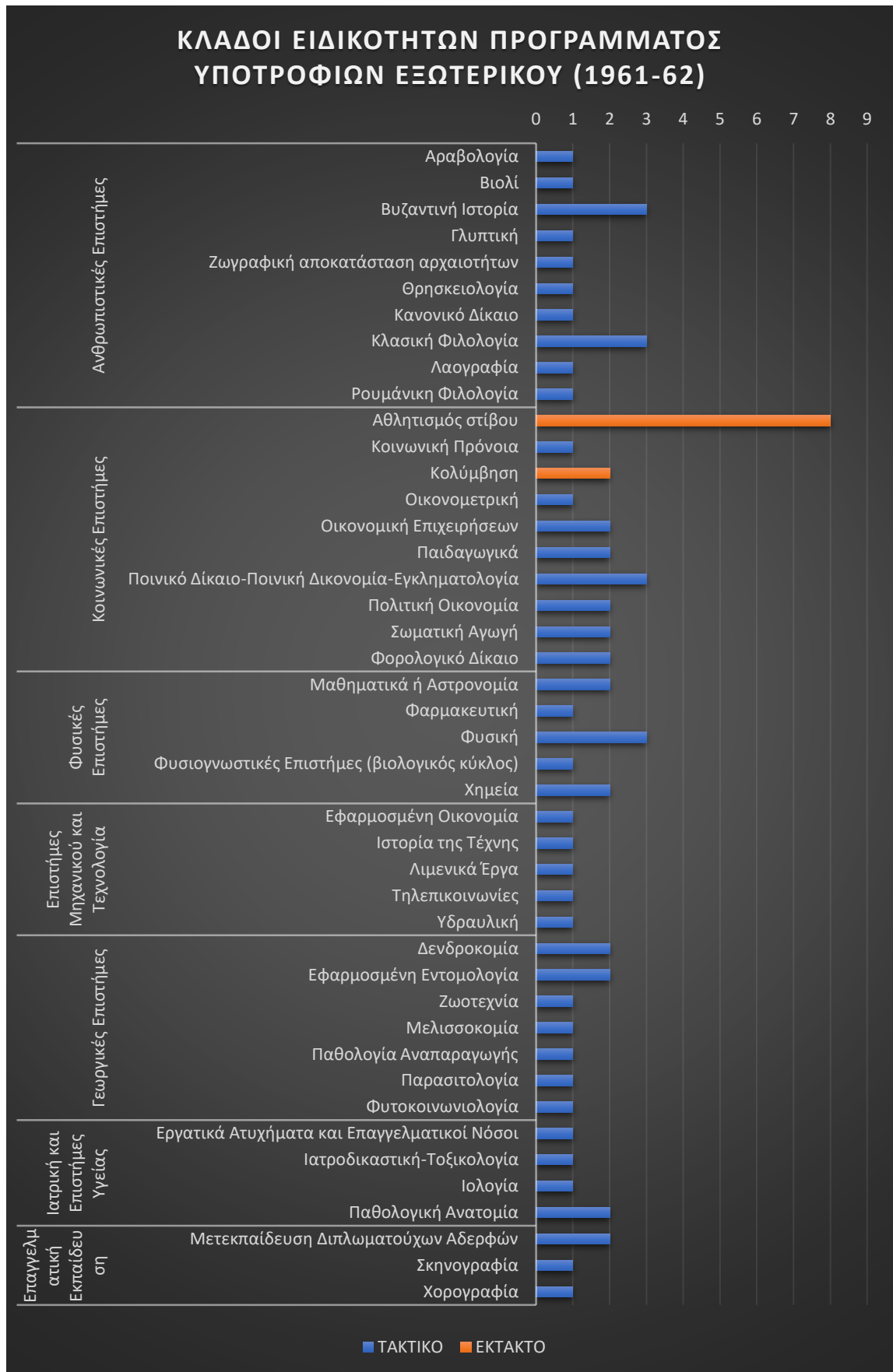

Διάγραμμα 211. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για τα ακαδημαϊκά έτη 1960-61 και 1961-62.

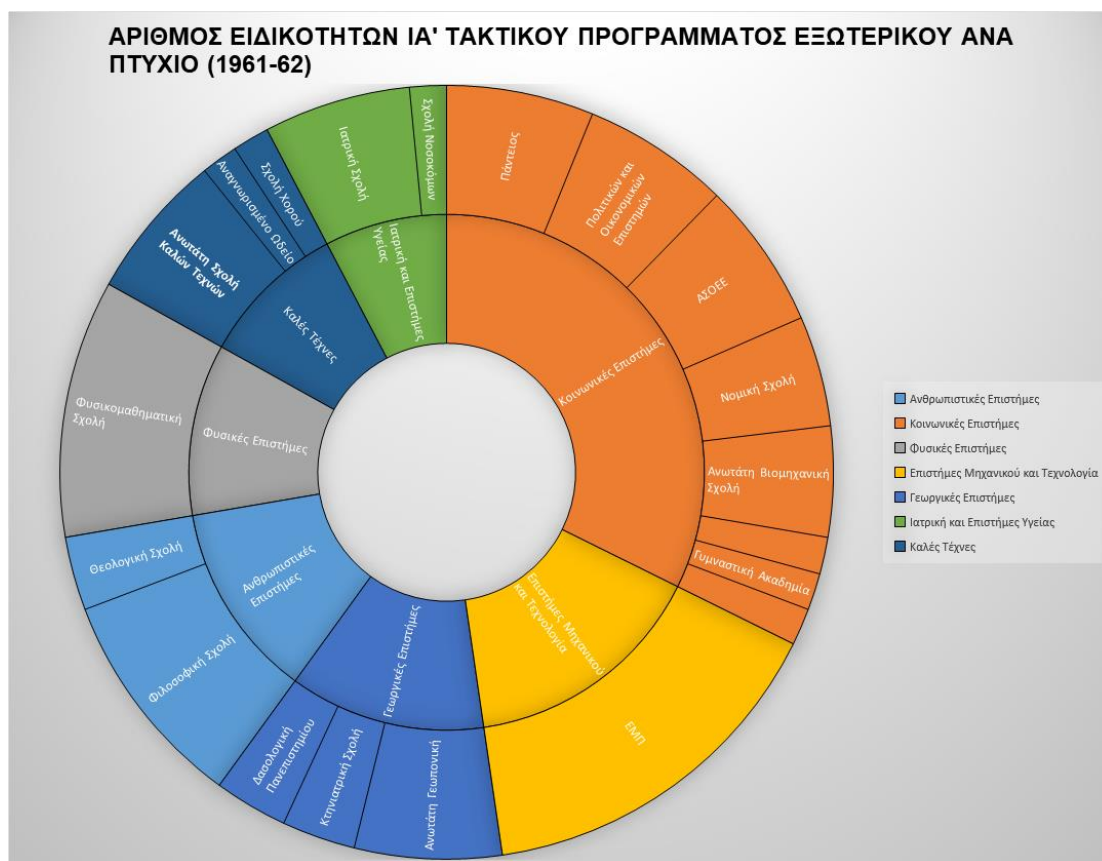
Τα Ε' και ΣΤ' Έκτακτα Προγράμματα του 1961, σαφώς μικρότερα από τις προηγούμενες χρονιές προκηρύσσουν 10 θέσεις υποτροφιών σε γυμναστές και αθλητές. Στον Πίνακα V της Ι' Επετηρίδας δημοσιεύεται το ΙΑ' Τακτικό Πρόγραμμα Εξωτερικού

Διάγραμμα 212. Η κατανομή των θέσεων του ΙΑ' (Τακτικού) και των Ε'-ΣΤ' Έκτακτων Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού (1961-62).

Διάγραμμα 213. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το ΙΑ' (Τακτικό) Πρόγραμμα και τα Ε'-ΣΤ' Έκτακτα Προγράμματα Εξωτερικού (1961-62)

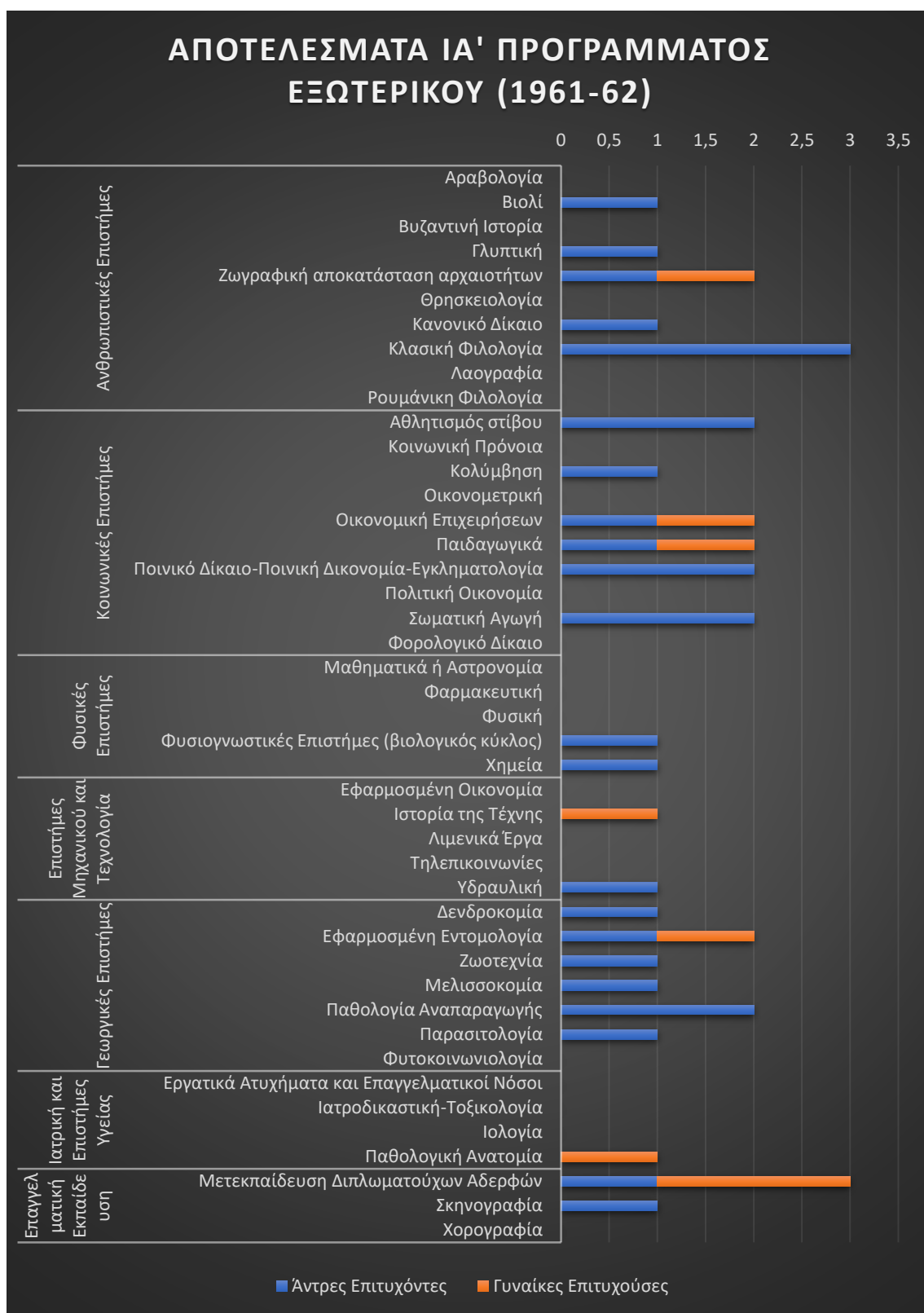
Διάγραμμα 214. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το ΙΑ' Τακτικό και Ε'-ΣΤ' Έκτακτα Προγράμματα Εξωτερικού (1961-62).

Για τη διεξαγωγή των διαγωνισμών του ΙΑ' Προγράμματος (1961-62), εξαιρουμένων των τεσσάρων γλωσσικών επιτροπών, λειτούργησαν συνολικά 28 τριμελείς επιτροπές, 1 τετραμελής, 4 πενταμελείς και 1 επταμελής εξεταστικές επιτροπές. Συνολικά εξέτασαν 100 μέλη -7 περισσότεροι από την προηγούμενη χρονιά- εκ των οποίων οι 51 ανήκαν στην Ανώτατη Εκπαίδευση (καθηγητές και υφηγητές). Ως προς το Έκτακτο Πρόγραμμα (1961) οι αντίστοιχοι αριθμοί είναι οι ακόλουθοι: 2 τριμελείς άρα 5 αριθμός εξεταστών δίχως να υπολογίζουμε τη μία διπλοθεσία, αριθμός σαφώς πολύ μικρότερος από τον αντίστοιχο περσινό με τους 52 εξεταστές. Στους αριθμούς αυτούς να προστεθούν τα μέλη των εξεταστικών επιτροπών ξένων γλωσσών.

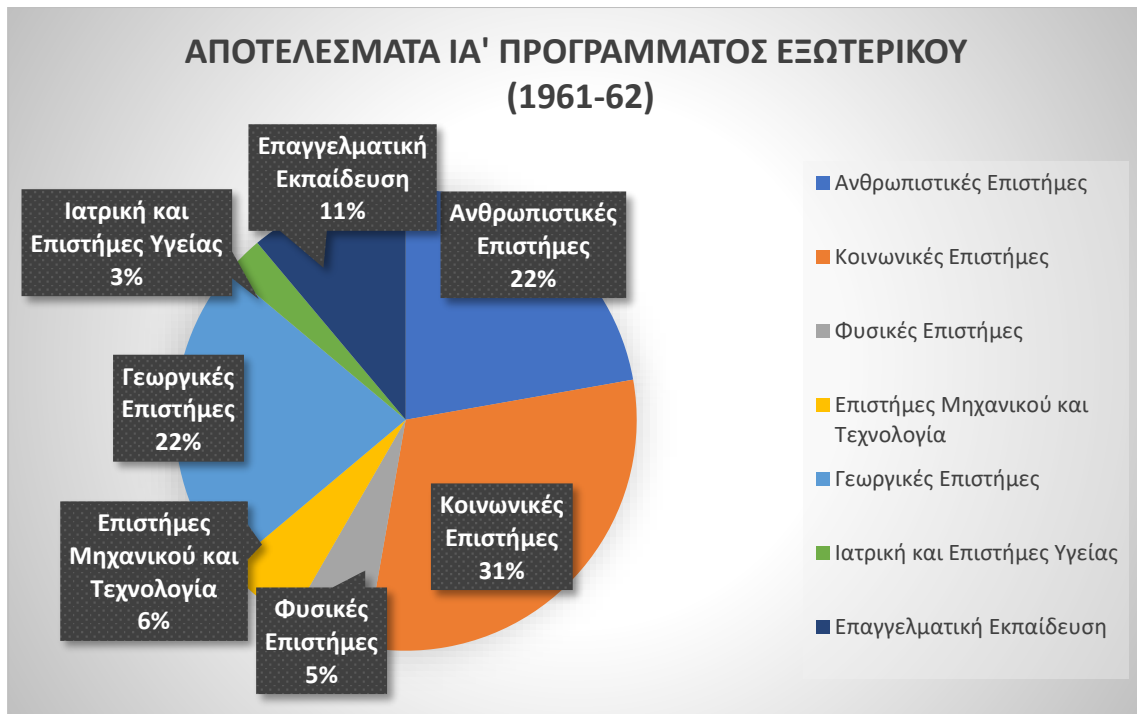
Παρατηρείται μια αύξηση της τάξης 27% στον αριθμό των μελών των εξεταστικών επιτροπών. Για τα έκτακτα προγράμματα της προηγούμενη χρονιάς (1959) οι αντίστοιχοι αριθμοί ήταν οι ακόλουθοι: 19 τριμελείς, 3 τετραμελείς, 69 σύνολο εξεταστών, 47 πραγματικών εξεταστών (δίχως τους διπλοθεσίτες), και 31 στελέχη της Ανώτατης Εκπαίδευσης. Στους παραπάνω αριθμούς να προστεθούν τα μέλη των Εξεταστικών Επιτροπών ξένων γλωσσών. Συνολικά τα πραγματικά μέλη των εξεταστικών επιτροπών για το τακτικό και έκτακτο πρόγραμμα έφταναν τους 140, περίπου διπλάσιοι σε αριθμό (89%) σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Τα μέλη που ανήκαν στην Ανώτατη Εκπαίδευση έφτασαν τα 86 πλέον, διπλάσια σε σχέση με τα 44 της προηγούμενη χρονιάς. Τέλος, το 61% των συνολικών εξεταστών προέρχονταν από την Ανώτατη Εκπαίδευση, και η αναλογία αυτή δεν παρουσίασε κάποια ιδιαίτερη αυξομείωση σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά (59%).

Στον Πίνακα 7 και 7α της Ι' Επετηρίδας δημοσιεύονται το αποτέλεσμα των διαγωνισμών για τις διάφορες ειδικότητες ανεξαρτήτως του αριθμού των προκηρυχθεισών θέσεων. Οι

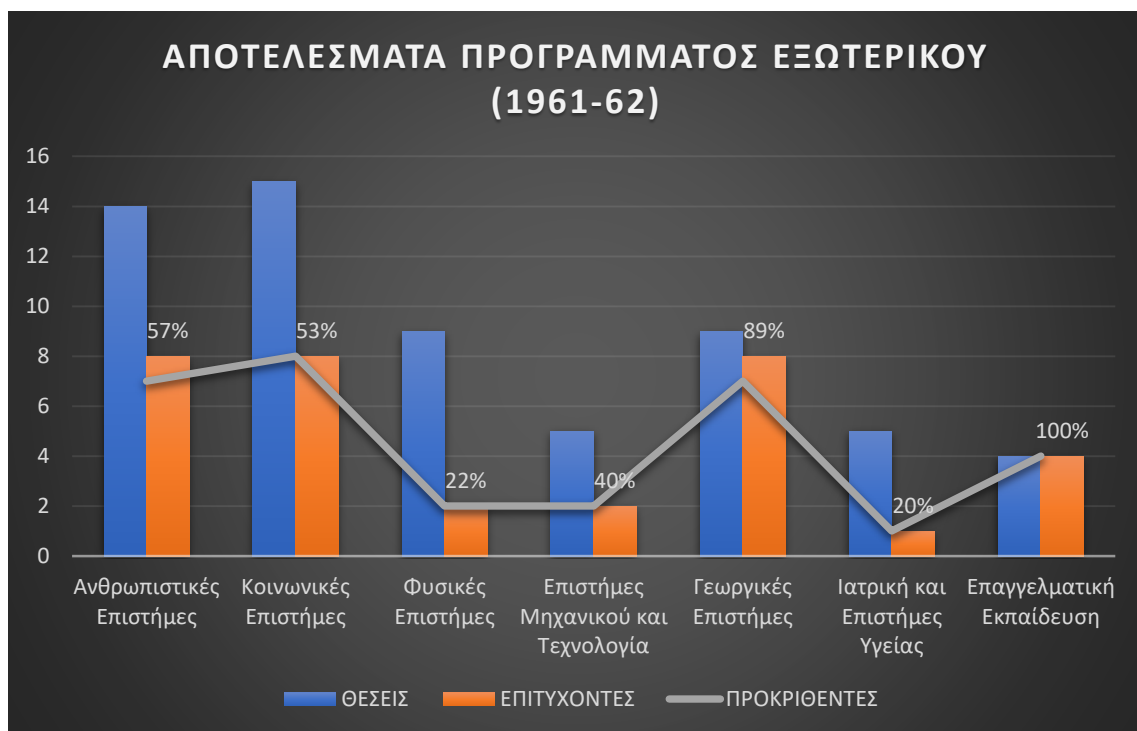
επιτυχόντες/ούσες κατανεμήθηκαν σε 24 ειδικότητες και διανεμήθηκαν σε 28 άντρες (78%) και 8 γυναίκες (22%). Τα επιστημονικά πεδία με τους περισσότερους επιτυχόντες ήταν αυτά των Κοινωνικών Επιστημών (23%), των Ανθρωπιστικών Επιστημών με 23% και των Γεωργικών Επιστημών επίσης 16%. Ακολούθησαν αυτά των Φυσικών Επιστημών (11%), και των μηχανικών (11%). Η Επαγγελματική Εκπαίδευση συνεχίζει να κερδίζει χώρο με συμμετοχή κατά 7%. Τα επιστημονικά πεδία με τις περισσότερες ειδικότητες επιτυχόντων ήταν αυτά των Γεωργικών Επιστημών και των Κοινωνικών Επιστημών (6 ειδικότητες ανά πεδίο).

Διάγραμμα 215. Αποτελέσματα του ΙΑ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1961-62).

Διάγραμμα 216. Οι κατανομές των επιτυχόντων του ΙΑ' Προγράμματος Εξωτερικού (1961-62)

Διάγραμμα 217. Συγκριτικό προκήρυξης και αποτελεσμάτων του ΙΑ' Προγράμματος Εξωτερικού (1961-62).

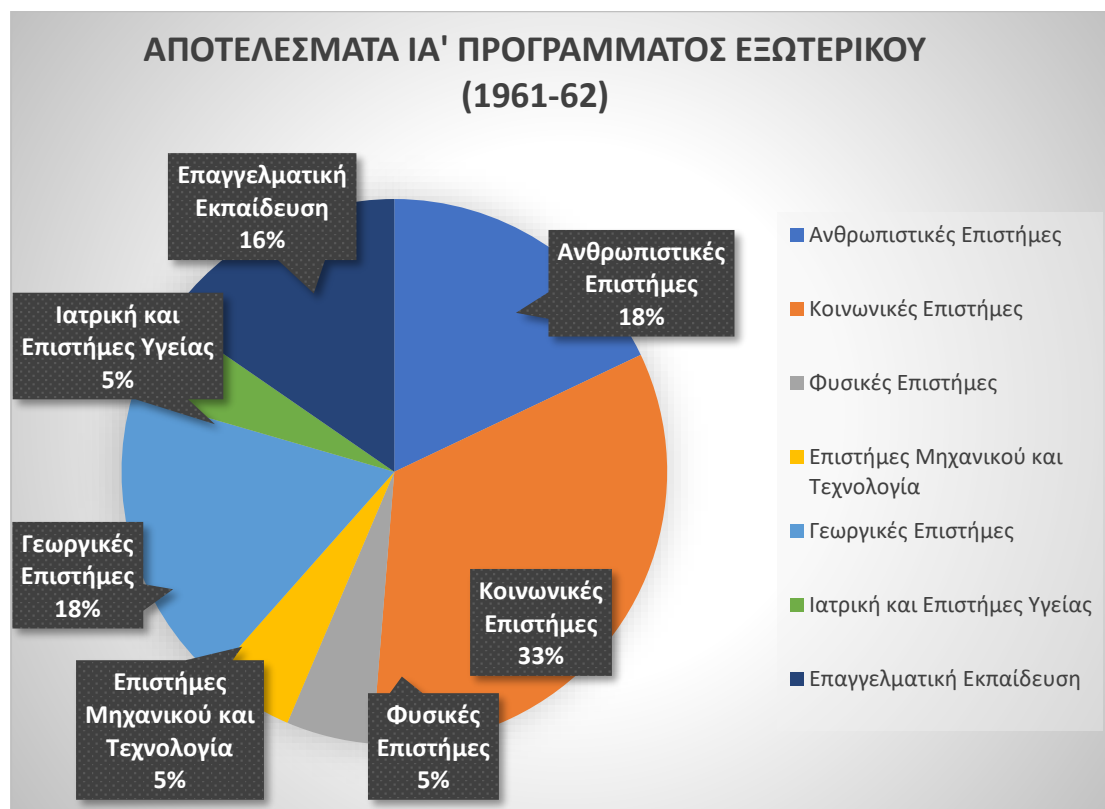
Στο παραπάνω Διάγραμμα 217 ⁴³⁸ φαίνεται πως η προσπάθεια για προώθηση των Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών με υψηλή διαθεσιμότητα θέσεων δεν απέδωσε

⁴³⁸ Στην κορυφή της στήλης των επιτυχόντων σημειώνεται η ποσοστιαία αναλογία των επιτυχόντων προς τις θέσεις που προκηρύχθηκαν.

τόσους καρπούς, όσο συνέβη στα επιστημονικά πεδία των Γεωργικών Επιστημών και της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, όπου ο λόγος μεταξύ στους επιτυχόντες προς τις θέσεις ήταν της τάξης του 89% και 100% αντίστοιχα.

Συνολικά για το ΙΑ' Πρόγραμμα από τις για τις 71 θέσεις που είχαν προκηρυχθεί, υπέβαλλαν υποψηφιότητα 140 άτομα, και συμμετείχαν στους διαγωνισμούς 124. Οι γυναίκες που πέτυχαν στους διαγωνισμούς ήταν το 22% (8 γυναίκες από τα 36 άτομα). Στο τελικό στάδιο της πρόκρισης, πέρασαν 39 άτομα, αν συνυπολογιστούν και οι 4 ενισχυμένοι φοιτητές και η μία φοιτήτρια που φοιτούσαν ήδη στο εξωτερικό και ενισχύθηκαν από το ΙΚΥ με υποτροφία.

Στο παρακάτω Διάγραμμα 218 απεικονίζεται σε γράφημα πίτας η κατανομή των επιστημονικών πεδίων για τους 39 προκριθέντες του ΙΑ' Προγράμματος Εξωτερικού.

Διάγραμμα 218. Οι κατανομές των προκριθέντων για το ΙΑ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1961-62).

Στους Πίνακες 8 και 9 της Ι' Επετηρίδας συνεχίζεται η αρίθμηση των αναχωρήσαντων υποτρόφων Εξωτερικού απ' τη σελίδα 92-93 της Θ' Επετηρίδας. Επίσης, στον Πίνακα 10 της ίδιας Επετηρίδας παρέχονται στοιχεία κατά κατανομή και ειδίκευση, ενώ ο Πίνακας 10α παρέχει αντίστοιχα ανακεφαλαίωση κατά κατανομή, έτσι ώστε να δίνεται η ευχέρεια να γίνονται συγκρίσεις μεταξύ των προκηρυχθεισών ειδικοτήτων, του ενδιαφέροντος των υποψηφίων και της επιτυχίας των. Παρατηρούμε πως ο αριθμός των ειδικοτήτων που προκηρύσσονταν παρέμενε σταθερός, αλλά δεν μειωνόταν ο αριθμός των μη καλυφθείσων.

Πίνακας 44. Σύνοψη της πορείας εκτέλεσης των ειδικοτήτων (Α'-Ι' Πρόγραμμα Εξωτερικού, Α'-ΣΤ' Έκτακτο)

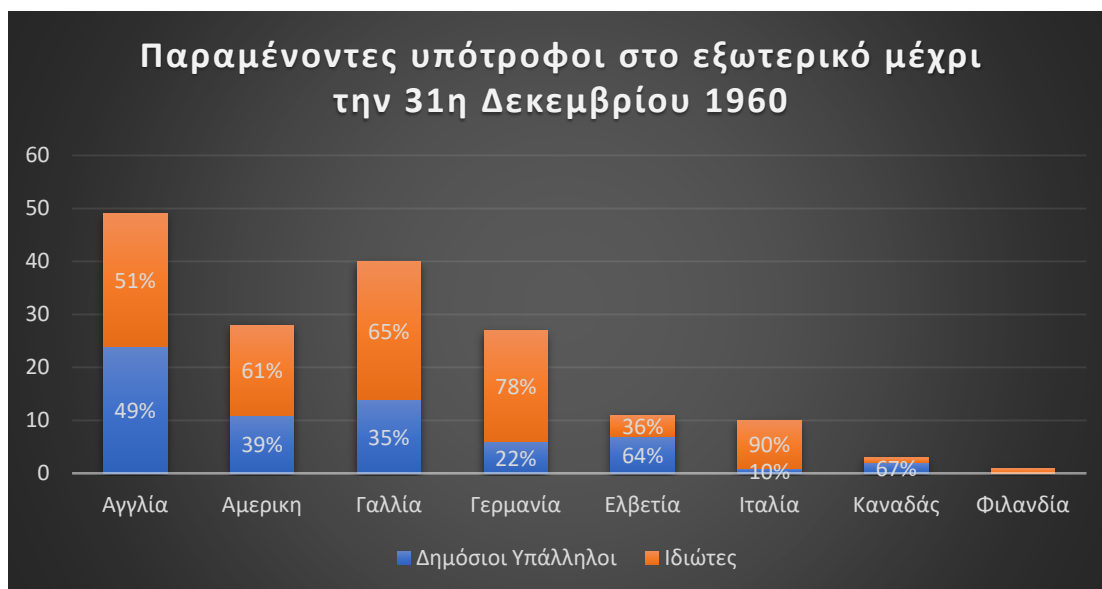
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ								
	Α-Ε	ΣΤ	Ζ	Η	Θ	Ι	ΙΑ	ΕΚΤΑΚΤΟ (1959)	ΕΚΤΑΚΤΟ (1960)
Προκηρυχθείσες Ειδικότητες	175	44	47	41	39	41	43	42	18
Ειδικότητες για τις οποίες υπεβλήθησαν αιτήσεις	153	37	39	38	29	35	34	38	18
Ειδικότητες για τις οποίες προκρίθηκαν υποψήφιοι	132	24	30	30	17	30	22	31	15
Μη καλυφθείσες ειδικότητες	43	20	17	11	22	11	21	11	3

Στον Πίνακα 10γ της ίδιας Ι' Επετηρίδας, δημοσιεύεται το στατιστικό που αφορά την αναλογία μεταξύ αντρών και γυναικών υποψηφίων τόσο από άποψη ενδιαφέροντος, όσον και από την άποψη αποτελεσμάτων. Να σημειωθεί ότι εκ των 938 θέσεων που προκηρύχθηκαν για τα δέκα τακτικά προγράμματα και τα Έκτακτα (1959, 1960), προορίζονταν αποκλειστικά για γυναίκες υποψηφίους οι ακόλουθες:

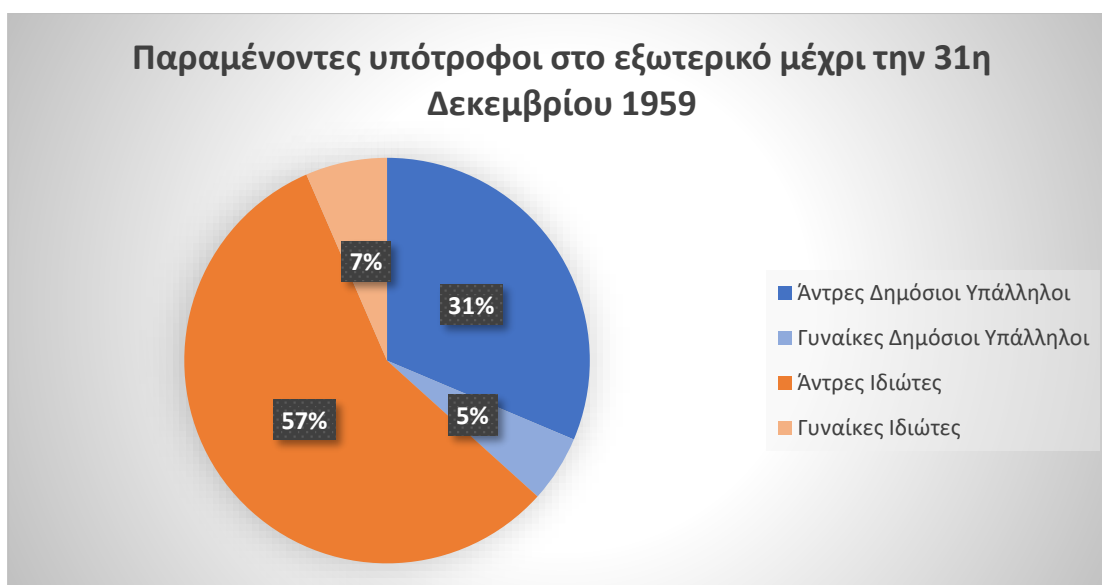
Πίνακας 45. Θέσεις αποκλειστικά για γυναίκες (Α'-Θ' Πρόγραμμα Εξωτερικού).

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ	ΠΡΟΚΗΡΥΧΘΗΚΑΝ	ΠΛΗΡΩΘΗΚΑΝ
Α-Ε	4	2
ΣΤ	5	3
Ζ	2	2
Η	3	1
Θ	2	2
Ι'	1	0
ΙΑ, ΕΚΤΑΚΤΑ	3	2

Η ανάλυση του Πίνακα 12 της Ι' Επετηρίδας που αναλύει το άθροισμα 169 των τριών στηλών της γραμμής 11, δηλαδή το άθροισμα των υποτρόφων που βρίσκονταν στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1960, αποτυπώνεται στον Πίνακα 12 της ίδιας (σελ. 179). Γενικά οι υπότροφοι που παρέμεναν στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1960 ήταν στο σύνολο 169, 53 άντρες και 9 γυναίκες δημόσιοι υπάλληλοι, 96 άντρες και 11 γυναίκες ιδιώτες. Από την ανάλυση των δεδομένων προκύπτει ότι α) το ποσοστό των γυναικών υποτρόφων ανέρχεται σε 12% και β) ότι το 36% ήταν δημόσιοι υπάλληλοι (31% άντρες και 5% γυναίκες).

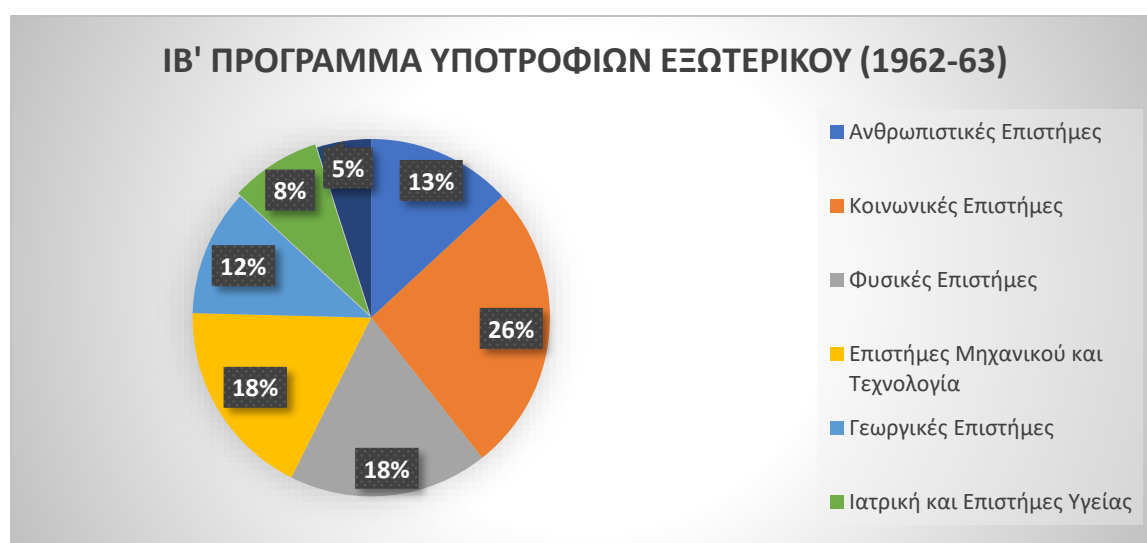
Διάγραμμα 219. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά ιδιότητα και χώρα προορισμού μέχρι την 31/12/1960.

Διάγραμμα 220. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά φύλο και ιδιότητα, μέχρι την 31/12/1960.

4.2.12 IB' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1962-63

Το IB' Πρόγραμμα Εξωτερικού όπως αποτυπώνεται στον V Πίνακα της ΙΑ' Επετηρίδας (σελ. 28) παρουσίασε αρκετές ανακατατάξεις ως προς τις κατανομές των επιστημονικών πεδίων. Συγκεκριμένα, παρατηρήθηκε μείωση τόσο συνολικά στον αριθμό των υποτροφιών της τάξης του 14%, όσο και σε σχεδόν όλα τα επιστημονικά πεδία με προεξέχοντα αυτά των Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών (μείωση κατά 50% και 36% αντίστοιχα). Αντίθετα στις Φυσικές Επιστήμες σημειώθηκε αύξηση κατά 83% και στις Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας κατά 120%, επιβεβαιώνοντας την τάση ανάπτυξης του κλάδου όπως εκδηλώθηκε με τα Έκτακτα Προγράμματα. Επίσης, οι Γεωργικές Επιστήμες, η Ιατρική και η Επαγγελματική Εκπαίδευση επίσης σημείωσαν πτώση κατά 22%, 17% και 25% και με μικρότερη συμμετοχή στο συνολικό πρόγραμμα.

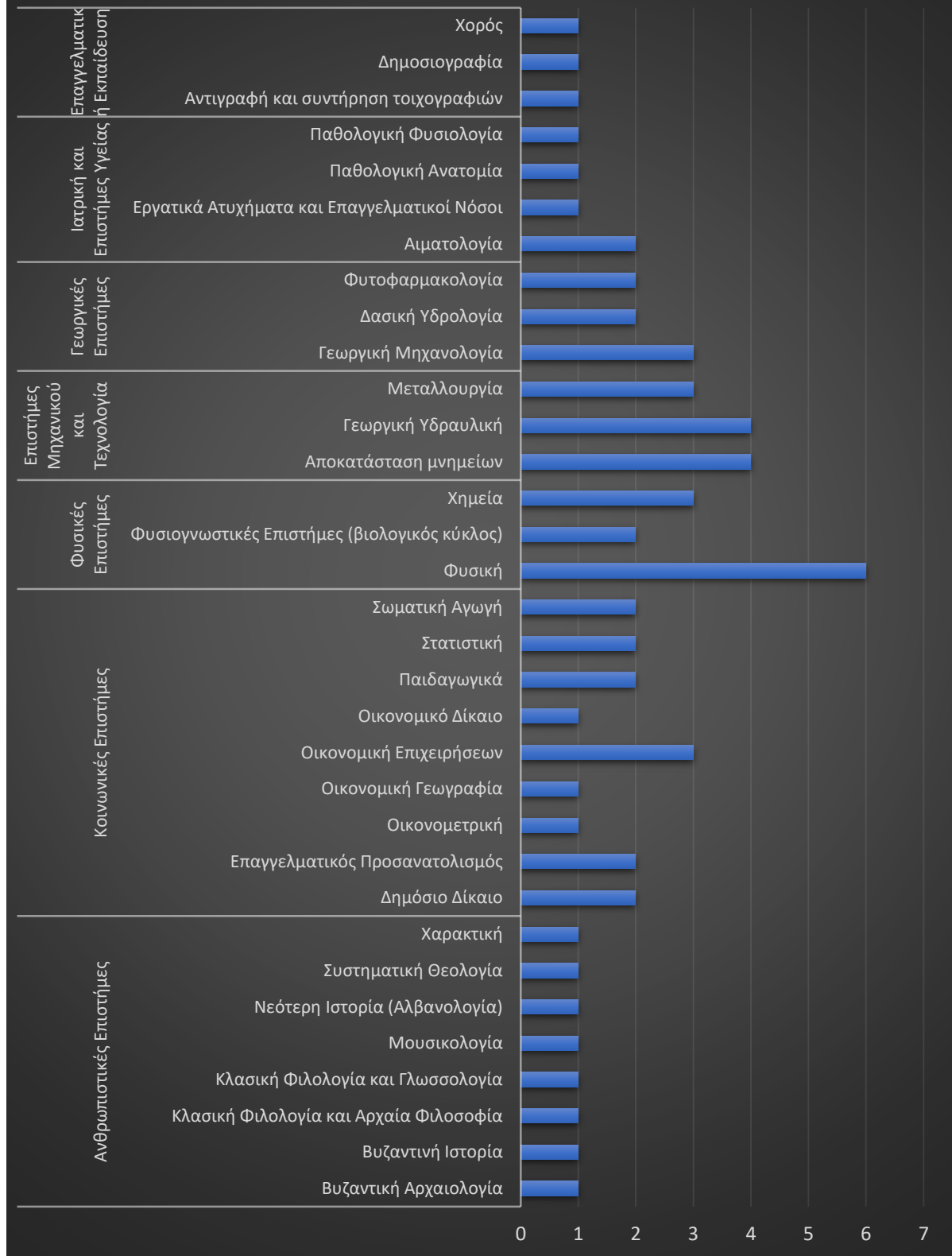

Διάγραμμα 221. Η κατανομή των θέσεων του IB' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1962-63).

Διάγραμμα 222. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για τα ακαδημαϊκά έτη 1961-62 και 1962-63.

ΚΛΑΔΟΙ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΩΝ ΙΒ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ (1962-63)

Διάγραμμα 223. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το ΙΒ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1962-63).

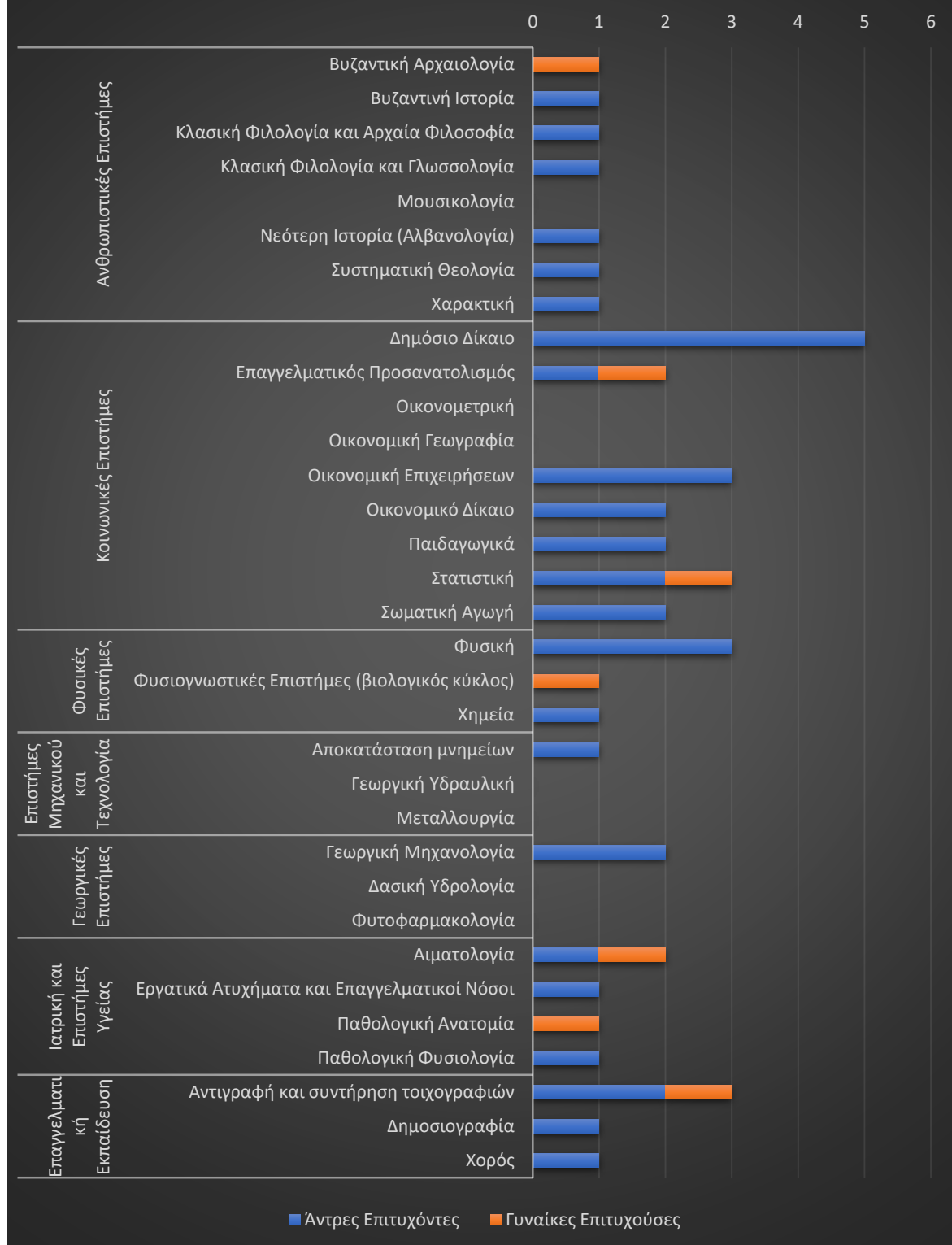
Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο μειώθηκε συνολικά κατά δέκα ειδικότητες. Οι Κοινωνικές Επιστήμες παρέμεινε το πεδίο με τις περισσότερες ειδικότητες ανά πτυχίο, γεγονός που εξασφάλιζε την ανάπτυξη των κλάδων ειδικά εκείνων των πτυχιούχων της ΑΣΟΕΕ, της Παντείου και των Πολιτικών και Οικονομικών Επιστημών. Κατά τα άλλα ο κλάδος των μηχανικών διανύει την περίοδο της πρώιμης ανάπτυξη τους με 7 ειδικότητες για τους πτυχιούχους του ΕΜΠ ή της Πολυτεχνικής Σχολής ΑΠΘ. Όσον αφορά τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες οι υποτροφίες Εξωτερικού συνέχιζαν να στηρίζουν τις μετεκπαιδεύσεις των πτυχιούχων της Φιλοσοφικής Σχολής (Αθήνας ή Θεσσαλονίκης) με 6 ειδικότητες ανά πτυχίο.

Διάγραμμα 224. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το ΙΒ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1962-63).

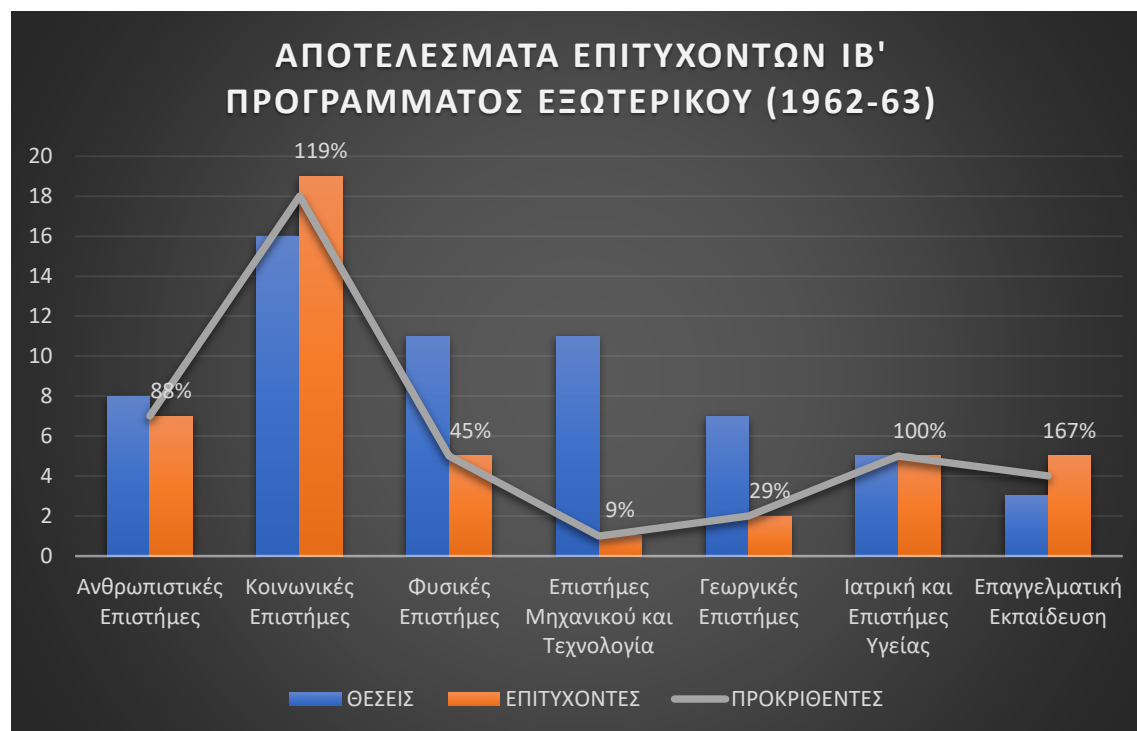
Όπως και στις προηγούμενες Επετηρίδες στους Πίνακες 6 και 6α παρατίθενται οι εξεταστικές επιτροπές του ΙΒ' Προγράμματος, με την ένδειξη ΤΥ ή ΤΕ δίπλα στα ονόματα των Τέως Υποτρόφων ή των Τέως Ενισχυμένων. Εξαιρουμένων των τεσσάρων γλωσσικών επιτροπών, λειτούργησαν συνολικά 26 τριμελείς επιτροπές, 1 τετραμελής, 2 πενταμελείς και 1 επταμελής εξεταστικές επιτροπές. Συνολικά εξέτασαν 84 μέλη -16 λιγότερα από την προηγούμενη χρονιά εκ των οποίων οι 45 ανήκαν στην Ανώτατη Εκπαίδευση (καθηγητές και υφηγητές).

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΙΒ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ (1962-63)

Διάγραμμα 225. Αποτελέσματα του ΙΒ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1962-63).

Από το παρακάτω Διάγραμμα 226 ⁴³⁹ παρατηρούμε πως στις Κοινωνικές Επιστήμες και στην Επαγγελματική Εκπαίδευση οι επιτυχόντες ήταν περισσότεροι, με την ποσοστιαία αναλογία επιτυχόντων προς τις θέσεις να είναι 119% και 167% αντίστοιχα. Το παραπάνω αποτέλεσμα των εξετάσεων είχε ως συνέπεια να υπερκαλυφθούν οι θέσεις των τελικά προκριθέντων υποψηφίων.

Διάγραμμα 226. Συγκριτικό προκήρυξης και αποτελεσμάτων του ΙΒ' Προγράμματος Εξωτερικού (1962-63).

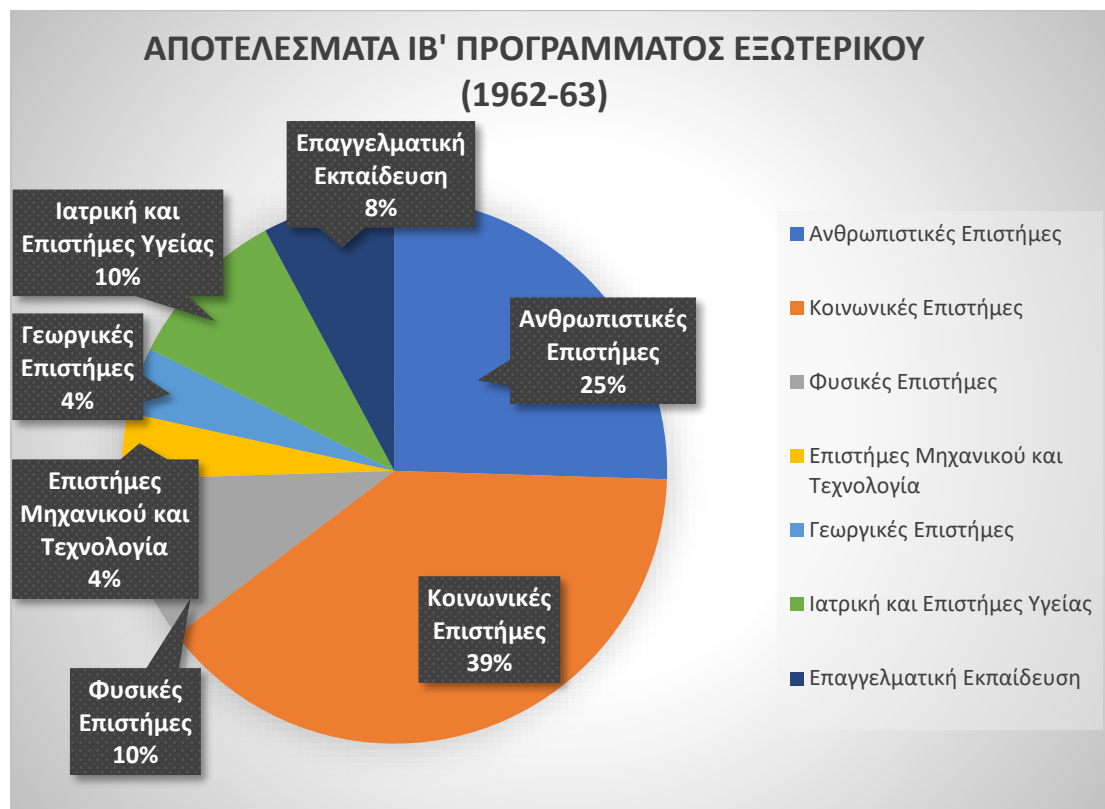
Στον Πίνακα 7 και 7α της ΙΑ' Επετηρίδας παρατίθεται το αποτέλεσμα των διαγωνισμών για τις διάφορες ειδικότητες ανεξαρτήτως του αριθμού των προκηρυχθεισών θέσεων. Οι επιτυχόντες/ούσες κατανεμήθηκαν σε 25 ειδικότητες και διανεμήθηκαν σε 37 άντρες (84%) και 7 γυναίκες (16%), αναλογία εις βάρος των γυναικών και χειρότερη από την αντίστοιχη της προηγούμενης χρονιάς. Συνολικά από τις 61 θέσεις που προκηρύχθηκαν πέτυχαν οι 44 υποψήφιοι και προκρίθηκαν οι 42, σε ποσοστό δηλαδή της τάξης του 72%. Τα επιστημονικά πεδία με τους περισσότερους επιτυχόντες ήταν αυτά των Κοινωνικών Επιστημών (43%), των Ανθρωπιστικών Επιστημών με 16% και των Φυσικών Επιστημών με 12%. Ακολούθησαν αυτά της Ιατρικής με 11% και με αυξημένη την επιτυχία των ιατρών σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Τέλος, ακολούθησαν οι επιτυχίες στις ειδικότητες των Γεωργικών Επιστημών (5%), και των μηχανικών (2%). Η Επαγγελματική Εκπαίδευση συνεχίζει να κερδίζει χώρο με συμμετοχή κατά 11%, αυξημένη σε σχέση με το 7% της προηγούμενη χρονιάς. Τα επιστημονικά πεδία με τις περισσότερες ειδικότητες επιτυχόντων ήταν αυτά των Ανθρωπιστικών Επιστημών (8 ειδικότητες ανά πεδίο) και των Κοινωνικών Επιστημών (7 ειδικότητες ανά πεδίο).

Συνολικά από τις 61 θέσεις που προκηρύχθηκαν πέτυχαν 44 άτομα, εκ των οποίων 7 γυναίκες (16%). Στην τελικά φάση πέρασαν 44 προκριθέντες, εκ των οποίων οι 8 ήταν

⁴³⁹ Στην κορυφή της στήλης των επιτυχόντων σημειώνεται η ποσοστιαία αναλογία των επιτυχόντων προς τις θέσεις που προκηρύχθηκαν.

γυναίκες, αν συνυπολογιστούν και οι ενισχυόμενοι 7 φοιτητές και 2 φοιτήτριες που έλαβαν οικονομική βοήθεια από το ΙΚΥ ενώ βρισκόνηταν ήδη στο εξωτερικό για σπουδές.

Παρακάτω στο Διάγραμμα 227 απεικονίζεται η κατανομή των 44 προκριθέντων στα επιστημονικά πεδία για το ΙΒ' Πρόγραμμα.

Διάγραμμα 227. Οι κατανομές των προκριθέντων για το ΙΒ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1962-63).

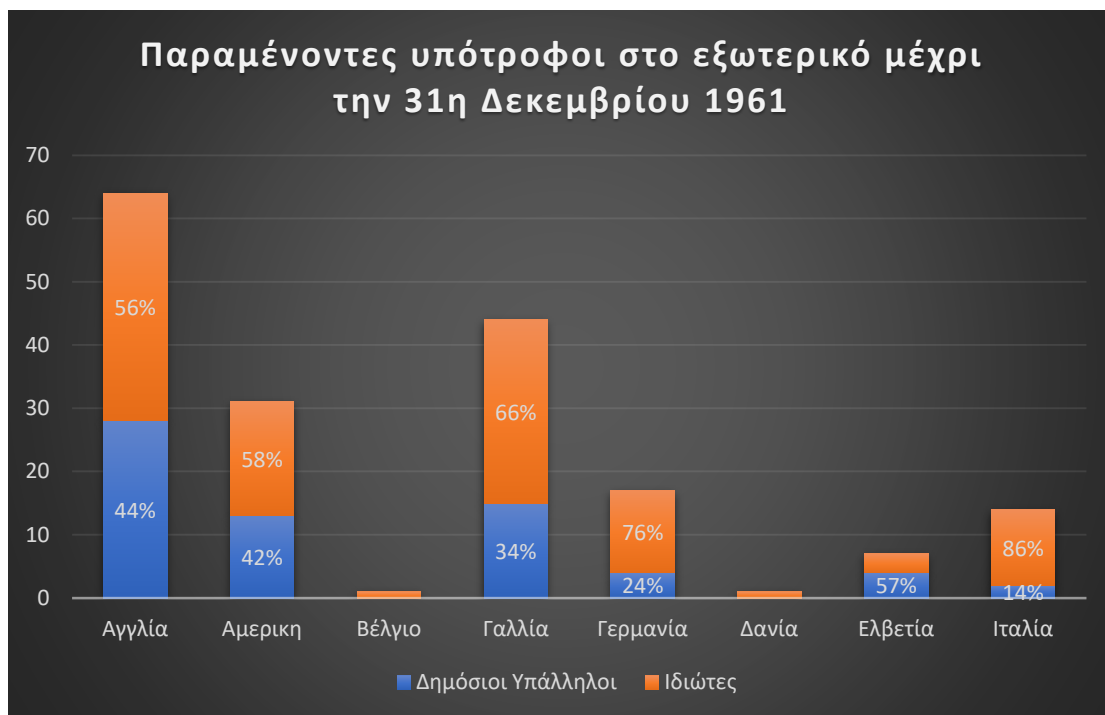
Στους Πίνακες 8 και 9 συνεχίζεται η αρίθμηση των αναχωρήσαντων υποτρόφων Εξωτερικού απ' τη σελίδα 163 της Ι' Επετηρίδας και στον Πίνακα 10 παρέχονται στοιχεία κατά κατανομή και ειδίκευση, ενώ ο Πίνακας 10α παρέχει αντίστοιχα ανακεφαλαίωση κατά κατανομή, έτσι ώστε να δίνεται η ευχέρεια να γίνονται συγκρίσεις μεταξύ των προκηρυχθεισών ειδικοτήτων, του ενδιαφέροντος των υποψηφίων και της επιτυχίας αυτών.

Η αναλογία μεταξύ αντρών και γυναικών υποψηφίων παρατίθεται στον Πίνακα 10γ και βάση αυτού εκ των 1009 θέσεων που προκηρύχθηκαν για τα δέκα τακτικά και έκτακτα προγράμματα και τα Έκτακτα (1959, 1960), προορίζονταν αποκλειστικά για γυναίκες υποψηφίους 21 θέσεις εκ των οποίων καλύφθηκαν οι 9. Αντίστοιχα για τους άντρες είχαν προβλεφτεί επτά θέσεις, εκ των οποίων καλύφθηκαν οι πέντε.

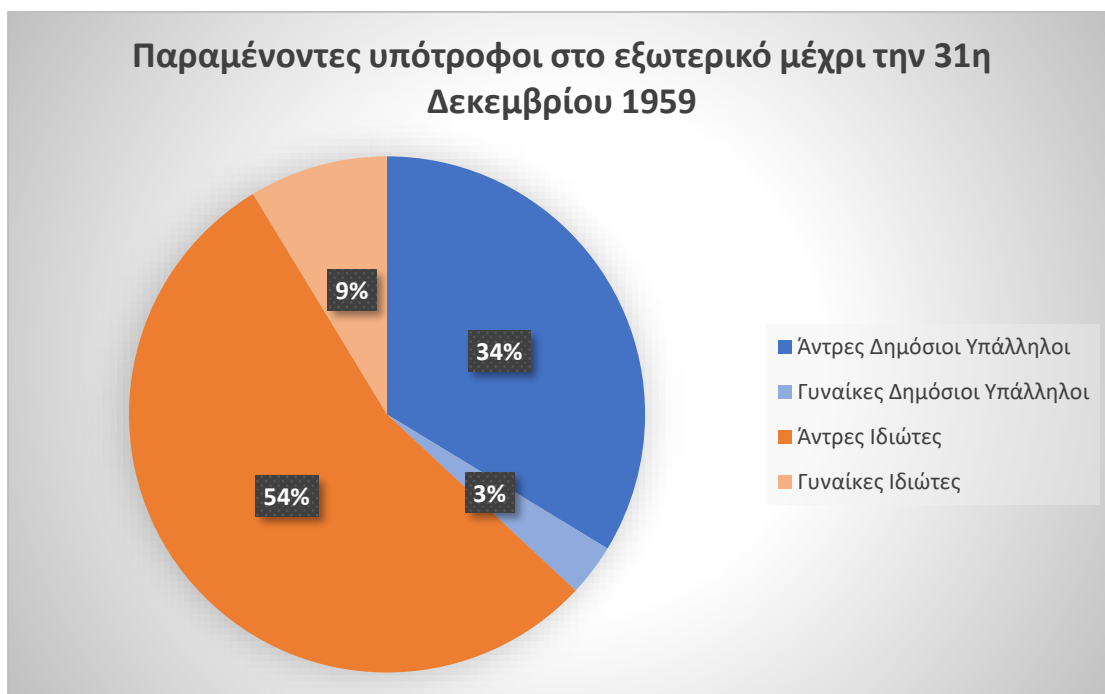
Ο Πίνακας 12 της ΙΑ' Επετηρίδας αναλύει τον αριθμό των υποτρόφων που βρίσκονταν στο εξωτερικό και προκύπτει ότι το ποσοστό των γυναικών ήταν 12% και ότι το 37% εκ του συνόλου ήταν δημόσιοι υπάλληλοι.

Συγκεκριμένα, μέχρι το τέλος του 1961 στο εξωτερικό βρίσκονταν 68 δημόσιοι υπάλληλοι και 116 ιδιώτες, σε 11 χώρες, κυρίως σε Αγγλία (35%), Γαλλία (24%) και Αμερική (17%). Η πλειοψηφία ήταν άντρες ιδιώτες (100 άτομα, 54% επί του συνόλου), ενώ οι γυναίκες ιδιώτες αντιστοιχούσαν μόνο στο 9% επί του συνόλου. Οι διαφοροποιήσεις σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά δεν ήταν μεγάλες, ο αριθμός των παραμένοντων είχε αυξηθεί κατά

9%, και οι χώρες που συμμετείχαν στο πρόγραμμα ήταν λίγο περισσότερες μιας και είχαν προστεθεί η Δανία, ο Καναδάς και το Βέλγιο αλλά με μικρές συμμετοχές.

Διάγραμμα 228. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού και ιδιότητα των παραμενόντων στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1961.

Διάγραμμα 229. Το ποσοστό Δημοσίων Υπαλλήλων και Ιδιωτών υποτρόφων παραμενόντων στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1961.

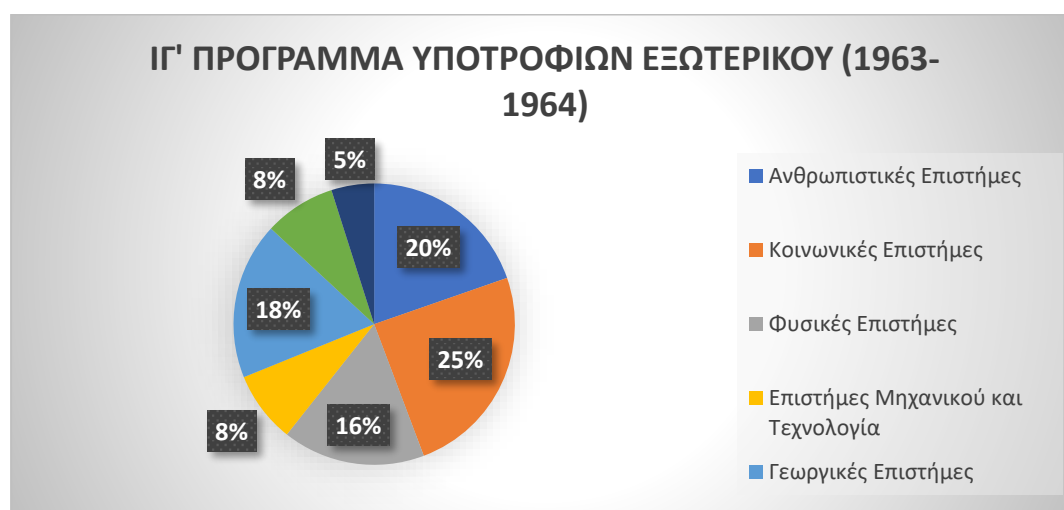
4.2.13 ΙΓ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1963-64

Στον VI Πίνακα της ΙΒ' Επετηρίδας (σελ. 32) βρίσκουμε το ΙΓ' πρόγραμμα Εξωτερικού το οποίο παρουσίασε αρκετές ανακατατάξεις ως προς τις κατανομές των επιστημονικών πεδίων κυρίως στις Ανθρωπιστικές (αύξηση 50%), στις Γεωργικές Επιστήμες (αύξηση 57%) και στις Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας (μείωση 55%), αν και ο συνολικός αριθμός των θέσεων που προκηρύχθηκαν παρέμεινε σταθερός στις 61 υποτροφίες. Στα υπόλοιπα επιστημονικά πεδία δεν παρατηρήθηκαν αξιόλογες αλλαγές.

Διάγραμμα 230. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για τα ακαδημαϊκά έτη 1962-63 και 1963-64.

Η συνολική εικόνα του προγράμματος έδειχνε μια προσπάθεια ισοκατανομής των επιστημονικών πεδίων με τις Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές Επιστήμες να συμμετέχουν με 20% και 25% αντίστοιχα, τις Φυσικές Επιστήμες και τις Γεωργικές με 16% και 18%, ενώ οι Επιστήμες Μηχανικού και η Ιατρική να συνεχίζουν να υποεκπροσωπούνται με ποσοστά στο 8%.

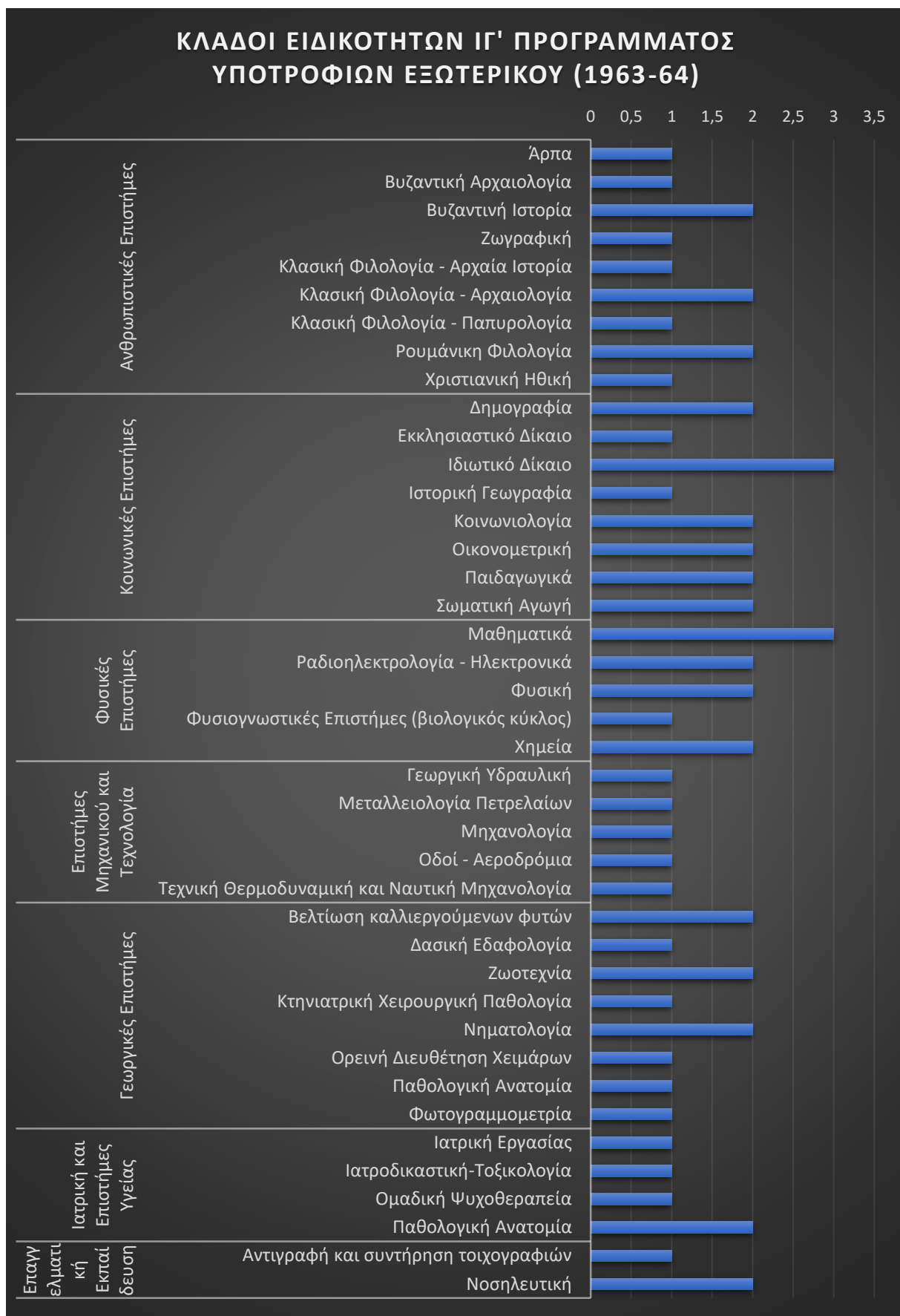

Διάγραμμα 231. Η κατανομή των θέσεων του ΙΓ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1963-64).

Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο αυξήθηκε κατά 6 ειδικότητες σε σχέση με το προηγούμενο ΙΒ' Πρόγραμμα φτάνοντας τις 61. Οι Κοινωνικές Επιστήμες παρέμεινε το πεδίο με τις περισσότερες ειδικότητες ανά πτυχίο, γεγονός που εξασφάλιζε την ανάπτυξη των κλάδων ειδικά εκείνων των πτυχιούχων της Νομικής Σχολής, της ΑΣΟΕΕ, της Παντείου και των Πολιτικών και Οικονομικών Επιστημών. Κατά τα άλλα ο κλάδος των μηχανικών διανύει την περίοδο της πρώιμης ανάπτυξη τους με 10 ειδικότητες για τους πτυχιούχους του ΕΜΠ ή της Πολυτεχνικής Σχολής ΑΠΘ, αυξημένες κατά 3 ειδικότητες. Όσον αφορά τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες οι υποτροφίες Εξωτερικού συνέχιζαν να στηρίζουν τις μετεκπαιδεύσεις των πτυχιούχων της Φιλοσοφικής Σχολής (Αθήνας ή Θεσσαλονίκης) και της Θεολογικής με 11 ειδικότητες ανά πτυχίο, αυξημένες επίσης σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Τέλος και οι Γεωργικές Επιστήμες μπαίνουν σε περίοδο ανάπτυξης πράγμα που αποδεικνύεται και από την ανάπτυξη του κλάδου στο τομέα των ειδικοτήτων που συμμετείχαν. Έτσι ενώ την προηγούμενη χρονιά μόνο 3 ειδικότητες ανά πτυχίο συμμετείχαν, το ΙΓ' Πρόγραμμα επιφύλασσε των διπλασιασμό τους.

Διάγραμμα 232. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το ΙΓ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1963-64).

Διάγραμμα 233. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το ΙΓ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1963-64).

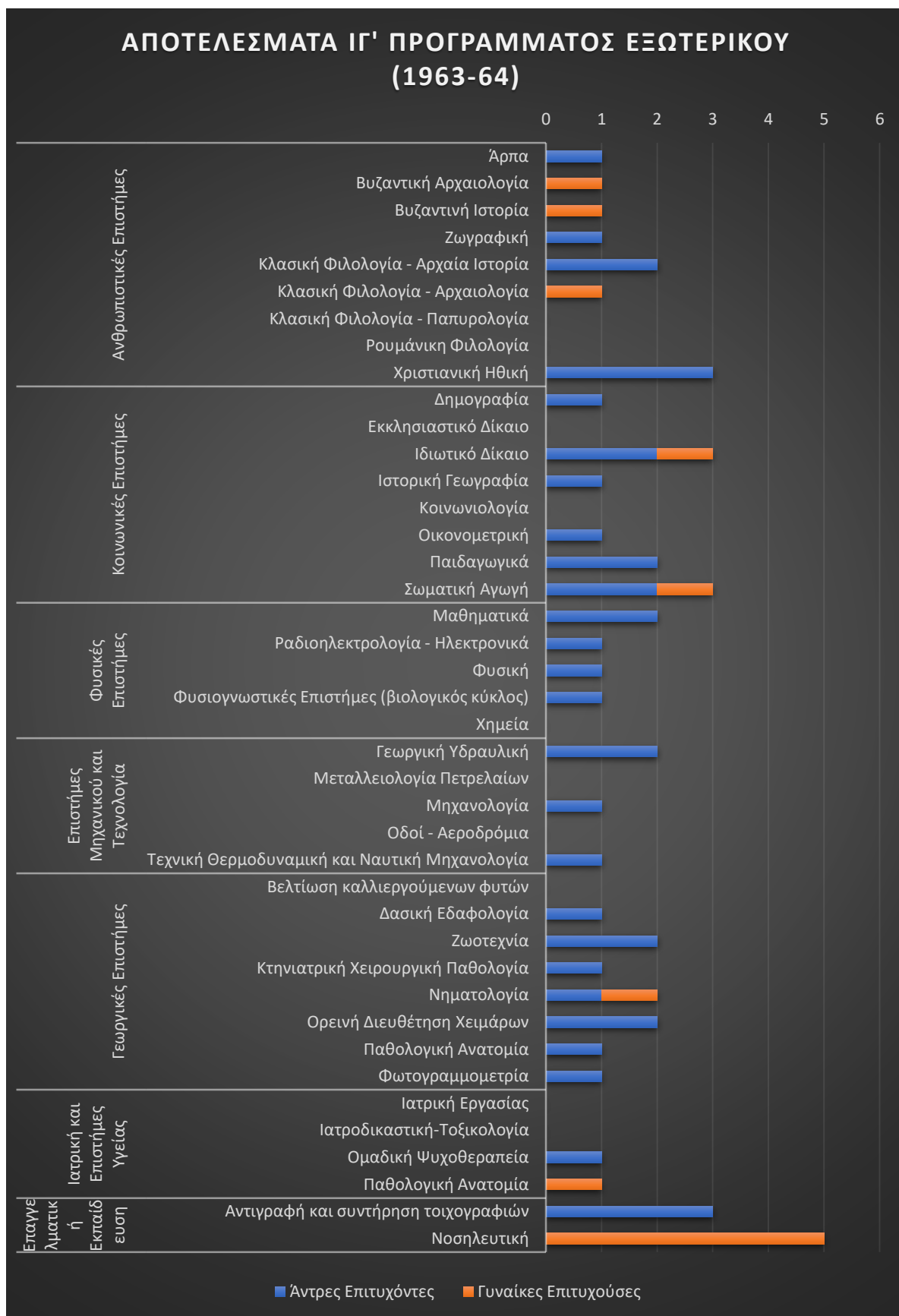
Στον Πίνακα 8 της IB' Επετηρίδας παρατίθενται οι εξεταστικές επιτροπές του ΙΓ' Προγράμματος, με την ένδειξη ΤΥ ή ΤΕ δίπλα στα ονόματα των Τέως Υποτρόφων ή των Τέως Ενισχυμένων. Εξαιρουμένων των τεσσάρων γλωσσικών επιτροπών, λειτούργησαν περισσότερες επιτροπές από την προηγούμενη χρονιά, ενσωματώνοντας ειδικούς τόσο από τον ακαδημαϊκό χώρο, όσο και από άλλους οργανισμούς και φορείς του δημόσιου τομέα ή πρόσωπα αναγνωρισμένου κύρους στον τομέα τους. Έτσι εξέτασαν συνολικά 32 τριμελείς επιτροπές, 3 τετραμελής και 3 πενταμελείς εξεταστικές επιτροπές. Συνολικά εξέτασαν 98 μέλη δίχως τις διπλοθεσίες -14 περισσότερα από την προηγούμενη χρονιά- εκ των οποίων οι 61 ανήκαν στην Ανώτατη Εκπαίδευση (καθηγητές και υφηγητές). Η συνεισφορά της Ακαδημίας ήταν χαρακτηριστική μιας και αυξήθηκε κατά 35% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά.

Στον Πίνακα 9 της IB' Επετηρίδας παρατίθεται το αποτέλεσμα των διαγωνισμών για τις διάφορες ειδικότητες ανεξαρτήτως του αριθμού των προκηρυχθεισών θέσεων.

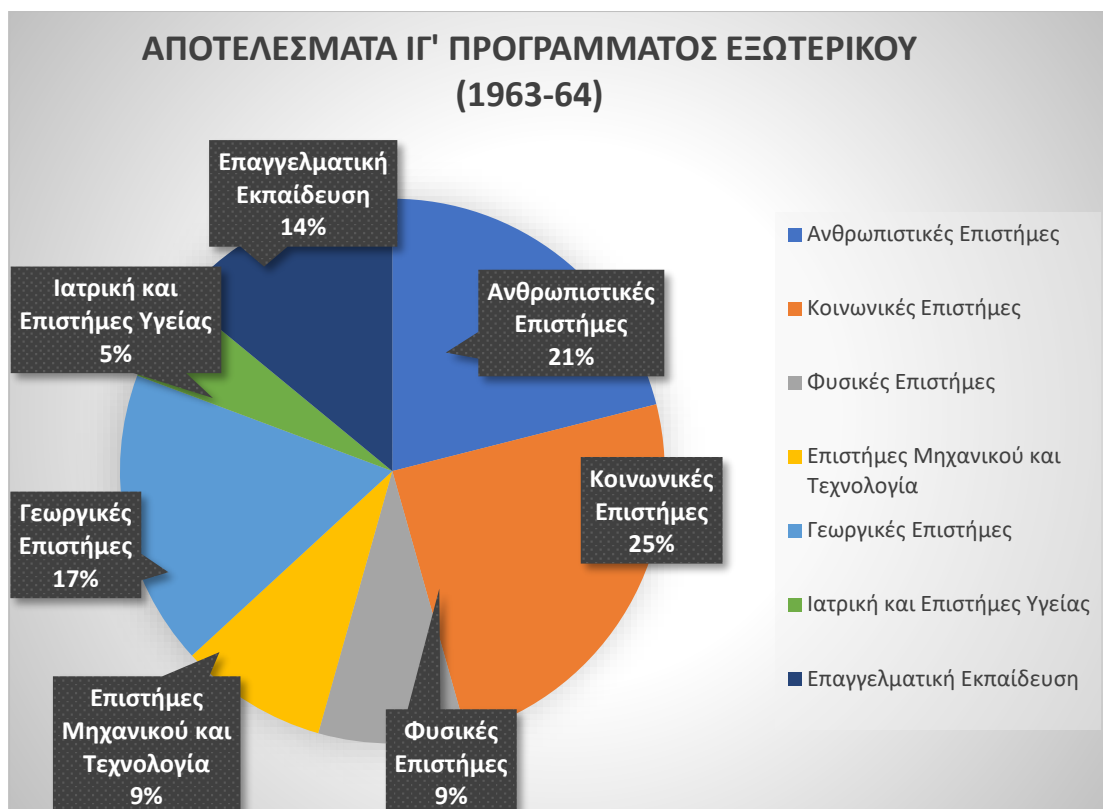
Συνολικά για τις 61 θέσεις που προκηρύχθηκαν, υπέβαλαν υποψηφιότητα 152 άτομα, 132 συμμετείχαν στους διαγωνισμούς και πέτυχαν τα 50. Στην τελική φάση προκρίθηκαν 57 άτομα, αν συνυπολογιστούν και οι 7 φοιτητές και 4 φοιτήτριες που ενισχύθηκαν οικονομικά με υποτροφία ενόσω σπούδαζαν ήδη στο εξωτερικό. Οι προκριθέντες κατανομήθηκαν σε 41 ειδικότητες. Τέλος, ως προς το φύλο το ποσοστό για τους άντρες ήταν 74% (42 άντρες) και για τις γυναίκες 26% (15 γυναίκες), ποσοστό ελαφρώς βελτιωμένο για το γυναικείο φύλο, το οποίο όμως συνέχιζε να υποεκπροσωπείται. Στο Διάγραμμα 235 απεικονίζεται η κατανομή των 57 προκριθέντων στα επιστημονικά πεδία για το ΙΓ' Πρόγραμμα Εξωτερικού.

Αλλαγές σε σχέση με τα αποτελέσματα της προηγούμενης χρονιάς παρατηρούμε στις κατανομές των επιτυχόντων στα επιστημονικά πεδία. Είναι προφανής η μεγαλύτερη ισοκατανομή ανάμεσα στις Κοινωνικές Επιστήμες, τις Ανθρωπιστικές και τις Γεωργικές με ποσοστά 22%, 20% και 20% αντίστοιχα. Οι τελευταίες είναι και οι μεγάλοι κερδισμένες σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά (5%), αποτέλεσμα των προσπαθειών της Διοίκησης του Ιδρύματος να πριμοδοτηθούν αυτοί οι κλάδοι. Ακολουθούν οι Φυσικές Επιστήμες με 10% και οι Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας με 8%, με επίσης βελτιωμένο ποσοστό συμμετοχής στους επιτυχόντες από το 2% της προηγούμενης χρονιάς. Τέλος, η Επαγγελματική Εκπαίδευση συνεχίζει να κερδίζει χώρο με συμμετοχή κατά 16%, αυξημένη από το 11% της προηγούμενης χρονιάς και από το 7% της προ-προηγούμενης. Το ποσοστό της Ιατρικής παραμένει σταθερά χαμηλό στο 4%.

Τα επιστημονικά πεδία με τις περισσότερες ειδικότητες επιτυχόντων ήταν αυτά των Ανθρωπιστικών Επιστημών (7 ειδικότητες ανά πεδίο) και των Κοινωνικών Επιστημών (6 ειδικότητες ανά πεδίο), αν και ελαφρώς ελαττωμένες σε σχέση με τα αποτελέσματα του ΙΒ' προγράμματος. Στις Γεωργικές Επιστήμες πέτυχαν 10 υποψήφιοι για 7 ειδικότητες, ποσοστό ανάλογο με το αντίστοιχο στις Ανθρωπιστικές και τις Κοινωνικές Επιστήμες, απόδειξη πως η στρατηγική πολλαπλασιασμού των προκηρυσσόμενων ειδικοτήτων είχε αποτελέσματα στην εφαρμογή του προγράμματος, αυξάνοντας τα ποσοστά επιτυχίας του κλάδου.

Διάγραμμα 234. Αποτελέσματα του ΙΓ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1963-64).

Διάγραμμα 235. Οι κατανομές των προκηθέντων για το ΙΓ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1963-64).

Στους Πίνακες 10 και 11 της ΙΓ' Επετηρίδας συνεχίζεται η αρίθμηση των αναχωρήσαντων υποτρόφων Εξωτερικού απ' τη σελίδα 128-128 της ΙΑ' Επετηρίδας και στον Πίνακα 12 παρέχονται στοιχεία κατά κατανομή και ειδικεύση για το Α' πρόγραμμα υποτροφιών Μετεκπαίδευσης, ενώ οι Πίνακες 13, 13α, 13β και 13γ παρέχει αντίστοιχα ανακεφαλαίωση κατά κατανομή, έτσι ώστε να δίνεται η ευχέρεια να γίνονται συγκρίσεις μεταξύ των προκηρυχθεισών ειδικοτήτων, του ενδιαφέροντος των υποψηφίων και της επιτυχίας αυτών. Στον Πίνακα 14 γίνεται μια συγκριτική σύνοψη για το σύνολο των Προγραμμάτων Α'-ΙΓ' και τα έκτακτα (1959-1961). Είναι εντυπωσιακή η λεπτομέρεια με την οποία εξετάζει τα αποτελέσματα η επετηρίδα ώστε να συνάγει ασφαλή συμπεράσματα για την καλύτερη λειτουργία του θεσμού.

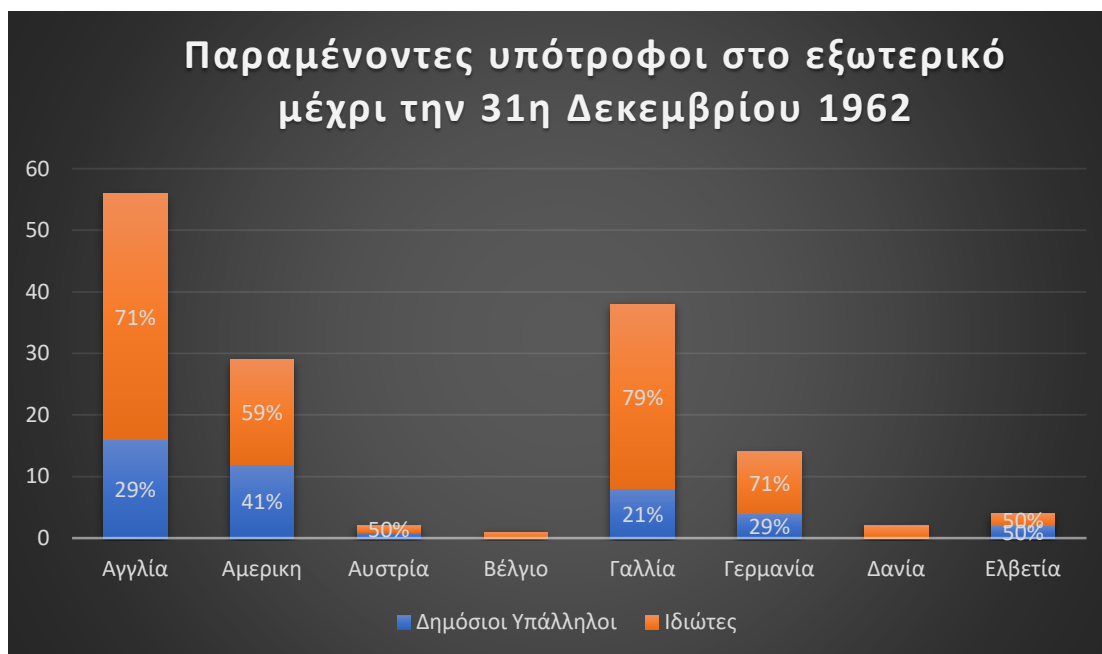
ΚΑΤΗΓΟΡΙΑ ΕΙΔΙΚΕΥΣΗΣ	ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ											
	A-E	ΣΤ	Z	H	Θ	I	ΙΑ	ΙΒ	ΙΓ	ΕΚΤΑΚΤΟ	ΕΚΤΑΚΤΟ	ΕΚΤΑΚΤΟ (1961-62)
Προκηρυχθείσες Ειδικότητες	175	44	47	41	39	42	43	32	42	18	7	2
Ειδικότητες για τις οποίες υπεβλήθησαν σ	153	37	39	38	29	35	34	30	38	13	7	2
Ειδικότητες για τις οποίες προκηρίθηκαν υ	132	24	30	30	17	32	22	25	31	13	5	2
Μη καλυφθείσες ειδικότητες	43	20	17	11	22	10	21	7	11	6	1	0

Διάγραμμα 236. Η πορεία εκτέλεσης των ειδικοτήτων των προγραμμάτων υποτροφιών εξωτερικού για τα πρώτα 13 χρόνια.

A/A	ΣΤΑΔΙΑ ΕΚ	1951-52	1952-53	1953-54	1954-55	1955-56	1956-57	1957-58	1958-59	1959-60	1960-61	1961-62	1962-63	1963-64	ΕΚΤΑΚΤΟ	ΕΚΤΑΚΤΟ	ΕΚΤΑΚΤΟ
1	ΠΡΟΚΥΡΗ	64	64	62	62	62	62	60	61	61	61	61	61	61	143	142	17
2	ΖΗΤΗΣΑΝ'	525	415	390	469	372	505	615	559	577	658	700	794	646	423	527	34
3	ΣΥΜΜΕΤ'	126	115	118	133	117	145	152	155	101	118	109	108	130	103	100	14
4	ΘΕΣΕΙΣ ΠΛ	51	50	56	52	56	53	51	58	47	52	49	55	54	103	109	10
5	ΕΠΙΤΥΧΟΝ	64	65	46	42	41	32	40	44	32	43	34	39	43	44	51	9
6	ΕΠΙΤΥΧΟΝ	13	10	23	14	7	19	14	15	10 ?		11	16	17	6	8	3
7	ΕΠΙΤΥΧΟΝ	58	53	40	39	29	27	34	44	29 ?		28	32	38	39	43	6
8	ΕΠΙΤΥΧΟΝ	9	4	9	5	2	7	11	12	8 ?		5	12	10	6	7	0
9	ΑΝΑΧΩΡΗ					417						29	31				90
10	ΕΠΙΣΤΡΕΨ					378						2	1				30
11	ΠΑΡΑΜΕΝ					39						27	30				60

Διάγραμμα 237. Η πορεία εκτέλεσης των προγραμμάτων υποτροφιών εξωτερικού για τα πρώτα 13 έτη.

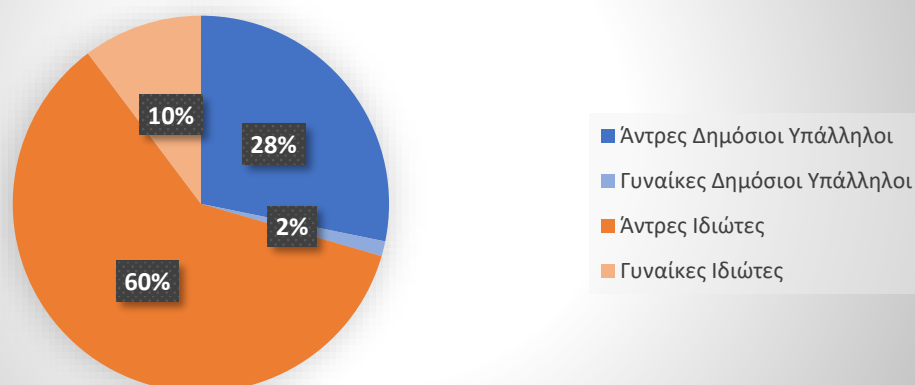
Η γραμμή 11 του Διάγραμμα 237 εκφράζει τη διαφορά μεταξύ των γραμμών 9 και 10, επομένως μέχρι την 31/12/1962 βρίσκονταν στο εξωτερικό 156 υπότροφοι. Ο Πίνακας 15 της ΙΒ' Επετηρίδας αναλύει τον αριθμό των υποτρόφων που βρίσκονταν στο εξωτερικό και προκύπτει ότι το ποσοστό των γυναικών ήταν 12% και ότι το 29% ήταν δημόσιοι υπάλληλοι, ποσοστό μειωμένο κατά 8 μονάδες σε σχέση με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς, απόδειξη του μεγάλου ενδιαφέροντος που έδειχναν πλέον οι ιδιώτες για το πρόγραμμα Εξωτερικού.

Διάγραμμα 238. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού και ιδιότητα των παραμενοντων στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1962.

Βάση των στατιστικών που δημοσιεύονται στον Πίνακα 15, μέχρι το τέλος του 1962 στο εξωτερικό βρίσκονταν 46 δημόσιοι υπάλληλοι και 110 ιδιώτες, σε 12 χώρες, κυρίως σε Αγγλία (36%), Γαλλία (24%) και Αμερική (19%). Η πλειοψηφία ήταν άντρες ιδιώτες (138 άτομα, 88% επί του συνόλου), ενώ οι γυναίκες ιδιώτες αντιστοιχούσαν μόνο στο 12% επί του συνόλου. Οι διαφοροποιήσεις σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά δεν ήταν μεγάλες, ο αριθμός των παραμενοντων είχε μειωθεί κατά 15%, ακολουθούμενος τη σταδιακή μείωση των προηγούμενων ετών.

Παραμένοντες υπότροφοι στο εξωτερικό μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1962

Διάγραμμα 239. Το ποσοστό Δημοσίων Υπαλλήλων και Ιδιωτών υποτρόφων παραμένοντων στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1962.

4.2.14 ΙΔ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1964-65

Στον VI Πίνακα της ΙΓ' Επετηρίδας (σελ. 23) δημοσιεύονται οι κατανομές του ΙΓ' Τακτικού Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού για το 1964-65. Σε σύγκριση με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς παρουσιάζει μείωση του αριθμού των θέσεων σε όλες τα επιστημονικά πεδία, με τρόπο σχετικά αναλογικό ώστε να μην αλλάζει εξαιρετικά τη συνολική εικόνα του θεσμού ως προς τις κεντρικές κατευθύνσεις και στοχεύσεις. Αλλά ακόμα και αυτές οι μειώσεις καταφέρνουν να αποτυπώσουν την προσπάθεια για πριμοδότηση των Φυσικών Επιστημών και της Ιατρικής απέναντι στις ηγεμονεύουσες Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές Επιστήμες.

Οστόσο η μεγάλη διαφορά σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά αποτυπώνεται λόγω της προκήρυξης 500 θέσεων την επαγγελματική εκπαίδευση. Συγκεκριμένα, στο πλαίσιο του Ζ' Έκτακτου Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού του 1964 προκηρύσσονται 300 θέσεις για Παιδαγωγικές Ακαδημίες και επιπλέον, στο πλαίσιο του Η' Έκτακτου Προγράμματος (1964), 200 θέσεις με προβλεπόμενο πτυχίο Υπομηχανικού (είτε των προσαρτημένων σχολών του ΕΜΠ, είτε των Δημοσίων Σχολών Υπομηχανικών του Ν. 3971) και απολυτήριο Γυμνασίου ή πτυχίο Μέσων Σχολών Εργοδηγών Τεχνικών βοηθών (Μηχανολόγου, Ηλεκτρολόγου, Δομικών Έργων, Σχεδιαστού) και απολυτήριο Γυμνασίου. Και τα δύο προαναφερθέντα προγράμματα απευθύνονται μόνο για άντρες μη δημόσιους υπαλλήλους.

Πίνακας 46. Σύγκριση των Προγραμμάτων Εξωτερικού (1963-65).

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ			
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ	1963-1964	1964-65	% ΔΙΑΦΟΡΑ
Ανθρωπιστικές Επιστήμες	12	9	-25%
Κοινωνικές Επιστήμες	15	312	1980%
Φυσικές Επιστήμες	10	9	-10%
Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογία	5	4	-20%
Γεωργικές Επιστήμες	11	9	-18%
Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	5	5	0%
Επαγγελματική Εκπαίδευση	3	202	6633%
ΣΥΝΟΛΟ	61	550	802%

Επίσης, ο αριθμός των 41 ειδικοτήτων παραμένει σταθερός και ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο δεν παρουσιάζουν διαφοροποιήσεις.

Ωστόσο, επειδή η προκήρυξη των έκτακτων προγραμμάτων λειτουργεί αποπροσανατολιστικά ως προς την εικόνα που δημιουργούν τα τακτικά προγράμματα, τα οποία αποτελούν και τον κορμό του θεσμού των υποτροφιών εξωτερικού, στο παρακάτω Διάγραμμα 240⁴⁴⁰ συγκρίνεται το ΙΔ' Τακτικό Πρόγραμμα με το αντίστοιχο τακτικό της προηγούμενης χρονιάς.

Διάγραμμα 240. Σύγκριση του ΙΓ' Τακτικού και του ΙΔ' Τακτικού Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού για τα ακαδημαϊκά έτη 1963-64 και 1964-65.

Από τις 61 θέσεις της προηγούμενης χρονιάς, για το ακαδημαϊκό έτος 1964-65 προκηρύχθηκαν 50, δηλαδή το πρόγραμμα παρουσίασε μείωση στον αριθμό των θέσεων κατά 18%. Μεγαλύτερη μείωση θέσεων παρουσίασε το επιστημονικό πεδίο των Ανθρωπιστικών Επιστημών με 25%, των Κοινωνικών Επιστημών με 20% και των Επιστημών Μηχανικού και Τεχνολογίας με 20%. Μικρότερες μειώσεις παρουσιάζουν οι Φυσικές και οι Γεωργικές Επιστήμες, ενώ η Ιατρική δεν παρουσιάζει καμία μείωση, αν και οι θέσεις που προκηρύσσονται είναι ούτως ή άλλως λίγες και μονάχα 5.

Αποτέλεσμα των παραπάνω αλλαγών -σύμφωνα με την ανάλυση των στατιστικών δεδομένων- είναι να σχηματίζεται μια μεγαλύτερη ισοκατανομή των επιστημονικών πεδίων. Άλλωστε την κατεύθυνση της Διοίκησης του Ιδρύματος για περισσότερη δικαιοσύνη ανάμεσα στις ειδικότητες σε σχέση με το παρελθόν παρατηρούμε να εφαρμόζεται και από τα αμέσως προηγούμενα προγράμματα. Έτσι οι Ανθρωπιστικές, οι Φυσικές και οι Γεωργικές Επιστήμες καταλαμβάνουν το 18% του συνολικού προγράμματος, οι Κοινωνικές το 24%, ενώ οι Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας σταθερά το 8%. Η Ιατρική αυξάνει τα ποσοστά

⁴⁴⁰ Στην κορυφή της κάθε στήλης για το έτος 1964-65 σημειώνεται η διαφορά που καταγράφεται σε κάθε επιστημονικό πεδίο σε σχέση με την προηγούμενη χρονιάς

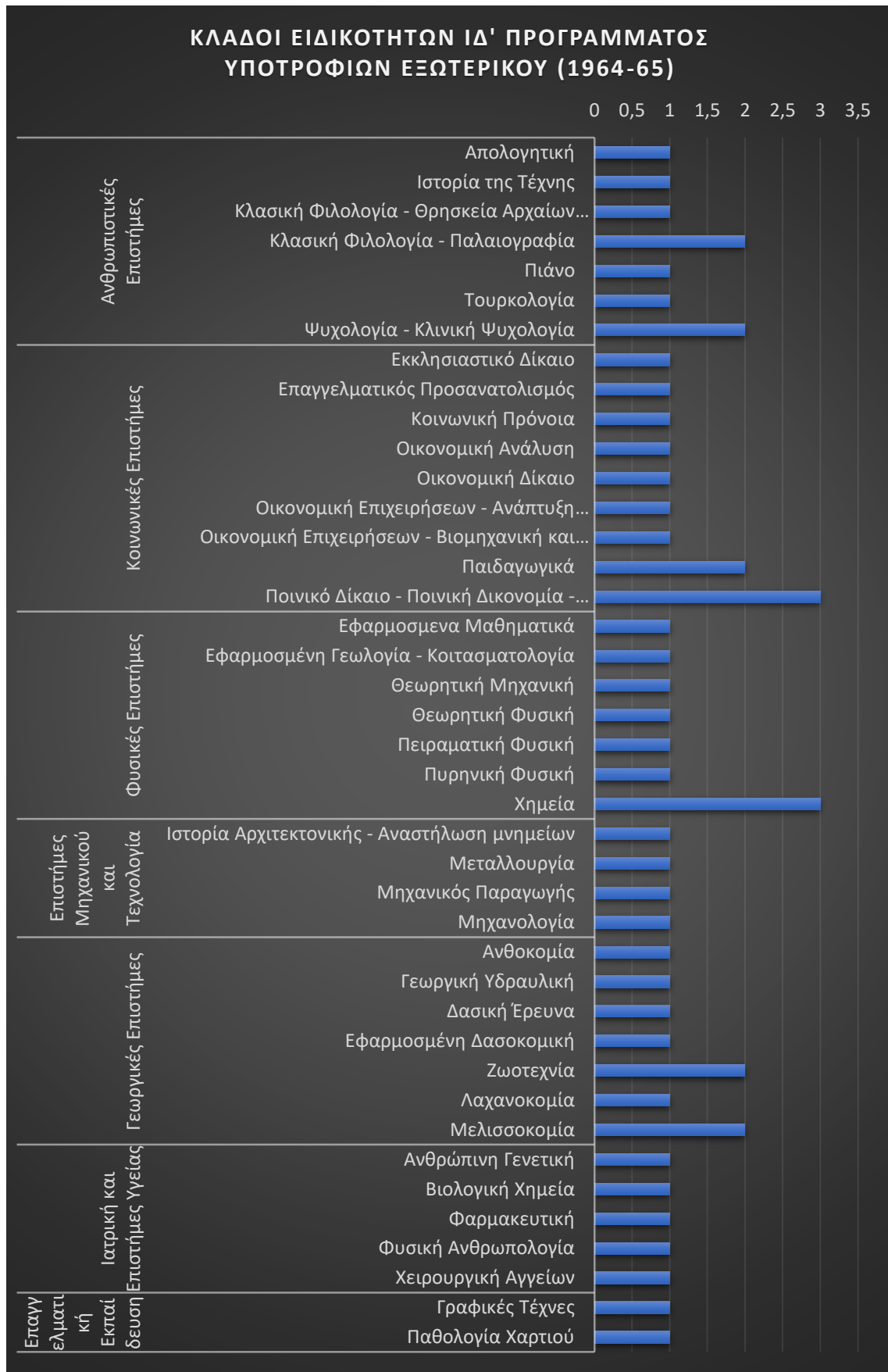
συμμετοχής της στο Πρόγραμμα Εξωτερικού με 10%. Τέλος, η Επαγγελματική Εκπαίδευση παραμένει στα χαμηλότερα επίπεδα με 4%.

Διάγραμμα 241. Η κατανομή των θέσεων του ΙΔ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1964-65).

Στον παρακάτω πίνακα φαίνονται οι 41 ειδικότητες που συμμετείχαν στο ΙΔ' Πρόγραμμα Εξωτερικού. Το επιστημονικό πεδίο με τις περισσότερες ειδικότητες είναι αυτός των Κοινωνικών Επιστημών και των Γεωργικών και Φυσικών Επιστημών από τις Θετικές Επιστήμες, απόδειξη της τάσης ενίσχυσης τους μέσω της αύξησης κινήτρων για τους υποψήφιους ώστε να καταθέσουν τα χαρτιά τους για συμμετοχή στους διαγωνισμούς.

Ακόμη πιο σαφές είναι αυτό το συμπέρασμα όταν παρατηρούμε την ανάλυση των δεδομένων αναφορικά με τον αριθμό των ειδικοτήτων που προκηρύσσονται ανά πτυχίο. Ανάμεσα σε 24 ειδικότητες μπορεί κάποιος υποψήφιος με πτυχίο Κοινωνικών Επιστημών να συμμετέχει στο διαγωνισμό Εξωτερικού, ενώ ένας μηχανικός ανάμεσα σε 12 για να ακολουθήσουν οι φυσικομαθηματικοί με τις επιλογές τους να είναι ανάμεσα σε 10 ειδικότητες.

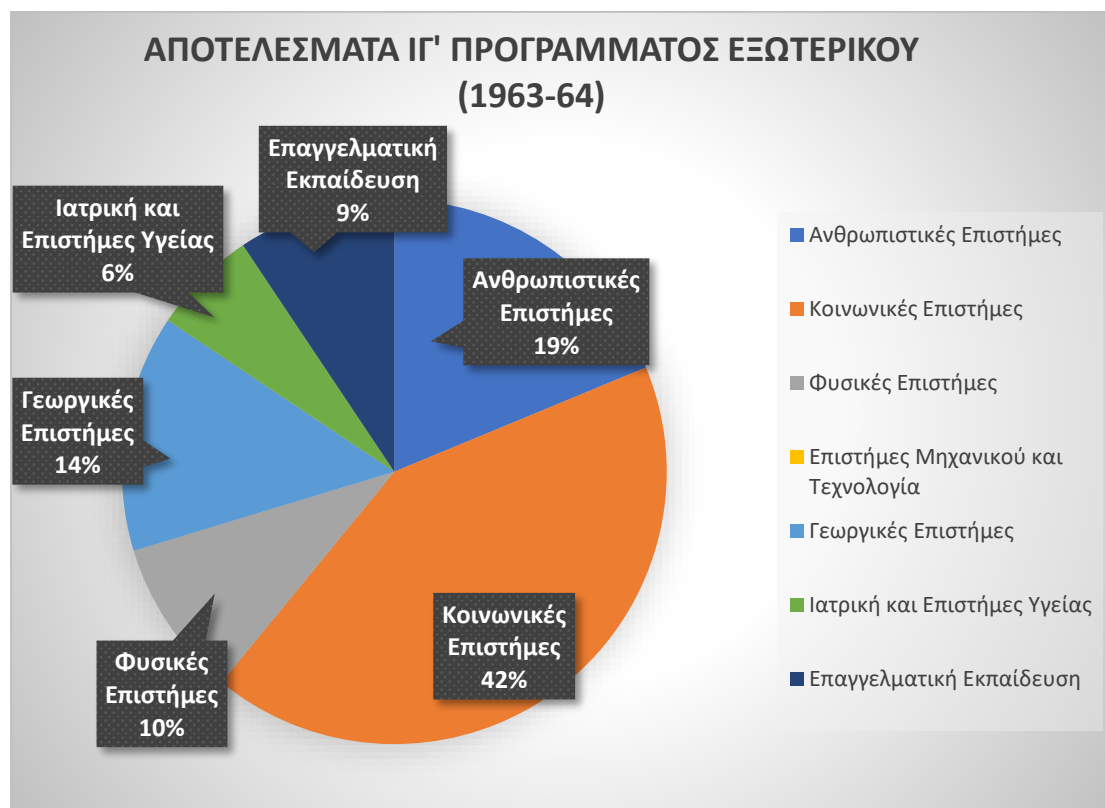
Διάγραμμα 242. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το ΙΔ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1964-65).

Στον Πίνακα 11 της ΙΓ' Επετηρίδας (σελ. 489) παρατίθενται οι εξεταστικές επιτροπές του ΙΔ' Προγράμματος, με την ένδειξη ΤΥ ή ΤΕ δίπλα στα ονόματα των Τέως Υποτρόφων ή των Τέως Ενισχυμένων. Εξαιρουμένων των τεσσάρων γλωσσικών επιτροπών, λειτούργησαν περισσότερες επιτροπές από την προηγούμενη χρονιά, ενσωματώνοντας ειδικούς τόσο από τον ακαδημαϊκό χώρο, όσο και από άλλους οργανισμούς και φορείς του δημόσιου τομέα ή πρόσωπα αναγνωρισμένου κύρους στον τομέα τους.

Έτσι εξέτασαν συνολικά 25 τριμελείς επιτροπές, 6 τετραμελής και 3 πενταμελείς εξεταστικές επιτροπές. Συνολικά εξέτασαν 91 μέλη δίχως τις διπλοθεσίες -7 λιγότερες από την προηγούμενη χρονιά- εκ των οποίων οι 53 ανήκαν στην Ανώτατη Εκπαίδευση (καθηγητές και υφηγητές). Η συνεισφορά της Ακαδημίας μειώθηκε κατά 4 μονάδες σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά και διατηρήθηκε σε πλειοψηφικά επίπεδα. Το 58% των εξεταστών ανήκαν στον ακαδημαϊκό χώρο στο ΙΔ' Πρόγραμμα, ενώ την προηγούμενη ακαδημαϊκή χρονιά το ποσοστό αυτό ήταν στο 62%.

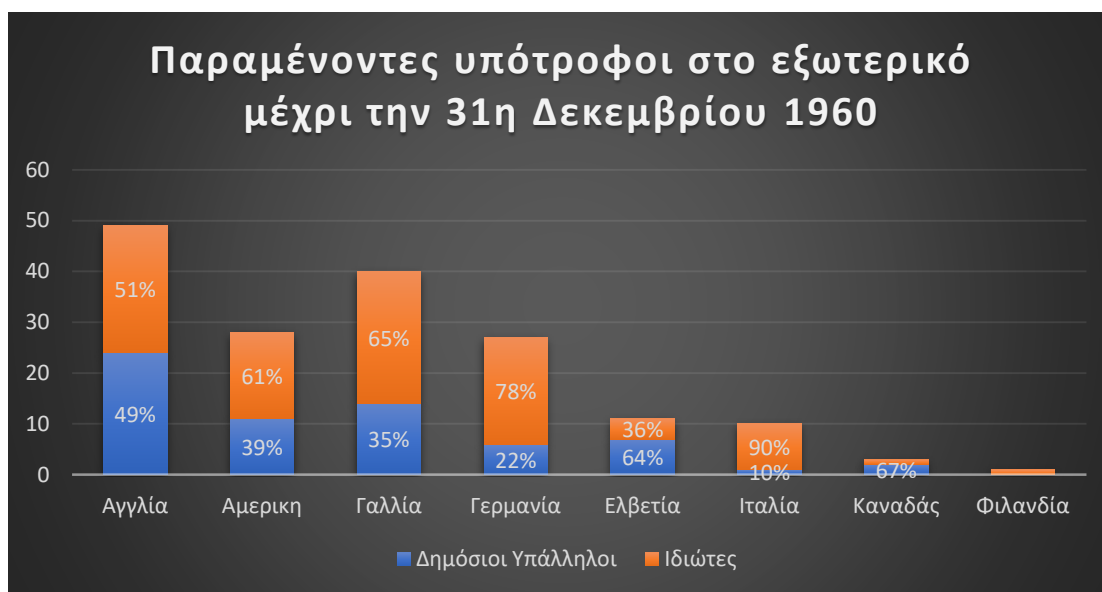
Στον Πίνακα 12 της ΙΓ' Επετηρίδας παρατίθεται ονομαστικά τα αποτελέσματα των διαγωνισμών για τις διάφορες ειδικότητες ανεξαρτήτως του αριθμού των προκηρυχθεισών θέσεων. Από τις 550 θέσεις που προκηρύχθηκαν για το τακτικό και τα έκτακτα προγράμματα, έλαβαν μέρος στους διαγωνισμούς 103 άτομα, από τα οποία πέτυχαν οι 37 για το ΙΔ' Τακτικό και 22 για τα Έκτακτα. Στην τελική φάση προκρίθηκαν 64 άτομα, αν συνυπολογιστούν οι 10 ενισχυθέντες που βρίσκονται ήδη στο εξωτερικό.

Οι γυναίκες που προκρίθηκαν ήταν μονάχα 3, δηλαδή το 4%. Στο παρακάτω Διάγραμμα 243 απεικονίζεται η κατανομή των προκριθέντων του ΙΔ' Προγράμματος.

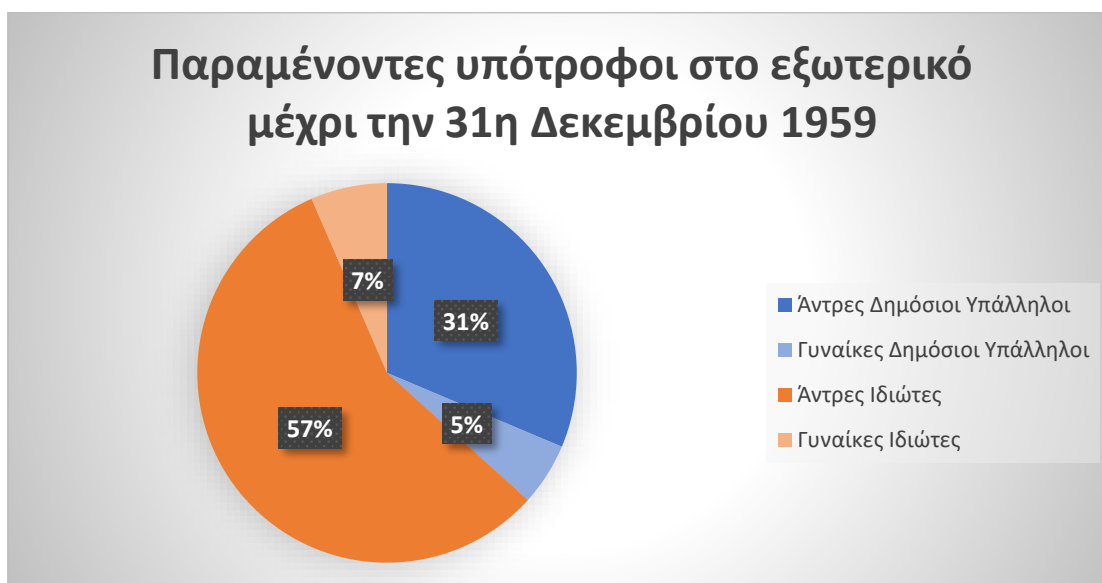

Διάγραμμα 243. Οι κατανομές των προκριθέντων για το ΙΔ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1964-65).

Στον Πίνακα 17 της ΙΓ' Επετηρίδας αναλύεται ο αριθμός των 109 υποτρόφων που παρέμειναν στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1963. Από την ανάλυση προκύπτει ότι το ποσοστό των γυναικών ήταν 15% και το 31% που βρίσκονταν στο εξωτερικό για σπουδές ήταν δημόσιοι υπάλληλοι. Οι υπότροφοι που βρίσκοντας έξω τη συγκεκριμένη χρονιά συνέχισαν να μειώνονται (μείωση κατά 30%), κάτι που παρατηρήθηκε και τις προηγούμενες χρονιές. Η μείωση αυτή ισοκατανεμήθηκε και στους ιδιώτες (-32%) και στους δημοσίους υπαλλήλους (-26%) και είχε να κάνει με την προσπάθεια του Ιδρύματος να επιστεύδει την επιστροφή των υποτρόφων στην Ελλάδα ώστε να αναλαμβάνουν τα πόστα τους στον Δημόσιο ή Ιδιωτικό Τομέα, ανατροφοδοτώντας το σύστημα με τις νεοαποκτηθείσες δεξιότητες.

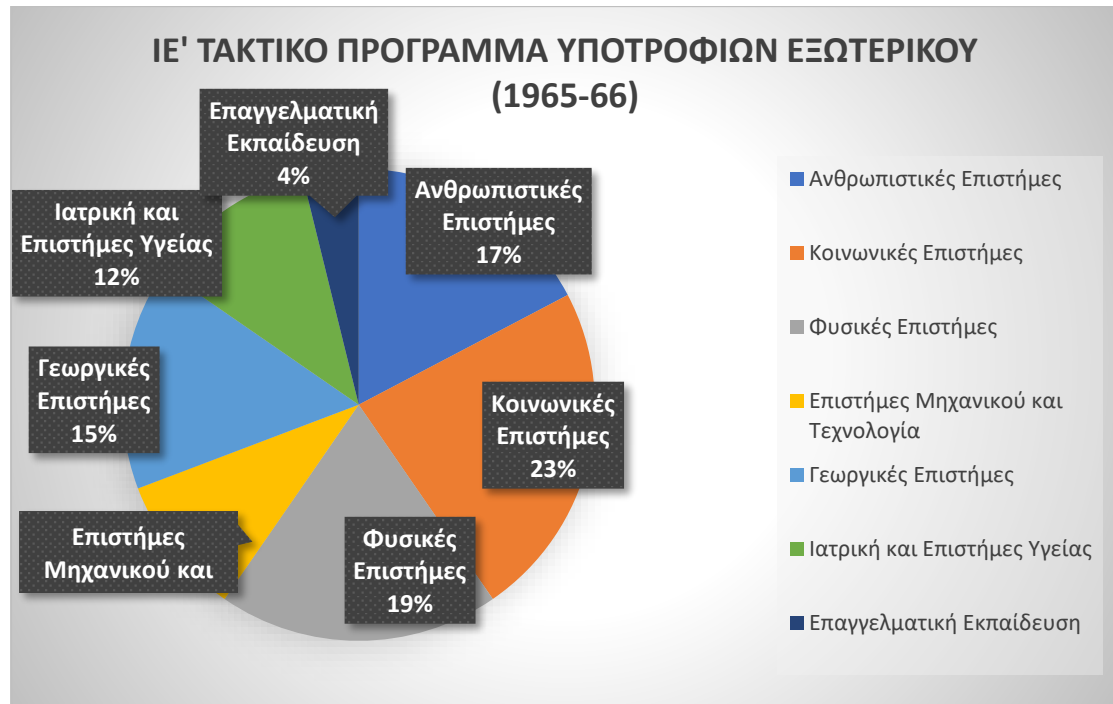
Διάγραμμα 244. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού και ιδιότητα των παραμενοντών στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1963.

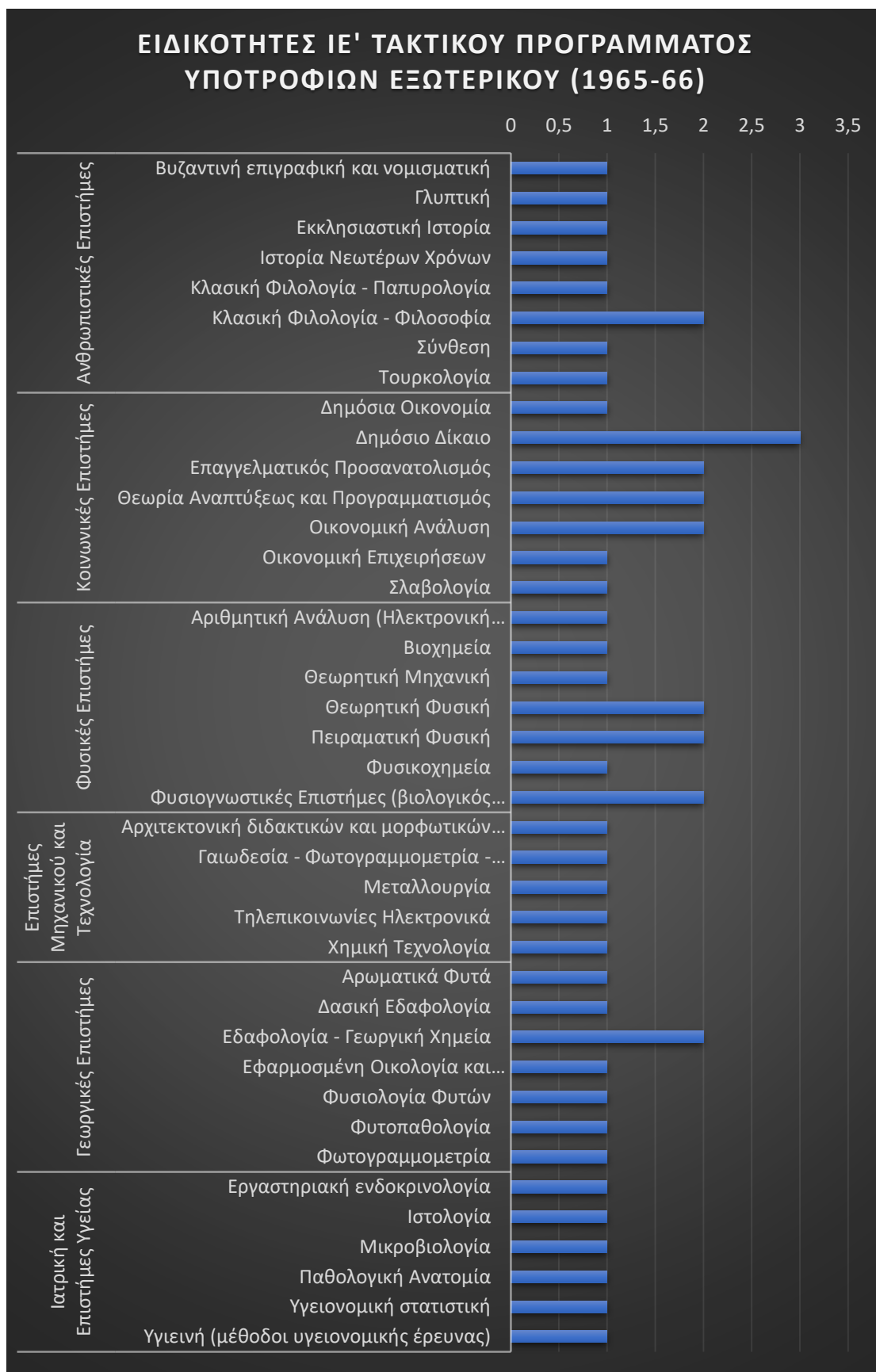
Διάγραμμα 245. Το ποσοστό Δημοσίων Υπαλλήλων και Ιδιωτών υποτρόφων παραμενοντών στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1963.

4.2.15 ΙΕ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1965-66

Στον VI Πίνακα της ΙΔ' Επετηρίδας (σελ. 27) δημοσιεύονται οι κατανομές του ΙΕ' Τακτικού Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού για το 1965-66. Σε σύγκριση με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς δεν παρουσιάζεται κάποια μεταβολή ούτε στο συνολικό αριθμό των υποτροφιών, ούτε στις κατανομές.

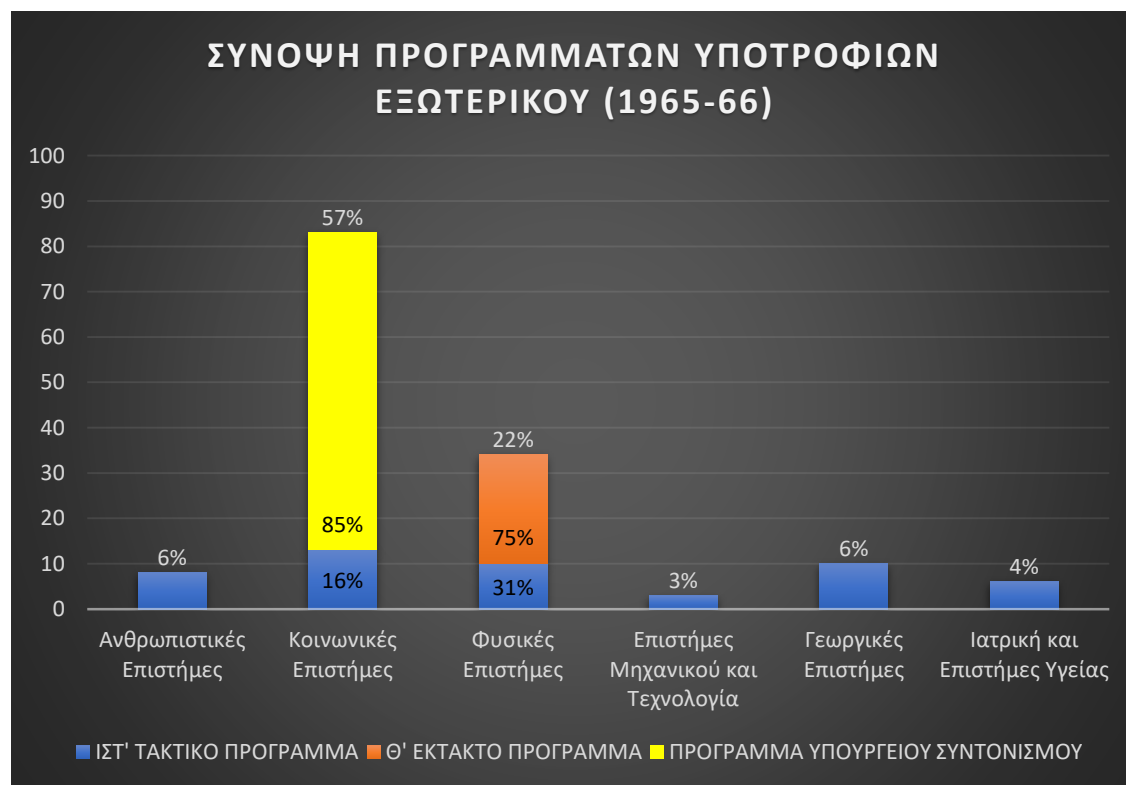

Διάγραμμα 246. Η κατανομή των θέσεων του ΙΕ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1965-66).

Διάγραμμα 247. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά επιστημονικό πεδίο για το ΙΕ' Τακτικό Πρόγραμμα Εσωτερικού 1965-66.

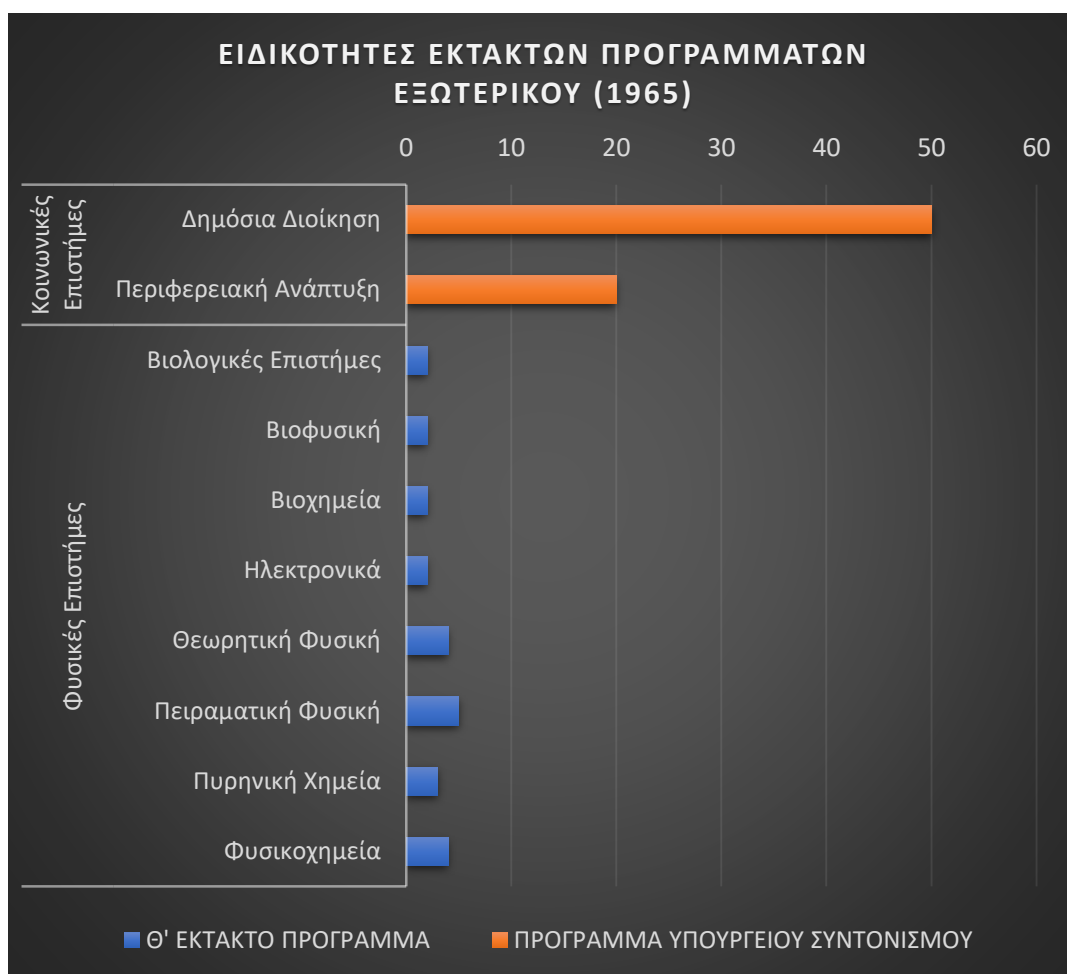
Ωστόσο, αυτό που αλλάζει την γενική εικόνα είναι η προκήρυξη του Θ' Έκτακτου Προγράμματος Εξωτερικού 1965 με 24 θέσεις υποτροφιών για τις Φυσικές Επιστήμες (βλ. Πίνακας Vα, σελ. 31), και του Προγράμματος του Υπουργείου Συντονισμού για την μετεκπαίδευση των Δημοσίων Υπαλλήλων με τις 70 θέσεις στις Κοινωνικές Επιστήμες (βλ. Πίνακας Vβ, σελ. 33). Το παρακάτω Διάγραμμα 248⁴⁴¹ δείχνει το ξεκάθαρο προβάδισμα των Κοινωνικών Επιστημών στο σύνολο των θέσεων που προκηρύχθηκαν και δημοσιεύτηκαν στην ΙΕ' Επετηρίδα του 1965.

Διάγραμμα 248. Σύνοψη των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για το ακαδημαϊκό έτος 1965-66.

Τα προβλεπόμενα πτυχία για την Θ' Έκτακτο Πρόγραμμα 1965 που περιλάμβαναν τις 6 ειδικότητες των 24 θέσεων, αντιστοιχούσαν σε 6 ειδικότητες για Πολυτεχνείο και 8 για τις Φυσικές Επιστήμες. Αντίστοιχα για το έκτακτο Πρόγραμμα του Υπουργείου Συντονισμού οι 70 θέσεις που προκηρύχθηκαν αντιστοιχούσαν σε 2 ειδικότητες των Κοινωνικών Επιστημών με προβλεπόμενο πτυχίο από τη Νομική Σχολή, τη Σχολή Οικονομικών και Πολιτικών Επιστημών της Παντείου Σχολής και της ΑΣΟΕΕ, της Γεωπονικής και Δασολογικής Σχολής ή κάποιας ειδικότητας των Πολιτικών Μηχανικών και των Αγρονόμων Τοπογράφων του Πολυτεχνείου. Οι ειδικότητες και οι θέσεις που προκηρύχθηκαν φαίνονται στον παρακάτω πίνακα:

⁴⁴¹ Εντός των στηλών «Κοινωνικές Επιστήμες» και «Φυσικές Επιστήμες» σημειώνεται το ποσοστό συμμετοχής του κάθε προγράμματος, ενώ στην κορυφή και των τεσσάρων στηλών σημειώνεται η συμμετοχή του κάθε επιστημονικού πεδίου στο σύνολο των υποτροφιών.

Διάγραμμα 249. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά επιστημονικό πεδίο για το Θ' Έκτακτο Πρόγραμμα Εσωτερικού και το Πρόγραμμα του Υπουργείου Συντονισμού (1966).

Στον Πίνακα 12 της ΙΔ' Επετηρίδας (σελ. 230) παρατίθενται οι εξεταστικές επιτροπές του ΙΕ' Τακτικού Προγράμματος, με την ένδειξη ΤΥ ή ΤΕ δίπλα στα ονόματα των Τέως Υποτρόφων ή των Τέως Ενισχυμένων. Εξαιρουμένων των τεσσάρων γλωσσικών επιτροπών, λειτούργησαν περισσότερες επιτροπές από την προηγούμενη χρονιά, ενσωματώνοντας ειδικούς τόσο από τον ακαδημαϊκό χώρο, όσο και από άλλους οργανισμούς και φορείς του δημόσιου τομέα ή πρόσωπα αναγνωρισμένου κύρους στον τομέα τους.

Έτσι εξέτασαν συνολικά 30 τριμελείς επιτροπές, 1 τετραμελής και 2 πενταμελείς εξεταστικές επιτροπές. Συνολικά εξέτασαν 84 μέλη δίχως τις διπλοθεσίες -επτά λιγότερες από την προηγούμενη χρονιά- εκ των οποίων οι 47 ανήκαν στην Ανώτατη Εκπαίδευση (καθηγητές και υφηγητές). Η συνεισφορά της Ακαδημίας μειώθηκε κατά 7 θέσεις σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά και διατηρήθηκε σε πλειοψηφικά επίπεδα, αν και συνεχώς λιγότευε. Το 56% των εξεταστών ανήκαν στον ακαδημαϊκό χώρο στο ΙΕ' Πρόγραμμα, ενώ την προηγούμενη ακαδημαϊκή χρονιά το ποσοστό αυτό ήταν στο 58% και την προ-προηγούμενη στο 62%. Επίσης στο Θ' Έκτακτο Πρόγραμμα λειτούργησαν 7 τριμελείς και στο ΙΙ Πρόγραμμα του Υπουργείου Συντονισμού λειτούργησαν 2 τριμελείς επιτροπές. Και στα δύο προγράμματα η συμμετοχή των τέως υποτρόφων ήταν σχεδόν καθολική.

Τέλος, έχει σημασία να τονίσουμε πως από τα 84 μέλη, τα 52 ήταν τέως υπότροφοι του ΙΚΥ, δηλαδή το 61%. Τα 26 από αυτά συμμετείχαν στις επιτροπές των διαγωνισμών για τις Θετικές Επιστήμες (σε σύνολο 47 εξεταστών), ενώ για την εξέταση των ξένων γλωσσών το 75% ήταν

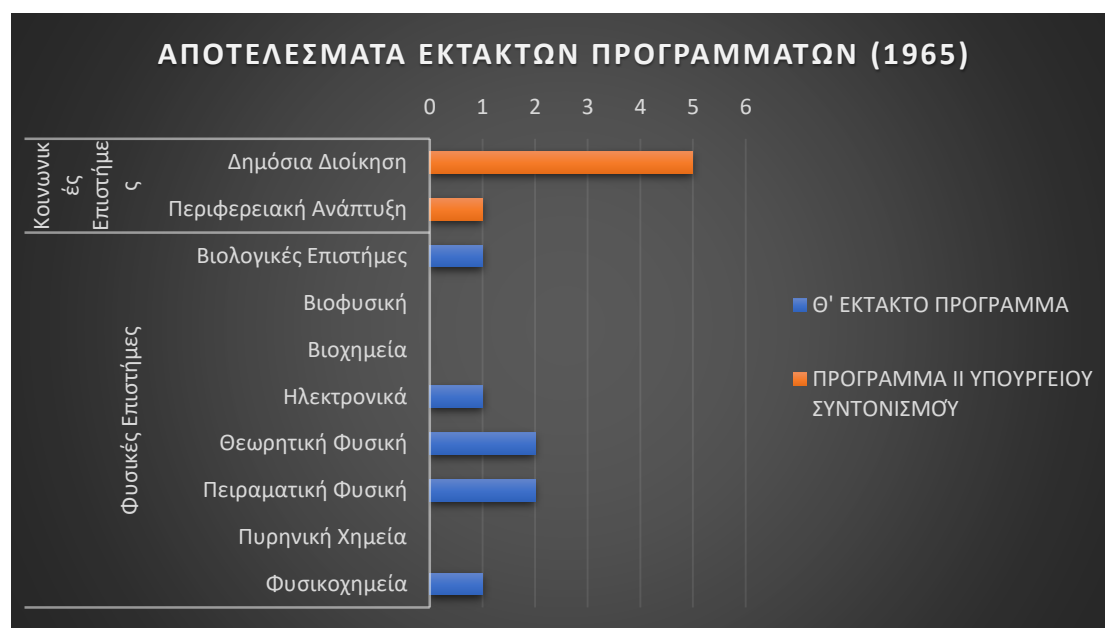
τέως υπότροφοι (15 από τους 20). Αντίστοιχα, στον Πίνακα 12α (σελ. 243) της ΙΔ' Επετηρίδας παρατίθεται ονομαστικά οι εξεταστικές των διαγωνισμών του Η' Έκτακτου Προγράμματος Εξωτερικού του 1964, όπου από τα 11 μέλη, τα 7 ήταν πρώην υπότροφοι. Η σημασία που έδινε το Ίδρυμα για την συγκρότηση της κοινότητας των νέων ακαδημαϊκών ως κομμάτι της εσωτερικής λειτουργίας και παράδοσης του ΙΚΥ, φαίνεται στην προσπάθεια συμπερίληψης των τέως υποτρόφων στις λίστες των εξεταστικών επιτροπών και στην ειδική σήμανσή τους στις σελίδες της Επετηρίδας.

Στον Πίνακα 13 (σελ. 246) δημοσιεύονται ονομαστικά τα αποτελέσματα των επιτυχόντων υποψηφίων του ΙΕ' Προγράμματος Εξωτερικού (1965-66) για τις διάφορες ειδικότητες ανεξαρτήτως του αριθμού των προκηρυχθεισών θέσεων. Ως προς το Θ' Έκτακτο Πρόγραμμα Εξωτερικού του 1965, και το ΙΙ Πρόγραμμα του Υπουργείου Συντονισμού (1965-66), τα αποτελέσματα ήταν τα εξής: α) Για το Θ' Έκτακτο προκηρύχθηκαν 24 υποτροφίες για τις Θετικές Επιστήμες από τις οποίες υπέβαλλαν αίτηση 19 άτομα και πέτυχαν 6 άντρες και μία γυναίκα, όπου και προκρίθηκαν όλα τα άτομα. β) Για το ΙΙ Πρόγραμμα του Υπουργείου Συντονισμού από τις 70 θέσεις του προγράμματος (50 για Δημόσια Διοίκηση και 20 για την Περιφερειακή Ανάπτυξη) συμμετείχαν 37 άτομα και πέτυχαν μονάχα ένας 6 άντρες εκ των οποίων προκρίθηκαν μονάχα οι 2.

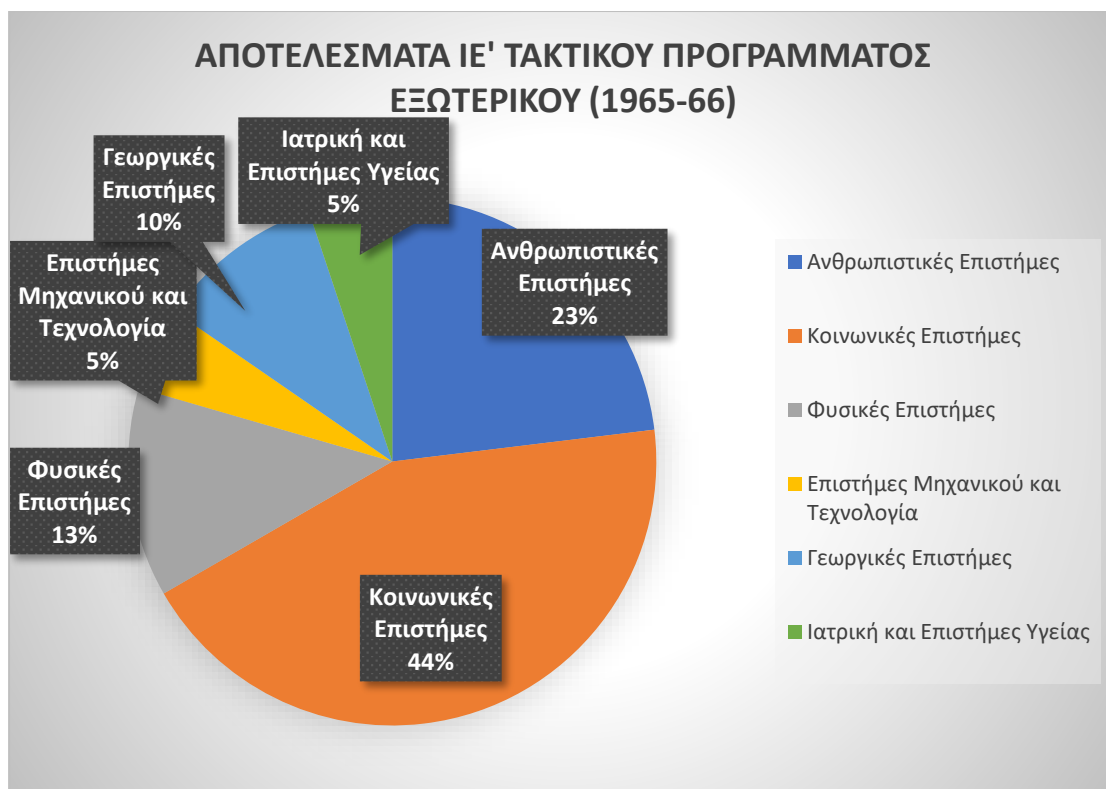
Το αποτέλεσμα ως προς την αναλογία των γυναικών παρέμεινε πολύ κακό οι οποίες συνέχιζαν να υποεκπροσωπούνται σε ποσοστό 13%. Οι συνολικά 59 επιτυχόντες/ούσες κατανεμήθηκαν σε 32 ειδικότητες (από τις 46 που προκηρύχθηκαν) και διανεμήθηκαν ως εξής: 51 άντρες (86%) και 8 γυναίκες (14%).

Συνολικά από τις 50 θέσεις που προκηρύχθηκαν, υπέβαλαν υποψηφιότητα 145, συμμετείχαν 121 και πέτυχαν 46 (39 γυναίκες και 7 άντρες) και προκρίθηκαν 39 (33 άντρες και 6 γυναίκες).

Οι κατανομές των τελικών προκριθέντων ανά επιστημονικό πεδίο ήταν οι εξής: 23% για τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες, 10% για τις Γεωργικές, 44% για τις Κοινωνικές, 11% για τις Φυσικές και 7% για την Ιατρική και τις Επιστήμες Υγείας. Μεγάλα ποσοστά επιτυχίας σημείωσαν οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες και οι Κοινωνικές Επιστήμες με την αναλογία θέσεων προς επιτυχόντων να φτάνει το 144% και 150% αντίστοιχα.

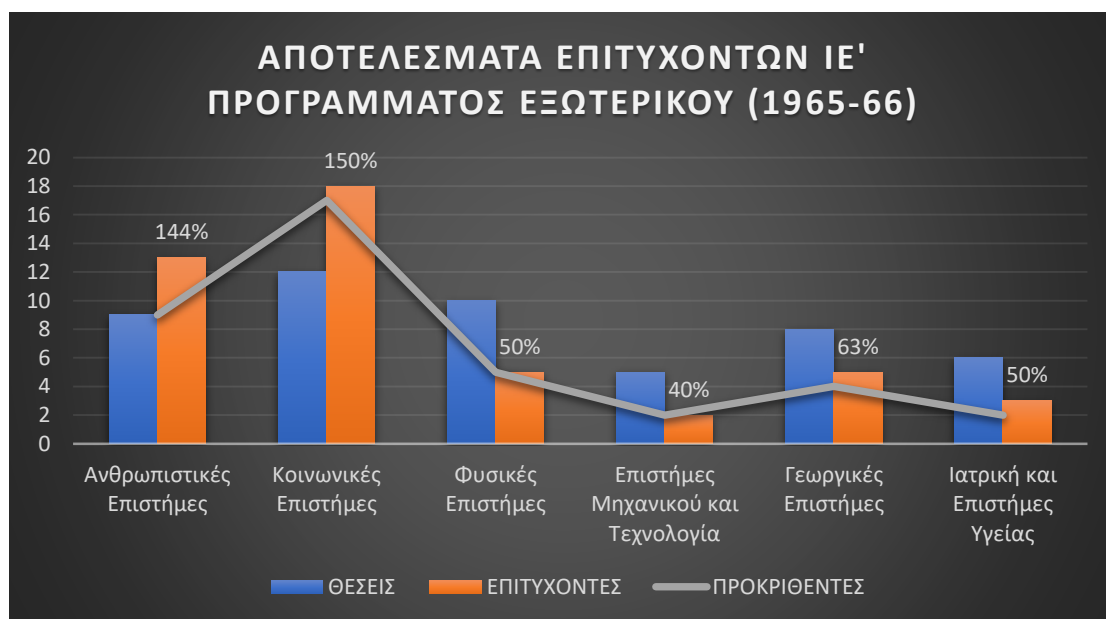

Διάγραμμα 250. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Θ' Έκτακτο Πρόγραμμα Εξωτερικού και των Πρόγραμμα ΙΙ του Υπουργείου Συντονισμού (1965).

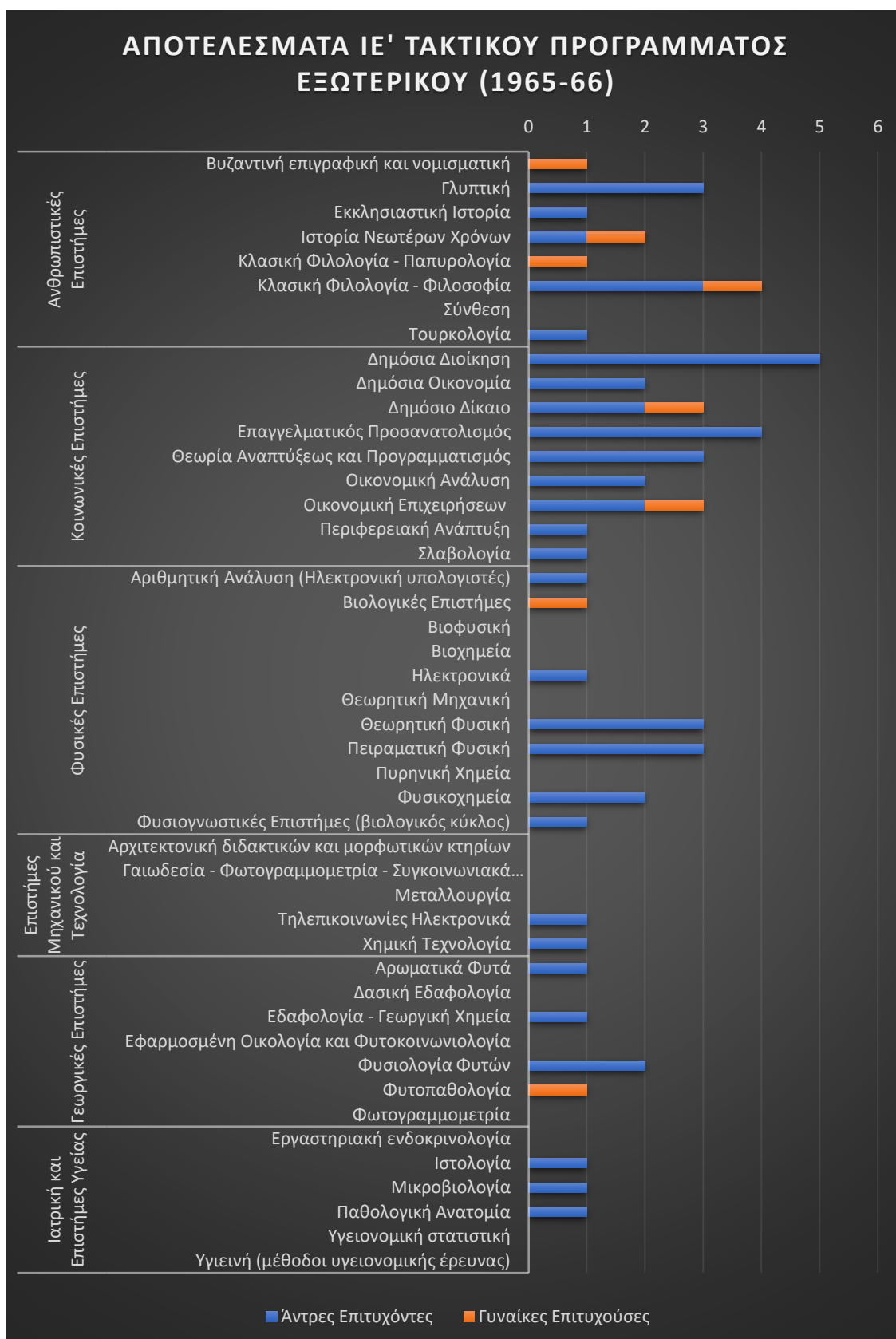

Διάγραμμα 251. Οι κατανομές των προκριθέντων για το ΙΕ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1965-66).

Στο παρακάτω πίνακα συγκρίνονται τα αποτελέσματα του ΙΕ' τακτικού προγράμματος εξωτερικού για τα επιστημονικά πεδία. Είναι σαφής η μεγάλη επιτυχία των Ανθρωπιστικών Επιστημών και των Κοινωνικών Επιστημών, μιας και οι επιτυχόντες είναι περισσότεροι από τις θέσεις που είχαν προκηρυχθεί κατά το πρόγραμμα. Στην κορυφή της πορτοκαλί στήλης αναγράφεται το ποσοστό των επιτυχόντων προς τις θέσεις.

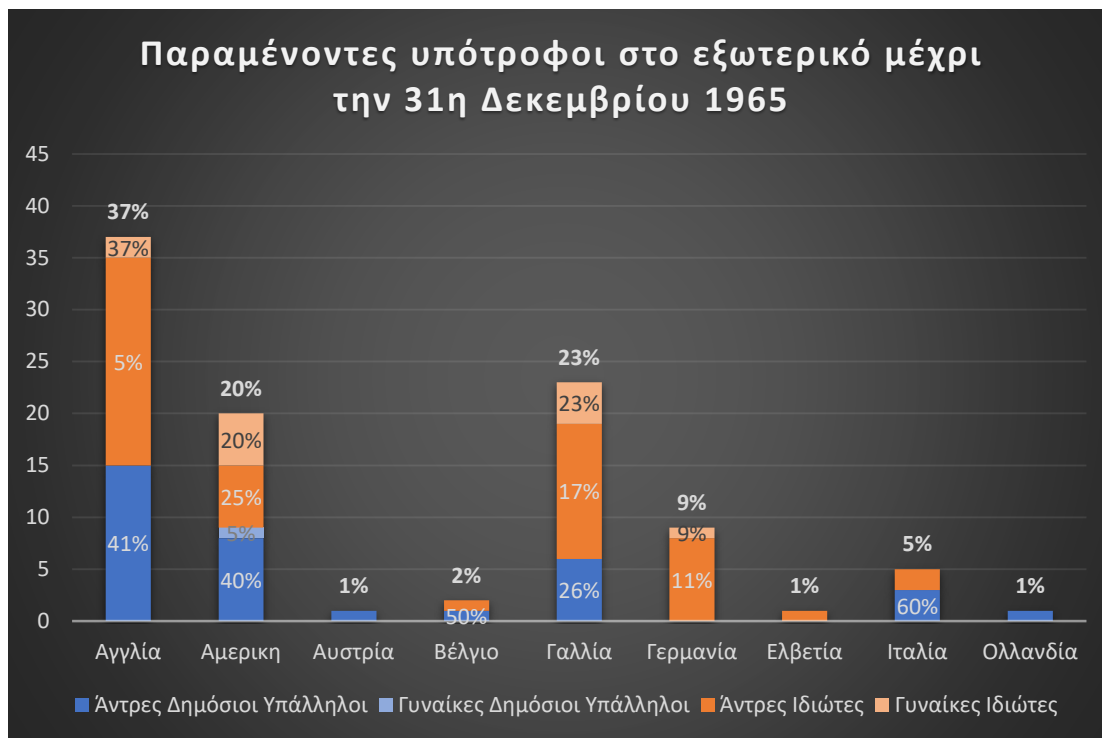

Διάγραμμα 252. Συγκριτικό προκήρυξης και αποτελεσμάτων του ΙΕ' Προγράμματος Εξωτερικού (1965-66).

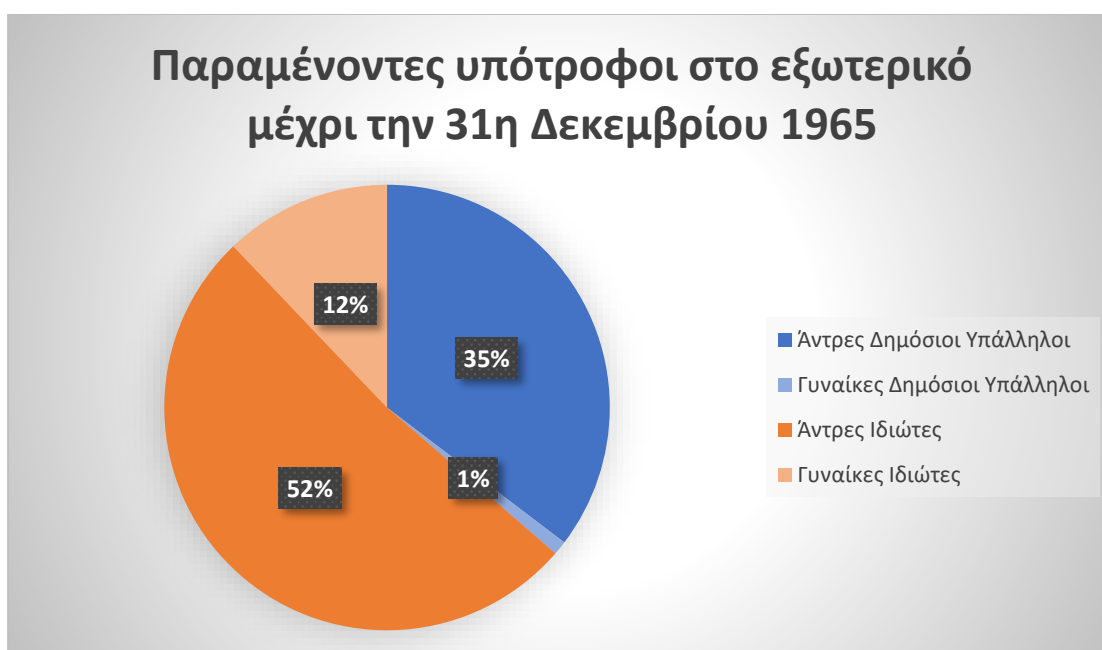

Διάγραμμα 253. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΕ' Τακτικό Πρόγραμμα Εξωτερικού 1965-66.

Στον Πίνακα 16 της ΙΕ' Επετηρίδας (σελ. 234) αποτυπώνεται η πορεία εκτέλεσης των Προγραμμάτων Α-ΙΣΤ' και τα Έκτακτα (1959, 1960, 1961, 1964, 1965). Βάση αυτών το στοιχείων κατά την 31/12/1965 βρίσκονταν στο εξωτερικό 99 υπότροφοι εκ των 783 προκριθέντων. Από την ανάλυση των 99 υποτρόφων όπως καταγράφονται στον Πίνακα 17 της ίδιας Επετηρίδας (σελ. 235) προκύπτει ότι α) το ποσοστό των γυναικών που σπούδαζαν στο εξωτερικό ήταν το 13% και β) ότι το 36% ήταν δημόσιοι υπάλληλοι.

Διάγραμμα 254. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού και ιδιότητα των παραμενόντων στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1965.

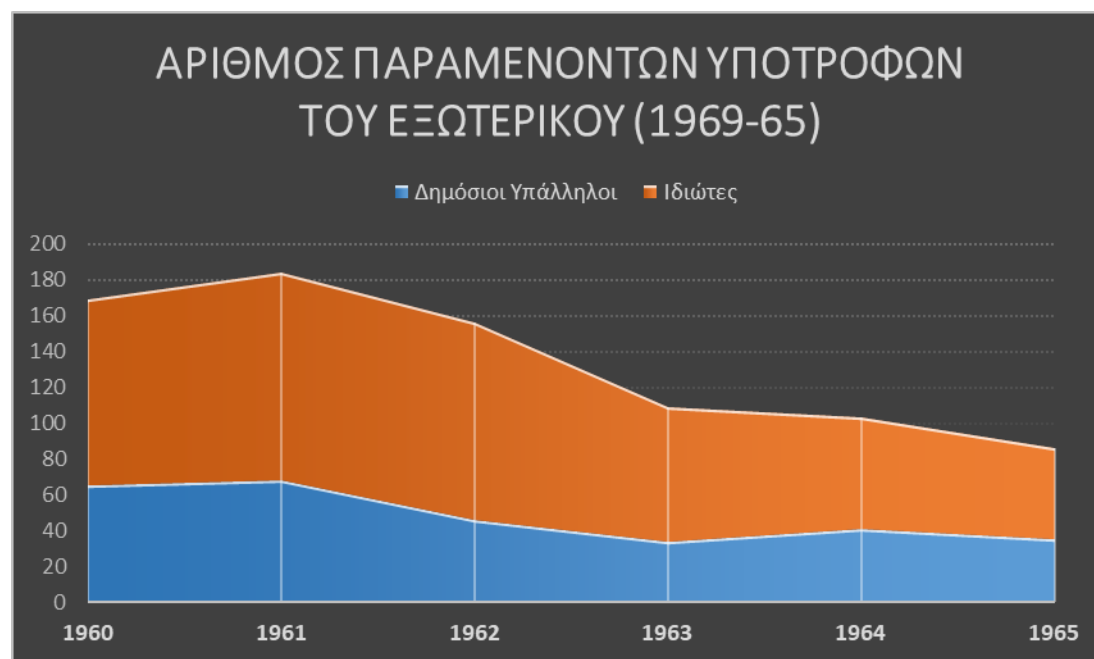

Διάγραμμα 255. Το ποσοστό Δημοσίων Υπαλλήλων και Ιδιωτών υποτρόφων παραμενόντων στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1965.

Πίνακας 47. Ο αριθμός των παραμένοντων στο εξωτερικό ανά ιδιότητα

ΑΡΙΘΜΟΣ ΠΑΡΑΜΕΝΟΝΤΩΝ ΣΤΟ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟ			
ΕΤΟΣ	Δημόσιοι Υπάλληλοι	Ιδιώτες	ΑΘΡΟΙΣΜΑ
1960	65	104	169
1961	68	116	184
1962	46	110	156
1963	34	75	109
1964	41	62	103
1965	35	51	86

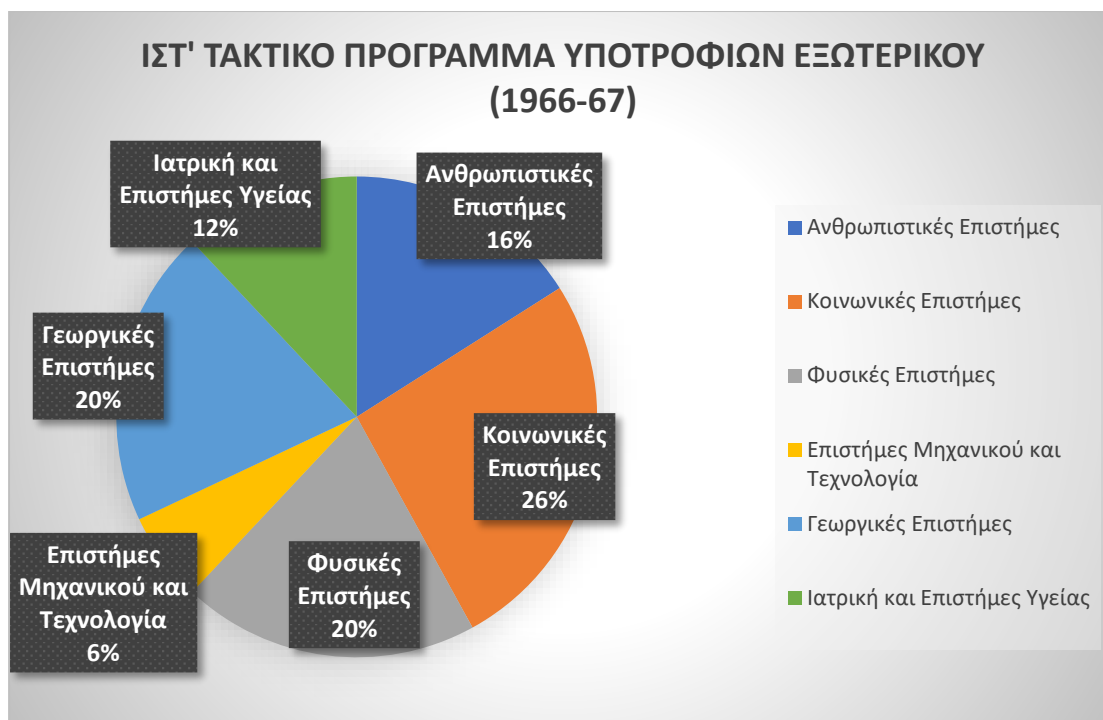
Σύμφωνα με τον παραπάνω Πίνακας 47 ο αριθμός των παραμένοντων στο εξωτερικό από το 1961 έως το 1965 συνεχώς μειωνόταν μιας και αφενός το 1965 έκλεινε ο κύκλος σπουδών των υποτρόφων των έκτακτων προγραμμάτων του 1959-60, και αφετέρου η πολιτική του Ιδρύματος για ταχύ επαναπατρισμό των υποτρόφων του εξωτερικού δεν άφηνε περιθώρια παραμονής. Ωστόσο, από το παραπάνω πίνακα παρατηρούμε πως μέσα σε αυτά τα χρόνια αλλάζει το μείγμα των υποτρόφων. Συγκεκριμένα, ενώ το 1962 οι δημόσιοι υπάλληλοι αποτελούσαν το 31%, το 1965 ήταν δέκα μονάδες πάνω και αντιστοιχούσαν στο 41% επί του συνόλου.

Διάγραμμα 256. Ο αριθμός των παραμένοντων υποτρόφων εξωτερικού ανά ιδιότητα (1960-65).

4.2.16 ΙΣΤ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1966-67

Το Τακτικό Πρόγραμμα Εξωτερικού για το ακαδημαϊκό έτος 1966-67 περιλάμβανε το 12 θέσεις για την Γενική Εκπαίδευση, 29 για τις Θετικές Επιστήμες και 9 για τις Θεωρητικές. Οι κατανομές των 50 θέσεων που προκηρύχθηκαν παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα (δίχως τις 5 θέσεις που εγκρίθηκαν για τους Ομογενείς) και δεν παρουσίασε διαφορές σε σχέση με το αντίστοιχο τακτικό της προηγούμενης χρονιάς.

Διάγραμμα 257. Η κατανομή των θέσεων του ΙΣΤ' Τακτικού Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1966-67).

Επίσης, το 1966 ανακοινώνεται το Ι' Έκτακτο Πρόγραμμα Εξωτερικού το οποίο αλλάζει κατεύθυνση και προβλέπει 40 θέσεις για Θεολογικές, Ιστορικές και Αρχαιολογικές Μελέτες, 20 για την Ιερά Μονή του Αγίου Όρους και 20 για την Ιερή Μονή Όρους Σινά και της Αγιοταφικής Αδελφότητας.⁴⁴² Και οι 40 θέσεις απευθύνονταν αποκλειστικά σε άγαμους άντρες, μειώνοντας με αυτόν τον τρόπο το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στο πρόγραμμα. Συνολικά το πρόγραμμα προκήρυξε 90 θέσεις. Στον παρακάτω Πίνακα 48 παρατηρούμε πως το Πρόγραμμα Εξωτερικού μειώθηκε κατά 38% μιας και λόγω της θεσμοθέτησης του νέου προγράμματος μετεκπαίδευσης κάποιες θέσεις καλύφθηκαν από εκείνο. Η μεγάλη αλλαγή όμως που παρατηρείται συνολικά είναι η μετατόπιση του βάρους από τις Θετικές Επιστήμες στις Θεωρητικές, κυρίως λόγω των θέσεων που προκηρύχθηκαν για τις ειδικότητες των θεολόγων με τις υποτροφίες για μελέτες στις Ιερές Μονές Αγίου Όρους και Σινά. Επίσης, οι Κοινωνικές Επιστήμες επίσης ελαττώνονται αλλά αυτό οφείλεται κυρίως στο τέλος του Έκτακτου Προγράμματος του Υπουργείου Συντονισμού που είχε προκηρύξει 70 θέσεις για τη Δημόσια Διοίκηση και την Περιφερειακή Ανάπτυξη.

Στο Διάγραμμα 258 απεικονίζεται η σύνοψη του ΙΣΤ' Τακτικού και του Ι' Έκτακτου Προγράμματος για το 1966-67. Στην κορυφή της κάθε στήλης αναφέρεται το ποσοστό του μεριδίου κάθε επιστημονικού πεδίου επί του συνόλου των θέσεων.

Πίνακας 48. Σύγκριση των Προγραμμάτων Εξωτερικού 1965-67

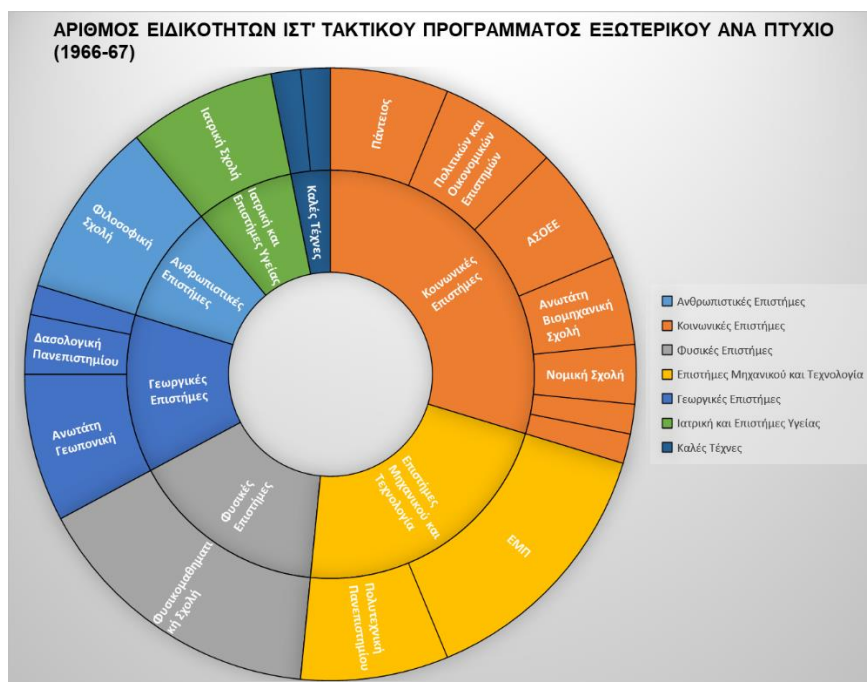
ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ			
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ	1965-1966	1966-1967	% ΔΙΑΦΟΡΑ
Ανθρωπιστικές Επιστήμες	9	48	433%
Κοινωνικές Επιστήμες	82	13	-84%
Φυσικές Επιστήμες	32	10	-69%
Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογία	5	3	-40%

⁴⁴² Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ) και State Scholarships Foundation (S.S.F), *ΙΣΤ' Επετηρίς 1966/16 Yearbook 1966*, Αθήνα/Athens 1967, σ. 34, Πίνακας Vα.

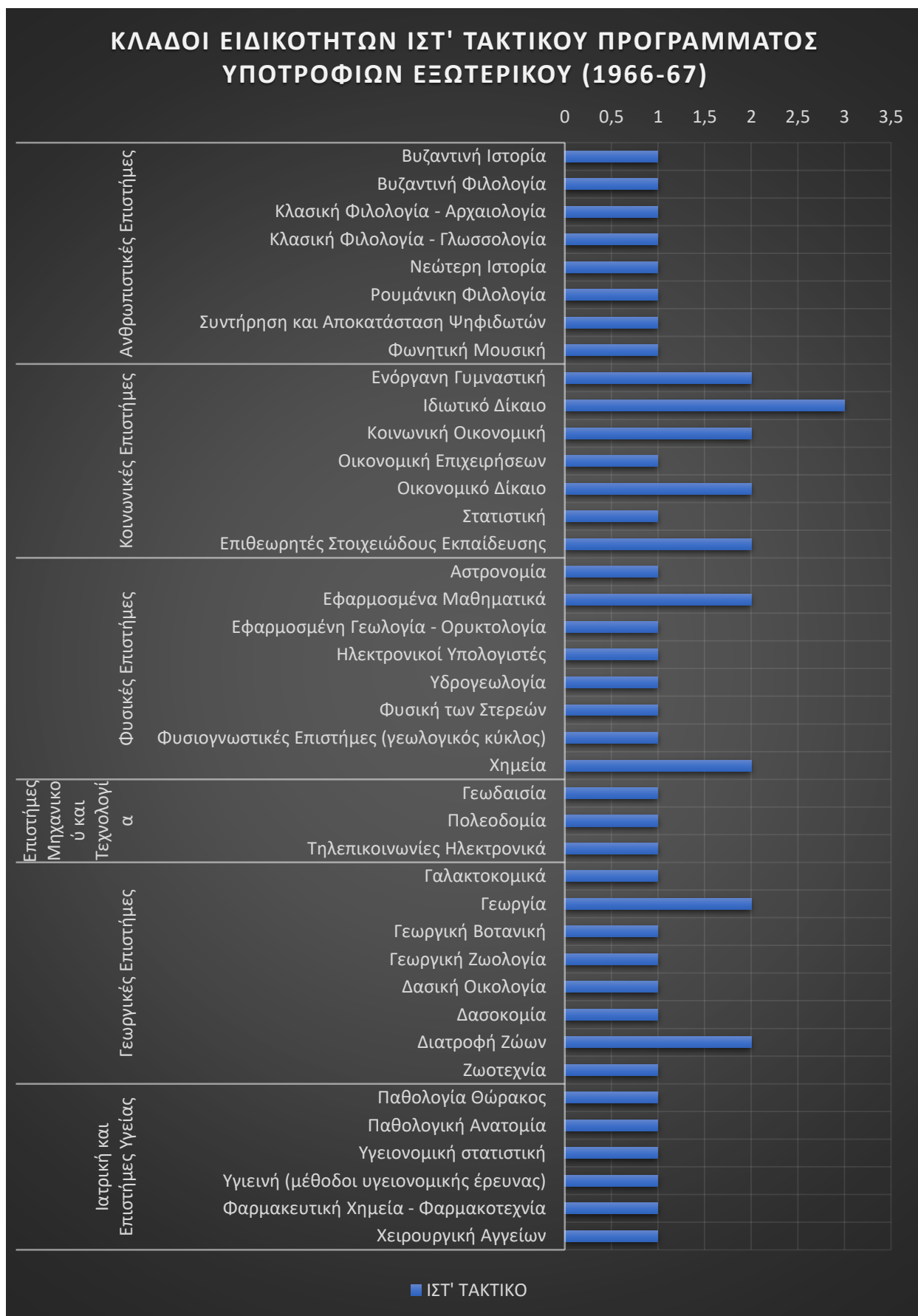
Γεωργικές Επιστήμες	8	10	25%
Ιατρική και Επιστήμες Υγείας	6	6	0%
Επαγγελματική Εκπαίδευση	2		-100%
ΣΥΝΟΛΟ	144	90	-38%

Διάγραμμα 258. Σύνοψη των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για το ακαδημαϊκό έτος 1965-66.

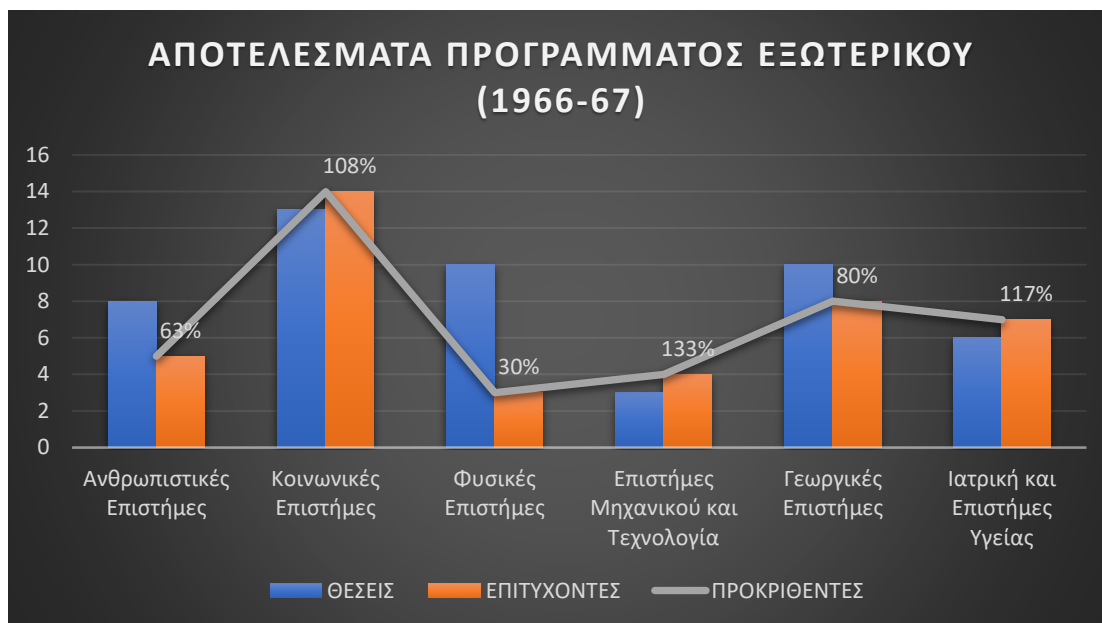

Διάγραμμα 259. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το ΙΣΤ' Τακτικό Πρόγραμμα Εξωτερικού (1966-67).

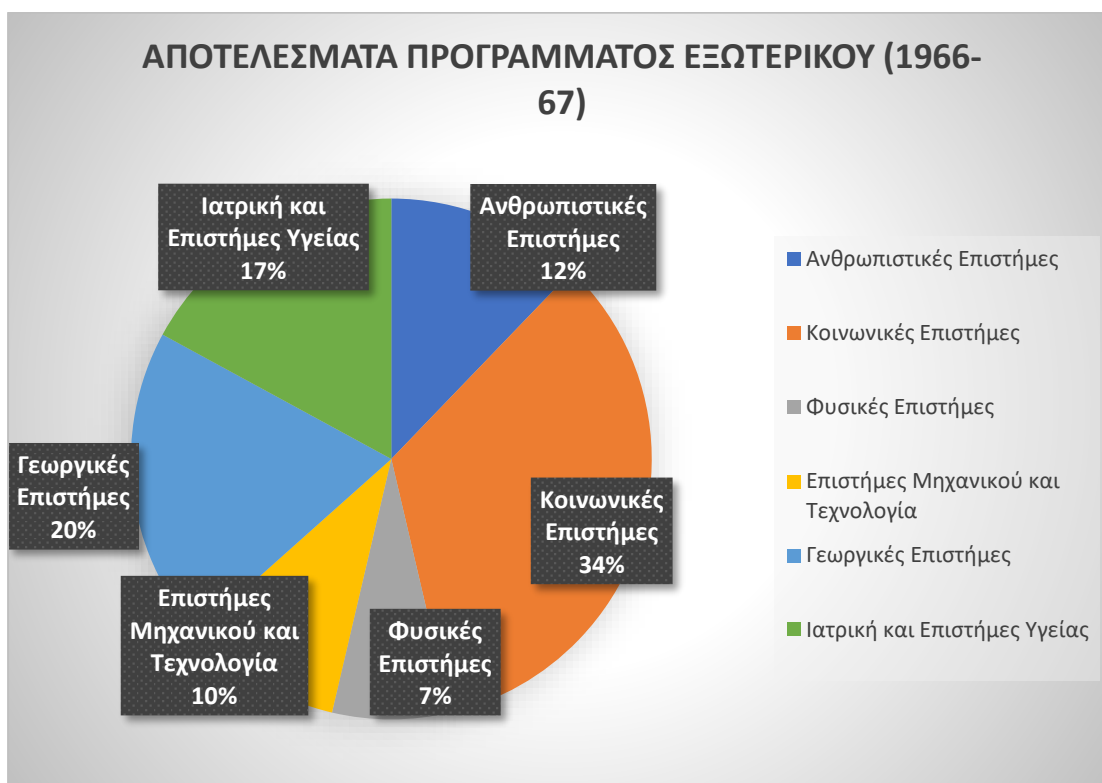

Διάγραμμα 260. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά επιστημονικό πεδίο για το ΙΣΤ' Τακτικό Πρόγραμμα Εσωτερικού 1966-67.

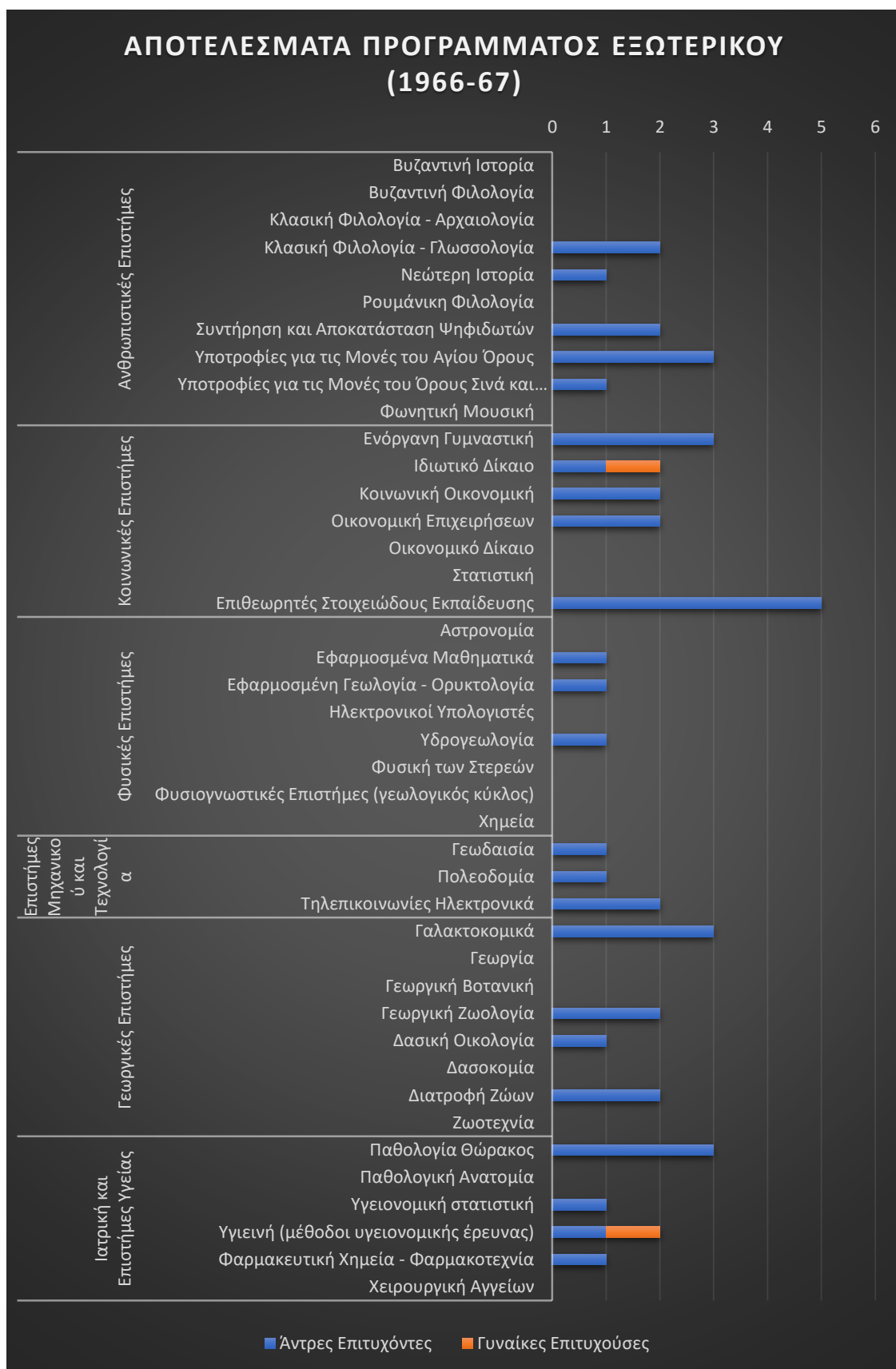
Για τις 90 θέσεις που προκηρύχθηκαν, 125 άτομα υπέβαλλαν υποψηφιότητα, 104 συμμετείχαν στους διαγωνισμούς εκ των οποίων πέτυχαν 43 άντρες και 2 γυναίκες. Το ποσοστό επιτυχίας των γυναικών ήταν πραγματικά απογοητευτικό, μονάχα 4%. Αν συνυπολογίσουμε τους 5 άντρες και τις 2 γυναίκες (για τις ειδικότητες της Φιλολογίας και των Νηπιαγωγών) που ενισχύθηκαν ενόσω βρισκόντουσαν ήδη στο εξωτερικό για σπουδές, τότε οι προκριθέντες ήταν 52 άτομα.

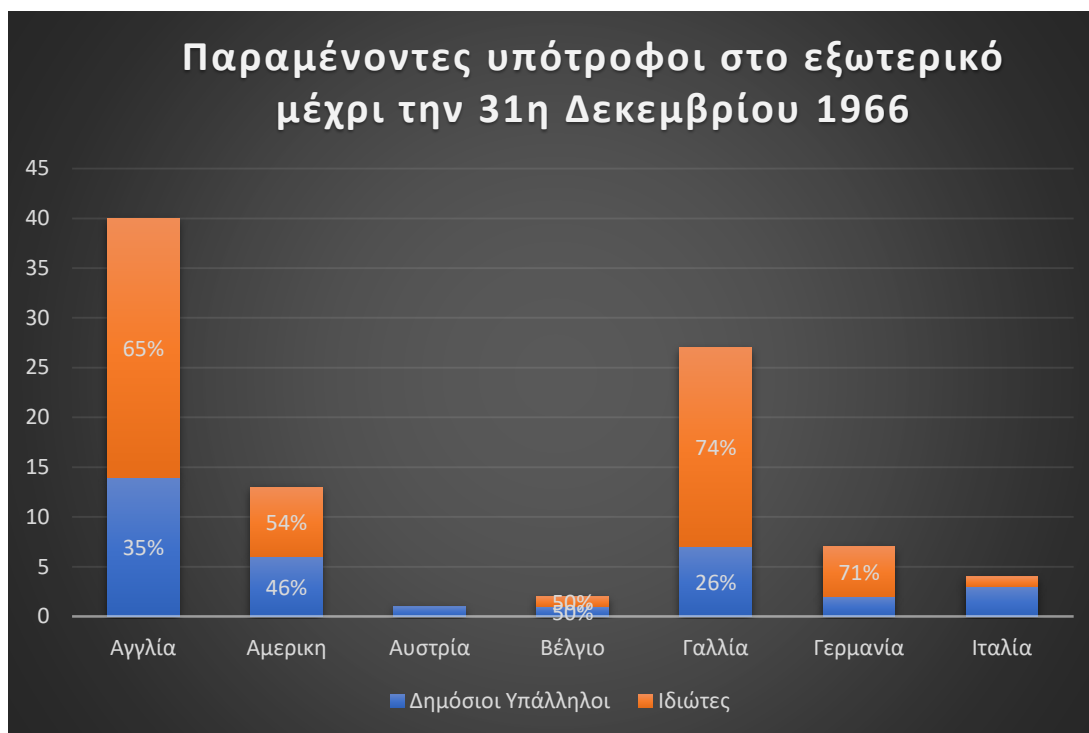
Διάγραμμα 261. Συγκριτικό προκήρυξης και αποτελεσμάτων του ΙΣΤ' Προγράμματος Εξωτερικού (1966-67).

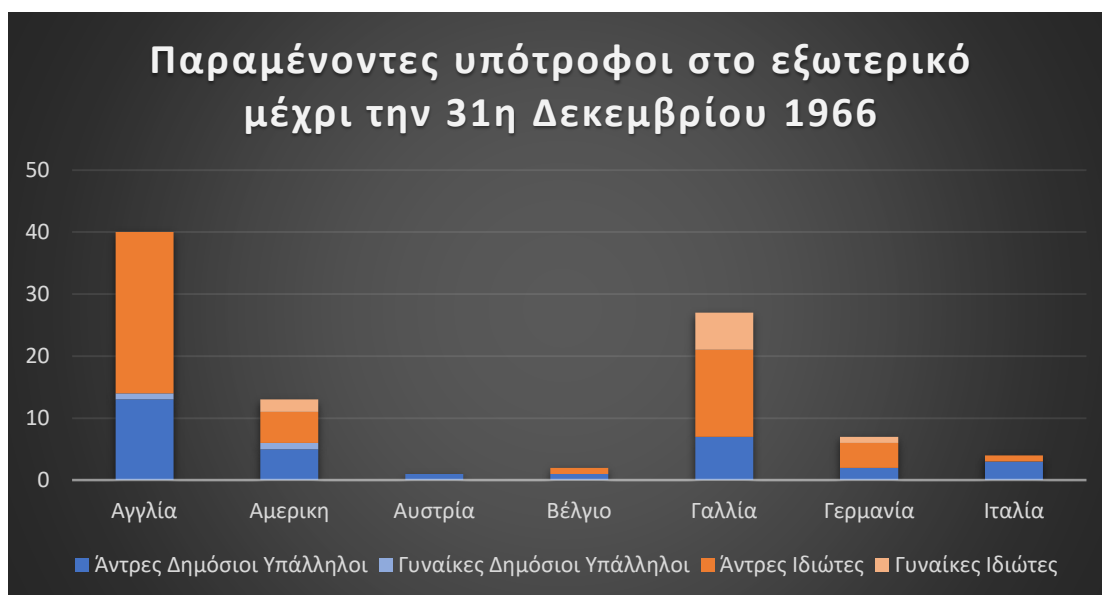
Διάγραμμα 262. Οι κατανομές των προκριθέντων για το ΙΣΤ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1966-67).

Διάγραμμα 263. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Πρόγραμμα Εξωτερικού 1966-67 (Τακτικό και Έκτακτο).

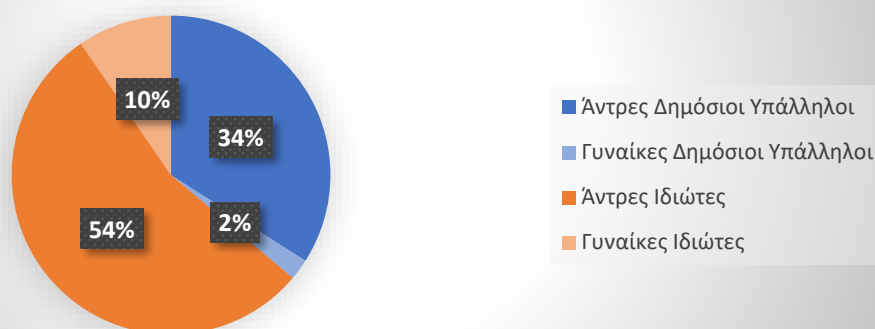

Διάγραμμα 264. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού και ιδιότητα των παραμενόντων στο εξωτερικοί υποτρόφων μέχρι την 31/12/1966.

Διάγραμμα 265. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού, φύλο και ιδιότητα των παραμενόντων στο εξωτερικοί υποτρόφων μέχρι την 31/12/1966.

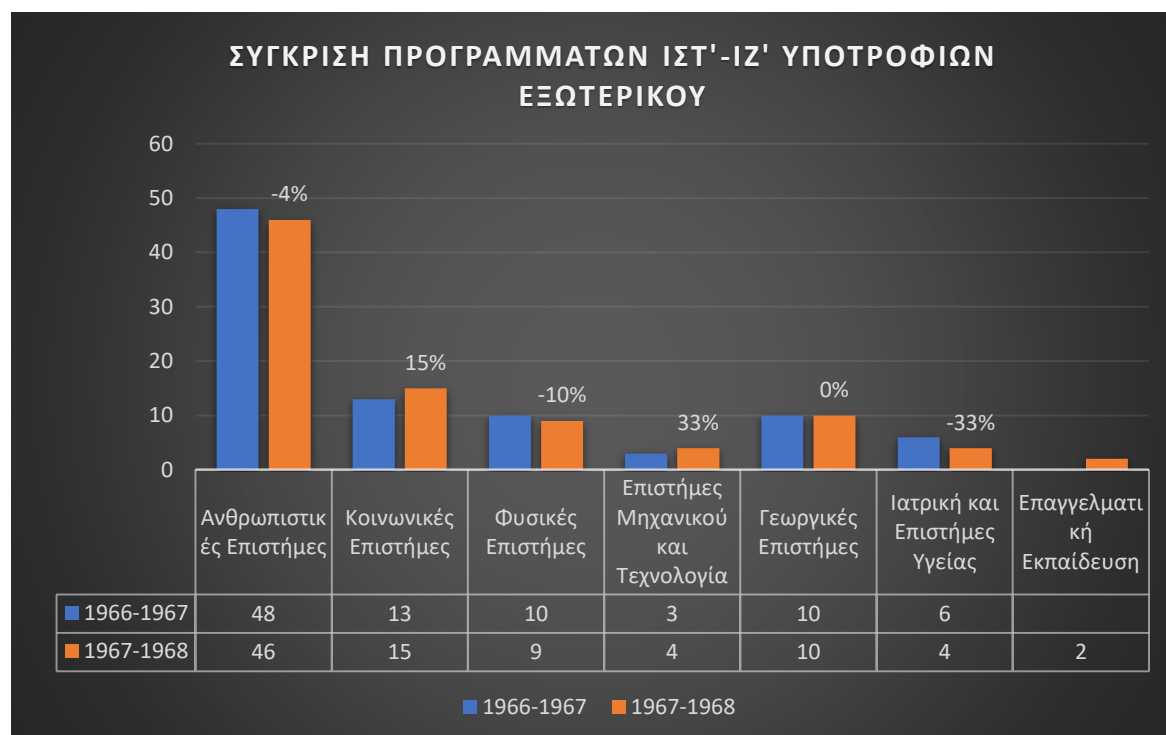
Παραμένοντες υπότροφοι στο εξωτερικό μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1966

Διάγραμμα 266. Το ποσοστό Δημοσίων Υπαλλήλων και Ιδιωτών υποτρόφων παραμένοντων στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1966.

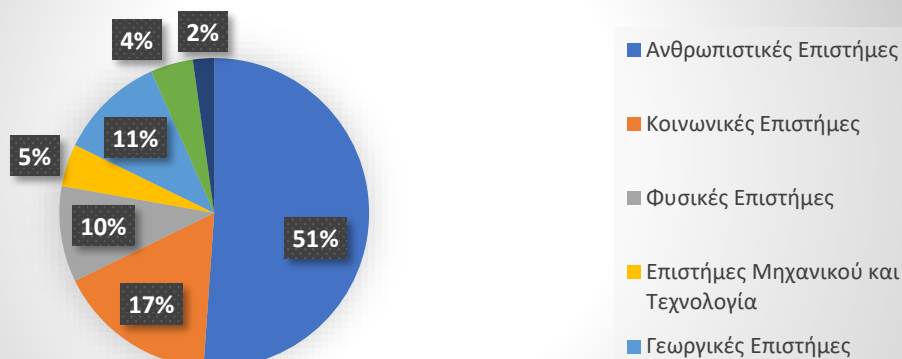
4.2.17 ΙΖ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1967-68

Το ΙΖ' Πρόγραμμα αν και δεν παρουσίασε καμία αλλαγή στο συνολικό αριθμό των ειδικοτήτων, ωστόσο σύμφωνα με τη στατιστική ανάλυση υπήρξε μια μικρή ανακατανομή του αριθμού των θέσεων για τα έξι επιστημονικά πεδία, δίχως όμως να αλλάζει η γενική εικόνα του προγράμματος. Στο παρακάτω πίνακα συμπεριλαμβάνονται και οι 40 θέσεις για τις Θεολογικές Σχολές: 20 υποτροφίες για τις Μονές του Αγίου Όρους και 20 υποτροφίες για τις Μονές του Όρους Σινά και της Αγιοταφικής Αδελφότητας. Στο παρακάτω Διάγραμμα 267 στην κορυφή της δεξιάς στήλης σημειώνεται η ποσοστιαία διαφορά μεταξύ των δύο προγραμμάτων.

Διάγραμμα 267. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού 1966-67 και 1967-68.

ΙΖ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ (1967-1968)

Διάγραμμα 268. Η κατανομή των θέσεων του Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού, συμπεριλαμβανομένου του Έκτακτου Προγράμματος (1967-68).

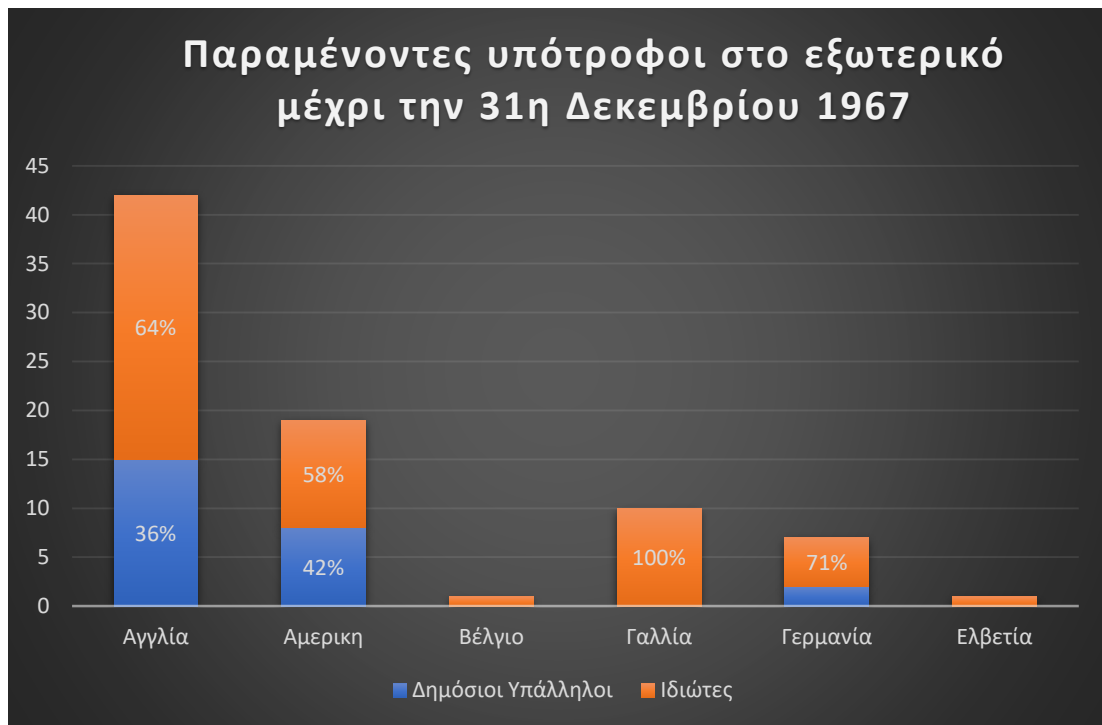
Ο αριθμός των ειδικοτήτων που προκηρύσσονται παραμένουν 31. Για το τακτικό ΙΖ' Πρόγραμμα ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο είναι 51. Παρατηρούμε πως για τις Κοινωνικές Επιστήμες διατίθεται ο μεγαλύτερος αριθμός ειδικοτήτων ανά πτυχίο (19 ειδικότητες ανά πτυχίο), γεγονός που ενισχύει τις πιθανότητες κάποιος πτυχιούχος να κερδίσει κάποια υποτροφία, αλλά και ο κλάδος να ενισχυθεί στο μέλλον μέσα από την αύξηση επιστημόνων σε περισσότερα γνωστικά αντικείμενα. Δεύτερο στην κατάταξη είναι το πεδίο των Επιστημών Μηχανικού με 11 ειδικότητες ανά πτυχίο (βλ. Διάγραμμα 270).

Σύμφωνα με την ανάλυση των αποτελεσμάτων, στο Έκτακτο Πρόγραμμα για τις 40 θέσεις προσήλθαν μονάχα 2 άτομα από το οποία δεν πέτυχε κανένας, ενδεικτικό πως η προσφορά θέσεων δεν έχει πάντα τα ίδια αποτελέσματα. Όσον αφορά το Τακτικό ΙΖ' Πρόγραμμα, για τις 50 θέσεις, πέτυχαν 28 άντρες και 7 γυναίκες (ποσοστό 20%) εκ των οποίων οι 5 ήταν για την ειδικότητα της Νοσηλευτικής (βλ. Διάγραμμα 271).

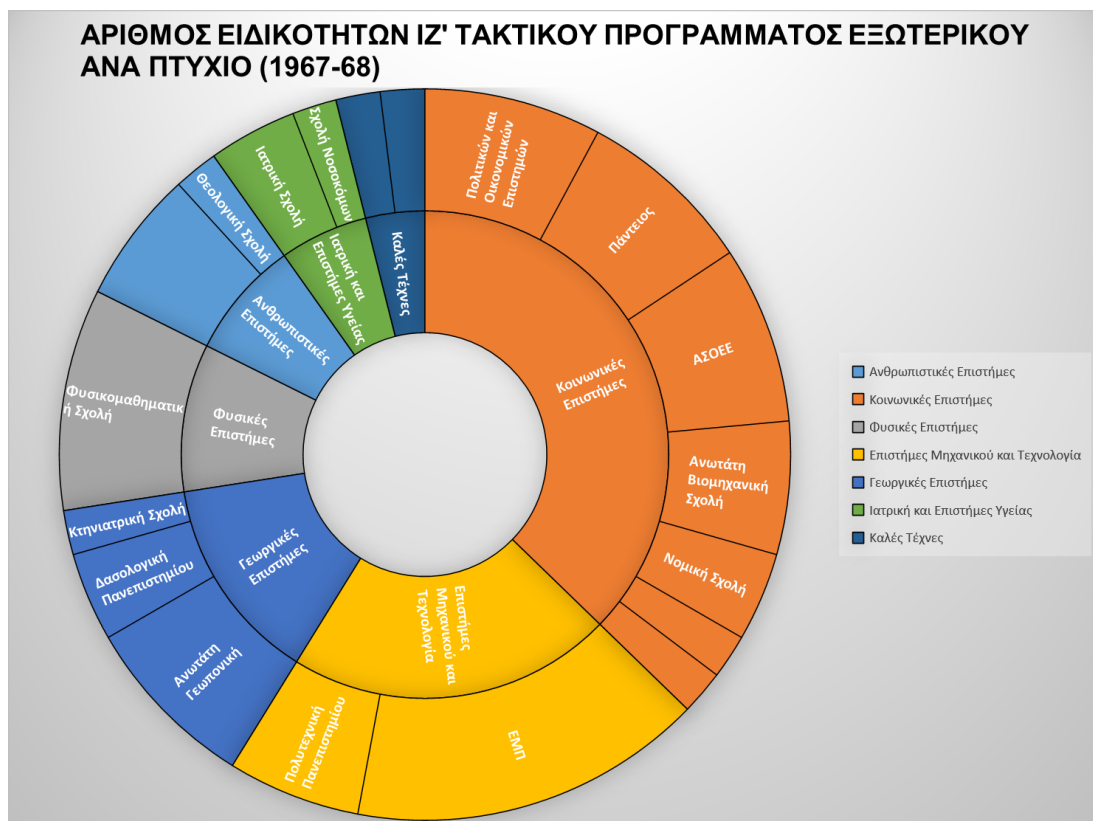
Στο Διάγραμμα 269 απεικονίζεται σε στήλες το άθροισμα των παραμένων στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1967 ανά ιδιότητα και χώρα προορισμού. Το ποσοστό των δημοσίων υπαλλήλων ήταν 31% και το άθροισμα των πολιτών ήταν 80 άτομα. Σύμφωνα με τον παρατηρούμε πως οι παραμένοντες στο εξωτερικό συνέχισαν να μειώνονται και η πολιτική του Ιδρύματος για άμεση επιστροφή των υποτρόφων στη χώρα είχε αποτελέσματα. Το ποσοστό

Πίνακας 49. Συγκριτικός πίνακας ανά έτος των παραμένων στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1967.

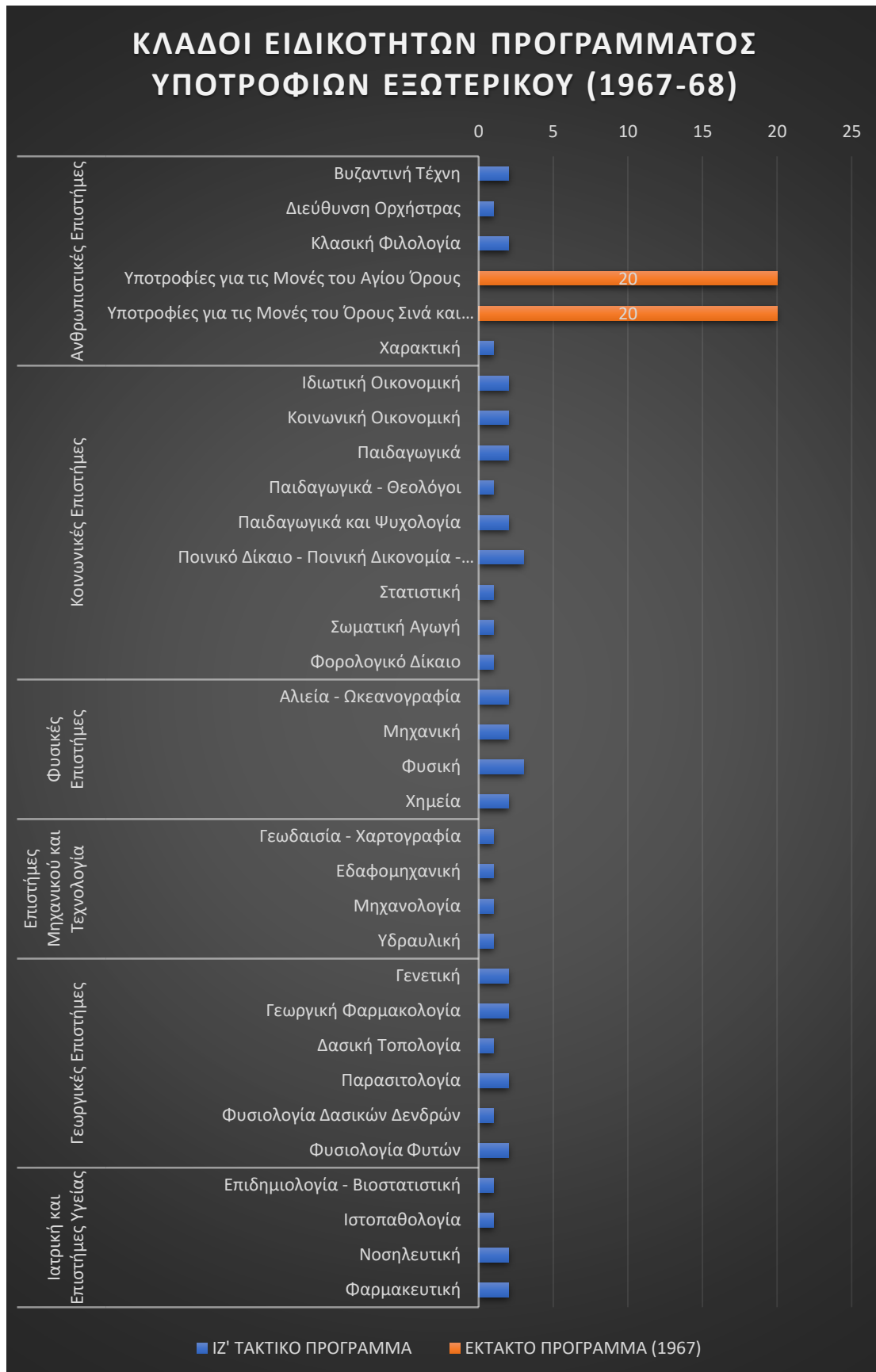
ΕΤΟΣ	Δημόσιοι Υπάλληλοι	Ιδιώτες	ΑΘΡΟΙΣΜΑ	ΔΙΑΦΟΡΑ
1960	65	104	169	
1961	68	116	184	9%
1962	46	110	156	-15%
1963	34	75	109	-30%
1964	41	62	103	-6%
1965	35	51	86	-17%
1966	34	60	94	9%
1967	25	55	80	-15%

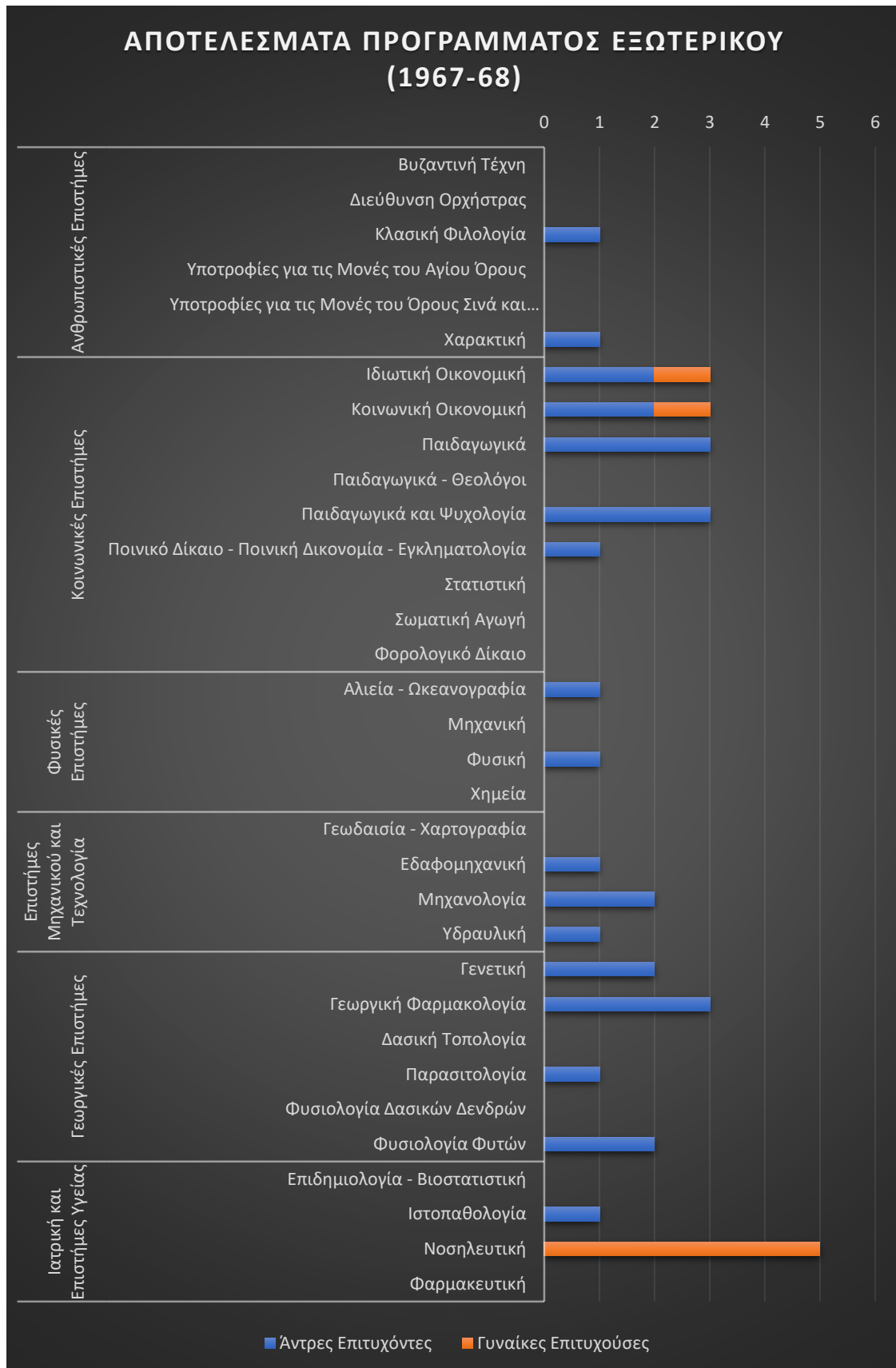
Διάγραμμα 269. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά ιδιότητα και χώρα προορισμού μέχρι την 31/12/1967.

Διάγραμμα 270. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το ΙΖ' Τακτικό Πρόγραμμα Εξωτερικού (1967-68).

Διάγραμμα 271. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά επιστημονικό πεδίο για το Πρόγραμμα Εσωτερικού 1966-67.

Διάγραμμα 272. Αποτελέσματα του Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1967-68).

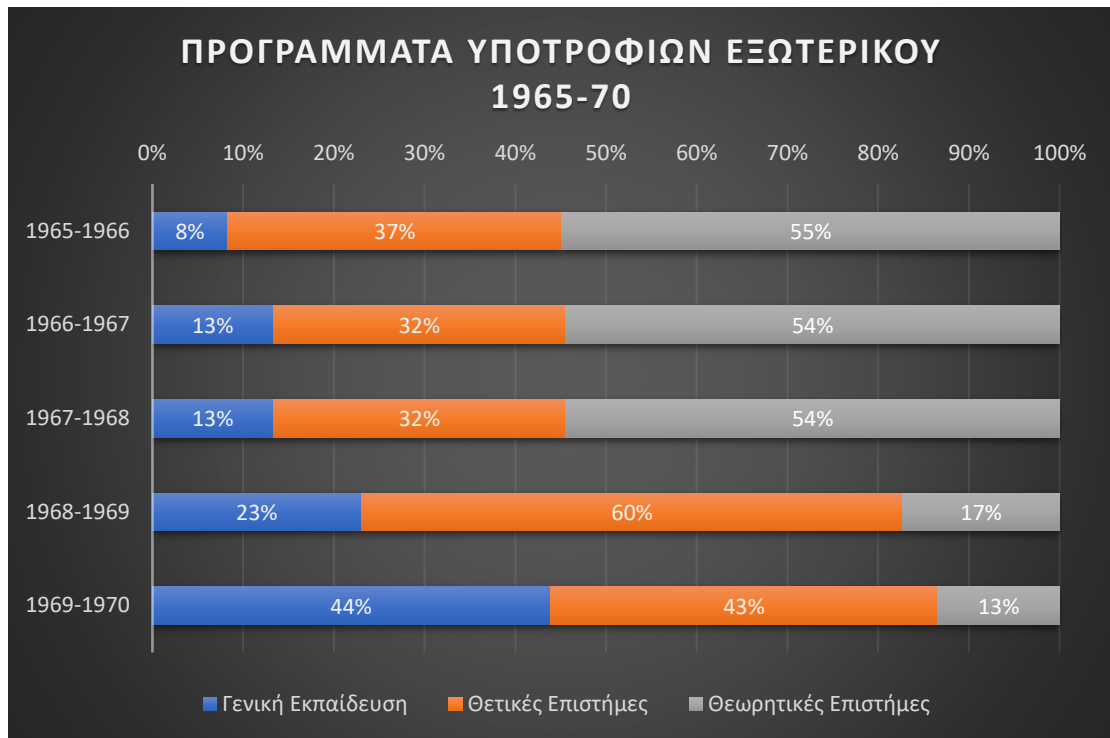
4.2.18 ΙΘ Πρόγραμμα Εξωτερικού 1969-70

Το 19^ο Πρόγραμμα Υποτροφιών Εξωτερικού αποτέλεσε σημείο τομής στην πρώιμη φάση της ιστορίας του ΙΚΥ. Με τρόπο ανάλογο του Προγράμματος Εσωτερικού, οι θέσεις που προκηρύχθηκαν αυξήθηκαν σημαντικά, επηρεάζοντας με τη σειρά τους τις κατανομές των επιστημονικών πεδίων.

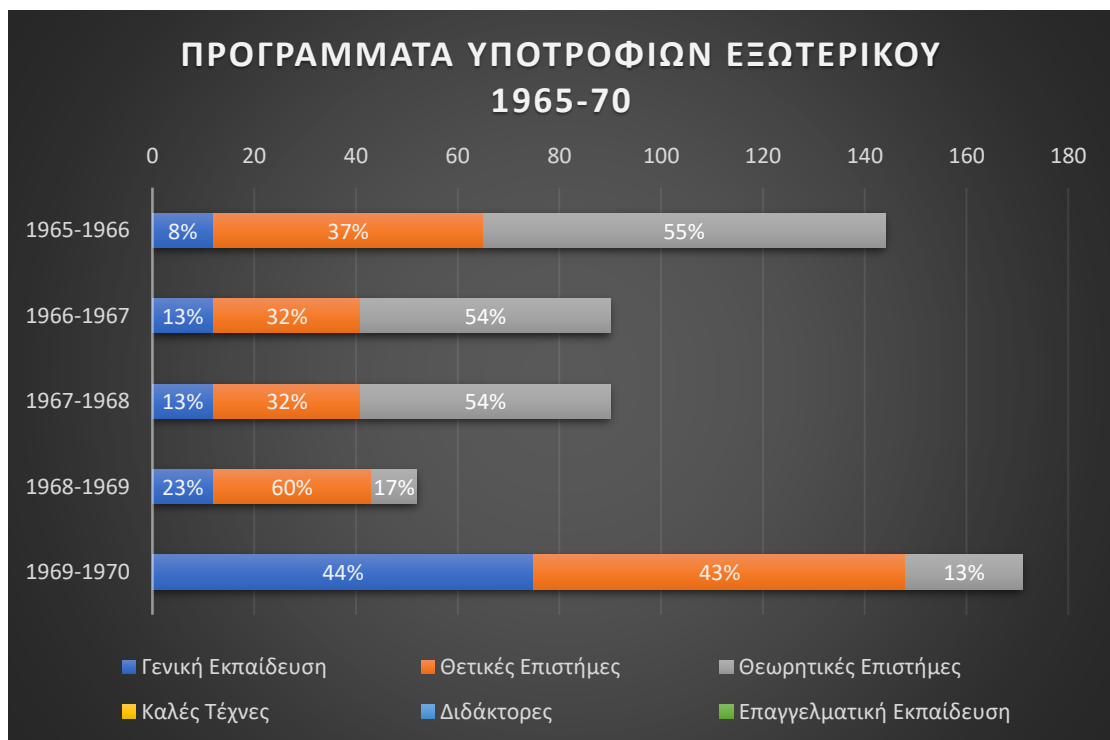

Διάγραμμα 273. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού 1968-69 και 1969-70.

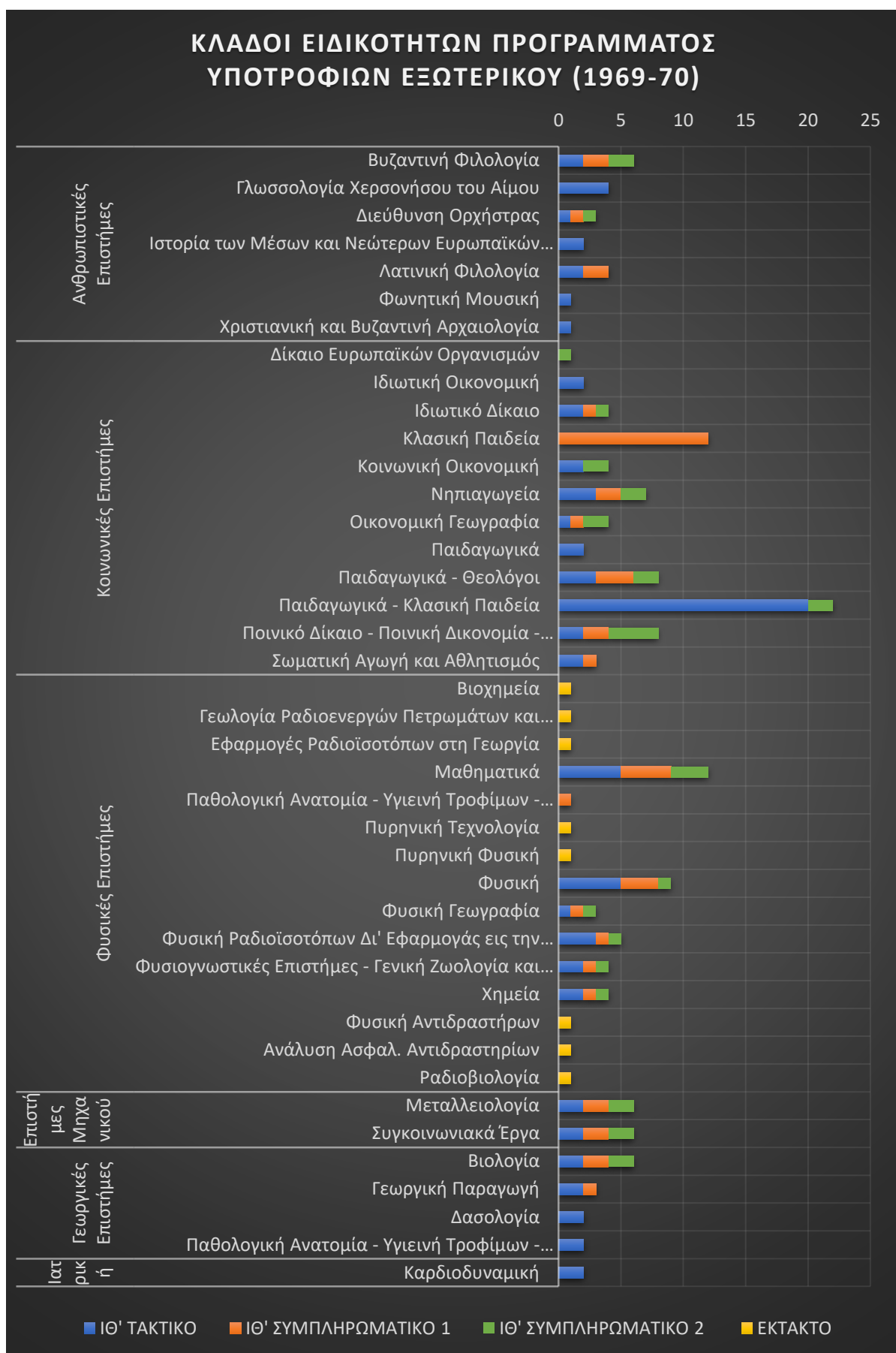
Έτσι, ενώ τα προηγούμενα χρόνια παρατηρούσαμε μια κλιμακούμενη αύξηση του μεριδίου των ειδικοτήτων για την Γενική Εκπαίδευση προς όφελος των Θετικών Επιστημών, οι οποίες όμως παρέμεναν μειοψηφικές, από το 1969-70 συντελείται μια εκ νέου στροφή προς την Γενική Εκπαίδευση ώστε να καταστεί πλειοψηφική σε συστοιχία με τις στοχεύσεις του 19^{ου} Προγράμματος Εσωτερικού, με τις Ειδικές Υποτροφίες- για την ενίσχυση της μέσης εκπαίδευσης να αποτελούν το αντίστοιχο του συμπληρωματικού προγράμματος. Τόσο το ΙΘ' Τακτικό όσο και τα τέσσερα συμπληρωματικά προγράμματα Εξωτερικού του 1969-70 κινήθηκαν την ίδια κατεύθυνση, όπου για τις ειδικότητες των φυσικών, των μαθηματικών, των φιλολόγων και των θεολόγων υπήρχε επισήμανση ότι προορίζονταν με την υποχρέωση οι υπότροφοι να διδάξουν στην μέση εκπαίδευση. Από την άλλη το ΙΓ' Έκτακτο Πρόγραμμα κινήθηκε στην κατεύθυνση ενίσχυσης των φυσικομαθηματικών για την ακαδημαϊκή τους ανάπτυξη μιας και οι προκηρυσσόμενες θέσεις προορίζονταν για εργαστηριακές ειδικότητες των Φυσικών Επιστημών με τις χώρες μετεκπαίδευσης να είναι προκαθορισμένες για κάθε μία ειδικότητα ξεχωριστά (Αγγλία, Γαλλία, ΗΠΑ, Καναδάς, Γερμανία, Δ. Γερμανία). Αποτέλεσμα των παραπάνω αλλαγών ήταν η Γενική Εκπαίδευση να αποτελεί το 44% του προγράμματος, οι Φυσικές Επιστήμες το 43% και οι Θεωρητικές Επιστήμες το 13%. Για περισσότερα λεπτομέρειες, βλ. Διάγραμμα 274 και Διάγραμμα 275.

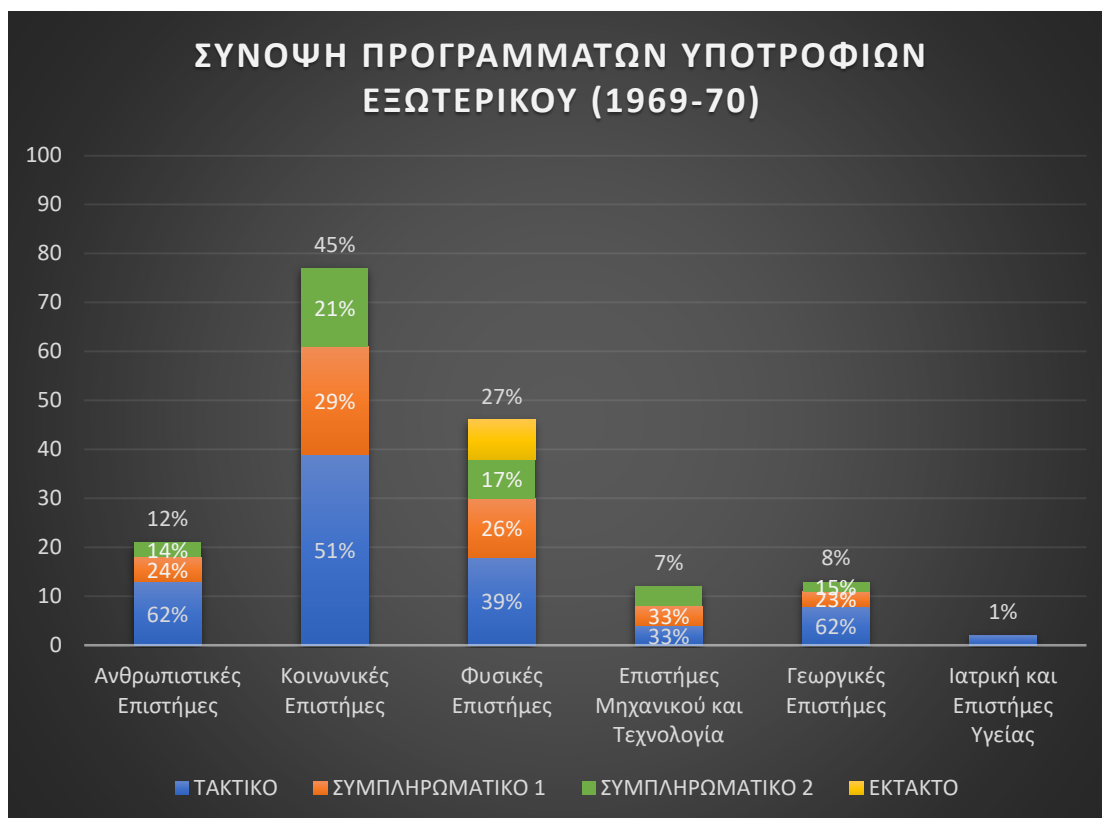
Διάγραμμα 274. Ποσοστιαία σύγκριση προγραμμάτων εξωτερικού 1965-70.

Διάγραμμα 275. Σύγκριση σε απόλυτους αριθμούς των προγραμμάτων εξωτερικού 1965-70.

Διάγραμμα 276. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για τα Προγράμματα Εξωτερικού (1969-70).

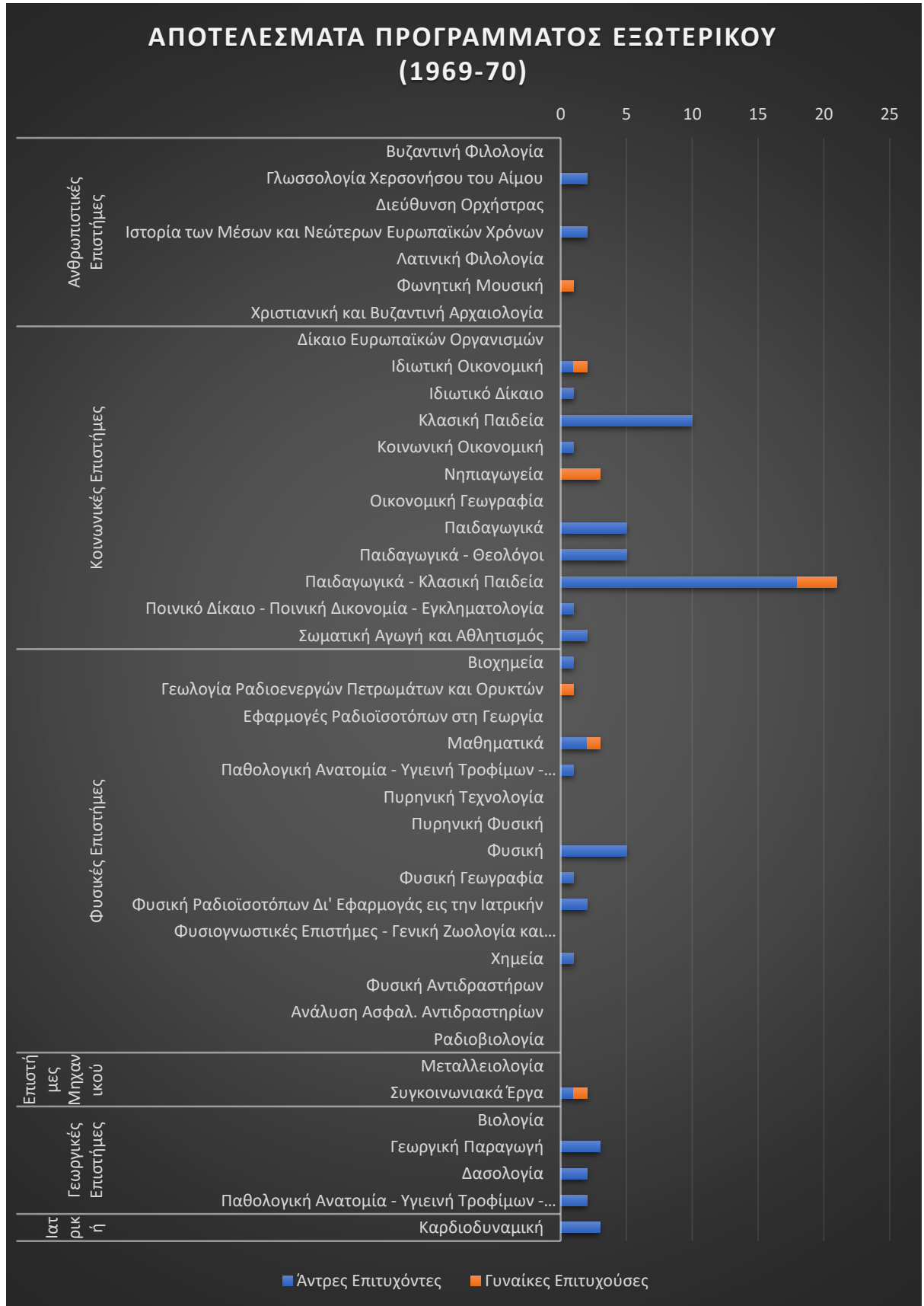
Διάγραμμα 277. Τα Προγράμματα Υποτροφιών Εξωτερικού (1969-70).

Τα αποτελέσματα των διαγωνισμών δεν ήταν ικανοποιητικά μιας και από τις 168 θέσεις που προκηρύχθηκαν για 81 ειδικότητες, και από τους 172 συμμετείχαν στους διαγωνισμούς, μόνο 72 άντρες και 11 γυναίκες τελικά πέτυχαν. Οι γυναίκες για το πρόγραμμα του 1969-70 αποτελούσαν το 13%. Οι ειδικότητες με τα μεγαλύτερα ποσοστά επιτυχίας ήταν αυτές που διασφάλιζαν μια θέση στο δημόσιο ως καθηγητές μέσης εκπαίδευσης, πχ. Κλασική Παιδεία (φιλόλογοι), Παιδαγωγικά, Φυσική και Χημεία.

Στον Πίνακα 50 παρουσιάζω το Έκτακτο Πρόγραμμα με τις εργαστηριακές ειδικότητες.

Πίνακας 50. Προκήρυξη και αποτελέσματα Έκτακτου Προγράμματος 1969-70.

ΕΚΤΑΚΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 1969-70		
ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΕΣ	ΘΕΣΕΙΣ	ΠΡΟΚΡΙΘΕΝΤΕΣ
Βιοχημεία	1	1
Γεωλογία Ραδιοενεργών Πετρωμάτων και Ορυκτών	1	2
Εφαρμογές Ραδιοϊσοτόπων στη Γεωργία	1	
Πυρηνική Τεχνολογία	1	
Πυρηνική Φυσική	1	
Φυσική Αντιδραστήρων	1	
Ανάλυση Ασφαλ. Αντιδραστηρίων	1	
Ραδιοβιολογία	1	
ΣΥΝΟΛΟ	8	3

Διάγραμμα 278. Αποτελέσματα των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού (1969-70).

4.2.19 Κ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1970-71

Το Πρόγραμμα Εξωτερικού του 1970-71 ακολούθησε τις κατευθυντήριες γραμμές του προηγούμενου έτους για ενίσχυση των ειδικοτήτων που σχετίζονται με τη μέση εκπαίδευση, με τη διατήρηση του μεριδίου της Γενικής Εκπαίδευσης σε πλειοψηφικό ποσοστό και ελαφρά αύξηση του κατά 6 ποσοστιαίες μονάδες. Ωστόσο λόγω της μείωσης του συνολικού αριθμού των θέσεων κατά 13%, από την ανάλυση των δεδομένων παρατηρούμε παράλληλη μείωση στα υπόλοιπα πεδία, δηλαδή στις θετικές επιστήμες κατά 5 ποσοστιαίες μονάδες και στις θεωρητικές κατά 4 μονάδες. Η κατανομή διαμορφώθηκε ως εξής: Γενική Εκπαίδευση 51%, Θετικές Επιστήμες 38%, Θεωρητικές Επιστήμες 9%. Τέλος, δίνεται για πρώτη φορά μία υποτροφία για εκπόνηση διδακτορικού. Ο συνολικός αριθμός των υποτροφιών ήταν 149 θέσεις.

Πίνακας 51. Συγκριτικός πίνακας των Προγραμμάτων Εξωτερικού 1969-70 και 1970-71.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ			
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ	1969-1970	1970-1971	ΔΙΑΦΟΡΑ
Γενική Εκπαίδευση	75	76	1%
Θετικές Επιστήμες	73	57	-22%
Θεωρητικές Επιστήμες	23	13	-43%
Διδάκτορες		1	
Επαγγελματική Εκπαίδευση		2	
ΣΥΝΟΛΟ	171	149	-13%

Στο παρακάτω Διάγραμμα 279 απεικονίζεται η σύγκριση των προγραμμάτων των δύο ετών σε κατηγοριοποίηση frascati, όπου στην κορυφή της δεξιάς στήλης κάθε επιστημονικού πεδίου σημειώνεται η ποσοστιαία αύξηση ή μείωση του αριθμού των υποτροφιών. Παρατηρούμε πως από οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες σημειώνουν αύξηση κατά 138% δείγμα της στροφής των προγραμμάτων προς τις κλασικές φιλολογικές ειδικότητες.

Διάγραμμα 279. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού 1969-70 και 1970-71.

Το πρόγραμμα σημειώνει μια αξιοσημείωτη αύξηση στον αριθμό των ειδικοτήτων φτάνοντας τις 106 ειδικεύσεις και για τα δύο προγράμματα, το Κ' Τακτικό και το Συμπληρωματικό του 1970. Στις εξετάσεις συμμετέχουν 202 άτομα για να διεκδικήσουν μία από τις 149 θέσεις, με τα αποτελέσματα να περιλαμβάνουν 56 άντρες επιτυχόντες και 10 γυναίκες επιτυχούσες (15%).

Πίνακας 52. Προκήρυξη θέσεων και αποτελέσματα των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού 1970-71

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ 1970-71			
Επιστημονικό Πεδίο	Θέσεις	Άντρες Επιτυχόντες	Γυναίκες Επιτυχούσες
Γενική Εκπαίδευση	76	40	5
Απολογητική	2	2	
Αρχαία Ιστορία	1		
Αρχαιολογία	1		
Βυζαντινή Αρχαιολογία	2	2	1
Βυζαντινή Μουσική, Μουσικολογία	1	1	
Βυζαντινή Τέχνη	1		
Γλωσσολογία	1		
Διεύθυνση Ορχήστρας	1		
Δογματική	1	1	
Ζωγραφική	1	2	
Ινδική Φιλοσοφία	1	1	
Ισλαμική Τέχνη	1	1	
Ιστορία Ανατολικών Λαών	1		
Ιστορία Αρχαίας Τέχνης - Αγγεία	1		
Ιστορία Αρχαίου Βίου	1		
Ιστορία Μέσων και Νεώτερων Χρόνων	1		
Ιστορία Τέχνης	1		
Κλασική και Αγγλική Φιλολογία	1		
Κλασική και Γαλλική Φιλολογία	1		
Κλασική Φιλολογία	10	2	
Λατινική Φιλολογία	1	1	
Λιθογραφία	1	2	
Νηπιαγωγεία	2		
Παιδαγωγικά	11	14	1
Παιδαγωγικά - Μαθηματικοί	4	2	
Παιδαγωγικά - Φιλολογοί	1	1	
Παιδαγωγικά - Φυσικοί	5	2	
Παπυρολογία και Παλαιογραφία	3		
Προσχολική Αγωγή	4	1	
Σινοϊαπωνική Τέχνη	1		1
Σλαβολογία	1		
Σλαβολογία και Εκκλησιαστική Γλώσσα	1		
Συντήρηση Τοιχογραφιών	1		

Σωματική Αγωγή και Αθλητισμός	4	1	
Τουρκολογία	1	1	
Φιλοσοφία	2	2	
Χριστιανική και Βυζαντινή Αρχαιολογία	1	1	
Ψυχολογία	1		2
Θετικές Επιστήμες	57	13	2
Αεροναυπηγική	1		
Αλιεία - Ωκεανογραφία	1		
Αρωματικά και Φαρμακευτικά Φυτά	1	1	
Αφαλάτωση του Θαλάσσιου Ύδατος	1		
Βελτίωση Κηπευτικών Φυτών	1		
Βιομηχανία Ξύλου	1		
Βιομηχανική Επεξεργασία Τροφών	1		
Γαλακτοκομία	1	1	
Γενετική Βάμβακος	1		
Γεωλογία Τεχνικών Έργων - Βραχομηχανική	1		
Γεωπόνος	1		
Γεωργική Υδραυλική - Εδαφομηχανική	1	1	
Δασική Στατιστική	1		
Διατήρηση και Βελτίωση Βοσκοτόπων	1		
Διατροφή Ζώων	1	1	
Εδαφολογία	1	1	
Επιδημιολογία	1		
Έρευνα, Εκμετάλλευση κλπ. Βιομηχανικών Πετρωμάτων	1		
Ερευνητική Τοξικολογία	1		
Εσπεριδοειδή	1		
Εφαρμογή Πλαστικών Υλών	1		
Εφαρμοσμένα Μαθηματικά	1		
Εφαρμοσμένη Γεωλογία	1	1	
Ζωοτεχνία	1		
Ηλεκτρολογία, Ηλεκτρονικοί Υπολογιστές	1		
Ιολογία	1	1	1
Ιχθυοκομία	1		
Κτηνιατρική Εμβολιοπαραγωγή	1	1	
Κυτταρολογία	1		1
Μαθηματικά	4	2	
Μαθηματικά - Στατιστική	1	1	
Μέθοδοι Υπαίθριων και Υπόγειων Εκμεταλλεύσεων	1		
Μεταλλογνωσία	1		

Μεταποίηση Γεωργικών Προϊόντων	1		
Μικροβιολογία	1		
Παθολογία Αναπαραγωγής	1		
Ραδιοϊσότοπα Δι' Εφαρμογές Εις Την Ιατρική	1	1	
Συμπεριφορά των Καρπών	1		
Συντήρηση αρχαιολογικών Ευρημάτων	3		
Τευτοκαλλιέργεια	1		
Τεχνολογία των Τροφίμων	1		
Φαρμακευτική Χημεία - Φαρμακοτεχνία	1		
Φυσική	2		
Φυσική Γεωγραφία	1		
Φυσική Ραδιοϊσοτόπων Δι' Εφαρμογές εις την Ιατρικήν	1		
Φυσική της Ατμόσφαιρας	1		
Φυσική των Μετάλλων	1		
Φυσιογνωστική και Παιδαγωγικά	1	1	
Φυσιολογία Αναπαραγωγής	1		
Φυσιολογία των Φυτών	1		
Χημεία και Παιδαγωγικά	1		
Θεωρητικές Επιστήμες	13	4	
Αρχειοφύλαξ	1		
Βιβλιοθηκονομία	1		
Διαχειριστής	1		
Διεθνές Δημόσιο Δίκαιο	1	2	
Διευθυντής Τυπογραφείου	1		
Δίκαιο Ευρωπαϊκών Οργανισμών	1		
Διοίκηση και Οργάνωση Επιχειρήσεων	1	1	
Εργατικό Δίκαιο και Κοινωνική Πολιτική	1		
Ιδιωτικό Δίκαιο	1		
Κοινωνική Δημογραφία	1		
Μαθηματική Δημογραφία	1		
Μεθοδολογία και Οργάνωση Κοινωνικής Έρευνας	1		
Πολιτική Οικονομία	1	1	
Διδάκτορες	1		
Σωτηρολογία	1		
Επαγγελματική Εκπαίδευση	2		3
Νοσηλευτική Ασθενών Παιδιών	1		
Παθολογική και Χειρουργική Νοσηλευτική	1		3
ΣΥΝΟΛΟ	149	57	10

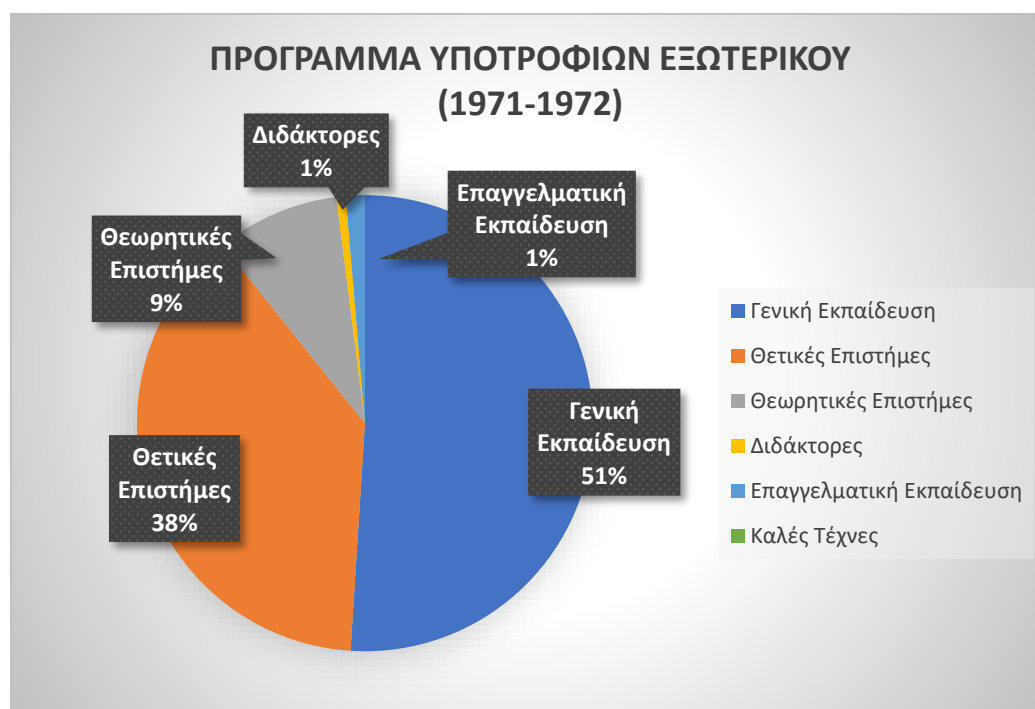
4.2.20 ΚΑ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1971-72

Σαφώς μειωμένο το 21^ο Πρόγραμμα Εξωτερικού με τον αριθμό των θέσεων να πέφτει στις 81 υποτροφίες, όπου οι 30 αντιστοιχούσαν στο ΚΑ' Τακτικό και οι 51 στο Έκτακτο του 1971. Το πρόγραμμα παρουσίασε μείωση κατά 46% στο σύνολο των θέσεων, με τις με τις σημαντικότερες περικοπές να υποστούν οι θετικές επιστήμες (βλ. Πίνακα 53).

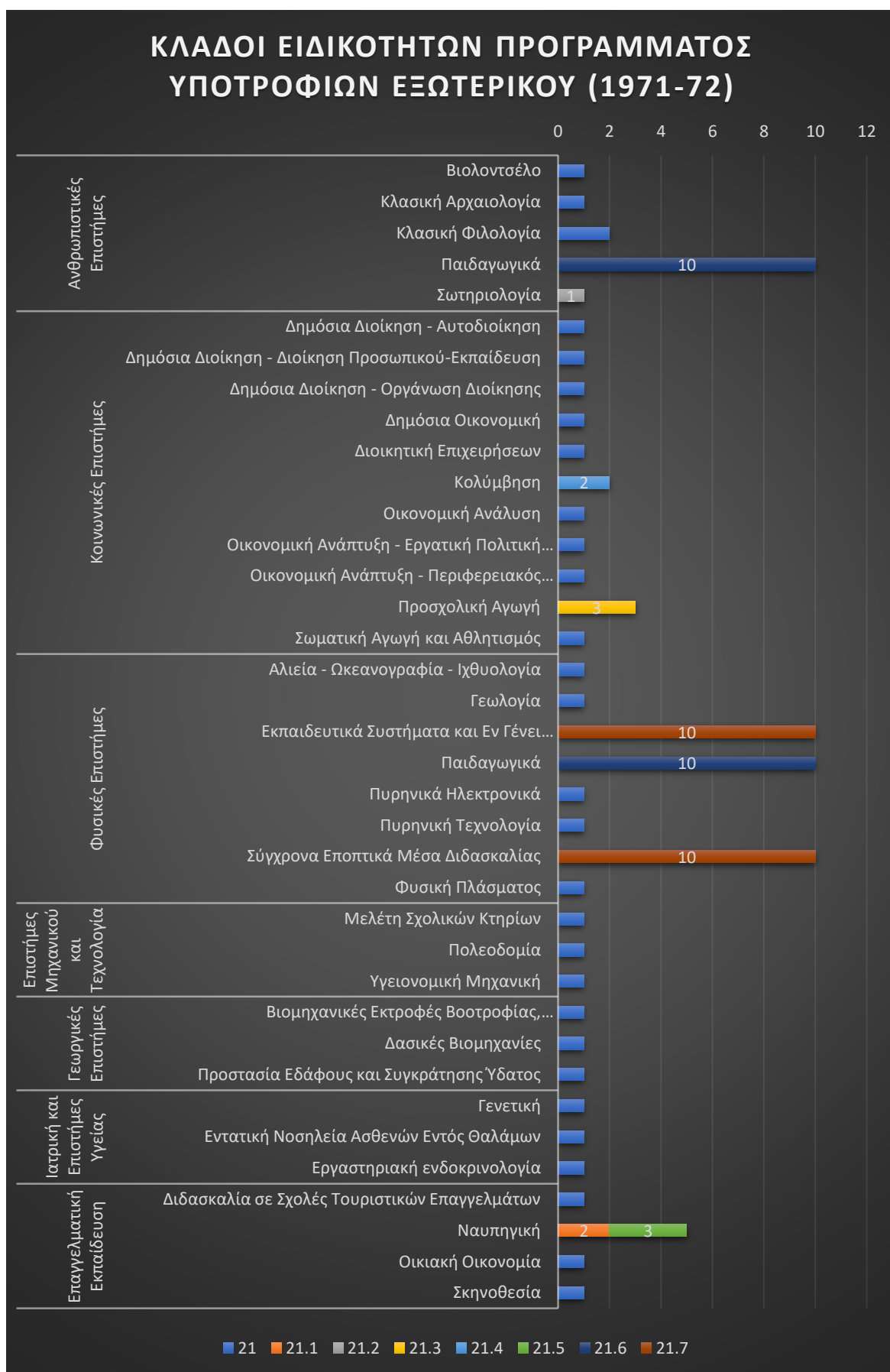
Πίνακας 53. Σύγκριση προγραμμάτων εξωτερικού 1970-71 και 1971-72.

ΣΥΓΚΡΙΣΗ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ			
ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΟ ΠΕΔΙΟ	1970-1971	1971-1972	% ΔΙΑΦΟΡΑ
Γενική Εκπαίδευση	76	48	-37%
Θετικές Επιστήμες	57	15	-74%
Θεωρητικές Επιστήμες	13	12	-8%
Διδάκτορες	1		-100%
Επαγγελματική Εκπαίδευση	2	5	150%
Καλές Τέχνες		1	
ΣΥΝΟΛΟ	149	81	-46%

Στην ποσοστιαία κατανομή η Γενική Εκπαίδευση βγήκε ενισχυμένη με αύξηση του μεριδίου της κατά 8 ποσοστιαίες μονάδες τρώγοντας θέσεις από τις Θετικές Επιστήμες κατά 9 μονάδες. Συνολικά η κατανομή των υποτροφιών στα επιστημονικά πεδία όπως τα κατηγοριοποιεί το ΙΚΥ αποτυπώνεται στο παρακάτω διάγραμμα.

Διάγραμμα 280. Η προκήρυξη των θέσεων για τα Προγράμματα Υποτροφιών του 1971-72.

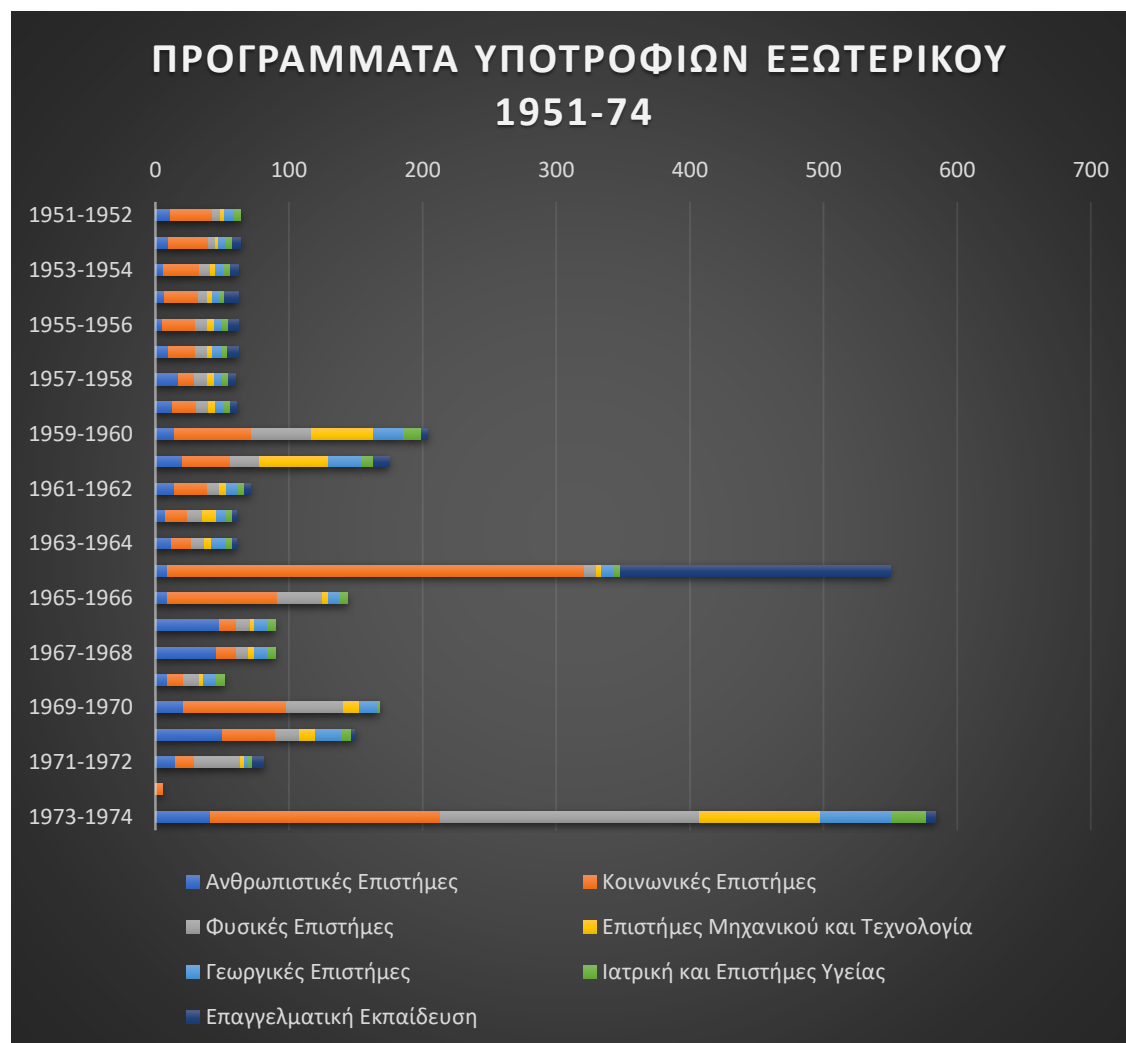
Διάγραμμα 281. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για τα Προγράμματα Εξωτερικού (1971-72).

4.2.21 ΚΒ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1972-73

Το 22^ο Πρόγραμμα Εξωτερικού πραγματοποιήθηκε με προκήρυξη μονάχα 5 θέσεων για καθηγητές σωματικής αγωγής και αθλητές για να μετεκπαιδευτούν στο εξωτερικό στη κολύμβηση και στη γυμναστική.

4.2.22 ΚΓ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1973-74

Το Πρόγραμμα 1973-74 αποτέλεσε το τελευταίο της περιόδου της δικτατορίας και το οποίο αποτέλεσε σταθμό στην ιστορία του Ιδρύματος λόγω του μεγάλου αριθμού υποτροφιών που προκήρυξε. Οι 584 υποτροφίες, αριθμός ρεκόρ στην μέχρι ιστορία των προγραμμάτων εξωτερικού επανέφερε τις θετικές επιστήμες στην κορυφή των

4.3 Υποτροφίες Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα

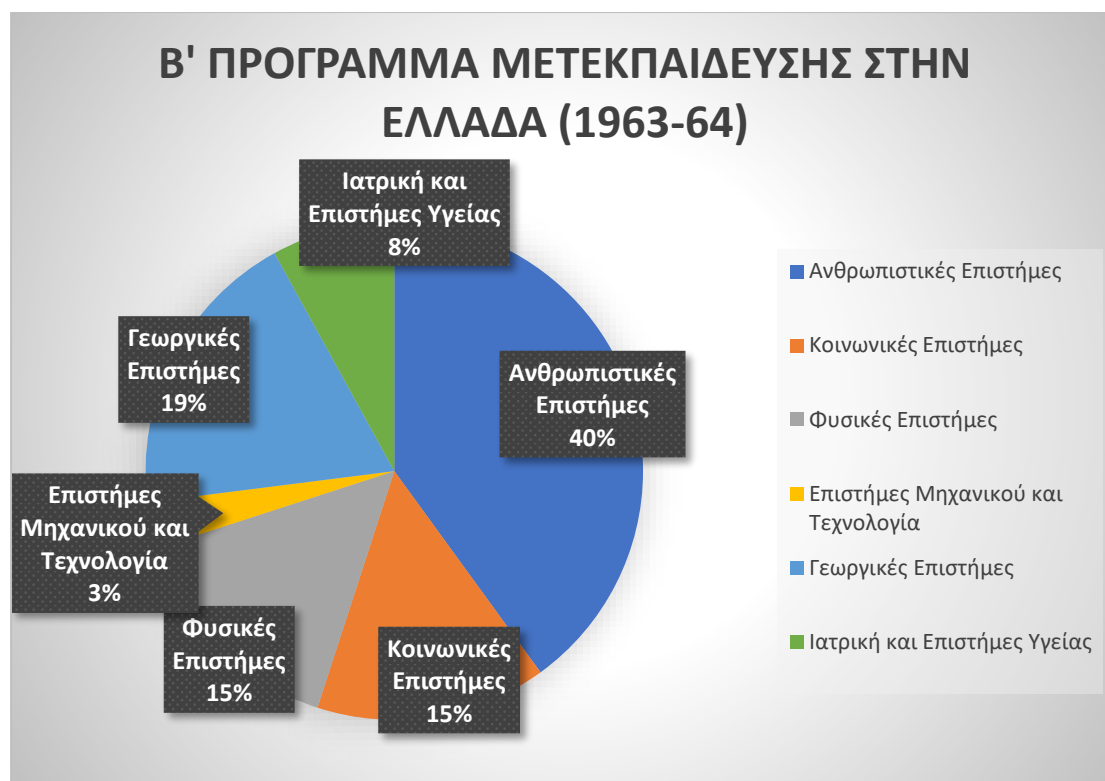
4.3.1 Α' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευση στην Ελλάδα 1962-63

Ο θεσμός υποτροφιών μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα εισήχθη το 1961 με τη δημοσίευση των κανονισμών την ίδια χρονιά και εφαρμόστηκε το ακαδημαϊκό έτος 1962-63. Το Α' Πρόγραμμα δημοσιεύεται στον Πίνακα ΙΙΙ της ΙΒ' Επετηρίδα και την πρώτη χρονιά του προγράμματος προκηρύχθηκαν μονάχα 10 θέσεις, αλλά οι υποψήφιοι που προσήλθαν ήταν μονάχα 4 με αποτέλεσμα ήταν μόνο δύο άντρες να πετύχουν στις εξετάσεις και τελικά να προκριθούν.

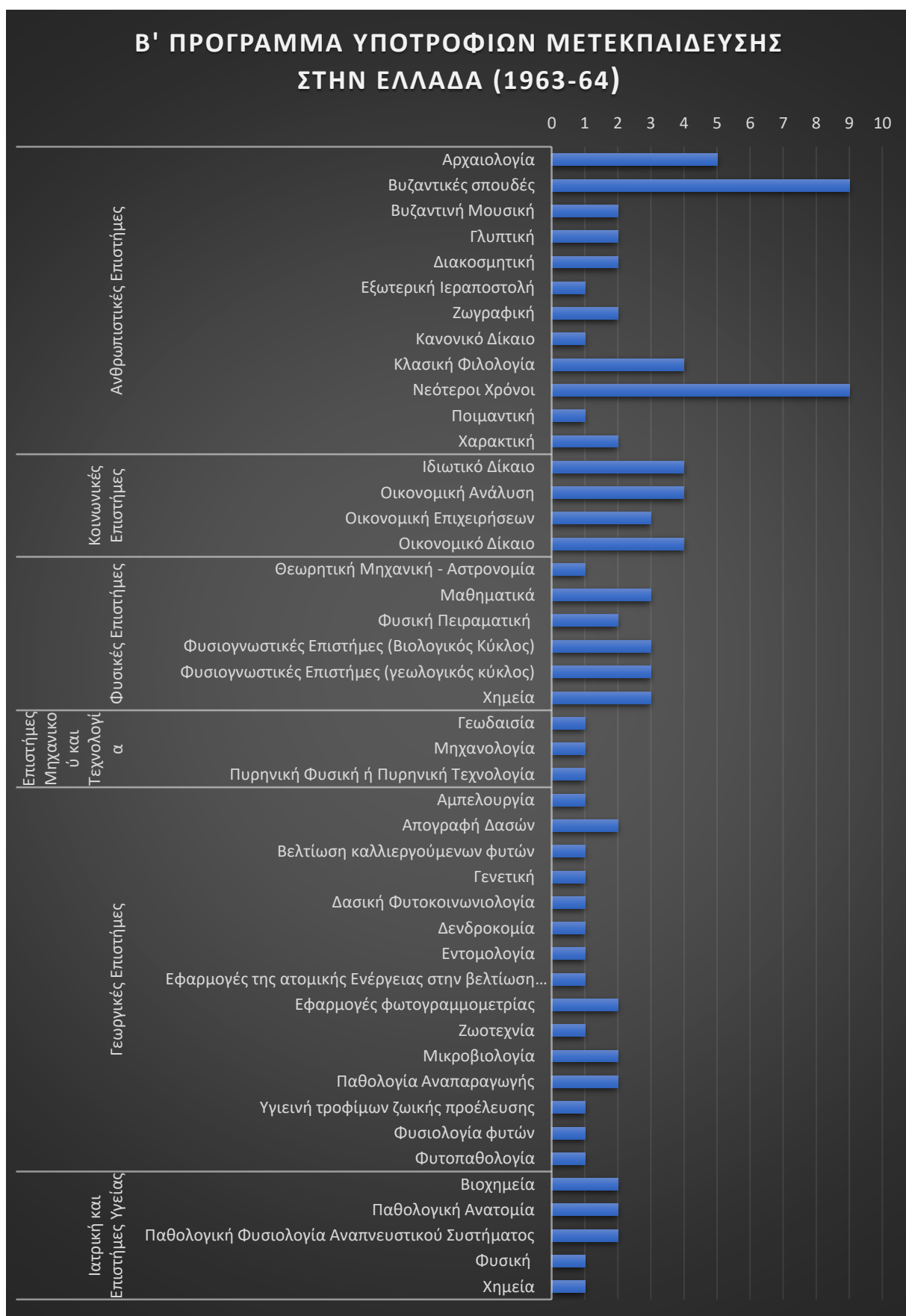
Οι τρεις από τις τέσσερις ειδικότητες που προκηρύχθηκαν ανήκαν στις Φυσικές Επιστήμες (Μαθηματικά, Χημεία, Φυσική) και η μία στην Ιατρική (Παθολογική Ανατομία). Προκρίθηκαν δύο άτομα, ένας μαθηματικός και ένας γιατρός.

4.3.2 Β' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευση στην Ελλάδα 1963-64

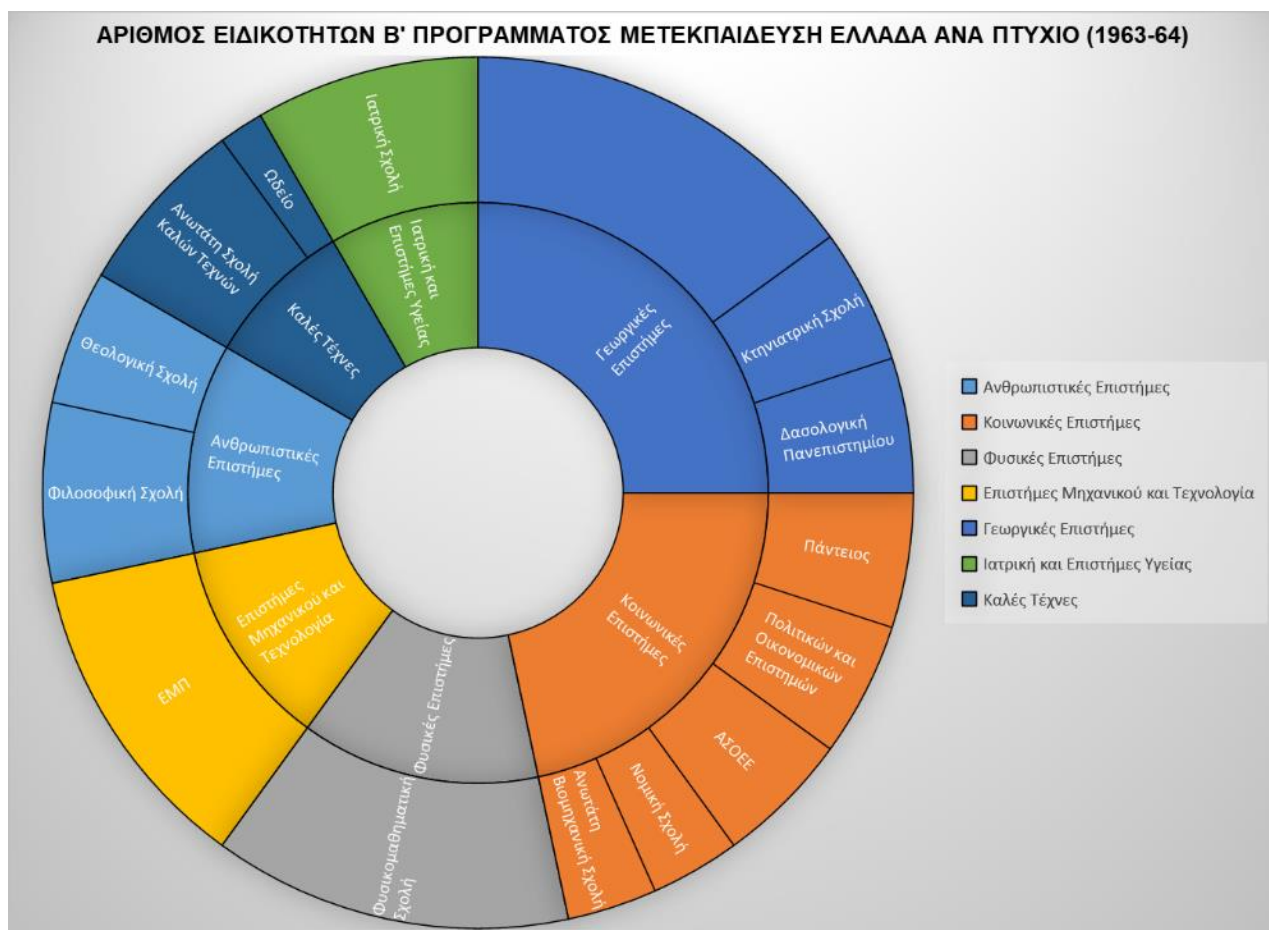
Το Β' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης σε Ανώτατες Σχολές της Ελλάδας τη δεύτερη χρονιά εγκαταλείπει το πειραματικό στάδιο και περνά στην πλήρη εφαρμογή του με την προκήρυξη. Στον Πίνακα V δημοσιεύονται οι κατανομές των 100 θέσεων στις 44 ειδικότητες και το αντίστοιχο προβλεπόμενο πτυχίο. Σύμφωνα με την ανάλυση των δεδομένων το πρόγραμμα ακολουθεί τις αρχές και κατευθύνσεις του Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού αλλά με αρκετές διαφοροποιήσεις. Συγκεκριμένα παρατηρούμε πως οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες αν και καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό φτάνοντας το 40%, το φαινόμενο πριμοδότησης του συγκεκριμένου κλάδου στο Πρόγραμμα Εξωτερικού είχε υποχωρήσει σε σχέση με το παρελθόν. Ωστόσο, στο Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα η τάση αυτή επανήλθε.

Διάγραμμα 282. Η κατανομή των θέσεων του Β' Προγράμματος Υποτροφιών Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1963-64).

Διάγραμμα 283. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το Β' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευση στην Ελλάδα (1963-64).

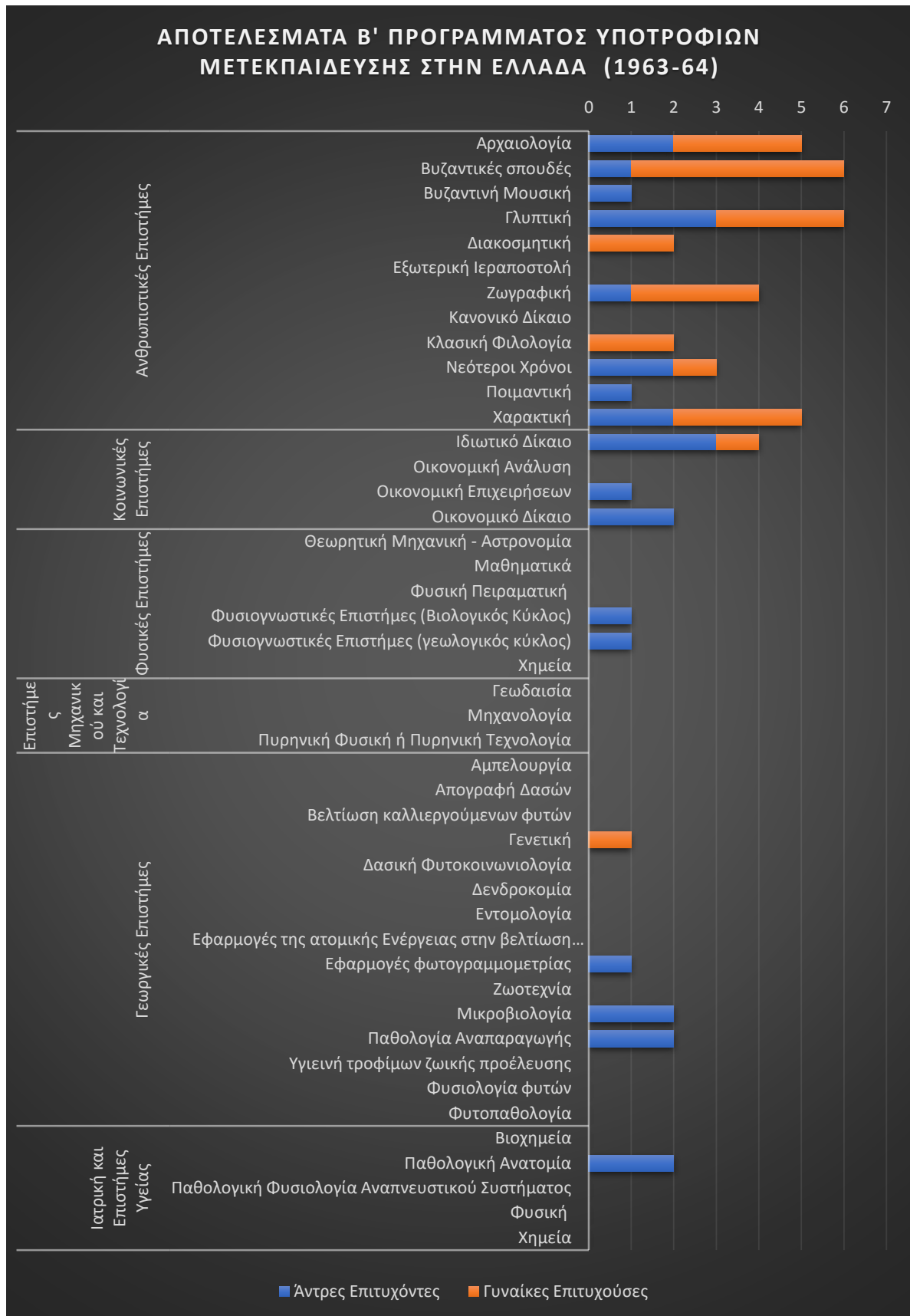

Διάγραμμα 284. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Β' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1963-64).

Σύμφωνα με τον Πίνακα 6 (σελ. 113) για τη αξιολόγηση του διαγωνισμού του Β' Προγράμματος Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα λειτούργησαν 19 τριμελείς, 2 τετραμελείς και 5 πενταμελείς εξεταστικές επιτροπές και εξέτασαν συνολικά 90 μέλη επιτροπών, ωστόσο δίχως τις διπλοθεσίες ο πραγματικός αριθμός των εξεταστών ήταν 67. Από αυτούς οι 37 ανήκαν στην Ανώτατη Εκπαίδευση και ήταν καθηγητές και υφηγητές.

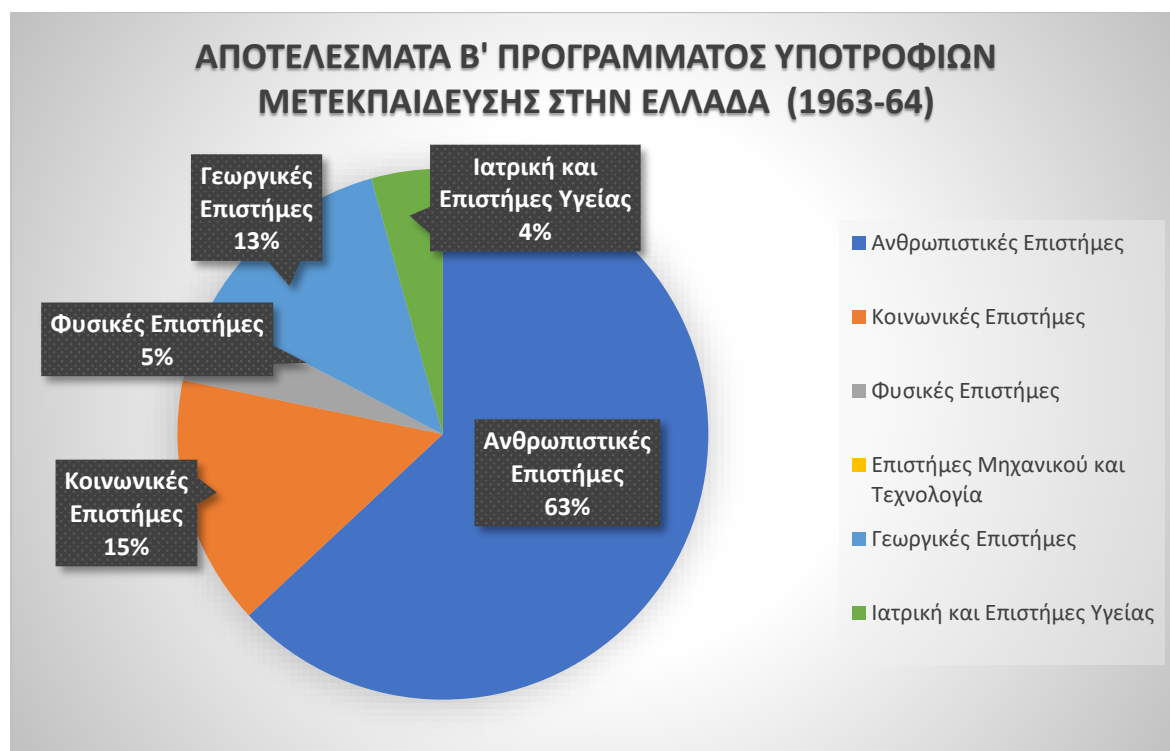
Στον Πίνακα 7 της ΙΓ' Επετηρίδας (σελ. 120) δημοσιεύονται τα ονόματα των επιτυχόντων αντρών και γυναικών του Β' διαγωνισμού. Από τις 100 θέσεις που προκηρύχθηκαν, οι υποψήφιοι ήταν 85 και στον διαγωνισμό πέτυχαν 28 άντρες και 24 γυναίκες, εκ των οποίων προκρίθηκαν οι 26 άντρες και οι 20 γυναίκες. Δηλαδή στο σύνολο, το 52% των θέσεων τελικά καλύφθηκαν. Οι ειδικότητες της προκήρυξης ήταν 45, ωστόσο κάτω από τις μισές και στο σύνολο 20 ήταν αυτές που τελικά πέτυχαν και προκρίθηκαν.

Από την στατιστική ανάλυση αποδεικνύεται πως η προσφορά ειδικοτήτων δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα σε όλα τα επιστημονικά πεδία. Για παράδειγμα ενώ στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες έχουμε υψηλή προσφορά θέσεων και ειδικοτήτων τα αποτελέσματα δείχνουν το κοινό να ανταποκρίνεται τόσο από άποψη ενδιαφέροντος όσο και επιτυχιών, στην περίπτωση των Γεωργικών Επιστημών δεν φαίνεται να συμβαίνει κάτι αντίστοιχο μιας και αν και ο αριθμός των ειδικοτήτων ήταν αντίστοιχα μεγάλος, οι θέσεις παρέμεναν σε χαμηλά επίπεδα. Από την άλλη στην περίπτωση των Επιστημών Μηχανικού και Τεχνολογίας η μικρή προσφορά τόσο ειδικοτήτων, όσο και θέσεων έχει ως αποτέλεσμα ο κλάδος να μην σημειώνει καμία επιτυχία. Το ίδιο συμβαίνει και στις Φυσικές Επιστήμες με την αναλογία θέσεων προς επιτυχόντες να φτάνει περίπου στο 50%.

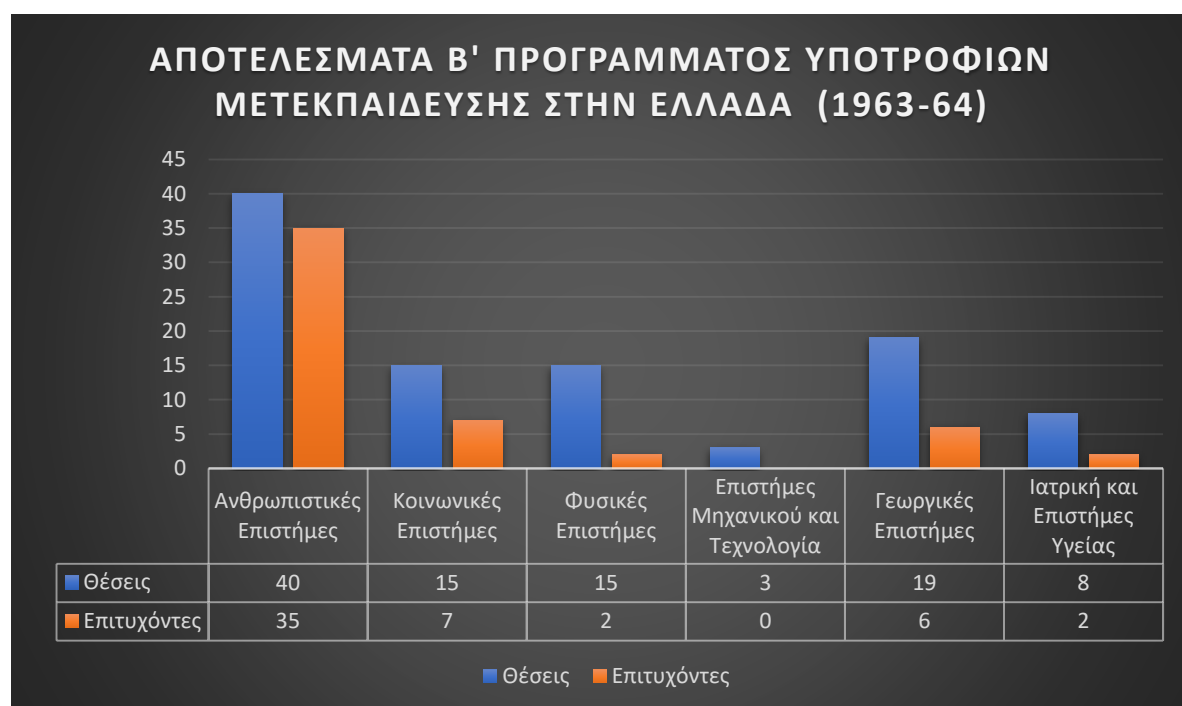

Διάγραμμα 285. Αποτελέσματα του Β' Προγράμματος Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1963-64).

Συνολικά το 67% των επιτυχόντων ανήκαν στις ειδικότητες των Ανθρωπιστικών Επιστημών, το 13% στις Κοινωνικές Επιστήμες, το 4% στις Φυσικές Επιστήμες, το 12% στις Γεωργικές και μόνο το 4% στις Ιατρικές. Κανένας και καμία δεν πέτυχε στις Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας.

Διάγραμμα 286. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Β' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1963-64).

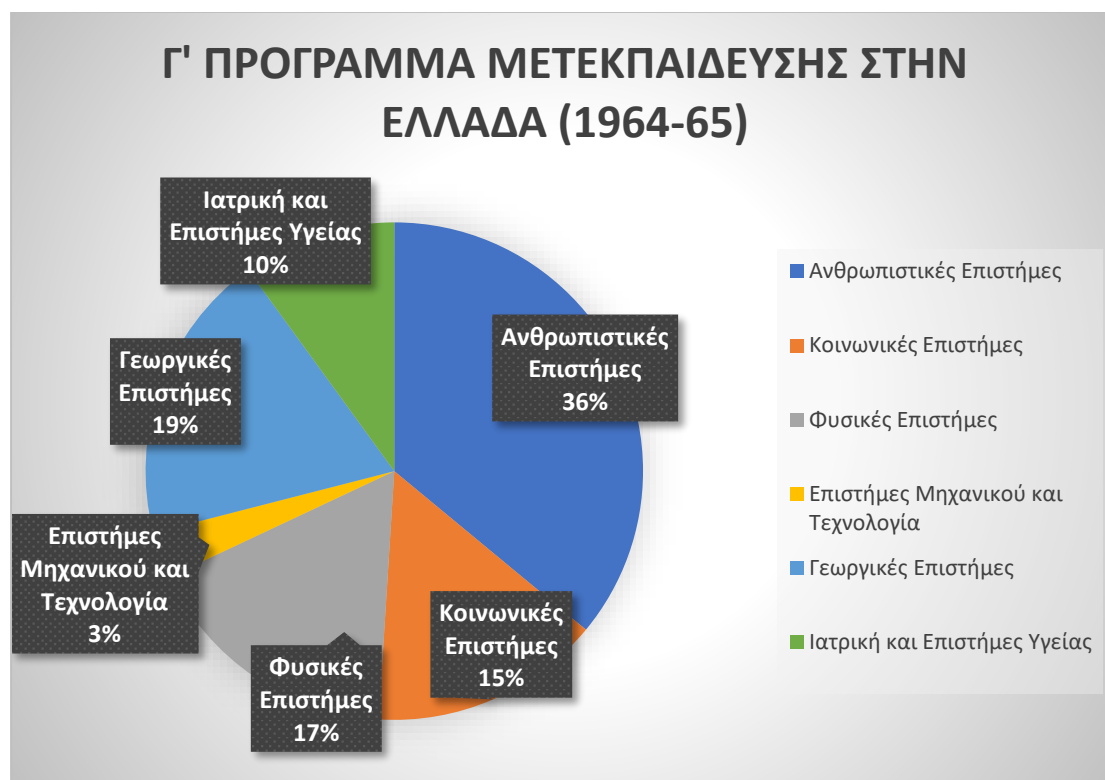

Διάγραμμα 287. Συγκριτικό προκήρυξης και αποτελεσμάτων του Β' Προγράμματος Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1963-64).

Η τακτική του Υπουργείου για προώθηση των Ανθρωπιστικών Επιστημών και των Κοινωνικών Επιστημών με υποτροφίες στις αντίστοιχες ειδικότητες συνέχισε κατά την πρώτη ουσιαστική εφαρμογή του προγράμματος υποτροφιών για την μετεκπαίδευση στα ελληνικά ιδρύματα. Στον Πίνακα 10 εμφανίζεται το σύνολο των ατόμων που αναζήτησαν πληροφορίες για το πρόγραμμα και έντυπα για τους διαγωνισμούς υποτροφιών Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα που προκηρύχθηκαν. Από την ΙΓ' Επετηρίδα (σελ. 49) πληροφορούμαστε πως από τους 48 που τελικά προκρίθηκαν για τα Προγράμματα Α' και Β' άρχισαν να χρησιμοποιούν την υποτροφία μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1963, οι 26. Οι υπόλοιποι 26 ζήτησαν αναστολή έναρξης, επειδή δεν έτυχαν ως δημόσιοι υπάλληλοι την εκπαιδευτικά άδεια που δικαιούνταν, ελλείψει της σχετικής πρόβλεψης για τις υποτροφίες εσωτερικού στον Δημοσιούπαλληλικό Κώδικα. Επομένως, είναι σαφές πως η υψηλή δημοτικότητα στους Δημοσίους Υπαλλήλους των υποτροφιών μετεκπαίδευσης εσωτερικού ακολούθησε την αντίστοιχη που έχει παρατηρηθεί και στις υποτροφίες Εξωτερικού.

4.3.3 Γ' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευση στην Ελλάδα 1964-65

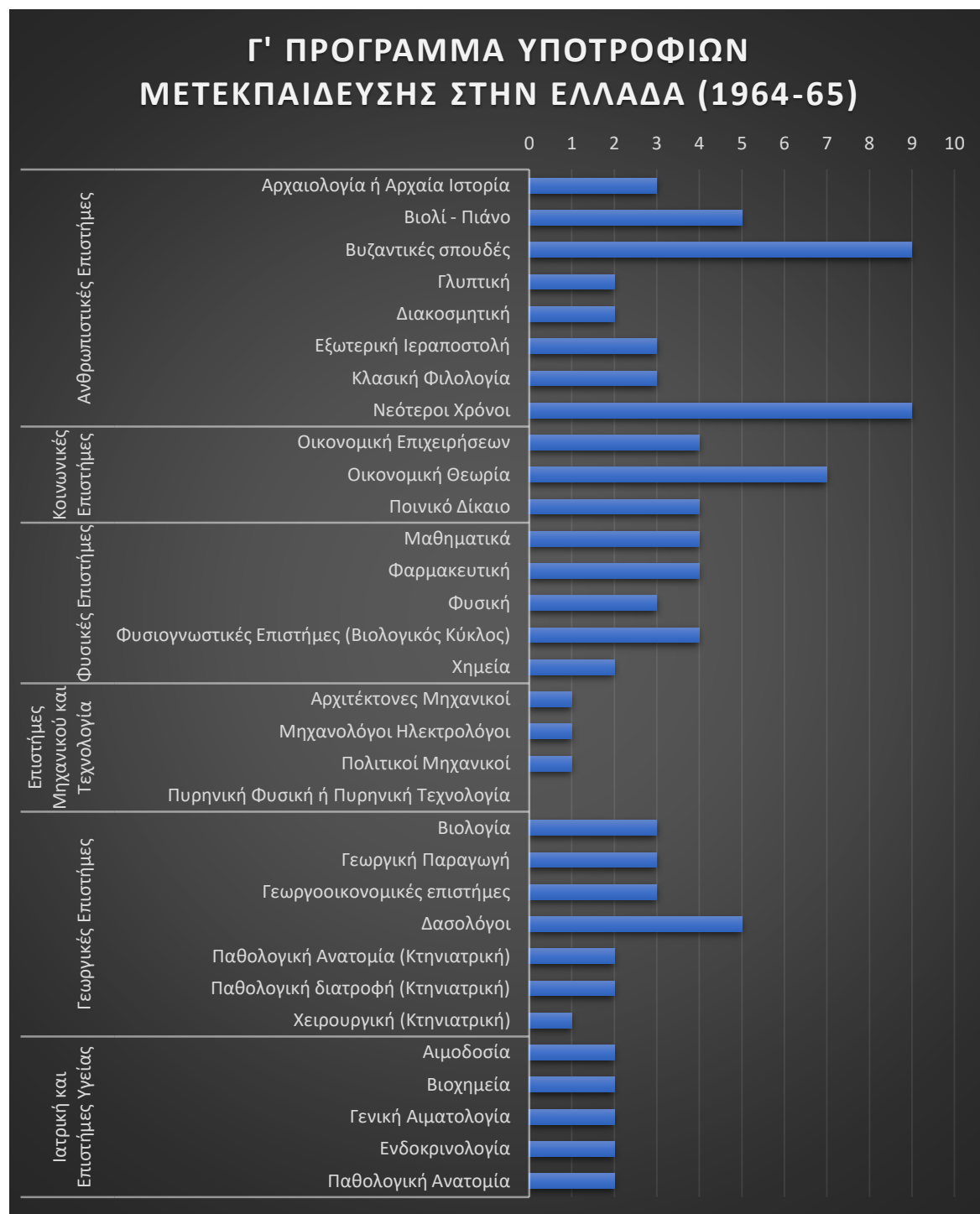
Στον Πίνακα V δημοσιεύονται οι κατανομές των 100 θέσεων στις 31 ειδικότητες και το αντίστοιχο προβλεπόμενο πτυχίο για το Γ' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης σε Ανώτατες Σχολές. Οι ειδικότητες αυτές, κατανεμήθηκαν στα επιστημονικά πεδία ως εξής: στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες κατά 36% (μικρή μείωση 10%), στις Κοινωνικές Επιστήμες κατά 15% (καμία αλλαγή σε σχέση με την περσινή χρονιά), οι Φυσικές Επιστήμες κατά 17% (αύξηση κατά 13%), οι Γεωργικές Επιστήμες και οι Επιστήμες Μηχανικού κατά 19% και 3 % αντίστοιχα (δίχως αλλαγές) και η Ιατρική κατά 10% (αύξηση κατά 25%, και τη μεγαλύτερη ανάμεσα σε όλες τις ειδικότητες).

Διάγραμμα 288. Η κατανομή των θέσεων του Γ' Προγράμματος Υποτροφιών Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1964-65).

Βάση των παραπάνω παρατηρούμε πως οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες αν και καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό φτάνοντας το 36%, το φαινόμενο πριμοδότησης του συγκεκριμένου

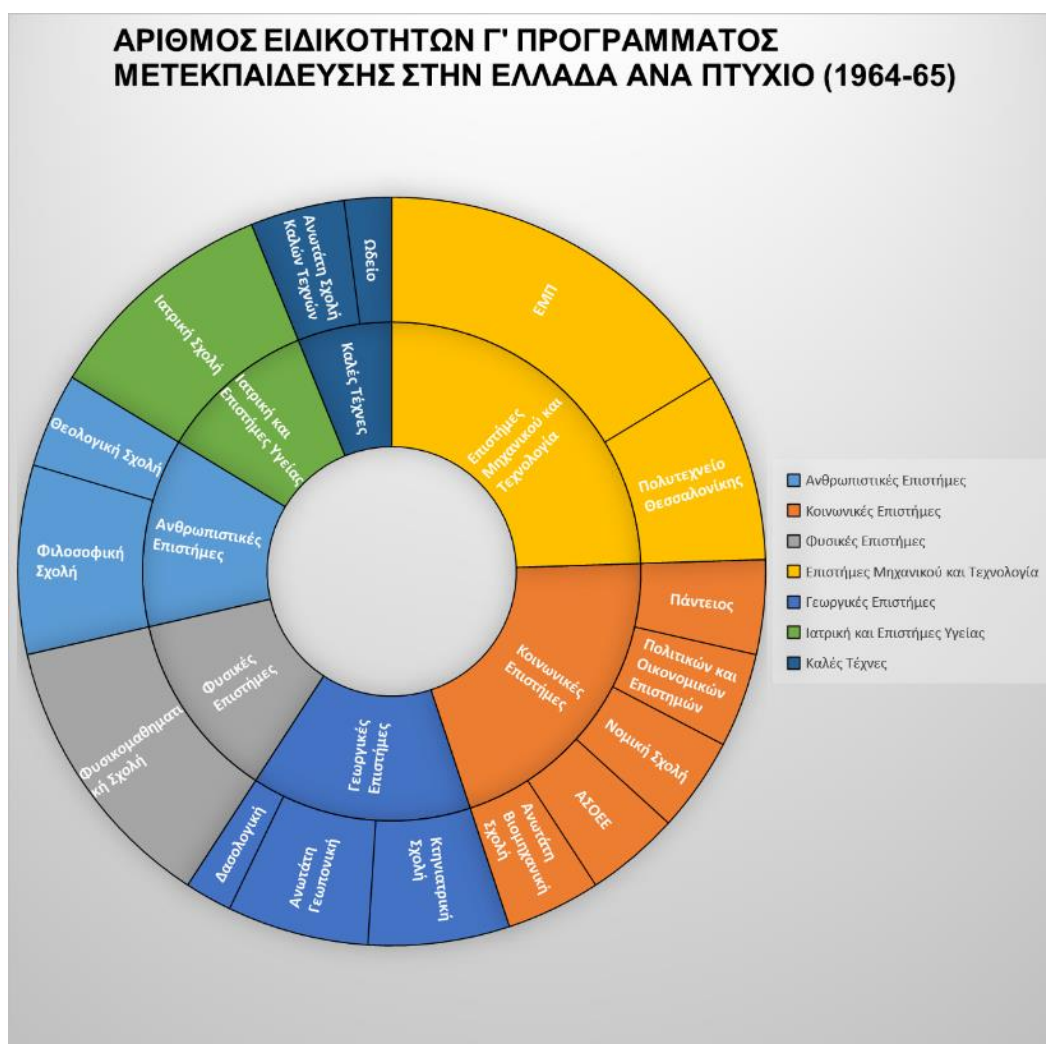
κλάδου συνεχίζει να υποχωρεί και να ακολουθεί το μοτίβο που παρατηρείται και στα υπόλοιπα προγράμματα.

Διάγραμμα 289. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το Γ' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευση στην Ελλάδα (1964-65).

Στο Γ' Πρόγραμμα υποτροφιών για μετεκπαίδευση στην Ελλάδα παρατηρούμε πως ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο διπλασιάζεται από 25 σε 49, ενδεικτική της προσπάθειας του Ιδρύματος να δώσει περισσότερα κίνητρα και στην ανάπτυξη των εδρών ανά τμήμα μέσω της στελέχωσης με νέους επιστήμονες, και στους ενδιαφερόμενους να καταθέσουν τα χαρτιά τους ώστε να συμμετάσχουν στους διαγωνισμούς. Το επιστημονικό πεδίο με τις

περισσότερες ειδικότητες ήταν αυτό των μηχανικών, με σύνολο 12 ειδικότητες για πτυχίο μηχανικού από το ΕΜΠ ή την Πολυτεχνική του ΑΠΘ, αριθμός αυξημένος κατά 70% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, λόγω της συμπερίληψης του Αριστοτέλειου. Ακολούθησε αυτό των Κοινωνικών Επιστημών με 10 ειδικότητες και των Γεωργικών Επιστημών με 7 ειδικότητες, αν και η πρώτη αφορά περισσότερες διαφορετικές σχολές, με αποτέλεσμα ο ανταγωνισμός ανάμεσα στους υποψηφίους να αυξάνεται. Οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες βρίσκονται στην τέταρτη θέση με 6 ειδικότητες ανά πτυχίο, ομοίως και οι φυσικομαθηματικές σχολές. Βάση των παραπάνω είναι σαφής η προσπάθεια ενίσχυσης των μηχανικών, τάση που θα παρατηρηθεί και τις επόμενες χρονιές.

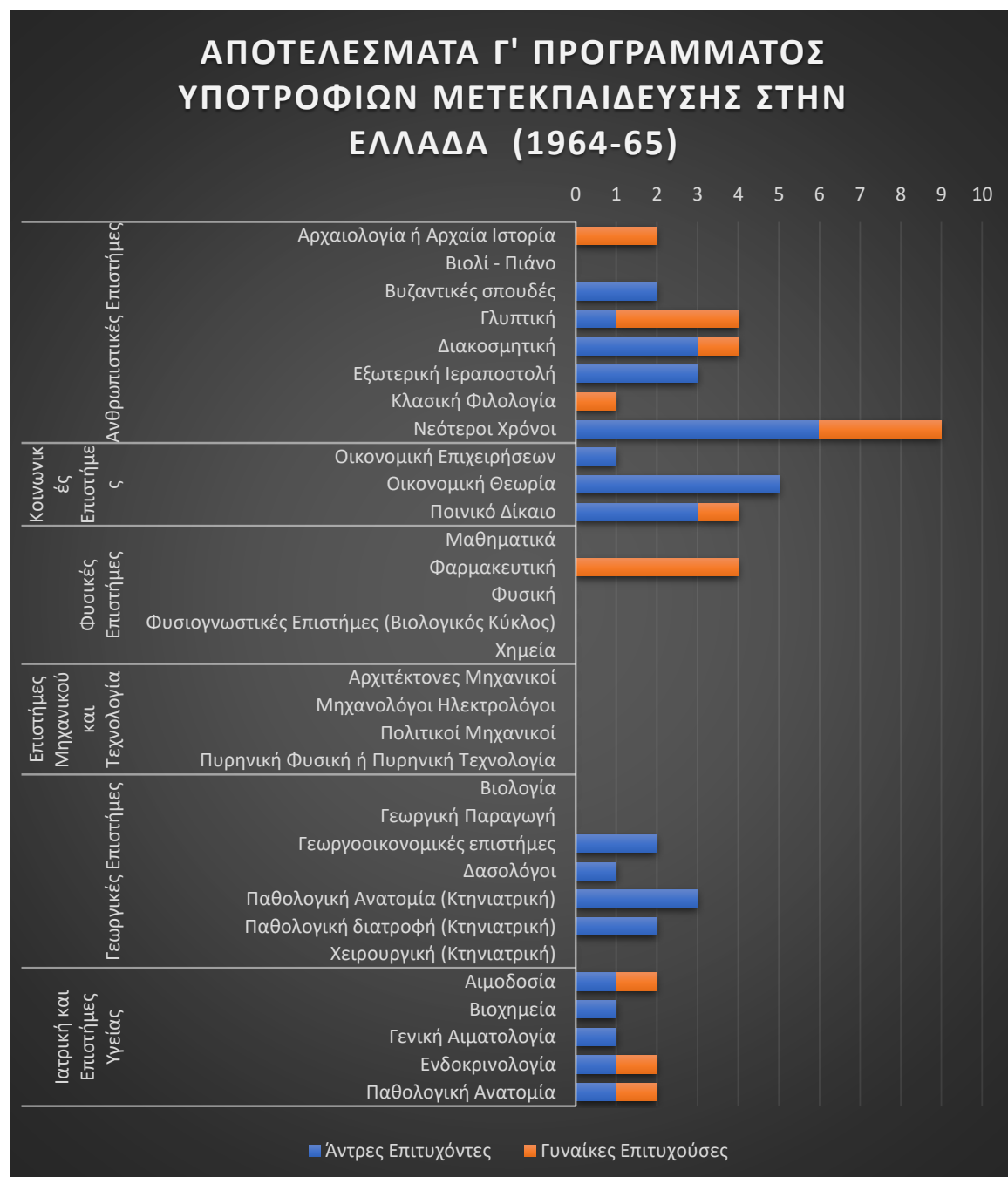

Διάγραμμα 290. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Γ' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1964-65).

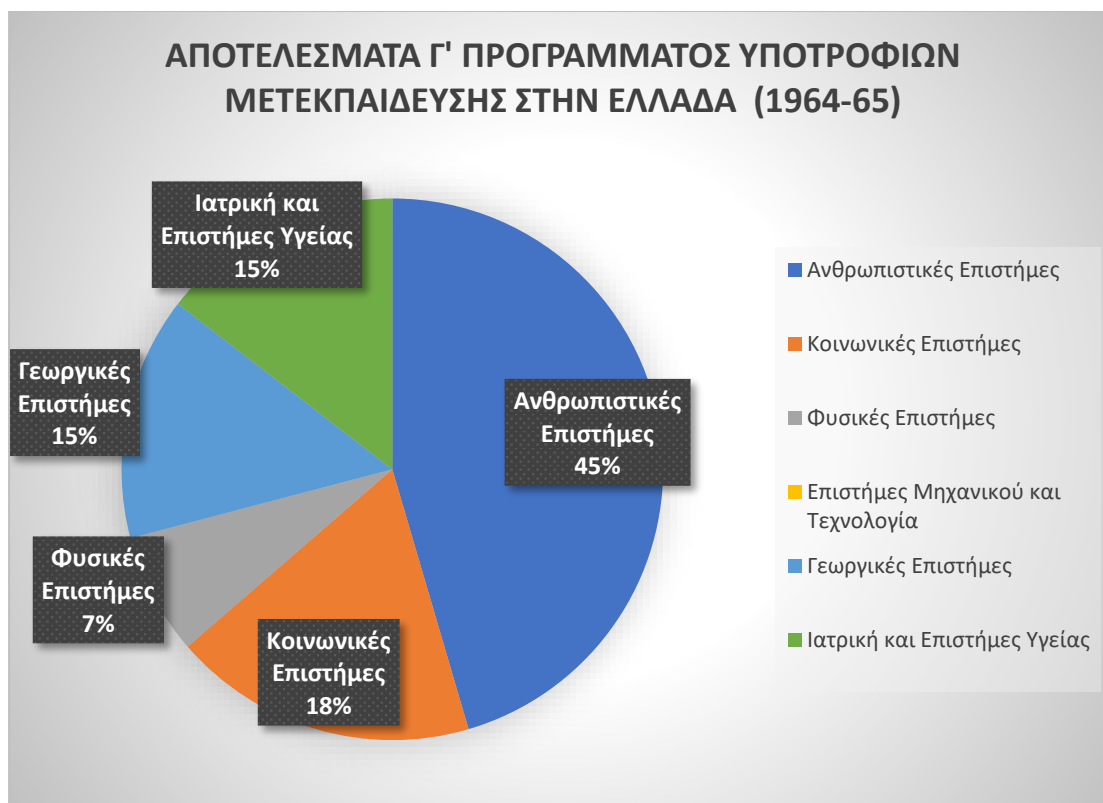
Σύμφωνα με τον Πίνακα 6 (σελ. 207) για τη αξιολόγηση του διαγωνισμού του Γ' Προγράμματος Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα δεν παρατηρήθηκαν αλλαγές σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Έτσι, λειτούργησαν 18 τριμελείς, 3 τετραμελείς και 2 πενταμελείς εξεταστικές επιτροπές και εξέτασαν συνολικά 90 μέλη επιτροπών, ωστόσο δίχως τις διπλοθεσίες ο πραγματικός αριθμός των εξεταστών ήταν 68. Από αυτούς οι 48 ανήκαν στην Ανώτατη Εκπαίδευση και ήταν καθηγητές και υφηγητές.

Στον Πίνακα 7 της ΙΔ' Επετηρίδας (σελ. 214) δημοσιεύονται τα ονόματα των επιτυχόντων αντρών και γυναικών του Γ' διαγωνισμού. Από τις 100 θέσεις που προκηρύχθηκαν, οι υποψήφιοι ήταν 128, αυξημένοι κατά 50%, και στον διαγωνισμό πέτυχαν 37 άντρες και 18 γυναίκες, εκ των οποίων προκρίθηκαν οι 37 άντρες και οι 18 γυναίκες. Δηλαδή στο σύνολο, το 55% των θέσεων τελικά καλύφθηκαν, δίχως ουσιώδεις αλλαγές σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά.

Οι ειδικότητες της προκήρυξης ήταν 32, λιγότερες κατά 7 ειδικότητες σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, ωστόσο μόνο οι 20 ήταν αυτές που τελικά πέτυχαν και προκρίθηκαν.

Διάγραμμα 291. Αποτελέσματα του Γ' Προγράμματος Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1964-65).

Διάγραμμα 292. Οι κατανομές των προκρίθεντων για το Γ' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1964-65).

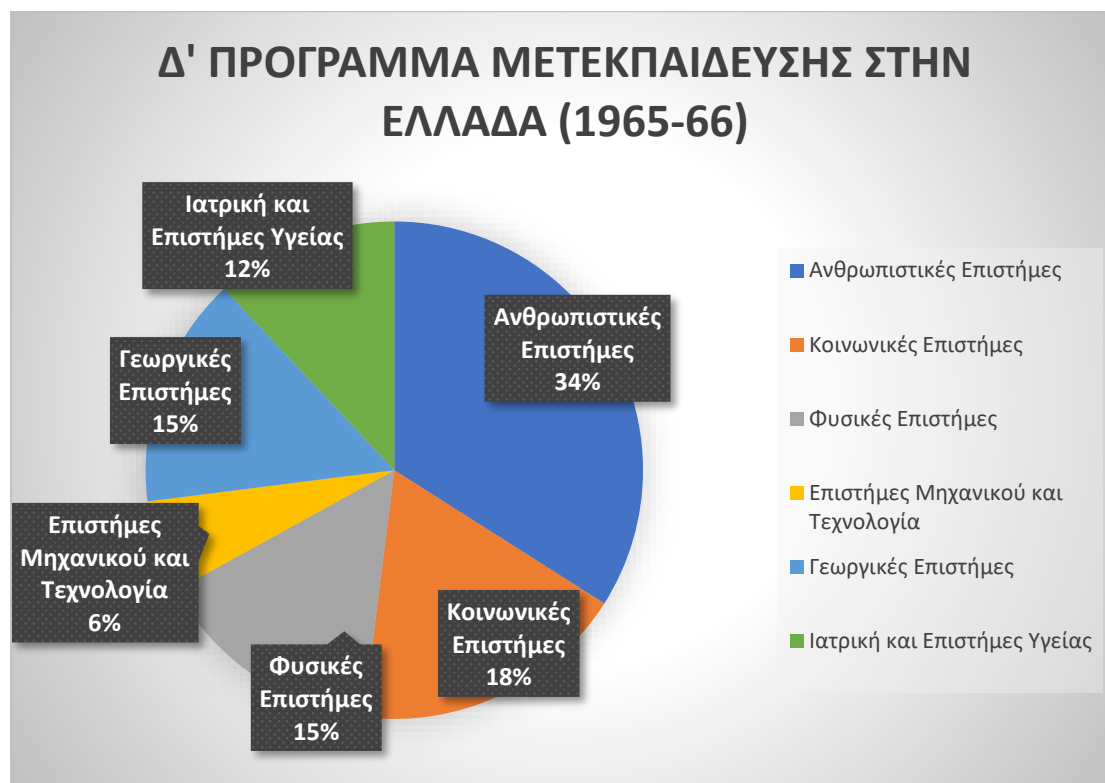
Κατά αντιστοιχία και με τα συμπεράσματα της προηγούμενη χρονιάς, από την στατιστική ανάλυση αποδεικνύεται πως η προσφορά ειδικοτήτων δεν είχε τα αναμενόμενα αποτελέσματα σε όλα τα επιστημονικά πεδία. Για παράδειγμα ενώ στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες έχουμε υψηλή προσφορά θέσεων και ειδικοτήτων τα αποτελέσματα δείχνουν το κοινό να ανταποκρίνεται τόσο από άποψη ενδιαφέροντος όσο και επιτυχιών, στην περίπτωση των Γεωργικών Επιστημών δεν φαίνεται να συμβαίνει κάτι αντίστοιχο μιας και αν και ο αριθμός των ειδικοτήτων ήταν αντίστοιχα μεγάλος, οι θέσεις παρέμεναν σε χαμηλά επίπεδα. Στην περίπτωση των Επιστημών Μηχανικού και Τεχνολογίας η μικρή προσφορά τόσο ειδικοτήτων, όσο και θέσεων έχει ως αποτέλεσμα ο κλάδος να μην σημειώνει καμία επιτυχία. Το ίδιο συμβαίνει και στις Φυσικές Επιστήμες με την αναλογία θέσεων προς επιτυχόντες να φτάνει μονάχα το 24%.

Η προώθηση των Ανθρωπιστικών Επιστημών και των Κοινωνικών Επιστημών με υποτροφίες στις αντίστοιχες ειδικότητες συνέχισε κατά την τρίτη εφαρμογή του προγράμματος υποτροφιών για την μετεκπαίδευση στα ελληνικά ιδρύματα. Από την ΙΔ' Επετηρίδα (σελ. 137) πληροφορούμαστε πως από τους 103 που τελικά προκρίθηκαν για τα Προγράμματα Α', Β' και Γ' άρχισαν να χρησιμοποιούν την υποτροφία μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1964, οι 81. Οι υπόλοιποι 22 ζήτησαν αναστολή έναρξης, επειδή δεν έτυχαν ως δημόσιοι υπάλληλοι την εκπαιδευτικά άδεια που δικαιούνταν, ελλείψει της σχετικής πρόβλεψης για τις υποτροφίες εσωτερικού στον Δημοσιοϋπαλληλικό Κώδικα και η οποία ενσωματώθηκε στο άρθρο 5 του ΝΔ 4434/1964.

4.3.4 Δ' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευση στην Ελλάδα 1965-66

Το Δ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα, όπως δημοσιεύεται στον Πίνακα IV, δεν παρουσιάζει καμία αλλαγή ως προς το συνολικό αριθμό των προσφερόμενων θέσεων. Ωστόσο, οι κατανομές των 100 θέσεων στις 32 ειδικότητες και το αντίστοιχο προβλεπόμενο πτυχίο για το Δ' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης σε Ανώτατες Σχολές

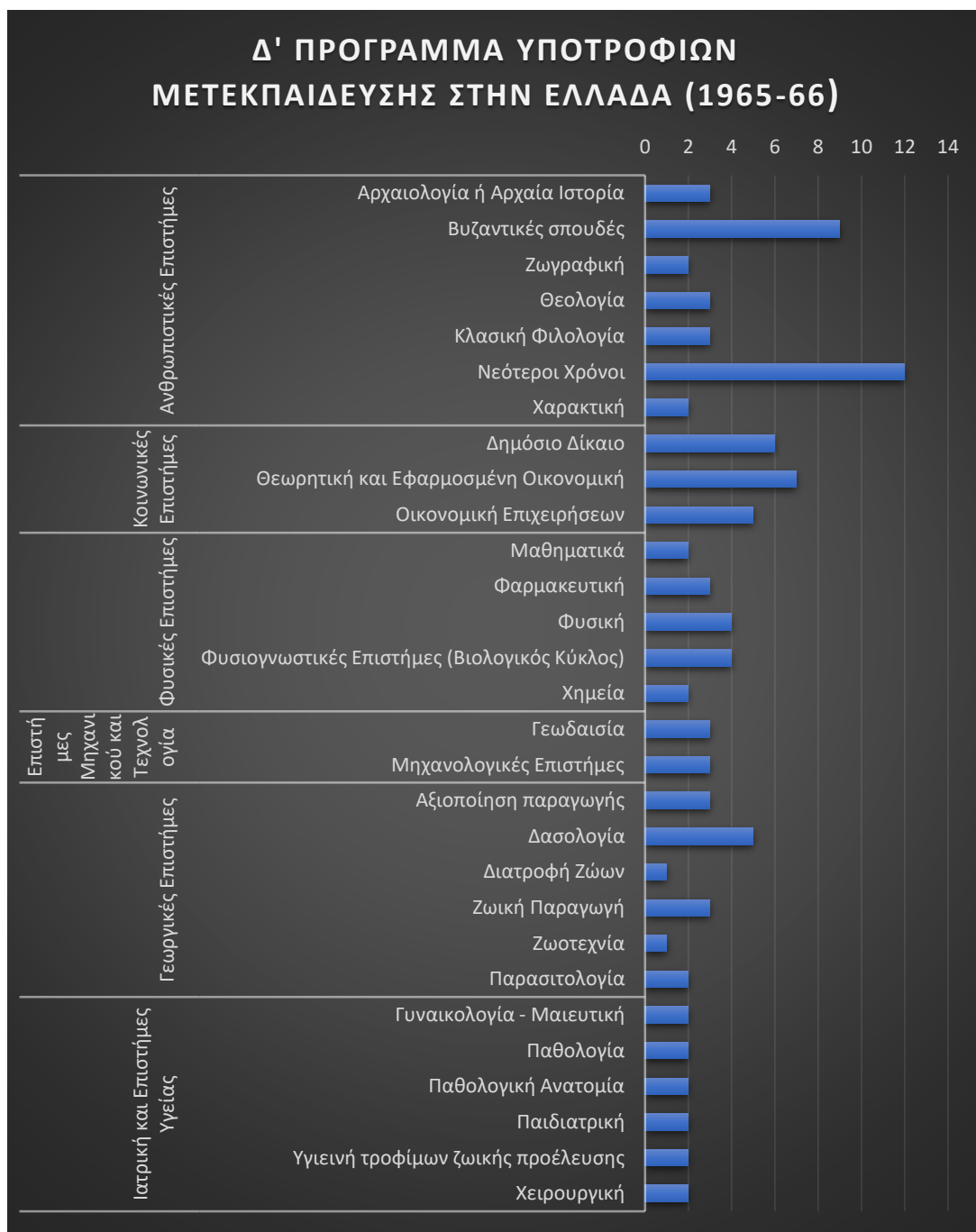
παρουσιάζουν μετατοπίσεις στο βάρος που πέφτει στα επιστημονικά πεδία. Συγκεκριμένα οι 32 ειδικότητες αυτές, κατανεμήθηκαν ως εξής: στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες με 34% (μικρή μείωση 6%, ακολουθούμενη την αντίστοιχη της προηγούμενης χρονιάς), στις Κοινωνικές Επιστήμες με 18% (αυξημένες κατά 3%), στις Φυσικές Επιστήμες με 15% (μείωση κατά 12%), στις Επιστήμες Μηχανικού με 6% (διπλασιάστηκαν, αν και παραμένουν μειοψηφικές), στις Γεωργικές Επιστήμες με 15% (μείωση 21%) και με Ιατρική 12% (αύξηση κατά 20%, που ακολούθησε το περσινό 25%).

Διάγραμμα 293. Η κατανομή των θέσεων του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1965-66).

Οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες συνεχίζουν να καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο ποσοστό φτάνοντας το 34%, αλλά επίσης συνεχίζεται η προσπάθεια ανακατανομής των υποτροφιών και για το πρόγραμμα μετεκπαίδευσης προς όφελος των άλλων πεδίων, κυρίως των κοινωνικών επιστημών. Οι ειδικότητες παρουσιάζονται στο παρακάτω Διάγραμμα 294.

Επίσης παρατηρούμε πως ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο μειώνεται και από 49 φτάνει τον αριθμό των 41. Οι Κοινωνικές Επιστήμες συμμετέχουν με τις περισσότερες ειδικότητες ανά πτυχίο (10 ειδικότητες), και ακολουθούν οι Γεωργικές Επιστήμες και οι Επιστήμες Μηχανικού με 8 ειδικότητες. Οι Ανθρωπιστικές Επιστήμες βρίσκονται σε χαμηλότερη θέση με 6 ειδικότητες ανά πτυχίο, δίπλα στις φυσικομαθηματικές σχολές. Βάση των παραπάνω είναι σαφής η προσπάθεια ενίσχυσης των μηχανικών, τάση που έχει παρατηρηθεί και την προηγούμενη χρονιά, και στις Κοινωνικές Επιστήμες.

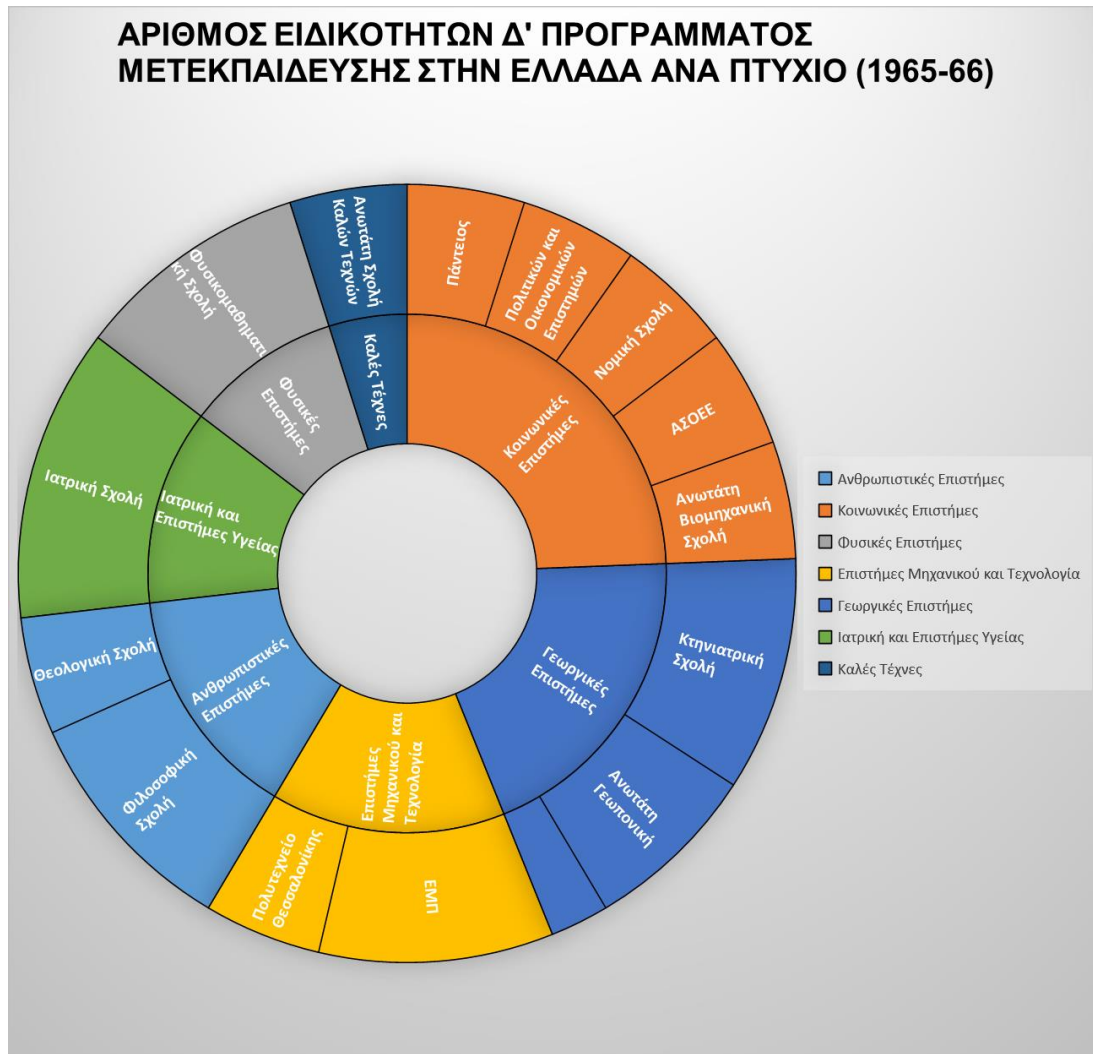
Διάγραμμα 294. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το Δ' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1965-66).

Κατά την αξιολόγηση των διαγωνισμών του Δ' Προγράμματος Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα παρατηρήθηκαν μικρές αλλαγές στις εξεταστικές επιτροπές σε σχέση με τις αντίστοιχες της προηγούμενης χρονιάς. Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιεύονται στον Πίνακα 6 της ΙΕ' Επετηρίδας λειτούργησαν 19 τριμελείς, καμία τετραμελής επιτροπή και 2 πενταμελείς εξεταστικές επιτροπές με αποτέλεσμα τα μέλη επιτροπών που εξέτασαν να μειώνεται από 90 σε 67. Δίχως τις διπλοθεσίες ο πραγματικός αριθμός των εξεταστών ήταν 58, μειωμένος κατά 10 εξεταστές σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Από αυτούς οι 41 ανήκαν στην Ανώτατη Εκπαίδευση και ήταν καθηγητές και υφηγητές. Οι 33 από τους συμμετέχοντες εξεταστές ήταν πρώην υπότροφοι του Ιδρύματος, με την ιδιότητα είτε του ακαδημαϊκού (24 καθηγητές, υφηγητές και διδάκτορες), είτε ως ανώτερα υπαλληλικά

στελέχη του δημοσίου (4 άτομα), είτε ως αναγνωρισμένα πρόσωπα για την συνεισφορά τους στον κλάδο που απασχολούνται (5 άτομα, κυρίως ζωγράφοι).

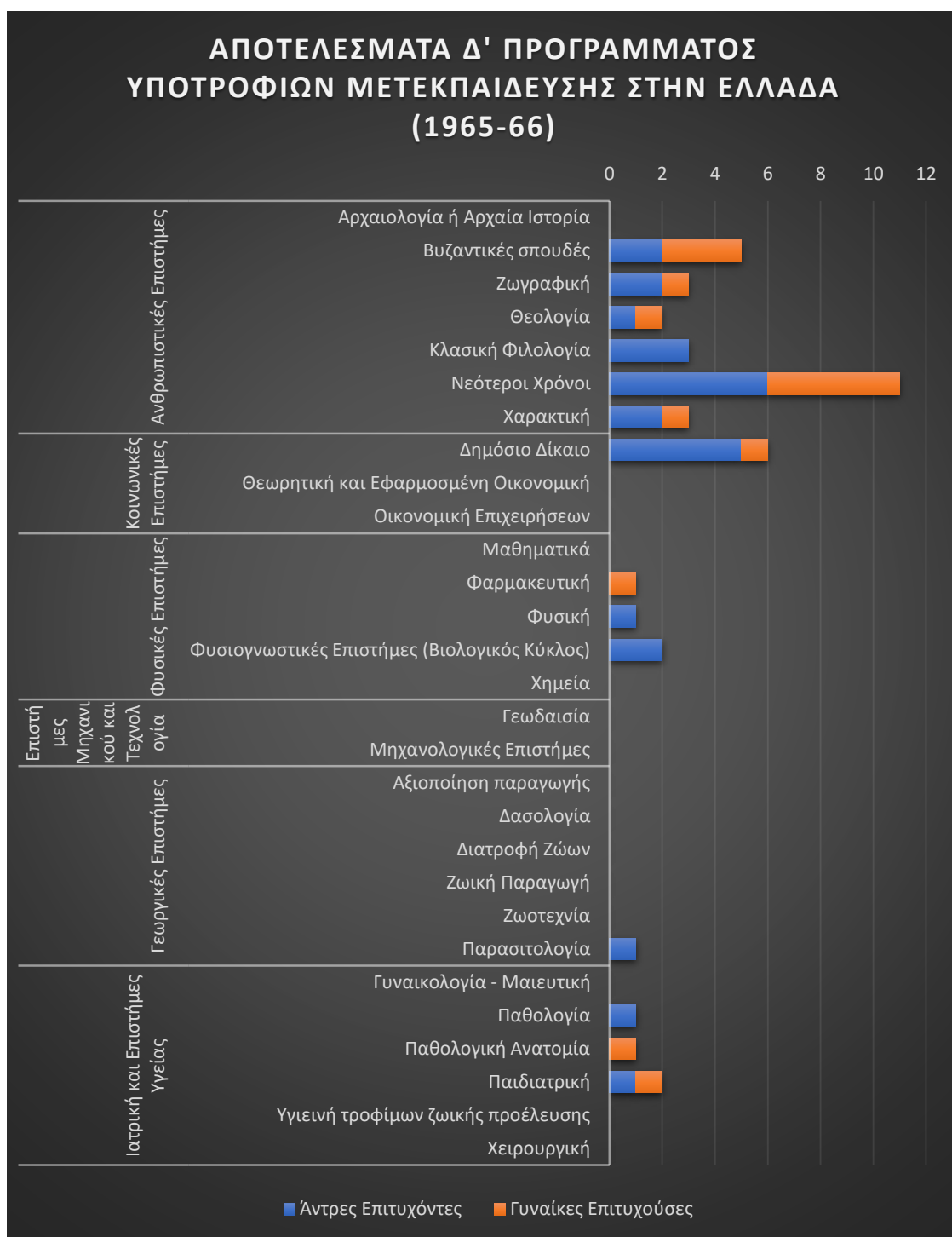
Στον Πίνακα 7 της ΙΕ' Επετηρίδας δημοσιεύονται τα ονόματα των επιτυχόντων αντρών και γυναικών του Γ' διαγωνισμού. Από τις 100 θέσεις που προκηρύχθηκαν, οι υποψήφιοι ήταν 113 και στον διαγωνισμό πέτυχαν 27 άντρες και 15 γυναίκες, εκ των οποίων προκρίθηκαν όλοι και όλες. Δηλαδή στο σύνολο, το 42% των θέσεων τελικά καλύφθηκαν, δίχως ουσιώδεις αλλαγές σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά.

Οι επιτυχόντες άντρες και γυναίκες ήταν στο σύνολο 42, αριθμός μειωμένος κατά 24%. Οι γυναίκες αποτελούν το 35% επί του συνόλου.

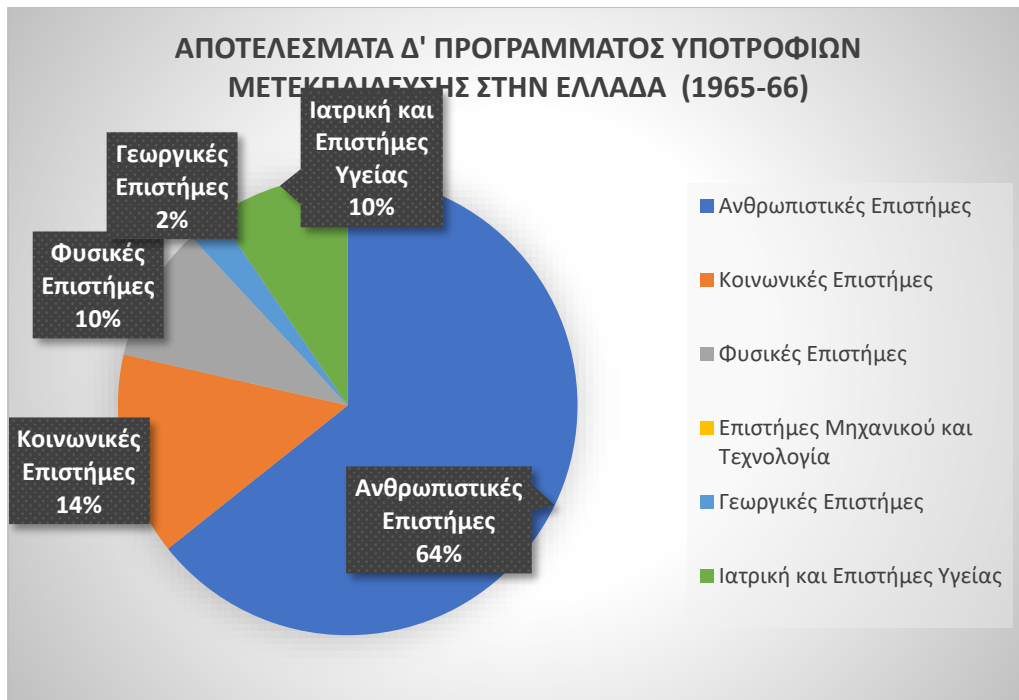
Διάγραμμα 295. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Δ' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1965-66).

Οι ειδιότητες της προκήρυξης ήταν 29, λιγότερες κατά 3 ειδικότητες σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά και 10 κατά την προ-προηγούμενη. Ωστόσο μόνο οι 14 ήταν αυτές που τελικά πέτυχαν και προκρίθηκαν, και οι οποίες επίσης μειώθηκαν κατά 6 ειδικότητες.

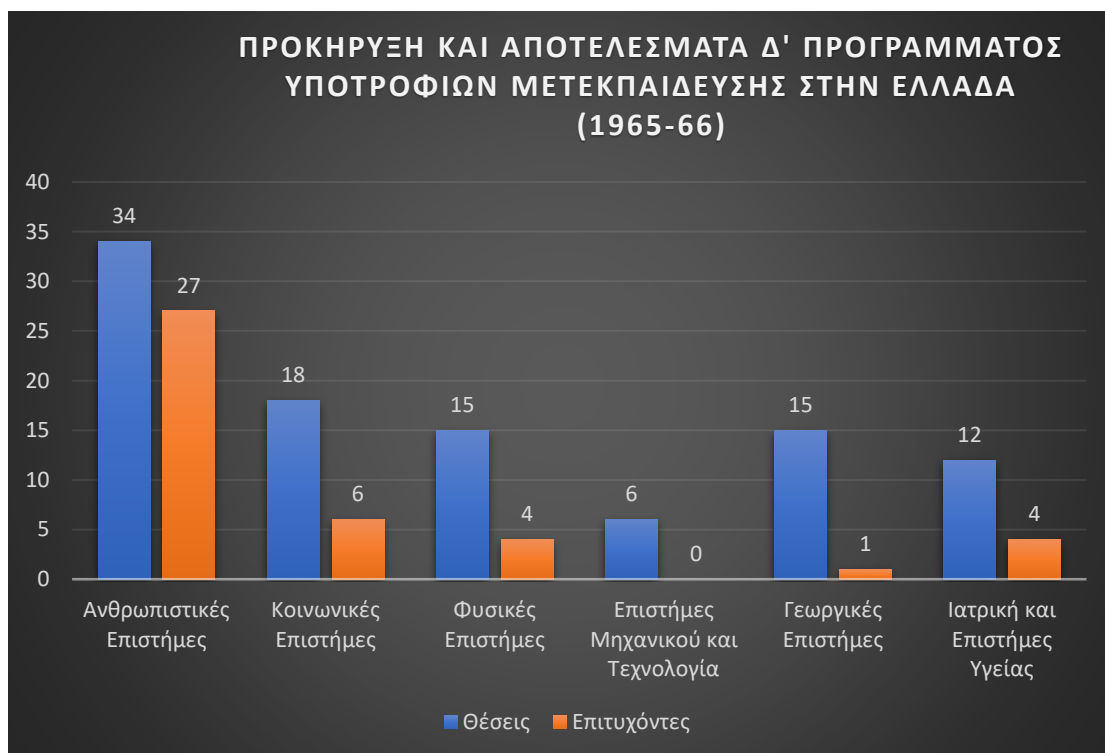

Διάγραμμα 296. Αποτελέσματα του Γ' Προγράμματος Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1965-66).

Το επιστημονικό πεδίο με τις περισσότερες επιτυχίες παραμένει αυτό των Ανθρωπιστικών Επιστημών με 64%, και ακολουθούν οι Κοινωνικές Επιστήμες με 14% και οι Φυσικές με 10%. Οι Επιστήμες Μηχανικού δεν παρουσιάζουν καμία επιτυχία. Είναι σαφές πως ο κλάδος των

Διάγραμμα 297. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Δ' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1965-66).

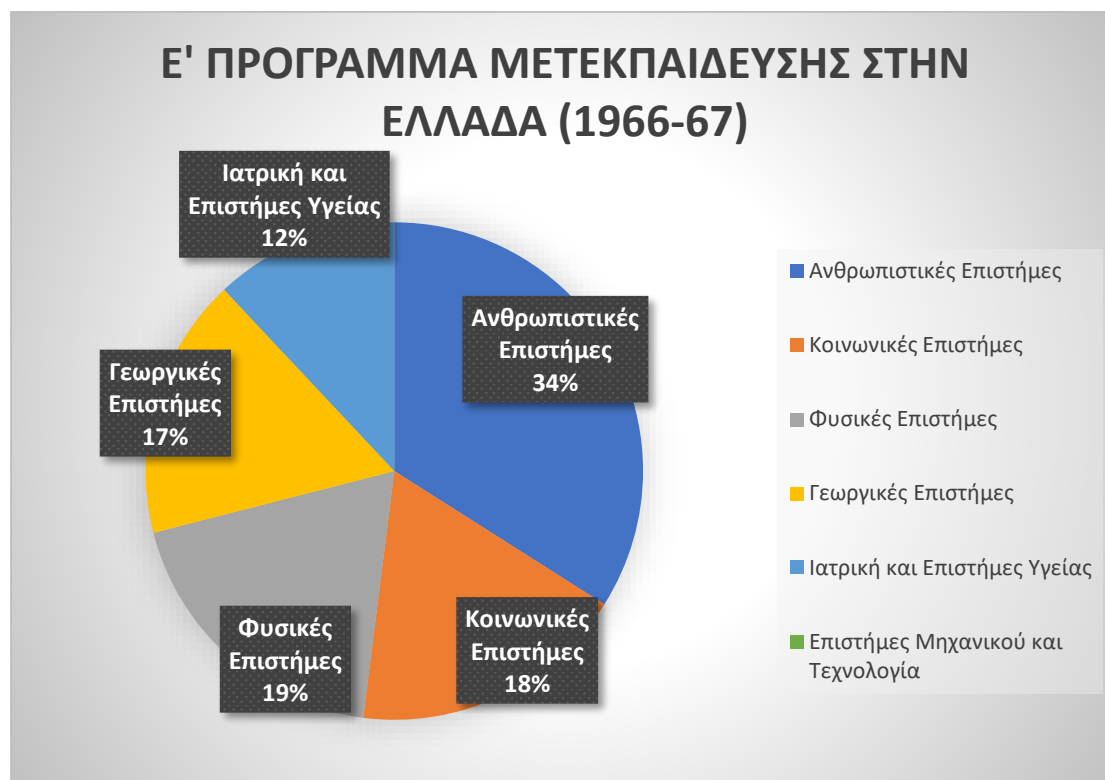

Διάγραμμα 298. Σύγκριση της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1965-66).

4.3.5 Ε' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευση στην Ελλάδα 1966-67

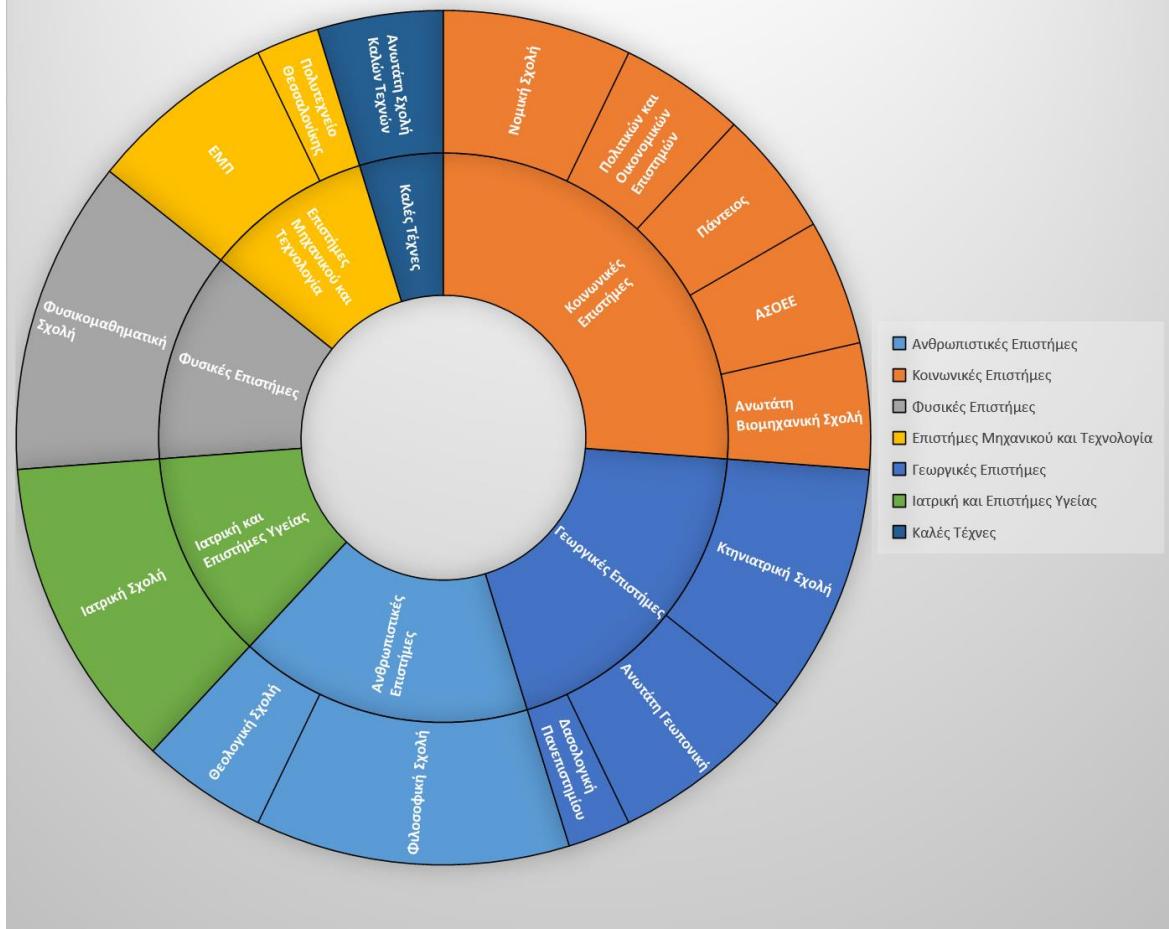
Το πρόγραμμα μετεκπαίδευσης σε σχολές της Ελλάδας, για το ακαδημαϊκό έτος 1966-67 προκήρυξε ξανά 100 θέσεις εκ των οποίων κατανεμήθηκαν σύμφωνα με το παρακάτω Διάγραμμα 299. Οι διαφορές που παρατηρούνται έχουν να κάνουν αφενός με την αύξηση των θέσεων στις Γεωργικές Επιστήμες κατά 183%, αλλά κυρίως με το γεγονός πως δεν προκηρύχθηκαν καθόλου θέσεις για ειδικότητες καθαρά πολυτεχνικές. Οι 6 θέσεις για τις δύο ειδικότητες για τις οποίες θα μπορούσαν οι πτυχιούχοι να δηλώσουν συμμετοχή -της Φυσικής και της Χημείας- τις μοιραζόντουσαν επίσης με τους πτυχιούχους του Φυσικού, του Χημικού και του Μαθηματικού, με αποτέλεσμα ο ανταγωνισμός να είναι αυξημένος. Οι ειδικότητες της προκήρυξης ήταν 30, για αναλυτικά βλ. Διάγραμμα 298.

Στα υπόλοιπα πεδία οι κατανομές έμειναν σχετικά αμετάβλητες, δηλαδή για τις θεωρητικές επιστήμες δεν είχαμε καμία μεταβολή, για τις Φυσικές μικρή αύξηση κατά 27% και την Ιατρική μείωση κατά 20%. (Βλ. Διάγραμμα 299).

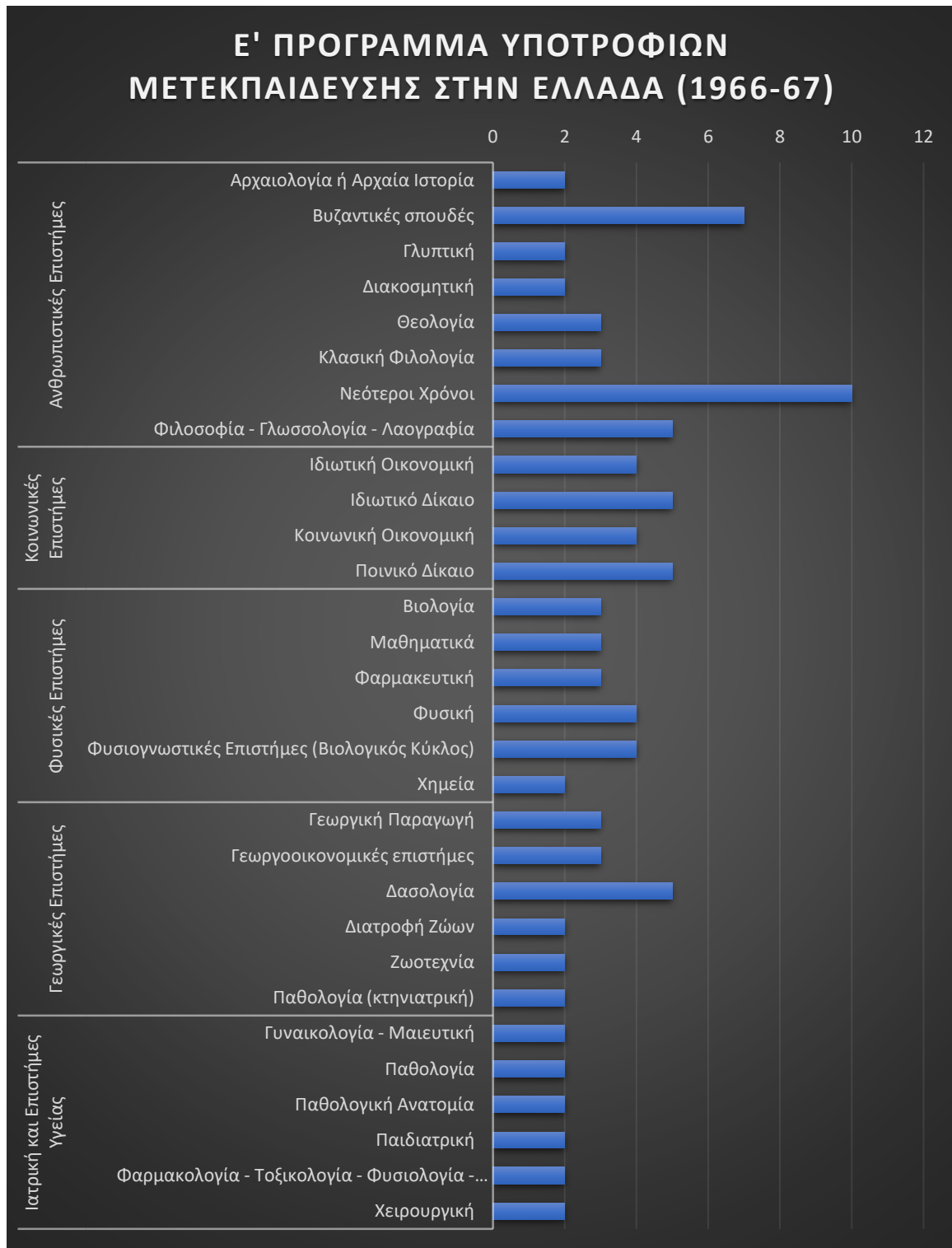

Διάγραμμα 299. Η κατανομή των θέσεων του Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1966-67).

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΙΔΙΚΟΤΗΤΩΝ Ε' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕΤΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ ΑΝΑ ΠΤΥΧΙΟ (1966-67)

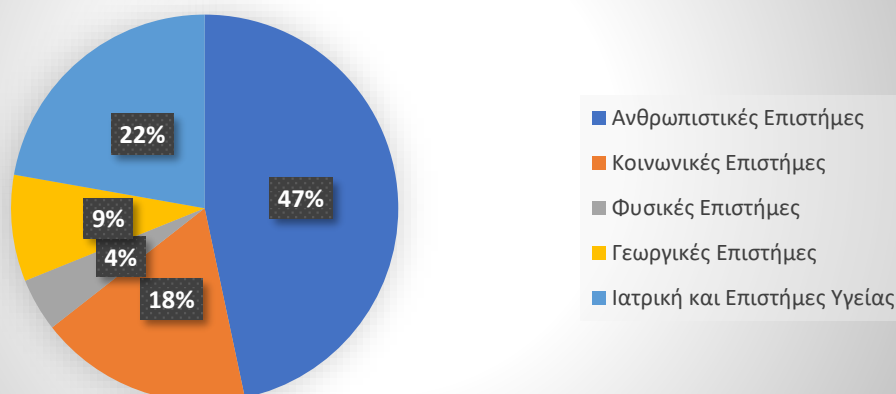

Διάγραμμα 300. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Ε' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1966-67).

Διάγραμμα 301. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το Ε' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευση στην Ελλάδα (1966-67).

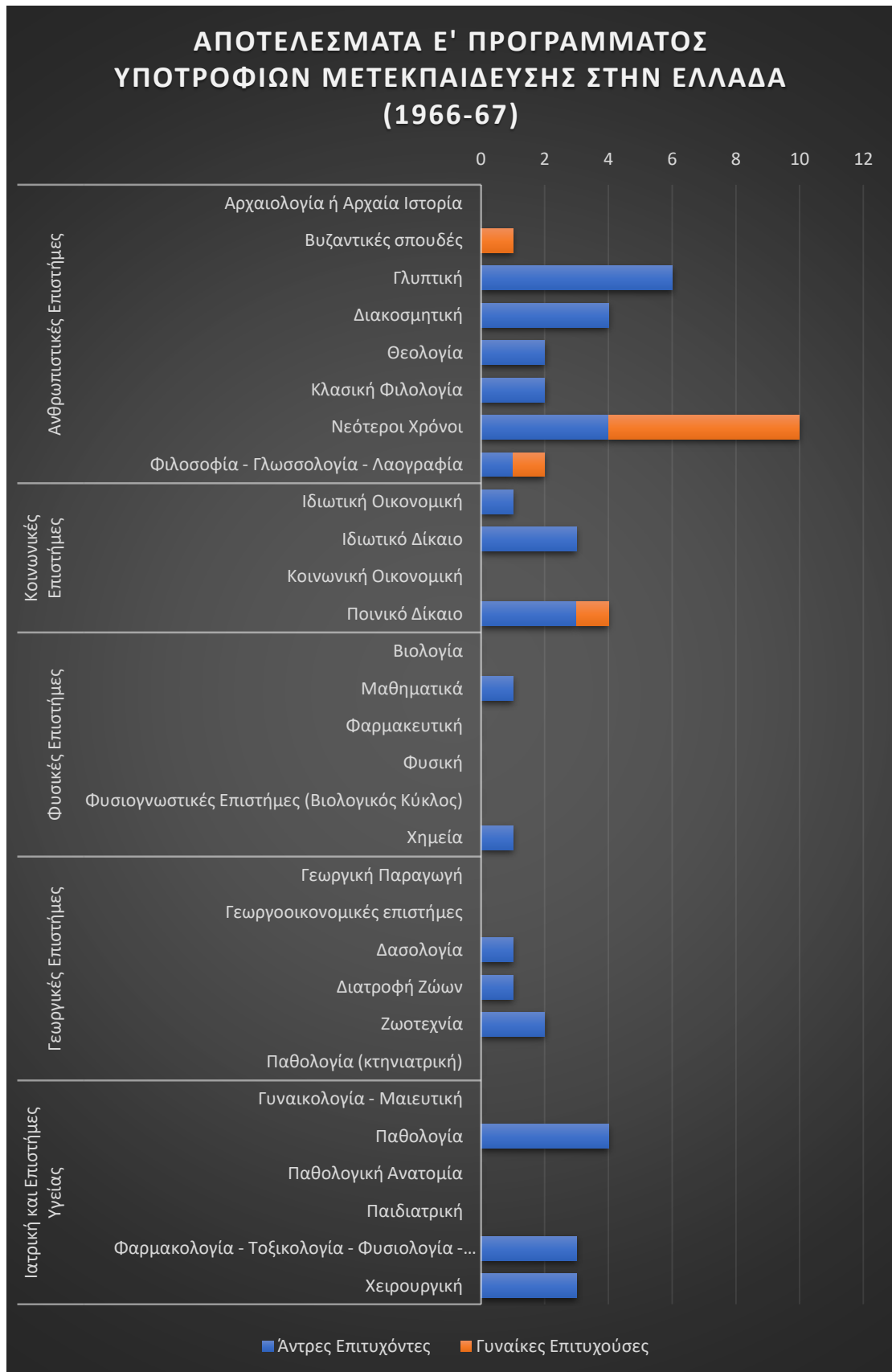
ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ Ε' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΜΕΤΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ (1966-67)

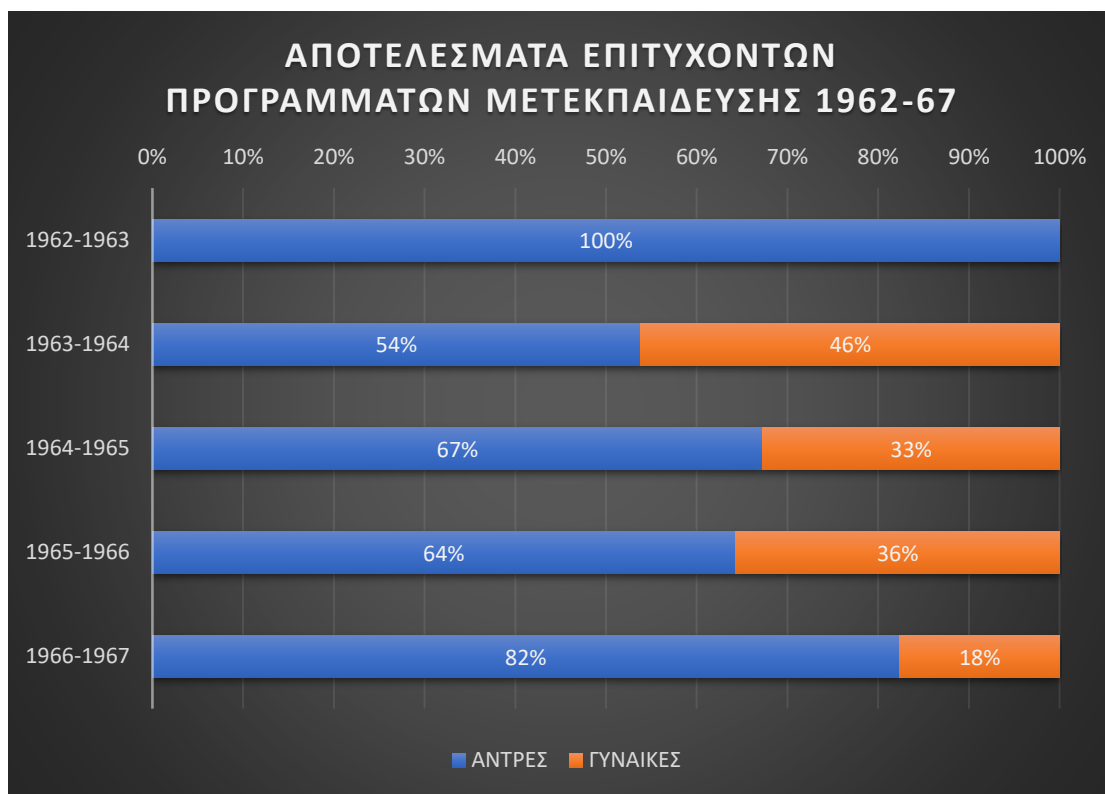
Διάγραμμα 302. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Ε' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1966-67).

Κατά την αξιολόγηση των διαγωνισμών του Ε' Προγράμματος Μετεκπαιδύσεως στην Ελλάδα παρατηρήθηκαν μικρές αλλαγές στις εξεταστικές επιτροπές σε σχέση με τις αντίστοιχες της προηγούμενης χρονιάς. Σύμφωνα με τα στοιχεία που δημοσιεύονται στον Πίνακα 5 της ΙΣΤ' Επετηρίδας λειτούργησαν 22 τριμελείς, μία τετραμελής επιτροπή και 1 πενταμελής εξεταστική επιτροπή με αποτέλεσμα τα μέλη επιτροπών που εξέτασαν να μειώνεται από 67 σε 62, δίχως τις διπλοθεσίες. Από αυτούς οι 36 ανήκαν στην Ανώτατη Εκπαίδευση και ήταν καθηγητές και υφηγητές. Οι 36 από τους συμμετέχοντες εξεταστές ήταν πρώην υπότροφοι του Ιδρύματος, με την ιδιότητα είτε του ακαδημαϊκού, είτε ως ανώτερα υπαλληλικά στελέχη του δημοσίου, είτε ως αναγνωρισμένα πρόσωπα για την συνεισφορά τους στον κλάδο που απασχολούνται.

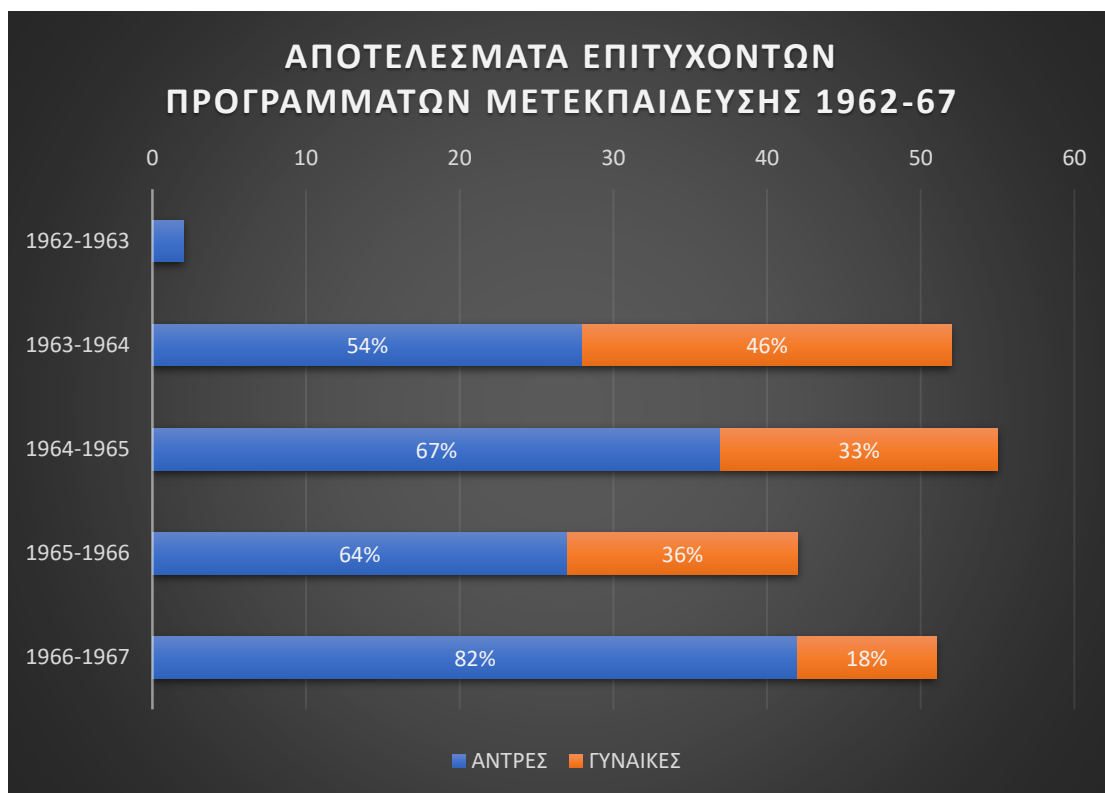
Από τις 100 θέσεις της προκήρυξης, οι υποψήφιοι που προσήλθαν στις εξετάσεις ήταν 113 στις οποίες πέτυχαν 42 άντρες και 9 γυναίκες, εκ των οποίων προκρίθηκαν όλες οι γυναίκες και οι 36 άντρες. Στο σύνολο των 51 ατόμων, το ποσοστό των γυναικών προκριθέντων ήταν 29% και η πλειοψηφία είχε δηλώσει συμμετοχή στην Γενική Εκπαίδευση για την ειδικότητα Νεότεροι Χρόνοι (Ιστορία και Αρχαιολογία).

Διάγραμμα 303. Αποτελέσματα επιτυχόντων του Ε' Προγράμματος Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1966-67).

Διάγραμμα 304. Τα ποσοστά των επιτυχόντων ανά φύλο για τα Α'-Ε' Προγράμματα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1962-67).

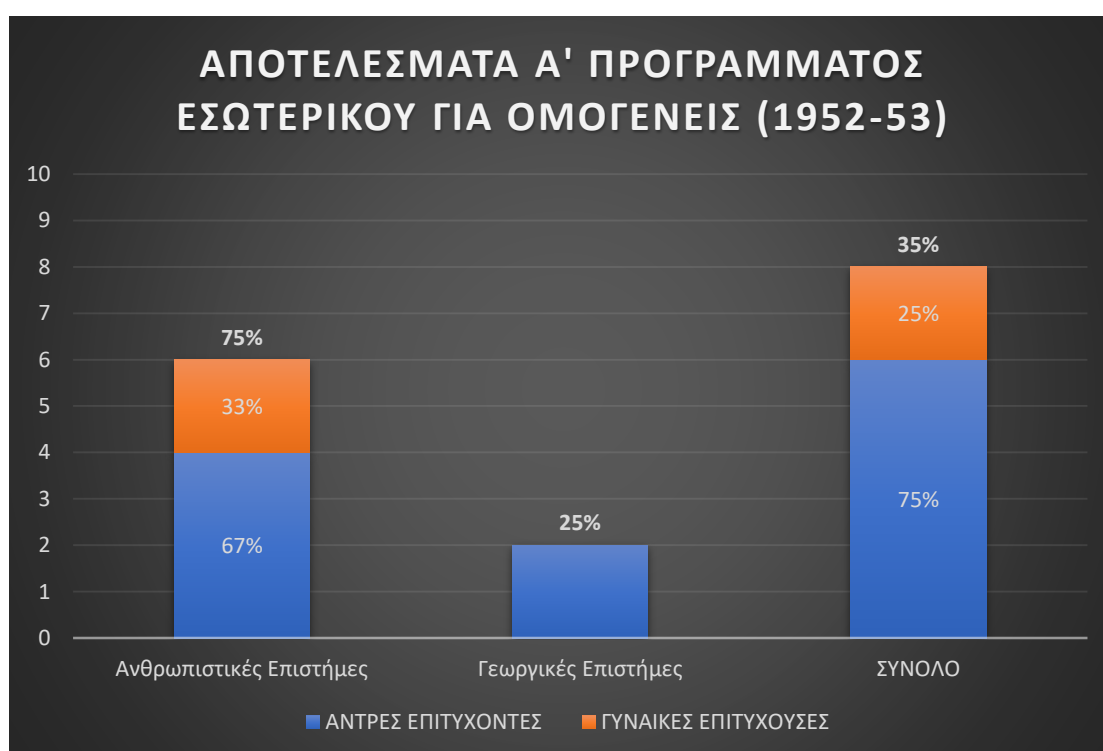
Διάγραμμα 305. Τα ποσοστά των επιτυχόντων ανά φύλο για τα Α'-Ε' Προγράμματα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1962-67).

4.4 Υποτροφίες Ομογενών

Α' Πρόγραμμα Ομογενών 1952-53

Το πρόγραμμα για ομογενείς του ελληνισμού που κατοικούσαν σε χώρες του εξωτερικού, την πρώτη χρονιά προκήρυξε αριθμό θέσεων που αντιστοιχούσε με το 5% επί του συνόλου των 210 θέσεων του Α' Προγράμματος Ανώτερης και Ανώτατης Εκπαίδευσης (Πρόγραμμα Εσωτερικού).⁴⁴³ Βάση του παραπάνω υπολογισμού, για τις 10 που προκηρύχθηκαν επέτυχαν και κατέλαβαν 8 υποψήφιοι ομογενείς Έλληνες, 6 άντρες και 2 γυναίκες. Οι 6 από τις 8 θέσεις κατευθύνθηκαν σε 4 φοιτητές και 2 φοιτήτριες για να σπουδάσουν στη Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών, ενώ οι υπόλοιπες δύο απονεμήθηκαν σε δύο άντρες για τις σπουδές τους στην Γεωπονική και Δασολογική Σχολή Θεσσαλονίκης του Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης.⁴⁴⁴

Στο παρακάτω Διάγραμμα 306 εντός της στήλης σημειώνεται η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ αντρών και γυναικών, και στην κορυφή της στήλης η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ των επιστημονικών πεδίων.

Διάγραμμα 306. Αποτελέσματα του Α' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1952-53).

Β' Πρόγραμμα Ομογενών 1953-54

Για το Β' Πρόγραμμα Υποτροφιών των Ομογενών, το ποσοστό των υποτροφιών βάση του οποίου υπολογιζόταν ο αριθμός των θέσεων παρέμεινε σταθερό στο 5% (10 θέσεις).⁴⁴⁵ Οι επιτυχόντες αυτή τη φορά ήταν 9, ωστόσο δεν υπήρξε καμία γυναίκα ανάμεσα στους ανακηρυχθέντες. Οι σχολή στην Αθήνα που υποδέχτηκαν τους νέους ομογενείς υποτρόφους ήταν το Πανεπιστήμιο Αθηνών για να φοιτήσουν τρεις επιτυχόντες στην Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών και επίσης, τρεις στη Φυσικομαθηματική, ενώ το Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο

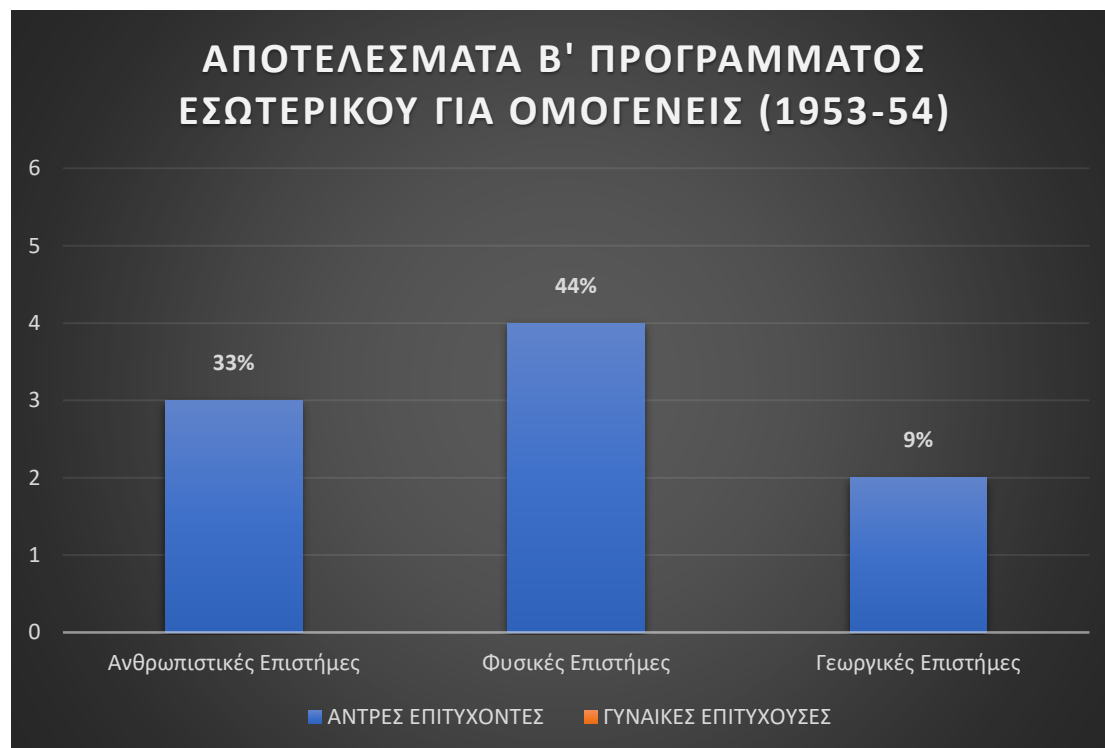
⁴⁴³ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Β' Επετηρίς 1952, σ. 33.

⁴⁴⁴ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Γ' Επετηρίς 1953, σ. 73.

⁴⁴⁵ Στο ίδιο, σ. 23.

Θεσσαλονίκης υποδέχτηκε 2 επιτυχόντες για να σπουδάσουν στην Γεωπονική και Δασολογική Σχολή Θεσσαλονίκης. Τέλος, ένας ομογενής επιλέχθηκε για να σπουδάσει στην Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής.⁴⁴⁶

Στο παρακάτω Διάγραμμα 307 εντός της στήλης σημειώνεται η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ αντρών και γυναικών, και στην κορυφή της στήλης η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ των επιστημονικών πεδίων.

Διάγραμμα 307. Αποτελέσματα του Β' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1953-54).

Γ' Πρόγραμμα Ομογενών 1954-55

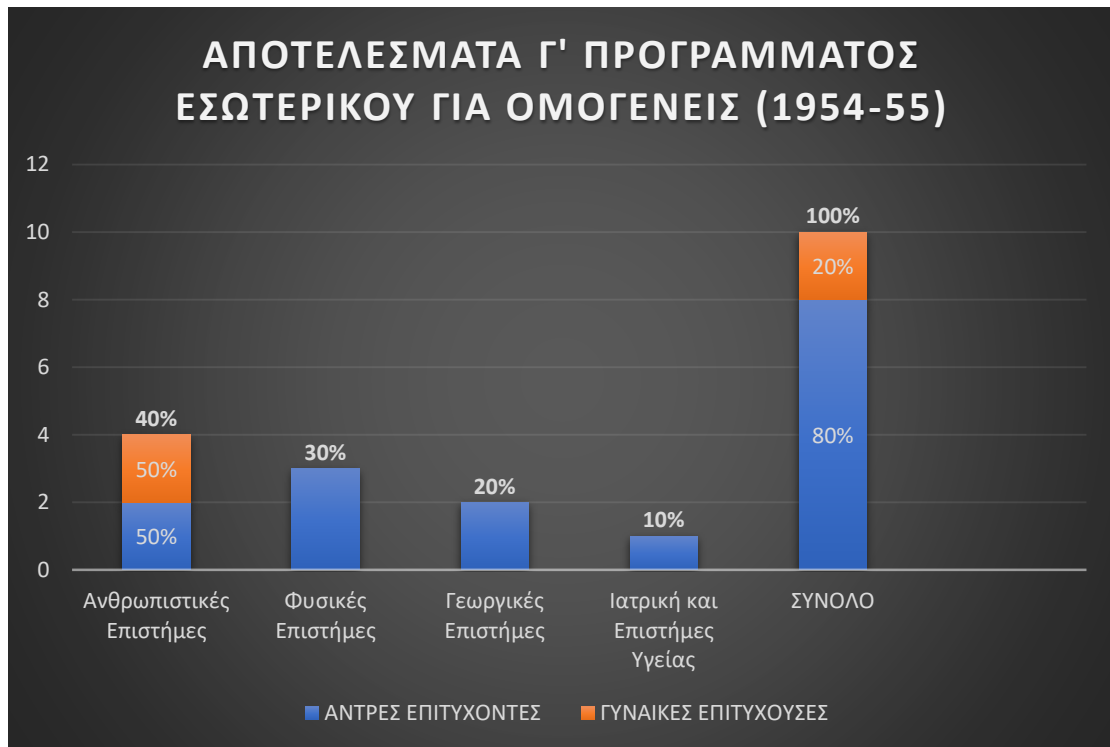
Δίχως μεταβολές πραγματοποιήθηκε το Γ' Πρόγραμμα για τους Ομογενείς, με το ποσοστό επί του συνόλου των Υποτροφιών προς τις Ανώτατες και Ανώτερες Σχολές να αυξάνεται από το 5%, στο 7,5% με τον αριθμό να φτάνει τις 16 θέσεις.⁴⁴⁷ Σύμφωνα με τον Πίνακα των αποτελεσμάτων, πέτυχαν 10 άτομα για τις εξής σχολές: Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών, Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών, Γεωπονική και Δασολογική Σχολή Θεσσαλονίκης, Ιατρική Σχολή Αθηνών. Οι γυναίκες συνέχισαν να είναι μια μικρή μειοψηφία και μόνο δύο στις δέκα τελικά να προκρίνεται.⁴⁴⁸

Στο παρακάτω Διάγραμμα 308 εντός της στήλης σημειώνεται η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ αντρών και γυναικών, και στην κορυφή της στήλης η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ των επιστημονικών πεδίων.

⁴⁴⁶ Στο ίδιο, σ. 73.

⁴⁴⁷ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Δ' Επετηρίς 1954, σ. 17.

⁴⁴⁸ Στο ίδιο, σ. 68.

Διάγραμμα 308. Αποτελέσματα του Γ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1954-55).

Δ' Πρόγραμμα Ομογενών 1955-56

Το Δ' Πρόγραμμα για τους ομογενείς προέβλεπε αύξηση του ποσοστού που υπολόγιζε τις θέσεις για το πρόγραμμα από 7,5% σε 10%, με τον αριθμό να συνεχίζει να είναι οι 16 θέσεις.⁴⁴⁹ Ωστόσο, αν και η Διοίκηση έδειξε ενδιαφέρον για την καλύτερη εξέλιξη του προγράμματος, τα αποτελέσματα δεν ήταν το ίδιο ενθαρρυντικά. Οι επιτυχόντες ήταν οι μισοί, 7 άντρες και 1 μόλις γυναίκα, από τους οποίους οι έξι (άντρες) προτίμησαν δύο σχολές της Αθήνας (Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών, Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών, ΑΣΟΕΕ,) και ο ένας του Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης συγκεκριμένα την Γεωπονική και Δασολογική Σχολή Θεσσαλονίκης. Οι μία και μοναδική γυναίκα που επιλέχθηκε σπούδασε στη Σχολή Μαιών «Βασ. Φρειδερίκης».⁴⁵⁰

Στο παρακάτω Διάγραμμα 309 εντός της στήλης σημειώνεται η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ αντρών και γυναικών, και στην κορυφή της στήλης η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ των επιστημονικών πεδίων.

⁴⁴⁹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Ε' Επετηρίς 1955*, σ. 17.

⁴⁵⁰ Στο ίδιο, σ. 71.

Διάγραμμα 309. Αποτελέσματα του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1955-56).

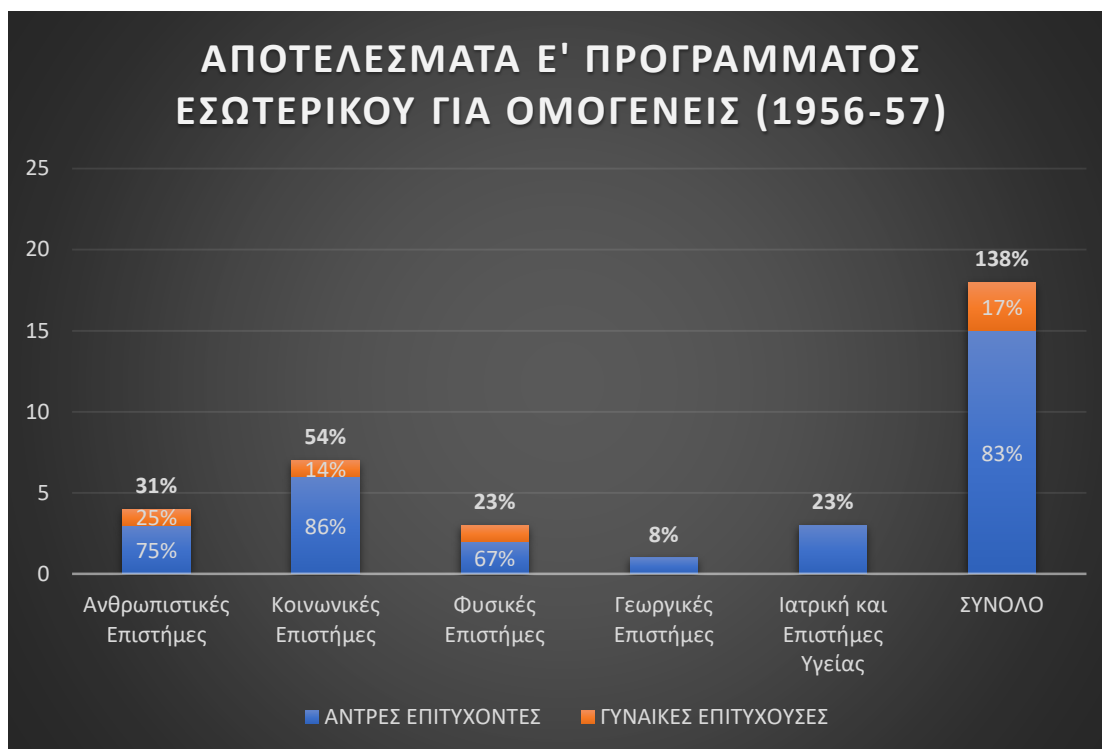
Ε' Πρόγραμμα Ομογενών 1956-57

Για το ακαδημαϊκό έτος 1956-57, ο θεσμός των υποτροφιών για ομογενείς ενισχύθηκε περαιτέρω μέσω της ποσοστιαίας αύξησης συμμετοχής του προγράμματος επί του συνόλου των υποτροφιών Ανωτέρας και Ανώτατης Εκπαίδευσης από 7,5% σε 10%.⁴⁵¹ Έτσι, κατ' αναλογία των 293 υποτροφιών για το Ε' Πρόγραμμα Εσωτερικού, οι θέσεις που προκηρύχθηκαν ήταν 30. Οι επιλεχθέντες του προγράμματος αυξήθηκαν κατά 80%, φτάνοντας τους 18 φοιτητές και φοιτήτριες, με 10 από τα παραπάνω άτομα να επιλέγουν για τις σπουδές τους σχολές του Πανεπιστημίου Αθηνών (σε Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών, Θεολογική Σχολή Αθηνών, Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών, Ιατρική Σχολή Αθηνών, Οδοντιατρική Σχολή Αθηνών), τα 7 την ΑΣΟΕΕ και ένας φοιτητής την Γεωπονική Αθηνών. Οι γυναίκες υποψήφιες που επιλέχθηκαν ήταν μονάχα τρεις, δηλαδή το 17% επί του συνόλου.⁴⁵²

Στο παρακάτω Διάγραμμα 310 εντός της στήλης σημειώνεται η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ αντρών και γυναικών, και στην κορυφή της στήλης η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ των επιστημονικών πεδίων.

⁴⁵¹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), ΣΤ' Επετηρίς 1956, σ. 17.

⁴⁵² Στο ίδιο, σ. 63.

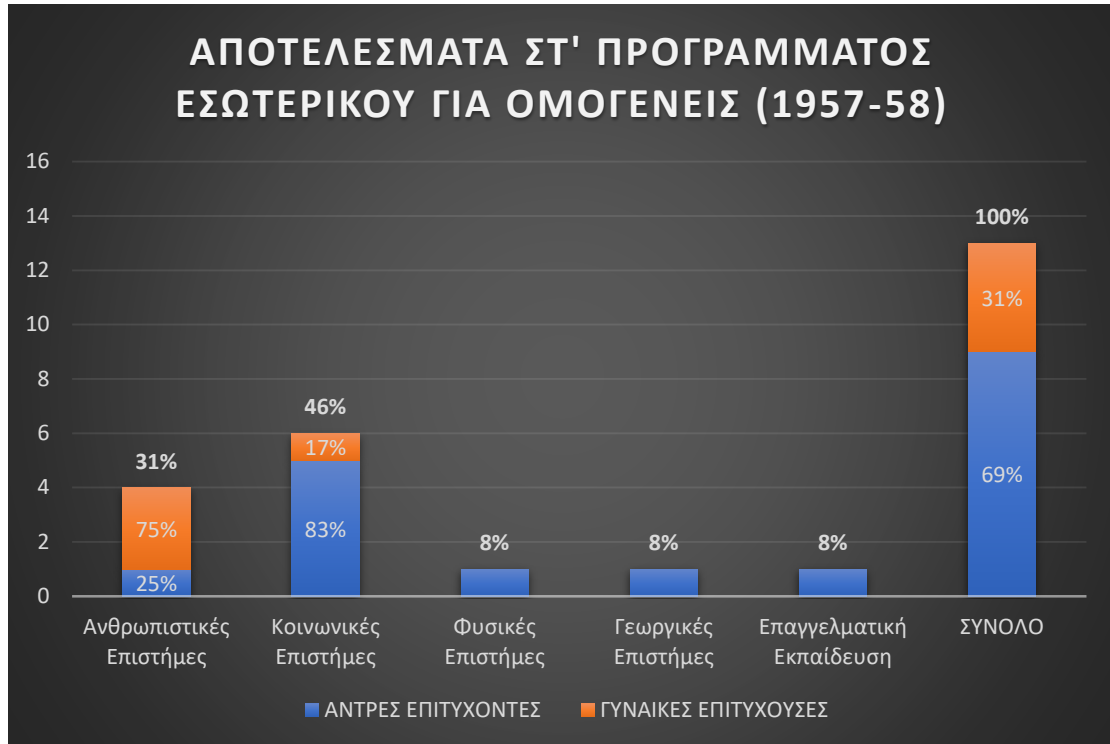

Διάγραμμα 310. Αποτελέσματα του Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1956-57).

ΣΤ' Πρόγραμμα Ομογενών 1957-58

Η συνεχής αύξηση του αριθμού των διαθέσιμων θέσεων για το πρόγραμμα υποτροφιών εσωτερικού είχε ως αποτέλεσμα και κατ' αναλογία την αύξηση των θέσεων για τους ομογενείς. Επομένως το 10% των 320 προκηρυγμένων θέσεων για το Ζ' Πρόγραμμα Εσωτερικού, αντιστοιχούσε σε 32 θέσεις για το ΣΤ' Πρόγραμμα Ομογενών. Ωστόσο, το πρόγραμμα δεν σημείωσε μεγάλη επιτυχία μιας και μόνο το 40% των προκηρυγμένων θέσεων καταλήφθηκε από υποψήφιους, οι οποίοι ήταν 13 άτομα. Η αναλογία αντρών γυναικών να και βελτιώθηκε στο 30% (9 άντρες και 4 γυναίκες) παρέμενε μειοψηφική για το γυναικείο φύλο. Οι σχολές που είχαν επιλέξει οι νέοι ομογενείς υπότροφοι του Ιδρύματος ήταν όλες της Αθήνας: το Πανεπιστήμιο Αθηνών (Φιλοσοφική, Φυσικομαθηματική, και Θεολογική Σχολή Αθηνών), τη Γεωπονική Αθήνας, τη Σχολή Εμποροπλοιάρχων Ασπροπύργου και τη Χαροκόπειο Ανωτάτη Σχολή Οικιακής Οικονομίας. Η τρεις από τις τέσσερις γυναίκες που επιλέχθηκαν για να λάβουν υποτροφία σπούδασαν στην Φιλοσοφική και η μια στη Σχολή Οικιακής Οικονομίας.

Στο παρακάτω Διάγραμμα 311 εντός της στήλης σημειώνεται η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ αντρών και γυναικών, και στην κορυφή της στήλης η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ των επιστημονικών πεδίων.

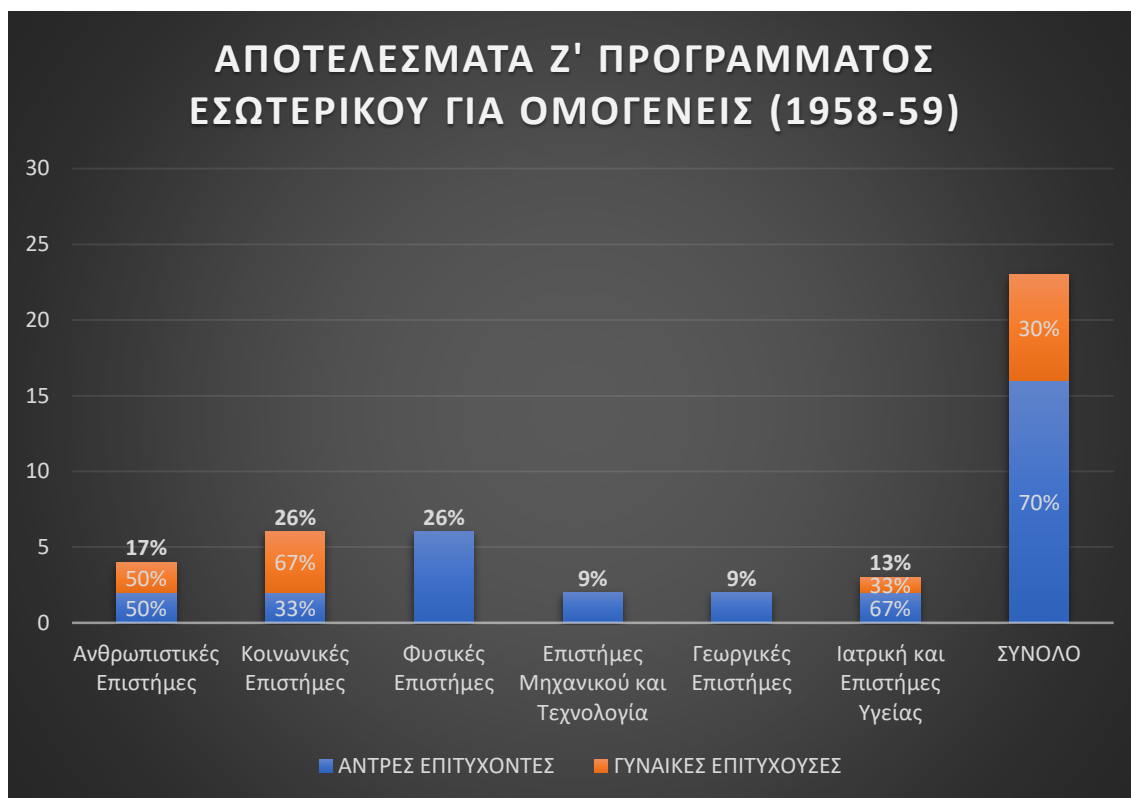

Διάγραμμα 311. Αποτελέσματα του στ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1957-58).

Ζ' Πρόγραμμα Ομογενών 1958-59

Η αύξηση του αριθμού των διαθέσιμων θέσεων συνεχίστηκε με μικρότερο ρυθμό για το Ζ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού με αποτέλεσμα και η κατ' αναλογία αύξηση των θέσεων για τους ομογενείς να αντιστοιχούσε σε 33 θέσεις. Το πρόγραμμα παρόλα αυτά βελτίωσε την απόδοσή του με τους επιτυχόντες να είναι 23 άτομα. Το ποσοστό των γυναικών παρέμεινε μειωθητικό στο 30% (16 άντρες και 7 γυναίκες). Οι σχολές που είχαν επιλέξει οι νέοι ομογενείς υπότροφοι του Ιδρύματος ήταν όλες στην Αθήνα εκτός από το Γεωπονικό Θεσσαλονίκης: Φιλοσοφική Αθηνών, Φυσικομαθηματική Αθηνών, Ιατρική Σχολή Αθηνών, ΕΜΠ, ΑΣΟΕΕ, ΕΑΣΑ, Αρσάκειος Παιδαγωγική Αθηνών και Χαροκόπειο Ανωτάτη Σχολή Οικιακής Οικονομίας. Οι 7 γυναίκες είχαν επιλέξει την Φιλοσοφική, την Ιατρική, την Αρσάκειο και τη Χαροκόπειο.

Στο παρακάτω εντός της στήλης σημειώνεται η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ αντρών και γυναικών, και στην κορυφή της στήλης η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ των επιστημονικών πεδίων.

Διάγραμμα 312. Αποτελέσματα του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1958-59).

Η' Πρόγραμμα Ομογενών 1959-60

Το πρόγραμμα προκήρυξε 33 υποτροφίες, αριθμός υπολογιζόμενος από το 10% επί των θέσεων του Η' Προγράμματος Εσωτερικού.

Στον Πίνακα 3β της Η' Επετηρίδας⁴⁵³ δημοσιεύονται για πρώτη φορά οι κατανομές των επιτυχόντων ανά χώρα προέλευσης. Απ' τους συνολικά 19 επιτυχόντες, οι 13 ήταν άντρες και οι 6 γυναίκες (32%) και κατανεμήθηκαν σε 9 σχολές Ανωτέρας και Ανώτατης Εκπαίδευσης. Οι χώρες προέλευσης ήταν οι Κύπρος (10 υπότροφοι), η Αίγυπτος (4) και η Τουρκία (5).

Τα αποτελέσματα της στατιστικής ανάλυσης των δεδομένων παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 314. Στο Διάγραμμα 313 εντός της στήλης σημειώνεται η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ αντρών και γυναικών, και στην κορυφή της στήλης η ποσοστιαία αναλογία μεταξύ των επιστημονικών πεδίων. Οι σχολές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα παρουσιάζονται στον Πίνακα 54.

ΣΧΟΛΗ	ΠΟΛΗ	ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ
Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών	Αθήνα	7
Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών	Αθήνα	2
Ιατρική Σχολή Αθηνών	Αθήνα	1
Κτηνιατρική Σχολή Θεσσαλονίκης	Θεσσαλονίκη	1
Ανώτατη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών	Αθήνα	2
Π.Α Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία Αθηνών	Αθήνα	2

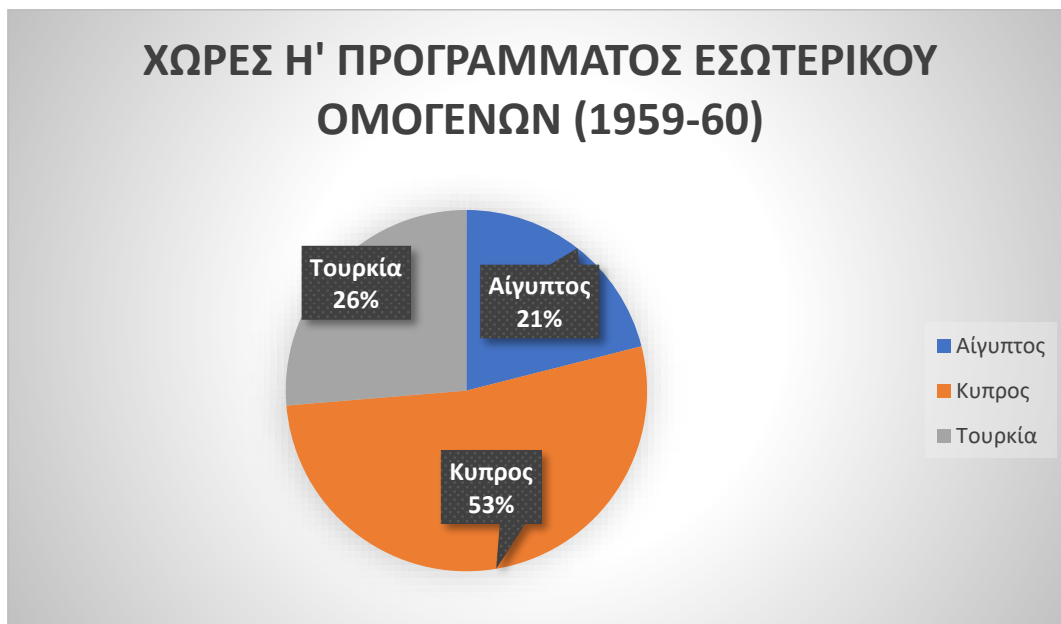
⁴⁵³ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Θ' Επετηρίς 1959, σ. 59.

Σχολή Κοινωνικών Λειτουργιών Αμερικάνικου Κολλεγίου	Αθήνα	1
Ανωτάτη Σχολή Στελεχών Κοινωνικής Πρόνοιας	Αθήνα	2
Σιβητανίδειος Δημόσια Σχολή	Αθήνα	1

Πίνακας 54. Σχολές επιτυχόντων του Η' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1959-60).

Διάγραμμα 313. Αποτελέσματα του Η' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1959-60).

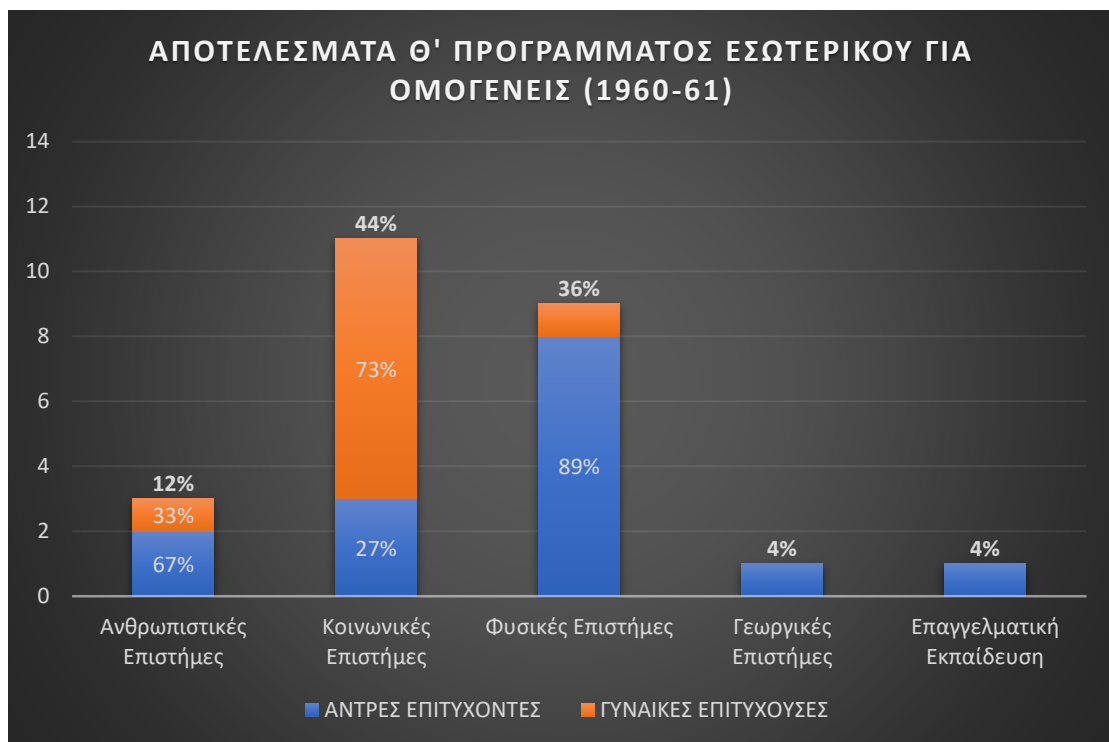
Διάγραμμα 314. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του Η' Προγράμματος Ομογενών

Θ' Πρόγραμμα Ομογενών 1960-61

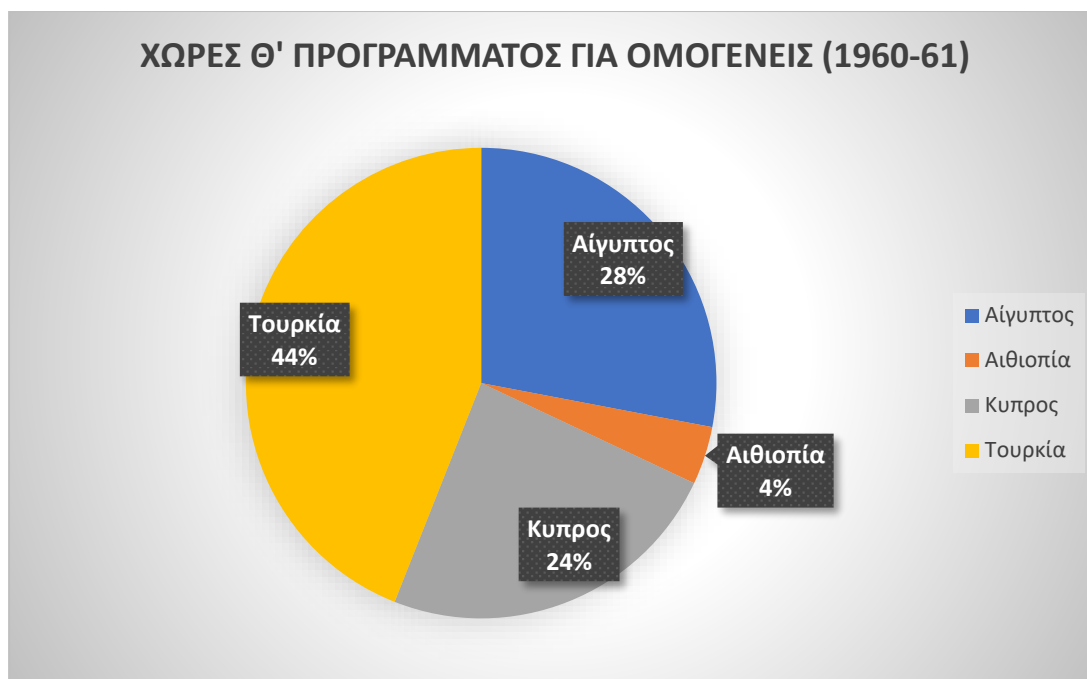
Η αύξηση των θέσεων με την προκήρυξη των 432 θέσεων για την Ανώτατη και Ανώτερη Εκπαίδευση επεφύλασσε, επίσης, αύξηση στις θέσεις των ομογενών, φτάνοντας τις 43. Η παραπάνω προσπάθεια είχε ως αποτέλεσμα και τη αύξηση των επιτυχόντων του θεσμού.

Έτσι, σύμφωνα με τον Πίνακα 3α της Ι' Επετηρίδας όπου παρατίθενται τα αποτελέσματα του Θ' Προγράμματος για την ομογένεια, σημειώθηκε μια μικρή αύξηση στους επιτυχόντες/ουσες κατά 32% και ο συνολικός αριθμός έφτανε τους 25, με τις γυναίκες να αποτελούν το 40%. Στο Διάγραμμα 315 απεικονίζεται η κατανομή των υποτρόφων ομογενών ανά επιστημονικό πεδίο. Η πλειοψηφία των επιτυχόντων είχαν επιλέξει τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες (Μαράσλειο, Αρσάκειο) και το Διδασκαλείο Νηπιαγωγών της Καλλιθέας. Δεύτερες σε προτίμηση ήταν οι Φυσικομαθηματικές Σχολές σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη.

Οι χώρες που συμμετέχουν στο πρόγραμμα ήταν κατά αύξουσα σειρά η Τουρκία, η Κύπρος, η Αιθιοπία και η Αίγυπτος (βλ. Διάγραμμα 316).

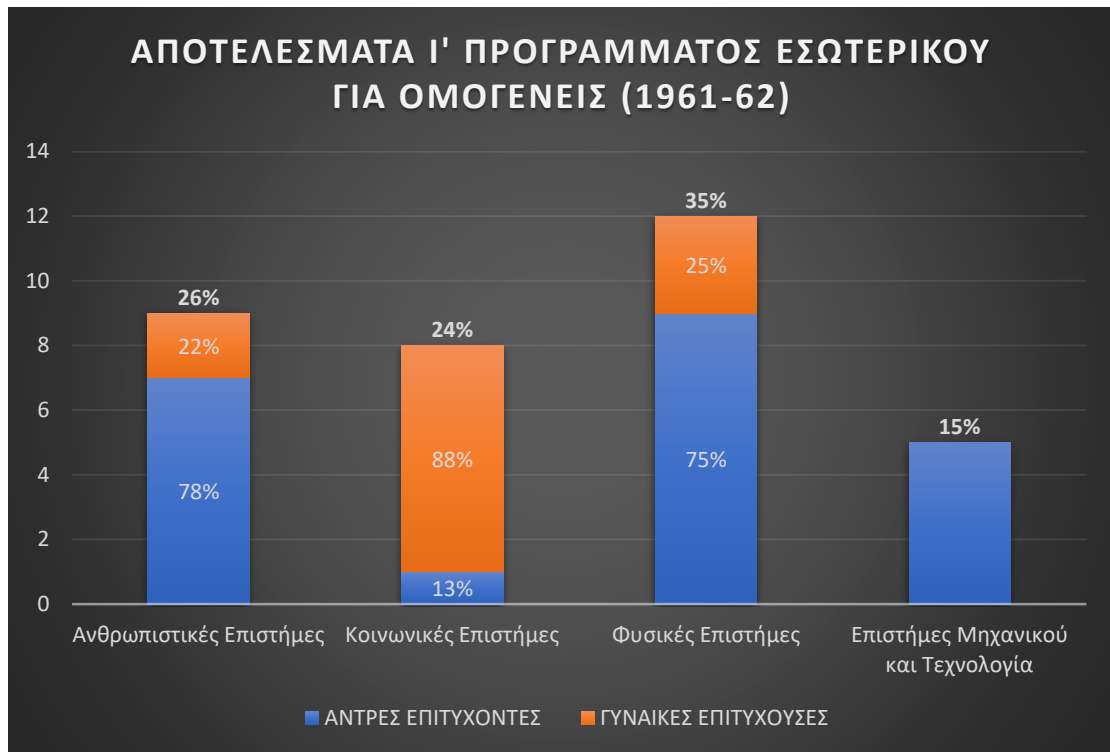
Διάγραμμα 315. Αποτελέσματα του Θ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1960-61).

Διάγραμμα 316. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του Θ' Προγράμματος Ομογενών (1960-61).

Ι' Πρόγραμμα Ομογενών 1961-62

Για το ακαδημαϊκό έτος 1961-62 το Ίδρυμα προκήρυξε 43 θέσεις για τους Έλληνες της ομογένειας, διατηρώντας σταθερό τον αριθμό σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά. Τα αποτελέσματα του Ι' Προγράμματος Υποτροφιών για Ομογενείς έδειξε μεγαλύτερες επιτυχίες από το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς, με τους επιτυχόντες/ούσες να φτάνουν στους 34 (αύξηση 79%), από τους οποίους οι 22 ήταν άντρες (65%) και οι 12 γυναίκες (35%). Το επιστημονικό πεδίο με τις περισσότερες επιτυχίες ήταν αυτό των Φυσικών Επιστημών (48%) για σπουδές στην Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών, για να ακολουθήσει η Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών με 36% και οι Κοινωνικές Επιστήμες (32%) λόγω των επιλογών των ομογενών για σπουδές στην ΑΣΟΕΕ και στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες (με μεγάλη επιτυχία των γυναικών). Στην κατηγορία των Επιστημών Μηχανικού και Τεχνολογίας (20%) οι φοιτητές ενισχύθηκαν οικονομικά για τις σπουδές τους στο ΕΜΠ και το συγκεκριμένο πεδίο παρουσίασε τα μεγαλύτερα ποσοστά αύξησης συμμετοχών σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά κατά 400%, απόδειξη του ενδιαφέροντος που επιδείκνυαν οι νέοι για τα αντίστοιχα επαγγέλματα των μηχανικών.

Διάγραμμα 317. Αποτελέσματα του Ι' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1961-62).

Διάγραμμα 318. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του Ι' Προγράμματος Ομογενών (1961-62).

ΙΑ' Πρόγραμμα Ομογενών 1962-63

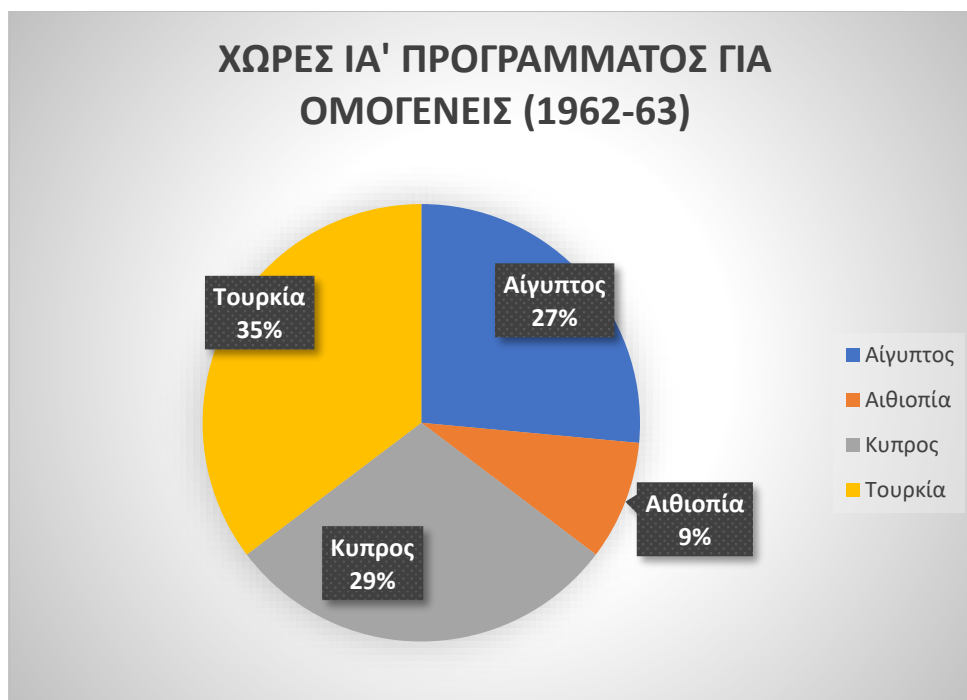
Δίχως αλλαγές προκηρύχθηκε το ΙΑ' Πρόγραμμα των Ομογενών, με τις θέσεις για απονομή υποτροφιών να παραμένουν 43. Τα αποτελέσματα του Ι' Προγράμματος Υποτροφιών για Ομογενείς έδειξε μεγαλύτερες επιτυχίες από το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς, με τους επιτυχόντες/ούσες να φτάνουν στους 34 (αύξηση 79%), από τους οποίους οι 22 ήταν άντρες (65%) και οι 12 γυναίκες (35%). Το επιστημονικό πεδίο με τις περισσότερες επιτυχίες ήταν αυτό των Φυσικών Επιστημών (48%) για σπουδές στην Φυσικομαθηματική Σχολή

Αθηνών, για να ακολουθήσει η Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών με 36% και οι Κοινωνικές Επιστήμες (32%) λόγω των επιλογών των ομογενών για σπουδές στην ΑΣΟΕΕ και στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες (με μεγάλη επιτυχία των γυναικών). Στην κατηγορία των Επιστημών Μηχανικού και Τεχνολογίας (20%) οι φοιτητές ενισχύθηκαν οικονομικά για τις σπουδές τους στο ΕΜΠ και το συγκεκριμένο πεδίο παρουσίασε τα μεγαλύτερα ποσοστά αύξησης συμμετοχών σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά κατά 400%, απόδειξη του ενδιαφέροντος που επιδείκνυαν οι νέοι για τα αντίστοιχα επαγγέλματα των μηχανικών.

Διάγραμμα 319. Αποτελέσματα του ΙΑ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1961-62).

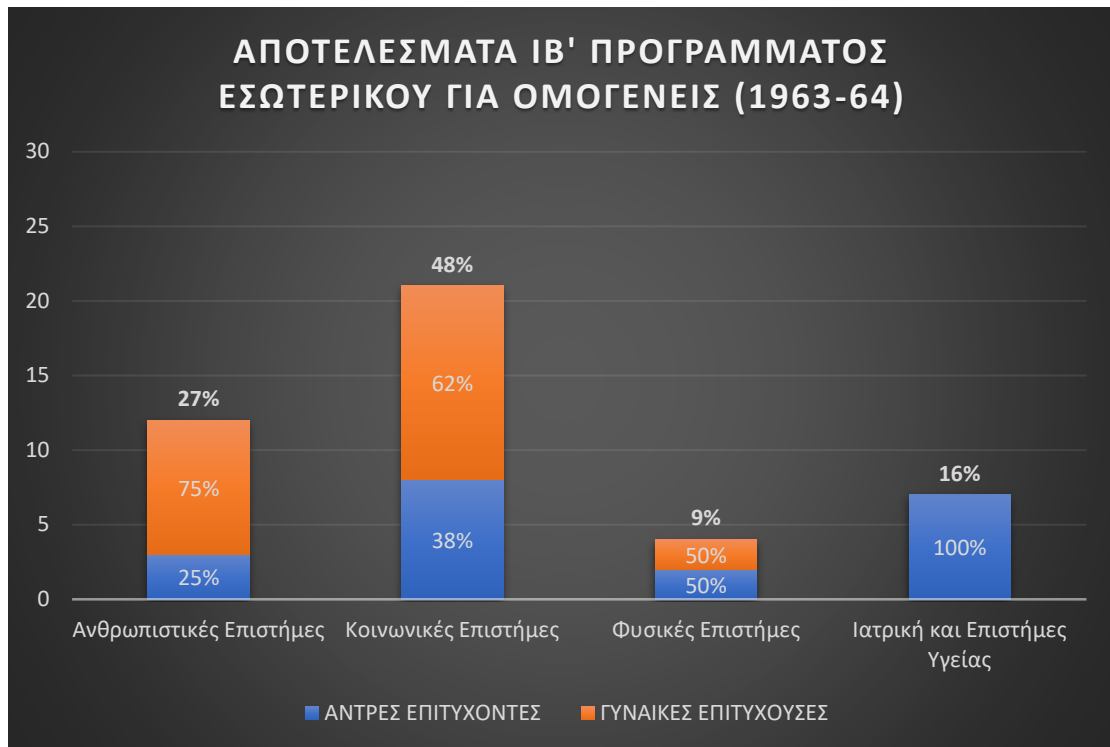
Οι χώρες που συμμετείχαν στο Ι' Πρόγραμμα ήταν και φέτος τέσσερις: Αίγυπτος (41%), Τουρκία (26%), Κύπρος (27%), Αιθιοπία (6%).

Διάγραμμα 320. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του ΙΑ' Προγράμματος Ομογενών (1962-63).

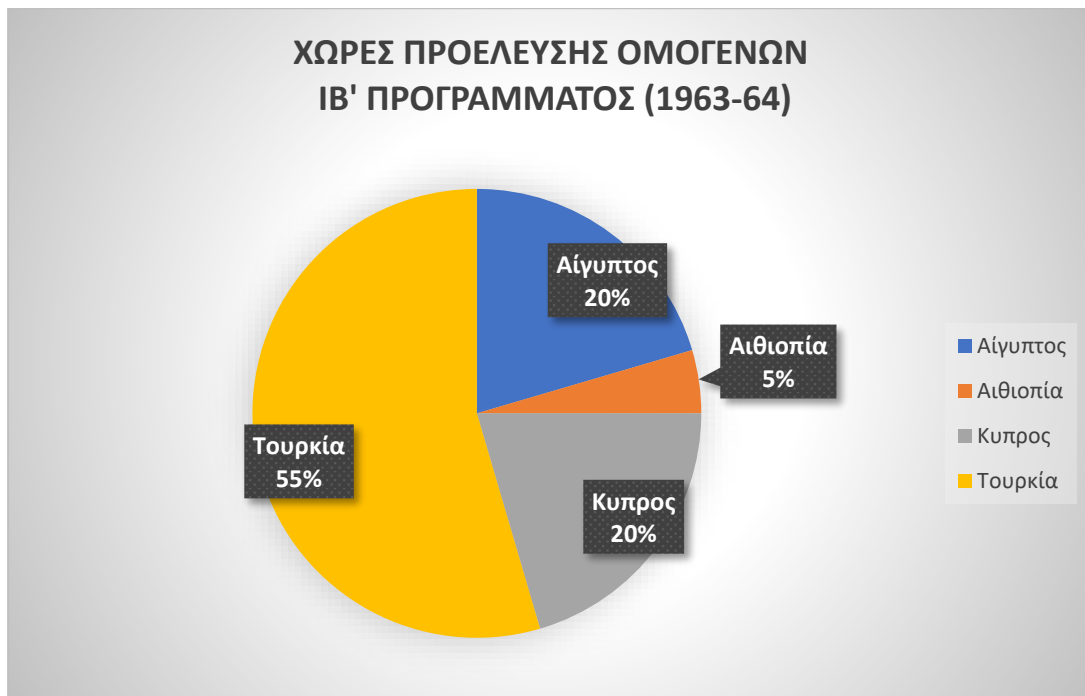
ΙΒ' Πρόγραμμα Ομογενών 1963-64

Το ΙΒ' Πρόγραμμα των Ομογενών διατήρησε τον χαρακτήρα και τον αριθμό των προκηρυσσόμενων θέσεων σε 43. Σύμφωνα με τον Πίνακα 3α, τα αποτελέσματα του ΙΒ' Προγράμματος Υποτροφιών για Ομογενείς 1963-64 παρουσίασε αύξηση στον αριθμό επιτυχόντων σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά κατά 29%. Στο σύνολο των 44 επιτυχόντων ομογενών σχεδόν οι μισοί ήταν άντρες (44%) και κατανεμήθηκαν κυρίως στις Κοινωνικές Επιστήμες (48%), στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες (27%) και λιγότερο στις Φυσικές Επιστήμες (9%) και στην Ιατρική (16%). Δεν υπήρχαν επιτυχίες στις Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας όπως προηγούμενες χρονιές, ούτε στην Επαγγελματική Εκπαίδευση.

Διάγραμμα 321. Αποτελέσματα του ΙΒ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1963-64).

Οι χώρες προέλευσης των ομογενών ήταν όπως και την προηγούμενη χρονιά κυρίως από την Τουρκία (55%), την Αίγυπτος (20%), την Αιθιοπία (5%) και την Κύπρος (20%). Οι ομογενείς Έλληνες της Τουρκίας διπλασίασαν τους επιτυχόντες από 12 σε 24.

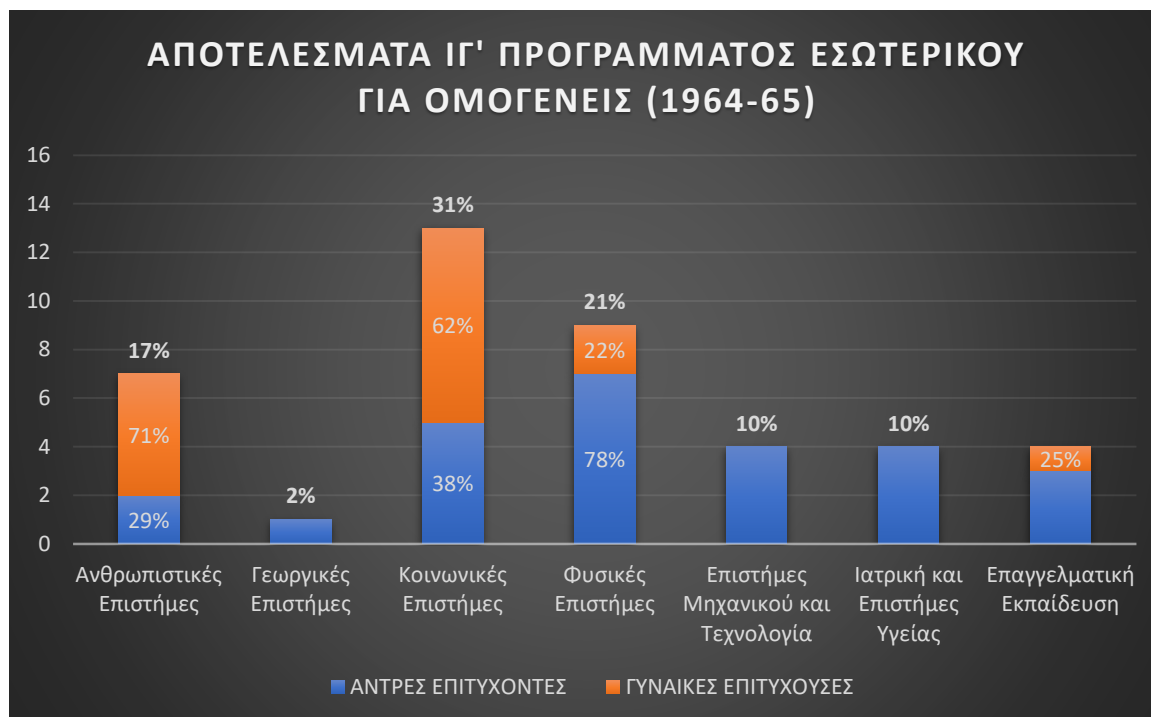

Διάγραμμα 322. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του ΙΒ' Προγράμματος Ομογενών (1963-64).

ΙΓ' Πρόγραμμα Ομογενών 1964-65

Το ακαδημαϊκό έτος 1964-65 αποτέλεσε έτος σταθμό για πορεία του θεσμού των υποτροφιών και μεγάλες αυξήσεις στις προκηρυσσόμενες θέσεις παρατηρούμε σε όλα τα προγράμματα. Έτσι και στην περίπτωση των Ελλήνων της ομογένειας, το Ίδρυμα επιφύλασσε το τετραπλασιασμό των θέσεων σε 160 υποτροφίες για το ΙΓ' Πρόγραμμα.

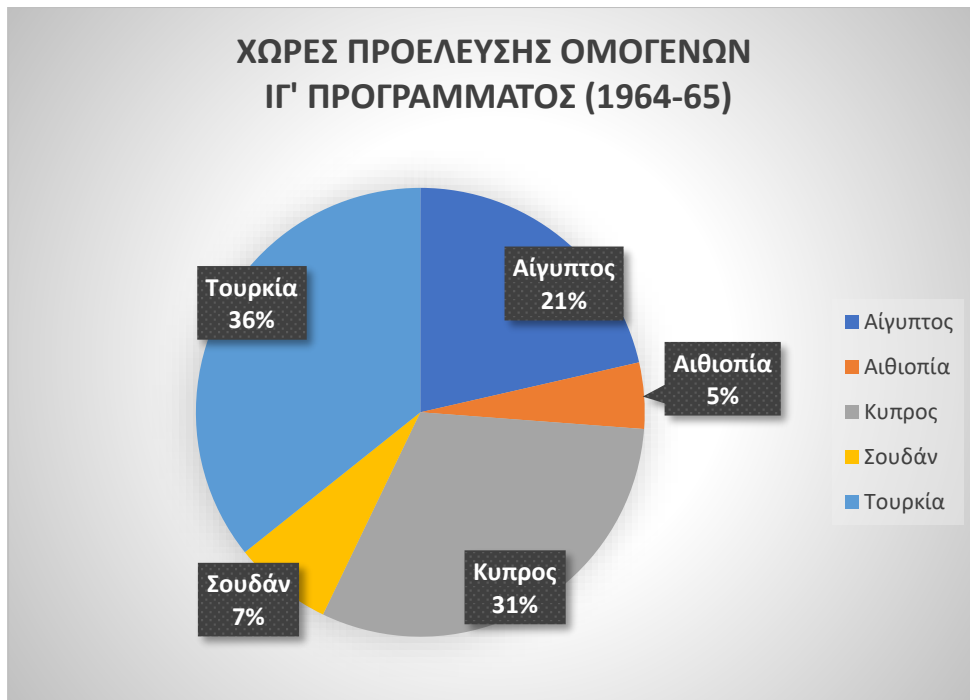
Σύμφωνα με τον Πίνακα 3α, τα αποτελέσματα του ΙΓ' Προγράμματος Υποτροφιών για Ομογενείς 1964-65 δεν παρουσίασε παρά μια ελάχιστη μείωση στον αριθμό επιτυχόντων σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά με τους επιτυχόντες και επιτυχύουσες να φτάνουν τους 42. Οι αναλογίες ήταν εις βάρος των γυναικών με αποτέλεσμα να υπό-εκπροσωπούνται επί του συνόλου με 38% οι οποίες επέτυχαν κυρίως στις Κοινωνικές Επιστήμες και στις Ανθρωπιστικές Επιστήμες, και λιγότερο στις Φυσικές Επιστήμες (9%) και στην Ιατρική (16%). Στις Επιστήμες Μηχανικού και Τεχνολογίας, στην Ιατρική και στις Γεωργικές Επιστήμες δεν βρέθηκαν επιτυχύουσες.

Διάγραμμα 323. Αποτελέσματα του ΙΓ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1964-65).

Συνολικά, το πεδίο με τις περισσότερες επιτυχίες ήταν αυτό των Κοινωνικών Επιστημών (31%) με τις σχολές που να κερδίζουν το ενδιαφέρον των υποψηφίων να είναι οι Παιδαγωγικές Ακαδημίες, η ΑΣΟΕΕ και η Νομική. Οι Φυσικομαθηματικές Σχολές σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη ακολουθούν στην δεύτερη θέση με 21%, και με χώρα καταγωγής των επιτυχόντων κυρίως την Κύπρο.

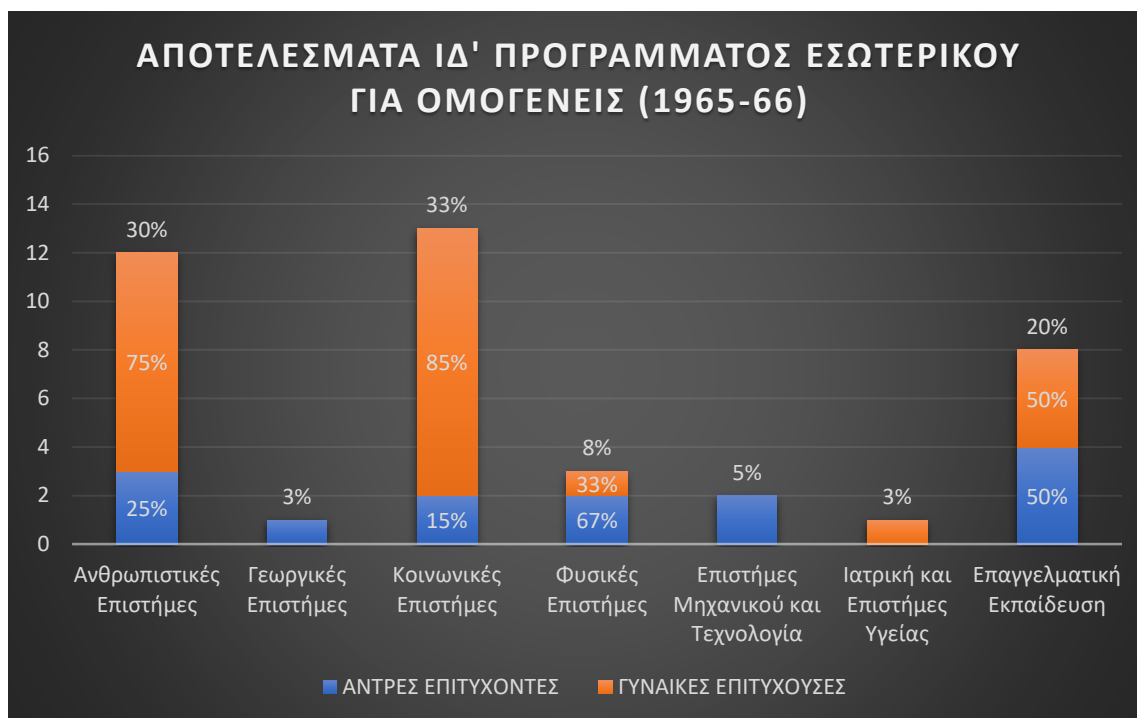
Οι χώρες προέλευσης παρέμεινα στον αριθμό σχεδόν ίδιες με την προηγούμενη χρονιά, πέραν από την προσθήκη του Σουδάν. Έτσι οι 42 υποτροφίες κατανεμήθηκαν σε 5 χώρες με την Τουρκία να σημειώνει μείωση των ποσοστών επί του συνόλου κατά 38% και το κενό να το καλύπτει η Κύπρος με αύξηση κατά 44%. Οι κατανομές των χωρών προέλευσης των ομογενών παρουσιάζονται στον παρακάτω πίνακα.

Διάγραμμα 324. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του ΙΓ' Προγράμματος Ομογενών (1964-65).

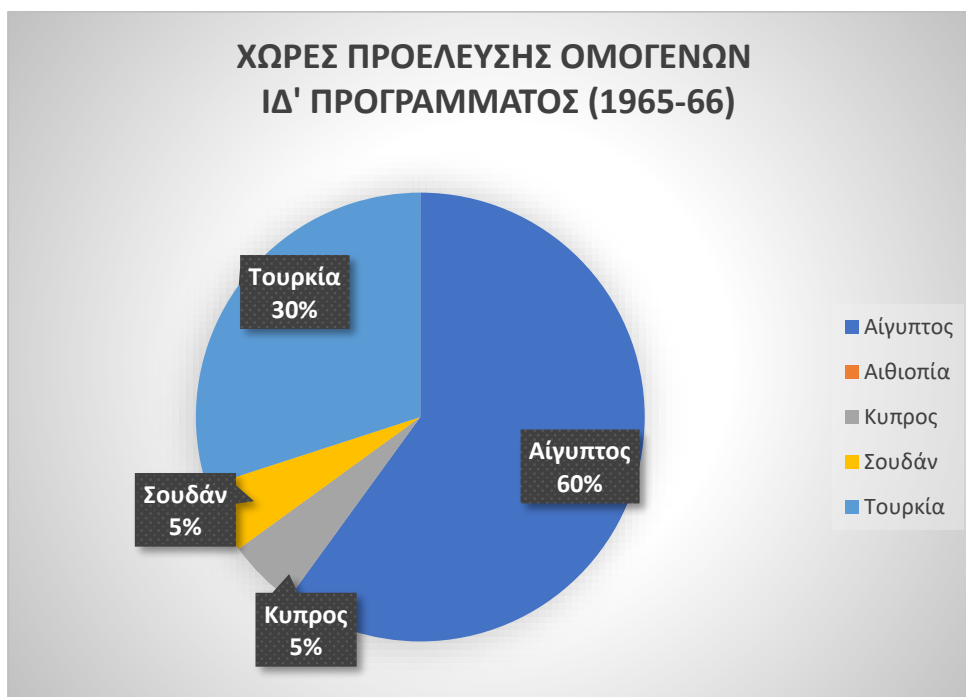
ΙΔ' Πρόγραμμα Ομογενών 1965-66

Όσον αφορά το ΙΔ' Πρόγραμμα Υποτροφιών για Ομογενείς, η προκήρυξη παρέμεινε σταθερή με την διάθεση 160 θέσεων για τους ομογενείς που θα επέλεγαν ένα ελληνικό ανώτατο ή ανώτερο εκπαιδευτικό ίδρυμα της χώρας για να φοιτήσουν στη σχολή της αρεσκείας τους. Κατά την επεξεργασία των δεδομένων παρατηρούμε πως τα αποτελέσματα δεν εμφάνισαν διαφοροποιήσεις στο σύνολο των επιτυχόντων, με τον αριθμό να φτάνει τα 40 άτομα όπως και την προηγούμενη χρονιά. Ωστόσο, εντύπωση προκαλεί η αλλαγή της αναλογίας ανάμεσα σε γυναίκες και άνδρες, με τις γυναίκες να αποτελούν το 65% επί του συνόλου, κυρίως λόγω των επιτυχιών τους στις Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές Επιστήμες.

Διάγραμμα 325. Αποτελέσματα του ΙΔ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1965-66).

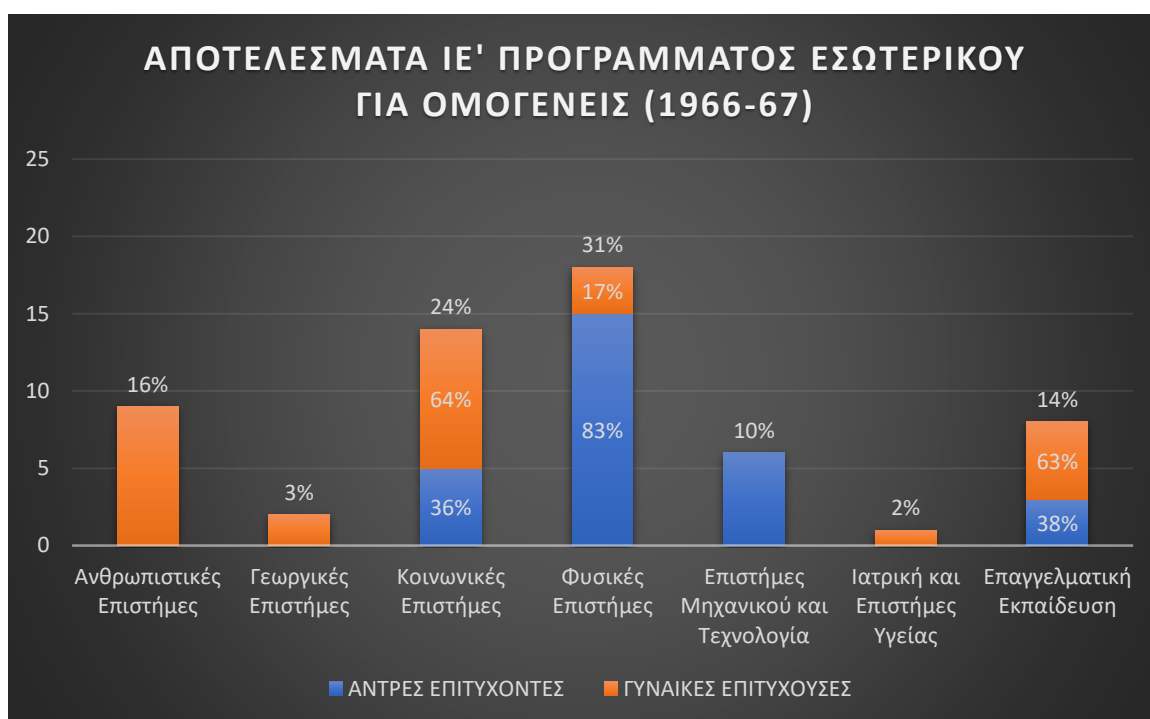
Οι χώρες προέλευσης των ομογενών υποτρόφων παρέμειναν τέσσερις. Συγκεκριμένα η Αίγυπτος με 24 επιτυχόντες αύξησε την συμμετοχή της στο πρόγραμμα σχεδόν τριπλασιάζοντας τους (24 υποτροφίες). Οι υπόλοιπες τρεις χώρες σημείωσαν πτώση των συμμετοχών τους στο πρόγραμμα με την Κύπρο να υποδέχεται μόνο 2 υποτρόφους, το Σουδάν επίσης 2, και την Τουρκία 12. Η αναλογία των χωρών παρουσιάζεται στον παρακάτω Διάγραμμα 326.

Διάγραμμα 326. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του ΙΔ' Προγράμματος Ομογενών (1965-66).

ΙΕ' Πρόγραμμα Ομογενών 1966-67

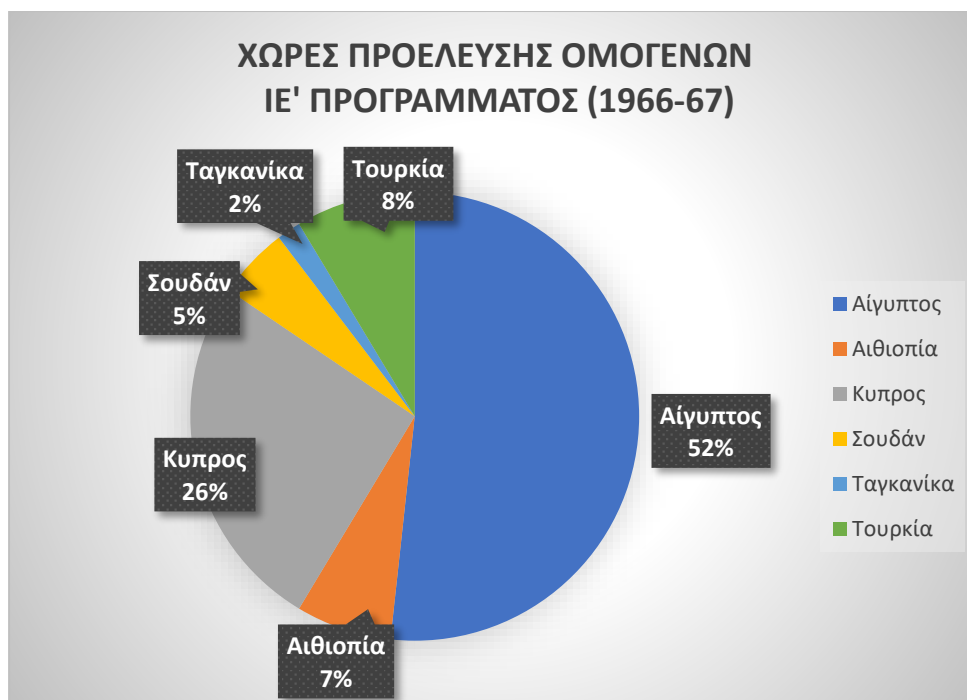
Για το 1966-67, το Ίδρυμα προϋπολόγισε και διέθεσε 20 επιπλέον θέσεις για τις σπουδές των ομογενών Ελλήνων σε κάποιο ελληνικό πανεπιστήμιο, με αποτέλεσμα οι υποτροφίες που διατέθηκαν για το ΙΕ' Πρόγραμμα για Ομογενείς έφταναν τις 180. Όσον αφορά τα αποτελέσματα για ο αριθμός των επιτυχόντων σημείωσε μια αύξηση κατά 50% φτάνοντας τον αριθμό των 58. Η αναλογία των γυναικών επί του συνόλου κυμάνθηκε στο 50%, ποσοστό ικανοποιητικό σε σχέση με τα αποτελέσματα άλλων προγραμμάτων. Οι γυναίκες συνέβαλλαν στη διαμόρφωση αυτής της ισορροπίας φύλου, κυρίως λόγω της συμμετοχής τους στις Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές Επιστήμες, αν και επιτυχίες καταγράφηκαν και σε άλλα επιστημονικά πεδία, όπως για παράδειγμα στις Γεωργικές Επιστήμες, στην Ιατρική και στην Επαγγελματική Εκπαίδευση. Οι κατανομές φύλου στα διάφορα επιστημονικά πεδία παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα. Στην κορυφή της κάθε στήλης αναφέρεται το ποσοστό συμμετοχής κάθε επιστημονικού πεδίου στο σύνολο των υποτροφιών που απονεμήθηκαν στους επιτυχόντες/ουσες. Οι Φυσικές Επιστήμες κατέχουν το 31% με τις Κοινωνικές και Ανθρωπιστικές Επιστήμες να ακολουθούν με 24% και 16% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 327. Αποτελέσματα του ΙΕ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1966-67).

Οι χώρες προέλευσης των ομογενών για τη χρονιά 1966-67 αυξήθηκαν από 4 σε 6, με τις χώρες που προστέθηκαν να είναι η Αιθιοπία με 4 υποτροφίες, και η Ταγκανίκα με 1. Κατά τα άλλα η Κύπρος αύξησε τη συμμετοχή της στο πρόγραμμα κατά 650%, και η Τουρκία της μείωσε κατά 58%. Συνολικά από τις 58 επιτυχίες, οι μισές είχαν ως χώρα προέλευσης την Αίγυπτο (52%) και οι 15 την Κύπρο (26%). Οι κατανομές επί του συνόλου αναφέρονται στο παρακάτω διάγραμμα.

Οι σχολές με την μεγαλύτερη προτίμηση για την χρονιά που αναλύουμε ήταν αυτές της Φυσικομαθηματικής Σχολής (26%) και της Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών (16%).

Διάγραμμα 328. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του ΙΕ' Προγράμματος Ομογενών (1966-67).

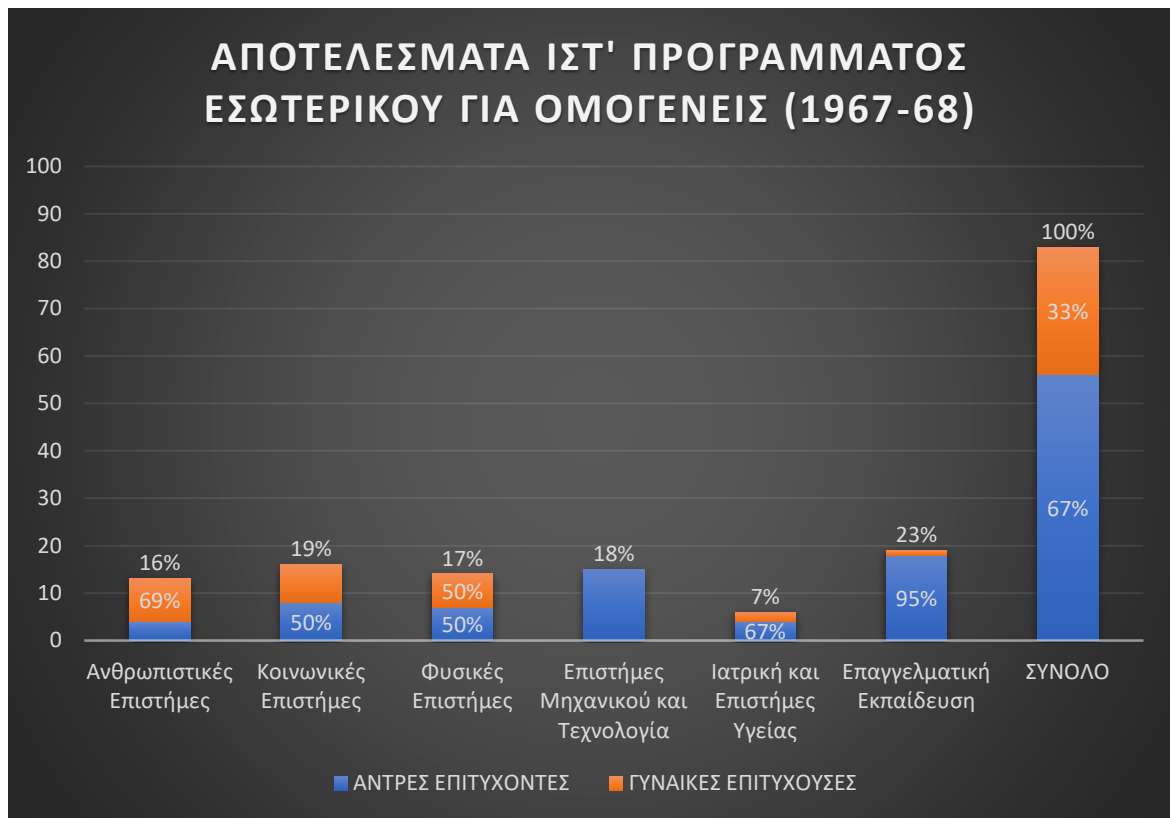
Πίνακας 55. Οι σχολές προτίμησης και οι επιτυχόντες του ΙΕ' Προγράμματος Ομογενών 1966-67.

ΣΧΟΛΗ	ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Ανωτάτη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών	1	2%
Ανώτατη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών	3	5%
Ανωτάτη Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών Θεσσαλονίκης	1	2%
Ανωτάτη Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών Ρόδου	2	3%
Αρσάκειος Π.Α. Αθηνών	3	5%
Γεωπονική και Δασολογική Σχολή Θεσσαλονίκης	2	3%
Δημόσια Σχολή Υπομηχανικών	1	2%
Διδασκαλείο Νηπιαγωγών Καλλιθέας	2	3%
Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής	2	3%
Μαράσλειος Π.Α. Αθηνών	4	7%
Νομική Σχολή Αθηνών	1	2%
Οδοντιατρική Σχολή Αθηνών	1	2%
Σχολή Μαιών "Βασ. Φρειδερίκης"	1	2%
Σχολή Ξεναγών	2	3%
Σχολή Υφαντουργών	1	2%
Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών	9	16%
Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών	15	26%
Φυσικομαθηματική Σχολή Θεσσαλονίκης	1	2%
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείου	6	10%
ΣΥΝΟΛΟ	58	100%

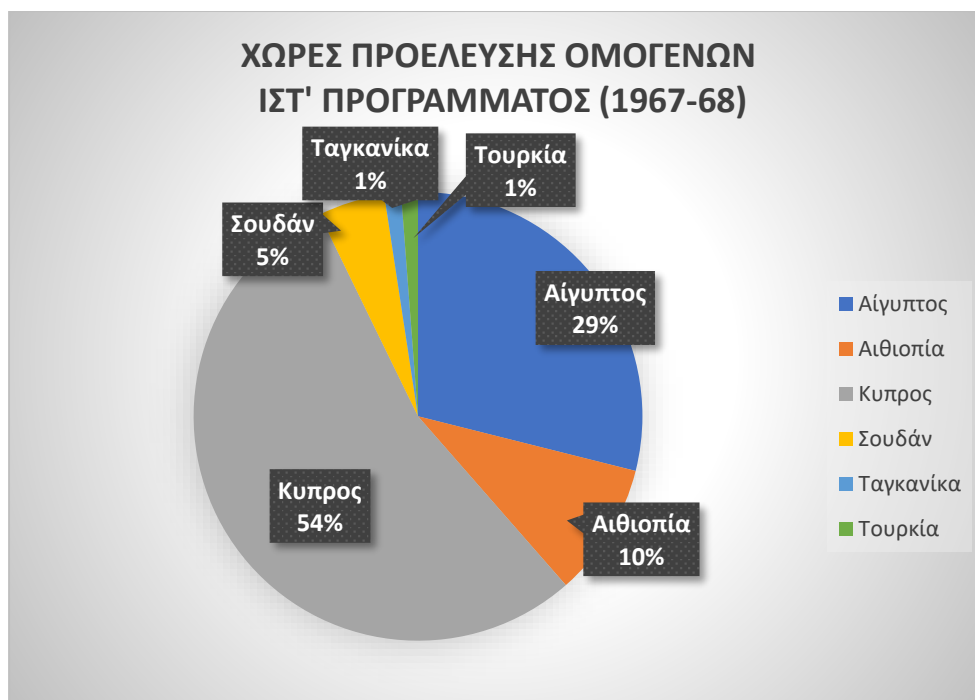
ΙΣΤ' Πρόγραμμα Ομογενών 1967-68

Για το 1967-68, το Ίδρυμα διατήρησε τον αριθμό των θέσεων για τις σπουδές των ομογενών Ελλήνων σε κάποιο ελληνικό πανεπιστήμιο στις 180.

Ο αριθμός των επιτυχόντων συνέχισε να σημειώνει αύξηση, αυτή τη φορά κατά 43% φτάνοντας τον αριθμό των 83 υποτρόφων. Η αναλογία των γυναικών επί του συνόλου κυμάνθηκε σε χαμηλότερα επίπεδα, συγκεκριμένα στο 1:3 και συνέβαλλαν στη διαμόρφωση του ποσοστού του 33%, κυρίως λόγω της συμμετοχής τους πέραν από τα παραδοσιακά «γυναικεία» πεδία των Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών, και στις Φυσικές Επιστήμες. Οι κατανομές φύλου στα διάφορα επιστημονικά πεδία παρουσιάζονται στο παρακάτω διάγραμμα. Στην κορυφή της κάθε στήλης αναφέρεται το ποσοστό συμμετοχής κάθε επιστημονικού πεδίου στο σύνολο των υποτροφιών που απονεμήθηκαν στους επιτυχόντες/ουσες. Οι Φυσικές Επιστήμες κατέχουν το 17% με τις Κοινωνικές και Ανθρωπιστικές Επιστήμες να ακολουθούν με 24% και 16% αντίστοιχα.

Διάγραμμα 329. Αποτελέσματα του ΙΣΤ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1967-68).

Διάγραμμα 330. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του ΙΣΤ' Προγράμματος Ομογενών (1967-68).

Πίνακας 56. Οι σχολές προτίμησης και οι επιτυχόντες του ΙΣΤ' Προγράμματος Ομογενών 1967-68.

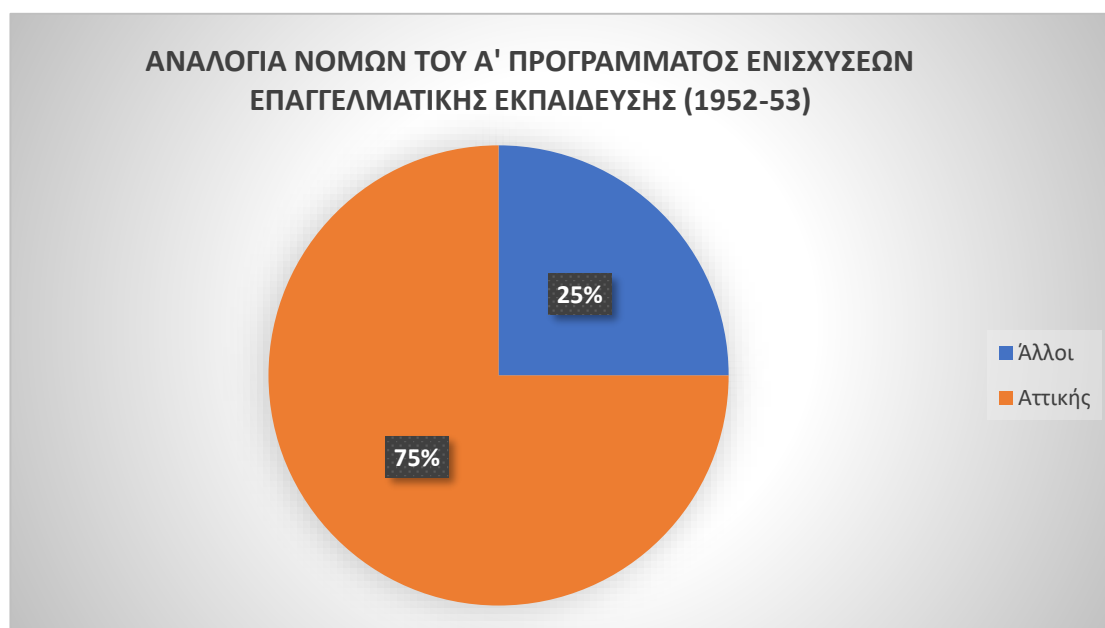
ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ ΙΣΤ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΟΜΟΓΕΝΩΝ		
ΣΧΟΛΗ	ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Ανωτάτη Σχολή Βιομηχανικών Σπουδών	3	4%
Ανώτατη Σχολή Οικονομικών και Εμπορικών Επιστημών	5	6%
Ανωτάτη Σχολή Τουριστικών Επαγγελματιών Ρόδου	3	4%
Διδασκαλείο Νηπιαγωγών Καλλιθέας	1	1%
Εθνική Ακαδημία Σωματικής Αγωγής	2	2%
Ιατρική Σχολή Αθηνών	5	6%
Ιατρική Σχολή Θεσσαλονίκης	1	1%
Μαράσλειος Π.Α. Αθηνών	1	1%
Νομική Σχολή Αθηνών	6	7%
Πολυτεχνική Σχολή Θεσσαλονίκης	1	1%
Σχολή Εμπορικού Ναυτικού Ασπροπύργου	11	13%
Σχολή Υπομηχανικών	2	2%
Σχολή Υφαντουργών	3	4%
Φιλοσοφική Σχολή Αθηνών	11	13%
Φυσικομαθηματική Σχολή Αθηνών	10	12%
Φυσικομαθηματική Σχολή Θεσσαλονίκης	2	2%
Ωδείο Θεσσαλονίκης	2	2%
Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείου	14	17%
ΣΥΝΟΛΟ	83	100%

4.5 Υποτροφίες Επαγγελματικής Εκπαίδευσης

Α' Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης 1952-53

Το Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης αν και δεν είχε αρχικώς προβλεφθεί, ήρθε ως απάντηση στην κοινωνική και εθνική ανάγκη να καλυφθεί «το χάσμα μεταξύ της επαγγελματικής εκπαίδευσης που υπάρχει στον τόπο μας [...] το χάσμα αυτό αν δεν μπορεί εντελώς νέα εκλείψει είναι ανάγκη τουλάχιστον σημαντικά να μειωθεί». ⁴⁵⁴ Αν και τον πρώτο χρόνο λειτουργίας του θεσμού δεν είχε προβλεφθεί να συμπεριληφθεί αυτόνομα η Επαγγελματική Εκπαίδευση στα προγράμματα υποτροφιών, ωστόσο στις υποτροφίες Εξωτερικού είχαν διατεθεί θέσεις για την τεχνική ενημέρωση των τεχνικών επιστημόνων σε ξένες επαγγελματικές σχολές ώστε κατά την επαναφορά τους στην Ελλάδα να χρησιμοποιηθούν ως διοικητικά και συμβουλευτικά στελέχη σε ελληνικές σχολές.

Για το σκοπό αυτό τον Οκτώβριο του 1952 προκηρύχθηκαν θέσεις στον διαγωνισμό για μηχανολόγους ηλεκτρολόγους και τέσσερις διαφορετικούς μηχανικούς από το Πολυτεχνείο ή τη Φυσικομαθηματική Σχολή του Πανεπιστημίου. Το αποτέλεσμα ήταν απογοητευτικό δεν προσήλθε ουδείς υποψήφιος. Στον επόμενο διαγωνισμό της 6ης Μαρτίου 1953 πάλι για τους πτυχιούχους Ανώτερων Σχολών προσήλθαν τέσσερις και πέτυχαν και οι τέσσερις. Ωστόσο, για την περαιτέρω οικονομική ενίσχυση στους πιο αδύναμους μαθητές των κατώτερων επαγγελματικών σχολών, προβλέφθηκε στο πρόγραμμα του 1952-53 παροχή οικονομικής ενίσχυσης σε 60 άπορους και αριστεύσαντες μαθητές των σοβαρότερων επαγγελματικών σχολών.

Διάγραμμα 331. Η αναλογία των νομών για τις τεχνικές σχολές που συμμετείχαν στο Α' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1952-53).

Την πρώτη χρονιά του λειτουργίας του θεσμού υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης, (όπως δημοσιεύεται στον Πίνακα ΙΙ της Β' Επετηρίδας, σ. 34) η προκήρυξη προέβλεπε 60 θέσεις για 22 τεχνικές σχολές σε ολόκληρη την Ελλάδα. Αυτές οι θέσεις κατανέμονταν κατά το 1/3 στις τεχνικές-επαγγελματικές σχολές της Αθήνας (21 θέσεις), κατά το 40% στις σχολές της νομαρχίας Πειραιά (συμπεριλαμβανομένων των περιοχών του Κερατσινίου, της Νίκαιας, της Σαλαμίνας και της Ελευσίνας), και οι υπόλοιπες μοιραζόντουσαν σε διάφορες άλλες μικρότερες πόλεις. Το πρόγραμμα δεν σημείωσε επιτυχία, μιας προσήλθαν λίγοι, όπως

⁴⁵⁴ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Γ' Επετηρίς 1953, σ. 19.

επίσης λίγο λιγότερο απ' τους μισούς ήταν αυτοί που κατάφεραν να τις καλύψουν, με αποτέλεσμα οι ενισχυμένοι να καταλαμβάνουν συνολικά 28 θέσεις απ' τις 60 (47%). Οι υπότροφοι σπουδαστές που τελικά ενισχύθηκαν από το ΙΚΥ κατανεμήθηκαν μόνο σε 8 επαγγελματικές-τεχνικές σχολές με έδρα σε 6 πόλεις, ενώ οι μισοί εκ του συνόλου των υποτρόφων που κέρδισαν τη χρηματοδότηση αποτελούσαν σπουδαστές σχολών της Αθήνας, συγκεκριμένα οι 14 απ' τους 28.⁴⁵⁵ Για περισσότερες λεπτομέρειες δείτε τον παρακάτω Πίνακα 57.

Σύμφωνα με την επεξεργασία των δεδομένων το 75% των σχολών που είχαν συμπεριληφθεί στο πρόγραμμα είχαν ως έδρα την Αττική, με το υπόλοιπο 25% να βρίσκεται σε μικρότερες πόλεις της περιφέρειας και στην Θεσσαλονίκη. (Βλ. Διάγραμμα 331).

ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1952-53)		
ΣΧΟΛΕΣ/ΠΟΛΗ	ΘΕΣΕΙΣ	ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ
Αθήνα	21	14
Διπλάρειος Τεχνική Σχολή	3	3
Νυχτερινή Βιοτεχνική Σχολή "Η Εργάνη Αθήνα"	2	
Σεβαστοπούλειος Σχολή	4	4
Σιβιτανίδειος Δημόσια Σχολή	3	
Σχολή Μηχανικών "Ο Μέτων"	2	
Τεχνική Σχολή Εκπαιδευτικού Συνδέσμου "Ο Ήφαιστος"	4	4
Τεχνικό Λύκειο ΕΡΕΠ	3	3
Ελευσίνα	2	
Σχολή Μηχανικών "Ο Κελεός"	2	
Ερμούπολη	2	
Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Σύρου	2	
Θεσσαλονίκη	4	
Σχολή Μηχανικών "Ο Ευκλείδης"	4	
Καβάλα	2	2
Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Εκπαιδευτικού Συνδέσμου Καβάλας "Ο Πυθαγόρας"	2	2
Κερατσίνι	2	
Σχολή Μηχανικών Αγίου Γεωργίου Κερατσινίου	2	
Νίκαια	2	2
Σχολή Μηχανικών Δήμου Νίκαιας "Ο Ηράκλειτος"	2	2
Πάτρα	2	2
Τριάντειος Επαγγελματική Βιομηχανική Σχολή	2	2
Πειραιάς	16	5
Ανωτάτη Σχολή Μηχανικών Εμπορικού Ναυτικού	2	2
Ναυτική Σχολή Μηχανικών "Ο Προμηθεύς"	4	
Σχολή Μηχανικών "Ο Απόστολος Παύλος"	3	3
Σχολή Μηχανικών Πειραιϊκού Συνδέσμου	3	
Τεχνική Σχολή "Ο Αρχιμήδης"	4	
Ρόδος	2	
Τεχνική Σχολή "Ο Νηρέυς"	2	
Σαλαμίνα	2	

⁴⁵⁵ Στο ίδιο, σ. 68.

Τεχνική Σχολή Σαλαμίνας	2	
Χαλκίδα	3	3
Σχολή Μηχανικών "Ο Δημόκριτος"	3	3
ΣΥΝΟΛΟ	60	28

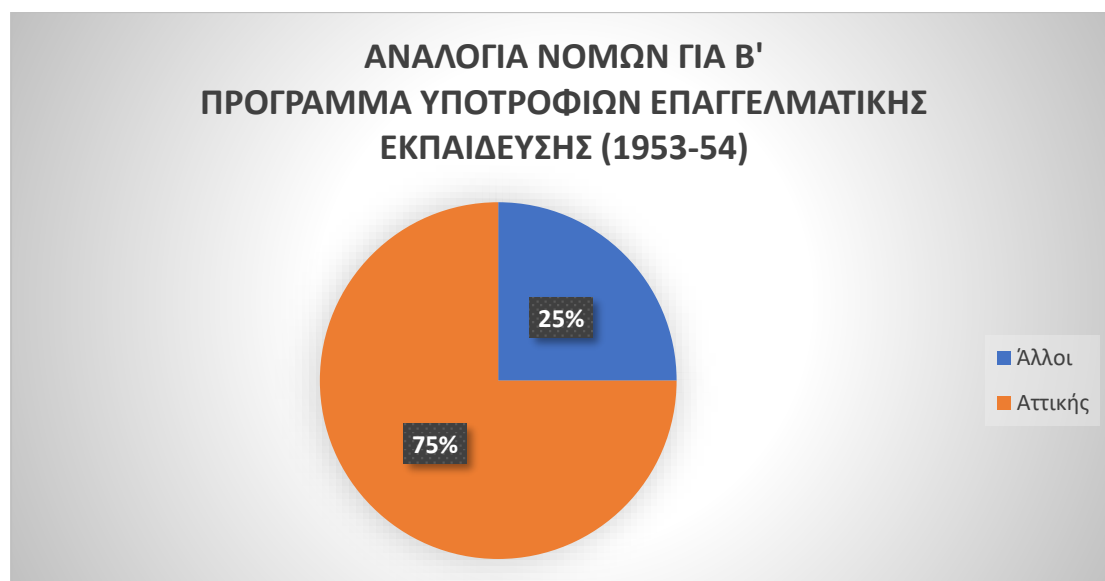
Πίνακας 57. Προκήρυξη και αποτελέσματα του Α' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1952-53)

Β' Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης 1953-54

Η προκήρυξη του Β' Προγράμματος Ενισχύσεων για την Επαγγελματική Εκπαίδευση που δημοσιεύτηκε στον Πίνακα ΙΙΙ της Γ' Επετηρίδας⁴⁵⁶ προέβλεπε –όπως και την προηγούμενη χρονιά– 60 θέσεις και δεν παρουσίαζε διαφορές στις κατανομές των σχολών που συμμετείχαν στο πρόγραμμα πέραν από την προσθήκη της Σχολής Στελεχών Κοινωνικής Πρόνοιας. Συνολικά στην προκήρυξη του προγράμματος αναφέρονταν 23 σχολές.

Κατά την εφαρμογή το πρόγραμμα παρουσίασε βελτίωση σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά κι οι σπουδαστές που πληρούσαν τα κριτήρια και τελικά ενισχύθηκαν αυξήθηκαν φτάνοντας τα 53 άτομα (αύξηση κατά 89%). Στην εφαρμογή του συμμετείχαν 17 σχολές τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης, 7 σχολές παραπάνω από την πρώτη χρονιά εφαρμογής. Σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά στις ενισχυμένες σχολές προστίθενται οι εξής: η Σχολή Μηχανικών Αγίου Γεωργίου Κερατσινίου, η Τεχνική Σχολή "Ο Αρχιμήδης", η Νυχτερινή Βιοτεχνική Σχολή "Η Εργάνη Αθήνα", η Σχολή Μηχανικών Πειραϊκού Συνδέσμου, η Σιβιτανίδειος Δημόσια Σχολή και η Σχολή Στελεχών Κοινωνικής Πρόνοιας.⁴⁵⁷

Για περισσότερες λεπτομέρειες, βλ. Πίνακας 58 και Διάγραμμα 332 .

Διάγραμμα 332. Η αναλογία των νομών για τις τεχνικές σχολές που συμμετείχαν στο Β' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1953-54).

⁴⁵⁶ Στο ίδιο, σ. 26.

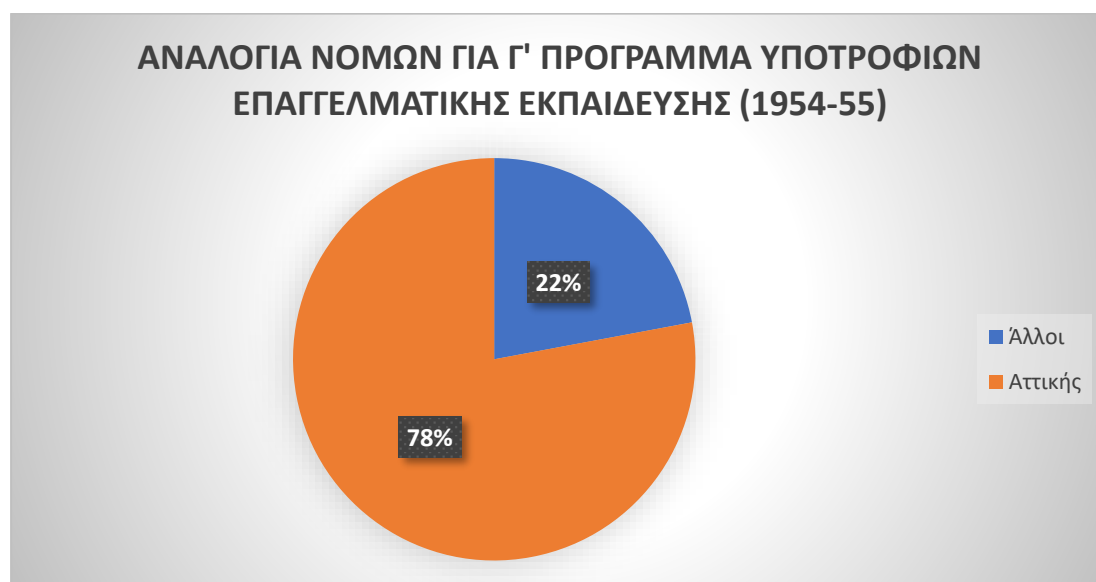
⁴⁵⁷ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Δ' Επετηρίς 1954, σ. 62–63.

ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1953-54)		
ΣΧΟΛΕΣ/ΠΟΛΗ	ΘΕΣΕΙΣ	ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ
Αθήνα	21	27
Διπλάρειος Τεχνική Σχολή	3	3
Νυχτερινή Βιοτεχνική Σχολή "Η Εργάνη Αθήνα"	2	6
Σεβαστοπούλειος Σχολή	4	4
Σιβιτανίδειος Δημόσια Σχολή	3	5
Σχολή Μηχανικών "Ο Μέτων"	2	
Σχολή Στελεχών Κοινωνικής Πρόνοιας	0	2
Τεχνική Σχολή Εκπαιδευτικού Συνδέσμου "Ο Ήφαιστος"	4	4
Τεχνικό Λύκειο ΕΡΕΠ	3	3
Ελευσίνα	2	2
Σχολή Μηχανικών "Ο Κελεός"	2	2
Ερμούπολη	2	
Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Σύρου	2	
Θεσσαλονίκη	4	4
Σχολή Μηχανικών "Ο Ευκλείδης"	4	4
Καβάλα	2	1
Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Εκπαιδευτικού Συνδέσμου Καβάλας "Ο Πυθαγόρας"	2	1
Κερατσίνι	2	2
Σχολή Μηχανικών Αγίου Γεωργίου Κερατσινίου	2	2
Νίκαια	2	
Σχολή Μηχανικών Δήμου Νίκαιας "Ο Ηράκλειτος"	2	
Πάτρα	2	2
Τριάντειος Επαγγελματική Βιομηχανική Σχολή	2	2
Πειραιάς	16	12
Ανωτάτη Σχολή Μηχανικών Εμπορικού Ναυτικού	2	2
Ναυτική Σχολή Μηχανικών "Ο Προμηθεύς"	4	
Σχολή Μηχανικών "Ο Απόστολος Παύλος"	3	3
Σχολή Μηχανικών Πειραιϊκού Συνδέσμου	3	3
Τεχνική Σχολή "Ο Αρχιμήδης"	4	4
Ρόδος	2	
Τεχνική Σχολή "Ο Νηρεύς"	2	
Σαλαμίνα	2	
Τεχνική Σχολή Σαλαμίνας	2	
Χαλκίδα	3	3
Σχολή Μηχανικών "Ο Δημόκριτος"	3	3
ΣΥΝΟΛΟ	60	53

Πίνακας 58. Προκήρυξη και αποτελέσματα του Β' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1953-54)

Γ' Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης 1954-55

Σύμφωνα με τα δεδομένα που αντλούμε από τον Πίνακα II της Γ' Επετηρίδας⁴⁵⁸, το Γ' Πρόγραμμα Ενισχύσεων για την Επαγγελματική Εκπαίδευση του 1954-55, ενισχύεται με 8 επιπλέον υποτροφίες και ο συνολικός τους αριθμός φτάνει τις 68 θέσεις (αύξηση 13%). Ο αριθμός των Σχολών παραμένει σταθερός στις 23 σχολές. Οι σχολές που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεχίζουν να έχουν την έδρα του κυρίως στην Αττική (78% επί του συνόλου). Βλ. Διάγραμμα 333.

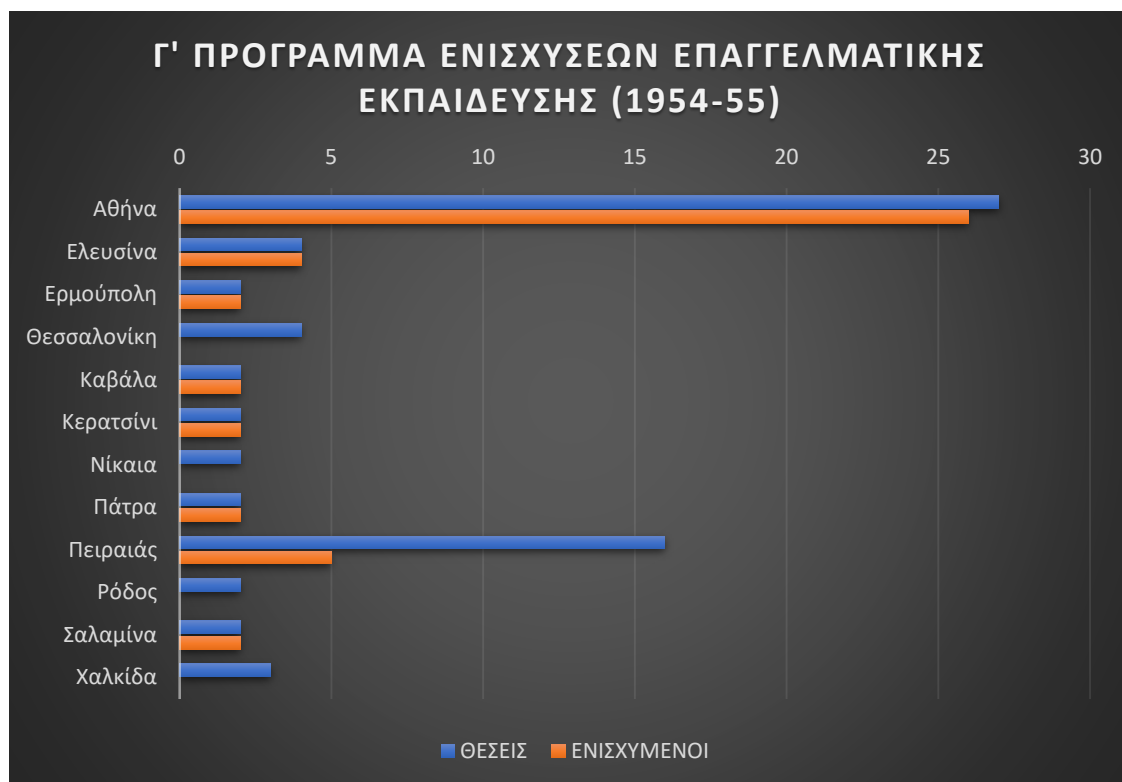

Διάγραμμα 333. Η αναλογία των νομών για τις τεχνικές σχολές που συμμετείχαν στο Γ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.

Επίσης, από την ανάλυση των δεδομένων που δημοσιεύονται στον Πίνακα 2 της Δ' Επετηρίδας⁴⁵⁹ σχετικά με τα αποτελέσματα του προγράμματος, παρατηρούμε πως η αναλογία μεταξύ προκηρυσσόμενων θέσεων και επιτυχόντων παρέμεινε στο 66%, και ο αριθμός των 45 σπουδαστών που τελικά ενισχύονταν ήταν μειωμένος σε σχέση με τον αντίστοιχο της περσινής χρονιάς (μείωση κατά 15%). Για αναλυτικά βλ. Διάγραμμα 334.

⁴⁵⁸ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Γ' Επετηρίς 1953, σ. 26.

⁴⁵⁹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Δ' Επετηρίς 1954, σ. 62-63.

Διάγραμμα 334. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών για την προκήρυξη και τα αποτελέσματα του Γ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.

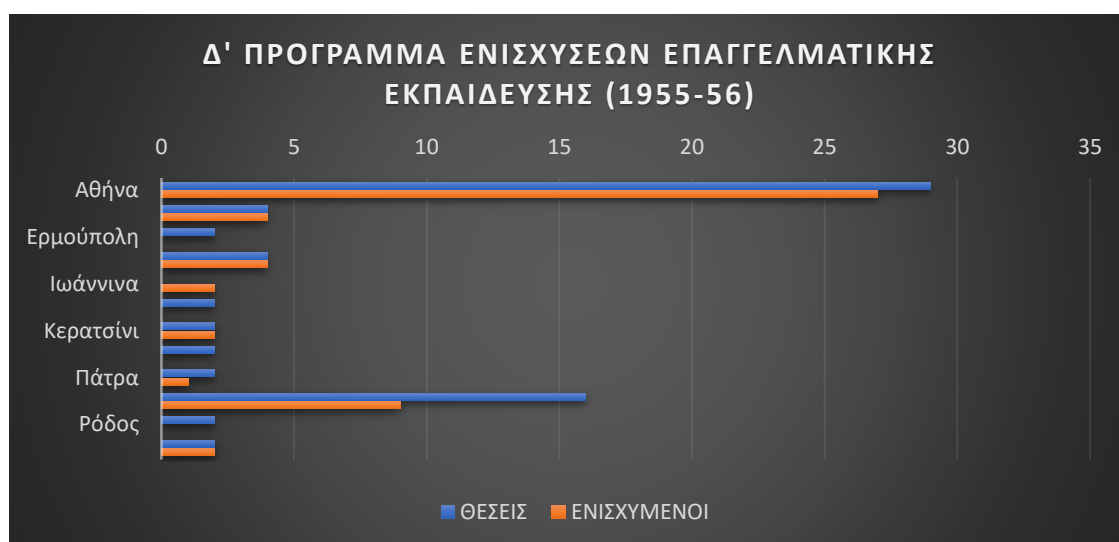
ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1954-55)		
ΣΧΟΛΕΣ/ΠΟΛΗ	ΘΕΣΕΙΣ	ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ
Αθήνα	27	26
Διπλάρειος Τεχνική Σχολή	3	3
Νυχτερινή Βιοτεχνική Σχολή "Η Εργάνη Αθήνα"	6	6
Σεβαστοπούλειος Σχολή	4	4
Σιβιτανίδειος Δημόσια Σχολή	3	1
Σχολή Μηχανικών "Ο Μέτων"	2	2
Σχολή Στελεχών Κοινωνικής Πρόνοιας	2	2
Τεχνική Σχολή Εκπαιδευτικού Συνδέσμου "Ο Ήφαιστος"	4	4
Τεχνικό Λύκειο ΕΡΕΠ	3	4
Ελευσίνα	4	4
Σχολή Μηχανικών "Ο Κελεός"	4	4
Ερμούπολη	2	2
Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Σύρου	2	2
Θεσσαλονίκη	4	
Σχολή Μηχανικών "Ο Ευκλείδης"	4	
Καβάλα	2	2
Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Εκπαιδευτικού Συνδέσμου Καβάλας "Ο Πυθαγόρας"	2	2
Κερατσίνι	2	2
Σχολή Μηχανικών Αγίου Γεωργίου Κερατσινίου	2	2
Νίκαια	2	

Σχολή Μηχανικών Δήμου Νίκαιας "Ο Ηράκλειτος"	2	
Πάτρα	2	2
Τριάντειος Επαγγελματική Βιομηχανική Σχολή	2	2
Πειραιάς	16	5
Ανωτάτη Σχολή Μηχανικών Εμπορικού Ναυτικού	2	2
Ναυτική Σχολή Μηχανικών "Ο Προμηθεύς"	4	
Σχολή Μηχανικών "Ο Απόστολος Παύλος"	3	3
Σχολή Μηχανικών Πειραιϊκού Συνδέσμου	3	
Τεχνική Σχολή "Ο Αρχιμήδης"	4	
Ρόδος	2	
Τεχνική Σχολή "Ο Νηρέυς"	2	
Σαλαμίνα	2	2
Τεχνική Σχολή Σαλαμίνας	2	2
Χαλκίδα	3	
Σχολή Μηχανικών "Ο Δημόκριτος"	3	
ΣΥΝΟΛΟ	68	45

Διάγραμμα 335. Προκήρυξη και αποτελέσματα του Γ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1954-55)

Δ' Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης 1955-56

Το Δ' Πρόγραμμα Ενισχύσεων της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης δεν παρουσίασε κάποια ουσιαστική μεταβολή, πέραν από μια μικρή αύξηση της τάξης του 13%, και συνέχιζε να είναι ασθενές σε σχέση με τα άλλα προγράμματα του ΙΚΥ. Έτσι οι ενισχύσεις που προκηρύχθηκαν αν και αυξήθηκαν από το τις 68 στις 70, οι σχολές που συμμετείχαν παραμένουν 24.⁴⁶⁰ Εν τούτοις ο θεσμός δεν παρουσίασε καλά αποτελέσματα κατά την εφαρμογή του προγράμματος και απ' τις 70 θέσεις που προκηρύχθηκαν, καλύφθηκαν οι 51 (73%).⁴⁶¹ Οι σχολές που προστέθηκαν στο πρόγραμμα ήταν η Χαροκόπειος Ανωτάτη Σχολή Οικιακής Οικονομίας και οι τρεις Σχολές Υπομηχανικών ΕΜΠ σε Αθήνα, Ιωάννινα και Πάτρα οι οποίες αν και δεν είχαν προκηρυχθεί, ανακοινώθηκαν στα αποτελέσματα των επιτυχόντων.

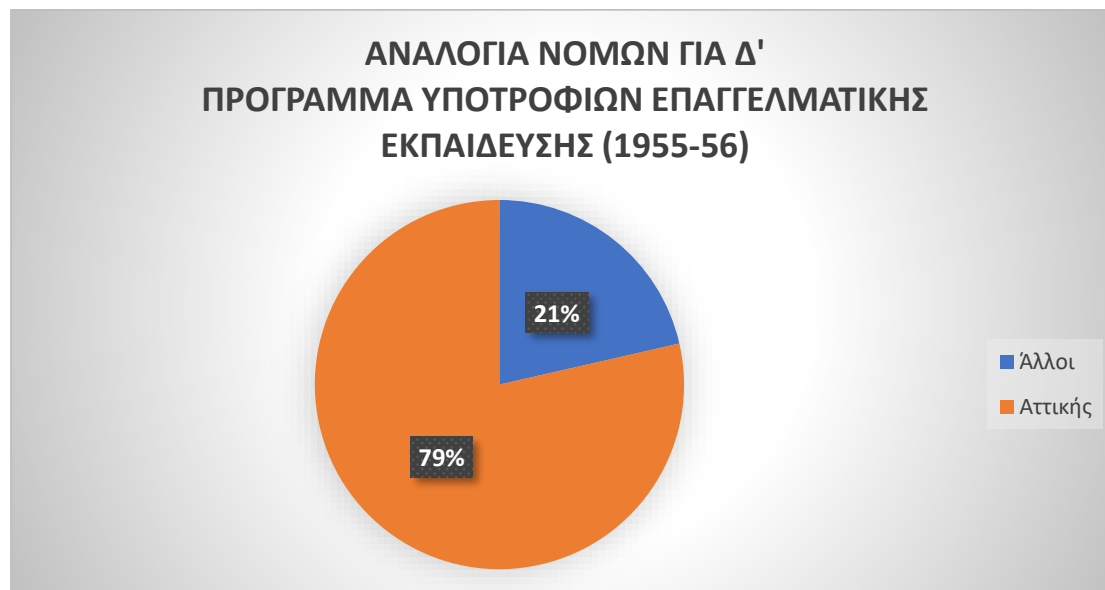

Διάγραμμα 336. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών για την προκήρυξη και τα αποτελέσματα του Δ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1955-56).

⁴⁶⁰ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Ε' Επετηρίς 1955*, σ. 20.

⁴⁶¹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *ΣΤ' Επετηρίς 1956*, σ. 58.

Οι σχολές που συμμετέχουν στο πρόγραμμα συνεχίζουν να έχουν την έδρα του κυρίως στην Αττική με το ποσοστό να αυξάνεται κατά μία μονάδα σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά (79% επί του συνόλου). Βλ. Διάγραμμα 337.

Διάγραμμα 337. Αναλογία νομών για Δ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1955-56).

ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1955-56)		
ΣΧΟΛΕΣ/ΠΟΛΗ	ΘΕΣΕΙΣ	ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ
Αθήνα	29	27
Διπλάρειος Τεχνική Σχολή	3	3
Νυχτερινή Βιοτεχνική Σχολή "Η Εργάνη Αθήνα"	6	6
Σεβαστοπούλειος Σχολή	4	3
Σιβιτανίδειος Δημόσια Σχολή	3	
Σχολή Μηχανικών "Ο Μέτων"	2	2
Σχολή Στελεχών Κοινωνικής Πρόνοιας	2	2
Σχολή Υπομηχανικών ΕΜΠ		2
Τεχνική Σχολή Εκπαιδευτικού Συνδέσμου "Ο Ήφαιστος"	4	4
Τεχνικό Λύκειο ΕΡΕΠ	3	3
Χαροκόπειος Ανωτάτη Σχολή Οικιακής Οικονομίας	2	2
Ελευσίνα	4	4
Σχολή Μηχανικών "Ο Κελεός"	4	4
Ερμούπολη	2	
Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Σύρου	2	
Θεσσαλονίκη	4	4
Σχολή Μηχανικών "Ο Ευκλείδης"	4	4
Ιωάννινα		2
Σχολή Υπομηχανικών ΕΜΠ		2
Καβάλα	2	
Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Εκπαιδευτικού Συνδέσμου Καβάλας "Ο Πυθαγόρας"	2	
Κερασίни	2	2
Σχολή Μηχανικών Αγίου Γεωργίου Κερασιனிού	2	2
Νίκαια	2	

Σχολή Μηχανικών Δήμου Νίκαιας "Ο Ηράκλειτος"	2	
Πάτρα	2	1
Σχολή Υπομηχανικών ΕΜΠ		1
Τριάντειος Επαγγελματική Βιομηχανική Σχολή	2	
Πειραιάς	16	9
Ανωτάτη Σχολή Μηχανικών Εμπορικού Ναυτικού	2	2
Ναυτική Σχολή Μηχανικών "Ο Προμηθεύς"	4	
Σχολή Μηχανικών "Ο Απόστολος Παύλος"	3	3
Σχολή Μηχανικών Πειραιϊκού Συνδέσμου	3	
Τεχνική Σχολή "Ο Αρχιμήδης"	4	4
Ρόδος	2	
Τεχνική Σχολή "Ο Νηρέυς"	2	
Σαλαμίνα	2	2
Τεχνική Σχολή Σαλαμίνας	2	2
Χαλκίδα	3	
Σχολή Μηχανικών "Ο Δημόκριτος"	3	
ΣΥΝΟΛΟ	70	51

Πίνακας 59. Προκήρυξη και αποτελέσματα του Δ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1955-56)

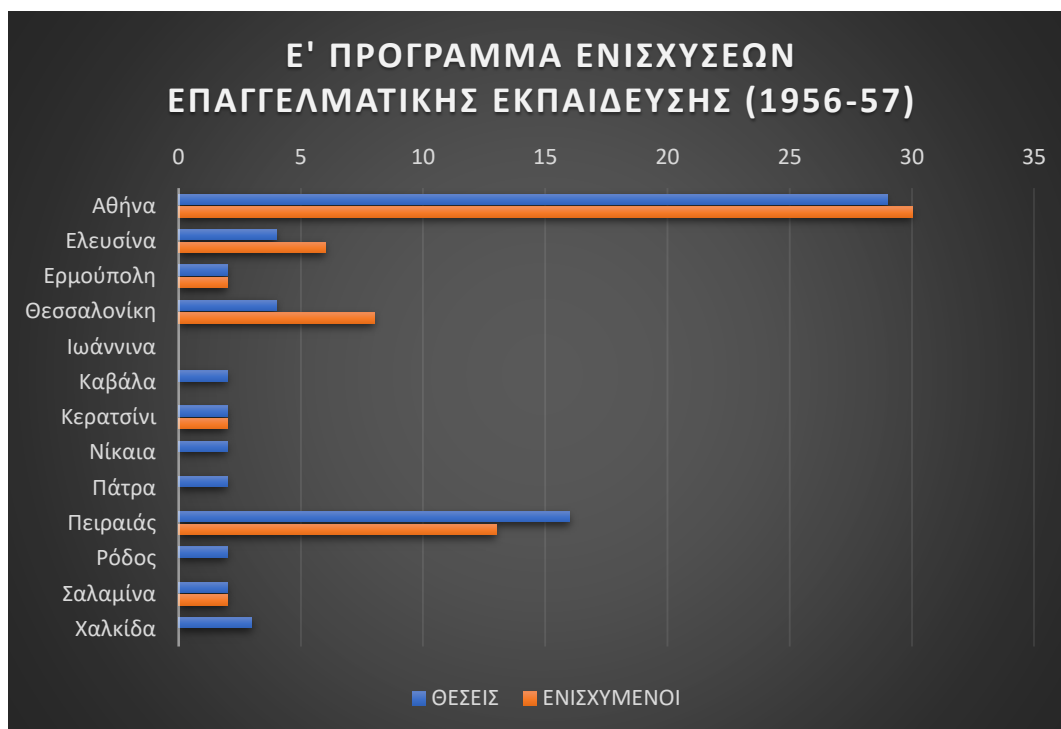
Ε' Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης 1956-57

Το Πρόγραμμα Ενισχύσεων για την Επαγγελματική Εκπαίδευση που ανακοινώθηκε στην ΣΤ' Επετηρίδα ⁴⁶² περιλάμβανε την προκήρυξη 70 θέσεων για 24 τεχνικές σχολές και δεν παρουσίασε μεταβολές σε σχέση με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς. Ωστόσο, το πρόγραμμα παρουσίασε καλύτερα αποτελέσματα με τους ενισχυμένους σπουδαστές να αυξάνονται κατά 23% και να φτάνουν τους 63.⁴⁶³

Παρατηρώντας το Διάγραμμα 338, αντιλαμβανόμαστε πως η στήλη με τους ενισχυμένους του προγράμματος (πορτοκαλί χρώμα), σε κάποιες πόλεις είναι μεγαλύτερη από αυτήν με τις θέσεις που προκηρύχθηκαν (μπλε χρώμα). Αυτό αποτελεί απόδειξη πως η ανακατανομή των υποτροφιών ήταν μια πρακτική που δεν εφαρμοζόταν μόνο στο πρόγραμμα εσωτερικού αλλά και στο πρόγραμμα επαγγελματικής εκπαίδευσης. Είναι χαρακτηριστική η περεταίρω ενίσχυση της Σχολής Μηχανικών "Ο Ευκλείδης", της Σχολής Μηχανικών "Ο Κελεός" στην Ελευσίνα και στην Σιβιτανίδειο Δημόσια Σχολή Τεχνών και Επαγγελμάτων στην Αθήνα.

⁴⁶² Στο ίδιο, σ. 20.

⁴⁶³ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Ζ' Επετηρίς 1957, σ. 55-56.

Διάγραμμα 338 Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών για την προκήρυξη και τα αποτελέσματα του Ε' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1956-57).

Συνολικά 18 Τεχνικές και Επαγγελματικές Σχολές ενισχύονται και κατανέμονται στις εξής 13 πόλεις (βλ. Πίνακας 60):

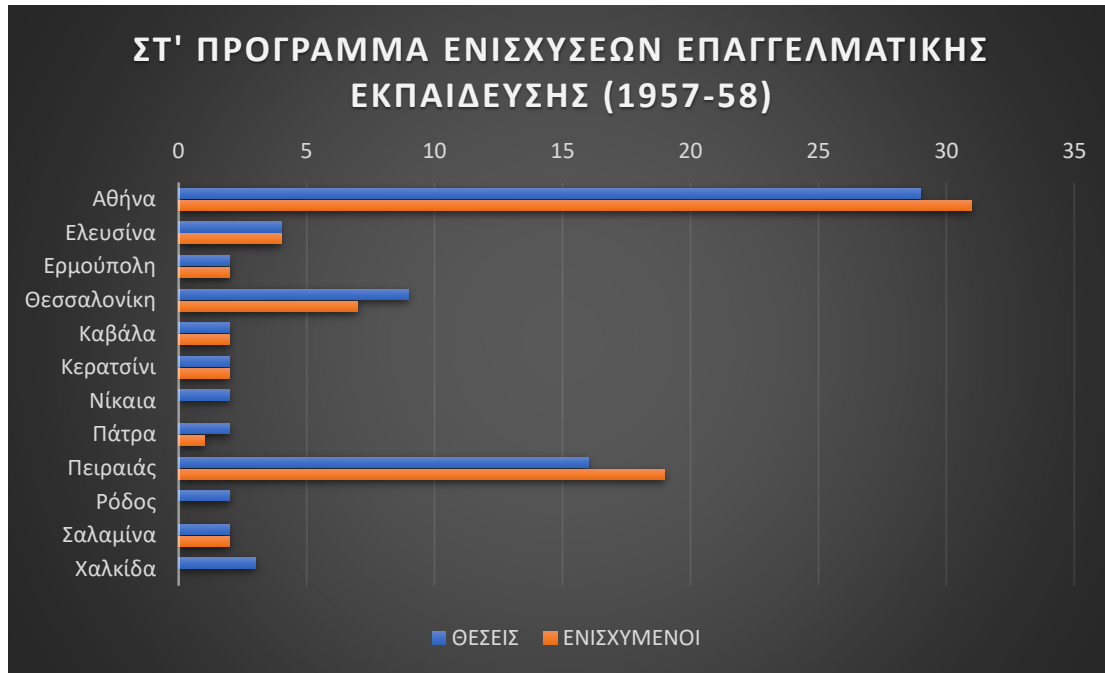
ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1956-57)		
ΣΧΟΛΕΣ/ΠΟΛΗ	ΘΕΣΕΙΣ	ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ
Αθήνα	29	30
Διπλάρειος Τεχνική Σχολή	3	4
Νυχτερινή Βιοτεχνική Σχολή "Η Εργάνη Αθήνα"	6	4
Σεβαστοπούλειος Σχολή	4	4
Σιβιτανίδειος Δημόσια Σχολή	3	5
Σχολή Μηχανικών "Ο Μέτων"	2	2
Σχολή Στελεχών Κοινωνικής Πρόνοιας	2	2
Σχολή Υπομηχανικών ΕΜΠ		2
Τεχνική Σχολή Εκπαιδευτικού Συνδέσμου "Ο Ήφαιστος"	4	4
Τεχνικό Λύκειο ΕΡΕΠ	3	3
Χαροκόπειος Ανωτάτη Σχολή Οικιακής Οικονομίας	2	
Ελευσίνα	4	6
Σχολή Μηχανικών "Ο Κελεός"	4	6
Ερμούπολη	2	2
Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Σύρου	2	2
Θεσσαλονίκη	4	8
Σχολή Μηχανικών "Ο Ευκλείδης"	4	8
Ιωάννινα		
Σχολή Υπομηχανικών ΕΜΠ		
Καβάλα	2	
Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Εκπαιδευτικού Συνδέσμου Καβάλας "Ο Πυθαγόρας"	2	
Κερασίни	2	2
Σχολή Μηχανικών Αγίου Γεωργίου Κερασινίου	2	2
Νίκαια	2	
Σχολή Μηχανικών Δήμου Νίκαιας "Ο Ηράκλειτος"	2	
Πάτρα	2	
Σχολή Υπομηχανικών ΕΜΠ		
Τριάντειος Επαγγελματική Βιομηχανική Σχολή	2	
Πειραιάς	16	13
Ανωτάτη Σχολή Μηχανικών Εμπορικού Ναυτικού	2	2
Ναυτική Σχολή Μηχανικών "Ο Προμηθεύς"	4	4
Σχολή Μηχανικών "Ο Απόστολος Παύλος"	3	3
Σχολή Μηχανικών Πειραιϊκού Συνδέσμου	3	
Τεχνική Σχολή "Ο Αρχιμήδης"	4	4
Ρόδος	2	
Τεχνική Σχολή "Ο Νηρέυς"	2	
Σαλαμίνα	2	2
Τεχνική Σχολή Σαλαμίνας	2	2
Χαλκίδα	3	
Σχολή Μηχανικών "Ο Δημόκριτος"	3	
ΣΥΝΟΛΟ	70	63

Πίνακας 60. Προκήρυξη και αποτελέσματα του Ε' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1956-57).

ΣΤ' Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης 1957-58

Η σταθερή αυξητική τάση στον αριθμό των ενισχύσεων στην Επαγγελματική Εκπαίδευση συνεχίστηκε και στο ΣΤ' Πρόγραμμα κατά το οποίο οι θέσεις που προκηρύχθηκαν ήταν 75.⁴⁶⁴

Οι κατανομές των θέσεων που προκηρύχθηκαν συγκρινόμενα με τις υποτροφίες που απονεμήθηκαν απεικονίζονται στον Πίνακα 61 και στο Διάγραμμα 310. Ο αριθμός των σχολών που συμμετέχουν στο Πρόγραμμα παραμένει 24. Τα αποτελέσματα δημοσιεύονται στον Πίνακα 2^α της Η' Επετηρίδας του 1958.⁴⁶⁵

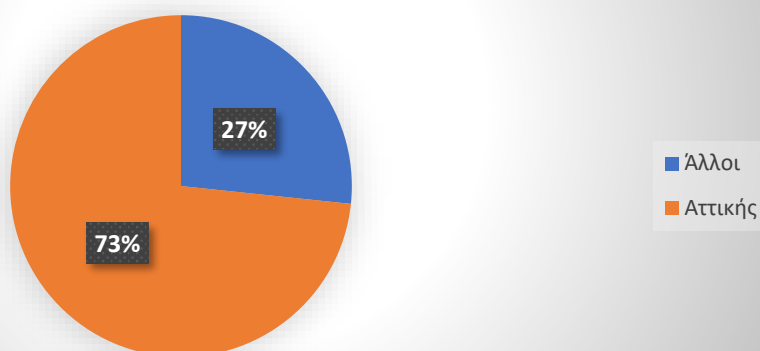
Διάγραμμα 339. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών για την προκήρυξη και τα αποτελέσματα του ΣΤ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1957-58).

Επίσης σύμφωνα με το Διάγραμμα 340 διακρίνεται μια μικρή αλλαγή στην αναλογία των νομών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα (λόγω έδρας των τεχνικών σχολών), με τις σχολές εκτός Αττικής να αυξάνονται. Το ποσοστό των εκτός Αττικής διαμορφώνεται στο 27%.

⁴⁶⁴ Στο ίδιο, σ. 16.

⁴⁶⁵ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Η' Επετηρίς 1958, σ. 56.

**ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΝΟΜΩΝ ΓΙΑ ΣΤ'
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ
ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1957-58)**

Διάγραμμα 340. Αναλογία νομών για ΣΤ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1957-58).

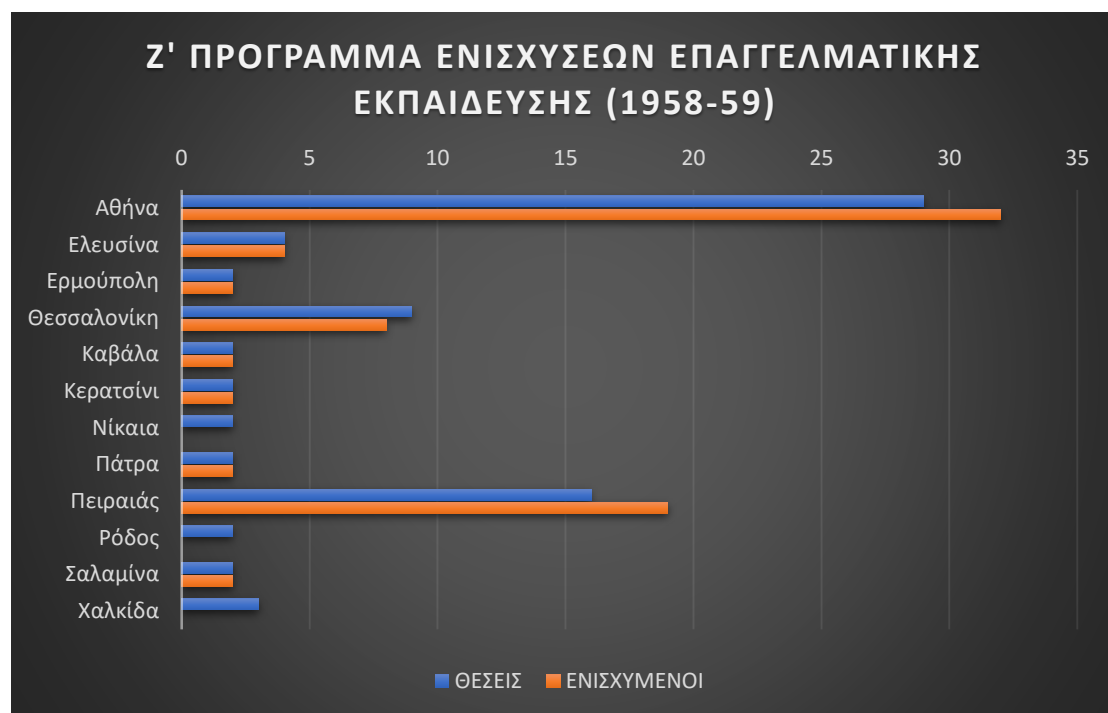
Πίνακας 61. Προκήρυξη και αποτελέσματα του ΣΤ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1957-58).

ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1957-58)		
ΣΧΟΛΕΣ/ΠΟΛΗ	ΘΕΣΕΙΣ	ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ
Αθήνα	29	31
Διπλάρειος Τεχνική Σχολή	3	3
Νυχτερινή Βιοτεχνική Σχολή "Η Εργάνη Αθήνα"	6	6
Σεβαστοπούλειος Σχολή	4	5
Σιβιτανίδειος Δημόσια Σχολή	3	4
Σχολή Μηχανικών "Ο Μέτων"	2	2
Σχολή Στελεχών Κοινωνικής Πρόνοιας	2	4
Σχολή Υπομηχανικών ΕΜΠ		
Τεχνική Σχολή Εκπαιδευτικού Συνδέσμου "Ο Ήφαιστος"	4	4
Τεχνικό Λύκειο ΕΡΕΠ	3	3
Χαροκόπειος Ανωτάτη Σχολή Οικιακής Οικονομίας	2	
Ελευσίνα	4	4
Σχολή Μηχανικών "Ο Κελεός"	4	4
Ερμούπολη	2	2
Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Σύρου	2	2
Θεσσαλονίκη	9	7
Σχολή Μηχανικών "Ο Ευκλείδης"	9	7
Ιωάννινα		
Σχολή Υπομηχανικών ΕΜΠ		
Καβάλα	2	2
Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Εκπαιδευτικού Συνδέσμου Καβάλας "Ο Πυθαγόρας"	2	2
Κερασίνοι	2	2
Σχολή Μηχανικών Αγίου Γεωργίου Κερασινίου	2	2
Νίκαια	2	
Σχολή Μηχανικών Δήμου Νίκαιας "Ο Ηράκλειτος"	2	

Πάτρα	2	1
Σχολή Υπομηχανικών ΕΜΠ		
Τριάντειος Επαγγελματική Βιομηχανική Σχολή	2	1
Πειραιάς	16	19
Ανωτάτη Σχολή Μηχανικών Εμπορικού Ναυτικού	2	2
Ναυτική Σχολή Μηχανικών "Ο Προμηθεύς"	4	4
Σχολή Μηχανικών "Ο Απόστολος Παύλος"	3	3
Σχολή Μηχανικών Πειραιϊκού Συνδέσμου	3	6
Τεχνική Σχολή "Ο Αρχιμήδης"	4	4
Ρόδος	2	
Τεχνική Σχολή "Ο Νηρέυς"	2	
Σαλαμίνα	2	2
Τεχνική Σχολή Σαλαμίνας	2	2
Χαλκίδα	3	
Σχολή Μηχανικών "Ο Δημόκριτος"	3	
ΣΥΝΟΛΟ	75	70

Ζ' Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης 1958-59

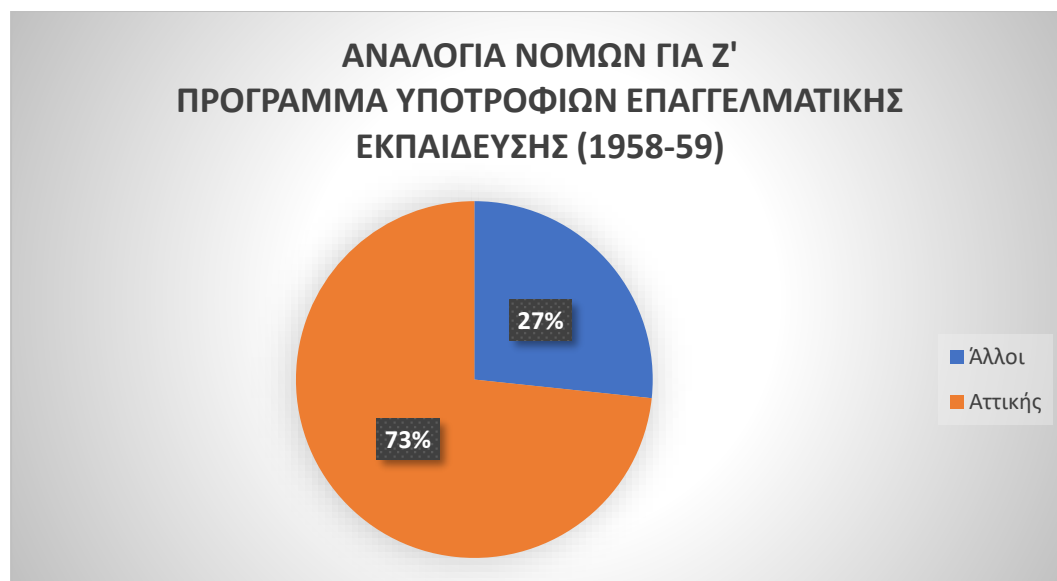
Στην Η' Επετηρίδα του 1958 προκηρύσσεται το Ζ' Πρόγραμμα προς ενίσχυση των σπουδαστών της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης. Όπως δημοσιεύεται στον Πίνακα ΙΙΙ της επετηρίδας οι θέσεις που ανακοινώνονται είναι 75 και αντιστοιχούν σε 24 σχολές, όπως και την προηγούμενη χρονιά. Από αυτές τις θέσεις καταλαμβάνονται οι 73, σύμφωνα με τα στοιχεία που αντλούμε από τον Πίνακα 2 και 2^α της Θ' Επετηρίδας.⁴⁶⁶

Διάγραμμα 341. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών για την προκήρυξη και τα αποτελέσματα Ζ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1958-59).

⁴⁶⁶ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Θ' Επετηρίς 1959, σ. 51-53.

Επίσης σύμφωνα με το Διάγραμμα 342 δεν διακρίνεται καμία αλλαγή στην αναλογία των νομών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα με το ποσοστό των εκτός Αττικής να παραμένει στο 27%.

Διάγραμμα 342. Αναλογία νομών για Ζ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1958-59).

Πίνακας 62. Προκήρυξη και αποτελέσματα του Ζ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1957-58).

ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1958-59)		
ΣΧΟΛΕΣ/ΠΟΛΗ	ΘΕΣΕΙΣ	ΕΠΙΤΥΧΟΝΤΕΣ
Αθήνα	29	32
Διπλάρειος Τεχνική Σχολή	3	3
Νυχτερινή Βιοτεχνική Σχολή "Η Εργάνη Αθήνα"	6	6
Σεβαστοπούλειος Σχολή	4	5
Σιβιτανίδειος Δημόσια Σχολή	3	5
Σχολή Μηχανικών "Ο Μέτων"	2	2
Σχολή Στελεχών Κοινωνικής Πρόνοιας	2	2
Τεχνική Σχολή Εκπαιδευτικού Συνδέσμου "Ο Ήφαιστος"	4	4
Τεχνικό Λύκειο ΕΡΕΠ	3	3
Χαροκόπειος Ανωτάτη Σχολή Οικιακής Οικονομίας	2	2
Ελευσίνα	4	4
Σχολή Μηχανικών "Ο Κελεός"	4	4
Ερμούπολη	2	2
Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Σύρου	2	2
Θεσσαλονίκη	9	8
Σχολή Μηχανικών "Ο Ευκλείδης"	9	8
Καβάλα	2	2
Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Εκπαιδευτικού Συνδέσμου Καβάλας "Ο Πυθαγόρας"	2	2
Κερατσίνι	2	2
Σχολή Μηχανικών Αγίου Γεωργίου Κερατσινίου	2	2

Νίκαια	2	
Σχολή Μηχανικών Δήμου Νίκαιας "Ο Ηράκλειτος"	2	
Πάτρα	2	2
Τριάντειος Επαγγελματική Βιομηχανική Σχολή	2	2
Πειραιάς	16	19
Ανωτάτη Σχολή Μηχανικών Εμπορικού Ναυτικού	2	2
Ναυτική Σχολή Μηχανικών "Ο Προμηθεύς"	4	4
Σχολή Μηχανικών "Ο Απόστολος Παύλος"	3	3
Σχολή Μηχανικών Πειραιϊκού Συνδέσμου	3	6
Τεχνική Σχολή "Ο Αρχιμήδης"	4	4
Ρόδος	2	
Τεχνική Σχολή "Ο Νηρέυς"	2	
Σαλαμίνα	2	2
Τεχνική Σχολή Σαλαμίνας	2	2
Χαλκίδα	3	
Σχολή Μηχανικών "Ο Δημόκριτος"	3	
ΣΥΝΟΛΟ	75	73

Η' Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης 1959-60

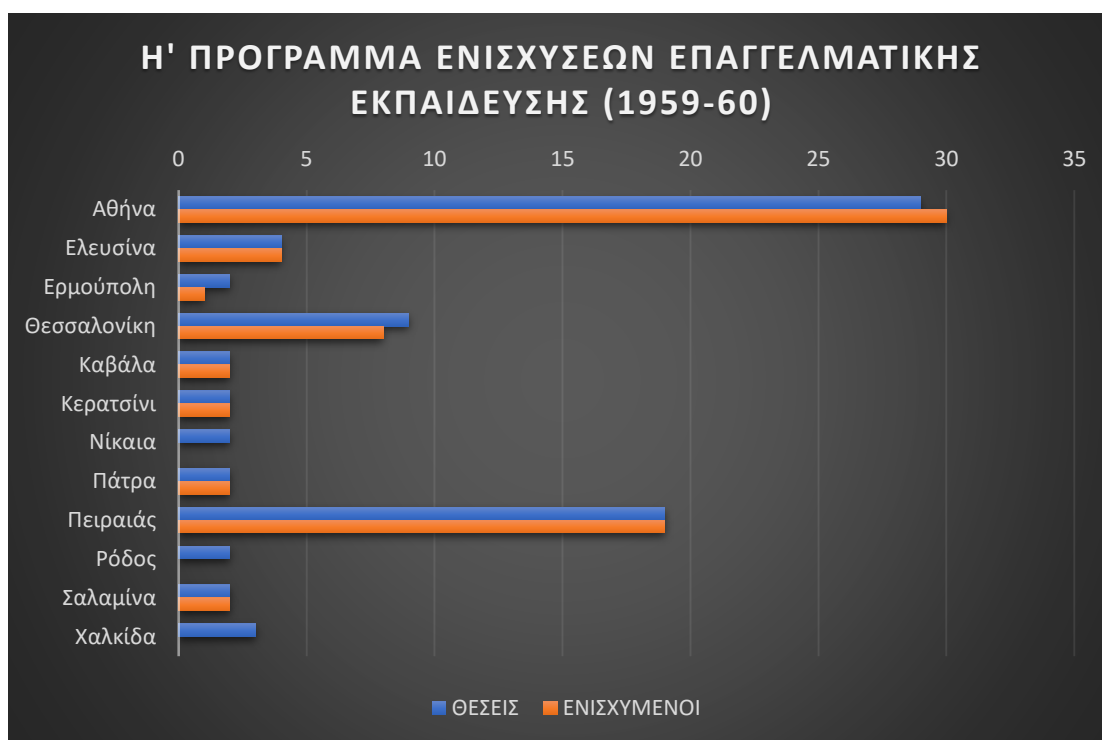
Το Η' Πρόγραμμα για την ενίσχυση των σπουδαστών στις τεχνικές σχολές προκηρύχθηκε το 1959 και ανακοίνωσε την προκήρυξη 78 θέσεων για 24 σχολές, χωρίς διαφορές με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς, πέραν από την αύξηση των θέσεων κατά 3 μονάδες.⁴⁶⁷

Στους Πίνακες 2, 2α και 2β της Ι' Επετηρίδας⁴⁶⁸ αποδελτιώνονται τα αποτελέσματα των υποτροφιών της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης. Παρατηρείται μια απουσία ενισχυόμενων σε μερικές σχολές οφειλόμενη στην μη υποβολή προτάσεων από μέρους των Σχολών. Στις σχετικές σελίδες προστίθεται και ο Πίνακας 2β ο οποίος περιλαμβάνει τους κατ' έτος υποτρόφους σπουδαστές εκ Μη Αυτοκυβερνωμένων Εδαφών, όπου από το εκπαιδευτικό έτος 1960-61 χορηγούνταν απ' το Ίδρυμα υποτροφίες προς φοίτηση σε Επαγγελματικές Σχολές στην Ελλάδα. Στην πρώτη του εφαρμογή του αυτού του προγράμματος απονέμεται μία ενίσχυση σε έναν υποψήφιο από τη Νιγηρία για τη φοίτησή του στη Σχολή Κλωστικής-Υφαντικής-Πλεκτικής (ΣΚΥΠ).

Για τους Έλληνες υποψηφίους, το 1959-60 οι νέες ενισχύσεις έφτασαν τις 70 και παρέμεινα σχεδόν στα ίδια επίπεδα σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά (μείωση 3%). Συνολικά 21 Τεχνικές και Επαγγελματικές Σχολές (από τις 24 που προγραμματίστηκε) ενισχύθηκαν και κατανέμονται στις εξής πόλεις:

⁴⁶⁷ Στο ίδιο, σ. 18.

⁴⁶⁸ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ) και State Scholaships Foundation (S.S.F), Ι' Επετηρίς 1960/ 10 Yearbook 1960, σ. 80-81.

Πίνακας 63. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών για την προκήρυξη και τα αποτελέσματα ΣΤ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1958-59).

Επίσης σύμφωνα με την ανάλυση δεν διακρίνεται κάποια αλλαγή στην αναλογία των νομών που συμμετέχουν στο πρόγραμμα με το ποσοστό των εκτός Αττικής να παραμένει στο 27%.

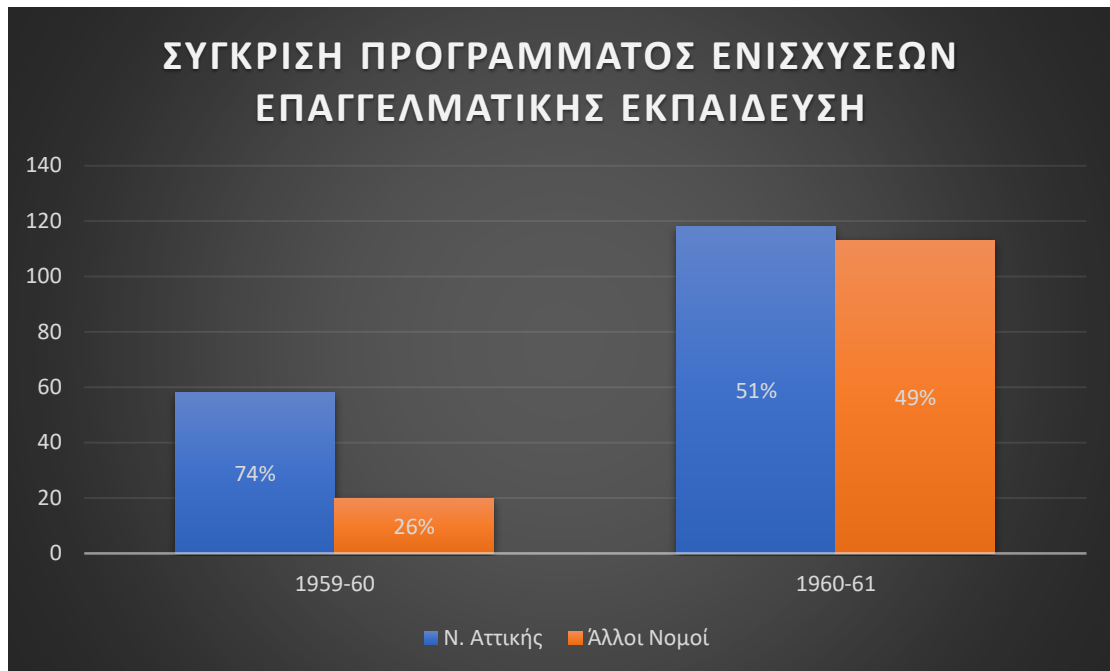
Θ' Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης 1960-61

Το Θ' Πρόγραμμα 1960-61 αποτελεί σταθμός για το θεσμό των ενισχύσεων της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης λόγω της συμπερίληψης στο πρόγραμμα δημοσίων τεχνικών-επαγγελματικών σχολών με έδρα διάφορες πόλεις της Ελλάδας (βλ. Διάγραμμα 344) και της συνολικής αύξησης του αριθμού των υποτροφιών. Μετά την υπαγωγή της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης στο Υπουργείο Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων ακολούθησε ανακατάταξη των Επαγγελματικών Σχολών, δημόσιων και ιδιωτικών. Η νέα αυτή διαμόρφωση αποτυπώθηκε και στον Πίνακα III της Ι' Επετηρίδας που αφορούσε τις ενισχύσεις του Ιδρύματος. Συγκρίνοντας το Θ' Πρόγραμμα της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς προκύπτει ότι ο αριθμός των σχολών των οποίων οι μαθητές δικαιούνταν υποτροφία διπλασιάστηκε από 24 σε 48, και ο αριθμός των ενισχυόμενων μαθητών κατ' έτος τριπλασιάστηκε από 78 σε 231 (αύξηση 196%). Ενορχηστρωτής της προσπάθειας αυτής υπήρξε ο Ξ. Ζολώτας.⁴⁶⁹

Το βάρος του Θ' προγράμματος ενισχύσεων της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης έπεσε στις νέες σχολές που ιδρύθηκαν σε ολόκληρη την επικράτεια. Είναι χαρακτηριστικό το γεγονός πως ενώ την προηγούμενη χρονιά η αναλογία του αριθμού των ενισχύσεων ανάμεσα στις

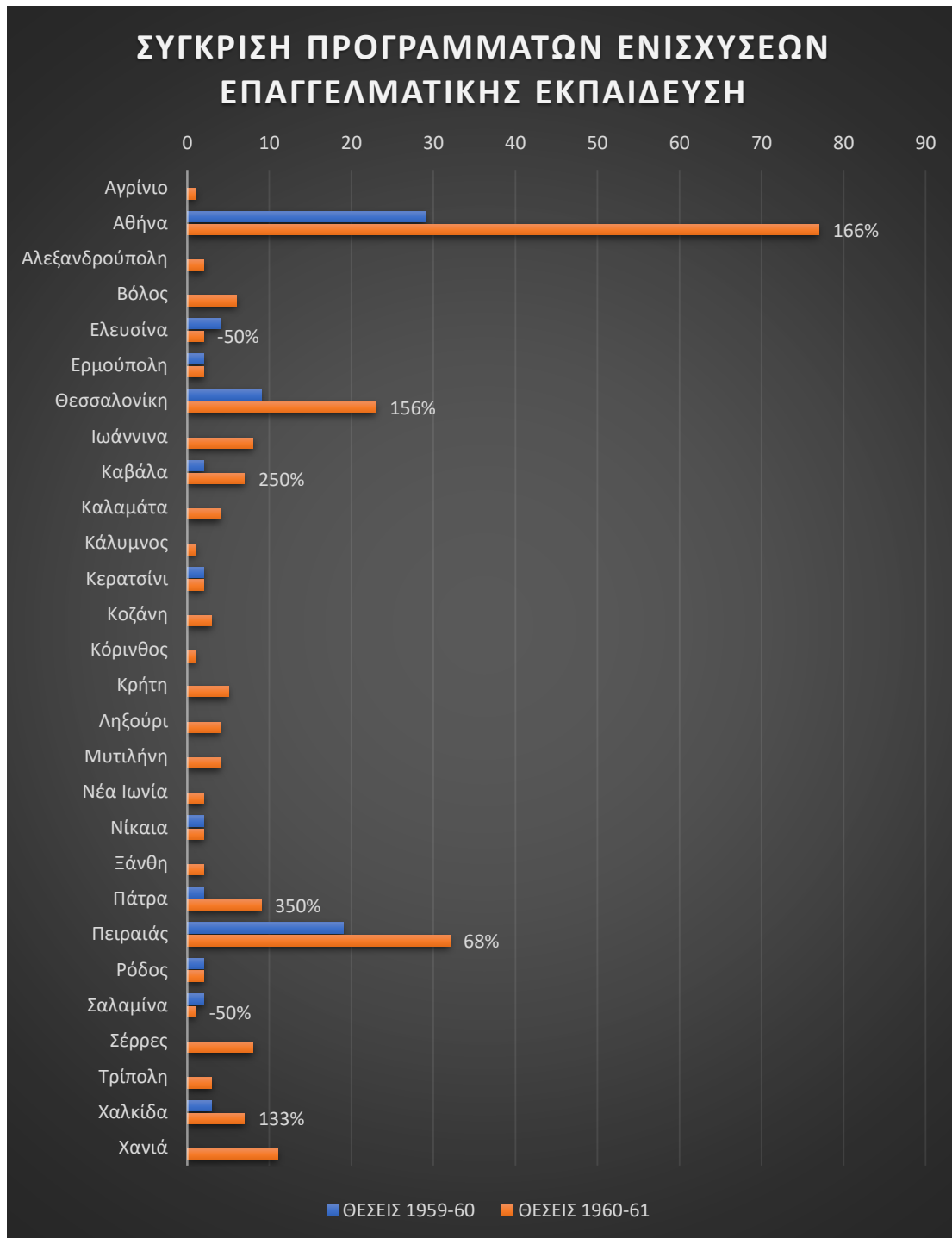
⁴⁶⁹ Την προηγούμενη χρονιά ο Ζολώτας στην συνεδρία της 3^{ης} Δεκεμβρίου 1959 της Ακαδημίας Αθηνών παρουσιάζει αναλυτικά το σκεπτικό του για την ανάπτυξη της τεχνικής εκπαίδευσης στην Ελλάδα ως απαραίτητη προϋπόθεση για την οικονομική ανάπτυξη. Βλ. Ξενοφών Ζολώτας, «Οικονομική ανάπτυξις και τεχνική εκπαίδευσις», στο: *Πρακτικά συνεδρίας της 3ης Δεκεμβρίου 1959*, Ακαδημία Αθηνών, Αθήναι 1959, σ. 397-401.

σχολές που βρίσκονταν στο νομό Αττικής και στις άλλους νομούς της χώρας ήταν περίπου 1:5, το Θ' Πρόγραμμα του 1960-61 προέβλεπε αναλογία 1:1 (βλ. Διάγραμμα 343).

Διάγραμμα 343. Σύγκριση της αναλογίας νομών για Η' και Θ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.

Έτσι ενώ οι ενισχύσεις των σχολών επαγγελματικής εκπαίδευσης με έδρα εντός Αττικής διπλασιάστηκαν (αύξηση 103%), η πριμοδότηση των σχολών με έδρα άλλους νομούς είχε ως αποτέλεσμα οι ενισχύσεις σε αυτές να πενταπλασιαστούν (αύξηση 465%). Οι νέες Δημόσιες Τεχνικές Σχολές που συμπεριελήφθησαν στον πρόγραμμα ενισχύσεων είχαν ως έδρα τις εξής δώδεκα πόλεις: Αγρίνιο, Αλεξανδρούπολη, Ιωάννινα, Καβάλα, Καλαμάτα, Κοζάνη, Κόρινθος, Πάτρα, Ρόδος, Σέρρες, Τρίπολη και Χαλκίδα (βλ. Διάγραμμα 344).

Διάγραμμα 344. Σύγκριση για τις πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών του Η' και Θ' Προγράμματος.

Από τον παρακάτω Πίνακα 64 είναι χαρακτηριστική η συμμετοχή στο συνολικό αριθμό των υποτροφιών η ίδρυση Δημόσιων Τεχνικών Σχολών σε διάφορες πόλεις της περιφέρειας της χώρας, κίνηση η οποία θα ενισχυθεί τα επόμενα χρόνια. Οι σχολές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα του 1960-61 ήταν 48, διπλάσιες από το πρόγραμμα της προηγούμενης χρονιάς, με τις Δημόσιες Τεχνικές Σχολές να αποτελούν τις 12 από αυτές, δηλαδή το ένα τέταρτο του συνολικού αριθμού. Στα αποτελέσματα προστέθηκαν δύο σχολές, η Σχολή Στελεχών Κοινωνικής Πρόνοιας και η Χαροκόπειος Ανώτατη Σχολή Οικιακής Οικονομίας.

Πίνακας 64. Η προκήρυξη και τα αποτελέσματα του Θ' Προγράμματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1960-61).

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1960-61)				
α/α	ΣΧΟΛΗ	ΠΟΛΗ	ΘΕΣΕΙΣ	ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ
1	Αθηναϊκό Τεχνικό Ινστιτούτο	Αθήνα	8	8
2	Ανωτάτη Σχολή Μηχανικών Εμπορικού Ναυτικού	Πειραιάς	1	1
3	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Αγρίνιο	1	
4	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Αλεξανδρούπολη	2	2
5	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Ιωάννινα	6	
6	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Καβάλα	3	
7	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Καλαμάτα	2	2
8	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Κοζάνη	3	3
9	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Κόρινθος	1	
10	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Πάτρα	5	
11	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Ρόδος	1	
12	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Σέρρες	8	
13	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Τρίπολη	1	1
14	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Χαλκίδα	2	
15	Διπλάρειος Τεχνική Σχολή	Αθήνα	10	10
16	Ναυτική Σχολή Μηχανικών "Ο Προμηθεύς"	Πειραιάς	8	6
17	Νυχτερινή Βιοτεχνική Σχολή "Η Εργάνη Αθήνα"	Αθήνα	2	2
18	Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Εκπαιδευτικού Συνδέσμου Καβάλας "Ο Πυθαγόρας"	Καβάλα	4	4
19	Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Σύρου	Ερμούπολη	2	1
20	Σεβαστοπούλειος Σχολή	Αθήνα	11	11
21	Σιβιτανίδειος Δημόσια Σχολή	Αθήνα	22	22
22	Σχολή Μηχανικών "Βαλλιάνειος"	Ληξούρι	4	
23	Σχολή Μηχανικών "Βερναρδάκης"	Μυτιλήνη	4	2
24	Σχολή Μηχανικών "Βουβάλειος"	Κάλυμνος	1	1
25	Σχολή Μηχανικών "Δαίδαλος"	Χανιά	11	9
26	Σχολή Μηχανικών "Δημόκριτος ο Αβδιρίτης"	Ξάνθη	2	
27	Σχολή Μηχανικών "Ο Απόστολος Παύλος"	Πειραιάς	7	7
28	Σχολή Μηχανικών "Ο Αριστοτέλης"	Θεσσαλονίκη	2	2
29	Σχολή Μηχανικών "Ο Δημόκριτος"	Χαλκίδα	5	
30	Σχολή Μηχανικών "Ο Ευκλείδης"	Θεσσαλονίκη	21	21
31	Σχολή Μηχανικών "Ο Κελεός"	Ελευσίνα	2	2
32	Σχολή Μηχανικών "Ο Μέτων"	Αθήνα	2	
33	Σχολή Μηχανικών Αγίου Γεωργίου Κερατσινίου	Κερατσίνι	2	2
34	Σχολή Μηχανικών Δήμου Νίκαιας "Ο Ηράκλειτος"	Νίκαια	2	

35	Σχολή Μηχανικών Πειραιϊκού Συνδέσμου	Πειραιάς	3	4
36	Τεχνική Σχολή "Ο Αρχιμήδης"	Πειραιάς	13	13
37	Τεχνική Σχολή "Ο Νηρέυς"	Ρόδος	1	
38	Τεχνική Σχολή Εκπαιδευτικού Συνδέσμου "Ο Ήφαιστος"	Αθήνα	18	18
39	Τεχνική Σχολή Νέας Σμύρνης	Νέα Ιωνία	2	
40	Τεχνική Σχολή Σαλαμίνας	Σαλαμίνα	1	3
41	Τεχνικό Λύκειο ΕΡΕΠ	Αθήνα	2	2
42	Τριάντειος Επαγγελματική Βιομηχανική Σχολή	Πάτρα	4	4
43	Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Κρήτης	Κρήτη	5	6
44	Εμπορικού και Βιοτεχνικού Επιμελητηρίου Βόλου	Βόλος	6	5
45	ΚΑΠΑΨ	Αθήνα	2	2
46	Ομοσπονδία Επαγγελματιών και Βιοτεχνών Αρκαδίας	Τρίπολη	2	2
47	Παπαφλέσσας	Καλαμάτα	2	2
48	Γ. Σταύρου	Ιωάννινα	2	
49	Σχολή Στελεχών Κοινωνικής Πρόνοιας	Αθήνα		2
50	Χαροκόπειος Ανώτατη Σχολή Οικιακής Οικονομίας	Αθήνα		2
ΣΥΝΟΛΟ			231	184

Ι' Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης 1961-62

Το πρόγραμμα για τις ενισχύσεις στην Επαγγελματική Εκπαίδευση του 1961-62 δημοσιεύτηκε στην ΙΑ' Επετηρίδα (σελ. 20-21) με το Ίδρυμα να διαθέτει 232 θέσεις για σπουδαστές 48 τεχνικών και επαγγελματικών σχολών που βρίσκονταν σε 28 πόλεις. Από το σύνολο των θέσεων που προκηρύχθηκαν, οι μισές αντιστοιχούσαν σε σχολές που βρίσκονταν στο Νομό Αττικής (119 θέσεις, 51%) και οι υπόλοιπες 113 σε άλλους νομούς της ελληνικής επικράτειας. Οι Δημόσιες Τεχνικές Σχολές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα δεν παρουσίασαν αύξηση, αλλά παρέμειναν να αποτελούν το 25% του συνολικού αριθμού. Η ενίσχυση του αριθμού τους θα φανεί στα επόμενα προγράμματα, ως αποτέλεσμα του Υπουργείου να προωθήσει την επαγγελματική εκπαίδευση μέσω της ίδρυσης νέων σχολών σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας. Από αυτές τις σχολές το 51% είχαν την έδρα τους στην Αττική και το υπόλοιπο 49% σε λοιπές πόλεις.

Τα αποτελέσματα του Ι' Προγράμματος της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης όπως παρατίθενται στον Πίνακα 2 της ΙΒ' Επετηρίδας (σ. 102-105) δείχνουν μια πολύ μικρή αύξηση της τάξης του 4%, με τους επιτυχόντες να φτάνουν τους 192. Οι πόλεις που συμμετείχαν στην τελική κατάταξη των επιτυχόντων ήταν 20, και με την Αθήνα, τον Πειραιά και τη Θεσσαλονίκη να καταγράφουν τις περισσότερες επιτυχίες.

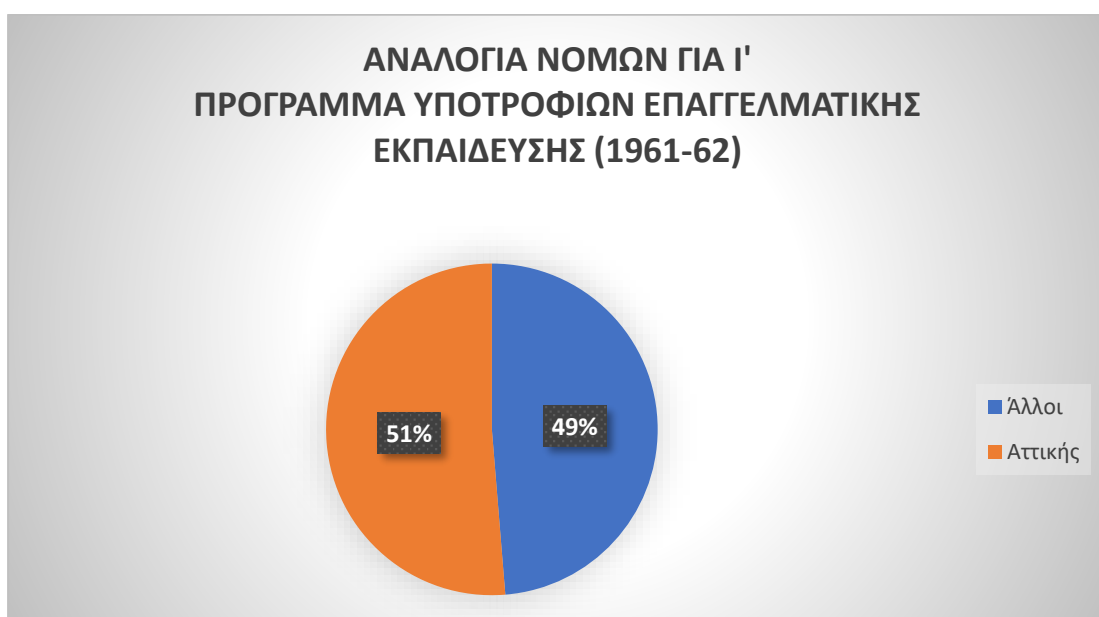
Πίνακας 65. Η προκήρυξη και τα αποτελέσματα του Ι' Προγράμματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1961-62).

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1961-62)				
α/α	ΣΧΟΛΗ	ΠΟΛΗ	ΘΕΣΕΙΣ	ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ
1	Σχολή Μηχανικών Αγίου Γεωργίου Κερατσινίου	Κερατσίνι	2	2
2	Αθηναϊκό Τεχνικό Ινστιτούτο	Αθήνα	8	8
3	Σχολή Μηχανικών "Ο Απόστολος Παύλος"	Πειραιάς	7	7
4	Σχολή Μηχανικών "Ο Αριστοτέλης"	Θεσσαλονίκη	2	
5	Τεχνική Σχολή "Ο Αρχιμήδης"	Πειραιάς	13	15
6	Ανωτάτη Σχολή Μηχανικών Εμπορικού Ναυτικού	Πειραιάς	1	1
7	Σχολή Μηχανικών "Βαλλιάνειος"	Ληξούρι	4	4
8	Σχολή Μηχανικών "Βερναρδάκης"	Μυτιλήνη	4	3
9	Σχολή Μηχανικών "Βουβάλειος"	Κάλυμνος	1	1
10	Σχολή Μηχανικών "Δαίδαλος"	Χανιά	11	9
11	Σχολή Μηχανικών "Ο Δημόκριτος"	Χαλκίδα	5	4
12	Σχολή Μηχανικών "Δημόκριτος ο Αβδιρίτης"	Ξάνθη	2	
13	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Αγρίνιο	1	
14	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Αλεξανδρούπολη	2	2
15	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Ιωάννινα	6	
16	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Καβάλα	3	3
17	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Καλαμάτα	2	2
18	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Κοζάνη	3	3
19	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Κόρινθος	1	
20	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Πάτρα	5	
21	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Ρόδος	1	
22	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Σέρρες	8	
23	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Τρίπολη	1	
24	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Χαλκίδα	2	
25	Τεχνική Σχολή Νέας Ιωνίας	Νέα Ιωνία	2	
26	Τεχνική Σχολή Σαλαμίνας	Σαλαμίνα	1	1
27	Διπλάρειος Τεχνική Σχολή	Αθήνα	10	10
28	Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Κρήτης	Κρήτη	5	5
29	Εμπορικού και Βιοτεχνικού Επιμελητηρίου Βόλου	Βόλος	6	6
30	Νυχτερινή Βιοτεχνική Σχολή "Η Εργάνη Αθήνα"	Αθήνα	2	2
31	Σχολή Μηχανικών "Ο Ευκλείδης"	Θεσσαλονίκη	21	21
32	Σχολή Μηχανικών Δήμου Νίκαιας "Ο Ηράκλειτος"	Νίκαια	2	

33	Τεχνική Σχολή Εκπαιδευτικού Συνδέσμου "Ο Ήφαιστος"	Αθήνα	18	16
34	ΚΑΠΑΨ	Αθήνα	2	2
35	Σχολή Μηχανικών "Ο Κελεός"	Ελευσίνα	2	2
36	Σχολή Μηχανικών "Ο Μέτων"	Αθήνα	2	2
37	Τεχνική Σχολή "Ο Νηρέυς"	Ρόδος	1	
38	Ομοσπονδία Επαγγελματιών και Βιοτεχνών Αρκαδίας	Τρίπολη	2	2
39	Παπαφλέσσας	Καλαμάτα	2	2
40	Σχολή Μηχανικών Πειραιϊκού Συνδέσμου	Πειραιάς	3	2
41	Ναυτική Σχολή Μηχανικών "Ο Προμηθεύς"	Πειραιάς	8	8
42	Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Εκπαιδευτικού Συνδέσμου Καβάλας "Ο Πυθαγόρας"	Καβάλα	4	4
43	Σεβαστοπούλειος Σχολή	Αθήνα	11	11
44	Σιβιτανίδειος Δημόσια Σχολή	Αθήνα	23	23
45	Γ. Σταύρου	Ιωάννινα	2	
46	Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Σύρου	Ερμούπολη	2	3
47	Τεχνικό Λύκειο ΕΡΕΠ	Αθήνα	2	2
48	Τριάντειος Επαγγελματική Βιομηχανική Σχολή	Πάτρα	4	4
49	ΣΥΝΟΛΟ		232	192

Διάγραμμα 345. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών του I' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1961-62).

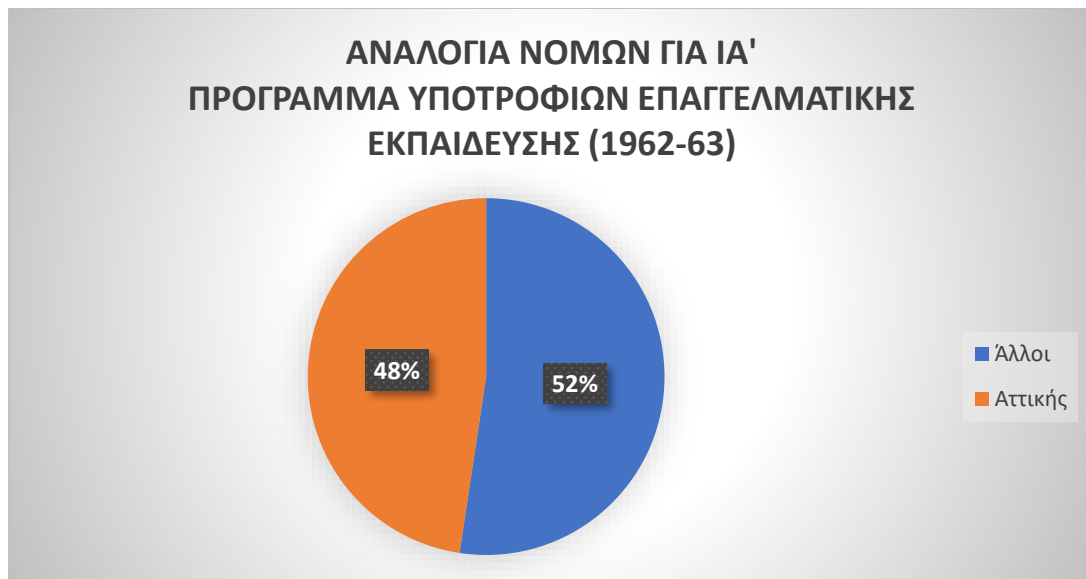

Διάγραμμα 346. Αναλογία νομών για I' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1961-62).

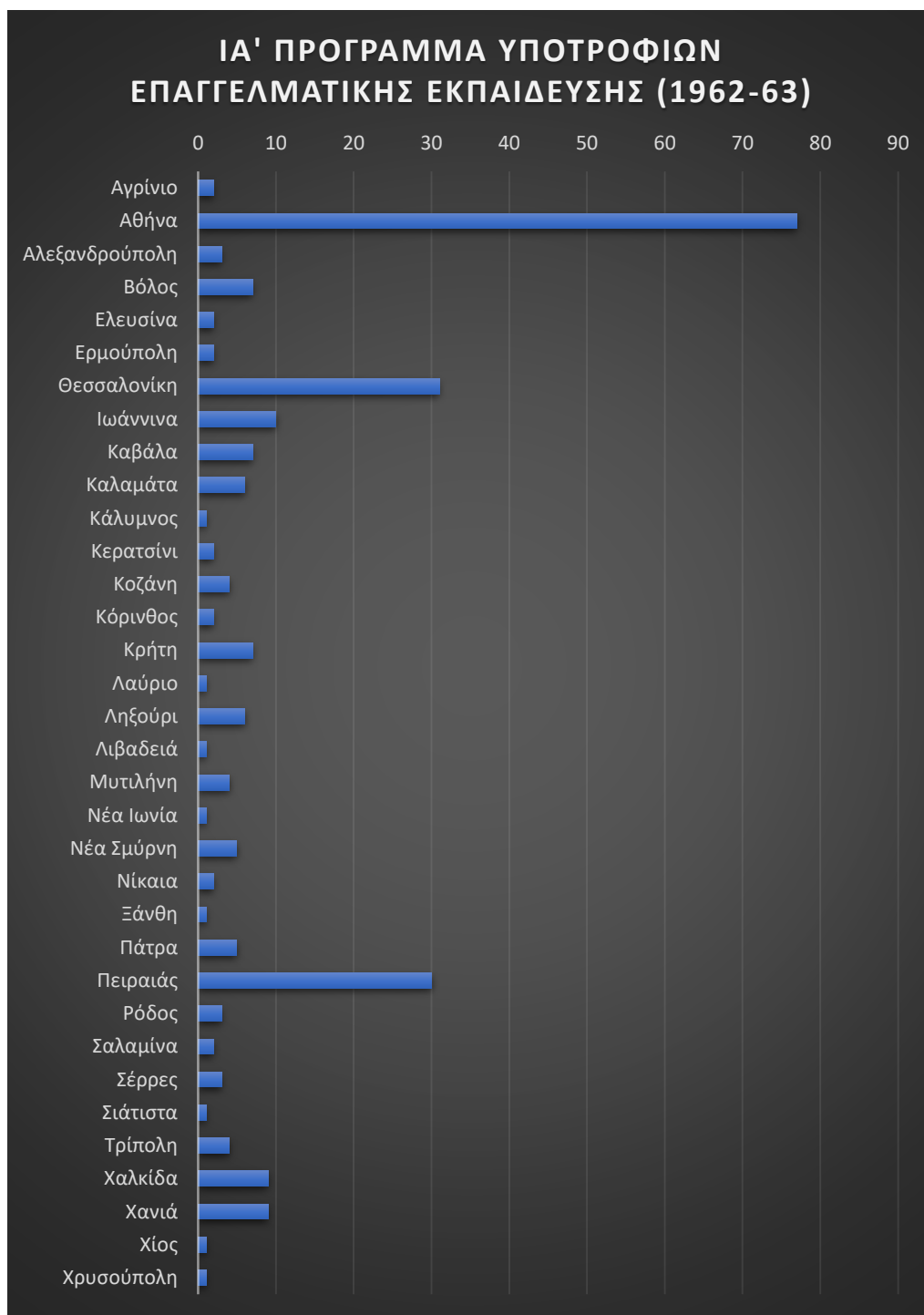
ΙΑ' Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης 1962-63

Χωρίς διαφορές σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά εξελίχθηκε το ΙΑ' Πρόγραμμα Ενίσχυσεων Σχολών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης. Το Ίδρυμα διέθεσε 232 θέσεις για σπουδαστές 48 τεχνικών και επαγγελματικών σχολών που βρίσκονταν σε 28 πόλεις. Από το σύνολο των θέσεων που προκηρύχθηκαν, οι μισές αντιστοιχούσαν σε σχολές που βρίσκονταν στο Νομό Αττικής (119 θέσεις, 51%) και οι υπόλοιπες 113 σε άλλους νομούς της ελληνικής επικράτειας. Οι Δημόσιες Τεχνικές Σχολές που συμμετείχαν στο πρόγραμμα δεν παρουσίασαν αύξηση, αλλά παρέμειναν να αποτελούν το 25% του συνολικού αριθμού. Η ενίσχυση του αριθμού τους θα φανεί στα επόμενα προγράμματα, ως αποτέλεσμα του Υπουργείου να προωθήσει την επαγγελματική εκπαίδευση μέσω της ίδρυσης νέων σχολών σε διάφορες πόλεις της Ελλάδας. Από αυτές τις σχολές το 51% είχαν την έδρα τους στην Αττική και το υπόλοιπο 49% σε λοιπές πόλεις.

Τα αποτελέσματα του ΙΑ' Προγράμματος της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης όπως παρατίθενται στον Πίνακα 2 της ΙΓ' Επετηρίδας (σ. 61-65) δείχνουν μια μικρή αύξηση της τάξης του 15% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, με τους επιτυχόντες να φτάνουν τους 211. Οι πόλεις που συμμετείχαν στην τελική κατάταξη των επιτυχόντων ήταν 34 (αύξηση 70%), με την Αθήνα, τον Πειραιά και τη Θεσσαλονίκη να καταγράφουν τις περισσότερες επιτυχίες. Από τις 252 θέσεις που προκηρύχθηκαν, καλύφθηκε το 84%, και αποδείχτηκε πως η κατεύθυνση για πριμοδότηση των νέων Δημόσιων Τεχνικών Σχολών σε περιφερειακές πόλεις είχε αποτελέσματα μιας και σχεδόν σε όλες τις σχολές αυτών των πόλεων η κάλυψη των θέσεων έφτασε το 100%, ενώ μόνο σε 4 πόλεις δεν υπήρξαν επιτυχόντες και αυτό λόγω της μη υποβολής προτάσεων από μέρος των Σχολών.

Διάγραμμα 347. Αναλογία νομών για ΙΑ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1962-63).

Διάγραμμα 348. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών του ΙΑ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1962-63).

Τα αποτελέσματα του ΙΑ' Προγράμματος της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης όπως παρατίθενται στον Πίνακα 2 της ΙΓ' Επετηρίδας (σ. 61-65) δείχνουν μια μικρή αύξηση της τάξης του 15% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, με τους επιτυχόντες να φτάνουν τους 211. Οι πόλεις που συμμετείχαν στην τελική κατάταξη των επιτυχόντων ήταν 34 (αύξηση 70%), με την Αθήνα, τον Πειραιά και τη Θεσσαλονίκη να καταγράφουν τις περισσότερες επιτυχίες. Από τις 252 θέσεις που προκηρύχθηκαν, καλύφθηκε το 84%, και αποδείχτηκε πως η κατεύθυνση για πρωτοδότηση των νέων Δημόσιων Τεχνικών Σχολών σε περιφερειακές

πόλεις είχε αποτελέσματα μιας και σχεδόν σε όλες τις σχολές αυτών των πόλεων η κάλυψη των θέσεων έφτασε το 100%, ενώ μόνο σε 4 πόλεις δεν υπήρξαν επιτυχήντες και αυτό λόγω της μη υποβολής προτάσεων από μέρους των Σχολών.

Πίνακας 66. Η προκήρυξη και τα αποτελέσματα του ΙΑ΄ Προγράμματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1962-63).

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΕΝΙΣΧΥΣΕΩΝ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΣΕΥΣΗΣ (1962-63)

α/α	ΣΧΟΛΗ	ΠΟΛΗ	ΘΕΣΕΙΣ	ΕΝΙΣΧΥΣΕΙΣ
1	Σχολή Μηχανικών Αγίου Γεωργίου Κερατσινίου	Κερατσίνι	2	2
2	Αθηναϊκό Τεχνικό Ινστιτούτο	Αθήνα	8	10
3	Σχολή Μηχανικών "Ο Απόστολος Παύλος"	Πειραιάς	7	7
4	Σχολή Μηχανικών "Ο Αριστοτέλης"	Θεσσαλονίκη	3	0
5	Τεχνική Σχολή "Ο Αρχιμήδης"	Πειραιάς	10	10
6	Ανωτάτη Σχολή Μηχανικών Εμπορικού Ναυτικού	Πειραιάς	2	2
7	Σχολή Μηχανικών "Βαλλιάνειος"	Ληξούρι	6	6
8	Σχολή Μηχανικών "Βερναρδάκης"	Μυτιλήνη	4	4
9	Σχολή Μηχανικών "Βουβάλειος"	Κάλυμνος	1	1
10	Γ. Σταύρου	Ιωάννινα	4	2
11	Σχολή Μηχανικών "Δαίδαλος"	Χανιά	9	0
12	Σχολή Μηχανικών "Ο Δημόκριτος"	Χαλκίδα	5	5
14	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Αγρίνιο	2	3
15	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Αλεξανδρούπολη	3	3
16	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Ιωάννινα	6	6
17	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Καβάλα	3	3
18	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Καλαμάτα	3	3
19	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Κοζάνη	4	4
20	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Κόρινθος	2	0
21	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Λιβαδειά	1	2
22	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Ξάνθη	1	1
23	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Πάτρα	3	0
24	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Ρόδος	2	2
25	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Σέρρες	3	3
26	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Τρίπολη	1	1
27	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Χαλκίδα	4	4
28	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Χρυσούπολη	1	1
29	Τεχνική Σχολή Λαυρεωτικής	Λαύριο	1	1
30	Τεχνική Σχολή Νέας Ιωνίας	Νέα Ιωνία	1	1
31	Τεχνική Σχολή Σαλαμίνας	Σαλαμίνα	2	2
32	Τεχνική Σχολή Σιατίστης	Σιατίστα	1	1
33	Διπλάρειος Τεχνική Σχολή	Αθήνα	9	9

34	Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου	Ηράκλειο	7	7
35	Ελληνική Παιδεία	Αθήνα	1	0
36	Εμπορικού Ναυτικού	Χίος	1	1
37	Εμπορικού και Βιοτεχνικού Επιμελητηρίου Βόλου	Βόλος	7	7
38	Νυχτερινή Βιοτεχνική Σχολή "Η Εργάνη Αθήνα"	Αθήνα	2	
39	Εστίας Νέας Σμύρνης	Νέα Σμύρνη	5	2
40	Σχολή Μηχανικών "Ο Ευκλείδης"	Θεσσαλονίκη	28	28
41	Σχολή Μηχανικών Δήμου Νίκαιας "Ο Ηράκλειτος"	Νίκαια	2	0
42	Τεχνική Σχολή Εκπαιδευτικού Συνδέσμου "Ο Ήφαιστος"	Αθήνα	19	19
43	ΚΑΠΑΨ	Αθήνα	2	
44	Σχολή Μηχανικών "Ο Κελεός"	Ελευσίνα	2	2
45	Σχολή Μηχανικών "Ο Μέτων"	Αθήνα	2	2
46	Τεχνική Σχολή "Ο Νηρέυς"	Ρόδος	1	0
47	Ομοσπονδία Επαγγελματιών και Βιοτεχνών Αρκαδίας	Τρίπολη	3	2
48	Παπαφλέσσας	Καλαμάτα	3	2
49	Σχολή Μηχανικών Πειραιϊκού Συνδέσμου	Πειραιάς	3	2
50	Ναυτική Σχολή Μηχανικών "Ο Προμηθεύς"	Πειραιάς	8	8
51	Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Εκπαιδευτικού Συνδέσμου Καβάλας "Ο Πυθαγόρας"	Καβάλα	4	4
52	Σεβαστοπούλειος Σχολή	Αθήνα	10	10
53	Σιβιτανίδειος Δημόσια Σχολή	Αθήνα	22	10
54	Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Σύρου	Ερμούπολη	2	2
55	Τεχνικό Λύκειο ΕΡΕΠ	Αθήνα	2	2
56	Τριάντειος Επαγγελματική Βιομηχανική Σχολή	Πάτρα	2	2
57	ΣΥΝΟΛΟ		252	211

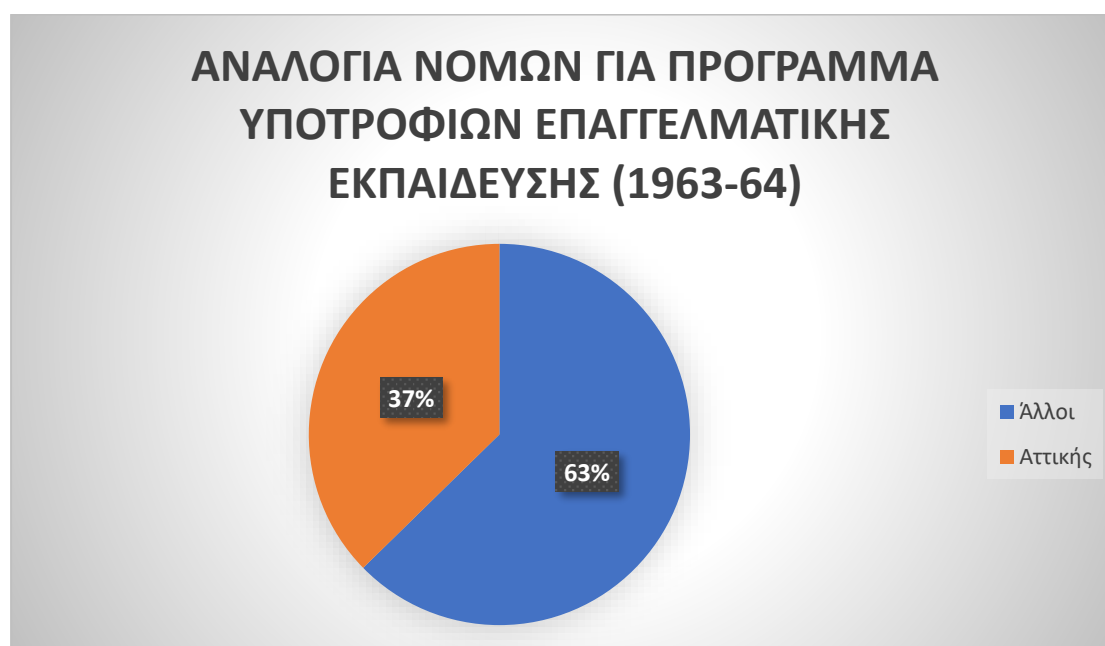
ΙΒ' Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης 1963-64

Το ΙΒ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Σχολών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης δεν συνάντησε μεγάλες διαφορές σε σχέση με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς, εκτός μονάχα από την αλλαγή στην ονοματοδοσία, μιας και ο όρος "ενισχύσεις" αντικαταστάθηκε από αυτό των υποτροφιών. Το Ίδρυμα διέθεσε 252 θέσεις, αριθμός αυξημένος κατά 9% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, προορισμένες για σπουδαστές 56 τεχνικών και επαγγελματικών σχολών.

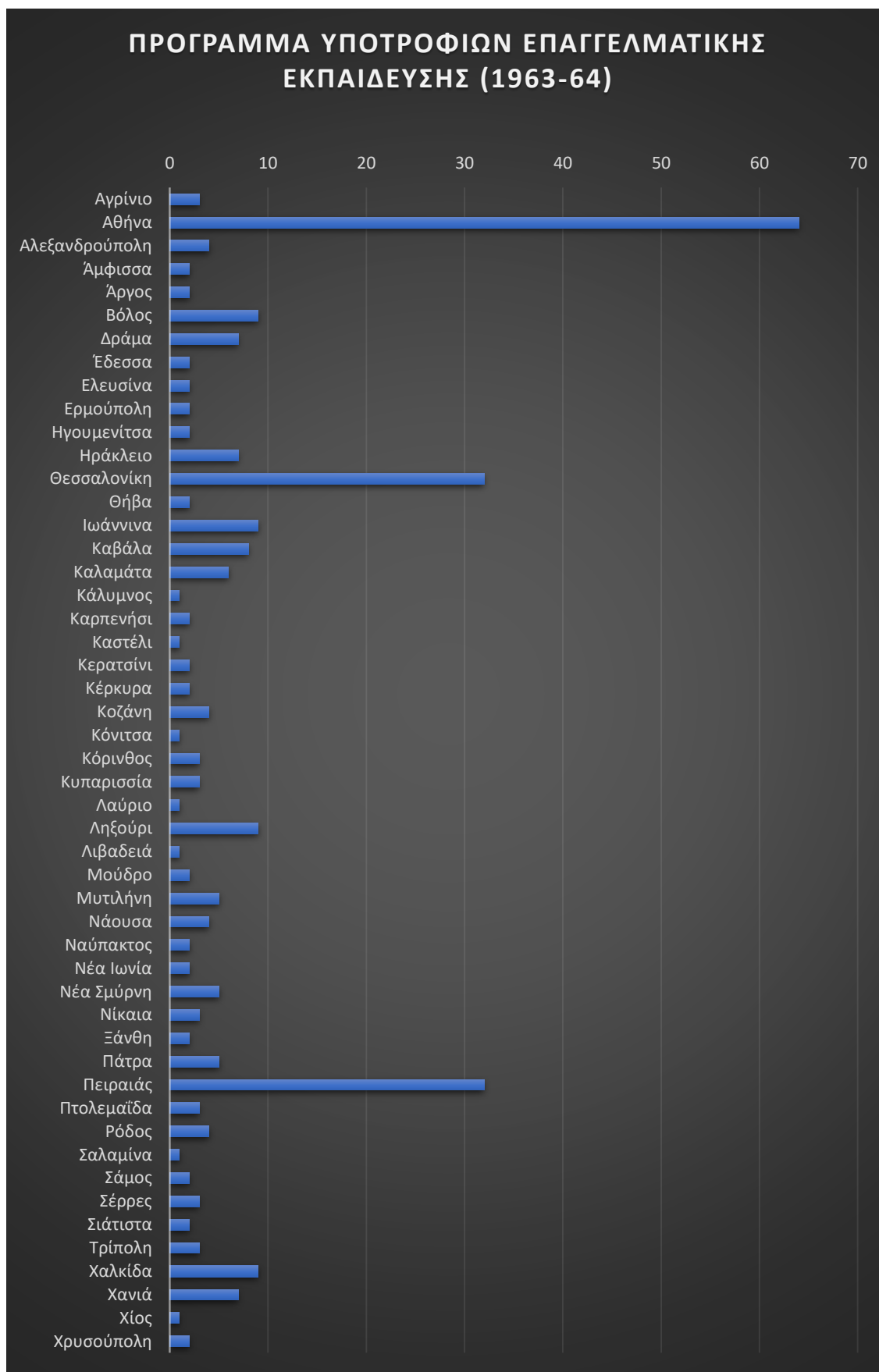
Σχεδόν οι μισές θέσεις στο σύνολο των προκυρηχθείσων αντιστοιχούσαν σε σχολές που βρίσκονταν στο νομό Αττικής (120 θέσεις, 48%) και οι υπόλοιπες 132 σε άλλους νομούς της ελληνικής επικράτειας (52%). Η ψαλίδα στην αναλογία ανάμεσα σε αυτές τις δύο κατηγορίες μεγαλώνει εις βάρος των σχολών της Αττικής, απόδειξη πως η πριμοδότηση των περιφερειακών σχολών ήταν γενική κατεύθυνση τόσο του Υπουργείου Παιδείας, τόσο του ΙΚΥ. Τέλος, αυτήν την χρονιά ιδρύονται και ενισχύονται με την συμπερίληψή τους στο

πρόγραμμα υποτροφιών νέες Δημόσιες Τεχνικές Σχολές σε Κόρινθο, Λιβαδειά, Ξάνθη, Χρυσούπολη και Τεχνικές Σχολές Δήμου Λαυρίου, Σιάτιστα και Σαλαμίνας.

Τα αποτελέσματα του ΙΑ' Προγράμματος της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης όπως παρατίθενται στον Πίνακα 2 της ΙΓ' Επετηρίδας (σ. 61-65) δείχνουν μια μικρή αύξηση της τάξης του 15% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, με τους επιτυχόντες να φτάνουν τους 211. Οι πόλεις που συμμετείχαν στην τελική κατάταξη των επιτυχόντων ήταν 34 (αύξηση 70%), με την Αθήνα, τον Πειραιά και τη Θεσσαλονίκη να καταγράφουν τις περισσότερες επιτυχίες. Από τις 252 θέσεις που προκηρύχθηκαν, καλύφθηκε το 84%, και αποδείχτηκε πως η κατεύθυνση για πριμοδότηση των νέων Δημόσιων Τεχνικών Σχολών σε περιφερειακές πόλεις είχε αποτελέσματα μιας και σχεδόν σε όλες τις σχολές αυτών των πόλεων η κάλυψη των προκηρυχθεισών θέσεων έφτασε το 100%, ενώ μόνο σε 4 πόλεις δεν υπήρξαν επιτυχόντες και αυτό λόγω της μη υποβολής προτάσεων από μέρος των Σχολών.

Διάγραμμα 349. Αναλογία νομών για ΙΒ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1963-64).

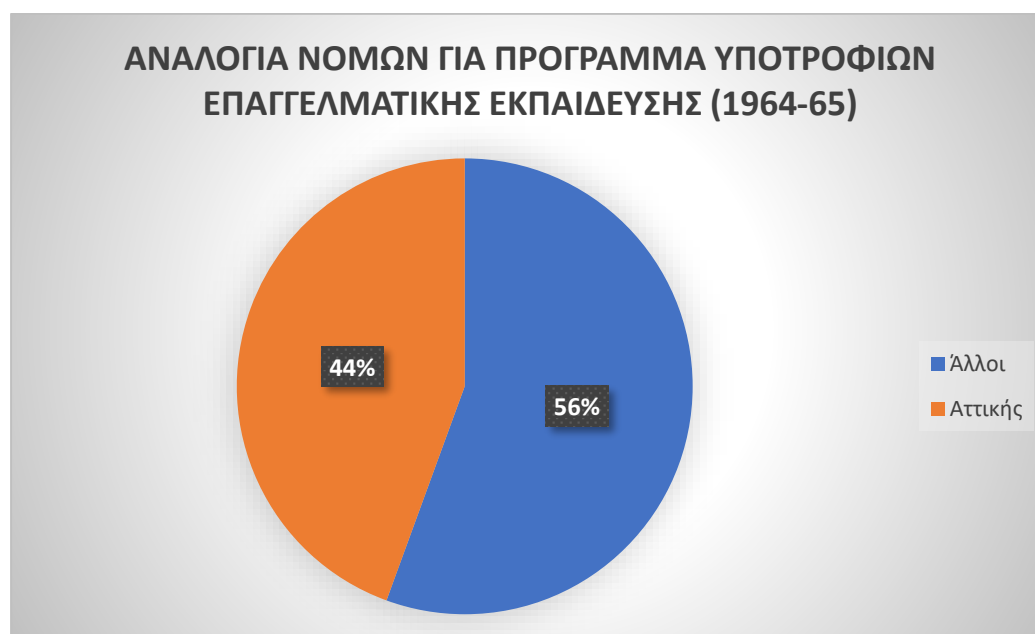
Διάγραμμα 350. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών του ΙΒ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1963-64).

ΙΓ' Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης 1964-65

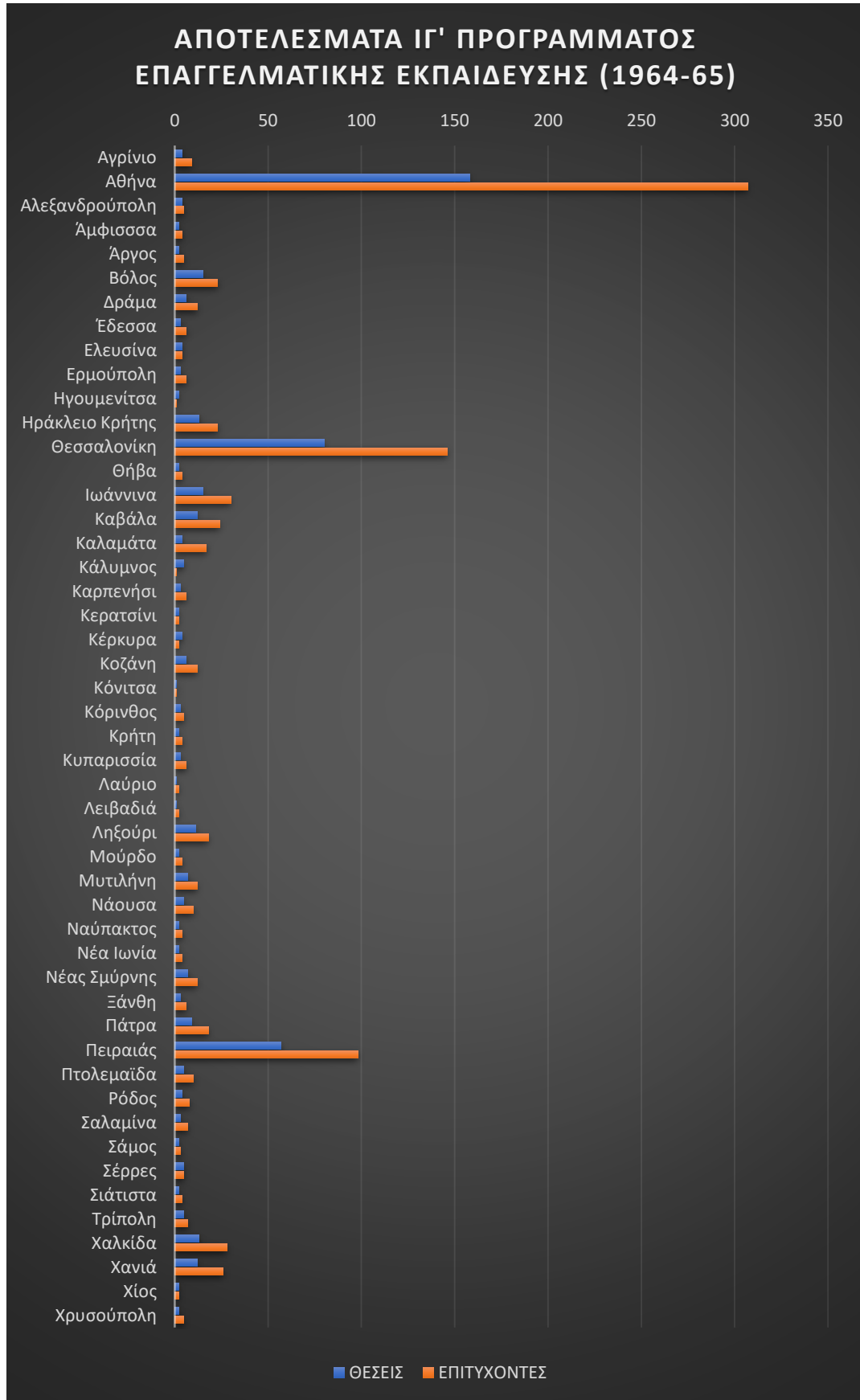
Στον Πίνακα ΙΙΙ της ΙΔ' Επετηρίδας δημοσιεύεται το ΙΓ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και οι κατανομές των θέσεων στις διάφορες ειδικότητες ανά επαγγελματική/τεχνική σχολή. Συγκρίνοντας τα στατιστικά αποτελέσματα με τα αντίστοιχα της προηγούμενης χρονιάς, παρατηρούμε μια μεγάλη αύξηση στον αριθμό των προκηρυσσόμενων θέσεων κατά 78% φτάνοντας τον αριθμό των 520 θέσεων, αύξηση η οποία οφείλεται και στην ίδρυση νέων Δημόσιων Τεχνικών Σχολών σε πόλεις της περιφέρειας, αλλά και στην αύξηση του αριθμού των υποτροφιών σε όλες τις σχολές αντιστοίχως.

Συγκεκριμένα στο πρόγραμμα συμμετείχαν συνολικά 74 οι οποίες βρισκόντουσαν σε 51 διαφορετικές πόλεις και από αυτές τις σχολές το 44% είχε την έδρα του στην Αττική. Το ποσοστό αυτό βρέθηκε να είναι αυξημένο σε σχέση με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς, αλλά παρέμενε μειοψηφικό σε σχέση με το τι ίσχυε τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του ΙΚΥ.

Τα αποτελέσματα του ΙΓ' Προγράμματος της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης όπως παρατίθενται στον Πίνακα 1 της ΙΕ' Επετηρίδας δείχνουν μια μεγάλη αύξηση της τάξης του 239% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, με τους επιτυχόντες να φτάνουν από τους 283, στους 960. Το ενδιαφέρον είναι η υπερπλήρωση των θέσεων που προκηρύχθηκαν, δηλαδή αν και ο αριθμός των θέσεων του προγράμματος ήταν 520, τελικά οι επιτυχόντες ήταν κάτι λιγότερο από τους διπλάσιους. Το φαινόμενο αυτό παρατηρήθηκε στις σχολές όλων των πόλεων, αλλά είναι χαρακτηριστική η προτίμηση του Ιδρύματος να πριμοδοτήσει τις σχολές της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, χωρίς όμως η αναλογία επιτυχόντων προς τις θέσεις να απομακρύνεται αισθητά από τον μέσο όρο όλων των πόλεων. Με εξαίρεση αποτελεί η Δημόσια Τεχνική Σχολή της Καλαμάτας, όπου οι επιτυχόντες ήταν οι τετραπλάσιοι σε σχέση με τις θέσεις, ο μέσος όρος κυμάνθηκε στο 185%.

Διάγραμμα 351. Αναλογία νομών για ΙΓ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1964-65).

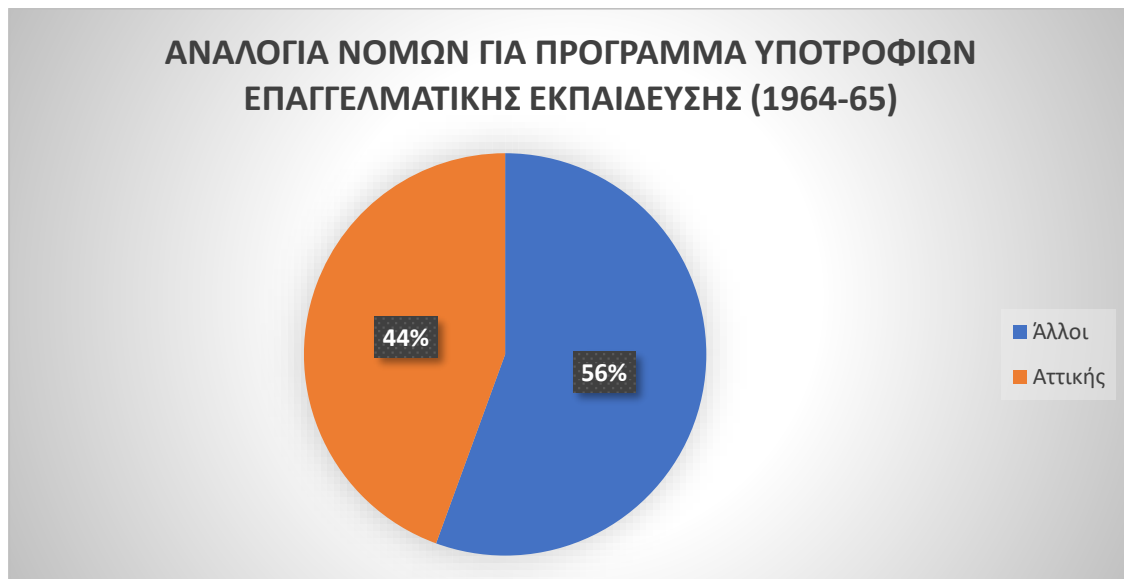

Διάγραμμα 352. Σύγκριση προκήρυξης και αποτελεσμάτων του ΙΓ' Προγράμματος Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1964-65).

ΙΔ' Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης 1965-66

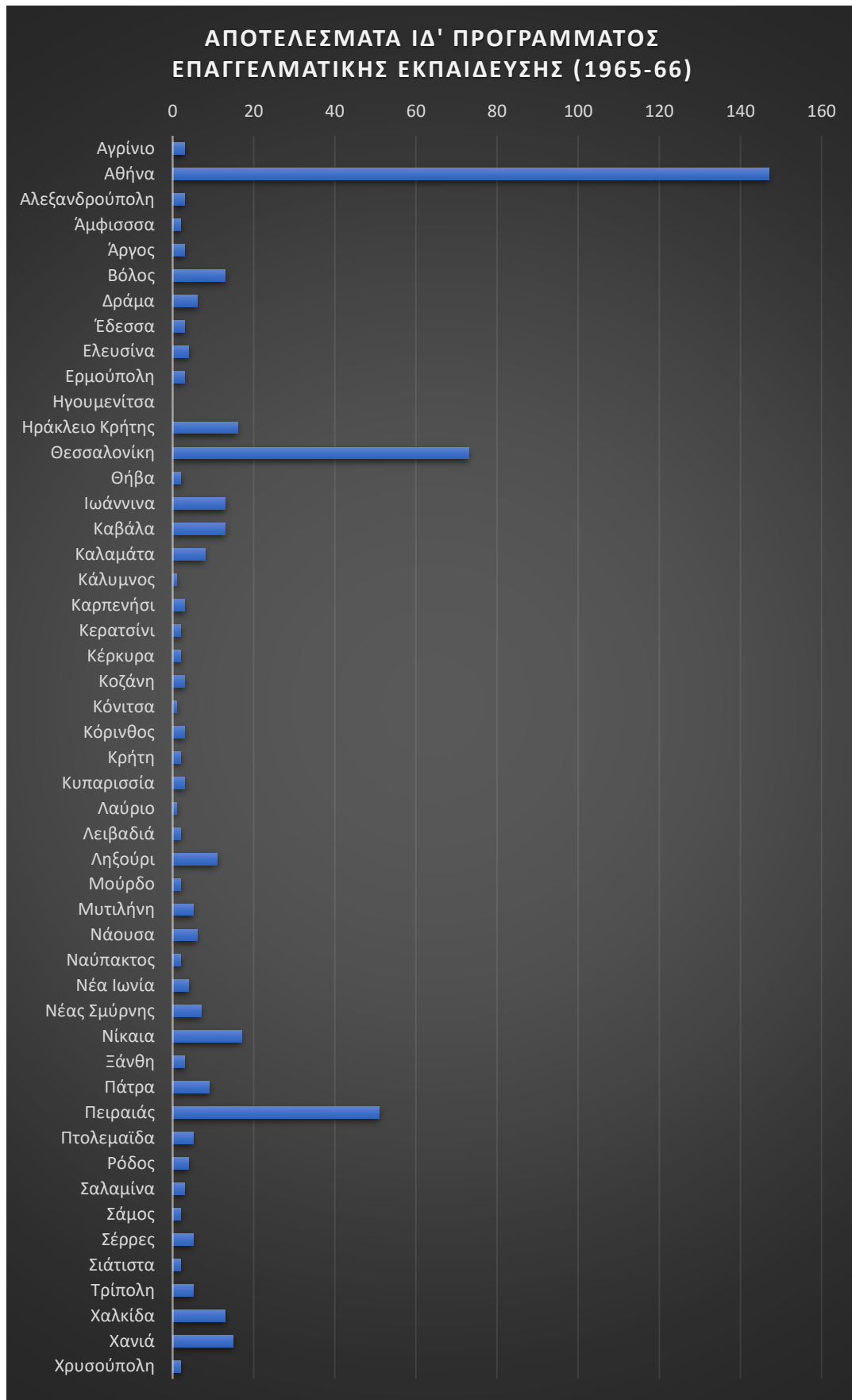
Στον Πίνακα ΙΙΙ, δημοσιεύεται το Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και οι κατανομές των θέσεων στις διάφορες ειδικότητες ανά επαγγελματική/τεχνική σχολή. Συγκρίνοντας τα στατιστικά αποτελέσματα με τα αντίστοιχα της προηγούμενης χρονιάς, παρατηρούμε μια μεγάλη αύξηση στον αριθμό των προκηρυσσόμενων θέσεων κατά 78% φτάνοντας τον αριθμό των 520 θέσεων, αύξηση η οποία οφείλεται και στην ίδρυση νέων Δημόσιων Τεχνικών Σχολών σε πόλεις της περιφέρειας, αλλά και στην αύξηση του αριθμού των υποτροφιών σε όλες τις σχολές αντιστοίχως.

Συγκεκριμένα στο πρόγραμμα συμμετείχαν συνολικά 74 οι οποίες βρισκόντουσαν σε 51 διαφορετικές πόλεις και από αυτές τις σχολές το 44% είχε την έδρα του στην Αττική. Το ποσοστό αυτό βρέθηκε να είναι αυξημένο σε σχέση με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς, αλλά παρέμενε μειοψηφικό σε σχέση με το τι ίσχυε τα πρώτα χρόνια λειτουργίας του ΙΚΥ.

Διάγραμμα 353. Αναλογία νομών για ΙΔ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1965-66).

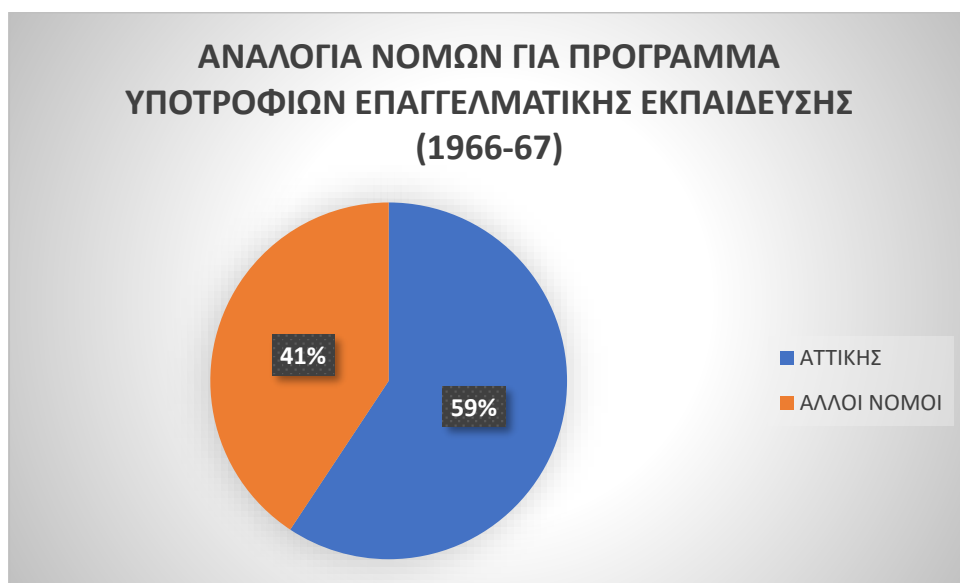
Τα αποτελέσματα του ΙΓ' Προγράμματος της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης όπως παρατίθενται στον Πίνακα 1 της ΙΕ' Επετηρίδας δείχνουν μια μεγάλη αύξηση της τάξης του 239% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, με τους επιτυχόντες να φτάνουν από τους 283, στους 960. Το ενδιαφέρον είναι η υπερπλήρωση των θέσεων που προκηρύχθηκαν, δηλαδή αν και ο αριθμός των θέσεων του προγράμματος ήταν 520, τελικά οι επιτυχόντες ήταν κάτι λιγότερο από τους διπλάσιους. Το φαινόμενο αυτό παρατηρήθηκε στις σχολές όλων των πόλεων, αλλά είναι χαρακτηριστική η προτίμηση του Ιδρύματος να πριμοδοτήσει τις σχολές της Αθήνας και της Θεσσαλονίκης, χωρίς όμως η αναλογία επιτυχόντων προς τις θέσεις να απομακρύνεται αισθητά από τον μέσο όρο όλων των πόλεων. Με εξαίρεση αποτελεί η Δημόσια Τεχνική Σχολή της Καλαμάτας, όπου οι επιτυχόντες ήταν οι τετραπλάσιοι σε σχέση με τις θέσεις, ο μέσος όρος κυμάνθηκε στο 185%.

Διάγραμμα 354. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών του ΙΓ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1963-64).

ΙΕ' Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης 1966-67

Στον Πίνακα ΙΙ της ΙΣΤ' Επετηρίδας (σελ. 6) δημοσιεύεται το Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και οι κατανομές των 666 θέσεων στις διάφορες ειδικότητες ανά επαγγελματική/τεχνική σχολή. Οι θέσεις που προκηρύσσονται αυξάνονται κατά 28%, (από 520) καταλαμβάνουν σχολές σε 53 διαφορετικές πόλεις και ο αριθμός των σχολών που συμπεριλαμβάνονται στο πρόγραμμα αυξάνεται κατά 2 Δημόσιες Τεχνικές Σχολές σε Τρίκαλα και Μουδανιά. Παρατηρούμε πως αυτό που αλλάζει στο πρόγραμμα είναι η αλλαγή της αναλογίας των νομών που συμπεριλαμβάνονται στο πρόγραμμα με το 59% να έχει ως έδρα την Αττική, εν αντιθέσει με το ποσοστό του 44% που αντιστοιχούσε τα δύο προηγούμενα χρόνια. Αν και στο πρόγραμμα οι υποτροφίες για τις δημόσιες τεχνικές σχολές της Θεσσαλονίκης διπλασιάστηκαν από 67 σε 129, οι αυξήσεις που σημειώθηκαν στις σχολές με έδρα την Αττική ήταν μεγαλύτερες με αποτέλεσμα η αναλογία να αλλάξει προς όφελος των σχολών αυτών.

Διάγραμμα 355. Αναλογία νομών για ΙΕ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1966-67).

Στον Πίνακα 1 της ΙΖ' Επετηρίδας βρίσκουμε καταχωρημένα τα ονόματα των νέων υποτρόφων της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης για το εκπαιδευτικό έτος 1966-67. Να σημειωθεί πως ισχύει όπως και στο παρελθόν το γεγονός πως για την απουσία υποτρόφων σε κάποιες σχολές οφειλόταν στην μη υποβολή προτάσεων εκ μέρους των σχολών αυτών. Οι επιτυχόντες άντρες και γυναίκες ήταν 639 στο σύνολο για να φοιτήσουν σε 72 τεχνικές και επαγγελματικές σχολές. Τα μεγαλύτερα ποσοστά επιτυχίας σημείωσε η Σχολή Μηχανικών "Ο Ευκλείδης" με 124 επιτυχόντες και η Σιβιτανίδειος Σχολή με 43 επιτυχόντες.

ΙΣΤ' Πρόγραμμα Επαγγελματικής Εκπαίδευσης 1967-68

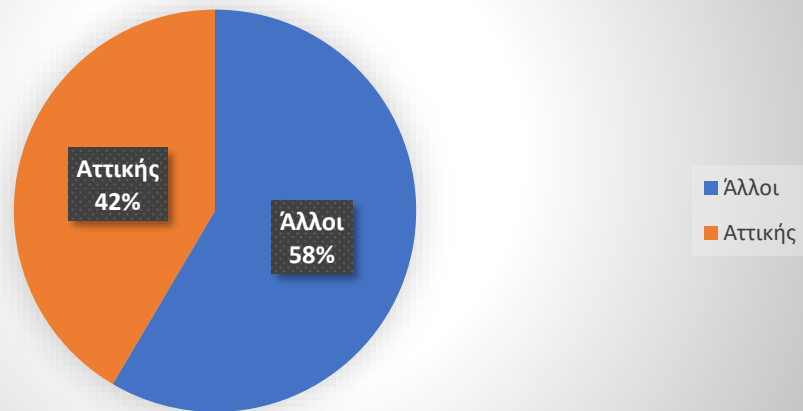
Το πρόγραμμα για το σπουδαστικό έτος 1967-68, παρουσίασε αύξηση στον αριθμό των θέσεων που προκηρύχθηκαν κατά 9%, με το συνολικό αριθμό να φτάνει τις 725 θέσεις. Οι σχολές για αυτή την χρονιά ήταν 77, αριθμός αυξημένος κατά μία σχολή, συγκεκριμένα την Δημόσια Τεχνική Σχολή Καρδίτσας. Στον παρακάτω Πίνακας 67 παρουσιάζεται αναλυτικά το πρόγραμμα για τις 54 πόλεις στις οποίες έδρευαν οι σχολές.

Πίνακας 67. Προκήρυξη του ΙΣΤ' Προγράμματος Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης

ΥΠΟΤΡΟΦΙΕΣ ΙΣΤ' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ			
α/α	ΣΧΟΛΗ	ΠΟΛΗ	ΘΕΣΕΙΣ
1	Σχολή Μηχανικών Αγίου Γεωργίου Κερασινίου	Κερασίνοι	2
2	Αθηναϊκό Τεχνικό Ινστιτούτο	Αθήνα	17
3	Σχολή Μηχανικών "Ο Απόστολος Παύλος"	Πειραιάς	24
4	Σχολή Μηχανικών "Ο Αριστοτέλης"	Θεσσαλονίκη	5
5	Τεχνική Σχολή "Ο Αρχιμήδης"	Πειραιάς	24
6	Ανωτάτη Σχολή Μηχανικών Εμπορικού Ναυτικού	Πειραιάς	3
7	Σχολή Μηχανικών "Βαλλιάνειος"	Ληξούρι	9
8	Σχολή Μηχανικών "Βερναρδάκης"	Μυτιλήνη	6
9	Γ. Σταύρου	Ιωάννινα	7
10	Σχολή Μηχανικών "Δαίδαλος"	Χανιά	11
11	Σχολή Μηχανικών "Ο Δημόκριτος"	Χαλκίδα	17
12	Δημόσια Σχολή Υπομηχανικών	Αθήνα	12
13	Δημόσια Σχολή Υπομηχανικών	Θεσσαλονίκη	16
14	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Αγρίνιο	10
15	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Αλεξανδρούπολη	6
16	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Άμφισσα	2
17	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Άργος	2
18	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Δράμα	6
19	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Έδεσσα	6
20	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Ηγουμενίτσα	2
21	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Θήβα	2
22	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Ιωάννινα	10
23	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Καβάλα	9
24	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Καλαμάτα	9
25	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Κάλυμνος	1
26	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Καρδίτσα	2
27	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Καρπενήσι	4
28	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Καστέλι Κρήτης	6
29	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Κέρκυρα	2
30	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Κοζάνη	7
31	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Κόνιτσα	2
32	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Κόρινθος	3
33	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Κυπαρισσία	2
34	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Λιβαδειά	2
35	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Μουδανιά	1
36	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Μούδρο	2
37	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Νάουσα	18
38	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Ναύπακτος	3
39	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Νεάπολη Κρήτης	2
40	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Ξάνθη	2
41	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Πάτρα	5
42	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Πτολεμαΐδα	7

43	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Ρόδος	4
44	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Σάμος	2
45	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Σέρρες	8
46	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Σιάτιστα	3
47	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Τρίκαλα	5
48	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Τρίπολη	7
49	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Χαλκίδα	14
50	Δημόσια Τεχνική Σχολή	Χρυσούπολη	2
51	Τεχνική Σχολή Λαυρεωτικής	Λαύριο	2
52	Τεχνική Σχολή Νέας Ιωνίας	Νέα Ιωνία	11
53	Τεχνική Σχολή Σαλαμίνας	Σαλαμίνα	2
54	Διπλάρειος Τεχνική Σχολή	Αθήνα	31
55	Ελληνική Παιδεία	Αθήνα	6
56	ΚΑΠΑΨ	Αθήνα	2
57	Εμπορικού και Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Κρήτης	Ηράκλειο	21
58	Εμπορικού Ναυτικού Χίου	Χίος	2
59	Εμπορικού και Βιοτεχνικού Επιμελητηρίου Βόλου	Βόλος	15
60	Νυχτερινή Βιοτεχνική Σχολή "Η Εργάνη Αθήνα"	Αθήνα	2
61	Εστίας Νέας Σμύρνης	Νέα Σμύρνη	5
62	Σχολή Μηχανικών "Ο Ευκλείδης"	Θεσσαλονίκη	115
63	Σχολή Μηχανικών Δήμου Νίκαιας "Ο Ηράκλειτος"	Νίκαια	6
64	Τεχνική Σχολή Εκπαιδευτικού Συνδέσμου "Ο Ήφαιστος"	Αθήνα	40
65	Σχολή Μηχανικών "Ο Κελεός"	Ελευσίνα	5
66	Σχολή Μηχανικών "Ο Μέτων"	Αθήνα	2
67	Τεχνική Σχολή "Ο Νηρέυς"	Ρόδος	2
68	Παπαφλέσσας	Καλαμάτα	3
69	Σχολή Μηχανικών Πειραιϊκού Συνδέσμου	Πειραιάς	7
70	Ναυτική Σχολή Μηχανικών "Ο Προμηθεύς"	Πειραιάς	14
71	Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Εκπαιδευτικού Συνδέσμου Καβάλας "Ο Πυθαγόρας"	Καβάλα	6
72	Σεβαστοπούλειος Σχολή	Αθήνα	17
73	Σιβιτανίδειος Δημόσια Σχολή	Αθήνα	54
74	ΣΚΥΠ	Πειραιάς	14
75	Νυχτερινή Σχολή Μηχανικών Σύρου	Ερμούπολη	3
76	Τεχνικό Λύκειο ΕΡΕΠ	Αθήνα	1
77	Τριάντειος Επαγγελματική Βιομηχανική Σχολή	Πάτρα	4
ΣΥΝΟΛΟ			725

**ΑΝΑΛΟΓΙΑ ΝΟΜΩΝ ΓΙΑ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ
ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1966-67)**

Διάγραμμα 356. Αναλογία νομών για ΙΣΤ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1967-68).

4.6 Υποτροφίες Μέσης Εκπαίδευσης

4.6.1 Η δομή της Στοιχειώδους και Μέσης Εκπαίδευσης

Το 1951 η δομή του ελληνικού εκπαιδευτικού συστήματος ήταν κατ' ουσίαν ορισμένη απ' την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1929.⁴⁷⁰ Μέσα σε αυτά τα 12 χρόνια, αν και είχαν μεσολαβήσει το πραξικόπημα της 4^{ης} Αυγούστου, η γερμανική κατοχή και ο εμφύλιος πόλεμος, λίγα είχαν αλλάξει ως προς τους σκοπούς της Μέσης Εκπαίδευσης και της διαρρύθμισης των σχολείων, των μαθημάτων, των καθηγητών κτλ. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το άρθρο 1 του Ν. 4373/297Α' της 20ης Αυγούστου 1929, «Περί διαρρυθμίσεων των σχολείων Μέσης Εκπαιδύσεως», ο νομοθέτης καθορίζει πως:

Η μέση Εκπαίδευση κύριον σκοπόν έχουσα την επιστημονικήν προπαρασκευήν μελλόντων μαθητών να ακολουθήσωσιν ανωτέρας σπουδάς παρέχει άμα την αναγκαίαν γενικήν μόρφωσιν διά τον κοινωνικόν βίον και επιδιώκει ως και η δημοτική την διάπλασιν χρηστών πολιτών.

Στη διάρθρωση της Μέσης Εκπαίδευσης όπως θεσπίστηκε με τη μεταρρύθμιση του υπουργού Παιδείας Κ. Γεωργακόπουλο του δικτατορικού καθεστώτος της 4^{ης} Αυγούστου, με το Αναγκαστικό Νόμο 770/263Α' της 13ης Ιουλίου 1937 «Περί των σχολείων της Μέσης Εκπαιδύσεως», σύμφωνα με το άρθρο 1 του Α.Ν. η διατύπωση παραμένει σχεδόν ίδια με την προσθήκη περί «επιδιώκουσας αναπτύξεως των ψυχικών, πνευματικών και σωματικών δυνάμεων των παιδων και της Εθνικής Θρησκευτικής και Ηθικής αγωγής αυτών».

Ερχόμενοι στο 1951, η διατύπωση του άρθρου 1 του Αναγκαστικού Νόμου 1823/150Α' της 28ης Μαΐου 1951 «Περί διαρρυθμίσεων των Σχολείων της Μέσης Εκπαιδύσεως», όπως υπογράφηκε από τον υπουργό Παιδείας Γ. Παπανδρέου, είναι ως εξής (υπογράμμιση δική μου):

Η μέση Εκπαίδευσις επιδιώκουσα την διάπλασιν χρηστών πολιτών εν τω πλασίω των *ιδεωδών του Ελληνοχριστιανικού πολιτισμού* σκοπόν έχει τούτο μεν να παράσχη την αναγκαίαν διά τον βίον γενικήν μόρφωσιν τούτο δε να προπαρασκευάση επιστημονικώς του εφιεμένους να ακολουθήσωμεν ανωτέρας ειδικάς σπουδάς.

Όπως γίνεται απολύτως σαφές, σύμφωνα με το νομοθέτη κύριος σκοπός της Μέσης Εκπαίδευσης ήταν να λειτουργεί ως το επιστημονικό προπαρασκευαστήριο των ανωτέρων και ανωτάτων σπουδών στο πλαίσιο των ιδεωδών του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού. Στην μεταρρύθμιση του 1951 η διάρθρωση της Μέσης Εκπαίδευσης περιελάμβανε: Τριτοτάξιο Γυμνάσιο στο οποίο γίνονταν δεκτοί οι απόφοιτοι του 6^{ου} Δημοτικού Σχολείου κατόπι εισιτήριων εξετάσεων, τα Τριτοτάξιο Λύκειο με κατεύθυνση φιλολογική ή φυσικομαθηματική, στο οποίο γίνονταν δεκτοί οι κάτοχοι απολυτηρίου του Γυμνασίου επίσης μετά από εξετάσεις, τα πειραματικά Σχολεία των Πανεπιστημίων Αθηνών και Θεσσαλονίκης, τα πρότυπα Διδασκαλεία Μέσης Εκπαίδευσης και τα λοιπά πρότυπα Γυμνάσια. Επίσης, ως σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης νοούνταν οι κατώτερες εμπορικές σχολές, οι μέσες Εμπορικές Σχολές και οποιοδήποτε σχολείο εγγράφονταν μαθητές που είχαν απολυθεί από το εξατάξιο Δημοτικό μετά από επιτυχημένες εξετάσεις.

⁴⁷⁰ Βλ. Ν. 4373/297Α', «Περί διαρρυθμίσεων των σχολείων Μέσης Εκπαιδύσεως».

Η ρύθμιση αυτή δεν εφαρμόστηκε ποτέ λόγω πολιτικής αστάθειας καθώς και λόγω αδυναμίας να ακολουθηθούν τα μέτρα υλοποίησης της, με αποτέλεσμα, ως το 1959⁴⁷¹, η Μέση Εκπαίδευση να λειτουργεί βάση του σχήματος που περιέγραφε ο νόμος του 1929.

- i. Εξατάξιο Δημοτικό Σχολείο, υποχρεωτικό
- ii. Εξατάξια Γυμνάσια, «κλασικής» κατεύθυνσης (προαιρετικό, εισαγωγή με εξετάσεις)
- iii. Εξατάξια Γυμνάσια, «θετικής» κατεύθυνσης (προαιρετικό, εισαγωγή με εξετάσεις)
- iv. Διτάξια Ημιγυμνάσια, σε κωμοπόλεις που δε λειτουργούσε Γυμνάσιο ή Πρακτικό Λύκειο (προαιρετικό, εισαγωγή με εξετάσεις)
- v. Τετρατάξια Ανώτερα Παρθεναγωγεία, σχολεία θηλέων
- vi. Παντός είδους και βαθμού Διδασκαλεία, τα οποία αργότερα ονομάστηκαν Επαγγελματικής Εκπαίδευσης

4.6.2 Προκηρύξεις θέσεων και αποτελέσματα

Α' Πρόγραμμα Μέσης Εκπαίδευσης 1951-52

Το Α' Πρόγραμμα Ενισχύσεων Μέσης Εκπαίδευσης περιελάμβανε τις 6 κατηγορίες σχολείων: Γυμνάσια, Γυμνασιακά Παραρτήματα, Εμπορικές Σχολές, Αστικές Σχολές και Ιδιωτικά Ισότιμα. Στον παρακάτω

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ 31/12/1951	
Γυμνάσια	275
Γυμνασιακά Παραρτήματα	83
Εμπορικές Σχολές	40
Αστικές Σχολές	7
Ιδιωτικά Ισότιμα	11
ΣΥΝΟΛΟ	416

αποτυπώνονται οι προσφερόμενες θέσεις που αντιστοιχούσαν στις 50 Νομαρχιακές Επιτροπές Υποτροφιών (ΝΕΥ)⁴⁷².

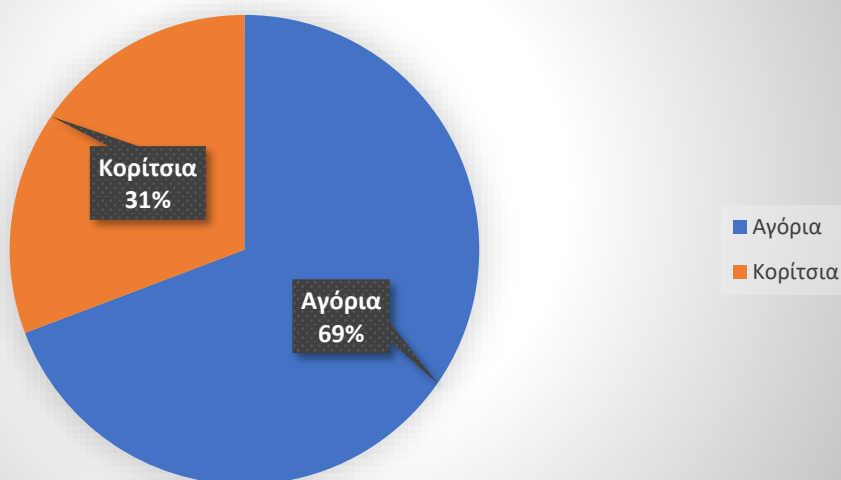
Πίνακας 68. Ο αριθμός των σχολείων που συμμετείχαν στο Α' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης μέχρι την 31/12/1951.

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΝ 31/12/1951	
Γυμνάσια	275
Γυμνασιακά Παραρτήματα	83
Εμπορικές Σχολές	40
Αστικές Σχολές	7
Ιδιωτικά Ισότιμα	11
ΣΥΝΟΛΟ	416

⁴⁷¹ Δαυίδ Αντωνίου, *Περίγραμμα της νεοελληνικής εκπαίδευσης 1821-2017: Οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος*, Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 2018, σ. 76.

⁴⁷² Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), *Β' Επετηρίς 1952*, σ. 31.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ Α' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1951-52)

Διάγραμμα 357. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Α' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1951-52).

Για το πρώτο πρόγραμμα υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1951-52) που χορηγήθηκαν μέσω των κατά τόπους Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών (ΝΕΥ), οι μαθητές που τους απονεμήθηκε υποτροφία ήταν στο σύνολο 26 και κατανεμήθηκαν στις 5 ΝΕΥ ως εξής: Δράμας (3 μαθητές), Κυκλάδων (8 μαθητές), Χαλκιδικής (2 μαθητές), Χίου (6 μαθητές) και Κέρκυρας (7 μαθητές). Εξ αυτών, τα 20 ήταν αγόρια και τα 5 κορίτσια (βλ. Πίνακας 69 και Διάγραμμα 357)⁴⁷³.

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ Α' ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1951-52)			
ΝΕΥ	ΑΓΟΡΙΑ	ΚΟΡΙΤΣΙΑ	ΑΘΡΟΙΣΜΑ
Δράμας	2	1	3
Κυκλάδων	6	2	8
Χαλκιδικής	1	1	2
Χίου	4	2	6
Κέρκυρας	5	2	7
ΣΥΝΟΛΟ	18	8	26

Πίνακας 69. Κατανομή των επιτυχόντων ανά ΝΕΥ για το Α' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης.

Β' Πρόγραμμα Μέσης Εκπαίδευσης 1952-53

Τη δεύτερη χρονιά εφαρμογής του θεσμού των υποτροφιών για τους μαθητές και της μαθήτριες της Μέσης Εκπαίδευσης, προκηρύχθηκαν 600 θέσεις προς 3.600.000 δρχ. ετησίως ανάλογα της εισφοράς των Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών, οι οποίες σύμφωνα με το νόμο κατέβαλλαν το μισό ποσό. Τα σχολεία Μέσης Εκπαίδευσης μέχρι την 31/12/1952 ήταν 438, αυξημένα κατά 5% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά (βλ. Πίνακας 70 και Διάγραμμα 358).⁴⁷⁴

⁴⁷³ Στο ίδιο, σ. 71.

⁴⁷⁴ Στο ίδιο, σ. 31-32.

Πίνακας 70. Συγκριτικός πίνακας του αριθμού των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1951-52.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ			
ΣΧΟΛΕΙΑ	1951 ⁴⁷⁵	1952 ⁴⁷⁶	ΔΙΑΦΟΡΑ
Γυμνάσια	275	277	1%
Γυμνασιακά Παραρτήματα	83	103	24%
Εμπορικές Σχολές	40	40	0%
Αστικές Σχολές	7	7	0%
Ιδιωτικά Ισότιμα	11	11	0%
ΣΥΝΟΛΟ	416	438	5%

Διάγραμμα 358. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1951-52.

Σύμφωνα με τον Πίνακα Ι που δημοσιεύτηκε στην Β' Επετηρίδα ⁴⁷⁷, οι επιτυχόντες του Β' Προγράμματος ήταν στο σύνολο 42 (22 αγόρια και 20 κορίτσια), αριθμός αυξημένος κατά 62% σε σχέση με τα αποτελέσματα του Α' Προγράμματος, με την αναλογία φύλου να είναι διορθωμένη στο 1:1. Για περισσότερες λεπτομέρειες, δείτε το Διάγραμμα 359.

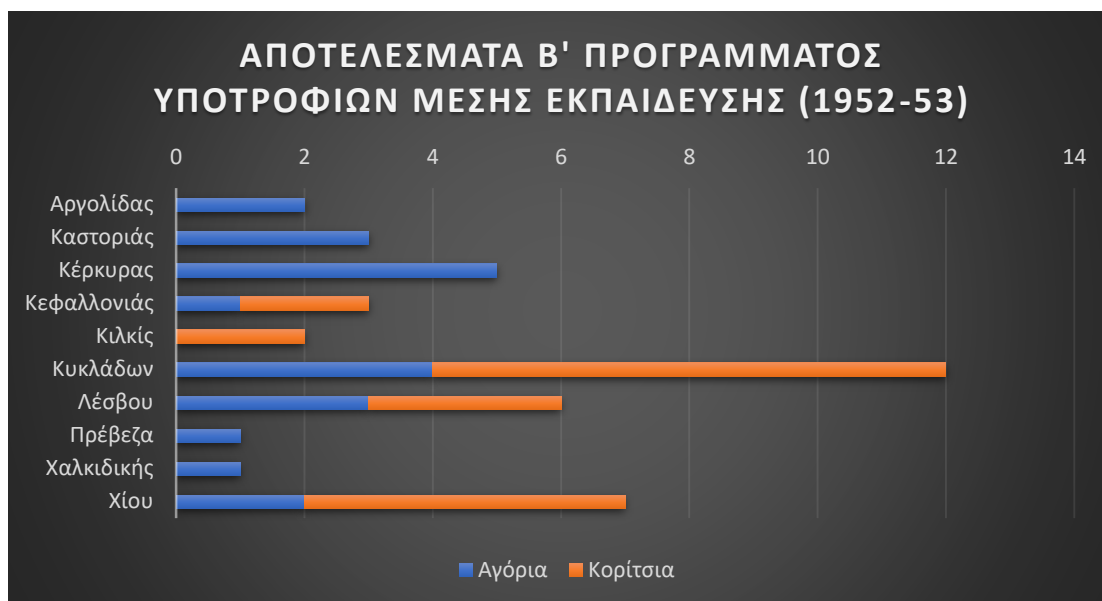
Έτσι για τις υποτροφίες της μέσης εκπαίδευσης το πρόγραμμα δεν αναπτύχθηκε στην απαιτούμενη κλίμακα και οι πόροι που διατέθηκαν ήταν μόλις 114.000 δρχ.⁴⁷⁸

⁴⁷⁵ Μέχρι την 31/12/1951.

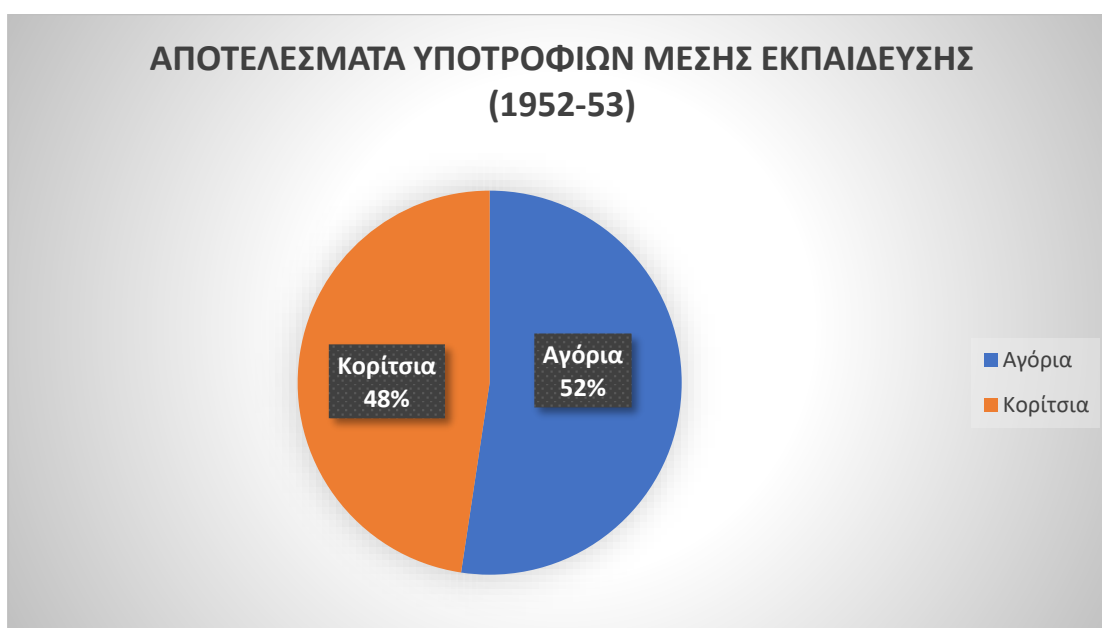
⁴⁷⁶ Μέχρι την 31/12/1951.

⁴⁷⁷ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Β' Επετηρίς 1952, σ. 67-68.

⁴⁷⁸ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ) και State Scholarships Foundation (S.S.F), Τριμηνιαία Κατάσταση Υποτροφιών (Ιανουάριος-Μάρτιος 1961)/Quarterly Report on Scholarships (January-March 1961), Αθήναι/Athens 1961, σ. 18.

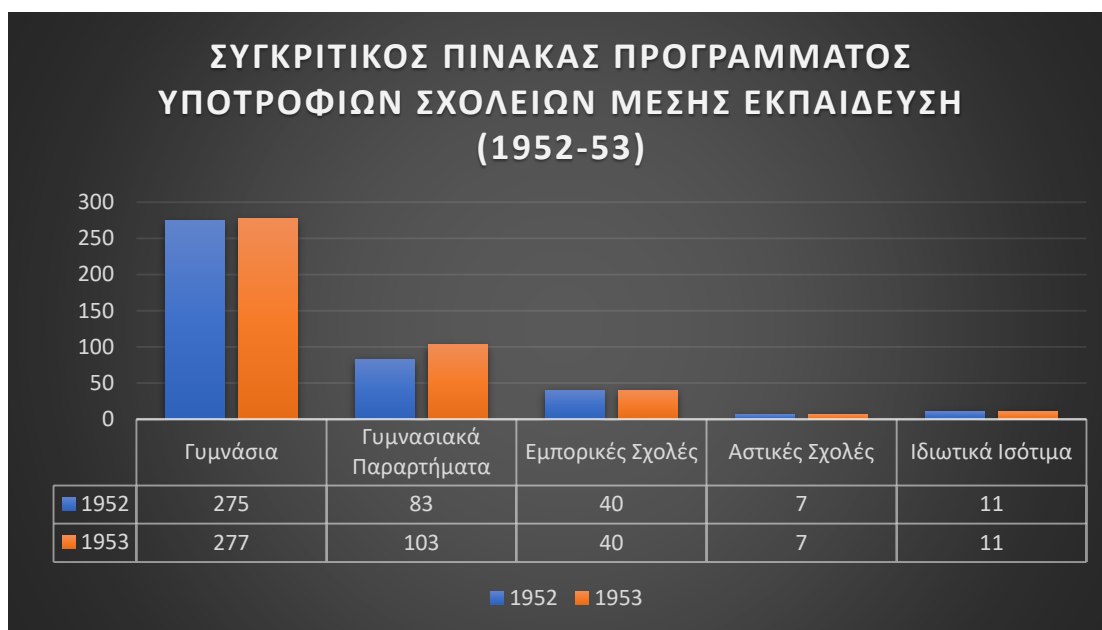
Διάγραμμα 359. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το Β' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1952-53).

Διάγραμμα 360. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Β' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1952-53).

Γ' Πρόγραμμα Μέσης Εκπαίδευσης 1953-54

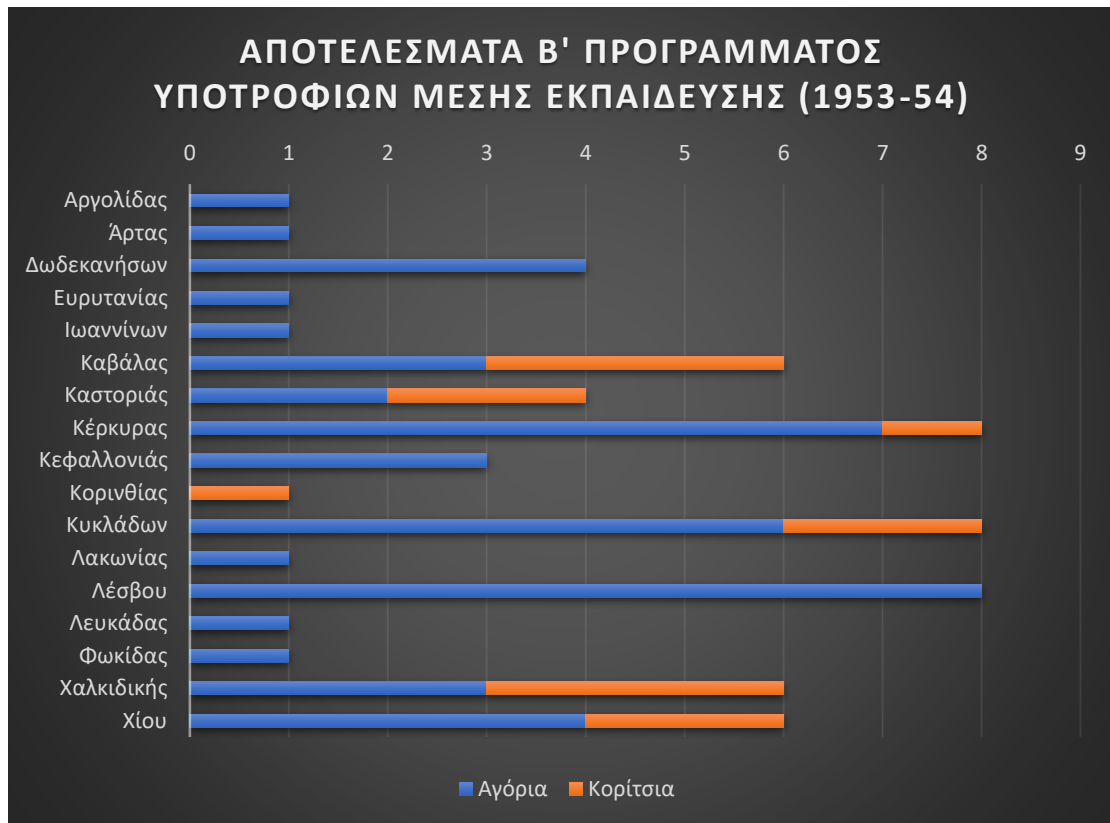
Για το σχολικό έτος 1953-54, το Γ' Πρόγραμμα Υποτροφιών για τη Μέση Εκπαίδευση βρίσκει τον αριθμό των σχολείων μέχρι την 31/12/1953 μειωμένο κατά 5%, μιας και παρατηρείται μείωση 24% στα Γυμνασιακά Παραρτήματα. Ο συνολικός αριθμός των σχολείων που συμμετέχουν στο πρόγραμμα ήταν 438.

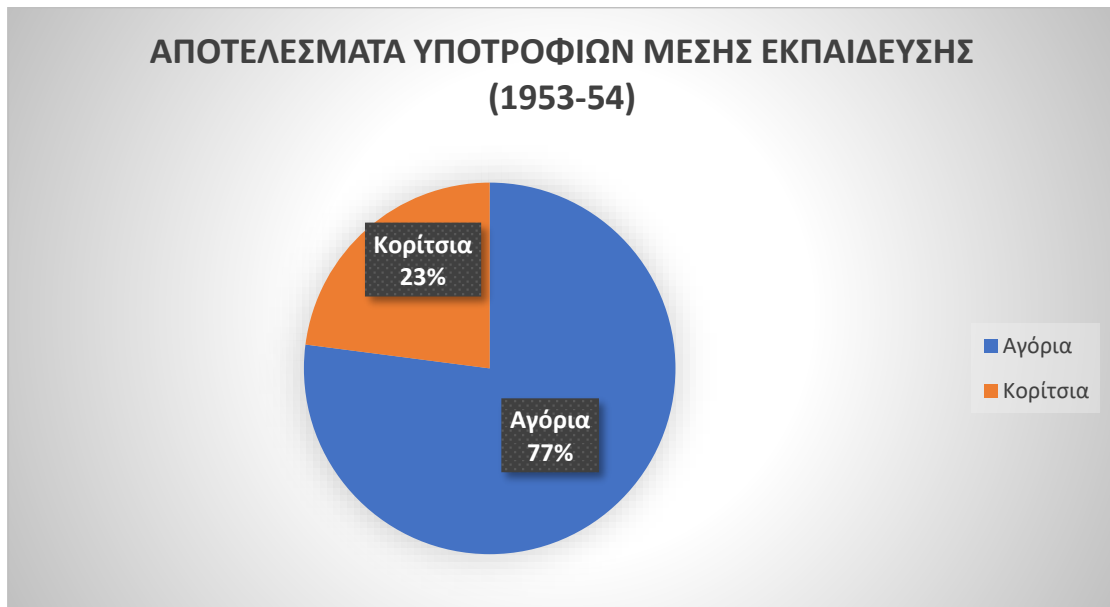
Διάγραμμα 361. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1952-53.

Για τους μαθητές της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης προκηρύχθηκαν 600 θέσεις. Σύμφωνα με τον Πίνακα 1 της Δ' Επετηρίδας ⁴⁷⁹, παρατηρούμε πως για το μαθητικό έτος 1953-54, οι Νομαρχιακές Επιτροπές Υποτροφιών (ΝΕΥ), οι οποίες χορηγούν τις υποτροφίες, αναβαθμίστηκαν από 10 σε 17. Οι επιτυχόντες είναι 47 αγόρια (77%) και 14 κορίτσια (23%). Για λεπτομέρειες δείτε το Διάγραμμα 138. Ξεχωρίζει ο Περικλής Κοροβέσης, υπότροφος της ΝΕΥ Κεφαλονιάς.

⁴⁷⁹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Δ' Επετηρίς 1954, σ. 60.

Διάγραμμα 362. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το Γ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1953-54).

Διάγραμμα 363. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Γ' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1953-54).

Δ' Πρόγραμμα Μέσης Εκπαίδευσης 1954-55

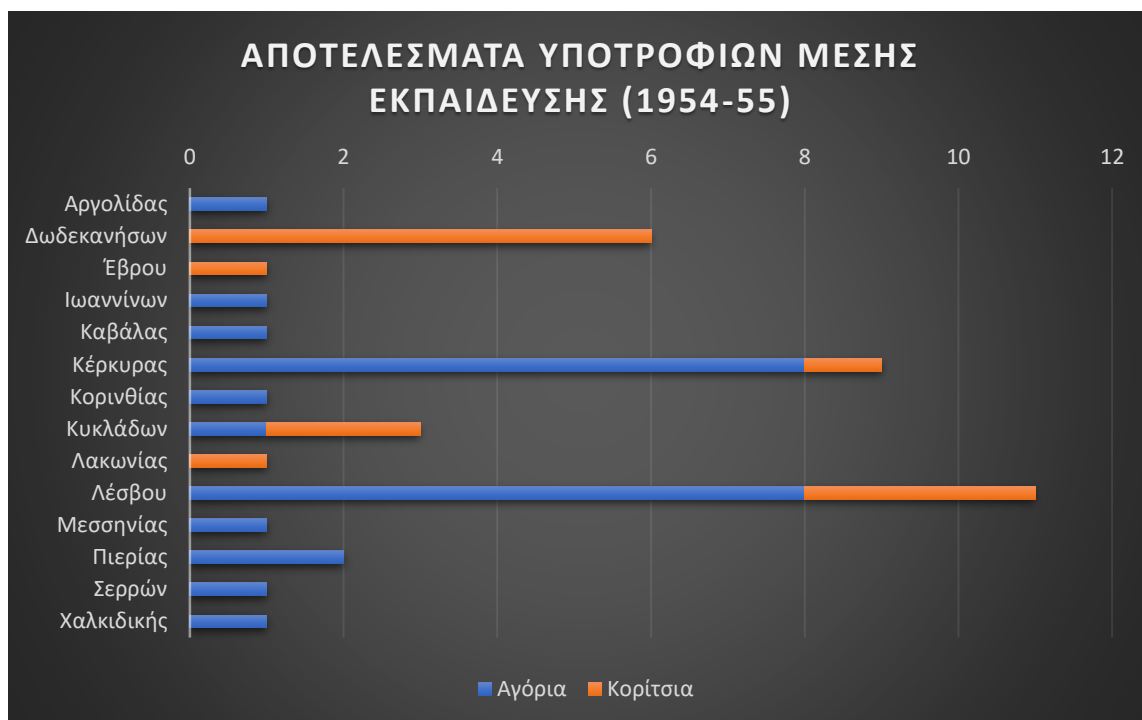
Οι κατανομές θέσεων ανά ΝΕΥ για το Δ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης που δημοσιεύονται στον Πίνακα ΙVα της Δ' Επετηρίδα⁴⁸⁰, για το μαθητικό έτος 1954-55 πρόβλεπαν 90 υποτροφίες για 3.600 δρχ, αναλόγως την προσφορά των νομαρχιακών επιτροπών και όχι 600 όπως συνέβαινε τα προηγούμενα χρόνια. Τα σχολεία που συμμετέχουν στο πρόγραμμα αυξάνονται σε 438 (σταθερή 5% αύξηση σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά) και τα Γυμνασιακά Παραρτήματα αυξάνονται –όπως και την προηγούμενη χρονιά- κατά 24%.

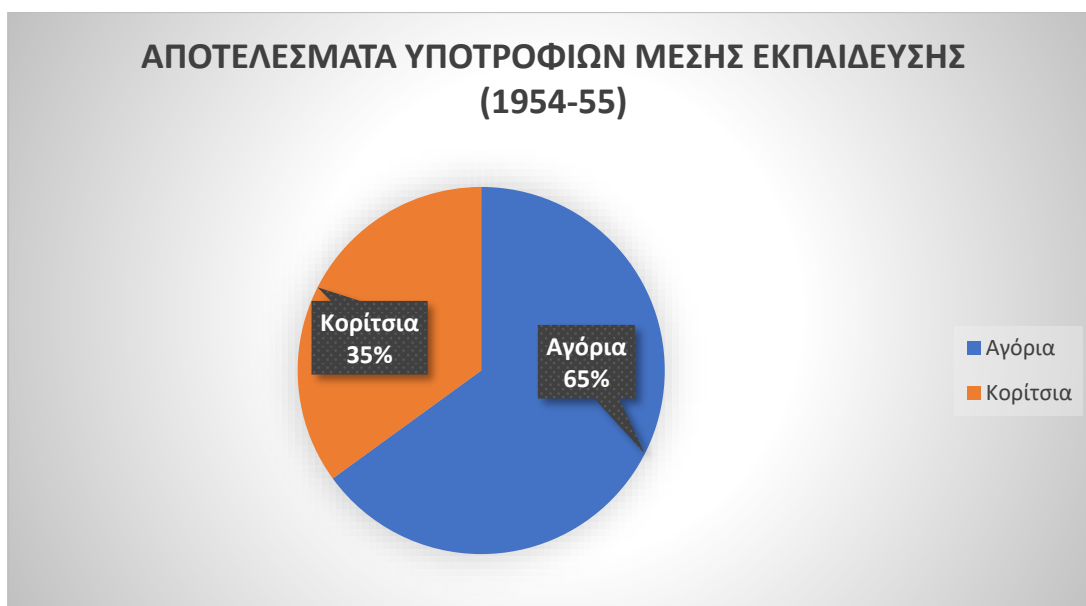
Διάγραμμα 364. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1953-54.

Ως προς τα αποτελέσματα, δεν παρατηρούμε μεγάλες διαφορές πέραν από την απουσία ορισμένων ΝΕΥ που οφειλόταν είτε στην αδυναμία των νομαρχιακών επιτροπών να βρουν τους απαραίτητους πόρους για τη συμμετοχή στις δαπάνες των υποτροφιών, είτε στις χαμηλές επιδόσεις των υποτρόφων, ως εκ τούτου και στην απώλεια της υποτροφίας. Κατά την εφαρμογή του Δ' Προγράμματος Μέσης Εκπαίδευσης, συμμετείχαν 13 ΝΕΥ, τρεις λιγότερες απ' την περσινή χρονιά, με 40 νέοι μαθητές (26 αγόρια και 14 κορίτσια) να κερδίζουν την υποτροφία, σημειώνοντας μείωση 34%. Από το σύνολο των 50 ΝΕΥ που συμμετείχαν στο πρόγραμμα, απουσίαζαν οι 37, δηλαδή συμμετείχε μόνο το 26%.

⁴⁸⁰ Στο ίδιο, σ. 22.

Διάγραμμα 365. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το Δ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1954-55).

Διάγραμμα 366. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1954-55).

Ε' Πρόγραμμα Μέσης Εκπαίδευσης 1955-56

Στον Πίνακα II της Ε' Επετηρίδας δημοσιεύονται όλα τα σχολεία που συμμετείχαν στο πρόγραμμα ενισχύσεων των μαθητών ανά Νομαρχιακή Επιτροπή Υποτροφιών μέχρι την 31/12/1955 σε σύγκριση με την 31/12/1954. Παρατηρούμε μια αύξηση στα Γυμνασιακά Παραρτήματα κατά 32% και μείωση στις Αστικές Σχολές κατά 14%. Συνολικά το πρόγραμμα παρουσιάζει συνολικά μια αύξηση κατά 9% με τον αριθμό των σχολείων που συμμετείχαν να φτάνει τα 472.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΣΧΟΛΕΙΑ	1954 ⁴⁸¹	1955 ⁴⁸²	ΔΙΑΦΟΡΑ
Γυμνάσια	277	286	3%
Γυμνασιακά Παραρτήματα	97	128	32%
Εμπορικές Σχολές	41	41	0%
Αστικές Σχολές	7	6	-14%
Ιδιωτικά Ισότιμα	11	11	0%
ΣΥΝΟΛΟ	433	472	9%

Πίνακας 71. Συγκριτικός πίνακας του αριθμού σχολείων μέσης εκπαίδευσης 1954-1955.

Διάγραμμα 367. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1954-55.

Στους Πίνακες 1⁴⁸³ και 1α⁴⁸⁴ της ΣΤ' Επετηρίδας καταγράφεται η κίνηση των υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευση και τα νέα ονόματα αφορούν μόνο τους νέους υποτρόφους. Στον συγκριτικό Πίνακα 1α δίνεται η δυνατότητα να παρακολουθούμε το έργο των Νομαρχιακών Επιτροπών Υποτροφιών μέσα στα χρόνια λειτουργίας του θεσμού. Να σημειωθεί πως η παρουσιαζόμενη διακύμανση, είτε ως προς τον αριθμό των υποτρόφων κάθε ΝΕΥ είτε ως προς την απουσία υποτρόφων σε ορισμένες ΝΕΥ για ένα ή περισσότερα έτη, οφείλεται στην αδυναμία τους να βρεθούν οι απαιτούμενοι πόροι για τη συμμετοχή τους στις δαπάνες των υποτροφιών, είτε στο γεγονός ότι δεν υπήρξαν υποψήφιοι υπότροφοι που συγκέντρωσαν την απαιτούμενη βάση για να τύχουν την υποτροφία.

⁴⁸¹ Μέχρι την 31/12/1954

⁴⁸² Μέχρι την 31/12/1955

⁴⁸³ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), ΣΤ' Επετηρίς 1956, σ. 53-54.

⁴⁸⁴ Στο ίδιο, σ. 55.

Οι κατανομή των 68 μαθητών και μαθητριών που επιλέχθηκαν για να λάβουν υποτροφία στις 14 ΝΕΥ, παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 368. Επίσης στο Διάγραμμα 369, απεικονίζεται η αναλογία των επιτυχόντων κοριτσιών ως προς το σύνολο και τα οποία αποτελούσαν το 37%.

Διάγραμμα 368. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το Ε' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1955-56).

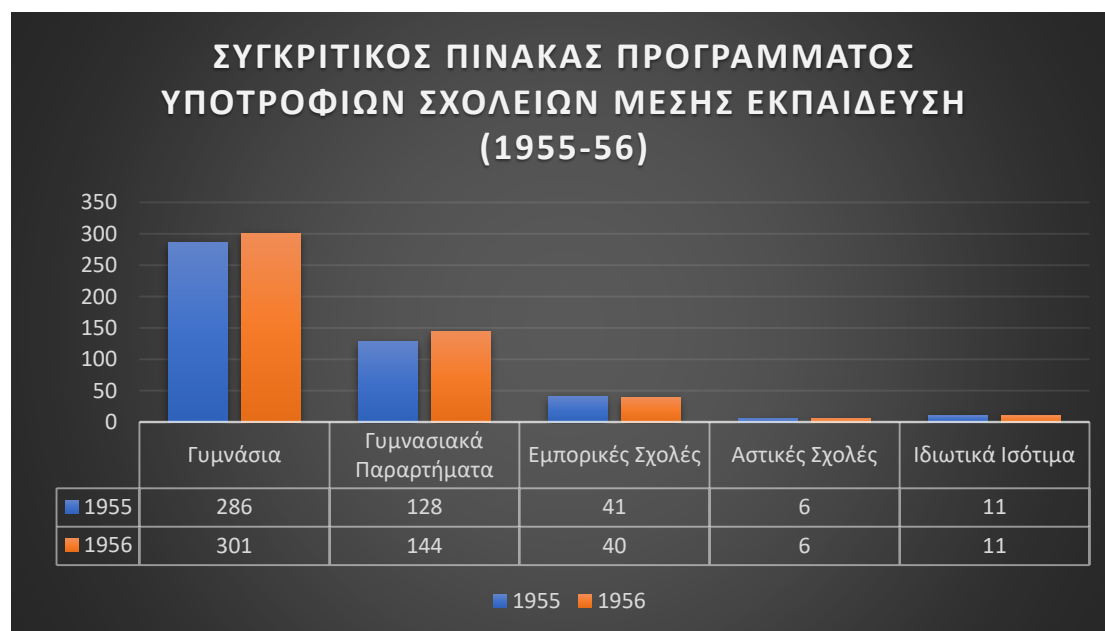
Διάγραμμα 369. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1955-56).

ΣΤ' Πρόγραμμα Μέσης Εκπαίδευσης 1956-57

Στον Πίνακα II της ΣΤ' Επετηρίδας δημοσιεύονται τα σχολεία που συμμετείχαν στο πρόγραμμα ενισχύσεων των μαθητών ανά Νομαρχιακή Επιτροπή Υποτροφιών μέχρι την

31/12/1956 σε σύγκριση με την 31/12/1955. Παρατηρούμε μια αύξηση στα Γυμνασιακά Παραρτήματα ενώ συνολικά το πρόγραμμα παρουσιάζει μια μικρή αύξηση κατά 6% με σταθερό ρυθμό. Οι ενισχυόμενοι/ες μαθητές και μαθήτριες ήταν 502.

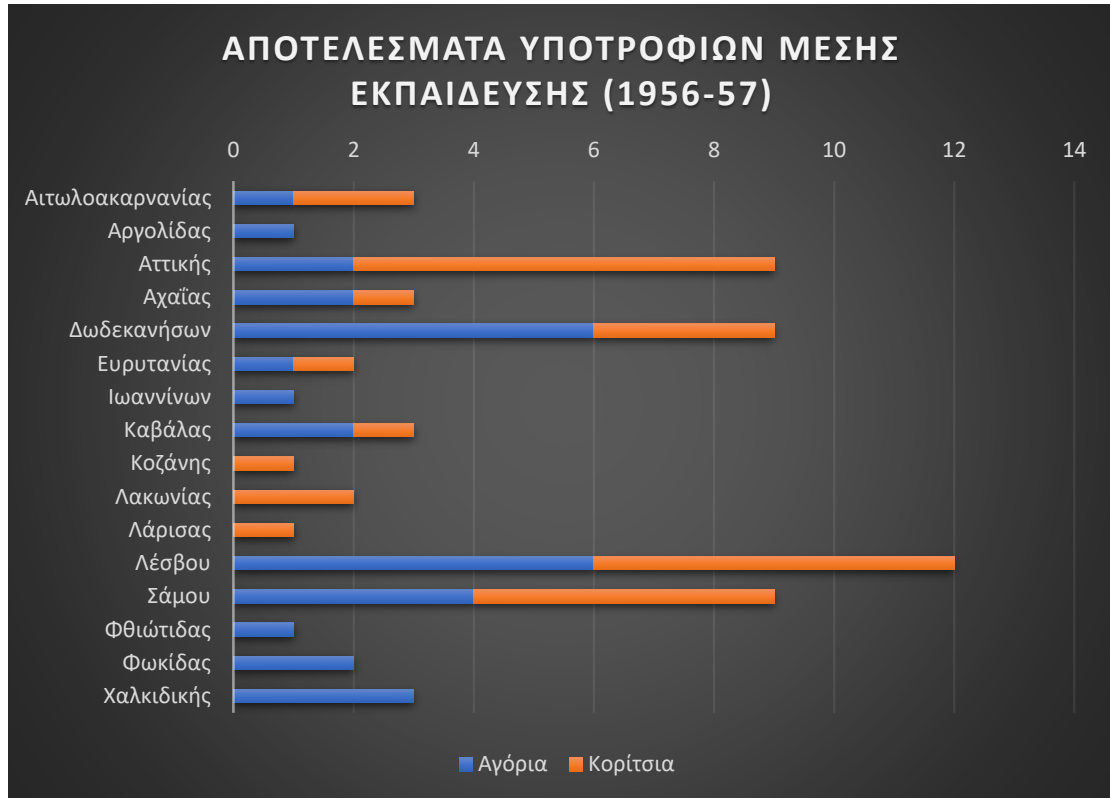
Στον Πίνακα 1 της Ζ' Επετηρίδας του 1957 ⁴⁸⁵ δημοσιεύονται τα ονόματα των νέων υποτρόφων του εκπαιδευτικού έτους 1956-57 στους οποίους προστίθενται και αυτοί του έτους 1955-56 οι οποίοι δεν είχαν καταχωρηθεί στην προηγούμενη Επετηρίδα, επειδή η υποτροφία του χορηγήθηκε το 1957. Στη συνέχεια στον Πίνακα 1^α ⁴⁸⁶ συγκρίνονται τα αποτελέσματα των πρώτων έξι προγραμμάτων για τις διάφορες Νομαρχιακές Επιτροπές Υποτροφιών. Παρατηρώντας τον πίνακα διαπιστώνεται μια διακύμανση είτε ως προς τον αριθμό των υποτρόφων κάθε ΝΕΥ, είτε ως προς την αποτυχία υποτρόφων από ορισμένες ΝΕΥ, για ένα ή περισσότερα έτη, οφειλόμενη είτε στην αδυναμία των Επιτροπών να βρουν τους απαιτούμενους πόρους για τη συμμετοχή τους στις δαπάνες των υποτροφιών, είτε στο γεγονός ότι δεν υπήρξαν υποψήφιοι να συγκεντρώνουν την απαιτούμενη βάση για να τύχουν την υποτροφία.

Διάγραμμα 370. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1955-56.

⁴⁸⁵ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Ζ' Επετηρίς 1957, σ. 52-53.

⁴⁸⁶ Στο ίδιο, σ. 54.

Διάγραμμα 371. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το ΣΤ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1956-57)

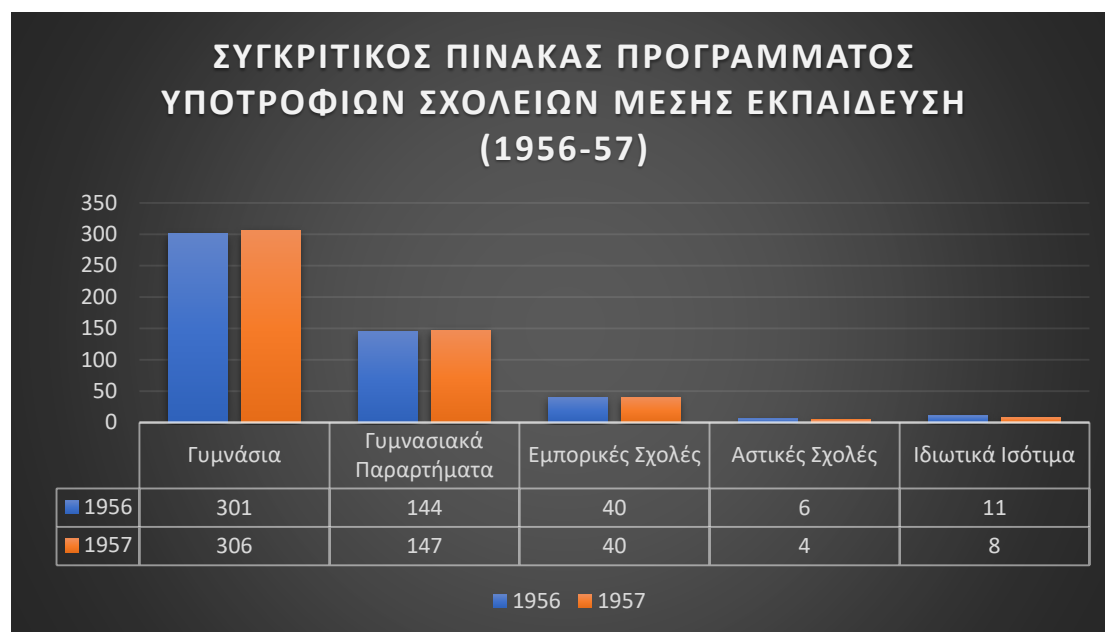
Διάγραμμα 372. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ΣΤ' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1956-57).

Ζ' Πρόγραμμα Μέσης Εκπαίδευσης 1957-58

Στον Πίνακα 2 της Η' Επετηρίδας⁴⁸⁷ αποτυπώνονται τα σχολεία που συμμετείχαν στο πρόγραμμα ενισχύσεων των μαθητών ανά Νομαρχιακή Επιτροπή Υποτροφιών μέχρι την 31/12/1958 σε σύγκριση με την 31/12/1957. Από τον συγκριτικό πίνακα παρατηρούμε πως

⁴⁸⁷ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Η' Επετηρίς 1958, σ. 14-15.

το βάρος στην αύξηση των γυμνασιακών παραρτημάτων ακολουθεί την τάση των προηγούμενων ετών, αν και το βάρος συνεχίζεται να πέφτει προφανώς στα Γυμνάσια της χώρας. Συνολικά το ο αριθμός των σχολείων έμεινε σταθερό (οριακή μείωση 1%) αν και μειώθηκαν κατά 2 μονάδες οι Αστικές Σχολές και 3 τα Ιδιωτικά Ισότιμα. Συνολικά συμμετείχαν 505 σχολεία.

Διάγραμμα 373. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1956-57.

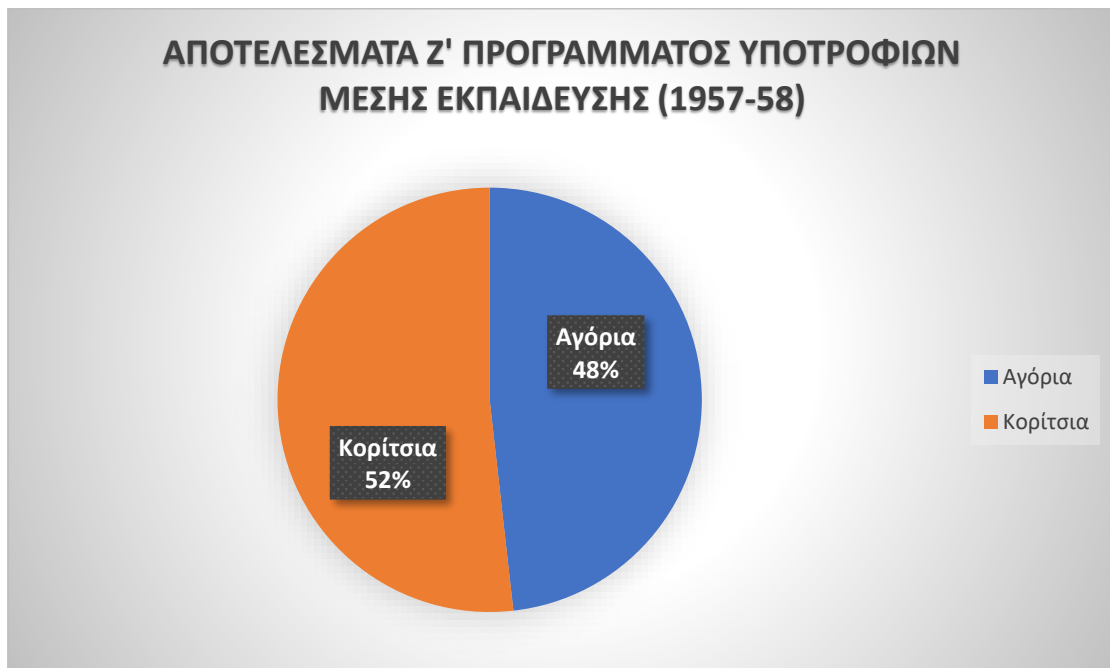
Τα αποτελέσματα του Ζ' Προγράμματος Μέσης Εκπαίδευσης δημοσιεύονται στον Πίνακα 1 και 1α της Η' Επετηρίδας⁴⁸⁸ και αφορούν ως συνήθως τους νέους υποτρόφους Μέσης Εκπαίδευσης του εκπαιδευτικού έτους 1957-58, στους οποίου προστίθενται και αυτοί του 1956-57 οι οποίοι δεν καταχωρήθηκαν στην προηγούμενη Επετηρίδα, επειδή η υποτροφία τους χορηγήθηκε εντός του 1958. Στον συγκριτικό πίνακα 1α διαπιστώνεται πως κατά τα προηγούμενα χρόνια παρουσιαζόταν διακύμανση είτε ως προς τον αριθμό των υποτρόφων, είτε ως προς τον αριθμό των υποτρόφων για κάθε ΝΕΥ η οποία οφειλόταν στην αδυναμία να βρουν τους απαραίτητους πόρους για τη συμμετοχή τους στις δαπάνες των υποτροφιών.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα οι υποτροφίες κατανέμονται σχεδόν ισόποσα στα δύο φύλα με τα κορίτσια να αποτελούν για πρώτη φορά πλειοψηφία (52%). Η ΝΕΥ που συμμετέχει περισσότερο είναι αυτή των νησιών του νομού Δωδεκανήσων με 11 μαθητές και μαθήτριες. Συνολικά 56 μαθητές και μαθήτριες ενισχύονται.

⁴⁸⁸ Στο ίδιο, σ. 51-52.

Διάγραμμα 374. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το Ζ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1957-58).

Διάγραμμα 375. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1957-58).

Η' Πρόγραμμα Μέσης Εκπαίδευσης 1958-59

Στον Πίνακα 2 της Θ' Επετηρίδας δημοσιεύονται τα στατιστικά στοιχεία για τον αριθμό των ενισχύσεων στα σχολεία της Μέσης Εκπαίδευσης μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1959.

Συγκρινόμενα με τα αντίστοιχα της προηγούμενης χρονιάς τα σχολεία αυξήθηκαν κατά 8%, λόγω της αύξησης κατά 30% των Γυμνασιακών Παραρτημάτων.

Σύμφωνα με τον Πίνακα 1 της Θ' Επετηρίδας τα αποτελέσματα του Η' Προγράμματος υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης ανέδειξαν τις προσπάθειες των ΝΕΥ να προσελκύσουν χρηματοδοτήσεις για το θεσμό των υποτροφιών. Αυτό σήμαινε μια αύξηση του αριθμού των ΝΕΥ που συμμετείχαν στο πρόγραμμα κατά 30% με αποτέλεσμα να καταγραφεί ο διπλασιασμός του αριθμού των επιτυχόντων μαθητών και μαθητριών κατά 116% - φτάνοντας στις 121 υποτροφίες- με την αναλογία ανάμεσα σε αγόρια να είναι σχεδόν στο μισό (46% αγόρια και 54% κορίτσια). Ο νομός με τη μεγαλύτερη συμμετοχή ήταν αυτός της Χίου.

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ

ΣΧΟΛΕΙΑ	1957	1958	ΔΙΑΦΟΡΑ
Γυμνάσια	306	307	0%
Γυμνασιακά Παραρτήματα	147	191	30%
Εμπορικές Σχολές	40	40	0%
Αστικές Σχολές	4	1	-75%
Ιδιωτικά Ισότιμα	8	7	-13%
ΣΥΝΟΛΟ	505	546	8%

Πίνακας 72. Συγκριτικός πίνακας του αριθμού σχολείων μέσης εκπαίδευσης 1957-1958.

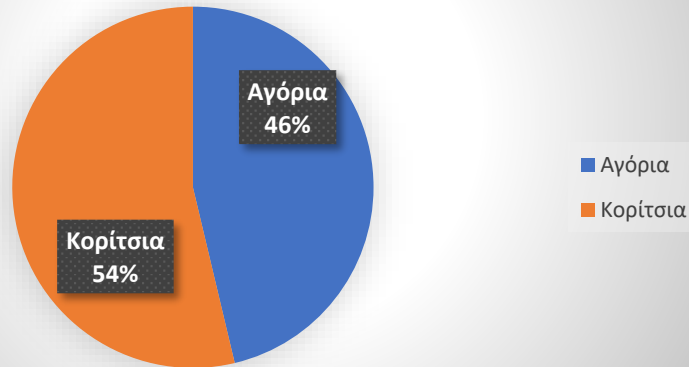

Διάγραμμα 376. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1957-58.

Πίνακας 73. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το Η' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1958-59).

ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1958-59)

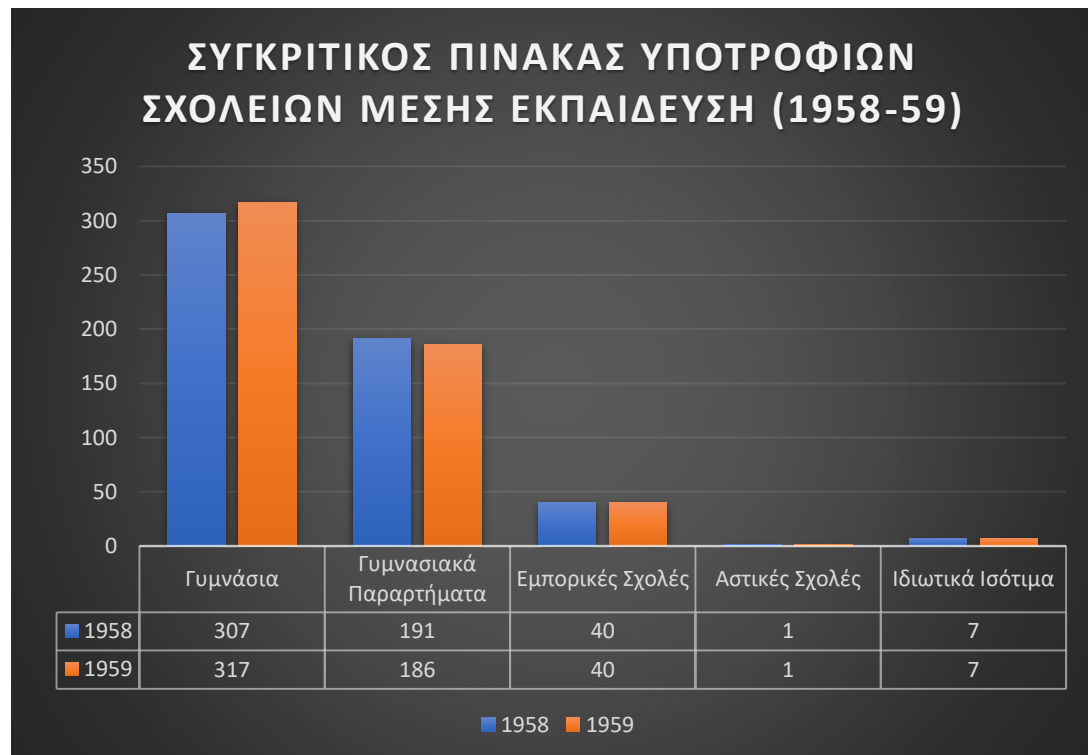

Πίνακας 74. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Η' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1958-59).

Θ' Πρόγραμμα Μέσης Εκπαίδευσης 1959-60

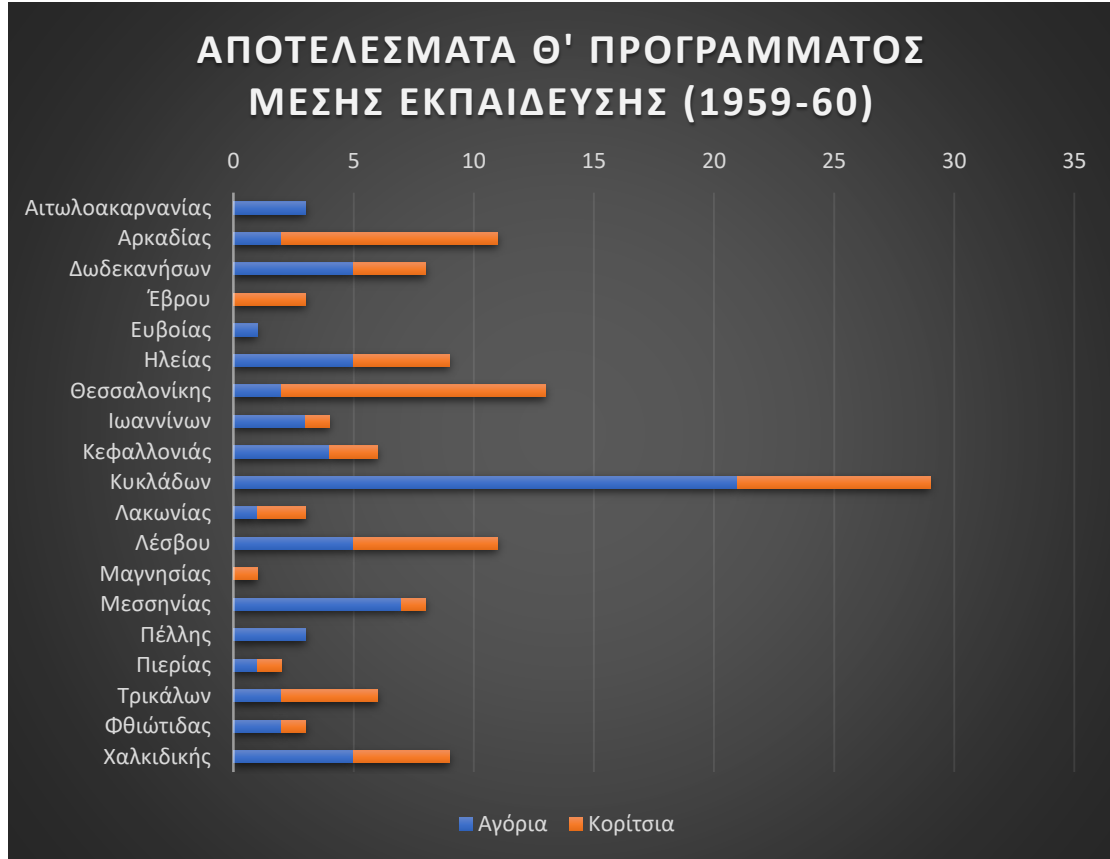
Στον Πίνακα 2 της Θ' Επετηρίδας δημοσιεύονται τα στατιστικά στοιχεία για τον αριθμό των ενισχύσεων στα σχολεία της Μέσης Εκπαίδευσης μέχρι την 31η Δεκεμβρίου 1959. Συγκρινόμενα με τα αντίστοιχα της προηγούμενης χρονιάς παρατηρούμε πως το πρόγραμμα διατηρήθηκε στα ίδια επίπεδα, δίχως διαφορές με τον συνολικό αριθμός να φτάνει τους 551 ενισχυμένα σχολεία (Διάγραμμα 377).

ΣΥΓΚΡΙΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ ΜΕΣΗΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΗΣ (1958-59)

Διάγραμμα 377. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1957-58.

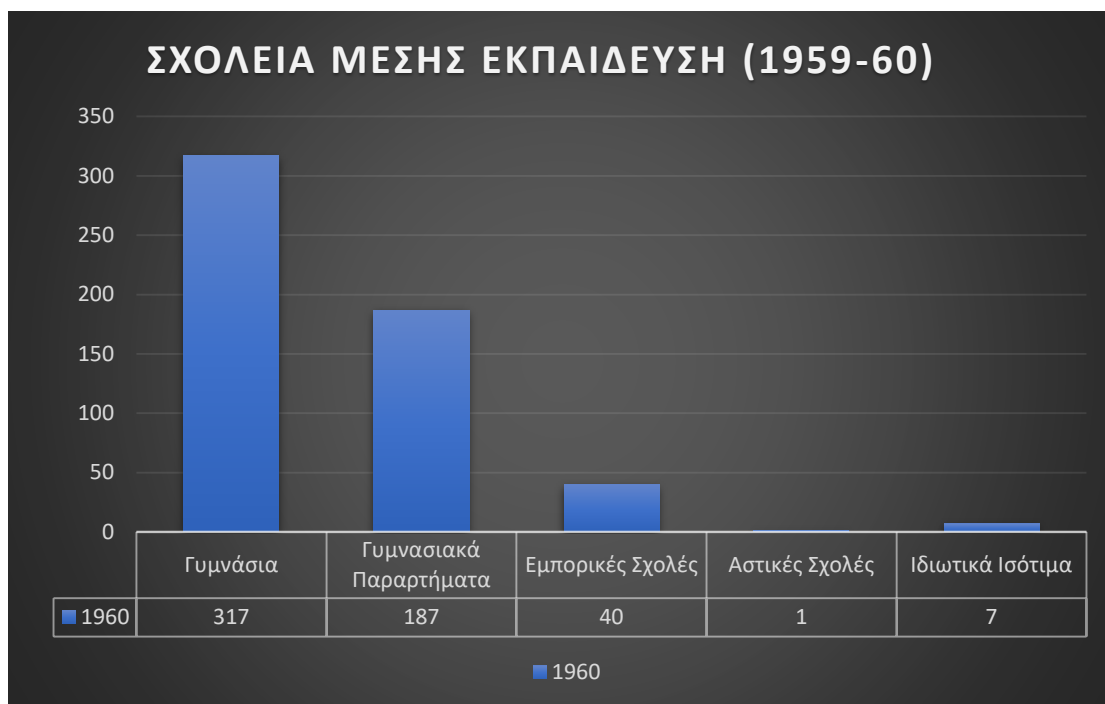
Στον Πίνακα 1 της Ι΄ Επετηρίδας βρίσκουμε τα αποτελέσματα των υποτροφιών του Θ΄ Προγράμματος Μέσης Εκπαίδευσης. Το πρόγραμμα ακολούθησε την αυξητική τάση των τελευταίων ετών, με μικρότερο ρυθμό σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά φτάνοντας τους 133 υποτρόφους. Από το σύνολο των μαθητών, τα 61 ήταν κορίτσια (46%). Οι ΝΕΥ που ενίσχυσαν μαθητές των νομών τους ήταν 19.

Διάγραμμα 378. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το Θ΄ Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1959-60).

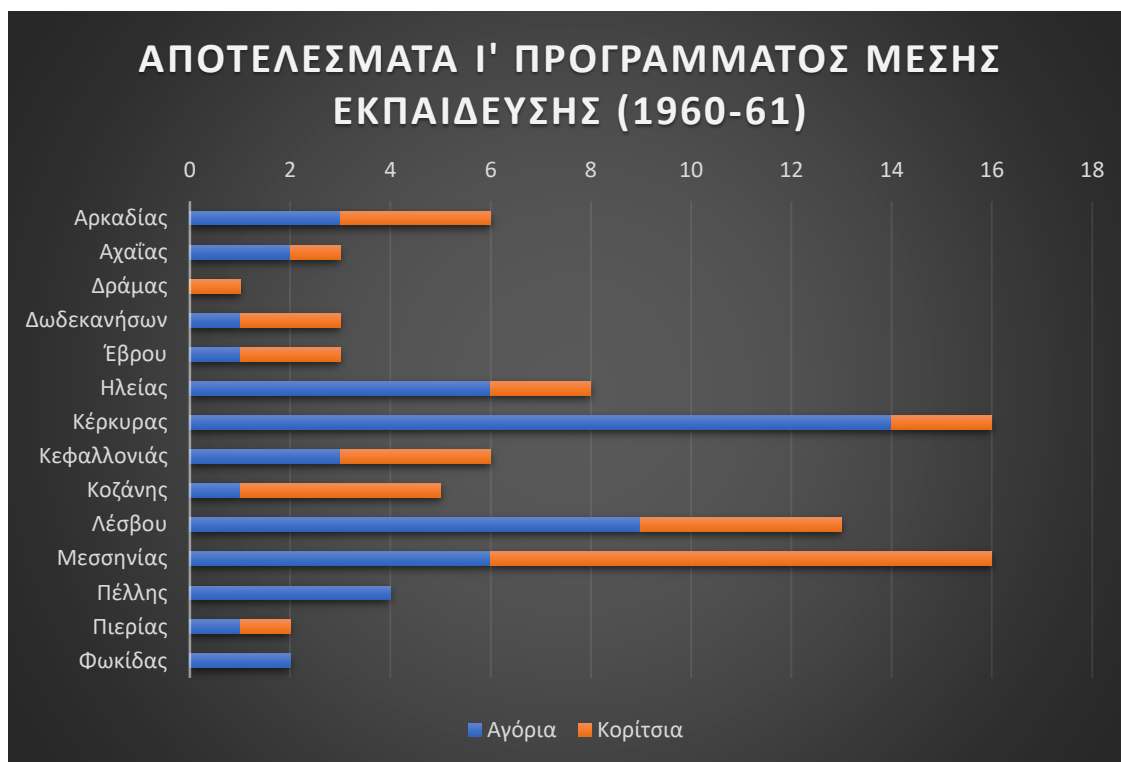
Ι΄ Πρόγραμμα Μέσης Εκπαίδευσης 1960-61

Με μικρές διαφορές στην κατανομή των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης ανάμεσα στα Γυμνάσια (αύξηση 13%) και τα Γυμνασιακά Παραρτήματα (μείωση 24%), με το συνολικό αριθμό των σχολείων να φτάνει μέχρι τις 31/12/1961 τα 548.

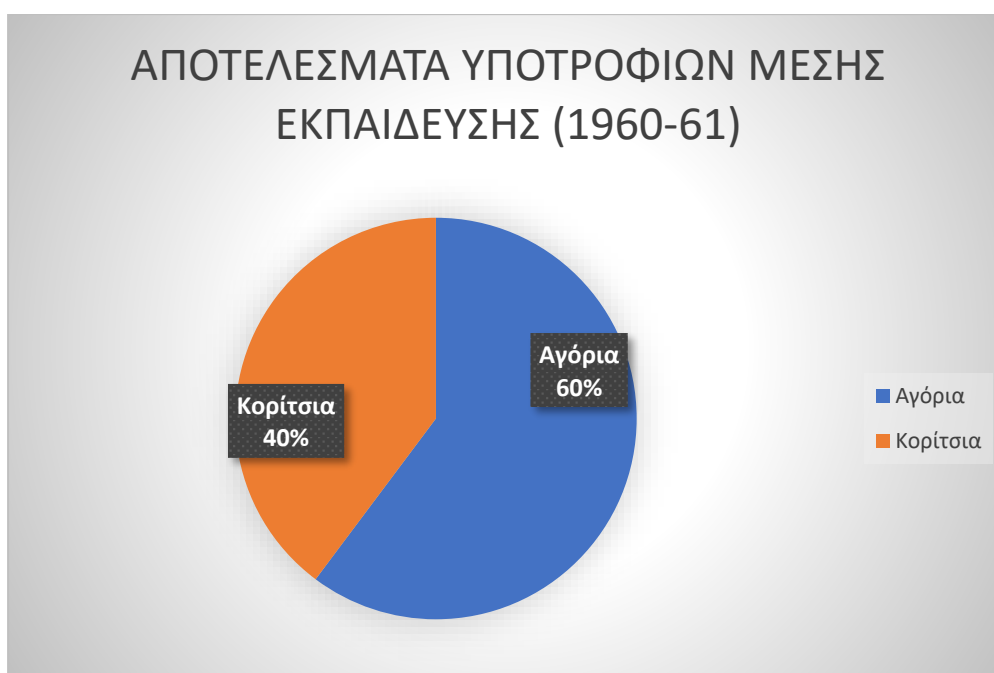

Διάγραμμα 379. Τα σχολεία που συμμετείχαν στο Θ' Πρόγραμμα Μέσης Εκπαίδευσης μέχρι την 31/12/1960.

Στον Πίνακα 1 και στον Πίνακα 1α της ΙΑ' Επετηρίδας τα καταχωριζόμενα ονόματα αφορούν τους νέους υποτρόφους του εκπαιδευτικού έτους 1960-61. Παρατηρούμε πως ο αριθμός των ΝΕΥ που συμμετέχουν στο πρόγραμμα είναι λιγότερος σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά (19 το 1959-60 και 14 το 1960-61), ενώ και ο αριθμός των επιτυχόντων επίσης ήταν ελαττωμένος κατά 34%. Τέλος η αναλογία ανάμεσα σε αγόρια και κορίτσια μειώθηκε εις βάρος των τελευταίων, αυξάνοντας της έμφυλες ανισότητες.

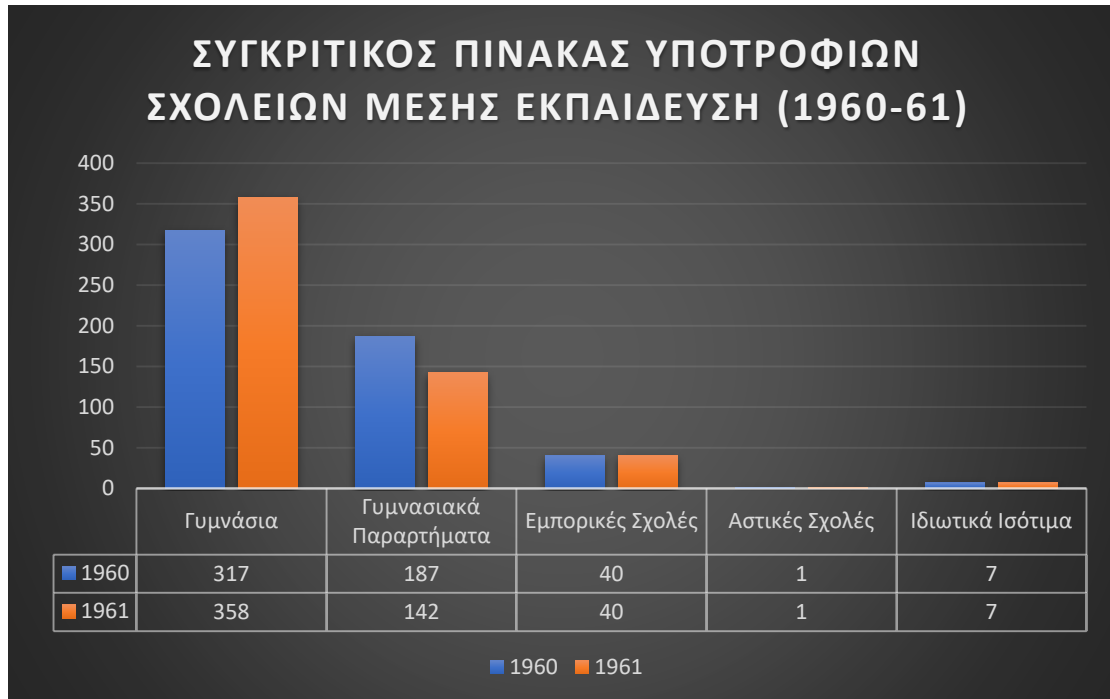
Διάγραμμα 380. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το Ι' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1960-61).

Διάγραμμα 381. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Ι' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1960-61).

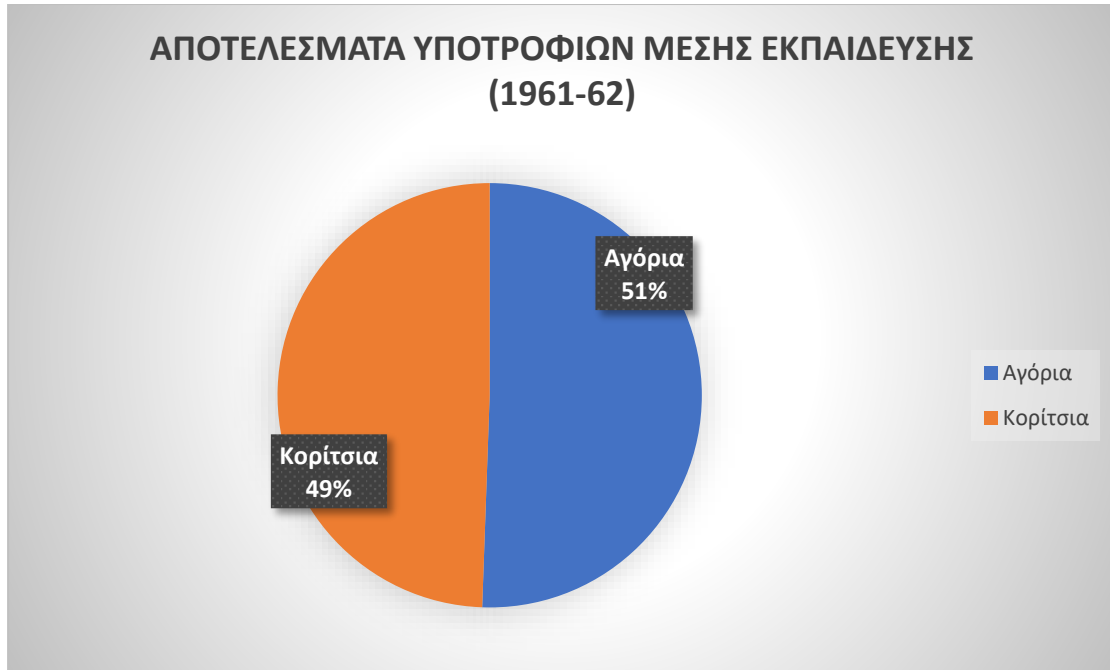
ΙΑ' Πρόγραμμα Μέσης Εκπαίδευσης 1961-62

Με μικρές διαφορές στην κατανομή των σχολείων ανάμεσα στα Γυμνάσια (αύξηση 13%) και τα Γυμνασιακά Παραρτήματα (μείωση 24%), ο αριθμός των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης συνολικά παρέμεινε σταθερό σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά και μέχρι τις 31/12/1961 να φτάνει τα 548.

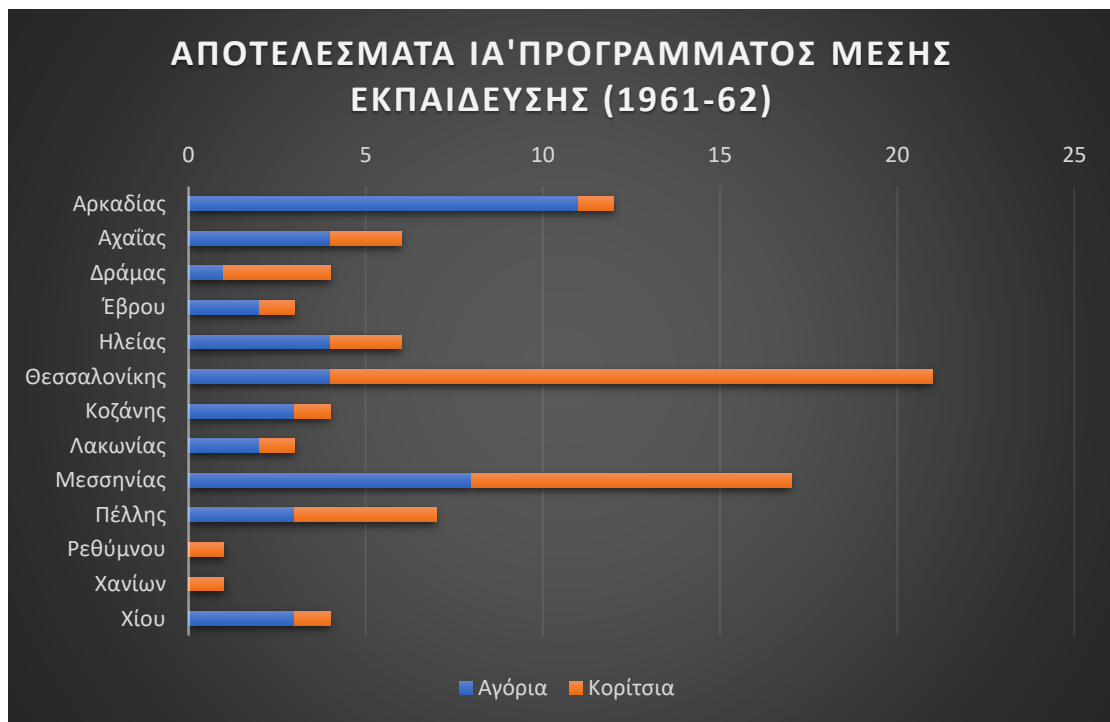

Διάγραμμα 382. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1960-61.

Τα αποτελέσματα του ΙΑ' προγράμματος υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης δεν παρουσιάζουν μεταβολές ως προς το σύνολο των μαθητών που ενισχύθηκαν. Οι 89 μαθητές και μαθήτριες προέρχονταν από 13 νομούς της χώρας, αριθμός ελαφρώς ελαττωμένος σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά ακολουθώντας την τάση μείωσης των ΝΕΥ που συμμετείχαν στο πρόγραμμα τα τελευταία χρόνια. Στα θετικά η βελτίωση της αναλογίας των επιτυχόντων ανάμεσα σε κορίτσια και αγόρια, φτάνοντας την ισορροπία του 1:1, δηλαδή στο σύνολο των ενισχυμένων τα αγόρια ήταν 45 αγόρια και τα κορίτσια 44.

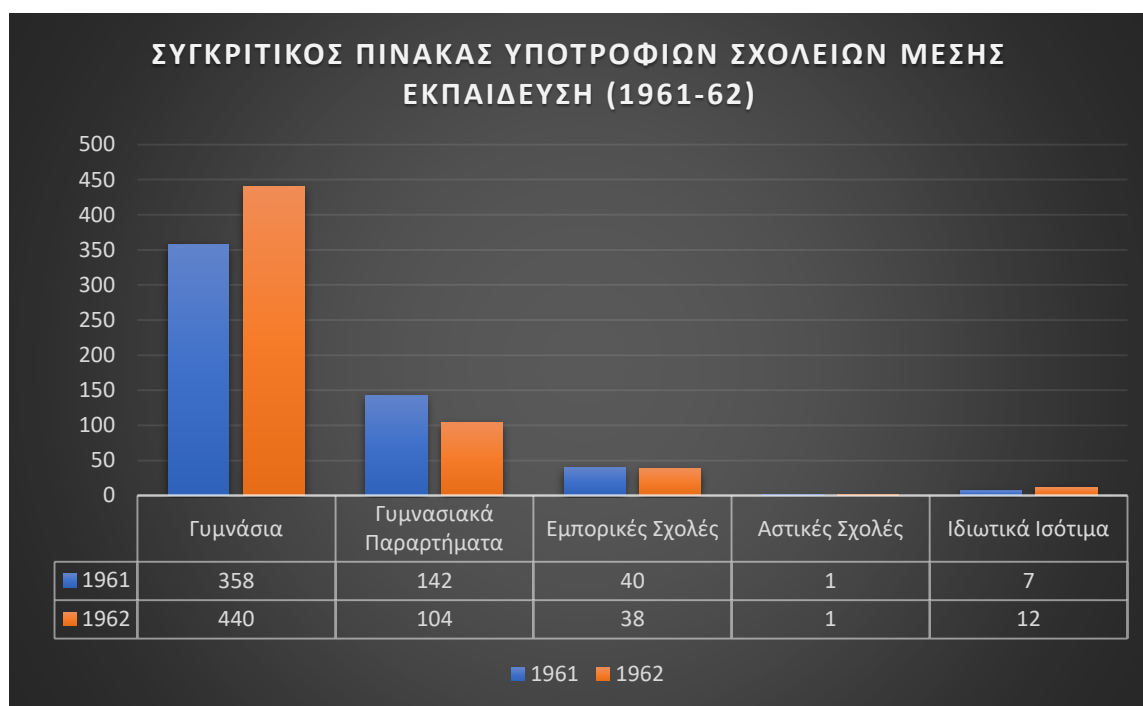
Διάγραμμα 383. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ΙΑ' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1961-62).

Διάγραμμα 384. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το ΙΑ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1961-62).

ΙΒ' Πρόγραμμα Μέσης Εκπαίδευσης 1962-63

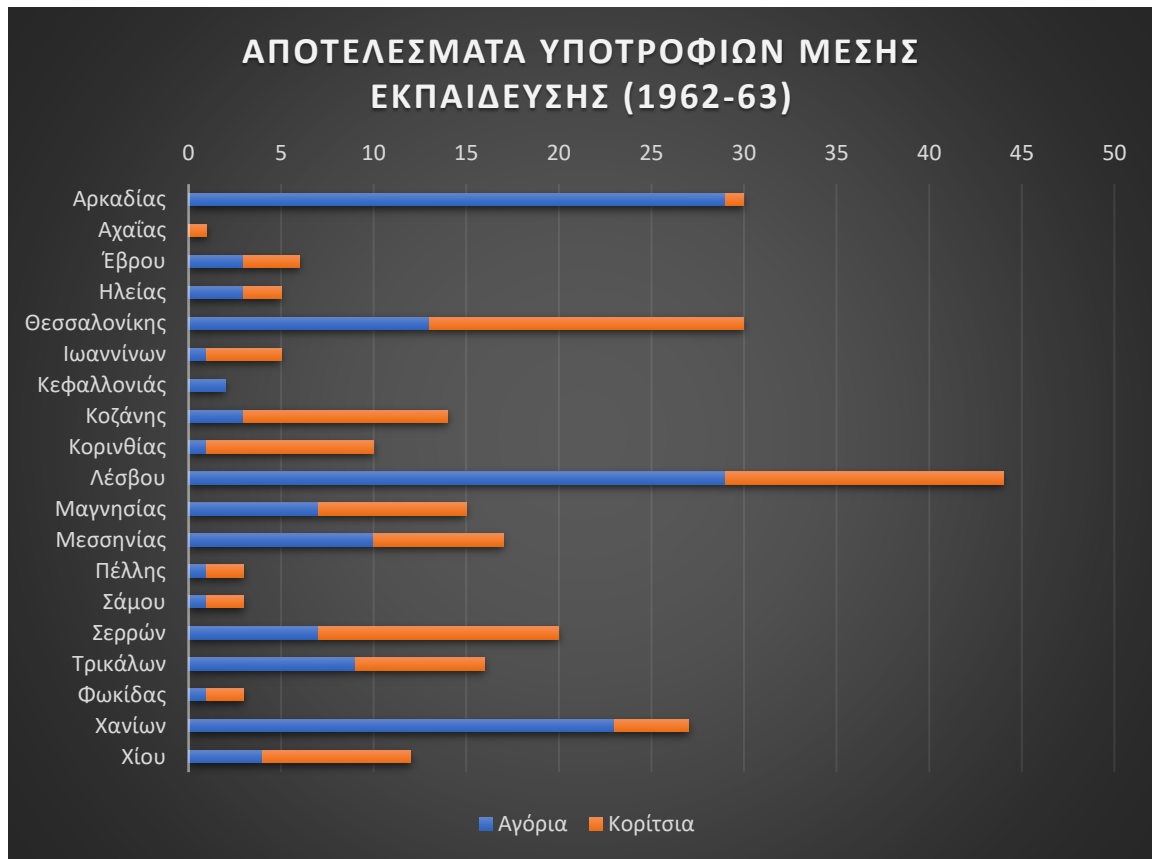
Σύμφωνα με τον Πίνακα 2 της ΙΒ' Επετηρίδας τα σχολεία Μέσης Εκπαίδευση την 31η Δεκεμβρίου του 1962 ήταν 595 (αριθμός αυξημένος κατά 9% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά) και κατανεμήθηκαν όπως φαίνεται στο παρακάτω Διάγραμμα 385. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1961-62.

Διάγραμμα 385. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1961-62.

Στον Πίνακα 1 της ΙΓ' Επετηρίδας (σ. 56-59) δημοσιεύονται τα ονόματα των νέων υποτρόφων Μέσης Εκπαίδευσης για το εκπαιδευτικό έτος 1962-63, στους οποίους προστίθενται και εκείνοι του έτους 1961-62 οι οποίοι δεν καταχωρίστηκαν στην προηγούμενη Επετηρίδα, επειδή η υποτροφία του χορηγήθηκε εντός του 1963.

Από τον συγκριτικό Πίνακα 1α διαπιστώνεται ότι κατά το εκπαιδευτικό έτος 1962-63 οι υποτροφίες διπλασιάστηκαν σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά και έφτασαν τις 222. Η κατανομή των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο αποτυπώνονται στο παρακάτω διάγραμμα, ως αποτέλεσμα της στατιστικής ανάλυσης. Να σημειωθεί πως όπως συνέβη και τα προηγούμενα έτη η αδυναμία ορισμένων ΝΕΥ να βρουν τους απαιτούμενους πόρους για τη συμμετοχή στις δαπάνες των υποτροφιών, πέραν του αποτυχίας των υποψηφίων να συγκεντρώσουν την απαιτούμενη βάση, είχε ως αποτέλεσμα οι ΝΕΥ να εμφανίζουν διακυμάνσεις ως προς τον αριθμό των υποτρόφων, ενίοτε και την πλήρη απουσία τους.

Διάγραμμα 386. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το ΙΒ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1962-63).

Διάγραμμα 387. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ΙΒ' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1962-63).

ΙΓ΄ Πρόγραμμα Μέσης Εκπαίδευσης 1963-64

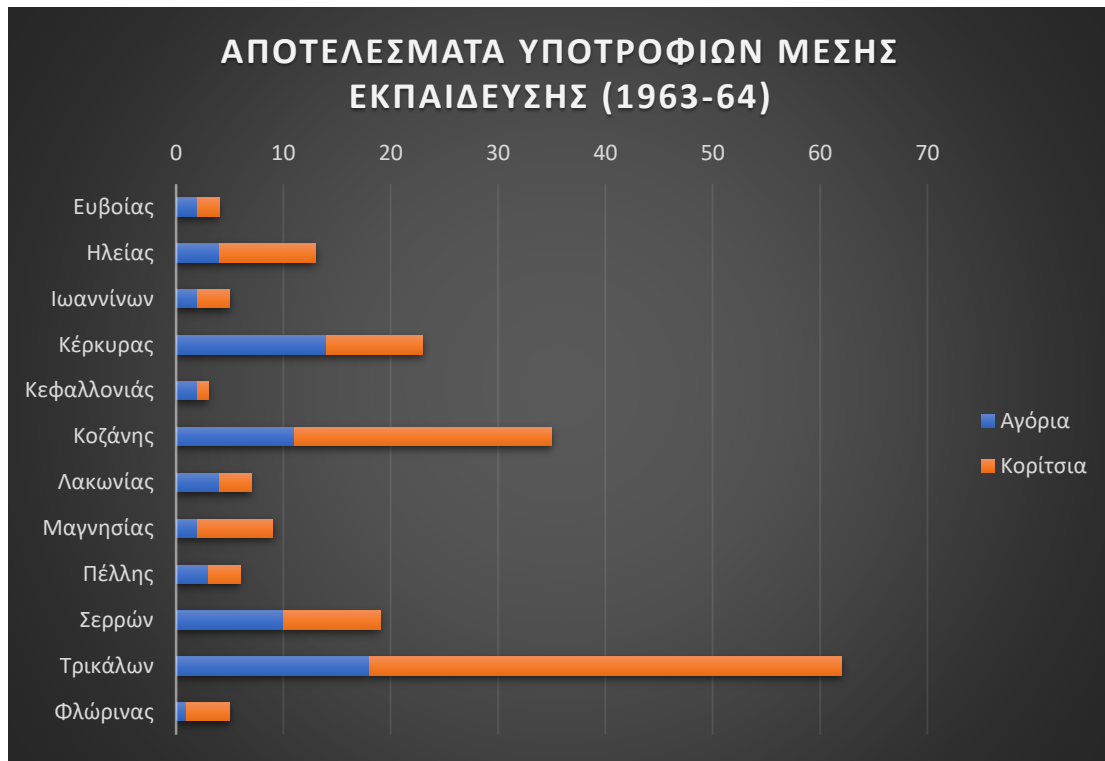
Τα σχολεία της Μέσης Εκπαίδευση την 31η Δεκεμβρίου του 1963 ήταν 629, αυξημένοι κατά 6%, σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα που δημοσιεύονται στον Πίνακα 2 της ΙΓ΄ Επετηρίδα. Οι κατανομές παρουσιάζουν κάποιες μικρές αλλαγές δίχως να αλλάζουν τη γενική εικόνα που παρατηρούμε τα προηγούμενα χρόνια.

Διάγραμμα 388. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1962-63.

Στον Πίνακα 1 της ΙΓ΄ Επετηρίδας (σ. 56-59) δημοσιεύονται τα ονόματα των νέων υποτρόφων Μέσης Εκπαίδευσης για το εκπαιδευτικό έτος 1962-63, στους οποίους προστίθενται και εκείνοι του έτους 1961-62 οι οποίοι δεν καταχωρήθηκαν στην προηγούμενη Επετηρίδα, επειδή η υποτροφία του χορηγήθηκε εντός του 1963.

Από τον συγκριτικό Πίνακα 1α διαπιστώνεται ότι κατά το εκπαιδευτικό έτος 1962-63 οι υποτροφίες διπλασιάστηκαν σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά και έφτασαν τις 222. Η κατανομή των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο αποτυπώνονται στο παρακάτω διάγραμμα, ως αποτέλεσμα της στατιστικής ανάλυσης. Να σημειωθεί πως όπως συνέβη και τα προηγούμενα έτη η αδυναμία ορισμένων ΝΕΥ να βρουν τους απαιτούμενους πόρους για τη συμμετοχή στις δαπάνες των υποτροφιών, πέραν του αποτυχίας των υποψηφίων να συγκεντρώσουν την απαιτούμενη βάση, είχε ως αποτέλεσμα οι ΝΕΥ να εμφανίζουν διακυμάνσεις ως προς τον αριθμό των υποτρόφων, ενίοτε και την πλήρη απουσία τους.

Διάγραμμα 389. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το ΙΓ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1963-64).

Διάγραμμα 390. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ΙΓ' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1963-64).

ΙΔ' Πρόγραμμα Μέσης Εκπαίδευσης 1964-65

Διπλάσιο αριθμό σχολείων Μέσης Εκπαίδευση παρατηρήθηκε την 31η Δεκεμβρίου του 1964, σημειώνοντας μια συνολική αύξηση της τάξης του 96% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά, σύμφωνα με τα στατιστικά δεδομένα που δημοσιεύονται στον Πίνακα ΙΙ της ΙΔ' Επετηρίδα. Οι κατανομές παρουσιάζουν μεγάλες αλλαγές στις Εμπορικές Σχολές με την αύξηση να είναι της τάξης του 1362% φτάνοντας τα 541 σχολεία, αριθμός λίγο μικρότερος από αυτό των 648 σχολείων Γυμνασίων. Στο παρακάτω Διάγραμμα 391 απεικονίζεται σε στήλες ο συγκριτικός πίνακας των σχολείων μέχρι την 31/12/1964 σε σχέση με την ίδια ημέρα ένα χρόνο πίσω. Στην κορυφή της στήλης «1964» σημειώνεται η ποσοστιαία μεταβολή.

Διάγραμμα 391. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1963-64.

5 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ: Ο ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΣ ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΤΟΥ ΙΚΥ ΑΠΟ ΤΟ ΜΕΤΕΜΦΥΛΙΑΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΜΕΧΡΙ ΤΟ ΤΕΛΟΣ ΤΗΣ ΔΙΚΤΑΤΟΡΙΑΣ

5.1 Ο χαρακτήρας της δημόσιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα

Η ίδρυση του ΙΚΥ το 1951 αποτέλεσε ένα κορυφαίο γεγονός για το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα και την ερευνητική κοινότητα της Ελλάδας. Όμως, αν στην Αμερική ήταν ο ψυχροπολεμικός ανταγωνισμός μεταξύ των ΗΠΑ και της Σοβιετικής Ένωσης (ΕΣΣΔ) που ώθησε την ταχύρρυθμη ανάπτυξη των προγραμμάτων εκπαίδευσης και έρευνας για τη δημιουργία στρατιωτικής πυραυλικής τεχνολογίας -και περιεγράφηκε με τους όρους της «εξερεύνησης του διαστήματος»- στην μεταπολεμική Ελλάδα ήταν πρωτίστως το ιδεώδες του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού και δευτερευόντως του εκσυγχρονισμού που καθόρισαν την ταυτότητα του θεσμού για τα πρώτα 23 χρόνια. Στην ελληνική περίπτωση, δηλαδή, δεν ήταν οι φυσικές επιστήμες αλλά οι ανθρωπιστικές και κοινωνικές επιστήμες αυτές που λειτούργησαν ως προμετωπίδα της αναδιάρθρωσης του εκπαιδευτικού συστήματος όλων των βαθμίδων και της συγκρότησης της νέας πανεπιστημιακής κοινότητας. Τα προγράμματα υποτροφιών θέλησαν να λειτουργήσουν σαν σύμβολο αξιοκρατίας και ίσων ευκαιριών, σε μία εποχή η οποία χαρακτηριζόταν από τις κοινωνικές ανισότητες και τους πολιτικούς αποκλεισμούς μεγάλου μέρους του πληθυσμού λόγω των διώξεων και της διαφθοράς του δημόσιου τομέα.

Στο μετεμφυλιακό κράτος των δεκαετιών '50-'60, το κύριο βάρος της δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης είχε τον ηθικοπλαστικό σκοπό της «διάπλασης» των νέων και αφιέρωνε τις περισσότερες ώρες του μαθητικού προγράμματος στα μαθήματα της γλώσσας, της ιστορίας, και της θεολογίας. Για το διάστημα 1951-1974 οι φιλόλογοι μαζί με τους θεολόγους αντιπροσώπευαν περίπου το 53% του διδακτικού προσωπικού των δημόσιων και γυμνασίων, οι θεολόγοι το 10%⁴⁸⁹, αποτελώντας πάνω απ' τους μισούς διδάσκοντες. Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα παραδοσιακά λειτουργούσε κατά βάση ως ιδεολογικός μηχανισμός ομογενοποίησης ετερογενών πληθυσμών, προσπαθώντας να κλείσει τις βαθύρριζες διχοτομήσεις που είχαν παραχθεί κατά τη διάρκεια του Εθνικού Διχασμού καθώς το κράτος ενσωμάτωνε νέες γεωγραφικά περιοχές. Ωστόσο κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου Πολέμου και μέχρι το τέλος της δικτατορίας, βασική αποστολή ήταν η εκκρίωση των τοπικών εαμικών συστημάτων και η επανεκπαίδευση του πληθυσμού γύρω από τα ιδεώδη του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού. Η συνδρομή του ΙΚΥ σε αυτή τη διαδικασία ήταν ιδιαίτερως αποτελεσματική με δύο τρόπους: α) την ενίσχυση των Φιλοσοφικών Σχολών και των Παιδαγωγικών Ακαδημιών με υψηλό αριθμό θέσεων στα Προγράμματα Εσωτερικού, β) την ενίσχυση των ειδικοτήτων για καθηγητές γενικής εκπαίδευσης και δημοδιδασκάλων-επιθεωρητών μέσω των Προγραμμάτων Εξωτερικού γ) την επιβράβευση των αριστευσάντων μαθητών μέσης εκπαίδευσης με οικονομικούς πόρους. Φυσικά, και οι τρεις τρόποι συμπεριλάμβαναν εκείνους του νέους και νέες που πληρούσαν τα οικονομικά κριτήρια επιλεξιμότητας και μπορούσαν να προσκομίσουν πιστοποιητικό φρονημάτων, το οποίο ήταν απαραίτητο για τη λήψη της υποτροφίας.

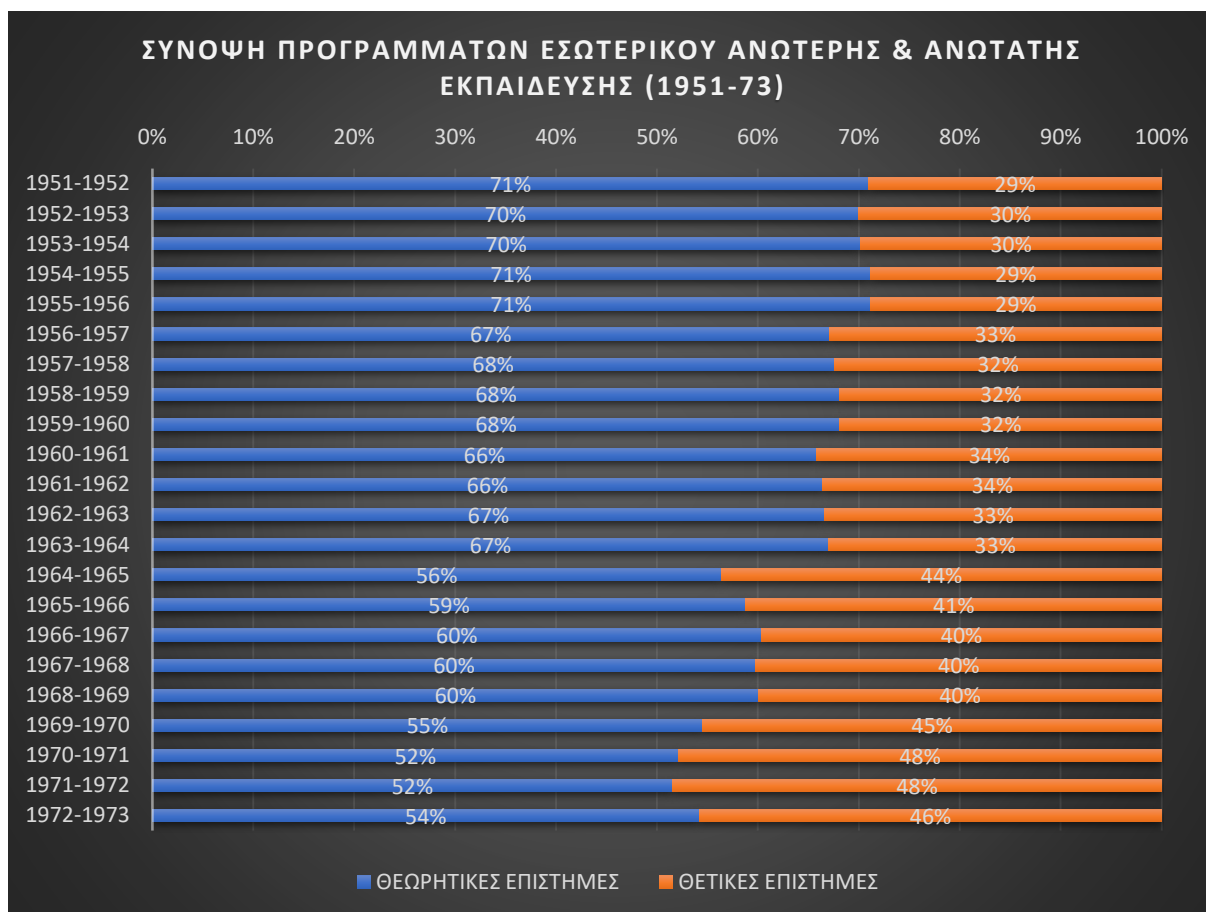
Αναφορικά με τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση, το σκεπτικό του Υπουργείου ήταν ότι θα έπρεπε να ενισχυθούν όλες οι βαθμίδες, από τις κατώτερες έως τις ανώτερες ώστε να μπορέσει το κράτος να εξορύξει την μελλοντική «άξια ηγεσία» δίχως περιορισμού. Ωστόσο, αυτό αποτέλεσε μια φενάκη, μιας και τα κονδύλια ήταν πολύ λίγα -μέσα στην κρίση των πρώτων χρόνων δεν περίσσευαν τα χρήματα του κρατικού προϋπολογισμού- οι μαθητές πάρα πολλοί, και οι Νομαρχιακές Επιτροπές Υποτροφιών αδυνατούσαν να φέρουν εις πέρας το έργο με αποτέλεσμα πολλές φορές απλά να μην καταθέτουν τις αιτήσεις. Έτσι, η

⁴⁸⁹ Εθνική Στατιστική Υπηρεσία Ελλάδος, Στατιστική της εκπαίδευσης.

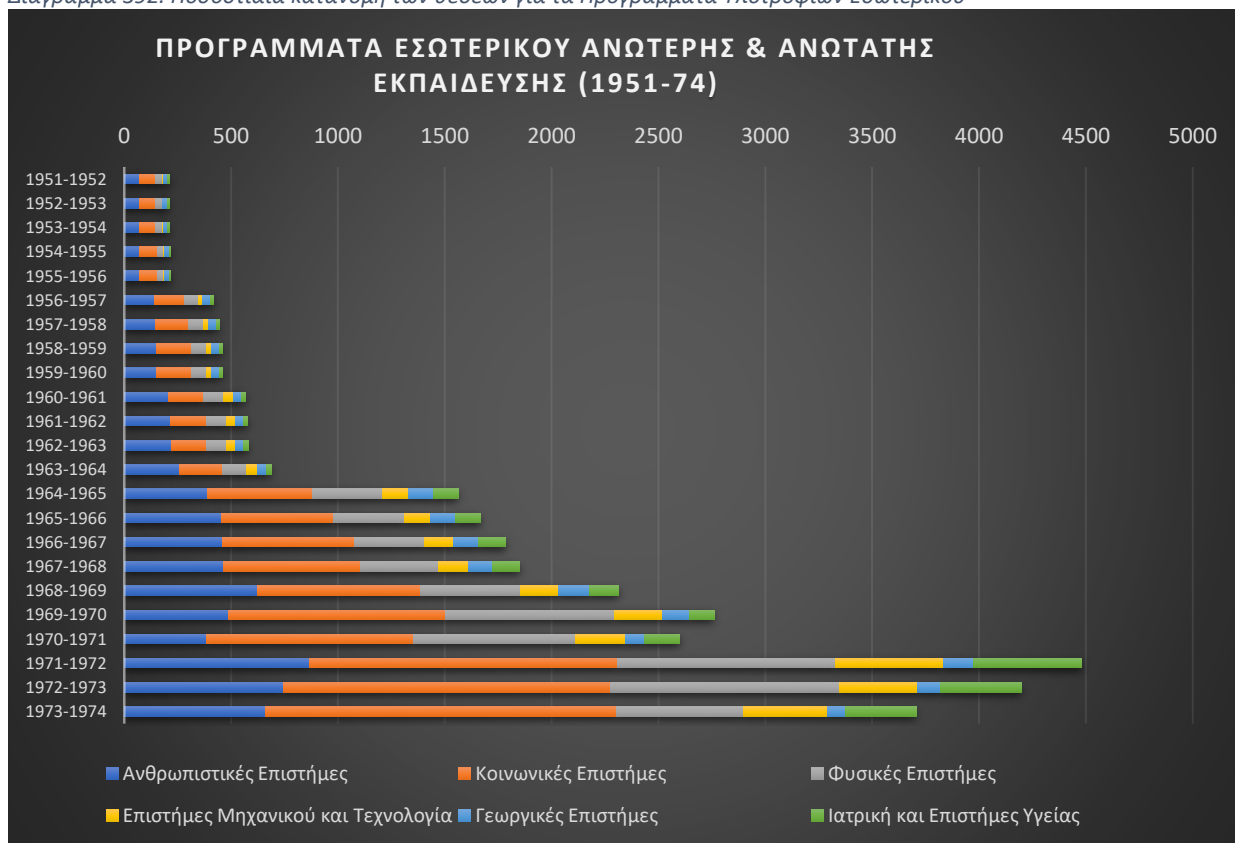
στοιχειώδης εκπαίδευση παρέμενε υποχρεωτική, αλλά με τέτοιους φραγμούς ώστε το σχέδιο ήταν προγραμματισμένο να αποτύχει. Μέχρι το 1964 για να περάσει ένα δωδεκάχρονο παιδί στο Γυμνάσιο έπρεπε να επιτύχει σε γραπτές εισαγωγικές εξετάσεις. Η μετάβαση στο κλασικό Γυμνάσιο ήταν οριοθετημένη, με τις εξετάσεις να συνιστούν ένα σοβαρό φραγμό για τις υπόλοιπες βαθμίδες. Για όσα παιδιά δεν κατάφεραν να περάσουν, το «διαβατήριο» για την αγορά εργασίας είχε ήδη εκδοθεί. Η φοίτηση στην Ανώτατη και Ανώτερη Εκπαίδευση ήταν δωρεάν στις περισσότερες σχολές ενώ τα συγγράμματα όχι, και η φοίτηση στο πανεπιστήμιο -ειδικά για τα παιδιά της επαρχίας- απαιτούσε την γονεακή οικονομική στήριξη ώστε να καλυφθούν οι άμεσες ανάγκες. Αν τα κονδύλια είχαν πέσει στην ανοικοδόμηση φοιτητικών εστιών από νωρίς, ενδεχομένως να είχαν πιάσει περισσότερο τόπο.

Τα επόμενα 20 χρόνια το μέγεθος του φοιτητικού πληθυσμού συνέχιζε να αυξάνεται μιας και η υπόσχεση για καλύτερη επαγγελματική αποκατάσταση ήταν αρκετά ελκυστική για όσους και όσες στοιχημάτιζαν σε ένα πτυχίο. Δημοφιλέστερες σχολές ήταν οι Νομικές και στη συνέχεια οι Φιλοσοφικές και οι Ιατρικές. Τα προγράμματα υποτροφιών για σπουδές στα ελληνικά πανεπιστήμια είχαν ως στόχο την άρση του οικονομικού φραγμού για τους πρωτεύσαντες φοιτητές και φοιτήτριες. Παρόλα αυτά, τα προγράμματα εσωτερικού αν και θέλησαν να λειτουργήσουν σαν προμετωπίδα άρσης των φραγμών, συνέχισαν να αναπαράγουν τον α). θεωρητικό-ανθρωπιστικό β) τον ελληνοχριστιανικό και γ) τον έμφυλο χαρακτήρα του εκπαιδευτικού συστήματος με τρεις τρόπους. Πρώτον, ενισχύοντας τη γενική εκπαίδευση με υποτροφίες για κάλυψη των αναγκών σε φιλόλογους, θεολόγους και φυσικομαθηματικούς. Δεύτερον, διατηρώντας τα πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων ως προϋπόθεση για τη λήψη υποτροφίας, την εγγραφή στα πανεπιστήμια και την πρόσληψη στο δημόσιο τομέα διατήρησε ένα μεγάλο όγκο όσων είχαν χαρακτηριστεί ως μη εθνικόφρονες αρχές εκτός του συστήματος ευκαιριών. Τρίτον, διατηρώντας τον έμφυλο χαρακτήρα της εκπαίδευσης βάζοντας ποσόστωση φύλου στα προγράμματα μόνο για τις φιλολογικές σχολές και στην ακαδημία γυμναστικής και κάνοντας τίποτα για να σπάσει το ανδροκρατούμενο καθηγητικό κατεστημένο στα πανεπιστήμια.

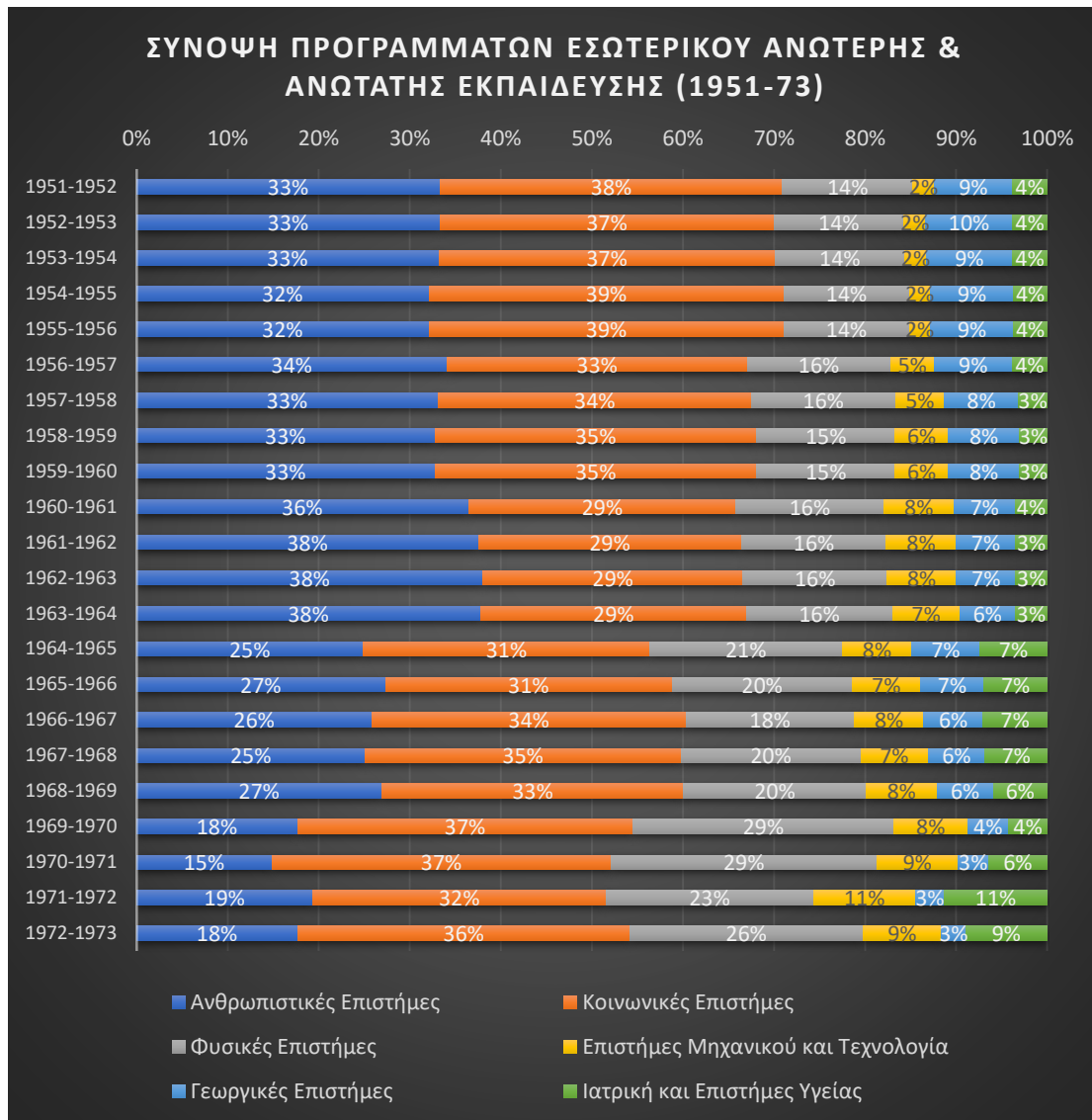
Η κατάσταση αυτή προφανώς μέσα στα εικοσιτρία χρόνια σταδιακά άλλαξε, αλλά αντιμετώπισε διάφορες τριβές. Στο Διάγραμμα 393 παρατηρούμε ένα μοτίβο να επαναλαμβάνεται σχετικά με τις αυξήσεις των υποτροφιών. Το πρώτο «σκαλοπάτι» εντοπίζεται στην πρώτη εξαετία, το οποίο άλλωστε ήταν κι ο διακηρυγμένος πρώτος σταθμός εξέλιξης του θεσμού μιας και τότε θα έκλεινε ο πρώτος κύκλος με την αποφοίτηση των πρώτων υποτρόφων (η Διοίκηση υπολόγιζε πως οι σχολές ήταν κυρίως τετραετείς, αλλά οι ιατρικές ανέβαζαν το μέγιστο χρόνο στα έξι χρόνια). Τα επόμενα σκαλοπάτια παρατηρούνται ανά τέσσερα χρόνια, τα οποία συμπίπτουν με τον τετραετή κύκλο σπουδών που προαναφέραμε. Με την επιβολή της δικτατορίας και την απόλυση του Δημαρά, το Πρόγραμμα αποκτά ασυνέχειες, δηλαδή το 1970-71 έχουμε μείωση των υποτροφιών, την επόμενη χρονιά ραγδαία αύξηση και τις επόμενες δύο ξανά μείωση. Η ορθολογικός προγραμματισμός που διέκρινε τον Δημαρά αποτυπώνεται σε αυτό το διάγραμμα πιστεύω αρκετά γλαφυρά. Ωστόσο, η δικτατορία ενίσχυσε με γενναιότητα το θεσμό αυξάνοντας τις θέσεις σε όλα τα προγράμματα και προκηρύσσοντας ειδικά προγράμματα υποτροφιών. Επίσης, αν και θα περίμενε κάποιος πως θα ενίσχυε κατά βάση τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες και τις Φιλοσοφικές Σχολές, η πραγματικότητα είναι ότι το βάρος των προγραμμάτων έπεσε στις Κοινωνικές Επιστήμες (Νομικές Σχολές και Οικονομικές Σχολές), στις Φυσικές Επιστήμες και στα Πολυτεχνεία. (βλ. Διάγραμμα 394).

Διάγραμμα 392. Ποσοστιαία κατανομή των θέσεων για τα Προγράμματα Υποτροφιών Εσωτερικού

Διάγραμμα 393. Κατανομή των θέσεων ανά επιστημονικό πεδίο για τα Προγράμματα Υποτροφιών Εσωτερικού.

Διάγραμμα 394. Ποσοστιαία σύνοψη των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εσωτερικού (1951-73).

Οι γυναίκες στην Ελλάδα απέκτησαν δικαίωμα ψήφου και ψήφισαν για πρώτη φορά το 1956 εγκαινιάζοντας μια νέα εποχή για τη σχέση του γυναικείου φύλου με το κράτος. Αυτό σήμαινε πως ο ελληνικός καπιταλισμός της επεφύλασσε μια θέση στην παραγωγική διαδικασία κατά τη διάρκεια της εφηβείας και μετ-εφηβείας ισότιμα με τον νεαρό ανδρικό πληθυσμό, αλλά ο κοινωνικά κατασκευασμένος ρόλος της γυναίκας να γίνει μητέρα και σύζυγος την προόριζε για τεκνοποίηση όσο μεγάλωνε αναγκάζοντάς την να μετακινηθεί στον χώρο της οικιακής εργασίας. Η συμμετοχή των γυναικών στα προγράμματα των πρώτων ετών ήταν μικρή και οι γυναίκες εμφανίζονται κυρίως στις λίστες που αφορούν τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, τις Φιλοσοφικές Σχολές και τις Σχολές Νηπιαγωγών, ενώ σε σχολές όπως τα Πολυτεχνεία και οι Γεωπονικές ήταν από ελάχιστες έως μηδαμινές.

Διάγραμμα 395. Ποσοστιαία κατανομή των επιτυχόντων των Προγραμμάτων Εσωτερικού ανά φύλο (1951-74).

Μια γενιά Ελληνίδων φοιτητριών της Φυσικομαθηματικής Σχολής, παρόλα αυτά, κατάφερε να σπάσει τα στεγανά και διεκδικήσει την ορατότητά της, αρχικά μέσα στο εργαστήριο και έπειτα στα έδρανα και στα πεδία των αποφάσεων. Το ΙΚΥ διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο για τη γενιά της Βουρβίδου και της Δαβή. Το ΙΚΥ ως ανδροκρατούμενος θεσμός συστηματικά απέκρυπτε το γυναικείο φύλο κατά την αξιολόγηση της εξέλιξης του θεσμού, με αποτέλεσμα στην έννοια της αριστείας που τόσο αριστοτεχνικά κατασκεύαζε της απέδιδε αντρικά χαρακτηριστικά. Το ελληνικό πανεπιστήμιο, επίσης, ανδροκρατούμενο, συστηματικά απέκρυπτε τη γυναίκα αναθέτοντάς της την επιμέλεια του εργαστηρίου και αποδίδοντας στην εργαστηριακή εργασία γυναικεία χαρακτηριστικά, και τέλος συστηματικά την απέκρυπτε από τα αμφιθέατρα καθηλώνοντάς της στο ρόλο της βοηθού και της υφηγήτριας μέσω του άκαμπτου θεσμού της ακαδημαϊκής έδρας. Η γενιά της Βουρβίδου μετά από χρόνια σπουδές και εργασία στα εργαστήρια του Πανεπιστημίου Αθηνών κατάφερε να δραπετεύσει από αυτή την κατάσταση και να της αναγνωριστεί η αξία της. Θα έπρεπε όμως να περάσουν κοντά 20 χρόνια.

5.1.1 Συμμαχίες, τάσεις και αντιστάσεις

A. Η συμμαχία των φιλολόγων

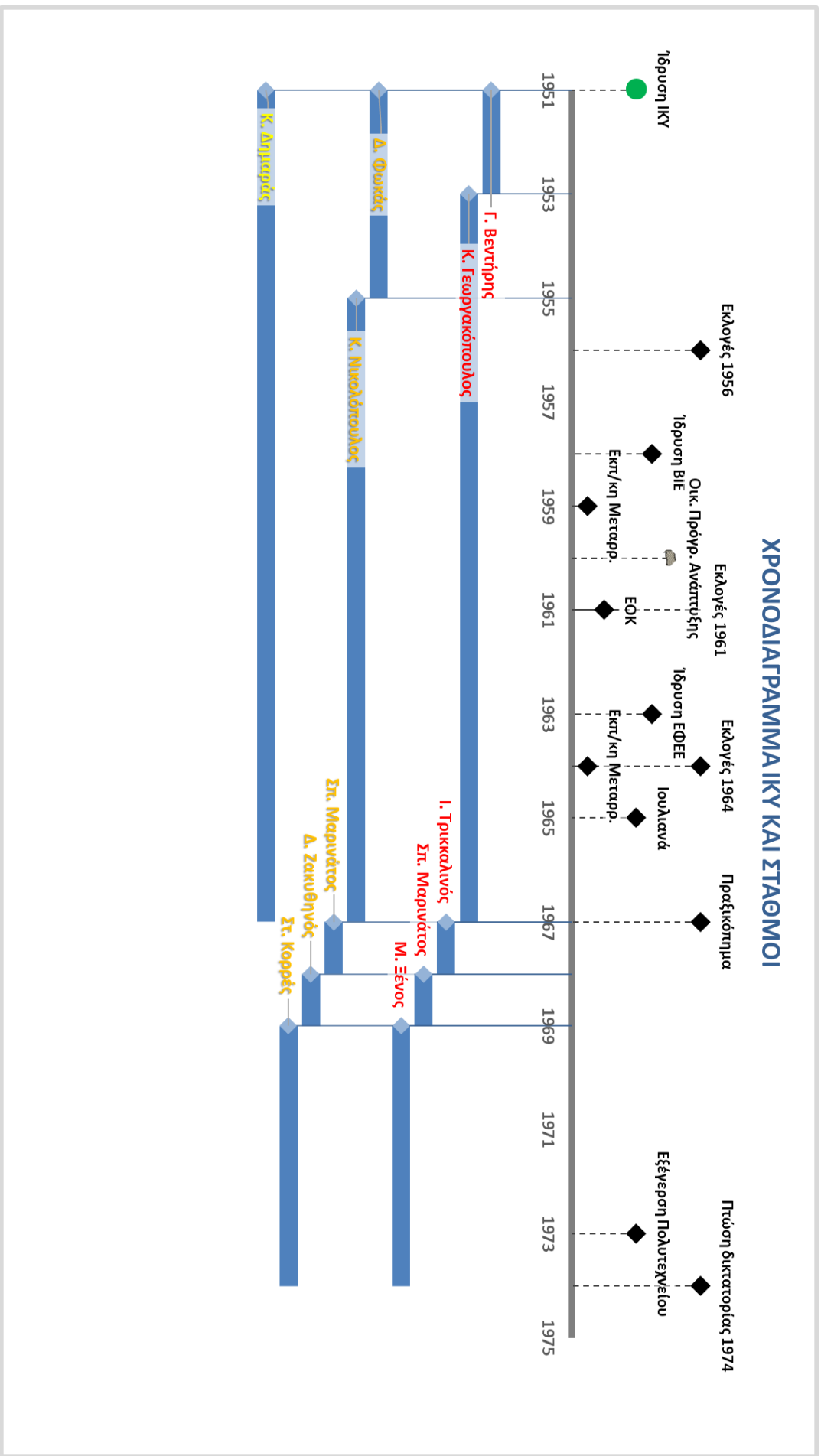
Το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα ήταν και παραμένει έντονα συγκεντρωτικό. Η εκπαιδευτική πολιτική καθορίζονταν από το υπουργείο Παιδείας σε ευθυγράμμιση με την κυβέρνηση. Στη στοιχειώδη και στη γενική μέση εκπαίδευση ο έλεγχος του Υπουργείου Παιδείας ήταν πλήρης. Το Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών ελεγχόταν μέσα από το διορισμό του Διοικητικού Συμβουλίου. Ωστόσο, αυτό που χαρακτηρίζει τη συνέχεια του θεσμού τα χρόνια που μελετάμε ήταν ο Κωνσταντίνος Θ. Δημαράς.

Ο Δημαράς διατήρησε τη θέση του Γενικού Διευθυντή από την ίδρυση μέχρι το πραξικόπημα του 1967. Πίστευε στην αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού συστήματος με όργανο τη γλώσσα και την καθολική χρήση της δημοτικής σε προφορικό και γραπτό λόγο. Σταθμός στην πορεία του υπήρξε η θέση του ως Διευθύνων Σύμβουλος του Βασιλικού Ιδρύματος Ερευνών απ' το 1958 όπου ιδρύθηκε μέχρι το '69 όπου αποχωρεί για τη Γαλλία.

Ο Δημαράς ως διευθυντής του ΙΚΥ μέχρι το 1967 καθόρισε τον χαρακτήρα του ιδρύματος με την εύρυθμη λειτουργία του, δηλαδή τη ικανή στελέχωση με προσωπικό, την τήρηση των προθεσμιών, των προϋπολογισμών κλπ. Τα χρόνια που μελετάμε ξεχωρίζει η έκδοση των ετήσιων επετηρίδων στις οποίες γίνεται μια πολύ επιμελής καταγραφή ονομαστικά των υποτρόφων και της ακαδημαϊκής τους εξέλιξης, εκδίδονται στατιστικές με την αποδοτικότητα όλων των προγραμμάτων ανά φύλο, ανά επιστημονικό πεδίο, πίνακες των εξεταστικών επιτροπών κλπ. Το ΙΚΥ όπως σχεδιάστηκε να λειτουργεί δεν είναι απλά ένας χρηματοδοτικός θεσμός, αλλά ένας θεσμός απονομής υποτροφιών που παρεμβαίνει σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, αναφέρεται στο σύνολο της εκπαιδευτικής αλυσίδας. Επίσης, το ΙΚΥ προκηρύσσει διαγωνισμούς και εξετάζει υποψηφίους άρα θέτει τα κριτήρια της επιτυχίας, είναι με άλλα λόγια ένας αξιολογικός μηχανισμός. Το ΙΚΥ, επιπλέον, συλλέγει και αξιοποιεί βιογραφικά και συστατικές άρα είναι ένας μηχανισμός σκιαγράφησης του προφίλ των υποψηφίων. Παράλληλα παρακολουθεί την πορεία του υποτρόφου, τις επιδόσεις και τη διαγωγή του και αποφασίζει αν θα τη διακόψει ή όχι, δηλαδή επιτηρεί και λειτουργεί ως παρατηρητήριο. Τέλος, το ΙΚΥ διατηρεί στατιστικά δεδομένα με εξατομικευμένες πληροφορίες που δημιουργούν μεγαλύτερα υποσύνολα δεδομένων, τα επεξεργάζεται και πάνω σε αυτά προτείνει και χαράσσει την πολιτική του. Το ΙΚΥ, δηλαδή, είναι ένας κρατικός θεσμός στατιστικών ερευνών που συλλέγει, κατηγοριοποιεί, επεξεργάζεται και δημοσιεύει στατιστικά δεδομένα.

Μελετώντας το πρωτογενές υλικό, εντυπωσιάζει η συστηματικότητα της γραφειοκρατικής δουλειάς και η οποία αποτελεί το τεκμήριο της αξίας του θεσμού, που τόσο αγάπησαν όλες οι κυβερνήσεις. Η «εξερεύνηση» και η «εξόρυξη» των αρίστων της εποχής, ανεξαρτήτως οικονομικής δυνατότητας, σε ολόκληρη της επικράτεια της χώρας, ήταν μια προσπάθεια των κυβερνήσεων του '50-'60 να χτίσουν την μετεμφυλιακή εθνική ενότητα στο πλαίσιο της αριστείας και της αξιοκρατίας. Αποτελεί όμως και κάτι ακόμη: την απόδειξη της συνέχειας του ελληνικού κράτους.

ΧΡΟΝΟΔΙΑΓΡΑΜΜΑ ΙΚΥ ΚΑΙ ΣΤΑΘΜΟΙ

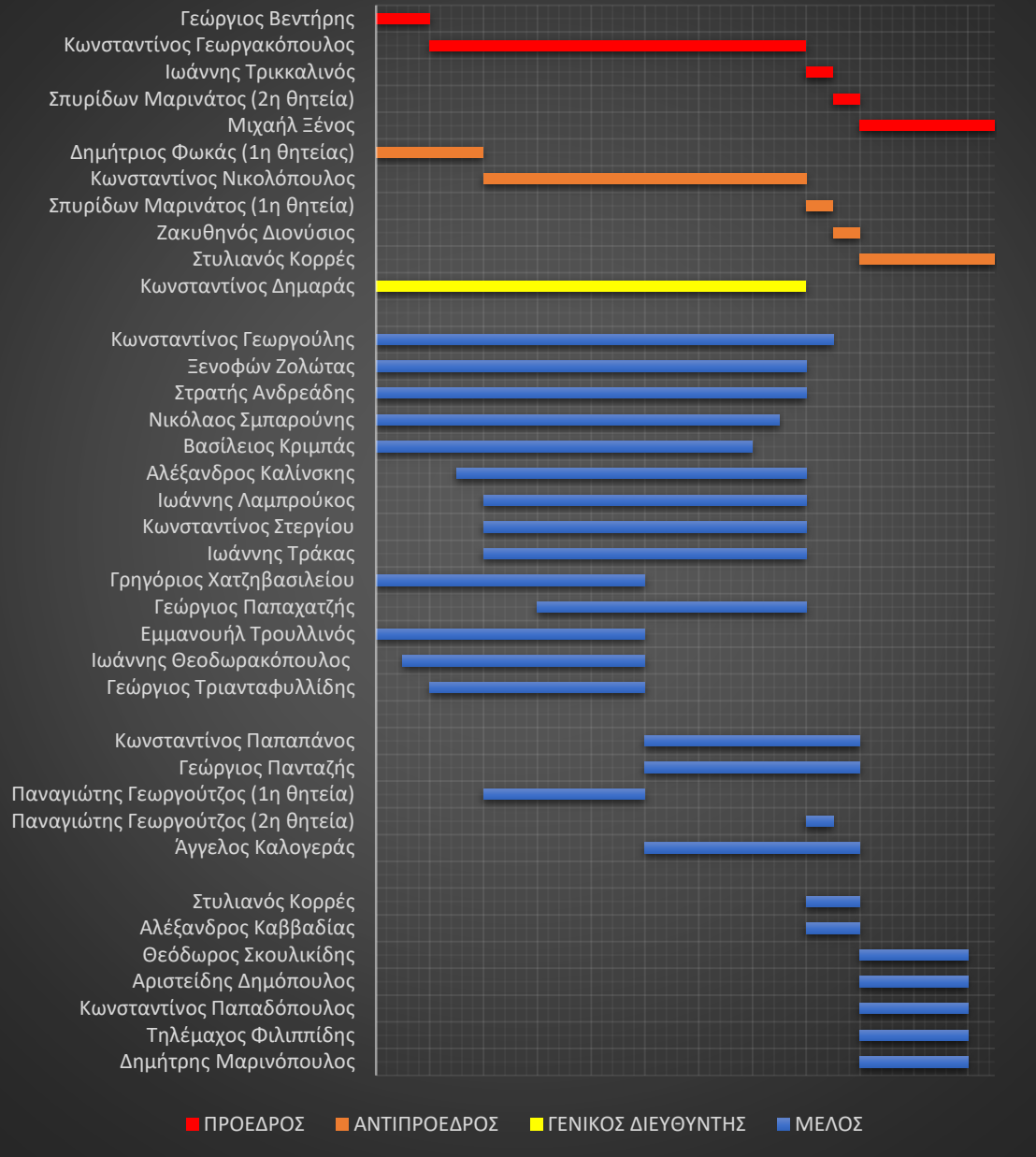

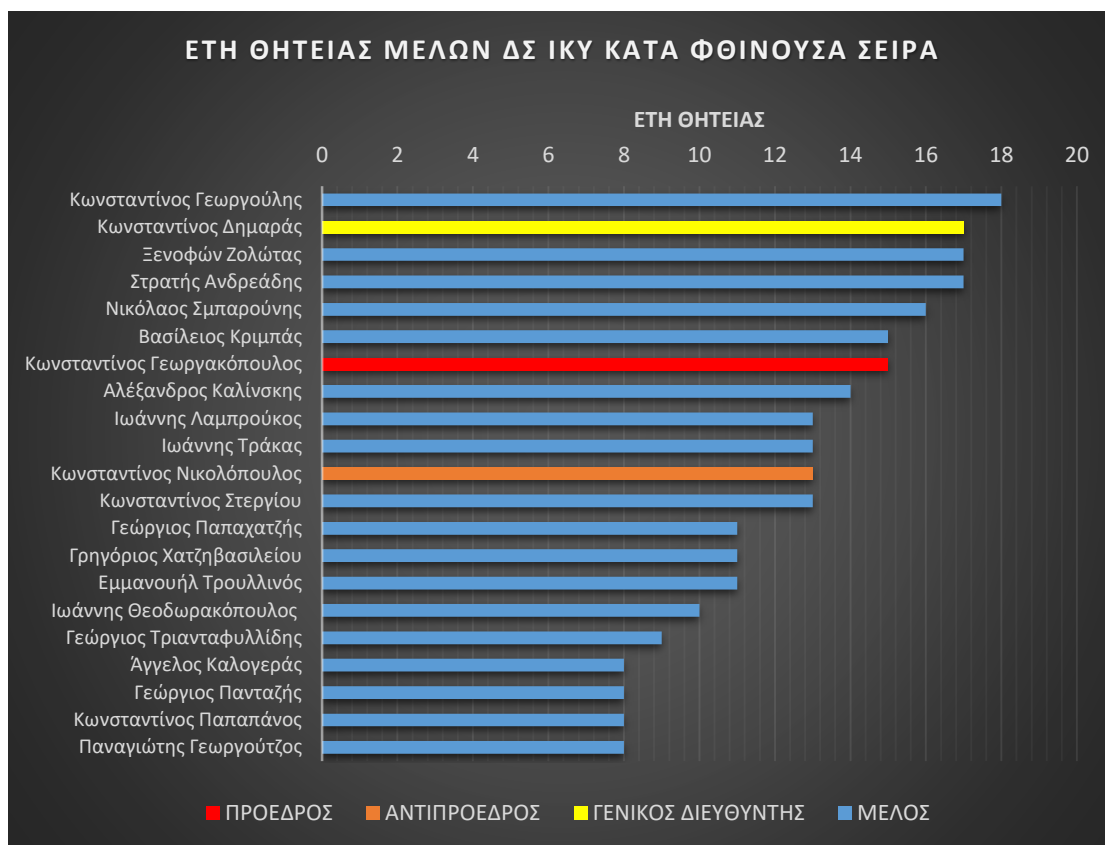
ΕΠΗ

ΕΠΗ	ΠΡΟΕΔΡΟΙ ΚΑΙ ΑΝΤΙΠΡΟΕΔΡΟΙ ΙΚΥ (1951-74)
1951-53	Γ. Βεβήρης
1953-67	Κ. Γεωργακόπουλος
1967-68	Ι. Τρικκαλινός
1968-74	Μ. Ξένος
1951-55	Δ. Φωκάς
1955-67	Κ. Νικολάοπουλος
1967-68	Στ. Μαρινάτος
1968-69	Στ. Κοππές
1969-74	Κ. Θ. Δημησράς

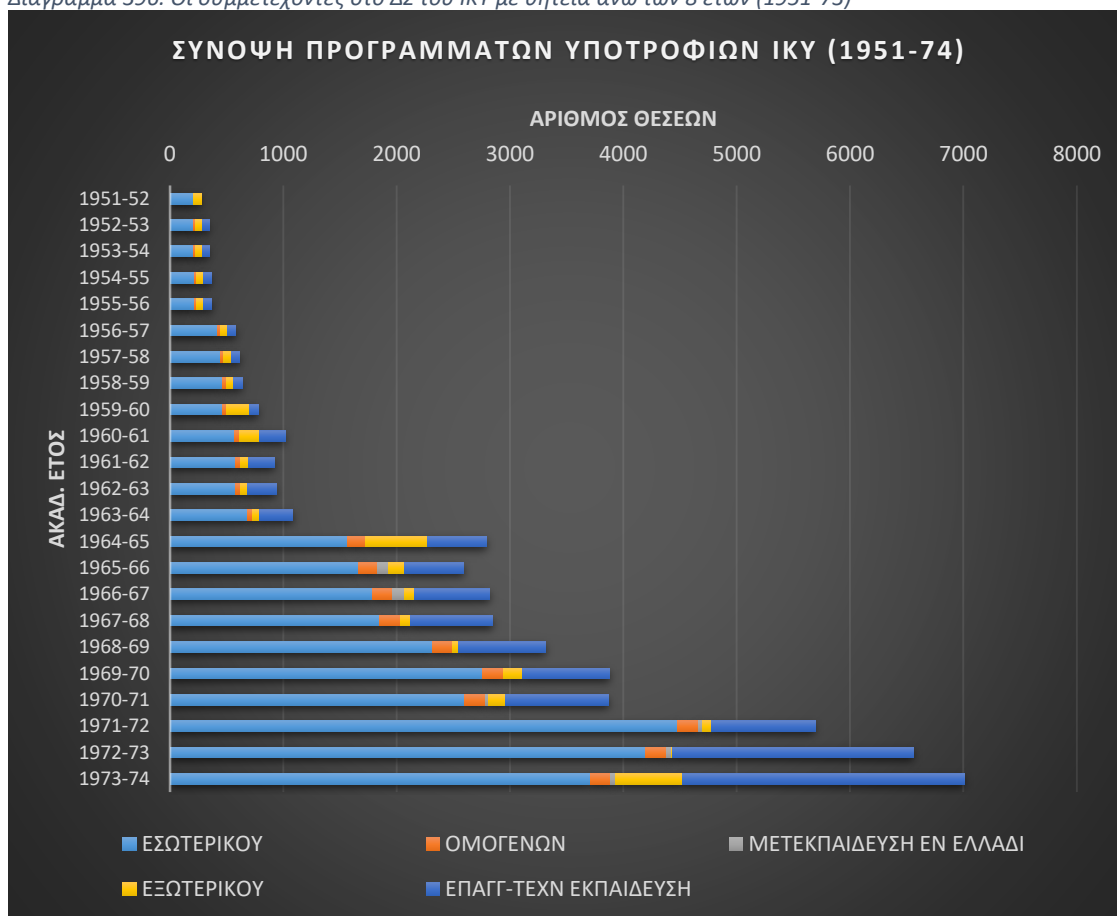
ΣΥΝΘΕΣΗ ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΩΝ ΣΥΜΒΟΥΛΙΩΝ ΙΚΥ

1951 1953 1955 1957 1959 1961 1963 1965 1967 1969 1971 1973

Διάγραμμα 396. Οι συμμετέχοντες στο ΔΣ του ΙΚΥ με θητεία άνω των 8 ετών (1951-73)

Διάγραμμα 397. Σύνοψη των προγραμμάτων υποτροφικών του ΙΚΥ (1951-1974)

Ο Δημαράς μαζί με τους Βεντήρη, Νικολόπουλο, Γεωργούλη υπήρξαν οι βασικοί εκφραστές της φιλολογικής τάσης εντός του ιδρύματος. Μέλη της Ελληνικής Εταιρείας Φιλολόγων μαζί με τους καθηγητές της Φιλοσοφικής Σχολής ασκούσαν μεγάλη επιρροή στα όργανα του Υπουργείου Παιδείας και στην επιμόρφωση των εκπαιδευτικών. Το στρατόπεδο των φιλόλογων αντιπολιτεύτηκε την μεταρρυθμιστική προσπάθεια του 1959 και κυρίως του 1964. Επίσης, μέσα από τα προγράμματα παρατηρούμε την αντιπαράθεση μεταξύ της του Πανεπιστημίου Αθηνών και του πιο προοδευτικού Πανεπιστημίου Πάτρας καθώς και την προσπάθεια του Υπουργείου της κυβέρνησης Παπανδρέου να διαρρήξει το μέτωπο της συντηρητικής Φιλοσοφικής Σχολής Αθηνών η οποία ασκούσε και την μεγαλύτερη επιρροή.

Παρατηρώντας το Διάγραμμα 392 είναι σαφής η αργή αλλά σταθερή υποχώρηση των θεωρητικών επιστημών προς όφελος των θετικών. Ωστόσο, ακόμα και την τελευταία χρονιά το ποσοστό των θεωρητικών παρέμεινε πλειοψηφικό με 54%. Μια πιο αναλυτική εικόνα αποκτούμε με το Διάγραμμα 394. Για την πρώτη φάση των πρώτων έξι χρόνων ζωής του Ιδρύματος το ποσοστό των θεωρητικών επιστημών παρέμεινε κατά μέσο όρο 33% επί του συνόλου. Στην επόμενη φάση, επίσης, παρέμεινε αμετάβλητο ενώ κατά τη διάρκεια της δεύτερης κυβέρνησης Καραμανλή οι Φιλοσοφικές Σχολές ενισχύθηκαν. Αλλά από το 1964 και έπειτα παρατηρούμε πως η κυβέρνηση Παπανδρέου μείωσε σημαντικά τις θέσεις για τις Ανθρωπιστικές Επιστήμες, οι σχολές των οποίων έχασαν 13 ποσοστιαίες μονάδες. Προφανώς, η σύγκρουση του Παπανδρέου με τη Φιλοσοφική Αθηνών για το γλωσσικό ζήτημα θα εκφραζόταν και στα προγράμματα του ΙΚΥ. Το 1964 ιδρύεται το τρίτο Πανεπιστήμιο, στην πόλη που πολιτεύεται ο Παπανδρέου, στην Πάτρα, και αναλαμβάνει να δώσει ένα νέο παράδειγμα διοίκησης.

Β. Η τεχνική-επαγγελματική εκπαίδευση, οι μηχανικοί και οι θετικές επιστήμες

Απέναντι στην θεωρητική-ανθρωπιστική κατεύθυνση των προγραμμάτων βρισκόταν η γραμμή των εκσυγχρονιστών για την ενίσχυση της τεχνικής-επαγγελματικής εκπαίδευσης, των οικονομικών και νομικών επιστημών και όσων ειδικοτήτων συνδέονταν με την επιχειρηματικότητα, την εκβιομηχάνιση, το μάνατζμεντ και τα τεχνικά επαγγέλματα. Η παραπάνω τάση εκφραζόταν κυρίως από τους Ζολώτα, Ανδρεάδη, Μαυρίκη ενώ η τάση των φυσικομαθηματικών και των μηχανικών εκφραζόταν από τους Καλίνσκη, Κριμπά και Χατζηβασιλείου.⁴⁹⁰ Η στροφή προς την εκσυγχρονιστική κατεύθυνση πραγματοποιείται το 1960 -μετά την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1959- με τον τριπλασιασμό των ενισχυμένων σπουδαστών στις Επαγγελματικές Σχολές, και την προκήρυξη των έκτακτων προγραμμάτων 1959-1961 στο πλαίσιο του Πενταετούς Προγράμματος Ανασυγκρότησης.

Το 1959 το ελληνικό κράτος προχωρά στην ίδρυση δημόσιων τεχνικών σχολών σε πλήθος ελληνικών επαρχιακών πόλεων. Η επικέντρωση στον τεχνικό επαγγελματικό κλάδο το 1959 δεν αποτέλεσε ούτε μια πρωτότυπη ούτε μια «επαναστατική» στροφή. Η σχετική ανάγκη είχε

⁴⁹⁰ Αξίζει να σημειώσουμε τη σημασία της στάσης του Αλ. Δελμούζου, ο οποίος αν και Παιδαγωγός ανήκε στην ομάδα των εκσυγχρονιστών και μαζί με τον Δ. Γληνό εξήραν τη σημασία της τεχνικής και επαγγελματικής εκπαίδευσης από τις αρχές του αιώνα. Ο Γληνός υπήρξε ο εισηγητής του νομοσχεδίου του 1913 για την ίδρυση Διδασκαλείου Τεχνικής Εκπαίδευσης η οποία πραγματοποιήθηκε το 1914 για να καλύψει τις ανάγκες που προέκυψαν για το διδακτικό προσωπικό των κατώτερων τεχνικών σχολών και των καθηγητών των τεχνικών μαθημάτων μέσης εκπαίδευσης. Το 1929 υπό τις φωνές του Δελμούζου ψηφίστηκε από την κυβέρνηση του Βενιζέλου μια σειρά νόμων για την θεμελίωση του αστικού σχολείου. Βλ. Αλέξανδρος Δελμούζος, *Δημοτικισμός και παιδεία*, Ελληνοευρωπαϊκή Κίνηση Νέων, Αθήνα 1926, σ. 33. και Στάθης Καρατζογιάννης και Σταυρούλα Πανταζή, *Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα: Αδυναμίες, δυνατότητες και προοπτικές*, ΙΜΕ/ΓΣΒΕΕ, Αθήνα 2014, σ. 87–90.

επισημανθεί από παλιά και το αίτημα είχε πλέον ωριμάσει ώστε να γίνει δεκτό και από την δεξιά και από την αριστερά. Ακόμα και η Εταιρεία Ελλήνων φιλολόγων είχε αποκτήσει πλέον θετική τοποθέτηση με τον Γεωργούλη υπέρμαχο της ενίσχυσης των τεχνικών σχολών να ασκεί και την μεγαλύτερη επιρροή στους φιλόλογους, ως υπεύθυνος για την μεταρρύθμιση του 1959.

Ο κλάδος της επαγγελματικής εκπαίδευσης είχε αναπτυχθεί ως τότε άναρχα έξω από τα όρια της εκπαιδευτικής πολιτικής, και ως μια «ιδιωτική» υπόθεση των κεφαλαιοκρατών να εκπαιδεύουν τους εργάτες και τους μάστορές τους. Το κύριο χαρακτηριστικό της θεσμοθέτησης του 1959 ήταν ότι ενίσχυε ένα από τα πάγια χαρακτηριστικά του πολιτικού συστήματος: τον συγκεντρωτισμό του Υπουργείου Παιδείας. Με τη νέα ρύθμιση του νόμου, η ευθύνη για το σύνολο σχεδόν των τεχνικών και επαγγελματικών σχολείων η οποία μέχρι τότε ήταν διαμοιρασμένη σε διάφορα υπουργεία και φορείς, μεταβιβάστηκε στο Υπουργείο Παιδείας, με εξαίρεση τις σχολές των ναυτικών επαγγελματιών υποδηλώνοντας την αδυναμία του Κράτους να παρέμβει και να συγκρουστεί με το εφοπλιστικό κεφάλαιο.

Το επισημαίνουμε αυτό γιατί έχει τη σημασία να δείξουμε ότι η ίδρυση κρατικών σχολών επαγγελματικής εκπαίδευσης ήταν μία προσπάθεια να αμφισβητηθεί το μονοπώλιο της ειδίκευσης που διατηρούσαν μέχρι τότε το ιδιωτικό κεφάλαιο. Η αύξηση της κρατικής παρέμβασης ήταν συνεχής μέσα σε αυτά τα 20 χρόνια. Η εξέλιξη της τεχνικής εκπαίδευσης μέσω του προγραμμάτων του ΙΚΥ συνάντησε δύο ακόμα σταθμούς. Ο πρώτος περιλάμβανε την αύξηση των ενισχύσεων κατά 78% για το σπουδαστικό έτος 1964-65 από την κυβέρνηση του Γεωργίου Παπανδρέου, και ο δεύτερος το 1972-73 κατά τη διάρκεια της στρατιωτικής δικτατορίας με αύξηση των υποτροφιών κατά 134%, αποδεικνύοντας πως η εκσυγχρονιστική ανάγκη του ελληνικού κράτους για περισσότερη τεχνική ειδίκευση διαγνώστηκε τόσο από την σοσιαλδημοκρατική κυβέρνηση του Παπανδρέου, όσο και από το χουντικό καθεστώς.

Η τεχνική-επαγγελματική στροφή και η ελληνοχριστιανική παράδοση του εκπαιδευτικού συστήματος δεν βρίσκονταν σε σύγκρουση, αλλά σε σύμπλευση. Τα ιδεολογικά στοιχεία που εντοπιζόνταν στα πορίσματα της Επιτροπής Παιδείας του 1957 και ενσωματώθηκαν στην μεταρρύθμιση του 1959 έτεμναν τον εκσυγχρονιστικό χαρακτήρα των σπουδών με τον ελληνοχριστιανικό θέτοντας ως υψηλό στόχο την ανύψωση του ελληνικού πνεύματος. Στην τομή των δύο αυτών ιδεολογημάτων το ελληνικό κράτος επιτελούσε την τεχνο-εθνικιστική στροφή, εγγράφοντας στα μεγάλα έργα υποδομών αξίες εθνικής ανάταξης ήδη από τα τέλη της δεκαετίας του '50 (βλ. πενταετές πρόγραμμα του Καραμανλή) και μέχρι το τέλος της δικτατορίας. Ο εργολάβος είχε γίνει ο εθνικός ήρωας την χώρας.

5.2 Η βιομηχανική και οικονομική πολιτική, 1953-1973

Η σχέση του Πανεπιστημίου με το μεταπολεμικό σύστημα παραγωγής αποδείχτηκε ισχυρή και σύμφωνη με τις γενεαλογίες που της επεφύλασσε τη ιστορία.⁴⁹¹ Μετά τη διετή κρίση 1951-52 που ολοκληρώθηκε με την υποτίμηση του νομίσματος το 1953, η εικοσαετία 1953-1973 χαρακτηρίστηκε από την κρατική παρέμβαση για τον εκσυγχρονισμό και την αναδιάρθρωση της παραγωγικής μηχανής, πράγμα που συμπαρέσυρε την τριτοβάθμια εκπαίδευση και την πολιτική υποτροφιών του ΙΚΥ. Η ανάπτυξη της χώρας με κύρια ατμομηχανή τον ευρύτερο βιομηχανικό τομέα και τις επενδύσεις στις υποδομές και την οικοδομή κατέστησαν την εικοσαετία 1953-1971 μια «περίοδο ανάπτυξης υπό την αιγίδα του κράτους»⁴⁹² η οποία χαρακτηρίστηκε από κρατικές επενδύσεις σε βιομηχανίες «εθνικής σημασίας» – ηλεκτρισμός, ζάχαρη, λιπάσματα και με τον ετήσιο ρυθμό αύξησης του ΑΕΠ κατά την περίοδο

⁴⁹¹ Ανδρέας Παπαστάμου, *Ο Προμηθέας εκπαιδύεται: Τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια στην εποχή της βιομηχανικής επανάστασης*, Παπαζήσης, Αθήνα 2000.

⁴⁹² Ηλίας Ιωακείμογλου και Γιάννης Μηλιός, «Συσσώρευση και κερδοφορία του κεφαλαίου στην Ελλάδα (1964-2004)», *Θέσεις*, τχ. 91 (2005).

1952-61 στο 5,7%, αριθμός που συγκαταλεγόταν μεταξύ των υψηλότερων επιδόσεων ανάμεσα στις χώρες-μέλη του ΟΟΣΑ.⁴⁹³

Επρόκειτο για μια περίοδο όπου εγκαθιδρύθηκε ένα έντονα παρεμβατικό σύστημα το οποίο αν και παρέμεινε ανεπιφύλακτα προσηλωμένο στην αρχή της διασφάλισης των δικαιωμάτων της ιδιοκτησίας, χαρακτηρίστηκε από την κρατική παρέμβαση για τον εκσυγχρονισμό και την αναδιάρθρωση της παραγωγικής μηχανής. Το Νομισματικό καθεστώς, οι αγορανομικοί έλεγχοι, η μεγάλη προσφορά εργατικών χεριών από την ύπαιθρο και οι χαμηλοί μισθοί είχαν ως αποτέλεσμα την ταχεία ανάπτυξη με νομισματική σταθερότητα. Παραδοσιακά, η Ελλάδα ήταν μια χώρα χαμηλού εργασιακού κόστους, (χαρακτηρίζεται από τους οικονομολόγους ως χώρα έντασης εργασίας), ωστόσο αυτό που χαρακτηρίζει κυρίως τη δεκαετία του 70 είναι η ανάπτυξη μέσω της εκβιομηχάνισης, δηλαδή μέσω των επενδύσεων έντασης κεφαλαίου.⁴⁹⁴

Η τάση μείωσης των ρυθμών ανάπτυξης της οικονομίας κατά τα τέλη της δεκαετίας του '50, η επιδείνωση του εμπορικού ισοζυγίου μετά το 1955, τα πενιχρά αποτελέσματα σε σχέση με την εισροή ξένου κεφαλαίου και τέλος η κρίση που εκδηλώνεται στην ελληνική οικονομία κατά την περίοδο 1961-62, προκαλούν ένα νέο σημαντικό αναπροσανατολισμό της οικονομικής στρατηγικής του ελληνικού κράτους, ο οποίος βασίζεται σε δύο άξονες:⁴⁹⁵

1) Την «έξοδο στη διεθνή αγορά», σε αντιστοιχία με την ήδη εξελισσόμενη διαδικασία οικονομικής ολοκλήρωσης της Δυτικής Ευρώπης, που αποκρυσταλλώθηκε στη Σύνδεση με την ΕΟΚ το 1962.

2) Τη «στροφή στην ιδιωτική πρωτοβουλία», που υλοποιείται με την αύξηση της κρατικής δανειακής χρηματοδότησης προς τη βιομηχανία και τη συστηματοποίηση και ενίσχυση της νομοθεσίας των κινήτρων, φοροαπαλλαγών και επιδοτήσεων προς το ιδιωτικό κεφάλαιο (π.χ. νόμοι 4002/1959 και 4171/1961).

Από το 1962 η ελληνική οικονομία εισέρχεται σε μια φάση αναπτυξιακού άλματος όπου συντελούνται οι σημαντικότεροι διαρθρωτικοί μετασχηματισμοί στο εσωτερικό της βιομηχανίας και του ευρύτερου επιχειρηματικού τομέα της οικονομίας. Το πενταετές Πρόγραμμα Αναπτύξεως του Υπουργείου Συντονισμού 1960-64 συμπιέσει το πρόγραμμα των υποτροφιών ώστε να στραφεί από τις θεωρητικές επιστήμες, στις θετικές. Αλλά ακόμα και όσον αφορά τις Κοινωνικές Επιστήμες, η αύξηση των υποτροφιών για τις νομικές σχολές και τις σχολές διοίκησης είναι χαρακτηριστική.

Οι αυξημένοι πόροι και τεχνική βοήθεια των Ξένων Συμμάχων επέτρεψαν στις ελληνικές κυβερνήσεις της δεκαετίας του '50 να πραγματοποιήσουν σημαντικές επενδύσεις σε υποδομές. Μεταξύ 1951 και '73 το βασικό οδικό δίκτυο επεκτάθηκε από 15.472 σε 36.415 km.⁴⁹⁶ Για το μετεμφυλιακό και μεταπολεμικό κράτος αν και αυτό ήταν περισσότερο χρήσιμο για στρατιωτικούς σκοπούς, ωστόσο φάνηκε η ανάγκη για εξειδικευμένους επιστήμονες μηχανικούς, πολεοδόμους, πολιτικούς μηχανικούς και αρχιτέκτονες. Στην ίδια γραμμή, ο κατασκευαστικός τομέας ο οποίος ήταν συνδεδεμένος με τις κατασκευές Δημοσίων Έργων και την ανέγερση κατοικιών επωφελήθηκε από τις εξωτερικές εισροές πόρων είτε μέσω

⁴⁹³ Ψαλιδόπουλος, *Ιστορία της Τράπεζας της Ελλάδος 1928-2008*.

⁴⁹⁴ Αν και είναι σύνθηρες η Ελλάδα να θεωρείται χώρα έντασης εργασίας, οι Ιωακείμογλου και Μηλιός αμφισβητούν αυτή τη θέση και την εντάσσουν στις χώρες έντασης κεφαλαίου. Βλ. Ηλίας Ιωακείμογλου και Γιάννης Μηλιός, «Εντάσσεται η Ελλάδα στη διεθνή αγορά ως «χώρα έντασης εργασίας»;», *Θέσεις*, τχ. 39 (1992), σ. 9.

⁴⁹⁵ Ηλίας Ιωακείμογλου και Γιάννης Μηλιός, «Συσσώρευση και κερδοφορία του κεφαλαίου στην Ελλάδα (1964-2004)», *Θέσεις*, τχ. 91 (2005).

⁴⁹⁶ Ιορδάνογλου, *Η ελληνική οικονομία μετά το 1950 Περίοδος 1950-1973: Ανάπτυξη, νομισματική σταθερότητα και κρατικός παρεμβατισμός*, σ. 253. Στοιχεία από την Εθνική Στατιστική Επετηρίς της Ελλάδος.

Δημοσίων Επενδύσεων είτε μέσω των ιδιωτικών Επενδύσεων σε κατοικίες. Η ανάγκη για ένα πανεπιστήμιο αμιγώς φυσικομαθηματικών και πολυτεχνικών σχολών καλύπτεται το 1964 με την ίδρυση του Πανεπιστημίου Πάτρας. Οι ανακατανομή των υποτροφιών για να καλυφθούν οι ανάγκες περιλαμβάνει την περικοπή θέσεων από τις Φιλοσοφικές Σχολές σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη.

Κατά τα λοιπά η οικονομία του '60 παρόλο τους υψηλούς ρυθμούς ανάπτυξης, και επιβεβαιώνοντας τις προβλέψεις του Βαρβαρέσου το 1952, άλλαζε αργά. Ο αγροτικός τομέας συνέχιζε να απασχολεί μεγάλο μέρος του πληθυσμού, αλλά με μικρή εισαγωγή τεχνολογίας, χαμηλή παραγωγικότητα και χαμηλή εξειδίκευση. Σε ότι αφορά τη μεταποίηση η απασχόληση δε σημείωσε πρόοδο, δηλαδή στην ειδίκευση για την επεξεργασία γεωργικών προϊόντων και στην κλωστοϋφαντουργία. Τέλος ο τομέας των υπηρεσιών παρήγαγε ήδη από την αρχή αυτής της περιόδου περισσότερο από το μισό του συνολικού ΑΕΠ και αναπτύχθηκε με ρυθμούς παραπλήσιους εκείνων του ΑΕΠ, με 6,5% ετήσιο μέσο όρο.

Σημαντικό μέρος της αύξησης της αξίας του Βιομηχανικού προϊόντος οφείλεται όχι στην αύξηση της παραγωγής αλλά κυρίως τους χαμηλούς μισθούς και το μετεμφυλιακό πολιτικό κλίμα που δεν άφηνε περιθώρια για διεκδίκηση από την πλευρά των εργαζομένων. Σημαντικό μέρος της αύξησης της αξίας του βιομηχανικού προϊόντος οφείλεται όχι στην αύξηση της παραγωγή, αλλά κυρίως στους χαμηλούς μισθούς και το μετεμφυλιακό πολιτικό κλίμα που δεν άφηνε περιθώρια για διεκδίκηση από την πλευρά των εργαζομένων. Τα χρόνια αυτά η εκμετάλλευση εργασίας από το κεφάλαιο αυξήθηκε σημαντικά.

Τέλος, ο τομέας των υπηρεσιών παρήγαγε ήδη από την αρχή αυτής της περιόδου περισσότερο από το μισό του συνολικού ΑΕΠ και αναπτύχθηκε με ρυθμούς παραπλήσιους εκείνων του ΑΕΠ 6,5% ετήσιο μέσο όρο. Από τους υποτομείς του τομέα υπηρεσιών εκείνοι που κατέγραψαν ρυθμούς αύξησης υψηλότερους από αυτούς του ΑΕΠ ήταν οι μεταφορές, οι επικοινωνίες, το εμπόριο, οι τράπεζες, οι ασφάλειες και λοιπές υπηρεσίες. Ο τομέας του τουρισμού αρχίζει να αποκτά υπολογίσιμα μεγέθη κατά το δεύτερο μισό της δεκαετίας του '50 με κεντρική επιδίωξη του κλάδου να είναι η γρήγορη επέκταση της ξενοδοχειακής υποδομής.

Η συνεισφορά των προγραμμάτων στην οικονομική ανάπτυξη ήταν σημαντική αλλά όπως ήταν αναμενόμενο τα αποτελέσματα θα εμφανιζόντουσαν σε βάθος δεκαετίας, όταν η ανερχόμενη ισχυρή κοινότητα των μηχανικών θα ρύθμιζε τις οικονομικές και πολιτικές εξελίξεις τα χρόνια της μεταπολίτευσης με το πολιτικό κεφάλαιο που είχε αποκομίσει από την εξέγερση του Πολυτεχνείου.

5.3 Ο ρόλος του πανεπιστημίου στην κοινωνική κινητικότητα

Χαρακτηριστικό της εποχής είναι η δημοσιονομική πειθαρχία και αποτέλεσμα αυτού οι χαμηλές κοινωνικές δαπάνες και συνεπώς το αδύναμο κοινωνικό κράτος⁴⁹⁷. Η πολιτική των μισθών ελεγχόταν αυστηρά με αποτέλεσμα την καθήλωση της κοινωνικής κινητικότητας της εργατικής τάξης. Τα τμήματά του πληθυσμού που ήταν χαρακτηρισμένα ως κομμουνιστές παρέμεναν εγκλωβισμένα, ενώ για τους υπολοίπους η ανώτατη εκπαίδευση λειτουργούσε ως διέξοδος για καλύτερες δουλειές, κυρίως στο δημόσιο τομέα. Τα προγράμματα υποτροφιών λειτούργησαν ανακουφιστικά για μια γενιά αριστούχων που πληρούσαν τα οικονομικά και πολιτικά κριτήρια. Η αύξηση του αριθμού των υποτροφιών λειτούργησαν σα θέλγητρο για σπουδές στα ελληνικά ιδρύματα.

⁴⁹⁷ Για περισσότερα σχετικά με τις θεωρίες και εννοιολογήσεις του κοινωνικού κράτους, βλ. Λουδοβίκος Κωτσονόπουλος, «Θεωρίες κοινωνικού κράτους: συγκρότηση, κρίση, αναδιάρθρωση», Διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, Αθήνα 2011.

Στους παραπάνω πίνακες βλέπουμε την κατανομή των υποτροφιών ανά επιστημονικό πεδίο. Η διατήρηση της πρωτοκαθεδρίας των σχολών που παράγουν εκπαιδευτικούς παραμένει μέσα στα χρόνια, δηλαδή δασκάλους, φιλολόγους, φυσικούς-μαθηματικούς-χημικούς. Οι μηχανικοί, οι γεωπόνοι και οι ιατροί ακολουθούν σε μικρότερο ποσοστό. Ενίσχυση των μηχανικών και των γιατρών βλέπουμε από τα χρόνια της δικτατορίας και μετά (1967-1973), κυρίως μέσα από την ανάγκη για ανάπτυξη της οικοδομής, των μεγάλων έργων υποδομής και τον εξηλεκτισμό της χώρας.

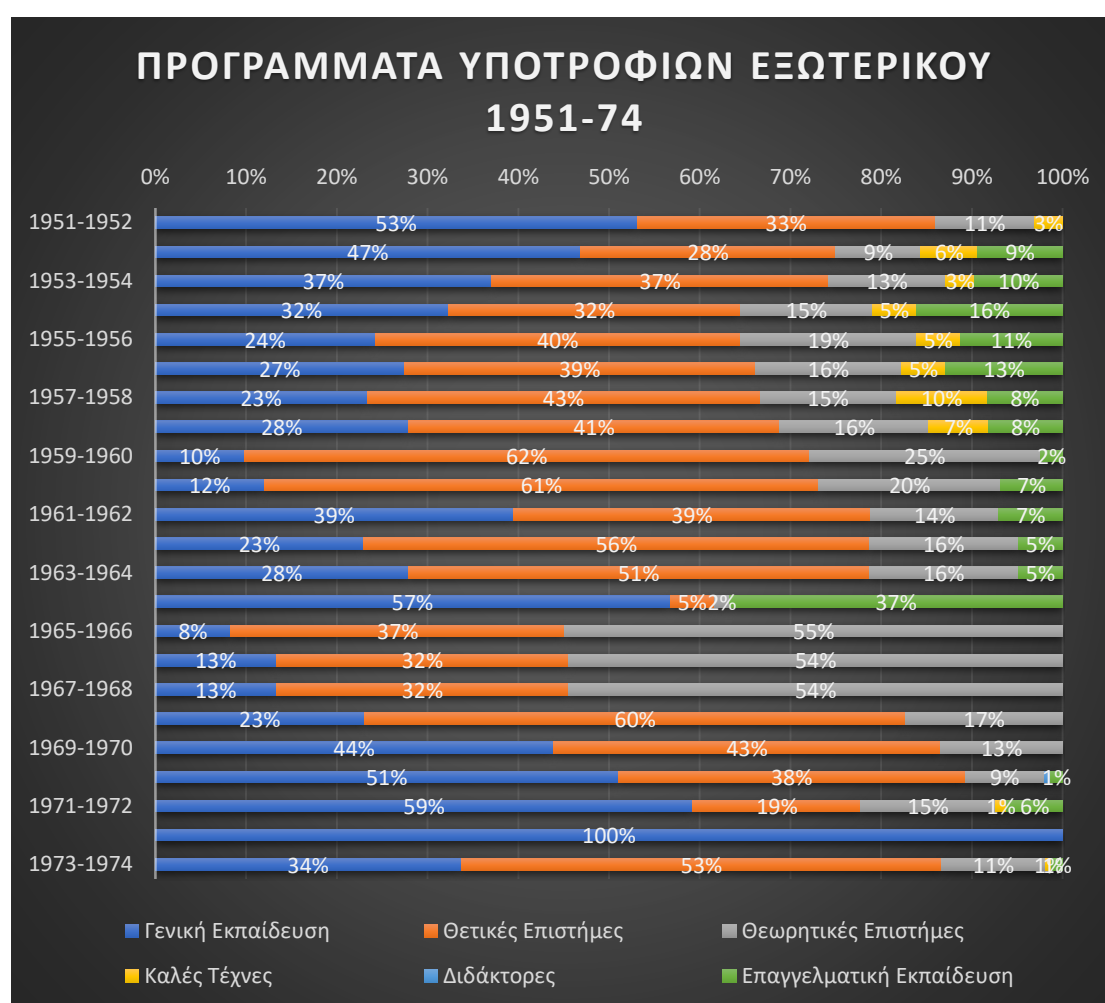
Μέσα στη δεκαετία του '60 και '70 έχουμε ίδρυση νέων Πανεπιστημίων και τμημάτων σε Αθήνα, Θεσσαλονίκη, Πάτρα, Ιωάννινα. Στο διάστημα 1955-1973 ο αριθμός των φοιτητών τετραπλασιάστηκε δίνοντας διέξοδο σε όλο και περισσότερο κόσμο για σπουδές ανώτατης εκπαίδευσης. Ωστόσο, μέχρι τα τέλη της δεκαετίας του '60 αριθμός των διδασκόντων στα ΑΕΙ δεν παρακολούθησε την αύξηση αυτή. Η ανάγκη για διδάσκοντες καλύφθηκε εν μέρει με τα προγράμματα των διδακτορικών υποτροφιών τα οποία υποκατέστησαν τα προγράμματα μετεκπαίδευσης εν Ελλάδι το 1970.

Σε όλη την περίοδο 1950 έως 1973 τα πιο κρίσιμα προβλήματα των πανεπιστημίων οφείλονταν στον συνδυασμό τριών παραγόντων. Πρώτον, στην ισχυρότατη ζήτηση από πλευράς ελληνικής οικογένειας για πανεπιστημιακή εκπαίδευση, δεύτερον στις περιορισμένες θέσεις εισακτέων που προσφέρονταν και τρίτον στις ελλείψεις σε προσωπικό αίθουσες και εργαστήρια. Αυτό είχε ως αποτέλεσμα ένας σημαντικός αριθμός φοιτητών να φεύγει για σπουδές στο εξωτερικό.

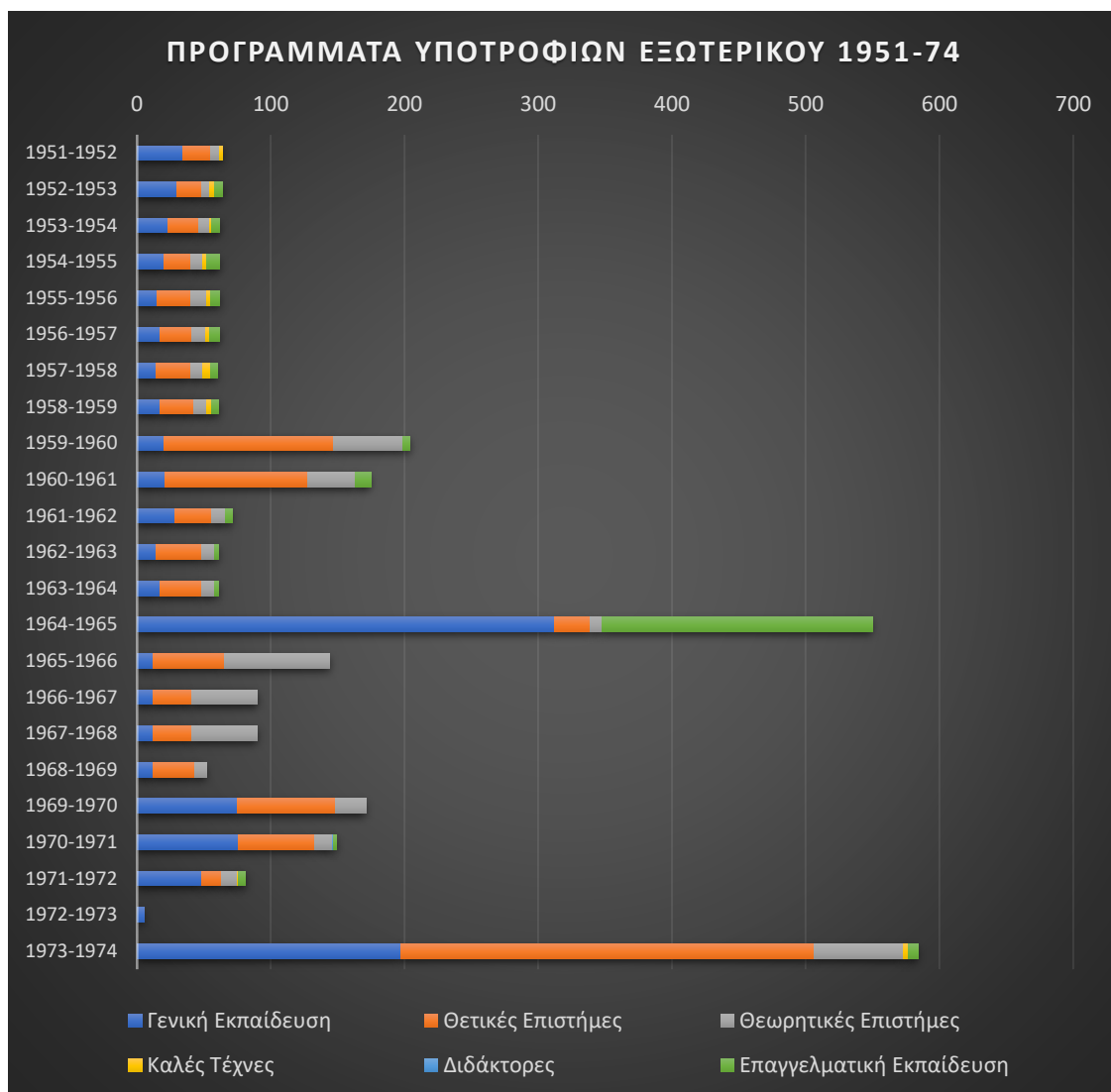
Την τάση φυγής στο εξωτερικό των νέων επιστημόνων προσπαθεί να προλάβει το πρόγραμμα μετεκπαίδευσης στο εξωτερικό από την πρώτη εφαρμογή του το 1951. Τον ίδιο στόχο επαναπατρισμού έχουν και τα προγράμματα ενίσχυσης των Ελλήνων της ομογένειας. Τα προγράμματα των πρώτων δέκα ετών μέχρι και το 1959, αποβλέπουν στην μετεκπαίδευση για τις ανάγκες της δημόσιας και της ιδιωτικής οικονομίας στο πλαίσιο του Πενταετούς Προγράμματος Ανάπτυξης, κυρίως όμως στοχεύουν στην στελέχωση των παιδαγωγικών ακαδημιών (κοινωνικές επιστήμες). Από το 1960, οι προκριθέντες των έκτακτων προγραμμάτων υποχρεώνονται μετά το τέλος των σπουδών να επιστρέψουν στην Ελλάδα και να εργαστούν στον δημόσιο τομέα για 2 χρόνια. Περιλαμβάνει εκπαιδευτικούς, μηχανικούς, γεωπόνους και διοικητικό προσωπικό. Έκτακτα προγράμματα προκηρύσσονται το 1964 μόνο για άντρες μη δημόσιους υπάλληλους, πτυχιούχους παιδαγωγικών ακαδημιών και τεχνικούς αποφοίτων ανώτερων σχολών και το 1970-72 για την κάλυψη των αναγκών σε εκπαιδευτικούς γυμνασίων υποχρεώνει τους υποτρόφους να εργαστούν για 7 χρόνια στο δημόσιο. Τα προγράμματα εξωτερικού 1969-70 και 1970-71 ενισχύουν την μέση εκπαίδευση με την υποχρέωση την απασχόληση στα δημόσια σχολεία μετά την άμεση επιστροφή από το εξωτερικό.

Η μεταρρύθμιση του 1964 ακυρώνεται αμέσως μετά από το πραξικόπημα του Απριλίου του 1967. Καθιερώνεται η παλαιά καθαρεύουσα ως επίσημη γλώσσα του Κράτους και της εκπαίδευσης και υιοθετούνται οι αξίες του ελληνοχριστιανικού πολιτισμού. Διαλύονται τα συνδικάτα των εκπαιδευτικών και ξεκινούν οι διώξεις των αριστερών φοιτητών και όσον καθηγητών δεν συνεργάστηκαν. Ωστόσο διατήρησε τη δωρεάν παιδεία και τις πανελλαδικές εξετάσεις για τα Πανεπιστήμια. Επίσης τα συμπληρωματικά προγράμματα της τετραετίας 1969-74 καθιέρωναν μια νέα κατηγορία ειδικών υποτροφιών για τους φοιτητές των Ανωτέρων Σχολών με στόχο την ενίσχυση της μέσης εκπαίδευσης. Συγκεκριμένα, οι υποτροφίες αυτές είχαν αυξημένα τροφεία (2.000 δρχ. μηνιαίως) και παρέχονταν στους φοιτητές για όλα τα έτη των σπουδών τους με την υποχρέωση ότι μετά τη λήψη του πτυχίου τους θα υπηρετούσαν για μία επταετία ως καθηγητές στη δημόσια μέση εκπαίδευση. Παρατηρούμε πως αυξάνεται το ποσοστό συμμετοχής των γυναικών στα προγράμματα λόγω της ενίσχυσης των σχολών υψηλής προτίμησης από το γυναικείο φύλο.

Το καθεστώς προχώρησε σε αλλαγή του ΔΣ του ΙΚΥ και απόλυση του Δημαρά από τη θέση του Γενικού Διευθυντή. Επίσης, από τα πρακτικά παρατηρούμε ότι το νέο ΔΣ ζητάει ξανά τα πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων όσων υποτρόφων είχαν αμελήσει να τα προσκομίσουν, προχωρώντας σε ακύρωση υποτροφιών. Ωστόσο τα χρόνια της δικτατορίας διατηρείται η στροφή προς την ενίσχυση της επαγγελματικής εκπαίδευσης. Επίσης, η δικτατορία συνεχίζει να στηρίζει με υποτροφίες τα πανεπιστήμια και η αύξηση του αριθμού των προσφερόμενων θέσεων συνεχίστηκε. Η προτίμηση του καθεστώτος στις Νομικές και Οικονομικές Σχολές είναι σαφής, αλλάζοντας τις κατανομές των επιστημονικών πεδίων προς όφελος των Κοινωνικών Επιστημών, αλλά δεν παρατηρούμε κάποια τομή που να πριμοδοτεί λαθραία κάποιο επιστημονικό πεδίο έναντι άλλου. Κατά τη διάρκεια της δικτατορίας το ελληνοχριστιανικό (ανθρωπιστικό) και τεχνο-επιστημονικό (θετικό) στοιχείο δεν συγκρούονται αλλά βρίσκονται σε σύμπλευση και διαμορφώνουν αυτό που έχει ονομαστεί ως τεχνο-εθνικισμός.

Διάγραμμα 398. Σύνοψη των αποτελεσμάτων των Προγραμμάτων Εξωτερικού (1951-74).

5.3.1 Το καθηγητικό κατεστημένο

Τα πανεπιστήμια της περιόδου ήταν αυτοδιοικούμενα ιδρύματα. Η αυτονομία των ΑΕΙ από το κράτος ήταν στην πράξη οριοθετημένη μέσα από την πρόσβαση στην χρηματοδότηση και τον αριθμό των διδασκόντων. Ωστόσο, τα ΑΕΙ είχαν τη δικαιοδοσία ως προς την επιλογή των προσώπων των διδασκόντων πράγμα που δημιούργησε εσωτερικά ένα καθηγητικό κατεστημένο. Μέχρι το 1964 το Υπουργείο Παιδείας είχε τον τελευταίο λόγο σχετικά με τον ετήσιο αριθμό των εισακτέων στα πανεπιστήμια. Αυτό άλλαξε με τη θέσπιση του ακαδημαϊκού απολυτηρίου και τις γραπτές πανελλαδικές εξετάσεις που έφερε η μεταρρύθμιση της ίδιας χρονιάς.

Το βασικό πρόβλημα που αντιμετώπιζε το ελληνικό πανεπιστήμιο ήταν η έλλειψη διδακτικού και βοηθητικού προσωπικού για το όγκο του φοιτητικού πληθυσμού. Ειδικά από τη δεκαετία του '60 και μετά η αύξηση της ζήτησης για εκπαίδευση στην ανώτατη βαθμίδα δημιουργούσε προβλήματα κατά την εύρυθμη λειτουργία του πανεπιστημίου. Από την άλλη η διατήρηση του θεσμού των εδρών όπου κάθε έδρα αντιστοιχούσε σε ένα γνωστικό αντικείμενο και η οποία ήταν προσωποποιημένη στον καθηγητή που το δίδασκε αύξανε την ισχύ των καθηγητών εντός των Ιδρυμάτων και λάμβανε πολλές φορές κοινωνικές και πολιτικές προεκτάσεις.

Οι χρηματοδοτικές παρεμβάσεις του ΙΚΥ αποτελούσαν στην ουσία παρέμβαση στον πυρήνα του καθηγητικού κατεστημένου, δηλαδή στο προσωποπαγές θεσμό των εδρών, άλλες φορές

ενισχύοντας και άλλες φορές αποδυναμώνοντας τον. Αν και οι υποτροφίες κατανέμονταν κυρίως στα πρώτα δύο μεγάλα πανεπιστήμια της χώρας (Αθήνας και Θεσσαλονίκης) και στις Παιδαγωγικές Ακαδημίες, τα προγράμματα υποτροφιών λειτουργούσαν ως χρηματοδοτικά εργαλεία που ανακάτευαν την τράπουλα. Η αμφισβήτηση του ισχύοντος status quo εντός των Πανεπιστημίων ακολούθησε διάφορες τακτικές μέσα στα χρόνια, παράλληλα με άλλες θεσμικές παρεμβάσεις όπως αυτή της κατάργηση των έκτακτων καθηγητών, της αλλαγής των ορίων συνταξιοδότησης, τρόπος εκλογής και διορισμού των τακτικών καθηγητών, το σύστημα ιεράρχησης των ακαδημαϊκών βαθμίδων κτλ.

Για παράδειγμα από τα πρώτα προγράμματα εξωτερικού (και αργότερα στα προγράμματα μετεκπαίδευσης εσωτερικού), η προκήρυξη του διαγωνισμού όριζε συγκεκριμένες κάθε φορά ειδικότητες που μπορούσαν να επιλέξουν οι υποψήφιοι πτυχιούχοι των διαφόρων σχολών με κάποιες από αυτές να θεωρούνται «κλειστές». Αυτό σήμαινε πως αν κάποιος υποψήφιος αποτύγχανε τότε θέση που έμενε κενή δεν μπορούσε να καλυφθεί με άλλη ειδικότητα λόγω μη συνάφειας του επιστημονικού αντικειμένου. Στην πράξη η στενότητα των ειδικοτήτων ήταν προβληματική μιας και πολλές θέσεις αποδεικνύονταν «φωτογραφικές» για συγκεκριμένες έδρες που προσπαθούσαν να προωθήσουν συγκεκριμένες ειδικότητες ώστε να μεγεθύνουν την σφαίρα επιρροή τους εντός των Σχολών που δίδασκαν. Άλλωστε, η θεσμοθέτηση του προγράμματος μεταπτυχιακών σπουδών στο εσωτερικό ήταν συνέχεια του προγράμματος εξωτερικού όταν από τα μέσα του '50 η πρακτική καθυστέρησης των υποτρόφων να αναχωρήσουν στο εξωτερικό τους ωθούσε στα ελληνικά εργαστήρια (στην περίπτωση των θετικών επιστημών) ώστε να εργαστούν με την ιδιότητα του υποτρόφου προετοιμαζόμενοι καλύτερα για τις συνθήκες του εξωτερικού.

Επίσης, στην περίπτωση των ανοιχτών ειδικοτήτων, η ανακατανομή των θέσεων σε περίπτωση που κάποιες έμεναν κενές αποφαιζόταν από την Διοίκηση μετά από πρόταση της Εκτελεστικής Επιτροπής και η οποία αποκρυστάλλωνε τις σχέσεις ισχύος στο εσωτερικό του ΙΚΥ. Το ποσοστό ασφαλείας ήταν ένα εργαλείο μικρο-ρύθμισης των κατανομών όπου δίνονταν υποτροφίες σε φοιτητές που ήδη σπούδαζαν στο εξωτερικό με αποτέλεσμα πολύ συχνά η εικόνα των κατανομών στα αποτελέσματα (προκριθέντες) να μην έχει σχέση με την εικόνα της προκήρυξης (θέσεις). Ένας άλλος τρόπος ήταν η μείωση του αριθμού των ειδικοτήτων με τη δικαιολογία πως οι υποψήφιοι θα έδειχναν μεγαλύτερο ενδιαφέρον για ειδικότητες με περισσότερο αριθμό θέσεων, άρα θα αυξανόταν η συμμετοχή, ο ανταγωνισμός και ποιότητα των επιτυχόντων. Ουσιαστικά, όμως, αυτή η πρακτική «έκλεινε» ειδικότητες και έλεγχε καλύτερα τη ροή των προγραμμάτων.

5.4 Συνοπτικά: Ένας θεσμός που απαντάει στις κρίσεις

Στην παρούσα διατριβή έδειξα πως η επένδυση στη δημόσια εκπαίδευση όλων των βαθμίδων (πρωτοβάθμια, δευτεροβάθμια και τριτοβάθμια) μέσα από τα προγράμματα των κρατικών υποτροφιών δεν ήταν απλά ο προάγγελος της βιομηχανικής ανάπτυξης μέσω της υποστήριξης της τεχνικής και επιστημονικής ειδίκευσης, αλλά μια απαραίτητη συνθήκη για την αύξηση της ισχύος ενός παρεμβατικού κράτους που βρισκόταν σε μια κατάσταση «εμπόλεμη εν ειρήνη». Αυτή η διαδικασία υλοποιήθηκε σε τρεις παράλληλες φάσεις: Α) Μέσα από την ομογενοποίηση του πληθυσμού γύρω από τις αξίες της εθνοφροσύνης και του ελληνο-χριστιανικού πολιτισμού. Β) Μέσα από την αφομοίωση από την πλευρά του κράτους της τεχνικής-επαγγελματικής ειδικευόμενης εκπαίδευσης από το ιδιωτικό κεφάλαιο και της παρέμβασης εντός της ακαδημαϊκής εξουσίας του καθηγητικού κατεστημένου. Γ) Μέσα από την παραγωγή πλήθους νέων μεσαίων και ανώτερων ειδικευμένων στελεχών του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, εκπαιδευμένων σε πανεπιστήμια της Ελλάδας και του Εξωτερικού, για την αναπαραγωγή του οικονομικού συστήματος. Αυτές οι τρεις μορφές που έλαβε το ΙΚΥ, διαμόρφωσαν τον χαρακτήρα ενός θεσμού ο οποίος εντός του εκπαιδευτικού, παραγωγικού και πολιτικού συστήματος καταφέρνει εδώ και 72 χρόνια να απαντάει σε

κρίσεις και να λειτουργεί τόσο αποτελεσματικά ως προς τους σκοπούς του συνιστώντας άλλη μια απόδειξη της συνέχειας του κράτους.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

6 Κανονισμοί Υποτροφιών

6.1 Ανωτέρας και Ανώτατης Εκπαίδευσης

Οι παρακάτω κανονισμοί⁴⁹⁸ όπως δημοσιεύτηκαν στην Β' Επετηρίδα του 1952, αφορούσαν τις τυπικές περιπτώσεις των υποτροφιών Ανώτερων και Ανωτάτων Σχολών. Τροποποιήσεις, ωστόσο ήταν δυνατόν να διενεργηθούν από την Εκτελεστική Επιτροπή και για συγκεκριμένες ειδικές περιπτώσεις όπως για παράδειγμα για να την Σχολή Καλών Τεχνών, ή για υποτρόφους ομογενείς κτλ.

Πιο συγκεκριμένα, υποτροφίες δικαιούνταν όλοι οι συμμετέχοντες στις εισιτήριες εξετάσεις των Ανωτάτων Σχολών που περιλαμβάνονται στο πρόγραμμα υποτροφιών εντός του καθορισμένου αριθμού από τις σχετικές αποφάσεις της Εκτελεστικής Επιτροπής, δηλαδή όσοι:

1. Είχαν πετύχει στις εισιτήριες εξετάσεις
2. Είχαν επιδείξει κατά το γυμνασιακό απολυτήριο διαγωγή κοσμιωτάτη ή κόσμια
3. Δεν διέθεταν επαρκής ίδιους πόρους για την συνέχιση των σπουδών τους.

Από την περιγραφή των τριών αυτών κατηγοριών, απουσιάζει το πιστοποιητικό κοινωνικών φρονημάτων, το οποίο όμως ήταν ούτως ή άλλως προαπαιτούμενο για την εγγραφή των επιτυχόντων στις Ανώτερες και Ανώτατες Σχολές σύμφωνα με τα έκτακτα μέτρα του Νόμου 516/1948 της κυβέρνησης Σοφούλη⁴⁹⁹.

Σύμφωνα με το άρθρο Β' και Γ' των κανονισμών την κρίση για τις υποτροφίες έκφεραν οι επιτροπές συνιστώμενες υπό την Εκτελεστική Επιτροπή και οι αποφάσεις τους τελούσαν επίσης υπο την έγκριση της Εκτελεστικής Επιτροπής. Από τα στοιχεία που συγκεντρώνονται από το εδάφιο Α η προτεραιότητά καθορίζεται ως ακολούθως από την οικίες επιτροπές για το κάθε κλειστό αριθμό υποτροφιών δηλαδή για κάθε σχολή ή και οργανικό τμήμα αυτής ξεχωριστά:

1. Οι βαθμοί τους οποίους λάμβανε στις εισαγωγικές εξετάσεις ο υποψήφιος ανάγονταν στην βαθμολογική κλίμακα του απολυτηρίου Γυμνασίου.
2. Ο αριθμός που προέκυπτε από την παραπάνω πράξη πολλαπλασιάζοντο επί τέσσερα και στο γινόμενο που προέκυπτε προστιθόταν ο βαθμός του γυμνασιακού απολυτηρίου. Με βάση αυτό το άθροισμα καθοριζόταν η προτεραιότητα του υποψηφίου.
3. Σε περίπτωση ισοβαθμίας δινόταν προτεραιότητα σε αυτόν που είχε μεγαλύτερο βαθμό στις εισαγωγικές εξετάσεις.

⁴⁹⁸ Οι Κανονισμοί που αποδελτιώνονται παρακάτω για τη διευκόλυνση του αναγνώστη έχουν μεταγραφεί στην νέα ελληνική γλώσσα.

⁴⁹⁹ Σύμφωνα με το άρθρο 11 του Αναγκαστικού Νόμου 1075/1938 του μεταξικού καθεστώτος προβλεπόταν ότι «ουδείς γίνεται δεκτός εις διαγωνισμόν ουδέ διορίζεται υπάλληλος ή υπηρέτης του Δημοσίου [...] ή λαμβάνει υποτροφία εάν δεν προσαγάγη πιστοποιητικόν του Υφυπουργείου Δημοσίας Ασφαλείας περί των κοινωνικών αυτού φρονημάτων». Βλ. ΑΝ. 1075/45Α', «Περί μέτρων ασφαλείας του κοινωνικού καθεστώτος και προστασίας των πολιτών». Μετά το τέλος του πολέμου και κατά τη διάρκεια του εμφυλίου τα πιστοποιητικά εντάχθηκαν στα έκτακτα μέτρα και θεσμοθετήθηκαν με τον Νόμο 516/1948 ώστε να καλύπτουν ολόκληρο το δημόσιο τομέα. Βλ. Α.Ν. 516/6Α', «Περί ελέγχου νομιμοφροσύνης των δημοσίων κλπ. υπαλλήλων και υπηρετών».

Στη συνέχεια και σύμφωνα με το άρθρο Δ':

1. Η επιτροπή της κάθε σχολής καλούσε τους υποψήφιους που βγήκαν στις πρώτες θέσεις του πίνακα να υποβάλουν, εντός προθεσμίας και μέσω του ειδικού εντύπου του ιδρύματος, δήλωση οικονομικής κατάστασης την οποία έλεγχαν και θεωρούσαν τα μέλη της επιτροπής υποτροφιών. (Βλ. Εικόνα 9 και Εικόνα 10).
2. Σε περίπτωση που αποδειχθεί ότι πρωτεύσαντες έχουν επαρκή οικονομικά μέσα ή δεν υποβάλουν εμπρόθεσμα την παραπάνω δήλωση καλούνταν κατά σειρά προτεραιότητας οι επόμενοι υποψήφιοι μέχρι την εξάντληση του καθορισμένου αριθμού υποτροφιών. Σε περίπτωση που δεν κατατεθεί από τον υποψήφιο για οποιοδήποτε λόγο η δήλωση της οικονομικής κατάστασης η αίτηση του λαμβάνεται υπόψη.
3. Σε περίπτωση που υπάρξει ισοβαθμία για την τελευταία θέση του πίνακα που έχει να κάνει με τη διαγωγή του απολυτηρίου Γυμνασίου, το άθροισμα των βαθμών και το βαθμό των εισαγωγικών εξετάσεων οι οικία επιτροπή εγγραφεί στον πίνακα ως τελευταίο το υποψήφιο που κατά την κρίση της παρουσίας σοβαρότερος οικονομικούς λόγους. Για τους υπόλοιπους γίνεται εισήγηση για την χορήγηση περισσότερων υποτροφιών από το ποσοστό ασφαλείας.

Για τον παραπάνω πίνακα συντασσόταν πρακτικό του οποίου αντίγραφο, με συνημμένες τις δηλώσεις οικονομικής κατάστασης, αποστέλλόταν για την έγκριση του στην εκτελεστική επιτροπή του ιδρύματος. Μετά την έγκριση του από την εκτελεστική επιτροπή ο πίνακας ανακοινώνονταν στους επιλαχόντες για υποτροφία σπουδαστές. Η ανακήρυξη των υποτρόφων γινόταν με την εγγραφή τους στην οικία σχολή. Εφόσον η εγγραφή δεν είχε πραγματοποιηθεί εντός των νόμιμων προθεσμιών ο πίνακας συμπληρωνόταν με διαφορετικούς υποτρόφους οι οποίοι βρίσκονται μέσω της ίδια προαναφερθείσας διαδικασίας.

Σύμφωνα με το άρθρο Ζ' ο σπουδαστής στερείτο την υποτροφία σε περίπτωση που δεν πετύχαινε βαθμολογία τουλάχιστον λίαν καλώς και διαγωγή κοσμιωτάτη σε κάθε ακαδημαϊκό έτος. Οι επιδόσεις του κάθε σπουδαστή ανακοινώνονταν με έγγραφο της οικίας σχολής προς το Ι.Κ.Υ μετά το τέλος των εξετάσεων του κάθε έτους. Για τους υποτρόφους των πανεπιστημιακών σχολών λαμβάνονταν υπόψη και τα αποτελέσματα της εξεταστικής περιόδου του Οκτωβρίου. Ως προς την διαγωγή, οι σχολές στις οποίες δεν δινόταν χαρακτηρισμός ή βαθμός διαγωγής, θα ήταν αρκετό να σημειώνουν αν ο φάκελος του υποτρόφου ήταν λευκός ή όχι.

ΠΡΩΤΟΤΥΠΟ

Οι κατώτεροι Κανονισμοί αφορούν εις τας τυπικές περιπτώσεις των υποτροφιών Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών. Τροποποιήσεις τίνες δυνατόν να επενεχθούν παρά της Εκτελεστικής Επιτροπής προκειμένων ειδικών περιπτώσεων (ως πχ. η Ανωτάτη Σχολή Καλών Τεχνών, οι εκ του έξω Ελληνισμού υπότροφοι κλπ.)

Α'.

Δικαιούνται υποτροφίες εντός του υπό των σχετικών αποφάσεων καθορισθέντος αριθμού, και υπό τους κατωτέρω αναγραφόμενους όρους, πάντες οι μετάσχοντες εις τας εισιτηρίου εξετάσεις των εις το Πρόγραμμα υποτροφιών περιλαμβανομένων Ανωτάτων Σχολών, διά το Ακαδημαϊκόν έτος 1952-1953, εφ' όσον:

- 1) Επέτυχον κατά τας εισιτηρίου εξετάσεις.
- 2) Επέδειξαν, κατά το Γυμνασιακόν απολυτήριον, διαγωγή κοσμιωτάτην ή κοσμίαν.
- 3) Δεν διαθέτουν επαρκείς ίδιους πόρους προς συνέχισις των σπουδών των.

Β΄

Την επί των υποτροφιών κρίσιν εκφέρουν Επιτροπαί συνιστώμεναι υπό της Εκτελεστικής Επιτροπής. Αι αποφάσεις των Επιτροπών τούτων τελούν, κατά τον Νόμον, υπό την έγκρισιν της Εκτελεστικής Επιτροπής του Ιδρύματος.

Γ΄

Επί των συγκεντρούντων τα εν εδάφιω Α στοιχεία η προτεραιότης καθορίζεται ως ακολούθως υπό των οικείων Επιτροπών δι΄ έκαστον κλειστόν αριθμόν υποτροφιών, δηλαδή δι΄ εκάστην Σχολήν ή και οργανικόν τμήμα αυτής κεχωρισμένως.

- 1) Οι βαθμοί, τους οποίους έλαβεν εις τας εισιτηρίους εξετάσεις ο υποψήφιος, ανάγονται εις την βαθμολογικήν κλίμακα του Γυμνασιακού απολυτηρίου.
- 2) Πολλαπλασιάζεται ο διά της ανωτέρω πράξεως προκύψας βαθμός των εισιτηρίων εξετάσεων επί τέσσερα, εις δε το προκύπτον γινόμενος προστίθεται ο βαθμός του Γυμνασιακού απολυτηρίου. Το ούτω λαμβανομένον άθροισμα καθορίζει την προτεραιότητα του υποψηφίου.
- 3) Εις περίπτωσιν ισοβαθμίας προτιμάται ο λαβών μεγαλύτερους βαθμούς εις την εισιτήριον εξέτασις.

Δ΄

- 1) Η οικεία Επιτροπή καλεί τους κατά τον ούτω συνταχθέντα πίνακα πρωτεύοντας εντός του αριθμού των διά του προγράμματος καθωρισμένων υποτροφιών, όπως υποβάλουν, εντός τακτής προθεσμίας και επί του ειδικού εντύπου του Ιδρύματος, δήλωσιν οικονομικής καταστάσεως, την οποίαν ελέγχουν και θεωρούν τα μέλη της Επιτροπής υποτροφιών.
- 2) Εφ΄ όσον οι πρωτεύσανες αποδειχθούν έχοντες επαρκή οικονομικά μέσα, η δεν υποβάλουν εμπροθέσμως την άνω δήλωσιν, καλούνται κατά σειράν προτεραιότητος οι επόμενοι, μέχρις εξαντήσεως του καθωρισμένου αριθμού υποτροφιών. Πρότασις περί χορηγήσεως υποτροφίας εις μη υποβαλόντα δι΄ οιονδήποτε λόγον δήλωσιν οικονομικής καταστάσεως δεν λαμβάνεται υπ΄ όψει.
- 3) Εις περίπτωσιν καθ΄ ήν εις τον τελικόν καταρτισμόν του πίνακος παρουσιάζεται ισοβαθμία διά την τελευταίαν θέσιν, και ως προς την διαγωγήν του Γυμνασιακού απολυτηρίου και ως προς το άθροισμα των βαθμών και ως προς το βαθμόν των εισιτηρίων εξετάσεων, η οικεία Επιτροπή εγγράφει εις τον πίνακα, ως έσχατον, τον κατά την κρίσιν της παρουσιάζοντα τους σοβαρωτέρους οικονομικούς λόγους. Ως προς τους λοιπούς εισηγείται την χορήγησιν υπεράριθμου υποτροφίας εκ του ποσοστού ασφαλείας.

Ε΄

- 1) Διά του ούτω καταρτιθέντα πίνακα συντάσσεται ίδιον πρακτικόν, του οποίου αντίγραφον μετά συνημμένων των δηλώσεων οικονομικής καταστάσεως αποστέλλεται διά την έγκρισιν εις της Εκτελεστικής Επιτροπής του Ιδρύματος.
- 2) Μετά την έγκρισιν υπό της Εκτελεστικής Επιτροπής ο πίναξ ανακοινούται εις τους επιλεγέντες δι΄ υποτροφίαν σπουδαστάς.
- 3) Η ανακήρυξις των υποτρόφων γίνεται μετά την εγγραφήν των επιλεγέντων εις την οικείαν Σχολήν.
- 4) Εφ΄ όσον η εγγραφή δεν πραγματοποιηθεί εντός των νομίμων προθεσμιών, συμπληρούται ο πίναξ δι΄ ετέρων υποτρόφων εξευρισκομένων κατά την ανωτέρω διαγραφείσαν διαδικασίαν.

ΣΤ΄

Σπουδαστής τυχών υποτροφίας στερείται ταύτης, εφ' όσον δεν ήθελε τύχει καθ' εκάστην περίοδον γενικού βαθμού επιδόσεως τουλάχιστον λίαν καλώς και διαγωγής κοσμιωτάτης.

- 1) Η επίδοσις ανακοινούνται δι' εγγράφου της οικείας Σχολής προς το ΙΚΥ μετά το πέρας των εξετάσεων εκάστου έτους. Προκειμένου περί των υποτρόφων Πανεπιστημιακών Σχολών, λαμβάνονται υπ' όψει και τα αποτελέσματα της εξεταστικής περιόδου του Οκτωβρίου.
- 2) Ως προς τη διαγωγήν, αι Σχολαί εις τας οποίας δεν δίδεται κατά τα παρ' αυταίς ισχύοντα χαρακτηρισμούς ή βαθμός διαγωγής, θα είναι αρκετόν να σημειώνουν αν ο φάκελος του υποτρόφου είναι λευκός ή όχι.

6.2 Εξωτερικού⁵⁰⁰

Α΄ ΦΥΣΗ, ΑΡΙΘΜΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΡΚΕΙΑ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ

Α. Οι υποτροφίες χορηγούνται σε υποψηφίους με ελληνική εθνικότητα

Β. Οι υποτροφίες χορηγούνται 1. μόνο κατόπιν διαγωνισμού σύμφωνα με τον νόμο 2. μόνο σε απόφοιτους Ανωτάτων ή Ανωτέρων Σχολών ή όμοια αυτών 3. σύμφωνα με το εγκεκριμένο πρόγραμμα υποτροφιών

Γ. Η εκτελεστική επιτροπή δύναται, αν δεν συμπληρωθούν όλες οι προκηρυχθείσες θέσεις σε μία ειδική κατηγορία υποτροφιών (λόγω μη προσέλευσης ή αποτυχίας υποτροφιών κτλ.), να χορηγήσει περισσότερες υποτροφίες σε άλλη ειδικότητα της ίδιας κατανομής (γενική εκπαίδευση, θετικές επιστήμες), εφόσον στη δεύτερη αυτή ειδικότητα πετύχουν περισσότεροι υποψήφιοι από την αντίστοιχη προκηρυχθείσα υποτροφία.

Οι χορηγούμενες υποτροφίες κατοχυρώνονται σύμφωνα με τη σειρά επιτυχίας των υποψηφίων χωρίς να είναι εφικτό να υπερβούν τον αριθμό των θέσεων που δεν έχουν συμπληρωθεί στην εκάστοτε κατανομή. (πχ έχουν διατεθεί εντός του κλάδου των φιλολόγων δύο υποτροφίες για την κλασσική φιλολογία και δύο για την ιστορία. Αν καλυφθεί μόνο η μία θέση της κλασσικής φιλολογίας και αντιθέτως τρεις υποψήφιοι πληρούν τα κριτήρια για τον τομέα της ιστορίας, η θέση που δεν έχει καλυφθεί για την κλασσική φιλολογία μπορεί να διατεθεί για τον τρίτο επιτυχόντα του τομέα «Ιστορίας»). Η μεταφορά αυτή δύναται να πραγματοποιηθεί βάσει της κρίσης της Εκτελεστικής Επιτροπής αλλά μόνο εντός της εκάστης κατανομής. Οι υποτροφίες που δεν έχουν καλυφθεί στην ιατρική δεν είναι δυνατόν να διατεθούν στους επιτυχόντες υποψήφιους της φιλολογίας.

Δ. Διάκριση φύλου δεν προβλέπεται

Ε. Δεν γίνεται διάκριση μεταξύ ημεδαπών Σχολών και αναγνωρισμένων Πανεπιστημίων του εξωτερικού

Στ. Η διάρκεια της υποτροφίας ορίζεται από ένα έως τρία χρόνια. Σε εξαιρετικές περιπτώσεις και εφόσον συντρέχουν ειδικοί όροι, οι οποίοι εναπόκεινται στην κρίση της Εκτελεστικής Επιτροπής, δύναται να χορηγηθεί ανανέωση υποτροφίας και πέρα της τριετίας.

Ζ. Η διάρκεια της υποτροφίας εξαρτάται από τη φύση των σπουδών και ενδεχομένως από την επίδοση του υποψηφίου ή και του απαιτούμενου χρόνου προς αποπεράτωση του ανώτερου κύκλου σπουδών, ειδικής συγγραφικής ή άλλης εργασίας ή όσοι έχουν άμεση σχέση με το θέμα της υποτροφίας κτλ.

Β. ΥΠΟΒΟΛΗ ΥΠΟΨΗΦΙΟΤΑΣ

Οι υποψήφιοι χρειάζεται να υποβάλουν, μετά την προκήρυξη τα ακόλουθα στοιχεία, τα οποία τίθενται υπόψη της Εκτελεστικής Επιτροπής για να νομιμοποιηθεί η αίτηση:

1. Πιστοποιητικό γέννησης
2. Βεβαίωση για τους άρρενες υποψηφίους ότι ολοκλήρωσαν τις στρατιωτικές τους υποχρεώσεις ή ότι νομίμως απαλλάχθηκαν από αυτές
3. Απόσπασμα ποινικού μητρώου
4. Αντίγραφο απολυτηρίου Μέσης Εκπαίδευσης με την αναλυτική βαθμολογία καθώς και με την διαγωγή αυτού

⁵⁰⁰ Οι Κανονισμοί που αποδελτιώνονται παρακάτω για τη διευκόλυνση του αναγνώστη έχουν μεταγραφεί στην νέα ελληνική γλώσσα.

5. Αντίγραφο πτυχίου Ανωτέρας ή Ανωτάτης Σχολής ημεδαπής ή ομότιμου αλλοδαπής με αναλυτικό πίνακα βαθμολογίας για όλα τα μαθήματα όλων των ετών σπουδών
6. Ενδεχομένως πιστοποιητικά προϋπηρεσίας στο Δημόσιο ή Ιδιωτικό τομέα συνοδευόμενα αν είναι δυνατόν με συστατικές επιστολές
7. Αντίτυπα δημοσιεύσεων. Οι μη έντυπες εργασίες δεν θεωρούνται δημοσιεύσεις
8. Στοιχεία επιστημονικής δράσης
9. Σύντομο αυτοβιογραφικό σημείωμα, έκτασης μίας (1) έως τεσσάρων (4) σελίδων κανονικής γραμματοσειράς και διάστιχου
10. Ειδικό έντυπο με την αναλυτική περιγραφή της οικονομικής κατάστασης του αιτούντος που παρέχεται από την Υπηρεσία. Στο έντυπο αυτό, επισυνάπτεται βεβαίωση κατοικίας από την Εφορία στην οποία διαφαίνεται αν ο αιτών καταβάλει συνθετικό φόρο και το καταβαλλόμενο ποσό
11. Τα ανωτέρω όπως και όποιο άλλο απαιτούμενο στοιχείο επισυνάπτονται στην αίτηση σε έντυπη μορφή χορηγούμενη από την Υπηρεσία όπου και δηλώνεται ότι ο υποψήφιος αποδέχεται τους όρους της υποτροφίας
 - β. Ο αιτών φροντίζει να σταλθούν απευθείας προς το Ίδρυμα τρεις (3) τουλάχιστον συστατικές επιστολές προσώπων της ίδιας εκλογής, σε έντυπη μορφή που χορηγείται από την Υπηρεσία, όπου γίνεται αξιολόγηση του ήθους, της προσωπικότητας και υπόλοιπων χαρακτηριστικών
 - γ. Οι υποψήφιοι εξετάζονται πριν τον διαγωνισμό από γιατρό ή γιατρό του Ι.Κ.Υ. για την υγεία και την αρτιμέλεια αυτών για τον σκοπό της χορήγησης υποτροφίας
 - δ. Οι υποψήφιοι μη δημόσιοι υπάλληλοι υποχρεούνται να εκπληρώσουν όλες τις νόμιμες τυπικές προϋποθέσεις που δεν συμπεριλαμβάνονται στους παρόντες κανονισμούς ή τα σχετικά έντυπα, απαραίτητα όμως για την κατοχύρωση δημόσιας θέσης
 - ε. Ανώτατο όριο ηλικίας ορίζεται το συμπληρωμένο τεσσαρακοστό (40) έτος. Ημερομηνία συμπλήρωσης θεωρείται η 31^η Δεκεμβρίου του έτους που πραγματοποιείται ο διαγωνισμός
 - στ. Η οικονομική κατάσταση του υποψηφίου κρίνεται απόλυτα και αμετάκλητα από την οριζόμενη Επιτροπή. Η Επιτροπή αποφασίζει για την μερική ή το ποσοστό της υποτροφίας αυτής
 - ζ. Προυπηρεσία, ήθος κτλ. εφόσον δεν θεωρηθούν κατά τα κατωτέρω, ικανοποιητικά από την Εκτελεστική Επιτροπή αποκλείουν τον υποψήφιο από την συμμετοχή στον διαγωνισμό
 - η. Η Εκτελεστική Επιτροπή κατά τη μελέτη των στοιχείων του φακέλου (προυπηρεσία, συστάσεις, αυτοβιογραφικό σημείωμα) δύναται να καλέσει τον υποψήφιο ζητώντας του επεξηγήσεις προκειμένου να διαμορφώσει ακριβέστερη γνώμη για το ήθος του υποψηφίου
 - θ. Η Εκτελεστική Επιτροπή 1. δύναται να ζητήσει στοιχεία βεβαίωσης της εθνικότητας του αιτούντος 2. Έχει το δικαίωμα να δεχθεί αντί των θέσεων 1,4 και 5 των απαιτούμενων πιστοποιητικών, υπεύθυνους για βεβαιώσεις ή μαρτυρικά στοιχεία 3. Κρίνει το ήθος του αιτούντος και αποφασίζει βάσει της κρίσης αυτής για παραπομπή ή για μη αίτηση στην Εξεταστική Επιτροπή εφόσον η Επιτροπή Καθορισμού Οικονομικής Κατάστασης έκρινε ότι συντρέχει λόγος χορήγησης υποτροφίας.

Γ. ΥΛΗ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Η ύλη του διαγωνισμού καθορίζεται εκ των προτέρων στα συγκεκριμένα μαθήματα, ενδεχομένως στις περιοχές του κάθε υποψηφίου και ανακοινώνονται ταυτόχρονα με την προκήρυξη αυτού.

Ταυτόχρονα με την προκήρυξη ορίζεται, αν μεταξύ των θεμάτων του διαγωνισμού περιλαμβάνεται για συγκεκριμένες κατηγορίες συμπληρωματικά με τα ανωτέρω και μια γραπτή έκθεση.

Η προκήρυξη ορίζει για κάθε υποτροφία ή κατηγορία υποτροφιών την εξέταση ξένης γλώσσας ή/και της γλώσσας που θα λάβει χώρα η ολοκλήρωση των σπουδών όπου και θα γίνει η χρήση της υποτροφίας.

Δ. ΤΡΟΠΟΣ ΔΙΕΞΑΓΩΓΗΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ

Η προκήρυξη του διαγωνισμού λαμβάνει κατά το δυνατόν ευρεία δημοσιότητα (τύπος, ραδιόφωνο, ανακοινώσεις σε δημόσιες υπηρεσίες, σωματεία, συλλόγους κτλ.)

Μεταξύ προκήρυξης και χρόνου διεξαγωγής του διαγωνισμού παρέχεται εύλογη προθεσμία για να προετοιμαστούν οι αιτούντες και να συγκεντρώσουν τα ζητούμενα έγγραφα. Η ημερομηνία έναρξης των διαγωνισμών ανακοινώνονται στον Τύπο.

Οι Εξεταστικές Επιτροπές ορίζονται από την Εκτελεστική Επιτροπή και ανακοινώνονται την ημέρα του διαγωνισμού. Πιθανώς, οι Εξεταστικές Επιτροπές να αποτελούνται για κάθε κατηγορία ή και συνολικά από σταθερά μέλη και ενδεχομένως να ενισχύονται με επιπρόσθετα μέλη για κάθε ειδικότητα. Τα μη σταθερά μέλη έχουν τα ίδια δικαιώματα με τα αντίστοιχα σταθερά. Ο Πρόεδρος της Επιτροπής ορίζεται από την Εκτελεστική Επιτροπή και στην συγκεκριμένη περίπτωση από τα σταθερά μέλη της Επιτροπής. Σε περίπτωση ισοψηφίας μεταξύ των μελών υπερτερεί η ψήφος του Προέδρου.

Ο βαθμός περιλαμβάνει 1. Βαθμολογία από τα ζητούμενα στοιχεία των κατωτέρω κατονομαζόμενων τίτλων 2. Γραπτές εξετάσεις 3. Προφορικές εξετάσεις.

Στις γραπτές εξετάσεις ορίζεται -πέρα από την Εξεταστική Επιτροπή- Επιτροπή Εποπτείας από την Εκτελεστική Επιτροπή.

Τα θέματα για κάθε γραπτή εξέταση ορίζονται βάσει κλήρωσης όπου και εξαγονται τα εξεταζόμενα θέματα τα οποία είναι υποχρεωτικά για όλους τους υποψηφίους. Μετά την ανάγνωση του θέματος η Εξεταστική Επιτροπή ορίζει την παρεχόμενη προθεσμία προς επεξεργασία του θέματος μετά την παρέλευση της οποίας, οι υποψήφιοι υποχρεούνται να παραδώσουν στην Επιτροπή Εποπτείας τα γραπτά τους.

Τα φύλλα χάρτου των γραπτών εξετάσεων χορηγούνται από την Υπηρεσία και είναι διαμορφωμένα με τέτοιο τρόπο ώστε να εξασφαλίζεται η μυστικότητα του ονόματος των υποψηφίων. Το στυλό χορηγείται από την Υπηρεσία. Καμία ειδική ένδειξη δεν δύναται να τεθεί στην ακάλυπτη επιφάνεια του φύλλου χάρτου. Επιπρόσθετα, από την Υπηρεσία δίνεται φύλλο χαρτί ακάλυπτο για πρόχειρη χρήση, όπου και καταστρέφεται με το πέρας της εξέτασης από την Επιτροπή Εποπτείας επί τόπου. Η παράβαση των συγκεκριμένων αναφερόμενων διατάξεων επιφέρει την διακοπή της εξέτασης του παραβάτη.

Οι προφορικές εξετάσεις γίνονται ενώπιον της Ολομέλειας της Εξεταστικής Επιτροπής. Ο υποψήφιος ανασύρει από την κληρωτίδα θεμάτων τρία εξ' αυτών και με τα οποία ο υποψήφιος εξετάζεται. Μετά την ανάπτυξη των θεμάτων από την υποψήφιο, η Εξεταστική Επιτροπή υποβάλλει ερωτήσεις.

Η ξένη γλώσσα εξετάζεται από Επιτροπές που ορίζονται από την Εκτελεστική Επιτροπή.

Ε' ΒΑΘΜΟΛΟΓΙΑ

Η κλίμακα της βαθμολογίας ορίζεται από 0 έως 20

Τα εξεταζόμενα μαθήματα είναι δυνατόν να ορίζονται σε κύρια και δευτερεύοντα με διαφορετικό συντελεστή ή με διαφορετική βαθμολογική βάση, τα οποία αποφασίζονται από την Εξεταστική Επιτροπή

Για τις γραπτές εξετάσεις ορίζεται βάση βαθμολογίας χωρίς τη δυνατότητα συμψηφισμού των βαθμών των εξεταζόμενων μαθημάτων. Ο υποψήφιος αν δεν κατακτήσει την βάση εισαγωγής των γραπτών εξετάσεων απορρίπτεται καθώς και διακόπτεται η συμμετοχή του στον διαγωνισμό

Η βάση για τα κύρια εξεταζόμενα μαθήματα ορίζεται ο βαθμός 14 και για τα αντίστοιχα δευτερεύοντα ορίζεται ο βαθμός 14 ή και κατώτερος αυτού έως το 10, σημείο που εναπόκειται στην κρίση και απόφαση της Εξεταστικής Επιτροπής όπου και διατυπώνεται στα πρακτικά της διαδικασίας πριν από την έναρξη της διεξαγωγής των εξετάσεων.

Οι επί μέρους βαθμοί από το μέσο όρο της βαθμολογίας, την οποία έλαβε ο υποψήφιος από τον κάθε εξεταστή. Ο μέσος όρος λαμβάνεται υπόψη με απώτερο σκοπό τον υπολογισμό της βάσης, της σειράς επιτυχίας κτλ. η βαθμολογία γίνεται μόνο με ακέραιους αριθμούς.

ΣΤ΄ ΣΕΙΡΑ ΕΠΙΤΥΧΙΑΣ, ΣΥΝΤΕΛΕΣΤΕΣ

Α΄ Ο βαθμός τίθεται βάσει των τίτλων Σπουδών -όπως και αναγράφεται στην κάτωθεν παράγραφο (β΄)- και των θεμάτων των εξεταζόμενων μαθημάτων

Β΄ Οι βαθμολογούμενοι τίτλοι είναι οι ακόλουθοι όπως περιγράφονται στο κεφάλαιο β΄. Θέση 4 (βαθμοί Μέσης Εκπαίδευσης), 5 (βαθμοί Ανωτέρας ή Ανωτάτης Εκπαίδευσης), 6 (προϋπηρεσία), 7 (δημοσιεύσεις), 8 (επιστημονική δράση), και το σύνολο των συστατικών επιστολών. (Οι βαθμοί των δημοσιευμάτων και της επιστημονικής δράσης υπολογίζονται βάσει του μέσου όρου που είχε οριστεί η βαθμολογία από τον πρώτο φορέα).

Γ΄ Τα στοιχεία και τα θέματα που βαθμολογούνται ή και τα αθροίσματα και οι μέσοι όροι αυτών λαμβάνουν ίδιους συντελεστές.

Δ΄ Η βαθμολογία για τους τίτλους της Μέσης και της Ανωτάτης Εκπαίδευσης βασίζεται στην κρίση του κάθε εξεταστή για την αξία που θα ορίσει στους τομείς αυτούς βάσει της φύσης της υποτροφίας. Συνεπώς δεν αποτελεί απλή επανάληψη του βαθμού του απολυτηρίου ή του πτυχίου κτλ.

Ε΄ Οι γραπτές εξετάσεις είναι προκριματικές. Λόγω της συνθήκης ότι τα εξεταζόμενα δοκίμια τα οποία έχουν βαθμολογηθεί με βαθμό κατώτερο της βάσης απορρίπτονται, με το πέρας της βαθμολόγησης, τα ονόματα αποκαλύπτονται προκειμένου να οριστεί ποιος από τους υποψηφίους θα συνεχίσει στην επόμενη φάση των εξετάσεων και ποιος αποκλείεται από τη διαδικασία.

ΣΤ΄ Η τελική βαθμολογία εξάγεται από το άθροισμα των τριών γενικών βαθμών με τους βαθμούς των στοιχείων, των γραπτών και των προφορικών εξετάσεων.

Ζ΄ Σε περίπτωση ομοιόβαθμης αξιολόγησης προτιμώνται οι δημόσιοι υπάλληλοι

Η΄ Σε περίπτωση ομοιόβαθμης αξιολόγησης, εφόσον δεν πληρούνται τα στοιχεία της ζ΄ παραγράφου, προκρίνεται ο υποψήφιος που παρουσιάζει μεγαλύτερη βαθμολογία στις γραπτές εξετάσεις. Σε περίπτωση ομοιόβαθμης αξιολόγησης στο πεδίο αυτό, τότε διεξάγεται ψηφοφορία εντός της Εξεταστικής Επιτροπής.

Θ' Η βαθμολογία της ξένης γλώσσας δεν συμψηφίζεται στην εξέταση, ούτε συνυπολογίζεται στην γενική βαθμολογία. Η γνώση ξένης γλώσσας ορίζει την ανακήρυξη του υποτρόφου, αλλά δεν είναι προκριματική όπως εκτίθεται στο κεφάλαιο Ζ', εδάφιο β'.

Ι' Οι συντελεστές είναι οι ακόλουθοι:

1. Τίτλοι: α) βαθμός Μέσης Εκπαίδευσης β) βαθμός Ανωτέρας ή Ανωτάτης 4, γ) προϋπηρεσία (ενδεχομένως), δ) δημοσιεύσεις και επιστημονική δράση (ενδεχομένως) ο μέσος όρος 6, ε) συστατικές επιστολές 1. Συντελεστής του μέσου όρου των ανωτέρω 1.

2. Γραπτές εξετάσεις: γραπτή έκθεση (ενδεχομένως) 2, κύρια 4, δευτερεύοντα (ενδεχομένως) 2. Συντελεστής του μέσου όρου των ανωτέρω 2.

3. Προφορικές εξετάσεις: Κύρια 2, δευτερεύοντα (ενδεχομένως) 1. Συντελεστής του μέσου όρου των ανωτέρω 1.

Ια' για την εξαγωγή του μέσου όρου των τίτλων το άθροισμα των γινομένων, τα οποία εξάγονται από τον πολλαπλασιασμό του βαθμού προς τον αντίστοιχο συντελεστή, όπως πολλαπλασιάζεται σταθερά επί 3 και το γινόμενο το οποίο προκύπτει διαιρείται δια του αθροίσματος των συντελεστών. Σε περίπτωση που δεν βαθμολογείται ένας από τους τίτλους, η διαίρεση γίνεται δια του αθροίσματος των συντελεστών των βαθμολογημένων τίτλων όπου το άθροισμα αυξάνεται κατά μία μονάδα για κάθε μη βαθμολογημένο τίτλο.

Ιβ' Εφόσον οι ενδεχόμενοι τίτλοι οι οποίοι αναφέρονται στην παράγραφο 1 δεν προσκομισθούν ή τα ενδεχόμενα για εξέταση μαθήματα δεν προκηρυχθούν, εξάγεται ο μέσος όρος των υπολοίπων, ο οποίος μειώνεται από τον διαιρέτη αναλόγως.

Ιγ' Ο πίνακας σειράς επιτυχίας περιλαμβάνει όλους τους επιτυχόντες, ανεξαρτήτως του αριθμού των προγραμματισμένων υποτροφιών.

Ιδ' Παραδείγματα βαθμολογίας παρατίθενται στον τελικό πίνακα.

Ιε' Μετά το πέρας και των προφορικών εξετάσεων κάθε Εξεταστική Επιτροπή σε φάση ολομέλειας, εκδίδει αυθημερόν τα αποτελέσματα, συντάσσοντας ειδικό πρακτικό.

Ζ' ΑΝΑΚΗΡΥΞΗ ΥΠΟΤΡΟΦΟΥ ΚΑΙ ΣΥΝΕΠΕΙΣ

Α' Οι υπότροφοι ανακηρύσσονται από την Εκτελεστική Επιτροπή κατά την τάξη της βαθμολογίας αυτών και τον αριθμό των διαθέσιμων υποτροφιών.

Β' Υποψήφιος επιτυχών στη γενική κατάταξη ο οποίος δεν έχει λάβει τουλάχιστον τον βαθμό «Λίαν Καλώς» στην εξέταση της ξένης γλώσσας δικαιούται να εισέλθει σε διαδικασία επανεξέτασης αυτής, εφόσον παρέλθει το εξάμηνο από την έκδοση των αποτελεσμάτων. Εάν επιτύχει, επαναφέρεται στον πίνακα των επιτυχόντων. Εάν δεν προσέλθει ή επιτύχει, διαγράφεται πάραυτα.

Δ' Ο επιτυχών υποψήφιος κατά τις διατάξεις α' και β' του παρόντος κεφαλαίου α) καταρτίζει το αναλυτικό πρόγραμμα των σπουδών του β) επιλέγει την Ανώτατη Σχολή ή το Ινστιτούτο κτλ. της αρεσκείας του, εντός των ορίων που παρατίθενται στο κεφάλαιο Γ', στην παράγραφο γ'. Τα ανωτέρω, για κάθε άλλη ενέργεια του υποτρόφου, υπόκεινται στην έγκριση της Εκτελεστικής Επιτροπής.

Ε' Το ακριβές ποσό της υποτροφίας καθορίζεται τελικώς από την Επιτροπή Καθορισμού Οικονομικής Καταστάσεως, η οποία στην περίπτωση αυτή λαμβάνει υπόψη την οικονομική κατάσταση του υποτρόφου και των σχετικών διατάξεων του νόμου, την χώρα προορισμού του υποτρόφου, το είδος των σπουδών του, τις τυχόν ειδικές δαπάνες αυτού, τα ναύλα και κάθε άλλο στοιχείο των πραγματικών δαπανών στην αλλοδαπή χώρα όπου και θα διαμείνει

ο υπότροφος. Εντός της υποτροφίας περιλαμβάνεται η υποχρέωση ασφάλισης του υπότροφου. Η ίδια η κρίση της Επιτροπής Οικονομικής Καταστάσεως είναι ανέκκλητη. Η Εκτελεστική Επιτροπή είναι δυνατόν να παρέχει οικονομικές διευκολύνσεις στον υπότροφο μετά αιτιολογίας στην αίτηση αυτού και με τη σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής Καθορισμού Οικονομικής Καταστάσεως και μετά το πέρας του χρονικού διαστήματος της υποτροφίας.

Στ' Νωρίτερα από την ανακήρυξη των επιτυχόντων των δημοσίων υπαλλήλων, είναι υποχρεωτικό να προσκομίσουν πιστοποιητικό που αποδεικνύει ότι χορηγήθηκε στους ίδιους άδεια απουσίας από την υπηρεσία τους.

Ζ' Ο υποψήφιος ανακηρύσσεται υπότροφος με την υπογραφή σύμβασης αυτού στο Ίδρυμα όπου και αναφέρονται οι υποχρεώσεις τους για το διάστημα της απουσίας και της επιστροφής αυτού.

Η' Στους επιτυχόντες υπότροφους παρέχεται εξάμηνη προθεσμία για την έναρξη αξιοποίησης της υποτροφίας απ τους ίδιους (συνεννόηση με την Ανωτάτη Σχολή του Εξωτερικού, επίτευξη δικαιώματος εγγραφής, διαβατήρια κτλ.). Αν ο επιτυχών υπότροφος φρόντισε εγκαίρως και με τον απαιτούμενο ζήλο να εξασφαλίσει τα απαραίτητα στοιχεία για την αξιοποίηση της υποτροφίας, όμως κάποια από αυτά δεν προσκομίσθηκαν παρά τη θέληση του, η Εκτελεστική Επιτροπή δύναται να παρατείνει την ανωτέρω ανατρεπτική προθεσμία.

Θ' Ο υπότροφος αλληλογραφεί τακτικά με το Ίδρυμα, ενημερώνει για όποια αλλαγή της διεύθυνσής του ή της κατάστασης του, οφείλει δε να αποστέλλει γραπτή έκθεση για την πρόοδο του σε κάθε τρίμηνο. Οριστική έκθεση για την πρόοδο σπουδών του και συνοδά πιστοποιητικά οφείλει ο υπότροφος να υποβάλλει στο Ίδρυμα κατά την επιστροφή του.

Ι' Το Ίδρυμα μέσω των μέσων εποπτείας, όσο είναι εφικτό, ελέγχει την πρόοδο και το ήθος του υπότροφου στο Εξωτερικό με δυνατότητα ανάκλησης της υποτροφίας.

Στο σημείο αυτό αξίζει να αναφερθεί ότι για τα γραπτά εξεταζόμενα μαθήματα τα οποία έχουν βαθμολογηθεί με βαθμό κάτω από την βάση, γίνεται αποκάλυψη των ονομάτων.

6.2.1 Κανονισμός για ενίσχυση υποτρόφων εξωτερικού (1956)

Για την ανακήρυξη του υποτρόφου και τις συνέπειες αυτής ίσχυε:

Α' Οι υπότροφοι ανακηρύσσονταν από την Εκτελεστική Επιτροπή κατά την τάξη της βαθμολογίας αυτών και τον αριθμό των διαθέσιμων υποτροφιών.

Β' Υποψήφιος επιτυχών στη γενική κατάταξη ο οποίος δεν είχε λάβει τουλάχιστον τον βαθμό «Λίαν Καλώς» στην εξέταση της ξένης γλώσσας δικαιούταν να εισέλθει σε διαδικασία επανεξέτασης αυτής, εφόσον παρέλθει το εξάμηνο από την έκδοση των αποτελεσμάτων. Εάν πετύχαινε, επαναφέρετο στον πίνακα των επιτυχόντων. Εάν δεν είχε προσέλθει ή επιτύχει, διαγραφόταν πάραυτα.

Δ' Ο επιτυχών υποψήφιος κατά τις διατάξεις α' και β' του παρόντος κεφαλαίου α) κατάρτιζε το αναλυτικό πρόγραμμα των σπουδών του β) επέλεγε την Ανώτατη Σχολή ή το Ινστιτούτο κτλ. της αρεσκείας του, εντός των ορίων που παρατίθενται στο κεφάλαιο Γ', στην παράγραφο γ'. Τα ανωτέρω, για κάθε άλλη ενέργεια του υποτρόφου, υπόκεινταν στην έγκριση της Εκτελεστικής Επιτροπής.

Ε' Το ακριβές ποσό της υποτροφίας καθοριζόταν τελικώς από την Επιτροπή Καθορισμού Οικονομικής Καταστάσεως, η οποία στην περίπτωση αυτή λάμβανε υπόψη την οικονομική κατάσταση του υποτρόφου και των σχετικών διατάξεων του νόμου, την χώρα προορισμού

του υποτρόφου, το είδος των σπουδών του, τις τυχόν ειδικές δαπάνες αυτού, τα ναύλα και κάθε άλλο στοιχείο των πραγματικών δαπανών στην αλλοδαπή χώρα όπου και θα διέμενε ο υπότροφος. Εντός της υποτροφίας περιλαμβάνεται η υποχρέωση ασφάλισης του υπότροφου. Η ίδια η κρίση της Επιτροπής Οικονομικής Καταστάσεως είναι ανέκκλητη. Η Εκτελεστική Επιτροπή ήταν δυνατόν να παρέχει οικονομικές διευκολύνσεις στον υπότροφο μετά αιτιολογίας στην αίτηση αυτού και με τη σύμφωνη γνώμη της Επιτροπής Καθορισμού Οικονομικής Καταστάσεως και μετά το πέρας του χρονικού διαστήματος της υποτροφίας.

Στ' Νωρίτερα από την ανακήρυξη των επιτυχόντων των δημοσίων υπαλλήλων, ήταν υποχρεωτικό να προσκομίσουν πιστοποιητικό που αποδεικνύει ότι χορηγήθηκε στους ίδιους άδεια απουσίας από την υπηρεσία τους.

Ζ' Ο υποψήφιος ανακηρυσσόταν υπότροφος με την υπογραφή σύμβασης αυτού στο Ίδρυμα όπου και αναφέρονταν οι υποχρεώσεις τους για το διάστημα της απουσίας και της επιστροφής αυτού.

Η' Στους επιτυχόντες υπότροφους παρέχεται εξαμηνιαία προθεσμία για την έναρξη αξιοποίησης της υποτροφίας απ' τους ίδιους (συνεννόηση με την Ανωτάτη Σχολή του Εξωτερικού, επίτευξη δικαιώματος εγγραφής, διαβατήρια κτλ.). Αν ο επιτυχών υπότροφος φρόντιζε εγκαίρως και με τον απαιτούμενο ζήλο να εξασφαλίσει τα απαραίτητα στοιχεία για την αξιοποίηση της υποτροφίας, όμως κάποια από αυτά δεν προσκομίσθηκαν παρά τη θέληση του, η Εκτελεστική Επιτροπή δύνατο να παρατείνει την ανωτέρω ανατρεπτική προθεσμία.

Θ' Ο υπότροφος έπρεπε να αλληλογραφεί τακτικά με το Ίδρυμα, να ενημερώνει για όποια αλλαγή της διεύθυνσής του ή της κατάστασής του, όφειλε δε να αποστέλλει γραπτή έκθεση για την πρόοδο του σε κάθε τρίμηνο. Οριστική έκθεση για την πρόοδο σπουδών του και συνοδά πιστοποιητικά όφειλε ο υπότροφος να υποβάλλει στο Ίδρυμα κατά την επιστροφή του.

Ι' Το Ίδρυμα μέσω των μέσων εποπτείας, όσο ήταν εφικτό, έλεγχε την πρόοδο και το ήθος του υπότροφου στο Εξωτερικό με δυνατότητα ανάκλησης της υποτροφίας.

Οι νέοι κανονισμοί ενισχύσεων εξωτερικού, όπως αποφασίστηκαν στην συνεδρία της Εκτελεστικής Επιτροπής την 7η Νοεμβρίου 1956, ήταν οι εξής:

1. Οικονομική ενίσχυση στους μετεκπαιδευόμενους στο εξωτερικό μη υποτρόφους του Ιδρύματος, αποτελεί νόμιμη εξαίρεση και χορηγείται κανονικώς υπό τους ακόλουθους όρους:

α) Ο αιτών θα πρέπει να διακρίνεται για τις επιδόσεις του στις σπουδές του

β) Να έχει για τα προβλεπόμενα προσόντα συμμετοχής στους διαγωνισμούς υποτροφιών Εξωτερικού

Σημ: Για τις περιπτώσεις επί των οποίων δεν υπάρχει αντιστοιχία προς ήδη προκηρυχθείσες υποτροφίες, αποφασίζει η Εκτελεστική Επιτροπή

γ) Ο αιτών να προσκομίσει βεβαίωση περί της στρατολογικής του καταστάσεως αντίστοιχη με εκείνη που ζητείται από τους υποψήφιους υποτρόφους

δ) Ο αιτών κρίνεται ως προς την οικονομική του κατάσταση από τις αρμόδιες Επιτροπές του Ιδρύματος, και σύμφωνα με τους Κανονισμούς Υποτροφιών Εξωτερικού.

2. Έκτακτες ενισχύσεις παρέχονται κατά προτίμηση σε έκτακτες περιπτώσεις, σύμφωνα με τα ανώτερα και όχι με τη μορφή τροφείων, ενδεικτικά:

α) Εργαστηριακές δαπάνες επί συγκεκριμένου αντικειμένου και για καθορισμένο επισήμως ποσό.

β) Δαπάνες μετατοπίσεων, για συγκεκριμένο επιστημονικό σκοπό, από τον τόπο μετεκπαίδευσης.

γ) Αποπεράτωση της μετεκπαίδευσης (λόγω αιφνίδιας και απρόβλεπτης μεταβολής της οικονομικής κατάστασης του μετεκπαιδευόμενου.

Σημ. Για μετεκπαιδευόμενο που ζητά τροφεία υπό μορφή ενίσχυσης, αυτή παρέχεται μόνο για την αποπεράτωση των σπουδών και όχι προς τη συνέχιση.

3. Δεν εισάγεται προς συζήτηση αίτηση περί ενίσχυσης επί θέματος δια το οποίο ο αιτών θα ήταν δυνατόν να είχε μετάσχει στους διαγωνισμούς Υποτροφιών Εξωτερικού του Ιδρύματος, παρεκτός εάν συντρέχει η περίπτωση 2γ.

4. Ουδεμία ενίσχυση δύναται να είναι ανώτερη του ποσού του αντιστοιχούντος προς τα τροφεία εννεάμηνης μετεκπαίδευσης υποτρόφου στον κλάδο και στην πόλη μετεκπαίδευσης του ατούμενου την ενίσχυση.

5. Οι αποφάσεις για τις ενισχύσεις λαμβάνονται κατ' έτος κατά τους μήνες Οκτώβριο, Νοέμβριο και Δεκέμβριο, πλην των περιπτώσεων της παραγράφου 2γ.

Τέλος το Ίδρυμα -σε συμφωνία με τους κανονισμούς- και έχον το καθήκον να παρακολουθεί τη σταδιοδρομία των τέως υποτρόφων εξωτερικού, για το σκοπό αυτό συνέταξε ένα έντυπο το οποίο και δημοσιεύτηκε στη σελίδα 43 της 7ης επετηρίδας.

7 Έντυπα υποψηφίων για υποτροφίες εσωτερικού και εξωτερικού

7.1 Δήλωση οικονομικής κατάστασης για υποτροφίες Εσωτερικού⁵⁰¹

— 47 — σ. 1

Π Ρ Ο Σ Τ Ο
Ι Δ Ρ Υ Μ Α Κ Ρ Α Τ Ι Κ Ω Ν Υ Π Ο Τ Ρ Ο Φ Ι Ω Ν
(Υ Π Ο Τ Ρ Ο Φ Ι Α Ι Α Ν Ω Τ Ε Ρ Ω Ν Κ Α Ι Α Ν Ω Τ Α Τ Ω Ν Σ Χ Ο Λ Ω Ν)
Α Μ Α Λ Λ Ι Α Σ 52, Α Θ Η Ν Α Ι

ΔΗΛΩΣΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

ΣΧΟΛΗ: ΕΚΠΑΙΔ. ΕΤΟΣ:

Έπώνυμον δηλούντος Όνομα

Τόπος γεννήσεως Έτος γεννήσεως

Διεύθυνσις

Όνοματεπώνυμον πατρός Έν ζωή; Έτος γεννήσεως

Επάγγελμα Διεύθυνσις

Όνοματεπ. μητρός Έν ζωή; Τò γένος

Όνομα και ηλικία αδελφών

Όνοματεπώνυμον κηδεμόνος

Επάγγελμα Διεύθυνσις

(Συμπληρώσατε τò ακόλουθον ερωτηματολόγιον)

1. Έπιθυμείτε νά λάβετε υποτροφίαν;
- (Έν ναι, συμπληρώσατε τὰ ὑπόλοιπα, ἄν ἔχι, ἀπογράψατε εἰς τὴν οἰκείαν θέσιν)
2. Ἀπὸ ποῖον συντηρεῖσθε;
- (Όνοματεπώνυμον, σχέσις συγγενείας, ἐπάγγελμα, διεύθυνσις)
3. Ποία ἡ οικονομική κατάστασις τοῦ ἀνωτέρου;
- (Περιουσία, ἔσοδα, θάρη)
4. Έχετε ἄλλοθεν οικονομικὴν ἐνίσχυσιν;
- (Δώσατε πλήρη στοιχεῖα)
5. Έχετε ἴδιαν περιουσίαν καὶ ἴδια εἰσοδήματα;
- (Έν ναι, ἀναλύσατέ τα)
6. Έργάζεσθε;
- (Φύσις ἐργασίας καὶ ἀπολαυαί)
7. Έχετε οἰκογενειακὰ βάρη;
- (Ένογράψατέ τα λεπτομερῶς)
8. Έχετε ἐργασθῆ κατὰ τὸ παρελθόν;
- (Φύσις ἐργασίας καὶ ἀπολαυαί)

Εικόνα 9. Η μπροστινή όψη της δήλωσης της οικονομικής κατάστασης του υποψηφίου για υποτροφία Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών (1953-54). Ξεχωρίζουν οι ερωτήσεις που αφορούν την οικογενειακή κατάσταση του υποψηφίου, και το αν οι γονεΐς είναι εν ζωή ή όχι.⁵⁰²

⁵⁰¹ Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ), Γ' Επετηρίς 1953, σ. 47-48.

⁵⁰² Το πρόβλημα των ορφανών παιδιών μετά το τέλος Β' Παγκοσμίου Πολέμου και κατά τη διάρκεια του Εμφυλίου προσπάθησε να λύσει η πρωτοβουλία της βασίλισσας Φρειδερίκης με την ίδρυση των Παιδουπόλεων του 1947. (Βλ. Loring M. Danforth και Riki Van Boeschoten, *Children of the Greek Civil War: Refugees and the Politics of Memory*, University of Chicago Press 2012.) Ωστόσο, η κρατική μέριμνα για το σημαντικό αυτό ζήτημα ήρθε με το νομοθετικό διάταγμα 3045/1954, όπου το Υπουργείο Κοινωνικής Πρόνοιας αναλάμβανε τη «μέριμνα δια την περίθαλψη και προστασίαν των ορφανών και απροστάτευτων παιδιών. Τούτο επιτυγχάνεται τόσο διά της Ιδρυματικής Περιθάλψεως όσον και διά της παροχής μηνιαίας οικονομικής ενισχύσεως εις τα δεδομένα ταύτης άπορα απροστάτευτα παιδιά». Βλ. Ν.Δ. 3045/237Α', «Περί ιδρύσεως Εθνικών Ορφανοτροφείων, Οικοτροφείων κτλ.» 8 Οκτωβρίου 1954.

7.2 Αίτηση υποψηφίων για υποτροφίες Εξωτερικού ⁵⁰³

— 49 — σ. 1

ΧΑΡΤΟΣΗΜΟΝ

ΗΜΕΡΟΜ. ΧΑΡΑΚΤΗΡ. Α/Α

(Τὰ ἀνωτέρω συμπληροῦνται ὑπὸ τῆς Ὑπηρεσίας)

ΠΡΟΣ ΤΟ
ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ
 (ΥΠΟΤΡΟΦΙΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ)
 ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 1953 - 1954
 ΑΜΑΛΙΑΣ 52, ΑΘΗΝΑΙ

ΑΙΤΗΣΙΣ ΔΙ' ΥΠΟΤΡΟΦΙΑΝ:
 (Θὰ ἀναγραφῆ ὁ κλάδος καὶ ἡ εἰδίκευσις, ὅπως εἶναι διατυπωμένα εἰς τὴν προκήρυξιν,
 π. χ. : Γεωπόνου - Οἰνολογία)

Ἐπώνυμον αἰτουῦτος

Ὄνομα

Ἐπάγγελμα

Τόπος γεννήσεως

Ἔτος γεννήσεως Ἐθνικότης

Ὑπηκοότης

Στρατολογικὴ κατάστασις

Σημερινὴ διεύθυνσις κατοικίας Τηλ.

Σημερινὴ διεύθυνσις ἐργασίας Τηλ.

Ὄνομα καὶ ἐπώνυμον πατρὸς

Ἐπάγγελμα πατρὸς

ΘΕΣΙΣ ΦΩΤΟΓΡΑΦΙΑΣ
 (Νὰ ἀναγραφῆ τὸ
 ὄνομα εἰς τὸ δισθεν
 τῆς φωτογραφίας)

Οἰκογενειακὴ κατάσταση αἰτουόντες
 (γονεῖς, ἀδελφοί, σύζυγος, τέκνα, μὲ σχετικὰς πληροφορίας)

.....

.....

.....

.....

4

Εικόνα 11. Η πρώτη σελίδα της αίτησης υποψηφίων για υποτροφία εξωτερικού.

⁵⁰³ Ἴδρυμα Κρατικῶν Υποτροφιῶν (Ι.Κ.Υ), Γ' Ἐπετηρὶς 1953, σ. 49-52.

Σπουδαι	*Έτος εναρξενως	Τόποι σπουδης	Τόπος και Έτος κτήσεως τίτλου	Βαθμός	Δια- γωγή
Μέση Έκπαιδευσις					
Άνωτ. Έκπαιδ.					

*Άλλοι τίτλοι σπουδών

*Επιστημονικαί εργασίαι

Προϋπηρεσία

Δημοσιεύματα

Γλωσσομόθεια	Γλώσσαι	*Εκφράζε- σθε γρα- πτώς ;	Κατανοείτε κείμενα ;	*Εκφράζε- σθε προφο- ρικώς ;	Παρακο- λουθείτε επιστημο- νικήν διδα- σκαλίαν ;
(βαθμολογήσατε έκ- στην κατηγορίαν και γλώσσαν διά τοῦ: ἔρι- στα, καλῶς, μετρίως)					

*Υπογραμμίσατε τήν γλώσσαν εἰς τήν ὅποian ἐπιθυμεῖτε νά ἐξετασθῆτε, ἀφοῦ λάβετε ὑπ' ἄψιν τὰς ἐξεταστέας γλώσσας τῆς προκηρύξεως.

Εικόνα 12. Η 2^η σελίδα της αίτησης υποψηφίων για υποτροφία εξωτερικού αφορά την επιστημονική επάρκεια του υποψηφίου.

*Έχετε τύχει και άλλοτε ύποτροφίας; Πώς την έχρησιμοποίησατε;.....

*Έχετε ταξιδεύσει άλλοτε εκτός τῆς Ἑλλάδος; Ποῦ; Πότε; Πρὸς ποῖον σκοπὸν;

Ποῦ ἐπιθυμεῖτε νὰ σπουδάσητε;

Εἰς τί ἐπιθυμεῖτε νὰ εἰδικευθῆτε καὶ διατί;

Ποῖα τὰ σχέδιά σας μετὰ τὴν ἐπιστροφὴν σας, ἂν τύχητε ύποτροφίας;.....

*Έχετε λάβει γνώσιν τῶν ὄρων τῆς προκηρύξεως διὰ τὴν ύποτροφίαν, τὴν ὁποίαν ζητεῖτε, ὡς καὶ τῶν σχετικῶν Νόμων, Διαταγμάτων καὶ Κανονισμῶν τῶν διεπόντων τὰ τῶν Ὑποτροφιῶν τοῦ Ι.Κ.Υ.;.....

*Ὑπόσχεσθε ὅτι θὰ τὰ τηρήσητε ἐν περιπτώσει ἐπιτυχίας σας;

Εικόνα 13. Η 3η σελίδα της αίτησης υποψηφίων για υποτροφία εξωτερικού αφορά την εμπειρία και εξοικείωση του υποψηφίου με το εξωτερικό και τα προσωπικά σχέδια. .

Συστατικός επιστολάς από ποίους εξητήσατε ;

ΟΝΟΜΑ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ

Συνημμένα

(Νά γίνη άκριβής άπορίθμωσις των)

Έν..... τῆ.....
 Ο αίτων.....
 Παρελήφθη έν Αθήναις τῆ.....
 Ο παραλαβών.....

Σημ. 1. Όπου ό διατιθέμενος χώρος επί τῆς παρούσης αίτήσεως είναι άνεπαρκής διά τās παρεχομένης πληροφορίας, δέον νά προσαρτηθῆ ιδιαίτερον φύλλον χάρτου.

Σημ. 2. Η παρούσα δέον νά υποβληθῆ εἰς τριπλοῦν, τὰ δέ ζητούμενα πιστοποιητικά έπισυνάπτονται εἰς άπλοῦν. Ταῦτα εἶναι : 1) Πιστοποιητικόν γεννήσεως, 2) προκειμένου περι άρρένων, θεβαίωσις ότι εξεπλήρωσαν τās στρατιωτικές ύποχρεώσεις των ἢ άπηλλάγησαν τούτων κανονικώς, 3) άπόσπασμα ποινικοῦ μητρώου, 4) αντίγραφον άπολυτηρίου Μέσης Έκπαιδεύσεως, 5) πιστοποίησης Άνωτέρας ἢ Άνωτάτης Σχολῆς περι χορηγήσεως πτυχίου, περιλαμβάνουσα καί άναλυτικόν πίνακα βαθμολογίας δι' όλα τὰ μαθήματα καί δι' όλα τὰ έτη τῶν σπουδῶν, 6) ένδεχομένως πιστοποιητικά προϋπηρεσίας, συνοδευόμενα κατά τὸ δυνατόν με παλαιότερων χρονολογιῶν εκθέσεις κλπ., 7) ένδεχομένως αντίτυπα δημοσιευμάτων, 8) στοιχεία άναφερόμενα εἰς έπιστημονικὴν δράσιν τοῦ αίτούντος, 9) πᾶν ἄλλο άπαιτούμενον πιστοποιητικόν διά τὸν διορισμόν δημοσίου υπαλλήλου.

Σημ. 3. Εἰς τριπλοῦν έπισυνάπτονται : 1) ἡ έντυπος δήλωσις οικονομικῆς καταστάσεως (με τās θεβαίωσις τῆς Έφορείας εἰς άπλοῦν) καί 2) αὐτοβιογραφικόν σημεῖωμα εκτάσεως μίς μέχρι τεσσάρων σελίδων κανονικοῦ σχήματος καί δραιώσεως γραφομηχανῆς.

Εικόνα 14. Η 4η σελίδα της αίτησης υποψηφίων για υποτροφία εξωτερικού αφορά τις συστάσεις προς το πρόσωπο του υποψηφίου.

7.3 Δήλωση οικονομικής κατάστασης υποψηφίων για υποτροφίες Εξωτερικού
504

— 53 —

σ. 1

Π Ρ Ο Σ Τ Ο
Ι Δ Ρ Υ Μ Α Κ Ρ Α Τ Ι Κ Ω Ν Υ Π Ο Τ Ρ Ο Φ Ι Ω Ν
(ΥΠΟΤΡΟΦΙΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ)
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 1953 - 1954
ΑΜΑΛΙΑΣ 52, ΑΘΗΝΑΙ

ΔΗΛΩΣΙΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΩΣ

Επώνυμον "Υποψηφίου....."Όνομα..... "Έτος γεννήσεως.....

Γ Ο Ν Ε Ι Σ	Π Α Τ Η Ρ	Μ Η Τ Η Ρ
"Όνοματεπώνυμον		
"Έν ζωῇ;		
"Ηλικία		
"Επάγγελμα		
Διεύθυνσις καὶ τηλ. κατοικίας		
> > > γραφείου		

(Σ η μ . : Παραθέσατε τὰ ἀνωτέρω στοιχεῖα καὶ διὰ τοὺς ἀκολουθοῦντες ἐν τῇ ζωῇ συγγενεῖς σας: ἀνιόντας ἐκτὸς γονέων (πάππος, μάμμη), λοιποὺς μέχρι δευτέρου βαθμοῦ, συνοικοῦντα μέλη οἰκογενείας):

Δηλώσατε ἂν οἰονδήποτε ἐκ τῶν ἀναγραφομένων ἀνωτέρω προσώπων πληρῶν συνθετικὸν φόρον. (Διὰ τὸν αἰτοῦντα, σύζυγον καὶ ἀνιόντας θὰ ἐπι- συναφθῆ σχετικῇ βεβαίωσις τῆς οἰκείας Ἐφορείας).

*Αναγράψατε τὰ οἰκογενειακὰ βάρη σας.....

.....

.....

.....

.....

Εικόνα 15. Η 1η σελίδα της δήλωσης οικονομικής κατάστασης υποψηφίων για υποτροφία εξωτερικού.

⁵⁰⁴ Στο ίδιο, σ. 53-56.

ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΠΕΡΙΟΥΣΙΑΣ ΚΑΙ ΠΟΡΩΝ	ΑΙΤΟΥΝΤΟΣ (ΚΑΙ ΣΥΖΥΓΟΥ)	ΠΑΤΡΟΣ
Α' Περιουσία (Οικία, δριζόντιοι κατοικίαι, καταστήματα, εργοστάσια, άλλαι οικοδομαί, οικόπεδα, άγροκτή- ματα, αυτοκίνητα, πλοία κλπ. μετά διευθύνσεως και συντόμου περιγραφής):		
Β' Πόροι κατά τὸ λήξαν οικονομι- κὸν ἔτος (ἀκριβὲς ποσόν) :		
1) Ἐκ μισθωτῶν ὑπηρεσιῶν		
2) Ἐξ ἐπιδομάτων		
3) Ἐκ προσθέτων ἀμοιβῶν		
4) Ἐξ ἐλευθερίων ἐπαγγελμάτων ..		
5) Ἐξ ἐπιχειρήσεων		
6) Ἐξ ἐνοικίων		
7) Ἐξ ἄλλων εἰσοδημάτων ἀκινήτων		
8) Ἐκ κινητῆς περιουσίας		
9) Ἐκ συντάξεων		
10) Ἐξ ἄλλων πηγῶν		

Ἐξ ὅλων τῶν ἀνωτέρω πόρων ἢ ἐκ πωλήσεως περιουσιακοῦ τινος στοιχείου
δύνασθε νὰ διαθέσητε ποσὸν διὰ τὰς σπουδὰς σας εἰς τὸ Ἐξωτερικόν;

Ἄν ναι, τί ποσὸν δύνασθε νὰ διαθέσητε κατ' ἔτος; (εἰς δραχμὰς).....

Μήπως δύνασθε ἄλλοθεν νὰ διαθέσητε ποσὰ πρὸς τὸν σκοπὸν τοῦτον;

Ἄν ναι, πόθεν καὶ πόσα θὰ εἶναι ταῦτα;

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Εικόνα 17. Η 3η σελίδα της δήλωσης οικονομικής κατάστασης υποψηφίων για υποτροφία εξωτερικού

Ἀναγράψατε ὀνόματα προσώπων δυναμένων νὰ παράσχουν πληροφορίας περὶ τῆς οἰκονομικῆς καταστάσεως τῆς οἰκογενείας σας.

ΟΝΟΜΑ	ΕΠΑΓΓΕΛΜΑ	ΔΙΕΥΘΥΝΣΙΣ
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΔΗΛΩΣΙΣ

Γνωρίζω τὰς γενικὰς συνεπείας, αἱ ὁποῖαι δυνατόν νὰ προκύβουν ἐκ ψευδοῦς δηλώσεως εἰς θάρος τοῦ δηλοῦντος. Γνωρίζω ἐπίσης ὅτι εἰδικῶς ἐν προκειμένῳ πᾶσα ἀνακριθὴς δήλωσίς μου θὰ με κατεδίκασεν ἠθικῶς καὶ συνεπῶς θὰ με ἐστέρει, κατὰ τὸν νόμον, παντὸς δικαιώματός μου ἐπὶ τῶν Κρατικῶν Ὑποτροφιῶν, καὶ θεθαίω ὅτι πάντα τὰ ἀνωτέρω δηλοῦμενα ἀνταποκρίνονται πλήρως πρὸς ὅσα γνωρίζω περὶ τῆς οἰκογενείας μου συμφώνως πρὸς στοιχεῖα τὰ ὁποῖα ἐζήτησα εἰδικῶς διὰ τὴν συμπλήρωσιν τῆς παρουσῆς δηλώσεως.

Συνημμένα:
(νὰ γίνῃ ἀπαρίθμησίς των).

Ἐν..... τῆ.....

Ὁ αἰτῶν.....

Παρελήφθη ἐν Ἀθήναις τῆ.....

Ὁ παραλαβὸν.....

ΣΚΕΠΤΙΚΟΝ ΑΠΟΦΑΣΕΩΣ ΕΠΙΤΡΟΠΗΣ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Ἐν Ἀθήναις τῆ.....

Ο ΠΡΟΕΔΡΟΣ

ΤΑ ΜΕΛΗ

7.4 Υπόδειγμα συστατικής επιστολής υποψηφίων για υποτροφίες
Εξωτερικού⁵⁰⁵

— 57 —

ΙΡΔΥΜΑ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ
ΥΠΟΤΡΟΦΙΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 1953 - 1954

Σ Υ Σ Τ Α Τ Ι Κ Η Ε Π Ι Σ Τ Ο Λ Η

*Όνομα αίτούντος.....

*Όνομα επιστέλλοντος.....

*Ιδιότης επιστέλλοντος.....

(Ο επιστέλλον παρακαλείται να χαρακτηρίση δι' όλίγων τόν συνιστώμενον, τόσον από τήν ὀψιν τοῦ ἤθους, ὅσον καί ἀπό τὰς ἀπόψεις τῆς διανοητικῆς ἰκανότητος, τῆς φιλεργίας καί τῆς ἐπιμονῆς του κατὰ τήν ἐπιδίωξιν τῶν σκοπῶν του. Ἄν θεωρήσῃ σκόπιμον νά βαθμολογήσῃ τὰ τέσσαρα ἀνωτέρω χαρακτηριστικά, παρακαλείται νά χρησιμοποίησῃ δι' ἕκαστον χωριστὰ τοὺς βαθμοὺς 0 ἕως 20. Ἡ ἐπιστολή δεόν νά σταλῇ ἀπευθείας εἰς τὸ Ἰδρυμα, Λεωφόρος Ἀμαλίας 52, Ἀθήναι, χωρὶς τήν μεσοτάξιν τοῦ ἐνδιαφερομένου).

Διεύθυνσις..... Ἡμερομηνία.....

*Υπογραφή.....

Εικόνα 19. Υπόδειγμα αίτησης για την συστατική επιστολή υποψηφίου για υποτροφία Εξωτερικού.

⁵⁰⁵ Στο ίδιο, σ. 57.

7.5 Δήλωση ενδιαφέροντος υποψηφίων για υποτροφίες Εξωτερικού⁵⁰⁶

— 58 —

ΙΔΡΥΜΑ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΥΠΟΤΡΟΦΙΩΝ
ΥΠΟΤΡΟΦΙΑΙ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ
 ΑΜΑΛΙΑΣ 52 — ΤΗΛΕΦ. 35-580

(Η κατωτέρω δήλωση έχει ένδεικτικόν χαρακτήρα διά τὸ Ἴδρυμα, προκειμένου νὰ καθαρτισθῇ τὸ πρόγραμμα τῶν προσεχῶν υποτροφιῶν, καὶ οὐδαμῶς ἀποτελεῖ αἴτησιν. Ἡ συμπλήρωσις τοῦ ἐντύπου πρέπει νὰ γίνῃ μὲ ἀπόλυτον σαφήνειαν καὶ συντομίαν).

ΔΗΛΩΣΙΣ ΕΝΔΙΑΦΕΡΟΝΤΟΣ ΔΙ' ΥΠΟΤΡΟΦΙΑΝ ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΥ

Ὑπογραμμίσατε τὴν κατηγορίαν, εἰς τὴν ὁποίαν ὑλάγεται ἡ πρότασις σας :

1. Ἐκπαίδευσις Γενική 3. Θεωρητικαὶ Ἐπιστήμαι 5. Καλαὶ Τέχναι
 2. Ἐκπαίδ. Ἐπαγγελμ. 4. Θετικαὶ Ἐπιστήμαι 6. *
- (* Νὰ συμπληρωθῇ, ἂν κρίνητε ὅτι ὁ ὑποδεικνυόμενος κλάδος δὲν περιέχεται εἰς τὰς ἄλλας κατηγορίας).

Συμπληρώσατε τὰ πρὸς τὴν εἰδικότητα ἢ ὁποία σᾶς ἐνδιαφέρει ἀντίστοιχα στοιχεῖα. (Οἱ ἐντὸς παρενθέσεως χαρακτηρισμοὶ ἀποτελοῦν παράδειγμα).

1. Κλάδος (π. χ. Γεωπονία):
2. Εἰδικότης (π. χ. Ἐντομολογία):
3. Προβλεπόμενοι τίτλοι (π. χ. Πτυχίον Ἀνωτάτης Γεωπονικῆς Σχολῆς ἢ καὶ ἐπὶ πλέον διετής προϋπηρεσία εἰς τὴν ὑπαιθρον):
4. Τόπος σπουδῶν (π. χ. Institut Agronomique, Paris)
5. Διάρκεια σπουδῶν (π. χ. διετής δι' εἰδίκευσιν, τριετής διὰ διδακτορίαν):
6. Εἰς ποίαν ἐπαγγελματικὴν ἀπασχόλησιν θὰ εἶναι δυνατόν νὰ χρησιμοποιηθῇ ἡ εἰδικότης τοῦ ὑποτρόφου μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του ἀπὸ τὴν ἀλλοδαπὴν (π. χ. εἰς τὸ Ὑπουργεῖον Γεωργίας):
7. Πόσα ἄτομα ἔχοντα τὴν ἀνωτέραν εἰδικότητα θὰ ἀπαιτηθοῦν ἐντὸς τῆς προσεχοῦς πενταετίας διὰ τὴν πλήρωσιν τῶν ἐν Ἑλλάδι ἀναγκῶν (π.χ. 5):
8. Παρατηρήσεις ἢ ὑποδείξεις ἀναφερόμεναι εἰς τὸ προτεινόμενον θέμα :
-
-

(Ἡ συμπλήρωσις τῶν κατωτέρω ζητουμένων στοιχείων δὲν εἶναι ὑποχρεωτική).

Ἐπώνυμον δηλοῦντος:

Ὄνομα: Ὄνομα πατρός:

Ἐπάγγελμα:

Τόπος γεννήσεως: Ἔτος γεννήσεως:

Διεύθυνσις. Ὀδός: Πόλις: Τηλ.:

Ἐν τῇ 195

Ο Δ Η Λ Ω Ν

(ὑπογραφή)

Εικόνα 20. Ἐντυπο που συμπληρωνόταν ἀπὸ υποψήφιο γιὰ νὰ δηλώσει τὸ ἐνδιαφέρον γιὰ συγκεκριμένη εἰδικότητα υποτροφίας Εξωτερικοῦ. Συμπληρωνόταν εἴτε ἀπὸ ιδιώτη, εἴτε ἀπο φορέα δημόσιο ἢ ιδιωτικό.

⁵⁰⁶ Στο ἴδιο, σ. 58.

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα 1. Συγκριτικός πίνακας των Προγραμμάτων Εξωτερικού (1951-55)	63
Διάγραμμα 2. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού και ιδιότητα των παραμενόντων στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1954.....	65
Διάγραμμα 3. Το ποσοστό Δημοσίων Υπαλλήλων και Ιδιωτών υποτρόφων παραμενόντων στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1954.	73
Διάγραμμα 4. Η ποσοστιαία αναλογία φοιτητών και φοιτητριών ανά ακαδημαϊκό ίδρυμα (1956-57).	78
Διάγραμμα 5. Ο αριθμός των φοιτητών και φοιτητριών ανά φύλο και εκπαιδευτικό ίδρυμα 1956-57.....	79
Διάγραμμα 6. Τα αποτελέσματα των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εσωτερικού ανά φύλο (1951-57)	79
Διάγραμμα 7. Αποτελέσματα Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού ανά φύλο (1951-57).	80
Διάγραμμα 8. Ποσοστιαία αναλογία των κατανομών των επιστημονικών πεδίων για τα πρώτα έξι Προγράμματα Υποτροφιών Εξωτερικού (1951-57).	81
Διάγραμμα 9. Η κατανομή ανά σχολή και φύλο των διατελέσαντων υποτρόφων Εσωτερικού για το 1955-1956.	82
Διάγραμμα 10. Οι κατανομές των Α'-ΣΤ' Προγραμμάτων Υποτροφιών Εσωτερικού (1951-57).	88
Διάγραμμα 11. Σύγκριση των Προγραμμάτων Εξωτερικού 1951-60.....	105
Διάγραμμα 12. Σύνοψη των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για το ακαδημαϊκό έτος 1959-60.....	105
Διάγραμμα 13. Σύνοψη των Προγραμμάτων Εσωτερικού 1951-61.	109
Διάγραμμα 14. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού 1968-69 και 1969-70.	126
Διάγραμμα 15. Ποσοστιαία σύγκριση προγραμμάτων εξωτερικού 1965-70.....	127
Διάγραμμα 16. Σύγκριση σε απόλυτους αριθμούς των προγραμμάτων εξωτερικού 1965-70.	127
Διάγραμμα 17. Οι θέσεις των υποτροφιών για τα προγράμματα εξωτερικού 1966-74.	129
Διάγραμμα 18. Η ποσοστιαία κατανομή των θέσεων των υποτροφιών για τα προγράμματα εξωτερικού 1966-74.....	129
Διάγραμμα 19. Κατανομή των προκηρυσσόμενων θέσεων για τις υποτροφίες εσωτερικού 1967-74.....	130
Διάγραμμα 20. Ποσοστιαία κατανομή των προκηρυσσόμενων θέσεων για τα Προγράμματα Εσωτερικού 1967-74.	130
Διάγραμμα 21. Οι κατανομές ανά επιστημονικό πεδίο των προκηρυσσόμενων θέσεων του Α' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού 1951-52.....	132
Διάγραμμα 22. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Α' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1951-52.....	133
Διάγραμμα 23. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Α' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1951-52.	135
Διάγραμμα 24. Οι κατανομές ανά επιστημονικό πεδίο των προκηρυσσόμενων θέσεων του Β' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού 1952-53.....	136
Διάγραμμα 25. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Β' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1952-53.....	137
Διάγραμμα 26. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Β' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1952-53.	138
Διάγραμμα 27. Οι κατανομές ανά επιστημονικό πεδίο των προκηρυσσόμενων θέσεων του Γ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού 1953-54.....	139

Διάγραμμα 28. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Γ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1953-54.....	141
Διάγραμμα 29. Σύγκριση της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του Γ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού (1953-54).....	142
Διάγραμμα 30. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Γ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1953-54.....	143
Διάγραμμα 31. Οι κατανομές ανά επιστημονικό πεδίο των προκηρυσσόμενων θέσεων του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού 1954-55.....	144
Διάγραμμα 32. Οι κατανομές ανά επιστημονικό πεδίο των αποτελεσμάτων του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού 1954-55.....	147
Διάγραμμα 33. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Δ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1954-55.....	147
Διάγραμμα 34. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Δ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1954-55.	148
Διάγραμμα 35. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Ε' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1955-56.....	149
Διάγραμμα 36. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Ε' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1955-56.....	150
Διάγραμμα 37. Η κατανομή ανά σχολή και φύλο των διατελέσαντων υποτρόφων Εσωτερικού για το 1955-1956.	151
Διάγραμμα 38. Σύγκριση του Ε' και ΣΤ' Προγράμματος Εσωτερικού για Ανώτατες και Ανώτερες Σχολές.	152
Διάγραμμα 39. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΣΤ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1956-57).....	152
Διάγραμμα 40. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΣΤ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1956-57).....	153
Διάγραμμα 41. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του ΣΤ' Προγράμματος Εσωτερικού.	154
Διάγραμμα 42. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά επιστημονικό πεδίο για το ΣΤ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1956-57.	155
Διάγραμμα 43. .Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΣΤ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1956-57.....	156
Διάγραμμα 44. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΣΤ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1956-57.....	157
Διάγραμμα 45. Σύγκριση του ΣΤ' και Ζ' Προγράμματος Εσωτερικού για Ανώτατες και Ανώτερες Σχολές.	158
Διάγραμμα 46. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το Ζ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1957-58).....	159
Διάγραμμα 47. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Ζ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1957-58.....	160
Διάγραμμα 48. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά επιστημονικό πεδίο για το Ζ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1957-58.	161
Διάγραμμα 49. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Ζ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1957-58.....	162
Διάγραμμα 50. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του Ζ' Προγράμματος Εσωτερικού.	162
Διάγραμμα 51. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Ζ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1957-58.....	163
Διάγραμμα 52. Σύγκριση του Ζ' και Η' Προγράμματος Εσωτερικού για Ανώτατες και Ανώτερες Σχολές.	164

Διάγραμμα 53. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το Η' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1958-59).....	165
Διάγραμμα 54. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Η' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1958-59.....	166
Διάγραμμα 55. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά επιστημονικό πεδίο για το ΣΤ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1958-59.	166
Διάγραμμα 56. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Η' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1958-59.....	167
Διάγραμμα 57. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Θ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1959-60.....	168
Διάγραμμα 58. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά επιστημονικό πεδίο για το Ζ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1959-60.	169
Διάγραμμα 59. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του Θ' Προγράμματος Εσωτερικού	170
Διάγραμμα 60. Οι προκηρυσσόμενες θέσεις για τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες (1951-1959).	170
Διάγραμμα 61. Σύνοψη των αποτελεσμάτων Α'-Θ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού Ανώτατης και Ανώτερης Εκπαίδευσης (1951-60).	171
Διάγραμμα 62. Σύνοψη των αποτελεσμάτων Α'-Θ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού Ανώτατης και Ανώτερης Εκπαίδευσης (1951-60).	171
Διάγραμμα 63. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Θ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1959-60.....	172
Διάγραμμα 64. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το Ι' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1960-61).....	174
Διάγραμμα 65. Σύγκριση του Θ' και Ι' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού.....	175
Διάγραμμα 66. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά επιστημονικό πεδίο για το Ι' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1960-61.	176
Διάγραμμα 67. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του Ι' Προγράμματος Εσωτερικού	177
Διάγραμμα 68. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Ι' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1960-61.....	177
Διάγραμμα 69. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Ι' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1960-61.	178
Διάγραμμα 70. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΑ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1961-62).....	179
Διάγραμμα 71. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΑ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1961-62.	181
Διάγραμμα 72. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του ΙΑ' Προγράμματος Εσωτερικού	182
Διάγραμμα 73. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΑ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1961-62.....	183
Διάγραμμα 74. Σύνοψη εξέλιξης προκηρυσσόμενων θέσεων και αποτελεσμάτων Α'-ΙΑ' Προγραμμάτων Εσωτερικού.	183
Διάγραμμα 75. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΑ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1960-61.	184
Διάγραμμα 76. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΒ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1962-63).....	185
Διάγραμμα 77. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΙΒ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1962-63).....	186
Διάγραμμα 78. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του ΙΒ' Προγράμματος Εσωτερικού	187

Διάγραμμα 79. Διάγραμμα 80. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά επιστημονικό πεδίο για το ΙΒ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1962-63.	188
Διάγραμμα 81. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΒ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1962-63.	188
Διάγραμμα 82. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΒ Πρόγραμμα Εσωτερικού 1962-63.	189
Διάγραμμα 83. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΓ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1963-64).	190
Διάγραμμα 84. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του ΙΓ' Προγράμματος Εσωτερικού.	191
Διάγραμμα 85. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΙΓ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1963-64).	192
Διάγραμμα 86. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΓ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1963-64.	193
Διάγραμμα 87. . Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΓ Πρόγραμμα Εσωτερικού 1963-64.	194
Διάγραμμα 88. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΔ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1964-65).	195
Διάγραμμα 89. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΙΔ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1964-65).	197
Διάγραμμα 90. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του ΙΔ' Προγράμματος Εσωτερικού.	198
Διάγραμμα 91. Σύνοψη των αποτελεσμάτων Α'-ΙΔ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού Ανώτατης και Ανώτερης Εκπαίδευσης (1951-65).	199
Διάγραμμα 92. Σύνοψη των αποτελεσμάτων Α'-ΙΔ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού Ανώτατης και Ανώτερης Εκπαίδευσης (1951-65).	200
Διάγραμμα 93. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΔ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1964-65.	201
Διάγραμμα 94. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΔ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1964-65.	202
Διάγραμμα 95. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΕ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1965-66).	203
Διάγραμμα 96. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΙΕ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1965-66).	204
Διάγραμμα 97. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του ΙΕ' Προγράμματος Εσωτερικού.	205
Διάγραμμα 98. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΕ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1965-66.	206
Διάγραμμα 99. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΕ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1965-66.	207
Διάγραμμα 100. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΣΤ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1966-67).	208
Διάγραμμα 101. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΙΣΤ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1966-67).	209
Διάγραμμα 102. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΣΤ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1966-67.	210
Διάγραμμα 103. Αποτελέσματα επιτυχόντων ανά πόλη για τα Η'-ΙΣΤ' Προγράμματα Εσωτερικού.	210
Διάγραμμα 104. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΣΤ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1966-67.	211

Διάγραμμα 105. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΖ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1967-68).....	212
Διάγραμμα 106. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΙΖ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1967-68).....	213
Διάγραμμα 107. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΖ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1967-68.....	214
Διάγραμμα 108. Σύγκριση κατανομών της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του ΙΖ' Προγράμματος Εσωτερικού.....	215
Διάγραμμα 109. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΗ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1968-69).....	216
Διάγραμμα 110. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΖ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1967-68.....	217
Διάγραμμα 111. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΗ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1968-69.....	218
Διάγραμμα 112. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΙΗ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1968-69).....	219
Διάγραμμα 113. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΗ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1968-69.....	220
Διάγραμμα 114. Ποσοστιαία σύνοψη των μεριδίων των προκηρυγμένων θέσεων για τα Προγράμματα Υποτροφιών Εσωτερικού (1965-70).....	222
Διάγραμμα 115. Ποσοστιαία σύνοψη των μεριδίων των προκηρυγμένων θέσεων για τα Προγράμματα Υποτροφιών Εσωτερικού (1965-70).....	223
Διάγραμμα 116. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΙΘ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού, δίχως τις Ειδικές Υποτροφίες (1969-70).....	223
Διάγραμμα 117. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΙΘ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1969-70).....	224
Διάγραμμα 118. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΙΘ' Πρόγραμμα Εσωτερικού δίχως τις Ειδικές Υποτροφίες (1969-70).....	225
Διάγραμμα 119. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το Κ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού, δίχως τις Ειδικές Υποτροφίες (1970-71).....	226
Διάγραμμα 120. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το Κ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1970-71).....	228
Διάγραμμα 121. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Κ' Πρόγραμμα Εσωτερικού δίχως τις ειδικές υποτροφίες (1970-71).....	229
Διάγραμμα 122. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΚΑ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού, δίχως τις Ειδικές Υποτροφίες (1971-72).....	230
Διάγραμμα 123. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΚΑ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1971-72).....	231
Διάγραμμα 124. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το ΚΑ' Πρόγραμμα Εσωτερικού δίχως τις Ειδικές Υποτροφίες (1971-72).....	232
Διάγραμμα 125. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά σχολή, φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΚΑ' Πρόγραμμα Εσωτερικού δίχως τις Ειδικές Υποτροφίες (1971-72).....	233
Διάγραμμα 126. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΚΒ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1972-73).....	234
Διάγραμμα 127. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΚΒ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1972-73).....	236
Διάγραμμα 128. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης για το ΚΓ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1973-74).....	237
Διάγραμμα 129. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά σχολή για το ΚΓ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1973-74).....	238

Διάγραμμα 130. Οι κατανομές των επιτυχόντων ανά φύλο για το Κγ' Πρόγραμμα Εσωτερικού δίχως τις Ειδικές Υποτροφίες (1973-74).	239
Διάγραμμα 131. Οι κατανομές των θέσεων που προκηρύσσονται για το Α' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εξωτερικού (1951-52).	240
Διάγραμμα 132. Η κατανομή των θέσεων του Α' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1951-52) βάση της κατηγοριοποίησης του ΙΚΥ.....	241
Διάγραμμα 133. Κατανομές ειδικοτήτων Α' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1951-52).....	242
Διάγραμμα 134. Αποτελέσματα του Α' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1951-52)	243
Διάγραμμα 135. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Α' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1951-52).....	246
Διάγραμμα 136. Η κατανομή των θέσεων του Β' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1952-53)	247
Διάγραμμα 137. Ο αριθμός των ειδικοτήτων Β' Προγράμματος Εξωτερικού ανά πτυχίο (1952-53).....	248
Διάγραμμα 138. Αποτελέσματα του Β' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1952-53).	249
Διάγραμμα 139. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Β' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1952-53).	250
Διάγραμμα 140. Σύγκριση του Β' και Γ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού.	251
Διάγραμμα 141. Η ποσοστιαία αναλογία αριθμού συμμετεχόντων/θέσεις για το Γ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εξωτερικού (1953-54).	253
Διάγραμμα 142. Αποτελέσματα του Γ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1953-54).	255
Διάγραμμα 143. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Γ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1953-54).	256
Διάγραμμα 144. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Γ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1953-54).	258
Διάγραμμα 145. Η κατανομή των θέσεων του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1954-55).	259
Διάγραμμα 146. Η κατανομή των θέσεων ανά ειδικότητα του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1954-55).	260
Διάγραμμα 147. Η κατανομή των θέσεων του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1954-55).	261
Διάγραμμα 148. Σύγκριση του Γ' και Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού.	261
Διάγραμμα 149. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Γ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1953-54).	262
Διάγραμμα 150. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Δ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1954-55).	263
Διάγραμμα 151. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού και ιδιότητα των παραμενόντων στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1954.	264
Διάγραμμα 152. Το ποσοστό Δημοσίων Υπαλλήλων και Ιδιωτών υποτρόφων παραμενόντων στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1954.....	264
Διάγραμμα 153. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Δ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1954-55).	265
Διάγραμμα 154. Αποτελέσματα του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1954-55).	266
Διάγραμμα 155. Σύγκριση του Δ' και Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού βάση της κατηγοριοποίησης του ΙΚΥ.	267

Διάγραμμα 156. Η κατανομή των θέσεων του Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1955-56) βάση της κατηγοριοποίησης του ΙΚΥ.....	267
Διάγραμμα 157. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Ε' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1955-56).	268
Διάγραμμα 158. Η κατανομή των θέσεων ανά ειδικότητα του Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1955-56).	269
Διάγραμμα 159. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Ε' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1955-56).	271
Διάγραμμα 160. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού και ιδιότητα των παραμενοντών στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1954.	272
Διάγραμμα 161. Το ποσοστό Δημοσίων Υπαλλήλων και Ιδιωτών υποτρόφων παραμενοντών στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1954.	272
Διάγραμμα 162. Αποτελέσματα του Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1955-55).	273
Διάγραμμα 163. Σύγκριση του Ε' και του ΣΤ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού.	274
Διάγραμμα 164. Η κατανομή των θέσεων του ΣΤ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1956-57) βάση της κατηγοριοποίησης του ΙΚΥ.....	274
Διάγραμμα 165. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το ΣΤ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1956-57).	275
Διάγραμμα 166. Συγκριτικό πίνακας των αποτελεσμάτων του Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1955-56).	279
Διάγραμμα 167. Οι κατανομές των προκριθέντων για το ΣΤ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1956-57).	280
Διάγραμμα 168. Σύνοψη των αποτελεσμάτων εφαρμογής των πέντε πρώτων προγραμμάτων Εξωτερικού ανά φύλο (1951-52 έως 1955-56).	281
Διάγραμμα 169. Σύγκριση του Α', Β' Γ', Δ' και Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού.	281
Διάγραμμα 170. Το ποσοστό των παραμενοντών υποτρόφων στο εξωτερικό ανά ιδιότητα και χώρα προορισμού μέχρι την 31/12/1955.	282
Διάγραμμα 171. Το ποσοστό των παραμενοντών υποτρόφων στο εξωτερικό ανά φύλο και ιδιότητα, μέχρι την 31/12/1955.	282
Διάγραμμα 172. Σύγκριση του ΣΤ' και του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού βάση της κατηγοριοποίησης του ΙΚΥ.....	285
Διάγραμμα 173. Η κατανομή των θέσεων του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1957-58) βάση της κατηγοριοποίησης του ΙΚΥ.....	285
Διάγραμμα 174. Σύγκριση του ΣΤ' και του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού.	286
Διάγραμμα 175. Η κατανομή των θέσεων του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1957-58).	286
Διάγραμμα 176. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Ζ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1957-58).	287
Διάγραμμα 177. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Ζ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1957-58).	288
Διάγραμμα 178. Αποτελέσματα του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1957-58).	290
Διάγραμμα 179. Το ποσοστό των παραμενοντών υποτρόφων στο εξωτερικό ανά ιδιότητα και χώρα προορισμού μέχρι την 31/12/1956.	291
Διάγραμμα 180. Το ποσοστό των παραμενοντών υποτρόφων στο εξωτερικό ανά φύλο και ιδιότητα, μέχρι την 31/12/1956.	292
Διάγραμμα 181. . Σύγκριση του Ζ' και του Η' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού.	293
Διάγραμμα 182. Η κατανομή των θέσεων του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1957-58).	293

Διάγραμμα 183. Η κατανομή των θέσεων του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1957-58) βάση της κατηγοριοποίησης του ΙΚΥ.....	294
Διάγραμμα 184. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Ζ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1958-59).	295
Διάγραμμα 185. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Η' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1958-59).....	296
Διάγραμμα 186. Αποτελέσματα του Η' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1958-59).	298
Διάγραμμα 187. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά ιδιότητα και χώρα προορισμού μέχρι την 31/12/1957.	299
Διάγραμμα 188. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά φύλο και ιδιότητα, μέχρι την 31/12/1957.	299
Διάγραμμα 189. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για τα ακαδημαϊκά έτη 1958-59 και 1959-60.	302
Διάγραμμα 190. Σύνοψη των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για το ακαδημαϊκό έτος 1959-60.	302
Διάγραμμα 191. Η κατανομή των θέσεων των Α'-Β' Έκτακτων Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού (1959).	303
Διάγραμμα 192. Η κατανομή των θέσεων του Θ' (Τακτικού) Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1959-60).	304
Διάγραμμα 193. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Θ' Τακτικό και Α'-Β' Έκτακτα Προγράμματα Εξωτερικού (1959-60).	304
Διάγραμμα 194. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Θ' Τακτικό και τα Α'-Β' Έκτακτα Προγράμματα Εξωτερικού (1959-60).	306
Διάγραμμα 195. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το Ι' Τακτικό Πρόγραμμα και τα Α'-Β' Έκτακτα Προγράμματα Εξωτερικού (1959-60).....	307
Διάγραμμα 196. Αποτελέσματα του Θ' Τακτικού και Α' Έκτακτου Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1959-60).	308
Διάγραμμα 197. Αποτελέσματα του Θ' Τακτικού και Α'-Β'' Έκτακτου Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1959-60).	308
Διάγραμμα 198. Αποτελέσματα του Θ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1958-59).	309
Διάγραμμα 199. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά ιδιότητα και χώρα προορισμού μέχρι την 31/12/1958.	309
Διάγραμμα 200. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά φύλο και ιδιότητα, μέχρι την 31/12/1958.	313
Διάγραμμα 201. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για τα ακαδημαϊκά έτη 1959-60 και 1961-61.	313
Διάγραμμα 202. Η κατανομή των θέσεων του Ι' Τακτικού και των Γ'-Δ' Έκτακτων Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού (1960-61).	314
Διάγραμμα 203. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Ι' Τακτικό και Γ'-Δ' Έκτακτα Προγράμματα Εξωτερικού (1960-61).	315
Διάγραμμα 204. Η κατανομή των θέσεων των Γ'-Δ' Έκτακτων Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού (1960).	316
Διάγραμμα 205. Η κατανομή των θέσεων του Ι' (Τακτικού) Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1960-61).	316
Διάγραμμα 206. Αποτελέσματα του Ι' Τακτικού και Γ'-Δ'' Έκτακτου Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1960-61).	318
Διάγραμμα 207. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Ι' Τακτικό και τα Γ'-Δ' Έκτακτα Πρόγραμμα Εξωτερικού (1960-61).	319

Διάγραμμα 208. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά ιδιότητα, φύλο και χώρα προορισμού μέχρι την 31/12/1959.	320
Διάγραμμα 209. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά φύλο και ιδιότητα, μέχρι την 31/12/1959.	321
Διάγραμμα 210. Αποτελέσματα του Ι' Τακτικού και των Α'-Β' Έκτακτων Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού (1960-61).	322
Διάγραμμα 211. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για τα ακαδημαϊκά έτη 1960-61 και 1961-62.	323
Διάγραμμα 212. Η κατανομή των θέσεων του ΙΑ' (Τακτικού) και των Ε'-ΣΤ' Έκτακτων Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού (1961-62).	323
Διάγραμμα 213. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το ΙΑ' (Τακτικό) Πρόγραμμα και τα Ε'-ΣΤ' Έκτακτα Προγράμματα Εξωτερικού (1961-62).	324
Διάγραμμα 214. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το ΙΑ' Τακτικό και Ε'-ΣΤ' Έκτακτα Προγράμματα Εξωτερικού (1961-62).	325
Διάγραμμα 215. Αποτελέσματα του ΙΑ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1961-62).	327
Διάγραμμα 216. Οι κατανομές των επιτυχόντων του ΙΑ' Προγράμματος Εξωτερικού (1961-62)	328
Διάγραμμα 217. Συγκριτικό προκήρυξης και αποτελεσμάτων του ΙΑ' Προγράμματος Εξωτερικού (1961-62).	328
Διάγραμμα 218. Οι κατανομές των προκριθέντων για το ΙΑ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1961-62).	329
Διάγραμμα 219. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά ιδιότητα και χώρα προορισμού μέχρι την 31/12/1960.	331
Διάγραμμα 220. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά φύλο και ιδιότητα, μέχρι την 31/12/1960.	331
Διάγραμμα 221. Η κατανομή των θέσεων του ΙΒ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1962-63).	332
Διάγραμμα 222. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για τα ακαδημαϊκά έτη 1961-62 και 1962-63.	332
Διάγραμμα 223. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το ΙΒ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1962-63).	333
Διάγραμμα 224. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το ΙΒ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1962-63).	334
Διάγραμμα 225. Αποτελέσματα του ΙΒ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1962-63).	335
Διάγραμμα 226. Συγκριτικό προκήρυξης και αποτελεσμάτων του ΙΒ' Προγράμματος Εξωτερικού (1962-63).	336
Διάγραμμα 227. Οι κατανομές των προκριθέντων για το ΙΒ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1962-63).	337
Διάγραμμα 228. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού και ιδιότητα των παραμενόντων στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1961.	338
Διάγραμμα 229. Το ποσοστό Δημοσίων Υπαλλήλων και Ιδιωτών υποτρόφων παραμενόντων στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1961.	338
Διάγραμμα 230. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για τα ακαδημαϊκά έτη 1962-63 και 1963-64.	339
Διάγραμμα 231. Η κατανομή των θέσεων του ΙΓ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1963-64).	339
Διάγραμμα 232. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το ΙΓ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1963-64).	340

Διάγραμμα 233. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το ΙΓ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1963-64).	341
Διάγραμμα 234. Αποτελέσματα του ΙΓ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1963-64).	343
Διάγραμμα 235. Οι κατανομές των προκριθέντων για το ΙΓ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1963-64).....	344
Διάγραμμα 236. Η πορεία εκτέλεσης των ειδικοτήτων των προγραμμάτων υποτροφιών εξωτερικού για τα πρώτα 13 χρόνια.	344
Διάγραμμα 237. Η πορεία εκτέλεσης των προγραμμάτων υποτροφιών εξωτερικού για τα πρώτα 13 έτη.....	344
Διάγραμμα 238. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού και ιδιότητα των παραμενόντων στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1962.	345
Διάγραμμα 239. Το ποσοστό Δημοσίων Υπαλλήλων και Ιδιωτών υποτρόφων παραμένοντων στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1962.....	346
Διάγραμμα 240. Σύγκριση του ΙΓ' Τακτικού και του ΙΔ' Τακτικού Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού για τα ακαδημαϊκά έτη 1963-64 και 1964-65.	347
Διάγραμμα 241. Η κατανομή των θέσεων του ΙΔ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1964-65).	348
Διάγραμμα 242. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το ΙΔ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1964-65).	349
Διάγραμμα 243. Οι κατανομές των προκριθέντων για το ΙΔ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1964-65).....	350
Διάγραμμα 244. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού και ιδιότητα των παραμενόντων στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1963.....	351
Διάγραμμα 245. Το ποσοστό Δημοσίων Υπαλλήλων και Ιδιωτών υποτρόφων παραμένοντων στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1963.....	351
Διάγραμμα 246. Η κατανομή των θέσεων του ΙΕ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1965-66).	352
Διάγραμμα 247. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά επιστημονικό πεδίο για το ΙΕ' Τακτικό Πρόγραμμα Εσωτερικού 1965-66.....	353
Διάγραμμα 248. Σύνοψη των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για το ακαδημαϊκό έτος 1965-66.....	354
Διάγραμμα 249. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά επιστημονικό πεδίο για το Θ' Έκτακτο Πρόγραμμα Εσωτερικού και το Πρόγραμμα του Υπουργείου Συντονισμού (1966).	355
Διάγραμμα 250. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Θ' Έκτακτο Πρόγραμμα Εξωτερικού και των Πρόγραμμα ΙΙ του Υπουργείου Συντονισμού (1965).	356
Διάγραμμα 251. Οι κατανομές των προκριθέντων για το ΙΕ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1965-66).....	357
Διάγραμμα 252. Συγκριτικό προκήρυξης και αποτελεσμάτων του ΙΕ' Προγράμματος Εξωτερικού (1965-66).	357
Διάγραμμα 253. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο για το ΙΕ' Τακτικό Πρόγραμμα Εξωτερικού 1965-66.....	358
Διάγραμμα 254. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού και ιδιότητα των παραμενόντων στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1965.....	359
Διάγραμμα 255. Το ποσοστό Δημοσίων Υπαλλήλων και Ιδιωτών υποτρόφων παραμένοντων στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1965.....	359
Διάγραμμα 256. Ο αριθμός των παραμένοντων υποτρόφων εξωτερικού ανά ιδιότητα (1960-65).....	360

Διάγραμμα 257. Η κατανομή των θέσεων του ΙΣΤ' Τακτικού Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1966-67).	361
Διάγραμμα 258. Σύνοψη των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού για το ακαδημαϊκό έτος 1965-66.....	362
Διάγραμμα 259. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το ΙΣΤ' Τακτικό Πρόγραμμα Εξωτερικού (1966-67).	362
Διάγραμμα 260. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά επιστημονικό πεδίο για το ΙΣΤ' Τακτικό Πρόγραμμα Εσωτερικού 1966-67.....	363
Διάγραμμα 261. Συγκριτικό προκήρυξης και αποτελεσμάτων του ΙΣΤ' Προγράμματος Εξωτερικού (1966-67).	364
Διάγραμμα 262. Οι κατανομές των προκριθέντων για το ΙΣΤ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1966-67).....	364
Διάγραμμα 263. Οι κατανομές των επιτυχόντων στις σχολές ανά φύλο και επιστημονικό πεδίο για το Πρόγραμμα Εξωτερικού 1966-67 (Τακτικό και Έκτακτο).	365
Διάγραμμα 264. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού και ιδιότητα των παραμενόντων στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1966.	366
Διάγραμμα 265. Οι κατανομές ανά χώρα προορισμού, φύλο και ιδιότητα των παραμενόντων στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1966.	366
Διάγραμμα 266. Το ποσοστό Δημοσίων Υπαλλήλων και Ιδιωτών υποτρόφων παραμένοντων στο εξωτερικό μέχρι την 31/12/1966.....	367
Διάγραμμα 267. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού 1966-67 και 1967-68.	367
Διάγραμμα 268. Η κατανομή των θέσεων του Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού, συμπεριλαμβανομένου του Έκτακτου Προγράμματος (1967-68).....	368
Διάγραμμα 269. Το ποσοστό των παραμενόντων υποτρόφων στο εξωτερικό ανά ιδιότητα και χώρα προορισμού μέχρι την 31/12/1967.	369
Διάγραμμα 270. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το ΙΣΤ' Τακτικό Πρόγραμμα Εξωτερικού (1967-68).	369
Διάγραμμα 271. Οι κατανομές των θέσεων της προκήρυξης ανά επιστημονικό πεδίο για το Πρόγραμμα Εσωτερικού 1966-67.	370
Διάγραμμα 272. Αποτελέσματα του Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1967-68)..	371
Διάγραμμα 273. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού 1968-69 και 1969-70.	372
Διάγραμμα 274. Ποσοστιαία σύγκριση προγραμμάτων εξωτερικού 1965-70.....	373
Διάγραμμα 275. Σύγκριση σε απόλυτους αριθμούς των προγραμμάτων εξωτερικού 1965-70.	373
Διάγραμμα 276. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για τα Προγράμματα Εξωτερικού (1969-70).	374
Διάγραμμα 277. Τα Προγράμματα Υποτροφιών Εξωτερικού (1969-70).	375
Διάγραμμα 278. Αποτελέσματα των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού (1969-70). ..	376
Διάγραμμα 279. Σύγκριση των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού 1969-70 και 1970-71.	377
Διάγραμμα 280. Η προκήρυξη των θέσεων για τα Προγράμματα Υποτροφιών του 1971-72.	381
Διάγραμμα 281. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για τα Προγράμματα Εξωτερικού (1971-72).	382
Διάγραμμα 282. Η κατανομή των θέσεων του Β' Προγράμματος Υποτροφιών Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1963-64).....	384
Διάγραμμα 283. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το Β' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1963-64).	385

Διάγραμμα 284. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Β' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1963-64).....	386
Διάγραμμα 285. Αποτελέσματα του Β' Προγράμματος Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1963-64).....	387
Διάγραμμα 286. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Β' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1963-64).....	388
Διάγραμμα 287. Συγκριτικό προκήρυξης και αποτελεσμάτων του Β' Προγράμματος Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1963-64).....	388
Διάγραμμα 288. Η κατανομή των θέσεων του Γ' Προγράμματος Υποτροφιών Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1964-65).....	389
Διάγραμμα 289. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το Γ' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευση στην Ελλάδα (1964-65).	390
Διάγραμμα 290. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Γ' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1964-65).....	391
Διάγραμμα 291. Αποτελέσματα του Γ' Προγράμματος Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1964-65).....	392
Διάγραμμα 292. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Γ' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1964-65).....	393
Διάγραμμα 293. Η κατανομή των θέσεων του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1965-66).....	394
Διάγραμμα 294. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το Δ' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευση στην Ελλάδα (1965-66).	395
Διάγραμμα 295. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Δ' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1965-66).....	396
Διάγραμμα 296. Αποτελέσματα του Γ' Προγράμματος Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1965-66).....	397
Διάγραμμα 297. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Δ' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1965-66).....	398
Διάγραμμα 298. Σύγκριση της προκήρυξης και των αποτελεσμάτων του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1965-66).....	398
Διάγραμμα 299. Η κατανομή των θέσεων του Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1966-67).....	399
Διάγραμμα 300. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Ε' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1966-67).....	400
Διάγραμμα 301. Οι θέσεις ανά ειδικότητα και επιστημονικό πεδίο για το Ε' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευση στην Ελλάδα (1966-67).	401
Διάγραμμα 302. Οι κατανομές των προκριθέντων για το Ε' Πρόγραμμα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1966-67).....	402
Διάγραμμα 303. Αποτελέσματα επιτυχόντων του Ε' Προγράμματος Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1966-67).....	403
Διάγραμμα 304. Τα ποσοστά των επιτυχόντων ανά φύλο για τα Α'-Ε' Προγράμματα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1962-67).....	404
Διάγραμμα 305. Τα ποσοστά των επιτυχόντων ανά φύλο για τα Α'-Ε' Προγράμματα Μετεκπαίδευσης στην Ελλάδα (1962-67).....	404
Διάγραμμα 306. Αποτελέσματα του Α' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1952-53).	405
Διάγραμμα 307. Αποτελέσματα του Β' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1953-54).	406
Διάγραμμα 308. Αποτελέσματα του Γ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1954-55).	407

Διάγραμμα 309. Αποτελέσματα του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1955-56).	408
Διάγραμμα 310. Αποτελέσματα του Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1956-57).	409
Διάγραμμα 311. Αποτελέσματα του στ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1957-58).	410
Διάγραμμα 312. Αποτελέσματα του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1958-59).	411
Διάγραμμα 313. Αποτελέσματα του Η' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1959-60).	412
Διάγραμμα 314. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του Η' Προγράμματος Ομογενών	412
Διάγραμμα 315. Αποτελέσματα του Θ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1960-61).	413
Διάγραμμα 316. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του Θ' Προγράμματος Ομογενών (1960-61).	414
Διάγραμμα 317. Αποτελέσματα του Ι' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1961-62).	415
Διάγραμμα 318. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του Ι' Προγράμματος Ομογενών (1961-62).	415
Διάγραμμα 319. Αποτελέσματα του ΙΑ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1961-62).	416
Διάγραμμα 320. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του ΙΑ' Προγράμματος Ομογενών (1962-63).	417
Διάγραμμα 321. Αποτελέσματα του ΙΒ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1963-64).	418
Διάγραμμα 322. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του ΙΒ' Προγράμματος Ομογενών (1963-64).	418
Διάγραμμα 323. Αποτελέσματα του ΙΓ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1964-65).	419
Διάγραμμα 324. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του ΙΓ' Προγράμματος Ομογενών (1964-65).	420
Διάγραμμα 325. Αποτελέσματα του ΙΔ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1965-66).	421
Διάγραμμα 326. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του ΙΔ' Προγράμματος Ομογενών (1965-66).	421
Διάγραμμα 327. Αποτελέσματα του ΙΕ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1966-67).	422
Διάγραμμα 328. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του ΙΕ' Προγράμματος Ομογενών (1966-67).	423
Διάγραμμα 329. Αποτελέσματα του ΙΣΤ' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1967-68).	424
Διάγραμμα 330. Η κατανομή των χωρών προέλευσης των επιτυχόντων του ΙΣΤ' Προγράμματος Ομογενών (1967-68).	425
Διάγραμμα 331. Η αναλογία των νομών για τις τεχνικές σχολές που συμμετείχαν στο Α' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1952-53).	426
Διάγραμμα 332. Η αναλογία των νομών για τις τεχνικές σχολές που συμμετείχαν στο Β' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1953-54).	428
Διάγραμμα 333. Η αναλογία των νομών για τις τεχνικές σχολές που συμμετείχαν στο Γ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.	430

Διάγραμμα 334. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών για την προκήρυξη και τα αποτελέσματα του Γ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.....	431
Διάγραμμα 335. Προκήρυξη και αποτελέσματα του Γ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1954-55).....	432
Διάγραμμα 336. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών για την προκήρυξη και τα αποτελέσματα του Δ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1955-56).	432
Διάγραμμα 337. Αναλογία νομών για Δ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1955-56).....	433
Διάγραμμα 338. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών για την προκήρυξη και τα αποτελέσματα του Ε' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1956-57).	435
Διάγραμμα 339. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών για την προκήρυξη και τα αποτελέσματα του ΣΤ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1957-58).	437
Διάγραμμα 340. Αναλογία νομών για ΣΤ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1957-58).....	438
Διάγραμμα 341. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών για την προκήρυξη και τα αποτελέσματα Ζ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1958-59)....	439
Διάγραμμα 342. Αναλογία νομών για Ζ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1958-59).....	440
Διάγραμμα 343. Σύγκριση της αναλογίας νομών για Η' και Θ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης.	443
Διάγραμμα 344. Σύγκριση για τις πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών του Η' και Θ' Προγράμματος.	444
Διάγραμμα 345. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών του Ι' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1961-62).....	449
Διάγραμμα 346. Αναλογία νομών για Ι' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1961-62).....	449
Διάγραμμα 347. Αναλογία νομών για ΙΑ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1962-63).....	450
Διάγραμμα 348. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών του ΙΑ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1962-63).....	451
Διάγραμμα 349. Αναλογία νομών για ΙΒ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1963-64).....	454
Διάγραμμα 350. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών του ΙΒ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1963-64).....	455
Διάγραμμα 351. Αναλογία νομών για ΙΓ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1964-65).....	456
Διάγραμμα 352. Σύγκριση προκήρυξης και αποτελεσμάτων του ΙΓ' Προγράμματος Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1964-65).....	457
Διάγραμμα 353. Αναλογία νομών για ΙΔ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1965-66).....	458
Διάγραμμα 354. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών του ΙΓ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1963-64).....	459
Διάγραμμα 355. Αναλογία νομών για ΙΕ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1966-67).....	460
Διάγραμμα 356. Αναλογία νομών για ΙΣΤ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1967-68).....	463
Διάγραμμα 357. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Α' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1951-52).	466

Διάγραμμα 358. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1951-52.....	467
Διάγραμμα 359. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το Β' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1952-53).....	468
Διάγραμμα 360. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Β' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1952-53).	468
Διάγραμμα 361. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1952-53.....	469
Διάγραμμα 362. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το Γ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1953-54).....	470
Διάγραμμα 363. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Γ' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1953-54).	470
Διάγραμμα 364. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1953-54.....	471
Διάγραμμα 365. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το Δ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1954-55).....	472
Διάγραμμα 366. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Δ' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1954-55).	472
Διάγραμμα 367. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1954-55.....	473
Διάγραμμα 368. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το Ε' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1955-56).....	474
Διάγραμμα 369. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Ε' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1955-56).	474
Διάγραμμα 370. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1955-56.....	475
Διάγραμμα 371. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το ΣΤ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1956-57).....	476
Διάγραμμα 372. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ΣΤ' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1956-57).	476
Διάγραμμα 373. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1956-57.....	477
Διάγραμμα 374. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το Ζ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1957-58).....	478
Διάγραμμα 375. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Ζ' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1957-58).	478
Διάγραμμα 376. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1957-58.....	479
Διάγραμμα 377. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1957-58.....	481
Διάγραμμα 378. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το Θ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1959-60).....	482
Διάγραμμα 379. Τα σχολεία που συμμετείχαν στο Θ' Πρόγραμμα Μέσης Εκπαίδευσης μέχρι την 31/12/1960.	483
Διάγραμμα 380. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το Ι' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1960-61).....	484
Διάγραμμα 381. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Ι' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1960-61).	484
Διάγραμμα 382. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1960-61.....	485
Διάγραμμα 383. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ΙΑ' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1961-62).	486
Διάγραμμα 384. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το ΙΑ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1961-62).....	486
Διάγραμμα 385. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1961-62.....	487
Διάγραμμα 386. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το ΙΒ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1962-63).....	488
Διάγραμμα 387. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ΙΒ' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1962-63).	488
Διάγραμμα 388. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1962-63.....	489

Διάγραμμα 389. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το ΙΓ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1963-64).....	490
Διάγραμμα 390. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του ΙΓ' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1963-64).	490
Διάγραμμα 391. Συγκριτικό διάγραμμα των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1963-64.....	491
Διάγραμμα 392. Ποσοστιαία κατανομή των θέσεων για τα Προγράμματα Υποτροφιών Εσωτερικού.....	494
Διάγραμμα 393.Κατανομή των θέσεων ανά επιστημονικό πεδίο για τα Προγράμματα Υποτροφιών Εσωτερικού.	494
Διάγραμμα 394. Ποσοστιαία σύνοψη των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εσωτερικού (1951-73).....	495
Διάγραμμα 395. Ποσοστιαία κατανομή των επιτυχόντων των Προγραμμάτων Εσωτερικού ανά φύλο (1951-74).	496
Διάγραμμα 396. Οι συμμετέχοντες στο ΔΣ του ΙΚΥ με θητεία άνω των 8 ετών (1951-73) ..	500
Διάγραμμα 397. Σύνοψη των προγραμμάτων υποτροφικών του ΙΚΥ (1951-1974)	500
Διάγραμμα 398. Σύνοψη των αποτελεσμάτων των Προγραμμάτων Εξωτερικού (1951-74).	506

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας 1. Σύνοψη του αριθμού των θέσεων των ειδικοτήτων των Α'-Δ' Προγραμμάτων Εξωτερικού.	64
Πίνακας 2. Ο αριθμός των παραμένοντων στο εξωτερικό υποτρόφων έως την 31/12/1954.	65
Πίνακας 3. Ο αριθμός των φοιτητών και φοιτητριών ανά φύλο και Ανώτατο Εκπαιδευτικό Ίδρυμα.	78
Πίνακας 4. Ονομαστικός πίνακας των επιτυχουσών γυναικών των Προγραμμάτων Εξωτερικού για τις θετικές επιστήμες ανά έτος (1951-1957).....	82
Πίνακας 5. Σύγκριση των προγραμμάτων υποτροφιών και εισαγωγών για τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες για τα ακαδημαϊκά έτη 1955-56 και 1956-57.....	89
Πίνακας 6. Οι ειδικότητες του Έκτακτου Προγράμματος Εξωτερικού 1959.	105
Πίνακας 7. Στατιστική επεξεργασία των αποτελεσμάτων του Α' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού 1951-52.	134
Πίνακας 8. Το πρόγραμμα υποτροφιών για τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες σε σύγκριση με τον αριθμό των κανονικώς εισαγόμενων υποψηφίων για το ακαδημαϊκό έτος 1951-52.....	134
Πίνακας 9. Ο αριθμός των προκηρυσσόμενων θέσεων στις Ανθρωπιστικές και Κοινωνικές Επιστήμες για το Δ' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού (1954-55)	145
Πίνακας 10. Το πρόγραμμα υποτροφιών για τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες σε σύγκριση με τον αριθμό των κανονικώς εισαγόμενων υποψηφίων για το ακαδημαϊκό έτος 1954-55.	145
Πίνακας 11. Το πρόγραμμα υποτροφιών για τις Παιδαγωγικές Ακαδημίες σε σύγκριση με τον αριθμό των κανονικώς εισαγόμενων υποψηφίων για το ακαδημαϊκό έτος 1956-57.....	156
Πίνακας 12. Συγκριτικός πίνακας των προκηρυσσόμενων θέσεων του Θ' και Ι' Προγράμματος Εσωτερικού.....	173
Πίνακας 13. Πρόγραμμα Υποτροφιών Εσωτερικού Ανωτέρας και Ανώτατης Εκπαίδευση 1964-65.....	196
Πίνακας 14. Σύγκριση προκήρυξης και αποτελεσμάτων για τα ΙΓ' και ΙΔ' Προγράμματα Εσωτερικού.....	198
Πίνακας 15. Οι κατανομές των προκηρυσσόμενων θέσεων για το ΙΗ' Πρόγραμμα Εσωτερικού 1968-69.....	216
Πίνακας 16. Οι ειδικές υποτροφίες ανά σχολή του ΙΘ' Προγράμματος Εσωτερικού (1969-70).	221

Πίνακας 17. Οι ειδικές υποτροφίες ανά σχολή του Κ' Προγράμματος Εσωτερικού (1970-71).	226
Πίνακας 18. Οι ειδικές υποτροφίες ανά σχολή του ΚΑ' Προγράμματος Εσωτερικού (1971-72).	229
Πίνακας 19. Οι ειδικές υποτροφίες ανά σχολή του ΚΒ' Προγράμματος Εσωτερικού (1972-73).	235
Πίνακας 20. Το ΚΒ' Πρόγραμμα Εσωτερικού σε σύγκριση με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς	235
Πίνακας 21. Το ΚΓ' Πρόγραμμα Εσωτερικού σε σύγκριση με το αντίστοιχο της προηγούμενης χρονιάς.	237
Πίνακας 22. Οι ειδικότητες της Γενικής Εκπαίδευση για το Α' Πρόγραμμα Υποτροφιών Εξωτερικού (1951-52).	241
Πίνακας 23. Οι πρώτοι αναχωρήσαντες υπότροφοι για πανεπιστήμια του εξωτερικού.....	244
Πίνακας 24. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά σχολή για το Γ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1953-54.	257
Πίνακας 25. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά σχολή για το Δ' Πρόγραμμα Εξωτερικού 1954-55.	262
Πίνακας 26. Σύνοψη της πορείας εκτέλεσης των ειδικοτήτων (Α'-Ε' Πρόγραμμα Εξωτερικού)	263
Πίνακας 27. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το ΣΤ' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1956-57).	276
Πίνακας 28. Αριθμός θέσεων αποκλειστικά για γυναίκες.....	277
Πίνακας 29. Ο Μέσος Όρος (ΜΟ) του Ανταγωνισμού μεταξύ των υποψηφίων ανά επιστημονική περιοχή (1951-52 έως 1955-56)).....	278
Πίνακας 30. Οι ειδικότητες με τον υψηλότερο Ανταγωνισμό (1951-52 έως 1955-56).	278
Πίνακας 31. Ο μέσος όρος του «Ανταγωνισμού» των υποψηφίων ανά επιστημονική περιοχή (1951-52 έως 1955-56).....	278
Πίνακας 32. Σύνοψη της πορείας εκτέλεσης των ειδικοτήτων (Α'-ΣΤ' Πρόγραμμα Εξωτερικού).	280
Πίνακας 33. Αποτελέσματα του ΣΤ' Προγράμματος Υποτροφιών Εξωτερικού (1956-57)....	284
Πίνακας 34. Σύνοψη της πορείας εκτέλεσης των ειδικοτήτων (Α'-Ζ' Πρόγραμμα Εξωτερικού)	289
Πίνακας 35. Ο αριθμός των ειδικοτήτων ανά πτυχίο για το Η' Πρόγραμμα Εξωτερικού (1958-59).....	295
Πίνακας 36. Σύνοψη της πορείας εκτέλεσης των ειδικοτήτων (Α'-Η' Πρόγραμμα Εξωτερικού)	301
Πίνακας 37. Σύνοψη της πορείας εκτέλεσης των ειδικοτήτων (Α'-Θ' Πρόγραμμα Εξωτερικού, Α'-Β' Έκτακτο)	310
Πίνακας 38. Θέσεις αποκλειστικά για γυναίκες (Α'-Θ' Πρόγραμμα Εξωτερικού).	310
Πίνακας 39. Τα στάδια εκτέλεσης των Α'-Θ' Προγραμμάτων Εξωτερικού.	311
Πίνακας 40. Παραμείνοντες υπότροφοι στο Εξωτερικό από 31/12/57 έως 31/12/58.	312
Πίνακας 41. Σύνοψη της πορείας εκτέλεσης των ειδικοτήτων (Α'-Ι' Πρόγραμμα Εξωτερικού, Α'-Δ' Έκτακτα Προγράμματα).	318
Πίνακας 42. Θέσεις αποκλειστικά για γυναίκες (Α'-Ι' Πρόγραμμα Εξωτερικού, Α'-Δ' Έκτακτα).	319
Πίνακας 43. Παραμείνοντες υπότροφοι στο Εξωτερικό από 31/12/59 έως 31/12/60.	321
Πίνακας 44. Σύνοψη της πορείας εκτέλεσης των ειδικοτήτων (Α'-Ι' Πρόγραμμα Εξωτερικού, Α'-ΣΤ' Έκτακτο)	330
Πίνακας 45. Θέσεις αποκλειστικά για γυναίκες (Α'-Θ' Πρόγραμμα Εξωτερικού).	330
Πίνακας 46. Σύγκριση των Προγραμμάτων Εξωτερικού (1963-65).	346
Πίνακας 47. Ο αριθμός των παραμείνοντων στο εξωτερικό ανά ιδιότητα	360

Πίνακας 48. Σύγκριση των Προγραμμάτων Εξωτερικού 1965-67.....	361
Πίνακας 49. Συγκριτικός πίνακας ανά έτος των παραμενόντων στο εξωτερικό υποτρόφων μέχρι την 31/12/1967.....	368
Πίνακας 50. Προκήρυξη και αποτελέσματα Έκτακτου Προγράμματος 1969-70.....	375
Πίνακας 51. Συγκριτικός πίνακας των Προγραμμάτων Εξωτερικού 1969-70 και 1970-71. .	377
Πίνακας 52. Προκήρυξη θέσεων και αποτελέσματα των Προγραμμάτων Υποτροφιών Εξωτερικού 1970-71.....	378
Πίνακας 53. Σύγκριση προγραμμάτων εξωτερικού 1970-71 και 1971-72.....	381
Πίνακας 54. Σχολές επιτυχόντων του Η' Προγράμματος Υποτροφιών Εσωτερικού για Ομογενείς (1959-60).	412
Πίνακας 55. Οι σχολές προτίμησης και οι επιτυχόντες του ΙΕ' Προγράμματος Ομογενών 1966-67.....	423
Πίνακας 56. Οι σχολές προτίμησης και οι επιτυχόντες του ΙΣΤ' Προγράμματος Ομογενών 1967-68.....	425
Πίνακας 57. Προκήρυξη και αποτελέσματα του Α' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1952-53).....	428
Πίνακας 58. Προκήρυξη και αποτελέσματα του Β' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1953-54).....	429
Πίνακας 59. Προκήρυξη και αποτελέσματα του Δ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1955-56).....	434
Πίνακας 60. Προκήρυξη και αποτελέσματα του Ε' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1956-57).....	436
Πίνακας 61. Προκήρυξη και αποτελέσματα του ΣΤ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1957-58).....	438
Πίνακας 62. Προκήρυξη και αποτελέσματα του Ζ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1957-58).....	440
Πίνακας 63. Πόλεις τεχνικο-επαγγελματικών σχολών για την προκήρυξη και τα αποτελέσματα ΣΤ' Προγράμματος Ενισχύσεων Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1958-59).	442
Πίνακας 64. Η προκήρυξη και τα αποτελέσματα του Θ' Προγράμματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1960-61).....	445
Πίνακας 65. Η προκήρυξη και τα αποτελέσματα του Ι' Προγράμματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1961-62).....	447
Πίνακας 66. Η προκήρυξη και τα αποτελέσματα του ΙΑ' Προγράμματος Επαγγελματικής Εκπαίδευσης (1962-63).....	452
Πίνακας 67. Προκήρυξη του ΙΣΤ' Προγράμματος Υποτροφιών Επαγγελματικής Εκπαίδευσης	461
Πίνακας 68. Ο αριθμός των σχολείων που συμμετείχαν στο Α' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης μέχρι την 31/12/1951.	465
Πίνακας 69. Κατανομή των επιτυχόντων ανά ΝΕΥ για το Α' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης.....	466
Πίνακας 70. Συγκριτικός πίνακας του αριθμού των σχολείων Μέσης Εκπαίδευσης 1951-52.	467
Πίνακας 71. Συγκριτικός πίνακας του αριθμού σχολείων μέσης εκπαίδευσης 1954-1955.	473
Πίνακας 72. Συγκριτικός πίνακας του αριθμού σχολείων μέσης εκπαίδευσης 1957-1958.	479
Πίνακας 73. Τα αποτελέσματα των υποτροφιών ανά ΝΕΥ και φύλο για το Η' Πρόγραμμα Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1958-59).....	480
Πίνακας 74. Η αναλογία αγοριών και κοριτσιών σύμφωνα με τα αποτελέσματα του Η' Προγράμματος Υποτροφιών Μέσης Εκπαίδευσης (1958-59).	481

ΕΙΚΟΝΕΣ

Εικόνα 1. Δείγμα του υπολογιστικού φύλλου για την προκήρυξη και τα αποτελέσματα των Προγραμμάτων Εσωτερικού.	19
Εικόνα 2. Δείγμα του υπολογιστικού φύλλου για την προκήρυξη και τα αποτελέσματα των Προγραμμάτων Εξωτερικού.	20
Εικόνα 3. Δείγμα του υπολογιστικού φύλλου με τους προϋπολογισμούς ανά έτος.	21
Εικόνα 4. Δείγμα του υπολογιστικού φύλλου με τους απολογισμούς ανά έτος.	21
Εικόνα 5. Πίνακας αναχωρήσαντων Εξωτερικού με πληροφορίες για την ειδικότητα και τη σχολή (χώρα).	67
Εικόνα 6. Πίνακας επιστρέψαντων Εξωτερικού με πληροφορίες για την ειδικότητα.	68
Εικόνα 7. Το έντυπο υπόδειξης για προκήρυξη υποτροφίας. Πηγή:	93
Εικόνα 8. Απόφαση διακοπής της υποτροφίας για δύο σπουδαστές της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης λόγω πιστοποιητικού κοινωνικών φρονημάτων.	124
Εικόνα 9. Η μπροστινή όψη της δήλωσης της οικονομικής κατάστασης του υποψηφίου για υποτροφία Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών (1953-54). Ξεχωρίζουν οι ερωτήσεις που αφορούν την οικογενειακή κατάσταση του υποψηφίου, και το αν οι γονείς είναι εν ζωή ή όχι.	522
Εικόνα 10 Η οπίσθια όψη της δήλωσης της οικονομικής κατάστασης του υποψηφίου για υποτροφία Ανωτέρων και Ανωτάτων Σχολών (1953-54).	524
Εικόνα 11. Η πρώτη σελίδα της αίτησης υποψηφίων για υποτροφία εξωτερικού.	525
Εικόνα 12. Η 2 ^η σελίδα της αίτησης υποψηφίων για υποτροφία εξωτερικού αφορά την επιστημονική επάρκεια του υποψηφίου.	526
Εικόνα 13. Η 3η σελίδα της αίτησης υποψηφίων για υποτροφία εξωτερικού αφορά την εμπειρία και εξοικείωση του υποψηφίου με το εξωτερικό και τα προσωπικά σχέδια.	527
Εικόνα 14. Η 4η σελίδα της αίτησης υποψηφίων για υποτροφία εξωτερικού αφορά τις συστάσεις προς το πρόσωπο του υποψηφίου.	528
Εικόνα 15. Η 1η σελίδα της δήλωσης οικονομικής κατάστασης υποψηφίων για υποτροφία εξωτερικού.	529
Εικόνα 16. Η 2η σελίδα της δήλωσης οικονομικής κατάστασης υποψηφίων για υποτροφία εξωτερικού.	530
Εικόνα 17. Η 3η σελίδα της δήλωσης οικονομικής κατάστασης υποψηφίων για υποτροφία εξωτερικού.	531
Εικόνα 18. Η 4η σελίδα της δήλωσης οικονομικής κατάστασης υποψηφίων για υποτροφία εξωτερικού.	532
Εικόνα 19. Υπόδειγμα αίτησης για την συστατική επιστολή υποψηφίου για υποτροφία Εξωτερικού.	533
Εικόνα 20. Έντυπο που συμπληρωνόταν από υποψήφιο για να δηλώσει το ενδιαφέρον για συγκεκριμένη ειδικότητα υποτροφίας Εξωτερικού. Συμπληρωνόταν είτε από ιδιώτη, είτε απο φορέα δημόσιο ή ιδιωτικό.	534

ΑΝΑΦΟΡΕΣ

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

1. Αλιβιζάτος Νίκος, *Οι πολιτικοί θεσμοί σε κρίση 1922-’74: όψεις της ελληνικής εμπειρίας*, Θεμέλιο, Αθήνα 1983.
2. ———, «Κατάσταση έκτακτης ανάγκης και πολιτικές ελευθερίες, 1946-1949», στο: *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950: ένα έθνος σε κρίση*, Θεμέλιο, Αθήνα 1984, σ. 383–398.
3. Αντωνίου, Δαυίδ, *Νομοθετώντας τη νεοελληνική εκπαίδευση 1821-2016: ένα χρονολόγιο*, Γρηγόρης, Αθήνα 2017.
4. Αντωνίου Δαυίδ, *Περίγραμμα της νεοελληνικής εκπαίδευσης 1821-2017: Οργάνωση του εκπαιδευτικού συστήματος*, Εκδόσεις Γρηγόρη, Αθήνα 2018.
5. Αντωνίου Χρήστος, «Εκπαιδευτική πολιτική και εξέλιξη του πανεπιστημιακού θεσμού στην Ελλάδα (1836-1982)» χ.χ.
6. Αντωνοπούλου Σοφία, *Ο μεταπολεμικός μετασχηματισμός της ελληνικής οικονομίας και το οικιστικό φαινόμενο 1950-1980*, Παπαζήσης, Αθήνα 1991.
7. ———, «Οι συνέπειες της οικοδομικής παραγωγής και του καθεστώτος γαιοκτησίας στην κοινωνικοοικονομική συγκρότηση της μεταπολεμικής Ελλάδας», 4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο, τμ. 1 (1993), σ. 583–592.
8. Αντωνοπούλου Ουρανία, Αναστασία Ρέππα και Ανδρόνικος Φίλιος, «Η ιστορική εξέλιξη της ΣΕΛΕΤΕ: εκπαιδευτική πολιτική και παιδαγωγική κατάρτιση» χ.χ.
9. Ανώνυμος συγγραφέας, *Αριστείδης Πρωτοπαπαδάκης (1903-1966)*, 1967, Αθήνα χ.χ.
10. Βαρβαρέσος Κυριάκος, *Έκθεσις επί του οικονομικού προβλήματος της Ελλάδος*, επιμ. Αθανάσιος Λυκογιάννης, Σαββάλας 2002, 515 σ.
11. ———, *Έκθεσις επί του οικονομικού προβλήματος της Ελλάδος (1952)*, Σαββάλας, Αθήνα 2022.
12. Βεντήρης Γεώργιος, *Η Ελλάς του 1910-1920: Ιστορική μελέτη (Α΄ Τόμος)*, Πυρσός 1931.
13. ———, *Η Ελλάς του 1910-1920: Ιστορική μελέτη (Β΄ Τόμος)*, Πυρσός 1931.
14. Βουρβίδου-Φωτάκη Ιφιγένεια, «Βιογραφικό του Λ. Ζέρβα», *Χημικά Χρονικά*, τχ. 46 (1981), σ. 35–47.
15. Βρυχεία Άννη, «Σκέψεις με αφορμή τον νόμο-πλαίσιο για τα Ανώτατα Εκπαιδευτικά Ιδρύματα» (1983) [(3/2/2023)].
16. Γαβρόγλου Κώστας, Θεόδωρος Αραμπατζής και Γιάννης Χριστιανίδης, *Από τον Αριστοτέλη στον Νεύτωνα: θέματα από την Ιστορία της Επιστήμης* χ.χ.
17. Γαβρόγλου Κώστας και Άννη Βρυχεία, *Απόπειρες μεταρρύθμισης της ανώτατης εκπαίδευσης: 1911-1981, Σύγχρονα θέματα*, Αθήνα 1982, 440 σ.
18. Γαβρόγλου Κώστας, Βαγγέλης Καραμανωλάκης και Χάιδω Μπάρκουλα, *Το Πανεπιστήμιο Αθηνών και η ιστορία του (1837-1937)*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης 2014.
19. Γετίμης Παν, «Οικονομικές διαστάσεις της οικοδομικής δραστηριότητας του 50», 4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο, τμ. 1 (1993), σ. 423–426.
20. Γερογιάννης Κ., «Στόχοι και αντιδράσεις στην εκπαιδευτική μεταρρύθμιση του 1964», *Νέα Παιδεία*, τχ. 105 (2003), σ. 155–168.
21. Γεωργακόπουλος Θ. και Γ. Ζανιάς, «Τομέας Πρωτογενούς Παραγωγής», στο: Ανδρέας Κιντής (επιμ.), *Η Ελληνική Οικονομία στο Κατώφλι του 21ου αιώνα*, Ιονική Τράπεζα, Αθήνα 1996.

22. Γεωργαντίδης Χ Ν και Ηλίας Νικολακόπουλος, «Η εξέλιξη της εκλογικής δύναμης του ΚΚΕ μεταξύ των δύο πολέμων», *The Greek Review of Social Research* (1 Μάιος 1979), σ. 448–468.
23. Γεώργιος Παλαιολόγος, *Γενική παιδαγωγική*, Εκδοτικός Οίκος «Ι. Σιδέρης», Αθήνα 1960 [(22/4/2019)].
24. Γκόνης Βασίλης, «Η πολιτική του καθεστώτος της 4ης Αυγούστου απέναντι στο Πανεπιστήμιο Αθηνών 1936-1941», ΕΚΠΑ, Φιλοσοφική Σχολή, Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Αθήνα 2017.
25. Δαφέρμος Ολύμπιος, «Το αυτόνομο αντιδικτατορικό φοιτητικό κίνημα (1972-1973) και οι σχέσεις του με τις αντιδικτατορικές δυνάμεις», Διδακτορική διατριβή, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Αθήνα 1992.
26. Δέδε Κατερίνα, «Η ανάδυση του Κέντρου στη μεταπολεμική Ελλάδα. Η Εθνική Προοδευτική Ένωση Κέντρου του Νικολάου Πλαστήρα», Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Πελοποννήσου, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Τμήμα Κοινωνικής και Εκπαιδευτικής Πολιτικής, Κόρινθος 2013.
27. Δελλαδέτσιμας Παύλος, «Απόψεις, θεωρίες και πρακτικές σχεδιασμού του χώρου κατά την περίοδο της ανασυγκρότησης και τη δεκαετία του '50», 4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειο Πανεπιστήμιο, τμ. 1 (1993), σ. 561–572.
28. Δελμούζος Αλέξανδρος, *Το πρόβλημα της Φιλοσοφικής Σχολής*, Μπάουρον 1983.
29. ———, *Δημοτικισμός και παιδεία, Ελληνοευρωπαϊκή Κίνηση Νέων*, Αθήνα 1926.
30. Δερτιλής Γεώργιος, *Κοινωνικός μετασχηματισμός και στρατιωτική επέμβαση, 1880-1909*, Εξάντας, Αθήνα 1977, 285 σ.
31. Δερτιλής Γιώργος, *Επτά πόλεμοι, τέσσερις εμφύλιοι, επτά πτωχεύσεις, 1821-2016*, 12 έκδ., Gutenberg, Αθήνα 2020, 162 σ.
32. Δερτιλής Γιώργος Β., *Ιστορία του ελληνικού κράτους 1830-1920*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Κρήτη 2014.
33. Δημαράς Αλέξης, *Η μεταρρύθμιση που δεν έγινε: Τεκμήρια ιστορίας 1895-1967*, Βιβλιοπωλείον της Εστίας, Αθήνα 1998, 407 σ.
34. ———, «Διακομματική εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα: Διδάγματα από την τετραετία 1956-57 - Δοκίμιο προβληματισμού», στο: Σήφης Μπουζάκης (επιμ.), *Ιστορικο-συγκριτικές προσεγγίσεις (τμητικός τόμος Ανδρέα Κ. Καζαμιά)*, Gutenberg, Αθήνα 2000.
35. ———, «Το Πανεπιστήμιο και οι θερααινίδες του», στο: Σήφης Μπουζάκης (επιμ.), *Ιστορία της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Πρακτικά 4ου επιστημονικού συνεδρίου ιστορίας της εκπαίδευσης: Πάτρα 6-8 Οκτωβρίου 2006*, 1 έκδ., Αθήνα Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός, Αθήνα 2008.
36. ———, *Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης*, Μεταίχνιο, Αθήνα 2013.
37. Δημήτρης Μακρής, «Το πολιτικό στοιχείο στην οικονομική θεωρία και πράξη του Ξενοφώντα Ζολώτα στο πλαίσιο της μεταπολεμικής δημοσιονομικής και νομισματικής πολιτικής», Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Κρήτης, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών, Κρήτη 2010.
38. Δούκας Τριαντάφυλλος, «Τα συνταγματικά κείμενα της επταετίας 1967-1974 και η εκπαίδευση», στο: Σ. Μπουζάκης (επιμ.), *Ιστορικές Προσεγγίσεις της Εκπαίδευσης*, Gutenberg, Αθήνα 2004, σ. 111–122.
39. Δρουκόπουλος Βασίλης, *Η άνιση πρόσβαση: εκπαιδευτικές ευκαιρίες στα πολυτεχνεία και τις πολυτεχνικές σχολές*, Οδυσσέας, Αθήνα 1989.
40. Δρούλια Λουκία, «Κ. Θ. Δημαράς: από τη θεωρία στην πράξη», στο: *Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών-Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών* παρουσιάστηκε στο Επιστημονική συνάντηση στην μνήμη Κ. Θ. Δημαρά, Αθήνα 1994.

41. Ειρήνη Μεργούπη Σαββαΐδου, «Δημόσιος λόγος περί επιστήμης στην Ελλάδα, 1870-1900: εκλαϊκευτικά εγχειρήματα στο πανεπιστήμιο Αθηνών, στους πολιτιστικούς συλλόγους και στα περιοδικά», Διδακτορική διατριβή, Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης, Σχολή Θετικών Επιστημών, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών, Αθήνα 2010.
42. Ελευθεράκης Θεόδωρος, «Ο Αλέξανδρος Δελμούζος και το Πανεπιστήμιο», στο: Σήφης Μπουζάκης (επιμ.), *Ιστορία της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Πρακτικά 4ου επιστημονικού συνεδρίου ιστορίας της εκπαίδευσης: Πάτρα 6-8 Οκτωβρίου 2006*, 1 έκδ., Αθήνα Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός, Αθήνα 2008.
43. Ελεφάντης Άγγελος, «Εθνικοφροσύνη: Η Ιδεολογία του τρόμου και της ενοχοποίησης», 4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο, τμ. 1, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα (1993), σ. 645–654.
44. Ευαγγελίδης Βασίλειος, «Τεχνολογικά δίκτυα στην αγροτική Ελλάδα 1950-1980», Διδακτορική διατριβή, Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ), Τμήμα Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης 2012 [(3/2/2023)].
45. Ευαγγελόπουλος Σπύρος, *Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης: Οργάνωση και διοίκηση της εκπαίδευσης*, Δανιά, Αθήνα 1989, 142 σ.
46. Έφη Αβδελά, *Δημόσιοι υπάλληλοι γένους θηλυκού: καταμερισμός της εργασίας κατά φύλα στον δημόσιο τομέα, 1908-1955*, Ίδρυμα Έρευνας και Παιδείας της Εμπορικής Τράπεζας της Ελλάδος, Αθήνα 1990.
47. Ζαμπέτα Εύη, «Ελληνική εκπαίδευση 1980-2000: από το αίτημα του εκδημοκρατισμού στην προώθηση της επιχειρηματικότητας», τμ. 1 παρουσιάστηκε στο 9ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειος Ανώτατη Σχολή Πολιτικών Επιστημών, Πάντειο Πανεπιστήμιο 2003, σ. 571–582.
48. Ζήλιας Σύλλας, Αλέκος Ιερεμίας και Χρήστος Καρατζάς, *Ιστορία του φοιτητικού μας κινήματος, Νέο Φοιτητικό Κίνημα*, Αθήνα 1976.
49. Ζολώτας Ξενοφών, *Το πρόβλημα αναπτύξεως της ελληνικής οικονομίας: ανακοίνωσις γενομένη εις την Ελληνικήν Εταιρίαν Οικονομικών Επιστημών την 22α Φεβρουαρίου 1952 επί της εκθέσεως του καθηγητού κ. Βαρβαρέσου*, Παπαζήσης, Αθήνα 1952.
50. ———, *Οικονομική ανάπτυξις και τεχνική εκπαίδευσις*, στο: Πρακτικά συνεδρίας της 3ης Δεκεμβρίου 1959, Ακαδημία Αθηνών, Αθήναι 1959, σ. 397–401.
51. ———, *Η Ελλάς εις το στάδιον της εκβιομηχανίσεως.*, Τράπεζα της Ελλάδος. Διεύθυνσις Οικονομικών Μελετών, Αθήναι 1964.
52. Ζυγογιάννης Γεώργιος, «Ορισμένα βασικά χαρακτηριστικά του κράτους πρόνοιας στην Ελλάδα κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο», 4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο, τμ. 1 (1993), σ. 171–184.
53. Θωμαδάκης Σταύρος Β., «Μαύρη αγορά, πληθωρισμός και βία στην οικονομία της κατεχόμενης Ελλάδας», στο: Γιάννης Ο. Ιατρίδης (επιμ.), *Η Ελλάδα στη δεκαετία 1940-1950: Ένα έθνος σε κρίση*, Θεμέλιο, Αθήνα 1984.
54. Ιγγλέζου, Γεωργία, «Βεντήρης, Γεώργιος Αντωνίου», στο: Λουκία Δρούλια και Γιούλα Κουτσοπανάγου (επιμ.), *Εγκυκλοπαίδεια του Ελληνικού Τύπου, 1784-1974*, Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών-Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών, Αθήνα 2008.
55. Ιορδάνογλου Χρυσάφης Ι., *Η ελληνική οικονομία μετά το 1950 Περίοδος 1950-1973: Ανάπτυξη, νομισματική σταθερότητα και κρατικός παρεμβατισμός*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 2020, 608 σ.
56. Ιωακείμογλου Ηλίας και Γιάννης Μηλιός, «Εντάσσεται η Ελλάδα στη διεθνή αγορά ως «χώρα έντασης εργασίας»;», *Θέσεις*, τχ. 39 (1992), σ. 9.
57. ———, «Συσσώρευση και κερδοφορία του κεφαλαίου στην Ελλάδα (1964-2004)», *Θέσεις*, τχ. 91 (2005).

- 58.Ιωαννίδης Νίκος, «Αναπαραγωγή και εκπαίδευση στην Ελλάδα - Μια άλλη υπόθεση», στο: *Νεοελληνική κοινωνία: ιστορικές και κριτικές προσεγγίσεις*, Κριτική, Αθήνα 1993.
- 59.Κ. Π. Γεωργούτζος, «Κωνσταντίνος Δ. Γεωργούλης: ο Επιστήμων, ο Παιδαγωγός, ο Ηγέτης της Εκπαιδύσεως, ο Άνθρωπος», *Εταιρεία Ελλήνων Φιλολόγων*, τμ. Κ', τχ. Πλάτων Εις Μνήμην Κ. Δ. Γεωργούλη (1968), σ. 5–16.
- 60.Καζάκος Πάνος Β., *Ανάμεσα σε κράτος και αγορά Οικονομία και οικονομική πολιτική στη μεταπολεμική Ελλάδα, 1944-2000*, 1 έκδ., Πατάκης, Αθήνα 2001.
- 61.Καζαμιάς Ανδρέας και Μιχάλης Ι. Κασσωτάκης, *Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα*, Γρηγόρης, Αθήνα 1986 [(24/8/2020)].
- 62.Καλαντζής Κωνσταντίνος, *Η Παιδεία Εν Ελλάδι (1935-1951)*, Ελληνικά γράμματα, Αθήνα 2002.
- 63.Καλαφάτη Ε, «Το Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο στο γύρισμα του αιώνα», *Πυρφόρος*, τμ. 0, τχ. 7 (1993), σ. 18–27.
- 64.Καλτσόγια-Τουρναβίτη Νίκη, «Η μεταπολεμική ελληνική κοινωνία και η πορεία της προς τον θεσμικό - πολιτικό εκσυγχρονισμό», 4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο, τμ. 1 (1993), σ. 655–671.
- 65.Καψώλη Παρασκευή, «Η εσωτερική μετανάστευση στην Αθήνα (1950-1970)», Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΕΚΠΑ). Σχολή Φιλοσοφική. Τμήμα Ιστορίας και Αρχαιολογίας, Αθήνα 2014.
- 66.Καρακατσανη Δεσποίνα, «Το μάθημα της πολιτικής διαπαιδαγώγησης στη μεταπολεμική Ελλάδα: η «αγωγή του πολίτου»», *Μνήμων*, τμ. 20 (1998), σ. 133.
- 67.Καραμανωλάκης Βαγγέλης, *Η συγκρότηση της ιστορικής επιστήμης και η διδασκαλία της ιστορίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών 1837-1932*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών (Ε.Ι.Ε.). Ινστιτούτο Νεοελληνικών Ερευνών Γενική Γραμματεία Νέας Γενιάς. Ιστορικό Αρχείο Ελληνικής Νεολαίας 2006. 2006.
- 68.— — —, Καραμανωλάκης Βαγγέλης και Ευδοκία Ολυμπίτου, «Ζητήματα ιστοριογραφίας του φοιτητικού κινήματος στην Ελλάδα», στο: Ιωάννα Παπαθανασίου (επιμ.), *Η ελληνική νεολαία στον 20ό αιώνα. Πολιτικές διαδρομές, κοινωνικές πρακτικές και πολιτιστικές εκφράσεις*, Θεμέλιο-ΑΣΚΙ-Ινστιτούτο Νίκος Πουланτζάς, Αθήνα 2010, σ. 194–202.
- 69.Καραμούζης Πολύκαρπος, «Πανεπιστήμιο και Ιδεολογία: Η αναπαραγωγή της κυρίαρχης ιδεολογικοπολιτικής θεωρίας μέσα από τους επισήμους λόγους των καθηγητών του Πανεπιστημίου Αθηνών (1900-1970)», στο: Σήφης Μπουζάκης (επιμ.), *Ιστορία της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Πρακτικά 4ου επιστημονικού συνεδρίου ιστορίας της εκπαίδευσης: Πάτρα 6-8 Οκτωβρίου 2006*, 1 έκδ., Αθήνα Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός, Αθήνα 2008.
- 70.Καραμπάτσος Χρήστος, «Ο Κωνσταντίνος Βάρκας και το «Περίφημον Μηχάνημα»: Δυσλειτουργικές Μηχανές και «Τεχνικώς Μορφωμένοι» Εργάτες στην Ελλάδα μέσα από το Παράδειγμα των Σιγαροποιών, 1880-1920», *Τα Ιστορικά*, τχ. 69 (2019).
- 71.Καραμπάτσος Χρήστος και Αλέξης Νικόλαος, «Οι Απαρχές της Εκμηχάνισης στην Ελληνική Σιγαροποιία: Εργατικός Έλεγχος, Εργοδοτικές Πρωτοβουλίες και Κρατική Παρέμβαση στους Χώρους Εργασίας κατά τις Πρώτες Δεκαετίες του 20ου Αιώνα», στο: Άγγελος Παληκίδης (επιμ.), *Ο Καπνός στην Ιστορία: Οικονομικές, Κοινωνικές και Πολιτισμικές Προσεγγίσεις*, Ινστιτούτο Κοινωνικών Κινημάτων και Ιστορίας Καπνο, Αθήνα 2020.
- 72.Βασίλης Καραποστόλης, *Η καταναλωτική συμπεριφορά στην Ελληνική κοινωνία 1960-1975*, Εθνικό Κέντρο Κοινωνικών Ερευνών, Αθήνα 1984.
- 73.Καρατζογιάννης Στάθης και Σταυρούλα Πανταζή, *Η επαγγελματική εκπαίδευση και κατάρτιση στην Ελλάδα: Αδυναμίες, δυνατότητες και προοπτικές*, ΙΜΕ/ΓΣΒΕΕ, Αθήνα 2014.

74. Κάτσικας Χρήστος, *Η ανισότητα στην ελληνική εκπαίδευση*, Gutenberg, Αθήνα 2000.
75. Κάτσικας Χρήστος και Κώστας Ν. Θεριανός, *Η εκπαίδευση της αμάθειας*, Gutenberg, Αθήνα 2005.
76. ———, *Ιστορία της νεοελληνικής εκπαίδευσης: Από την ίδρυση του ελληνικού κράτους μέχρι το 2007*, Σαββάλας, Αθήνα 2007, 391 σ.
77. Κάτσικας Χρήστος και Εύα Πολίτου, *Εκτός «τάξης», «το διαφορετικό»: τσιγγάνοι - μειονοτικοί - παλινοστούντες και αλλοδαποί στην ελληνική εκπαίδευση*, Gutenberg, Αθήνα 2005.
78. Καψωμένος Ερατωσηθής, «Η ελληνική λογοτεχνία κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο (1945-1967)», 4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο, τμ. 1 (1993), σ. 385–398.
79. Κιμουρτζής Παναγιώτης και Βίκυ Σιγούντου, «Η εποχή που τα πρωτόνια είχαν φύλο: Γυναίκες στη Φυσικομαθηματική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών (1922-1967)», *Academia*, τχ. 6 (5 Φεβρουάριος 2016), σ. 79–132.
80. Κιτσικής Νίκος (επιμ.), *Τεχνική Επετηρίς της Ελλάδος (Τόμος Α')*, Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδος, Αθήνα 1935.
81. Κονδύλης Παναγιώτης, *Η παρακμή του αστικού πολιτισμού: από τη μοντέρνα στη μεταμοντέρνα εποχή κι από τον φιλελευθερισμό στη μαζική δημοκρατία*, Θεμέλιο, Αθήνα 2007.
82. Κορρές Γεώργιος Μ, «Τεχνολογική πολιτική και ελληνική οικονομική ανάπτυξη στη μεταπολεμική περίοδο 1945-1967», 4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο, τμ. 1 (1998), σ. 308–332.
83. Κουζέλης Νίκος, *Κοινοβουλευτισμός και εκβιομηχάνιση στην ημι-περιφέρεια: Ελλάδα, Βαλκάνια, Λατινική Αμερική*, Θεμέλιο, Αθήνα 1987.
84. Κρεμμυδάς Βασίλης, «Η Ελλάδα του 1945-1967: το ιστορικό πλαίσιο», 4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο, τμ. 1, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα (1993), σ. 15–19.
85. Κριμπάς Κώστας, «Βιβλιοκριτική στο «Απόπειρες μεταρρύθμισης της Ανώτατης Εκπαίδευσης 1911-1981» των Α. Βρυχέα και Κ. Γαβρόγλου», *Σύγχρονα Θέματα*, τμ. 15, τχ. 7 (1982), σ. 86–87.
86. ———, «Επιστημονική έρευνα στην ημιπεριφέρεια: ο μηχανισμός παρεμπόδισης από τη Μητρόπολη», *Σύγχρονα θέματα*, τχ. 34 (1988), σ. 78–84.
87. ———, «Η επιτροπή Δοξιάδη για τα μεταπτυχιακά και η εισήγησή της» (1990).
88. ———, «Η ανώτατη παιδεία τον καιρό της χούντας», *Αντί*, τχ. 7 (1998), σ. 48–53.
89. ———, «Η αλλαγή φρουράς. Πρώτη περίοδος: 1960-1967», *Σύγχρονα θέματα*, τχ. 18 (1983), σ. 18–31.
90. Κρουσταλάκης Σπυρίδων Γ., «Ο Κωνσταντίνος Γεωργούλης και η συμβολή του στις παιδαγωγικές και εκπαιδευτικές εξελίξεις του 20ου αιώνα» 2014.
91. Κυπαρίσσης Αντώνης και Χριστίνα Χριστοδουλίδου, «Κυριάκος Βαρβαρέσος. Μια εναλλακτική προσέγγιση της αναπτυξιακής διαδικασίας της Ελληνικής Οικονομίας τη δεκαετία του '50. Προτάσεις και Διδάγματα για το σήμερα» 2016.
92. Κυριακίδης Δημήτριος (επιμ.), *Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών 1958-2008: Ίδρυση, πορεία, προοπτικές*, Εθνικό Ίδρυμα Ερευνών 2008, 307 σ.
93. Κωτσονόπουλος Λουδοβίκος, «Θεωρίες κοινωνικού κράτους: συγκρότηση, κρίση, αναδιάρθρωση», *Διδακτορική διατριβή*, Πάντειο Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών, Τμήμα Πολιτικής Επιστήμης και Ιστορίας, Αθήνα 2011.
94. Λιάκος Αντώνης, *Ο ελληνικός 20ος αιώνας*, Πόλις, Αθήνα 2019.
95. Λαμπροπούλου Δήμητρα, *Οικοδόμοι, οι άνθρωποι που έχτισαν την πόλη*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009.
96. Λιναρδάτος Σπύρος, *Από τον εμφύλιο στη χούντα (Τόμος Α')*, Παπαζήσης, Αθήνα 1977.

97. Μαργαρίτης Γιώργος, *Ιστορία του ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949, τόμος Α΄*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2000.
98. ———, *Ιστορία του Ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949 (Τόμος Ι)*, 2 έκδ., Βιβλιόραμα, Αθήνα 2001.
99. ———, *Ιστορία του Ελληνικού εμφυλίου πολέμου 1946-1949 (Τόμος ΙΙ)*, 2 έκδ., Βιβλιόραμα, Αθήνα 2001.
100. Μάρσαλ Τ. Χ. και Τομ Μπότομορ, *Ιδιότητα του πολίτη και κοινωνική τάξη*, Gutenberg, Αθήνα 2001.
101. Μαυρογορδάτος Γιώργος Θ., *Μελέτες και κείμενα για την περίοδο 1909 -1940*, Εκδόσεις Αντ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 1982.
102. ———, *Βενιζελισμός και αστικός εκσυγχρονισμός*, επιμ. Χρήστος Χ. Χατζηιωσήφ, 2 έκδ., Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Κρήτης, Ηράκλειο Κρήτης 1992, 464 σ.
103. ———, *Εθνική ολοκλήρωση και διχόνοια. Η ελληνική περίπτωση*, Πατάκης 2021.
104. Μελετιάδης Χάρης, «Η πολιτισμική διάσταση της εκπαιδευτικής πολιτικής στην Ελλάδα κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο (1945-1967)», 4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο, τμ. 1, Ίδρυμα Σάκη Καράγιωργα (1993), σ. 442–456.
105. Μηλιός Γιάννης, «Η ελληνική οικονομία κατά τον 20ο αιώνα» χ.χ.
106. Μιχάλης Ασημακόπουλος, Γιώργος Καλογήρου, Νίκος Μπελαβίλας, και Θ. Π. Τάσιος, *170 χρόνια Πολυτεχνείο: οι μηχανικοί και η τεχνολογία στην Ελλάδα (Τόμος Α΄ και Τόμος Β΄)*, Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο 2012.
107. Μπέτσας Ιωάννης, «Κράτος Πρόνοιας και Εκπαίδευση στην Ελλάδα: Συγκριτική Μελέτη των Κοινωνικών Πολιτικών και της Επένδυσης στην Εκπαίδευση», στο: *Εκπαίδευση και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση: ιστορικο-συγκριτικές προσεγγίσεις*, Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός, Αθήνα 2017, σ. 522.
108. Μποβουάρ Σιμόν ντε, *Το δεύτερο φύλο*, Μεταίχμιο, Αθήνα 2009.
109. Μπογιατζής Βασίλης Α., «Ο Πόθος για μια Συντηρητική Επανάσταση: Γερμανικές Επιρροές στην Πολιτικοποίηση Επιστήμης και Τεχνολογίας κατά τη διάρκεια του Ελληνικού Μεσοπολέμου», στο: Μιχάλης Μ. Ψαλιδόπουλος (επιμ.), *Επιστημονικές ανταλλαγές μεταξύ Ελλάδας και Γερμανίας, 1870 -1933 Επιρροές και επεξεργασίες*, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις, Αθήνα 2013, σ. 139–148.
110. Μπουζάκης Σήφης, *Εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις στην Ελλάδα: πρωτοβάθμια και δευτεροβάθμια γενική και τεχνικοεπαγγελματική εκπαίδευση (Τόμος Β΄)*, Δ΄., Gutenberg, Αθήνα-Κομοτηνή 2006.
111. ———, *Η πανεπιστημιακή εκπαίδευση στην Ελλάδα 1836-2005: Τεκμήρια Ιστορίας, Τόμος Β΄ (1926-2005)*, Gutenberg, Αθήνα 2006 [(4/1/2021)].
112. ———, *Νεοελληνική Εκπαίδευση (1821-1998)*, Gutenberg, Αθήνα 2006.
113. ——— (επιμ.), *Πανόραμα ιστορίας της εκπαίδευσης, Όψεις και απόψεις: Νεοελληνική εκπαίδευση (1821-2010)*, Gutenberg, Αθήνα 2011.
114. Μπουρίτσας Γιώργος, «Οι εκπαιδευτικές μεταρρυθμίσεις κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο», 4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο, τμ. 1 (1993), σ. 423–426.
115. Μπουρνάζος Στρατής, «Το κράτος των εθνοφρόνων : αντικομμουνιστικός λόγος και πρακτικές», στο: Χρήστος Χατζηιωσήφ και Προκόπης Παπαστράτης (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα: Β΄ Παγκόσμιος Πόλεμος. Κατοχή-Αντίσταση 1940-45 (Δ΄ τόμος)*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2009, σ. 24–27.
116. Μωραϊτίδης Μιχάλης, «Το φοιτητικό κίνημα στην Ελλάδα: Πολιτική ριζοσπαστικοποίηση και συλλογική δράση (1956-1964)», Διδακτορική διατριβή, Πανεπιστήμιο Θεσσαλίας, Σχολή Ανθρωπιστικών και Κοινωνικών Επιστημών, Τμήμα Ιστορίας, Αρχαιολογίας και Κοινωνικής Ανθρωπολογίας, Βόλος 2015.

117. Νέλλη Καμπούρη, Κατερίνα Κική-Παπαδάκη και Παύλος Χατζόπουλος (επιμ.), *Φύλο, Έρευνα και Καινοτομία στην Ελλάδα*, Ίδρυμα Τεχνολογίας και Έρευνας, Ηράκλειο Κρήτης 2015.
118. Νικολακάκης Μιχάλης, Μοντέρνα Κίρκη. Τουρισμός και ελληνική κοινωνία την περίοδο 1950-1974, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2018.
119. Νικολακόπουλος Ηλίας, *Η καχεκτική δημοκρατία. Κόμματα και εκλογές, 1946 – 1967*, 13 έκδ., Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2021.
120. Νικολόπουλος Ηλίας, «Ιουλιανά 1965. Οι Κοινωνικοπολιτικές Διαστάσεις της Κρίσης.», 4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο, τμ. 1 (1993).
121. Ξενοφών Ζολώτας, *Έκθεσις του Διοικητού της Τραπέζης της Ελλάδος επί του ισολογισμού του έτους 1957*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήναι 1957.
122. ———, *Νομισματικές και Οικονομικές Μελέτες 1945-1966*, τμ. 2, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1997.
123. Οικονομίδης Νικόλαος, «Διονύσιος Ζακυθινός. Κορυφαίος βυζαντινολόγος με διεθνή ακτινοβολία», στο: *Πρόσωπα του 20ου αιώνα. Έλληνες που σημάδεψαν τον 20 αιώνα*, Τα Νέα-Νέα Σύνορα Λιβάνης, Αθήνα 2000, σ. 131–134.
124. Παντελάκης Νίκος, *Ο εξηλεκτρισμός της Ελλάδας (1889-1956)*. Από την ιδιωτική πρωτοβουλία στο κρατικό μονοπώλιο: 1889-1956, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1991.
125. Παπαδάκης Νίκος, *Η παλίμψηστη εξουσία: Κράτος, πανεπιστήμιο και εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα*, Gutenberg, Αθήνα 2004.
126. Παπαπάνος, Κώστας, *Χρονικό - Ιστορία της Ανωτάτης μας Εκπαιδύσεως*, Έκδοση Αμερικανικού Κολλεγίου Θηλέων Αθηνών, Αθήνα 1970.
127. Παπαστάμου Ανδρέας, *Ο Προμηθέας εκπαιδύεται: Τα ευρωπαϊκά πανεπιστήμια στην εποχή της βιομηχανικής επανάστασης*, Παπαζήσης, Αθήνα 2999.
128. Παπαστράτης Προκόπης, «Η εκκαθάριση του πανεπιστημίου μετά την Απελευθέρωση», στο: *Μετά τον πόλεμο: Η ανασυγκρότηση της οικογένειας του έθνους και του κράτους στην Ελλάδα, 1943 - 1960*, Αλεξάνδρεια, Αθήνα 2004, σ. 336.
129. Πελώνη Αριστοτελία, *Ιδεολογία κατά ρεαλισμού. Η αμερικανική πολιτική απέναντι στην Ελλάδα 1963-1976*, Πόλις, Αθήνα 2010.
130. Πεσματζόγλου Στέφανος, *Εκπαίδευση και ανάπτυξη στην Ελλάδα 1948-1985. Το ασυμπτωτο μιας σχέσης*, 2 έκδ., Θεμέλιο, Αθήνα 1985.
131. ———, *Η σύνδεσις της Ελλάδος μετά της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1962.
132. ———, «Τεχνική Βοήθεια και Εκπαιδευτικές Ανταλλαγές κατά την πρώτη Μεταπολεμική Περίοδο [1945-1967]», 4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο, τμ. 1 (1993), σ. 457–470.
133. ———, «Φοιτητική μετανάστευση: Μια σύνθεση στατιστικών στοιχείων», *Σύγχρονα Θέματα*, τχ. 18 (1983), σ. 32–44.
134. Πρόντζας Ευάγγελος Δ. και Θανάσης Καλαφάτης, *Οικονομική ιστορία του ελληνικού κράτους*, επιμ. Σπύρος Ι. Ασδραχάς, Πολιτιστικό Ίδρυμα Ομίλου Πειραιώς, Αθήνα 2011.
135. Πυργιωτάκης Ι., «Κράτος πρόνοιας και εκπαιδευτική πολιτική στην Ελλάδα», στο: Α. Καζαμίας και Μ. Κασσωτάκης (επιμ.), *Ελληνική εκπαίδευση προοπτικές ανασυγκρότησης και εκσυγχρονισμού*, Σείριος, Αθήνα 1995.
136. Ρεντετζή Μ., «Αόρατοι τεχνικοί στο Κέντρο Πυρηνικών Ερευνών «Δημόκριτος»: Φύλο και φυσική στη μεταπολεμική Ελλάδα», *Κριτική-Επιστήμη & Εκπαίδευση*, τχ. 6 (2007), σ. 47–69.
137. Ρεντετζή Μαρία, «Η σκιαγράφιση της ιστορίας των γυναικών στις επιστήμες» (Ιούλιος 2006).

138. Ριζάς Σωτήρης, *Η ελληνική πολιτική μετά τον εμφύλιο πόλεμο: κοινοβουλευτισμός και δικτατορία*, Καστανιώτη, Αθήνα 2008.
139. Ρομπόλης Σάββας, «Μετανάστευση στην Ελλάδα κατά την πρώτη μεταπολεμική περίοδο (1945-1967) ως συνιστώσα της αναπτυξιακής πολιτικής», 4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο, τμ. 1 (1993), σ. 483-489.
140. Ρουσοπούλου Αγνή, «Η εργασία των γυναικών: ίση αμοιβή για ίση εργασία», *Νέα Οικονομία* (1951), σ. 14.
141. Σακκάς Δημήτριος, «Τα αναπτυξιακά προγράμματα της περιόδου 1947-1966 και η σχέση τους με τον ενδεικτικό προγραμματισμό», 4ο Επιστημονικό Συνέδριο [του Ιδρύματος Σάκη Καράγιωργα], Πάντειον Πανεπιστήμιο, τμ. 1 (1993).
142. Σκλαβενίτης Τριαντάφυλλος, *Επιστημονική συνάντηση στη μνήμη του Κ.Θ. Δημαρά*, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών, Αθήνα 1994.
143. ———, «Η ίδρυση του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών (1958) και το δίλημμα: η ελληνική έρευνα μοχλός της εγχώριας ανάπτυξης ή συμβολή στο διεθνές μέτωπο της επιστήμης», *Μνήμων*, τμ. 34 (2015).
144. Σκλαβενίτης Τριαντάφυλλος και Γιάννης Ξουριάς, *Τα ιδρυτικά κείμενα του Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών και η αλληλογραφία Ι. Στ. Πεσμαζόγλου – Λ. Θ. Ζέρβα*, ΑΤΩΝ Ε.Ε 2015.
145. Σπετσιέρης Κωνσταντίνος, «Αι ψυχολογικά και κοινωνικά προϋποθέσεις αναδιοργάνωσης της Παιδείας» (1959).
146. Σταθάκης Γιώργος, *Το δόγμα Τρούμαν και το σχέδιο Μάρσαλ: Η ιστορία της αμερικανικής βοήθειας στην Ελλάδα*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2004, 457 σ.
147. Σταμέλος Γιώργος, «Κοινωνικός αποκλεισμός και μαθητική διαρροή από την υποχρεωτική εκπαίδευση στην Ελλάδα: μύθοι και πραγματικότητα», στο: *Σύγχρονα θέματα εκπαιδευτικής πολιτικής: το ελληνικό εκπαιδευτικό σύστημα - προσπάθεια ιχνηλασίας Β'*, Αρμός, Αθήνα 1999.
148. Στεργιάδου Καλλιόπη, *Η εξέλιξη των συνταγματικών ρυθμίσεων για θέματα ανώτατης εκπαίδευσης στην Ελλάδα από το 1821 έως σήμερα*, Σάκκουλας, Κομοτηνή 1993.
149. Συλλογικό έργο, *Η δικτατορία 1967-1974, Πολιτικές πρακτικές, ιδεολογικός λόγος, αντίσταση*, Καστανιώτη, Αθήνα 1999.
150. ———, *Η πολεοδομία στην Ελλάδα από το 1949 έως το 1974 (Πρακτικά 2ου Συνεδρίου Εταιρείας Ιστορίας της πόλης και της πολεοδομίας)*, Πανεπιστημιακές Εκδόσεις Θεσσαλίας, Βόλος 2000.
151. ———, *Επιστημονικό Συμπόσιο: Η εκρηκτική εικοσαετία 1949-1967*, Εταιρεία Σπουδών Νεοελληνικού Πολιτισμού και Γενικής Παιδείας (Ιδρυτής: Σχολή Μωραΐτη), Αθήνα 2000.
152. ———, *Ιστορία της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Πρακτικά 4ου επιστημονικού συνεδρίου ιστορίας της εκπαίδευσης: Πάτρα 6-8 Οκτωβρίου 2006*, επιμ. Σήφης Μπουζάκης, 1 έκδ., Αθήνα Gutenberg & Κώστας Δαρδανός, Αθήνα 2008, 472 σ.
153. ———, *Επιστημονικές ανταλλαγές μεταξύ Ελλάδας και Γερμανίας, 1870 -1933 Επιρροές και επεξεργασίες*, επιμ. Μιχάλης Μ. Ψαλιδόπουλος, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις, Αθήνα 2013.
154. ———, «Ο ρόλος του Φιλολογικού Συλλόγου «Παρνασσός», στη συγκρότηση της επιστημονικής κοινότητας στην Ελλάδα», στο: Ειρήνη Μεργούπη - Σαββαΐδου, Γεράσιμος Μέριανος, Φαίδρα Παπανελοπούλου, και Χριστιάνα Χριστοπούλου (επιμ.), *Επιστήμη και τεχνολογία Ιστορικές και ιστοριογραφικές μελέτες*. Εταιρεία Μελέτης και Διάδοσης της Ιστορίας των Επιστημών και της Τεχνολογίας, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 2013.

- 155.— — —, *Το σχέδιο Μάρσαλ: Ανασυγκρότηση και διαίρεση της Ευρώπης*, επιμ. Θανάσης Σφήκας, Πατάκης 2013.
- 156.— — —, *Φυλετικές θεωρίες στην Ελλάδα*, επιμ. Έφη Αβδελά 2017 [(14/11/2018)].
- 157.Τζανακάρης Βασίλης Ι, *Εις θάνατον!*, Μεταίχιμο 2014, 723 σ.
- 158.Τζόκας Σπύρος, «Για την κοινωνική διαμόρφωση της αντικειμενικότητας της τεχνικής: Παραδείγματα από την ιστορία των ελλήνων μηχανικών (τέλος 19ου αιώνα – αρχές 20ου αιώνα)», *Διδακτορική διατριβή, Μεθοδολογίας, Ιστορίας και Θεωρίας της Επιστήμης του Καποδιστριακού Πανεπιστημίου*, Αθήνα 2011, 519 σ.
- 159.Τραντάς Πέτρος και Γιώργος Κόκκινος, «Αλλοδαποί φοιτητές στην Ελλάδα (1929-2000): χώρες προέλευσης, διακυμάνσεις ποσοστών και επιλογή σπουδών», στο: Σήφης Μπουζάκης (επιμ.), *Ιστορία της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης. Πρακτικά 4ου επιστημονικού συνεδρίου ιστορίας της εκπαίδευσης: Πάτρα 6-8 Οκτωβρίου 2006*, 1 έκδ., Αθήνα Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός, Αθήνα 2008.
- 160.Τράπεζα της Ελλάδος, *Έκθεσις του Διοικητού επί του ισολογισμού του έτους 1956*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 1956.
- 161.Τσιρώνης Χρήστος, *Κοινωνικός αποκλεισμός και εκπαίδευση στην ύστερη νεωτερικότητα: προκλήσεις στην ελληνική εκπαιδευτική πραγματικότητα*, Βάνιας, Θεσσαλονίκη 2003, 531 σ.
- 162.Τσοτσόρος Στάθης, *Ενέργεια και ανάπτυξη στη μεταπολεμική περίοδο. Η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού 1950-1992*, Κέντρο Νεοελληνικών Ερευνών Εθνικού Ιδρύματος Ερευνών, Αθήνα 1995.
- 163.Τσουκαλάς Κωνσταντίνος, *Ανάπτυξη και κράτος: η συγκρότηση του δημοσίου χώρου στην Ελλάδα*, Θεμέλιο, Αθήνα 1981.
- 164.— — —, *Εξάρτηση και αναπαραγωγή. Ο κοινωνικός ρόλος των εκπαιδευτικών μηχανισμών στην Ελλάδα: 1830-1922*, μτφ. Ιωάννα Πετροπούλου και Κωνσταντίνος Τσουκαλάς, Θεμέλιο, Αθήνα 1992.
- 165.Φερώνας Ανδρέας, «Κοινωνικός αποκλεισμός και κοινωνικές συγκρούσεις», στο: Σ. Κονιόρδος (επιμ.), *Ανθολόγιο: Όψεις της Σύγχρονης Ελληνικής και Ευρωπαϊκής Κοινωνίας*, ΕΑΠ, Πάτρα 2008, σ. 67–70.
- 166.Φράγκος Διονύσης, «Ο οικονομικά ενεργός πληθυσμός της Ελλάδα», *Διδακτορική διατριβή, Ανωτάτη Σχολή Πολιτικών Επιστημών*, Αθήνα 1980.
- 167.Φύλλας Μιχάλης, «Αντικομμουνισμός, πιστοποιητικά κοινωνικών φρονημάτων από το 1938 έως το 1974, μέσα από τα πρακτικά συνεδριάσεων μιας πανεπιστημιακής σχολής: η περίπτωση της Θεολογικής Σχολής του Πανεπιστημίου Αθηνών», *Νέα Παιδεία*, τχ. 171 (2019).
- 168.Φωκάς Αντιναύαρχος Δημήτρης, *Χρονικά του Ελληνικού Βασιλικού Ναυτικού, 1833-1873*, Γενικό Επιτελείο Βασιλικού Ναυτικού, Αθήνα 1923.
- 169.Φωτόπουλος Τάκης, *Εξαρτημένη ανάπτυξη: η ελληνική περίπτωση*, Εξάντας, Αθήνα 1985.
- 170.Χαραλάμπης Δημήτρης, *Στρατός και πολιτική εξουσία: η δομή της εξουσίας στην μετεμφυλιακή Ελλάδα*, Εξάντας, Αθήνα 1985.
- 171.Χαραλάμπους Δημήτρης, «Εκπαιδευτική πολιτική και εκπαιδευτική μεταρρύθμιση στη μεταπολεμική Ελλάδα (1950-1974)», *Διδακτορική διατριβή, Αριστοτέλειο Πανεπιστήμιο Θεσσαλονίκης (ΑΠΘ), Σχολή Φιλοσοφική, Τμήμα Φιλοσοφίας, Παιδαγωγικής και Ψυχολογίας* 1990.
- 172.Χασιώτης Ιωάννης, Όλγα Κατσιαρδή και Ευρυδίκη Αμπατζή (επιμ.), *Οι Έλληνες στη Διασπορά 15ος - 21ος αιώνας*, Βουλή των Ελλήνων, Αθήνα 2006.
- 173.Χατζηιωσήφ Χρήστος και Προκόπης Παπαστράτης (επιμ.), *Ιστορία της Ελλάδας του 20ου αιώνα: Β' Παγκόσμιος Πόλεμος. Κατοχή-Αντίσταση 1940-45 (Τόμος Γ', Μέρος 2ο)*, Βιβλιόραμα, Αθήνα 2007.

- 174.Ψαλιδόπουλος Μιχάλης Μ., Βασίλης Ι. Πεσμαζόγλου, Γιώργος Στασινόπουλος, Γεώργιος Σ. Δονάτος, Χρυσάφης Ιορδάνογλου και Νίκος Θεοχάρης, *Ιωάννης Σ. Πεσμαζόγλου: Πανεπιστημιακός, ευρωπαϊστής, διαπραγματευτής*, επιμ. Μιχάλης Μ. Ψαλιδόπουλος, Μεταμεσονύκτιες Εκδόσεις, Αθήνα 2010.
- 175.Ψαλιδόπουλος Μ., *Ιστορία της Τράπεζας της Ελλάδος 1928-2008*, Τράπεζα της Ελλάδος, Αθήνα 2014, 526 σ.
- 176.Althusser L., «Σημείωση σχετικά με τους Ιδεολογικούς Μηχανισμούς του Κράτους (IMK)», *Θέσεις*, τχ. τ.21 (1987).
- 177.Althusser Louis, «Ιδεολογία και ιδεολογικοί μηχανισμοί του κράτους (Σημειώσεις για μια έρευνα)», στο: *Θέσεις (1964-1975)*, μτφ. Ξενοφών Γιαταγάνας, Θεμέλιο, Αθήνα 1999, σ. 69–121.
- 178.— — —, «Γιατί το κράτος είναι μία μηχανή», μτφ. Μιχάλης Σκομβούλης, *Θέσεις*, τχ. 113, 2010.
- 179.Baerentzen Lars, «Η λαϊκή υποστήριξη του ΕΑΜ στο τέλος της Κατοχής», *Μνήμων*, τμ. 9 (1984), σ. 157–173.
- 180.Bernal John D., *Η επιστήμη στην ιστορία: Τόμος III*, Σύγχρονη φιλοσοφική βιβλιοθήκη «Ι. Ζαχαρόπουλος» 1987.
- 181.Butterfield Herbert, *Η καταγωγή της σύγχρονης επιστήμης 1300-1800*, μτφ. Ιορδάνης Αρζόγλου και Αντώνης Χριστοδουλίδης, Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, Αθήνα 1994.
- 182.Clogg Richard, *Σύντομη Ιστορία της Νεώτερης Ελλάδας*, μτφ. Χάρης Φουντέας, Ινστιτούτο του Βιβλίου- Α. Καρδαμίτσα, Αθήνα 1999.
- 183.Green Andy, *Εκπαίδευση και συγκρότηση του κράτους: Η ανάδυση των εκπαιδευτικών συστημάτων στην Αγγλία, στη Γαλλία και στις ΗΠΑ*, επιμ. Παναγιώτης Γ. Κιμουρτζής, μτφ. Γλυκερία Μανιώτη και Παναγιώτης Γ. Κιμουρτζής, 1 έκδ., Gutenberg - Γιώργος & Κώστας Δαρδανός, Αθήνα 2010, 483 σ.
- 184.Joseph Nye, *Ήπια ισχύς: το μέσο επιτυχίας στην παγκόσμια πολιτική*, Παπαζήσης, Αθήνα 2005.
- 185.Κώστας Γαβρόγλου, *Η Εξέλιξη των Ιδεών στις Φυσικές Επιστήμες: Ιστορία της Φυσικής και της Χημείας (Τόμος Α΄)*, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο, Αθήνα 2003.
- 186.Mazower Mark, *Σκοτεινή ήπειρος: Ο ευρωπαϊκός 20ος αιώνας*, 4 έκδ., Αλεξάνδρεια 2004.
- 187.Murray Spiegel R., *Πιθανότητες και στατιστική*, ΕΣΠΙ ΕΚΔΟΤΙΚΗ, Αθήνα 1977 [(14/1/2023)].
- 188.Sergio Bologna, *Ναζισμός και εργατική τάξη: Κρίση, κράτος πρόνοιας και αντιφασιστική βία στη Γερμανία του μεσοπολέμου*, Antifa Scripta, Αθήνα 2011.

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

- 189.Arapostathis Stathis και Serkan Karas, «Water Management, expertise and technopolitics in energy and Agriculture in Greece, 1940–2014: the case of the Acheloos river», *History of Technology*, τμ. 33 (2017).
- 190.Arapostathis Stathis, «Fertilising Farms and Institutional Authorities:», *HoST - Journal of History of Science and Technology*, τμ. 11, τχ. 1 (1 Σεπτέμβριος 2017), σ. 10–33.
- 191.Assmus Alexi, «The Creation of Postdoctoral Fellowships and the Siting of American Scientific Research», *Minerva*, τμ. 31, τχ. 2 (1993), σ. 151–183.
- 192.Augustine Dolores L., *Red Prometheus: Engineering and Dictatorship in East Germany, 1945-1990* 2007.
- 193.Badash Lawrence, *A Nuclear Winter's Tale: Science and Politics in the 1980s* 2009.
- 194.BAföG, «State funding for students in Germany», *Deutsches Studierendenwerk* 28 Αυγούστου 2013

195. Bakogiannis Efthimios, Charalampos Kyriakidis, Maria Siti και Eleni Floropoulou, «Reconsidering Sustainable Mobility Patterns in Cultural Route Planning: Andreas Syngrou Avenue, Greece», *Heritage*, τμ. 2, τχ. 2, Multidisciplinary Digital Publishing Institute (Ιούλιος 2019), σ. 1702–1723
196. Baldwin Peter, *The Politics of Social Solidarity: Class Bases of the European Welfare State, 1875–1975*, Cambridge University Press, Cambridge 1990.
197. Beauvoir Simone De, *The Second Sex*, Knopf Doubleday Publishing Group 2011, 836 σ.
198. Belanger Dian Olson, *Enabling American Innovation: Engineering and the National Science Foundation*, First edition., Purdue University Press, West Lafayette, Ind 1997, 375 σ.
199. Berg Marc και Geoffrey Bowker, «The multiple bodies of the medical record», *The Sociological Quarterly*, τμ. 38, τχ. 3 (1997), σ. 513–537.
200. Bijker Wiebe E., Thomas Parke Hughes και T. J. Pinch (επιμ.), *The social construction of technological systems: new directions in the sociology and history of technology*, Anniversary ed., MIT Press, Cambridge, Mass 2012, 425 σ.
201. Bijker Wiebe E., Thomas Parke Hughes και Trevor Pinch (επιμ.), *The Social construction of technological systems: new directions in the sociology and history of technology*, MIT Press, Cambridge, Mass 1987, 405 σ.
202. Borgman Christine L., «The conundrum of sharing research data», *Journal of the American Society for Information Science and Technology*, τμ. 63, τχ. 6 (Ιούλιος 2012), σ. 1059–1078.
203. Bowker Geoffrey C. και Susan Leigh Star, «How things (actor-net) work: Classification, magic and the ubiquity of standards», *Philosophia*, τμ. 25, τχ. 3–4 (1996), σ. 195–220.
204. Bowker Geoffrey C., «Building Information Infrastructures for Social Worlds-The Role of Classifications and Standards», *Community computing and support systems*, τχ. 1519 (1998), σ. 231–248.
205. ———, *Social science, technical systems, and cooperative work: beyond the great divide*, Psychology Press, New York 2009.
206. ———, *Sorting things out: classification and its consequences*. Inside technology, MIT Press, Cambridge, Mass 1999, 377 σ.
207. ———, «Invisible Mediators of Action: Classification and the Ubiquity of Standards», *Mind, Culture, and Activity*, τμ. 7, τχ. 1–2 (2000), σ. 147–163.
208. Brewis Georgina, Sarah Hellawell και Daniel Laqua, «Rebuilding the Universities after the Great War: Ex-Service Students, Scholarships and the Reconstruction of Student Life in England», *History*, τμ. 105, τχ. 364 (2020), σ. 82–106.
209. Bush Vannewar, *Science, the Endless Frontier*, (75th Anniversary Edition)., National Science Foundation 2020.
210. Cahan David (επιμ.), *From Natural Philosophy to the Sciences: Writing the History of Nineteenth-Century Science*, 1st edition., University of Chicago Press, Chicago 2003, 512 σ.
211. ——— (επιμ.), «Institutions and Communities», στο: *From Natural Philosophy to the Sciences: Writing the History of Nineteenth-Century Science*, 1st edition., University of Chicago Press, Chicago 2003.
212. Camprubi Lino, *Engineers and the Making of the Francoist Regime*, MIT Press 2014, 313 σ.
213. Chenery Hollis Burnley, Sherman Robinson, Moises Syrquin και World Bank, *Industrialization and Growth: A Comparative Study*, World Bank 1986, 408 σ.
214. Close David H., *The Greek Civil War, 1943-1950: Studies of Polarization*, Routledge, London ; New York 1993.

215. Chomsky Noam, Laura Nader, Immanuel Wallerstein, Richard C. Lewontin και Richard Ohmann, *The Cold War & the University: Toward an Intellectual History of the Postwar Years*, The New Press, New York, NY 1998, 304 σ.
216. Collins Harry M. και Trevor Pinch, *The Golem: What You Should Know About Science*, 2 edition., Cambridge University Press 2012, 204 σ.
217. Cousins Russel, Ron Hallmark και Ian Pickup, *Studying and Working in France: A Student Guide*, Manchester University Press 1994, 342 σ.
218. Curs Bradley R., Larry D. Singell και Glen R. Waddell, «The Pell Program at Thirty Years», στο: John C. Smart (επιμ.), *Higher Education: Handbook of Theory and Research*. Higher Education: Handbook of Theory and Research, Springer Netherlands, Dordrecht 2007, σ. 281–334.
219. Danforth Loring M. και Riki Van Boeschoten, *Children of the Greek Civil War: Refugees and the Politics of Memory*, University of Chicago Press 2012, 348 σ.
220. Doern G. Bruce και Richard Levesque, *The National Research Council in The Innovation Policy Era: Changing Hierarchies, Networks, and Markets*, University of Toronto Press 2002.
221. Edgerton David E.H., «The Contradictions of Techno-Nationalism and Techno-Globalism: A Historical Perspective», *New Global Studies*, τμ. 1, τχ. 1.
222. Eliades Evangelos Ap., «Stabilization of the Greek Economy and the 1953 Devaluation of the Drachma», *Staff Papers - International Monetary Fund*, τμ. 4, τχ. 1 (Σεπτέμβριος 1954), σ. 22.
223. Elvin H. Lionel, *The transatlantic dialogue in education*. Annual Sir John Adams Lecture at the University of California 1962, 18 σ.
224. Elvin Herbert Lionel, «First Commonwealth Education Conference Oxford, July, 1959», *International Review of Education*, τμ. 6, τχ. 1 (Ιούλιος 1959), σ. 79–82
225. Esping-Andersen Gøsta, *The Three Worlds of Welfare Capitalism*, Princeton University Press, Princeton, N.J 1990, 260 σ.
226. Fägerlind Ingemar και Lawrence J. Saha, *Education and National Development: A Comparative Perspective*, Elsevier 2014, 303 σ.
227. Fecher Benedikt, Sascha Friesike και Marcel Hebing, «What Drives Academic Data Sharing?», επιμ. Robert S. Phillips, *PLOS ONE*, τμ. 10, τχ. 2 (25 Φεβρουάριος 2015),
228. Feldman Matthew, Marius Turda και Tudor Georgescu, *Clerical Fascism in Interwar Europe*, Routledge 2013, 386 σ.
229. Ford Franklin L., «The History of French Higher Education: New Contributions», επιμ. Jacques Verger και L. W. B. Brockliss, *History of Education Quarterly*, τμ. 28, τχ. 3 (1988), σ. 411–416
230. Forman Paul, «The Primacy of Science in Modernity, of Technology in Postmodernity, and of Ideology in the History of Technology», *History and Technology*, τμ. 23, τχ. 1–2, Routledge (1 Μάρτιος 2007), σ. 1–152
231. Foundation (U.S.) National Science, *Annual Report for Fiscal Year ...*, The Foundation 1961, 356 σ.
232. Freeman Bonnie Cook, «Faculty women in the American university: Up the down staircase», *Higher Education*, τμ. 6, τχ. 2 (1 Μάιος 1977), σ. 165–188.
233. Gaillard Jacques, «Measuring Research and Development in Developing Countries: Main Characteristics and Implications for the Frascati Manual», *Science, Technology and Society*, τμ. 15, τχ. 1 (Μάρτιος 2010), σ. 77–111
234. Gavroglu Kostas, Jean Christianidis και Efthymios Nicolaidis (επιμ.), *Trends in the Historiography of Science*, τμ. 151. Boston Studies in the Philosophy of Science, Springer Netherlands, Dordrecht 1994.
235. Gavroglu Kostas, Manolis Patiniotis, Faidra Papanelopoulou, Ana Simões, Ana Carneiro, Maria Paula Diogo, José Ramón Bertomeu Sánchez, Antonio García Belmar

- και Agustí Nieto-Galan, «Science and Technology in the European Periphery: Some Historiographical Reflections», *History of Science*, τμ. 46, τχ. 2 (1 Ιούνιος 2008), σ. 153–175.
236. Gavroglu Kostas και Ana Simoes, *Neither Physics nor Chemistry: A History of Quantum Chemistry*, MIT Press 2011, 367 σ.
237. Godin Benoît, «Tradition and Innovation: The Historical Contingency of R&D Statistical Classifications», *Project on the History and Sociology of S&T Statistics* (2001).
238. ———, «The Making of Statistical Standards: The OECD and the Frascati Manual, 1962-2002», *Project on the History and Sociology of STI Statistics Working Paper No. 39* (2008), σ. 55.
239. Goldstein Joshua S., *War and Gender: How Gender Shapes the War System and Vice Versa*, Cambridge University Press, New York 2003, 540 σ.
240. Green Andy, *Education and State Formation*, Palgrave Macmillan UK, London 2013.
241. Green-Pedersen Christoffer και Markus Haverland, «Review Essay: The new politics and scholarship of the welfare state», *Journal of European Social Policy*, τμ. 12, τχ. 1 (Φεβρουάριος 2002), σ. 43–51
242. Grubel Herbert B. και Anthony D. Scott, «The International Flow of Human Capital», *The American Economic Review*, τμ. 56, τχ. 1/2 (1966), σ. 268–274.
243. Gurria Angel, «Fifty years of change in education», OECD 2011.
244. Hacking Ian, *The taming of chance. Ideas in context*, Cambridge University Press, Cambridge [England] ; New York 1990.
245. Haglund David G. και Marc L. Busch, «“Techno-Nationalism” and the Contemporary Debate over the American Defence Industrial Base», στο: *The Defence Industrial Base and the West*, Routledge 1989, 44 σ.
246. Haraway Donna J., *Primate Visions: Gender, Race, and Nature in the World of Modern Science*, 1st edition., Routledge, New York 1990, 496 σ.
247. Haraway Donna Jeanne, *A manifesto for cyborgs: Science, technology, and socialist feminism in the 1980s*, Center for Social Research and Education San Francisco, CA 1985.
248. ———, *Simians, cyborgs, and women: the reinvention of nature*, Routledge, New York 1991, 287 σ.
249. ———, «Situated Knowledge: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective», στο: *Simians, cyborgs, and women: the reinvention of nature*, Routledge, New York 1991, σ. 183–201.
250. ———, *When species meet. Posthumanities 3*, University of Minnesota Press, Minneapolis 2008, 423 σ.
251. Harbison Frederick Harris, W. Arthur (William Arthur) Lewis και John Vaizey, *The strategy of educational development in relation to the economic growth of underdeveloped countries.*, Organisation for European Economic Co-operation, Paris 1961.
252. Harding Sandra G., *The Science Question in Feminism*, Cornell University Press 1986, 276 σ.
253. Harper Alan, *The Politics of Loyalty: The White House and the Communist Issue, 1946-1952*, First Edition., Praeger, Westport, Conn 1970, 318 σ.
254. Harrison Stephen και Christopher Pelling (επιμ.), *Classical Scholarship and Its History: From the Renaissance to the Present. Essays in Honour of Christopher Stray*, De Gruyter 2021
255. Hauger J. Scott, «Reading machines for the blind: a study of federally supported technology development and innovation» (5 Απρίλιος 1995)

256. Hecht David, «Review of «In Sputnik's Shadow: The President's Science Advisory Committee and Cold War America»», *Technology and Culture*, τμ. 50, τχ. 4 (2009), σ. 944–945.
257. Heller Donald E., «The Changing Nature of Financial Aid», *Academe*, τμ. 90, τχ. 4, American Association of University Professors, 1012 Fourteenth Street, NW, Suite 500, Washington, DC 20005-3465 (2004), σ. 36–38.
258. Hogan Michael J. και Michael J. Hogan, *A Cross of Iron: Harry S. Truman and the Origins of the National Security State, 1945-1954*, Cambridge University Press 1998, 541 σ.
259. Hollister Robinson, *A Technical Evaluation of the First Stage of the Mediterranean Regional Project*, OECD, Paris 1967.
260. Jaeger Paul T., John Carlo Bertot και John A. Shuler, «The Federal Depository Library Program (FDLP), Academic Libraries, and Access to Government Information», *The Journal of Academic Librarianship*, τμ. 36, τχ. 6 (Νοέμβριος 2010), σ. 469–478
261. Janowitz Morris, *Social control of the welfare state*, Elsevier, New York 1976.
262. Johnson Wendell G. και Katharina Barbe, *Modern Germany*, ABC-CLIO 2022, 463 σ.
263. Jones Howard, «A New Kind of War»: *America's Global Strategy and the Truman Doctrine in Greece*, Oxford University Press 1997, 358 σ.
264. Jordanova Ludmilla, «Gender and the Historiography of Science», *The British Journal for the History of Science*, τμ. 26, τχ. 4 (1993), σ. 469–483.
265. Karabel Jerome και A. H. Halsey (επιμ.), *Power and Ideology in Education*, UK ed. edition., Oxford University Press, New York, NY 1977, 688 σ.
266. Karampatsos Christos, *Eefrosini crossing syngrou Avenue: Automobile Accidents and the introduction of the Automobile in greece (1900–1911)*, επιμ. Ian Inkster, τμ. 33. History of technology, Bloomsbury Academic 2017, 255–279 σ.
267. Kay Lily E., *The Molecular Vision of Life: Caltech, the Rockefeller Foundation, and the Rise of the New Biology*, Reprint edition., Oxford University Press, New York Oxford 1996, 320 σ.
268. Kazamias Alexander, «Antiquity as Cold War Propaganda: The Political Uses of the Classical Past in Post-Civil War Greece», στο: Dimitris Tziouvas (επιμ.), *Re-imagining the Past: Antiquity and Modern Greek Culture*, Oxford University Press 2014, σ. 0.
269. Kazamias Andreas M., «Plans and Policies for Educational Reform in Greece», *Comparative Education Review*, τμ. 11, τχ. 3, (1967), σ. 331–347.
270. Klausen Jytte, «Social Rights Advocacy and State Building: T. H. Marshall in the Hands of Social Reformers», *World Politics*, τμ. 47, τχ. 2, [Cambridge University Press, Trustees of Princeton University] (1995), σ. 244–267.
271. Klein Hans και Daniel Kleinman, «The Social Construction of Technology: Structural Considerations», *Science Technology & Human Values - SCI TECHNOL HUM VAL*, τμ. 27 (1 Δεκέμβριος 2002), σ. 28–52
272. Kofas Jon V., *Intervention and Underdevelopment: Greece During the Cold War*, Pennsylvania State University Press 1989, 232 σ.
273. Laslett Barbara, Sally Gregory Kohlstedt, Helen Longino και Evelyn Hammonds (επιμ.), *Gender and Scientific Authority*, University of Chicago Press, Chicago, IL 1996, 450 σ.
274. Lee J.M., «Commonwealth Students in the United Kingdom, 1940-1960: Student Welfare and World Status», *Minerva*, τμ. 44, τχ. 1, Springer (2006), σ. 1–24.
275. Leounakis Nicholas και Plutarchos Sakellaris, *Greek Economic Growth since 1960*, Working Paper, Athens University Of Economics and Business, Department of Economics 2014
276. Lewis H. D., *The French Education System*, Routledge 2018, 177 σ.

- 277.Ligota Christopher και Jean-Louis Quantin (επιμ.), *History of Scholarship: A Selection of Papers from the Seminar on the History of Scholarship Held Annually at the Warburg Institute*, 1st edition., Oxford University Press, Oxford ; New York 2006, 520 σ.
- 278.Lomask Milton, *A Minor Miracle: An Informal History of the National Science Foundation*, National Science Foundation 1976, 298 σ.
- 279.Luo Yadong, «Illusions of techno-nationalism», *Journal of International Business Studies*, τμ. 53, τχ. 3 (Απρίλιος 2022), σ. 550–567.
- 280.Lyons Raymond, «The OECD Mediterranean Regional Project», *The American Economist*, τμ. 8, τχ. 2 (1965), σ. 11–22.
- 281.Maddison Angus, Alexander Stavrianopoulos και Benjamin Howard Higgins, *Foreign skills and technical assistance in Greek development*. Development Centre studies, OECD, Paris 1966.
- 282.Maddox Brenda, *Rosalind Franklin: The Dark Lady of DNA*, Harper Perennial 2003, 416 σ.
- 283.Marshall T. H., «The Welfare State : A Sociological Interpretation», *European Journal of Sociology / Archives Européennes de Sociologie / Europäisches Archiv für Soziologie*, τμ. 2, τχ. 2, (1961), σ. 284–300.
- 284.— — —, *Class, Citizenship and Social Development. Intro. By Seymour Martin Lipset*, First Thus edition., Doubleday Anchor 1965.
- 285.Mathy Gabriel, Skanda Amarnath και Alex Williams, «Expecting Inflation: The Case of the 1950s», *Medium* 14 Σεπτεμβρίου
- 286.Mavrogordatos George Th, *Stillborn Republic: Social Coalitions and Party Strategies in Greece, 1922-1936*, University of California Press 1983, 424 σ.
- 287.McClure Charles R. και Paul T. Jaeger, «Government information policy research: Importance, approaches, and realities», *Library & Information Science Research*, τμ. 30, τχ. 4 (Δεκέμβριος 2008), σ. 257–264
- 288.McNeill William H., «Greek Metamorphosis, 1945-1975», *Bulletin of the American Academy of Arts and Sciences*, τμ. 30, τχ. 7 (1977), σ. 11–20.
- 289.Meiksins Peter, Chris Smith και Boel Berner, «A comparative perspective on the organization of technical work», στο: *Engineering Labour: Technical Workers in Comparative Perspective*, Verso 1996.
- 290.Miller James Edward, *The United States and the Making of Modern Greece: History and Power, 1950-1974*, New edition., University of North Carolina Press, Chapel Hill 2009, 320 σ.
- 291.Millett John D., «Federal Scholarships», *The Journal of Higher Education*, τμ. 28, τχ. 9 (1957), σ. 469–515
- 292.Montgomery David, *Workers' Control in America: Studies in the History of Work, Technology, and Labor Struggles*, Revised ed. edition., Cambridge University Press, Cambridge 1980, 200 σ.
- 293.Morrill John, *The promotion of knowledge : lectures to mark the centenary of the British Academy, 1902-2002*, Oxford University Press for the British Academy, Oxford 2004.
- 294.Myers Robert G., *Education and Emigration: Study Abroad and the Migration of Human Services.*, David McKay Company 1972.
- 295.North Barry, «The British Polio Fellowship: its contribution to the development of inclusivity for disabled people», *Dynamis*, τμ. 32, τχ. 2 (2012), σ. 361–390
- 296.North Douglass, *Institutions, institutional change and economic performance*, Cambridge University Press, Cambridge 1990.
- 297.OECD, «Brief History and Origins of the Present Manual» 2015.

- 298.— — —, *Frascati Manual 2015: Guidelines for Collecting and Reporting Data on Research and Experimental Development*. The Measurement of Scientific, Technological and Innovation Activities, OECD 2015
- 299.Oreskes Naomi και John Krige (επιμ.), *Science and technology in the global cold war*, The MIT Press, Cambridge, Massachusetts 2014, 456 σ.
- 300.Organisation for Economic Co-operation and Development, *Economic Surveys: Greece 1962*, OECD, Paris 1962
- 301.— — —, *Economic Surveys: Greece 1963*, OECD, Paris 1963
- 302.— — —, *Economic Surveys: Greece 1964*, OECD, Paris 1964
- 303.— — — (επιμ.), *The Mediterranean regional project: an experiment in planning by six countries*. Education and development. Country reports, OECD, Paris 1965, 39 σ.
- 304.— — —, *Economic Surveys: Greece 1966*, OECD, Paris 1966
- 305.— — —, *The revised field of science and technology classification*. Working Party of National Experts on Science and Technology Indicators, OECD 2007.
- 306.Palmer Sarah E. και Renato A. Schibeci, «What conceptions of science communication are espoused by science research funding bodies?», *Public Understanding of Science (Bristol, England)*, τμ. 23, τχ. 5 (Ιούλιος 2014), σ. 511–527.
- 307.Papanelopoulou Faidra, ««Fresher than Fresh». Consumer Attitudes Towards the Development of the Cold Chain in Post-2WW Greece», στο: Kostas Gavroglu (επιμ.), *History of Artificial Cold: Scientific, Technological and Cultural Issues*, Springer 2014, σ. 267–80.
- 308.Parham Susan Wells, Jon Bodnar και Sara Fuchs, «Supporting tomorrow’s research: Assessing faculty data curation needs at Georgia Tech», *College & Research Libraries News*, τμ. 73, τχ. 1 (1 Ιανουάριος 2012), σ. 10–13.
- 309.Pasek Judith E., «Historical Development and Key Issues of Data Management Plan Requirements for National Science Foundation Grants: A Review», *Issues in Science & Technology Librarianship* (2017).
- 310.Patiniotis Manolis, «Origins of the historiography of modern Greek science», *Nuncius*, τμ. 23, τχ. 2 (2008), σ. 265–289.
- 311.— — —, «Neo-Hellenic Enlightenment: In search of a European Identity», στο: Theodore Arabatzis, Jürgen Renn, και Ana Simões (επιμ.), *Relocating the History of Science: Essays in Honor of Kostas Gavroglu*, Springer 2015.
- 312.Perraton Hilary, *Learning abroad: a history of the Commonwealth Scholarship and Fellowship Plan*, Cambridge Scholars Publishing, Newcastle Upon Tyne 2015.
- 313.Perry Walter, «The Open University», *Journal of the Royal Society of Arts*, τμ. 118, τχ. 5165 (1970), σ. 250–259.
- 314.Peters Christie και Anita Riley Dryden, «Assessing the Academic Library’s Role in Campus-Wide Research Data Management: A First Step at the University of Houston», *Science & Technology Libraries*, τμ. 30, τχ. 4 (Σεπτέμβριος 2011), σ. 387–403.
- 315.Policy Conference on Economic Growth and Investment in Education και Organisation for Economic Co-operation and Development (επιμ.), *Policy Conference on Economic Growth and Investment in Education, Washington, 16th-20th October 1961.*, Organization for Economic Co-operation and Development, Paris 1966.
- 316.Psomiades Harry J., «The Economic and Social Transformation of Modern Greece», *Journal of International Affairs*, τμ. 19, τχ. 2, Temporary Publisher (1965), σ. 194–205.
- 317.Pycior Helena (επιμ.), *Creative Couples in the Sciences*, American First edition., Rutgers University Press, New Brunswick, N.J 1996.
- 318.Rae I. D., «ICI Fellowships and Their Effect on Australian Chemistry.», *Historical Records of Australian Science*, τμ. 10, τχ. 1 (1994), σ. 25–34.
- 319.René Lenoir, *Les exclus, un français sur dix*, Le Seuil, Paris 1974.

320. Rentetzi Maria, «Gender, Politics, and Radioactivity Research in Interwar Vienna», *Isis; an International Review Devoted to the History of Science and Its Cultural Influences*, τμ. 95, τχ. 3 (2004), σ. 359–93.
321. ———, «Gender, Science and Politics: Queen Frederika and Nuclear Research in Post-war Greece», *Centaurus*, τμ. 51, τχ. 1 (Φεβρουάριος 2009), σ. 63–87.
322. Sabetai Isaac D., «Brain drain: The case of Greece», *The Greek Review of Social Research* (1 Ιανουάριος 1976), σ. 76–83.
323. Sachse Carola, «What Research, to What End? The Rockefeller Foundation and the Max Planck Gesellschaft in the Early Cold War», *Central European History*, τμ. 42, τχ. 1 (2009), σ. 97–141.
324. Savage James D., *Funding Science in America: Congress, Universities, and the Politics of the Academic Pork Barrel*, Revised ed. edition., Cambridge University Press, Cambridge 2000, 234 σ.
325. Schiebinger Londa L., *Nature's Body: Gender in the Making of Modern Science*, Rutgers University Press 2004, 316 σ.
326. Schneider William H., «The origin of the medical research grant in the United States: the Rockefeller Foundation and the NIH Extramural Funding Program», *Journal of the History of Medicine and Allied Sciences*, τμ. 70, τχ. 2 (Απρίλιος 2015), σ. 279–311
327. Schultz Theodore W., *Investment in Human Capital: The Role of Education and of Research*, Free Pr 1971, 272 σ.
328. Schuh John H., Susan R. Jones και Shaun R. Harper, *Student Services: A Handbook for the Profession*, John Wiley & Sons 2010, 620 σ.
329. Scott James C., *Seeing like a state: how certain schemes to improve the human condition have failed*. Yale agrarian studies, Yale University Press, New Haven 1998, 445 σ.
330. Shapin Steven, «The Invisible Technician», *americie American Scientist*, τμ. 77, τχ. 6 (1989), σ. 554–563.
331. Simkovic Michael, «Risk-Based Student Loans», *Washington and Lee Law Review*, τμ. 70, τχ. 1 (2013), σ. 527.
332. Spender Dale, *Invisible Women: The Schooling Scandal*, 2nd edition., Womens Pr Ltd, London 1989.
333. Stichweh R., «History of Scientific Disciplines», στο: *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, Elsevier 2001, σ. 13727–13731 .
334. Stimson Dorothy, «A Case Report on a History of Scientific Ideas», *The Scientific Monthly*, τμ. 64, τχ. 2 (1947), σ. 148–154.
335. Stolleis Michael, *The Law Under the Swastika: Studies on Legal History in Nazi Germany*, University of Chicago Press 1998, 292 σ.
336. Suchman Lucy, «Do categories have politics?», *Computer Supported Cooperative Work (CSCW)*, τμ. 2, τχ. 3 (1994), σ. 177–190.
337. Stavrou Nikolaos A., *Allied Politics and Military Interventions: The Political Role of the Greek Military*, Papazissis Publishers 1976, 204 σ.
338. Thelen Kathleen Ann, *How institutions evolve: the political economy of skills in Germany, Britain, the United States and Japan*, Cambridge University Press, Cambridge 2004.
339. Tympas Aristotle, «Stathis Arapostathis and Aristotle Tympas (guest eds.), History of Technology in Greece, from the Early 19th to 21st Century, 2017 [Stathis Arapostathis and Aristotle Tympas, “The History of Technology in Modern Greece from the Nineteenth Century to the Present Day”, 1-17]», *Special Issue of the journal History of Technology, Volume 33* (1 Ιανουάριος 2017).
340. United States Office of Education, *Higher Education*, Higher Education Division, Federal Security Agency, Washington, DC 1960, 378 σ.

341. US Department of Education, «Federal Role in Education», Websites, US Department of Education
342. Wang Professor Zuoyue, *In Sputnik's Shadow: The President's Science Advisory Committee and Cold War America*, None edition., Rutgers University Press, New Brunswick (N.J.) 2009, 488 σ.
343. Watts Ruth, *Women in Science: A Social and Cultural History*, Routledge 2013, 399 σ.
344. Whitley Richard, «The transformation of expertise by new knowledge: contingencies and limits to skill scientification», *Social Science Information*, τμ. 27, τχ. 3, SAGE Publications Ltd (1 Σεπτέμβριος 1988), σ. 391–420.
345. Williams G., «The OECD'S Mediterranean Regional Project», στο: George Psacharopoulos (επιμ.), *Economics of Education*, Pergamon 1987, σ. 335–336

ΠΡΩΤΟΓΕΝΕΣ ΥΛΙΚΟ

346. Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ). 21η Επετηρίς 1971. Αθήναι, 1973.
347. ———. 22η Επετηρίς 1972. Αθήναι, 1974.
348. ———. 23η Επετηρίς 1973. Αθήναι, 1975.
349. ———. 24η Επετηρίς 1974. Αθήναι, 1976.
350. ———. Α' Επετηρίς 1951. Αθήναι, 1952.
351. ———. Β' Επετηρίς 1952. Αθήναι, 1953.
352. ———. Γ' Επετηρίς 1953. Αθήναι, 1954.
353. ———. Δ' Επετηρίς 1954. Αθήναι, 1955.
354. ———. Ε' Επετηρίς 1955. Αθήναι, 1956.
355. ———. Η' Επετηρίς 1958. Αθήναι, 1959.
356. ———. Θ' Επετηρίς 1959. Αθήναι, 1960.
357. ———. ΙΗ' Επετηρίς 1968. Αθήναι, 1970.
358. ———. ΙΘ' Επετηρίς 1969. Αθήναι, 1971.
359. ———. ΣΤ' Επετηρίς 1956. Αθήναι, 1957.
360. ———. Ζ' Επετηρίς 1957. Αθήναι, 1958.
361. Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ) και State Scholaships Foundation (S.S.F). Ι' Επετηρίς 1960/ 10 Yearbook 1960. Αθήναι/Athens, 1961.
362. ———. ΙΑ' Επετηρίς 1961/ 11 Yearbook 1961. Αθήναι/Athens, 1962.
363. ———. ΙΒ' Επετηρίς 1962/ 12 Yearbook 1962. Αθήναι/Athens, 1963.
364. ———. ΙΓ' Επετηρίς 1963/ 13 Yearbook 1963. Αθήναι/Athens, 1964.
365. ———. ΙΔ' Επετηρίς 1964/ 14 Yearbook 1964. Αθήναι/Athens, 1965.
366. ———. ΙΕ' Επετηρίς 1965/ 15 Yearbook 1965. Αθήναι/Athens, 1966.
367. ———. ΙΖ' Επετηρίς 1967/ 17 Yearbook 1967. Αθήναι/Athens, 1968.
368. ———. ΙΣΤ' Επετηρίς 1966/ 16 Yearbook 1966. Αθήναι/Athens, 1967.
369. ———. Κ' Επετηρίς 1970. Αθήναι, 1973.
370. Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ). Επετηρίς Γ' (1953). Θέματα γραπτών εξετάσεων κληρωθέντα κατά τους τέσσαρας πρώτους διαγωνισμούς υποτροφιών εξωτερικού. Αθήναι, Αμαλίας 52: Ανάτυπον, 1954.
371. ———. Εργασίαι Τέως Υποτρόφων Εξωτερικού (μέχρι και της 31-XII-59). Αθήναι, 1960.
372. ———. Ι.Κ.Υ. Οργανισμός. Αθήναι, 1952.
373. ———. Κανονισμοί Υποτροφιών Εξωτερικού. Αθήναι, 1960.
374. Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ). Πρακτικά ΔΣ (1951-1961). Αθήνα, 1961.
375. ———. Πρακτικά ΔΣ (1962-1972). Αθήνα, 1961.
376. Ίδρυμα Κρατικών Υποτροφιών (Ι.Κ.Υ) και State Scholaships Foundation (S.S.F). Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Απρίλιος-Ιούνιος 1960)/Quaterly Report on Scholarships (April-June 1960). Αθήναι/Athens, 1960.

- 377.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Απρίλιος-Ιούνιος 1961)/Quaterly Report on Scholarships (April-June 1961). Αθήναι/Athens, 1961.
- 378.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Απρίλιος-Ιούνιος 1962)/Quaterly Report on Scholarships (April-June 1962). Αθήναι/Athens, 1962.
- 379.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Απρίλιος-Ιούνιος 1963)/Quaterly Report on Scholarships (April-June 1963). Αθήναι/Athens, 1963.
- 380.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Απρίλιος-Ιούνιος 1964)/Quaterly Report on Scholarships (April-June 1964). Αθήναι/Athens, 1964.
- 381.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Απρίλιος-Ιούνιος 1965)/Quaterly Report on Scholarships (April-June 1965). Αθήναι/Athens, 1965.
- 382.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Απρίλιος-Ιούνιος 1966)/Quaterly Report on Scholarships (April-June 1966). Αθήναι/Athens, 1966.
- 383.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Ιανουάριος-Μάρτιος 1961)/Quaterly Report on Scholarships (January-March 1961). Αθήναι/Athens, 1961.
- 384.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Ιανουάριος-Μάρτιος 1962)/Quaterly Report on Scholarships (January-March 1962). Αθήναι/Athens, 1962.
- 385.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Ιανουάριος-Μάρτιος 1963)/Quaterly Report on Scholarships (January-March 1963). Αθήναι/Athens, 1963.
- 386.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Ιανουάριος-Μάρτιος 1964)/Quaterly Report on Scholarships (January-March 1964). Αθήναι/Athens, 1964.
- 387.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Ιανουάριος-Μάρτιος 1965)/Quaterly Report on Scholarships (January-March 1965). Αθήναι/Athens, 1965.
- 388.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Ιανουάριος-Μάρτιος 1966)/Quaterly Report on Scholarships (January-March 1966). Αθήναι/Athens, 1966.
- 389.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Ιανουάριος-Μάρτιος 1967)/Quaterly Report on Scholarships (January-March 1967). Αθήναι/Athens, 1967.
- 390.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1960)/Quaterly Report on Scholarships (July-September 1960). Αθήναι/Athens, 1960.
- 391.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1961)/Quaterly Report on Scholarships (July-September 1961). Αθήναι/Athens, 1961.
- 392.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1962)/Quaterly Report on Scholarships (July-September 1962). Αθήναι/Athens, 1962.
- 393.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1963)/Quaterly Report on Scholarships (July-September 1963). Αθήναι/Athens, 1963.
- 394.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1964)/Quaterly Report on Scholarships (July-September 1964). Αθήναι/Athens, 1964.
- 395.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1965)/Quaterly Report on Scholarships (July-September 1965). Αθήναι/Athens, 1965.
- 396.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Ιούλιος-Σεπτέμβριος 1966)/Quaterly Report on Scholarships (July-September 1966). Αθήναι/Athens, 1966.
- 397.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1961)/Quaterly Report on Scholarships (October-December 1961). Αθήναι/Athens, 1961.
- 398.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1962)/Quaterly Report on Scholarships (October-December 1962). Αθήναι/Athens, 1962.
- 399.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1963)/Quaterly Report on Scholarships (October-December 1963). Αθήναι/Athens, 1963.
- 400.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1964)/Quaterly Report on Scholarships (October-December 1964). Αθήναι/Athens, 1964.
- 401.—.—.—. Τριμηνιαία Κατάστασις Υποτροφιών (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1965)/Quaterly Report on Scholarships (October-December 1965). Αθήναι/Athens, 1965.

402. — — —. Τριμηνιαία Κατάσταση Υποτροφιών (Οκτώβριος-Δεκέμβριος 1966)/Quarterly Report on Scholarships (October-December 1966). Αθήναι/Athens, 1966.

ΦΕΚ

- 403.1Α'. Περί ψηφίσεως του υπό της Επιτροπής του ΞΗ'/1949 Ψηφίσματος της Δ' Αναθεωρητικής Βουλής συνταχθέντος νέου Συντάγματος (1952).
404. — — —. Σύνταγμα της Ελλάδος (1952).
- 405.Α.Ν. 117/402Α'. Περί μέτρων προς καταπολέμησιν του κομμουνισμού και των εκ τούτου συνεπειών (1936).
- 406.Α.Ν. 386/145Α'. Περί καταργήσεως των περί πιστοποιητικών κοινωνικών φρονημάτων (1945).
- 407.Α.Ν. 509/293Α'. Περί μέτρων ασφαλείας του Κράτους, του πολιτεύματος, του κοινωνικού καθεστώτος και προστασίας των ελευθεριών των πολιτών (1947).
- 408.Α.Ν. 516/6Α'. Περί ελέγχου νομιμοφροσύνης των δημοσίων κλπ. υπαλλήλων και υπηρετών (1948).
- 409.Α.Ν. 770/263Α'. Περί των σχολείων της Μέσης Εκπαιδεύσεως (1937).
- 410.Α.Ν. 1075/45Α'. Περί μέτρων ασφαλείας του κοινωνικού καθεστώτος και προστασίας των πολιτών (1938).
- 411.Α.Ν. 1823/150Α'. Περί διαρρυθμίσεων των Σχολείων της Μέσης Εκπαιδεύσεως (1951).
- 412.Α.Ν. 2569/310Α'. Περί συστάσεως Επιτροπής προς μελέτην των ζητημάτων της επαγγελματικής εκπαιδεύσεως (1940).
- 413.Β.Δ. 41Α'. Περί συστάσεως Εθνικού Ιδρύματος (1947).
- 414.Β.Δ. 43Α'. Περί εκτελέσεως του άρθρου 8 του Αναγκαστικού Νόμου 1825/1951 περί συστάσεως Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών, ως τούτος ετροποποιήθη και συνεπληρώθη διά του Αναγκαστικού Νόμου 1839/1951 (1952).
- 415.Β.Δ. 59Α'. Περί υπαγωγής εις την αρμοδιότητα του Υπουργείου Βιομηχανίας του παρά των Υπουργείων Εμπορίου Τμήματος Επαγγελματικής Εκπαιδεύσεως (1951).
- 416.Β.Δ. 137/Α'. Τροποποίηση και συμπλήρωση του Β.Δ. 890/1961 "περί κανονισμών χορηγήσεως υποτροφιών εις μαθητάς Σχολείων Επαγγελματικής και Μέσης Εκπαιδεύσεως ως και εις φοιτητάς, σπουδαστάς και πτυχιούχους Ανωτάτων ή Ανωτέρων Σχολών κλπ. τροποποιήσεως και συμπληρώσεως το (1972).
- 417.Β.Δ. 299Α'. Περί τροποποιήσεως του υπ' αριθμού 890 Β.Δ. της 24.11/8.12.1961 'περί κανονισμών χορηγήσεως υποτροφιών κλπ.' (1962).
- 418.Β.Δ. 890/1961. Περί κανονισμών χορηγήσεως υποτροφιών εις μαθητάς Σχολείων Επαγγελματικής και Μέσης Εκπαιδεύσεως ως και εις φοιτητάς, σπουδαστάς και πτυχιούχους Ανωτάτων ή Ανωτέρων Σχολών κλπ. (1961).
419. Διάταγμα 193Α'. Περί του Οργανισμού του Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (1952).
- 420.Ν. 1785/124Α'. Περί ιδρύσεως και λειτουργίας Ανωτάτης Σχολής Οικιακής Οικονομίας και τροποποιήσεως του Νόμου 6205/34 'περί μετατροπής εις Ανωτέραν Οικοκυρικήν Σχολήν του Διδασκαλείου Οικουρικής Εκπαιδεύσεως' (1951).
- 421.Ν. 1811/141Α'. Περί Κώδικος καταστάσεως των Δημοσίων Διοικητικών Υπαλλήλων (1951).
- 422.Ν. 2281/297Α'. Περί τροποποιήσεως ενίων διατάξεων φορολογικών νόμων (1952).
- 423.Ν. 4373/297Α'. Περί διαρρυθμίσεων των σχολείων Μέσης Εκπαιδεύσεως (1929).
- 424.Ν.Δ. 1114/235Α'. Περί τρόπου διορισμού προσωρινών Εκπαιδευτικών λειτουργών (1949).
- 425.Ν.Δ. 3045/237Α'. Περί ιδρύσεως Εθνικών Ορφανοτροφείων, Οικοτροφείων κτλ. (1954).
- 426.Ν.Δ. 3094/252Α'. Περί μέτρων προς καταπολέμησιν του αναλφαβητισμού (1954).

- 427.Ν.Δ. 3971/87Α'. Περί τεχνικής και εκπαιδευτικής εκπαίδευσης, οργανώσεως της μέσης εκπαίδευσης και διοικήσεως της παιδείας. Τροποποίηση του Ν. 1825: 150Α'/28.5.1951. (1959).
- 428.Συντακτική Πράξη 60/167Α'. Περί της αποκαταστάσεως της αυτοτέλειας των Ανωτάτων Εκπαιδευτικών Ιδρυμάτων (1945).
- 429.Υ.Α. 217Β'. Περί Κανονισμού λειτουργίας Μαθητικών συσσιτίων (1946).
- 430.Υ.Α. 410Β'. Περί υπαγωγής εις το Υπουργείον Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων εκ του Υπουργείου Βιομηχανίας των Επαγγελματικών Σχολών, των Ανωτάτων Βιομηχανικών Σχολών και της Υπηρεσίας Επαγγελματικής Εκπαίδευσεως κλπ. (1959).
- 431.Υ.Α. 16035/172Β'. Περί συστάσεως παρά των Υπουργείω Συντονισμού Υπηρεσίας Ανασυγκροτήσεως της Επαγγελματικής Εκπαίδευσεως (1948).
- 432.Υπουργός Κωνσταντίνος Στεφανάκης. Εισηγητική έκθεσις επί του σχεδίου Νόμου 'περί εκκαθαρίσεως συντακτικών πράξεων και ψηφισμάτων περί των η παράγ. 1 του αρθ. 3 του ψηφίσματος 16/29 Απριλίου 1952' (1975).
- 433.Ψήφισμα Γ'/197Α' της 18ης Ιουνίου 1946. Περί έκτακτων μέτρων αφορούντων την Δημόσιαν τάξιν και ασφάλειαν (1946).
- 434.Ψήφισμα Η'/358Α. Περί τροποίσεως διατάξεως τινών του Θ' Ψηφίσματος 'Περί εξυγιάνσεως των Δημοσίων Υπηρεσιών' (1946).
- 435.Ψήφισμα Θ'/251Α'. Περί εξυγιάνσεως των Δημοσίων Υπηρεσιών (1946).
- 436.Ψήφισμα ΙΓ'/320Α'. Περί τροποίσεως διατάξεως τινών του Θ' Ψηφίσματος 'Περί εξυγιάνσεως των Δημοσίων Υπηρεσιών' (1946).
- 437.Ψήφισμα ΜΘ'/98Α'. Περί κυρώσεως του υπ' αριθ. 516/1948 Αναγκ. Νόμου 'περί ελέγχου της νομιμοφροσύνης των δημοσίων κλπ. υπαλλήλων και υπηρετών' (1948).
- 438.Ν. 1811/141Α'. Περί κώδικος καταστάσεως των δημοσίων διοικητικών υπαλλήλων (1951).
- 439.Ν. 1825/150Α'. Περί συστάσεων Ιδρύματος Κρατικών Υποτροφιών (1951).
- 440.Ν. 1859/185Α'. Περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως του Ν. 1825/150Α' της 28ης Μαΐου 1951 (1951).